14

XIII
CLVVERII

PHILIPPI CLUVERII
INTRODUCTIONIS
IN UNIVERSAM
GEOGRAPHIAM
cum Notis

PHILIPPI CLUVERI
INTRODUCTIONIS
IN UNIVERSAM
GEOGRAPHIAM,
TAM VETEREM QUAM NOVAM
LIBRI VI.

Cum integris JOHANNIS BUNONIS, JOH. FRID. HEKELII & JOH. REISKII, & selectis LONDINENSIBUS notis.

Textum ad optimas Editiones recognovit; Pauca CLUVERII, *multa interpretum sphalmata obelo notavit;* Bunonianis *Tabulis geographicis passim emendatis novas accuratiores addidit; Præfationemque de* CLUVERII *fatis & scriptis Historico-criticam; cum præcognitis geographicis, præfixit*

AUGUSTINUS BRUZEN LA MARTINIERE,
Sapientissimi Hispaniarum Indiarumque Regis PHILIPPI V. Geographus.

EDITIO OMNIUM LOCUPLETISSIMA.

AMSTELÆDAMI,
Apud PETRUM DE COUP.
MDCCXXIX.

AUGUSTINI BRUZEN LA MARTINIERE

In Hanc Editionem

PRÆFATIO.

MAgnam ſane ab erudita gente ineunt gratiam, qui ſcientiarum perſpicuè & breviter tradunt elementa. Raro enim fit ut qui ſcientiæ male initiati ſunt, in eadem ſummos faciant progreſſus; aut ſaltem interdum veſtigia ſua relegant neceſſe eſt; & quod male didicerunt fortuita corrigat experientia: qui vero à primordiis optimum ſequuntur ducem, vaſtiſſimum eruditionis campum paſſibus giganteis feliciter excurrunt.

Qui Geographiæ Tironibus facem præferrent, non defuere, quibus noſter præluxit Cluverius. Ejuſdem Introductio plurimas genuit quæ ſpecie ac forma ad amuſſim matrem exhibent, quales ſunt innumeræ vernaculæ verſiones; vel ab ea parum abludunt. Neſcio an ulla gens Europæa ſit, quæ Cluverii opuſculum patrio ſermone expreſſum non habeat, legat, diligat. Bene igitur de Geographiæ ſtudioſis Bibliopolæ merentur, qui curis ſuis ac ſumptibus efficiunt ut hæc genuina introductio, nitidis typis, neceſſariiſque ornata ſubſidiis, ubivis & ex ſententia reperiri poſſit. Quid in hac Editione ſit præſtitum infra declarabitur. Primo aliquid de Cluverii fatis & ſcriptis delibabimus; ſecundo noſtram de Cluverii commentatoribus ſubnectemus ſententiam, & nonnullos monebimus errores, qui Cluverianis temporibus nondum detecti, non mirum eſt quod tantum virum quemadmodum & cæteros ejuſdem ævi Geographos deceperint. Tertio præcognita quædam

geographica trademus, Geometras secuti duces qui tractatibus suis definitiones præfigunt.

I. Pars. PHILIPPUS CLUWER Latinè debuit nuncupari CLUVERUS, non *Cluverius*, ut solet; sed quia in libris quos vivus edidit, *Cluverium* invenio, consuetudoque invaluit ut *Cluverius* diceretur, usu receptum nomen usurpabo. alii fuerunt eruditi qui nomen suum non satis latinè reddiderunt. Exemplum sit unicum Celeberrimus *Tanaquillus Faber* qui cum Gallicè audiret *Tanegui le Fevre*, prænomen suum non *Vidum* aut *Guidonem*, ut debuit, sed *Tanaquillum*, voce non ante cognita expressit. sed hanc Geographis parum profuturam nominis Cluveriani animadversionem omittamus.

Cluverii ortus. PHILIPPUS CLUVERIUS natus est Gedani anno 1580. patre urbis & reipublicæ Gedanensis monetario; proavis in Westphalia olim florentibus. Nihil prætermisit Pater ut Philippus ingenuè & liberaliter educaretur. illum in Poloniam, inde in Germaniam, ac tandem in Hollandiam misit, ut in Lugdunensi Academia Jurisprudentiæ operam navaret. Sed quia scientiæ non nisi spontaneo studio delectantur, & ex adytis suis discipulum morose rejiciunt, qui ad eas invitus accedit, Legum prudentiæ perfunctoriè studuit adolescens, ejus mentem ad se pertinaciter revocante Geographià, cui illustrandæ natus erat. In Academia Lugdunensi tunc docebat Josephus Scaliger vir omnigenæ eruditionis laude, inter doctissimos suæ ætatis eminens

velut inter ignes
luna minores.

Is suasit Cluverio ut Geographiæ totum se traderet, ad quam validissima mentis propensione rapiebatur.

Ante Cluverium Geographia Historiæ ut ancilla servierat. ea duntaxat excolebatur quatenus Historiæ lumen afferret. Ordinem invertit Cluverius. Historicos veteres evolvit, ut ex eorum testimoniis veterem Provinciarum notitiam erueret, easdem regiones sedulus peragravit ut oculis ac pedibus non alienis, nec sine maximis laboribus, situm atque distantias pernosceret.

Quamprimum pater Philippum nostrum a juris peritia deflexisse rescivit, ultra modum indoluit quod viam sibi adolescens præcluderet ad dignitates aulicas, quas Germaniæ proceres juris consultis solent impertire. Ut filium ab otiosa ac inutili scientia

tia revocaret, ei ſolita ademit ſubſidia, nullamque deinceps ſubminiſtravit pecuniam. Ad ſummas redactus inopiæ anguſtias militiæ nomen ſuum Philippus profeſſus eſt, & per biennium inter Hungaros & Boiohæmos militavit. *Militiam profitetur;*

Tunc temporis Liberum Baronem a Popel imperator in carcerem detrudi juſſit; cujus apologiam, cum in latinam linguam Noſter convertiſſet, & in Hollandia publici feciſſet juris, res ea Imperatoriam aulam adeò commovit ut per Legatos ſuos cum Fœderati Belgii Ordinibus factum expoſtularet, quibus ut ſatis fieret, Cluverius in carcerem compactus eſt, in quo aliquandiu ingemuit. Poſtea libertati reſtitutus, in Angliam profectus eſt, ac denique in Hollandiam redux ſuas lucubrationes vulgare cœpit.

Initium duxit ab opere cui titulus eſt: *De tribus Rheni Alveis.* prodiit anno 1601. Quantas Romanis ærumnas faceſſerint bellicoſiſſimæ gentes quæ intra alveos Rheni habitabant, nemo neſcit, qui hiſtoriam Romanam vel ſummis digitis attigerit. Sed eosdem alveos a Romanis primum in gratiam commeatuum, ac denique per incolarum ſolertiam, vel Oceani eruptiones, mirum quantum immutatos dignoſcere difficile eſt. Hic primus fuit Geographi labor, & quaſi Germaniæ veteris præludium; aut, ut ipſius verbis utar, particula. *Cluverii labore geographici.*

Germaniæ antiquæ *libri tres* anno 1615 prodierunt. Sed quia annus ad finem vergebat, ſolitum morem Bibliopolæ ſecuti ſunt, & annum proximè ſequentem in fronte Operis appoſuerunt, ne citius ſeneſcere videretur. Vindelicia & Noricum in ſpeciem mantiſſæ ſubnectuntur.

Eodem anno nempe 1616 *ſuperiores Academiæ Lugdunenſis Curatores* Geographo *ſtipendium in præſens modicum addixerunt, non ſine ſpe majorum propediem præmiorum. Itaque familia ex Anglia ubi uxorem duxerat, Lugdunum translata, quamprimum ad Italiæ Siciliæque ſcriptionem ſe accinxit, quam felici conatu intra XVI. menſium ſpatium abſolvit. Cum verò nihil edere vellet antequam ipſas terras inſpexiſſet, aubiaque loca oculis perluſtraſſet, id quoque iter publico juverunt viatico. Peregrinatio quidem ea fuit tantum annua, ſed perquam moleſta & ſupra quam credi poſſit, ærumnoſa: cum ſæpe corpus fami ac ſiti, pernoctationibusque ſubdialibus, animus perpetuis*

terroribus, caput vero etiam vitæ periculo subjectum esset; quæ tamen omnia Dei immortalis omnipotenti virtute & larga benignitate superavit. Sic Cluverium, cujus ipsissimas voces exscripsi *ex Epistola qua Academiæ Curatoribus, aliisque fautoribus suis Siciliam antiquam consecrat*, de se pergentem narrare audiamus.

Post reditum intra paucos menses utrumque Opus (de Italia, & de Sicilia, Sardinia & Corsica) publicam visurum erat lucem; ni solita atque ingenita mihi interpellata fuisset diligentia; quippe eas incidere videbam rerum mutationes, ubi merito etiam de meorum studiorum salute non nihil addubitarem. Et mox Itali ingenti stipendio (ut sunt ingeniorum eminentiorumque scientiarum æstimatores) ad publicam Geographiæ Historiarumque antiquarum ex suggestu professionem invitabant. Rhæti etiam in transitu coram, & posteà per crebras litteras seriò ac sedulò hortati sunt, ut in novam, quam in lætissima illa moliebantur Valle Tellina, Academiam exornandam meum quoque nomen traderem. Heic sane, fatebor enim, dubia mihi mens agier, & in quam partem inclinaret, nescire. Respicienda erat familia: Liberi alendi & educandi liberaliter: ne in pejorem eos conditionem dilabi paterer, quam vel genus decebat, vel parentes me reliquerant. Interim amici, doctissimi, atque gravissimi, peritique, ac prudentes rerum humanarum viri, quotidie anxiis consiliis & omnibus viribus dehortabantur, identidem ingerendo; Rem me ingenio ac mente mea maximè indignam meditari, si majoris stipendii, lautiorisque victus gratia, institutum universi orbis & ævi antiqui describendi studium cum publico in schola aliqua docendi munere commutare cogitarem. Ecquid plus honoris in præsens ac plus gloriæ apud posteritatem me consequuturum sperarem, si in Italia, vel alibi, X. aut XX. adolescentulos Geographiam & Historiam publicè docerem; quàm, si in Hollandia omnium terrarum antiquitatem æternis monumentis consignatam, universo orbi, futuroque ævo transmitterem. Hæc quidem atque talia eo animum impellere videbantur, quò jam ab initio ingenii vis eum traxerat: nec tamen miseram vitam liberali loco nato satis persuadebant.

Jam ad umbilicum perducta erat Sicilia, jam Sardinia, jam Corsica, e Typotetarum manibus liberatæ, propediem erant distra-

diſtrahendæ; occaſionem datam arripuit, ut Academiæ Curatores, ceterosque patronos ſuos moneret ne gloria ILLUSTRATI ANTIQUI ORBIS & ÆVI quæ apud eos cœpiſſet, transiret aliò, vel ſub ipſum primordium omnis extingueretur. Sic ambiguam vicem ſuam exponebat die 31. Auguſti anni 1718. ſed opus ipſum nempe SICILIA, item SARDINIA & CORSICA Annum MDCXIX. in titulo præſefert. An ex voto omnia impetrarit, reſcire non potui; ſed conceſſum eſt ſaltem ſolatium, quo in Hollandia detineretur.

Eodem itinere Italiam pedes emenſus fuerat, oculis luſtraverat. Hanc Europæ noſtræ partem apud Latinos Scriptores celeberrimam digniſſimamque, quæ ab omnibus eruditis cognoſcatur, more ſuo exornaverat. poſt Siciliam lucem publicam adſpectura, ab eadem vacuos typothetas expectabat. Intereà Noſter omnes omnino regiones orbis antiqui ſeorſim, ſcilicet *Græciam antiquam*, *Galliam antiquam* &c. ſuis lucubrationibus ornare conſtituerat, niſi mors immatura ſcribentem oppreſſiſſet. Obiit Lugduni Batavorum anno ſalutis MDCXXIII. Ætatis XLIII. Cluverii mors.

Decem apprimè linguas calluiſſe laudatur, Græcam, Latinam, Germanicam, Gallicam, Anglicam, Batavicam, Hungaricam, Polonicam, ac denique Boiohæmicam. ITALIA ANTIQUA ut prodiret anno MDCXXIII. curavit Daniel Heinſius.

Cum ad tradenda Geographiæ Elementa lautioribus allectus ſtipendiis, animum ferme induxiſſet, quod verbis conceptis declarat, compendium ſcripſit in quo penitioris Geographiæ ſtudioſis viam præmuniret; ac Orbis cum veteris tum recentioris Breviarium tironum oculis ſubjiceret. Intra illius ſchedas deliteſcebat, fortaſſis ſcriptori non ſuperfuturus liber niſi & amici famæ & utilitati publicæ conſulentes, viri litterarum amantiſſimi, ab oblivione fœtum poſthumum liberaſſent, non omnibus numeris abſolutum, quod fatemur, ſed cujus doctiſſimum patrem pudere non debuerit. Ea eſt INTRODUCTIO quam denuo quanta fieri potuit cura, emendatam Bibliopolæ exhibent cum variorum annotationibus ac commentariis perpetuis.

Tenet me profecto ſtupori non abſimilis admiratio, quoties

Guillelmi Sanfon de Cluverio judicium confutatur.

fupinam Guillelmi Sanfon, viri aliàs de Geographia bene meriti, arrogantiam faftidiofumque de Geographis judicium apud me reputo. Sic enim Hiftoriam geographicæ fcientiæ tradit:

Cette fcience fi utile au public, eft demeurée comme enfevelie jufqu'à la fin du feizième fiecle, n'ayant été traitée que fort confufément car l'on peut dire:

*Qu'*Ortelius *a commencé à en faire revivre la curiofité:*

Que Mercator *a commencé à lui donner une fuite & qu'il l'a reduite en corps.*

Que Cluverius *a eu deffein d'en donner une methode.*

Et que mon Pere (Nicolas Sanfon) *eft le premier qui l'a rendue fi facile & fi aifée par fa belle methode reduite en tables & par la claire diftinction des Etats obfervée dans fes Cartes, qu'elle eft préfentement de la portée de tout le monde, puis qu'il ne faut que des yeux & des Cartes.*

Quis ex hac nugaciffima enumeratione non colligat ante Ortelium nullum elapfis proximè fæculis vixiffe qui Geographiam diligeret, excoleret, promoveret? Sed res aliter fe habet: plurimi fæculo XVI. ante Ortelium Geographiæ ftudium fcriptis fuis adjuvando excitaverant. Sed, inquies, hodie non leguntur hæc fcripta; plerumque lacera thuris ac piperis involucra in pharmacopoliis pereunt. Fateor. in fcientiis inveniendis aut refarciendis non ftatim ad perfectionis apicem pervenitur; antequam via regia viatoribus pateat, neceffe eft, ut præeant qui folum æquare, rupes amovere, fentes & dumeta eradicare, non fine laboribus duriffimis feftinent. Sed quia, ut veteri docemur proverbio, *facile eft inventis addere*; plano jam facto itinere, fuccedunt alii qui viam filicibus fternunt, alii qui neceffariis amnes jungunt pontibus. Non difpari ratione fucceffu temporis per plures conficitur quod ab uno exigi fatuum fuiffet. Sed pergamus. Efto: *Ortelius cœperit ftudium Geographiæ ad vitam revocare*; *Mercator cœpit idem in ordinem & in corpus redigere.* Quando? Poft Ortelium? cave ne credas. Mercator enim fenior erat Ortelio, jam XVII. annos numerabat cum Ortelius nafceretur; Mercator obiit anno MDXCIV. Ortelius MDXCVIII. Coætanei floruerunt &, quod maximas meretur laudes, quia rariffimè contingit, vixerunt amiciffimi. Unicum adferam Jacobi Augufti Thuani teftimonium. De

Mer-

„ Mercatore loquitur. "Cumque de edendis TOTIUS ORBIS TABULIS JAM ELABORATIS cogitaret, cognito Abrahamum Ortelium idem opus urgere, inchoatum laborem inhibuit, donec Ortelius Exemplaria omnia sua distraxisset, NE AUT INDUSTRIÆ AUT COMMODIS VIRI AMICISSIMI, præcipitata suorum editione, OFFICERET. Postea jam inclinata ætate ad Theologica studia animum adjecit &c.„ id est, amico suo stadium geographicum totum concessit. Lib. 109. in fine.

Quid vero præstitit Cluverius? favete linguis! Cluverius, inquit Guillelmus Sanson, in animo habuit geographicam methodum conficere. Nihil præterea? nihil prorsus. At quid de Eruditissimis in tres Rheni alveos, in Germaniam, Vindeliciam, Noricum, Siciliam, Sardiniam, Corsicam, Italiam, voluminibus fiet?

Pudet me insanientis sapientiæ quæ tantum virum decepit; &, quod mireris; fuerunt recentiores quidam ut *De la Croix* aliique qui præceps judicium suum facerent, iisdem verbis intra sua scripta adoptatis. at fingamus Guillelmum Sanson de Elementis geographicis atque introductionibus unice locutum esse atque de ceteris Cluverii scriptis mentem abstraxisse. Quid inde? Semper erit fatendum Cluverium non *voluisse* tantum, sed *effecisse*. Ejus Introductio toties recusa, tot translationibus, notis, commentariis insignita, primarium inter Elementarios libros locum semper obtinebit. Præcipuas ejusdem Editiones enarrabimus.

Cluverianæ Introductionis præcipuæ Editiones.

Lugduni Batav. apud Elzevirios 1629. prodiit Editio quam principem & optimam existimo.

Amstælodami 1629. pessima & mendis scatens apud Jodoc. Hondium.

Lutetiæ, apud Guill. Pelè via Jacobæa sub signo Crucis aureæ. 1631. Amstelædamensi Editione accuratior.

Lutetiæ 1641. additum est P. Bertii Breviarium.

Introduction à la Géographie universelle tant nouvelle qu'ancienne traduit du Latin de Philippe de Cluvier Géographe. à Paris chez Jacques Bessin rue des sept Voyes à l'enseigne de la Croix blanche 1639.

Lugduni Batav. 1651. 8°.

Lugduni Batav. 1654. 24.

Oxonii 1657 cum Bertii Breviario & æneis Tabulis.
Amſtelædami, 1659.
Amſtelædami 1661. ex officina Elzeviriana in 12. cum Bertii Breviario.
Pariſiis ex typographia Johannis Henault 1661. in 16. Huic ſubjungitur Philippi Labbé Societ. Jeſu, Geographiæ Epiſcopalis Breviarium.
La Geographie Royale &c. par le P. Philippe Labbé de la C. de Jeſus, à Paris 1653. in 8°. In hoc opere Cluverium ſequitur ac vertit, ſed in multis emendat.
Guelferbyti 1661. in 4°. Cum notis Bunonis & XLII. Tabulis Geographicis. Amſtelodami 1665. in 24.
Lugduni 1666. in 16.
Guelferbyti 1667. in 4°. Editio Bunonis II.
Amſtelædami 1669. in 12.
Guelferbyti 1672. in 4°. Editio Bunonis III.
Amſtelædami 1676. in 4°.
Guelferbyti 1678. in 4°. Editio Bunonis IV.
Amſtelædami 1683. in 4°. Huic Editioni præter Bertii Breviarium acceſſit Danielis Heinſii Oratio in obitum Philippi Cluverii.
Amſtelædami 1685. in 12.
Amſtelædami 1697. cum additamentis & annotationibus Joh. Frid. Hekelii & Joh. Reiskii.
Londini 1711. Cum notis Bunonis, additamentis & annotationibus Hekelii & Reiskii, novisque additamentis de quibus noſtram exhibebimus ſententiam cum de Commentatoribus diſſeremus.

Non paucas hujus operis Editiones prudens ſciensque prætereo, ne in omnibus recenſendis nimius ſim. Præcipuas recenſuiſſe ſufficiat.

II. Pars. Cluverii opera geographica omnes docti etiam inter emendandum admirati ſunt: nemo non laudavit. Libros de Italia Vetere Clariſſimus Holſtenius Annotationibus ſuis illuſtravit, quæ Romæ prodierunt in 8°. 1666. Eosdem Buno autoris methodo, verbis & Tabulis geographicis retentis, contraxit, Guelferbyti 1659. in 4°. Siciliam antiquam itemque Sardiniam & Corſicam Noſtri eodem more edidit eodem anno. Idem in Ger-

Germania antiqua præstitit ibid. 1663. in 4°. Omissis ubique Veterum testimoniis quæ Cluverius summo cum labore congesserat.

Inter eos qui hanc Introductionem notis suis elucidare conati sunt, primas tenet JOHANNES BUNO; cujus notæ tironibus sufficerent nisi in paucis errasset; ut cum Californiam insulam esse innuit, quam peninsulam recte Cluverius esse existimat; nonnullæ factæ sunt mutationes quas lectorem moneri interest; quædam à Bunone omissa aut negligenter tradita emendationem postulant, quodsi a quopiam præstitum esset, nihil est cur ceteris commentatoribus carere non possimus. Judicium de Bunone.

Quid in additamentis suis nugatoriis JOH. FRID. HEKELIUS efficere voluerit non satis scio. Nihil sane effecit, nisi ut inanissima garrulitate liber intumesceret, quem brevissimum esse, autoris scopus, & publicæ utilitatis ratio exigebant. Nullum fere præterit locum, quin tædiosam notorum ignotorumque hominum seriem quos suos amicos, præceptores, ac fautores profitetur, congerat. Cluverii aut Bunonis voces maxime perspicuas frigidissimis synonymis obruit; & si quid ad Geographiam, aut Historiam profert, ineptiam suam palam ostendit; ut cum pag. 296. Nicæam in Pedemontio concilio primo oecumenico claram somniat. Hujus Notas, quotquot sunt, ex hac Editione eliminassem si licuisset. Cur id mihi liberum non fuerit, infra docebo. De Hekelio.

Non adeo spernendos JOHANNIS REISKII labores existimo. Vellem tamen ut Cluveriani instituti memor, intempestiva eruditione paginas non auxisset. Bocharti doctissimas observationes indicare satius fuit quam exscribere. Idem dictum esto de iis quæ ex Varenii Geographia generali depromsit, quæque quadraginta quatuor columnas hujus editionis implent. Hæc omnia vera & optima utut concessero, in Varenii libello relinquenda fuerunt, quem laudare & commendare satis erat, cum libellus quem expilat, ubivis reperiatur quam facillime. De Reiskio.

Non unica est Geographiæ tradendæ via. Potest in Astronomicam, Naturalem & Historicam dividi. Geographiam cum Astronomia conjunctam pauci præter Geographos sic proprie dictos excolunt. Plures naturalem scire exoptant. Utramque Ricciolus, & Varenius quos inter innumeros fere Scriptores, ho-

noris causa nomino, tradiderunt, & ad eorum libros evolvendos invitandi sunt juvenes principiorum penitioris Geographiæ cupidi. Sed omnes Geographiam Historicam addiscere interest. His vigilias suas, suamque Introductionem consecravit Noster. Iisdem brevissimam & facillimam sphæræ notitiam obtulit; adolescentes abstrusioribus principiis obruere & ab amœnissimo studio deterrere noluit; quod si animadvertisset Reiskius, suam Cluverio brevitatem prudentissimè reliquisset.

de Editore Londinensi. De Londinensi Editore superest ut dicam quod sentio. omnium quas noverim Editionum turpissima est. Absit ut eam Viro doctissimo Guil. Reading Bibliothecæ Sionensis custodi adscribam, quanquam Viri Clar. nomen mentitur secunda pagina. Nemo enim mihi persuadeat virum Bibliothecæ amplissimæ præfectum, in Anglia præsertim, ubi scientiæ quam felicissimè florent, in crassissimos errores impegisse, quorum puderet adolescentem qui sine libris, de materia nondum sibi perspecta, scribere coactus fuisset.

Foedissimum Hekelii de Nicæa Pedemontana delirium, ut in suo loco observavimus, confirmat. Frustra additamenta nova e Cellario præsertim & Luitsio excerpta titulus pollicetur. Nihil e Cellario in notis mutuatum. Ex Luitsio parum vel nihil, pleraque ex Opere Gallico Viri Clar. de la Foret de Bourgon desumpta, ut facile ad credendum adducar, sciolum quendam extitisse qui cum Gallicam linguam vellet addiscere, aliquid ex prædicto opere exercitii gratia in Anglicam linguam converterit, quod Bibliopolæ Cluverii Editionem meditanti vendiderit. De Londinensibus additamentis vix honorificentius judicabit qui sua ratione in legendo utetur. Nihil ferme adjecit editor, nisi quod in sexcentis aliis Libris legere est. quidquid Historicum adnectit corrumpit. Omnia lippissimis oculis conspexit, & quemadmodum arquatis & ictericis omnia videntur flava, nihil est in Historia quod ad præconcepta judicia non detorqueat. Thomæ mori mortem cruentam detestari visus fuerat Hekelius, in eo vituperandus tantum, quod rem ad Geographiam non attinentem tetigerat; quid ad hæc Londinensis editor Edit. Lond. p. 107.? *Male certe, Hekeli. reus enim majestatis erat & authoritatem Pontificis Romani contra legem sustinuit.* at quam legem? a quo latam? a rege

ge qui legitimi matrimonii pertæſus, pellicem ad ſolium evexerat; quique eccleſiam cui facinora ſua libidinoſa adprobare deſperabat, totis viribus a fundamentis convellere conabatur. An Regi Anglorum publicam religionem ad arbitrium ſuum componere; leges novas antiquis ſubrogare; ſacra pro libitu ſuo immutare, perdere; jus Eccleſiaſticum hactenus inauditum præſcribere liceat; an rebellionis crimen ſtatim incurrat, ideòque capite a carnifice plectendus ſit, quisquis ad edictum regis, præter dictamen conſcientiæ, fidem avitam non deſerit, Britannis ipſis trutinandum relinquo. Et quia talium quæſtionum deciſio nullatenus ad Geographiam confert, eas prætermitto lubens.„ Id unum non omittam nulli populo, nequidem Anglis placere contumelioſam Editoris Londinenſis maledicentiam. impudentiſſimis verbis utitur nequiſſimum caput quoties de Ludovico magno loquitur, quem *immaniſſimum tyrannum* Edit. Lond. p. 212. appellat. quid ab ignorantiſſimo & inhoneſto ſcriptore expectandum fuerit ex his animadverſiunculis ſatis patet. Abſit ut notis ejus omnibus paginas hujus Editionis contaminare voluerim. quasdam tamen ſelegi quæ utiles viſæ ſunt, nequid cauſæ lectori daretur, cur Londinenſem Editionem deſideraret. Ne tamen moles libri extra modum excreſceret, ſuas ipſi offanias, nugas, ſordes, calumnias reliqui. tantum abeſt ut quod pollicetur veterator præſtiterit, ac plures Belgici præli maculas eluerit, ut econtra errata omnia erratis novis cumulaverit;

Si per me ſtetiſſet, Eruditorum Virorum conſiliis paruiſſem, plerasque notas quæ libellum obruunt, penitus omiſiſſem, retentoque Bunonis unico commentario, in meis obſervationibus quid Cluverius aut Buno peccaverint, monuiſſem. Sed ea eſt temporum noſtrorum iniquitas, ut libris in immenſum creſcere, non imminui liceat, ſi tale quid Bibliopolis vir litteratus proponit, ſtatim exhorreſcunt, Emptoresque cauſantur innumeros qui ad auctiores Editiones confluunt, non ad accuratiſſimas: quaſi ex mole non ex utilitate, librorum pretium æſtimandum ſit.

Huic inſaniæ ut àliquid concederem, omnes omnium notas, obſervationes, additamenta, ſine ulla immutatione reliqui, è Londinenſi editione quod minus vitioſum fuit ſelegi ſuisque locis.

locis inserui, meas denique paucas quidem sed utiles, ut mihi videntur, observationes, ubi opus fuit, adjeci, nec pauca Typothetarum errata ad primam Editionem correxi, reformavi.

Tabulas geographicas quas in hanc Introductionem Buno construxerat, mens fuerat emendare. Sed re bene perpensa, facilius videbatur novas omnino supponere, quam veteres ad veritatem geographicam revocare. Has ergo præter paucas intactas reliqui, sed novas quasdam accuratiores ab illustrissimo viro Guillelmo de Lisle, omnium regionum, ac temporum, Geographo doctissimo, elaboratas adjeci nempe *orbis veteribus cogniti*, *Italiæ antiquæ* & *Græciæ antiquæ*. Utinam ceteras ejusdem tabulas Bunonianis substituere licuisset; verum enim vero immensis sumptibus opus erat, & merito Bibliopolæ timuerunt, ne augendo libri pretium emtores deterrerent.

Nescio qua vesania Londinensis Bibliopola æneas aliquot tabellas ut rupti aggeris aliarumque rerum de quibus in Cluverio ne *Gru* quidem reperire est, operi immiscuit. Ea librarios dudum incessit dementia, ea lucri cupiditas, ut emptas undequaque figuras in libris invita Minerva accumulent, nullas in hac nostra editione tabellas inutiles patimur.

Inter doctissimos prærerlapsi sæculi Geographos Cluverius noster numerari potest & debet. Sed suos nævos habuit.

Quisquis suos patitur Manes.

Ea in quibus reformandus est duplicis sunt generis. I. Quædam vera fuerunt cum scribebat quæ nunc falsa successu temporum facta sunt; quædam dubia quæ nunc perspecta. De his feci ut lectori dubium removeretur; & quæ nunc minus cum veritate congruant, sedulus monui. II. quædam sunt Cluverii præjudicia, quorum falsitas nondum satis erat explorata. in suis de Germania Vetere libris audacioribus conjecturis plus æquo indulget; in Italia Antiqua interdum a scopo suo aberrat & Antonini itinerarium non semel corrigit ubi nulla est mendi suspicio. In ea erat sententia Veterum Romanorum milliaria, Romanis milliaribus hodiernis esse æqualia, at verò veterum milliaria quinque Hodiernis quatuor respondere compertum est, ita ut recentiorum sexaginta, veterum septuaginta quinque gradum conficiant. Hinc multi errores in Italiam Antiquam Nostri

ſtri invecti ſunt: Hinc Itineraria multoties & plerumque immerito culpata. hinc Geographorum ferme omnium vitio, Italiæ, magnæ Græciæ, Græciæ propriæ maris mediterranei, & omnium partium orbis, ſitus errori publico magis quam veritati accommodatus. hinc regiones cognitæ ultra modum extenſæ, quibus cum noſtra Continens non ſufficeret, littus orientale removendum fuit. quantum ab illo errore orbis facies fuerit deturpata ut oculis ſubjiceret vir nunquam ſatis laudatus Guillelmus de Lisle, tabellam edidit in qua Italia, Græcia, mare mediterraneum &c. duplici more id eſt vulgari & ſuo depinguntur. Quisquis rem oculis ſuis explorare, & rationes quibus ſententiam ſuam munivit cognoſcere deſiderat, adeat Regiæ Pariſienſis Academiæ Commentarios ad annum MDCCXIV. in quibus Edit. Amſtæl. pag. 227. & tabellam de qua loquimur & tractatum aureum cui titulus eſt: *Juſtification des meſures des anciens en matiere de Geographie*, ſumma cum animi voluptate legendum reperiet.

Scientias omnes feliciter promovet experientia, ſed nullam magis quam Geographiam. Pendet plerumque regionum ac marium notitia à teſtium oculatorum rationibus quæ non ſemper ad amuſſim exactæ ſunt. aliquando viatores inter peregrinandum parum accuratè quæ vident quæque ab aliis audiunt in ſuis commentariis colligunt. interdum ut ea loca inviſiſſe ad quæ non acceſſerunt, videantur; ſplendida conſarcinant mendacia. ſic decepti Geographi libros & tabellas, fictis locis, montibus, fluminibus, urbibus, regnisque infarciunt. Hinc Nili origines ad Montes Lunæ qui nulli ſunt, a veteribus translatæ, longe ultra æquinoctialem lineam, quanquam citra ſunt, ut ex recentiorum peregrinationibus patet. Hinc maris Caſpii longitudo ab ortu ad occaſum apud veteres producta, quæ juxta recens confirmatam experientiam a Septentrione ad Meridiem procul dubio olim fuit ut nunc eſt. ea eſt hominum miſera conditio ut diu, antequam ad lumen veritatis perveniant, cæcutiendum ſit. Mari Caſpio ſuus tandem reſtitutus eſt ſitus, ſed pedetentim, quod jucundiſſimè demonſtrat Guillelmus de Lisle in Tabella quam ita adornavit, ut illius maris littora varie ex variis ſcriptorum ſententiis exarata, Geographiæ progreſſus &, ut ita dicam, lentum ad veritatem iter exprimant.

Sed, quod mireris, non desunt homines qui tam superstitiose antiquis opinionibus adhærent, ut recentiorum omnium testimonia respuentes, pro blasphemiis habeant quidquid veterum autoritati videtur esse contrarium. Hujus pertinaciæ luculentum habes specimen in Cellario qui Herodoti sententiam amplexus, Julium Scaligerum & hunc secutum Olcarium damnat, quanquam Herodotus & Cellarius de hoc Mari cæcutiunt, Julius autem Scaliger & Olcarius, qui testis fuit oculatus, & mare Caspium enavigavit, longitudinem a Septentrione ad Meridiem verissime metiuntur. Eandem habuit socordiam Isaacus Vossius, vir geographicæ scientiæ, in qua se doctissimum profitebatur, tirunculus. in suis ad Melam observationibus l. 3. c. 5. contra Scaligerum & Olcarium, non sine delirio, disserit, eaque ad confirmandum errorem suum depromit quæ omnibus cordatis ludibrium debent.

Adolescentes monendos esse censeo, in veteribus geographis nihil quærendum esse præter situm urbium, distinctionem ditionum & populorum ac provinciarum limites. Sed in rebus quæ fortunæ vicissitudines nec patiuntur, nec metuunt, potius oculato testi credendum est, quam sexcentis antiquis scriptoribus, qui mare vel montes, non ex visu, sed ex infida plerumque narratione descripserunt. Coronidis loco præcognita quædam geographicum studium incipientibus scitu necessaria adjiciam.

PRÆCOGNITA GEOGRAPHICA.

III. PARS. MUNDUS est systema ordinatum ex cælo & terra, reliquisque corporibus, quæ his continentur, constans.

Dividitur in { *superiorem*, *inferiorem*.

Superior mundus est compages ordinata corporum cælestium.

Inferior mundus qui & *Orbis* & *terra* dicitur, est compages ordinata corporum sublunarium.

COSMOGRAPHIA mundum integrum, ASTRONOMIA superiorem, GEOGRAPHIA inferiorem contemplantur.

CÆLUM est spatium immensum, indefinitum in quo sidera cursum

cursum suum conficiunt; quodque terram nostram undiquaque cingit.

Terra sive *Globus terraqueus* est punctum quoddam respectu *Universi.* constat terra & aqua. Aquam sive maria meditatur Hydrographia.

Terræ figuram vulgus credit in latissimam planitiem excurrere. Eadem & patrum quorumdam fuit sententia, quam similiter adversus Vigilium Bavariæ Episcopum acerrimè defendit Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus. Sed vero terram Globi rotundi imaginem habere experientia docuit.

Veteres qui terram planam existimabant, mediam secabant per Zonam Torridam inhabitabilem, quæ Zonam unam temperatam, unamque frigidam ex utraque parte haberet. Antichthones vocabant populos qui quanquam sub eodem meridiano vivebant, Zona Torrida dividebantur. Male ergo eruditi quidam Antichthones cum Antipodibus confundunt; quorum alia & diversa prorsus ratio est. Nam cum rotunda sit terra, ubique homines terram incolunt, supra terram sunt nec a terra pendent, sed eam premunt & terunt. nimirum cum ab omnibus mundi partibus, Pondera, Turres, Arbores, Homines, Molesque omnes in centrum terræ vergant, non magis penduli sunt antipodes quam nos sumus.

Antipodes sunt ii quorum talis in orbe situs est, ut ad eos utrinque perveniant duæ extremitates lineæ rectæ quæ per centrum orbis transire concipitur.

Centrum superficiei terræ nullum est. multæ tamen nationes tale quid commentæ sunt. Centrum orbis secundum Judæos est *Hierosolyma*; secundum Saracenos Hispaniæ quondam invasores *Granata*; secundum Græcos *Delphi*; secundum Peruvianos *Cusco*, quæ vox illorum lingua *umbilicum terræ* significare dicitur.

Terræ ambitum ac magnitudinem definire multi conati sunt. palmam ceteris præripuit doctissimus autor Tractatus cui titulus est: De la grandeur et de la figure de la terre, qui inter commentarios Regiæ Parisinæ scientiarum Academiæ publici juris factus est ad annum 1718. Parte 2.

Plagas sive puncta circa nos præcipua quatuor numeramus.

Plaga orientalis, five oriens, ea eſt in qua ſol oritur;
Occidentalis in qua idem occidit;
Septentrionalis in qua ſeptem ſtellæ Urſæ majoris, *Triones* dictæ, conſpiciuntur; *Meridionalis* in qua ſol tempore meridiano nobis ſeſe offert, quæque Septentrionali ex adverſo opponitur.

Hoc notatu digniſſimum eſt; per totum annum non in uno loco Solem oriri, nec in uno conſtanter occidere. Æquinoctialibus verno & autumnali æquo ſpatio inter Septentrionem & Meridiem oritur & occidit. Ille eſt *verus Oriens, verus Occidens.* Æſtivo tempore cum nobis diutius lucet propius ad Septentriones ſurgit & cadit; hinc dictus eſt Oriens Æſtivus & Occidens Æſtivus. Hiemali tempore quo dies breviores ſunt, propius ad Meridiem oritur & occidit, Hinc dictus eſt *Oriens Hiemalis* & *Occidens Hiemalis.* inter orientem Æſtivum & Hiemalem verus Oriens eſt medius. Sic & de Occidente.

CONTINENS TERRA dicitur, quæ ſibi cohæret ſuperficie ampliore, dividiturque in plures regiones.

INSULA eſt terra a continenti ſejuncta; undique mari cincta.

PENINSULA Latinis, CHERSONESUS Græcis, eſt terra non plane aquis cincta, ſed tractu quodam, quamvis anguſto, continenti annexa.

ISTHMUS eſt terra anguſta inter duo maria, peninſulam cum continente connectens.

PROMONTORIUM eſt mons, vel rupes conſpicua altitudine in mare procurrens. quibusdam dicitur CAPUT; Gallis CAP, Italis CAPO, Hiſpanis CABO, Belgis KAEP. Juxta montes mare eſt maxime profundum.

LITTUS eſt terra quæ mari aut lacu alluitur, & fluctibus verberatur.

ORA eſt terra mari finitima.

RIPA eſt terra quæ flumine alluitur, five eſt terminus fluviorum ex utraque parte ſecundum longitudinem protractus.

ALVEUS eſt locus cavus inter duas ripas, in quo aquæ fluminis, dum non exundat, continentur. Exundat vero fluvius quoties ſuccreſcentibus aquis, alveo non ſufficiente, in prata vicina, vel agros finitimos effunditur. ad exundationes coercendas extruuntur AGGERES five moles terrarum & lapidum quæ aquas ſuſtineant.

MONS

PRÆFATIO.

Mons est terra prominentior & altitudine sua magis conspicua; suntque montes alii magis, alii minus excelsi.

Montes dicuntur simpliciter qui parvo spatio circumscribuntur; qui vero longo tractu extenduntur, dicuntur Juga. talia sunt Alpes, Apenninus, Imaus, &c.

In *Jugis* sunt Aperturæ seu transitus qui dicuntur Pylæ, quales *Termopylæ*, vel portæ, ut *portæ Caspiæ portæ Ciliciæ* &c. Hæ apud Turcas Demir capir id est portæ ferreæ nominantur. talis est angustissimus ex Moldavia in Transsylvaniam aditus.

Collis est exigua terræ eminentia.

Vallis est terra plana inter duos montes consistens.

Convallis est terra fere undique collibus aut montibus comprehensa.

Planities seu campus est æqualis terræ superficies à collibus & montibus libera.

Scopulus est mons saxeus seu rupes e mari eminens, vel etiam aquis tecta, navigantibus exitialis.

Syrtes sunt loca in mari, nautis infesta.

Pulvini sunt spatia arenosa, vel extra aquæ superficiem eminentia, vel sub aquis latentia, ita tamen ut transitum navium impediant. Hispani Baxos, Belgæ Sandbancken, Galli basses & Bancs de Sable appellant.

Sylva locus est arboribus a natura consitus.

Saltus est densior sylva & opacior in qua æstivare pascique solent feræ.

Nemus est locus amœnus arboribus consitus, arte plerumque naturam adjuvante, umbrasque & ambulacra jucundissima præparante.

Lucus est densa sylva arborum intactarum. Numinibus suis veteres pagani Lucos consecrabant.

Arbustum sive frutetum est cæduarum arborum sylvula.

Virgultum est locus arbusculis consitus.

Pascuum est ubi pecora pascuntur.

Ager est terræ portio quam colimus sive arando sive conserendo, sic dicitur quod in eo multa sunt agenda. Ager etiam sumitur interdum pro territorio urbi circumjecto.

Area propriè dicitur locus vacuus quasi exaruerit, nec possit quidquam generare.

Campus est planities terræ ampla.

Pratum locus est in quo Herba tantum crescit ac fœnum, quod falce resecatur, & in hiemem pascendis gregibus reservatur.

Arvum est ager aratus necdum satus.

Desertum locus est propter paucitatem hominum, vel soli sterilitatem, incolis vacuus, & quasi derelictus. tales sunt arenosæ solitudines in Africa & Asia.

Regio est terræ portio Regi vel Principi, aut etiam electo quotannis Magistratui subjecta.

Imperium est pars terræ multas continens regiones, regna, & provincias, quæ unius summi Capitis aut Monarchæ imperio parent. Imperio qui præest *Imperator* dicitur. titulus est omnium apud homines dignitatum maximæ.

Regnum regionibus continetur quæ regem agnoscunt.

Provincia est pars regni vel imperii peculiarem habens administratorem. Olim sic dicta fuit omnis regio a Romanis devicta & bello acquisita, in quam *Prætor* cum officio mittebatur.

Satrapia vox Persica est & denotat regionem quæ a Præfecto administrabatur.

Territorium est complexus agrorum intra cujusque civitatis fines.

Civitas est collecta civium multitudo & societas, iisdem moribus, legibus & institutis gubernata.

Urbs est ordinata plurium ædificiorum pro recipiendis civibus series muro cincta. Dicitur ab *urbo* id est curvatura aratri, quo futuræ urbis magnitudinem veteres adumbrabant.

Emporium locus est mercatura & nundinis celebris in quem merces exteræ deportantur. Pleraque veterum Emporia fuerunt urbes maritimæ vel saltem navigabili fluvio appositæ, ad quas commodus esset navium & mercium appulsus.

Oppidum est urbs quædam minor, muris cincta vel carens, nundinis gaudens anniversariis & foro hebdomadario. Inter oppidanos quidam opificia & mercimonia exercent, quidam agros

agros colunt. medium tenent ſtatum inter urbis cives & agricolas oppidani.

METROPOLIS eſt urbs regni vel provinciæ primaria, ceterarumque quaſi caput & mater.

MUNICIPIUM urbs erat quæ civitatis Romanæ fruebatur privilegiis.

COLONIA urbs eſt quæ ob infrequentiam incolarum novis civibus impletur vel aliunde deportatis habitatoribus nova conſtruitur.

PRÆFECTURÆ erant oppida Italiæ vel Imperii Romani, in quibus qui habitabant, nec ſuis legibus ut municipes vivebant, nec ullos de ſuo corpore magiſtratus creare poterant ut coloni, ſed a Magiſtratibus Roma miſſis qui *Præfecti* dicti ſunt, regebantur iis legibus quas Senatus populusque Romanus dixiſſet.

PAGUS bifariam intelligitur; pagum veteres dixerunt regionem ſatis amplam, & eo ſenſu pagus idem eſt ac *Gow* apud Germanos, ut *Suntgow*, *Brisgow*, &c. talis eſt hodie diſtinctio in Friſia inter Flevum & Lavicam in *Oſtergow* & *Weſtergow*, id eſt orientalem pagum & occidentalem. Pagus in notione Romanis ſueta plures vicos complectebatur. Tacitus de Mor. Germ. c. 6. & 12. luculenter pagos a vicis diſtinguit. pagus aliquando pro vico dicitur. Quia vero ruris incolæ ſacris avitis tenacius adhærent quam urbium cives, pagani id eſt ruricolæ diutius idola coluere quam urbani, hinc factum eſt ut idololatria *Paganiſmus* dicta fuerit.

VICUS etiam duplicem habet ſenſum. interdum enim ſumitur pro via in urbe vel in oppido, quam utrinque civium domus ſepiunt. hinc vicini qui in eodem vico habitant. quia vero extra urbem ruſticanarum domuum congeriem via ſæpe unica dividit, vicus dictus eſt numerus indefinitus villarum quas agricolæ & ruſtici habitant.

ARX eſt ædificium munitum contra hoſtem extructum, vel in urbe vel extra urbem ad cives adverſus extraneum protegendos, vel etiam ad eosdem in officio & obedientia continendos.

CASTRUM eſt urbs probe adverſus hoſtiles impetus, & ad obſidionem ſuſtinendam munita.

CASTELLUM eſt caſtrum parvum.

AULA

AULA vel CURIA est ſedes atque habitatio Principis; ædificiis editioribus ſplendidioribusque exornata.

VILLA domus eſt cum agro extra urbem. Eſtque idem quod PRÆDIUM in quo altilia, frumentum, pabulum &c. asſervantur.

Non idem eſt apud populos regimen. STATUS MONARCHICUS eſt cum ſub uno rege, a cujus voluntate pendet, populus regitur. STATUS DEMOCRATICUS in quo apud populum eſt ſuprema autoritas ut olim apud Athenienſes, hodie apud Helvetios. STATUS ARISTOCRATICUS eſt cum Optimates ſummam poteſtatem habent: ut apud Venetos nobilibus tantum jus regiminis competit. Status OLIGARCHICUS eſt cum pauci homines ſelecti Rempublicam adminiſtrant.

MARE eſt aquarum ſalſarum, maxima quantitate congregatarum receptaculum, perpetuo æſtu fluens ac refluens intra alveum ſuum.

dividitur in { *univerſale* / *particulare* }

Mare univerſale dicitur OCEANUS, totum orbem inſtar cinguli ambiens.

Mare particulare certam terræ portionem alluit, nomenque habet proprium ut Mediterraneum, Rubrum, Pontus Euxinus, &c.

FRETUM quod & BOSPHORUS, vel BOSPORUS, eſt anguſtiſſimum pelagus inter duas continentes, ut Magellanicum inter Americam & terram igneam, Boſporus Thracicus Thraciam inter & Bithyniam &c.

SINUS eſt aqua maris terræ ſe inſinuans, ſive eſt excurſus maris curvo littore interceptus.

BREVIA ſunt vadoſa loca maris in quibus undæ ſunt breves, nec in altum aſſurgunt.

LACUS eſt copioſa moles aquæ perennis in alveo ſuo conſiſtens, in quem & ex quo rivi & fluvii interdum promanant.

STAGNUM eſt in quo aqua reſes perpetuo conſiſtit.

PALUS eſt aqua ſtagnans, ſine tamen perpetuitate.

FLUVIUS, ſeu FLUMEN eſt aqua dulcis copioſa quæ a fonte ſuo uſque ad Mare perpetuo decurrit, ſive nomen ſuum ſervet usque ad Mare, ut Sequana, Ligeris &c. ſive ab alio flumine

acci-

accipiatur & nomen perdat ut Matrona, Isara &c.

Amnis est minor fluvio.

Rivus est minor amne.

Gurges est locus in fluvii alveo profundus.

Vortex est in girum contorta aquæ fluentis collectio.

Confluens est occursus duorum vel plurium fluminum in unum confluentium.

Ostium est locus ubi fluvius in Mare vel in majorem fluvium influit.

Fluvii ripa dextra vel sinistra ea est quam haberet ad dexteram aut ad sinistram homo in medio alvei prope fontes, cujus vultus ad ostium fluvii conversus esset.

Trajectus est locus ubi flumen ex alveo superiore in inferiorem summo cum strepitu præcipitatur & ruit.

Torrens est fluentum non perpetuum, quod æstate exsiccatur, & tantum nivibus aut imbribus augetur.

Fons est aqua e sinu terræ ebulliendo scaturiens.

Portus est locus in littore navibus excipiendis idoneus.

Statio, Gallis *une rade*, locus est ubi naves quiescere sine periculo possunt, & cujus fundus est anchorarum tenax.

Hodie detecta est terra Septentrionem versus ad Gradum 82. ad Meridiem versus vix ad sexagesimum.

Terrarum orbem veteres quibus non ita, ut nobis hodie, innotuerat, modo in duas partes, modo in tres, modo in quatuor sunt partiti. qui duas constituebant tantum, Asiæ & Europæ solum rationem habuerunt; Africam seu Lybiam modo sub Asia, modo sub Europa comprehendebant. Aliquando Ægyptum inter Asiam & Libyam pro quarta orbis parte agnoverunt. Judæi orbem in duas partes dividebant, *terram* scilicet, id est suam, & *extra terram*, id est regiones à gentibus habitatas. Jam partes orbis vulgo numerantur quatuor, nempe *Europa*, *Africa*, *Asia* & *America*; quibus addendæ sunt duæ aliæ partes *Borealis* nimirum sive *Arctica*, & *Australis* sive *Antarctica*; terræ incognitæ.

Hæc tironibus Cluverianæ Introductioni initiandis sufficiant & prosint.

**** PRÆ-

PRÆFATIO
JOHANNIS BUNONIS
Edit. Guelferbytanæ 1661. præfixa.

ARduum sanè, multisque difficultatibus & laboribus obnoxium aggressus sum opus: dum Philippi Cluverii, Geographi excellentis, Introductionem Geographicam rebus memoratu dignis & Tabulis illustrandam suscepi & emendandam nulla ambitione ductus, nec scribendi prurigine illectus. Sed quum Serenissimus Princeps noster, nobile, quod ad S. Michaëlis in hac urbe est cœnobium in novum convertisset Gymnasium, in quo bonis litteris, artibus ac moribus imbuerentur adolescentes: illiusque auctoritate inter cæteros Doctores, ipse quoque essem constitutus, qui præter historias, etiam Geographiæ cognitionem traderem; sollicita cœpi circumspicere mente, & rationem quærere, quà id omnium commodissimè posset fieri, & quàm minimo temporis impendio. Præ reliquis vero de hac ipsa arte editis scriptis hæc Cluverii Introductio, quod utramque ille contineat Geographiam cum veterem tum novam, ex patronorum quoque judicio placuit, quæ doceretur. Sed deerant Tabulæ idoneæ, sine quibus Geographia omnino non discitur. Quæ verò cum hoc ipso Cluverii opere sumptibus Mulleri Brunsvigæ fuerant editæ, minores erant, quam quæ possent adficere oculos aut discentes rectè adjuvare; adeóque non præstabant usum, qui quærebatur: neque præstabunt minutæ istæ, & Mullerianis non majores tabulæ, quæ nuper in Belgio editæ sunt. Deinde illa Cluverii descriptio plurimis locis videbatur justo brevior, desiderabaturque paullo plenior, quæ loca memorabilibus insignioribusque notaret rebus, etiam memoriæ causâ. Sicuti enim nuda temporum series, nisi cum illustrioribus rebus, quæ certis temporum articulis gestæ sunt, nec rectè disci potest, nec teneri: ita quoque temporis jacturam faciunt, operamque ludunt, qui in Locorum cognitionem cupiunt discentes, non adhibitâ commemoratione notabilium, quæ iis ipsis contigerunt & obser-

observanda sunt locis. At illa quidem facile doceri poterant, ut animis adolescentum per aures immissa confestim effluerent, si non fuerint scripta simul & adnotata chartis, ut relegantur. Omnia verò ut scriberentur, ad calamum dictare nimium requirere videbatur temporis; adeò ut unius anni spatio, licet ut singulis diebus integras doceremus horas, illa in Geographiam introductio vix posset rectè explicari, & ad finem perduci. Ut igitur Auditores nostri istâ calamis excipiendi scribendique molestiâ sublevarentur, necesse omnino fuit locorum memorabilia quæ desiderabamus, ex auctoribus congerere, eaque exscribenda committere Typographo; adeoque publico Eruditorum judicio exponere. Ad quod opus difficile sane, diu reluctans, tandem inductus sum etiam magnorum virorum persuasus auctoritate & quum frater meus, cujus impensis hæc nostra edita sunt, ad hanc rem sumptus sponte offerret, operamque suam in parandis & incidendis Tabulis geographicis promitteret, & jam nihil superesset quod institutum nostrum moraretur, operi huic manum adhibere constitui, illudque aggressus opinione deprehendi longè difficilius. Præterquam enim quod muneris publici ratio & continui labores, præter lucubrationes, exiguum permitterent tempus, quod huic rectè collocaretur rei, Auctores & Geographi inter se dissidentes sæpissime turbarunt conatus nostros: quibus accedebat Tabularum ordinandarum ratio admodum molesta. Tandem tamen per Dei gratiam difficultates & labores istos sumus eluctati, ipsumque opus hoc ad umbilicum & ad finem perduximus. Quod dum fit nihil magis precamur & in votis habemus, quam ut hic labor noster esse queat gratus & acceptus Eruditis, commodus verò & utilis iis in quorum gratiam est susceptus. Instituti & methodi nostræ ratio hæc est. prima nostra cura fuit quæsiti loci ostendere situm; ac altera eundem memorabili aliquâ re, ex varia Auctorum lectione notare, atque illustrare, ut discentium consuleremus memoriæ. Ut enim viatores loca leviter signata facillime tenent & observant; ita quoque ejusmodi memorabilia in locorum cognitionem cum voluptate & eruditionis incremento deducunt. Quare in geographicis suis memorabilia locorum & antiquiores pariter & recentiores notarunt scriptores; ex quibus Brietius etiam admiranda addidit. Curavimus autem, ut ea loca, quorum in opere fit mentio, in Tabulis quoque nostris con-

spi-

ſpiciantur Geographicis, quas, novas cum antiquis conferendo, ita adornavimus, ut veteres pariter & novas locorum appellationes in una eademque ſæpe exhibeamus Tabula, diſcrepantiam etiam, quæ in Tabulis invenitur ratione longitudinis indicantes. Perſiæ tabulam Cl. Oleario auctore editam, licet a cæteris plane ſit diverſa, retinuimus, noſtro tamen inſtituto aptatam nonnullis in locis reddidimus locupletiorem. Veteres enim Geographos à ſequentis ævi ſcriptoribus refutari jam ſuo ævo deprehendit ipſe Cicero: in quibus à Cluverii recedimus ſententia; in iis magnorum virorum nitimur auctoritate, argumentorumque robore: neque dubitamus quin, ſi ipſe Cluverius hanc edidiſſet Introductionem, in multis diverſa atque alia ſcripſiſſet. Quum verò neque ex veteribus, neque ex recentioribus Geographis vix reperiatur, qui in hoc genere absque omni ſit nævo & errore, deſperem profecto ego, ſi, me in nullo prorſus erraſſe, vanè præſumerem & exiſtimarem; tota enim Geographia, ſi eximas generalia, ex ſingularium conſtat deſcriptionibus, quæ quoniam uni homini non datum eſt omnia per terrarum orbem inſpicere & luſtrare loca, aliorum fide & relatione nituntur, adeoque hic facillimè poſſumus decipi & in errorem adduci, rogo autem Lectorem benevolum, cujuscumque fuerit ordinis aut conditionis, ut ſi quos in hoc noſtro opere deprehenderit lapſus, amice moneat, paratum meliora & certiora docenti parere, errata emendare, lapſusque corrigere.

PRÆ-

PRÆFATIO

Editioni Amſtelædamenſi anni MDCXCVII. *præfixa.*

LECTORI BENEVOLO

S. P. D.

NOn Auctores ſolummodo antiquos, Græcos Romanosque, ſed ex ævo medio barbaroque plures hæc diſtinnit cura, hæc meditatio diu exercuit, ut tironibus geographicam inſtitutionem brevi & perſpicuo libello concluſam traderent, firmiusque imprimerent. Huc multæ Græcorum veterum περιηγήσεις *aut* ἐξηγήσεις *i. e. de ſitu orbis commentarii pertinent: Quales adhuc extant à Scylace Caryandenſi, Martiano, Artemidoro utroque, Dicæarcho & Iſidoro compoſiti, ſed ab Hœſchelio unum in corpus redacti. Ut de Dionyſio Alexandr. Ptolemæo, Stephano, Anonymisque multis mentio nec fiat in præſenti, Roma nobis Pomponium Melam, Plinium, Solinum, Æthicum reliquit. Hos facto agmine ſequebantur Arabes, cum ad ipſos doctrina liberalior trans oceanum octavo & nono ſeculo migraſſet, ſcriptisque compendiis præcepta geographica inſtillarunt; Jacoutus puta, Ibn Maraf, Abulfeda, princeps Hamatæus, cujus verſionem ab Schickardo additam Hottingerus in Bibl. Orient. memorat, Schalabaddinus plerique ἀνέκδοτοι, & Nubienſis à Gabr. Sionita editus: Ut alios in Bibliothecis quotquot adhuc latitant, omittam; Græcos itidem ex ætate media Pſellum, Epiphanium, Phocam, Nicetam & plures Anonymos, quorum unus opera ſtudioque Gothofredi prodiit. Poſtea cum literæ humaniores è tenebris, quibus oppreſſæ diu jacuerant, caput extuliſſent, Viri docti ad geographica rudimenta quam breviſſime inſtillanda manum & animos applicuerunt. Hinc tot Epitomas, Synopſes, Breviaria, Compendia, Sceleta, Theatra, Enchiridia & Specula in lucem edita videmus; neque ſuperiore tantum proximo, ſed hoc noſtro etiam quod procurrit, ſeculo. Noſter autem Cluverius introductionis titulum parallelo Geographiæ, quam meditabatur, veteris & novæ opuſculo inſcripſit, tum ut vias adoleſcentibus emuniret commodiſſimas, tum ut veſtigia Scriptorum antiqua ipſe inſiſteret. Quot enim Philoſophicas* εἰσαγωγὰς *i. e.* introductiones *adhuc ſuperſtites habemus? Nec à Porphyrio ſolum, quem* εἰσαγωγὸν *i. e.* introductorem *interpretes vocarunt, ſed ab aliis tam Græcis quam Latinis Scriptoribus. Non quidem iis introductio proprie dicta, & cum motu locali aliquo conjuncta in mentem venit, nec forenſis judicio quondam Romano receptiſſima, ſed libraria ſive doctrina ſive ſcriptio, quæ primis artium elementis traditis lectorem ad eas, tironem maxime introducit: Ut Heſychius rectiſſime* εἰσαγωγὴν καὶ εἰσήγησιν διδασκαλίαν *reddiderit*

ſive

sive doctrinam. Hunc sibi scopum superiore seculo præfixerunt Balth: Mercator, Æl. Anton. Nebrissensis, & Is. Dodonæus, Isagoge cosmographica conscripta; nec alium Salmanticenses introductionibus in cosmographiam variis conjunctim editis A. 1557. *Eadem plane instituti ratio, eademque lex fuit, quam tenuerunt hoc nostro seculo Georg. Fournier, Joh. Blancanus, Heidmannus, & noster potissimum Auctor sua introductione ad Geographiam veterem novamque composita. Hic enim libellus simulac Lugduni apud Batavos in usum exiit communem, applausu vario exceptus, non apud Belgas solum, sed Germanos etiam typis iterum exscribi debuit. Idem non ita multo post versione Gallica A.* 1667. *apud Parisinos, apud Norimbergenses A.* 1679. *Germanica ornatus; a Pet. Lambecio in tabulas synopticas, ab aliis viris Cl. mis in Manuale aut Enchiridion redactus iterum apparuit. Tandem Bunoniana sive Wolffenbüttelensis editio multis tabulis & annotationibus instructior successit, majusque libello pretium, & honestam in Scholis omnibus existimationem peperit. Tantum eminet hucusque introductio nostra Cluveriana, utpote* Liber, qui raram nostro seculo felicitatem expertus fuit, ut cum exiguo sui merito à multis magni fiat, sed tamen non inutilis, si cum Cl. V. Joh. Bunonis commentario legatur. *Hæc est censura Viri celeberr. J. C. Becmanni in Præcognit. Geograph. peracuta, quam ne durius strinxisse videatur, ipse temperat, libelloque suam felicitatem & utilitatem asserit. An utraque cum magno, an exiguo huius merito asseratur, alii judicabunt, quibus tot editiones, tot versiones, tot nata ex hoc uno compendia non improbantur. Cum enim Scriptores omnes geographici tum recentiores, tum præsertim veteres multa passim omiserint, plura falso tradiderint: Ipsaque adeo Geographia vetus maxime, quin nova etiam aut manca & imperfecta, aut suis alicubi erroribus fœdata fuerit: Nec mirum est, compendiis, synopsesi & introductionibus nævos aut vitia, & hæc quidem aliis perpauca leviaque, aliis vero plura & gravia subrepsisse. Hæredes igitur Bunoniani quoniam sumptus suos & operas libelli hujus iterata toties editione nunquam perdiderunt, publico tironum commodo ut inservirent, novas tabulas æri clarius incisas, observationes & supplementa quædam voluerunt accedere; ne moles tamen opusculi modum veterem, aut vetus pretium nimis transgrediatur. Unum illud superest, quod in limine adhuc moneri cupiunt hæredes de notis prioribus & posterioribus dignoscendis: Priores aut pristinæ notæ suo signo, stellula nempe aut lunulis, aut parenthesi gaudent; posteriores & novæ omni carent indicio. Tu autem, Lector benevole, hoc nostrum quodcunque bono publico impertitur, studium fove, Cluverianis, si lubet, præceptis, additionibus, notis utere, omnesque res tuas ad animi sententiam gere, perfice, absolve.*

TRES

TRES EPISTOLÆ

Prioribus editionibus præmiſſæ nunc ſequuntur.

VIRO Clariſſimo & Eruditiſſimo Domino

JOHANNI BUNONI

Officia & ſalutem!

SI verum eſt *Plinii* effatum ad Cæſarem *Veſpaſianum*, magna pars ſtudiorum amœnitates quærimus: quid jucundius aut magis amœnum in peregrinatione literariâ, quam ſine ſumptu, ſine viatico & absque omni deprædationis aut mortis periculo, omnium terrarum ſuperficiem peragrare, inde cœlum intueri & dimetiri, immenſum oceanum penetrâre, ejusque ambitus, ſeceſſus & abdita ſicco pede percurrere, regiones in tractus, mundum ipſum in partes ſibi dividere, provinciis terminos & fines ponere, origines & curſus fluminum adſpicere, urbes, oppida, arces, caſtella intrare, penetralia viſitare & absque metu recedere, montes adſcendere, valles & ſylvas pervagari, & totum terrarum Orbem ſuum facere? quæ omnia *ſtudium & amor Geographiæ* tutò concedit. Si autem cum delectatione *dignitatem & utilitatem* quæris, quid divinius, quam ſicut temporum cognitionem ad DEI ipſius æternitatem, ſic tot locorum ſcientiâ quodammodo ad ejus immenſitatem accedere? *Hiſtoria* inſuper ipſa eſt cæca, inamœna & fluxa, ſi *Geographiam* non habeat comitem. Mundus eſt ampla noſtra civitas, magna (ut *Varro* ait) homulli domus, quid turpius, quàm ſi civis civitatis ſuæ vias, & domeſticus ædium, quas colit, aditus ignorare velit? Neſcire velle, quid alibi geratur, aut geſtum ſit, hoc eſt, ſe ipſum ſuo ergaſtulo, carcere affectatæ inſcitiæ, includere. *Philippus Cluverius* admirandæ ſedulitatis & indefeſſi in Geographiam amoris homo, ipſis *Italis* Italiam, *Siculis* Siciliam, *Germanis* & antiquam illam & novam Germaniæ faciem, *omnibus* autem orbem

bem terrarum oſtendit, omnesque partes, ſi fata voluiſſent, accuratius erat oſtenſurus. At ſicut Tiberius Cæſar, teſte *Plinio*, olim *Apionem* Grammaticum vocavit Cymbalum mundi, *Plinius* autem ipſe, publicæ famæ Tympanum, & adeo ipſe Apion ſcripſit, immortalitate donari à ſe eos, ad quos aliqua componeret. Ita nihilominus vero propius erit, *Cluverium* hac rerum famâ & dono conferendæ immortalitatis celebrem dici, qui tot loca ſuis natalibus, memoriæ, vitæ & honori reſtituit, terrarum ſitus, poſſeſſiones & naturam docendos adhuc undique docet. Fatetur ipſe variis fortunæ caſibus jactatus, omne reliquum vitæ ſuæ, procul rebus civilibus, procul negotiis publicis, & procul omni inquietiore cœtu, uni Hiſtoriæ, Geographiæque antiquæ ſtudio impendere decreviſſe: Quàm multa etiam egregia præſtiterit, Scholæ & Academiæ loquuntur, mors autem præpropera reliquos conatus anticipavit. Diligentia autem & opera tua, *Clariſſime Dn. Buno*, non minus egregia & laudanda eſt, quam in ampliando Geographiæ & Hiſtoriæ ſtudio hactenus exhibuiſti, *Cluverianosque labores* ita in luce locaſti, ut decus & uſum in Scholis undiquaque habeant & accipiant: Augmenta etiam hæc tua, quæ Introductioni Cluverii non ſine labore, ut apparet, & multa rerum notitia inſeruiſti, ſicut undique collecta & accurata ſunt, ita *neceſſaria* erunt, nec minus ob rerum jucundarum, nec omnibus notarum multitudinem, & varietatem fertiles, & cum voluptate præbebunt uſus, accedente tanto ipſarum *Tabularum* numero. Continuabis, verâ eruditione plenus, cœptos in rem literariam labores, memor *Salluſtiani* dicti, eum demum vivere & anima frui, qui honeſto negotio intentus, præclari facinoris aut artis bonæ famam ſubinde quærit. Conatibus tuis felices porro ſucceſſus ſincerè apprecor, & longum vale publico, cui natus es, bono. Datum Welferbyti 10. Auguſti 1661.

Juſtus Georgius Schottelius, D.
Conſiliarius Guelphicus.

HERM.

HERM. CONRINGIUS

JOHANNI BUNONI V. C.

S. P. D.

DUo sunt Geographicæ doctrinæ summa quasi genera, eaque multùm diversa, Clarissime Buno: quorum alterum μαθηματικὸν dixeris, alterum ἱστορικόν. Enim verò illud nihil est aliud, quam Orbis terræ partium secundum longitudinem & latitudinem ex Mathematicis principiis facta descriptio. Quæ proinde veluti ὑπάλληλος est Arithmeticæ, præprimis verò illi Geometriæ parti, quam τριγωνομετρίαν appellamus; perinde ferè atque sunt Optica, Mechanica, Musica, Hydraulica, Gnomonica, Dioptrica, aliaque id genus quàm multa. Quamvis sanè etiam aliis hæc Geographia (quæ si vocis primam vim spectes, verè est γεωμετρία) adminiculis utatur (sicut nostra hac ætate admiranda illa Magnetica vis in auxilium assumi solet) omnia tamen diriguntur potissimùm Mathematicis regulis. Cæterum est quidem hæc Geographiæ tractandæ ratio maximè accurata, nec enim terræ partium mensuram exquisitè quidem aliter definieris; est quoque & astrorum scientiæ summæ utilis, saltim ex parte aliquâ, quandoquidem cœlestium motuum calculus, nisi ad compertæ exploratæque latitudinis, & longitudinis loca exigatur, constare sibi non potest; est denique cum aliis, tum nauticis præcipuè per vastum Oceanum instituendis negotiis, quæ hodie præ lucri amore insanis adeo conatibus peraguntur, perquam commoda; ac proinde optanda, profectò etiam humanæ vitæ: Attamen simul illa est difficillima acceptu, fortassis etiam nunquam integrè impetranda. Nec verò nisi à multum eruditis comparari poterit, & magno studio, vel unius alteriusque loci omnibus numeris (ut ita dicam) accurata mensura. Omnium igitur locorum orbis universi plenam ejusmodi cognitionem quis vel ausit exspectare, in eorum qui talia docti sunt, exiguâ multitudine? Sed & requiritur huc rerum sive cœlestium sive terrestrium quarundam diligens & plena otii exploratio. At nihil est verius eo, quod ingenuè asseruit Athanasius Kircherus, nunquam satis laudati operis de arte Magnetica libro secundo parte quinta cap. 6. q. 2. disquisitione ultima. *Magna*, inquit ille, *cautela & circumspectione in experimentis capessendis opus est, antequam rem ita sese habere asseratur: dici enim vix potest, quam sæpe aliud, quàm quod intenditur, proveniat. Quod cum in omnibus, tum in Magneticis observationibus verum est, videmus excellentissimos & longo diuturnoque usu exercitatissimos artifices diversitate observationum adeò perplexos reddi, ut sæpè quid dicant sentiantque nesciant: Quod & Keplerus de se ipso ingenuè fatetur. Qui cùm post septies observatam diametri solaris quantitatem, semper diversam, nunquam eandem deprehendisset,*

hendisset, impatientiâ motus, de Astronomiæ perfecta instauratione, parum abfuit, quin conclamatum scripserit. Inest enim visivæ potentiæ, & humoribus opticis, nunc compressionem dilatationemque, modò propter aliam & aliam dispositionem organi jam ex infinita diversitate mediorum, in quibus aliter atque aliter species refringuntur, nescio quid deceptitium: ut proinde mirum non sit, diversas inde promanantes observationes ingentem eorum materiam inducere. Adeò ut ausim affirmare, observationem, ut perfecta sit & omnis erroris fallaciæque expers, ab angelo fieri debere. Quod tamen nolim ita accipi, quasi cœlestium observationum nulla sit certitudo. Est enim; sed perfecta omninò observatio rariùs reperitur. Prorupit verò in hæc verba Kircherus, posteaquam prolixè & maximâ industriâ congessisset complura in id, quo possit certa ratio haberi latitudinis omnium locorum in terrâ per experimenta facta: dixisset item quam plurima de Magnetis lapidis in polos directione pariter, & ejusdem à linea meridiana multiplici declinatione, in quorum exacta notitiâ οἱχαριέστατοι nostri temporis Geographi Mathematici maximum illius doctrinæ, imò unicum præsidium, aliquamdiu collocavere: Cumque tandem coactus veritatis vi fuisset fateri ipsiusmet illius Magneticæ variationis multiplicem variationem, atque adeò nec ab illa quidem cognitione certam indubitatamque latitudinis inveniendæ artem posse exspectari. Id quod est longe verissimum: Perinde atque laudanda est ejusdem ingenua confessio de impossibili investigatione certæ longitudinis per Magnetem; quam habet ejusdem libri parte sexta problemate sexto. Quàm difficilis autem sit & alia quævis ratio certò explorandi elevationem poli sive latitudinem, non obscure profectò videtur indicare præstantissimorum quorumvis Mathematicorum, post multiplicia experimenta, & inter sese & cum semet ipsis de uno eodemque loco dissensio. Non dubitavit sanè ipsummet Tychonem, de ea, quæ Uraniburgi est, poli altitudine, inconstantiæ arguere Martinus Hortensius: quamvis illa fateor scrupulum non excedat. Ejusdem Tychonis errorem circa altitudinem Pragensem, post Snellium accuratissimum utique Mathematicum, perstrinxit etiam Ricciolus in suo Almagesto. Quanto difficilior autem Longitudinis certa investigatio! Certè ut Latitudinem, diligentissima cum sideribus factâ collatione, tandem acquiri posse haud negaverimus, de Longitudinis tamen firmâ ratione comparandâ, propemodum est, uti desperemus. *Non ita pridem*, ait idem, quem antè laudavi, Kircherus, proœmio in partem quintam libri secundi, *vir Geographicæ disciplinæ peritissimus, ad me Romam misit Tabellam discrepantiæ Geographorum in unius Romæ & Coloniæ, celeberrimarum licet urbium, longitudine & latitudine assiguanda propalatam: In qua quindecim auctores allegat, ad unum omnes non in longitudinè tantùm sed & latitudine harum urbium assignanda discrepantes.* Quid dixerimus de locis omnibus universi orbis? Inter antiquos Græcos Mathematicos sanè est conatus dare posteritati ejus generis plenam Geographiam ipsemet Claudius

dius Ptolemæus (una certe illa ex omni isthoc ævo hodie superest) quanta autem ille errorum portenta tradidit? *Si quis voluerit Tabulas Ptolemaicas cum modernis leviter conferre* (recte scribit idem Kircherus) *in sola Indiæ Orientalis ora comperietis modernas à Ptolemaicis discrepare modò triginta, aut quod dicere pudet, quinquaginta gradibus: qui ad Æquinoctialem circulum efficiunt milliaria Germanica communia quadringenta quinquaginta.* Nemo Geographorum Astronomorumque nostri ævi de Ptolemæo non idem conqueritur. Dixerit quis forte, faciem terræ mutasse multùm ab ævo Ptolemæi. Mutavit sanè: At grandis adeo mutatio, quà sit effectum, ut in nostri ævi statum vetera omnia Ptolemaica fuerint traducta, cuinam fiat verisimile? Enim verò haud quidem pauca hodieque supersunt in septentrionalibus etiam hisce terris indicia ingentis factæ mutationis, (quæ inter, me quidem judice, & illæ muscæ & ranæ aliaque similia succino comprehensa indicant, aridum olim fuisse, ubi nunc Balthicum mare super succini divitias est diffusum) at illa mutatio omnis facta jam tum olim videtur vi magni illius diluvii, quo terra universa fuit obruta: A Ptolemæi autem ævo nihil simile contigit. Ptolemæi præterea exemplo Geographiam hanc etiam Arabes nonnulli excoluere, sed præter Asiatica & Africana vix illi quicquam ferè attigerunt, illa autem ob longinquitatem tuta sunt ab examine nostro; licet etiam apud credulos facilè inveniant fidem, suspicione tamen prudentum haud temerè patiuntur sese eximi. Recentiores Europæi nostri, sparsim quidem, non tamen sine insigni profectu, doctrinam hanc excoluerunt. Quamvis enim tenebras etiam offuderint, vel certè molestias creaverint haud exiguas, temerario ausu mutandi pro lubitu primum meridianum; nec omnium mensuram hactenus vel aggressi sint explorare; in multis etiam explorandis minùs feliciter sese gesserint; vel scilicet solis Magneticis auxiliis subnixi, vel non justa cura cum cœlestibus instituta terrestrium collatione: Attamen negari haud potest, multorum illos passim per universum orbem locorum mensuram situmque jam prodidisse; atque adeò, si non quantum ad Astronomiæ & maritimarum navigationum, tamen ad communem vitæ usum, Geographiam mathematicam haud parum nostra ætate excultam esse: Certè longo intervallo (sive amplissimam terræ partem veteribus planè incognitam, sive majorem solito in mensura cognoscenda industriam spectemus) nostra tempora superare isthac in re Ptolemaicum ævum, multò magis Eratosthenis aut Hipparchi secula. Quin imò, etsi omni ex parte absoluta universi orbis Mathematica Geographia excedat captum humanarum virium, eòque sperari nequeat: non dubito tamen, observato illo, quod ingeniosissimus Athanasius Kircherus dedit consilium, brevi magnum illius doctrinæ incrementum secuturum: Ut fortassis ulterius ne voto quidem opus futurum sit.

Longè minoris operæ est & expeditu facilius Geographiæ illud studium, quod Historicum appellavi; si præsertim non nisi tui temporis

 ratio

rationem habere animus sit. Quin imò videtur majus quodque studium egredi limites hujus doctrinæ. Et verò obtentu hujus Geographiæ bona pars Historiæ cum naturalium tum civilium rerum potest doceri: quæ tamen seorsim atque alio loco potiùs fuerit tradenda. Is verò τὰ περίεργα docendi mos jam tum olim inoleverat. Aristoteles sanè in Rhetoricis affirmat, ὅτι πρὸς μὲν τὴν νομοθεσίαν αἱ τῆς γῆς περίοδοι χρήσιμοι, ἐντεῦθεν γὰρ λαβεῖν ἐστὶ τοὺς τῶν ἐθνῶν νόμους. Sunt videlicet illæ τῆς γῆς περίοδοι, libri itinerarii, quibus terrarum situs & descriptiones continentur: Cujusmodi ex prisco ævo hodieque superant opuscula Scylacis Caryandensis & Hannonis Carthaginensis, multum diversa ab Itinerario Antonini, quod appellatur, & Burdegalensi, Tabulisque Peutingerianis, ut & Periplis Arriani & Marciani Heracleotæ. Pertinent autem utique omnia talia ad hoc genus Geographiæ. Atque Aristoteles quidem videtur potissimum, præter opusculum Scylacis (quem perperam nonnulli Dario Codomanno æqualem faciunt, cùm fuerit missus à Dario Hystaspis filio, ignotas Africæ terras exploratum, ceu narrat Herodotus) habuisse in animo Eudoxi opus περιόδου τῆς γῆς titulo olim celebre: Ipsemet verò satis ostendit, minùs sibi placere illam operosiorem naturalium civiliumque rerum cum Geographicis mistionem, seorsim animalium historia doctissimis scriptis exhibita, seorsim item præclaro opere omnium fere civitatum non Græciæ solum, sed etiam Barbariæ moribus institutis & disciplinis descriptis. Ad quod exemplum sua componens Theophrastus, seorsim item multijugis voluminibus cum leges omnium gentium tum plantarum historiam fuit persecutus. Quale quid videtur post & Dicæarchus præstitisse, ut Theophrasti discipulum agnosceres; tales enim fuerunt illius tres libri de populis Græciæ, eorumque civitatibus ac moribus, quorum hodieque exigua quædam fragmenta superant. Cæterùm paulo pòst relapsus videtur iterùm ad priscum ferè institutum ipsemet Erathosthenes: parciùs tamen. Quapropter scribit libro secundo Strabo, illum πολλαχοῦ ἐκπίπτειν πρὸς τὸ ἐπιστημονικὸν τῆς προκειμένης ἱστορίας: vitio scilicet vertens Erathostheni, quod sæpius versetur in iis, quæ sunt ἐπιστημονικὰ h. e. quæ propria magis sunt Geographiæ Mathematicæ, quam scientiam appellat. Id quod tamen in Erathostene ego quidem potiùs laudaverim, ut qui tenuerit in historiis modum: Quem utrùm observaverit ipse Strabo, fortasse haud injuria dubites: quamvis omnia ejus plena sint variæ solidæque doctrinæ, civilium cumprimis rerum: quarum scientiâ valuisse virum vel una illa Massiliensium reipublicæ descriptio indicaverit. Pomponium Melam, & Solinum, & Latinos paucos alios religiosiores dixeris: nisi prodidissent, fecisse id præ inopia eruditionis, non sapiente aliquo consilio. Idem verò planè est genius scriptorum, quæ Anonymus ille Nubiensis, & Abulfeda ex Arabum natione ad nos transtulerunt: quanquam Abulfedam meritò illis omnibus prætuleris peritia Geographiæ Mathematicæ, & accuratioris tractationis. At cum

mille

mille ampliùs annos Geographiæ ſtudia omnia per Europam refrixiſſent, eaque non nihil viciſſim erigere caput cœpiſſent ſeculo præcedente, multùm denuò illa Hiſtoriæ nimiâ abundantiâ Geographiam oneravit cumprimis Sebaſtianus Münſterus: culpandus ideo etiam, quòd ferè totus ſit in Germaniæ rebus narrandis, cùm univerſi tamen orbis (cujus Germania eſt pars perquam puſilla) deſcriptionem dare debuiſſet. Alii parcius quidem hiſtorica illa perſecuti ſunt, attamen & hos deprehendas occupari in narrationibus à Geographiæ negotio planè remotis. Quo vitio laborant profectò etiam illa, quæ nitidiſſimis ſuis tabulis Geographicis Ortelius, Mercator, Hondius, Blavius, aliique addiderunt. Et ſanè, ſi verum fatendum eſt, ſola illa quæ ad ſitum ac menſuram regionum, populorum urbiumque attinent, narrare, Geographici eſt argumenti: reliquum omne ab illo quidem loco alienum; quantumvis & illæ narrationes multum habeant cùm jucunditatis, tum etiam commodi. Enimverò in qualibet methodo atque diſciplina ſunt illa ſola domeſtica & propria, quæ primò ac per ſeſe competunt objecto, circa quod verſandum eſt: nec temere illi ſunt limites egrediendi. Illis ſanè haud obſervatis, uſu venire ſolet, ut identidem quæ docenda erant, non doceantur, doceantur autem quæ docenda ſaltim ibi non erant, & τὰ πάρεργα τὸ ἔργον excludant. Jam verò habet pro ſubjecto Geographia tellurem: at non ſimpliciter (pertineret enim itthuc penè omnis naturalis hiſtoria imò Philoſophia practica) ſed in tantum duntaxat, in quantum partes terræ omnes ſunt varii ſitus, variæque longitudinis & latitudinis. In hoc campo igitur demonſtrationes & narrationes Geographicæ debent decurrere: ſi extra illum vagentur, in vitio ſunt. Nec enim in hiſce ſolis licèt occupati, non ſatis invenient Geographiæ magiſtri, quod agant: Ampliſſimum ſcilicet terræ ſpatium & ingens multitudo ejus eſt partium; quarum ſitum narrare, in officio illius diſciplinæ eſt. Crevit certè labor plurimùm, ex quo Americæ, quam vocant, & tot inſularum Oceani cognitio centum & ampliùs annorum intervallo acceſſit. Creſcit paulatim magis magisque, novis ſubinde terris induſtriæ navigantium verſus Antarcticum præcipuè polum ſeſe aperientibus. Quæ omnia doctiſſimos quoque veteris ævi latuerunt. Nec enim nunc moror de Atlantide Platoni prodita, aut illos S. Clementi Romano in Epiſtola ad Corinthios memoratos trans Oceanum mundos, aut denique felices Phœnicum & Carthaginenſium ultra Herculis columnas navigationes, & quæ hiſce ſunt ſimilia: Platonica enim illa fabulis ſimillima, ſaltim incertiſſimæ fidei; & mundi Clementis transmarini nihil fortè ſunt aliud, quàm Britannia, aliæque Oceani inſulæ, ceu viſum eſt Patrico Junio, etſi aliter videantur accepiſſe Origenes, Hieronymus, Epiphanius & Photius: Navigationes, poſtremò Phœnicum & Carthaginenſium ad Caſſiteridas aliasque inſulas, perrexiſſe ad Inſulas Capitis viridis, fortaſſis etiam ad Fortunatas, ut non eſt vero abſimile, ita ulterius iviſſe, fidem indubitatam haud meretur.

Non etiam quidem negaverim, debuisse meritò jam tum olim saltem sapientioribus quibusque suspiciones nasci, de vastâ telluris trans Oceanum amplitudine, vel eo, quod cæteroquin altera pars telluris alteri nimium præponderaret, atque ita centrum magnitudinis terræ cum centro universi non possit convenire. Eo sanè argumento ductus equidem haud dubito profiteri, terram Australem, quam vocant, insigni item esse magnitudine: nisi fortè perpetuæ rupes pondere suo magnitudini quid detrahant. Verum enim verò certum tamen est, suspiciones ejusmodi, si modò ulli, natas paucis: vulgo certè hominum non venisse in mentem. Quicquid sit, nihil de horum omnium positu quidquam certi est monumentis antiquis traditum, atque adeo Geographorum ingenia olim macerare non potuit illud, secus atque fit hodie. Quid, quod vetus illud ævum ne Europæ quidem, Asiæ & Africæ omnia perinde atque hoc nostrum habuerit cognita? Ipsemet Strabo fatetur: *Quæ trans Albim ad Oceanum, sunt nobis prorsus ignota.* Etiam id verò quod Rhenum inter & Albim est tum demum innotuerat; & Britannia ante Cæsarem perinde Romanis ferè audiebatur, atque hodie nobis Terra australis. Longe adhuc majoris circa septentrionalia veterum Græcorum ignorantiæ indicia præbent, hodieque nobis Meteorologica Aristotelis scripta, Istri originem ex Pyrenæo arcessentia. Quæ ideo adfero, ut appareat, quàm sit hodie operosior atque olim Geographiæ plena cognitio.

Non diffitebor autem, quamvis latè satis diffusa sit isthæc omnis Geographica disciplina, modò nostri ævi conditionem velis eâ quâ par est, curâ componere; posse tamen illam justo adhibito studio faciliùs longe comparari, quam si etiam priscorum temporum statum accuratè intelligere sit propositum. Hic scilicet quasi mare aliquod vastum, plenumque errorum, tibi ingrediendum fuerit. Enim verò veterum rerum plerarumque memoria ad nos pervenit perquam parcè atque obscurè, eaque non nisi per partes & variis monumentis est sparsa: ut perquam difficulter in unum colligi & perspicuâ oratione prodi res illæ possint. Longi porrò temporis vitio immane quantum penè omnia mutavere: ut campos nunc videas, ubi Troja fuit; alia mari & fluctibus absorpta, alia terræ motibus eversa, alia inculta hodie & derelicta, alia vi militari diruta. Quibus vicissitudinibus ipsi montes & flumina fuerunt interdum obnoxia? Unde iterum multa caligo animo objicitur: nullo ferme suppetente conjecturis subsidio; imò tenebris potiùs nascentibus, ex iis, quæ oculis nostris nunc subjecta sunt. A quibus molestiis & laboribus, imò & erroribus, vacua omninò est recentis omnis Terræ descriptio. Eo fit sanè, ut vetera illa soli, qui antiqua monumenta quælibet summo studio tractare, & accuratâ mentis acie dispersa colligere atque judicare solent, assequi ac docere sint idonei. Quanti sane est, confusis ordinem, obscuris lucem, obsoletis nitorem, defunctis vitam restituere! Quam paucis hoc quidem præstare datum est! Enimvero hanc ego difficultatem præcipuam causam arbitror, quare tanto in scripturientium numero

mero pauci adeò veterem Geographiam illustrare sint aggressi, longe pauciores in ea pretium fecerint operæ. Accessisse tamen fateor etiam illud, quod veteris Geographiæ nullus sit hodie usus, nisi ad intelligenda scripta, quæ supersunt ex ævo prisco. Quod officium adscribi olim solet secundo Grammaticæ artis generi, quod ἐξηγητικὸν nuncupant & ἱστορικόν. Unde vetus Geographia solis doctis, & quidem cum primis Philologis istis, inservit maxime: cum recens quæque telluris enarratio omni hominum generi, & ad nostræ vitæ commoda prosit plurimum. Inter veteris autem illius Geographiæ excultores equidem familiam ducere, & omnium principem arbitror Philippum Cluverium. Nec dubito idem mecum sensuros alios, qui quidem animo defæcato volumina illius, saltim quibus Germaniam, Italiam & Siciliam antiquam illustravit, legerint. Aliter enim alios nonnullos in Batavis judicasse, non me fugit, scio verò etiam illos partium & certaminum quorundam studio nimium fuisse deditos. Produnt certè scripta illa viri industriam in Geographico isthoc studio incomparabilem: Et quidni? cum non gravatus fuerit pedes universam Italiam & Siciliam lustrare, quo utramque eò accuratius posset narrare. Produnt eadem lectionem infinitam, judicium acre simul & elegans. Nec tamen ab omnibus illa erroribus vacua dixerim: Ego fateor, in haud paucis à Cluverio, in Germaniæ cumprimis nostræ rebus, dissentio; quas meas sententias Tibi etiam, Clarissime Buno, jam video probari. Nec tamen minus principatum in hoc doctrinæ genere illi tribuere vel tantillum dubito: idque quandoquidem in longè plurimis, imo in propè infinitis, non tantum conatus omnium antegressos superaverit, me judice, sed etiam meliorem spem præceperit: ad quam doctrinæ vim collati errores nihil sunt nisi nævi exigui in corpore formosissimo. Utinam sanè haberemus veteris Geographiæ ab illa manu reliqua! Utinam modo Græciam antiquam haberemus Cluverii industriâ elaboratam! Quanto id esset conjunctum cum fructu literariæ rei! Haberemus autem, nisi mors præpropera virum abstulisset. Nunc cogimur contenti esse nostris Catonibus, quamvis neutiquam Cluverio comparandis. Neque vero Te fugit, quanta in exspectatione fuerit Græcia antiqua à Joanne Laurembergio illustrata: quamve multum sit impar Cluverianæ Italiæ, Siciliæ & Germaniæ: Utpote quæ præter Tabulas, affabre licet confectas, nihil penè habeat quod vel verè Geographicum dici mereatur. Et tamen cùm deseruerit nos Cluverius, nunc impensè lætamur, vel ita demum desiderio nostro satis esse factum. Perinde scilicet atque infelix illud Cluverii fatum acceptiora nobis reddit, quæ in hoc studio, cum alii, tum Mercator inprimis & Ortelius posteritati reliquerunt. Ea propter, ceu antehac feci, ita nunc etiam laudo, operam abs Te, Clarissime Buno, impensam in id, ut per compendium literario ordini exhiberes Italiam pariter & Siciliam antiquam Cluverii: Idque cumprimis, quandoquidem ipsamet grandia ejus volumina & rariùs hodie inve-

inveniantur venalia, & præ magnitudine lectores quam multos absterreant potius: quàm ut alliciant; & tamen ad intelligenda recta monumenta vetera, Romanarum saltim rerum, Cluveriana isthæc longè sunt utilissima. Non desinam etiam Te impellere, ut perficias quod moliris, & jam habes affectum, compendium scilicet Cluveriani operis de Germania antiqua: quantumvis veterum scripta minus fuerint circa res Germanicas occupata, atque adeo ille tuus labor ad explicanda illa veterum monumenta non perinde possit adjuvare, atque ille Italiæ & Siciliæ adhibitus. Fuisse autem Cluverium non duntaxat antiquæ, sed & recentis nostræ Geographiæ perquam peritum, luculentissimo sanè argumento est posthumus ille libellus, quo per epitomen veteris nostrique orbis descriptionem est persequutus. Nec vero vel huic quidquam simile videas. Qui enim alius veterem novamque Geographiam unâ operâ docuit? Utut haud negaverim, multa satis etiam hic reperiri valdè mendosa: quæ tamen jure excusationem mereantur; quoniam ultima manus non accesserit, sed fœtum immaturum mors præpostera informem propemodum multis partibus effecerit. At bonum factum, Clarissime B U N O, quod ne hoc quidem in libello Cluverium deserueris. Et vero sentio abs te annotationibus illustrata plurima cæteroquin obscura intellectu: alia etiam rectius tradita: Tabulis præcipuè novis additam quasi lucem maximam. Novis inquam. Etenim quas ex Ortelio in Batavis nonnulli adjecere, parum abest, quin officiant illæ potiùs quàm prosint, ob sententiarum Cluverium inter & Ortelium discordiam. Accedit, quod Index etiam ille, quem magnâ curâ confecisti, non poterit non eximio esse usui. Dixerim certè, nunc demum posse libellum reapse efficere, quod debuit quidem, frustrà tamen hactenus fuit ab illo expectatum. Non potuisses sanè melius de studiosa juventute mereri; dum scilicet paras illi aditum, cum ad eruditæ vetustatis scripta intelligenda, tum ad hujus etiam orbis ejusque præcipuarum partium notitiam. Perge verò, ô optime, in hunc modum benè mereri! Perge præstantia quæque scripta, saltim ad historiam pertinentia, ceu eximiè cœpisti, claram in lucem producere! Refert Tibi gratias immortales, si non hoc ævum, utique odii & invidiæ vacua posteritas. Ego autem Deum obsecro, ut integras vires corporis Tibi largiatur; quo possis animo id præstare, quod in votis tibi esse, satis compertum habeo. Helmstadii in Academia Julia XV. Kalend. Septemb. Anno cIↄIↄcLXI.

HERM.

PHILIPPI CLUVERII
INTRODUCTIONIS
Emendatæ, Illustratæ, atque Auctæ,
IN UNIVERSAM
GEOGRAPHIAM,
TAM NOVAM, QUAM VETEREM,
LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Quid Geographia, & quid Globus seu Orbis terræ.

I.

GEOGRAPHIA [a] *est terræ universæ, quatenus nobis cognita est, descriptio.* Vocabulum ejus Græcum est: nam à *γαῖα*, sive, *γαίη*, id est, *terra*, (pro quo in compositione usurpatur *γέα*) & *γράφω*, hoc est, *scribo*, compositum fit γεογραφία, id est, *Terræ descriptio.* Geographia.

II. Differt

NOTÆ HEKELII.

[a] Heic notandum, quòd in folio JOSEPHUS BLANCANUS *Sphæram Mundi*, sive *Cosmographiam*, Mutinæ Anno hujus Seculi 35. (1635.) GEORGIUS verò HORNIUS *Orbis antiqui Delineationem*, seu *Geographiam veterem & novam*, Amstelod. Ao. ejusdem Sec. 54. atque JOANNES KEPLERUS *Prodromum Dissertationum Cosmographicarum* Francofurti Ao. huj. Sec. 21. curiosè edi curârunt. In formâ autem (sicuti *communiter* loquimur) 4. edita est Jo. CHRISTIANI BECMANNI *Historia Orbis Terrarum & Civilis*, & quidem Francof. ad *Oder.* Ao. huj. Sec. 73. ut & ANTONII DEUSINGII. GALILÆI, PHILOLAI atque HELISÆI ROESLINI *Mundi Systemata*, quorum *Primum* & *Tertium* Amstelodami Ao. huj. Sec. 43. & 39. *Secundum* Lugd. Batavor. Ao. ejusd. Sec. 41. & *Ultimum* Francofurti ad *Mœnum* Ao. super. Sec. 97. sunt excusa. Quibus adjungenda *Geographia* NUBIENSIS, sive *totius Orbis in 7. Climata divisi Descriptio*, ex *Arabico* in *Latin.* à GABRIELE SIONITA & JONA HESRONITA versa, & Ao. huj. Sec. 19. *Parisiis* impressa. In formâ 8. extat P. B. CESTII, JCti insignis, *Orbis Terrarum Synoptica Epitome*, unà cum *Geographiâ Poeticâ*, *litteris Stoërianis* Ao. super. Sec. 91. publicata. Porrò LUCÆ de LINDA *Descriptio Orbis & omnium*

A

Cosmographia.

II. Differt autem Geographia à Cosmographia, ut pars à toto; à Chorographia, ut totum à parte. *Cosmographia* quippe, quæ à κόσμ@, id eſt, *mundus*, & γράφω, dicitur *Mundi deſcriptio*, *eſt totius univerſi ſeu Mundi tam elementaris quàm ætherii deſcriptio.*

Chorographia.

Chorographia, cujus vocabulum à χῶρ@ vel χώρα, id eſt *regio*, & γράφω componitur, *eſt regionis alicujus particularis deſcriptio*; veluti Hiſpaniæ, Italiæ, Germaniæ:

Topographia.

hujus pars iterum eſt *Topographia*, quæ à τόπ@, id eſt, *locus*, & γράφω dicitur; *eſt hæc loci alicujus particularis deſcriptio*; utpote agri ſive territorii, alicujus oppidi, ſeu pagi: in qua etiam arva, prata, arbores, plateæ, & ædificia depicta veniunt. [b] At Geographia totius terræ ſitum deſcribit.

Terra.

III. *Terræ* autem nomine in Geographia non *ſeparatim* quartum elementum, ut Phyſici, accipimus: ſed *complexim terram*, unà *cum aquis infuſis*, *pro totius univerſi centro* intelligimus;

Globus.

quod à figura, Orbis ſeu Globus terræ vocatur. [a] *Globus* quippe

nium Rerumpublicar. Leydæ A°. huj. Sec. 55. edita. Cui aſſociandus CHRISTIANI FUNCCII *Orbis Imperans*, qui hodiè heicce *Rudolſopoli* in f. quoque 8. haud leviter excuditur. Eâdem quoque formâ eſt impreſſa SEBASTIANI SCHROETERI *Hiſtorica Orbis Terrarum Deſcriptio*, ut & JOACHIMI VAGETII *Orbis Habitabilis*; *Hic* quidem Hamburgi Ao. huj. Sec. 13. *Illa* autem Erfurti *duob. Voluminib.* A°. ejusd. Sec. 20. Sed ABRAH. GOELNIZII *Geographia*, PAULI MERULÆ *Coſmographia* & *Geographia*, ut & BERNH. VARENII *Geographia Generalis* Amſtelodami diverſis huj. Sec. Annis; *Hæc* quidem A°. 50. *Illa* A°. 36. *Iſta* A°. 49. eleganter ac nitidè publici juris facta ſunt. Commendanda quoque eſt SAMUELIS BOCHARTI *Geographia Sacra* Cadomi A°. ejusd. Sec. 46. in fol. excuſa. (* Hanc ſcriptorum Geographicorum notitiam accuratiorem efficere, vel planè omittere, conſultius fuiſſet. Vide *Bibliothecam Geographicam* quam *Hiſtoriæ* noſtræ *Geographicæ* ſubjunximus.)

NOTÆ BUNONIS.

n Unde nec Hydrographia ſejungitur à Geographia, quòd ex aqua & terra unus conficitur globus. Exſtant verò recentiorum opera Tabulæ Hydrographicæ, in quibus Magnetis declinationes, navigationum ductus; & quaſi ſemita, ventorumque viciſſitudines annotantur. Veteres enim vix ſe committebant alto: ſed ut plurimum litora legebant. Ceterùm in Geographicis cum fructu verſaturus, neceſſum habet Sphærica quædam delibare, & potiſſimum illa, quibus fundamentum hujus doctrinæ nititur. *Mundum* hunc univerſum ſphæricæ eſſe figuræ docent Aſtronomi, eundemque in *regionem Elementarem & Ætheriam* ſolent dividere. In medio mundi *Terram* ponunt, eamque rotundam & immobilem, quæ reſpectu Cœli Supremi inſtar puncti eſt, & cum *Aqua*, quam in cavitates ſuas recipit, globum conſtituit, quem ambit *Aër*; ſicut aërem *Ignis*, quæ *quatuor* vulgò *Elementa* dicuntur, ex quibus hæc inferiora conſtant, *Æthera* verò ſeu *Cœlum* Plato & Ariſtoteles in *Octo* diſtinxerunt Sphæras, Ptolemæus & Cicero *in novem*; at Alphonſus in *decem*, quarum ſeptem dicuntur Planetarum: octava ſtellarum ſ fixarum; nona huic vocatur Cœlum Cryſtallinum, ſeu Aqueum; decima Primum Mobile ſive Ultimum Cœlum. Scholaſtici his addiderunt *Undecimam Sphæram* immobilem *Cœli Empyrei*, quod inferius volunt eſſe rotundum, ſuperius verò quadratum. In eo thronum Dei & ſedem Beatorum locant. Infimum

pe *est corpus solidum, undique rotundum, unica superficie contentum; in medio habens centrum sive punctum, à quo omnes lineæ, ad superficiem ductæ sunt æquales* e. Unicus igitur ex utroque elemento Globus conficitur; unamque & eandem convexam constituit utrumque superficiem. Hunc verò terræ Globum variè Geographi in circulos atque parteis distinguunt: de quibus singulis ordine agendum. [1]

CAP. II.

Infimum inter planetas & terræ proximum locum obtinet *Luna*, supra quam *Mercurius*, *Venus*, *Sol*, *Mars*, *Jupiter*, *Saturnus*; quæ *Stellæ* dicuntur *Erraticæ* d; quod non eandem semper retineant distantiam à se invicem; ut reliquæ *stellæ octavæ sphæræ*, quæ *Fixæ* dicuntur, & ejusdem inter sese semper sunt distantiæ. Hæ octo sphæræ moventur proprio motu ab occasu in ortum, qui *Motus* appellatur *Secundus*; quo *Luna* cursum suum viginti septem diebus & octo ferè horis absolvit; *Mercurius*, *Venus*, *Sol*, annuo ferè spatio; *Mars* duobus annis, *Jupiter* duodecim, *Saturnus* triginta. At *Fixæ Stellæ* tardissimè ab occasu in ortum progrediuntur; ita ut singulis C. annis unum gradum & XXXVI. M. annis integrum circuitum absolvant. *Primum* autem *Mobile*, seu decima Sphæra ab Oriente in Occidentem movetur, qui *Primus Motus* dicitur, eoque incredibili velocitate spatio viginti quatuor horarum circumagitur, secumque interiores sphæras rapit. In regione illa ætheria certos quosdam circulos fingunt Astronomi, ut partes mundi & motus cœlestes limitent, mensurent, aut etiam numerent. (* Quicumque studium Geographicum meditatur, Arithmeticam & Geometriam in promptu habeat, necesse est. Ab his facto initio, ad Sphæram accedat cujus facilem & plenam notitiam haurire poterit è libro gallicè scripto, cui Titulus: *L'usage des Globes celestes & terrestres & des spheres, suivant les diferens systêmes du monde precedé d'un traité de Cosmographie par le S. Bion.* Hunc Franciscus Halma in 4. edidit Amstelædami 1700. J. B. Ricciolius in suis Geographiæ & Hydrographiæ Reformatæ Libris XII. Elementa Astronomica cum Geographicis mirè conjunxit.)

HEKELII.

b Cui annumeranda a *Topothesia*, quam etiam à τόπος, & τίθημι, h.e. *pono*, derivatam esse, & idem valere, ac *loci cujusdam positionem*, seu *situm specialissimum*, constat.

c Seu *Statarum.*

d Seu *Vaga.*

e Seu *ejusdem longitudinis.*

SUPPLEMENTUM & NOTÆ REISKII.

1 I. Ne sub initium hujus Geographicæ Introductionis in ipso limine offendat tyro, aut hæreat, paulum explicatius dicenda erunt, quæ ὡς ἐν τύπῳ ad definitionem dicuntur: Hæc enim nominalis solummodo non realis h. l. traditur. Itaque Geographia pro methodo ac fine duplici, quem scriptores veteres novique accuratius observarunt, nobis & ipsa duplex erit, *Mathematica* nimirum atque *Historica*.

II. b *Geographia Mathematica est scientia Globi terreni ex magnitudine, situ, circulis, partibusque aliis mensurandi pariter atque cognoscendi.* Scientiam (1) voco nempe θεωρητικὴν sive contemplativam, (2) globi terreni, non equidem separati; sed cum aqua & aëre conjuncti, h. e. globi terraquei, aut terraquaërei, quem novo nomine recentiores exprimunt: Materia enim sive objectum adæquatum hujus scientiæ globus erit terraquaëreus h. e. terra & aqua cum oceano vasto, & aëre, cujus ambitum Atmosphæram nominant; Idque *objectum* esto *materiale*: *formale* (3) consistet in magnitudine globi, situ, circulis, Zonis, climatibus, aliisque partibus, determinandis atque distinctius connumerandis. Quò pertinet (4) *finis duplex*, *tum intermedius* in mensuratione, tum *ultimus* in cognitione accurata positus.

III. c Ex illa, quam feci, materia sive objecto partes Geographiæ facilius emergent

A 2

a Topothesia. b Geographia Mathematica. c Partes hujus variæ.

gent (1) *Hydrographia* five aquarum & Oceani fcientia: (2) *Atmofpherica* h. e. fcientia & aëris & ventorum omnium, quotquot oriuntur: Huic enim Anemographia ventorumque notitia fubeft: (3) *Chorographia:* (4) *Topographia*, h. e. Regionum & Locorum ex menfuris & circulis Mathematicis deducta fcientia: Nec aliter ad mathefin illæ pertinent. *Topothefia*, quæ apud veteres efficta loci defcriptio fuit, num parti ultimæ fit addenda, dubito. Certe *Cosmographia*, quam novo appellant nomine, Geographiam nimium excedit, tanquam mundi hujus univerfi exactior fcientia, cujus partes & Aftronomiam & Geographiam jure dixeris: Nec ideo tamen pro hac extrema rectè fubftituitur. Interim ex Aftronomicis in ufum Geographiæ aliquem conferri poffunt *Syftemata mundana*, qualia Schottus in curfu, quem infcripfit, Mathematico collecta expofuit (1) Chaldaicum vetus, (2) Platonicum & Ptolemaicum, (3) Ægyptiacum, (4) Copernicanum, (5) Tychonicum, (6) Semi-Tychonicum, Lib. VIII. c. 1. Plura vero ex hypothefibus recentiorum & obfervationibus poffe colligi, abunde conftat, & fimul perfpicue liquet, cum principiis Mathematicis nec cœlum aqueum five cryftallinum, nec empyreum congruere.

IV. a *Geographia vero Hiftorica nihil aliud erit, quam fcientia locorum fingularium, quotquot memoratu digna & in terris funt cognita ad ufum vitæ humanæ varium.* Scientiam hanc voco (1) intelligoque practicam five activam, Gr. *πρακτικὴν*, & in actione potiffimum civili pofitam, (2) locorum fingularium, five ad terram continentem, five ad Infulas & Peninfulas harumque partes pertineant. Materia enim hujus circa quam five objectum loca funt Globi terraquei, quem vocant, fingularia, eaque memoratu digna, quotquot hominibus fuerunt cognita, nempe maria, freta, ifthmi, finus, pontus, flumina, promontoria, montes, valles, fontes, campi, fylvæ, urbes, vici, &c. quicunque hactenus innotuerunt, (3) ad ufum vitæ humanæ varium eumque maximum: Hic enim notitiæ hujus finis efto, five ufus publicus, five privatus, five belli, five pacis, five profectionis, five literarius, five nauticus, five mercatorius, aliusve fuerit.

V. Scopum enim varium fibi præfigunt homines, quotquot Hiftoricæ Geographiæ aut notitiæ Orbis terrarum operam impendunt, eamque aut *ex obfervationibus propriis, aut ex alterum relationibus* parant: Obfervationes propriæ multo curfu, tempore, ac longis abfolvuntur peregrinationibus: Relationes aliorum aut fcriptis aut fermonibus comprehenduntur. Scripta pro fuis auctoribus vel antiqua extant vel recentia: Sermones itidem pro ufu vitæ ac hominum Sermocinantium ftatu variant, quos dijudicare prudentis eft officium. Adeo longe patet lateque Geographia hiftorica, quousque terra univerfa patet, ac partes easdem fuo ambitu complectitur, quas Mathematicæ Geographiæ fupra vindicavimus: b Nempe Hydrographiam, Chorographiam & Topographiam, quatenus in fpeciali aut fpecialiffima fingularium locorum cognitione ac notitia verfantur. Sed omitti Atmofphærica, neque in hunc cenfum revocari poteft, antequam navigationes per aërem, aut peregrinationes aereas, quicunque Mathematici eis hactenus illaborarunt, perficiant demum aut emetiantur: Anemographia tamen atque accuratior tempeftatum obfervatio quin huc pertineat nullum eft dubium.

VI. Scripta, quæ Geographiam hiftoricam juvant, horumque auctores uti duabus claffibus vel vetera vel nova continentur; fic veterem nobis novamque non efficiunt folum, fed quoque fuppeditant. c *Geographia vetus* a fcriptoribus vel Græcis vel Romanis vel Arabicis proficifcitur: Illos Voffius in Lib. de Scientiis Mathematicis c. 43. & 44. Tractatuque de Græcis & Romanis Hiftoricis, item Bofius in erudita ad notitiam Rerumpubl. Introductione c. 21. nec non Becmannus in Hift. Geograph. recenfent: Hos autem Hottingerus in Bibliothec. Orient. c. 2. Bofiusque nofter illum fecutus explicant. *Nova vero à novis aut recentibus* pendet auctoribus, quos ordine longo viri antea laudati, Zeilerus etiam in fuo Indice, pluresque alii producunt. Cæterum quamvis fcriptores ad utramque Geographiam multo agmine concurrant, utraque tamen adhuc imperfecta, manca, mutila, & infinitis erroribus fœdata deprehenditur. Defectus illos tum veteris, tum novæ Geographiæ vitia & nævos plurimos heic prætermittam, fuoque illos loco inferam; Sed lectori unum præ cæteris commendabo Bofium noftrum, qui hanc in rem lucu-

a Geographia Hiftorica. b Partes hujus variæ. c Geographia vetus & nova.

luculenter & doctissime disseruit: Hæc mea quippe supplementa suis limitibus coërcentur. (*Geographiam veterem in sacram & civilem commodè distinguimus. Sacram illustraverunt *Eusebius*, & *Hieronymus* quorum opera Geographica cum doctis Jacobi Bonfrerii & suis notis edidit Johannes Clericus fol. Amstelædami anno 1707. Anno præsentis sæculi 4. *Nicolai Sansonis Indicem Geographicum* cum animadversionibus suis ibidem recudi curaverat. Palmam cæteris præripuit *Hadriani Relandi Palæstina* quæ Trajecti Batavorum prodiit. 2. vol. in 4. anno 1714. Si *Samuelis Bocharti* Geographiam sacram addideris, ceteris facilè carebis qui Scripturæ Sacræ Geographica illustrarunt. Geographiæ sacræ partem aliam, quæ ad Historiam Ecclesiasticam spectat non infeliciter tractaverunt *Carolus a Sancto Paulo*, in sua *Geographia Sacra* quam denuò typis publicis, cum notis *Holstenii*, vulgavit Franciscus Halma, Amstelædami 1704.: Emanuel Schelstrate in suo libro Posthumo cui titulus: *Antiquitas Ecclesiæ Dissertationibus, monimentis ac notis illustrata*; cujus tomus alter Opus Geographico-Hierarchicum complectitur. fol. Romæ 1697. *Notitiam Orbis antiqui* sive Geographiam Pleniorem ex vetustis probatisque monumentis collegit *Christophorus Cellarius*. Operis nunquam satis laudati Lipsiæ prodierunt in 4. Volumen I. 1701; Volumen II. ibid. 1706. Utrumque non Cantabrigiæ, sed Amstelædami recusum est, dissimulato loci nomine. Geographiam Civilem cum veterem tum novam tradiderunt authores penè innumeri, quorum uberrimum in Bibliotheca Geographica catalogum exhibemus.)

CAP. II.

De Globi partibus & Circulis.

I.

PRimum *Axis* in Globo constituitur, sive linea recta, per centrum terræ traducta; quæ est totius mundi diameter, à præpositione Græca διὰ, id est, *per*, & verbo μετρέω, id est *metior*, dicta: quasi medium dimetiens, circum quam volvitur atque convertitur Mundus [a]. Axis.

II. *Axis* autem *extrema*, *Poli* mundi appellantur, à verbo πολέω, quod est *verto:* unde & *vertices* Latinis, & *cardines* [b] dicti; quia circum hos tota mundi machina circumvolvitur, quorum alter *Arcticus*, id est, *Ursinus*, ἀπὸ τῆς ἄρκτου, ab *ursa*, vicino sidere; alter *Antarcticus* nominatur, quia Arctico ex diametro est oppositus. [a] [1] Poli.

III. *Arcti-*

BUNONIS.

a Zodiacus quoque suum habet Axin & Polos, quos Colurus solstitiorum in circulis Polaribus sustinet. Præterea Poli Horizontis explicantur cap. seq. sect. V.

HEKELII.

a Qui hoc & sequentia hujus libri Capita rectè ac commodè est intellecturus, legat inprimis ANDR. ARGOLI *Pandosion Sphæricum*, Pr[æ]tavit Ao. huj. Sec. 44. in 4. f. impressum, ut & FRANC. PATRICII *Pancosmiam* de *Æthere* ac *Rebus Cœlestibus*, Ferrariæ Ao. sup. Sec. 91. in fol. edit. ac PLACIDI de TITIS *Physiomathematicam*, sive *Cœlestem Philosophiam*, Mediolani in 4. f. publicatam.

b Cœli.

REISKII.

1 Græcè ἀρκτικὸς καὶ ἀνταρκτικὸς.

REIS-

Arcticus. III. *Arcticus* polus, qui & *Borealis* ſive *Boreus*, & *Aquilonaris* ſive *Aquilonius* à Borea ſive Aquilone vento, qui ab hac plaga ſpirat, & *Septentrionalis* dicitur, à ſeptem ſtellis, quas *Trioneis* vocant, eſt is, qui in his locis, quæ nos incolimus, ſemper apparet.

Antarcticus. IV. *Antarcticus*, qui & *Auſtralis* & *Auſtrinus* & *Notius*, ab Auſtro ſive Noto vento, & *Meridionalis*, à mundi plaga dicitur, eſt is, qui noſtro hemiſphærio nunquam conſpicitur, ſed ſub Horizonte latet.

V. Porrò Globo decem præcipui aſſignantur circuli, bifariam diſtincti: primùm dividuntur in Majores atque Minores. *Majores* dicuntur, qui idem cum globo obtinent centrum; ipſumque globum in duas ſecant parteis æqualeis. Sunt autem *Æquinoctialis* ſive *Æquator*, *Zodiacus*, *Horizon*, *Meridianus* & *duo Coluri*. *Minores* dicuntur, qui diverſum habent centrum à globi centro; quique globum in duas parteis dividunt inæqualeis. Sunt verò, *Tropici duo*, *totidemque Polares*. 2

Circuli, Recti. VI. Rurſus, ex univerſis circulis alii dicuntur *Recti*, qui angulos rectos cum Æquatore faciunt: ut *duo Coluri*, *Meridianus*

Paralleli. & *Horizon rectus*; alii *Paralleli*, id eſt, *æquè diſtantes*, quod eosdem cum univerſo polos habeant: quodque æqualiter inter ſe in latitudinem diſtent. Sunt autem, *Æquator*, *Tropici duo*,

Obliqui. *totidemque Polares*. Tres dicuntur *Obliqui*, quòd diverſos à mundi polis habeant ſuos polos; *Zodiacus*, *Meridianus* & *Horizon obliquus*. 3

CAP.

REISKII.

2 a Veluti axis & duo hujus extrema polaria ex hypotheſibus naſcuntur aſtronomicis, ita ex iisdem diverſi oriuntur circuli, majores pariter atque minores, qui non re ipſa globo inſunt terreno, ſed ab humanis ingeniis huic adduntur, certa veluti Geographicæ capiendæ ſcientiæ inſtrumenta, quæ nec ſuo tamen fundamento aut principio deſtituuntur. Sicut enim navis per Oceanum provecta realem motus lineam & videndam aquis non imprimit, realiter tamen ea per mare ac undoſum hujus ſpatium provehitur: Ita circuli non ſunt ipſi quidem reales; attamen motu corporum cœleſtium reali facto ſphæris proxime cœleſtibus, remote vero terreſtribus imprimuntur.

3 b Omnes enim circuli majores pariter atque minores, concipiuntur ab Mathematicis duos habere polos, circa quos moveri poſſent, ſiquidem moverentur: Imo ex ipſis polis omnium circulorum περιφέρειαι vel circumferentiæ in ſpherica ſuperficie deſcribuntur, ut rectæ hinc lineæ ad περιφερείας illas productæ quandam æqualitatem habeant: Ita recte Schottus in Aſtron. Clement. annot. part. 1. c. 4.

a Circuli num reales? b Circulorum poli.

BUNO-

CAP. III.

De Majoribus Circulis.

I.

MAjores Circuli diſtinguuntur in Fixos atque Mobiles. Fixi ſive Immutabiles dicuntur, qui eundem perpetuò locum in globo obtinent; ideóque in globi ſuperficie pinguntur. Sunt autem *Æquator* & *Zodiacus.* *Mobiles* ſive *Mutabiles* dicuntur, qui non eandem ſemper in Globo ſedem obtinent; ſed multipliciter, pro varia regionum atque locorum mutatione mutantur: ideóque extra Globi ſuperficiem deſignantur: Sunt *Horizon* & *Meridianus.* Sed de ſingulis agendum. a

Circuli Fixi. Mobiles.

II. *De Horizonte.*

I. ὁρίζων, *Horizon*, ab ὁρίζω *definio* a, Latinè *Terminator*, *Finitor*, & *Finiens*, eſt *circulus major mutabilis, qui conſpectam mundi partem ab inconſpecta dirimit*; hoc eſt, inferius hemiſphærium ab ſuperiore. Deſcribitur in theca ſive armilla Globi; hujus enim ſuperficies, quæ ſupera eſt, verè Horizontis munere fungitur; dirimens globum in duas æquas parteis.

Horizon.

II. Eſt autem *duplex*: alter, qui *ratione* atque intelligentia percipitur; alter qui *ſenſu.* Is, qui intelligentia percipitur, eſt, qui ad fixarum ſtellarum orbem pertingit, & in duas æquales parteis univerſam mundi ſphæram dividit; ita ut alterum hemiſphærium ſuper terram exſtet, alterum ſub terra condatur. 1

Rationalis. Senſibilis.

III. Eſt-

BUNONIS.

a *Fixi Circuli quoque ſunt* Coluri Tropici & Arctici. *Non igitur ſoli Majores in* Fixos & Mobiles *diſtinguuntur. Quippe Circuli ratione* Quantitatis *diſtinguuntur in Majores & Minores; ratione* Situs; *in Rectos, Obliquos, & Parallelos; & ratione* Motus, *in Fixos & Mobiles. Ab aliis ra*tione Motus Circuli ſeparantur in *Mobiles ac Intrinſecos*, qui Sphæræ materiali inſcripti cum ipſa convertuntur: ut *Æquator, Zodiacus, duo Coluri, duo Tropici, & duo Polares: Et Immobiles ac Extrinſecos*, qui in converſione Sphæræ manent immoti; ut *Horizon & Meridianus.* Hi Auctori appellantur *Mutabiles*, quòd pro ratione loci mutentur. Illi *Immutabiles*, quòd ubivis locorum maneant iidem.

HEKELII.

a Seu ὁρίζομαι, quod eſt *certis limitibus definio*, quia apparentem mundi partem ab alterâ latente determinat.

REISKII.

1 Horizon igitur nec globo terreſtri nec mappis

Rectus. III. Estque *triplex: Rectus, Obliquus* & *Parallelus. Rectus* est, qui per mundi polos transiens, polum seu verticem habet sub Æquatore; quem ad rectos angulos intersecat. Obliquus. *Obliquus* dicitur, cujus vertex ultra citrave Æquatorem incidit: quique Æquatorem ad obliquos angulos intersecat; altero mundi polorum sursum elevato, altero deorsum depresso. Hujusmodi Horizontem qui habent, iis Sol & reliqua sidera obliquo adscendunt & descendunt motu.

Et Parallelus, qui Æquatoris plano unitur, habetque locum in Sphærà Parallelà. Ac tum sex Zodiaci signa supra Horizontem conspiciuntur.

Is verò, quem sensu percipimus, est Horizon, qui oculo nostro terminatus, quoad usque conspectus ferri potest, extenditur, dividens partem Orbis, quæ nobis cernitur, ab ea, quæ non apparet, cujus diametri longitudo CLXXX stadia, id est, millia passuum XXII cum dimidio, milliaria Germanica V. cum V. octavis non excedere putatur; quod oculorum acies non ultra se extendit. β 2

IV. *Mu-*

mappis Geographicis inscriptus conspicitur, sed basi hujus atque columellis impositus, extremam mediamque superficiem circumdat, & Horizontem astronomicum repræsentat. a Hic enim rationalis sive astronomicus Horizon nostro intellectu aut ratione, nullo sensu externo ne visu quidem percipitur: Quippe quo ad extremum cœli fastigium non excurrere, nec medium globi terræ punctum penetrare possumus. Alter autem Horizon sensu nostro describitur capiturque, prout certum terræ aut maris spatium visu metimur, idque usque ad cœlum protendimus, aut protendi optica quadam ratione fingimus. Ergo sensibilis Horizon nec est Mathematicus, nec cœlestis circulus, sed physicus apparensque, qualem Astronomi appellant. Ad polos & puncta Horizontis duo extrema rectè auctor annotat, ea corruptè Arabicis nominibus efferri. b Arabicum enim nomen habetur כמת *semith*, & punctum significat perpendiculariter aut capiti aut vertici meæ imminens: (כַּמַּת אָלְרוֹס• Semith Al Ros, Arabibus est *oppositio capitis*; corruptè *Zenith capitis*. Inde Zenith Geographis ac Astronomis vox usurpata.) Punctum huic verticali oppositum, & à pedibus descriptum אל נזיר *al Nadir* apud Arabes vocatur. c Cum enim astronomica æquè ac Philosophica universa studia sub Califis diu floruissent, non hæc duo tantum, sed plura technica stellarumque nomina ex Arabicis fontibus ad gentes alias redundarunt. Vide Bajeri Uranometria, Schicardi Astroscopium & Hottingeri dissert. de Usu linguæ Arabicæ.

BUNONIS.

β *Sensibilis Horizon* non est terræ spatium, quod sensu visus circumducto terminatur & describitur. Etenim si est Terræ spatium, quomodo est circulus cœlestis? Et si in parteis inæqualeis revera secat Globum, quâ ratione *Magnus* dici poterit *Circulus*? Non autem in Terra, sed in Cœli Terræque commissura hic circulus nostris oculis describitur, & rectè hic dicitur *Circulus Major*; Terra enim oculusque noster in superficie terræ ad Cœlum collata, puncti rationem habent; at *Rationalis Horizon* suprà est definitus, qui Globum in parteis æqualeis superiorem conspicuam ab inferiore & latente

a Horizon astronomicus & sensibilis. b Zenith & Nadir. c Studia.

IV. *Mutabilis* dicitur atque multiplex Horizon, quia non poteſt mutari locus, quò verſum eas, quantumvis mutatio ea perexigua ſit, quin unà varientur horizon, regio, & cœlum. Atque hac ratione infiniti poſſunt fingi Horizontes.

V. Porro *Horizontis duo* ſunt *poli:* quorum alter Arabico vocabulo dicitur *Semith*, corrupte vulgò *Zenith*: eſtque punctum β perpendiculariter vertici noſtro incumbens: alter vocatur *Nadir* vulgò, at propriè *Nathir*, ſuperiori ad diametrum oppoſitus, Antipodum cervicibus incumbens. γ

III. *De Æquinoctiali.*

I. *Æquinoctialis*, qui & *Æquidialis*, Græce Ἰσημερινὸς, & Æquator, eſt *circulus quinque parallelorum maximus*, *qui globum in duas parteis æqualeis*, *ſeptentrionalem & meridionalem dividit*, *æquali ſpatio ab utroque polo diſtans.* quem cum Sol attingit, æquale in toto Orbe efficit diei ac noctis ſpatium, unde & nomen ei quæſitum. Fiunt autem ejusmodi *Æquinoctia*, quæ *Æquidialia* antiquis dicebantur, bis in anno: ſemel in principio Arietis, quum *Vernum*, atque iterum in principio Libræ, ubi *Autumnale* vocatur. Cæterum nautæ Æquatorem vulgò appellant *Mediam lineam*, ſive nudè *Lineam* κατ' ἐξοχήν. δ Æquator. Æquinoctia.

IV. *De*

latente dividit. Quæcunque igitur de Ortu & Occaſu ſtellarum, & cujuscunque Globi ſitu dicuntur, ad huoc Circulum *Rationalem* ſeu *Imaginarium*, ut appellaut, ſuot referenda.

REISKII.

2 a Æquator ab æquatione dierum apud veteres dictus, & globis & mappis Geographicis appingi medius ſolet, ut ab utroque polo gradibus nonaginta æqualiter diſtet & per Africam, Inſulas Aſiæ nonnullas, Americamque tranſeat. Propterea unus motu ſuo quantitatem dierum & noctium, ſitu longitudinem terrarum locorumque Geographicam deſignat: Hæc enim tanta erit, quantus eſt arcus Æquatoris ab meridiano primo ad parallelum ſive ſecundarium deſcriptus.

BUNONIS.

γ *Officia c Horizontis* ſunt; 1. Cœlum in duo æqualia hemiſphæria, ſuperum & inferum dividere. 2. Oſtendere Ortum, Occaſum & moram ſtellarum ſupra Horizontem. 3. Conſtituere Globum Rectum, Obliquum & Parallelum. 4. Stellas apparenteis à numquam conſpicuis ſecernere. 5. Elevationi poli inſervire. *Eſt autem Poli Elevatio arcus Meridiani inter Horizontem & dati loci Zenith.* 6. Oſtendere quantitates dierum artificialium, æqualeis io Globo Recto, inæqualeis io Globo Obliquo, determinatque crepuſcula; quum movetur Solis locus per 18. gradus Horizonti propinquos.

δ b Æquator, *qui etiam Primi Mobilis appellatur* Cingulum, dividit 1. Cœlum in partem Septentrionalem & Auſtralem. 2. Eſt menſura & regula Primi Motus 4, qui in Æquatore eſt æqualiſſimus. Quoties enim XV. gradus Æquatoris ſupra Horizontem adſcendunt; toties una hora eſt abſoluta. 3. Eſt regula diei & noctis. 4. Eſt Zodiaci menſura. 5. Oſtendit Æquinoctia, quæ fiunt,

B quum

a Æquator. b Officia Æquatoris.

IV. *De Zodiaco.*

Zodiacus.

ζῳδιακὸς, *Zodiacus*, eſt *circulus major*, *internus*, *mobilis*, *ſed immutabilis*, *latus*, *inter mundi polos obliquè locatus*; *ex una parte Tropicum æſtivum in principio Cancri*, *ex altera hybernum in principio Capricorni apprehendens:* ac medium *interſecans Æquatorem*; *à quo viciſſim ſecatur*, *circa* principia *Arietis & Libræ: ita uti altera ejus medietas ab Æquatore ad polum Arcticum*, *altera ad Antarcticum declinet.* Dividitur in XII. parteis, quæ *Signa* f vocantur: unde nomen Latinum *Signifer:* dicitur etiam *Circulus Signorum.* Græcum verò ζῳδιακὸς, ἀπὸ τῶν ζῳδίων, hoc eſt, ab animalibus, quæ in eo finguntur g, quorum nomina, duobus verſibus ab Auſonio expreſſa, ſunt iſta:

Signa Septemtrionalia.

♈ ♉ ♊ ♋ ♌ ♍

Sunt *Aries*, *Taurus*, *Gemini*, *Cancer*, *Leo*, *Virgo*,

Auſtralia.

♎ ♏ ♐ ♑ ♒ ♓

*Libra*que, *Scorpius*, *Arcitenens*, *Caper*, *Amphora*, *Piſces*.

Horum verſuum prior *Septemtrionalia*, poſterior *Auſtralia* ſigna continet *. Singulis verò ſignis XXX. tribuuntur gradus;

quum Æquator Eclipticam interſecat. 6. Oſtendit Declinationes Eclipticæ & Stellarum e. Eſt autem *declinatio diſtantia gradus Eclipticæ vel ſtellæ ab Æquatore*, *verſus alterutrum polum.* 7. Geographis inſervit in longitudine locorum inveniendâ; item in conficiendis mappis. 8. Loca ſub Æquatore poſita nullam habent latitudinem.

* BUNONIS.

* Dividuntur 2. Hæc ſigna in a *Adſcendentia*, in quibus Sol ex Auſtro in Septemtrionem adſcendit, ut ♑, ♒, ♓, ♈, ♉, ♊. Et b *Deſcendentia*, in quibus Sol ex Septemtrione in Auſtrum deſcendit; ut ♋, ♌, ♍, ♎, ♏, ♐. Dividuntur 3. in c *Vernalia*, ut ſunt ♈, ♉, ♊. d *Æſtiva*, ut ſunt ♋, ♌, ♍. e *Autumnalia*, ut ſunt ♎, ♏, ♐. f Hyemalia. ♑, ♒, ♓.

HEKELII.

b Seu *Verticale*, h. e. *directè ſupra loci verticem conſtitutum.*

c Seu *Utilitates.*

d Seu *Mobilis.*

e h. e. *Oſtendit*, *quæ Stellæ & Eclipticæ partes habeant aliquam* Declinationem, *vel* Septentrionalem, *vel* Meridionalem.

f Hæc SIGNA, quorum numero ſunt duodecim, ingenioſè deſcripſit LUCIUS AMPELIUS, p. 11. ſeqq. qui Liber ex *Cl. Salmaſii* Bibliothecâ Ao. huj. Sec. 60. 1660.) LUDOVICI & DANIELIS ELZEVIRIOR. operâ in f. 8. maj. eſt exc.[s] ac *Floro Salmaſiano* adjectus.

g Seu *quòd eorum effigies in eô contineantur depicta*, uti Henricus Lindenbrogius in *Not.* ad *Cenſorini Diei Natalis* Cap. VIII. p. 57. *Edition. Lugduno-Batav.* inſit.

BUNO-

a Adſcendentia. b Deſcendentia. c Vernalia. d Æſtiva. e Autumnalia. f Hyemalia.

dus; qui computati CCCLX. in universum conficiunt; in quos totus distribuitur Orbis terrarum. ζ 3

V. *De Meridiano.*

η Meridianus 4, Græcè Μεσημβρινὸς, *major mutabilis circulus est*, Meridianus.

BUNONIS.

ζ Ratione Latitudinis, a Zodiacus porrò dividitur in treis circulos parallelos. Intra duos exteriores Planetæ progrediuntur, eorum b Latitudo à quolibet Eclipticæ latere statuitur 8. graduum: quos si unà sumas, Latitudo Zodiaci fuerit 16. graduum. Quamquàm alii eam 20. volunt esse graduum. Medius Zodiaci circulus, sub quo Sol perpetuò incedit, c *Ecliptica* appellatur; ab *Ἐκλείπειν*, *à deficiendo*; quod ostendat Eclipseis. Appellatur etiam *Orbita* & *via Solis b.* (* Eclipticæ obliquitatem uno quoque sæculo decrescere innuit eruditus Eques de Louville. Olim Æquatori perpendicularis fuit Ecliptica, si quibusdam Veteribus credendum; nunc obliqua facta, à polis intra centum annorum spatium, uno circiter minuto, id est, unius gradus parte sexagesima, recedit, & ad æquinoctialem lineam accedit. Vide *Histoire de l'Academie des Sciences pour l'année* 1716. *p.* 59. *& seq.* Hanc tamen sententiam confutavit Cl. V. *De la Hire*, in eodem volumine.) Est autem Zodiacus 1. Regula d Motus Secundi, Regia Via Solis, Lunæ, omniumque Planetarum. 2. Cœlum dividit in duo æqualia hemisphæria. 3. Obliquitate suâ gratas efficit temporum viceis; dierum noctiumque incrementa & decrementa. 4. Ostendit loca Eclipsium. 5. Determinat Zonam Torridam. 6. Ab Ecliptica numerantur Latitudines stellarum.

REISKII.

3 Zodiacus ergo in globis chartisque Geographicis præsertim universalibus locum obtinet obliquum, & ab æquatore secto ad duos Tropicos producitur. Ita Eclipticam sive lineam circularem globi nonnulli exhibent, nec non universales tabulæ, hac de causa, ut regionibus solem verticalem, dierum & noctium decrementa, hyemem ac æstatem pro diverso tempore designet.

BUNONIS.

η Meridianus, *seu* linea medii Cœli, *est linea, cui suppositi populi simul habent meridiem; modo Sol illis affulgeat. Accipitur autem* Meridianus *primò pro gradu Longitudinis, & tum* Meridianus, *simpliciter dicitur: deinde sumitur pro circulo totum Orbem ambiente, & tunc appellatur* Meridianus Major; *de quo agitur hoc loco.* e Dividit is 1. Cœlum in duas æquales parteis, Orientalem & Occidentalem. 2. Limes est meridiei & mediæ noctis. 3. Diem in tempus antemeridianum & pomeridianum; noctem in horas mediam noctem antecedentes & consequentes. 4. Summam Altitudinem Solis & Stellarum *i* commonstrat. 5. Et Poli Elevationem. 6. Ostendit quoque initium diei naturalis, quod Astronomi sumunt à Meridiano.

Græci mane diem capiebant Solis ab ortu.
Vespere Judæi. Scrutantes sidera cœli,
Quum Sol in medio splendet nitidissimus orbe.
Christicolæ incipiunt medio sub tempore noctis.

Addenda hoc loco doctrina de Coluris ab Auctore omissa.

DE COLURIS.

f Coluri dicuntur *ἀπὸ τοῦ κολούρου*, quod *imperfectum* k significat; numquam enim in Globi obliqui conversione integri apparent, sed imperfecti *l*. Sunt autem *Coluri circuli majores, qui per quatuor Zodiaci puncta cardinalia & polos mundi transeuntes, ac cum Æquatore angulos Sphærales facientes, Globum in quatuor quadrantes distinguunt.* Sunt autem *duo.* Alter dicitur g *Colurus Æquinoctiorum*, qui per polos Æquatoris & puncta Æquinoctialia, principium videlicet ♈ & ♎ transit. Alter est h *Colurus Solstitiorum*, qui per polos Zodiaci, Æquatoris & puncta Solstitialia, principium ♋ & ♑ transit. Hic

 dicitur

a Zodiaci. b Latitudo. c Ecliptica. d Officia Zodiaci. e Officia Meridiani. f Coluri. g Colurus Æquinoctiorum. h Colurus Solstitiorum.

est, qui per polos mundi, & dati cujuslibet loci verticem ductus, Æquinoctialem ex transverso intersecat; totumque terræ Orbem in duas parteis dispescit; altera ejus medietate ad Ortum, altera ad Occasum relicta: ita dictus, quod Soli, cum in nostro hemisphærio eum attingat, apud nos atque omnes eos, qui sub eodem Meridiano, Septemtrionem Austrumve versus sunt positi, facit medium diei: ac rursus medium noctis, cum in inferiore hemisphærio ad eundem perveniat. Hujus igitur *potissimum officium* est, medium diem mediamque noctem ostendere. Est autem vertex loci, punctum in cœlo, directè illi loco suprapositum, vel vertici capitis cujusvis hominis perpendiculariter incumbens. *Mutabilis* dicitur Meridianus, quia si tantillum, ortum occasumve versus progrediaris, alius continuò erit Meridianus: ita uti semper mutetur unà nobiscum pro ratione locorum ac regionum, in quibus consistimus. Atque hac ratione infiniti constitui possunt Meridiani: quot enim puncta verticalia, tot Meridiani dabuntur.

dicitur *Colurus Solstitiorum* sive *Solstitialis*, quia Eclipticam in punctis solstitialibus intersecat. Ille verò *Colurus Æquinoctiorum* seu *Æquinoctialis*: quia ostendit Æquinoctia. Coluri 1. mutuis [a] intersectionibus ostendunt polos Æquatoris. 2. Quatuor puncta Cardinalia Zodiaci. 3. Zodiacum in quatuor Quadrantes distinguunt respondentes quatuor partibus anni. Speciatim, Colurus Æquinoctiorum 1. ostendit puncta Æquinoctialia. 2. Eclipticam in partem Septemtrionalem & Australem dividit. Colurus Solstitiorum 1. indicat puncta Solstitiorum. 2. Dividit Eclipticam in partem Adscendentem & Descendentem. 3. Ostendit maximam Solis Declinationem. 4. Sustinet polos Zodiaci in Circulis Polaribus.

HEKELII.

h Qui autor vitæ dicitur. Undè & nonnulli *Zodiacum ἀπὸ τῆς ζωῆς*, à *vita*, derivatum volunt.

i Quæ altitudo Meridiana dicitur.

k Et mutilum.

l Et quasi decurtati.

REISKII.

4 Meridianus [b] major, idemque æneus Horizonti ad rectos angulos insertus ita globis adjungitur Geographicis, ut iis cum axe movendis inserviat. Primus autem Meridianus per Insulas Canarias aut Flandricas transit: Meridiani secundarii seu paralleli, quanquam per puncta Æquatoris singula duci possunt, tamen confusionis evitandæ causa globi & mappæ, illos quinto vel decimo, vel decimo quinto quoquo gradu descriptos continent. Denique usus quidem Colurorum exiguus in Geographicis est: attamen doctrina horum à nostro auctore omissa huic loco haud incongrue addetur. (*De primo Meridiano vide infrà hujus libri Caput VII. Artic. III.)

a Officia Colurorum. b Meridiani Globorum varii.

CAP.

CAP. IV.

De quatuor minoribus Circulis.

I. DE TROPICIS.

Tropici

TRopici [1] circuli *sunt duo*, *æquali spatio* ab *Æquatore distantes*, & Eclipticam utrinque attingentes: *quorum alter*, *qui nobis propinquior est*, *Cancri Tropicus*, *alter in Austrum vergens*, *Tropicus Capricorni dicitur*, Latini *Solstitiales* appellant, propterea quòd Solstitia in iis fiunt, hosce quippe circulos Sol nunquam egreditur, verum quum ad alterum eorum pervenit, retrorsum se convertit: unde & nomen acceperunt, ἀπὸ τῆς τροπῆς, hoc est, à reversione. *Tropicus Cancri*, qui & *æstivus* & *Circulus alti solstitii* dicitur, est *circulus omnium*, *quos Sol describit*, *Septemtrioni proximus*, in quo *quum fuerit Sol*, *non ultra*, *Septemtrionem versus progreditur*, *sed ad alteram mundi partem*, *versus Austrum*, *facit reversionem Æstivam: ubi omnium totius anni longissima in nostro hemisphærio dies*, *nox verò brevissima.* Cancri autem Tropicus dicitur *à signo* Zodiaci, in cujus principio Sol tunc vertitur. *Tropicus Capricorni*, qui & *hybernus* [a] & *brumalis*, [b] & *Circulus imi solstitii* dicitur, *circulus est omnium*, *quos Sol per Mundi conversionem describit*, *Austro proximus*, *in quem*, *cum Sol pervenit*, *non ultra Austrum versus procedit*, *sed ad alteram Mundi partem*, *versus Septemtrionem*, *reversionem facit hybernam*, *sive brumalem: ubi longissima totius anni in nostro hemisphærio nox*; *dies*

Tropicus Cancri.

Tropicus Capricorni.

HEKELII.

a Hyemalis.
b Græcis χειμέρινος.

REISKII.

1 Tropici a Gr. τροπικοὶ terrestres duo ab Æquatore per gradus 23½, quos in Meridiano numerant, æqualiter remoti, munus idem in Geographicis, quod in Astronomicis cœlestes obeunt, & globo æque uti tabulis appinguntur: Tropicus Cancri per Africam superiorem, Asiæ terras & Americam septemtrionalem: Tropicus vero Capricorni per Africam inferiorem, Magellanicam extremam, & meridionalem Americam transit. Polares itidem ἐκ τοῦ πόλου dictos, & a polo suo æqualiter 23½ gradibus remotos non globi solum sed chartæ Geographicæ complectuntur, & nominibus adscriptis denotant.

a Tropici & Polares.

dies verò breviſſima efficitur. Capricorni Tropicus appellatur à *ſigno*, cujus principium tunc Sol transmittit. [α]

II. *De Arctico.*

Circuli Polares. *Polares circuli* ſunt *duo extimi*, *polis vicini*, *æquali ſpatio à ſuo quisque polo diſtantes.* Horum, qui nobis [c] ſemper conſpicitur, Arcticus. *Arcticus* dicitur, ut ipſe Polus, ἀπὸ τῆς ἄρκτου, ab *Urſa*, quia prioribus *Urſæ* [d] *pedibus* deſcribitur, *minoris* videlicet. Item *Septemtrionalis* & *Borealis*, & *Aquilonaris*; à mundi regione, cui ſubjacet.

III. *De Antarctico.*

Antarcticus. *Alter* verò, æqualis & parallelus Arctico, *Antarcticus* dicitur, quòd *Arctico* ex diametro opponitur: totus ſub terra conditus, cujus objectu à nobis [e] haud cerni poteſt. Idem *Auſtrinus* ſive *Auſtralis* & *Meridionalis.* [β]

BUNONIS.

α Tropici oſtendunt 1. in Ecliptica puncta Tropica a ſeu Solſtitialia. 2. Determinant maximam Solis Declinationem *f*. 3. Diem monſtrant longiſſimum & breviſſimum *g* in Globo Obliquo. 4. Certis quaſi limitibus viam Solis verſus Septemtrionem & Meridiem *h* includunt. 5. Torridam cœli plagam à Temperatis diſtinguunt. 6. Obliquitatem Eclipticæ oſtendunt.

β Circuli b Polares 1 oſtendunt polos Zodiaci, eorumque à polis Mundi diſtantiam; quæ tanta eſt, quanta maxima ſolis Declinatio, nimirum 23. grad. & 30. minut. 2. Temperatas cœli Plagas à Frigidis diſtinguunt.

HEKELII.

c Quod ſupra nos perpetuò exaltatus quippe nunquam occidit.

d Quam complectitur.

e Quòd nunquam oritur.

f Seu Converſionem.

g Eorumque quantitatem.

h Quos Sol non egreditur.

a Officia Tropicorum. b Officia Circulorum Polarium.

CAP. V.

De Zonis.

I.

Prima diviſio in Zonas. QUatuor minores circuli totius terræ ſuperficiem in quinque dividunt ſpatia, ſeu *plagas*, quas *Zonas* [1] vocant Geographi & *Faſcias.* [α]

II. [β] Zώ-

BUNONIS.

α Lucretius *tantum duas admittebat Zonas.* Polybius & Poſſidonius *ſtatuebant ſex; quoniam duas Torridas numerabant.* Martianus Capella, *quinque vulgo receptas Zonas bifariam dividens, faciebat decem. Vera opinio quinque poſuit Zonas.*

BUNO-

II. β Ζώνη a, Latinè *cingulum*, est *spatium in globo terræ inter duos circulos minores, vel inter circulum minorem & polum comprehensum*. Appellantur autem Zonæ ab habitudine seu natura, una *Torrida*, duæ *Frigidæ*, totidemque *Temperatæ*. Ea, quæ in medio reliquarum sita est, *Torrida* vocatur à Solis, cujus viæ subjecta est, perpetuo ardore: propter quem vetustissimis mortalium inhabitabilis putabatur. *Est autem spatium inter duos Tropicos comprehensum; continens in latitudine grad. XLVII. mediam intersecat circulus Æquinoctialis.* Quid Zona? Quot sint? Quid Torrida?

III. Duæ autem extremæ, quæ sunt circa mundi polos, altera Septemtrionalis, circa polum Arcticum, altera circa Antarcticum, Australis, *Frigidæ* vocantur; quia longissimè à Solis via sepositæ sunt, & ob nimium frigus itidem inhabita- Frigidæ.

BUNONIS.

β Incolæ hujus a Zonæ sunt vel *sub Æquatore*; *vel inter Tropicos & Æquatorem*; vel *sub ipsis Tropicis*. I. Qui sub Æquatore habitant; 1. *perpetuum* habent *Æquinoctium*. 2. Sol iis in anno bis est verticalis, nullamque spargit umbram, nisi sub pedibus, in principio videlicet ♈ & ♎, unde & b Ἄσκιοι quasi *Inumbres* dicuntur. 3. Omnes stellæ æqualiter illis oriuntur & occidunt. 4. *Quatuor* habent *Solstitia*, nempe *duo Alta*, Sole existente in principio ♈ & ♎ & duo *Ima* in initio ♋ & ♑. 5. *Duas* habent *æstateis*, & *duas* quasi *hyemes*; 6. *Duplices* habent in anno *umbras Meridianas* (Perpendiculari exceptâ) *Septemtrionalem* & *Australem*: unde etiam c Ἀμφίσκιοι, quasi *Biumbres* nominantur. II. Qui inter Æquatorem & Tropicos habitant 1. *duplices* etiam habent *umbras meridianas*, *Septemtrionalem* & *Australem*; unde & ipsi sunt Ἀμφίσκιοι; ut sunt *Arabes*; qui Tropicum ♋, in Zonam Temperatam Septemtrionalem progressi, admirati sunt, ut ait Lucanus, *umbras nemorum non ire sinistras*. h. e. Æstivo tempore non ferri versus Meridiem, quod in patria fieri observarant. 2. *Quatuor* habent Solstitia, duo *Alta* & duo *Ima*. 3. Duas æstates, duasque hyemes, præsertim si æquatori sint propiores. 4. Sol bis in anno iis est verticalis, nullam umbram, nisi sub pedibus, projiciens; quare & hi Ἄσκιοι simul vocantur. III. Qui verò sub Tropicis degunt terræ incolæ, 1. *unicam* habent in anno umbram *Meridianam*; eamque vel *Septemtrionalem*, vel *Australem*; unde dicuntur d Ἑτερόσκιοι, quasi *Alterumbres*. 2. Duo iis sunt Solstitia, unum *Altum*, alterum *Imum*. 3. *Unam* habent *æstatem*, & unam *hyemem*. 4. *Dies noctesque artificiales inæquales*. 5. Sol iis semel in anno est verticalis; hinc & ipsi Ἄσκιοι *inumbres* sunt.*

HEKELII.

α Quæ ἀπὸ τοῦ ζωννύειν à *cingendo* dicitur.

REISKII.

1 Zonæ vocantur h. e. cingula κατὰ μεταφορὰν ob similitudinem, qua fit, ut globum terrestrem tanquam fasciæ circumdent: Hæ quidem incerto apud veteres, apud nostros tamen certiori comprehenduntur numero, & diversis gradibus, quos in primo Meridiano numerant. Omnes autem habitabiles, & ipsam quoque torridam habitari, secus quam Græcis ac Romanis antiquioribus visum fuit, hodierna frequens navigatio & multa nostros Europæos experientia docuit.

BUNO-

a Torridæ Zonæ incolæ. b Ἄσκιοι Ἀμφίσκιοι. c Ἄσκιοι Ἀμφίσκιοι. d Ἄσκιοι Ἑτερόσκιοι.

bitabiles veteribus existimabantur. *Eas autem disterminant utrimque circuli Arcticus, & Antarcticus: versus suum quisque polum.* A polis etiam dicuntur *Polares.* Harum quæque complectitur *gradus XXIII. cum dimidio.* γ

Temperatæ. IV. Reliquæ verò duæ, quòd in medio inter frigus & ardorem positæ sunt, *Temperatæ* dicuntur & habitabiles. Harum altera, quæ *Arctico, & Tropico Cancri finitur, Septemtrionalis*; altera, quæ *Antarctico & Tropico Capricorni terminatur, Austrina* sive *Australis* & *Meridionalis* dicitur. Continet quæque gradus XLIII. δ

CAP.

BUNONIS.

γ Zonarum a Frigidarum incolæ, vel habitant sub *Circulis Polaribus*; vel *inter Polos & Circulos Polares*; vel *sub ipsis Polis.* I. Qui sub *Circulis Polaribus* degunt, 1. *diem* habent XXIV. horarum semel in anno; totidemque horarum *noctem.* 2. Cætera iis sunt communia cum iis, qui sunt sub Zonis Temperatis. II. Qui inter *Polum* & *Circulos Polares* habitant, 1. *Diem* habent *maximum* in Æstate 24. *horis longiorem.* 2. Reliquæ varietates, quæ Zonarum Temperatarum incolis accidunt, istis quoque contingunt. III. Si qui verò sub ipsis Polis sunt, 1. *Diem* habent in anno *unum sex mensium*; & noctem unam totidem mensium. 2. Unum habent Solstitium. 3. Unam æstatem, unamque hyemem. 4. Illis stellæ fixæ nec oriuntur, nec occidunt. 5. Umbram gnomones ibi projiciunt in orbem, & in omnes Horizontis parteis, unde b *Περίσκιοι*, quasi *Circumumbres* nominantur.

δ Incolæ *Zonarum* c *Temperatarum* habent 1 *duo solstitia*, Altum & Imum. 2. *Unam* in anno *æstatem*, *unamque hyemem.* 3. *Duo Æquinoctia.* 4. Sol nunquam iis est *verticalis.* 5. Quædam *Stellæ* iis nunquam oriuntur; quædam nunquam occidunt. 6. *Unicam* habent *umbram* in anno *Meridianam*, versus alterutrum Polum sparsam: unde d *Ἑτερόσκιοι*, quasi *Alterumbres* dicuntur.

Porrò, pro diversitate Zonarum tria hominum genera enumerantur, quæ inter se ratione loci variant. Horum alii dicuntur *Periœci*, alii *Antœci*, alii *Antipodes.*

I. e *Periœci*, quasi dicas *Circumhabitatores*, sunt, *qui sub eodem Parallelo, & Meridiano, in una eademque Zonâ habitant, & quorum una eademque est Latitudo versus eundem polum, Longitudo verò centum & octoginta gradibus discrepant.* Hi habent 1. eandem Zonam. 2. Æstatem quoque & hyemem eandem. 3. Reliqua item anni tempora & horas, incrementa & decrementa dierum noctiumque consimilia. 4. Non tamen habent eundem Ortum Solis, neque eundem Occasum; ac proinde diversa dierum noctiumque initia, media & fines. Hinc diei horas numerant contrarias reipsa, nomine easdem; nimirum quum in uno loco est meridies & XII. hora meridiana, in altero est media nox & XII. mediæ noctis. Itaque hujus incolæ numerant I, II, III, &c. à mediâ nocte, dum illi numerant I, II, III, &c. à meridie. Quod tamen de his tantùm venit intelligendum, quibus Sol oritur atque occidit; & quibus Polus nunquam elevatur ultra 65. gradus. 5. Diebus Æquinoctiorum Sol occidit uni loco, dum alteri oritur, atque adeo tempus diei unius loci, est nox alterius. Aliis vero anni diebus, nempe semisse anni, quo Sol vicinum locis illis Zodiaci semicirculum percurrit, hoc est, vere & æstate prius oritur uni loco, quàm alteri occidit, atque adeò quibusdam horis vel horarum partibus simul diem habent Solemque conspicuum, nempe dum Sol uni loco versus occasum tendit, alteri jam supra Horizontem emersus adscendere versus

a Zonæ Frigidæ incolæ b Περίσκιοι. c Temperatarum Zonarum incolæ. d Ἑτερόσκιοι. e Periœci.

versus Meridianum incipit. Altero verò anni semisse, autumno & hyeme, qua Sol remotiorem Zodiaci semicirculum decurrit, prius occidit uni loco quàm alteri oritur; atque adeò nullam diei, sed aliquam noctis partem communem habent, & Solem aliquibus horis vel horarum partibus depressum infra Horizontem, ita tamen, ut uni loco, sit finis noctis, alteri initium. 6. Singulæ stellæ æquali tempore commorantur supra illorum Horizontem: eædemque stellæ nunquam iis oriuntur, & eædem nunquam occidunt. 7. Eundem habent Polum æquè elevatum. 8. Quem locum Telluris Periœcorum alter ad occasum habet, eundem alter habet ad Orientem. 2

II. a *Antœci*, quasi dicas, *in opposito habitantes*, sunt, *quibus una eademque est Longitudo, ad Meridianum communem, in duabus Zonis numerata: Latitudo item æqualis, duobusque Parallelis versus utrumque Polum ab Æquatore æque distantibus intercepta.* Hi 1. simul agunt meridiem & mediam noctem, atque omnes horas simul numerant. 2. Quantitas tamen diei est diversa. Nam crescente apud Boreales Antœcos die, decrescit dies apud Australes: quare quum maximus apud nos est dies, erit minimus apud nostros Antœcos. 3. Tempestates anni habent contrarias eodem tempore, nempe quum unus locus ver agit, alter experitur autumnum; quum iste æstatem, hic hyemem. 4. Dies unius loci sunt æquales alterius noctibus; & hujus dies prioris loci noctibus. 5. Diebus Æquinoctiorum Sol illis simul oritur & occidit, aliis autem diebus uni citiùs, quàm alteri. 6. Faciem illis sibi mutuò obvertentibus vel ad Æquatorem respicientibus, uni Sol à dextra videbitur oriri, ad sinistram occidere; alteri contra à sinistra oriri, ad dextram occidere. Eodem modo omnes stellæ uni à dextra, alteri à sinistra orientur. 7. Polos diversos elevatos habent æquali elevatione. 8. Stellæ uni loco perpetuò apparentes alteri loco nunquam oriuntur, sed semper infra Horizontem depressæ manent: Contrà, quæ huic loco nunquam occidunt, illi nunquam oriuntur. 3

REISKII.

2 Græcè περίοικοι ἀπὸ τοῦ οἴκου i. e. Circumaccolæ, quos nominat Schottus.

3 Græcè Ἄντοικοι i. e. Contraccolæ Schotto.

BUNONIS.

III. b *Antipodes*, qui alio nomine dicuntur *Antichthones*, sunt, qui *adversam nobis plagam incolunt, duobus Parallelis è Diametro oppositis sejuncti, communi tamen Meridiano uniti; ideoque Longitudines habent diversas, distantque à se invicem majori semicirculo*, hoc est, *Parallelo dimidio, per centrum Terræ transeunte, qui constat* 180. *grad.* Habent 1. eundem Horizontem; sed diversam ejus faciem: omnibusque anni diebus Sol atque stellæ uni loco oriuntur, dum alteri occidunt: Uniusque dies alterius nox est. 2. Dies anni oppositos habent inæquaieis, sicut etiam nocteis, ita ut unius loci dies longissimus sit alterius brevissimus. 3. Horas diei contrarias revera, nomine easdem numerant; uni enim loco meridies est, dum alteri media nox est. 4. Tempestates anni eodem tempore experiuntur contrarias, nempe dum uni ver, alteri est autumnus: dum uni æstas, alteri hyems est; & contra. 5. Polos diversos habent elevatos æquali elevatione: ab Æquatore æqualiter distant, sed à diversis ejus plagis: in eodem Meridiano siti sunt, sed diversis ejus semicirculis. 6. Quæ sidera uni loco perpetuò apparent, illa alterius loci incolis nunquam conspiciuntur. 7. Sidera unius loci incolis à dextris, alterius à sinistris oriri videntur; si videlicet ad Æquatorem converterint faciem. In Globo, dato loco, exhiberi potest locus c Antœcorum, Periœcorum, & Antipodum: Si locus datus ad æneum adducitur Meridianum, & quot gradus inter hunc & Æquatorem intercepti sunt, totidem numerentur ab altera Æquatoris parte: Terminus numerationis erit locus Antœcorum. Deinde index applicetur, ad horam XII. cycli, noteturque punctum Meridiani, quod dato loco imminet; item illud,

a Antœci. b Antipodes. c Ratio inveniendorum Antœcorum, * Periœcorum & Antipodum.
(* Male Antichthones cum Antipodibus confunduntur. Antichthones a veteribus non semper negati; Teste Pomponio Mela L. 1. c. 1. Antipodes vero & ignorati & negati. Antichthones ii sunt, non qui infrà horizontem nostrum degunt, sed quos à nobis per Zonam Torridam secerni & ob ardorem intercedentis plagæ adiri non posse veteres existimabant.)

quod loco Antœcorum. Hisce factis, volvatur Globus, donec index in cyclo horario monstret alteram duodecimam. Ita punctum Globi, quod subjicitur, notato Meridiani puncto loci dati, erit locus Periœcorum; & punctum Globi, quod subjicitur alteri notato puncto Meridiani, est locus Antipodum. Sed notandum, eos, qui sub Æquatore habitant, non habere Antœcos: Periœcos autem illorum esse eosdem cum Antipodibus eorum. Deinde, Polos Telluris non habere Periœcos: ipsos verò sibi mutuò esse simul Antœcos & Antipodes. Hæc tria incolarum genera à se differunt. *Periœci* communem habent Parallelum, sed minorem, neque transeuntem per Diametrum terræ, nisi sub Æquatore; communemque Meridianum. *Antœci* duos habent Parallelos, & ipsos minoreis, quam est Æquator: communem etiam Meridianum. *Antipodes* verò duos habent Parallelos, & ambos majoreis, transeunteis per centrum terræ, sibique invicem diametraliter oppositos: sed unum tamen atque communem Meridianum. Qui verò sub eodem habitant parallelo, eodemque Meridiano, i.e. eandem habent longitudinem & latitudinem, *Synœci* appellantur. 4

REISKII.

4 Græce Ἀντίποδες quasi *Contrapedes*, qui nempe plantas pedum plantis oppositas habent, terramque incolunt contrariam, à qua dicuntur Ἀντίχθονες quasi *Contraterrei*: Hos omnes veteribus non solum ignotos, sed etiam negatos contestatur historia, docentque loca in Cicerone, Plinio, Lactantio, Augustino, Gregorio Nazianz. reliqua. Sed Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus quanto fervore in Virgilium ob antipodes affirmatos exarserit, ab Aventino in Annalibus Boicis memoratur. Lib. III.

CAPUT VI.

De Parallelis & Climatibus.

[Tertia Terræ divisio.]

I.

Secunda Globi divisio in Climata.

AT distinguitur etiam terræ superficies secundum aliam rationem; nempe per quantitatis dierum variationes. Quippe qui sub ipso Æquatore consistunt, perpetuò diem nocti æqualem XII. horarum habent! quantò autem aliqua regio latiùs ab Æquatore versus alterutrum polum declinaverit; tantò plus æstate diei longissimæ, vel vicissim hyeme noctis quantitas augetur. Proinde Geographi pro diversa quantitatis dierum variatione diversas *plagas* terræ distinxere, quas vel *Parallelos* vocarunt, vel *Climata*.

Parallelus.

II. *Paralleli* ᵃ *sunt circuli æquali undique spatio abs se invicem*

HEKELII.

ᵃ De PARALLELIS *Geographia vet. & nov.* edidit PHILIPP. BRIETIUS Tria Volumina in 4. f. quotidianâ lectione haud indigna. (* Lepida est prorsus boni Hekelii hallucinatio. Heic de *Parallelis circulis* agit Cluverius, Brietius autem *Parallela* scripsit *Geographia veteris & nova*, id est Librum in quo veterem Geographiam cum nova confert & antiquis nominibus recentia adjungit. Hekelius lecto saltem titulo, eundem Librum de Parallelis circulis scriptum suspicatus est. De climatis peculiari capite, quod est libri primi tertium, egit Brietius; quod & ceteri præstiterunt quotquot Elementa Geographica vulgavere.)

BUNO-

cem distantes, ab occasu in ortum ducti. [b] Hi varii in Globo ad libitum cujusque describi possunt. Verùm Ptolemæus, quem plerique alii sequuti sunt Geographi, XXI. *Parallelos* descripsit *Septemtrionales*; hac observatâ intercapedine, *uti dies unus paralleli longissimus, superet paralleli præcedentis diem prolixiorem quadrante horæ. Clima* autem est terræ spatium duobus parallelis inclusum: in quo, longissimo die, *dimidiæ horæ* variatio, sive auctio fit. Sed nomen Climatis ac Paralleli aliquando circulum, aliquando spatium duobus circulis comprehensum, significat. Dicitur autem *Clima* ἀπὸ τȣ̃ κλίνεσθαι *ab inclinando*[c]: quoniam respectu Polorum inclinat se cœlum, in tali habitationis intervallo.[a] Clima.

III. Cæterùm distinguuntur *Climata* in *Septemtrionalia* & *Australia*; utraque ab Æquatore versus suum quæque Polum initia ducentia. Ideòque quotum aliquod Clima fuerit ab Æquatore, tot semihoris longissimus ejus loci dies superat diem nocti æqualem, seu Æquinoctialem, qui est horarum XII. & vice versa. Ut scire queas, sub quo Parallelo vel Climate quilibet locus positus sit, *considera numerum horarum, cujus longissimus ejus loci dies superat diem sphæræ rectæ, qui semper horarum est duodecim; is enim duplicatus ostendit numerum Climatum: quadruplicatus exhibet numerum Parallelorum.* β Climata Septemtrionalia & Australia.

IV. Cæterùm *Climata* à Veteribus VII. tantùm numerata sunt; Numerus Climatum juxta Veteres.

BUNONIS.

α Ad cujusque Climatis constitutionem tres requiruntur Paralleli; duo scilicet extremi, quibus Clima comprehenditur, & utrinque terminatur, & unus intermedius. Iste tamen Parallelus, qui est finis unius Climatis, is idem est initium sequentis Climatis. Sunt autem a Paralleli triplices; *Primi* regionum Latitudines distinguunt, initio sumto ab Æquatore, & in Globo vel Mappa interdum X. interdum XV. gradibus distinguuntur. *Secundi* Zonarum intervalla distinguunt. *Tertii* dierum artificialium differentias indicant, & Climata constituunt. *Temporis differentia*, qua paralleli dirimuntur, est *quadrans horæ. Quot igitur Parallelis aliqua regio ab Æquatore distat, tot etiam quadrantibus horæ longissima ejus dies augetur.*

β b Paralleli & Climata inveniuntur hoc modo. Primo ad loci dati Latitudinem elevatur aut deprimitur Polus. Deinde ad Problema inferius XVI. investigatur numerus horarum in die longissimo. Tertiò considerandum, quot horis longissimus dati illius loci dies superet diem Æquinoctialem, qui est horarum XII. Quartò numerus horarum, qui est supra horas XII. duplicatus ostendit numerum illius Climatis; quadruplicatus habet numerum Parallelorum, sive sub quoto Parallelo sit locus ille datus. Rationem *inveniendorum Parallelorum & Climatum pag. seq. ad Sect. VI. ostendit Auctor.*

HEKELII.

b Indè Canon Mathematicorum haud ineptus: *Parallela Ascensiones nulla sunt.*

c Et idem est, ac declinans Terræ tractus.

a Tria Parallelorum genera. b Parallelorum & Climatum inveniendorum ratio.

funt; quòd loca ultra feptimum Clima fibi incognita vix inhabitari exiftimarint. [1] Climata autem hæc ab infignioribus locis, per quæ Climatis medium protenditur, nomina acceperunt, ut *primum* per Meroën, Nilo circumfufam infulam [d] & urbem Africæ; *fecundum* per Syenen, Ægypti urbem; *tertium* per Alexandriam, itidem Ægypti urbem; *quartum* per Rhodum infulam; *quintum* per Romam; *fextum* per Pontum Euxinum; *feptimum* per Boryfthenis oftia. [γ]

Numerus Climatum juxta Recentiores.

V. [δ] Pofteriores verò, qui experti funt ulterius habitari terram, fecêre *XXIV. Climata*, ad elevationem usque graduum LXVII. *Primum* per Meroën; *fecundum* per Syenen, fub Tropico æftivo; *tertium* per Alexandriam; *quartum* per Rhodum; *quintum* per Romam & Hellefpontum; *fextum* per Mediolanum & Venetias; *feptimum* per Podoliam & Tartariam minorem; *octavum* per Wittebergam; *nonum* per Roftochium;

BUNONIS.

γ *Strabo* IX tradidit Climata, addiditque *octavum* per Mæotidem; & nonum quod *extremum* appellat. Ptolemæus Lib. II. Cap. VI. hoc dierum augmentum expreffit: ubi tamen tantum meminit Parallelorum. Climatum mentionem facit *Cap.* VII. *&* XII.

δ *Brietius Climata per illuftriores urbes protendit fequentes. Primum Clima* per Malaccam Indiæ urbem. *Secundum* per Goam. *Tertium* per Mexicum. *Quartum* per Hierofolymam. *Quintum* per Nicofiam in Cypro. *Sextum* per Madritium *in Hifpania. Septimum* per Conftantinopolin. *Octavum* per Viennam Auftriæ. *Nonum* per Pragam Bohemiæ. *Decimum* per Amftelodamum. *Undecimum* per Smolenskium. *Duodecimum* per Hafniam. *Decimum tertium* per Revaliam Livoniæ. *Decimum quartum* per Obfovium Norvagiæ. *Decimum quintum* per Uftingam Moscoviæ. *Decimum fextum* per Permenevelicam in Permia Moscoviæ provincia. *Decimum feptimum* per Vaffam in Finlandia. *Decimum octavum* per Nidrofiam in Norvagia. *Decimum nonum* per Oulium in Mofcovia. *Vigefimum* per Villum in Finlandia. *Vigefimum primum* per Tornam in Bothnia Suediæ. *Vigefimum fecundum* per Volingam in Moscovia. *Vigefimum tertium* per Scolotum in Islandia. *Vigefimum quartum* per Holam in Islandia. Idem *Brietius* peculiarem oftendit rationem accurate inveniendi Climata; *qua in Parall. Geograph. pag.* 30. vid.

HEKELII.

d *Hæc Infula in longiffimo tractu ifto omnium maxima eft atque clariffima*, ficuti Joannes Antonius Maginus, *Patavinus*, in *Expofitionib.* novar. Geogr. Tabb. *Part.* II. *fol.* 204. *fac. b.* Edition. Colon. *affirmat.*

REISKII.

1 Græcè *κλίματα* a i. e. Tractus cœli aut inclinationes, à parallelis circulis paulatim fefe inclinantibus: Cur Schottus verterit fcalas Lib. XII. art. 1. c. 3. ego non affequor, nec Græca originatio concedit. Interim tanti nec momenti nec tanti ufus climata funt, nifi quod ad fcripta auctorum veterum explicanda conferant. Hinc recentiffimi Geographi rejecta climatum communi tabula & connumeratione, hemifphærium utrumque ab Æquatore ad polos duos in novem Climata æqualis latitudinis partiuntur, ita ut primus Meridianus per fingulas graduum decades menfuram præbeat.

BUNO-

a Climata;

ſtochium; *decimum* per Hiberniam; *undecimum* per Bohus, caſtrum Norvegiæ; *duodecimum* per Gutiam; *tertiumdecimum* per Bergos, Norvegiæ oppidum; *quartumdecimum* per Viburgium, oppidum Finniæ; *quintumdecimum* per Aroſiam Suediæ; *Sextumdecimum* per Dalenkarliæ fluminis oſtia: reliqua paribus interſtitiis per alia Norvegiæ, Suediæ, Ruſſiæ, & proximarum inſularum loca. Ac certum quidem eſt, ab Æquinoctiali circulo ad eum locum, ubi dies longiſſimus horis XXIV. definitur, Climata XXIV. interjacere, inde verò ad Polum Climatum diſtinctio minus certa eſt, propterea quod non jam horis dimidiatis, ſed integris primùm diebus, mox ſeptimanis, ac tandem totis menſibus dies ita augeantur, ut ſub ipſis polis hemiſphæriorum alterum VI. menſium luce perpetua exſiccetur; altero in denſiſſimis tenebris languente.

VI. Cæterùm quæ ratio Climatum eſt ab Æquinoctiali ad Arcticum verſus, eadem eſt ab eodem Æquinoctiali verſus Antarcticum & par numerus. Hæc autem Climata proprias appellationeis non habent apud auctores, ſed ex oppoſitis nominantur; adjecta præpoſitione Græca ἀντὶ, ut ἀντὶ διὰ Μερόης, id eſt, *contra per Meroën*; & ita deinceps. Poſſent tamen eodem modo, ut illa, ab ſuis locis appellari: ut *primum* Clima per Lunæ monteis, ac fonteis Nili *, *ſecundum* per promontorium, vulgo dictum *Capo de Corientes*, ad Africæ litus Orientale, ſub Tropico hyberno: & ſic deinceps. Sed ſingulorum Climatum, & Parallelorum latitudines ab Æquinoctiali, intervalla ab invicem, & maximorum dierum longitudines, quo facilius intelligantur, Tabulam hic apponemus.

(* Veteres ad noſtram fermè ætatem fontes Nili ad Montes Lunæ, ultra Æquatorem removebant, hic error Cluverio non peculiaris; in recentioribus quibuſdam libris renovatur.)

Climata.	Paralleli.	Dies longissimi. Hor.	Scr.	Latitudo. Gr.	Scr.	Intervalla climat. Gr.	Scr.
0	0	12	0	0	0	4	18
	1	12	15	4	18		
1	2	12	30	8	34	8	25
	3	12	45	12	43		
2	4	13	0	16	43	7	50
	5	13	15	20	33		
3	6	13	30	23	10	7	3
	7	13	45	27	36		
4	8	14	0	30	47	6	9
	9	14	15	33	45		
5	10	14	30	36	30	5	17
	11	14	45	39	2		
6	12	15	0	41	22	4	30
	13	15	15	43	32		
7	14	15	30	45	29	3	48
	15	15	45	47	20		
8	16	16	0	49	1	3	13
	17	16	15	50	33		
9	18	16	30	52	58	2	44
	19	16	45	53	17		
10	20	17	0	54	29	2	17
	21	17	15	55	34		
11	22	17	30	56	37	2	0
	23	17	45	57	34		
12	24	18	0	58	26	1	40
	25	18	15	59	14		
13	26	18	30	59	59	1	26
	27	18	45	60	40		
14	28	19	0	61	18	1	13
	29	19	15	61	53		
15	30	19	30	62	25	1	1
	31	19	45	62	54		
16	32	20	0	63	22	0	52
	33	20	15	63	46		
17	34	20	30	64	6	0	44
	35	20	45	64	30		

18	36	21	0	65	49	0	36
	37	21	15	65	6		
19	38	21	30	65	21	0	29
	39	21	45	65	35		
20	40	22	0	65	47	0	22
	41	22	15	65	57		
21	42	22	30	66	6	0	17
	43	22	45	66	14		
22	44	23	0	66	20	0	11
	45	23	15	66	25		
23	46	23	30	66	28	0	5
	47	23	45	66	30		
24	48	24	0	66	31	0	0
		Menses.					
		1		67	15		
		2		69	30		
		3		73	20		
		4		78	20		
		5		84	0		
		6		90	0		

CAP. VII.

De Globi in parteis CCCLX sectione; item de ambitu terræ; & de longitudine ac latitudine ejus.

I.

OMnis *Circulus* à Geometris in CCCLX parteis secatur: quam sectionem & Sphæra Globusque admittit. Tertia Globi divisio in longitudinem & latitudinem.

II. Terra igitur, quemadmodum Sphæra, in CCCLX parteis, qui *Gradus* dicuntur, distribuitur. Singuli Gradus in LX distribuuntur *Scrupulos*, qui sunt totidem * millia passuum Romanorum

(* Ex Mensuris veterum, sexaginta millia passuum Romanorum seu milliarium Italicorum uni gradui non sufficere, sed requiri septuaginta quinque millia eorundem passuum Romanorum demonstravit hodiernum Geographiæ Sydus Guillelmus de Lisle Primarius Regis Christianissimi Geographus. *Memoires de l'Academie des Sciences* ad Annum 1714. De veterum milliaribus falsæ recentiorum hypotheses errores pœne innumeros in mappas Geographicas invexerunt.)

BUNO:

manorum ſeu milliaria Italica. Horum quatuor conficiunt unum milliare Germanicum commune, hinc ſinguli gradus xv milliaria Germanica continent. Hæc computata conficiunt milliaria in univerſum *quinquies mille quadringenta:* quæ eſt *circumferentia* totius terrarum Orbis. Hinc *diameter* ejus fit milliarium *mille ſeptingentûm octodecim*, *cum duabus undecimis*, cujus ſemiſſis, ſive ſemidiameter, eſt à ſuperficie ad centrum milliarium *octingentûm quinquaginta novem* , *cum una undecima*. [a] 1

Gradus Longitudinis, & Latitudinis.

III. Cæterum *Gradus*, per quos terra deſcribitur, alii ſunt *Longitudinis*, alii *Latitudinis*. *Longitudines* diſtinguuntur per Circulos Meridianos, *Latitudines* per Parallelos. *Meridiani* inſcribuntur Globo XXXVI, X ſinguli gradus continentes: qui numerus multiplicatus CCCLX. conficit gradus. Sed *primum Meridianum* Ptolomæus in *Fortunatis*, quas nunc *Canarias* vocant, poſuit inſulis: Hiſpanorum poſteà nautæ in *Aſſoribus* inſulis: alii etiam in *medio Hiſpaniæ*. *Paralleli* ab Æquatore ad alterutrum Polum *notantur* IX, X. itidem gradus ſinguli continentes. Hoc itaque numero quadruplicato, *Paralleli*

BUNONIS.

a *Minutum* ſeu *ſcrupulus* eſt ſexageſima pars gradus, cui in terra reſpondet quarta pars mill. Germanici; & appellatur *Minutum Primum*. Quodlibet verò Minutum Primum poteſt dividi in ſexaginta Minuta Secunda: & quodlibet *Minutum Secundum* in ſexaginta *Minuta Tertia*.

REISKII.

1 [a] Dimenſio terræ duplex erit, alia quidem *reſpectiva*, alia vero *abſoluta*: Illa reſpectu cœli maxime ſupremi nullam ſenſibilem quantitatem adfert, ſed centri alicujus aut centralis puncti rationem. Hæc à circulis primariis atque parallelis aut ſecundariis pendet, totaque ad certam pedum, ſtadiorum, perticarum aut milliarium menſuram exigitur. Ita diametro non ſolum toti ſed dimidiæ, convexitati æque ac ſoliditati ſua ratio & quantitas in Geometricis non modo, verum etiam Geographicis conſtabit, utut Mathematicos nimium diſcrepare; Ricciolus in Almag. Lib. II. c. 7. annotaverit. b Sic longitudo ſua h. e. extenſio ab occidente ad orientem; latitudo etiam h. e. extenſio verſus polos terræ univerſæ cunctisque regionibus manebit. De primo autem Meridiano quantum auctores diſſideant Ricciolus declaravit; quantum Hiſpani & Luſitani ad Indias partiendas de illo diſſederint, Maffeus in rerum Indicarum hiſtoria recenſet Lib. I. Hinc itaque globos c Meridiano primo æneo ac plane mobili inſtructos noſtrum ſeculum invenit: Vir quoque nobiliſſimus Lauterbachius Prof. in Acad. Wolffenb. equeſtri ordinarius talem ſingulari ſuo artificio fabricatum globum ſpectatoribus curioſis exhibet. Denique diſtantiam Meridiani noſtri ab alio quoquo cognito dignoſcendam Grandamicus nobilis Gallus ex *magnetica ad polum converſione variaque declinatione*; Chriſt. Huygenius, Belga nobilis, & Comes Angliæ Kinkardinus ex *horologio pendulo*, alii ex adjumento alio docuerunt. Vid. Varen. Geograph. c. 31.

BUNO-

a Dimenſio terræ duplex. b Longitudo & latitudo. c Meridianus mobilis.

ralleli in universum *erunt* XXXVI. ut in Longitudine. *Longitudo* igitur regionis est spatium Æquatoris, duobus Meridianis, uno Assorum Insularum, unde initium ducitur, altero ipsius regionis aut loci comprehensum. Quid Longitudo. *Latitudo* verò est loci seu regionis ab Æquatore versus alterutrum Polum recessus. Latitudo. Hinc Poli Elevatio eadem est, quæ Latitudo regionis. Cæterum *Latitudo duplex* est; altera in *nostro hemisphærio*, ab Æquatore ad Polum Arcticum, Septemtrionalis; altera *in inferiori hemisphærio* ab Æquatore ad Polum Antarcticum, Australis. β

BUNONIS.

β In assumendo longitudinis principio & collocando Meridiano primo, unde cæteri numerentur, inter ipsos non convenit Geographos. Nonnulli Ptolemæum, qui eum in Canariis seu Fortunatis ponit insulis, sequuntur. Alii Pyxidis Nauticæ Boreochalybodixin notant, quæ à Canariis Occidentem versus primùm occurrit, in qua hi ipsi inter se multùm dissident: alii enim primum Meridianum locant in Orientalioribus insularum Flandricarum *S. Mariæ & S. Michaëlis*: alii in Occidentalioribus, ut *Corvo* & *Flores*; aliique aliter. Ex quibus efficitur, in locorum longitudine notanda, nisi, unde principium sumatur, pariter annotetur, magnam oriri differentiam. Quamobrem res ipsa flagitare videtur, quo commodius Geographi se exaudiant, & errores declinent, ut unum commune firmumque principium constituatur. Et quum nihil certi à Pyxide hâc in parte suggeratur, ratio postulat, terræ locum plenius fixum hnic negotio seligi. Et quandoquidem una è septem Canariis, quæ *Juno* dicitur, à Ptolemæo huic usui dicata sit: rationi consentaneum est, ab hac non discedere. Quod verò etiam unius ejusdemque insulæ termini longitudine inter se differunt, æquum est, certam quandam insulam eligi, inque ipsâ locum exiguum quidem, sed notabilem, qui differentiam unius Minuti non inducat. Si enim longitudines locorum usque ad minutum sollicitè inquiruntur, omninò necessarium erit, ipsorum principium ne quidem unius minuti ambiguitate vacillare. Huic fini *Stevinus*, celebris Mathematicus, assumsit in *Teneriffa*, septem Canariarum insularum maximâ, ditissimâ & præstantissimâ, montem *Pice de Teide*: cujus ima spatiosiora sunt, altiora in arctius coëunt, summa in acutum cacumen exsurgunt, & in metæ maximæ modum erecta videntur. Ut verò Globos terrestreis, & Mappas Geographicas, ad aliud Longitudinis initium constructas, convenire facias cum iis, quæ ad hunc Meridianum per *Teneriffam* sunt ordinatæ; à Longitudinibus locorum, quæ per illas habentur, tot sunt gradus abjiciendi, quot primus Meridianus occidentalior est Meridiano per montem *Pice* in *Teneriffa*. Exempli gratia. In *Guilielmi Blaeu* Globo terrestri maximo, secundum hanc positionem Roma sita est in Longitudine prope 31. graduum: At in Globo alio, cujus initium longitudinis est à Meridiano per insulas *Corvo* & *Flores*, in longitudine graduum $45\frac{2}{3}$. Si ergò ex ea deducantur gradus $14\frac{2}{3}$. differentia scilicet, qua harum insularum Meridianus occidentalior est Meridiano *Teneriffa*, manent gradus 31. Et sic in cæteris. (*Hunc Stevini Meridianum Batavorum quorumdam Mappæ & Globi adhibent, Galli verò eodem Meridiano utuntur quo Ptolemæus; at quoniam ille errore gravissimo omnes Fortunatas sub uno & eodem Meridiano positas conjecerat, ne quid dubii, in re tam periculosa, remaneat, primum Meridianum in occidentali parte Insulæ Ferri, quæ ipsa est Fortunatarum occidentalior, constituunt. Hoc Ludovicus XIII. post indicta Doctissimorum totius Europæ Mathematicorum comitia anno 1634. die Aprilis 25. Edicto cavit. Quisquis Arabum Tabulas inspicit, eos ab exteriore freti Gaditani ostio gradus plerumque numerare meminerit.)

CAP. VIII.

De quatuor Mundi Regionibus, & de Ventis.

I.

Quarta divisio in Regiones seu Cardines Mundi.

OMne hoc, cui Mundi Cœlique nomen inditum, unum est, & uno ambitu se cunctaque amplectitur, partibus differt; quæ *Regiones Mundi* seu *Cardines* vocantur. Unde Sol oritur, *Oriens* nuncupatur, sive *Ortus:* quo demergitur, *Occidens*, sive *Occasus:* qua decurrit, *Meridies:* ab adversa parte, *Septemtrio.* His *quatuor aliæ* interponuntur regiones. Inter Septemtrionem & Orientem Æquinoctialem *Oriens Æstivus*; qui & *Ortus Solis æstivi* dicitur. Inter Orientem Æquinoctialem ac Meridiem, *Oriens Hybernus* sive *Brumalis*; qui & *Ortus Solis Hyberni, sive Brumalis.* Inter Septemtrionem & Occidentem Æquinoctialem Occidens Æstivus; sive occasus Solis æstivi. Inter Occidentem Æquinoctialem & Meridiem, *Occidens hybernus sive brumalis*, qui & *Occasus Solis hyberni sive brumalis.* a 1

Venti.

II. Cæterum IV. Mundi Regionibus seu Cardinibus IV. *Principes* assignantur *Venti*; qui inde *Cardinales* vocantur. Nomina eorum atque regiones sic referuntur ab Ovid. in Trist. lib. 1. Eleg. 2. v. 27. seqq.

Nam

BUNONIS.

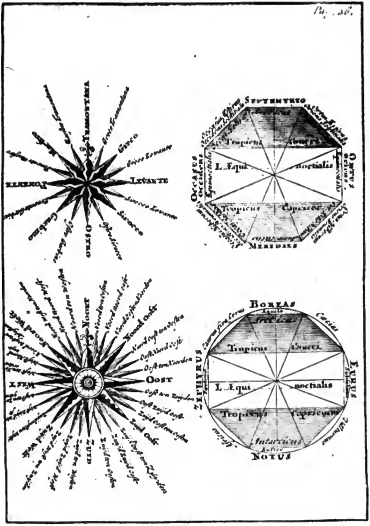
a Unus idemque locus in Terra respectu alterius, modò potest esse *Orientalis*, modò *Occidentalis*; modò *Meridionalis*, modò *Septemtrionalis*. Attamen respectu cœli partis Terræ simul sumtæ, aliquam Mundi plagam directè respiciunt. *Septemtrionem* perpetuò monstrat lingula in *Pyxide Nauticâ*, quam vulgò *Compassum* vocant. Opposita ei Plaga est *Meridies*. Hinc à dextris *Oriens*, à sinistris *Occidens* est.

REISKII.

1 a Plagæ seu regiones illæ, quæ solem orientem & occidentem in æquinoctiis habent, quæque Septentrionem & Meridiem versus. Meridiana linea designantur, *cardinales* i. e. præcipuæ, sed reliquæ vocantur *intermedia* aut *collaterales*. A plagis ventorum etiam distinctio & connumeratio arcessitur: Quibus adde præterea b *Ventum generalem*, qui ex oriente spirat, nautisque Germanicis *der Passat-Wind* dicitur; *Ventos speciales* tum veteres, in Etesiis, Chelidoniis, Ornithiisque positos, tum novos Moussonum i. e. motionum nomine insignes, qui à nautis varii observantur; *Ecnephias* item Lusitanice c Travados, & *Orkanes* seu Typhones impetuosissimos. De quibus vide Kircherum in Mund. Subterr. Lib. IV. sect. 11. c. 2. & Varenium in Geogr. univ. c. 21.

BUNO-

a Plagæ triplices. b Ventus generalis & specialis. c Travados, Orkanes.

Pa. 26.
Septentrio
Tropicus
Cancri
L. Equi
noctialis
Tropicus
Capricor
Meridies
Occasus
Occidens
Ortus
Oriens
Tramontana
Greco
Levante
Ostro
Ponente
Boreas
Caecias
Tropicus
Cancri
L. Equi
noctialis
Tropicus
Capricorni
Antarcticus
Notus
Zephyrus
Eurus
Noort
Oost
Zuid
West

Nam modo purpureo vires capit Eurus *ab ortu*;
Nunc Zephyrus *sero vespere missus adest:*
Nunc gelidus sicca Boreas *bacchatur ab Arcto*,
Nunc Notus *adversa prælia fronte gerit.*

Sed cum Græca hæc sint vocabula, Latinis ab Septemtrione flans dicitur Aquilo, ab Oriente Subsolanus; à Meridie Auster; ab Occidente Favonius. Sed hæc commodius ex typis noscuntur. β

III. Verùm his ventorum nominibus tam varios varii, simul veteres atque recentiores, auctores attribuerunt situs; uti unum certum Typum ex universorum sententiis componere nequeas. γ Cætero Internum mare, quod inter Europam

BUNONIS.

β Eurus a quasi ἀπὸ τῆς ἠῶ ῥέων, *ab Aurora procedens*, calorem & siccitatem infert, adeoque saluberrimus est; quia vis solis ut prima est ad ortum; ita quoque valde efficax est ad habitus corporis temperandos & purificandos. Italis dicitur *Levante* b, Gallis *Vent d'Amont*, (* vel *Vent d'est.* Vox a Batavis desumpta,) Germanis *der Ost-Wind* c. *Zephyrus, qui quasi* Ζωὴν Φέρων *vitam ferens* putatur dictus: unde & genialis mundi spiritus appellatur Plinio, frigidior & humidior est, adeoque ad ciendas nubes & tempestates pronior; quia radii solares illic minùs sunt efficaces. Quum toto die, quando Sol est in Ortu & Meridie, variè illic colliguntur vapores, qui radiorum vim retundunt atque hebetant; quique vento admixti, nubes & tempestates cient. Italis dicitur *Ponente* d. Gallis *Vent Occidental*, (* vel *Vent d'Ouest*, vox a Batavis mutuò sumpta,) Germanis *West-Wind*. *Notus à* Græco νοτὶς humor, quia valdè humidus est: seu *Auster*, quasi *Hauster*, ab hauriendis appellatus aquis, à Meridie spirat, calidus & humidus est, & eandem ob causam tempestuosus, morborumque ferax. Calidus quidem, quia vehementior vis Solis multos vapores extrahit, qui vento admixti suam qualitatem eidem imprimunt; &, quia per loca paludosa & palustria spirat, è quibus copiosi halitus exspirant, imbuunt ventum simili suâ qualitate. Hic ventus pestem causatur, si perpetuò spirat, ut sæpius observatum. Noctu vehementior est, quàm interdiu. Eo flante animalia minus esuriunt, *ait Plinius.* In mari Adriatico sævit atrocius. Italis dicitur *il vento di Mezzogiorno, il Su.* Gallis *Vent de midi*, Germanis *der Sud Wind.* *Boreas* e ἀπὸ τῆς βοῆς à violento & sonoro flatu, quem edit f, dictus; seu *Aquilo*, ab aquilæ velocitate g nominatus, à Septemtrionibus oritur, frigidus & siccus est, cùm propter minorem, quæ illic est, Solis efficaciam; tum etiam, quia transit loca frigida, nivibusque plena. Hic ventus Italis dicitur *Tramontana*. Gallis *Vent de Bise.* Germanis *Nord-Wind.* Ab his ventis deinceps appellantur intermedii, quorum nomina ex adjectis schematibus haud difficulter cognoscuntur. *Cacias* inter Aquilonem & Subsolanum collocatur, non pellit nubes, sed ad se videtur attrahere. *Vulturnus* infra Eurum ab uno statuitur Vitruvio; à Latinis pluribus cum Euro confunditur: Quidam *Euronotum* vocant. Dicitur à *Vulture* ave, *aut à Vulturno* Campaniæ fluvio. *Africus* Græcis λὶψ *ab Africa* (quæ Græcis est *Libya*) nomen accepit. *Caurus* à Vitruvio constituitur, ubi Plinius & Aristoteles *Argesten* locant: sic vocatur, quòd in morem Pantheræ videatur stridere seu *Caurire.* Cum *Coro* vulgò confunditur: *Seneca* hunc Violentum vocat, & in unam partem rapacem.

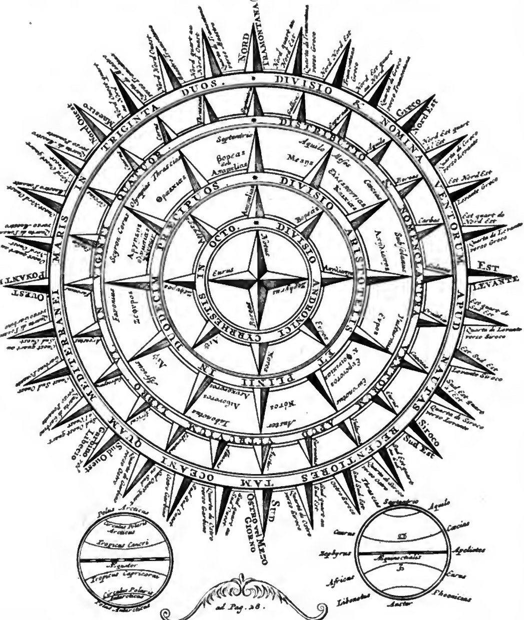
γ Accuratam tabulam sive typum Ventorum, secundum veterem & novam dispositio-

pam, Asiam & Africam diffunditur, navigantes Itali sic ventos in XVI. parteis distribuunt. Externum mare sive Oceanum navigantes Europæi omnes Germanicis utuntur vocabulis, variè tamen ad suam quique linguam detorquentes. Germani sic in XXXII. nomina distribuunt.

CAP.

sitionem, eorumque nomenclaturam addit, *Brietius in Parall. Geogr. p.* 33. quam heic subnectimus. (*Vide Tabulam quam hactenus promisit nec exhibuit Editio quæ hanc nostram præcessit.) Philosophi quidam apud Aristotelem *unicum ventum* duntaxat admittebant: quoniam (inquiebant) ventus est tantùm aër motus. De his *I. Meteor. cap. XIII. Philosophus Thorialces* apud Strabonem duos tantum ventos recipiebat sibi ab utroque polo oppositos, dicebanturque *Boreas & Notus* Poëtæ Græci & Latini quatuor appellant, quos sibi invicem ita opponunt. *Auster* Νότος; *Eurus* Εὖρος, *Aquilo* Βορέας, *Favonius* Ζέφυρος. Zephyri autem loco in tempestate solent Africum substituere. *Andronicus Cyrrhestes apud Strabonem* in turri octagonâ Athenis octo disposuerat, quos Triton mobilis virgâ indicabat: *Aquilo, Apeliotes, Cæcias, Argestes, Notus, Zephyrus, Africus, Eurus. Plinius, Seneca, Aristoteles*, duodecim recipiunt, quos *Seneca* ex punctis Tropicorum, Circulorum Polarium, & Meridiani prædictos circulos secantis, colligit: *Subsolanus* Ἀπηλιώτης, *Boreas* Ἀπαρκτίας, *Aquilo* Μέσης, *Cæcias* Καικίας, *Corus* Ἀργέστης, *Thrascias* Θρασκίας, *Favonius* Ζέφυρος, *Auster* Νότος, *Albonotus* Λευκόνοτος, *Africus* Λίψ, *Vulturnus* Εὖρος, *Euronotus* Φοινικίας. *Vitruvius lib. I. cap. VI.* viginti quatuor enumerat, & sunt, *Septentrio, Thrascias, Corus, Caurus, Circius, Etesia, Favonius, Argestes, Subvesperus, Africus, Libonotus, Altanus, Auster, Euronotus, Vulturnus, Eurus, Cæcias, Ornithio, Solanus, Carbas, Boreas, Aquilo, Supernas, Gallicus.* Antiquis venti his sunt appellati nominibus: *Africus*, Græcis Λίψ ab Africa dictus (quæ Græcis Libya est) nomen accepit, procellosus inprimis; quo tamen flante mirum est (*Plinio teste*) Alcyonum proli stemi mare. *Aristoteles* ait eum vix obducere cœlum nubibus, quoniam illas rapiditate sua dissipat. *Altanus à Vitruvio* juxta Austrum collocatur, & sic dicitur, quòd altius nubes agat, aut forte ab Altano urbe Calabriæ respectu Brundusii, aut Tarenti; ex eo retinuere nomen venti meridionales. *Aparctias* ab ursa minore nomen habet, Latinis *Septentrio*: in Europa serenus, in Africa nubilus. Confunditur à quibusdam cum Borea, Aquilone & Etesiis. *Apeliotes*, Senecæ *Apheliotes*, à Græco ἥλιος, Latinis *Solanus & Subsolanus*, spirans ab Oriente *h* Æquinoctiali *i*. Denominatur autem ventus à sole potius nascente, quam occidente, quia oriens flatum auget, Occidens premit, inquit *Plinius. Argestes* à Vitruvio infra Favonium constituitur; apud *Aristotelem, Plinium, Strabonem* loco Cauri supponitur. Ab *Homero* certè Νότος appellatur. Dicitur à *Græco* Ἀργὸς, quæ *pigrum* sonat, igitur per Antiphrasim, est enim procellosus: licet id *Seneca* neget, cum eum *mollem* vocat, ac euntibus & redeuntibus communem. Idem videtur esse cum *Japyge & Cauro. Aquilo* ab Aquilæ velocitate dictus: Ejus loco *ab Aristotele* substituitur *Meses: sed Plinius & Seneca* aliter sentiunt. *Atabulus & Atabulus* ventus est peculiaris Apuliæ, cujus meminit *Horat. L. I. Satyr. V. v.* 78. Quidam *Ataburum* legunt, & *ab Ataburo* monte Siciliæ nominari putant; quare ab eodem *Horat. k* torrere dicitur montes Apuliæ. *Porphyrion* tamen dictum credit παρὰ τὸ τὴν ἄτην βάλλειν, ab inferenda noxa *l*, quia sic omnia arefacit, ut nullis possint solibus recreari, ait *Plinius. Auster* ab hauriendis aquis appellatur, licet non asperetur: Græcis *Notus* est. *Boreas* Græcorum, *Aquilo* Latinorum est, & dicitur vel à rege Thraciæ, *ut* Mythologi, vel ἀπὸ τῆς βοῆς; quoniam est violenti flatus, & sonori, *ut* vult apud Gellium *m Phavorinus. Cæcias* vulgo inter Aquilonem & Subsolanum collocatur, ab uno *Vitruvio* inter Subsolanum & Eurum. Non pellit nubes, sed ad se videtur attrahere; unde nata parœmia. *Tacitus c.* 32. *Isag. in phænomena Arati ait* ita dictum à *Fl. Cato.* vocatur aliter Hellespontias. *Carbas* supra Subsolanum infra Boream

Philippi Brietii S.J. Ventorum Tabula,
Secundum Veterem & Novam dispositionem et nomenclaturam.

ad Pag. 28.

Boteam *Vitruvio*; forte ab urbe Carba minoris Armeniæ. *Catagis* Pamphyliam infeſtat apud Senecam 5. Nat. Quæſt. *Caurus* à *Vitruvio* conſtituitur ubi *Plinius & Ariſtoteles* Argeſten locant: ſic vocatur, quod in morem Pantheræ ſtridere ſeu cautire videatur, *Circius*, *Cercius Catoni*, ſic appellatur à turbine, ut vult *Phavorinus apud Gellium* a. Tribuitur uni Galliæ à *Plinio*, & *Seneca*; *Cato* eo quoque infeſtari Hiſpanos Alpinos ait. Neque tamen totam Galliam quatit, ſiquidem Viennæ non ſentitur, *inquit Plinius*. Percellere armatum hominem, & plauſtrum ait *Cato*: Gallorum ædificia diruere, inquit *Seneca*, & tamen coli ab indigenis, quod huic debeant ſalubritatem, ideoque ei ab Auguſto in Galliis agenti factum eſſe templum. Recte collocatum eſſe a Vitruvio arguit Plinii locus. *Corus* vulgo cum *Cauro* confunditur, diſtinguitur tamen à Vitruvio: *Seneca* hunc violentum vocat, & in unam partem rapacem. *Eteſia* ſic vocantur quaſi Anniverſarii, tempeſtivi & ſalubres omni viventi, *inquit Tullius*. *Plinius* ait flare biduo poſt exortum Caniculæ, *Theon in Aratum* ab exortu Caniculæ, ut plurimum 60 diebus ad Arcturum. Ab antiquis vulgo crediti ſunt flare à Septentrione, quare à Lucretio *Eteſia* flabra Aquilonum, unde quidam eis aſſignarunt Nili inundationem. *Alii* in Occidentem, alii in Orientem declinare malunt. *Nigidius* etiam apud *Gellium* in Auſtrum. Videlicet, inquit idem *Gellius lib* 2. *cap.* 22. ex alia, atque alia cœli parte flant. *Plinius* eos cum prodromis videtur confundere: *Seneca* tradit vocari ſomniculoſos, & delicatos, quia, inquit, mane ſurgere neſciunt. *Euronotus* Ariſtoteli *Leuconotus*, aliter & *Phœnicias*, inter Eurum, & Notum ab Ariſtotele collocatur: à Vitruvio inter Vulturnum, & Auſtrum. *Eurus* εὖρος, quaſi εὔρυος fluidus, quia excitat ſudorem, ut vult Euſtathius, *vel* quaſi ἀπὸ τῆς Ἕω ῥέων, procedens ab Aurora. Confunditur aliquando cum Subſolano, & Vulturno. Immo & ab aliis affigitur Orientis æſtivo, ab aliis hyemali, *ait Strabo*. *Favonius* à fovendo dictus, quod ab eo Plantæ enectæ frigore refoveantur: Græcis eſt Ζέφυρος. *Gallicus*, cujus meminit unus *Vitruvius*, & propè Septentrionem verſus Auſtrum locat. *Helleſpontias* ab Helleſponto, unde ſpirat in Græciam & Athenas, aliter *Cacias*. *Japyx*, cujus meminere *Horatius & Virgilius*, ad Caurum ſeu Argeſten referri debet. Optatur enim ab Horatio Maroni ex Italia in Græciam & Athenas ſoluturo, & eo uſa eſt Cleopatra ex Epiro in Ægyptum fugiens. Nomen habet à *Japygia* parte Apuliæ. *Leuconotus*, aliter *Euronotus*, item & Phœnicias. Dicitur autem *Leuconotus*, quod ſerenitatem inducat: λευκὸν enim *ſerenum* eſt. *Libonotus* ita dictus, quod *Notum* inter & Africum ſpiret: à quibusdam *Leuconotus* apud Strabonem nominatur. *Meſes* quaſi medius: à Plinio locatur inter Aquilonem, & Cæciam; ab Ariſtotele poſt Boream verſus Orientem loco Aquilonis Pliniani. *Notus* à Græco νότις, humor, quia valde humidus: vel, ut apud Gellium *Phavorinus*, ab ὀνῶ lædo, unde ὄνοτος, & *per* aphæreſin νότος, inquit Euſtathius, quod frugibus & corporibus noceat. Noctu vehementior eſt quam interdiu: & eo flante animalia minus eſuriunt, *ait Plinius*. In mari Adriatico ſævit atrocius. *Olympias* à Plinio ſupra Argeſten effertur: qui etiam notat conſuetudinem invaluiſſe *ut Olympias*, *Scyron & Argeſtes* confundantur, quod & fecit *Ariſtoteles*. Nomen habet ab *Olympo* monte reſpectu Theſſalorum. *Ornithias*, quaſi Avicularis, quia poſt Brumam ſpirans aves reducit, ait *Plinius*, eſtque admodum temperatus. At *Geminus* frigidum appellat. Ab *Ariſtotele*, & *Vitruvio*, opponuntur *Ornithia* Eteſiis. *Phœnicias* à Phœnicibus, qui eo utuntur ſolventes in Græciam: *Euronotus* aliter dicitur. *Scyron* à montibus ſeu petris Scyroniis vocatur, & maxime Athenienſes infeſtat. Hunc *Plinius* infra Argeſtem ablegat. *Septentrio* à Polo Arctico ſpirat, Græcis *Aparctias*. *Solanus* Vitruvio, Plinio *Subſolanus*, ab Oriente Æquinoctiali ſpirat. *Subſolanus* idem cum Solano, *Subveſperus*, quem unus appellat *Vitruvius*, atque inter Argeſten, & Africum ſtatuit. *Supernas* appellatur quoque ab uno Vitruvio & ſupra Aquilonem collocatur. *Thraſcias* nomen habet à *Thracia* latè ſumpta, hoc eſt à regionibus ſupra Macedoniam extenſis. De *ejus* ſitu omnes conveniunt. *Vulturnus* infra Eurum ab uno Vitruvio ſtatuitur, à Latinis pluribus cum Euro confunditur. Quidam apud Gellium vocant *Euronotum*. Dicitur à *Vulture* ave, vel à Vulturno fluvio Campaniæ. *Zephyrus* quaſi ζωὴν φέρων vitam ferens, Latinis *Favonius*. b

HEKELII.

a *Græcis* εὖρος.

b *Vento da* Levante.

c Alius dicitur *Ventus Orientalis* inter *Aquilonem* & *Vulturnum* medius. Alii absolutè *Vulturnum* illum nuncupant.

d *Vento di* Ponente.

e *Gr.* Βοῤῥᾶς, f. Βοῤῥῆς.

f Vel ἀπὸ τοῦ βοᾶν ῥεῖν à *sonare* & *fluere*, quia flat sono violento.

g Seu impetuoso flatu.

h Seu *Ortu*.

i *Et est moderatè calidus & siccus, plerumque serenitatem afferens, omniumque saluberrimus.*

k Loc. cit.

l Seu ab eo, *quòd pestem immittat.* Vid. *Commentat. veter.* in Editione *Cruquianâ* Horat. p. 363. col. a.

m Lib. II. N. A. Cap. XXII.

n Loc. cit.

o Heic studiosè legenda FRANCISCI BACONIS de *VERULAMIO*, summi *Angliæ* quondam Cancellarii, *Historia Naturalis*, diverso tempore atque diversis locis de *VENTIS*, quos suprà laudatus AMPELIUS ex aëris motu & inclinatione fieri (p. 15.) statuit, publicata.

CAP. IX.

De locorum Mensuris.

I.

Milliare Romanum Scriptores R. Lapidem plerumque vocant, ubi de vicinis urbi locis loquuntur.

ROmani locorum intervalla per millia passuum, quæ milliaria dicebantur, dimensi sunt. Singula millia passuum quum Lapidibus sive Cippis notarentur, ipsa inde Milliaria *Lapides* appellarunt: ut ad decimum Lapidem, id est, ad decimum Milliare: Quatuor millia passuum conficiunt unum *Milliare Germanicum* commune. hinc gradus unus in Globo terræ continet millia passuum LX; milliaria autem Germanica communia XV. Græci sua intervalla per *Stadia* dimensi sunt. *Stadium* est CXXV. passuum; hinc octo stadia conficiunt unum Milliare Romanum, id est, mille passus, XXXII. stadia constituunt milliare Germanicum commune.

Quid Stadium.

Parasangæ.

II. Persæ suas habuerunt in dimetiendis intervallis *Parasangas:* quarum singulæ XXX. continuerunt stadia. * *Ægyptii* habuêre *Schœnos*; sed dispares inter se longitudine. alii enim Schœno XXX. [a] tribuunt stadia; alii XL; alii XX tantum.

Schœnus.

HEKELII.

a Editio *Amstelod.* ultima, eaque *Versiana* p. 32. pro XXX h. l. posuit LX.

BUNO-

(* Arabes per Stationes iter metiuntur; id est per Diætas sive unius diei iter quod triginta milliaria Arabica efficiunt. Milliare, inquit Abulfeda, 3000. cubitorum juxta veteres & 4000. juxta recentiores continet. Videntur pugnare & tamen inter se consentiunt: Veteres enim & recentiores milliari 96000. digitorum tribuunt.)

Typus inter vallorum variarum gentium Ad pag 31

Gradus.		1	2	3	4
Russica	mill:	20 40 60 80	120 160	200 240	280 320
Ital:	mill:	10 20 30 40 50 60	90 120	150 180	210 240
Anglica	mill:	27½ 55	82½ 110	165	220
Scotica	mill:	10 20 30 40 50	100	150	200
Gallicæ	leuc	5 10 15 20 25	50	75	100
Horariæ	leucæ	5 10 15 20	30 40	50 60	70 80
Hispanicæ	leucæ	17½	35	52½	70
Germanic	mill:	5 10 15	30	45	60
Scandica	mill:	2 4 6 8 10	20	30	40

tum. Hodie milliarii vocabulo utuntur maximè Germani, Dani, Norvegii, Suedi, Angli, Scoti; quibus eſt *meile* & *mile.* item Poloni & Bojohæmi; aliæque Slavicæ gentes; quibus eſt, *mila* & *mile:* item Itali; quibus *miglio.* Hiſpani & Leuca. Galli ſua intervalla dimetiuntur per *leugas* ſive *leucas*: quas illi *leguas*, hi *lieües* appellitant. Itali etiam & Angli de Germanorum, Slavorum, Hiſpanorum, Gallorumque intervallis loquentes, per *leugas* indicant, quæ illis *leghe*, his *leagues* dicuntur. Ruſſi ſive Moſcovitæ ſuam locorum menſuram agunt per ſpatia, quæ patriâ linguâ vocant *Voreſt* *. Sed ho- Voreſt. rum omnium menſuræ & comparationes ex typo quam faciliime cognoſcuntur. a

III. Sed

BUNONIS.

a *Menſura* eſt longitudo finita, quæ ignotam locorum diſtantiam metitur. Ejus partes ſunt *Granum Hordei* ſecundum latitudinem diſpoſitum, quod cenſetur menſura minima. Quatuor grana hordei per latera contiguè diſpoſita dant *Digitum* b: & tres Digiti *Unciam*, eſt pars pedis duodecima. *Palmus* quatuor habet digitos, *Lichas* duos Palmos; *Spithama* tres Palmos. *Cubitus* continet pedem cum ſemiſſe; hoc eſt ab extremo medio digito ad brachii flexionem c. *Pes* verò quatuor continet Palmos. Sed apud diverſos populos longitudo Pedis diverſa eſt. Uſitatus Mathematicis eſt *Pes Rhinlandicus*, quem antiquo Romano æqualem eſſe probat diligentiſſimus *Snellius*; unde in Terræ dimenſione pro regula omnium menſurarum merito aſſumitur. Ejus Pedis quarta pars hic apponitur inter *A* & *B*.

A——————————————*B*

Gradus d duos habet Pedes: *Simplex paſſus* duos pedes cum dimidio: At *Geometricus Paſſus* abſolutè ita dictus Pedeis quinque. *Pertica* eſt duorum paſſuum, ſeu pedum decem e. Reſpondere videtur *Calamo*, cujus meminit Scriptura. *Orgyja* continuiſſe cenſetur Pedes ſex, & Græcorum paſſus fuiſſe dicitur à nonnullis. *Stadium* Græcorum proprium ab Hercule in Olympio campo metatum cenſetur fuiſſe Pedum Græcorum IↃC. qui faciunt pedes Romanos ſeu Rhinlandicos IↃCXXV. Nam Græcus Pes major paulò fuit Romano. Et Pedes iſti 625. dant paſſus centum viginti quinque, quos itidem Stadium continet. *Milliare* triplex eſt, 1. *Romanum* ſive *Italicum*, quod continet VIII. Stadia, ſive Paſſus CIↃ. 2. *Leuca*, eaque vel *vetus* XII Stadiorum, *Nova* XVI Stadiorum: quæ faciunt unum Milliare Gallicum, ſeu duo Italica. 3. *Germanicum Milliare*, quod vel *Commune* eſt, quatuor habens millia paſſuum, ſeu Stadia XXXII; ſive quatuor Milliaria Italica: Leucam etiam Hiſpanicam dicunt. Vel *Magnum*, paſſus habens quinquies mille. Memoriæ cauſâ hi adduntur verſiculi:

Quattuor ex Granis Digitus *componitur unus.*
Eſt quater in Palmo *digitus: quater in* Pede *Palmus.*
Quinque Pedes Paſſum *faciunt: Paſſus quoque centum*
Viginti quinque Stadium *dant: Sed* Milliare
Octo dabunt Stadia: Duplicatum dat tibi Leucam.

Sed hic notandum, quod in diverſis Galliæ atque

a Menſuræ Geographicæ.

(* Alii ſcribunt *Wurſt*, alii *Werſt*, hæc menſura eſt 3504. pedum Anglicorum, *Wurſta* ſive *Werſta* duobus trientibus Milliaris Anglici æquipollet: milliare autem Anglicum triens eſt itineris unius horæ. Sic Joannes Perris in libro *Etat preſent de la grande Ruſſie.*

III. Sed notandum, quod nulla gens æquis ubique utatur intervallorum menſuris. Nam ut Germanis, pro ratione variarum regionum, milliaria alia dicuntur magna, alia parva, alia communia, quorum xv. unum conſtituunt gradum in Globo Terræ: ſic Hiſpanis quoque & Gallis leucæ ſunt inæquales, & aliis itidem gentibus milliaria. Anglorum quoque plerique Mathematici LX. milliaria tribuunt uni gradui cum Italis. β i

CAP.

atque Hiſpaniæ locis diverſa obſervetur Leucæ magnitudo. a *Paraſanga*, Perſicum & Ægyptium milliare, continuiſſe cenſetur xxx Stadia *f*: Fuiſſe tamen variam hanc menſuram cognoſcitur ex Plin. lib. vi. Cap. xxvi. b *Schœnus* Ægyptiorum *σχοῖνος funis* à junco, ex quo conficiebatur, de cujus extenſione varia eſt auctorum opinio. Secundum Herodotum continet lx Stadia: Secundum Plin. xl. At in diverſis locis fortaſſe diverſa magnitudo fuit, aut ſtadium Herodoti à Pliniano differt. *Vid. Strabo lib.* xvii. *g*. c *Angli* triplicia habent Milliaria: *Majora*; quorum 27½ æquant Gradum: *Mediocria*, quorum 50. *Minima*, quorum 60. vel 55. De Ruſſorum aliorumque Milliaribus videatur *Typus intervallorum* ab Auctore appoſitus. Cæterum d *Turcarum milliare* cenſetur æquale Italico milliari; ita ut 60. faciant Gradum. e *Arabum leuca* olim cenſetur fuiſſe viceſima quinta pars gradus; ita ut 25. æquarint Gradum unum: verum aliam quoque uſurparunt menſuram, cujus 56. Gradum effeciſſe perhibentur. f *Indorum milliaria* centum Gradui æqualia eſſe judicantur; etſi *Indi* vulgo, ut & *Tartari*, per dierum & horarum itinera deſcribant diſtantias; g *Cambajenſes* & *Guzaratenſis* regni incolæ utuntur menſura, quam *Coſam* vocant, cujus triginta faciunt unum Gradum. h *Sinæ* treis habent menſuras itinerarias, quas vocant, *Li*, *Pu*, *Uchan*. *Li* eſt intervallum, ex quo hominis altè clamantis vox audiri poteſt in planitie, & aëre quieto, quod cenſetur trecentorum paſſuum Geometricorum. *Pu* continet decem *Li*; ita ut viginti *Pu* gradum conficiant. Decem *Pu* faciunt *Uchan*, quod unius diei iter ſtatuunt, nempe paſſuum quindecim millium.

β *Horaria Leuca* in tabulis Geographicis ſæpe adnotantur: illæ tamen inæquales ſunt: quas gentes robuſtiores extendunt, molliores conſtringunt. Eſt vero *Leuca Horaria* ſpatium, quod expeditus pedes decurrit. *Franci* unam Leucam una hora dimetiuntur: *Angli* duas Communes, ſunt enim expeditiſſimi: Germani dimidiam communem: *Ruſſi* quatuor è ſuis Voreſt. *Aſtronomi* tamen xx Leucas horarias uni tribuunt gradui; unde ſic intelligendæ tabulæ Geographicæ, quæ ejusmodi epigraphen in ſcala milliarium habent.

HEKELII.

b Quem latum, aut tranſverſum intelligimus.

c Seu curvaturam. *Cubito* enim menſuramus res an ſint *cubitales*, vel *bicubitales*, aut *tricubita*, vel *quadricubita*, &c.

d Propriè extenſionem *Pedum* in progrediendo denotans.

e Nonnulli, *illam* ſex Pedum Menſuram eſſe, dicunt. Propriè, quòd *longè qs. pertingat*, oblongum baculum denotat.

f Et quidem ex *Herodoti* atque *Budæi* ſententiâ. Nam alii *Paraſangam* quinquaginta *Stadiorum Menſuram* eſſe pronunciant.

g Lib. xi. p. 133. Edition. Janſoniano-Amſtelodam. in 12. m. maj. f.

REISKII.

i i Menſuræ, quotquot huc adferuntur, è *Geometria*, quam vocant, *practica*, aut verius *Euthymetria* ſeu arte Longimenſoria in uſus geographicos proveniunt; Omnes quidem eæ dicuntur *ſimplices*, quibus lineam ſeu

a Paraſanga. b Schœnus. c Anglicum Milliare. d Turcicum Milliare. e Arabum. f Indorum Milliaria. g Milliare Cambajenſe. h Sinarum. i Menſuræ variæ.

ſeu longitudinem metimur: Eædem vero etiam *quadrata*, ſi ad planitiem, *cubica*, ſi ad corpora adhibeantur. Sicut autem non veteres ſolum, ſed hodiernæ per Aſiam, Europam & Africam nationes locorum genio, ſic menſurarum modo ac magnitudine vehementer diffident. Id quod Typus chalcographicus huic capiti annexus ex parte docuit, ſed luculentiſſime *Schottus in Amuſſi Ferdinandea* explicat, ubi cum uno gradu circulorum terreſtria confert milliaria Indica 100. Cambajenſia 30. Arabica 27. antiqua Perſica 20. Hollandica 19. Danica 10. Scanicis æqualia. Unum his accedito de gradu, nempe majorum circulorum collationem intelligi heic oportere: Sin paralleli arctius coëant, tum propoſitioni huic multum decedere liquet.

CAP. X.

De Oceano, ejusque partibus.

I.

TErra, in mundi medio tanquam in centro poſita, mari undique omnis cingitur. a *Totum* autem *Mare*, ſeu quicquid aquarum terris paſſim infuſum univerſum Orbem ambit, id uno nomine *Oceanus* nuncupatur. qui poſtea nominibus, ut locis, differens, in varia maria ac ſinus variè diſtribuitur: Ac primum *quatuor* appellationes, ex IV Mundi regionibus accipit. Ab Oriente *Eous* dicitur, id eſt, Orientalis: ab Occidente *Occiduus*, ſive Occidentalis: à Meridie *Notius*, id eſt, Auſtralis: à Septemtrionibus *Septemtrionalis*. a 1 Occiduus. Notius. Septemtrionalis.

II. Præ-

HEKELII.

a *Orbem Maritimum*, ſive *Rerum in* Mari & Littoribus *geſtarum Hiſtoriam* adornavit BARTOL. MORISOTUS, eamque *Divione* Ao. huj. Sec. 43. in fol. publici juris fieri juſſit. Extant & GEORGII FOURNIER, è *Soc. Jeſu*, II. Volumina *Geographica Orbis Notitiæ per Litora MARIS & Ripas*, Pariſiis ap. *Joann. Henaut.* Ao. ejusd. Sec. 51. in f. 24. excuſa. Nec ſpernendum HEINRICI HUDSONII *Fretum*, quod Amſtelodami Ao. huj. Sec. 13. in 4. f. impreſſum conſtat.

BUNONIS.

a a Globus terrenus ratione ſuarum partium dividitur in Aquam & Terram. Aqua iterum divellitur: 1. in *Maria*: 2. in *Fluvios*, *Rivos*, *Torrenteis* & *Fonteis*: 3. in *Stagna*; *Lacus* & *Paludes*. *Mare* eſt immanis aquarum ſalſarum vaſtitas b. Quod quidem vel eſt b *Univerſale*, hoc eſt, *Oceanus* (qui rationem habet Terræ continenti quodammodo oppoſitam, & privatum ſæpè cognomen requirit à regione, quam alluit; ut *Oceanus Germanicus*, *Indicus*, &c.) Vel c *Particulare*, ſcilicet quaſi prægrandis quidam ſinus Oceani (in Terra peninſulæ reſpondens) cum quo cohæret, ad morem artuum, qui corporis trunco annexi ſunt; ut *Mare Mediterraneum*, *Balthicum* &c. quæ conjunctio fit aliquando per collum anguſtum, quod d *Fretum* appellatur, à fremitu ſeu ſono, qui inibi auditur, dum Mare unum in alterum ſe exonerat, & cum Iſthmo in Terra oppoſitionem, aut ſi mavis, cognationem habet. *Caſpium* tamen ſeu *Hyrcanum*

a Quinta diviſio Globi in Terram & Aquam. b Mare Univerſale. c Particulare. d Fretum.

Sarmaticus. Scythicus. Hyperboreus.

II. Præter hæc, prout quamque regionem perfundit, diversa à littoribus suis vocabula trahit. A Septemtrionibus, qua Sarmatiæ affunditur, inter Lappiam & flumen Obium, *Sarmaticus*; qua Scythiæ, *Scythicus* appellatur Oceanus. Sed à toto Septemtrione etiam β *Hyperboreus* dicitur, à gente in

num Mare nulli alteri jungitur Mari, nisi forte per cryptas subterraneas, adeòque habet veræ insulæ contrariam rationem. e *Fons* est aqua modica, scaturiens ac velut saliendo aut ebulliendo è tellure erumpens c. f *Rivus* est aqua modica, è fonte aliorsum manans d. g *Torrens* est aqua fluens copiosior, rapida, sed vix perpetua: ex imbribus diuturnis & validis, aut soluta nive nascens. *Flumen* seu h *Fluvius* est aqua currens copiosa e, ex pluribus rivis ac torrentibus collecta. i *Palus* f est aqua quiescens, modica, cœnosa, putridaque, ex pluviis, nivibus, aut etiam fonte aliquo invalido, originem habens, ac proinde æstate plerumque evanescens. k *Stagnum* est aqua quiescens, sincera, copiosior, ex pluribus in fundo scaturiginibus, iisque vivacioribus; nonnunquam etiam ex rivulis, jugiter affluentibus, conservata. l *Lacus* est aqua quiescens, valde copiosa, rivorum atque etiam fluminum ingressu perpetuata g. Fontium autem alii sunt *calidi*, alii *frigidi*, alii *tepidi*, nonnulli *insipidi*, quidam *salsi*, acidi &c. aliqui *graveolentes*, alii *inodori*: alii demum sunt *medicati* & *minerales*. Et hæ aquæ ita à natura sunt constitutæ. Sunt prætera alvei factitii, & hominum manu parati; ut *Putei*, *Piscina*, *Cisterna*. *Cisterna* est latum quoddam receptaculum aquarum pluviarum, sub stillicidiis confluentium. *Puteus* est angustus quidem, sed profunde effossus alveus, in quo colliguntur aquæ, per poros & venas terræ manantes. m *Piscina* est fovea quædam ampla, declivis plerumque sed loco humiliori, aggere vallata, ut in eâ congregentur aquæ, pro piscium conservatione. n *Fossa* appellatur alveus hominum manu factus, urbes aut castra cingens ad continendas aquas, contra incursiones hostium, vel etiam ad flumina aliò derivanda. h

HEKELII.

b Seu ultimus aquarum confluxus.

c Alii *Fontem* per scaturiginem apertas aquas foràs fundentem describunt.

d Aquæ enim, ubi fluunt rivatim, *Rivos*, h. e. *parvos fluviolos*, faciunt.

e Seu perennè defluens.

f A Gr. πηλὸς, *lutum*.

g *Lacubus*, piscosis imprimis, *Prussia* præ cæteris locis abundat.

h Sic ALVEUS quoque invenitur in *Balneo*, ALVEUS apud *Lotricem*, ALVEUS in *Navi*, ALVEUS apud *Aleatorem*, & ALVEUS in *Alveario*, sive *Apiario*.

REISKII.

1 Pars una hujus introductionis, quam persequimur, Geographicæ *Hydrographia* o erat, sive *scientia omnium aquarum*, *Oceanè cumprimis ex situ & magnitudine non solum metiendi*, *sed etiam cognoscendi*: Unam dum voco utramque Mathematicam & historicam intelligo, ac eandem utrique materiem assignari heic volo. Materia & objectum p extat aut *generale*, nempe aqua cuncta, sive marina, sive fluvialis, sive fontana, sive lacustris & paludosa, sive mobilis sive immota fuerit; aut *speciale*, vastus puta Oceanus, immensa fere aquarum congeries, cui partes insigniores attribuam non maria tantum singula, sed sinus etiam, freta, portusque: Hæc omnia cum terris conjuncta sub mensuram & cognitionem brevissime vocabuntur. *Est quippe in toto suo globo tellus*, *medio ambitu*, *præcincta circumfluo mari*, recte Plinius Lib. 11. c. 66.

BUNONIS.

β *Mare Hyperboreum* sive *Concretum* à probatis autoribus dividitur in *Amalchium*, quod Scythis significat *Mare Congelatum*; & extenditur ab Oceano Eoo ad Paropamisum

e Fons. f Rivus. g Torrens. h Fluvius. i Palus. k Stagnum. l Lacus. m Piscina. n Fossa. o Hydrographia duplex. p Objectum hujus etiam duplex.

in extimo hoc Septemtrionis litore posita. idem *Mare Cronium*; quòd Saturnus his locis regnare dicitur, sidus frigidum. eadem ex causa *Concretum*, & *Amalchium*; quod gentis olim illius lingua *Congelatum* significabat: & Morimarusa; quod *Mare mortuum:* ob perpetuam caliginem, & alienum mollliorum siderum inibi aspectum; maligna, ac pruina tantum albicante luce, ut inquit Plinius. Tacito, est *Mare pigrum* ac prope *immotum*. Ab Oriente *Sericus* dicitur ad Sericam regionem, quæ nunc est *Kitaja:* & *Sinensis* ad regionem Sinarum, quæ vulgò Hispanis *China* vocatur, id est, si Germanicis scribas literis, *Tschina*.

Mare Cronium. Concretum. Mare Mortuum. Mare Pigrum. Oceanus Sericus. Sinensis.

III. Hinc sequitur *Hippadis* pelagus, vulgò *Archipelagus S. Lazari*, ob multitudinem insularum in eo, ad comparationem Archipelagi Europæi, id est, Maris Ægæi, sic dictum. Inde à meridie *Oceanus est Indicus*, qua Indos, Persas atque Arabas Æthiopasque ab Oriente alluit. Hic verò ea parte, qua à Gange Indiæ flumine affunditur, *Gangeticus* dicitur; vulgò nunc *Bengalensis* sinus, ab Indiæ urbe *Bengala *:* qua Persidem tangit, *Persicum mare:* mox *Arabicum*, qua Arabiam ab Austro percutit. Hinc ad Cernen seu Minuthiam insulam, quæ vulgò est *Madagascar*, *Asperum*, ob brevia & syrtes, quibus refertum. At totum hoc mare Indicum, quod Gangetici, Persici, Arabici, & Asperi nominibus distinguitur, alio nomine mare *Rubrum* Latinis, Græcis γ *Erythræum* dicitur; quòd à Solis repercussu talem reddi colorem, alii ab arena terraque, alii talem ipsius esse naturam existimarunt; vel, ut alii, quorum verior videtur sententia, à Rege *Erythra* †, cujus sepulchrum in *Ogyri* insula ejusdem maris erat.

Hippadis Pelagus. Archipelagus S. Lazari. Oceanus Indicus. Gangeticus, seu Bengalensis. Mare Persicum, Arabicum, Asperum, Rubrum seu Erythræum.

IV. Porrò

sum fl. Plin. lib. IV. c. XIII. In *Cronium* seu *Saturninum*, quod à Paropamiso fl. ad Rubeas prom. vulgò *Northyn*. Et *Pigrum*, quod supra Scotiam versus Thulen & Rubeas prom. porrigitur.

BUNONIS.

γ *Erythraum Mare* à Carmaniæ finibus ad Aromata prom. extenditur. *Plinius l. 6 cap. 24.* illud in tres dividit partes. *Eustathius* à reflexione montium combustorum ita dictum credit: & *Ctesias Gnidius* à fonte miniato, qui in hoc decidit mare. Alii à pluviis, quæ ex montibus, quos sol adurit, decurrunt in mare hoc, ita appellatum putant.

 BUNO-

(* *Bengala* non urbis quæ nuspiam est, sed regni, vel regionis nomen. Genuinum urbis nomen est *Chatigan*.)

(† *Erythras* ille creditur non alius fuisse quam Esau, qui & *Edom* dictus est, quia *rufus*. *Edom* Hebraicè, *Erythras* Græcè, & *Rufus* Latinè idem sunt.)

Oceanus Æthiopicus. Atlanticus. Gallicus. Cantabricus. Aquitanicus. Britannicus. Hibernicus. Caledonius.

IV. Porrò à mari Erythræo promontorioque Bonæ Spei, pars altera Meridionalis Oceani incipit, versus Occasum *Oceanus Æthiopicus*, seu mare Æthiopicum, qua Æthiopia alluitur, ad usque ostia fluminis Nigri. Inde jam est δ *Atlanticus Oceanus* (ab Atlante, Mauritaniæ monte, vel ejus promontorio dictus) seu mare Atlanticum, ad Hispaniæ usque promontorium ε *Artabrum* vulgò *Cabo de Rocca.* Hinc *Oceanus Gallicus* ad promontorium usque Galliæ Celticæ, vulgò *le Four*. At idem, qua Cantabriam Hispaniæ regionem alluit, *Cantabricus* appellatur: qua Aquitaniam Galliæ provinciam, *Aquitanicus*, mox *Britannicus* est inter Britanniam & Galliam: inter Hiberniam & Britanniam *Hibernicus:* & supra Scotiam, quæ quondam Caledonia dicta, *Caledonius*, qui apud Ptolomæum mendose est Deucaledonius. Ultra Britanniam, ad usque Cimbros sive Jutiam, Daniæ regionem ζ *Germanicus* Oceanus Germaniam lambit.

Mare Austrinum seu Pacificum. Septemtrionale. Æthiopicum. Indicum.

V. Hæc igitur sunt nomina, in quæ totus Oceanus à Veteribus divisus, hodiéque maxima ex parte servat. Cæterum quum in ulteriores mundi parteis postmodum navigatum sit, Oceano recens conspecto recentia quædam imposita sunt vocabula; in quatuor scilicet partes universo Oceano diviso. Quicquid aquarum inter Asiam, Americam & Magellanicam, seu Australem terram interfusum est, Hispani *Mar del Zur*, id est, *Mare Austrinum*, & alio nomine *Pacificum* nominant, à fluctuum placiditate. Hinc quod inter Americam, Europam & Africam, ad usque lineam Æquinoctialem protenditur; *Mar del Nort*, id est, *Septemtrionale:* ultra lineam, inter Americam, Africam & Australem terram, *Mar d'Ethiopia*, hoc est, *Æthiopicum:* inter Africam, Asiam, atque Australem, *Mar d'India*, hoc est, *Indicum.* Atque hæc de Occa-

BUNONIS.

δ *Oceanus Atlanticus* inter Veteris Orbis litus Occidentale, & Novi Orbis litus Orientale situs est. Vulgo quidem dicitur *Mar del Nort*, *Mare Septemtrionale*, sed minus propriè: quum ultra Æquatorem versus Austrum se extendat. Habet ab Oriente Veteris Orbis litus Occidentale, & ab Occidente Americæ litus Orientale. Versus Septemtrionem coit cum Oceano Hyperboreo, versus Austrum cum Australi. Appellatur etiam *Hesperius ab Hespero stella*: *Mare Vespertinum* & *Magnum*.

ε *Artabrum prom.* idem est, quod *Celticum* & *Nerium*. At *Cabo de Rocca*, quod vulgo dicitur, est promontorium ad Ostium Tagi ejusque dextrum latus.

ζ *Germanicus Oceanus* ad Rheni Ostium incipit, & extenditur ad prom. Rubeas, vulgo *Nort-Cap.* Plin. l. 4. c. 1.

BUNO-

Oceano, quatenus oras terrarum extimas amplectitur. η

BUNONIS.

η Alii Geographi *Oceani parteis* præcipuas constituunt *quatuor*: 1. *Atlanticum* non extendunt ultra Æquatorem. 2. Hinc incipit illis *Oceanus Æthiopicus*. 3. *Pacificum Mare*. 4. *Oceanus Indicus*. Possunt etiam tres tantum partes constitui, nempe *Oceanus Atlanticus*, *Pacificus* & *Indicus*; *verum* ita *Atlanticus* latius extendetur.

CAPUT XI.

De Magnis Sinubus Oceani.

I.

IN gremiis autem Terræ describuntur, ad nostram continentem, quæ in Europam, Asiam & Africam distinguitur, sinus magni à veteribus quinque. Primus est ingens ille Plinii sinus ***Codanus***, quod Tacito Mare ***Suevicum***, à Suevis olim accolis, dicitur: idem vulgò nunc ***Balticum***, & Germanico vocabulo ***die Oost-Zee***, ***Mare Orientale***, inter Pomeraniam, Daniam, Suediam, Livoniam ac Prussiam. α 1 **Sinus Codanus.**

II. Secundus est, qui medius inter Europam, Africam & Asiam, ad paludem usque Mæotin protenditur: unde ***maris mediterranei*** vulgare nomen traxit, Latinis olim ***Internum*** mare dictum. Tertius dicitur, ***Persicus***; qui latere suo dextro Persidem radit. β Persicus sinus ***inter Arabiam & Persiam decurrit ex Oceano Indico circa insulam Ormuz***, ***Persiam*** **Mare Mediterraneum, de quo cap. seq. Sinus Persicus.**

BUNONIS.

α Diffundit se hoc mare in quatuor sinus secundarios; quorum duo sunt oblongi, nempe *Botnicus* & *Finnicus*; & duo lati, *Dantiscanus* & *Livonicus* est.

β *Arabicus sinus* ex Mari Rubro, quod pars est Oceani Indici, fluit inter promontorium Arabiæ ad urbem *Aden*; & inter Africæ promontorium; atque inter Africam versus Occidentem, & Arabiam (* à freto *Babelmandelo*) versus Orientem decurrit: sistitur ad Isthmum Africæ, ad urbem *Suez*, ubi est statio classis Turcicæ. Fluvios paucissimos & exiguos recipit.

REISKII.

1 a *Sinum* Gr. κόλπον metaphoricè ita dictum, & hinc corrupte apud Italos Golfo, maris partem curvo littore conclusam definiunt, eumque aut oblongum aut latum hiantemque faciunt. b *Fretum* dicitur pars Oceani, angusto terræ spatio decurrens, & duo maria connectens: Hispanice *Estrecho*, (Gallice *détroit*) Italice *stretto*, Germanice *Straat* vel *Strasse*: c *Portus* autem pars maris littori vicina, & stationi navium apta. Istarum partium historiam ex auctore capies; rerum naturalium ex Oceano multam notitiam Kircherus in Mund. subterr. dabit Lib. II. c. 14. unde prata submarina, sylvas corallinas, uniones, succinum, conchas, pluraque ad stuporem hauries.

a Sinus. b Fretum. c Portus.

Persiam habet ab Oriente, *Arabiam ab Occidente. Sistitur ad provinciam Chaldææ. Fluvios recipit paucos*, *præter* Euphratem & Tigrin *ante conjunctos.* Quartus, qui litore dextro Arabiam perfundit, *Arabicus.* Hic in sacris libris appellatur *Rubrum mare*; quia sinus est maris Erythræi, sive Rubri: hodiè etiam vulgò *Mare Rosso:* idem *Mar di Mecca*, ab urbe natalibus Mahumetis celebri.

Arabicus, Mare Rubrum.

Mare Caspium seu Hyrcanum.

III. Quintus habebatur *Caspius*, seu *Hyrcanus:* cui nomina à binis populis accolis quæsita sunt. Hunc prisci inter sinus numerabant, quia Oceanum Scythicum ab Septemtrionibus eum recipere opinabantur; ut Indicus Arabicum & Persicum ab Austro. Herodotus tamen, antiquissimus scriptor, & item Aristoteles atque Diodorus, ab hac opinione dissentientes, mare id per se esse tradiderunt, nec Oceano misceri. Hinc Ptolemæus lacum quàm mare appellare maluit, qui pedibus circuiri possit. Huic rei recentiores quoque adstipulantur. vulgato tamen nomine etiam nunc *mare* dicitur *Caspium* atque *Hyrcanum:* vulgò *Mar de Sala*, ab urbe apposita, & Russis accolis *Chwalenske more.* γ

C AP.

BUNONIS.

γ a *Caspium mare* Peculiare est, neque alteri mari, nisi fortè per cryptas & vias subterraneas miscetur.

Est porrò b *Sinus California*, *Mare Vermejo* seu *rubrum:* Inter *Californiam* & Occidentale Americæ Mexicanæ litus decurrit, ab Austro versus Septemtrionem. Terminatur ad incognitam Americæ provinciam *Tatonteac.* Fluvios accipit paucos. Nautæ tamen hodie asserunt, *Californiam* esse *Insulam:* quod si ita est, non erit hic aquæ tractus sinus, sed potius fretum. (* Hi nautæ procul a vero aberrant.) Deinde, c *Sinus de Nanquin* inter Coream & Chinæ Tartariæque litora decurrit ad Septemtrionalia Tartariæ loca; ubi *Tonduc* regnum ponitur; sunt tamen, qui *Coream* insulam esse tradunt: (* & hi decipiuntur. Corea enim continenti adhæret, nisi velis eam insulam dicere quia aquis undequaque cingitur, Yalo scilicet flumine quod ex lacu trium montium in Meridiem decurrit, & alio flumine quod ex eodem lacu ad Septentrionem vergens in Amuram defluit ac in Orientali Tartaria nomen amittit.) Fluvios accipit paucos: exporrigitur ab Austro versus Septemtrionem. Hi sunt *sinus oblongi*, quibus plures minores addi possunt, ut d *sinus* ad *Cambajam* & *alii.* Ex his sinus Secundarios præbent mare Balticum & Mediterraneum. Sunt præterea *Septem sinus lati & biantes*, 1. e *Sinus Mexicanus*, seu *mare Mexicanum*, ex Oceano Atlantico inter partes Americæ Septemtrionalem & Australem, quas separat, fluit; ab Oriente in Occidentem. Sistitur ad Isthmum longum inter illas terras, qui impedit, ne Pacificus & Atlanticus Oceanus coëant ab hac parte. Fluvios recipit non paucos. Multas habet insulas veluti mare Ægæum. 2. f *Sinus Gangeticus* supra cap. x. memoratus, vulgò *Golfo di Bengala* dictus, inter Narsingam & Mallacensem Chersonesum infunditur ex Oceano Indico;

a Caspium Mare. b Sinus Californiæ. c Sinus de Nanquin. d Sinus ad Cambajam. e Sinus Mexicanus. f Sinus Gangeticus.

Indico; ab Austro versus Septemtrionem. Sistitur ad regna Indiæ, Bengalam & Pegu &c. Recipit insigneis fluvios, præter Gangem. 3. g *Sinus inter Malaccam & Cambajam* non procul à Gangetico, itidem ab Austro versus Septemtrionem infunditur. Sistitur ad regnum Siam & alia. 4. h *Mare Album* sive *Sinus Russicus*, ex Oceano Septemtrionali, inter Lappiam & extrema Russiæ litora influit versus Austrum. Terminatur partim ad Finlandiam; partim ad Moscoviæ regnum; ubi celebre & frequentatum ab Anglis & Belgis emporium *Archangelo* vulgò dictum. Fluvios recipit insigneis. Præbet parvum quendam oblongum sinum, qui ad Lappiam extenditur. 5 i *Mare Lantchidolinum*, sinus est inter terræ Australis provincias *Beach & novam Guineam* ab Oceano Indico fluens, à Septemtrione versus Austrum exporrigitur; terminatur ad incognita Terræ Australis. 6. Huic alius sinus vicinus est versus Occidentem & Terram aliam: ubi est k *Terra Antonii à Diemen*, quod est nomen Belgici Prætoris navalis, sub quo detecta est hæc Terra. 7. l *Mare Hudsonii*, sinus est inter Novam Franciam & Canadam, aliasque Americæ Septemtrionalis partes, ex Oceano Septemtrionali infusus. Terminatur ad Estotinlandiam.

g Sinus inter Malaccam & Cambajam. h Mare Album. i Mare Lantchidolinum. k Sinus ad Terram Antonii à Diemen. l Mare Hudsonii.

CAP. XII.

De Mari Interno.

I.

OCeanum, partesque ejus, ac sinus præcipuos diximus, ex his *mare Internum*, quia omnium celeberrimum est, pluribus adhuc est dicendum. Oceanus igitur Atlanticus ab occasu Solis per *Fretum Gaditanum* irrumpens *, scissis utrimque (id veteres credidere) ab Hispania *Calpe*, ab Africa *Abyla* montibus, quos *Columnas Herculis* dixere, quasi laborum ejus metas, inter Europam & Africam, Asiamque diffunditur; unde Mediterranei vulgare nomen ei quæsitum. Fretum ipsum, quod tanquam limen ejus est, cognominatur *Gaditanum*, à *Gadibus* insula celebratissima ante sita; & alio nomine *Herculeum*, à fabuloso Herculis ex Africa in Hispaniam transitu. Intranti ipsum mare, à lævo latere Europa est,

Fretum Gaditanum sive Herculeum.

(* Cur non potius pontus Euxinus quem quondam stagnasse ac in Ægeum marc tandem sibi viam fecisse, submersis insulis compluribus, refert Diodorus Siculus Biblioth. Hist. L. 5? tunc adauctum mare mediterraneum ripam inferiorem vel deprimere vel etiam convellere potuit; ita ut mare interius cum exteriori confluctando, fretum Gaditanum effecerit.)

BUNO-

est, à dextro Africa: inter has ad imum recessum Asia. a 1

Mare Ibericum. Balearicum. Sinus Gallicus.

II. Diffunditur autem mare in varia nomina, prout regionum litoribus affunditur. β Ad Iberiam, id est, Hispaniam, dicitur *Ibericum* sive *Hispanicum* mare; circa Baleares Insulas, *Balearicum:* ad Narbonensem Provinciam, *Gallicus* sinus:

BUNONIS.

α Germanis hoc fretum vulgo dicitur *die Straße*, Belgis *de Strate*, unde *een Straets-Vaerder*, *his appellatur* navis, quæ per fretum istud ad regiones, quas sinus hicce alluit, videlicet ad Syriam, Italiam, Siciliam, Venetias mittitur &c. Fauces hujus freti Livius & Nepos latitudinis tradiderunt, ubi minimum, VII. m. pass. ubi verò plurimum, X. m.

β *Sardoum mare* antiquis dicebatur, quidquid à freto Gaditano ad Sardiniam porrigitur. Polybio enim Rhodanus Sardoum mare subit *lib.* III. Sed amplum istud maris spatium ex regionibus, quas alluit, varia sortitur nomina. 1. *Ibericum* appellatur ab *Ibero* a & ab utroque latere Africæ & Europæ decurrit. Limites ejus describit *Ptolem.* Versus Hispaniam Charidemi prom. versus Mauritaniam ostium Malvæ fl. Strabo tamen & Scylax ad Rhodanum fl. usque extendunt. 2. *Balearicum*, quod è Charidemo prom. ad radices Pyrenæorum producitur. 3. *Gallicum*, à Pyrenæorum radicibus ad Varum fl. 4. *Ligusticum*, quod Varo & Macra fluviis continetur, & ad oram Corsicæ procurrit, at prolatis Liguriæ finibus ad Arnum usque fluvium fuit extensum. 5. *Sardoum* propriè *dictum*. Sardiniæ litus occiduum & Mauritaniam Cæsariensem alluit *inter* Malvam & Ampsagam fluvios. b

HEKELII.

a Divite ulterioris *Hispaniæ* Fluvio.

b Hoc *Mare*, mille passibus supermensuratum, esse profundissimum, *Posidonius* autor est apud *Strabonem* Lib. 1. de *Situ Orbis* p. 96.

REISKII.

1 a Sinus hic maximus & veterum navigatione frequens momenta quatuor notatu dignissima præbet; (1) de *sinubus minoribus*, quos oblongos latosque complectitur: Oblongi sunt Adriaticus, Tarentinus, Thessalonicensis, Propontis, Pontus Euxinus ipse cum sinu Nigropolitano, & palus Mæotis: Lati vero seu hiantes sunt Syrtis major minorque, Tuneto & Tripoli vicina; (2) de *multo fluminum in illud exonerantium sese confluxu, & perpetuo Ponti Euxini per Archipelagum affluxu*, quo tamen utroque nunquam intumuit nec hodieque intumescit: Ut hinc Physici cum Kitchero de subterraneis suspicentur meatibus, per quos in mare Rubrum aliove penetret; (3) *de miro, quem conficit, æstu h. e. fluxu refluxuque mirabili* Hic enim vehementior in sinu Adriatico, freto Siculo & Tunetano portu, in cæteris autem portubus, Hispano item Gallico, Italico, Africano littore vix sensibilis deprehenditur (4) de b *Archipelago* seu parte multas per Insulas divisa, quæ facit, ut hanc denominationem in oceano Indico tres Archipelagi, nempe Maldivarum, S. Lazari, d'Ande magnon sive Andreman ab hoc uno susceperint. Sicut c mare partibus rerumque proventu, ita colore variat, ut ab eo Rubrum, idque duplex, unum Arabicum, Californiæ alterum; Nigrum Ponti Euxini; Album etiam duplex; viride aut Sargassium juxta Capo Verde nominent. (* Non adeò mirum erit tot flumina & Pontum Euxinum in mare mediterraneum delabi illudque non ideò intumescere, si cum Procopio aliisque observabimus Bosphori aquas duplicem cursum habere, id est à superficie ad certam quandam altitudinem in unam partem deferri, dum aquæ quæ infra sunt in contrariam partem deferuntur. Sic cum intrantium, tum egredientium aquarum eadem circiter erit mensura. Idem in freto Gaditano fieri facile crediderim. Lege quæ de hoc Bosphori simultaneo duplici cursu tradit eruditissimus Josephus Pithou de Tournefort *Voyage du Levant* T. 1. p. 63. Epist. xv.)

BUNO-

a Memorabilia maris medit. b Archipelagi plures. c Mare.

nus: mox *Liguſticus* ad Liguriam: ab eo ad Siciliam *Tuſcum mare*; quod Græci γ *Tyrrhenum*, Latini *Inferum* vocarunt: circa Corſicam inſulam *Corſicum* eſt mare: circa Sardiniam *Sardoum*: à Sicilia Cretam uſque, *Siculum*. Inde δ *Creticum* ad Cyprum uſque: mox *Cyprium*, ad Aſiæ uſque continentem. Inter Siciliam, Italiam & Græciam, ε *Ionium* dicitur mare: cujus pars ζ *Sinus Adriaticus*, inter Italiam & Illyricum, ab *Adria* urbe quondam ſic dictus. Idem & η *Superum* vocatur *mare*, reſpectu inferi quod eſt Tyrrhenum. Adriatici iterum parteis ſunt, *Illyricum mare*; & hujus rurſum partes duæ, *Dalmaticum* ad Dalmatiam, *Liburnicum* ad Libur-

Liguſticus. Tuſcum Mare ſeu Inferum. Corſicum. Sardoum. Siculum. Creticum. Cyprium. Ionium. Sinus Adriaticus. Superum mare. Illyricum. Dalmaticum. Liburnicum.

BUNONIS.

γ *Tyrrhenum mare* à Tyrrhenis piratis nomen accepit. *Auſonium* quoque fuiſſe dictum Dionyſ. Halicarn. tradit. Plinius etiam *Notium* appellat. Ejus limites ſunt Macra fl. & fretum Siculum. Ab *aliis* tamen ad Africam uſque extenditur. ε.

δ *Creticum mare* continet quicquid jacet inter Tænarum Laconiæ, Scyllæum Argiæ, Cornu Arietis & Samonium promontoria Cretæ.

ε Mare iſtud, quod Græciam inter Italiamque diffunditur a freto Siculo ad partem Cretæ occidentalem, olim dictum eſt primò *Cronium*: ſecundò *Celticum*: tertiò *Adriaticum*: quartò *Auſonium*: quintò *Siculum*: ſextò *Ionium*. *At Ionium mare propriè dictum* Ptolemæus à Japygio prom. ad Garganum montem: à Liſſo fl. ad Calidnum amnem, & hinc ad portum Caſſiopen producit. Plinius limites ejus videtur ſtatuere ab Apollonia ad Hydruntem uſque. Verum quem alii appellarunt *Sinum Ionium*, hic *Adriaticum* vocat: & quod illi dicunt *mare Adriaticum*, hic nominat *Ionium*. In hujus maris parte inferiori collocat mare *Ionium & Siculum*; quum alii tantum meminerint *Siculi*, *Ioniumque* dividit in *Siculum*, & *Creticum*. Verùm *Ionium mare* latè ſumtum rectè dividitur in tres partes, in *Sinum Ionium* ſeu *Adriaticum*; *Mare Ionium propriè dictum*; & *Mare Auſonium* ſeu *Siculum*. *Illa hic loco erant explicanda*, quòd res de Ionio mari aliàs eſt obſcura.

ζ *Adriaticus* ſive *Atriaticus ſinus*, ab *Atria* urbe dictus eſt. Terminos ejus Ptolemæus a freto Siculo ad Japygium prom. oram Siciliæ Orientalis, portum Caſſiopen in Epiro, ad Acheloum fl. oram Corinthiaci ſinus, Peloponneſi oram occidentalem, & meridionalem Cretam. Unde colligimus *Adriaticum* Ptolemæo idem eſſe, quod Straboni, *Siculum*, ſi exigua illa ora eximitur, quæ à jugis Acroceraunnis ad Caſſiopen portum excurrit. *Scylax* initium ejus ſumit à Japygio prom. & montibus Acroceraunis: *Plinius* ab Hydrunte & Apollonia urbibus: Polybius à Cocynto prom. *Finem* ejus *Procopius* ad Ravennam producit: *Ptolemæus* ad Tilavemptum fl. *Plinius* & *Strabo* ad Aquileiam: *Mela* ad Tergeſten urbem. Sed *mare Adriaticum preſſius acceptum* dividitur in tres *ſinus*, *Tarentinum*, *Scyllaceum*, & *Brutium*. Idem *ſinus* quà Italiæ affunditur, *Italicum* dicitur *latus*: qua Illyridem, *Illyricum mare*: ejusque pars intima, *mare Aquilejenſe*.

η a *Mare Superum* ſic appellatum videtur, quòd Italiæ parti Boreali incumbit. Geographis enim Septemtrionales terræ partes dicuntur ſuperiores: ſicut meridionales inferiores. Plerique *ſuperum mare* ab *infero* per Siculum fretum dirimunt. *Marcianus Capella* diſtinguit illa per urbem Hydruntem: & *Plinius* per Japygium prom.

HEKELII.

ε *Tuſcum* autem dicitur à *Tuſciâ*, quæ alio nomine *Hetruria* nuncupatur, & eſt Regio *Italiæ* celeberrima, in quâ *Tyberis* oritur, à *Tuſculo Herculis* filio ita dicta.

F BUNO-

a Mare Superum.

Ausonium. Liburniam, inter Siciliam & Adriaticum finum [ϑ] *Ausonium* dicitur mare: quia hæc pars Italiæ quondam vocabatur *Ausonia*. Sed postea omne hoc mare inter Italiam & Illyricum, Adriaticum. Græciam atque Siciliam, *Adriaticum* est dictum; quod alio nomine erat *Ionium*, idem & *Siculum*.

Sinus Corinthiacus. Mare Ægæum. III. Inter Peloponnesum & Achajam *Corinthiacus est sinus*. Inter Græciam, Cretam Insulam, & Asiam, [ι] *Ægæum est mare*; quod nunc *Archipelagus*, innumeris insulis refertum. Id etiam varia ab Insulis, quas alluit, fortitur vocabula: ut Myrtoum. Icarium. Carpathium. ad Myrton [κ] dicitur *Myrtoum*; ad Icariam, [λ] *Icarium*; ad Carpathum [μ] *Carpathium*: alibi aliter. Hinc vastum mare inter Euro-

BUNONIS.

ϑ a *Ausonium mare* ab Ausonibus *d*, quos tamen Strabo *e ad hoc* mare habitasse negat, à quo tamen alii diversum tradunt, dictum videtur. Ejus limites à Strabone afferuntur Siciliæ orientalis ora, Italiæ pars à Siculo freto ad Salentinum prom. Inde ad Cretæ promontoria & Peloponnesum producuntur. Isidorus in eo invenit *Achaicum & Epiroticum mare*.

ι b *Ægæum mare* dictum est, ut Festus ait, quod Insulæ illius maris haud malè repræsentent gregem caprarum, (αἶξ enim *Capram* significat) & fluctus ad illas caprarum more lascivire videantur. *Plinius* à scopulo inter Tenum & Chium ita appellatum putat: *Eustathius* ab *Ægeone* pirata. Vel quod *Strabo f* mavult, ab *Ægis Euboicis g*. Ejus maris *terminos Strabo* ad Strymonem, vel (*ut alia habet lectio*) ad Nessum fl. producit. *Ptolemæus* eos videtur extendere ad Melanem fl. *Plinius lib.* V. *cap.* II. mare illud à Sigæo prom. promovet ad Argenum prom. quod Chio insulæ respondet; at *lib.* III. *c.* XI. illud per Melana sinum interrumpit. *Archipelagus* hoc mare pòst dictum, quum majestas imperii tantùm in Græcia & Asia minore utcunque retineretur & *mare Imperii* nominabatur. Incipit ab insulis Cythera vulgò *Cerigo*, & Creta nunc *Candia*. Nonnulli id ad prom. Janissariorum; alii ad Constantinopolin usque extendunt.

κ *Myrtou* parva insula est, quæ à Geresto in Macedoniam navigantibus apparet. Alii à *Myrtilo Œnomai* auriga, in mare illud à Pelope præcipitato, ita dictum esse volunt. Incipit à Scyllæo prom. & terminatur ad prom. Sunium Atticæ. *Pausanias* illud ad Eubœam extendit. *Plinius* tradit Myrtoum mare tutam alluere Atticam. Clauditur demum mari Icario.

λ c *Icarus Icarias* nomine fecit aquas. *Ovid.* *h Strabo i* tamen & *Plinius* ab insula *Icaria* mare hoc appellatum volunt. *Ad ortum* terminatur Asia, unde *Solinus Asiaticum* quoque vocat. *Versus Septemtrionem Ptolemæus* mare Icarium Argeno promont. & Pyrrha urbe includit: *Strabo* verò ad Hellespontum producit. *Ad meridiem* per lineam à Gnido urbe ad Samonium prom. deductam finitur. *Ab occidente* Myrtoo clauditur mari.

μ d *Carpathium k* ab insula appellatum, Rhodum usque se extendit. *Plinius* illud ab Occasu conjungit cum Cretico, & à Septemtrione cum Icario.

HEKELII.

d Ausones Calenum oppidum, quod *Cariuulla* olim, cùm erat Urbs maxima, dicebatur, quondam incolebant, in cujus agro, *Sidicinis* quippe finitimo, optima Vina, velut apud *Falernum*, nascuntur, ficuti *Dominicus Marius Niger* Lib. VII. *Comment. Geogr.* p. 104. Edition. Prior. docet.

e Lib. V. p. 224. seq.

f Lib. VIII. p. 704. Part. I.

g Ibi enim *Neptuno*, qui & *Ægæus* apud eundem *Strabonem* Lib. IX. p. 737. dicitur, fuisse

a Ausonium mare. b Ægæum mare. c Mare Icarium. d Carpathium mare.

Europam Asiamque angusto iterum meatu irrumpit inter terras, in magnumque sinum effunditur. Primas angustias ᵛ *Hellespontum* vocant: qua Xerxes Rex Persarum constrato in navibus ponte duxit exercitum, Græciæ bellum inferens. Hellespontus.

IV. Porrigitur inde tenuis *Euripus*, mox exspatiatur æquor, rursumque in arctum coit. Laxitas *Propontis* appellatur; ceu vestibulum Ponti: angustiæ *Bosporus* Thracius; à meatibus boum perviis; qua Darius, pater Xerxis, copias ponte transvexit. ξ Euripus. Propontis. Bosporus.

V. Hinc vastum rursus mare ᵒ *Pontus Euxinus* *, à moribus Pontus Euxinus.

fuisse negotium fingitur, quod de *Bello Trojano* fuerat.

h Lib. I. *Trist.* Eleg. 1. v. 90.

i Lib. XIV. p. 334. Part. II.

k Teste *Plinio* Lib. IV. H. N. cap. 12.

BUNONIS.

ᵛ a *Hellespontus* est angustia maris, inter Sestum Leandri amore nobilem & Abydum *l*. Nomen habet ab b *Helle*, Athamantis Thebanorum regis & Nepheles filia; quæ, quum fugeret novercam Ino unà cum Phryxo, aurei velleris arieti insidens, in mare istud decidit. Arietem interpretantur navem; & aureum vellus thesauros. Hellesponti angustiæ septem stadiorum intervallo Europam ab Asia dirimunt *m*. c *Hellespontiacus* dictus est ab Hellesponto, *Priapus n*. d *Sibyila Hellespontiaca*, in agro Trojano, vico Marpesso circa oppidum Gergithium nata, Cyri floruit temporibus.

ξ Bospori hujus latitudo vix est quingentorum passuum: unde nec vocis humanæ commercium inter duos Orbes adimit. Hunc Mandrocles Samius, quum stravisset ponte, corona aurea donatus est à Dario.

ᵒ Hoc mare κατ' ἐξοχὴν, ut Strabo *o* tradit, *Pontus* dictum; quod eò qui navigabant, periti habebantur nautæ. *Axenus* appellatus, quia terra inhospita ob piratas, raras habebat stationes: Per antiphrasin εὔξεινος. e *Euxinus* falso nomine dictus. *Ovid. Et κακόξεινος*, quia Tauri accolæ ejus hospites eò delatos Dianæ immolabant. *Aut* absque antiphrasi, ab alienis moribus ab Ionibus eò illatis: quod *Strabo* vult. Hodiè *Nigrum mare* vulgò vocant, *quòd nebula ferè perpetua ei incumbunt*. Auctoribus etiam dicitur *Caucasium*, *Scythicum*, *Sarmaticum*, *Amazonicum*, *Cimmericum*, *Ponticum*, *Tauricum*, *Colchicum*, *Phasianum p*. Aquas Pontus sufficit mari Ægæo, quod colligitur ex paleis & lignis aliisque levioribus, quæ ex Ponto in Propontidem continue fluunt. *Ambitus Ponti* perhibetur à Polybio XXII. millium stadiorum. *Ammian. Marc.* addit mille stadia, & *Strabo* iterum duo millia. Tempore Constantini Copronymi Imperatoris frigore adeò concrevit *Pontus*, ut glacies existeret ad XXX. cubitos; cui nix superincidit ad XX. cubitos. Mæotis palus Veteribus *Euxini* pars habita est. Dividitur autem *Pontus* per lineam à *Corun Arietis prom.* in Taurica Chersoneso ad *Carambin prom.* Asiæ deductam in partem Occidentalem & Orientalem.

(* Dicitur hodiè *mare nigrum*, quod nomen idem significat ac Turcicum *Cara Denesi*. Nigrum enim Turcæ nuncupant quidquid periculosum est, ac mortiferum. Pontus autem Euxinus maximè procellosus paucas habet tutas stationes. Vocatur a Turcis *Ach Denesi* mare Ægæum, id est, *Album mare*, per oppositionem, quasi magis securum; & in quo facilius sit naufragium declinare. Puerilis est, quam maris nigri tradidit Buno, Etymologia.

HEKELII.

l Qui, testante *Strabone*, Lib. XIII. p. 253.

a Hellespontus. b Helle. c Priapus Hellespontiacus. d Sibylla Hellespontiaca. e Pontus Euxinus.

Lacus Mœoticus. Bosporus. Cimmerius. Tanais. Europæ terminus.

bus accolarum appellatus, quondam *Axenus*, longe refugientes occupat terras: magnoque litorum flexu jungitur *Mœotici* lacus ostio; quod *Bosporus* vocatur *Cimmerius*, ipse lacus π Mæotis *Tanaim* amnem, novissimum inter *Europam* Asiamque *terminum*, recipit. Atque hactenus partes interni maris dictæ sunt, quatenus Europam alluit.

Mare Carium. Rhodium. Pamphylium. Cilicium. Syrium. Cyprium. Phœnicium. Palæstinum. Judaicum. Ægyptium. Cyrenaicum. Lybicum f.

VI. Porrò ad Asiam post Ægæi nomen *Carium* vocatur, qua Cariam perfundit: *Rhodium*, ρ circa Rhodum Insulam; *Pamphylium* ad Pamphyliam; *Cilicium* ad Ciliciam, mox *Syrium* sive *Syriacum* apud Syriam. Inter Ciliciam, Syriam & Cyprum insulam, vocatur *Cyprium* mare, & *Issicus sinus*, ab *Isso* celebri Ciliciæ urbe. Ad Phœnicen *Phœnicium* est; ad Palæstinam *Palæstinum*; ad Judæam *Judaicum*; ad Ægyptum σ *Ægyptium* sive *Ægyptiacum*; ad Cyrenaicam regionem *Cyrenaicum*. Hine ad Lybiam, id est, Africam, τ *Lybicum* sive

253. Part. II. ad Stadia triginta inter se distant.

m Hodie *Brachium St. Georgii* dicitur.

n Quem superstitiosa Antiquitas *Hortorum Præsidem* credidit. Quò respexisse videtur *Horatius* Lib. I. Sat. VIII. v. 7. Ideoque eidem *Horatio* loc. cit. v. 3. seq. *Deus furum aviumque formido maxima dicitur.* Conf. *Virgilii* Lib. IV. *Georg.* v. 110. seq.

o Lib. VII. p. 546. Part. I.

p Hunc *Bimarem* etiam ideò dictum esse *Strabo* Lib. II. p. 222. testatur, quòd ad medium *duo* procumbant *Promontoria*. Unum quidem ab *Europa*, partibusque *Borealibus*: alterum ex *Asia* huic oppositum. Undè transitus ipse coartatur intermedius, & ingentia *duo* efficiuntur *Maria*. *Europa* scilicet Promontorium *Crium*, quod *Arietis* frontem appellant, alterum *Asia*, *Carambin*, quæ invicem circiter Stadia duo millia & quingenta distant.

BUNONIS.

π a *Palus Mæotis* ab accolis *Mæotis* sive *Mæoticis* nomen habet. Vocatum etiam *Palus Sarmatia*, *Cimmeria paludes*, *Scythica stagna* & *Ponti Euxini mater*. *Dionysius* tradit paludem hanc inter Tauricam Chersonesum & ostia Tanais ad CCC. millia passuum extendi. In Circuitu, ut *Polybius* & *Strabo* referunt, VIII. millia stad. patet. Hodiè vulgò dicitur *Mar de Zabacken* à pisce quodam, qui certis anni temporibus in eo capitur. Inter duos Bosporos, Thracium & Cimmerium, directo cursu, ut auctor est *Polybius*, CIↃ. passuum intersunt. Circuitu verò totius Ponti vicies semel centena quinquaginta millia, ut auctor est Varro, & fere veteres. *Nepos Cornelius* CCCML. adjicit. *Plin. Hist. Nat. lib.* IV. *cap.* XII.

ρ Ptolemæus *Rhodii maris* terminos facit Gnidum & Caunum in finibus Cariæ. Cæterum *Parthenium mare*, sive *Sinus Virginis*, ob *Europam virginem* ex Phœnicia in Cretam deportatam ita appellatum, continet mare *Lycium*, *Pamphylium*, *Cilicium*, *Issicum sinum*, *mare Syriacum*, *Phœnicium*, *Ægyptium*, & *Ionium*.

σ *Ægyptium* mare Poëtis dicitur *Pharium*; ejus fines ab auctoribus non unis describuntur limitibus.

τ Mare ab Ægypto, ad fretum Gaditanum, *Lybicum* vocant *Mela*, *Plinius*, & *Strabo*. Sed *Lybicum propriè dictum* ab Ortu habet Ægyptum, & protrahitur ad intimam usque Syrtim majorem: versus septemtrionem restringitur lineâ a Pachyno prom.

a Palus Mæotis.

five *Africum* : ad Numidiam *Numidicum* ; ad Mauritaniam *Mauritanicum*. Africum. Numidicum. Mauritanicum.

CAP.

prom. ad frontem Arietis Cretæ deductâ. *Africum mare*, à Villa Phileni intimoque Syrtis Majoris finu, ad Ampfagæ fl. oftia protenditur. *Ptolemaus* Mare hoc difpefcit *in Syrtim Majorem*, *Syrtim Minorem*, & *finum Numidicum*.

De *Fretis* quoque hic nonnihil videtur dicendum : Numerantur præcipua quindecim : ex quibus celebriora funt fex. 1. eft a *Fretum Magellanicum* longiffimi tractus; cujus longitudo ab Oriente in Occidentem cx. milliarium : latitudo varia, modo duorum milliarium, modo unius, modo quadrantis. Conjungit Oceanum Atlanticum cum Pacifico, atque ex uno in alterum præbet tranfitum. *Ferdinandus Magellanus Portugallefius*, aufpiciis Caroli V. Imperatoris miffus, anno à nato Christo cIↃ Iↄxix, 10. Augufti Hifpali folvit, poft xiv. menfium iter hoc fretum primus invenit & navigavit. *Vafcus Nunnius* tamen *de Valboa* prius : nempe anno cIↃ Iↄxiii. illud fretum animadvertiffe dicitur, quum ad Auftralem regionem luftrandam illhic navigaret. Latitudo five diftantia ejus ab Æquatore eft 52. gr. 30. min. Ad Septemtrionem habet *Chicam* Americæ Auftralis provinciam : ad Auftrum jacent infulæ Terræ Magellanicæ, & *Terra del Fuego*. 2. Eft b *Fretum Gaditanum*, *Herculeum*, *di Gibraltar*, vulgo Germanis *die Straffe*, Belgis *de Strate*, per quod Oceanus Atlanticus tranfit & finum efficit Mediterraneum. Ejus fauces xv. millia paffuum patent in longitudinem; quinque millia in latitudinem, *tefte Plinio in proæmio lib.* III. Olim non fuiffe, fed ab Oceano in terras irrumpente extitiffe, inepiè exiftimarunt nonnulli ex Veteribus. (*Hanc vocem *inepiè* viro docto nollem excidiffe.) 3. c *Fretum Danicum*, vulgo *der Orefund* item *der Sund*, jacet inter Daniæ infulam, Zeelandiam & Scandiam. Per illud Oceanus Atlanticus fluit in finum Balticum. Latitudo eft dimidii milliaris non integri, ubi minima. Huic freto adjungendum eft *alterum* inter Zeelandiam & Fioniam, vulgò *Funen*, infulas; Germanis *der Belt*, & *tertium* inter Fioniam & Jutiam, vulgo dictum *Mittelfahr Sund*, ab opidulo Fioniæ *Mittelfahrt*. 4. d *Hellespontus* inter Abydum & Seftum, modo memoratus. 5. e *Bofporus Thracius*, itidem jam memoratus. 6. f *Fretum Siculum*, inter Italiam & Siciliam, ejus longitudo eft xxviii. circiter millium paffuum : Latitudo vero, ubi minimum, inter Pelorum & Cænym, quod vulgo nunc *Coda della Volpe* dicitur, mille quingentos paffus, ubi plurimum, inter Italiæ promontorium & Leucopetram, xii. millia patet. In eo freto funt Scylla & Charybdis. Siciliam ab Italia terræ motu avulfam; ac ita hoc fretum extitiffe, inepte opinata quoque eft vetuftas. Et hæc funt *fex freta* celebriora; nunc fequuntur reliqua. 7. Magellanico freto vicinum eft g *Fretum le Maire*, inter Terram Auftralem, & infulas Magellanicas, ab Oriente in Occidentem, minus longum quam Magellanicum : per illud multo brevior via eft ex Oceano Atlantico in Pacificum. Diftat ab Æquatore 54. gr. 30. min. 8. h *Fretum Manilhas*, inter Luconiam & Mindanao, aliasque Philippinas infulas protenfum, dicitur effe centum leucarum; navibus periculofum, ob crebras fyrtes. Extenditur ab Oriente in Occidentem. Conjungit Oceanum Pacificum cum Indico ab illa parte; etfi liberiores in vicinia fint conjunctiones. 9. i *Fretum Weigatz*, per quod ex Septemtrionali mari in Tartaricum Oceanum via eft; Sed à glacie claufa tenetur. Jacet inter Novam Zemblam & Samojedam. 10. k *Fretum Davis*, inter Groenlandiam & Americam Septemtrionalem; fed ejus exitus nondum cognitus eft; adeoque dubium manet, utrum fretum fit, an finus. 11 l *Fretum Glaciale* inter Novam Zemblam & Spitzbergam, feu alio nomine *Terram Polarem* appellandam. 12. m *Fretum Forbishers*, fi non ad Oceanum Pacificum; faltem ad finum Hudfonii, viam

a Fretum Magellanicum. b Fretum Gaditanum. c Fretum Danicum. d Hellespontus. e Bosporus Thracius. f Fretum Siculum. g Fretum le Maire. h Fretum Manilhas. i Fretum Weigatz. k Fretum Davis. l Fretum Glaciale. m Fretum Forbishers.

præbet Atlantico Oceano. 13. n *Fretum Anian*, inter Americam Septemtrionalem & Tartariam Asiæ, per quod ex Oceano Tartarico in Pacificum via esse dicitur; sed adhuc incertum est. Aliquod tamen fretum esse, inter Americam Septemtrionalem & Tartariam, atque etiam aliud inter Americam & Groenlandiam, nautæ periti colligunt ex motu & fluctibus maris. 14. o *Fretum sinus Persici:* Sed minus proprie ita dicitur: quia non est angustior ingressus, quam ipse sinus. 15. Bosporus seu p *Fretum Cimmerium* inter Tauricum Chersonesum & Asiam. q Plurima præterea sunt freta cum inter ipsas insulas Indicas: tum inter insulas & vicinas Continentes, ut 1. Inter Ceilanum & Indiam. 2. Inter Sumatram & Malaccam. 3. Inter Sumatram & Bantam &c. Quidam existimarunt, Fretum quoddam esse ad latus Septemtrionale Virginiæ, ad Latitudinem 40. gr. per quod conjungatur Oceanus Atlanticus Pacifico, & libera via hinc in Chinam & Philippinas concedatur. Sed frustra id per Hudsonium anno cIↃ IↃc IX. tentatum fuit. Et sic explicatæ sunt differentiæ partium Oceani à Terrarum situ existentes. Memoriæ causa ex Geographia Generali Varenii hic subjungimus Tabulam, quæ continet divisionem partium Oceani.

Adolescentes periplum oræ maritimæ Terrarum & Oceani tractus perlustrent, memoriæque infigant: ad quam haud parum facit cognita habere litora oræ maritimæ continentium, atque eorum conjunctionem; item partium maris connexionem & situm.

n Fretum Anian. o Fret. Sinus Persici. p Bosporus Cimmerius. q Freta alia.

CAP. XIII.

De navigatione Oceani. [1]

I.

OCeanum *Atlanticum*, qui est inter Europam, Africamque & Americam, antiqui mortales quando primum navigare cœperint, haud facile dictu est. Notam fuisse Ægyptiis Græcisque terram *Americam*, eoque *Carthaginenses* navi-

America veteribus cognita.

REISKII.

1 a *Oceani navigatio duplex habebitur, una vetus alteraque nova:* Illa instar Geographiæ veteris manca, imperfecta, erronea fuit, *particularis tantummodo sive partialis & littoralis*, adeo ut nautæ littoribus inhærerent, nec in altum quacunque provehi possent: Hæc vero longe perfectior nunc extat magisque certa, *totalis quippe ac universalis fere per pyxidem repertam nauticam & acus magneticæ beneficium*, quod Joh. Gojæ, Italo eque Amalfitano A. C. 1302. circiter debemus. Nam veteres nautæ interdiu conspectis Insulis, montibus & promontoriis, noctu observata Helice ac Cynosura, itemque stellis paulo proximis juvabantur: Nostri nunc indice gaudent magnetico, quo non Meridiana tantum linea, sed plaga septentrionalis etiam notatur, vel exactius, vel obliquius paulo cum declinatione, quam *Chalyboclisin* vocant. Hinc ergo *universalis* pendet navigatio, *non ita simpliciter quidem aut absolute, sed secundum quid* (οὐχ' ἁπλῶς, ἀλλὰ κατὰ τί) quousque per frigoris ventorumque intemperiem aut molem glacialem oceanus adiri potuit. b *Septuplex* autem hæc *circumnavigatio* accidisse legitur.

(* Non

a Navigatio duplex Oceani vetus & nova. b Circumnavigatio septuplex.

navigasse, post suo loco ostendam. * Nostra atque avorum nostrorum memoria *omnis Terræ Orbis* jam aliquoties *circumnavigatus* est. Medio Mundi sæculo, quum *Græcis Romanisque* una tantum continens, quam Europæ, Africæ, Asiæque nominibus distinxerant, cognita fuerit, de hujus circumnavigatione narrat *Plinius* a *Lib. XI. cap. LXIX.* (*Lib. II. cap. LXVII.*) *à Gadibus Columnisque Herculis* Hispaniæ & Galliarum circuitu *totum* sua ætate navigatum fuisse *Occidentem*. *Septemtrionalem* autem *Oceanum* majore ex parte navigatum auspiciis *Divi Augusti*, *Germaniam* classe circumvecta usque ad *Cimbrorum promontorium*, & inde immenso mari prospectu, aut fama cognito, ad *Scythicam plagam* & humore nimio rigentia. quod *Tiberii* ductu factum, ex *Velleji libro secundo* prospicitur. Idem *Plinius* eodem loco auctor est, *Alexandri Magni* victorias majorem partem *Meridionalis Orientalisque Oceani* perlustrasse, usque in *Arabicum sinum*. in quo etiam posteà res gerente *C. Cæsare*, Augusti filio, α signa navium ex Hispaniensibus naufragiis fuisse agnita. Cartha-

Orbis Terræ circumnavigatus.

Navigatus Occidens & Septemtrio.

Navigatio Oceani Orientalis & Meridionalis.

* (* Non satis sibi constat Cluverius. Nam heic Americam a Veteribus cognitam asserit, & in Libro sexto capite XI. eandem *Novum Orbem superioribus sæculis planè ignotum* definit; ac rursus sui ipsius immemor in eodem capite paucissimis interjectis lineis Americam *jam inde antiquissimis temporibus cognitam fuisse Europæis*, differit. hæc tamen ita conciliari possunt, ut notitiam Americæ antiquis concessam aliquandiù intermissam, & oblivioni penitus traditam, per recentium navigationes denuò recuperatam, dixisse videatur. De Americâ veteribus incognitâ vide tentamen nostrum Geographicum *Memoires Hist. & crit. Decembre* 1722.)

HEKELII.

a *Lib* II cap. LXVII. secundum Edition. *Geleniano-Froben.* in fol. p. 20. Quæ citatio etiam in ultimâ illâ Edition. *Versliano-Amstelod.* est reperire. (* Jam errorem emendaverat Philippus Labbe S. J. in ea quam Lutetiæ adornavit Editione, anno 1661. in versione Gallica anni 1639. Lutetiæ, & in aliâ anni 1653. Locus ille Plinianus recte indicatur.)

BUNONIS.

α Hic Cajus erat filius adoptivus Augusti, ejusdemque ex Julia filia & Agrippa nepos. *Sueton. in Aug.* C. XVI.

Meminit præterea S. Scriptura navigationum in Ophir Regum Salomonis, Hiram, Josaphat. Job quoque, qui juxta Arabiam habitasse scribitur, mentionem facit *auri Ophiriani*. Unde perspicuum esse potest, navigationes in Ophir tum temporis fuisse cognitas. De navigatione ex Ægypto in Indiam D. Hieronymus cum Strabone prodidere; dum memorant habitacula & frequentia navalia fuisse, quo loco postea in Ægypto de suo nomine Alexandriam condidit Alexander. Commercia deinde aucta fuisse testatur Plinius; & itineris illius in Indiam rationem describit lib. VI. cap. XXIII. Pius etiam Pontifex Asiam describens ait, in Othonis Imperatoris Teutonici vita legi Indicam navem una cum Indicis mercatoribus in Germanico litore fuisse deprehensam, ibique ventorum vi ex Oriente propulsam constitisse. Veneti per Mare Mediterraneum Alexandriam Ægypti navigiis delati, & hinc, aliquo terræ spatio emenso, per sinum Arabicum in Indiam Orientalem superioribus

perioribus temporibus profecti, & inde eodem itinere reversi aromata & pretiosissimas merces, eas recentes minusque corruptas, propter itineris illius compendium, inde in omnes totius Orbis Christiani partes divendebant. Sed Lusitani postea alia via, quæ in Indiam duceret Orientalem, reperta, circumnavigata omni Africa, ad Sinas usque transierunt *Vascus de Gama Portugalensis* Anno C. 1489. prom. Bonæ Spei primus circumnavigavit, Calecutum usque pervenit, & iter illud in Moluccas insulas patefecit. Deinceps secuti sunt Belgæ & Angli. Atque ex eo tempore non solum in Ægypto; verum etiam Venetorum vectigalia valde afflicta fuere. Hinc Ægyptiorum Sultanus, paulo ante quam Ægyptus in potestatem Turcarum deveniret, quum de vectigalibus quotidie multum diminui animadverteret, adeo tulit iniquè, ut missa legatione ad Julium Pontificem atrocia Christianis omnibus sit interminitatus, nisi efficiat, ut Lusitani navigationem istam in Orientalem Indiam intermittant. Verum antiquis temporibus hanc navigationem non fuisse incognitam, etiam *C. Julius Solinus* testatur, qui tradit, totum Meridiei æquor ab India usque in Hispaniam fuisse navigatum: idque probat Jubæ Regis testimonio *Christophorus Columbus Genuensis* incredibili ausu Oceanum Anno à nato Christo CIↃ CCCCXCII. ingressus, insulas Americæ, primum Hispaniolam, & deinde Cubam & Jamaicam, primus invenit. Deinde Anno CIↃ CCCC XCVII. *Americus Vespucius Florentinus* b Emanuelis Portugalliæ Regis auspiciis profectus Terram continentem, quæ ab ipso *America* dicta est, primus ex Europæis detexit & ingressus est. Postea Anno CIↃ IↃC XIX. 10 Augusti *Ferdinandus Magellanus Portugalensis* auspiciis Caroli V. Hispali solvens post XIV. mensium navigationem reperit fretum, *Magellanicum* ab ipso dictum, illudque spatio dierum XXII. navigavit. Sed paulo post, in insula Massan seu Mathan, à Barbaris in pugna occisus est. Illius in eo munere successor *Jacobus Serranus* in insula Sebuth ejus loci regulo nefariè proditus, nullo modo à comitibus suis potuit liberari. Dux itineris deinde allectus est *Sebastianus de Cano*, qui iter illud confecit, & navem *Victoriam*, hoc enim erat ei nomen, post trium annorum & unius mensis iter Hispalin reduxit, universum Terrarum Orbem emensus. Et hæc prima est post hominum memoriam Orbis circumnavigatio. Idem deinde alii quoque ausi sunt: *Franciscus Dracus Anglus*, *Thomas Candisch Anglus*, *Olivier de Nord*, *Sebaldus à Werdt*, *Georgius Spilberg*, *Jacobus le Maire*. Terram verò Australem lustravit *Petrus Ferdinandus* de Quier; ut ipse testatur in Epistola ad Regem Hispaniæ. Navigatio ad Sinas & Insulas Philippinas per Septentrionalem Americæ partem ab Anglis aliquoties est tentata. *Martinus Ferbisher* sinum exiguum detexit, quem putarat esse fretum, vulgò appellatur *Forbishers Streit*. Anno C. 1585. *Davisius* quidam majus invenit fretum, & duobus annis sequentibus ejus exitum frustra quæsivit. Fretum istud ab illo nomen accepit, vocaturque *Fretum Davis*. Ejus cœptis institit *Baffinius*, ingentemque reperit sinum, qui *Baffins Bay* vulgò dicitur. Sub finem seculi præcedentis *Hudsonius* idem tentavit iter: & quod *Davisius* & *Baffinius* eo viderentur erraise, quòd navigationes suas nimium flexissent in Septemtrionem, ille contra Meridiem versus contendit, & per fretum à se inventum, (unde eidem nomen impositum *Fretumque Hudsonii* vocatur) in vastum pervenit pelagus, adeo ut conceperit spem circumnavigandi Americam. Sed à perfidis suis sociis in cymbam nefarie expositus & desertus est Anno C. 1631. *Jamesius* navarchus quidam & Thomas Jacobus sinum *James* cum insulis quibusdam detexerunt: Hunc sinum post ingressus *Thomas Buttonius*, portum invenit commodum, quem *Nelson* appellavit, ejusdemque sinus recessui Occidentali suum imposuit nomen vocavitque *Buttons Bay*, i. e. *sinum Buttonii*. Ex reciprocatione hujus freti colligebat *Thomas* ille, hàc iter patere ad Sinas. Sed naturæ miraculis, quæ ibidem deprehenderat, contentus, recessit, terramque illam Australem nominavit *Valliam Meridionalem*; oramque maritimam Septemtrionalem cum regione ista, *Valliam Septemtrionalem*. Cæterùm navigationes cùm in Americam, tùm in Indiam Orientalem hodie sunt frequentes. (* Vide præterea Danielis Huetii *De Navigationibus Salomonis* egregium libellum, & ejusdem *Histoire du Commerce & de la navigation des Anciens*. Multa egregia suppeditabit Ricciolius in Geographiæ & Hydrographiæ reformatæ Lib. 3. qui Periegeticus dicitur, cap. 22, ubi præcipuas navigationes ad Orbis novi, aut quasi novi Orbis, regiones ab anno Christi

Carthaginis verò potentia florente, *Hannonem* circumvectum à *Gadibus ad finem Arabiæ*, navigationem eam prodidisse scripto: sicut ad extera Europæ noscenda missum eodem tempore *Himilconem*. Præterea *Nepos Cornelius* auctor est apud eundem Plinium, *Eudoxum* quendam sua ætate, quum Lathyrum Ægypti Regem fugeret, *Arabico sinu* egressum, *Gadeis* usque pervectum. multoque ante eum *Cælius Antipater* ibidem affirmat, vidisse se, qui navigasset *ex Hispania in Æthiopiam* commercii gratia. Idem *Nepos* eodem loco apud *Plinium* de Septemtrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, Galliæ Proconsuli, *Indos à Rege Suevorum dono datos*, qui ex India commercii causa navigantes, tempestatibus essent in Germaniam abrepti. Hodie tamen ea navigatio sæpius ab *Hollandis Anglisque* tentata, nunquam perfici potuit; perpetua glacie & diuturnis tenebris obsistentibus. Illa, quæ à Plinio narrantur, si vera sint; jam totus hic noster Orbis circumnavigatus fuit. [2]

Hannonis Navigatio.

Et Himilconis. Eudoxi Navigatio in Æthiopiam.

CAP.

sti 1270. ad sua tempora recenset, insigniores verò aliquanto fusius designat. Idem ferme tentavit anonimus in libro Gallico, *Histoire de la navigation, son commencement, ses progrès & ses découvertes jusqu'à present.* 2. vol. 1722. *Lutetiæ* scioli abortivum fœtum omisissem, sed consulto libri hujus mentionem facio, ne, quod sæpe fit, juvenes titulo decipiantur.)

HEKELII.

b Quem immortalitate dignum judicat *Josephus Scaliger* ad *Manilium* Lib. I. v. 14.

REISKII.

2 Circumnavigatio maris septuplex (de qua mentionem fecimus) eaque nova sic contigit. *Prima* auspicio Emanuelis, Portugallici regis, per Ferd. Magellanum navi, cui Victoriæ nomen erat, usum Anno 1520. intra 1124 dies: *Secunda* auspicio Elisabethæ, Anglicæ reginæ, per Franc. Dracum A. 1577 intra 1056 dies: *Tertia* per Thom. Candisch Anglum A. 1586 intra 777 dies: *Quarta* per Simon. Cardesium Roterodamum A. 1597; *Quinta* per Olivier de Nord Batavum A. 1598 intra 1077 dies: *Sexta* per Wilhelm. Cornel. Schouten & Jacob. le Maire A. 1615 intra 749 dies: *Septima* per Jacob. Eremitam & Joh. Hugenium Hollandos duabus navibus A. 1623. intra 802 dies. a Interim ut superius argumentum persequar, quod cœpi, particularem sive partialem per littora lecta navigationem Tyriis, Carthaginensibus, Græcis & Romanis veteribus nemo detrahet: Qualem à Plinio memoratam ex rebus Cæsarum & Alexandri Macedonis noster auctor repetit. Periplus Hannonius exiguam apud priscos fidem invenit, deque suspectis rebus proverbio locum dedit: Vid. Voss. in hist. Græc. Lib. IV. Navigatio item Eudoxi Cyziceni tota, quam Heraclides Ponticus & Corn. Nepos prodiderunt, à Strabone, gravissimo auctore, tanquam fabula inepta exploditur Lib. II. Quidni explodamus Indos ab rege Suevico ad Q. Metellum Celerem dono missos, & tempestatibus ad mare Germanicum abreptos? Ophiræa etiam Salomonis per mare diuturna excursio quin littoralis fuerit, nullum est dubium, si Ophiram in Chersoneso aurea, Taprobana aut Malacca colloces.

a Veterum particularis.

colloces. (* Ac multo minus dubium erit, si eandem in Sophala Africæ Orientali Regno quæsiveris.) Nec alia ex Ægypto ad Indias per Oceanum navigatio patere potuit, si quæ unquam patuit, de qua Strabo & Hieronymus contestantur. Nulla vero navis Indicæ ad littus Germanicum per tempestatem propulsio valebit, nisi naturæ ac veritati historicæ vim facias. Vetusta nempe oceani navigatio justis limitibus coërcenda est, ne fidem illa excedat, neve fabulosis peccet narratiunculis. Confer Casp. Varerii Comment. de Ophira, ubi ad veterem navigationem multa invenies. Bochart. Geogr. sac. Lib. II. c. 27. (* Vide etiam præstantissimum *Danielis Huetii de Navigationibus Salomonis Commentarium* Amstelædami anno 1698. editum forma quam dicunt in 8. Ejusdem *Histoire du Commerce & de la Navigation des Anciens.* Eandem materiam in nostra Geographiæ Historia pertractavimus.)

CAP. XIV.

Summa totius Orbis divisio.

I.

Divisio Terræ.

Divisio terræ in treis insulas.

DE aquis, id est, de Oceano ejusque partibus, hactenus in compendio dixisse sufficiat, nunc terras exponamus. Totus igitur terrarum Orbis in *treis* potissimum *parteis*, sive in *tres Insulas magnas*, quas Oceanus circumfluus efficit, divisus est: quarum *prima* est quam nos incolimus; altera *America*; tertia *a *Magalanica*; eadem *terra Australis* & *Incognita* vocitata; quia præter litora, nihil dum à nobis cognitum est. Ex his tribus Insulis, sive eas treis Continenteis appellare libeat, primo loco eam explicabimus, quam nos incolimus, ut quæ nobis patria est; quamque jam dudum cognitam plurima ex parte habemus. Hæc quibus Oceani nominibus cingatur *b, supra memoratum est. α

II. De

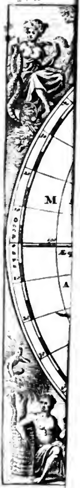
BUNONIS.

α a *Terra* quam à *terendo*, quod superiora ejus pedibus terantur α, dictam volunt, una cum aqua constituit Globum; cujus *rotunditas* constat partim ex eclipsibus lunaribus; quæ, cum perpetuo rotundæ sint, manifeste ostendunt, corpus illud, cujus occasione nascuntur, seu à cujus umbrâ efficiuntur, sphæricam habere figuram: partim quia non tantum accedentibus versus alter-

a Terræ rotunditas probatur.

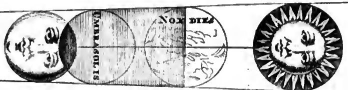
(*a Sic omnes Editiones & malè; debuit enim scribi *Magellanica*; id est pars ea terræ quæ ultra fretum Magellanicum sita est. Hanc non partem vastæ cujusdam continentis, ut primi exploratores regionis suspicati sunt, sed Insularum Americæ ad Meridiem adjacentium, multiplex confirmat experientia. Vide *Relation du Voyage de la Mer du Sud* &c. *par Mr. Frezier*; qui situm, & nomina harumce insularum exhibet. Eæ nihil ad australem terram faciunt, a quâ non mediocri Oceani intervallo dirimuntur.)

(*b *Geographicam Orbis notitiam per littora maris & ripas fluviorum* pleniorem suppeditabit *Georg. Fournier* S. J. Paris 1648.)

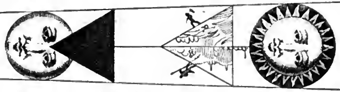

colloces. (* Ac multo minus dubium ... [illegible]

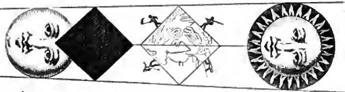
Hoc Schema demonstrat terram esse globosam ,

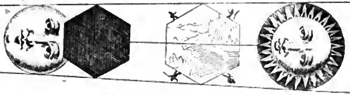
Si terra esset trigona, umbra quoque triangulari figura in eclipsi Lunari appareret.

Si terra esset tetragona, umbra quoque tetragonæ haberet formam ,

Si terra hexagonæ esset figuræ. eius quoque umbra in defectu Lunari hexagona appareret. quæ tamen rotunda cernitur.

II. De cætero & ipsa in treis potissimum omni ævo divisa fuit parteis; quarum nomina, *Europa*, *Asia* & *Africa*. hancque divisionem à numero filiorum *Noachi* habere putatur: *Schemo* obvenisse Asiam; *Chamo* Africam; *Japheto* Europam. Quanquam primi earum limites, pro imperiorum, quæ exorta sunt, ratione, vel etiam Geographorum libitu, mutati fuerunt; ita ut nonnulli *a Chami Japhetique partes Schemi posteris accesserint. β

Europa, Asia, Africa.

III. Nec quidem posteriores mortales, qui circa medium mundi seculum fuere, uno eodemque modo eas divisere. alii quippe *duas* tantum ejus constituerunt *partes*; idque bifariam: quidam

Divisio Orbis in duas parteis.

alterutrum Polorum, stellæ circumpolares magis elevantur, & ab Horizonte vertici adpropinquant; recedentibus vero descendunt & merguntur. Sed & proficiscentibus versus Ortum, sidera citius oriuntur occiduntque; versus Occasum autem ambulantibus idem serius obvenit; vel quod eodem recidit; dies sunt longiores illi, qui versus Occasum iter facit, quam qui versus Ortum; ita ut qui annuo spatio circumiret Orbem, tendendo versus Occasum, integrum diem in itinere amissurus sit; versus Ortum autem superabundaturus uno die. Quæ omnia fieri non possent, si plana esset Maris & Terræ superficies: Tum enim sol & reliqua sidera omnibus terræ incolis una orirentur & occiderent: quod tamen aliter fieri observamus. Intelligimus autem figuram sphæricam non quidem exactissimam & geometrice perfectam; quia montibus, & vallibus exaspera passim est terra: fluvii etiam & maria litoribus suis humiliora sunt &c. Sed secundum vulgatam loquendi consuetudinem, qua non attendimus, quæ exigua sunt & parvi momenti. Pilam enim palmariam rotundam appellamus, licet ex futuris, aut ex frequenti ad parietem allisione, inæqualitatem aliquam contraxerit. Cæterum *Terra* superficies aquis exstans dividitur in partes *grandes* seu principales: & *parvas* seu minus principales. a *Grandis* communiter *Continens* appellatur, vel quia longe lateque continuata est; vel quia minores ei accensentur, quas veluti comprehendit & continet. *Parva* est vel b *Insula*, id est Terræ portio undique mari cincta, vel c *Peninsula*, quæ pene ambitur Mari; annectitur tamen Continenti, exiguæ cujusdam portiunculæ interventu, quæ d *Isthmus* dicitur. e *Promentorium* est mons in mare decurrens.

HEKELII.

α Itaque *Tera* in *Augurum Libris* & quibusdam *Archivis* cum simplici R scribi solere, *Nicolaus Perottus* in *Cornucop.* col. 61. Edition. *Aldina Venetiis* A. CHR. M. D. XIII. in fol. impr. & ex eo *Christianus Becmannus* in *Originib.* L. L. p. 1070. Edition. IVtæ autores sunt. Alii dicunt, *Terram* derivari à Gr. verbo τείρειν, quod *siccare* denotat, quoniam terra elementum est siccissimum. Sed *Tellus* primario *Dea* dicitur, seu *Orbis ille*, sive οἰκουμένη, ubi habitant homines.

BUNONIS.

β *D. Hieronymus lib. Hebr. Quæst.* de septem filiis Japhet, qui *Gen. X. v.* 2, 3, 4. memorantur, tradit, quod possederint Asiam ab Amano, & Tauro Syriæ Cœles & Ciliciæ montibus, usque ad fluvium Tanaim: in Europa vero usque ad Gadira nomina locis & gentibus relinquentes, è quibus postea immutata plurima.

a Terra Continens. b Insula. c Peninsula. d Isthmns. e Promontorium.
(*a Sic Vorstiana, Bertiana, Bunoniana, Londinensis, aliæque Edd. Philippus Labbe S. J. legit *nonnulla*, quod melius videtur.)

quidam *Asiam* atque *Europam*; *Africam* sub hujus nomine comprehendentes, tanquam partem; scissis utrimque (id crediderunt) *Calpe* & *Abyla* montibus, freto divulsam: alii itidem *duas* à freto Gaditano ad Tanaim amnem; hinc *Európam*, inde *Asiam*; sub qua *Africam* etiam intellexerunt.

Divisio Orbis in 4 partes. IV. Alii rursus *in IV. partes* distribuerunt; *Europam*, *Asiam*, *Ægyptum*, & *Africam*. Hinc alii posteà, qui treis ejus

Alia divisio in tres partes. parteis posuere, Europam, Asiam & Africam: Asiæ *Ægyptum* tribuerunt; quamvis minus commode minusque rite Nilum terminum inter Asiam Africamque statuentes: qui ratione pars altera Ægypti Africæ, altera Asiæ accessit. Novissimi *sinum Arabicum terminum* inter Asiam & Africam ponentes, Ægyptum Africæ adjecerunt. Atque hæ quidem universi orbis variæ partitiones *a atque limites diserte apud veteres auctores passim exstant. 1

V. De *Termino* autem *inter Europam Asiamque* obscurior ac minus certa est traditio. Nam qui *Tanaim* flumen statuerunt;

REISKII.

1 Terra continens i. e. continua vel contigua vocatur ea, quæ suis partibus tota cohæret, easque solidas aut firmas continet: Hinc terra etiam firma (*Gallis *la terre ferme.*) Germ. *Das Fusz. feste Land* per *suas partes majores pariter atque minores* dividitur: Illas Geographi duas, tres, quatuor, sex pro suo quisque sensu connumerant: Has Insula, Chersoneso sive Peninsula, Isthmo & promontorio concludunt. Si quis tres solum partes à tribus Noachi filiis, & divisis inter eos sedibus arcessunt, hos in tanta antiquitate, obscuroque negotio scriptores ἀξιόπιστοι, Josephus etiam in Judaicis Antiquitat. Lib. 1. refellunt. Vid. Ricciolus in Geogr. Reformat. Lib 11. Sex vero partes in orbe antiquo & novo alii accuratius tenent, Asiam nempe, Africam, Europam, Americam, Terram polarem arcticam, Terramque polarem antarcticam sive australem: a Omnes tamen totundas faciunt, totique globo terraquaereo figuram sphæricam sive circularem, non exactam adeo; sed grano piperino similem aut æqualem vendicant, rationibus moti tam astronomicis quam geographicis. Erratum igitur fuit inter veteres novosque scriptores, qui conicam, planam, aliamve disco, scaphio, columnæ similem, aut ovalem penitus terræ figuram attribuunt: Hanc ultimam duo Angli Joh. Childrey in Britannia, quam scripsit Baconica, & Th. Burnettius in Theoria telluris sacra comprobant. Plura quæ ad certam globi terrestris magnitudinem, figuram, dimensionem, constructionem, usum, quæque ad chartas geographicas sive Mappas copiosius possent addi, consulto præteribimus, neque loco huic commenta adsuemus astronomica. (*Sapienter de his omnibus silet bonus Reiskius, utinam & de plurimis sibi ignotis quæstionibus passim siluisset. *De magnitudine & figura orbis* terraquei vide *Suite des Memoires de Mathem. & de Physique tirez des Registres de l'Academie Roiale des Sciences de l'Année* 1718.)

HEKE-

a Terræ figura vera falsaque.

(*a Nec debuit omitti Græcorum ambitiosa divisio quâ Orbem *Græcos* inter & *Barbaros* partiebantur; nec celebris altera Judæorum qui Palæstinam vocabant *terram* quasi per excellentiam, reliquum vero orbem *extra terram.*)

Pag. 43.

CBULA NOVA

AuScientiarum Academiâ

et Geographo primario.

runt; fontem ejus per summum errorem in Riphæis montibus, haud procul Oceano Sarmatico posuerunt, qua *Petzora* eos perrumpit amnis. Alii verò, qui *Isthmum*, qui est inter Ponticum Caspiumque maria, pro fine constituerunt; his persuasum fuit, Caspium mare esse sinum Oceani Septemtrionalis, eà regione, quà Obii amnis immensum est ostium, irrumpentem. Nam omne litus, quod est sub Septemtrionibus ab occasu in ortum versus ad Obii usque ostium, ad Sarmatiam pertinet: Sarmatia autem pars est Europæ. Itaque *verum certumque terminum inter Europam, Asiamque* uti habeas; statue post *mare Ægeum, Hellespontum, Propontidem, Bosporum Thracium* β, *Pontum Euxinum, Bosporum Cimmerium, lacum Mæotin, Tanais fluenta*, donec adverso amne ad flexum ejus pervenias, apud *Tujam* opidum: inde lineam duc ad proximam *Obii* fluminis ripam: * hinc pone ipsum flumen *Obium ad Oceanum* usque. γ

Europæ Asiæque limites.

HEKELII.

β De *Bosphoro Thracico* treis Libros elegantissimos, & lectu verè dignos *scripsit Antonius Gyllius*, quos *Lugd. Batav.* Ao. CHR. M. DC. XXXII. in form. 16. impressos quoque vidimus.

(* Hæc Europæ ab Asia secretio non satis saniori geographiæ convenit. Non enim statim apud Tujam oppidum relinquendus est Tanais. Immò pergendum est juxta ejusdem fluminis ripas ad flexum usque Septentrionalem, quo ad Ducatum Resaniæ accedit. Deinde sinuoso tramite qui in mappis facilius conspicitur quam sermone enarratur, ad Duinam flumen progrediendum, non ad Obium qui totus in Asia nullatenus Europæ limes, ne quidem vicinus esse potest. Duina veteribus est Carambyce, quem male cum Obio quidam, Duce Cluverio, confundunt. Sic enim Sarmatia tota in Europa fuisset, quæ tamen in Europæam & Asianam à Geographis discernitur.)

BUNONIS.

γ His addi potest a *Terra Polaris Septemtrionalis*, quæ putatur undique mari & fretis cingi. *De* Universi Orbis variis partitionibus, veroque inter Europam & Asiam termino, *plura cognoscere licebit ex ipsius Cluverii lib. I. de Germ. c. I.* Memoriæ causa ex Varenii Geogr. Gen. adjecimus Tabulam quæ divisionem partium Terræ continet.

Ad finem hujus libri primi addere placuit nonnulla, quæ ad reliquas Globi partes & figuras, ipsasque Tabulas Geographicas declarandas faciunt.

Præter Sphæræ circulos, supra explicatos, hæc porro sunt notanda.

1. *Alveus Globi* sustinetur *Basi* seu *Pedamento*, quod interdum additam habet b *Pyxidem nauticam*, vulgo *Compassum* vocant, Vitruvio *Amusium* dicitur, cujus beneficio Globus ad Mundi plagas dirigitur, & linea Meridiana invenitur. Si vero illa defuerit, alia poterit adhiberi Pyxis, eaque ad partem Austrinam sub Meridiano collocari, ad dirigendum Globum versus quatuor Mundi plagas, ut Horizon respondeat Horizonti Mundi; Meridianus Meridiano: cæterique circuli in Globo cœli circulis. 2. In media

a Terra Polaris Septemtrionalis sive Groenlandia. b Pyxis nautica.

Basi exstat a *Pedunculus* ligneus crena incisus, ut per eam Meridianus, Globusque, pariter attolli ac deprimi possit ad diversas elevationes Poli. 3. Quatuor Pedamenti columellis incumbit *Capitulum Alvei Cyclicum ligneum*, quod vocatur b *Horizon*. Ejus latus superius diversimode distributum est. Interior & Globo proximus limbus in quatuor Quadrantes divisus est, secundum quatuor Mundi angulos, Meridiem, Septemtrionem, Orientem & Occidentem: & horum quilibet rursus distinguitur in 90 partes æquales, ut ita tota circumferentia, sicuti circuli reliqui comprehendat 360. gradus. In eodem limbo duæ reperiuntur crenæ, per quas Meridianus secundum directam Septemtrionis & Meridiei extensionem, ad eam usque profunditatem descendit, ut una Meridiani Globique medium præcise exstet supra planum Horizontis, alterum infra illud lateat. Illud nobis hemisphærium cœli conspicuum repræsentat, hoc non conspicuum. Hunc limbum proxime contingens habet XII. signa cum Planetis signo propriis: quodlibet signum in gradus 30. distribuitur, qui suis spatiolis & numeris in intima ora hujus circuli descripti sunt. Inde porro sequitur *Calendarium* non saltem *Julianum* seu *Antiquum*; sed & *Gregorianum* seu *Novum* decem diebus illud præcedens; quin & nonnunquam *Scaligerianum*, cum nominibus mensium & festorum. Menses in varios divisi sunt dies, adjunctis primis septem literis Alphabeti Romani, in distinctionem dierum hebdomadis, pro diversitate literæ Dominicalis. In quibusdam etiam Globis additus reperitur *Numerus Aureus*. Exterior demum ora habet 32. ventorum nomina, pro differentia plagarum Mundi, & usu nautico. 4. Meridiano æneo infixus est c *Circulus Horarius*, superiori suo plano in 24. horas, pro ratione diei naturalis, distributus. Habet igitur horam duodecimam duplicatam; quarum altera indicat Meridiem; altera mediam noctem: hinc sectio utriusque horæ XII. tam diurnæ, quam nocturnæ Meridiano incumbit. Centrum hujus circuli est Mundi Axis, cujus extremitati index applicatus est æreus, qui cuspide sua, quoties Globus convertitur, una per circulum Horarium movetur, & horas ostendit. Porro Meridiano in Zenith seu Polo Horizontis annectitur per cochleam d *Circulus Verticalis*, *Quarta* seu *Quadrans* Altitudinis etiam dictus, ex ære factus habens 90. gradus, sive quartam Circuli partem, & ita adornatus, ut à puncto verticis seu Zenith secundum Globi gibbositatem demissus in omnes Horizontis partes moveri & circumduci queat. Nonaginta isti gradus ita inscripti sunt huic arcui, ut numeri ab horizonte incipiant, & sursum versus Zenith ascendant. Interdum Globo cœlesti in sectionibus Meridiani & Horizontis affigitur e *Semicirculus positionis*, qui ad certam elevationem constitutus refert initia XII. domorum cœlestium, quas Astrologi distinguere solent per sex Circulos positionum.

Interiorem Sphæram 1. in duas æquales partes dividit f *Æquator*, mensura primi seu quotidiani & communis ab ortu in occasum motus, qui nihil aliud est, quàm Æquinoctialis peripheriæ tam æqualis conversio, ut singulis horis XV. gradus promoveantur, & toties una hora sit absoluta, quoties XV. gradus Æquator confecerit. Ejus situm in cœlo nobis imaginamur, vel quum mediam in Cingulo Orionis stellam observamus, & ejusdem circumvolutionem ab ortu versus occasum simul notamus: Vel quum tempore æquinoctii motum Solis ab Ortu in Occasum attendimus. Ejus enim vestigia Æquatoris situm super Horizontem tum ostendunt. 2. Dividitur Æquator, ut circuli alii, in 360. gradus: & per quemlibet gradum aut re ipsa imaginatione ducitur semicirculus ab uno Polo ad alterum. Hi semicirculi dicuntur g *Meridiani*, seu *Circuli Longitudinis in terra*. Ex his *Primus* est initium reliquorum pingendorum & numerandorum: & Primus ille, ut reliqui, dimidius, non integer pingitur, insignitus areolis coloratis, per quas ejus gradus distinguuntur. Continet 90. gr. ab Æquatore ad Polum Arcticum; & totidem ad Antarcticum. Meridiani Primi locus supra ad Cap. VII. s. III. indicatus est. 3. Per Meridiani gradus singulos ab Æquatore versus utrumque Polum deduci possunt 90. h *Paralleli* seu *Circuli Latitudinis*: Verùm ne loca in Globo per multitudinem circulorum nimium obscurentur, vulgò tam Meridiani quam

a Pedunculus. b Horizontis limbi. c Circulus Horarius. d Circulus Verticalis seu Quadrans Altitudinis. e Semicirculus positionis. f Æquator. g Meridiani seu Circuli Longitudinis. h Paralleli seu Circuli Latitudinis.

quam Paralleli tantum describuntur per decimum quemque gradum Æquatoris & Meridiani. 4. Æquatorem in duobus punctis oppositis intersecat circulus obliquus, *Zodiacus* dictus: Unus semicirculus Zodiaci flectitur ab Æquatore versus Septemtrionem; alter versus Austrum. Distinguitur Zodiacus, uti Æquator, in 360. areolas diversi coloris, per quas gradus denotantur; ducitur que ab Ortu in Occasum. a *Zodiacus* & *Ecliptica* in eo conveniunt, quòd eundem habent axem, eosdemque polos; & in eo tantùm differunt, quòd *Ecliptica* sit circulus in medio Zodiaci, sine Latitudine: *Zodiacus* autem sit circulus, seu *Zona* potius, Latitudinem habens xx. ferme graduum. Sed quoniam in Globo Latitudine Zodiaci ad xx. gradus determinatâ non indigemus, sola in eo pingitur Ecliptica. Polos Eclipticæ sustinet *Colurus Solstitiorum* in Circulis Polaribus. Porrò ab uno Polo Zodiaci ad alterum duodecim in Globo cœlesti describuntur Semicirculi, per initia singulorum *Dodecatemoriorum*, & efficiunt *sex circulos maximos*. *Primus* transit per principia Arietis & Libræ, ostendens initia Longitudinis Signorum: *Secundus* per initia Tauri & Scorpii; atque ita porrò reliqui distribuunt superficiem Globi in duodecim partes æquales; quæ latissimæ sunt in Ecliptica; versus Polos autem Zodiaci paulatim imminuuntur, ac tandem in ipsis Zodiaci Polis concurrunt. Cujuslibet partis spatium nomen habet à signo, inter utrumque semicirculum in Ecliptica comprehenso. Exempli gratia; superficies inter duos semicirculos per initia Arietis & Tauri ductos, comprehendens signum Arietis in Ecliptica, dicitur *Signum Arietis*; omnesque stellæ & Planetæ, aut alia cœli puncta, inter duos illos semicirculos, ex utraque Eclipticæ parte usque ad Polos, comprehensa, dicuntur esse in signo Arietis; atque ita porrò in cæteris. Et hi in *Globo Cœlesti* sunt b *Circuli Longitudinum*. At c *Circuli Latitudinum*, qui ostendunt Latitudinem seu distantiam stellæ ab Eclipticâ, sunt Zodiaco paralleli & transversim per Circulos Longitudinum ducuntur: Sed non expresse pinguntur in Globo, ne stellæ vel alii circuli obscurentur. 5. Ex *Circulis Minoribus* duo *Polares* & duo *Tropici* tubtis solent pingi lineis; & cum aliqua Latitudine, licet nullam habeant. Reliqui, videlicet Paralleli, nigris lineis tantùm notantur. Hactenus de pictura Circulorum; jam sequitur locorum pictura.

Loca in Globo *picta sunt*, Regiones, Gentes, Insulæ, Maria, Flumina, Sylvæ, Montes, Urbes. *Regiones* diversæ diversis coloribus à se invicem distinguuntur; earumque limites notantur multis punctis. *Insula* desertæ, & quæ arena magis sunt, quàm terra exculta, insigniuntur multis & variis punctis. *Silva* indicantur unâ vel alterâ arbore. *Montes* ex pictura facilè cognoscuntur. *Urbes* turribus suisque nominibus notantur. Hactenus de picturâ Geographica in Globo; Jam sequitur *Hydrographica*. In ea observandæ primùm *Linea Nautica*, quæ *Rhombi* Lusitanis dicuntur, & Belgis *de Cours*, item *een Streeck*. Est autem d *Rhombus* linea in Globo Terrestri & Mappis Geographicis, quam navis, Acum Magneticam itineris sui ducem, secuta, in maris superficie certo vento tenere debet. Viam nautis monstrat e *Pyxis nautica*, vulgò *Compassus*. Habet Pyxis illa planum totundum, quod nautæ *Rosam* appellant, cujus circumferentia divisa est in xxxii. partes, tot mundi plagas monstrantes. *Septemtrionem* indicat peculiare signum *Lilii*. Subtùs enim Rosa habet affixam Acum Magneticam, quæ paxillo æneo acuminato imposita libere movetur, & quocunque Pyxis vertatur, plagam respicit Septemtrionalem; sicut reliquæ lineæ reliquas Mundi plagas & ventos. Hoc indice nautæ freti vasto se committunt Oceano, & remotissimas petunt terras. Pingitur Index ille nauticus in Globi Terrestris Æquatore, Meridiano & nonnullis intra Parallelos locis, aliisque Globi & Tabularum Geographicarum partibus: ita tamen, ut Lilium semper respiciat Septemtrionem. In *Arte Navigandi* quatuor præcipuè veniunt consideranda. 1. Longitudines & differentiæ locorum. 2. Eorundem Latitudines & differentiæ. 3. Rhombus, seu Linea, per quam navigandum est. 4. Intervallum seu distantia itineris marini inter duo loca. Sed amplissima illa Navigandi Ars paucis explicari nequit: qui eam scire desiderat, consulat *Nonium*, *Mercatorem*, *Robertum de Huet*, *Adrianum Metium*, & alios. Tantum

a Zodiacus & Ecliptica. b Circuli Longitudinum. c Circuli Latitudinum. d Rhombus. e Pyxis nautica seu Compassus.

tum de picturis necessariis in Globo. Non necessaria pictura est animalium, piscium, aliarumque rerum, quas cælatores & pictores, vel ad ostendenda in Terra & aquis varia animalia, vel ad oblectamentum oculorum, addiderunt.

Fabricam & structuram Globi sequitur ejus usus, qui sanè maximus est, cujus explicationem omnem paucæ non capiunt pagellæ: præcipua tamen, quæ Geographiam cognituro necessaria videntur, in gratiam tironum delibasse hâc vice contenti, earum rerum cupidos ad ipsos Auctores remittimus, qui hanc doctrinam ex instituto & prolixè tradiderunt.

a I. Alveo suo Globus per crenas Horizontis lignei immittitur, usque ad basis pedunculum, qui crenâ suâ excipit Meridianum ita, ut ejus *medium*, hoc est, 180. *gradibus exstet supra planum* lignei Horizontis. Sed *illud Meridiani anei latus, cui inscriptus est numerus graduum, respiciat lignei Horizontis partem Orientalem. Utrum verò Globus in Meridiano rectè pendeat*, examinatur hoc pacto. In medio Meridiani inter utrosque Polos directè supra Æquatorem, est initium numerationis graduum ad utrosque Polos: illud initium lineâ oblongâ notatur: applica itaque huic lineæ acum, ut punctum ejus extremum ferè incidat in Æquatorem, deinde volve Globum, si punctum acus perpetuò incidit in Æquatorem, neque ab eo declinat, rectè ab Axe pendet Meridianus. Porrò, *utrum medium Meridiani exstet supra Horizontem*, examinatur hoc modo. Ad locum aliquem datum elevatur Polus; ac tum conspicitur, quot gradus ab Æquatoris parte Australi numerentur; qui si adduntur gradibus Elevationis, efficere debent 90. His si addis alterius Quadrantis gradus 90. redit numerus 180. graduum, quod est dimidium Meridiani.

b II. *Globus ad Mundi situm*, ut Globi cardines respiciant plagas & cardines Mundi, componitur hoc modo. 1. Globus collocatur in mensa aut tabula plana, ita, ut superficies Horizontis superior maneat parallela cum vero Horizonte. 2. Polus pro loci tui, ubi versaris, latitudine elevatur. 3. Ita Globus convertitur, ut Meridianus æneus congruat cum Linea Meridiana Pyxidis nauticæ in basi Horizontis locatâ; Polus Australis respiciat Meridiem, & Arcticus Septemtrionem. Quo facto Globi Axis respondet Axi Mundi, & partes Horizontis lignei, plagis Horizontis veri. Sed Acus Magnetica quia declinat, res manet dubia nisi fuerit correcta. Si Compassus non est in promptu, vulgo respiciunt ad templorum structuras, in quibus summum altare constructum est ad Orientem, & turres ad Occidentem. Hinc à dextra est Meridies, à sinistra Septemtrio. Observant quoque umbram corporum ad horam XII meridianam, sed quoniam horologiis non satis tutum est credere; neque hic modus satis certus est. Quare alii noctu per cuspides duorum baculorum intervallo aliquo in terram defixorum stellam Polarem aspiciunt, & lineam inter utrumque baculum protrahunt; quæ est meridiana. Sed omnium rectissimè *Linea Meridiana invenitur hoc modo*: Primùm in plano ducitur circulus, in cujus centro erigitur ad perpendiculum stylus, qui longitudine suâ non superet semidiametrum. Observanda deinde umbra Solis projecta à stylo ante meridiem, quando ejus extremitas Peripheriam circuli attingit: qui locus puncto notandus est. Eodem modo pomeridianis horis extremitas umbræ notanda in Peripheriâ eâdem. Inter hæc duo puncta medium punctum exactè sumitur per divisionem arcus intercepti in duas æquales parteis. Ab hoc puncto divisionis per centrum ducenda est linea, quæ est meridiana, & semper indicat horam XII. *Vel hoc modo*: In plano erigitur Stylus ante meridiem, & ex loco ejus per umbræ projectæ extremitatem describitur peripheria. Deinde observatur post meridiem peripheriæ punctum, quod extremitas umbræ attingit. Arcus inter duo illa puncta bifariam secatur, & linea per centrum ducitur, quæ est Meridiana. *Vel demum ita*: In tabula plana & Horizonti parallela describitur circulus, isque per duos diametros dividitur in quatuor quadrantes, & horum quilibet in 90. grad. Extremitates diametrorum notantur vocabulis Meridiei, Septemtrionis, Orientis, & Occidentis. In centro erigitur stylus ad rectos cum tabulis angulos. Deinde inquiritur in quo gradu Horizontis Sol oriatur aut occidat ad eum diem: quo id investigatur. Eo igitur die Sole oriente tabula ita parata tamdiu

a I. Examen Globi; num rectè pendeat in Meridiano & Horizonte. b II. Globum ad situm Mundi componere & invenire lineam Meridianam.

tamdiu convertitur, donec umbra styli tot gradibus cadat ab Occidente versus Meridiem, quot gradibus Sol removetur ab Oriente versus Septemtrionem. Linea igitur Meridiei & Septemtrionis in tabula respondebit lineæ Meridianæ in cœlo. Globo ad Lineam Meridianam constituto, reliqui Mundi Cardines ac venti per se innotescunt. 4. Si locum tuum, in quo moraris, in sphæra terrestri applicas Meridiano; Sphæræ situs per omnia similis est vero situi Terræ, & apparet quomodo & quorsum reliquæ regiones ad locum tuum sitæ sint. 5. Si Globus Cœlestis eodem pacto constitutus convertitur ab Oriente in Occidentem, apparet quomodo & in quibus plagis corpora cœlestia loco tuo oriantur & occidant: quæ nunquam occidant, & quæ nunquam oriantur.

a III. *Sphæra* constituitur *Recta*, quum uterque Polus incumbit Horizonti; & per ejus Zenith transit Æquator. In hoc Sphæræ positu corpora cœlestia cum Planetis rectè supra infraque Horizontem ascendunt, & descendunt. 2. Omnes stellæ, seu vicinæ sint Æquatori, seu longè ab eo remotæ, quæ simul oriuntur, simul transeunt Meridianum, & simul occidunt. 3. Hæc omnia tantum temporis memorantur supra Horizontem, quantum infra illum latent; quia circuli, quos conversione Globi describunt, ab Horizonte in duas æquales partes secantur. Atque hinc sequitur, Solem tàm in Æquatore, quàm extra eum ad Meridiem seu Septemtrionem constitutum, motu cœli quotidiano, æquali tempore supra & infra Horizontem morari; adeoque dies perpetuò æquales efficere suis noctibus. Contingit istud habitantibus *sub Æquatore* absque ulla latitudine versus alterutrum Polum; ut sunt incolæ insulæ D. Thomæ, partis Africæ, Moluccarum quarundam &c. Hanc sphæram habent *Ascii*, de quibus supra c. V. f. 11. ubi simul varietates cœli, quibus obnoxii sunt, memorantur.

b IV. *Sphæra* constituitur *Parallela*, quum Æquator ita applicatur Horizonti, ut fiant paralleli; & alter Polus altissimè tollitur supra Horizontem in Zenith; alter humillimè deprimitur in Nadir. In hoc Sphæræ positu 1. sidera, Circuli, aliæque Globi partes, neque supra Horizontem ascendunt, neque infra eum descendunt, sed parallelè semper cum eo convertuntur. 2. Sol iis per sex menses continuos non occidit, ac reliquos sex menses non apparet. Talem Sphæram habent, si qui sunt sub Polis. Quibus porro cœli mutationibus hi sint obnoxii, dictum est in Periscis Cap. V. ad f. 111.

c V. *Sphæra* fit *Obliqua*, quum alter Polus supra Horizontem ita elevatur, ut *obliquè* inclinetur versus alterutrum Horizontis latus; & alter deprimitur. In hac sphæræ positione 1. Æquator cum cæteris Circulis, Signis & Stellis oblique scandit supra Horizontem, & oblique rursus infra eundem delabitur. 2. Omnes Circuli Æquatori utrinque paralleli, etiam ii, qui per conversionem Sphæræ describuntur à Sole, stellis aut aliis signis, ab Horizonte dividuntur in partes inæquales; ita ut eorum, qui ab Æquatore tendunt versus Polum elevatum, major pars supra Horizontem exstet, minor condatur infra eum: Cæterorum vero versus Polum latentem, major pars subter Horizontem hæreat, minor tollatur supra. Ex quo consequitur, Solem, dum versatur extra Æquatorem, in signo tendente ad Polum conspicuum, conversione Sphæræ majorem partem circuli supra Horizontem, quam infra eum conficere, diutiusque hærere supra terram; & hinc quoque dies efficere longiores suis noctibus: & contra, ubi recessit ad Polum inconspicuum, minorem circuli partem consumere supra, quam infra Horizontem, minusque supra Terram morari, adeoque dies facere noctibus breviores. Simul etiam patet, quo elevatior est alter Polus supra Horizontem, eo circulos secari in partes inæqualiores, ac proinde discrimen dierum & noctium dari evidentius. 3. Sol, dum est in Æquatore, pari semper tempore supra & infra Horizontem commoratur; adeoque dies nocti redditur æqualis. 4. Stellæ omnes circa Polum conspicuum, comprehensæ circulo, intervallo Elevationis Poli descripto, nunquam occidunt; aliæque contra interceptæ circulo ex Polo latente ad Horizontis contactum delineato, nunquam oriuntur: intermediis vero locis positæ, oriuntur atque occidunt; exceptis iis, qui ipsos circulos prædictos occupant, quæ occidunt, neque oriuntur, sed Horizontem duntaxat stringunt. Hanc Sphæræ positionem habent

H omnes

a III. Sphæram constituere Rectam. b IV. Sphæram constituere Parallelam. c V. Sphæram facere Obliquam.

omnes terræ incolæ, quia à lateribus Æquatoris sub quacunque degunt Latitudine, tam ad Septemtrionem, quam ad Meridiem; donec incurrant in ipsos Polos, ubi Sphæra est parallela.

a VI. Ex Constitutione Sphæræ Obliquæ inter cætera hæc duo observantur. 1. *Altitudinem Poli æquari distantia Zenith ab Æquatore, seu Latitudini locorum*; quod per Globum ita demonstratur. Uterque Polus adjungitur Horizonti, ut in Sphæra Recta, & sunt sine ulla elevatione Poli, atque Zenith incidit in Æquatorem. Hinc si alter Polus ex alterutra parte Horizontis attollitur, e. g. x. gradibus; Æquator ex adverso à Zenith totidem gradibus versus Horizontem descendit: & quò plus tollitur Polus, eò plus a Zenith removetur Æquator. Patet igitur per hanc operationem, Elevationem Poli semper æqualem esse distantiæ Zenith ab Æquatore, seu quod idem est, Latitudini locorum. 2. *Altitudinem Æquatoris Polique 90. simul efficere gradus*; ac proinde una Altitudine de 90. gradibus deducta, residuum ostendere Altitudinem alterius; id quod ex Globo ita apparet. Si Polus e. g. attollitur supra Horizontem 20. gradibus, Æquator tantundem recedit à Zenith, & distat ab Horizonte gradibus 70. quorum numerorum summa facit gradus 90. Si Polus elevatur gradibus 60. Æquator 60. quoque gradibus recedit à Zenith, & supra Horizontem attollitur gradibus 30. qui cum 60. constituunt 90. Atque ita porrò in cæteris.

b VII. *Latitudo loci* nihil aliud est, quam distantia ejus ab Æquatore versus Polum. At *Longitudo loci* est distantia ejus à Meridiano Primo in Æquatore ab Occidente versus Orientem numerata. Utraque beneficio Globi invenitur hoc modo. Vertitur Globus, donec locus datus subsstet Meridiano, cujus gradus, qui loco imminet, indicat ejus *Latitudinem*: & gradus Æquatoris, qui stringitur à Meridiano, ejusdem loci *Longitudinem*. c.

c VIII. Quot gradibus vertex loci distat ab Æquatore, totidem polus ab Horizonte elevatur.

d IX. Si locus datus adjungitur Meridiano, & creta acuminata applicatur termino numerationis, in Globo circumvoluto creta describit peripheriam, quæ omnia illa notat loca, quorum eadem cum loco dato est Latitudo.

e X. Distantia diversorum locorum in Globo Terrestri invenitur hoc pacto. Unus pes circini applicatur uni loco, & alter per alteri loco: Hæc intercapedo circini transfertur ad Æquatorem, & numerantur gradus intercepti; quibus multiplicatis per xv. prodit numerus milliarium Germanicorum. Vel hoc modo: Alteruter locorum jungitur Meridiano, eique applicatur Circulus Verticalis, ac cum altero loco componitur; ubi gradus in Circulo illo interjecti indicant locorum istorum distantiam.

f XI. *Situs seu Angulus Positionis est, qui comprehenditur meridiano loci alicujus, & Circulo majori, per vertices datorum locorum transeunte; & plaga Mundi, in quam unus locus ab altero vergit.* Angulus iste invenitur hoc modo: Locus, ad quem Globus rite elevatus est, ponitur sub Meridiano, & Circulus Verticalis vertici ejus loci affixus circumagitur, donec alterius loci verticem transeat. Terminus Circuli ad Horizontem Situm positionis indicat. Et si eâdem operâ gradus in Verticali inter duo illa loca numerantur, eorundem locorum distantia innotescit. Si vero alteruter locus plus quam 90. gradibus remotus infra Horizontem consistat, quem proinde Verticalis nequeat contingere: convertitur Globus, donec locus iste, qui sub Horizonte latebat, eundem stringat: tum Globo firmato è diametro ad alteram Horizontis partem cretâ aut alia materia nota imprimitur: deinde convertitur Globus in priorem situm; & erit nota impressa tantundem ab altero illo Meridiani latere supra Horizontem elevata, quantum ab altero latere locus iste infra Horizontem est depressus. Quo facto, notæ factæ Verticalis imponitur, ac videtur quo in loco stringat Horizontem: quot hic inveniuntur gradus, tot ab altera parte Horizontis locus ille situs est. Si distantia istorum locorum quæritur; numerandi sunt gradus

a VI. Elevationem Poli æquari Latitudini locorum, & cum distantia Æquatoris efficere gradus 90. b. VII Invenire locorum Latitudinem & Longitudinem. c VIII. Polum rite elevare. d IX. Invenire loca, quæ eandem habent Latitudinem. e X. Distantiam locorum invenire per Globum terrestrem. f XI. Dato loco invenire aliorum locorum situm secundum Angulum positionis.

gradus Verticalis ab Horizonte sursum usque ad notam; iisque addenda Verticalis longitudo 90. graduum: atque ita facilè innotescet; si gradus per 15. multiplicantur, provenit numerus milliarium Germanorum.

a XII. *De Zonis*, earum Latitudine, atque cœli mutationibus, quibus earundem incolæ obnoxii, superius dictum est cap. v.

b XIII. De *Asciis*, *Amphiscii*, *Periscii* & *Heteroscii*, qui sint, & quibus in Terræ locis teperiantur, videatur supra cap. v.

c XIV. Ratio inveniendorum *Antœcorum*, *Periœcorum* & *Antipodum*, indicata est cap. v.

d XV. Quomodo invenienda *Climata* & *Paralleli*, monstratum est hujus lib. 1. cap. vi.

e XVI. *Ad Clima inveniendum*, quum necessarium sit scire *diem loci dati longissimum, is investigatur per Globum hoc modo.* Polo ad locum datum rite elevato, primus gradus Cancri, in quo Sol existit, quum nobis efficit diem longissimum, creta aut alio notetur signo. hic locus Solis adducatur ad Horizontem Occidentalem, & Index Circuli Horarii ad horam XII. Volvitur deinde Globus, donec locus Solis notatus perveniat ad Horizontem Occidentalem. Quo facto index monstrat numerum horarum diei longissimi ad datam elevationem. Reliquæ inde horæ ad 24. sunt noctis, monstrantque noctem brevissimam. Eâdem ratione ex primo gradu Capricorni ostenditur quantitas diei brevissimi, & noctis longissimæ. Quamquam etiam ex inventa quantitate diei longissimi facile apparet quantitas noctis longissimæ, quæ diei longissimo semper æqualis est. Sicut & dies brevissimus æqualis est nocti brevissimæ.

f XVII. *Locus Solis in Ecliptica quolibet anni tempore invenitur hoc modo.* Quæritur dies mensis, quo id investigatur, in Calendario Horizontis; cui respondet gradus signi Zodiaci, qui quæsitus in Globo ostendit verum locum Solis ad diem propositum. Sic agitur cum omnibus diebus totius anni. At in anno bissextili post 28. Februarii sequens dies est assumendus, ut pro 29. Februarii primus Martii, & pro primo Martii secundus, & ita porro progrediendum. Quum vero hic modus non omnino accuratus sit, satius est locum Solis discere ex Ephemeridibus. Hic Solis locus creta aut alio signo in Globo notandus; non tamen ubi signum Zodiaci apparet pictum, sed ubi nota illius signi Astronomica invenitur. Nam secundum dodecatemoria procedendum est, non secundum asterismos.

g XVIII. *Ortus & Occasus Solis invenitur hoc modo.* Eligitur locus cognitæ Latitudinis, ad quam Polus elevatur. Deinde ex problemate proxime præcedente quæritur eo ipso die locus Solis, qui adducitur ad Meridianum, & index horarius ad horam XII. Demum convertitur Globus, donec locus Solis stringat Horizontem in Oriente. Quo facto index ostendet horam ortus Solis; Si revolvitur idem locus Solis ad Horizontem in Occidente, index ostendit horam occasus. Sed beneficio Æquatoris, qui continens gradus 360. spatio horarum XXIV. h. e. die Naturali, transit Meridianum, ita ut singulis horis transeant gradus XV. & singulis Minutis unius gradus quadrans, tempus ortus & occasus Solis multò certius haberi potest hoc modo. Locus Solis applicatur Horizonti in Oriente, & notatur gradus Æquatoris, qui occupat Meridianum. Inde convertitur Globus, donec locus Solis tangat Meridianum, ac observatur gradus Æquatoris simul stringens Meridianum. Hic numerus graduum, qui ab ortu Solis, ad meridiem usque pertransierunt Meridianum, dividitur per 15. (quia 15. gradus unam conficiunt horam) & prodit horarum numerus. Residui gradus multiplicantur per 4. (quia quilibet gradus valet 4. Scrupula horaria, scrupulum videlicet est sexagesima pars horæ.) Si hic numerus horarum & Scrupulorum deducitur à 12. reliquæ horæ indicant tempus Ortus Solis. Pari modo invenitur hora occasus Solis; si ejus locus adjungitur Meridiano: ac observatur gradus Æquatoris simul stringens Meridianum. Deinde convertitur Globus, donec locus

H 2 Solis

a XII. Zonarum numerus & latitudo. b XIII. Ascii, Periscii, Amphiscii, Heteroscii. c XIV. Antœcos, Periœcos & Antipodes invenire. d XV. Climata & Parallelos invenire. e XVI. In Globo invenire diem longissimum. Invenire noctem brevissimam: Item diem brevissimum, ac noctem longissimam. f XVII. Locum Solis in Ecliptica quolibet anni tempore indagare. g XVIII. Horam ortus & occasus Solis ad quamvis Latitudinem quolibet anni die explorare.

Solis tangat Horizontem in Occidente: qui numerus graduum in Æquatore si accipitur, ac eâdem ratione dividitur per 15. ac residuum multiplicatur per 4. prodit hora occasus Solis à meridie. *Singulis horis* XV. *in Æquatore transire gradus*, potest in Globo demonstrari. Notetur quodvis Æquatoris punctum, eoque adducto ad Meridianum Index collocetur ad horam XII. Volvatur deinde Globus, donec Index monstret primam horam, atque deprehendes, punctum Æquatoris notatum recessisse XV. gradibus à Meridiano. Si iterum volvas globum, donec index monstret horam secundam, deprehendes Æquatoris gradus XV. Meridianum transisse; ac ita porro. *Quamobrem Gradus Æquatoris in horas mutari possunt*; si primus Gradus ♈ adducitur ad Meridianum, si Index ad horam XII. Globusque volvitur ad Occasum, donec illæ partes Æquatoris, quæ in horas erant mutandæ, transeant, & Index monstrabit horas quæsitas. In contrarium agitur, si pro horis Æquatoris partes cognoscendæ.

a XIX. *Quantitas dierum & noctium facilè cognoscitur ex problemate præcedenti.* Investigatur tamen hoc etiam pacto. Globo ad locum datum ritè elevato, locus Solis adjungitur Horizonti in Oriente, & index horæ 12. versùs Austrum. deinde convertitur Globus, donec locus Solis tangat Horizontem in Occidente. Numerantur horæ ab indice confectæ, quæ indicant diei longitudinem: Residuum est longitudo noctis. Vel ita: Locus Solis adjungitur Horizonti in occidente, & index horæ XII. Si Globus deinde convertitur, donec locus Solis pulset Orientem, index ostendet longitudinem noctis.

b XX. *Ascensio Obliqua est gradus Æquatoris, qui oritur cum Sole aut stellâ in Sphærâ Obliquâ.* Sol igitur vel stella admovetur Horizonti Orientali, & qui gradus Æquatoris una oritur, dicitur Ascensio Obliqua. Exstant passim Tabulæ Ascensionum obliquarum ad varias Poli elevationes consignatæ, quæ ex libris Astronomorum cognosci queunt. Faciunt enim ad intelligendas causas inæqualitatis dierum & horarum Naturalium & Artificialium.

c XXI. Ducitur locus Solis vel stellæ ad Horizontem in Occidente, & quicunque gradus Æquatoris Horizontem una stringit, dicitur Descensio Obliqua.

d XXII. *Ascensio Solis vel stella nihil aliud est, quàm gradus Æquatoris, qui cum iisdem supra Horizontem emergit; Recta igitur Ascensio est, gradus Æquatoris, qui cum Sole in Ecliptica aut stella in Sphæra Recta ascendit.* Ad hanc Rectam Ascensionem inveniendam, Sol vel stella adjungitur Meridiano; & Æquatoris gradus, quem Meridianus in eo situ intersecat, indicat Rectam Ascensionem. Reperiuntur Tabulæ Ascensionum Rectarum in libris Astronomorum.

e XXIII. *Recta Descensio* est in iisdem Æquatoris gradibus, in quibus Ascensio Recta.

f XXIV. Zonæ Torridæ incolæ, quibus Circuli Tropici valdè remoti sunt, nulla habent Crepuscula. Iis verò, qui Zonis Frigidis sunt propiores, tota ferè nox crepera est, nec quicquam certi de eorum Crepusculis dici potest. In nostris tamen regionibus *Crepusculum definitur sesquihorâ*, ita ut ejus mensura sit 18. graduum. *Cognoscitur autem Crepusculum hoc modo:* Locus Solis jungitur Meridiano, & index horarius applicatur ad horam XII. Deinde gradus Eclipticæ, qui loco Solis è diametro opponitur, signatur, & in Horizonte Occidentali ad Quadrantem Altitudinis 18. gradibus attollitur. Ita index horarius monstrat initium crepusculi matutini. Idem gradus Soli oppositus in Oriente per gradus 18. elevatus, monstrat finem crepusculi vespertini. Notandum tamen, profunditatem Solis 18. graduum non esse per omnia loca & tempora constantem, ob variam aëris temperiem & altitudinem, per quas fit, ut citiùs aut tardiùs solito Crepuscula incipiant & desinant.

g XXV. *Loca, quibus sol uno eodemque die fit verticalis, ostenduntur hoc modo:* Primùm ex dato die inveniatur locus Solis in Eclipticâ secundum problema XVII. Deinde adducatur locus Solis ad punctum Meridiani, quod ei imminet, & volvatur globus: Ita omnia loca, quæ notatum punctum transeunt, sunt illa, quæ quæruntur. Vel, cretâ

a XIX. Quantitatem dierum & noctium cognoscere. b XX. Ascensionem Solis, vel stellæ Obliquam invenire. c XXI. Descensionem Solis vel stellæ invenire Obliquam. d XXII. Ascensionem Solis vel stellæ Rectam invenire. e XXIII. Invenire Descensionem Rectam. f XXIV. Initium & finem crepusculorum indicare. g XXV. Dato die anni invenire Telluris loca quibus sol eo die in meridie fit verticalis.

cretâ acuminatâ applicatâ describatur parallelus, qui loca illa indicabit. Idem quoque potest in Mappis ostendi; si locus Solis in Ecliptica notatur, & per eum ducitur parallelus Æquatoris rectus vel curvus, prout Tabula rectilinea vel curvilinea fuerit. Ita omnia hujus paralleli loca erunt illa, quæ quæruntur. Id autem fieri debet in utroque Mappæ hemisphærio.

a XXVI. Quæ loca eundem habent Parallelum, eadem habent omnes dies anni æquales, & eandem quantitatem diei longissimi.

b XXVII. *Data unius loci hora, alterius etiam loci hora invenitur hoc modo:* Locus cujus hora datur, adducitur ad Meridianum æneum, index ad eam horam Circuli Horarii, quæ datur. Volvitur deinde Globus, donec alter locus datus veniat sub Meridianum: quo facto index in eo Globi situ monstrabit horam quæsitam illius loci.

c XXVIII. *Loca, quæ ad datam nostram horam quamcumque habent meridiem, aut mediam noctem aliamve horam, ita exhibentur:* Noster, seu datus locus alius, adducitur ad Meridianum, index ad datam horam Circuli Horarii. Deinde volvitur Globus, donec index monstret horam XII. meridiei. Ita loca, quæ Meridiani semicirculo superiori, à Polo elevato ad Polum depressum, subjecta conspiciuntur, sunt ea, quæ meridiem ad datum tempus agunt. Et si Globus porrò pro arbitrio nostro vertitur, index semper monstrat horam; quam eo tempore habent loca Meridiano subjecta.

d XXIX. Polus pro data loci Latitudine primum elevandus, & Globus ad Cardines Mundi rite constituendus est. Deinde acicula infigenda loco Solis in Ecliptica ad perpendiculum, (seu, ut loquuntur, perpendiculariter,) vel, quod satius, Gnomon Sphæricus applicandus Eclipticæ, ita ut apex gnomonis loco Solis incumbat, atque ita ad Meridianum adducatur, & index ad horam XII. Volvatur postea Globus, donec acicula nullam jaciat umbram in Globo; & in eo situ index monstrabit horam quæsitam.

e XXX. *Norimbergensis* hodie, ut olim *Babylonii*, aliique populi numerant horas XXIV. ab ortu Solis ad sequentis diei ortum. *Quæ hora ita invenitur.* Elevatur Polus pro dati loci latitudine; & locus Solis ex dato die inventus adducitur ad Meridianum, index ad horam XII. Circuli Horarii. Volvitur deinde Globus, donec index monstrat datam horam. Globo ita manente immoto, index reducitur ad XII. Quo facto volvitur Globus ab Occasu ad Ortum, donec locus Solis ad Orientem in Horizonte appareat; & in Circulo Horario numerantur horæ à XII. versus Ortum usque ad indicem. Hæ sunt horæ quæsitæ Norimbergenses seu Babylonicæ.

f XXXI. *Ex datâ horâ Norimbergi, nostra numerationis hora, quæ à media nocte vel meridie incipit, invenitur hoc modo:* Polus pro loci dati Latitudine elevatur. Locus Solis notatur in Ecliptica, & ad Orientalem Horizontem adducitur: Index Horarius ad horam XII. Deinde volvitur Globus versus Occasum, donec index monstret in Circulo Horario datam horam ab Ortu. Hoc facto, index reducitur ad horam XII. deinde movetur Globus, donec locus Solis reductus sit ad Meridiani semicirculum, quem proximè transiit; & numerantur horæ à XII. ad Indicem in eam plagam, in quam motus Globi factus est. Ita hora nostræ numerationis à meridie vel media nocte reperietur.

g XXXII. Hodie in multis Italiæ locis, sicut olim in Græcia, numerantur 24. horæ *ab uno occasu Solis ad sequentem, ad quas inveniendas ex horis nostra numerationis sic agitur.* Elevatur Polus pro dati loci Latitudine; Locus Solis in Eclipticâ notatur, atque ad Meridianum adducitur; index ad horam XII. meridianam Circuli Horarii collocatur. Deinde volvitur Globus, donec index ille monstret horam datam. Postea immoto Globo reducitur index ad horam XII. quo facto volvitur Globus versùs Or-

 tum,

a XXVI. Ostendere, quibus in locis omnes anni dies sint æquales; adeoque habeant etiam eandem diei longissimi quantitatem. b. XXVII. Datâ horâ unius loci in Globo dati invenire horam alterius loci dati. c XXVIII. Datâ horâ nostri loci ostendere in Globo omnia illa loca, quæ ad datam illam horam habent meridiem; item illa, in quibus media nox, & illa, in quibus sit alia quæcunque hora. d XXIX. Beneficio Globi Sole lucente cognoscere horam loci, cujus latitudo data est. e XXX. Datâ horâ nostræ numerationis invenire quota sit hora ab ortu Solis. f XXXI. Datâ horâ ab ortu seu Norimbergensi, invenire nostræ numerationis horam. g XXXII. Datâ horâ nostræ numerationis invenire horas Italicas.

tum, donec locus Solis in Occidentali Horizonte conspiciatur. Numerantur demum horæ à XII. usque ad indicem secundum plagam motus. Et hæ erunt horæ numerationis Italicæ. *Hora Italica per radios Solis in globo investigatur h. m.* Loco Solis Occidentis advoluto ad diem observationis, indiceque applicato horæ XII. vertitur globus, donec gradus loci Solis supra Horizontem ascendat in Oriente, aut in Occidente. Ibi collocatur Gnomon Sphæricus, aut acus modico ceræ firmata, & obvertitur Soli, donec nullam de se projiciat umbram in alterutrum latus: & indicabit index horam quæsitam numerandam à XII. meridianâ.

a XXXIII. *Ex data hora Italica seu ab occasu Solis, nostra numerationis hora invenitur hoc modo*: Polus elevatur pro loci latitudine. Solis locus in Ecliptica notatur, atque ad Meridianum adducitur. Index collocatur ad horam XII. Volvitur deinde Globus versus Occasum, donec index monstret horam datam Italicam; ac tum immoto Globo reducitur index ad XII. Hoc facto, locus Solis revolvitur ad eum Meridiani semicirculum, quem proximè transiit. Ita horæ inter XII. & indicem interceptæ, si numerantur à XII. versùs ortum, sunt horæ à meridie vel media nocte secundum nostram numerationem.

b XXXIV. Horarum aliæ sunt *Æquales, seu Æquinoctiales*, aliæ *Inæquales* seu *Temporales*. *Hora Æqualis* est vigesima quarta pars diei naturalis, & perpetuò manet ejusdem quantitatis. *Æquinoctiales* dicuntur illæ horæ, quoniam per Æquinoctialis Circuli regularem & æquabilem motum distinguuntur, dum de eo tanto temporis spatio XV. gradus perpetuò ascendunt, & in opposita Æquatoris parte totidem gradus infra Horizontem descendunt. Ob commoditatem & facilitatem horarum Æqualium usus hodiè apud omnes ferè gentes est frequens. c *Hora Inæqualis, quæ & Temporalis appellatur*, est duodecima pars diei vel noctis artificialis. *Inæquales* dicuntur hæ horæ, quoniam diurnæ cum suis horis nocturnis collatæ, aut cum diversorum inæqualium dierum horis, nunquam sunt ejusdem magnitudinis: sed quoties dies crescunt aut decrescunt, toties horarum etiam quantitas, certa quadam & regulari vicissitudine, immutatur, prout dies & noctes augentur aut minuuntur, exceptis duobus Æquinoctialibus diebus, in quibus horæ Æquales & Inæquales sunt ejusdem quantitatis. Veteres ac præcipuè Judæi his usi sunt horis Inæqualibus (unde & *Judaicæ* nonnullis appellantur *Horæ*.) Quod patet ex historia Euangelica *Matth.* XX. *v.* 3. 5. 6. *Luc.* XXIII. *v.* 44. *Joh.* XI. *v.* 9. *Actor.* II. *v.* 15. *Plinius* quoque *lib.* II. *cap.* 97. aliique horarum istarum mentionem faciunt. Sed quum horarum Inæqualium usus multa habeat incommoda, horis tantum utimur Æqualibus. d *Quantitas horarum Inæqualium facile invenitur*, si datæ diei vel noctis horæ Æquales multiplicantur per 60. in minuta, & collecta per 12. dividuntur: & quæ post divisionem reliqua sunt, iterum multiplicantur per 60. in secunda, vel ulteriores; quæ denique divisa producunt horas Inæquales, ad quamlibet diem datam. *Sit exemplum.* Si dies fuerit horarum Æqualium 15. primorum 19. secundorum 52. illæ 16. horæ primum resolvuntur in 960. prima min. quibus adduntur adhærentia minuta 19; congregatum erit 979. quod si dividitur per duodecim, offerentur 81. prim. Reliqua 7. min. prima si rediguntur in secunda per 60. prodeunt 420. secunda; quibus si adduntur 52. secunda, fiunt 472. secund. quæ divisa per 12. dant 39. secund. Quatuor secunda, quæ post divisionem reliqua sunt, rediguntur in 240. tertia; hæc divisa dant 20 tert. Et tanta est longitudo horæ Inæqualis diei datæ, videlicet 81. minutorum primorum, 39. secundorum, 20. tertiorum. *Sit exemplum aliud.* Si dies fuerit 7. horarum, 40. minutorum primorum, & 8. secundorum, horæ integræ multiplicatæ per 60. dant 420. prima; quibus si adduntur 40. adhærentia minuta, tum prodeunt 460. min. prima. Hæc divisa per 12. prima constituunt 38. prima. Residua 4. prima rediguntur iterum per 60. in 240. secunda, quibus si adduntur illa 8. secunda: Congregatum erit 248. secund. quæ divisa per 12. producunt 20. secunda. Reliqua 8. secunda resolvuntur in 480. tertia; hæc quoque divisa per 12. dant 40. tertia. Habe-

a XXXIII. Datâ horâ Italicâ invenire horam nostræ numerationis. b XXXIV. Hora Æqualis, seu Æquinoctialis. c Hora Inæqualis, seu Temporalis. d Horarum Inæqualium quantitatem invenire.

Tabula exhibens horas Æquales in ſcrupulos reſolutas.

Hor.	Min.	Hor.	Min.	Hor.	Min.
1	60	9	540	17	1020
2	120	10	600	18	1080
3	180	11	660	19	1140
4	240	12	720	20	1200
5	300	13	780	21	1260
6	360	14	840	22	1320
7	420	15	900	23	1380
8	480	16	960	24	1440

Habebit igitur in exemplo dato una hora Inæqualis 38. minuta prima, 20. ſecunda & 40. tertia. *Hoc modo omnium dierum & noctium artificialium horas Inæquales aſſequimur.*

a XXXV. *Globus Terreſtris ita poteſt ſuſpendi aut conſtitui, ut Sole lucente iſta Globi partes illuminentur, quas Sol in ipſá Tellure quovis tempore illuminat, & ſimul appareat, quibus populis Sol oriatur ad ſingula temporis momenta, quibus occidat, quibus meridiem agat, quibus omnino occultatus ſit, & cui loco ſit verticalis, quod exhiberi poteſt hoc pacto.* Locus in quo globus ita collocandus eſt, notatur in ipſo Globo, ad Meridianum adducitur, & creta notatur punctum Meridiani loco iſti imminens. Si igitur Globus è fune ſuſpendendus eſt, alligandus eſt funis huic puncto Meridiani. Si verò in loco aliquo firmiter collocari debet, trajiciendus eſt ſtylus ferreus ex hoc loco per centrum Globi usque ad oppoſitum punctum, atque hic ſtylus ferreus plano Horizontali arctè infigendus, ut ſit immobilis. Deinde Globus ad quatuor Mundi Cardines diſponendus, quo facto ad ſingula momenta diei, Sole lucente, licet in Globo contemplari partem Telluris illuminatam, & partem non illuminatam. Illa verò loca, quæ in medio ſemicirculo partis illuminatæ jacent, ſunt illa, quæ ad iſtud temporis momentum habent meridiem. Illis, quæ ad Orientem in Semicirculo diſcernente partem illuminatam à non illuminata ſita ſunt, Sol occidit. Ab his, quæ jacent ad Occidentem in ſemicirculo diſcernente partem illuminatam à non illuminata, Sol oritur

a XXXV. Globum terreſtrem ita ſuſpendere aut conſtituere, ut lucente Sole eæ Globi partes illuminentur, quas Sol in ipſa Tellure quovis tempore illuminat, & ſimul appareat, quibus populis Sol oriatur ad ſingula temporis momenta, & quibus occidat: quibus meridiem agat, & quibus occultatus ſit. Solis locum in Ecliptica invenire. Loca oſtendere, quibus Sol eſt verticalis. Horam diei invenire.

oritur. *Ad locum Solis in Ecliptica inveniendum*, circa medium partis illuminatæ acicula vel gnomon sphæricus hinc inde moveatur, donec nullam jaciat umbram punctumque in Globo notetur. Hoc enim ad meridianum adductum indicabit declinationem puncti Eclipticæ, in quo Sol est tempore observationis, unde pro conditione temporis, Verni vel Æstatis, Autumni vel Hyemis ipse locus Solis cognoscetur, & in e anni dies. *Ille quoque locus in Globo*, in quem acicula infixa nullam projicit umbram, est is, cui *Sol* ad illud temporis momentum *verticalis* est; & parallelus per hunc locum transiens exhibet omnia loca, quibus Sol ad illum diem fiet verticalis. Porrò *hora loci, in quo Globus ita collocatus vel suspensus est, invenitur hoc modo.* Locus iste, cui Sol est verticalis, adducitur ad Meridianum. Index ad horam XII Circuli Horarii, & volvitur Globus donec locus noster, sive, in quo Globus situs est, ad Meridianum perveniat. Tunc index monstrat horam quæsitam. At quoniam Globi conversio fieri non potest, si per stylum ferreum plano Horizontali affixus est; ideò fatius fuerit Globum suspendere; & simul Polos ita alligare, ut eundem retineant situm.

a XXXVI. Globus Terrestris modo jam dicto suspensus, Luna lucente, ostendit quoque, quibus populis ad quodvis temporis momentum, quo illa supra Horizontem nostrum commoratur, conspicua, quibus oriatur, quibus occidat & quibus sit verticalis. Quæ omnia ex præcedente problemate manifesta sunt.

b XXXVII. *In Globo Terrestri exhiberi possunt omnia loca, quibus sidera tanto tempore infra Horizontem occultantur, quanto alio in loco supra Horizontem commorantur*, hoc modo. Noster, vel alius locus datus, adducitur ad Meridianum, & invenitur Parallelus Antœcorum. Omnia loca in hoc Parallelo sita sunt, quæ quæruntur; quod in Globo monstrari potest; si polus elevatur pro dati loci latitudine, & deprimitur pro hujus inventi Paralleli latitudine.

c XXXVIII. *Certissimus videtur esse modus inveniendæ Latitudinis*, si in signis Borealibus declinatio Solis circa illud tempus ab inventa maxima altitudine solis subtrahitur: Quod relinquitur, est complementum Elevationis Poli. Illud si a 90. subtrahitur, emergit elevatio quæsita. *Robertus Hues sequentem tradit modum.* Meridiana Solis altitudo observatur Radio, Quadrante, aut hujusmodi instrumento, & Solis locus in Ecliptica Globi inventus Meridiano applicatur; & Meridianus hac illac in suis fissuris consistens circumducitur, usque dum idem Solis locus totidem gradibus ab Horizonte attollatur, quot sunt observatæ Solis altitudines. In hoc Globi situ polus alter, supra Horizontem eminens, indicabit Latitudinem loci. *Non dissimilis est modus, quo vulgo nautæ locorum Latitudines indagare solent*, per meridianas Solis altitudines, & Tabulas declinationum.

d XXXIX. *Data quantitate diei longissimi in quodam Telluris loco, ejusdem Latitudo invenitur, simul omnia illa exhibentur loca, quæ eandem habent diei quantitatem, hoc modo*: Locus Solis diei longissimi, qui est 1. gradus Cancri, adducitur ad Meridianum; index ad horam Circuli horarii XII. Volvitur deinde Globus, donec index monstret horam illam à qua numerus datus longissimi diei denominatur; ita, ut ad horam XII. mediæ noctis adjungantur reliquæ horæ continua numeratione; & tunc punctum Tropici existens in Meridiano notatur. Deinde adducitur primus gradus Cancri ad Horizontem in Oriente, & Meridianus in crena sua ita movetur Polo elevato vel depresso, donec alterum Tropici punctum notatum existat ad Horizontem in Occidente; ita ut 1. gradus Cancri adhuc sit in Oriente. Quo facto, numerantur gradus Elevationis Poli. Ea enim est quæsita Elevatio Poli & Latitudo Paralleli, qui in Globo invenitur, si totidem gradus numerantur in Meridiano ab Æquatore versùs Polum, & creta applicata ad terminum numerationis Globus volvitur. Hie Parallelus descriptus erit is, qui quæritur.

a XL.

a XXXVI. Loca quibus Luna oriatur, & quibus occidat, ostendere. b XXXVII. In Globo Terrestri exhibere omnia loca, quibus sidera tanto tempore infra Horizontem occultantur, quanto nobis, vel alteri dato loco, supra Horizontem commorantur. c XXXVIII. Loci dati invenire Latitudinem & Elevationem Poli. d XXXIX. Datâ quantitate diei longissimi invenire loci Latitudinem seu Elevationem Poli.

a XL. *Longitudines locorum* incognitæ per initia Eclipsium Lunarium investigantur; quæ, si quibus in locis una hora citius contingunt, quàm in aliis, indicant, ea loca recedere versus Ortum xv. gradibus. De longitudine locorum observanda & invenienda plures modi cognosci queunt ex *Bernh. Varenii Geographia Generalis l.* III. *c.* XXXI. *Adriani Metii Mensura Geographica p.* 7. *Joannis de Sacro Bosco Commentariis in Junctini Spharica p.* 449.

b XLI. *Locorum distantia accuratius ex Longitudine & Latitudine locorum invenitur: Primò*, si loca sola Latitudine differunt, eundem habent Meridianum, sed diversos Parallelos, subtrahitur minor Latitudo à majore, & oritur differentia Latitudinis in Gradibus & Minutis. Gradus differentiæ Latitudinis multiplicantur per 15. Minuta, dividuntur per 4; & utrimque milliaria inveniuntur. *Si verò alterius loci Latitudo sit Borealis, alterius Australis*, Summa Latitudinum est distantia quæsita. *Secundò*, *si loca sola differunt longitudine*, & sita sunt sub eodem Parallelo, eamdemque habent distantiam ab Æquatore, sed in diversis Meridianis; subtrahitur minor Longitudo à majore, & oritur differentia in gradibus & Minutis. Sed quia Paralleli, in quibus numeratur Longitudo locorum, non sunt Circuli Magni, nec inter se æquales: sed minores & contractiores, quo longius ab Æquatore recedunt, & majores ac ampliores, quo eidem sunt propiores. Quapropter nec quindecim milliaria uni gradui cujusque Paralleli (exceptis gradibus Æquatoris) nec pares numero respondere possunt: sed tot, quot vel proportio Paralleli cujusque ad Æquatorem in Tabula opposita ostendit. Nam ex proportione cujusque Paralleli ad Æquatorem collegerunt Artifices, quot milliaria uni gradui cujusque Paralleli respondeant, eaque in Tabulam, ut discentibus laborem & difficultatem minuerent, incluserunt. Cum gradibus igitur communis Latitudinis inventis ingredimur sequentem Tabulam, quam vocant *Canonion Appiani*, quæ gradus Longitudinis extra Æquatorem in milliaria conversos continet. *c*

a XL. Longitudinem alicujus loci invenire. b XLI. Distantiam locorum ex eorum Longitudine & Latitudine invenire. Quæ differunt solâ longitudine.

Tabula continens gradus Longitudinis, extra Æquatorem converſos in milliaria.

Gr. Lat.	Mill.	Min.	Gr. Lat.	Mill.	Min.	Gr. Lat.	Mill.	Min.
1	14	59	31	12	52	61	7	16
2	14	59	32	12	43	62	7	2
3	14	58	33	12	35	63	6	48
4	14	58	34	12	26	64	6	34
5	14	56	35	12	17	65	6	20
6	14	55	36	12	8	66	5	6
7	14	53	37	11	59	67	5	52
8	14	51	38	11	49	68	5	37
9	14	48	39	11	39	69	5	21
10	14	46	40	11	29	70	5	8
11	14	43	41	11	19	71	4	53
12	14	40	42	11	9	72	4	38
13	14	37	43	10	58	73	4	23
14	14	33	44	10	47	74	4	8
15	14	29	45	10	36	75	3	53
16	14	25	46	10	25	76	3	38
17	14	21	47	10	14	77	3	22
18	14	16	48	10	2	78	3	7
19	14	11	49	9	50	79	2	52
20	14	6	50	9	38	80	2	36
21	14	0	51	9	26	81	2	21
22	13	54	52	9	14	82	2	5
23	13	48	53	9	2	83	1	50
24	13	42	54	8	49	84	1	34
25	13	36	55	8	36	85	1	18
26	13	29	56	8	23	86	1	3
27	13	22	57	8	10	87	0	47
28	13	15	58	7	57	88	0	31
29	13	7	59	7	43	89	0	16
30	12	59	60	7	30	90	0	0

Opera-

Operatio ex hac Tabula ita instituenda. Milliaria, quæ respondent communi Latitudinis gradui, ponuntur secundo loco Regulæ Detri. Primum locum occupant 60. minut. vel 1. gr. Tertium differentia. Tertio, a *Si loca & Longitudine & Latitudine differunt*, 1. Inquiritur differentia Longitudinis & Latitudinis, per subtractionem minoris à majore. 2. Differentia Latitudinis commutatur in milliaria, & numerus productus servatur ad partem. 3. Sumitur dimidium differentiæ Latitudinis, idque additur ad Latitudinem minorem; vel subtrahitur à majore, & efficitur Latitudo utrique loco communis. 4. Cum hac Latitudine ingressi in Tabulam præcedentem, consideramus quot milliaria uni gradui Longitudinis respondeant. 5. Cum his milliaribus inventis multiplicatur differentia Longitudinis. 6. Numerus productus ex multiplicatione milliarium & differentiæ longitudinis: item numerus productus ex commutatione differentiæ Latitudinis in milliaria, uterque seorsim ducitur in sese, & numeri ad se invicem adduntur. 7. Ex hoc aggregato additorum numerorum extrahitur radix, & habetur locorum distantia quæsita.

b XLII. *Data hora nocturna sive diurna Globus Cœlestis ad situm cœli ita componitur:* Solis locus applicatur Meridiano & Index Horarius horæ XII. meridianæ. Deinde convertitur Globus in Occidentem; donec index ostendat horam illam, qua cœli situm cognoscere cupis. Globus eo situ firmatus dispositioni cœli & siderum convenit. Potest etiam Globus ita componi per Altitudinem Solis cognitam de die; & per Altitudinem stellarum de nocte.

c XLIII. *Ortus Æquinoctialis est*, quo Sol oritur in primo gradu Arietis, & primo gradu Libræ: Unde spirat Subsolanus: *der Ost-wind*, cui directè opponitur Occasus Æquinoctialis, unde spirat Zephyrus, *der West-wind.*

d XLIV. *Ortus Solstitialis Æstivus est*, quo Sol oritur in primo gradu Cancri; unde spirat Cæsias *der Nord-Osten-wind*: cui opponitur Occasus Brumalis, unde spirat Africus, *der Sud-Westen-wind.*

e XLV. *Ortus Solstitialis Brumalis est*, quo Sol oritur in primo gradu Capricorni; unde spirat Vulturnus *der Sud-Ost.* Cui opponitur Occasus Æstivus: unde spirat Caurus seu Corus, *der Nord-West.*

f XLVI. *Polus Mundi* 4. ferè gradibus abest à Stellâ in extremâ caudâ Ursæ minoris; quæ hinc appellatur *Stella Polaris.*

g XLVII. Polo in Globo cœlesti rectè elevato, creta acuminata applicatur Horizonti versus Meridiem, ubi secatur à Meridiano & converso Globo describitur circulus. Deinde idem faciendum in Horizonte versus Septemtrionem; Quo facto duo isti circuli creta notati indicant *quæ stellæ nunquam; quæ quandoque, & quæ perpetuo appareant.*

h XLVIII. *Declinatio Solis sive stellæ nihil aliud est, quàm distantia ejus ab Æquatore numerata in Meridiano.* Ea verò invenitur hoc modo: Locus Solis, sive stella applicatur Meridiano, & numerantur gradus Meridiani inter Æquatorem & Locum Solis sive stellam.

i XLIX. *Stellæ alicujus situs ad certam horam exploratur hoc modo:* Locus Solis applicatur Meridiano, & index Horarius horæ XII. Hinc Globus vertitur, donec Index datam monstret horam. Postea ex Zenith Circulus Verticalis applicatur loco stellæ, & statim in Horizonte apparet, versus quam cœli partem stella ista consistat.

k L. Polo rectè elevato, & Globo ritè constituto, hora notatur in Circulo Horario, & ex Zenith demittitur Circulus Verticalis per locum Solis, vel centrum stellæ; & gradus ab Horizonte usque ad Locum Solis vel stellam numerantur. *Altitudo enim nihil aliud est, quam distantia Solis vel Stellæ ab Horizonte numerata in Circulo verticali per Solis aut Stellæ corpus & Zenith transeunte.*

l LI. Stellæ, Solis sive alterius Planetæ gradus in signo Zodiaco, in quo certo anni tem-

a Quæ loca & Longitudine & Latitudine differunt. b XLII. Globum cœlestem ad situm cœli componere. c XLIII. Ortum & Occasum ostendere Æquinoctialem. d XLIV. Ostendere Ortum Solstitialem Æstivum. e XLV. Ortum monstrare Solstitialem Brumalem. f XLVI. Monstrare Polum Mundi. g XLVII. Ostendere stellas, quæ nobis nunquam occidant, & quæ nunquam nobis oriantur. h XLVIII. Declinationem Solis vel Stellæ invenire. i XLIX. Explorare, in qua mundi plaga, quavis hora, stella consistat. k L. Altitudinem Solis aut stellarum invenire. l LI. Solis aut stellarum altitudinem maximam indagare.

tempore consistunt, cretâ notatur & applicatur Meridiano; ibique monstratur ejus *maxima* seu *summa Altitudo*.

LII. *Altitudo Æquinoctialis nihil est aliud, quam arcus Meridiani inter Æquinoctialem & Horizontem interceptus*; *ista* invenitur hoc modo: Globo ad elevationem Poli constituto, in Meridiano numerantur gradus inter Æquatorem & Horizontem intercepti.

LIII. *Distantia Solis vel stellæ alicujus à Zenith investigatur hoc modo*: Altitudo stellæ inventæ aufertur à 90. & habetur distantia quæsita.

LIV. Globo ad elevationem Poli constituto, loco Solis in Eclipticâ notato & Meridiano applicato; ac indice horæ XII. quum stella adjungitur Horizonti ad Orientem, vel Occidentem, seu Meridiano ad Austrum vel Boream, index horam noctis ad diem propositum ostendet.

a LV. *Longitudo stellæ est distantia ejus à principio Arietis in Zodiaco numerata secundum seriem signorum*; *illa investigatur* hoc modo: *Quadrans Altitudinis* admovetur Zenith, ut transeat per medium stellæ usque ad Eclipticam. Deinde numerantur gradus à principio Arietis usque ad locum Quadrante notatum.

b LVI. *Latitudo stellæ est distantia ejus ab Eclipticâ. Ea invenitur hoc modo*: Quadrans Altitudinis applicatur Zenith, & numerantur gradus inter ipsam stellam & Eclipticam.

c LVII. *Latitudo inter Ortum & Occasum Solis invenitur hoc modo*: In Horizontis ora numerantur gradus inter locum Solis applicatum ad Orientem, & Occidentem Horizontis.

d LVIII. Poëtæ veteres & Rei Rusticæ Sctiptores tempora Æquinoctiorum, Solstitiorum, Arationis, Sationis, Messis & aliarum operarum rusticarum describunt per tres diversos signorum ac stellarum ratione Horizontis, & radiorum Solis Ortus & Occasus, quos vocant *Cosmicum*, *Acronychum*, & *Heliacum*. Cosmicus & Acronychus f sumuntur penes Horizontem: Heliacus g ad Solem refertur. e *Ortus Cosmicus*, qui & *Matutinus* dicitur, est, quando stella una cum Sole, vel paulo post, supra Horizontem emergit h, *quæ tamen propter lumen Solare cerni non potest*. f *Occasus Cosmicus* est, quando stella infra Horizontem descendit, estque matutina astri sub Horizontem Occidentalem descensio, Sole ex adverso supra Horizontem i oriente k. g *Ortus Acronychus*, qui & *Vespertinus* dicitur, est, quando stella supra Horizontem assurgit, Sole ex adverso infra Horizontem descendente. h *Occasus Acronychus* est, quando stella una cum Sole infra Horizontem l descendit m: Occidunt itaque stellæ *Acronychè*, quæ *Cosmicè* oriuntur: quæ autem *Acronychè* oriuntur, *Cosmicè* occidunt, juxta versiculos:

> *Cosmicè* descendit signum, quod *Acronychè* surgit:
> *Cronychè* descendit signum quod *Cosmicè* surgit.

i *Heliacus ortus* est, quando stella, quæ antea propter Solis vicinitatem non conspiciebatur, ipso remoto, emergit & n apparere incipit; unde propriè *Emersus* & *Apparitio* appellatur. k *Occasus Heliacus*, *qui verius occultatio posset dici*, est, quando stella, quæ anteà propter Solis majorem ab ea distantiam conspiciebatur, jam ipso appropinquante, apparere desinit. Hinc *ortus & occasus Heliacus* cognoscitur ex distantia stellæ à loco Solis sub Zodiaco, quæ tamen pro magnitudine stellarum discrepat, siquidem Majores breviori à Sole intervallo conspici possunt; Minores etiam satis longâ intercapedine occultantur. Unde fit, ut stellæ fixæ primi ordinis in magnitudine non videantur; nisi Sole distante duodecim gradibus. Secundæ magnitudinis XIII. gr. Tertiæ XIV. gr. Quartæ XV. gr. Quintæ XVI. gr. Sextæ XVII. gr. Et Minutissimæ per XVIII. gr. Ex hac diversitate apparentiæ stellarum earum distinctiones in certas magnitudines originem suam traxisse videntur.

l LIX. *Quo anni tempore stella hoc nostro seculo oriatur vel occidat Cosmicè & Acronychè, pulchrè indicat Globus cœlestis* h. m. Globo in suâ elevatione constituto, adjungitur

a LV. Longitudinem stellæ invenire. b LVI. Invenire Latitudinem stellæ. c LVII. Latitudinem inter Ortum & Occasum invenire. d LVIII. Ortum & Occasum stellarum invenire secundum Poëtas. e Ortus Cosmicus. f Occasus Cosmicus. g Ortus Acronychus. h Occasus Acronychus. i Ortus Heliacus. k Occasus Heliacus. l LIX. Ortum & occasum Cosmicum & Acronychum invenire.

gitur quævis stella Horizonti ad Orientem, notaturque gradus Eclipticæ in eadem Orientis parte Horizontem stringens. Quando Sol gradum illum Eclipticæ obtinet, oritur stella ista *Cosmicè*. Si verò Sol gradum oppositum in parte Occidentis occupat, stella data oritur *Acronychè*.

a LX. *Occasus Cosmicus & Acronychus ex Globo cognoscitur hoc modo:* Stella ducitur ad Horizontis partem occidentem; & deinde considerantur gradus Eclipticæ, qui ab Horizonte tam ad Occidentem, quam ad Orientem intersecantur. Sol, si exiftit in gradu intersectionis ad Orientem, facit, ut stella ea *Cosmicè* occidat: *Acronychè* verò, si exiftit in intersectionis gradu ad Occidentem.

b LXI. *Ortus & Occasus Heliacus inveniuntur* h. m. Locus Solis cretâ notatur, ad Horizontem devolvitur, circinus ad xv. gradus Æquatoris extenditur, atque ex loco Solis altero circini pede describitur circulus: quo quæcunque stellæ tanguntur, *Heliacè* oriuntur, id est, conspici possunt, dum à radiis Solis relinquuntur. Occidunt autem stellæ *Heliacè*, quæ vel ob radios Solares interdiu non apparent, vel intra circulum priori modo latent.

c LXII. Investigatur punctum Eclipticæ, cum quo stella oritur vel occidit. Deinde confertur occasus vel ortus species cum puncto Eclipticæ, cum quo stella oritur vel occidit. Hæc conjuncta demum ostendunt locum Solis, ex quo tempus facilè patescit. Exemplo rem declarabimus. Virgilius lib. 1. Georg. tempus vernum, quo legumina feruntur, expressit his versibus:

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus: & adverso cedens Canis occidit astro.

Id est, quum Hyades in fronte Tauri Romæ Cosmicè cum Sole in 21. gr. Tauri oriebantur, quod fit ineunte vere, 8. Maji: quo tempore Canis major seu Sirius occidit vesperi Acronychè, nempe 9. Maji in 22. gr. Tauri. Sic versus ejusdem Poëtæ eodem libro:

Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur:

Notat tempus, antequam Plejades, Atlantis filiæ, in dorso Tauri occidant Cosmicè, quod fit cum quarto gr. Tauri, quando Sol in opposito loco est, nempe in quarto gr. Scorpionis. Sic ovidius lib. vi. Fastorum de Calendis Juniis:

Tunc oritur magni præpes adunca Jovis.

1. Junii Sol est in 14. gradu geminorum: Sed præpes adunca Jovis, id est, Aquila oriebatur Romæ cum 10. gr. Sagittarii. Describitur igitur ortus Acronychus.

d LXIII. *Quo anni tempore hi Ortus & Occasus Poëtici contingant, invenitur hoc modo:* Applicatur stella, cujus Ortus aut Occasus Poëticus inquiritur, Horizonti; & gradus Zodiaci, qui unà Horizontem stringit, notatur; qui in ora Horizontis intima quæritur; cui certus dies alicujus mensis respondere deprehenditur; atque is est, qui quærebatur dies.

e LXIV. In plano ducitur circulus pro arbitrio magnus, isque dividitur per duas diametros; quarum altera dirigitur ad Septemtrionem, ac refert horam xii. Circulo isto in 4. quadrantes per diametros diviso; ipsi etiam quadrantes dividuntur in 90. gradus; ac quilibet gradus in tot partes minores, quot spatium ejus admittit. Deinde Globus disponitur ad Elevationem loci dati, & Colurus Solstitiorum applicatur Meridiano, atque index horæ xii. Hinc Globus convertitur versus occasum; donec index ostendat horam primam post meridiem; sive donec xv. gradus Æquatoris pertranseant Meridianum. In eo Globi situ notatur gradus Horizontis quem intersecet aut tangat Colurus, & quot gradus Horizontis à Meridiano ad notatum locum interjacent, tot in descripta peripheria utrinque ex lateribus horæ xii. numerantur: in hac distantia signatur hor. 1. & xi. Circumvoluto iterum Globo, donec alii xv. gradus Meridianum transeant sive index monstret horam 11; idem Colurus indicat distantiam horæ 11. & x. Pari modo reliquarum horarum distantiæ ad xv. gradus Æquatoris in Horizonte signantur, & transferuntur in planum fabricando Horologio destinatum; donec principium

 Can-

a LX. Occasum Cosmicum & Acronychum investigare. b LXI. Ortum & occasum Heliacum invenire. c LXII. Ex cognitâ ortus vel occasus alicujus stellæ specie tempus vel diem invenire. d LXIII. Invenire, quo anni tempore ortus, & occasus hi Poëtici contingant. e LXIV. Ex Globo describere Sciatericum Horizontale.

Cancri attingat Horizontem, & diem ad Elevationem datam ostendat longissimum. Hujus Sciaterici index educitur ex centro circuli versus polum parallelè eum axe Mundi, ejusque elevatione in altero quadrante; & ex illius indicis extremitate alia linea ad lineam horæ XII. Hic Trigonus ex ære aut aliâ materiâ factus ad perpendiculum erectus, latere suo obliquo dirigitur in Polum; qui parallelus cum axe Mundi lineas horarias obumbrando indicat horas.

a LXV. Præter circulos suprà explicatos in Globo Cælesti reperiuntur Asterismi. Est autem *Asterismus*, multitudo stellarum fixarum ad certæ figuræ similitudinem, cujus imaginem situ suo & ordine referunt, quam Astronomi excogitarunt. Veteres Asterismos fecerunt ex stellis fixis 1022. visibilibus, XLVIII. XII. Asterismi sunt in Zodiaco, & XXXVI. extra eundem. Quæ in Zodiaco sunt astra, animalium imaginibus notantur: unde Zodiaco nomen. Asterismi extra Zodiacum *Boreales*, sunt XXI, & *Australes* XV. Omnes illi Asterismi hisce versibus comprehenduntur.

Ad Borea partes ter septem sidera fulgent:

Arcti, Draco, Bootes, Gemma, Corona, Genuque
Prolapsus, Lyra, Avis, Cepheus, & Cassiopeæ
Auriga, Perseus, Deltoton, & Andromedæ astrum,
Pegasus, & Delphin, Telum, hinc Aquila Anguitenensque.

Signifer inde subest bis sex qui sidera complet.

Sunt Aries, Taurus, Gemini &c.

Post ter quinque tibi signa hæc vertuntur ad Austrum.

Cetus, & Eridanus, Lepus & nimbosus Orion,
Syrius & Procyon, Argo navis, Hydraque, Crater,
Corvus, Centaurus, Lupus, Ara, Corollaque, Piscis.

Sidera bis sex sunt, quæ non protrudit Horizon:

Phœnix cum Musca, Chamæleon atque Columba,
Trigonon, inde volans Piscis, Volucris Paradisi,
Indus, Cauda Nepæ, Pavo, Ardeaque Indica Pica.

b *Hactenus de Globorum usu*; sequuntur jam nonnulla, quæ faciunt ad Tabulas Geographicas explicandas & rectè usurpandas. *Mappa seu Charta Geographica est pictura, quâ situs Terræ vel ejus partes in plano artificiosè describuntur.* Estque vel Universalis vel Particularis. c *Universalis*, quæ universum Terrarum Orbem depictum exhibet. In ea observanda est primùm *pictura necessaria Geographica*, quæ constat Circulis Geographicis, Locorumque picturis. Circuli hic sunt iidem, qui habentur in Globo Terrestri. d 1. *Æquator*, ejusque *Paralleli*, seu *Æquatores Secundarii*, x. gradibus à se invicem distantes, numero XVI. Extenditur Æquator in lineam rectam per utramque faciem Tabulæ; ac dividitur in suas arcolas, quæ significant gradus, quorum in una Tabulæ facie sunt 180, & totidem in altera: in medio facierum partes Æquatoris sunt continuæ. e 2. *Meridianus*, & ejusdem *Secundarii* XXXIV. Cingit Meridianus extremam oram utriusque faciei Tabulæ; ita ut duo appareant Meridiani, qui duo tamen ita sunt considerandi, tamquam in unum coaluissent. Si Tabula non est rotunda, sed quadrata, tum Meridiani in rectum extenduntur. f *Meridiani secundarii* in Tabula Geographica sunt lineæ instar semicirculorum, intra primarii Meridiani ambitum, per denos quosque gradus Æquatoris versus utrumque Polum ductæ. g 3. *Zodiacus* quoque nonnunquam additur; magis tamen ornatus, quam usus causâ. h 4. Appinguntur Tropici: & demum i 5. duo Polares. k *Pictura Hydrographica* seu *Nautica* hic eadem apparet, quæ in Globo; *Rhomborum* videlicet & *Pyxidis Nauticæ* sive *Compassi*. l *Locorum Pictura* quoque eadem est in Mappis, quæ in Globo. Sunt autem loca vel *Majora*; ut Regiones, Insulæ, Maria, Flumina; limites Regionum punctis indicantur, & diversis pinguntur coloribus: Vel

a LXV. Quid Asterismus. b De Tabulis Geographicis. c Mappa Universalis. d 1. Æquator & Paralleli. e 2. Meridianus. f Meridiani secundarii. g 3. Zodiacus. h 4. Tropici. i 5. Polares. k Pictura Hydrographica. l Locorum pictura.

Vel *Minora*, ut Montes, Sylvæ, Scopuli; Urbes nominibus suis & turribus notantur. Præter has a *picturas* necessarias Mappæ quoque habent *non necessarias*, veluti Avium, Navium, Animalium &c. ad oblectamenta oculorum factas; ad argumentum, ejusmodi animalia in iis locis nasci. In nonnullarum Mapparum orâ variarum nationum formæ & habitus conspiciuntur. Cæterùm in Mappis universalibus eodem artificio, quo in Globo, ostenduntur quinque b *Zonæ*, quatuor *Mundi Cardines*, *Magnitudo Terræ*, *Amphiscii*, *Heteroscii*, *Ascii*, *Periscii*, *Antæci*, *Periœci*, *Synœci*, *Antipodes*, *Locorum Longitudines & Latitudines*, *Distantia*, & *Situs Positionis*: quæ *loca citius* habent meridiem, & quæ *tardius*: *iter nauticum* quoque ad has Mappas institui potest. Sunt etiam Mappæ, quæ habent c *Climata* adscripta: Ex iis cognoscuntur Paralleli, & dies Solstitialis: illi, si Clima duplicatur; hic verò, si Climati dimidiato addis XII. Hactenus de Mappâ Universali. Jam sequuntur d *Particulares*; eæque sunt vel *Majores*, in quibus majores Orbis partes, ut Europa, Asia, Africa, America depinguntur; vel *Minores*, in quibus certæ Provinciæ delineantur. Habent etiam Mappæ Particulares picturam necessariam, veluti Circulorum, Scalæ milliarium & Locorum. *Circuli Majores*, e *Æquator* videlicet, & f *Meridianus*, in Tabula Europæ non apparent; quia nullus in Europa locus sub Æquatore situs est, neque Meridianus primarius ob eandem causam appingitur. Ita quoque neque *Circuli Minores*, g *Tropici & Polares*, pinguntur, nisi in illis Tabulis, quarum loca his Circulis subjecta sunt, aut affinia. Loco Æquatoris & Meridiani pingitur aliquid Analogum ad inveniendas Longitudineis & Latitudineis locorum. Hoc Analogum habet lineas respondentes vel Æquatori, vel Meridiano. Hæ lineæ ad oras Mapparum pinguntur cum graduum numero. Quæ Æquatori respondent, & ejusdem sunt Paralleli, ductæ sunt transversæ ad Oram Tabulæ ab Ortu in Occasum, & vocantur h *Scala Longitudinis*; lineæ adscendentes & descendentes, & pictæ sunt in orâ Tabulæ à Septemtrione quod in iis numerantur gradus Longitudinis. Quæ Meridiano respondent, sunt in Meridiem, & vocantur i *Scala Latitudinis*. Per hanc cognoscitur loci Latitudo; ut per illam ejus Longitudo. k *Scala milliarium* in nonnullis Mappis pingitur *Simplex*, & continet mensuram milliarium unius generis. In aliis *composita* est, & distinctè habet milliaria vel Germanica, Gallica, Italica, vel maxima, mediocria, & minima Germanica. Nomina Regionum atque Urbium facilè cognoscuntur. Pictura Urbium distinguitur diversis formis; ut pictori in mentem venit, Urbes à vicis, Vicos à castellis & arcibus, Arces à monasteriis, Monasteria à pagis discernere. Solet tamen appingi Tabella cum diversis turribus & ædibus, additâ explicatione quid quæque forma in Mappa significat. Academiæ plerumque indicantur stellulis: Episcopatus crucibus; Arces turribus. Demum l *Pyxis Nautica* sive *Compassus* in aliquibus Tabulis additur, ut ejus beneficio Tabula ad plagas Mundi componi rectè possit. In plerisque tamen quatuor Mundi cardines ad oram Tabulæ leguntur. Præter has picturas Tabulæ Particulares etiam habent figuras non necessarias, videlicet navium, fructuum, variorum animalium, & hominum quoque; quibus incolarum studia, mores & terræ illius naturam indicare volunt pictores. Interdum additur Dedicatio cum suis ornamentis. Particularium m Mapparum usus ex Universalium ipsiusque Globi usu facilè cognoscitur. 1. In quâ *Zona* sita sit Regio, ex Elevatione Poli & loci Longitudine discitur. 2. *Amplitudo Regionis* cognoscitur, si gradus Longitudinis & Latitudinis ad oram Mappæ per XV. in milliaria convertuntur; & minuta ex LX. judicantur. 3. *Longitudo loci* invenitur, si ex ora superiore ad inferiorem in iisdem gradibus ita ducitur filum, vel Regula, vulgò *Lineale*, ut per loci centrum transeat. 4. Latitudo loci habetur, si per gradus & minuta eodem modo ex Oriente in Occasum ducitur filum. 5. Tabula ad *plagas Mundi* rectè disponitur secundum situm Pyxidis Nauticæ vel secundum Lineam Meridianam. 6 Hinc reliqui *cardines Mundi* facilè observantur. 7. *Situs loci* invenitur, si Elevatione ejus præcognita, filo per lineam Analogicam transversam quæritur: qui si non apparet adscriptus, Longitudo etiam ejus ex Tabulis

a Picturæ non necessariæ. b Zonæ. c Climata. d Mappæ particulares. e Æquator. f Meridianus. g Tropici Polares. h Scala Longitudinis. i Scala Latitudinis. k Scala milliarium. l Pyxis Nautica. m Mapparum usus.

bulis Geographicis petitur, & filis ita duobus in crucem ad Longitudinem & Latitudinem, situs ejus in media intersectione esse judicatur. 8. *Situs Positionis*, vel versus quam plagam Mundi alter locus situs sit, intelligitur, si à nostro loco filum per alterum locum ducimus, & in ora plagam Mundi, ad quam tendit, observamus. 9. *Distantia locorum* ex appositis milliarium scalis invenitur hoc modo: Unus pes circini uni infigitur urbi (sed pedes circini non in turres, nec in nomina urbium; sed in circelli centrum collocandi sunt) alter pes alteri: deinde circinus ad scalam milliarium applicatur; & constat locorum istorum distantia. Si verò spatium inter duo loca ipsa scala est longius, circinus extenditur ad scalæ longitudinem, qua servata secundum lineam rectam ex uno loco in alium procedit, & quoties circini pes promovetur, toties tot numerantur milliaria, quot scala illa continentur. Locorum distantia etiam invenitur, si filum ab una urbe ad aliam extenditur hoc modo: Filum inseritur spatiolo rotundo, unicuique urbi appicto, & extenditur ad aliam; deinde applicatur ad scalam milliarium; quam si excedit filum, toties repetitur extensio illa, donec ad finem fili perveniatur. *Atque hæc jam sufficiant: Plura de his cogniturus legat Auctores, qui hanc doctrinam ex professo tradiderunt, ac in primis Clarissimi Varenii Geographiam Generalem, Adriani Metii tractatum de genuino usu utriusque globi, Francisci Junctini commentaria in capit. Sphæra mundi Joannis de Sacro Bosco, Guilielmi Blaeu Inst. de usu Globorum, Sebastiani Theodorici Winshemii Quæstiones Sphæricas & c.*

HEKELII.

c Quomodò autem *Longitudo alicujus rei Geometricè* invenitur, vid. apud *Bened. Hedraum* in novâ & accuratâ *Astrolabii Geometrici* Structurâ P. I. Membr. II. Probl. 13. p. 31. seq.

d Vid. Hedræi loc. cit. Part. II. Membr. II. Probl. 7. p. 76.

e Conf. *Hedræi* Part. I. de *Astrolabii Geometrici Structurâ* Membr. II. Probl. XVII. XVIII. XIX. XX. XXI. & XXII. p. 36. seq.

f Qui *veri* dicuntur.

g Qui *apparens*.

h Et oritur.

i Seu se elevante.

k Dicitur autem *Cosmicus*, receptâ appellatione, quasi *Mundanus*, quia extremi Cæli motu *Solem* & reliquas *Stellas* omneis supra *Horizontem* evehentis, vel ex adverso deprimentis, perficitur. Vel quod ejusmodi *Stellarum* ascensiones & descensiones in aëre & rebus nascentibus efficacissimæ sunt.

l Seu occidit.

m Derivatur autem *Acronychus* ab ἄκρον; quod *initium*, seu *terminum* denotat, & νὺξ, νυκτὸς, h. e. *nox*, quasi dicatur *Ortus* & *Occasus*, qui fiunt sub initium Noctis.

n Noctu iterum.

o f. *Vergilia*, *Pleionis Filia*.

p Seu *Stellarum in aliquam figuram collectio*.

REISKII.

2 Beneficio Globi Sole lucente cognoscere horam loci, cujus latitudo data est.

LIBER

Pag. 73.
AMALCHIUM
Arcticus
SCYTHIÆ
RUSSI
MASSAGETÆ
PARS
SARMATÆ
TURCÆ
Mare Caspium
MOSCHI
ASIÆ
Mare Creticum
EUROPÆ

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Summa Europæ deſcriptio.

PRIMUM ergò de *Europâ* [a] dicemus, longè terrarum celebratiſſima, cùm ob armorum virtutem, tùm propter literarum gloriam, quibus omni ævo reliquis Orbis partibus anteſtitit. *Terminos* habet, ab Oriente, quà Aſiæ jungitur, quos ſuperiori capite diximus, à meridie, mare Internum, fretum Herculeum, & Atlanticum mare: ab Occidente item mare Atlanticum: ab Septemtrionibus mare Hyperboreum, ſive Septemtrionale. [b] *Longitudo* ejus ſumma eſt inter Hiſpaniæ promontorium Sacrum, quod vulgò nunc dicitur, *Cabo de S. Vincente*, ad Obii * fluminis oſtium, milliarium Germanicorum circiter IↃCCCC: *latitudo* maxima à Tænaro Peloponneſi promontorio ad Scricofinniæ promontorium Rutubas, vulgò nunc *Noortkyn* dictum, mill. IↃL. Europæ termini. Ejus Longitudo & Latitudo.

II. Diviſa olim fuit in varias genteis *Regionesque*; quarum nomina, etiam nunc clara, ſunt iſta: *Hiſpania*, *Gallia*, *Germania*, Europæ diviſio.

HEKELII.

a JAN. JACOB. BOISSARDUS, *Veſuntinus*, Libr. II. *Epigr.* ult. p. 399. de *quatuor Orbis Partibus* hunc in modum canit:

Artium genitrix, Sscientiarumque
EUROPA, ut fuit, eſtque, eritque ſemper,
Rerum flamine fulgido celebris,
Et Dente Indo *ASIA eſt, odoribusque.*
Auro fertilis atque Margaritis
Eſt, & Murice dives AFRA Tellus.
Balſamum AMERICI legunt, Piperque
Thus & Zinziber, & fragrans Amomum.

Aliàs EUROPAM in *ſpecie* deſcripſerunt CHRIST. HEIDMANNUS & CYRIACUS LENTULUS. Hujus *Deſcriptio* impreſſa eſt *Herborna Naſſ.* Ao. huj. Sec. L. in 8. f. *Illius* autem *Guelferbyti* Ao. ejusd. Sec. 58. in 4. Videndæ quoque ſunt *Illuſtres* & *Miſcellanea Disquiſitiones ad EUROPAM pertinentes* ap ANTON. THYSIUM in *Memorabilib. celebrior. vett. Rerumpublicar.* Cap. XV. p. 4.18. ſeq. *Lugd. Batav.* Ao. Sec. huj. perſæpe denominati 46. in f. 16. editar.

b Conf. *Petri Apiani* Declaratio & Uſus *Typi Cosmographici Ratisbonæ* litteris *Kholianis*, anno non adjecto, in 4. f. primùm impreſſa, Not. † 4. fac. a.

K REIS-

(* Europam ad flumen Obium non extendi ſuprà monuimus. Idcircò in Cluveriana longitudine excedunt non pauca Germanica milliaria.)

mania, *Vindelicia*, *Rhætia*, *Italia*, *Noricum*, *Pannonia*, *Illyricum*, *Epirus*, *Græcia*, *Macedonia*, *Thracia*, *Mœsia*, *Dacia*, & *Sarmatia*. In *insulis* verò Oceani maximis, *Britannia*, *Hibernia*, *Thule*: maris interni, *Baleares* duæ, *Sicilia*, *Sardinia*, *Corsica*, *Creta*, *Eubœa*, cum aliis minoribus fine numero. Hodiè dividitur in complura *regna*, atque principatus. Regnorum præcipua sunt, *Hispania*, *Gallia*, *Anglia*, *Scotia*, *Hibernia*, *Norvegia*, *Suedia*, *Dania*, *Germania*, quæ dignitatem *[a] Romani obtinet Imperii; dein *Polonia*, *Bojohemia*, *Ungaria*, *Slavonia*, *Croatia*, *Dalmatia*, *Bosnia*, *Servia*, *Bulgaria*, *Tartaria minor*, sive Precopensis; item *Regnum Neapolitanum*, & *Sicilia*. *Archiducatus* unus est *Austriæ*; *magni ducatus* tres *[b], *Moscovia*, *Lituania*, & *Tuscia*. *Ducatus & principatus innumeri.* [1]

III. *Fi-*

REISKII.

1 a Europa quidem continentium magnarum minima, neque primis hominibus habitata, cultissima tamen & longe populosissima, sedes doctrinæ humanissimæ diuturna, quin Asiæ Africæque olim Græcos inter Romanosque domina: Hujus limites natura constituit certos Mari & Ponto Euxino; ambiguos ab oriente uno, nec Geographis plane cognitos reliquit, qui Tanain, Volgam, Obiumque figunt. Nomen unde suum adsumserit, quisque illud imposuerit ab Herodoto nescitur; à Fullero in sacr. Miscell. Lib. IV. c. 10. ad Græcam originem deducitur, quasi *εὐρυώπην* dixeris; probabilius à Bocharto Geogr. Lib. IV. c. 33. ad Punicam quasi חור אפא i. e. *terra λευκοπρόσωπος* ab vultus candore, quo Europæi superant: b Unde soror Cadmi etiam Europa ipso judice dicta fuit, tanquam *alba facie virgo*. Nomen ergo Asiaticis debetur, neque iis tamen adhuc placet; quoniam Turcis, Arabibus, Abyssinis etiam Europæi ut plurimum Franci al Phranges aut al Phranges vocantur.

Hodierna Europa circiter triginta provincias majores complectiiur, in iisque *classes* c *Statuum imperantum quatuor*. *Primæ classi* tria subsunt imperia. nempe Romano-Germanicum, Turcicum, & Moscoviticum: *Secundæ classi* regna novem; (1) Hispanicum multis accessionibus potens; (2) Gallicum, auctu vario insigne; (3) Lusitanicum sive Portugallicum; (4) Britannicum è tribus unitum regnis, & aliis regionibus valens; (5) Hungaricum Turcis denuo ereptum, terrisque vicinis auctius; (6) Bohemicum & ipsum domo Austriacæ subjectum; (7) Polonicum; (8) Danico-Norwegicum; (9) Suecicum. *Tertiæ classi* Respubl. insunt liberæ; (1) Veneta regiis ornata Titulis; (2) Belgica confœderata, provinciis externis, potentia opibusque major; (3) Genuensis, regno Corsicæ, quod tenet, regium adepta locum; (4) Lucensis; (5) Helvetica tredecim pagos sive Cantones continens; (6) Rhætica

a Europæ termini. b Denominatio. c Status imperantes quatuor.

(*a Non dignitatem, sed saltem titulum; nulla enim ratio est, sive proportio (saltem Geographica) Romanum inter & Germanicum imperium.)

(*b Titulus magni Ducis dudum obsolescit quoties de Czare agitur, ex eo potissimum tempore, quo summa ejusdem potentia innotescere, fama augeri, exercitus & classes in immensum crescere occeperunt. Nunc suffragantibus subditis, amicisque faventibus imperatoris cunctarum Russiarum titulum gerit. Plura de ipsius imperio ad caput XXVIII. libri IV.)

III. *Figuram* universæ Europæ Strabo dedit *Draconis*, cujus caput Hispania, collum Gallia, corpus Germania, aiæ dextra lævaque Italia ac Cimbrica peninsula. Nostro ævo quidam *fœminæ sedentis* speciem ei tribuerunt, cujus *caput* Hispania, collum extrema Gallia, quâ Pyrenæis subjacet montibus: *pectus* ipsa Gallia, *brachia* Italia ac Britannia, *venter* Germania, umbilicus Bojohæmia. *reliquum corporis* sub vestibus latè circa sedem diffusis implent Norvegia, Dania, Suedia, Finnia, Livonia, Lituania, Prussia, Polonia, Ungaria, Slavonia, Croatia, Dalmatia, Græcia, Thracia, Servia, Bulgaria, Transilvania, Valachia, Moldavia, Tartaria Precopensis, & Moscovia. Sed summa Europæ in parteis divisio postquam tradita est, singulas nunc ejus regioneis inspiciamus. [a] Figura Draconis, & Fœminæ sedentis.

CAP.

tica uno fœdere conjuncta, sed triplici magistratui subjecta; (7) Respubl. Valesiorum una: Quibus addunt alii Genevensem, Ragusinam, & Rempubl. S. Marini parvam, in Urbinate Ducatu sitam. *Quartæ classi* subeunt Principatus & Ducatus varii, quos inter eminent; (1) Status Ecclesiasticus sive Dominium Rom. Pontificis, multas Italicas terras & Avenionensem Galliæ regionem continens; (2) magnus Tusciæ Ducatus; (3) Sabaudicus; (4) Mutinensis; (5) Parmensis; (6) Mantuanus; (7) Principatus Mirandulæ; (8) Monacensis; (9) Transilvaniæ; (10) Moldaviæ; (11) Wallachiæ; (12) Chami Tartariæ Precopensis; (13) Status magni Magistri equitum Melitensium: Ut alios Principatus innumeros fere, Ducatus, Marchionatus, Landgraviatus, Comitatus & Baronatus sive Dynastias prætercam. Confer Archontolog. Cosmic. Gothofred. Bosii in dissertat. de Statu Europæo, Sam. Puffendorf. Introduct. in statu Europ. pluresque alios à Bosio Introduct. Notit. c. 4. laudatos.

BUNONIS.

a Unde huic Terræ nomen a *Europa*, aut quis ejus exstiterit auctor, à nemine mortalium compertum scribit *Herodotus lib. iv.* Sunt tamen, qui nomen istud accepisse fabulosè dicunt à nympha Oceani & Tethyos filia; vel potius Agenoris Tyriorum [c] regis, quam Jovem, in tauri speciem transformatum, rapuisse fabulantur. [d] Id quod alii à prædonibus factum interpretantur; quoniam navis tauri speciem præ se tulerit. Alii ab *Europe* Sicyoniorum rege dictam volunt *Europam*, quem Abrahami ætate rerum potitum credunr. Cæterùm, antiquissimi Græcorum scriptores omnem Septemtrionem in Europa, à Caspio mari; quod putarunt esse sinum, adeoque terminum inter Europam & Asiam, falsò tamen statuerunt; ultra Euxinum Pontum, Istrum flumen, Mare Adriaticum, Alpium juga, Mare Internum; qua id Galliam Hispaniamque alluit, in tria diviserunt gentium genera, ac nomina, *Arimasporum*, *Sarmatarum*, & *Hyperboreorum*. Horum *Arimaspos* ad fauces Caspii maris posuêre: his proximos versùs Occasum *Sarmatas*: post hos ad Oceanum usque Atlanticum, & fretum Gaditanum *Hyperboreos*; sub quorum nomine comprehendebantur *Illyrii*, *Germani*, *Galli*, & *Hispani*, populique præterca in *insulis Britannicis*: quæ gentes universæ postmodum uno vocabulo [b] *Celtæ* fuere dictæ; ipsaque *Europa Celtica. Cluver. Germ. Antiq. lib. 1. cap. 2.* *Europam* cæteris Orbis partibus esse salubriorem, omnibus ad vitam necessariis abundare, ejusque incolas cæteras gentes superare cultura animi, & eruditione, fortitudine, armorumque studio, *Varro*, *Herodotus*, *Strabo*, *aliique tradunt auctores.*

HEKELII.

c f Phœniciæ.

d Leg. *Ovidii* Lib. III. *Metamorph.* Fab. 1.

a Europa unde dicta. b Celtæ & Celtica.

CAP. II.

De Hispania.

I.

Hispaniæ commoda & dotes.

PRima terrarum est *Hispania* [a]; altrix semper Martiarum gentium regio; omni materiâ affluens, quæcunque aut pretio ambitiosa est, aut usu necessaria. [b] viris & equis abundat: metallis auri, argenti, æris, ferri, plumbi albi nigrique

HEKELII.

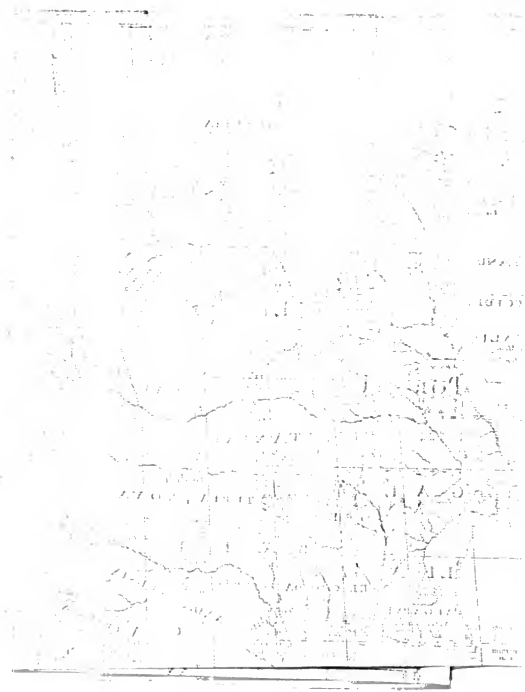
[a] HISPANIÆ *Descriptionem* publicari curavit PAULUS MERULA Amstelodami Ao. huj. Sec. 36. in f. 12. ubi & ead. f. Ao. 56. *Nova* HISPANIÆ & LUSITANIÆ *Descriptio* cum *Iconibus Civitatum* prodiit. Sed MARTINI ZEILERI HISPANIA *Ulmæ* est excusa Ao. huj. Sec. 37. (1637.) *Monarchiam Hispanicam*, cujus sive *Hispanica Dominationis Arcana* Ao. ejusd. Sec. 53. (1653.) Lugd. Batav. in f. 12. sunt impressa, edi jussit THOMAS CAMPANELLA, & quidem Amstelodami Ao. jam denominato in f. 24. Quid autem propriè sit *Origo* & *Natura Hispanorum Primogeniserum*, docet LUDOVICUS MOLINA Libro singulari Lugduni Ao. huj. Sec. 34. (1634.) cum Additionib. in fol. publ. FRANCISCUM VICTORIAM, ab Oppido *Navarrai* Regni, *Victoriâ*, sic dictum, Theologiam Scholasticam *Parisiis* haustam primum in HISPANIAM aut intulisse, aut restaurâsse, & *Salmantica* per plureis annos eam docuisse, diesque suos Ao. sup. Sec. 46. (1546.) ibidem clausisse, SERARIUS Commentar. ad Lib. I. *Maccab.* Cap. XIV. p. 718. autor est. Conf. Clarissimi Viri *Joannis Gottfr. Olearii*, Amici mei veteris, *Abacus Patrologicus*, ab eodem dono mihi exhibitus, p. 168. Extat & *Α'νάμνησις*, sive *Commemoratio omnium Sanctorum* HISPANIÆ *per Dies Anni digesta & concinnata ad Methodum Martyrologii Romani in VI. Tomos* divisa & *Lugduni* Ao. huj. Sec. 51. (1651.) in fol. publicata. BARTHOLOMÆUS CASA, seu de *las* CASAS, ex CAROLI V. qui hunc Virum in *Indias Occidentales* ad explorandum miserrimum *Indorum* statum misit, Confessionario *Episcopus Chiappensis* factus, de *Crudelitate* HISPANOR. *in AMERICANOS* Librum singularem scripsit, qui Francof. ad *Mœnum* Ao. sup. Sec. 98. (1598.) in 4 f. publici juris factus est. HISPANIÆ *Fluvios* descripsit BOISSARDUS Lib. I. Eleg. XXI. v. 61. seqq. Cæterùm CLAUDIUS MARNIUS Francofurti ad *Mœn.* Ao. huj. Sec. 8. (1608.) prodire est nixus in 4. maj. f. HISPANIÆ *Bibliothecam*, in quâ curiosus ac studiosus Lector multa reperire potest, quæ ad Statum *Politicum* æquè, atque *Ecclesiasticum*, immo ad cognoscendos multos eruditos Viros, *Philologos* imprimis *Historicos* atque *Poëtas*, spectant.

(*Hactenus Hispaniæ accuratam descriptionem, seu sermone continuo, seu delineatione Geographica, comprehensam eruditus Orbis desiderat. Mappas equidem non paucas Provinciarum Ditionis Hispanicæ venales ubique reperias; sed vix unam aut alteram quæ sit veritati consentanea: adeò ut plerasque ab ignarissimis hominibus confectas judicandum sit aut saltem, ab his qui nunquam Hispaniæ limites nequidem procul salutarant. Si quæ sunt a solertibus Viris calamo exaratæ, eæ in Sancti Laurentii monasterio, (vulgo l'Escurial) delitescunt, donec vir Hispanus natus sit qui & patriam diligat, & scientiam Geographicam promovere satagat. De adjumentis ad comparandam qualemcunque Hispaniæ notitiam, videlis Bibliothecam nostram Geographicam.)

[b] Vid. *C. Jul. Solini* Polyhist. c. XXXVI. p. 64. Edition. *Olivariano-Isingriniana* in fol. Sed Editio *Delriano-Plantiniana* in 8. facit p. 134. c. XXVI.

BUNO-

OCEANUS
OCCIDEN
TALIS
C.Mondego
Berlengas
el. IDeorum

que tota fermè ſcatet: α frumenti, maximè verò vitium ac oleæ adeò ferax, ut ſicubi ob penuriam aquarum effœta ac ſui diſſimilis eſt, linum tamen & ſpartum alat. Atque de hac Hiſpaniæ fertilitate quum omnes ferè priſci Geographi conſentiant, errare mihi videntur, qui Græco vocabulo eam Σπανίαν, ob *raritatem incolarum*, ac *locorum aſperitatem ſterilitatemque*, dictam ſuſpicantur, quamquam hac noſtra ætate ubertas ejus præ aliis terris prædicari nequeat.

Incommoda.

II. Ab *Hiſpano* Rege dictam vult Juſtinus. ego ab urbe *Hiſpali*, ceu quondam totius regionis capite, nuncupatam conjecerim. Græci ab initio vocaverunt *Iberiam*, à flumine ejus celebratiſſimo *Ibero*; non ab *Iberis* Aſiæ populis; quos in Hiſpaniam perveniſſe Varro tradidit. Iisdem Græcis fuit *Heſperia*; quòd in Occidentem verſus ipſis ſita fuerit. β 1

Unde dicta.

III. *Ter-*

BUNONIS.

α Olim metallis adeò dives fuit Hiſpania, ut Phœnices ex argento, quod navibus onuſtis ſupererat, anchoras conflarent, ac Scipiones, Lentuli aliique Romanorum duces plus quàm DC. millia argenti infecti pondo; XI. millia argenti Oſcenſis, X. millia auri; ſignati verò vim infinitam paucis annis ex illa in Italiam mitterent, id quod *Nonnius* ex *Livio* colligit. Nec hodiè metalla deſunt: ſed iis parcitur, quamdiu India theſauros ſuos ſuppeditat. Hiſpania hodie *oleum puriſſimum* ex agro Hiſpalenſi emittit: *Vinum generoſiſſimum* ex Malagenſi. *Aurum & argentum* ex America & Indiis importatum habet: Plurimum *Minii* ibidem effoditur: *Ceruſſa* optima conficitur: *Lana* tenuiſſima, *Panni pretioſi*, *pelles* probè maceratæ. Inde *quoque lapides ſpeculares*, & varii coloris *marmora*, exportantur. Cæterùm *Strabo lib.* III ait, Septemtrionalem ejus plagam ad habitandum incommodam eſſe; cùm ob aſperitatem regionis & cœli inclementiam, tùm quod nulla gentibus cum aliis ſint communia. Hodiè ad iſtam plagam vaſtæ conſpiciuntur ſolitudines, rupes, ſaltus, loca inculta, aquarum indiga. Porrò venti nocturni adeò ſunt inſalubres, ut multis in provinciis habitationes deſtituantur feneſtris, ac lumen per ædium portas excipiatur. ε Solum aliis quoque in locis plurimis nudum conſpicitur & incultum; idque incolarum ſocordia; qui natura ſua magis in arma, quàm in aratra propenſi ſunt. Per longinquas in utramque Indiam expeditiones & continuata bella exhauritur juventus; in una Goa Indiæ Orientalis urbe perhibentur eſſe XX. millia Luſitanorum. In Mexico IV. millia Hiſpanorum, & in Cuſco VI. millia; hinc agricolarum infrequentia; hinc agri neglecti potiùs quàm ſteriles cernuntur. Æſtus inſuper & pauca pluvia maturitatem fructuum impedit: quare Regis agri pluvia deſtituti, aqua inſperguntur fluviatili. Omnes enim plerumque Hiſpani nobilitatem affectantes, reſpuunt agri labores; nihil igitur mirum, ſi Hiſpania priſcam exuit faciem, & ſui diſſimilis facta eſt.

β Hiſpania Græcis dicta eſt *Heſperia*, ſeu *Ultima*, ad differentiam Italiæ: quæ ipſa quoque Græcis appellata eſt Heſperia. *Diodoro Siculo* vocatur *Celtiberia*.

HEKELII.

ε Tamen Regio ejus, quæ in *Auſtros* vergit, univerſa ferè eximiè felix, præſertim quæ extra columnas porrigitur, ubi olim *Bætica* & *Luſitaniæ* Confinia, hodiè *Andaluſia*, cum additis *Granata*, *Caſtella nova* & *Portugallia* Partibus.

REISKII.

1 α Hiſpaniæ aut Spaniæ nomen ad veroſimiliores ex lingua Punica origines Bo-

a Hiſpaniæ denominatio.

Ejus termini. III. *Terminos* habet ab Ortu ac Meridie Internum mare, Fretum Gaditanum, & Oceanum Atlanticum: ab occasu eundem Oceanum: à Septemtrionibus Oceanum Cantabricum, Longitudo. & Pyrenæa juga, quibus à Galliâ submovetur. *Longitudo* ejus summa à *sacro promontorio*, quod vulgò est *Cabo de S. Vincente*, ad usque *Salsulæ fontem*, vulgò *Salsas*, in finibus Galliæ ad mare Internum, milliarium Germanicorum est circiter CXC. Latitudo. *Latitudo* à *Celtico promontorio*, quod vulgò *Cabo Finis terræ*, ad usque *promontorium Saturni*, vulgò nunc *Cabo de Palos*, milliarium CL. Oceani internique maris circumfusione penè insula efficitur: Pyrenæis jugis transitum maris arcentibus. *Strabo* corio bubulo expanso eam adsimilat: cujus parteis ad collum pertinentes in adhærentem ei Galliam porriguntur. γ

chartus revocat Lib. III. Geograph. c. 7. Phœnicibus enim huc digressis ab multitudine cuniculorum ibi frequentissima regioni nova denominatio adhæsit שפניה *Spanja* i. e. *cuniculosa regio*: Quoniam Hebræis & Pœnis שפן (Sepan) *cuniculus* est. Hæc tamen animalcula suffossionibus infesta parum officiunt fertilitati aut felicitati, quam copia vini generosi, olei, salis, frugum & metallorum uberior Hispaniæ olim conciliavit, & adhuc conciliat. Sin quæ solo sterilitas inhæreat, hæc partim ab æstu immodico, partim ab hominum paucitate aut negligentia hodierna, partim ab antiquis gentium migrationibus provenisse dicitur. Præsertim illa parte, qua montes Pyrenæos proximos attingit, tanquam communes à natura Galliæ objectos terminos. a De quibus ad omnem controversiam præscindendam electis arbitris A. 1660. ita convenit, ut comitatus Karolotensis, promontorium Quierium, præfectura Confluentina, & pars comit. Cerdoniæ una regno Gallico, pars altera versus Hispaniam sita Hispanico subesset: Id quod anno etiam superiori 1659. Tractatibus Pyrenæis aut Fasionicis constitui cœptum erat. Fabula vero de Pyrenæis duplex apud quosdam Græculos jactatur; una de Pyrene, regis filia, deque saltus incendio vel igne altera, quam Bochartus utramque repudiat.

CAP.

BUNONIS.

γ b *Pyrenæos Montes* ab igne, quod crebris fulminibus feriantur, vel quòd ejus sylvæ per pastores fuerint combustæ, dictos quidam volunt. Dividuntur in montes diversos: ex quibus eminet in Guipuscoja c *mons S. Adriani*, ubi adscensus periculosus. Ipse mons, ubi pervius est, nonnisi unum mulum ob angustiam admittit. In antro illo est fons, taberna vinaria, & sacellum. Accensis faculis per angustias in verticem montis ascenditur: ex quo Oceanus conspicitur Atlanticus. Necessitas & industria modum invenit, quo montem hunc faceret pervium, & in eo cryptam perfoderet, cujus latitudo mediocris; longitudo ad sagittæ jactum se extendit. Ex Hispania venienti angusta, obscura & deorsum ducens via obvenit. Ad exitum versus Galliam lux affulgere incipit, ibique antrum porta clauditur. Non longè hinc abest d *Rocida Vallis* (*Roncevalles*) celebris ab interitu Rolandi. *Mariana lib.* VII. *Rer. Hisp. c* 11. Cæterùm *quadrata figura* Hispaniam esse, tradit *Justinus lib.* XLIV. *Orosius* verò & *Æthicus* eam faciunt *Trigonam*.

BUNO-

a Termini statuti. b Pyrenæi Montes. c Mons S. Adriani. d Rocida Vallis.

CAP. III.

Divisio Hispaniæ veteris.

I.

DIvisa fuit olim Romanis in tres provincias; *Bæticam*, *Lusitaniam*, & *Tarraconensem*. *Bætica* clauditur à Septemtrionibus & Occasu flumine *Ana*; à Meridie *Oceano* & mari Interno, usque ad *Murgim* opidum, vulgò hodiè *Almeria* dictum; ab ortu *Tarraconensi* jungitur Provinciæ; à qua recta linea, ab Murgi, ad opidum, quod vulgò dicitur *Ciudad Real*, & *Anam* amnem ducta, discernitur. Dicta *Bætica*, à flumine *Bæti*, mediam secante a. Cæteras provincias diviti cultu & quodam fertili ac peculiari nitore præcedit. Partem ejus, quæ Bætim Anamque Amneis inter, *Bæturia* dicta fuit, *Turduli* versus Ortum, *Celtici* versus Occasum in Lusitaniam usque protensi tenuêre. Hodiè universa Bætica continet duo Regna Hispaniæ, *Granatam* & *Andalusiam*, *partemque Castiliæ Novæ*, & *Estremaduram*. α 1

Bætica. In Bæturia, Turduli. Celtici.

II. *Lusita-*

BUNONIS.

α a A *Turdulis* sive *Turdetanis Bætica* dicta legitur apud Stephanum *Turdetania*. Regio hæc perhibetur esse feracissima, quæ uberrimas messes inter oleas sufficiat. Ob aeris temperiem quidam Elysios campos illic locavere: infestabatur tamen cuniculis. *Plinius* urbes heic numerat CLXXV, *& Strabo* CC. Lanam hæc dabat optimam. Phœnices olim ibidem repererunt dolia & præsepia ex argento facta, & eo cum implessent naves, anchoras quoque argenteas extulerunt. b *Livius Turdulos* vocat omnium Hispanorum maxime imbelles; *& Strabo* hos omnium doctissimos tradit, *qui Grammatica & scriptis legibus olim fuerint usi*.

HEKELII.

a Hic Fluvius in saltu *Tygensi* oritur, & decurrit in Oceanum *Atlanticum*, diciturque hodiè Arabicè *Rio Quadalquivir*, (* *Guadalquivir*, pessimè, nec sine ridiculo pleonasmo dicitur *Rio Guadalquivir*, nam *Rio* & *Guadal*, idem significant; ut videre est in multis fluviorum Hispaniæ nominibus, nempè *Guadalentin*, *Guadalmacor*, *Guadalmedina* &c. Et hi omnes ab Arabibus sic appellati sunt, à quibus magna pars Hispaniæ quondam oppressa fuerat,) id est, *Fluvius magnus*, qui valdè piscosus est & amœnus, ripis utrinque olivetis, vineis & mirâ hortorum amœnitate florentibus & jucundissimo citriorum odore fragrantibus. Conf. §. 1. cap. sequ. huj. Libr.

REISKII.

1 c Vetus uno conspectu Hispania sic patebit, si Bætica ab interno mari fretoque Herculeo ad ostium Anæ fluminis; inde Lusitaniam usque ad Durium producas: Tum vero cætera Tarraconensis erunt Bætica *Tartessis* quondam vel *Tarsis* תרשיש à Tarsi filio Javani, sacris in literis memorato, apud Græcos veteres d Iberia (Ἰβηρία) κατ'

a Turdetania. b Turdulorum mores. c Hispania vetus. d Iberia.

Lusitania. II. *Lusitania* terminatur à Septemtrione flumine *Durio*, ab Occasu *Oceano*, à Meridie *Ana* fluvio; ab Oriente linea à Civitate Regali *ad Samoram opidum* apud Durium flumen ducta, à Terraconensi provincia separatur. Dictam voluerunt antiqui Lusitaniam à *Luso* ac *Lysa*, fabulosis Bacchi comitibus. Olyssipo. Habet *Olyssiponem* opidum ad *Tagi* amnis ostium, quod ab *Ulysse* conditum esse fabulati sunt. Continet hodiè totum fermè *Regnum Portugalliæ*, partem *Castiliæ Veteris*, partemque *Novæ*. β

Tarraconensis provincia. Tarraco. Celtiberi. Segobriga. III. Reliquum verò Hispaniæ occupat *Tarraconensis provincia*, à *Tarracone* [b], capite suo, cognominata. In hac populi fuere, quorum nomina olim clara; γ *Celtiberi*, dextram *Iberi* fluvii ripam latè accolentes: quorum caput *Segebriga*, δ nunc *Segor-*

κατ' ἐξοχὴν dicta, teste Polybio Lib. III. Si Bochartum audias Lib. I. Chanaan. 35. ex voce Punica Syriacaque עברין i. e. finibus terræ, quos antiqui huc fixerant. Eadem *Turdetania dicitur à Turdetanis incolis, vel quod idem est Turdulis.* Sed aliter Isa. Vossio videtur, qui Turdetaniam à Turdulorum regione separat, hosque in Bætica & Lusitania duplices facit Lib. III. ad Pompon. Melam. Lusitania non ab Luso Bacchi comite, sed ab amygdalis לוצין Bocharto nomen traxisse placuit, & ipsa suis antiquis finibus multum variata: Vid. Vossius Lib. II. ad Pompon. c. 6. Tarraconensis longe amplior à Tarracone, urbe maritima, & Punico vocabulo טרכון *Tarcon* quasi regiam aut palatium dicas, cui nullum structuræ similis in tota Hispania repertum, uti Ro. Benjamin suo in Itinerario refert. Plura notatu dignissima hujus instituti ratio non feret.

BUNONIS.

β a *Lusitaniam* cum Gallæcia & Asturia quotannis vicena millia pondo auri pensitasse, *Plinius* tradit. Ibi, quod *Athenæus lib.* VIII. ex *Polybio* refert, sus c. librarum emebatur quinque drachmis, totidem vitulus, ovis duabus; bos jugo aptus x. drachmis: Sylvestria animalia vulgo donata. [b] *Lusitani*, b *Strabone* teste *lib.* III. olim Laconica utebantur vivendi ratione: bis tantum ungebantur: lapillis candentibus se calefaciebant: uno cibo victitabant: nulla utebantur pecunia, sed permutabant merces. Ægrotos publice exponebant Ægyptiorum more. Navigia habebant ex corio facta. Prædari malebant, quam fœcundam colere tellurem. In bellis *Lusitani* erant fortissimi, cujus rei testis est Viriathus.

γ c *Celtiberorum* regio olim erat dives, ferroque abundans. *Polybius* tradit *Tiberium Gracchum in ea trecentas evertisse urbes*, *quas* Strabo turres interpretatur: *Florus* enim tantum CLX agnoscit urbes. *Celtiberi* strenui erant bellatores, quod *Numantini* inprimis probarunt; in victus munditie elegantes, dentes tamen & universum corpus quotidie urinâ fricabant. Noctu in plenilunio Deum suum in platea collocabant, & circa eum choreas agebant. Eorum corpora, qui ceciderant in bello, non cremabant, sed objiciebant volucribus. *De simplicitate* eorum videatur *Livii* liber XL. in Obsidione Certimæ.

δ d Nunc pagus est apud *Iniestam* opidum, quod Mariana & Zurita *Segobrigam* esse putant. Vasæus tamen, Clusius & Tarapha volunt esse *Segorve* vel *Sogorve* urbem in regno Valentiæ. Est & *Segobriga* in regno Castellæ, nunc *Sepulveda*, opidum haud obscurum, ad montis Orospedæ [c] radices.

HEKELII.

b Quæ nunc Taragona dicitur.

c s. *Ortospeda*, uti *Ptolemæo* audit.

BUNO-

a Lusitania. b Lusitanorum mores. c Celtiberia. Celtiberorum mores. d Segobriga.

Segorbe vulgò dicta; & clara Romanorum everfione *Numantia*, ε nunc *Almafan*: regio ipfa *Celtiberia*. hinc *Vafcones*; ζ qui maxima pars hodie Navarræi Regni, Pyrenæis montibus affixa. Horum caput *Pompelon*, five *Pompejopolis*, nunc vulgo *Pompelona* (**Pampelune*), *Varduli*, hodiè *Guipufcoa*: quorum caput *Flaviobriga*, η nunc *Bilbao*. *Cantabri*; θ qui nomen Oceano Cantabrico dedêre; nunc *Bifcaja*: caput *Juliobriga*, ι hodie *Val de Viece*. *Aftures*; κ nunc *Afturias*: quorum caput *Afturica*, nunc *Aftorga*, urbs quondam magnifica. *Gallæci* inter Minium & Durium amneis; quorum *Brigantia*, λ hodie *Bragança*; pars nunc Portugalliæ. *Vaccæi*, μ quorum Pallantia. vulgò nunc *Palencia*. *Carpetani*, quorum *Toletum*, nunc *Toledo*: & Complutum, nunc *Alcala de Henares*. Sub his verfus meridiem fuere *Oretani*.

IV. Complectitur tota Tarraconenfis provincia regiones hodiè iftas; *Murciam*, *Valentiam*, *Cataloniam*, *Arragoniam*, *Navarram*, *Bifcajam*, *Afturiam*, *Gallæciam*, *Legionem*, *Caftilias Veterem ac Novam* ferè totas. At eadem Hifpania diftincta

Numantia. Celtiberia. Vafcones. Pompejopolis. Varduli. Flaviobriga. Cantabri. Juliobriga. Aftures. Afturica. Gallæci. Brigantia. Vaccæi. Pallantia. Carpetani. Toletum. Complutum. Oretani. Murcia. Valentia. Catalonia. Arragonia. Navarra. Bifcaja. Afturia. Gallæcia. Legio, Caftilia.

BUNONIS.

ε a *Numantia* à Durii fontibus haud longe fita, à Romanis, duce Scipione Africano, deleta eft, anno V. C. 620. quum fe, liberos & uxores occidiffent Numantini, ad ultimum humanorum *corporum dapibus ufi; quippe captâ jam urbe complures inventi funt, artus & membra trucidatorum corporum finu fuo geftantes. In agri Soritani non longè à fontibus Durii, loco *Garray* dicto, in Pelendonibus, tefte Morale, monftrantur veftigia Urbis Numantiæ. Locus ille à Soria Almazzan vix leucâ diftat.

ζ *Vafcones* crudeliffimos fuiffe arguit Calagurritana obfidio, in qua conjuges & liberos fale conditos devorarunt.

η b *Flaviobriga*, antea *Portus Amanus*, Morale tefte, eft id opidum, quod hodiè *Bermeo* vocatur, ad Nervium flumen, 2. leucis à litore Cantabrico fitum, ubi Amanus portus Plinii. *Bilbao* verò à *Bermeo* 5. leucis in Occidentem diftat.

θ *Cantabri* toti erant in armis. Hinc ab Horatio e dicitur *Bellicofus Cantaber*, & f *fera domitus catena*. Capti ex libertatis amore fuos interficiebant Cantabri.

ι c *Juliobriga* Plinio ad fonteis Iberi fluvii collocatur; ac nonnullis putatur effe *Fuente d'Ivero* opidum, vel non longè inde jacens.

κ *Aftures* erant agreftes, & feri, qui Romanos concidiffent; nifi à Brigantinis fuiffent proditi. Equos hic *afturcones* appellatos volunt.

λ d *Brigantia* five *Brigantium*, urbs ducali titulo hodiè infignis, Mirandæ urbi proxima.

μ *Vaccæi* bellicofiffimi, Romanorum virtutem admirati, fe illis dediderunt. Morte multabatur, fi quis agricolam læferat.

HEKELII.

e Lib. II. Odar. Od. XI. v. I.

f Od. VI. ejusd. Libr. v. 2. *indoctus juga ferre*. Tandem ab *Augufti*, *Romanorum* Imperatoris, exercitu victi, ut teftatur *vetus Commentator* in pofteriorem locum noftrum *Horatianum* p. 97. col. a. Edition. *Cruquiana*.

L BUNO-

a Numantia. b Flaviobriga. c Juliobriga. d Brigantia.

Hispania Citerior, Ulterior.

distincta etiam fuit Romanis duabus tantùm provinciis; *Citeriore*, & *Ulteriore*; unde sæpissimè Hispaniæ plurali numero dicuntur hæ terræ. *Citerior* Hispania est eadem, quæ Tarraconensis provincia: *Ulterior* Bæticam ac Lusitaniam complectitur. *a* Dictæ sunt *Citerior* atque *Ulterior*, respectu Urbis Romæ: sicuti & Galliæ duæ. *v*

BUNONIS.

v Citerior Hispania Straboni etiam vocatur *Interior*; ac Ulterior illa, eadem *Exterior*.

HEKELII.

a Illa hac multò spatiosior uberiorque est *metallorum*, *aris* imprimis, *plumbi*, *auri* & *argenti*.

CAPUT IV.

De Nobilioribus Hispaniæ Fluviis, & Urbibus olim claris.

I.

Fluvii Iberus. Bætis. Anas. Tagus.

FLuvii majore famâ celebrati sunt; in Terraconensi *Iberus*, *a* vulgò nunc *Ebro* dictus, navigabili commercio dives, in Bætica *β Bætis*, vulgo nunc *Guadalquivir*: inter Bæticam ac Lusitaniam *γ Anas*, nunc *Guadiana*: totus ad Medelinam opidum cuniculo se condens, post octavum circiter milliare Germ. renascitur. *δ Tagus*, vulgo accolis *Tajo*, in Tarra-

BUNONIS.

a Iberus in Cantabris, haud procul opido Juliobriga gemino fonte oriens, per Castellam Vererem, & Arragoniam, Navarram quoque attingens, inter Catalauniam & Valentiæ regnum delatus, apud Dertosam opidum mari excipitur Mediterraneo; ostia ejus, teste Plinio, à fonte distant 450. millia passuum; *A Varia*, ubi nunc est *Logronium*, per 260. millia passuum navigiorum capax est. Hunc fluvium parallelum esse montibus Pyrenæis air Strabo. Græci inde universam Hispaniam appellaverunt *Iberiam*, Ibero ab Ortu miscetur a *Sicoris*, & ab Occasu b *Bilbilis*, vulgò *Xilcca*, ad quem urbs fuit ejusdem nominis, ortu Martialis Poëtæ celebris. Plin. aquam *Bilbilis* ferro indurando imprimis idoneam, indeque nobilitatam esse docet.

β c *Bætis* ex Argenteo monte ortus, in Occasum per Biatiam, Ubedam, & Iliturgim opida fluit; inde in Austrum retortus, Cordubâ & Hispali irrigatis, Oceano Gaditano ad Fanum Luciferi miscetur. Martiali *Olivifer* appellatur.

γ d *Anas* ex agro Laminitano, hodie *Campo de Montiel* ortus, Lusitaniam à Bætica determinat, & postquam LX. millia passuum confecit, in sinum effunditur Gaditanum. In Terræ cuniculos sese condere & post tot milliaria erumpere, magis ex vulgi opinione, quàm rei veritate creditur: quod asserunt ii, qui curiosè loca ista inquisiverunt. Fluvius hic aquam habet adeò insalubrem, ut ne pisces ejus, exceptis anguillis, probentur.

δ e *Tagus* ex monte *Orospeda* oriens gemino fonte, per Toletum, Liboram, Norbam

a Sicoris. b Bilbilis fl. & op. Martialis Poëtæ patria. c Bætis. d Anas. e Tagus.

Tarraconensi provincia ortus, Oceanum intrat; mediam Lusitaniam secans, auriferis quondam arenis celebratus. Inter Lusitaniam & Tarraconensem provinciam ε *Durius*, vulgo *Duero* a, supra Numantiam in Celtiberis ortus, in eundem effunditur Oceanum. Ultra est in Gallæcia ζ *Minius*, vulgo nunc *Minio* dictus. Sub Pyrenæo autem η *Sicoris*, vulgo *Segre*, θ *Ilerdam* opidum præterlapsus, in Iberum defluit. Durius. Minius. Ilerda op. Iberus.

II. Urbium totâ Hispaniâ clarissimæ fuere olim; in Bætica ι *Astigi*, nunc vulgo *Ecya*; *Hispalis*, nunc *Sivillia* (*Sevilla); & *Corduba*, nunc *Cordova*. In Lusitania κ *Augusta Emerita*, nunc *Merida*. in Terraconensi, λ *Palantia* & *Numantia*, ante memoratæ; item *Tarraco*, μ vulgo *Tarragona*, Scipio- Astigi. Hispalis. Corduba. Augusta Emerita. Pallantia. Tarraco.

bam Cæsaream, Scalabim, & Olyssiponem longo decurrit tractu per 110. leucas, id est, 440. millia passuum, & demum in Oceanum Atlanticum sese exonerat, piscium & ostrearum ferax.

ε a *Durius*, fluviorum, qui sunt in Hispania b, maximus, Lusitaniæ terminus, in Pelendonibus apud Numantiam excisam ortus, rapidissimo cursu c inter Astures & Vettones, & porrò inter Gallæcos & Lusitanos labitur, ac post 120. leucarum decursum ad Portum urbem in Oceanum defertur.

ζ b *Minius* ex finibus Asturum oriens, Tyden Callaicorum opidum alluit, post 35. leucarum decursum Oceano miscetur. Regio æris, plumbi & minii uberrima, unde flumini nomen.

η c *Sicoris* sub Pyrenæis montibus nascitur, per Catalauniam decurrit.

θ d *Ilerda*, quæ hodie *Lerida* dicitur, latus Orientale Sicoris alluit, paulo inferius Cingæ fluvio confusus, non magno intervallo in Iberum sese exonerat. Rebus C. Cæsaris, contra Pompeji legatos Petrejum & Afranium gestis, celebris est. Hodiè claret Academia anno Christi 1300. fundata. Infra eam ad confluentem Iberi fuit e *Carthago vetus*, Pœnorum colonia ab Hamilcare condita, à Dertosa X. leucis in Corum distans, Ilerdæ propior. Hodie vicus est apud Villam Franciam.

ι f *Astigi*, nunc *Ecya*, hac etiam tempestate clara est ad Singulim fluvium urbs; una cum Estapa, Obulco, Ægabro, Lucena, Marcia, Ursone, & Vaena opidis à Ferdinando rege Mauris erepta anno C. 1239.

κ g *Augusta Emerita*, & *Emerita* simpliciter, unde vulgò hodie d *Merida* dicta, ad Anam fluvium in finibus Turdulorum auspiciis Augusti condita, & militibus emeritis ad incolendum e tradita, nunc pene jacet.

λ h *Pallantia*, sive *Palantia*, hodiè vulgò *Palentia*, in Vaccæis & regno Legionensi ad Pisoracam fluvium sita, olim inter primas Hispaniæ Tarraconensis urbes habita, nunc longè minor est; Academia ante Salamanticensem clara.

μ i *Tarraco* sive *Tarragonia* colonia, à Cneo & Publio Scipionibus ad oram Catalauniæ maritimam condita, media inter Barcinonem ad Boream & Dertosam ad Meridiem XI. leucis; olim urbs nobilis & ampla exstitit, nec paucioribus ævo Strabonis habitata viris, quàm ipsa Carthago. Metropolis fuit non tantum Hispaniæ intra Iberum sitæ, sed & partis ejus, quæ extra est, unde & maxima ejus regionis pars nomen habebat Tarraconensis. Pauli k Orosii patria est, & multa hodie habet monumenta antiqua. Academia ornata est anno Christi 1572. Vina Tarraconensia olim in pretio habita. Ex Tarraconensibus montibus sal mira dulcedine quasi saccaro temperatus cæditur, qui magni fit à cupediariis. *Sidon. epist. ad Orosium.*

a Durius fl. b Minius fl. c Sicoris fl. Cinga fl. d Ilerda. e Carthago vetus. f Astigi, vulgò Ecya. g Augusta Emerita. h Pallantia. i Tarraco. k Orosii patria.

Scipionum opus, maritimarum in his locis olim opulentissima; *Cæsar-Augusta*, sive Cæsarea Augusta, vulgo *Saragoça*; hodie etiam omnium Hispaniarum splendidissima; *Asturica* antè dicta. Sed & *Carthago Nova*, vulgo *Cartagena*, clara fuit à conditoribus Pœnis; & [v] *Saguntus*, nunc *Morviedro*, fide atque ærumnis inclytum nomen reliquit. [1]

Cæsar-Augusta sive Asturica.

Carthago Nova.

Saguntus.

BUNONIS.

v a *Saguntum* & *Saguntus* tribus millibus passuum à mari & tot à Valentia distans, anno post diluvium 167. à Zacynthiis, *Isidoro* teste, conditum, opidum fide & constantia in Romanos nobilissimum est; maluerunt enim Saguntini extrema experiri, se & omnia sua comburere, quàm se Hannibali dedere. Hanc urbem quum contra fœderis leges expugnasset Hannibal, causam præbuit bello Punico secundo. Sagunti, quo tempore urbs illa obsessa, puerum recens natum in uterum matris reversum narrant. *Saguntina fames*, de magna & extrema, in proverbium abiit. *Reliqua Hispaniæ urbes claræ infrà cap.* VI. *memorantur.*

HEKELII.

a Seu *Duerus*.

b Quòd in eum multi amnes & rivuli concurrunt.

c Ob quem, propterque sui angustiam est parùm navigabilis.

d A *Villanovano* & aliis.

e Unde & *Romana Colonia* olim vocata.

REISKII.

1 De fluviis tum majoribus tum minoribus, eorumque ortu ac nomine congeri huc multa possent, & fabulosa rejici: Ad b Anam quod attinet, ejusque in subterraneis cuniculis profluxum, hunc veteres novique auctores puta Fournierius, Schottus, Ricciolus, Kircherus atque Bochartus comprobant. Sin Ortelium, & quos ille sequitur, testes oculatos audire lubet, ea profluxio vulgari debebitur opinioni, aut recessibus, in quos penetret, montanis, aut rivis amnibusque, in quos dividatur, pluribus. Sane Grammatici fallunt, qui Anam ab anate, aut anataria mersione dici volunt. Petrus du Val. Geogr univers. part. II. ambiguus in utramque partem disseruit. c Tria tamen Hispaniæ stupenda opera aut mirabilia omitti noluit; (1) *pontem*, cui aqua superfluat, h. e. aquæ ductus Segovienses; (2) *Pontem continuum*, in quo decem millia pecorum pasci, aciesque instrui directæ possint, i. e. Anam fluvium reconditum; (3) *civitatem* igne circumdatam, i. e. Madritum, cujus ager silice refertus est. De urbibus antiquis & gentibus observata suppetunt plura: Unum addo de fabularum originibus, quas Græci scriptores adferunt in Astyre. Teucro, Diomede, Ulysse, Lyso aut Luso, Nebride, Menestheo, Castalio, Pane, Grajis, Iberisque Scythicis.

a Saguntum. b Anas. c Tria Hisp. memorabilia.

CAP. V.

De incolis Hispaniæ, ac recentiori ejus divisione.

I.

Tubal non venit in Hispaniam.

TUbalem, Noachi nepotem, in Hispaniam primùm pervenisse, post aquarum inundationem, in dispersione gentium, affirmant nostri sæculi scriptores ex Josepho: qui tamen Tubalem in Asiæ Iberia inter Ponticum Caspiumque maria

maria ſtatuit. Haud minori errore, in univerſam Hiſpaniam perveniſſe *Iberos* ex Aſia & Perſas, tradidit *M. Terentius Varro.* Iberi non venerunt ex Aſia.

II. *Celtarum* gentem, ab Aſchenaze propagatam, omnem poſt terrarum inundationem obſediſſe *Hiſpaniam*, *Galliamque*, *Britannicas inſulas*, *Germaniam* atque *Illyricum*, tàm ex ſacris quàm gentilibus diſpicio auctoribus; unde etiam nomen eorum multis Hiſpaniæ locis affixum retulerunt Græci Romanique ſcriptores: ut *Celticorum*; qui partem Bæticæ ac Luſitaniæ, partemque Tarraconenſis provinciæ adusque promontorium *Celticum*, quod vulgo nunc eſt *Cabo finis terræ*, (* Geographis Gallis *Cap de Finiſtere*) tenuere: item *Celtiberorum*, ad *Iberum* flumen incolentium. *Germanos* cognominat, neſcio unde, Plinius *Oretanos*, Tarraconenſis provinciæ populos. [1] Celtæ primi Hiſpaniæ incolæ.

III. Primi exterorum poſt hominum memoriam ad Celtas in Hiſpaniam venère *Phœnices*, à *Tyro*, mare Internum huc uſque & ad Gadeis navigantes; partemque Bæticæ, quæ poſteà *Turditania* dicta fuit, occupantes; ut ex *Diodoro* atque *Strabone* diſcimus. Phœnices in Hiſpania.

IV. *Græci* poſtmodum à *Maſſilia* colonias deduxerunt inter Græcorum in Hiſpania Coloniæ.

REISKII.

1 Tubalem cum Brietio, Ricciolo, multisque ſcriptoribus huc retulit auctor, quem ab Hiſpania Joſephus ſubmovet: Bochartus etiam in Aſiaticas regiones Pontoque proximas rejecit, ex argumentis non levibus, & Askenazen ad Bithyniæ, Phrygiæ ad Ponti viciniam collocavit. Adeo gentium plerarumque nobiliorum origines & migrationes multis tenebris involvuntur. Joſephus Lib. VII. Antiq. Japheto hujusque poſteris Occidentem ac Septentrionem vendicat, ut illi à Tauro & Amano montibus Aſiæ ad Tanain, porro in Europam usque ad Gades pervenerint: a Hinc *uni ex hujus nepotibus Tarſi* primæ in Hiſpaniam ductæ Coloniæ à Bocharto tribuuntur. Quo enim quemque ſors & Deus tulit, hanc terram cum ſuis occupavit, ut tam maritima, quam mediterranea loca cultoribus replerentur, inquit Joſephus Lib. VI. Interim conjecturæ in obſcuro negotio quantum valeant, Ludov. Molina docet de origine ac natura Hiſpanorum veterum multa commentatus, incerta etiam quandoque fabulis non vacua. b Tantus autem regnorum numerus una Hiſpania pendet à diverſis gentium exterarum migrationibus bellicisque occupationibus, quibus quam hæc regio lacerata fuerit, docent Vaſeus, Mariana, Cluverius, pluresque alii. Primus regna cuncta Hiſpanica in unum redacta tenuit Philippus II. *tribusque galeis ſcuto ſuo impoſitis* illa repræſentare voluit, cum duabus antea reges uterentur. Triplex vero titulus, quo tot regna continuerat, dubitationis non parum noſtro tempore habet, ne quidem locum, regno Portugalliæ, multisque provinciis avulſis. Interim Hiſpani adhuc habent, cur regnis & regionibus ſuo imperio ſubjectis *nunquam ſolem occidere dicant*, *regemque Hiſpaniarum numero plurali efferant.*

 BUNO-

a Tarſis in Hiſpania primus. b Plura Hiſpan. regna.

ter Pyrenæum & Iberum, *Rhodam* & *Emporias:* quæ opida etiam nunc vocantur vulgo *Rosas* & *Empullias* (* *Roses* & *Empurias*). Interiora etiam Græcos quosdam incoluisse, indicat corruptum (ut vult Silius Poëta) nomen *Graviorum* quasi *Grajorum:* Græcorumque castellum *Tyde*, vulgo nunc *Tuy*, in ea parte Tarraconensis, quæ hodiè est *Gallæcia*.

Carthaginensis in Hispania. V. Posteà *Carthaginienses* majorem ejus partem tenuere, ad Internum mare, *Amilcare* eam occupante.

A Romanis subacta. VI. Secundo bello Punico, superatis atque expulsis Pœnis, tota *Romanorum* facta est. Sub quorum Imperio, tribus provinciis distincta mansit, usque ad Honorii Imperatoris tempestatem; quum *Gothi* ac *Vandali*, Germanica utraque gens, circa annum Christi CCCC. eam invadentes, dictas provincias in tria Regna distribuerent. [a]

A Saracenis & Mauris occupata. VII. Deinde vero *Saraceni* cum *Mauris*, circa annum IↃCCXX. invecti, totà Hispanià direptà, complura in ea Regna instituerunt; Christianis, id est, Gothorum reliquiis, in Asturiam ac Legionem, regiones natura locorum munitas, compulsis.

XIV. Hispaniæ regna. Regnorum numerus tandem crevit ad XIV; quorum nomina hæc recensentur; *Legio*, *Gallæcia*, *Portugallia*, *Algarbia*, *Andalusia*, *Granata*, *Murcia*, *Valentia*, *Arragonia*, *Catalonia*, *Navarra*, *Castilia Vetus*; *Castilia Nova*; quod *Toletanum Regnum*; & *Baleares Insulæ*, vulgo *Majorca* & *Minorca* dictæ; quæ unà cum *Ebuso* insula, vulgo nunc *Tviça*, unum

BUNONIS.

a *Vandali* primum *Gunderico* [a] duce Hispanias occuparunt anno Salutis CCCCXI. [b] Hos paulò post iis terris ejecit Athaulfus Westgothorum seu Visigothorum rex; ibique regnum constituit, quod duravit usque ad annum Christi DCCXX. Ultimus Gothorum rex ibi fuit Rodericus [c], homo turpissimus, qui à Mauris per Julianum Comitem evocatis regno & vita exutus fuit. [d] Ita Mauri Visigothorum regno deleto maximam partem Hispaniæ occuparunt. Pelagius tamen [e] Gothorum reliquias collegit apud Astures, qui rex, à suis salutatus, Legione civitate Mauris erepta, regni sedem ibi fixit.

HEKELII.

a *Modigisili* Filio.

b Conf. *Alberti Krantzii* Lib. I. *Wandaliæ* cap. XXVI. seq. p. 58. Ubi imprimis *Valentiam* Civitatem, *Galliarum Hispaniarumque* mediam, patientibus *Romanis*, à *Vandalis* tunc captam esse narrat.

c In bellis quidem durus, & ad negotia expeditus, sed aliàs turpissimus homo, & in moribus vitiosis Antecessorem suum, Witizam, superans longissime.

d Postquam regnavit annos quatuor.

e Fidelissimus *Legionensis* Episcopus. (* Unde hoc Hekelius sumserit tam scio quam qui nesciunt maxime. Erat Pelagius *vera Gothorum soboles*, vir bellicosus. Vide apud Marianam multa de Pelagio, de cujus episcopatu nulla prorsus mentio, nec quidem per somnium.)

HEKE-

unum Regnum conficiunt. Ex his posteà durabili titulo, ad hoc nostrum sæculum, clara fuere tria; *Castilia*, *Arragonia* & *Portugallia*.

VIII. *Legionis* Regnum, vulgo *Leon*, constituere reliquiæ Gothorum, à Mauris, ut dictum, in ea loca compulsæ. At *Ferdinandus I.* Legioni per matrimonium, juncta Castilia, uno nomine *Castiliam* appellavit Regnum suum. Huic posteà, devictis ac pulsis Mauris, accesserunt, *Gallæcia*, *Andalusia*, *Granata*, *Murcia*, ac *Navarra*. *Navarræ* autem Regnum [f] initium cepit anno IↃcccxxix. quum *Enecus*, *Bigorriæ* (pars est Galliæ Aquitanicæ) *Comes*, transgressus Pyrenæum Mauris ejectis, Regem se constitueret. Post hunc *Henricus IV.* Castiliæ Rex armis occupatum Navarræ Regnum, suo Imperio adjecit. [g]

Regnum Legionis & Castiliæ.

Navarræ regnum.

IX. *Arragoniæ* Rex primus factus est *Ramirus*, Sanctii Magni, Navarræ Regis, filius spurius, anno cIↃxviii. Huic deinde titulo annexæ sunt *Catalonia* & *Valentia*. *Jacobus* autem Rex anno cIↃccLii. *Insulas Baleares* suis armis occupatas, Arragoniæ Regno fideique Christianæ adjecit. Tandem *Ferdinandus V.* Caroli V. avus maternus, Castellæ & Navarræ Rex, per matrimonium Castellæ junxit Regnum Arragoniæ. Hic tandem Mauros, quos *Ferdinandus III.* in Granatense Regnum compulerat, omnemque unà Judæorum gentem, totà Hispanià anno cIↃccccxcii. expulit *.

Arragoniæ regnum.

Mauri ex omni Hispania ejecti.

X. *Portugalliæ Regnum* cepit initium ad hunc modum. Quum *Henricus* [h] *Lotharingiæ Comes* res ingentes contra Mauros in Hispanià gessisset, præmium virtutis ac laborum *Alfonsus VI.* Castellæ Rex, *Tiresiam* filiam notham ei dedit in matrimonium; dotemque apposuit eam Hispaniæ partem, quæ nunc *Portugallia* dicitur. Hujus filius *Alphonsus I.* cum quinque Reges Maurorum uno prælio fudisset, *Rex primus Portugalliæ* [i] appellatus est anno cIↃcxii; habuitque successores

Portugalliæ regnum.

Portugalliæ Rex primus.

HEKELII.

[f] Quod inter Montes conclusum est, secundum *Joh. Henr. Alstedii* calculum.

[g] Hoc Regnum, *Magino* scribente, habet annuum proventum Ducatorum aureorum circiter centum millium.

[h] Dux Lotharingiæ & Limburgi *Comes*.

[i] Ab Exercitu.

BUNO-

(* Idcirco *Regis Catholici* titulo, quem & successores ejus proprium sibi fecerunt, cohonestatus est.)

ſores continuâ ſerie, donec ultimo Rege Sebaſtiano in Africa cæſo *, Regnum ad Regem Caſtellæ recidit. β

XI. Hac igitur ratione cuncta Hiſpaniæ Regna ad unum corpus rediere; caputque unum tota Hiſpania agnoſcit: qui nunc eſt Philippus IV. Hiſpaniarum potius, quam Caſtellæ titulo gaudens. At operæ pretium eſt, tanquam in tabula cognoſcere, quo titulo Rex Hiſpaniarum, quamque terrarum ſuarum poſſideat. Triplici igitur titulo tenet quicquid tenet; *Caſtellæ*, *Arragoniæ*, & *Portugalliæ*. Sub *Caſtellæ* regno ſunt: *Duæ Caſtellæ*, *Legio*, *Aſturia*, *Gallæcia*, *Extremadura*: *Andaluſia*, *Granata*, *Murcia*, *Biſcaja*, *Navarra*, *Mediolanum*, *Belgica*, *Burgundiæ Comitatus*, *Inſulæ Canariæ*, *America*, *Inſulæ Philippinæ*. Sub regno *Arragoniæ*; ipſa *Arragonia*, *Catalonia*, *Valentia*, *Inſulæ Baleares*, quæ Majorca & Minorca: *Regnum Neapolitanum*, *Sicilia*, *Sardinia*. Sub regno *Portugalliæ*; ipſa *Portugallia*, *Algarbia*, *Guinea*, *Æthiopia*, *India Orientalis*, *Braſilia*, *inſulæ Moluccæ*. De cætero, in ipſis Hiſpaniis Duces numerantur XXIV. At id maximè mireris; reperiri heic, quod haud facile alias toto orbe

Sub Caſtellæ regno quæ ſint.

Quæ ſub regno Arragoniæ.

Quæ ſub Portugalliæ.

BUNONIS.

β *Portugallia* ab urbe *Porto*, & vicino pago *Cale*, k primum dicta *Portucalia*: quod nomen innotuit circa annum Chriſti D. poſtea vero mutata litera *Portugallia* appellata. *Voſſ. lib. I. Idol. 34.* *Sebaſtianus Portugalliæ Rex* XXIV. annorum juvenis in Mauritaniam trajecit, Mahumedem in regnum reducturus, qui à patruo Abdelmelecho erat pulſus. Sed prælio commiſſo *Sebaſtianus* cum omni ſua nobilitate periit, *Abdelmelech* victor apoplexia, dum pugnatur, moritur. *Muhamedes* paludibus mergitur; atque ita tres Reges uno in prælio interiere. Succeſſit Sebaſtiano ipſius patruus magnus *Henricus*. Poſt obitum *Philippus II.* Portugalliam occupavit anno C. 1580. Atque ſic tota Hiſpania ad Monarchiam, quam habuit ſub Gothis, rediit. Sed *Johannes Dux Brigantinus* nuper anno hujus ſeculi XL, titulum Regis Portugalliæ & coronam, inſcio Philippo IV. Hiſp. Rege, uſurpare cœpit. Ejus filius *Alphonſus* defuncto patre Portugalliæ præfuit: ſed ob crudelitatem regimine amotus eſt; regnumque hodie adminiſtrat ejus frater *Petrus*. l

HEKELII.

k Qui olim piſcationis gratiâ frequentari ſolebat, indeque tanta hominum multitudo confluxit, ut in civitatem opulentiſſimam evaſerit.

l Qui ex prægnantibus cauſis *auguſtiſſimum Regis Titulum* adhuc modeſtè detrectat, & *Regens Portugalliæ Princeps* ſalutari ſaltem deſiderat. (* Modeſtia ſane ingens hominis qui poſtquam fratrem legitimum regem ab aula & regno ejecit & ad Terceram inſulam captivum relegavit; ſatis habuit titulum fratri, ſibi authoritatem reſervare!)

BUNO-

(* An in Africâ perierit, non ſatis liquet. Si quibusdam fidem adhibemus, is cæſo exercitu, in Europam remeavit, & Hiſpanicæ aulæ inſidiis oppreſſus eſt; quo citius Portugalliæ Regnum recuperarent Hiſpani, quod Henrico Sebaſtiani Patruo defuncto tandem invaſerunt.)

be terrarum, ſcilicet Ducem in Portugallia, nomine Brigantinum, cui tertia pars Regni pareat. Porro Archiepiſcopatus in univerſa Hiſpania ſunt XII: Epiſcopatus LV. γ

BUNONIS.

γ *Mediolanenſem* tamen *Ducatum* Hiſpaniæ Rex lege beneficiaria ab Imperio habet Romano. *Burgundiæ Comitatum* ejusdem Imperii Romani ipſe Hiſpanus agnoſcit regionem. Neque Provinciæ Belgicæ per Carolum V. Imperatorem eſſe deſierunt in jure Imperii. (* Burgundiæ comitatum fuiſſe Feudum imperii, adeò incertum eſt ex multitudine Scriptorum pro & contra decertantium, ut lis non ſit facile dirimenda; multominus ea res pro vera affirmanda. Feudum-ne fuerit, an ſecus, comitatus Burgundiæ, hunc longo jam tempore Galliarum Rex, tanquam ſupremus illius nemini que obnoxius Dominus incedit. Vide J. HERUM *de Feudis imperii* cap. 6. art. 5.)

CAP. VI.

De Urbibus, Portubus, & Academiis hodiè claris.

I.

URbes in Hiſpania nunc celebres ſunt *Barcino*, vulgo *Barcelona*, *Cataloniæ* caput; parvum quondam opidum, nunc celebre Emporium; licet portus commoditate deſtituatur; eoque naves ſæpè in ſtatione tempeſtatibus pereant. α 1

II. *Cæſar-*

BUNONIS.

α a *Catalonia* nomen habet à *Gothis* & *Alanis*, quaſi dicas, *Gothalania*; inter Pyrenæos montes, Mare Mediterraneum, Iberum & Cingam fluvios eſt ſita. Forma ejus Triangularis eſt, à Salſulæ fontibus ad Iberum fluvium ſe extendens. a Habet ſecundum Boternm, unum Ducatum *Cardona*, tres Marchionatus; XII. Comitatus, multas Baronias, & Dominia. Incolarum DC. millia eſſe perhibentur; inter quos C. millia Gallorum, aut Gallicæ originis ſunt, qui agriculturam, pecuariam & artes mechanicas tractant. Non enim eſt ulla regio Hiſpaniæ, in qua opificum induſtria artes ſolertius & diligentius excoluntur. Civitates & municipia muris cincta habet LVI, ex quibus præcipua ſunt b *Barcino* ab Hamilcare Carthaginienſi, cognomento *Barca*, condita & nominata eſt. Dicta quoque eſt *Favontia Colonia*, & *Julia Auguſta*. Anno Salutis 805. à Ludovico Pio imperatore victis Mauris, recuperata eſt; Habet pontem DCCL. paſſuum in mare ſe extendentem, contra vim ventorum naves infeſtantium extructum. Habet etiam geminos amnes, *Betullum* vulgo, hodie *Beſontem*, ab Oriente; ab Occaſu *Rubricatum* ſive *Lobregatum*. Comparatur hæc urbs b magnitudine, non tamen frequentia civium, cum Neapoli. c *Tarraco*, ſive *Tarragona*, de qua ſupra cap IV. d *Dertoſa* ſive *Tortoſa* ad Iberum ſita, in quo pons navalis, magno artificio extructus. Duo ſunt in hac urbe caſtella è diametro ædificata, & Academia. e *Girona*, olim *Gerunda*, Auſetanorum caput, colliculo impoſita, forma triquetrâ, fluminibus *Unda*, vulgo *Ontiar* & *Ter*, alluitur: Medio fere itinere jacet inter Ruſcinonem ad Boream & Barcinonem ad Meridiem XIII. leucis,

a Catalonia. b Barcino ſeu Barcelona. c Tarraco. d Dertoſa. e Girona.

Arragonia Cæsar-Augusta.

II. *Cæsar-Augusta*, vulgo *Saragoça* d, *Arragoniæ* caput, magnificentissima totius Hispaniæ urbs. β

III. *Pom-*

leucis. a *Lerida* olim *Ilerda*. b *Cardona* ejusdem nominis ducatus caput; ubi tria notanda; *Mons*, cujus terra similis est farinæ, *Fons*, vini rubri colorem ostendens; *Sal*, diversorum colorum, qui contusus, niveus comparet. Cæterum c *Monserrato* sive *Monte Serrato*, editissima rupes, cujus altitudo duorum milliarium, & circumferentia quatuor, est locus celebris. Hic scilicet *Ignatius Lojola* multa prece fletuque se Deo & B. Virgini devovit: Hinc ad Societatem Jesu fundandam prodiit e anno clɔ Iɔ XXII.

HEKELII.

a Regio ipsa ut plurimum sterilis est, ac magis fructuum, quàm frugum abundans & arborum sylvestrium, quàm domesticarum. Undè quæstum potiùs ex Marì faciunt accolæ, quam ex terrâ.

b Dives.

c Et quidem secundùm *Bucholceri* calculum.

d Seu *Saragosa*.

REISKII.

1 Sicuti regna Hispanica bene multa diversas gentium occupationes & colonias, sic urbes etiam harumque nomina suos auctores varios, Pœnos nempe, Romanos, Arabes, Gothos, aliosque satis perspicue testantur, Quam vero copiosa heic annotandi materia sese offert? d Urbibus insignioribus Petrus du Val certa monet imponi epitheta, ut unam Hispalin emporium, Granadam magnam, Valentiam formosam, Barcelonam divitem, Saragossam saturam, Valadolittum nobilem, Toletum veterem, & Madritum regiam Hispani jactitent. Huic e Arces regiæ vicinæ adjacent, ex iisque famosissimum *Escuriale*, monasterio religiosis S. Hieronymi destinato celebre, sed bibliotheca, magno altari, & Pantheo ac sepultura regum celebrius, à Philippo II. sex millionibus impensis intra XXI. annos conditum, ut Ægyptiis, Græcis, Romanisque templis & fabricis non cedat, sed facile præstet. De Archiepiscopatibus regni & Episcopatibus scriptores antea citatos conferat, cui lubet. f Catalonia rebellis A. 1640. ducem Andegavensem sibi principem adsumsit: Unde comitatus Ruscinonensis (de Roussillon) regio Pyrenæis montibus conclusa, cum Perpiniano Fortalitio, clave ad Hispaniam penetrandam paratissima penes regem Galliæ per Pyrenæos articulos mansit. Hanc secuta g Portugallia Johannem Brагantiæ ducem regno admovit, illoque Philippum IV. exuit. Unde bellum exarserat per annos XXVIII. gestum, sed A. 1668. pace publica exstinctum. De inquisitione Hispanica Ludov. à Carmo tres libros in fol. Madrit. de Antipathia Gallorum & Hispanorum Carol. Garsias librum in 12. Venet. divulgavit. h Lingua Hispanica latinæ veteris propago dialectos quatuor fovet, (1) Castellanam purissimam, (2) Andalusicam, (3) Portugallicam, (4) Granadensem. Vid. Becman Geograph. c. IX. sect. 3.

BUNONIS.

β *Arragonia* nomen videtur habere à *Tarracone* civitate, quasi dicas *Tarraconia*, vel à flumine *Arragone*. Termini ejus à Septemtrione & Ortu sunt Navarra, montes Pyrenæi & Catalonia, à Meridie Valentia, ab Occasu Castilia. *Cæsar-Augusta* Romanorum colonia, prius *Salduba* dicta, sita est inter Barcinonem ad Ortum 44. & Burgos in occasum æstivum 52. leucis, à Valentia 60. à Toleto 64. Pontem habet lapideum, quo Iberus transitur, cum Reginoburgensi conferendum. Anno salutis clɔ CXVIII. victis Mauris, una cum aliis opidis à Christianis recepta est. Hodie magnificentiam urbis augent Academia, arx, & curia publica. Clara in hoc regno loca sunt, i *Huesca*, olim *Osca*, in qua Sertorius Hispanorum Principum filios obsides literis erudiri voluit. Habet Academiam antiquam. k *Balbastro*, Latinis *Balbastrum*, ad Verum amnem agro & oleo dives. l *Jaca* ad

a Lerida. b Cardona. c Monserrato. d Urbium epitheta. e Arces regiæ. f Catalonia. g Portugallia. h Lingua Hispanica. i Huesca seu Osca. k Balbastro. l Jaca.

III. *Pompelon*, five *Pompejopolis*, vulgo *Pompelona*, caput regni *Navarræ*. γ Navarræ Pompejopolis.

IV. *Valentia*, caput olim Regni, nunc fructuum varietate Hiſpanicarum amœniſſima. δ Valentia.

V. *Murcia*, caput Regni: Hortus totius Hiſpaniæ vocatur. Murcia.

Cartha-

ad Atragonem fluvium ſub Pyrenæis montibus ſita, Navarræ regno vicina. Huic Philippus II. Hiſp. Rex Caſtellum junxit contra Arragonenſes, quibus Caſtiliani admodum infenſi ſunt, adeo, ut malitioſum hominem proverbio dicant, quaſi *Arragonenſem*. a *Fraga*, olim *Gallia Flavia* ad Cingam fluvium, ubi croci magnus eſt proventus. b *Venaſca*, Galliæ regno contermina, caſtellum habet, in cujus muris tormentorum loco ſunt lapides. c *Calatajut* haud procul ab antiqua Bilbili. d *Menſenium* ſeu *Mouſon*, ubi Procerum Arragoniæ habentur conventus.

γ *Navarra* regnum à Pyrenæis montibus incipit, & deſcendit ad Iberum fluvium, magna tamen ex parte montibus concluſum. Regnum hoc ante annos CL. Ferdinandus Catholicus pene omne occupavit, quum *Johannes Albretanus* Navarræ Rex, Ludovico XII. Galliæ Regi opem ferens, à Julio II. Papa proſcriptus & excommunicatus eſſet. Eâdem forma adhuc hodie poſſidet Hiſpanus, exceptis paucis locis, quæ Galliarum Regi ſuperſunt, & vix ſextam regni partem faciunt. e *Pompejopolis* ad Argam flumen, haud longe à Pyrenæis montibus ſita, inter Cæſar-Auguſtam 30 & Bajonam urbem Aquitaniæ 20. leucis; haud dubiè à Cn. Pompejo Magno nomen habet, qui cum Metello res magnas in his oris contra Sertorium geſſit. Strabo *Pompeji tropæa* vocat. Alphonſus Rex eam anno Chriſti CIↃ CCXXXV. una cum Jaca, Viroveſca & aliis opidis, Mauris ejectis, recepit Hodie firmo muro & duobus caſtellis munita. Hic f *Ignatius Loiola* pugnans vulneratus bellum amplius ſequi non potuit; vitam igitur amplexus monaſticam, ordinem Jeſuitarum inſtituit: Reliqua Navarræ loca non ſunt adeò clara.

δ *Valentia* regnum inter Murciam & Cataloniam ſita limites habet ad Orientem mare Mediterraneum, ad Septemtrionem Arragoniam & Cataloniam, ad Occaſum utramque Caſtellam, ad Meridiem Murciæ regnum. Longitudo ejus eſt IX. latitudo XVII. leucarum. Duos habet ſinus, Sucronenſem & Illicitanum; g Portus quatuor *Vineri*, *Denia*, *Xabia*, & *Alicante*; & fluvios principes quinque, *Miglsar*, *Morvedre*, *Gualdalviar*, *Xucar*, *Segura*. Nomen regni haud dubie ſumptum ab urbe *Valentia*, Romanorum olim colonia, quæ tribus millibus paſſuum à mari ſubmota inter Turiæ oſtium & ſinum Sucronenſem à Barcinone 40. leucis in Meridiem, à Toleto 60. in Ortum, tota Cæſarauguſta, à Dianio 10. in Borea ſita eſt, Cœli ſolique temperie nec felici Campaniæ cedit, unde *Formoſa* cognominatur, illuſtris eſt freqnenti nobilitate, & Academia; origine *Lodovici Vivis*, & duorum Pontificum *Calixti III.* & *Alexandri VI.* ε Non longe hinc diſtat h *lacus Albufera*; & *Perto el graje*, pagus munitus, ubi pons 150. paſſuum in mate protenſus. Loca præterea clara hic ſunt. i *Saguntum* ſupra memoratum. k *Denia* duos habens portus & ſpeculam in mare prominentem. l *Alicante* vino generoſo notiſſima. m *Guardamar* Salis proventu dives. n *Peniſcola* ad mare, in ſcopulo Pyramidali ſita, refugium *Benedicti XIII.* Papæ, quum Conſtantiæ honore Papali eſſet privatus.

HEKELII.

ε Conf. *Thema Lauſit* Orat. pro *Hiſpania* in Conſultat. de *Principatu inter Provincias Europa* p. 267. Edition. tert.

a Fraga. b Venaſca. c Calatajut. d Monſonium. e Pompejopolis. f Ignatius Lojola. g Valentia urbs. h Albufera lacus. i Saguntus. k Denia. l Alicante. m Guardamar. n Peniſcola.

Carthago nova, vulgo *Carthagena*, optimus Hispaniæ, ad mare Internum, portus. *

Granata. VI. *Granata*, caput regni, splendida atque ampla urbs. ζ

VII. *Hispa-*

BUNONIS.

e a *Murcia* regnum ad Mare Mediterraneum situm limites habet Granatam, ab Occidente, Castiliam Novam & Valentiam à Septemtrione, ab Ortu & Meridie Mare Mediterraneum ad sinum Virgitanum & Promontorium *Cabo de Palos*. Nomen habet à civitate *Murcia f*, quæ 9. leucis à Carthagine nova distans anno Salutis CIↃ CCLXV, Mauris pulsis recuperata est ab Hispanis. *Alphonsi Castiliæ* Regis, Astronomi celeberrimi, à quo Tabulæ Alphonsinæ, sepulchro nobilitata. *g* b *Carthago Nova* & *Spartaria*, à sparti copia cognominata, ab Asdrubale Carthaginensium duce paulo ante bellum Punicum II. in Peninsula exstructa, distat à Murcia urbe X. leucis in Ortum; Valentia XXXIII. in Meridiem. Habet optimum totius Hispaniæ ad Mare Internum portum CC. triremium capacem. Magna ibi est scombrorum piscatio, qui vicinæ c *insulæ Scombrariæ* nomen dederunt; *Scipio* hanc urbem eodem, quo venit die, præter omnium exspectationem cepit: & virginem captivam Allucii, Celtiberorum Principis, eximiæ formæ sponsam, intactam ipsi parentibusque restituit; & eo facto animos hostium sibi devinxit. Carthagine VI. leucis distat d *Almacarron* castellum, ubi aluminis uber proventus. *Vera* vel *Bera* urbs, olim e *Virgi*, unde f *Sinus Virgitanus* dictus, inter Carthaginem novam IX. *leucis*, & promontorium Charidemum V. in confinio regni Murciensis & Granatensis sita.

ζ *Granata regnum* ab ortu habet Murciam, à Septemtrione Castiliam Novam, ab Occidente Andalusiam, à Meridie mare Ibericum. Ejus longitudo LX. Latitudo XXV. ambitus CCXXX. leucarum esse dicitur. Nomen habet à metropoli g *Granata*, quasi *Garnata*: lingua enim Punica *Gar* significat *antrum*, & *Nata*, nymphæ nomen est, quæ ibi colebatur, quasi dicas *Antrum Natæ*. Alii a *cocco*, cujus ibi copia: Hispani *Granam* vocant, alii à mali Punici similitudine derivant: hoc enim, ut granis & acinis refertum, sic urbs Granata, cujus insignia malum Punicum, densissimas domos habet, & dehiscentis granati quasi similitudinem, urbs ista sexaginta millia domorum complectebatur. *b* Hanc quum Mauri una cum regno plures quam septingentos annos tenuissent, Ferdinandus Catholicus anno CIↃ CCCC XCII. inde & ex universa Hispania eos, & cum iisdem CXXIV. millia Judæorum, ejecit. Ut à Christianis Hierosolyma; ita hæc civitas à Mauris desideratur, adeo, ut ob ejus amissionem singulis diebus Veneris vexilla sua abscondant. Hodie urbs illa habet Academiam. Æstate reliquas superat Hispaniæ civitates salubritate aëris & numero fontium, quorum X. millia numerantur. Est quoque in hoc regno ad mare h *Malaga*, totius Hispaniæ armamentarium & propugnaculum contra Africam. Habet duo castella sibi invicem imminentia; ab uno ad alterum transitus est inter duos muros: emporium frequens est. A Malaga versus Ortum ad Mare est i *Almeria* in solo fertili, salubribus aquis, fructibus oleoque abundanti, sita. Hinc locum quum Christiani Mauris eriperent, vas illud è smaragdo, quod Genuenses habent, inde asportatum est. Haud procul à mari & Malaga ad Occasum est *Munda*, quam antiquam illam k *Mundam* esse, sunt qui putant, ad quam Cæsar ultimum prælium contra Pompeji liberos commisit, idque difficillimum. Pompejanorum ad XXX. millia peditum & V. millia equitum cæsa referuntur. Ea vicinarum urbium metropolis dicitur Straboni. Sed, Mariana teste, Munda illa vetus hodie *Runda la veja* dicitur, ab Arunda 2. leucis; à Munda nova 3. à Malaga 20. millibus passuum in colle apud fluviolum sita.

HEKELII.

f Ptolemæo & *Plinio* MURGIS dicta.

g In hac optima fiunt vasa ex creta, & mira

a Murcia. b Carthago Nova. c Scombraria insula. d Almacarron. e Virgi. f Sinus Virgitanus. g Granatæ regnum & Urbs. h Malaga. i Almeria. k Munda.

VII. *Hispalis*, vulgo *Sevilia*, Andalusiæ caput, urbs magnificentissima, opulentissimum totius Europæ Emporium. *S. Lucas*, navium statio Hispalensium. *Corduba*, urbs admodum ampla, at minus populosa. *Marcenæ* opidi ager lectissimos totius Hispaniæ fert Asturcones. [a] — Andalusia. Hispalis. S. Lucas. Corduba. Marcena.

VIII. *Toletum*, centrum ferè Hispaniæ obtinet: omnium maxima ac munitissima *Madritium*, vulgo *Madrid*, & *Madril*, Regiâ sede nobile opidum. Quinto abhinc milliario visitur in Escuriali superbum illud *D. Laurentii Monasterium*, Philippi II. opus, in memoriam victoriæ adversus Gallos *, *ad S. Quin-* — Escuriale.

mira Serici quantitas. Regio ipsa autem paucas habet habitationes, easque viles ob montium asperitatem, & ob planitiem parùm aquis irriguam.

b Leg. *Lansius* loc. in Not. ad §. IV. Cap. huj. cit. p. 265. seq.

BUNONIS.

a Andalusia quasi *Vandalorum domus Vandalen Huyss* dicta; aliqui tamen à *Vandalsa*, & alii à *Vandalicia* derivant, quòd Vandali à Gothis ejecti huc confugerunt, antequam in Africam trajicerent. Limites habet ab Ortu Granatam, à Septemtrione Castiliam novam, ab Occasu fluvium Guadianam; à Meridie mare Ibericum & fretum Herculeum. Terra frumenti, vini, olei, & omnis generis frugum feracissima est, unde *Granarium*, *Cella* & *Equile* Hispaniæ dicitur. b *Hispalis* Romanorum olim colonia, hodiè etiam literarum studiis & Academiâ celebris inter Cordubam ad Borcam 22. & Gades ad Meridiem 19. leucis, a Granata 36 in Occasum, Ulyssiponem versus 63. à Toleto 72. in Austrum ad Bætim sita est. Anno Salutis CIↃ CCXLVIII. à Ferdinando Rege, ejectis Mauris, recepta. De hac urbe Hispanorum est proverbium: *Cui Deus favet, ei dat domum Hispali.* Item, si cui benè precari volunt, dicunt: *Faxis Deus, ut Hispali victum habeas & amictum.* *Hispalensis* olim eruditione clarus fuit c *Isidorus* Episcopus: Item nuper d *Benedictus Arias Montanus*, cujus industriæ maximam partem debetur Opus Regium Sacra Biblia continens. *S. Lucas* olim dictum est e *Fanum Luciferi.* f *Corduba* quoque ad Bætim sita Astigi finitima est 8. leucis distans, gloria & potentia olim celebris. *i* Plinius *coloniam Patriciam* cognominatam scribit. g *Senecas* hæc, patrem & filium, & h *Lucanum* Senecæ Philosophi è fratre nepotem, alumnos habuit. Hic quoque vixisse accepimus i *Avicennam*, k *Averroëm* & l *Rasen*, Medicos ac Philosophos eximios. Urbs hodiè admodum ampla quidem est *k*, sed non adeò frequens. Hic equile regium est ducentis & pluribus equis educandis sufficiens. Hic quoque inventa est ars præparandi corii, quod inde vulgo dicitur *Corduan.* Sunt ibi præterea m *Nebrissa*, nunc *Lebrixa*, n *Ælii* illius *Antonii* patria, qui duas decades de rebus gestis Ferdinandi Catholici scripsit. o *Ossuna* Academia nobilis. *Xeres de la frontera.* Non longè hinc *Rodericus* Gothorum in Hispania rex ultimus à Mauris cæsus est, & imperium ad Saracenos translatum. p *Marcena* in Hispalensi territorio est.

HEKELII.

i Vid. *D. Magni Ausonii, Burdigalensis*, Ordo *Nobilium Urbium*, v. 84. seq.

k Et aquis dives, amœnissimisque hortis ornata.

a Andalusiæ regnum. b Hispalis. c Isidorus Hispalensis. d B. Arias Montanus. e Fanum Luciferi. f Corduba. g Senecæ. h Lucanus. i Avicenna. k Averrqès. l Rases m Nebrissa. n Ælius Antonius. o Ossuna. p Marcena.

(* Monasterium exstructum fuit ex voto. unde aliquis regis voventis timor quantus fuerit ex magnificentiâ voti æstimari posse jocabatur.

S. Quintinum in Picardiâ, anno cIↄIↄLVII. obtenta exſtructum. *l*

Burgi. Valliadolid. IX. Burgi, vulgo *Burgos*, Caſtellæ veteris caput, opidum antiquitate & magnitudine celebre. *Valliadolid* inter nitidiſſimas Europæ urbes cenſetur. *k*

X. Com-

BUNONIS.

l *Caſtilia Nova* confinem habet Caſtiliam Veterem à Septemtrione altiſſimis montibus ſeparata; ab Occaſu Portugalliam: à Meridie Eſtremaduram, Andaluſiam & Granatam, ab Oriente Murciam & Valentiam. Salubritate aëris & ſoli bonitate præſtat Caſtiliæ Veteri. a *Toletum* *l* Caſtiliæ novæ metropolis, & olim regum Gothorum ſedes. Unde *regnum* iſtud quoque *Toletanum* appellatur. *m* Urbis hujus majorem partem cingit Tagus fluvius, reliquum muris & 150. turribus munitum eſt. *n* Sita eſt inter Burgos ad Boream & Cordubam ad Meridiem 50. leucis, inter Valentiam ad Ortum 60. & Olyſſiponem ad Occaſum 83. à Madrito 12. Hic b *Alphonſus* Rex Tabulas ſuas Aſtronomicas confecit. Ejus Archiepiſcopus primus eſt Hiſpaniæ Caſtiliæque Cancellarius. *o* Hic quoque Academia antiqua floret. Urbs hæc Anno Salutis cIↄ LXXXV. ab Alphonſo VI. Mauris pulſis, recuperata eſt: c *Madritum* quidam volunt eſſe antiquam illam d *Mantuam* Carpetanorum, cujus veſtigia reliqua ſunt in *Villa Manta* pago apud Madritum. Urbs hæc ſita eſt in clivo ad Septemtrionem, cujus radices alluit e *Xarama* amnis, ſaxeo ponte pervius. Aër hic maximè ſalubris eſt, cujus beneficio Carolus V. Imperator quartana liberatus ſcribitur. Circumjacens territorium abundat ſilicibus, unde Mennæ poëtæ dicitur igne cincta. Madrito duabus leucis abeſt hortus regius f *Pardo In Monaſterium illud S. Laurentii* ajunt Regem inſumſiſſe ducenties centena millia coronatorum ſive viginti milliones.

i g *Caſtilia Vetus* limites habet à Septemtrione Aſturicam & Biſcajam, ab Occaſu Luſitaniam, à Meridie Caſtiliam Novam, ab Ortu Arragoniam & Navarram. h *Burgi* regia jacet ad rapidum flumen i *Relanzon* inter Cæſaream Auguſtam ad ortum 52. leucis, & Legionem ad Occaſum 33 ac inter Toletum ad Meridiem 51. Flaviobrigam ad Coream & Cæc. 35. *p* Ejus Archipræſul olim cum Toletano de primatu contendit. *q* Urbem hanc à Saracenis captam Alphonſus VII. Arragoniæ Rex in libertatem aſſeruit anno Salutis cIↄ CVI. Non longè à Burgis fons eſt profluvium alvi ſiſtens. k *Valloletum*, ſive *Valladoletum*, vulgò *Valliadolid*, pulcherrima Hiſpaniæ urbs ad Piſurgam fluvium ſita, à Regibus propter hortorum fontiumque amœnitatem, rerum omnium copiam libenter inhabitata; clara alioquin Academia, civilitate morumque comitate nulli cedit Hiſpaniæ civitati, licet ab Hiſpanis vocetur *Villa* Sunt porrò in hoc regno urbes celebriores l *Segovia*, *laborioſa* dicta; nemo enim ibi conſpicitur mendicus; niſi qui per ætatem aut morbum ad opus non eſt idoneus. m *Oſma* ad Durium fl. ubi Academia. n *Alba* ſive *Alva*, unde duces Albani nomen habent. o *Cocca* editiori loco ſita, gentis *Aſcala* ſedes; alioquin mala manſio dicitur Principum; nam non longè hinc abeſt arx, in qua p *Philippus Auſtriacus* Mauritii frater Lovanio à Duce Albano abductus, incluſus & detentus fuit. q *Logronno* olim *Juliobriga*, à Carolo V. ob fidem immunitatibus donata.

HEKELII.

l Græcis Τώλητον.

m *Ptolemæo* & *Livio* CARPITANORUM Urbs eſt.

n Perampla quidem eſt Civitas, & diverſis *Conciliis* clara; ſed ſitu inæquali, nunc quidem altiore, nunc humiliore.

o Et tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus

a Toletum. b Tabulæ Alphonſinæ. c Madritum. d Mantua Carpetanorum: e Xarama fl. f Pardo hortus. g Caſtilia Vetus. h Burgi. i Relanzon fl. k Valliadolid. l Segovia. m Oſma. n Alva. o Cocca. p Philippus Auſtriacus. q Logronno.

X. Compostellam Gallæciæ caput, aliàs vulgo *S. Jago*, D. Jacobi Apostoli r ossa, ut creditur, ibi sita, claram effecerunt. x Compostella Gallæciæ.

XI. *Olyssipo*, vulgo Hispanis *Lisbona*, incolis Portugallis *Lisboa*; Portugallici regni caput, urbs magna, populosa, negotiationibus celeberrima. λ Olyssipo.

XII. *Por-*

poralibus XVII. Terris muro percinctis moderatur.

p Urbs benè ædificata est; tametsi vias angustas potiùs habeat. Montibus etiam circumambitur, quò fit, ut breviorem videant lucem, quàm situs fert, magisque persentiant frigus.

q Continentur autem sub ejus Diœcesi 150. Oppida.

r *Hispaniæ* Protectoris.

BUNONIS.

x *Gallæcia* à *Gallaicis* nomen accepit, à Septemtrione Oceanum habet Cantabricum; ab Occasu Oceanum; à Meridie Lusitaniam, ab Ortu Asturiam & regnum Legionis. Litus hoc frequentes habet sinus. Præcipui regni istius portus sunt a *Corunna & Ferol.* In extremo versus occasum litore habet b *Promontorium Celticum*, quod & *Nerium* & *Artabrum* olim dictum est, hodie vulgo vocatur *Cabo Finis Terræ.* Antiquis scriptoribus hic quoque memoratur c *Flavium Brigantium*, quod aliis hodie est *Betanzos*; aliis Compostella; aliis vero ipsum *Caronium*. *Compostella* Archiepiscopatu & Academia quoque claret. Celebris hic est d *Bajana*, juxta quam in mari insulæ *de Bajana*, sive *Deorum Ptolemai*. e *Orense* ad Minii ripas opidum nobile, à Suevis olim dictum *Warm See*; unde mutata dialecto hodie dicitur *Orense*. Fontem enim habet calidum, cujus aquæ ovis ebulliendis inservire possunt.

λ f *Portugallia* nonnullis dicta videtur, quasi *portus Gallæciæ*, ab opido *Porto*, quod ad Durium flumen celebrem habet portum. Sed potius à portu & vicino pago Cale nomen natum Portucale, quod circa annum *Christi* Iↄ notum erat. *Voss. 1. Idol.* 34. Unde mutata *litera* C. factum Portugallia. Limites hujus regni sunt à Septemtrione Gallæcia, & Minius fluvius; ab Occasu & Meridie Oceanus Occidentalis; ab Oriente Castilia, Andalusia & Estremadura. Circuitus est Iↄ CCCLXXIX. milliarium: longitudo CCC XX. *latitudo* LX. f

Primaria hujus regni urbs est g *Olyssipo & Olysipo & Ulyssippo*, Straboni Ὀλύσσιπο ad Tagum haud procul ab ora occidua distans, à Toleto 83. leucis, ab Hispali 63. in occasum, à Sacro promontorio 30. Portum versus in Boream 50. Septem collibus imposita, quinque castellis munita est: ex quibus Castellum *S. Johannis* tot perhibetur instructum æneis tormentis, quot dies habet annus. Olim numerarunt ædificia urbana vicies mille: hoc autem tempore numerus multo major est. Magnificum & stupendæ structuræ in hac urbe est Templum Misericordiæ. Horreum item publicum, Basilica & Xenodochéum sunt urbis miracula. Anno Salutis CIↄ CXLVII. Mauri hac urbe pulsi. Unius horæ spatio ab hac urbe abest Belem cœnobium opulentum Dominicanorum. Monachi in eo admodum laute vivunt. Reges ibidem sepulti sunt. Lisbona quinque milliaribus distans versus austrum *Setubal*, vulgo *S. Hubes* dictum, ad litus jacet, ubi ingens copia salis conficitur solisque ardore coquitur.

Sunt præterea in eo regno opida clara h *Bracara* hodiè *Braga*, inter Minium & Durium, ea in parte quæ hodiè *interamnis* dicitur, ubi sedes Archiepiscopi, qui de primatu Hispaniæ cum Toletano contendit. Archiepiscopus iste Ecclesiasticus simul est, & secularis. i *Ebora*, Academia clara; item k *Conimbria* ad Mundam sive Mondego fl. sita, Academia celebris est, unde habemus *Collegium Conimbricense. Braganza* Ducis sedes.

a *Algar-*

a Corunna & Ferol. b Promontorium Celticum. c Flavium Brigantium. d Bajana. e Orense. f Portugalliæ regnum. g Olyssipo. h Bracara sive Braga. i Ebora. k Conimbria.

Portus Hispaniæ celebriores.

* XII. *Portus* ad Oceanum celebres funt *in regno Portugalliæ*

a *Algarbia*, olim regnum, nunc Lusitaniæ pars eft; ab Occafu & Meridie habet Oceanum; ab Ortu Anam fl. à Septemtrione Portugalliam. Omnium Hifpaniæ provinciarum anguftiffima eft. Portugalliæ Rex eam dotis loco accepit à Rege Caftiliæ, quum filiam ejus notham Beatricem uxorem duceret. Præcipuæ urbes funt, *Tavira* feu *Tavila*, regionis metropolis, *Silva* feu *Silves*, cujus episcopus Algarbiæ præful eft. *Pharus* five *Faro*, & *Portus Magnus*, vulgo *Villa Nova de Portomanno.* Habet quoque *Sacrum promentorium*, in quo Cœnobium & Caftellum.

b *Legionis* regnum à Meridie & Oriente limites habet Caftiliæ Veteris fines; ab Occidente Gallæciam; à Septemtrione Afturiam. Ejus metropolis, à qua regio nomen habet, eft *Legio*, vulgo *Leon* in finibus Afturum, media ferè inter Vallifoletum & Ovetum, 22. leucis diftans, à Burgis 32. in Occidentem. Hanc urbem inter montes fitam Pelagius primam eripuit Mauris anno Salutis IↃ CC XXII. Inde haud procul caftellum adverfus Barbarorum incurfiones exftruxit, unde Caftellæ Comes dictus. Hinc *Caftella* five *Caftilia* regni nomen profectum eft. Legio urbs templum habet infigne, ubi Regum fepulchra. Sunt hic præterea urbes infigniores, *Camora* feu *Samora*, olim *Zentica* feu *Sentica* ad ripam Durii, *Afturica*, vulgo *Aftorga*; non procul à lacu Senabria quem Tera fl. facit; *Palentia* ad Carionem fl. Academia celebris; *Cividad Rodrigo* adverfus incurfiones Lufitanorum munita; *Medina del Campo*, à tributis & vectigalibus immunis &c.

c *Afturia* regio afpera, montibus fylvisque horrida, habet ab Occafu Gallæciam; à Meridie Caftiliam veterem; ab Oriente Biscajam; à Septemtrione mare Cantabricum. In eam regionem & vicinam Gallæliam confugerunt indigenæ Hifpani, quum Mauri omnem fermè occuparent Hifpaniam. Eft vero Afturia velociffimis equis nobilis, quos *Afturcones* vocant. Dividitur in *Afturiam de Oviedo*, ubi opidum d *Oviedum* feu *Ovetum*, ad Devam fl. à Legione 22. leucis diftans, Academiam habet, civitas Regia & Epifcoporum bello Saracenico dicta. Et *Afturiam de Santillana*, ubi e *Lsana* feu *Lsanes*, & *Santanderum*, feu *S. Andero*, quod *S. Emederii portus* à Mariana appellatur.

f *Cantabria* hodie dividitur in *Biscajam* & *Guipufceam*. g *Biscaja* confines habet Navarram, Guipifcoam, mare Cantabricum, & Afturiam. Pars illa, quæ ad Bajonam pertinet, & Regi Galliæ paret, extendit fe usque ad fluvium Iron; inde altera pars Hifpano fubjecta eft. Lingua Cantabrica antiqua eft, & diverfa multum ab Hifpana. Biscajæ metropolis eft, h *Bilbao* five *Bilvao*, ad Naufam fl. quafi dicas *Bellum vadum*. Condita eft hæc urbs, tefte Marianâ, anno Chrifti clↃ cc xcviii. Abeft à i *Bermeo* feu *Vermeo*, quæ eft antiqua illa Flaviobriga, 5. leucis in Occafum, à Burgis 30. in Boream, à litore 2. commodè fita eft. Per eam merces in reliquam Hifpaniam importantur & exportantur. Malorum aureorum tantus hic eft proventus, ut 10. mavedis, quæ leviffima ex cupro moneta eft, tot mala emantur aurea, quibus ferendis unus mulus vix fufficiat. k *Guipufcoa* termini funt ab Oriente fluvius Vidoto five Vidorfo, & montes Pyrenæi, à Meridie regnum Navarræ, ab Occidente Biscaja, à Septemtrione mare Cantabricum. Ambitus ejus habetur 36. milliarium. Regio hæc ferri chalybisque ferax eft; unde Vulcani officinam, Martisque armamentarium natura hic videtur exftruxiffe. Fluvius eft l *Chalybs*, cujus aquâ ferrum optimè induratur. Gens ipfa ruftica & fuperba eft. Metropolis ejus eft m *Telofa* ad confluentes Araxis & Oriæ fita, eft regionis conventus fedes. n *Placentia* magnam habet multitudinem fabrorum ferrariorum. o *Fanum divi Sebaftiani*, hodiè *Don Baftia*, (*in Mappis Geographicis *St. Sebaftien*,) portu gaudens ampliffimo &c. Portò in p *Alava* provinciâ metropolis eft q *Vittoria*, nobilibus familiis & mercatura clara, antea *Burgus Gafteyz*.

(* In Editione Labbeana fic fe habet hic paragra-

a Algarbia. b Legio. c Afturia. d Oviedum op. e Lianes & S. Andero op. f Cantabria. g Bifcaja. h Bilbao. i Flaviobriga, Bermeo. k Guipufcoa. l Chalybs fluvius. m Tolofa. n Placentia. o Fanum S. Sebaftiani. p Alava. q Vittoria.

galliæ Setubal, Olyſſipo ad Tagum, & Porto ad Durium. In Gallæcia Corunna (Gallis *la Corogne*) & Ribadeo. *In Biſcaja* Bilbao, & S. Sebaſtiani. In Andaluſia S. Lucas de Barrameda *clavis Sevillæ*. Gadiz Gibraltar *ad fretum*. In Granata *ad Internum mare* Malaga. In Murcia *Cartagena*. In Valentia, *Alicanta & Valentia*. In Catalonia, *Tortoſa ad Iberum*, *Tarragonam*, *Barcelona &c*.

XIII. Academiæ illuſtriores ſunt, Salamantica & Complutum in Regno Caſtellæ, Conimbrica in Portugalliæ Regno. μ

CAP.

paragraphus: *Setubal*, *Cindad di Puerto*, *Corunia*, *Ribadeo*, *Vierus*, *Bilbao*, portus ad Oceanum celebres.) Sic etiam veteres aliæ Editiones ante Bunonianam primariam quæ Guelpherbyti prodiit in 4. 1661. Elſeviriana ejusdem anni, veterem lectionem ſequitur, Bunoniana emendat ut hic habes in textu.

HEKELII.

f Et quidem ſecundùm *Boteri* ſententiam.

s Sive *Ulyxippona*, ſic dicta, quod ab *Ulyſſe* ſit condita. Ideoque dicatur *Straboni* Lib. III. p. 270. Ὀδύσσεια, h. e. *Ulyſſea Urbs*.

t Vulgò *Cabo San Vincenzo* dictum.

v Non ſolùm, ſed & tuta Navium ſtatio eſt.

BUNONIS.

μ a *Salamanca* vel *Salmantica* (* Polybio *Elmantica*) in Caſtilia vetere à Valliſoleto 22. leucis in Meridiem Placentiam verſus ad Tormis fluvii ripam ſita, qui ſe cum Durio poſteà miſcet. Academia hæc ex Balentia urbe eò tranſlata eſt anno Chriſti cIↃ ccxxxix. b *Complutum* olim, hodiè *Alcala de Henares*, ab amne Henares urbis muros alluente appellatur. Sita in Caſtilia Nova 6. leucis à Madrito, haud longè ab Ortu Tagi. Celebrem hanc Academiam *x* in primis reddiderunt c *Biblia Complutenſia* polyglotta, anno Chriſti cIↃ IↃ xv. ſumtibus Franciſci Ximenii Archiepiſcopi Toletani ibidem excuſa. d *Conimbria* Academia fundata eſt à Johanne III. Rege Portugalliæ anno Chriſti cIↃ cc xii. *y* Reliquæ Academiæ, quæ in Hiſpania ſunt, ſuis memorantur locis. e Cæterùm Hiſpani religioni *Romano-Catholica* ſunt addictiſſimi: eaque una ibidem viget ope inquiſitionis, quæ primum ad Mauros & Judæos coërcendos inventa, in aliarum religionum ſectatores, tanquam hæreticos, ſtringitur. Ab inquiſitione damnati induuntur veſte, quam *Sanbenito* vocant, & raptantur ad ſupplicium iis ceremoniis, quæ populo terrorem poſſunt incutere. f *Lingua* per Hiſpaniam præcipua eſt Caſtellana ex corrupto ſermone Latino nata. *Luſitana* ex Gallica & Caſtellana conflata elegans eſt, & auribus grata. *Valentina & Catalaunica* Narbonenſi propior; in quam tamen nonnullæ voces Gallicæ irrepſerunt. Sola Biscaja antiquum ſermonem retinuiſſe putatur. Eſt verò ſermo Hiſpanorum multis argutiis, brevitate, efficacia, gravitate, adagiis & amphiboliis refertus; quoniam phraſibus & copia haud abundat. Non minus comiè tamen ruſtici & tenuiores ratiocinantur, quam urbani & nobiles. g *Hiſpani* perhibentur eſſe temperamenti melancholici; unde ad quietem & contemplationem videntur nati. Hinc etiam fit, ut eorum conſilia tarda, & exſecutiones lentæ, proceſſus graves, & molimina firma ſint. Raro cum peregrinis contrahunt amicitiam, quam nec inter ſe impenſius colunt. Ambitioſiſſimi pariter ſunt & ſuſpicaciſſimi, facilè ſe contemni putant. Philautiæ vitio laborant, & ſuo abundant ſenſu. *Magnus eſt eorum in Principem & remp. amor.* Hiſpani mares hebetiori ſunt viſu, colore terreo & vultu triſti: fœminæ tamen magis formoſæ, gratioſæ, vivaces, agiles, quam mares; quia humoris abundantia melancho-

lancho-

a Salamantica. b Complutum. c Biblia Complutenſia. d Conimbria. e Hiſpanorum religio. f Linguæ Hiſpan. g Hiſpanorum mores.

lancholiam in illis minuit, & adustionem temperat. Habent Hispani laborum atque inediæ patientissima corpora. *In militia* ordinum sunt observantissimi; certissimi fistulatores & sclopetarii; hastati haud facile loco moventur. Capillis nigris & præcisis superbiunt. Servatas parsimonia opes & ad temperantiam institutis corporibus sæpe negatas, in vestitu consumere amant, & sic ad ostentationem proferre, immensa sui fiducia; sed apud timidos & patientes majore. Nigrum & fuscum in vestitu amant colorem. Pallia gestant oblonga, tam plebejus & veteramentarius gladio accinctus prodit, quàm nobilis; nobilitatem videlicet è gente sua sibi imaginantur *Boterus Mariana Barclajus in Icone*. Exquisitum in Hispania habetur judicium ad compescendos sceleratos, *Ferdinandi &* Isabellæ tempore excogitatum, quod *Hermandad* vocatur. Fugitivi indagantur, & plerumque ex alienis Regnis ad supplicium callide retrahuntur. Ex eo tempore judicium hoc singulari Regum cura in magnam reipubl. utilitatem conservatur.

HEKELII.

x Anno CHR. M D. XVII magnifice exstructam.

y Evocatis (& quidem *Andreæ Govani*, *Lusitani* Theologi, operâ & studio) e *Gallia* Doctoribus, *Nicolao Grichio*, Philosopho, *Georgio & Patricio Buchananis*, *Scotis*, ut colonia esse videatur *Lutetiæ & Burdigalæ*. Et hæc Academia non solum loci naturâ est amœnissima, sed & omni litteratum genere clarissima.

CAP. VII.

De Insulis ad Hispaniam.

I.

Insulæ Baleares.

INsularum Hispaniis adjacentium celebriores sunt, *Baleares* duæ, item *Ebusus* & *Gades*.

Baleares contra Tarraconensia littora sitæ, haud longè inter se distant, & à spatio suo cognominibus acceptis, *Majores*, *Minoresque* plurali numero, vel etiam singulari *Major*, *Minorque* appellantur: funda olim bellicosæ, unde & nomen traxisse putantur, quasi ἀπὸ τοῦ βάλλειν, id est, à jaculando: Græcis *Gymnesiæ* dictæ, ἀπὸ τῆς γυμνότητος, id est, à nuditate, quod incolæ aliquamdiu a nudi vitam egisse dicantur: nunc vulgò *Majorca* b & *Minorca*. Piraticâ olim incolæ maximè vivebant: Carthaginensibus iidem contra Romanos stipendiarii, donec Hispaniis debellatis, à Romanis subigerentur. Mauri posteà ex Africa occuparunt, cum Hispanias diriperent, regnumque adjectâ Ebuso Insula in iis condiderunt: quos tandem Jacobus Arragoniæ Rex ejecit; ut suprà commemoravimus. *

II. *Ebu-*

HEKELII.

a Æstatis nempe tempore.

b Vel *Malorca*.

BUNONIS.

α a *Major* insula occasum spectat, ejus forma quadrata est, habens c. millia passuum

a Majorca.

II. *Ebusus* inter Mojoricam & Hispaniam sita est; frumentis tantùm non fœcunda; ad alia largior, & omnium animalium, quæ nocent, adeò expers, ut nec ea quidem, quæ de agrestibus mitia fiunt, aut generet, aut si invecta sint, sustineat, hodiè vulgò *Yviça* β dicitur, salis copià maxime celebris. ε 1 Ebusus.

III. In capite Bæticæ, ubi extremus antiquis mortalibus noti Orbis

sum in longitudinem, ccc. LXXX. millia in circuitum. Olim duas habuit urbes, a *Palmam* ad Occasum; b *Pollentiam* sive *Potentiam* ad Ortum, hodiè vicus est. Præcipua ejus urbs nunc est *Majorica*, decem patens portis. *Minoris* insulæ ambitus habet CL. millia passuum: spectat ortum. Hodie unam habet urbem c *Minoricam* d nomine. e (* Urbs Minorica neque extat, neque extitit. Error est quem ex vitiosâ mappâ, ignari imitatores, in alias mappas, librosque Geographicos invexerunt. Caput insulæ Minoricæ vulgò est *Citadella*. Quod adjicit Hekelius de urbe quondam *Mago* dicta; non de urbe Minorica quæ nulla est, sed de emporio cui nomen est *Port-Mahon*; intellige.) Olim cibum puer à matre non accipiebat, nisi quem ipsa monstrante percussisset. Aureos & argenteos nummos ad se importari decreto vetuerant publico. Mulierum tanto amore tenebantur, ut singulas a prædonibus ternis quaternisque viris redimerent. Mortuorum cadavera contusa & in urnam conjecta lapidibus obruebant. Annis circiter xx. post bellum Punicum tertium d *Metellus* has insulas non sine labore subegit: unde *Balearicus* dictus. Aliquando Balearici à cuniculis in tantum conjecti sunt periculum, ut coacti sint Romanorum opem implorare, *Strabo lib.* III. *Plinius lib.* III. 5. & VIII. 55.

1 β e *Ebusus* è regione promontorii, quod in Sucronensi sinu *Ferrariam* vocant, sita, ambitu suo c. millia passuum complectitur. Opidum habet ejusdem nominis Huic vicina est insula f *Colubraria* Latinis, Græcis *Ophiusa*, hodiè *Formentere* dicta; ambitu habens LXX. millia passuum, serpentibus venenatissimis infesta. Quum vicina *Ebusus* seu *Yvica* præter cuniculos terram & segetem subvertentes omnis venenati animalis sit expers, ejusque terra & pulvis serpentes fuget, quos Colubraria pariat. Utraque Ebusus & Colubraria g *Pityusæ* dicuntur, à pinuum illic nascentium multitudine. *Plinius lib.* XV. 5. & XXXV. c. ult. *Diodorus* V.

HEKELII.

c Hoc enim non tantùm *Hispania*, verùm etiam *Italia* ex parte sibi providet.

d f. Vulgò *Minorcam*.

e Quæ *Mago* quondam erat appellata. *Ptolemæi* ætate etiam in eâ Urbs *Jana* fuit, quæ nunc vulgò *Citadella* dicitur.

REISKII.

1 Strabo Lib. III. Geograph. Phœnices pleraque Hispaniæ loca Tartesso & Turditaniæ vicina tenuisse, condidisse Gadiram, Malacam, Arderam, (* sive *Alderam*) Carthaginemque novam; quin Gymnesiis Insulis ab sese occupatis Baleariduum fecisse nomen. h Baleares ergo lingua Punica בעלי הראה *Baaleharea* ad verbum significant *magistros projectionis* i.e. peritos fundæ, aut lapidum projiciendorum incolas: i Gadira Syriace גדירא *septum* vel *sepem* denotat, uti Plinius, Solinus, Hesychius explicarunt, k Ebusus etiam ex voce Phœnicia יבושה *Jebusa*, h. e. à siccatis ficubus denominationem habuisse legitur, Bocharto, quem sæpius citavimus, auctore. Insulam Cadiz sive Calis urbe ac portu cognomine instructam, tribus imperii sui clavibus annumerasse, neque hanc minus quam duas reliquas Philippo filio Carolus V. commendasse fertur.

a Palma. b Pollentia. c Minorca. d Metellus Balearicus. e Ebusus insula. f Colubraria. g Pityusæ insulæ. h Balearides. i Gades. k Ebusus.

Gades. Orbis erat terminus, Insula *Gades* fretum contingit, quod inde Gaditanum perhibetur, à continente angusto spatio, ac veluti flumine abscissâ: quam Tyrii à Rubro mari profecti, *Erythræam*, Pœni, lingua sua, *Gadir*, id est, *Sepem* nominarunt. In hac Geryonem, cujus boves Hercules abduxit, habitasse fabulati sunt. Tyrii condidere in ea ejusdem nominis urbem quæ postmodum evasit opulentissima: nunc etiam Emporium haud ignobile, vulgari vocabulo *Cadiz*, & corrupte *f Calis*, dictum. γ

BUNONIS.

γ a *Gades* insula non procul ab ostiis Bætis sita est. Eam non multo longiorem centum stadiis; latitudine alicubi unius tantum stadii scribit Strabo. Urbs in Occidentali insulæ parte fuit ejusdem cum ipsa nominis. Sed b *Balbus Cornelius Gaditanus*, civitate Romana donatus, pro quo Ciceronis exstat oratio, aliam condidit, quam *novam* vocabant. Ex utraque coaluerat ea, quæ c *Didyma* vocabatur. Illa Plinio videtur esse d *Augusta Julia Gaditana*. In orientali insulæ parte e *Fanum Herculis* structum erat, qua parte insula proximè ad continentem accedit: unius stadii freto disjuncta. Apud hoc templum f *C. Julius Cæsar* quæstor in ulteriori Hispania, quum mandato prætoris jure dicundo conventus circumiret, Gadesque venisset, animadversa Alexandri M. imagine, ingemuit; & quasi pertæsus ignaviam suam, quod nihildum a se memorabile actum esset eâ ætate, quâ Alexander orbem terrarum subegisset, missionem continuò efflagitavit, ad captandas majorum rerum occasiones in urbe. g *Solin. cap.* 26. *Strabo lib* III. *Mela lib* II. *cap* 7. & *lib.* III. *cap.* 6. *Plinius lib.* IV. *cap.* 22. *Sueton. in Jul. Cæs. cap.* 8. Haud longe à litore Portugalliæ abest *Barlença* insula, olim *Londobris* & *Erythraa* dicta, h ad quam piratæ Barbari excubant, navigiis Christianorum insidiaturi.

HEKELII.

f A Nautis.

g In *Insula* verò Meditullio duæ hodiè supersunt vetusti ædificii *Turres*, *Torres de Hercoles* incolis dictæ.

h Quæ 50. Milliaria complectitur.

a Gades. b Cornelius Balbus. c Didyma. d Augusta Julia Gaditana. e Fanum Herculis. f Julius Cæsar.

CAP. VIII.

DE GALLIA.

I.

Galliæ termini. Hispaniæ proxima est *Gallia*. a Hæc ab initio inclusa fuit ab Oriente Rheno amne, * Alpium parte & Varo flumi-

HEKELII.

a Hanc Regionem omnino amplam atque potentem, præter MARTINUM CEILERUM, Geographum egregium, descripserunt FRANCISC. HOTTOMANNUS atque PAULUS MERULA, Viri longè doctissimi atque celeberrimi, ita tamen, ut *hujus* Liber sub *FRANCO-GALLIÆ*, Francofurti ante centum

MARE
HIBER
NICUM
BRIT
Gobanuspro
O

tum annos, & quod excurrit, in f. 8. *illius* autem sub *GALLIÆ Nominibus* ac *Titulis* Amstelod. Ao. huj. Sec. 36. in f. 12. fit impressus. Sed *FRANCIÆ Origines* descripsit Jo. ISAACUS PONTANUS, quas Harderwici Ao. ejusd. Sec. 16. in 4. form publicari jussit *Annales* autem atque *FRANCORUM Historias*, ab Ann. CHR. nempe 708 usque ad Ao. 900 quàm studiosissimè edi curavit PETRUS PITHOEUS, Francof. Ao sup. Sec. 94. in 8. f. Prodiit *FRANCIÆ Historia veteris atque sincera Corpus* Hanoviæ Ao. huj. Sec. 13. in quibus sanè omnibus talia sunt reperienda, quæ diligentis atque curiosi cujuslibet Lectoris animum possunt recreare. Leg. THYSII *Memorabil celebrior vett. Rerumpp.* Cap. 10. p. 314. seqq. Extant *Effigies Regum FRANCORUM* omnium à PHARAMUNDO ad LUDOVICUM XIII. Francof. Ao. huj. Sec. 22. in 4. f impressæ. Majestas Regis moderni LUDOVICI XIV. ex ULRICI OBRECHTI, [a] Viri ingeniosissimi, mente hodiè tam latè est diffusa, *ut nullis Terrarum Regionumque spatiis distineatur, quò minus Facinorum Operumque maximorum efficaciâ, emolumento, gloriâ præsentem ubique, ubique spirantem sui sistat imaginem.* Hujus Regis *Inauguratio* à *Carolo Hanoque* descripta est *Parisiis* Ao. huj. Sec. 56. in 4. f. & quidem sub *Nova FRANCIÆ Orientalis* Titulo, quem Libellum omnibus ac singulis e Studiosis *Politices* quotidiè commendandum censeo. Aliàs est notandum, quòd *Successio GALLIARUM Regum* probe observetur. Quocirca quum, mortuo *Lothario*, *GALLI Carolum Calvum* in Regem creassent, ADRIANUS, Pontifex *Romanus*, ad *Hincmarum*, Episcopum *Remensem*, scribens, designatum Regem excommunicari jussit, aliumque eligere permisit. Ad quod triplex *GALLIÆ* Status respondit: *Nunquam tale quid à* Pontifice *Romano ad GALLIÆ* Episcopos *missum fuisse: REGES* enim *GALLIÆ NASCI, NON ELIGI SOLERE*, sicuti ex FRIDERICI I. *Imperatoris* Diplomate citat hoc *Hippolytus à Collibus* in ita dicto *Principe* Cap. II. p. 7. Edition. pr. Interea est certissimum, quod *GALLI* à *Fœminarum Imperio* omni abhorreant tempore. Hinc PHILIPPUS VALESIUS EDUARDO, *ANGLIÆ* Regi, qui Gener erat CAROLI PULCHRI, sine prole masculâ defuncti, in Successione prælatus, hisce Sacræ Scripturæ (*Matth.* np. VI, 28.) se tuebatur verbis: *Considerate LILIA Agri, non laborant, neque nent.* Hoc dicto lepidè atque festivè innuens, *LILIUM GALLICUM haud cadere in colum & fusum.* Verùm EDUARDUS nunquam credidit, quòd talis Lex, quæ *Fœminas* in Regno *GALLIÆ succedere* nullo modo pateretur, unquam sit condita, sed eam in fraudem Filiarum ab Agnatis commentam conflictamque esse, FROSSARDUS Lib I. *Histor.* Cap. IV. testis est. Excluduntur itaque *Fœminæ* in *GALLIA*, si non Lege *Salicâ*, certè *antiquissimâ*, quæque *mores Gentium* imitatur *consuetudine.* Ea consuetudo in tribus Regum Familiis, *Merovingorum*, videlicet, *Carolinorum* & *Capetiorum*, (tot enim *FRANCORUM Regum* Familiæ numerantur) observata fuit ordine & inviolabiliter. Vid. CHRISTIANI FUNCCII, Polyhistoris clarissimi ac quondam Præceptoris mei fidelissimi, Part. II. *Breviarii Historico-Politici*, seu *Orbis Imperantis*, Cap. III. Erot. VII. p. 297. Edition. suprà p. 1. laudatæ. De *Origine trium LILIORUM*, *Insignium* quippe *FRANCIÆ Regum*, legenda JOANNIS CHRISTOPHORI RUMETSCHII, antiquioris Litteraturæ Antistitis insignis, Not. XXII. ad ita curiosè inscriptum *Pacis Caduceum* suum p. 12. In *hæc LILIA* extant quoque duo Disticha, quæ in *illustrium aliquot* Germanorum *Carminum Libro* de *immanissimâ summeque miserandâ CHRISTIANORUM Laniená*, à CAROLO IX. *GALLIÆ* Rege; *eoque erga suos Subditos*, repurgatæ Religioni *addictos*, *proh dolor! prorsus perfido*, *aliisque impiis atque crudelissimis GALLIÆ Tyrannis*, Lutetiæ Parisiorum, Lugduni *item*, *&* *aliis ejusd. Regni locis luculentissimè sceleratissimeque* Ao. sup. Sec. 72. d. 24. Augusti *patratâ*, *composito*, *&* Vilnæ *Ao. sequ. in 4. f. publicato*, Poëta quidam, qui initialibus saltem Nominis sui his duabus litteris M. S. se subscripsit, hùncce in modum lamentabilem finxit:

LILIA, *quæ tantam fecerunt horrida stragem,*
Nomine mutato sint aconita mihi.
Aut Epulæ tristes, aut exitiale napellus
Virus, & inferno nata cicuta [illegible]

a In Panegyrico jam laudato REGI ob natum ex Serenissimo DELPHINO Nepotem publico Universitatis Argentoratensis nomine d. 22. Aug. Ao. huj. Sec. 82. non sine summo applausu dicto.

De *Perſecutione* adverſus *Hugenottas* in *GALLIA* hactenus ſuſceptâ ego ob gravitatem Materiæ certè nil audeo ſcribere, niſi quod ex *Musladini Sadi* Roſario Politico addam hanc Hiſtoriam, à GEORGIO GENTIO Cap. VII. p. 216. ſequ. Latinis verbis ſic expreſſam: *Religioſus quidam virum præteriens divitem, Servum ſuum manibus pedibusque acriter ligatum, ferociſſimè tractantem vidit, (hominis ferociâ metus) inſit: O Fili! Tibi ſimilem creaturam incomparabilis magnusque ille DEUS tibi mancipio dedit, teque illi ſuperiorem & Dominum fecit. Tu itaque divinæ Benevolentiæ grates reddito, tantamque ferociam & immanitatem in hominem ne exerceto, ne quandam in extremo Judicio iſte Servus te melior eſſe appareat, teque pudor ſubeat.* Ut autem hæc Hiſtoria ab Ethnico quodam probè eſt conſignata: ſic unicuique Chriſtiano, qui manus ſuas cruentas in Chriſtianorum ſanguinem crudeliter ac injuſtè, quacunque causâ atque ratione ductus, infert, optimè eſt notanda. Et non eſt dubitandum, quin Martyrum vox vel è *Buſto*, vel de *Rota* ac *Patibulo*, immò ex *Quadriremibus* quoque, quibus ſunt damnati miſelli hi homunculi, minimè erit abſimilis illi, quæ in *Nuptiis Pariſinis* quondam ſic ſonabat:

GALLIA *Mactatrix*, *Lanius* Rex, *dira Macellum*
LUTETIA. *O noſtri temporis opprobrium!*

Vero itaque longè eſt verius, quòd GLADIUS *SAULI* CHRISTIANOS *interfecerit*, *ſed pium*, *manſuetum ac placidum Os PAULI* CHRISTIANOS *fecerit*. Ex hac Tragœdiâ quilibet è Prudentibus facillimè intelligere poteſt, *Jeſuitas* in hoc Regno iterum perverſo hocce tempore in magna atque potente exiſtimatione vivere; cum tamen conſtet, eos ex eo olim prorſus relegatos fuiſſe. Extat enim *ingenua & vera* Anonymi cujusdam *ad Regem* Chriſtianiſſimum *Oratio*, eaque *Lugduni* Ao. huj. Sec. 2. in 4. f. edita, in quâ poſtulatur, *ut Jeſuitæ in Regno reſtituantur GALLIÆ*. De *Concordiâ Sacerdotii & Imperii*, ſeu de *Libertatibus Eccleſiæ GALLICANÆ*, cujus fundamentum *Collegium Sorbonicum*, Ao. CHR. M.CC.LIII. fundatum, extant *ſingulares Diſſertationes* PETRI de MARCA, ipſis *Pariſiis* Ao. huj. Sec. 41. in 4. f. excuſæ. Sed *Urbium GALLICARUM Conſuetudines* Francofurti Ao. ſup. Sec. 98. prodire juſſit DIONYSIUS GOTHOFREDI, Vir multæ lectionis atque limati judicii. Cæterùm *GALLI* putant ſe eſſe reliquis pulchriores; cum tamen ſint pallidiores, minimeque rubeant, quemadmodum JULIUS MANCINUS, Libr. de *Decoratione*, eoque Venetiis apud *Juntas* Ao. huj. Sec. 1. in fol. min. impr. Cap. VIII. fol. 15. fac. a. non prorſus ineptè judicat.

REIS-

(*Regni Galliarum notitiam inquire, non in libris quos laudat Hekelius, quosque, ſi paucos excipies, in ſterquilinio potius quam in ſelectâ Bibliothecâ collegiſſe videtur; ſed in optimis certis quibusdam voluminibus ex innumera pene multitudine ſeligendis. Quæ ad Res Francicas cum veteres, tum recentiores faciunt indicabit *Bibliotheque Hiſtorique de la France, par Jaques le Long Prêtre de l'Oratoire. Paris* 1719. fol. Sed quia nulli tam diviti eſſe contigit ut omnes, quos ille recenſet, libros comparare; nec ſatis diu vivere ut omnes verſare manu poſſit aſſidua; pauci ſunt præ ceteris commendandi. Inter Hiſtoricos eminent *Hadriani Valeſii Geſta Francorum ſeu Rerum Francicarum*; Paris T. I. 1645. T. II. & T. III. 1658. & ut veterum Chronicorum collectiones, à Pithœo, Duchene, aliisque concinnatas omittam, *Hiſtoire de France depuis l'établiſſement de la Monarchie Françoiſe dans les Gaules par le P. G. Daniel*, S. J. Amſtelædami 1720. 6. vol. in 4. *Hiſt. de France par le Sr. de Mezeray.* Hujusce Scriptoris ea anteponenda eſt Editio quæ Amſtelædami anno 1696. 7. vol. prodiit. Uterque in Henrico IV. deſiit: quod ut *R. P. Daniel* pro parte ſua suppleret, ſeptimum volumen, quod etiamnum ſub prælo deſudat, addidit, in quo Rerum ſub Ludovicis Justo & Magno geſtarum, macilentum admodum ſceleton exhibet. Mezeræi Hiſtoriam utcumque continuavit ad annum 1715. H. P. de Limiers, duobus in 12. voluminibus Amſtelædami 1720. Geographico-Hiſtoricam Galliæ deſcriptionem tentarunt permulti. Præcipuas laudes merentur *Hadr. Valeſii Notitia Galliarum ordine litterarum Digeſta*, Paris 1675. *Nouvelle Deſcription de la France, & par Mr. Piganiol de la Force* Paris 1715. & Amſterdam 1719. 6. vol. in 12. *Deſcription Hiſtorique & Geogra-*

flumine; à meridie Mari Interno Pyrenæisque jugis; ab Occidente Oceano Gallico; à Septemtrionibus Oceano Britannico. At postquam Gallorum nonnulli Alpes transgressi Italiæ ferè dimidium occuparunt, Galliæ nomen huc usque extensum fuit.

II. Omne autem hoc terrarum spatium bifariam fuit divisum: Primo *in Galliam Cisalpinam*, quæ & *Italica*, eademque *Citerior*; & *Transalpinam*, quæ *Ulterior* Gallia hodiè propriè dicta. Rursus hoc idem terrarum in *tria* populorum *genera*, *ab habitu* corporis cognominata, distributum fuit: In *Togatam*, quæ *Cisalpina*; in *Braccatam*, quæ & *Narbonensis*, Romanorum provincia; & *Comatam*, quæ reliqua est Galliarum pars. Sed de Cisalpinâ post agemus, quum de Italia erit sermo: nunc de Transalpina, illius matrice, primùm dicendum. Divisio Galliæ.

III. Pyrenæis igitur jugis superatis, proxima aperitur terræ *Gallia*, felix præpinguibus glebis & commoda proventibus fructuariis; consita vitibus & oleis quibusdam in locis; omni ad animantium usum fœtu beatissima; rigua & fluminum & fontium aquis, & noxio genere animalium minimè frequens; frumento adcò fertilis, ut melioribus Europæ terris conferri possit. [1] Cœli fossque natura.

IV. *Nomen*

REISKII.

1 a Limites Galliæ Hispaniæque pacto publico fixos dedimus supra: Nunc damus fluvium Bidassonem, cum eoque insulam Fasianorum quæ pacificationi Pyrenææ aut Fasianicæ locum & denominationem in regno Navarreo addidit: Navarra quippe qua Galliam tangit, regno adhuc Gallico paret. Nec enim *naturales* hujus* regni limites in montibus Pyrenæis, quos vulgo statuunt, Becmannus comprobat, sed *civiles* tantummodo per bella pactaque publica definitos. Nomen Galliæ antiquissimum vix aliud quam b *Celsoscythia aut Celtica* ad-

a Limites Galliæ civiles. b Celtoscythia.

Géographique de la France ancienne & moderne: enrichie de plusieurs cartes Géographiques. fol 1722. sine loci ac Scriptoris nomine. Liber *Lutetiæ* impressus, Scriptor *Ludovicus du Four de Longuerue.* In prima operis parte Galliam recentiorem, in secunda Belgium, Germaniam quatenus Francia Orientalis fuit, & Helvetiam, describit. Galliam ad Pyrenæos montes sub titulo *Marca Hispanica* fol. Paris 1688. doctissimè illustravit Reverendissimus *Petrus de Marca.* Peculiares Provincias varii Scriptores non sine laude dilucidaverunt. Quos hactenus laudavi, ii plura & certiora præstabunt quam Peregrinorum Hessiliana, ac ineptissima Farrago. At, quæso, quid ad Galliæ Geographicam delineationem Parisiensis Carnificinæ intempestiva detestatio? quæ regio, quod regnum in Europa Christiano sanguine per inhumanas cædes effuso non maduit? At potius quid a malesano garrulo expectandum fuit, qui *Ecclesia Gallicana*, non propugnaculum sed *fundamentum Collegium Sorbonicum* statuit.

Nomen. IV. *Nomen* ab initio proprium & peculiare, quod habuerit, haud facilè dispectu est. Tarquinio Prisco Romæ regnante vocabulum tandem *Galliæ* nacta est, ab incolis *Gallis*, ut posteà ostendetur.

Magnitudo. V. Longitudo ejus olim à Pyrenæi montis in Oceanum excursu ad Rheni Vahalisque divergia, apud Munimentum Schenckii, vulgò *Schenken-schans*, porrigebatur. Latitudo à Gobæo promontorio, vulgo nunc *le Four*, in Britanniæ extremo ad Varum usque flumen. In hoc terrarum spatio Gallia sita erat, duobus, ut dictum est, distincta nominibus. *Braccata* interno imminet mari; *Comata* ad Oceanum ac Germanos spectat. [a]

admittet, si quis è Strabone perceperit, *omnes gentes septentrionales atque in Europa atque in Asia Scythas uno appellatos nomine Lib. XI. Celtoscythas etiam septentrionalium nonnullos* Lib. I. puta Europæos in Hispania, Gallia, Britannia, Germaniaque. Hoc multis rationibus Bodino quidem oppositus egit Auctor noster Lib. I. Germ. Antiq. c. 2. Idem etiam stabilivit Boxhornius in singulari Originum Gallicarum libro, quo natio & lingua Gallica ortum ad Scythicum revocatur. Ita vero Trojanæ Græcæque tum Æmilii tum Bodini origines parum, Bocharti Phœniciæ aliquantulum valebunt: Colonias tamen Pœnorum Græcorumque, imo literas horum in Gallia nemo negabit, quas tot historici confirmant.

BUNONIS.

[a] *Galli* dicti videntur à Celtica voce *gallen*, (quam nunc dicimus *Wallen*; significatque iter facere) [b] quum exundans domi multitudo; patria relicta; exteras petere regiones cœpisset; parte eorum in Italiam, parte in Illyricum, atque inde in Græciam, & Asiam, parte in Germaniam delata. Tunc enim primum à re ipsa invento vocabulo, dicti fuere, cum sibi ipsis, tum proximis Germanis Illyriisque, *thi Gallen*, sive *Galler*, & alia dialecto *Waller*, quod voce æquipollenti vulgò dicimus *die Wanderer*, Latine peregrinatores: quod vocabulum mox Latini suo ori accommodantes, formavere *Galli*. Græci postea paullo longius à genuina voce deflectentes, dixere Γαλάτας, quâ equidem appellatione perpetuò postmodum signati fuerunt ab ipsis Galli Asiatici; raro Κελταὶ, antiquo universæ gentis vocabulo nuncupati: *Cluverius Germ. Ant. lib.* I. *cap.* IX.

HEKELII.

[b] Et derivatur juxta nonnullos ab ἀλᾶσθαι, quod vagari denotat.

CAP. IX.

De Gallia Braccata, quæ & Narbonensis Provincia.

I.

Galliæ Narbonensis limites. Felicitas. NArbonensis Provincia, sive *Gallia Narbonensis*, appellatur pars Galliarum, quæ interno mari alluitur; Braccata antè dicta; amne Varo Alpiumque jugis ab Italia discreta; ab Hispania Pyrenæo monte; à reliqua verò Gallia flumine

flumine Garumna, Gebenna Monte, ac Rhodano amne. Agrorum quondam cultu, virorum morumque dignatione, amplitudine opum, nulli Provinciarum Romani Imperii postferenda; sed Italia veriùs quam provincia. Quin nunc etiam agrorum proventu, civitatum opulentia, ædificiorum nitore, reliqua Gallia lætior est. Continet hodiè Linguadocum, Sabaudiam, Delfinatum, ac Provinciam, quæ veteris appellationis memoriam servat. [i]

II. Populi in ea quondam clari: in Sabaudia. [a] [α] Allobroges, quorum [β] *Geneva* & [γ] *Vienna*, [δ] Centrones, quorum [ε] *Axi-* Geneva. Vienna.

BUNONIS.

α a *Allobroges* sive *Allobryges*, inter Isaram seu Huaram fluvium, lacum Lemanum & Rhodanum contenti, rebus gestis clari; quorum legati a conjuratis Catilinæ in partes sollicitati.

β *Geneva* infra c. XVI. §. 1. memoratur.

γ b *Vienna* Romanorum colonia dicta Senatoria, quod ibidem haberent quinque legiones præsidiarias. Ad Rhodanum sita est inter Lugdunum ad Boream 5. leucis, & Valentiam ad Austrum 14. à Gratianopoli 15. in Occasum. *b* Cæsar suo tempore ibi constituit *granaria* & *cellaria*. c *Archelaus* Herodis M. filius, à Judæorum & Samaritanorum primoribus crudelitatis apud Augustum accusatus, huc in exilium missus est. Hic quoque d *Arbogastus c*, quum Valentinianum II. *d* per fraudem laqueo necasset, à Theodosio M. superatus, sua manu mortem sibi conscivit. Aliquanto infra Viennam e *Isara* fluvius, Alpibus ortus, Rhodano sese miscet. Ad quorum confluentem ad montem Cemenium f *tropæa* ex albo lapide & duo templa posuit *Q. Fabius Maximus Æmilianus*: quod iis in locis multa Gallorum millia concidisset: non magnis ipse copiis instructus. *Strabo l.* IV.

δ g *Centrones e* fuerunt in Alpibus Grajis, quæ *Ideonni* fuisse regnum Cluverius Ital. Ant. l. 1. c. 12. ostendit.

HEKELII.

a Vulgò *Savoyen*.

b Hanc *Burgundici Cancellarii* sedem olim fuisse ferunt. Claret *Archi-Episcopatu nobilissimo*. Ideoque in spiritualibus primatia est Civitas.

c f. Ut alii legunt, *Arbogastes*.

d A. CHR. CCCLXXXXII. Idib. Maj. prid. *Pentecostes*.

e Pro quibus in plurimis excusis *Plinii* Exemplaribus legitur falsò *Acitavones*.

REISKII.

i h Gallia *Braccata* nomen à braccis habuit i. e. femoralibus, quas illi *βράκας* dicunt. Diod. Lib. V. Bibl. Idem Agathias Lib. II. & Hesychius in Lexico confirmant. Bochartus ex vocabulo Punico ברך *Berec* i. e. *genu* braccas infra genua, & ad crura usque demissas aut pendulas deduxit: Alii è Græco *ῥάκεσι* nomine. Carol Fresneus in Gloss. Getis Sarmatisque, sed Gallis maxime braccas in usu fuisse, ac postea vocem ævo medio mansisse annotat: Imo adhuc hodieque nostris Saxonibus brak & brook superest. i Narbonensis vero Gallia tota in provinciam redacta, Narbonenque colonia Julia, eaque antiquissima deducta legitur A. V. C. DCXXXVI. biennio ante, quam bellum Allobrogicum Q. Fabius consul confecerat. Urbs hodieque Archi-Episcopatu clara, sed Atacis & Garumnæ fluminis conjunctione clarior; unde naves minores quinque, quas Barcas nominant, transitum A. 1672. fecerunt. Arausionensis principatus orto bello Belgico A. 1673. ademptus Principi suo iterum per pacem Noviomagensem restituitur: Sed bello ultimo, quod ardet, Germanico moto rursum demitur negaturque A. 1688.

a Allobroges. b Vienna. c Archelai exilium. d Arbogasti interitus. e Isara fl. f Trophæa Æmiliani. g Centrones. h Gallia unde Braccata. i Narbonensis.

Tarantasia. Valentia. Dea. Caturigomagus. Avenio. Aquæ Sextiæ. Gabil. Ruteni. Helvii. Nemausus.

ε *Axima*, nunc *Centron*, & ζ *Tarantasia*, nunc *Moustier* & * *Tarantaise*. In Delfinatu; Segolauni sive *Segovellauni*, quorum η *Valentia*; Vocontii, quorum θ *Dea*, nunc *Die*; Caturiges, quorum ι *Caturigomagus*, vulgo *Chorges*. In Provincia, Cavares, quorum κ *Avenio*, nunc *Avignon*; λ Salyes, quorum *Aquæ Sextiæ*, nunc *Aix*. In Linguadoco μ *Gabali*, nunc *Vellay* *1, ν *Ruteni*, nunc *Rhodes*, ξ *Helvii* *2, nunc *Albigeois*; ο *Volcæ Tectosages*, circa Tolosam; *Volcæ Arecomici*, quorum *Nemausus*, nunc *Nismes*. Horum populorum clarissi-

BUNONIS.

ε a *Axima* in Taurinorum finibus apud Alpium radices à Taurino 25. à Segusio 8. mill. pass. in Boream sita.

ζ b *Tarantasia* est inter Genevam 10, & Maurianam 12. leuc. in Austrum, à Civarone seu Camberino 10. in Boream, antea *Forum Claudii*, Centronum metropolis fuit in Grajis. Ejus Archi-Episcopus Monasterii residet.

η c *Valentia* Romanorum colonia ad Rhodanum: ab ea 14. leucis abest Vienna in Meridiem, Avenio 23. *f*

θ d *Dea Augusta* dicta est inter Vapingum 12. & Valentiam ad Occasum 10. leucis.

ι e *Caturigomagus* inter Vapincum 12. & Eborodunum 16. mill. pass. *Caturigum* quoque Ebotodunum, nunc *Embrun*.

κ *Avenio* & *Aquæ Sextiæ* infra, cap. xv. memorantur.

λ f *Salyes*, *Sallyes* sive *Sallyi* dicti, ad ipsum mare fuerunt, non procul ostiis Rhodani. Hi Massiliensibus vicinis olim graves erant, eóque Romanorum arma primi trans Alpes sensere. *Aquæ Sextiæ*, à Proconsule Sextio victore Salyorum huc deducta colonia, conditæ, sicque dictæ propter aquas calidas.

μ g *Gabali* finitimi fuerunt Rutenis; eorumque caput *Anderidum*, nunc *Manderu Genaudau*. In Velaunis erat *Revesio*, post *Anicium & Podium*: nunc *le Puy en Vellay*.

ν h *Ruteni*, ad montem Cemenium inter Velaunos ad Ortum & Helvios ad Occasum. *Rhodes* Gregorio Turonensi est *Rutana*, nobiles fuisse argentifodinas, testatur Strabo.

ξ i *Helvii* seu *Alba Helviorum* inter Tolosam 14. & Rutenos 12. leucis.

ο *Volcarum Tectosagum* caput olim exstitit *Tolosa*, nunc *Tolose*, Palladia olim dicta; *vid. inf. cap. xv. f. 4.* Istorum quoque fuere *Narbo*, *Blittera Septimanorum*, *Salsula* cum fontibus & stagno: nunc *Salses*, *Ruscino* in ora, Sardoum colonia, hodie *la Tour de Rousillou*; & *Illiberis* Melæ vicus, urbis & magnarum opum tenue vestigium, postea Helena, nunc *Elne*, ad Illiberin fl.

HEKELII.

f Vulgò dicitur *Valence*. Episcopatu & Academiâ clara est. Templa omnia alioqui magnifica, bellis civilibus diruta fuêre superiore tempore; sed magnâ ex parte adhuc reparata sunt.

BUNO-

a Axima. b Tarantasia. c Valentia. d Dea. e Caturigomagus. f Salyes. g Gabali. h Ruteni. i Helvii.

(* Sic omnes Editi. neu tamen duas urbes esse existimes quarum una *Monstiers*, alia *Tarantaise* dicta sit. *Moustiers*, quæ & *Centron*, olim *Tarantasia*, unica est urbs regionis quæ *La Tarantaise* nuncupatur. Malim igitur *Monstiers en Tarantaise*.).

(*1. Hic aliquid vel amanuensium vel Typographorum incuria excidisse suspicatur Philippus Labbe, nec sibi persuaderi permittit tantum, qualis Cluverius fuit, Geographum eo erroris devenisse ut Gabalos *le Vellay* interpretaretur. *Gabali* quorum *Gabalicus pagus*, hodie le *Gevaudan*.)

(*2. Helvii non *l'Albigeois*, ut præsumit Cluverius, sed *le Vivarais*. *Alba Helviorum*, nunc *Aps* ad Rhodanum; cui splendorem cum Episcopali sede surripuit *Viviers* urbs recentior.)

clarissimi Allobroges. Urbium opulentissimæ olim π *Vasio*, nunc *Vaison*, *Vienna*, *Avenio*, *Nemausus*, *Tolosa*, ρ *Arausio*, nunc *Orange*; *Arelate* nunc *Arles*; σ *Blitteræ*, nunc *Beziers:* sed omnes præcedebat, unde nomen ac decus Provinciæ, Martius *Narbo*, vulgò nunc *Narbonne*. In littore autem portu clara *Massilia*, vulgò *Marseille*, urbs antiquissima, à Græcis condita. Eædem etiam nunc totius Provinciæ clarissimæ sunt.

Vasio. Tolosa. Arausio. Arelate. Blitteræ. Narbo. Massilia.

BUNONIS.

π a *Vasio* seu *Forum Vocontiorum* in edito loco sita urbs; unde *Aeria* cognominata est. *Avenio* & *Nemausus* inf. cap. xv. s. iv. describuntur. Avenione abest 10. leucis, Arausione 6. à Carpentoracte supra 4.

ρ b *Arausio*, Secundanorum colonia, Avenione distat 4 leucis, Carpentoracti propior. A Gallico regno immunis suo paret principi. Habet Academiam. Ipsa regio Venusino comitatu cingitur. Anno hujus seculi LX. Galliæ Rex Arausionem urbem Principi suo ademit; sed anno LXV. eandem domino suo restituit.

σ c *Blittera* seu *Blitera* & *Blitera* Septumanorum colonia, olim frequens. Haud longe est à Monte Pessulano. Reliquæ urbes infra describuntur.

a Vasio. b Arausio. c. Blitteræ.

CAPUT X.

De Gallia Comata; ac prima ejus parte Aquitania.

I.

GAllia Comata in tres partes divisa fuit; *Aquitaniam*, *Celticam* ac *Belgicam:* sed his alios alii posuerunt terminos. Cæsar *Belgicam* fecit inter Rhenum, Oceanum & Sequanam, Matronamque amnes: *Celticam*, quam eandem *propriè Galliam*, & incolas ejus *Gallos* appellat ubique *Belli Gallici Commentar. primo*, inter Matronam Sequanamque, Oceanum & Garumnam flumen, Gebennam montem, Rhodanum ac Rhenum flumina; *Aquitaniam* inter Garumnam, Oceanum & Pyrenæos montes.

Belgica. Celtica. Aquitania.

II. Posteà verò Augustus aliter distinxit; *Belgicam* statuens inter Rhenum, Rhodanum, Ararem, Matronam, Sequanamque amneis & Oceanum; *Celticam*, quam & *Lugdunensem* appellavit à capite *Lugduno*, inter Matronam, Sequanam & Ligerim amneis, & Oceanum; *Aquitaniam*, inter Ligerim,

Belgica. Celtica seu Lugdunensis Aquitania.

 Geben-

Gebennam & Pyrenæos Montes, & Oceanum. [1]

Vafcones.
Aufci.
Vafates.
Begerri.
Tarbelli.
Aquæ Tarbellæ.
Elufaberris.

III. [a] *Aquitania* vetus five *Cæfariana*, *Aremorica* ante dicta, nunc [β] *Vafconia*, vulgò *Guafcogne*, vocatur. *Vafcones* quondam ex Hifpania ab altero Pyrenæi latere huc transgreffos, haud dubium eft. Populi heic olim clari; *Aufci*, nunc regio *Armignac* (**l'Armagnac*); *Vafates*, nunc regio *Albret*, opidum [γ] *Bazas*, [δ] *Bigerriones*; nunc *Bigorre*: [ε] *Tarbelli*, quorum opidum, [ζ] *Aquæ Tarbellæ*, nunc *Acqs*. Horum clariffimi fuere [η] *Aufci*, & caput eorum, [θ] *Elufaberris*, nunc *Aux* [*1], totius veteris Aquitaniæ opulentiffima.

IV. In

BUNONIS.

α a *Aquitania* ab *Aquis* videtur dicta, quibus fere tota rigatur: *a* vel, ut Plinius lib. 4. c. 19. tradit, ab *Aquitanis populis*. Olim *b Aremorica* appellata; quia maxima pars populorum ejus Oceanum accolebat, ut Strabo & Plinius referunt. *Bretanniam* tamen feu *Breitagne* (* *Bretagne*) alii faciunt *Aremoricam. ap. Eginard. & Jornand. Lib. III. de Felice Epifc. Ab iisdem* Metallorum perhibetur feraciffima. Incolas ejus Hifpanis, quam Gallis, facit fimiliores idem Strabo, illosque lingua & fermone à Celtis Belgisque diftinguit. Ante adventum Cæfaris bis fuerant à Romanis tentati Aquitani, per C. Valerium & Luc. Manlium; fed bis turpiter rejecti. Sontiatibus vero Cæfaris tempore devictis reliqui facile domiti funt.

β b *Vasconia*, etiam *Novempopulana* appellata, terminos habet montes Pyrenæos, Garumnam fl. & mare Aquitanicum. Ejus præcipuæ urbes funt *Burdegala*, & *Tolofa*, de quibus infra cap. xv.

γ c *Bazas* eft inter Burdigalam 10. & Auscos 18. leuc.

δ d *Bigerriones* & Bigeritani ad montes Pyrenæos in confinio Hifpaniæ. *Bigerre* hodiè Comitatus eft. *Bigerra* feu *Begerra* urbs eft, cujus in concilio Mantisconenfi fit mentio.

ε e *Tarbelli* ad radices montis Pyrenæi.

ζ Et *Aquæ Augustæ* dictæ, & *Aquæ Tarbellicæ*, ad Aturum fl. à Bajona abeft 7. leuc. Aufcos verfus, à Burdigala 26. in Auftrum. Tabulæ Itinerariæ Aquas has collocant, ubi nunc eft *Bajone*; Robertus Cænalis contendit effe *Tarbe*: at Scaliger & Cluverius *Acqs* effe volunt.

η f *Aux* olim *Aufci* & *Augufta Aufciorum*, postea *Auxitana*, abeft à Tolofa 11. leuc. in Occafum Bajonam verfus, & ab Agenno 8. in Auftrum. Ejus Archi-Epifcopus *Scaligero* ditior eft.

θ *Elufaberris*, *Elufa* & *Elufatium* urbs alia habetur ab Augufta Aufciorum, *Eufa*, *Eufe* & *Elfa*.

HEKELII.

a Ita ut idem effet, ac *ad aquas Regio*.
b Eodem fenfu.

REISKII.

1 g Gallia *Comata* nomen à coma, quam Galli aluerunt quamque lixivio aut fapone rutilarunt. Habuit Plin. lib. XXXVIII. c. 12. *Omnis Gallia divifa eft in tres partes, quarum unam incolunt Belgæ, alteram Aquitani, tertiam qui Celtæ ipforum lingua*, noftra Galli appellantur. Ita Cæfar Comment. l. denominationem Galliæ cunctæ aut generalem aut fpecialem Celticæ imponit, & ab lingua fua Romana vernacula deducit: Ea tamen rectius ad Gallicam linguam à Cluverio heic revocatur. De Vasconia notamus, huc pertinere Aquitanicam, non Hifpanicam, partem Cantabriæ veteris, è qua Vascones victi aliò difcefserunt. Albritana

a Aquitania. b Vafconiæ limites. c Bazas. d Bigerra urbs Tarbelli. e Aquæ Tarbellicæ. Tarbe. f Aux. g Gallia unde Comata.

(*1. Aliis *Eaufe*; quæ & *Elufa* notitiis.)

IV. In reliqua Aquitania Augusti populi quondam, qui hodiernis provinciarum nominibus originem dedere, ι *Cadurci*, nunc *Quercy*; quorum opidum *Devona*, *2 nunc κ *Cahors*: λ *Petricorii*, nunc le *Perigort*; quorum *Vesunna*, nunc *Perigueux* μ: *Arverni*, sive *Alverni*, nunc *l'Auvergne*; quorum *Augusta Nemetum* *3, nunc *S. Flour*: ν *Lemovices*, nunc *le Limosin*, quorum *Augustoritum*, nunc ξ *Limoges*: ο *Bituriges*, nunc *le Berry* c, quorum π *Avaricum*, nunc *Bourges*: ρ *Pictones*, nunc *le Poictou*; quorum σ *Limonum*, nunc *Poictiers*: τ *San-*

Cadurci. Devona. Petricorii. Vesunna. Arverni. Augusta Nemetum. Lemovices. Augustoritum Bituriges. Avaricum. Pictones. Limonum.

tana regio Ducatum continuit, cujus Ducem ultimum & regem Navarræ legitimum exuit regno Ferdinandus Catholicus A. 1512. Unde controversia cum regibus Galliæ perpetua extitit. De reliquis terris tacere præstat, quam pauca dicere.

BUNONIS.

ι a *Cadurci*, *Cadorici* & *Catorici* dicuntur.

κ b *Cahors* est inter Tarnem & Duranium fl. ad flumen *Loth*, à Tolosa 16. leuc. in Boream, Lemovicos versus duplo distantes. Habet Academiam. d

λ c Et *Petrogori* & *Petragorici* dicti, à Tolosanis Tarne fl. discreti.

μ *Perigueux* Aimoino & aliis d *Petrogericum* & *Petrogerica* dicitur, inter Burdegalam 20. & Lemovicos 12. leuc. quot ferme ab Engolisma. Incolas hujus urbis *Petrocories* dictos inscriptio ibidem reperta testatur: Ferrum hic habetur notæ optimæ. Regio ipsa gignit magnam glandium & castanearum copiam, unde multi quoque ibidem sunt porci.

ν e *Lemovices* & *Lemovici* quoque dicti.

ξ f *Limoges* urbs e est inter Pictavos ad Septemtrionem 20. & Cadurcos ad Meridiem ad 30. leuc. ab Arvernis 25. in occasum, Engolismum versus 15. Cæsari & Hirtio g *Lemovicum* appellatur. f *Augusteritum* tamen quibusdam videtur esse *Angoulesme*: alii *Augustoritum* faciunt caput Agesinatum, quod putat *l'Angoumois*.

ο h *Bituriges* & *Biturici* nominantur. In Biturigibus nobiles sunt fodinæ ferri. g Sunt autem *Bituriges* alii *Cubi*, quorum metropolis est *Beurges*; & alii *Bituriges Vibisci*, quorum caput Burdegala.

π i *Avaricum* olim erat opidum maximum & munitissimum, in finibus Biturigum atque agri fertilissima regione, quod & ipsum Cæsar magno militum labore tandem expugnavit, hostesque graviter ultus est. *Beurges* etiam infra cap. xv. §. 2. memoratur.

ρ k *Pictones* & *Pictavi* leguntur.

σ l *Limonum* alii perperam existimant esse pagum inter Lemovicos & Pictones, nunc *Limon* dictum. At *Poictiers* infra cap. xv. §. 3. describitur.

HEKELII.

c Vulgò *Berry*.

d Et Episcopatum.

e Mercurialis & populosa.

f Turres præaltas & acuminatas eminus venientibus ostentat. Muris fossisque non improbè munita. Ædificia habet excelsa, sed lignea, nec tamen inelegantia, cujusmodi ferè hinc indè in *Saxonià Inferiore* videas, *Cæsaris* ævo una ex magnis & potentibus fuit, quem vid. Lib. VII. & VIII.

g Abundat etiam, præter *Frumenti*, Vinique copiam. *Pascuis*, *Pratis*, indeque *Gregibus* & *Velleribus*. Unde & VERVECEM Metropolis in Insignibus gestat.

a Cadurci. b Cahors. c Petricorii. d Petrogoricum. e Lemovices. f Limoges. g Lemovicum. h Bituriges. i Avaricum. k Pictones. l Limonum.

(*2. *Durona* & *Divena*.)

(*3. Nunc quibusdam *Clermont*, ubi quondam *Gergovia*; malè *St. Flour* Cluverio.)

Santones. Mediolanum.

γ *Santones*, nunc *la Sainctonge:* quorum *Mediolanum*, nunc *Sainctes*.

BUNONIS.

γ m *Santones* etiam leguntur *Santoni*. *Mediolanum Santonum*, unde *Xaintes*, seu *Sainctes* dictum. A Plinio Santones liberi vocantur. Straboni ad Garumnam extenduntur, versus Septemtrionem Pictonibus sunt juncti.

m Santones.

CAP. XI.

De Galliâ Celticâ seu Lugdunensi. 1

I.

Osismii. Vorganium. Veneti. Vindana. Nannetes. Condivincum. Curiosolites. Redones.

IN Celtica quondam populi, quorum hodieque ex parte nomina exstant, clari fuere: α *Osismii* *1, nunc ultimus Britanniæ in mare excursus, quorum opidum β *Vorganium*, vulgò nunc *Guingnand:* *Veneti*, quorum *Vindana*, nunc *Vannes:* γ *Nannetes*, quorum *Condivincum*, δ *Nantes:* ε *Curiosolites* *2, Britannia inferior: *Redones* Britannia superior, quorum

BUNONIS.

α a *Osismiorum* tractus ad Oram Britanniæ adhuc *Osismer* dicitur.

β b *Vorganium* aliis putatur esse *Trecorium*, vulgo *Triguer*, ad Britanniæ oram maritimam, inter Briocum ad Ortum 6. leuc. & Leonam ad Occasum 7. à Rhedonibus 26. in Boream. Indigenæ tamen antiqui Vorganii rudera ostendunt in loco, quem lingua sua vocant *Cosquooudet*.

γ *Nannetes* etiam *Namnetæ* dicuntur.

δ *Nantes* infra cap. xv. §. 1. describitur.

ε c *Curiosolites* fuere inter Armoricas civitates, & Venetos ad Austrum; & Gobæum promontorium ad Boream. Plinius appellat Carios. Velites, hodie vulgo *Kimper Corantin*.

REISKII.

1 d *Celtica* quin à Celtis specialius ita dictis appellationem sumserit, nemo dubitat: Cæsar quoque ac Pausanias illam ab sermone Celtico derivant. Bodinus igitur aberrat, qui ἀπὸ τῶν κελήτων i. e. desultoriis equis, Græcisque originibus arcessit Method. Histor. c. 9. *Lugdunensis* ab Lugduno dicitur, inclyta urbe, per Munatium Plancum sub Augusto condita, ubi adhuc emporium opulentissimum, Archiepiscopatus & Academia vigent: Ut de urbis hujus præstantia inter Romanos veteres non dicam. Vid. notit. Imper. cum notis Pancir.

BUNO-

a Osismii. b Vorganium. c Curiosolites. d Celtica unde Lugdun.

(*1. Eandem Armoricæ partem incolebant, quam nunc *Legionensis* & *Trecoriensis* Episcopatus obtinent; vulgò *Les Evêchez de St. Paul de Leon* & de *Treguier*.)

(*2. Ea non sic intelligenda quasi *Curiosolites* soli inferiorem Britanniam, *Redones* vero superiorem incoluerint. Id tantum adfirmare debuit Cluverius, Curiosolites in inferiore, Redones vero in superiore Britannia habitasse; non sine aliis earumdem regionum incolis. *Curiosolitum ager*, nunc *Cornouailles*, ex his vocibus *cornu Galliæ* nomen derivatum; *Curiosolitum civitas* nunc *Quimper-Corentin*. *Redonicus pagus* vulgo *le Rennois*.)

quorum opidum *Condate* *3, nunc *Redon*: *Andegavi*, qui & *Andecavi*, & *Andes*, nunc *l'Anjou*, quorum opidum ζ *Juliomagus*, nunc *Angiers* *4: *Turones* nunc *la Tourraine*, quorum η *Cæsarodunum*, nunc *Tours*: *Aulerci Diablintæ* *5, quorum opidum *Noviodunum*, nunc *Maine*: *Aulerci Cenomani* *6, quorum opidum *Vidunum*, nunc *le Mans*: *Unelli* *7, quorum *Crociatonnum*, nunc *Quarentain*: θ *Carnutes*, quorum ι *Autricum*, nunc *Chartres*: & κ *Gennabum*, nunc *Orleans*; ipsa regio *la Beausse*: λ *Lexobii*, quorum *Noviomagus*, nunc *Lisieux*, in Normandia: μ *Aulerci Eburovices*, quorum *Mediolanum*, nunc *Evreux*, in Normandia. ν *Parisii*, quorum *Lutetia*, nunc *Paris*: ξ *Senones*, quorum ο *Agendicum*, nunc *Sens*, in Campania: π *Tricassini* *8, quorum ρ *Augustobona*, nunc *Troyes*, in Campania. σ *Ædui*, sive *Hedui*, quorum τ *Au-*

Condate. Andegavi. Juliomagus. Turones. Cæsarodunum. Aulerci Diablintæ. Noviodunum. Aulerci Cenomani. Vidunum. Unelli. Crociatonoum. Carnutes. Autricum. Gennabum. Lexobii. Noviomagus. Aulerci Eburovices. Mediolanum. Parisii Lutetia. Senones. Agendicum. Tricassii. Augustobona. Ædui.

BUNONIS.

ζ *Juliomagus* vid. infra cap. xv. §. 2.

η *Cæsarodunum* infra cap. xv. §. 2. recensetur.

θ a *Carnutes*, *Carnuti*, *Carnuta* & *Carnota* leguntur.

ι *Autricum* & *Aurelianum* iterum memorantur cap. xv.

κ *Gennabum*, *Genabum* & *Genabus* aliis a habetur opidum *Gyen*, b in finibus Aurelianensium ad Ligerim, Lucanus lib. 1.

Inclyta Cæsareis Genabus dissolvitur alis.

λ *Lexobii* b, aliis dicuntur b *Lexovii* & *Lexubii*.

μ c *Aulerci* hi fuere ad Sequanæ ripas.

ν De *Parisiis* vid. cap. xv. §. 1.

ξ Apud d *Senonas Decentium*, quum Magnentium fratrem Lugduni à Constantino Imperatore superatum; se gladio parieti innixo confodisse accepisset, & ipse laqueo vitam finivit.

ο e *Agendicum* Marliano & aliis perperam habetur superioris Campaniæ oppidum, hodiè *Provins*, aliis *Milly*.

π Aliis f *Tricases*, & *Tricasses* & *Tricassini*.

ρ g *Augustobona*, vulgo *Troyes* variè nominantur, *Augustomana*, *Treca*, *Urbs Trecassium*, *Augusta Trecarum*.

σ h *Æduorum* nomen illustre est apud Cæsarem. Cicero eos Romanorum vocat fratres. Primi enim ex Gallis Romanorum societatem & amicitiam sunt complexi. c

HEKELII.

a *Paradino* & *Vigenereo* inprimis.

b Seu *Gian*.

c Ideoque *Plinius Fœderatos* cognominat.

BUNO-

a Carnutes. b Lexobii. c Aulerci. d Senones. e Agendicum. f Tricassii, g Augustobona. h Ædui.

(*3. *Condate Redonum*, posteà *Redona*, nunc *Rennes*.)

(*4. *Angere*.)

(*5. *Aulerci Diablintæ*, sive *Diablintes*, hodie vulgo *Le Perche*, quorum *Noviodunum*, vulgo *Nogent-le-Rotrn*.)

(*6. Vulgo le Maine).

(*7. *Unelli* sive, *Venelli*, vulgò *Le Diocese de Coutance*: Quorum portus *Crutiatonum* Ptolomæo Portus; Peutingerianæ Tabulæ *Crouciaconnum*, hodie *Carenten*.)

(*8. *Tricassii* legebatur; Populus ille *Tricasses*, *Tricases* & *Tricasini*; unde *Tricassinus pagus*, vulgò *Le territoire de Troyes*.)

Augustodunum. Vadicasses. Noviomagus. Segusiani. Forum Segusianorum. Lugdunum.

τ *Augustodunum*, nunc *Autun*, in Burgundiæ Ducatu: υ *Vadicasses* *9, quorum *Noviomagus*, nunc *Nuys* in dicto Ducatu: φ *Segusiani* *10, nunc *Forest*, quorum opidum χ *Forum Segusianorum*, nunc *Feurs*; & item in ipsorum agro *Lugdunum*, nunc *Lyon*. At horum omnium clarissimi *Hedui*, urbs eorum totius Celticæ opulentissima *Augustodunum*, ψ *Lugdunum* nomen Provinciæ dedit.

BUNONIS.

τ *Augustodunum* infra cap. xv. ſ. 3. describitur.

υ Aliis d a *Vadicassii*.

φ Et *Secusiani*; *Sebusiani* etiam apud Cæsarem leguntur, qui ab aliis à b *Segusianis* diversi putantur; sed iidem videntur; ac vox altera corrupta.

χ c *Forum Segusianorum* à Lugduno abest 8. leuc. in occasum, Avernos versus.

ψ De *Lugduno* & *Augustoduno* memorabilia leguntur cap. xv. ſ. 4.

HEKELII.

d *Ptolemæo* præsertim, Οὐαδικάσσιοι.

a Vadicasses. b Segusiani. c Forum Segusianorum.

(*9. *Vadicassinus pagus*, vulgo *la Galevesse*.)

(*10. *Segusiani*: nimis admodum Segusianorum agros coarctat Cluverius; cum præter provinciam quæ *Le forez* nunc audit, & agros Lugdunensem *Le Lionnois* & Bellijocensem *Le Beaujolois*, partemque Bressiæ, & Borbonensis agri &c. incesserint.)

CAP. XII.

De Gallia Belgica: item Fluminibus universæ Galliæ Transalpinæ.

I.

Belgicæ limites.

B*Elgica illa Vetus*, quæ tertia pars Galliæ Comatæ, vetustissimis scriptoribus clauditur Rheno Rhodanoque amnibus,

REISKII.

1 a *Belgica* denominationem à Belgis habuit: Belgæ unde suam traxerint, hoc viris doctissimis non adeo liquet. Cluverius multas examinat conjecturas, in singulisque hæsitat; nisi quod Belgicam putat videri dictam à Belgio, uno Bellovacorum regiuncula. Quidni suspicetur quispiam, *à Belgo aut Belgio, duce Gallorum tertio*, qui Asiam irruperunt, quem Justinus, Diodor. Siculus, Pausaniasque memorant? sed neque sic origo vocis expedita, vel dubitationibus liberata erit. Belgica vetus autem ab hodierno Belgio quam diversa, quamque aliis nunc limitibus Gallia circumscribatur, Geographi plerique docent: Nec Belgica, si Cæsarem illoque posteriores Romanæ historiæ auctores consulas, eandem aut magnitudinem aut faciem exhibebit. Namque in notitia Imperii Rom. duas Belgicas notamus: Unam scilicet primam, in eaque Treviros, Mediomatrices, Verodunos, Leucos; alteram secundam, inque illa Remos, Suessiones, Catalaunos, pluresque vicinos populos. imo duabus illis tertia & quarta per divisionem ultimam accessisse legitur. Confer

a Belgica, unde dicta sit, quotuplex.

GERMANIÆ
CISRHENANÆ
ut inter Cæsaris
et
Traiani fuit imperia
SCALDIS tum
MOSÆ ac RHENI
Ostiorum antiqua
Descriptio
GERMA
NICUS.
BRITAN.
Tamisis fl.
CANTIUM.
Rutupiæ portus
Cantium prom
NIÆ.
Dubris Port
Pars.
Itius portus
qui et Gesoriacus
et Bononia
OCEANUS
BRITAN.
NICUS.
Ponteo
Jubiebona

nibus, lacu Lemano, Matronâ ac Sequanâ fluminibus, Oceanoque Britannico. At Plinius atque Tacitus ab Helvetiis ad Oceanum, omnem interiorem ripam Rheni à Germaniæ populis incoli tradunt. Hodiè sanè idem fit: at aliquanto latiùs quam olim. Itaque Plinius initium Belgicæ à Scaldi flumine facit. α

II. Inter Mosam & Flandriam ad Oceanum fuere β *Taxandri*; nunc est Zelandia ac Brabantiæ inferior pars. Inde γ *Menapii* reliqua Brabantiæ pars, & item Geldriæ ad Rhenum usque: quorum opidum *Castellum Menapiorum*, in Mosæ ripa, nunc *Kessel*. Menapii. δ *Morini*, pars Flandriæ inter Oceanum & Legiam amnem; opidum ε *Teruanna*, nunc *Terwane*; Morini.

fer Cl. Spanhemium Introduct. ad Geogr. nec novam annotationum segetem de singulis regionibus exspecta. Historiam fluviorum Galliæ Fournierius Lib. VI. cap. 15. Beemannus c. 3. explicat, causamque addit ex Mundo Kircheri subterraneo, cur Rhodanus per lacum Lemanum nec aqua sua cærulea mista vel mutata profluat: De quibus itemque montibus hunc ipsum consule, si lubet.

BUNONIS.

α Ab austro quoque Belgicæ limites sunt Sequanorum, Deucorum, Lingonumque fines; Regiones, nunc omni illo terrarum tractu comprehenduntur à Sequanis, Rhenoque amne Elsatia inferior, Lotharingia, Austrasia, Trevericus Episcopatus, Lucelburgiensis, Limburgiensisque Ducatus, Leodicensis Episcopatus, Coloniensisque Episcopatus pars altera, Juliacensis ducatus, Geldriæque ducatus dimidia pars. Ab Oceano, Hollandiæ pars austrina, Selandia, Brabantia, Flandria, Bononiensis comitatus, Normanniæ pars tertia. A Sequana Franciæ, quæ vulgò *Isle de France*, major pars, atque Campaniæ ferè dimidium. Intus Picardia, Veromanduus, Artesia, Hanonia, Namurcensis comitatus, ducatusque Bulloniensis. Erant olim Belgæ, ipso Cæsare teste, omnium Gallorum fortissimi, libertatis supra modum amantes. De eorum moribus Idem Cæsar & Strabo legantur.

β a *Taxandri* & *Toxandri* dicti sunt Plinio populi, qui nunc Selandi, inque insulis Hollandi australes; & *Taxandria* regio Marcellino, quæ nunc Selandia, cum dictis insulis Hollandiæ. α Castra Romanorum in his Toxandrorum insulis, post Cæsaris ævum, fuisse videntur.

γ b *Menapii* ab Eburonibus submoventur lineâ à confluente Getæ, per Roræ confluentem ad Rheni opidum usque *Dierst*. Hinc vero Demera & Rupella amnibus, ad confluentem usque Scaldis, ab Atuaticis separabantur, qui circa *Lœven*, *Brussel*, *Nivelle* & *Gemblours* opida incoluerunt. Hodie in læva Mosæ ripa est exiguum opidum cum arce, vulgo *Kesset* dictum, quod antiquum esse Menapiorum Castellum nomen simul ac situs in ripa indicant.

δ c *Morini* ab ortu attigerunt Menapios; ad meridiem eosdem cum Atrebatibus & Atuaticis habuere limites, ab Occasu & Septemtrione Oceano cingebantur.

ε d *Tervanna*, *Tarvanna*, & *Tarovanna*, per Carolum V. Imperatorem anno Christi cIↄ Iↄ LII. d. 20. Junii expugnata & incendio deleta est; de ejus excidio vide si lubet Thuani lib XII. Ejus urbis vestigia hodieque visuntur in Artesia ad Legiam flumen, VII. mill. passuum à Fano Audomari.

HEKELII.

α Dicitur & eidem *Marcellino Taxandrum*.

a Taxandri. b Menapii. c Morini. d Tervanna.

ne; & ζ *portus Gessoriacus*, qui anteà *Icius*, & postmodum
Ambiani. *Bononia*, nunc *Boulogne* *: η *Ambiani*, quorum opidum *Samarobriga*, nunc ᵇ *Amiens*: θ *Bellovaci*, quorum regio *Bel-*
Bellovaci. Belgium. *gium*, nunc *Beauvaisis*; & opidum *Cæsaromagus* nunc *Beauvais*: ι *Caletes*, *Pais des Caux*; opidum *Juliobona*, nunc *Dieppe* *¹: κ *Vellocassi*, quorum *Rotomagus*, nunc *Rouën*; λ *Atrebates*;

Caletes. Vellocassii. Atrebates.

BUNONIS.

ζ a *Portus Icius* diversis temporibus diversa obtinuit nomina: Germanis proximis vocatur vulgo *Buenen*. (* De Icio portu inter eruditos lis ingens & adhuc sub judice. Icius portus quibusdam *Calais*, aliis *Etaples*, Cluverio & Sansonio, *Boulogne*,¹ quibusdam *Mardyk*, nonnullis *Sithiu* non procul ab Audomari fano; aliis *Witsan*; prout quisque audacioribus in re incerta conjecturis indulget.)

η b *Ambiani* ab ortu conterminos habuerunt Nervios & Veromanduos. A Meridie Samarâ flumine, vulgo *la Somme*, à Belgio, Bellovacorum regione fuerunt disterminati. Ab Occasu Oceanum attigerunt Cæsaris tempestate. A Septemtrionibus confines habuerunt Atrebates. Continent nunc hi fines Picardiæ partem, in qua opida *Pont à Selane*, *Rue*, *Crotoy*, *Pames*, *Pont de Remy*, *La Cauchie*, *Corbie*, *Bray*, *Encre*, cum parte Ambianorum urbis: in dextra Samaræ ripa. Continent item Artesii Comitatus portionem, in qua opida *Pas* & *Bapaume*, & duo Cœnobia, *Eavecourt*, atque *Erevaige*. *Amiens* seu *Ambianorum* & Ambianensium civitas ab Antonino Pio Imperat. condita, & ab adjacente flumine *Samara* (* quæ pontem (*Brigam*) habet) primum appellata est c *Samarobriga*. Cum Lutetia & Rotomago trigonum facit.

θ d *Bellovaci* Belgium incoluerunt; & Bellovacorum sedes appellata fuit e *Belgium*: Bellovacorum nomen adhuc manet in opido *Beauvais*, quod medio fere situ est inter Lutetiam & Rotomagum. Ab hoc denominativum factum *Beauvaisin* seu *Beauvoisin*: quæ vox agrum dicti opidi designat. Nationum enim per Galliam nomina postea in opidorum, quæ capita nationum fuere, vocabula transierunt. *Ambiani* à Septemtrione Belgio fuerunt finitimi; limes heic fuit Samara amnis ad Oceanum usque. Ab Oriente brumali Bellovaci conterminos habuerunt *Suessiones* atque *Rhemos*. Pro limite inter *Suessiones* & *Bellovacos* agitur linea ab opido *Bray* ad opidum *Verneuil*; A Rhemis disterminabat *Esia* flumen, vulgo *Oise*. Ab Occidente æquinoctiali finitimos habuere Bellovaci Caletos & Velloeassos. *A Samara* flumine ad *Caletes* accoluere. Atque hi fuere veri fines Belgii Cæsariani. *Errant igitur, qui omnem Belgicam, id est, tertiam totius Galliæ Comatæ partem Belgium esse volunt*; quum hoc vix decimam partem impleat; quique ea de causa Flandros, Brabantios, Selandos, Geldros, Belgio-Germanos appellant.

ι f *Caletorum* regio maritima est, inter *Sequanam* & *Samaram*, vulgo *la Somme* amnes

κ g *Vellocassi* seu *Vellocasses* ad dextram Sequanæ ripam inter Caletos, Bellovacos habuere sedes.

λ h *Atrebates* seu *Atrebatii* à meridie conterminos habuerunt Ambianos. Ab occasu pertinuerunt usque ad Oceanum; à Septemtrione ad Morinos. A Morinis separabantur amne, qui apud Bononiam in Oceanum evolvitur. Ab hujus fonte lineâ ad flumen Legiam ductâ, qua vicus est vulgari vocabulo *Capelle*, v. millibus passuum supra Tervannum: hinc ipso Legia fl. ad vicum usque *le Venty*. Ab ortu æquinoctiali conterminos habuere Nervios; & ab ortu æstivo Nerviorum

a Portus Icius. b Ambiani. c Samarobriga. d Bellovaci. e Belgium. f Caleti. g Vellocassi. h Atrebates.

(* 1. *Deppam* sive *Dieppam*, urbem esse vix trium seculorum ac proinde nihil minus esse quam *Juliobonam* veterum, in nostro *Lexico Geographico Critico* edisseruimus. Cluverii tamen sententiam sequitur Hadrianus Valesius.)

bates; opidum *Nemetacum*, nunc *Arras*: μ *Nervii*; opidum *Bagacum* *2, nunc *Bavay*: & item *Cameracum*, nunc *Cambray*. ν *Eburones* *, ξ *Condrusi*, *Segni*, *Cæræsi*, *Pæmani*; qui primi uno nomine appellati fuere à Gallis *Germani*, posteà vero Nervii. Germani.

rum clientes Centrones, Grundios, Levacos, Plemosios ac Gordunos, qui quinque populi alio nomine *Sueceni* dicti in Nerviorum fuerunt clientelâ. His finibus nunc includitur tota Artesia: pars item Flandriæ, dextræ Legiæ amnis ripæ affixa; quâ opida visuntur *Ryssel*, *Dovay*, *Armentiere*, *Bassée* & *Orchies*: & Hannoniæ exigua portio, quâ opida, *S. Amand*, *Beuchain*, *Arleux*, *Pecquencourt*.

μ a *Nerviis* à Septemtrione contermini fuerunt eorum clientes jam dicti & *Aduatici*. Ab ortu Mosa flumine primum à v. illis populis, qui uno nomine anteà *Germani*, mox *Tungri* dicti sunt, deinde à Treveris separabantur. A Meridie Rhemos attigerunt. Terminus inter hos & *Nervios* describitur lineà à Mosa flumine & Monasterio *Dellain* ad opidum *Vervin* ducta. Hinc alia linea ad fontes *Sabis* amnis, & hinc item aliâ ad opidum *Crevecœur* Scaldi impositum, à Veromanduis distinguuntur. Ab Occasu, ipso *Scalde* ad *Cameracum* usque ab Ambianis; hinc vero ad *Scarpa* confluenteis ab Atrebatibus dirimebantur. *A Scarpa Scaldisque* confluentibus ad opidum usque *Aeth* lineâ disterminantur Nervii à jam dictis quinque populis, qui sub eorum fuere imperio. Continentur hodiè regiones his finibus istæ: *Namurcensis Comitatus* pars inter Mosam & Sabin; in qua Castellum Namurcense: hinc ea regio, quæ inter dictos amneis vulgo vocatur *Basse Bourgogne*, id est *Burgundia inferior* c : deinde *Hanoniæ* d *maxima* pars: è Picardia *Tirassiensis Ducatus* portio: item *Cameracensis agri* pars, in qua opida *Cambray* & *Chasteau en Cambrensis*.

ν b *Eburones* ab Oriente terminum habuere Rhenum; quo ab Ubiis supra Coloniam Agrippinensem, à Sigambris infra Coloniam arcebantur. A meridie habuere Condrusos, Segnos, Cæræsos, atque Pæmanos: à quibus separantur linea, ab opido *Benna* ad usque *Mosæ Mursæque* amnium confluentem; & mox ipso Mosa, ad *Namurcum* usque opidum. Ab Occidente contermini fuere Aduaticis. (* *Eburones*, ppoulus, Leodiensem Diocesin incolebant sed veterem; cujus Tungrorum opidum, dein Trajectum ad Mosam, ac denique Leodium, urbs fuit præcipua; quæque non hodiernâ dioecesi tantum continebatur, sed & Brabantiæ, Limburgensis, Lutzenburgensisque partem non exiguam, ac totam Namurcensem Diocesin complectebatur.)

ξ c *Condrusi*, d *Segni*, e *Caræsi*, atque f *Pæmani* inter Eburones & Treviros incoluerunt; hos habuere conterminos à Meridie; Eburones à Septemtrione. Ab Ortu terminus iis Rhenus; ultra quem Ubii. Ab Occasu Mosa, citra quem Nervii. Regiones quæ nunc comprehenduntur his finibus sunt: Coloniensis agri pars: Juliacensis Ducatus pars exigua, circa opida *Munstereifel*, *Gemunde*, *Menjou*: Limburgiensis Ducatus pars fere dimidia, Meridionalis; ubi ipsum Limburgium; è Luceburgensi Ducatu opida *Durbuy*, *Marche*, *Rochefort*: è Leodiacensi agro, opida *Huy* & *Chinay*, item vicus *Spaa*, cum fonte acidulo: Comitatus Namurcensis dimidia pars, ad dextram Mosæ ripam; ubi opidum *Dinant*.

HEKELII.

b *Petro Divæo* & *Becano*.

c Gens armis dedita, civilis & ingeniosa, sed paucos habens mercatores ac artifices, *Gallicâ* linguâ utitur, eâque degener.

d *Hannonia*.

a Nervii. b Eburones. c Condrusi. d Segni. e Cæræsi. f Pæmani.

(*2. *Bagacum* Itinerariis; *Baganum* Ptolemæo; Nerviorum urbs quondam primaria, cui postea gradum præripuit *Cameracum* vulgo *Cambray*.)

Tungri. verò à se ipsis *Tungri*; quorum opidum ο *Atuatuca* *, nunc
Veromandui. *Tongeren* (* Gallis *Tongres*): π *Veromandui*; quorum *Augusta Veromanduorum*, nunc ρ *Vermandois*, vicus in extima Picar-
Suessiones. dia: σ *Suessiones*, quorum *Augusta Suessionum*, nunc *Soissons*:
Silvanectæ. τ *Silvanectes*; quorum υ *Augustomagus*, nunc *Senlis*: φ *Rhemi*, quorum *Durocortorum*, nunc *Reims*, in Campaniâ.
Treviri. III. χ *Treviri*, quorum ψ *Augusta Trevirorum*, nunc *Trier* Germa-

BUNONIS.

ο a *Atuatuca* Eburonum olim castellum, princeps posteà fuit Tungrorum urbs. Nomen haud dubie habet ab Atuaticis, qui, gentem hanc victam ut facilius in obsequio continerent, castellum istud condiderunt.

(* *Atuatica*, *Advatuca* vulgo *Tongres*, urbs excisa. Hanc cum *Aduaticorum oppido*, vulgo *Namur*, cave ne confundas.)

π ρ b *Veromandui* à Septemtrione conterminos habuere Nervios; limites in his descripti sunt. A Meridie finitimos habuerunt Suessiones. Ab Occasu jungebantur Ambianis juxta lineam ab opido *Peronne* ad opidum *Crevecœur* ductam. Regiones nunc hic continentur; totus ager Veromanduensis, vulgo *Le Vermandois* dictus: & pars Tirassi, qua opida *Guise* & *Ripemont*. Exigua fuit gens; tantum enim v. millia armatorum ad commune Belgarum adversus Romanos bellum contribuerunt; quum finitimi eorum Suessiones L. millia, totidemque Nervii, præbuerint.

ρ c *Vermandois* vulgo *Vermand* hodiè vicus est & cœnobium, nunc exstat v. paullo minus millibus à Fano Quinctini.

σ d *Suessiones* à Septemtrione finitimos habuerunt Veromanduos; ab Occasu Bellovacos, ducta ab opido *Bray* lineâ, ad opidum *Verneuil*. A Meridie & Ortu contermini iis fuerunt Rhemi. Præter Augustam *Suessionum* hic fuit Noviodunum opidum, nunc *Noyon*.

τ e *Silvanectes* ad Esiæ fl. ripas collocat Ortelius. Nomen eorum novum est, & post Cæsaris ætatem ortum.

υ f *Augustomagus* posteà in Tomis Conciliorum dictus Silvanectum. *f*

φ g *Rhemi* à Septemtrione finitimos habuerunt Nervios & Suessiones *Esiâ* fl. discretos; ab Occasu Bellovacos, eodem flumine dirterminatos. A meridie limes iis fuit *Matrona*; & ab Ortu *Mosa* fl. ita istorum populorum fines describit Cluverius Germ. antiq. l. 2.

χ h *Treveri*, *Treviri*, *Triveri*, & *Triberi* g dicti, longè lateque inter Rhenum Mosamque incolentes Mediomatricis fuere juncti à Meridie: pro limite linea à *Mosâ*, & vico *Montegny*, ad Navæ amnis fontem ducitur. Versus Occasum Mosâ flumine à Rhemis separabantur. Juxta Rhemos ab eodem Occidente finitimos quoque habuere Nervios, inter duo opida, Mosæ apposita, *Masieres* & *Charlemont*. Ab Septemtrionibus claudebantur finibus Pœmanorum, Cæræsorum, Segnorum, & Condrusorum. Limes hic statuitur per lineam ab opido *Charlemont*, ad opidum Rheni *Andernach*. Ab Oriente Rhenus amnis, ipsius Galliæ terminus, Treviros ab Ubiis Transrhenanâ gente, arcebat Cæsaris ævo. Trevirorum limitibus nunc continentur regiones istæ: *Westrasie pars inferior*, inter Navam Mosellamque amnes: dein *Treviricus episcopatus omnis*: item *Ducatus Bullionensis*: *Sedanensis ditio*: *ager Masirtensis*; *Luceburgiensis Ducatus major pars*, in medio sita; item *Coloniensis episcopatus opida*, *Antonacum*, *Brisich*, *Zinsich*, *Koningsfeld*.

ψ i *Augusta Trevirorum*, quia Romanorum colonia ab Augusto deducta, ante Augusti tempora haud dubiè exstitit. De *Trebeta* quod hic fabulantur, afferre piget. Quodnam verò ante deductam coloniam urbs illa habuerit nomen, incertum est. *h*

HEKELII.

e Vel ut Ptolemæus legit, Ῥωμάνδυες Rhomandii.

f Seu

a Atuatuca. b Vermandui. c Vermandois. d Suessiones. e Silvanectes. f Augustomagus. g Rhemi, h Treviri, i Augusta Trevirorum.

Germanis, *Treves* Gallis. [a] *Mediomatrices* *; quorum *Divodurum*, nunc *Metz*. [c] *Leuci*; quorum oppida *Tullium* & *Nasium*, unde *Toul* & *Nansy*, in Lotharingia. [β] *Lingones*, quorum *Andomatuum*, nunc *Langres*: [γ] *Sequani*; quorum *Vesontio*, Mediomatrices. Leuci. Lingones. Sequani.

f Seu *Simlero* maximum *Silvanectarum* Oppidum. Idem *Simlerus* dicit, *Ptolemaeum* pro eo mendosissimè scribere *Rhatomagum*.

g Et *Triberi*, Τριβηροὶ *Ptolemeo*.

h De ea vid. inf. Lib. III. cap. IX. §. VI. A. *Zosimo* Lib. III. Hist. c. VII. p. 255. Edition. *Cellariana* vocatur Πόλις μεγίστη τῶν ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἐθνῶν, h. e. *Urbs* Transalpinarum *Gentium maxima*.

BUNONIS.

[a] a *Mediomatrici* latos quondam fines, inter Mosam & Rhenum, hinc ad Sequanos, illinc ad Treviros usque incolentes ab Oriente terminum habuerunt *Rhenum*: ab Occidente *Mosam*; in cujus adversa ripa Rhemi & Lingones. A Septemtrione pro limite est linea à *Mosa* & vico *Montegny*, ad *Navo* amnis fontem ducta; à Meridie, linea à *Mosa* & oppido *S. Michel*, ad *Mosellæ Murtaque* confluentem: inde ab Occidente brumali, alia linea ad fontem Pruschii amnis: hinc ab Occidente æquinoctiali, montium jugum, quod vulgò dicitur *Auff der Forst*, ad Murtæ usque fontem, quibus limitibus à Leucis separantur. Hinc iterum à Meridie supra dicta linea, à *Murta* fonte ad *Rhenum* & oppidum *Burcheim*, à Sequanis submovebantur. Regiones nunc Mediomatricorum finibus comprehenduntur istæ; *Lotharingiæ major pars*, *Austrasia*, quæ vulgo est *Westerich*, *Palatinatus Rheni pars cis Rhenum*: *Elsatia inferior*. Præter *Divodurum* in his finibus fuit locus [b] *Decem pagi* dictus, qui nunc est Lotharingiæ oppidum *Dieuze*.

[a] c *Leuci* finitimos habuerunt à Meridie Sequanos: ab Ortu Triboccos: à Septemtrione Mediomatricos: ab Occasu iis terminus fuit Mosa fluvius.

[β] d *Lingones* circa Sequanæ, Matronæ & Mosæ collocantur fontes; in Burgundiæ & Campaniæ confinibus: ab Ortu Leucos habuere finitimos, & à Septemtrione Rhemos. Inter Rhemos & Lingones ad Matronam à scriptoribus mediæ ætatis ponuntur e *Catelauni*, & urbs *Catelaunum* *i* sive *Cavillonum*. Forte hac in parte f *Campi Catelaunici* ponendi sunt, in quibus *Attila* Hunnorum Rex ingenti strage victus est virtute *Aetii*, *Theodosio* minore imperante *k*.

[γ] g *Sequanorum* fines fuerunt a Meridie & Oriente primum *Rhodanus* fl. ab Araris confluente, & oppido Lugduno, ad cataractas, quæ sunt XVIII circiter millia passuum infra Genevam: dein *Jura* mons, à Geneva ad initium *Vosegi* montis, quod dicitur nunc *Pierrepore*, in confinio Helvetiorum & Rauracorum. Inde ab Oriente æquinoctiali fuit ipse *Vosegus*, ad fontem usque *Elli* fluminis, prope arcem *Moripurg*: hinc porrò limites statuuntur per oppidum *Pfirt*, ad Rheni usque ripam, qua in adverso vicus & castellum *Idtteyn*, conspiciuntur. Dein ipse Rhenus, ad *Burcheim* usque oppidum in adversa ripa positum. A Septemtrionibus terminus statuitur linea parallela ex Oriente in Occidentem, quæ incidit in principium latitudinis gr. 48. à *Burchemio* & *Rheno* ad fontem *Murta* amnis: qui infra oppidum Lotharingiæ *Nansy* influit in Mosellam: hac linea à Mediomatricis separantur. Hinc alia linea, a fonte *Murte* ad fontem *Araris* à Leucis submoventur. Hinc ipso *Arare* ad oppidum usque *Gray*, à Lingonibus; & inde eodem amne, ad oppidum usque *Mascon*, ab Heduis distinguebantur: tandem ad Rhodani usque confluentem à Segusianis. Hisce Sequanorum finibus nunc continentur *Elsatia superior*, & *Burgundia Comitatus*; item *ager Bressensis*.

HEKELII.

i f. *Cathelaunum*.

k Sed videmus à recentioribus ferè *Catalaunici* scribi, & eos circa *Tolosam*, inter quos *Forcatulus*, statuere, quod idem ex *Jornande* verisimile est.

a Mediomatrici. b Decem pagi. c Leuci. d Lingones. e Catelauni. f Campi. Catelaunici. g Sequani.

(* *Le pays Messin*.

Rauraci. *fontio*, nunc *Besançon*, in Burgundiæ Comitatu. ʒ *Rauraci* *, nunc *ager Basileensis*; eorum opidum ε *Augusta Rauracorum*, nunc vicus *Augst*. ζ Hinc Helvetii. *Helvetii*, *in quatuor Pagos* distincti. Pagorum nomina, Tigurinus, Tugenus, Ambronicus & Urbigenus. η *Tigurinus* nomen habuit ab opido antiquissimo *Tiguro*, sive, quod rectiùs scribitur, *Turigo*, nunc *Zurich*: θ *Tugenus*, ab opido *Tugio*, nunc *Zug*: ι *Ambrones*, Amma fl. nomen habuere à flumine, quod accoluere, *Amma*, nunc Urbigeni. *Emme*: κ *Urbigeni* dicti sunt ab opido *Urba*, nunc *Orbs*.

BUNONIS.

ʒ a *Rauracorum* gens exigua fuit, cum undecima parte Helvetiorum comparanda. Quum enim una eum Helvetiis, sedibus suis relictis, in bellum essent profecti, horum numerantur tantùm XXIII. millia: quum Helvetiorum essent CCLXIII. millia. *Rauraci* hi in medio Helvetiorum Sequanorumque positi, recte nunc dici possunt ii populi, qui Basileensem agrum colentes, vulgò dicuntur *die Baseler*. Horum terminus est, à Meridie *Jura* mons, ab Arolæ Rhenique confluentibus ad fontes usque *Birsa* amnis. Hinc ab Occasu b *Vosegus* mons, qui initium hic sumit, vergitque in Septemtriones & Oceasum æstivum, ad fontes usque *Mosellæ Mosæque* amnium. Dimidium lateris Septemtrionalis claudebant olim Sequanorum confinia, à Vosego, quà *Ellum* flumen erumpit, prope arcem *Morsburg*, per opidum *Pfirt*, ad Rheni usque ripam, quà in adverso vicus & castellum *Idstein* conspiciuntur. Alterum dimidium cingit ipse *Rhenus* ad confluentem usque *Arola*. A Scriptoribus appellantur *Rauraci*, *Rauriaci*, & *Raurici*. (* *Rauraci* vel *Raurici*, olim *Colonia Raurica* vel *Augusta Rauricorum*, alias *Augusta Rauracum*.)

ε c Pagus ille d *Augst* exstat hodie ad Rheni ripam, VI. millibus passuum supra Basileam; ubi multæ eruuntur Romanorum antiquitatum reliquiæ. Urbs ipsa Juliani tempore destructa est.

ζ *Helvetii*, ut tradit Cæsar, undique loci natura tuti continentur; una parte quà Orientem & Septemtrionem spectant, flumine *Rheno*: altera parte qua Occasum æstivum prospiciunt, monte *Jura* altissimo & flumine *Rhodano*. At e *Jura mons* initium à Geneva ducens, versus Septemtriones ad fontes *Dubis* fluminis, quod vulgo *Doux* est, protenditur; ejusdemque fluminis dextram ripam prosequitur, usque ad vicum, cui vulgare vocabulum *Pierreport*: inde in ortum æstivum versus lævam amnis *Arolæ*, qui vulgo *die Are*, ripam radit, donec ipse una eum Arola Rheno jungatur ad opidum Confluentes, quod vulgo *Coblenz*.

η f *Tigurini* inclusi fuerunt duobus amnibus, *Rheno* & *Limago*, & exigua parte *Jura* montis, ex adverso confluentium Arolæ & Limagi.

θ g *Tugeni* comprehensi fuerunt *Limago* & *Ursa*, vulgò *Rusi* dicto: & montium jugo, inter horum fluminum fontes sito.

ι h *Ambronum* gens valida fuit, Terminos à Septemtrione habuerunt *Juram* montem, inter confluentes *Urba* & *Limagi*, à Meridie Alpium jugum, inter duos fontes *Sana* & *Limagi*: ab Occidente, *Sanam* & *Arolam*: ab Oriente *Limagum*. *l*

κ i *Urbigeni* inclusi fuerunt ab Occidente æstivo Jura monte; ab opido *Geneva* ad fontes usque *Birsa* amnis, qui ad Basileam in Rhenum incidit: à meridie, tota *lacus Lemani* dextra ripa: ab Oriente *Sana* & *Arola* fluminibus, ad Urbæ usque confluentem.

HEKELII.

l Eorum quoque mentionem facit *Martianus Capella* Lib. II. de *N. Phil.* & *Merc.* quos ad eundem *Bonav. Vulcanius Scythas* facit, carnes humanas vescentes.

a Rauraci. b Vosegus mons. c Augusta Rauracorum. d Augst. e Jura mons. f Tigurinorum Fines. g Tugeni. h Ambrones. i Urbigeni.

Caput Helvetiorum fuit λ *Aventicum*, *nunc Avauches* Gallis, Germanis *Wiflisburg*. *

IV. Rhenum autem accolentes Germaniæ nationum in eàdem provincia ; μ *Trebocci* in Elfatia: quorum ν *Argentoratum*, nunc *Strasbourg* : ξ *Nemetes*, quorum *Noviomagus*, Trebocci.
nunc *Speir* (*Gallis *Spire*) : ο *Vangiones*; quorum π *Moguntiacum*, nunc *Mentz*, (*Gallis *Mayence*) ρ *Ubii*, quorum σ *Colonia* Nemetes.

BUNONIS.

λ a *Aventicum* Romanorum olim colonia, jam inde Neronis tempeftate univerfæ gentis caput fuit. *Cluverius German. Antiq. lib.* 2. In *Urbigenis* quoque erat b *Eburodunum*, hodie *Yverdon* ad lacum Neuburgenfem; circa quod opidum in agris antiquæ reperiuntur hodie monetæ. Inde ad duarum horarum fpatium verfus Meridiem abeft pagus *Urfin* vulgò dictus ; ubi rudera ex marmore & viæ fubterraneæ. In pagi iftius agris fepulchra, quæ *Gulhelmus Fabricius Hildanus* ipfe fcrutatus eft, ac in uno ex iis invenit corpus humanum infignis magnitudinis, cujus *Cranium* commiffuris expers fuit. Cadaveribus illis appofita fuere fcuta & gladii. *Obferv. Med. Epift.* LXIII.

(*Ubi prifca urbs Aventicum fita fuerit lis inter eruditos nuper exorta eft. Fuit qui *Aventici* veftigia non in nupero loco *Avanches* fed in urbe *Antre*. Comitatus Burgundici urbecula fe repeiiffe jactitaret. utrimque fcriptis disceptatum.

μ c *Trebocci* leguntur etiam *Tribocci*, *Triboci*, *Tribochi*. Horum fines antiqui continent nunc *Elfatia fuperioris partem dimidiam*, Septemtriones fpectantem : item *inferioris partem ferè dimidiam* illi proximam.

ν d *Stratisburgum*, quum fortè hic locus Germanis diceretur, *An der argen Straffen*, à Romanis dictum *Argentoratum*, quafi *argen Straffen* vel *Straten*. Fuit unum ex L. amplius caftellis illis, quæ *Drufus* ad Rheni ripam erexit.

ξ Triboccis à Septemtrione continuabantur e *Nemetes*.

ο f *Vangiones* Germanis antiquitus dicti *die Wangen*, quorum fuit *Borbetomagus*, *Borgetomagus* feu *Bermitomagus*, olim Germanicè *Wormitmagen* feu *Wormitzmagen*, & Romanis g *Vormitomagum*. Pofteriores Germani, omiffa particula *magen*, dixere *Wormitz* : ex quo poftea factum vocabulum *Vormacia*.

π *Magontiacum*, *Maguntiacum* & *Moguntiacum* nomen habet à flumine *Main*, feu *Mein*, Romanis *Manus* & *Mænus* fcribitur; dictumque *Maintzig* & *Montzig* : pofteriores Germani dixere *Maintz* & *Meintz*; unde vocabulum h *Mogúntia* & *Mogontia*. Urbs hæc in antiquiffimis Germaniæ Cisrhenanæ cenfenda eft, cujus fundamenta fine dubio ante Chrifti nativitatem jacta funt. Drufi *m* enim tempeftate jam exftitit : *Florus* lib. IV. *

ρ i *Ubii*, Transthenana Julii Cæfaris ævo gens, eam amnis ripam in Germania coluere, quæ inter Moguntiacum & Coloniam porrigitur. Pofteà verò, Octavio Augufto principatum Romanorum obtinente, à *M. Vipfanio Agrippa* Cof. non inviti, fed cupientes in Galliam traducti funt ; quum à Cattis preffi feu pulfi auxilium à Romanis, vel etiam, uti in eorum provinciam Galliam tranfire fibi liceret, petiiffent. Finibus continebantur his. Ab Ortu *Rheno* amne contra Cattos, pulfores fuos, protegebantur, qui in antiquas eorum fedes immigrarant. A Septemtrionibus lineâ à *Rora Mofaque* confluentibus ad Rhenum & opidum *Ordingen* ducta primum à Menapiis, mox à Gugemis, huc tranflatis, feparabantur. Ab Occafu habebant ipfum amnem *Roram*, à confluente ejus ad opidum ufque *Nieder Heimbach* : quo primùm ab iisdem Menapiis & Eburonibus, mox verò à Sunicis, huc tranflatis dirimebantur : à dicto deinde opido, linea ad opidum usque *Kerpent*, ab iisdem.

a Aventicum. b Eburodunum. c Trebocci. d Stratisburgum. e Nemetes.
f Vangiones. g Wormacia. h Moguntia. i Ubii.

Gugerni seu Sicambri.

σ *Colonia Agrippinensis*, nunc *Collen*, (Gallis *Cologne*). τ *Gugerni* in partibus Gelriæ & Cliviæ, ubi opida *Goch* & *Gelre*: quondam, quum trans Rhenum incolerent, υ *Sicambri* dicti.

Batavorum Insula.

V. Hinc *Batavi* Rheni Insulam incolentes. Occupat hæc partem Gelriæ, partem Trajectensis Provinciæ, partemque Hollandiæ. Incipit haud procul Clivis opido, apud munimentum Schenckii, vulgo *Schencken-schans:* ubi Rhenus in duo veluti cornua scinditur. *Sinistrum*, *Vahalis* flumen appellatur: Mosæ amni apud *Vorcomum* opidum confusum, uno ejus alveo ad Oceanum defertur, ubi *Mosæ ostium* dicitur. *Dextrum* cornu primo latum ad usque Batavodurum, quod vulgo est *Wick te Duerstede* ο, inde modicum nominis sui custo-

Vahalis. Vorcomum. Mosæ ostium.

iisdem Eburonibus & Condrusis arcebantur, qui postea, una cum Cæræsis, Segnis & Pæmanis dicti fuere *Tungri*. A Meridie *Abrinca* amne à Treveris submoti fuere. Regiones intra hos Ubiorum fines nunc cernuntur istæ: *Juliacensis Ducatus* pars maxima, dextram Roræ ripam contingens: *Coloniensis episcopatus* ferè totus. Caput gentis Tacitus appellavit.

σ a *Ubiorum opidum*, haud dubie, quia unum id iis initio fuit. Conditum videri potest statim ac Ubii Rhenum sunt transgressi. In Augusti certè principatu exstructum fuit. Deinde jussu *Juliæ Agrippinæ*, Germanici filiæ, Claudii uxoris C. Antistio, & M. Suilio Coss. colonia ea deducta est, missis eò veteranis, quum longo fidei experimento Ubii meruissent. Hinc b *Colonia Agrippinensis* appellari cœpit; & *Colonia Agrippina Ubiorum*. Proximus antiquitate memoratur in Ubiis locus, cui nomen c *Ara Ubiorum*. Hinc postea *Bonna* dictus est.

τ d *Gugerni* terminabantur ab Oriente, ut antè Menapii, *Rheno* flumine. A Meridie iisdem finibus, quibus Ubii à Septemtrionibus. Ab Occidente *Mosa* amne; quo à Menapiis submovebantur. A Septemtrionibus eodem limite, quo ante Menapii à Batavis dirimebantur. Regiones dictis finibus continentur istæ: *Clivensis Ducatus* magna pars cis Rhenum sita; item *Geldrensis Ducatus* portio trans Mosam: & ex *Juliacensi Ducatu* opidum *Brugge*. Gugerni societatem *Civilis*, Batavorum ducis, acceperunt adversus Romanos. Opidum *Gelre*, in mediis fere Gugernorum finibus situm, caput gentis fuit. Hujus opidi nomini si adjungas alterius opidi vocabulum *Goch*, facies *Gochgelren*, & propemodum habebis vocabulum Latinum integrum, *Gugerni*, quasi *Gugelrs*, liquidis mutatis.

υ e *Sigambrorum* nationi ex Germania sublatæ, & in Galliam trajectæ novum nomen impositum est, quo posteà *Gugerni* vocarentur. *Cluver. Germ. Antiq. lib.* 2.

HEKELII.

m *Augusti Cæsaris* Privigni.

n Et hoc testatur omnino vetustum illud Monumentum lapideum, glandi quernæ non dissimile, quod ipsi *Druso*, a quo *Moguntia* ampliata esse dicitur, factum est in colle quodam Urbi vicino, cui nomen est *Aichelstein*, ex quo conjecturam facere possumus, *Moguntiam* fuisse quondam arcem Belli contra *Germanos*. Leg. *Matth. Dresseri* Pars V. *Isagoge Hist.* de *præcipuis Germaniæ Urbib.* p. 454. seq.

o *Diveo Duersteden.*

BUNO-

a Ubiorum opidum. b Colonia Agrippina. c Ara Ubiorum, seu Bonna. d Gugerni. e Sigambri.

custodiens alveum, Trajectumque & Lugdunum transiens opida, propter vicum *Catwyck* in Oceanum olim effundebatur: nunc Ostium hoc arenis obstructum est. Quicquid igitur duobus hisce alveis Oceanoque includitur, *Insula Batavorum* fuit: cujus nomen hodieque in superiore ejus parte servatur, vulgo *de Betaw* dictum. Præterea extra Insulam tenuère Batavi, quicquid Vahali ac Mosæ includitur. Partem Insulæ circa Trajectum & Wordam incoluere *Caninefates*. De cætero Gallorum omnium fortissimi erant *Belgæ*. Horum bellicosissimi *Helvetii:* clarissimi *Treviri* urbium Belgicarum opulentissima *Augusta Trevirorum*. φ

VI. Nobiliores Galliæ fluvii sunt *, Oceanum petentes, χ *Mosa*, vulgo *die Mase* Germanis, Gallis *la Meuse*, ψ *Scaldis*, Nobiliores Galliæ fluvii. Mosa. Scaldis.

BUNONIS.

φ Taxandris atque Menapiis jungebantur a Septemtrione *Batavi*, extrema Galliarum versus Septemtrionem & Orientem obsidentes: qua Oceanus & Rhenus Galliam Belgicam claudunt: gens omnium Germanici nominis cis Rhenum nobilissima atque fortissima. Fuere *Batavi*, quod *Tacitus libr. de Germ & Just. lib.* xv. tradit, *Cattorum* progenies; qui *Hassi* nunc dicuntur, domestica seditione à suis popularibus per vim pulsi. Nomen *Batavorum* in Hassia videtur relictum in *Battenberg*, quod hodie opidulum est in monte positum; cui imminet *alius mons excelsior*, in cujus cacumine antiquæ arcis supersunt rudera. p *De Batavis & Batavorum insula vid.* q *si placet*, *Cluverii Germ. Antiq. lib.* 2. *c.* 30 *& seqq.*

χ a *Mosa* amnis r, ex Vogeso monte oriens; nunc in Geldria inter opida *Bommel* & *Megen* partem quandam sui duobus alveis, quibus munimentum divi Andreæ circumdatur, in Vahalem transmittit; suo tamen nomini latum servans alveum, usque ad vicum *Bochoven* defertur. Inde verò divertente in Occasum Solis æstivum alveo, usque ad arcem Lovestenium, ubi Vahali nunc jungitur, *Novus* appellatur *Mosa*, vulgò de *Nieuwe Mase*. Hinc eodem nomine *Gorichemium* præterlabitur opidum, infra quod jam geminum fert nomen: alterum modo dictum, alterum quod accolis *de Merwe* vocatur, à veteri arce ejusdem nominis, cujus vestigia in undis prope Dordracum extant. Hinc dicto gemino nomine *Flaredingam* usque devectus; infra id opidum uno simplicique vocabulo, donec Oceano misceatur, *Mosa* vocatur. At alveus ille, à *divi Andreæ* munimento ad Flaredingam usque descriptus, non est vetus ille à Cæsare & Tacito memoratus; sed tenuis ille alveus, qui à nova Mosa, juxta vicum *Bochoven*, in sinistras terras divergens, primùm *Hedickse Mase*, Hedicensis Mosa, à vico *Hedickhuysen*, quem perfundit; mox *d'oude Mase*, Vetus Mosa, indigitatur. Mosæ igitur veteris flumen ab opido *Megen* uno certoque alveo; nullis in Vahalem ad divi Andreæ munimentum aquis transmissis, devectum, eas terras antiquitus dextra ripa perfudit, quæ nunc opidum *Hueiden* sustinent: sinistrâ autem, ubi nunc opidum *Geertruydenberg* conspicitur. Juxta vicos *Simonshaven* & *Biert* alveus est, qui tandem in ostium nomenque Mosæ desinit ad opidum *Geervliet*; qui vetus & verus est Mosæ alveus. s

ψ b *Scaldis* sive *Scaldes*. Ejus alveus ostium-

a Mosa. Scaldis.

(* Plurimos Galliæ fluvios non inscite his versiculis complexus est Sidonius Carmine V.
Rhenus, Arar, Rhodanus, Mosa, Matrona, Sequana, Ledus,
Clitis, Elaver, Atax, Vahalis.)

Sequana. Matrona. Garumna. Rhodanus.

dis, *l'Escant* Gallis, Germanis *die Schelde*; α *Sequana*, *la Seine*, *Matronam* devehens, vulgo *le Marne*, & α *Ligeris*, *la Loire*: β *Garumna*, *la Garonne*. *Rhodanus*, *der* γ *Roden* Germanis, Gallis *le Rosne*, (le *Rhône*) velocissimus

que finistrum Ptolemæo dicitur *Tabuda*. ε. In Veromanduis ν ortus inter Artesiam & Hannoniam, per Flandriam & Brabantiam infra Antverpiam in Oceanum decurrit, Cameraco, Valencenis, Tornaco, Gandavo & Antverpia urbibus irrigatis.

α a *Sequana* in Burgundionum finibus apud pagum & cœnobium *S. sequani*, vulgò *S. Seyne*, haud longè ab opido *Nivers* oriens, ac per Barrum, Trecas, Nonigentum, Lutetiam, ubi b *Matronam* excipit; Pontisaram, ubi c *Esiam*, inde Rotomagum alluens in Oceanum Britannicum inter duo opida, quæ vulgò *Honfleur* & *Hanfleur*, delabitur; Portus ejus vulgo appellatur *Havre de grace*.

α d *Ligeris* & *Liger* ϰ è Cemmenis montibus sive *Gebenna* in Arvernorum finibus oriens, & inter Heduos & Bituriges versus Septemtrionem primo fluens; inde in Occasum per Aurelianos, Turones, Andes, & Nannetes, receptis aliquot fluviis, properat, & in Oceanum Aquitanicum sese magna aquarum mole exonerat.

β e *Garumna* fl. Aquitaniæ maximus, ex Pyrenæis montibus ad opidum *Guadalup* oritur, & regionem dividit, primùm in Boream, inde in Occasum cursum dirigit, infra Burdigalam urbem periculoso ostio ad turrim *Cordan* in mare Aquitanicum se mergit. Nisi quum hiberno imbre, aut solutis nivibus intumuit, diu vadosus, & vix navigabilis fertur. At ubi obvius Oceani æstuantis accessibus adductus est, iisdemque retro remeantibus suas illiusque aquas agit, aliquantum plenior, & quanto magis procedit, eo latior fit: ad postremum magni freti similis, nec majora tantum navigia tolerat; verum etiam more pelagi sævientis exsurgens jactat navigantes atrociter, utique si alio ventus, aliò unda præcipitat. *Mela lib.* III. *cap.* 2. Habet urbes præcipuas Tholosam, Agennum & Burdigalam γ.

γ f *Rhodanus* Galliæ Narbonensis fluvius, in Lepontiis ex Alpium jugo, quod vulgo *Furca* mons dicitur, oritur, & per Sedunos in Occasum fluens, Lemanum lacum ingreditur, eumque ad Genevam egreditur; per Allobroges fluens, donec ad Lugdunum g *Ararim* ex Vosego monte ortum excipit, in Meridiem conversus Viennam, Valentiam, Avenionem, & Arelatum urbes attingit, *Isara*, *Druentia*, aliisque minus claris fluviis eodem cursu assumtis. *Strabo l.* IV. *Mela* II. *c.* I. *Plinius* III. 4. ζ Hunc M. Varro tertium Europæ fluvium Istro haud minorem esse scribit. Reliqua flumina inter minora numerantur: ut h *Somona fl.* nunc *Somme*, per Picardiam & Ambianos in Oceanum fluit Britannicum, ab ortu in Occasum, Fano Quintini, Hano, Perona, Corba, Ambiano & Abbatis Villa irrigatis. i Druentia sive *Durance*, Duranius sive *Dordogne*, *Elaveris*, *Isaris*, *Charente*, *Dracus* &c. Cæterum montes in Gallia præcipui sunt k *Vosegus*, seu *Vosagus* a, cui ingens silva superfusa est *Silva Vosega* b dicta. Mons ipse Burgundiam hodie à Lotharingia separat; ac porro Lotharingiam ab Elsatia dirimit versus Septemtriones procurrens: *Mosam*, *Mosellam* & *Saravum* evomit fluvios c. l *Gebenna* d mons Arvernos ab Helviis distinguens, in Aquitania exortus ad Rhodanum procurrit in Ortum & Galliam Narbonensem ab Aquitanica Celticaque in parte separat. Strabo hunc Cemmenum videtur facere, quem à Pyrenæo Lugdunum usque producit e. m *Jura* mons initium à Geneva urbe ducens, versus Septemtriones ad fonteis *Dubis* fluminis, quod vulgo *Doux* est, protenditur, ejusque fluminis dextram ripam prosequitur, usque ad vicum *Pierreport*: inde in ortum æstivum versus, lævam amnis Arole, vulgo *die Are*, ripam radit, donec ipse una cum Arola Rheno jungatur, ad opidum Confluentes, vulgo *Coblenz* f. n *Arduenna sylva* dispersa fuit per fines Trevirorum

a Sequana. b Matrona. c Esia. d Ligeris. e Garumna. f Rhodanus. g Araris. h Somona fl. i Druentia. k Vosegus mons & Vosega silva. l Gebenna mons. m Jura mons. n Arduenna sylva.

cissimus amnis, inter tres maximos Europæ fluvios computatus, tardissimum *Ararim*, vulgo *la Saone*, in Mare internum secum trahit. Araris.

rorum, Tungrorum, Sunicorum, Ubiorum, Gugernorum, & partem Batavorum extra insulam, item per Menapiorum fineis, Morinorum, Bethasiorum, Sueconorum, Nerviorum, Atrebatium. Summa ejus latitudo fuit inter Ortum & Occasum à Mosellæ confluente ad extremos Atrebatium fines & litus Oceani, millium passuum CCXL. Latitudo maxima inter Meridiem & Septemtriones à Mediomatricorum confinio ad Vahalem usque millium passuum CL. Reliquiæ ejus hodieque ingentes passim dicto terrarum tractu manent: maxime vero in Westraviâ, in Treverico Leodicensique Episcopatibus, in Ducatu Luceburgensi & cis Mosam. Nomen etiam antiquum in parte obtinet, vocaturque Picardis & Wallonibus vulgo *L'Ardenne.*

HEKELII.

p *Betavos* quoque per E in primâ syllabâ vocari in *antiquo Lapide*, discimus ex Notis *Leunclavii* ad *Dionem*.

q Præter *H. Junii* BATAVIAM.

r In tabulâ *Peutingerianâ Batavus* nominatus.

s *Mosa* etiam Loci nomen videtur apud Antoninum inter *Autemantunum* & *Tullum*.

t Ταβοῦδα.

v Et quidem propè *Abbatiam*, ut vocant, *Divi Martini*.

x Græc. *Αἰγειρος*.

y Hodiè dicitur *Garonne*, *Ptolemæo* *Γάρυνα* & aliis *Garona*.

z Hodie vulgò *Rhosne* nominatur. *Oppianus* in *Alieuticis* & *Philostratus* in *Vitis Sophistarum* vocant eum *Eridanum*. Hunc *Rhodanum* septem ostiis in nostrum Mare evolvi, scribit *Apollonius* in *Argonauticis*.

a Sive *Vogesus* & *Tacito Vocetus*.

b Et *Vosaca*.

c Est & Pagus agri *Biturici* VOSAGUS dictus.

d It. *Cebenna* & Cœbennæ pluraliter.

e Hujus Montis Partem hodiè *Tarara* nomen habere, scribit *Gu. Budæus* Lib. IV. de *Asse*.

f Et hi duo Montes, *Alvernia* Montium nomine venientes, præter herbas medicinales, quas ferunt optimas, pascua undique optima habent, ex quibus greges & armenta numerosa aluntur. Unde *Caseum*, *Butyri*, *Casei optimi* & talium ingens copia semper trahitur.

CAP. XIII.

De incolis Galliæ, ac posteriori ejus divisione.

I.

UNam gentem, *Celtarum* nomine, omnem quondam incoluisse *Hispaniam*, ac *Galliam Germaniamque*, *Illyricum*, & *Britannicas insulas*, supra ad Hispaniam dictum est; latiusque infra in Germaniæ descriptione dicetur. Cæterum Gallorum natio adeo populosa fuit, ut ii, quum domi haud sterile solum tenerent, ob multitudinem tamen hominum, necessium habuerint, in diversas ac longinquas mundi regioneis colonias deducere. Nonnulli eorum Italiæ dimidiam fere partem occuparunt. Ex his quidam ultra profecti, in A- Celtarum gens.

 siam

ſiam uſque pervenerunt; nomenque ibi Galatiæ, ſive Gallo-græciæ, ſeu Græcogalliæ fecerunt. Alii in Britanniam Inſulam perveniſſe putantur. In Germaniam autem alii invecti, ingentem tractum à Rheno ad Viſtulæ uſque fonteis obſederunt.

Gallia Narbonensis à Romanis ſubjugata.

II. In ipſa Gallia vixit univerſa gens, quot nominibus, tot civitatibus, imperiis ac magiſtratibus diſcreta. Primi Romanorum arma ſenſere *Salyes*; cum de incurſionibus eorum Maſſilia, ſocia Romanorum civitas, quereretur. Deinde *Allobroges* & *Arverni*; quum adverſus eos ſimiles *Heduorum* querelæ opem & auxilium flagitarent. Prima igitur *Narbonenſis Gallia* ſubjugata, in Provinciæ formam redacta eſt; Domitio Ænobarbo & Fabio Max. tropæa in eâ ſtatuentibus. Reliquæ Galliæ per x. annos domitæ laus ad Julium Cæſarem defertur.

Gothorum in Gallia regnum.

III. Paruit hinc tota ſub præfectis Romano imperio ad Honorii Imperatoris uſque tempeſtatem; quum circa annum Chriſti cccc. Gothorum, Hiſpaniam atque Italiam vaſtantium, pars Narbonenſem Provinciam invaſit, nomenque regioni de ſuo impoſuit, quod poſtmodo corrupte Languedoc, quaſi *Langue de Goth* *, dictum eſt. Prolatis deinde ad Ligerim uſque amnem Imperii finibus regnum conſtituerunt, cujus caput ac regia *Toloſa* fuit. 1

IV. Ea-

REISKII.

1 Diverſis ita gentium [a] migrationibus, quas diverſa tempora & fata ferebant, incolæ diverſique populi debentur. *Nam migrationes aut domeſtica fuerunt, internaque, aut aliena amplius externaque*: Illæ Gallorum propriæ in Italiam, Græciam, Aſiam, Germaniam ſuſceptæ: Hæ vero gentium externarum, quotquot è terris ſeptentrionalibus Germanicisque in Galliam inſederunt. Hinc Galli totam ſuperiorem Italiam tenuiſſe, Romam A. V. C. CCCLXIII. expugnaſſe, uno ſalvo Capitolio, Pannoniam, Thraciam, Illyrium, Græciam, ipſam minorem Aſiam invaſiſſe tripartitis copiis, Brenno, Cerethrio Belgioque ducibus leguntur. Gallia poſthac Romano Cæſarumque imperio ſubjecta Præfecturam Occidentis ſecundam continuit, in eaque XVII. provincias, uni præfecto Prætorio commiſſas. b Poſtea Viſi Gothi Ataulpho rege Gallias A. C. 412. aggreſſi A. 420. novum Toloſæ regnum ſtatuunt: Burgundiones cum Vandalis, Suevis Alaniſque conjuncti A. 413. alterum nempe Burgundicum: Tertium Franci, gens Germanorum nobiliſſima ex liberis Romanoque imperio ſubductis populis orta A. 420. idque Francicum, adhuc in Gallia ſuperſtes. Adde Britannos in Aremoricam, & Saxones in hujus viciniam quinto ſeculo ingreſſos: Sed varias regni Francici partitiones, hujusque terminos prætereo. Vid. Conring. Lib. de finibus Imper. German.

HEKE-

a Migrationes gentium diſtinctæ. b Regnum Gothorum Burgund. Francicum.

(* Vulgo Languedoc; non ut quidam exiſtimant à Gothis, quaſi *Land-Goth*, ſeu regio Gotho-

IV. Eadem tempestate *Burgundiones*, ab ultima Germania (pars Cassubiorum, parsque Brandeburgensium nunc ea loca tenent) cum *Vandalis Suevisque* profecti, alias Galliæ partes occuparunt, regnoque constituto, Burgundiæ nomen de suo imposuerunt, cujus caput regiaque sedes *Arelate* [a]. Complectebatur utramque *Burgundiam*, *Lugdunensem agrum*, *Delfinatum*, *Sabaudiam* & *Provinciam*. Burgundiæ seu Arelatense regnum.

V. Sub idem ferme tempus, *Franci* Germanica gens, Rheno trajecto, proximam Galliæ partem *Tungriam* (nunc est Brabantia, ac Leodiensis Episcopatus) obsederunt, at pulsi mox à Gothis, paulo post redierunt, ultraque in Parisios usque progressi, regioni ac regno inibi condito, Franciæ vocabulum de suo imposuerunt, cujus caput ac regia *Lutetia*. Circa eadem tempora *Britanni* ex Britannia Insula, ab Anglis & Saxonibus, quos in opem & auxilium adversus Scotos Pictosque ex Germania vocaverant, pulsi, extrema Galliæ Celticæ obsederunt, & de suo nomine *Britanniam minorem* appellarunt. At *Clodovæus* [b] *V.* Franciæ Rex [c], Burgundiæ Rege *Gundebaldo* armis devicto, Gothisque ex Gallia ejectis, utrumque regnum suo imperio adjecit. Francorum regnum. Franciæ regni caput Lutetia. Britanni in Gallia. Clodovæus.

VI. Hic vita excedens, regnum Franciæ IV. filiis in quatuor parteis seu regna distributum reliquit. Primus [d] erat *Parisiorum rex:* cui parebant Parisii, nunc vulgo *Isle de France*, id est, insula Franciæ, Campania, Cenomani, Turones, Andegavi, Aquitani, Arverni. Secundus [e] *Suessionum Rex:* cujus regno submissi Veromandui, Neustrii, nunc Normanni; Picardi, Flandri. Tertius [f] *Burgundiæ* sive *Aureliani Rex:* cui cessit totum Burgundiæ regnum, antea dictum, cum Regni Franc. divisio. I. Rex Parisiorum. II. Suessionum. III. Burgundiæ.

HEKELII.

[a] Hodie *Arles*, quæ Urbs ad *Rhodanum* undique septa est paludibus, in quibus hodiè præferoces aluntur Boves.
[b] Corruptè *Clovis*.
[c] *Ludovicus Magnus* alioquin dictus.
[d] *Childebertus*, f. *Hildebertus*.
[e] Qui vocabitur *Clotarius*.
[f] *Clodomirus*.

Q 3 BUNO-

Gothorum; sed ex Linguæ Teutonicæ Genio, in voce composita genitivi casus nominativum præcedere, & ex necessaria syllabarum inversione *Goth-Land* dici debuisset; Nicotius & Rabelasius cum Cluverio dicunt *Langue-Goth*; sed quoniam olim totum Franciæ regnum in Provincias, linguæ *Oui* & linguæ *Oc* dividebatur, Provinciæ Narbonensi primæ, sive Septimaniæ aut Gothiæ, quæ una ex linguæ *Oc* Provinciis, nomen *Languadockii* remansit. Hinc Languedoc. quidam *Occitaniam*, alii Provinciam *Linguæ Occitanæ* vocitant. Vide Had. Vales. Notit. Gall. p. 516.)

cum Aurelianensi Ducatu. Quartus g *Rex Metensis*, seu *Austrasiæ:* quæ complectebatur quicquid inter Mosam ac Rhenum. Mortuis autem fratribus, *Clotarius* solus rerum potitus est.

IV. Austrasiæ.

Altera regni divisio.

VII. Hujus itidem *quatuor* filiis regnum iterum in quatuor dictas parteis divisum est. At defunctis, ut ante, fratribus, *Clotarius II.* totum regnum Franciæ solus obtinuit. Id integrum intactumque successoribus ejus mansit, ad Caroli Magni usque tempestatem, quum *Austrasia* divelleretur. mox *Flandria* etiam sui juris facta est. Imperator dein *Henricus III. Burgundiæ* Regnum Germanorum Imperio adjunxit. Sed id posteà in quatuor partes direptum est, Beroaldus, Saxoniæ Dux, *Sabaudiam* invasit. Otho, Flandriæ Comes, partem occupavit, quam *Franche Conté*, id est, liberum *Comitatum Burgundiæ* nuncupavit. Guigius Comes eam, quam à filii & soceri nomine *Delfinatum* appellavit. *Boso* postremus in Provincia regnum tenuit, quod *Arelatense* dictum fuit. α

VIII. At posteriores Franciæ Reges β *Provinciam* ac *Burgundiæ*

BUNONIS.

α Regni Arelatensis postremum regem Cluverius noster tradit fuisse Bosonem; qui tamen fuerat primus. Nam Carolus Calvus mortuo Ludovico II. Imperatore, Italiam cum Cæsarea dignitate & Provinciam Ludovico fratri natu majori, Germanorum Regi, per injuriam eripuit, novumque hoc regnum Arelatense condidit; cujus Regem fecit, Judithæ, uxoris suæ, fratrem Bosonem sive Bossonem, ambitione ductus, ut ipse Augustus & Imperator non solum Provinciæ, verum etiam *Burgundiæ Rex* appellari voluit. Bosonis filius *Ludovicus*, qui, quum Italiæ quoque regnum affectaret, à Berengario captus & excæcatus est. Hujus hæreditatem accepisse videtur *Hugo* Berthæ h filius. Porro Carolo Crasso Imperatore dignitate pulso *Rudolphus* minoris Burgundiæ Comes *Regem* se appellari jussit; contra quem movit Arnolphus Imperator, cui videtur reconciliatus. Huic Rudolpho successit filius *Rudolphus*, qui deinde Berengario Regi in Italia substitutus est. i Mortuo verò Rudolpho Burgundiæ regnum ad Germaniæ *Imperium* venit: *Verum Philippo Pulchro id concessit Albertus I. Austriacus, Imperator jure fiduciario, mansitque ita in ditione Imperii, usque ad Carolum IV. qui regnum hoc Galliæ Regibus concessisse scribitur ab* Aventino *lib. 4. Annal. Boj.*

β *Provinciæ Comitatus* ad Reges Galliæ pervenit; sed non alio, quam fiduciario jure. A Philippo Pulchro eam repetiit Adolphus Nassovius Imperator; sed eidem concessit Albertus Austriacus; verum tanquam Imperii feudum. Carolus vero IV. Imperator Comitatum hunc cum regno Arelatensi Galliæ Regi permisit, quod Sigismundus confirmavit. k

HEKELII.

g Qui nothus erat, & *Theodoricus* nuncupabatur.

h *Sueva.*

i Conf. *Jo. Aventini* Lib. IV. *Annal. Bojor.* p. 278. Edit. *Cisneriano-Basil. Regia* in fol.

k *Provincia*, vulgò *Provence*, ad *Alpium* pedes inter *Rhodanum* & *Varum* jacet, cui à Septentrione *Delphinatus* ponitur. Hujus Solum aptissimum est ad mittendum segetes absque culturâ ulla, & parvo cum labore cultum profert nobiles fructus. *Uvarum*, *Passula-*

gundiæ Ducatum recuperarunt. γ *Delfinatum* Humbertus ultimus ejus Princeps Regi Galliarum vendidit, ea lege pacta, uti in posterum primogenitus cujusque Regis filius nomen *Delphini* inde gestaret. *Sabaudia* successoribus Beroaldi etiam nunc manet. δ *Burgundiæ Comitatus* eodem titulo ac jure ad Hispaniarum Regem pervenit, quo ipsa Flandria. *Avenionensem Comitatum* Joanna Provinciæ Comes Papæ Clementi VI. concessit, manetque etiam nunc sub Romanæ Ecclesiæ ditione.

Passularum* & *Ficuum tanta heic colligitur copia, ut eis bona *Europa* Pars subveniatur. ***Rosmarinum*, *Myrtus*, *Juniperus*** heic abundantissimè crescunt. ***Castanea*** quoque heic sunt majores, quàm ullà aliâ in Parte ***Europe*. *Citria Mala*, *Mala Cotonea*, *Mala Granata*, *Crocum*, *Oryza*, *Palma***, quæ ***Dactylos*** maturos ferunt, copiosissimè illic proveniunt, atque aliquibus in locis Cannæ Sacchari plantantur. Vites heic generosissimum ferunt vinum, qui ***Basilea*** pro ***Corsico*** habetur. Hæc ***Maginus*** Part. II. ***Georg. Ptolem.*** fol. 66. fac. a.

BUNONIS.

γ ***Delfinatus***, cujus caput Vienna est, à regni Galliæ provinciis semper fuerat discretus. ***Humbertus*** ille provinciam istam Galliæ Regi quidem vendidit; Sed Philippus Valesius Rex translationem illam à Ludovico IV. Cæsare ratihaberi petiit, & quum id non impetrasset, venditionem istam confirmari curavit à Pontifice Romano. Mansit tamen Delfinatus in jure Imperii, ejusque Principes hoc ipso in clientelam venerunt Cæsarum. Carolo IV. Cæsari Delfinatus nomine homagium præstitit in Comitiis Metensibus Carolus Galliæ Regis filius.

δ ***Burgundiæ Comitatum***, prole mascula Comitum exstincta, Carolus IV. Cæsar Philippo Audaci Burgundiæ Duci ex jure Imperiali contulit, ipseque Rex Hispaniæ, qui Burgundiam illam hodie tenet, eam pro regione Imperii habet.

CAP. XIV.

De recentiori Galliæ, ejusque in varias Provincias divisione.

I.

HAc igitur ratione *Galliæ* arctior, quam olim fuit, facta est; tota propemodum Belgica avulsa. Itaque à Meridie, Occasu ac Septemtrione servatis antiquis terminis, ab Ortu clauditur Sabaudiâ, Burgundiæ Comitatu, Lotharingia, ac inferiore Germania, quam vulgo nunc *Belgicam* & *Belgium* vocant. *Longitudo* ejus ab extima Britannia, ad usque Varum flumen, Italiæ terminum, porrigitur milliarium Germanicorum CLXXX. *Latitudo* à Pyrenæis jugis in Bearnia ad extremam usque Picardiam milliarium CXL. ι *Hodiernæ Galliæ fines.*

II. *Francia* autem dicitur vulgo à *Francis*, Germanica gente, *Franciæ partes.*

gente, in eam transgressis. Tota paret uni Regi, in parteis variè divisa. Præcipuæ tamen regiones sunt, quarum vulgaria vocabula ista sunt: *Bretaigne*, *Normandie*, *Picardie*, *Champagne*, *la France*, *Beausse*, *Berry*, *Blaisois*, *le Maine*, *Touraine*, *Anjou*, *Poictou*, *Saintonge*, *Perigort*, *Limosin*, *Bourbonnois*, *Bourgogne Duché*, *Quercy*, *Guascogne*, *Languedoc*, *Provence*, *Dauphiné*. Accessit haud ita pridem *la Bresse*, pars Sabaudiæ: *Mets* etiam atque *Toul* Lotharingiæ opida Regis Francorum superiori seculo facta sunt. a

Ducatus 19. III. Cæterum *Ducatus* in Gallia sunt XIX. *Orleans*, *Bourgogne*, *Narbonne*, *Bretague*, *Anjou*, *Berry*, *Normandie*, *Auvergne*;

BUNONIS.

a Francia unum agnoscit Regem primogenitum, nobilem, masculum. Mulieres excluduntur. Servatur ad literam horum verborum sensus, *Lilia neque ferunt, neque nent.* Galliæ Rex cognominatur *Christianissimus*; sicuti Hispaniæ Rex *Catholicus*; & Rex Angliæ audit *Fidei defensor*.

REISKII.

1 a Auctor Galliam pro statu temporis, quo scripserat, arctiorem fecit, & avulsam Belgicam ab ea fere totam heic prodidit, quæ tamen tot accessionibus, terrisque Italicis, Belgicis, Germanicis, Hispanicisque aucta, terminos produxit longius, usque Lotharingiam, Burgundiæ comitatum & Belgii Hispanici, Alsatiæque partem magnam complectitur. Quid bello adhuc præsente Germanico geratur, quas urbes munitissimas & regiones manu violenta Galli aut teneant aut infestent, noto est notius, & in Palatinatu Rhenano, terrisque finitimis eheu cognitum perspectumque. Hinc laudes apud Gallos nimiæ feruntur, quibus imperium suum cœlo & oceano terminandum, Ludovicum XIV. novo Maximi titulo exornandum, Delphinum quinta monarchia b potiturum jactitant: Sic immodicus ille promissor Aubetius in excerptis de prærogativa regis Franciæ Lib. I. & III. Petrus du Val regnum Gallicum ducenta & viginti milliaria longitudine, totidem latitudine sua excedere scribit, adeo ut urbes provincias; provincias autem regnis integris æquet. Idem docuit M. Roobe in methodo ad Geograph. Duci Maynio dicata, ubi XIV. partes primarias aut Gubernamenta numerat, iisque tum Lotharingiam tum Burgundiam addit. c Ad terminos vero tuendos tribus regem Gallicum indigere clavibus dixit Cardinal. Richelius, Perpiniano Hispaniæ, Brisaco Germaniæ, Pignarolo Italiæ. Interim mutatio Ducatuum, Comitatuum, Dignitatum & Parlamentorum quanta contigerit, Libri de l'Estat de la France plures indicant: Accessit undecimum Parlam. A. 1657. Ensisheimense, pro utraque Alsatia Ensisheimii erectum. (* Et illud a Reiskiana ætate mutatum est. *Parlamentum* enim *Ensisheimense* sive *superius* concilium primo *Brisacum*, ac postea, *Colmariam* Ludovico Magno sic jubente anno 1698. translatum est.) Lex autem Salica de fœminis excludendis, & titulus Christianissimi ex seculo V. adhuc viget: Item tria regni Cimelia, quæ sunt ampulla Rhemensis, scutum liliatum, & auri flamma cœlitus delapsa, quanquam à cordatioribus in dubium vocantur. (* De Ampulla Rhemensi varii sunt tractatus, quorum præcipui: 1. de sacra Ampulla Rhemensi &c. authore *Joanne Jacobo Chiflctio* Antwerp. 1651. fol. Hanc pro tabula habet. 2. pro sacra Ampulla Rhemensi &c. adversus Chifletium scripsit *Tenzeurius*. Paris. 1652. in 4. Alios indicabit Bibliotheca Hist. Gall. Patris Le Long. p. 554 Scutum liliatum & auri flamma dudum e mortalium oculis summota.)

BUNO-

a Gallia hodierna est amplior. b Monarchiæ novæ cupido. c Tribus eget clavibus.

vergne, *Guienne*, *Tours*, *Barleduc*, *Valois*, *Nemours*, *Alençon*, *Reims*, *Laon*, *Langres*, *Bourbon*, *le Maine* a*. *Pares* Franciæ quondam Carolus Magnus XII. instituit: quorum *sex* Ecclesiastici, *sex* seculares. Ecclesiasticorum III. sunt *Duces*; Archiepiscopus Remensis, vulgo *Reims*; Episcopus Laudunensis, vulgo *Laon*; Episcopus Lingonensis, vulgo *Langres*. *Tres Comites*, iidemque Episcopi, Catalaunensis, vulgo *Chalons*; Noviodunensis, vulgo *Noyon*; Bellovacensis, vulgo *Beauvais*. Secularium itidem *tres Duces*: Burgundicus, Normannicus, Aquitanicus, *Guienne* vulgo. *Tres Comites*: Flander, Tolosanus, Campanus. At hodie duo ex his XII. aboliti sunt, Burgundicus ac Flander. β

Pares Franciæ. 12.

IV. Conventus Juridici (*Parlamenta* Franci vocant) sunt *octo* b*: *Parisiensis*; Rothomagensis, vulgo *Roüan*, in Normandia; Redonensis, vulgo *Rènes*, in Britannia; Divionensis in Burgundia, vulgo *Dijon*; Burdegalensis, in Vasconia, vulgo *Bourdeaux*; Tolosanus in Linguadoco, vulgo *Toulouse*; Gratianopolitanus, in Delfinatu, vulgo *Grenoble*; Aquensis in Provincia; vulgo *Aix*. Hic accesserunt nuper duo alii conventus; *Pau* in Bearnia, & *Mets* c* in Lotharingia. Ar-

Parlamenta. 8.

chi-

BUNONIS.

β In bello summa dignitas est Comitis stabuli, *le Conestable*; hunc excipiunt primum duo, mox quatuor, tandem plures *Mareschalli*. Juri dicundo præest *Cancellarius*; hinc Magistri libellorum supplicum, *les Maistres de Requestes*; Magnum Consilium, *le grand Conseil*: Parlamentum, *la Cour de Parlement*; Rationum Magistri, *les Maistres des Comptes*: Curia Adjutorum, *la Cour des Aydes*. Fisco præest *Superintendens*; cui adjuncti quatuor *Intendentes &c.* Quum Ordo S. Michaëlis effusus & nimis frequens exolesceret; Henricus III. ordinem Spiritus S. excitavit.

R BUNO-

(a* De Ducatibus tantummodo provincialibus intellige. Nam multò plures sunt Ducatus, sive nobilissima prædia quæ, ut proceribus sibi dilectis gratificetur, hoc summo honoris titulo rex Galliæ exornat. Sunt & Parium dignitates vulgo *Pairies* quas pro libitu in familiarium gratiam erigit; & hæ cum eorumdem posteris extinguuntur.)

(b* Non octo sed quatuordecim nempe: *Paris*, *Toulouse*, *Rouen*, *Grenoble*, *Bourdeaux*, *Dijon*, *Aix*, *Rennes*, *Pau*, *Mets*, *Besançon*, *Tournai*, *Perpignan*, & *Colmar*. Tornacense, ut aiunt, Parlamentum *Duacum* translatum est; postquam Ultrajectino fœdere Tornacum urbs Gallici juris esse desiit.)

(c* *Archiepiscopatus* Galliæ cum *Episcopis* suffraganeis sunt:

PARIS: *Chartres*, *Meaux*, *Orleans*, *Blois*.

LYON: *Authun*, *Langres*, *Chalon*, *Macon*.

ROUEN: *Bayeux*, *Avranches*, *Evreux*, *Seez*, *Lisieux*, *Constances*.

TOURS:

Archi-Episcopatus. 15.

chi-Episcopatus sunt per universam Franciam xv. quibus subjecti Episcopatus CIII. γ

BUNONIS.

γ Cæterum, Franciæ regnum Brietius dispescit in quinque partes; 1. *in Orientalem Franciam*; in qua Picardia, Francia, Campania: 2. *In Neustriam seu Franciam occidentalem*; in qua Normannia, (*Normandie*,) Armorica (*Bretagne*) Belsia (*Beausse.*) 3. *In regnum Burgundiæ*, in quo Ducatus Burgundiæ, (*le Duché*) Comitatus Burgundiæ, (*le Comté*) & Nivernensis ager (*Nivernois.*) 4. *Regnum Arelatense*, in quo Lugdunensis ager (*Lionnois*) Sabaudia, (*Savoye*) Delphinatus, (*Dauphiné*) Provincia, (*Provence.*) 5. *Aquitania*, eaque *Orientalis* in qua Bituricensis ager (*Berry*) Borbonius ager (*Bourbonnois*) Lemovicus ager (*Limosin*,) Auvernia (*Auvergne*,) Cadurcensis ager (*Quercy*,) Rutenensis ager (*Rovergne* Oxitania, (*Languedoc*) Occidentalis Aquitania, in qua Pictaviensis ager, (*Pictou*) Santonensis ager, (*Xaintonge*) Inculismensis ager, (*Angoumois*) Petrocoriensis ager, (*Perigord*) Aquitania vera, (*Guienne:*) Vasconia (*Gascogne.*)

BUNO-

TOURS: *Lemans*, *Angers*, *Rennes*, *Nantes*, *Cornouailles*, *Vannes*, *St. Pol de Léon*, *Treguier*, *St. Brieu*, *St. Malo*, *Dol.*

SENS: *Troyes*, *Auxerre*, *Nevers*,

Sub Archiepiscopo Trevirensi Germanico sunt Episcopatus Gallici Juris *Metz*, *Toul* & *Verdun.*

RHEIMS: *Soissons*, *Châlons* ad Matronam, *Laon*, *Senlis*, *Beauvais*, *Amiens*, *Noyon*, *Boulogne.*

CAMBRAY: *Arras*, *Tournay*, *St. Omer*, *Ipres.*

BESANÇON: *Bellai.*

VIENNE: *Géneve*, (Genevensem Episcopum nominat Dux Sabaudiæ) *Grenoble*, *Viviers*, *Valence*, *Die.*

ARLES: *Marseille*, *St. Paul trois châteaux*, *Toulon*, *Orange.*

BOURGES: *Clermont*, *Limoges*, *Le Puy*, *Tulles*, *St. Fleur.*

ALBY: *Rodes*, *Castres*, *Cahors*, *Vabres*, *Mandè.*

BOURDEAUX: *Agen*, *Angouleme*, *Saintes*, *Poitiers*, *Perigueux*, *Condom*, *La Rochelle*, *Luçon*, *Sarlat.*

AUCH: *Ax* sive *Dax*, *Lectoure*, *Cominges*, *Conserans*, *Aire*, *Bazas*, *Tarbes*, *Oleron*, *Lescar*, *Bayonne:*

NARBONNE: *Besiers*, *Agde*, *Carcassone*, *Nismes*, *Montpellier*, *Lodéve*, *Usez*, *St. Pons de Tomiers*, *Alet*, *Perpignan*; olim *Elna* in Ruscinonia; *Alais.*

THOULOUSE: *Pamiers*, *Montauban*, *Mirepoix*, *Lavaur*, *Rieux*, *Lombès*, *St. Papoul.*

AIX: *Apt*, *Riés*, *Frejus*, *Gap*, *Sisteron.*

EMBRUN: *Digne*, *Grace*, *Vence*, *Glandéve*, Senés.

His addas *Strasbourg* in Alsacia, *Bethléem* e Palæstina in Galliam deductum Episcopatum, & *Kebec* in nova Francia. Omitto Episcopos quorum dignitas est tantum titularis & qui dicuntur Episcopi in partibus infidelium. Sic erunt Archiepiscopatus XVIII. Episcopatus CXIII.)

CAP.

CAP. XV.

De Urbibus Galliæ celebribus, Academiisque illustribus.

I.

URbes Galliæ celeberrimæ sunt, in Parisiis, sive Insula Franciæ, α *Lutetia Parisiorum* vulgo *Paris* a; caput ac regia regni; urbs totius Europæ, unam si Constantinopolin excipias, magnitudine atque incolentium frequentia, clarissima, dignitate sua maxima æstimanda. In Picardis β *Ambianum*, Lutetia. Ambianum.

BUNONIS.

α a *Lutetiam* à luto dictam volunt *b*. Sequana eam in tres partes distinguit. Habet Collegium Sorbonicum, & Parlamentum. In Academia à Carolo M. fundata illustres docuere & floruere, *Alcuinus*, *Petrus Lombardus* Episcopus Parisiensis, *Magister sententiarum* dictus, *Joannes Gerson* Cancellarius Parisiensis; Theologus, *Gulielmus Budæus*, *Carolus Molinæus*, *Andreas Tiraquellus*, *Jacobus Sylvius*, *Gulielmus Postellus*, *Franciscus Vatablus*; *Adrianus Turnebus*, *Dionysius Lambinus*, *Petrus Ramus*; (qui in laniena Parisiensi anno 1572. interiit) *Robertus Stephanus*. (* Eruditorum qui Lutetiæ docuerunt vel floruerunt nomina si recensere velim, liber erit non modicus conficiendus.)

β Picardiæ Metropolis b *Ambianum* Somonam fl. ab ambitu aquarum nominatum volunt, quæ tamen urbem magis ineunt, quam permeant. Arcem habet munitissimam. Anno clↃ lↃ xcvII. 11. Martii Hispanus stratagemate (carro nucum) urbem occupavit. Sed eodem anno 25. Septembris Henricus IV. eam, Hispanis ejectis, recepit.

HEKELII.

a CASPARUS DORNAVIUS, Vir *Græcè* ac *Latinè* doctus & valdè curiosus, in *Juventutis Principe suo* p. 23. de hàc Urbe splendidâ, ex *Architremo*, Poëta *Anglo*, citat hos Versiculos sequentes:

Lutetia, ubi
— — *altera regia* Phœbi,
Parrhisii, Cyrrhœa *Viris*, Chrysæa *Metallis*,
Græca *Libris*, Inda *Studiis*, Romana *Poëtis*,
Attica *Philosophis*, *Mundi* Rosa, Balsamus
Orbis,
Sidonis Ornatu, *sua* Mensis, & *sua* Potu,
Dives Agris, *fœcunda* Mero, *mansueta*
Colonis,
Messe *ferax*, *fortis* Domino, *pia* Regibus,
Aura
Dulcis, *amœna* Situ. — —

Hujus Urbis *Academiæ* Conditores fuere duo *Scoti* Monachi, *Joannes Mailrosius* & *Claudius Clemens*, qui, cum Mercatoribus *Britannis* ad littus *GALLIÆ* delati, velut institores, novam & *GALLIS* inauditam mercem proclamabant, & quidem CAROLI M. *Germanorum imperatorum* primi, auspiciis, qui hujus Universitatis Auditoria frequenter visitavit, & Discentium profectus explorare non est dedignatus. Litterati illi Viri, qui olim *PARISIIS*, *GALLORUM Athenis*, vixere, & nonnulli eorum ibidem fortè adhuc vivunt, sunt Emericus *Bigotius*, Ismaël *Bullialdus*, Claudius *Capellanus*, Joann. *Dallæus*, Carolus *Drelincurtius*, Abrah. *Ecchelensis*, Tanaquillus *Faber*, (qui *ANNAM* habet Filiam ad stuporem eruditam, & propterea summo elogio atque honore dignissimam,) Gilbertus *Gaulminus*, uterque *Justellus*, Parens nempe & Filius, Philipp. *Labbe*, Æg. *Menagius*, A. *Mestresatius*, Gabr. *Naudæus*, P. *Pascasius*, Dionys. *Petavius*,

R 2

a Lutetia Paris. b Ambianum.

bianum, vulgo *Amiens*, templi interno splendore, ac ornamentis insignis. In Normannis *γ* *Rothomagus* *Roüen*, opulentissimum Galliæ ad Oceanum Britannicum Emporium. *[a] *δ* *Cadomum*, *Caen*: *Dieppa*, navium appulsu celeberrimum opidum. In Britannis *ε* *Renes*; & *ζ* *Nantes*, satis clarum Emporium. *[b]

Rothomagus. Cadomum. Dieppa. Renes. Nantes.

II. In Andegavis *η* *Andegavum*, sive *Juliomagus*, vulgo *Angers*.

Andegavum.

Potavius, *Puteani* Fratres, Cl. *Saravius*, Jacob. *Sirmondus*, *Heinricus* & *Adrianus* Valesii. Heic *Annas Burgius*, Vir doctus atque eloquens, Jurisque peritissimus atque scientiâ Sanctorum instructissimus, d. 21. Dec. Ao. super. Seculi 59. Martyr JESU CHRISTI est factus, cujus Vitam, eamque Witteb. Ao. ejusd. Seculi 73. in f. 8. editam, *Burcardus Matthæus* satis prolixè descripsit.

b Ob incredibilem videlicet *Luti copiam*, qua etiamnum hodiè non caret. Alii tamen ab *albedine Murorum*, quam Λευκοτιαν Græci, *Lutetiam* vocari existimant.

BUNONIS.

γ a *Rothomagus* c Normanniæ, quæ à Normannis eam occupantibus nomen habet, metropolis ad Sequanam, pontem habet in illo flumine ex quadrato lapide *d* extructum. *e* Ante portam S. Hilarii notes Antonii Navarræi, qui fuit pater Henrici IV. interitum: ubi, quum contra Hugonottas militaret, reddens urinam, globo trajectus est anno 1563 Quum vero Henricus filius hanc urbem obsideret, murus suâ ipsius ruina hic se dejecit. *f*

δ b *Cadomum* sive *Cadomus* ad Olinam fl. vulgo *Olne*; vel *Orne*, post Rothomagum, unde 21. leucis in occasum recedit, in Normanniâ urbs cæteris præstans est. *Britannia* nomen accepit à Britannis eò cedentibus.

ε c *Renes* *g* urbs mediterranea est, ad confluentes *Vidana* fluminis, quod vulgo *Villaine* dicitur; urbs dives est, at inconcinna, & parum culta.*

ζ d *Nantes* haud procul Ligeris ostio sita insignem habet portum & Academiam, Britanniæ habetur urbs maxima *h*. Ponte suo celebris est, & probe munita cum castro. In Britannia porro re nautica celebris est *Breſt*, urbs haud longe à promontorio Gobæo sita, olim *Vindana Portus*.

η e *Andegavum* irriguum Meduana fluvio, qui inde in Ligerim se exonerat, Andium metropolis, quæ regio non quidem ampla est, sed omni penu dives. Quare *Carolus IX.* Ducatum hunc pro annonaria attributione (*l'appanage Royal* quam vocant) Henrico III. assignavit, & hic rursus fratri Francisco. In templo urbis cathedrali D. Mauritii ipse Rex non dedignatur habere titulum Canonici *i*. Habet Academiam à Ludovico Siciliæ rege, Andegavensium duce, anno Christi 1348. institutam, quo fere tempore Heidelbergensis quoque fundata.

HEKELII.

c Vulgo *Rouan*, seu *Roven*. (* Utrumque malè.)

d Ingeniosè.

e *Archi-Episcopatu* & *Parlamento*, à Ludovico XII. *Galliarum* Rege, primùm instituto, claret.

f Numeratur quoque inter præcipua *Europa* Emporia.

g Ubi quoque *Parlamentum*.

h Commerciis satis frequens.

i In choro hujus Templi ostenditur una ex hydris *Cananæis* coloris rubei ex lapide Jaspidi non absimili, quam *Renatus*, *Siciliæ* & *Solymorum* Rex, cujus Sepultura in eodem quoque Templo est, *Hierosolymâ* huc apportari curasse perhibetur.

BUNO-

a Rothomagus. b Cadomum. c Renes. d Nantes. e Andegavi.

(*a Neustria in *Superiorem*, cujus caput Rothomagus, & *Inferiorem* cujus sedes primaria Cadomum, dispescitur.)

(*b Omitti non debuerunt *Breſt* portus Bellicæ Classi percommodus; *Macloviopolis* vulgo *St. Malo*, cujus incolæ rei nauticæ peritissimi celebrantur.)

Angers. In Turonibus θ *Turonum* *c, vulgo *Tours.* In Blesensi provincia, ι *Blesense Castrum*, vulgo *Blois:* cujus ager ob multiplicem amœnitatem *hortus Galliæ* nuncupatur. In (*Belsia vulgo la) Beausse κ *Chartres*, & item λ *Aurelianum*, vulgo *Orleans.* In Biturigibus μ *Bourges*, antiquitatum reliquiis ac Xenodochio clara. In ν Campania ξ *Remi*, vulgo *Rheims*, templi artificiosa extrinsecus structura nobilis. ο *Catalauni*, vulgo *Chalons.* π *Tricassium*, vulgo *Troyes*, urbs ampla ac populosa.

Turonum. Blesense castrum. Aurelianum. Bourges. Remi. Catalauni. Tricassium.

III. In

BUNONIS.

θ a *Turonum* inter Aurelianum ad Ortum 34. & Andegavum ad Occasum 30. mill. Gall. ad Ligerim, pontem in eo haber lapideum. Henricus IV. pro alendis bombycibus & sericis texendis quatuor has instituit urbes; *Lutetiam* Paris. *Lugdunum*, *Aurelianum*, & *Turenum.* Arx illius loci antiqua captivum tenuit adolescentem Guisium, qui tamen custodia hac clapsus est.

ι b *Blesa* seu *Blesense castrum* ad Ligerim situm est inter Aurelianum ad Ortum 16. & Turonum ad Occasum 18. leuc. urbs *k* cultissima & nobilis, ponte juncta. Regibus locus hic ob amœnitatem & fertilitatem suam in deliciis est; quorum filii quoque hic educari solent. In arce urbis Henricus Guisius Dux Lotharingiæ factionis caput, è camera consilii ad regem Henricum III. iturus à Satellitio regio occisus est, anno 1588. 23. Decembris idem deinde fatum Cardinalis, Guisii frater, expertus est. Lingua totius Galliæ hic habetur purissima, & perfectissima *l*.

κ c *Chartres* celebris urbs, ubi B. Virginis servatur indusium.

λ d *Aurelianum* urbs pulcherrima ad Ligerim inter Parisios 34. & Bituriges 22. leuc. dissita, *n* habet Academiam à Philippo Pulchro *o* anno 1312. fundatam. Germanorum natio hic multis gaudet privilegiis ab Henrico IV. concessis.

μ *Bituris*, *Bituriges*, vulgo *Burges*, Biturigum metropolis, inter Aurelianum ad Boream 22. & Claromontem in Austrum ad 40. leuc. sita, circa Galliæ umbilicum, habet Academiam ante multos annos à Duce quodam, qui Biturigibus imperabat, erectam.

ν *Campania* *p* à campis dicta est.

ξ e *Remis* portæ adhuc retinent nomina à Diis Ethnicorum, videlicet, Venere, Baccho, Marte &c. Hic ex constitutione Clodovæi regis inaugurantur reges Franciæ.

ο f *Catalaunum* ad Matronam fl. 10. leucis Remis distat in Eurum. In hac parte *Campi Catalaunici* ponendi sunt, in quibus *Attila* Hunnorum tyrannus sævus & fraudulentus ingenti prælio, & strage vix ullo seculo audita, *q* victus est Aëtii virtute, Theodosio minore imperante.

π *Treca* seu *Trecassium* urbs ampla & dives est: Sequani alvei in urbem sunt derivati.

HEKELII.

k Comitatus quippe titulo clara.

l Agri circum vitibus, segete, arboribus fructiferis vestiti. Fontes limpidissimi, rivuli pellucidi & grato murmure obstrepentes. Vinum commendatissimæ est bonitatis & salubritatis.

m Seu *Beaulne.*

n *Druydes* condidisse eam creduntur initio, à quibus *Carnutensis* Regio, sylvis opaca, olim inhabitabatur. Quondam superbiebat Regni titulo; sed hodiè Ducatus insignitur nomine.

o *Francorum* Rege.

p Vulgò *Champaigne.*

q Circa annum *Christi* 450.

 BUNO-

a Turonum. b Blesense castrum. c Chartres. d Aurelianum. e Remi. f Catalaunum.

(*c E veteri nomine *Turones*, quod fuit populi, unde *Turonum Civitas*, ætas sequior fecit *Turonum* Genit. *Oni.*)

Divionum. Cabilonum. Matiſcona. Belna. Auguſtodunum. Molinium. Lemovicum.

III. In Burgundia ϱ *Divionum*, vulgo *Dijon*, Ducum quondam ſedes. σ *Cabilonum*, vulgo *Chalon ſur Saône*, emporium haud ſpernendum: τ *Matiſcona*, vulgo *Maſcon*, ſatis nitida: υ *Belna*, vulgo *Beaune* ω, Xenodochii magnificentia famoſa: φ *Auguſtodunum*, *Autun*, antiquitatibus Romanis adeo referta, ut *Roma Gallica* quibusdam vocitata fuerit. In Borbonenſi provincia, (vulgo *le Bourbonnois*) χ Molinium *Moulins*. In Lemovicibus, ψ *Lemovicum*, vulgo *Limoges*; emporium opulen-

BUNONIS.

ϱ a ***Divionum*** ſeu ***Divio*** ad ***Uſchum*** ſeu ***Oſcharum*** & ***Suſonem*** fluvios a Dola abeſt in Occaſum 9. leucis. Ibi in Baſilica auguſtiſſima hoſtia ſacra à Judæo cultro percuſſa, ſanguine conſperſa monſtratur Ibi eſt nobile monaſterium Carthuſianorum, ibique ſunt Ducum ſepulchra. r

σ b ***Cabilonum*** eſt ad Ararim, qui vulgo ***Saône***, inter Matisconam ad Meridiem 13 & Divionum in Bor. 16. leucis. Burgundorum olim regia ſ, duplici muro munita. t

τ c ***Matiſcona*** in valle læta & peramœna ad Ararim, inter Lugdunum ad Meridiem 9. & Cabilonum ad Boream 13. leucis ſita. Plurima mala paſſa eſt ab ***Attila***; ac deinde à Francis Burgundiam impugnantibus. Poſtremo reſtituta eſt ſub Philippo Auguſto anno 1222.

υ d ***Belna*** inter Cabilonum ad Meridiem 7. & Divionem in Bor. 9. leucis. Noſocomio v & vino celebris.

φ e ***Auguſtodunum*** urbs antiqua media inter Lugdunum & Senones 35. leuc. à Divione diſtat 12.

χ f ***Molinium*** Borboniæ Metropolis eſt ad Elaverum fl. Caſtrum habet peramœnum Borboniorum Ducum.

ψ g ***Lemovicum*** x ad ***Vigennam*** fl. vulgo ***la Vienne*** (cujus fons haud procul *Tarnaco* opidulo oritur) urbs ampla & dives eſt. Pictavia ad Bor. 20. leuc. ab ea diſtat & Arvernum 25. in occaſum. Caſtanearum magnus ibidem eſt proventus. Fœminarum & Virginum habitus cum ipſa urbe natus videtur, ejusque ſexus iſte, quod in hac gente mireris, adeò tenax eſt, ut ſi quæ Pariſiis, aliove comtiori loco huc veniat habitatum, neque Lemovicenſem aſſumat habitum, licet caſtiſſima ſit, habeatur vilis & laſciva. De cætero incolarum celebratur frugalitas, qui cibi potusque perhibentur eſſe non multi; & lautitiarum oſores. Induſtrii vero, ingenioſi & cauti, qui ſibi ſuisque egregiè ſciunt conſulere. Ætatem vivere dicuntur provectam y. Belleforeſtus tradit, ſe vidiſſe familias, in quibus centeni cognatione per nuptias juncti ſimul vixerint, ut integra collegia potuerint videri. z

HEKELII.

r De hâc Urbe ſic ſcribit ***Paulus Merula***: ***Divionis*** Conditor habetur vulgò, mihi potiùs reſtaurator, pomeriique productor, ***Aurelianus*** Imperator. Nomen à ***divis***, quibus plurimus ibi fuit cultus, impoſitum putatur. Hâc Urbe in Burgundiâ nihil pulchrius. Juſtitiæ ibi eſt Tribunal & Parlamenti Sedes. Undè velut ex ſinu Patriæ jura petuntur.

ſ Et horreum ***Romanorum***.

t Majorem fuiſſe, rudera teſtantur.

v Quod, regium quippe Palatium referens à ***Nicolao Raulino***, Equite, eſt fundatum.

x Vulgò ***Limoſin*** quæ ***alta***, ſeu ***ſuperior***, vel ***baſſa***, ſeu ***inferior*** eſt.

y Fœminæ quidem deformes ſunt; ſed tamen laudatiſſimæ Caſtitatis. Nec ea eſt libertas Juvenibus cum Puellis converſandi, quæ alibi in ***Galliâ***. Et junguntur ſæpè matrimonio, qui nunquam ante ſermonem miſcuerunt. Linguam loquuntur horridam, & quam vix intelligat è mediâ ***Galliâ*** oriundus.

z Sed ***Limoſin Inferior*** tres Urbes, ***Tullam*** ſ. ***Tuille***, videlicet, ***Brivam*** & ***Uxercam***, ſ. ***Uzarche*** in ſe continet.

BUNO-

a Divionum. b Cabilonum. c Matiſcona. d Belna. e Auguſtodunum. f Molinium. g Lemovicum.

opulentum. In Pictonibus ª *Pictavium*, vulgo *Poictiers*, magnitudine secundas * quidem à Lutetia fert, at multo minus populosa. In Santonibus ª *Saintes*; antiquitatibus Romanis maxime ornata; β *Rupellæ*, vulgo *la Rochelle*, celeberrimum ad Oceanum Aquitanicum emporium, urbs munitissima; propugnaculum proximis bellis civilibus Protestantium tutissimum. Pictavium. Saintes. Rupellæ.

IV. In Vasconibus γ *Burdigala*, vulgo *Bourdeaux*, urbs ampla Burdigala.

BUNONIS.

α a *Pictavia* Pictonum metropolis, Clani, qui nunc *le Clain*, fluvio, qui in Vigennam delabitur, fere undique ambitur inter Turonum ad Bor. 20. & Santones in Austrum 23. leuc. à Biturigibus distat in Occasum supra 30. urbs ampla in qua antiqua supersunt monumenta. Ejus Episcopus olim fuit *Hilarius*, hæreticorum flagellum & malleus, qui contra Arrianos in primis acriter pugnavit. Ad templum D. Hilarii Canonicorum collegium est, cujus caput ipse rex Galliæ est; olim fuit Abbatia. Sæpius vastata fuit urbs illa à Romanis, Gothis, Vandalis, Normannis. Capta ac diruta ab Edoardo III. Rege Angliæ. Hic duobus à Pictavia milliaribus Johannem Galliæ Regem acie superatum cepit & in Angliam abduxit, neque Windsorio è castro dimisit, nisi ingenti lytro persoluto. Anno 1562. gravem a Reformatis sustinuit obsidionem. *a*

α b *Sainctes* est ad Carantonum fluvium inter Pictaviam ad Bor. 23. & Burdigalam ad Meridiem 20. leuc. inter Engolismam & Rupellam in occasum 10. Ibi pons egregius est operis Romani. *b*

β c *Rupella* *c* urbs maritima, à Santonibus 10. leuc. in Occasum, à Luxiona urbe Pictonum 6. in Meridiem, Burdigalam versus, 22. à Pictavia *d*. Olim urbs fere inexpugnabilis fuit, sed post diuturnam obsidionem à Rege suo Ludovico XIII. capta, mœnibus nudata est anno 1628. quum jam XVI. millia hominum fame essent exstincta. Tanta enim pertinacia tolerabant obsidionis calamitates, ut cute, corio & radicibus vescerentur: alii humanorum cadaverum carnes devorarent, mater filiam, & soror fratris sui digitos deroderet. Ex aqua marina magna fit copia salis prope *Rupellas*, & ad fortalitium *Brouage*; idem quoque fit in Britannia, & prope *Arelate*, ubi salinæ regiæ sunt.

γ d *Burdigala* paludi maritimæ, quam Garumnæ ostium facit, apposita est in ejus Aquitaniæ parte, quæ vulgo *Guienne* dicitur, à Tolosa in Circium 30. leuc. inter Santonas ad Bor. 21. & Bajonam ad Merid. 26. Duo hodie habet castra, *Ha*, seu castrum. Phari, & *Trompeite*, vulgo *Trompette*; unde Thuano arx *Buccinæ* & *Trompeta* vocatur *e*. *Ausonii* Poëtæ & consulis Romani *f* patria; Tumultibus civilibus, ut olim, ita nostra quoque ætate, agitata.

HEKELII.

a *Ptolemæus* eam *Augustoritum* nuncupat.

b Templum Cathedrale, quod *D. Petro* consecratum ibi vides, *Caroli Magni* opus est, cujus statua media in muro ejus ostenditur, & Templum ipsum à ruinis, quibus sub Bellis civilibus deformatum erat, splendidissimâ reparatione jamptidem est vindicatum.

c A junioribus *Latinis* sic vocatæ.

d *Villanovanus* *Rochelle* eas nuncupat. Sed Santonum Portus sunt *Ptolemæo*.

e Hujus Urbis indagare incunabula omnino est difficile, cum *Strabone*, qui sub *Octav. Augusto* vixit, antiquior non sit Autor, qui de eâ loquatur. De *Incrementis*, quæ successu temporis hæc Urbs fecit, quæque olim fuerit & sit hodiè *Forma Reipublicæ*, vid. *Jodoci Sinceri* BURDIGALA c. v. p. 47. seq. & XII. p. 131. seq. Edition. *Lugdun.* in 12.

f Et *Pontii Paullini*, consulis Romani.

BUNO-

a Pictavia. b Sainctes. c Rupellæ. d Burdigala.

(* Immò nec tertias nec quartas.)

ampla antiquitatum Romanorum reliquiis conspicua; opulentissimum emporium, Garumna flumine navium appulsum commodante. In Linguadocia est δ *Tolosa*, *Toulouse*, inhabitantium multitudine insignis: ε *Martius Narbo*, vulgo *Narbonne*, magnifica quondam urbs, nunc munimine maxime clara. ζ *Mons Pessulanus*, urbs magna ac splendida; vulgo *Montpellier*. η *Nemausus*, vulgo *Nismes*, antiquitatum Romanarum

Tolosa.
Narbo.
Mons Pessulanus
Nemausus.

BUNONIS.

δ a *Tolosa* g urbs ampla, in octo discreta partes, ad Garumnam est inter Narbonem 24. & Burdigalam 30 leucis. Distat æquali prope intervallo ab Oceano & mari Interno. Ex hujus urbis templo quum olim magnam pecuniarum vim abstulisset Q. Cæpio Dux Rom. infortunium in domum suam intulit: ex quo in proverbium abiit de possessione infelici, *Aurum Tolosanum*. In laniena Tolosana, qua in Reformatos sævitum est, interiit quoque *Johannes Corasius*, magnum illud juris lumen anno 1572. Est Tolosæ sub Minoritarum templo specus, in cujus parte cadavera importata non putrescunt.

ε b *Narbo ab Hispania* tribus duntaxat leucis distans, jacet inter Montem Pessulanum ad ortum 14. & Tolosam ad Occasum 24. leucis, ad Aucacem sive Audam fl. Ciceroni est specula & propugnaculum Italiæ. Prima omnium in Europa colonia Romanorum creditur, ac propterea Romanis amicissima fuit *h*. Ter colonias accepit, dictaque *Julia Paterna*. Hodiè propugnaculum est contra Hispaniam.

ζ c *Mons Pessulanus* inter Nemausum ad Ortum, & Narbonem ad Occasum 14. leucis, à vicino monte *Pelio*. videtur nomen habere. In Academiâ, quam habet, inprimis floret *i* studium Medicum; quod Græcis Latinisque literis instructissimus *Franciscus Rabelæsus* hic olim professus est; postremo tamen, relicto studio serio, vitæ solutæ sese mancipavit, auctor libri Gargantuæ & Pangruelis, quo omnium ordinum homines in scenam produxit; & populo deridendos propinavit *k*. Cives, quum magistratus regios, convocato per sonitum campanæ populo, per seditionem occidissent, multavit Rex potestate pulsandi campanas, atque id jus transtulit ad Academiam.

η d *Nemausus l* urbs antiquissima, Romanorum colonia, septicollis, velut altera Roma, ad *Vistre* fluviolum est ab Avenione in Occasum 6. leucis; ubi amphitheatrum & plura antiquæ nobilitatis & magnitudinis visuntur vestigia. Quo ad reip. bonitatem etiam Narboni præstabat. Primarii urbis Romanæ viri, & honoribus magnis usi, in eâ degebant *m*. *Hadrianus* etiam Imperator Basilicam *n* *Plotinæ* conjugi ibi exstruxerat. Anno 1557. fulminibus tacta, fœdeque deformata est. Habet fontem cognominem, veterum testimoniis celebratum, ac urbi fatalem. Tertio à Nemauso milliari est e *Pons Gardius*, à Gardo fluvio subterlabente appellatus. Is incredibili sumtu & labore eductus, triplicique fornicum serie in altum surgens, mundi habetur miraculum. Prima ejus contignatio hominibus & jumentis transitum præstat, altera videtur aquæductum sustinuisse. Illa Galliæ *Narbonensis pars* antiquum provinciæ nomen retinuit. Dividitur in *Veram Provinciam & Insertam*.

HEKELII.

g *Tectosagum* etiam dicta.

h Et quoniam ipse *Cæsar* ex *Martiâ* Legione colonos eò deduxit, factum est, ut ex eo *Martia Narbonna* sit dicta. *Martianus* eam vocat *Narbonesiam*.

i Jam ut olim *Juridicum*.

k Nitet *Collegio Medicorum* amplissimo, quod ab *Urbano V.* Pontifice *Romano*, Anno CHR. M. CLXXXXVI. fundatum & copiosissimis est exornatum reditibus. Aliud etiam non minùs elegans atque præclarum *Collegium Regium* ab HENRICO, *Gallorum* Rege, erectum ibidem cernitur. Quin & tertium *Collegium* est, *Duvergier* vulgò dictum, quod optimæ spei Adolescentibus studiorum victusque necessaria in decennium

præbet

a Tolosa. b Narbo. c Mons Pessulanus. d Nemausus. e Pons Gardius.

rum reliquiis omnium Gallicarum refertissima. In Provincia [s] *Massilia*, *Marseille*; portus commoditate juxta ac pulchritudine clara; opulentissimumque Galliæ ad Internum mare emporium. * Triremium regiarum statio: cæterum libera est civitas, una cum [t] *Arelate*: utraque in Galliæ Regis clientela.

Marseille.

Arelate.

præbet. Scribit *Petrus Rebuffus* in Tractatu de *Privilegiis Scholarium*, tantam *Rectoris* in hâc *Universitate* esse autoritatem, ut *Studiosi* honoris gratiâ egredientem comitari teneantur.

l Quam à *Nemauso*, *Herculis* Filio, conditam volunt.

m Degebat olim ibi quoque Vir eruditus, *Christianus Pistorius*, *Germanus*, Professor, qui solebat *Germanis* adventantibus adesse, & de visu dignis referre.

n Quam vulgò *la Maison quarrée* vocant.

BUNONIS.

s a *Massilia* ab Ionibus Phocensibus, Tarquinii regis tempore, prope Rhodani amnis ostia in remoto sinu, veluti in angulo maris condita, quod inter duos saxosos montes ingreditur, portumque ovali figura format, castello, quod vulgo *le Chasteau d'If*, arx Iphia, aliter *Taxiana* vocatur, hodie munitum catenisque ferreis clausum. Ipsa urbs olim studiis sapientiæ atque armorum, legibus, morum ac disciplinæ severitate societate Romanorum, in eaque tuenda singulari fide, potentia denique toto terrarum Orbe exstitit celeberrima. Quod Græce, Latine & Gallice loqueretur, *Trilinguis* appellata [o]. Remp. eorum *Aristoteles* videtur appellasse Oligarchicam. Apud eos maxima dos erant centum aurei. Nullum aditum in scenam mimis dabat, quorum argumentum majori ex parte stuprorum contineret actus: ne talia spectandi consuetudo, etiam imitandi licentiam sumeret. Omnibus, qui per aliquam religionis simulationem alimenta inertiæ quærebant, clausas portas habebat, mendacem & fucosam superstitionem submovendam existimans. A condita urbe gladius erat ibi, quo noxii jugulabantur. In opidum nulli cum telo intrare licebat; præstoque erat, qui id custodiæ gratia acceptum exituro redderet. Studiis humanitatis Massilienses vicinam Galliam cultiorem reddiderunt, ipsos Romanos eò pellexerunt, ut ex Romanis nobilissimi, pro Atheniensi peregrinatione, Massiliensem amplecterentur. Nemo in senatum legebatur, nisi qui liberos haberet, & de civium sanguine tertiam per generationem ortus esset. Illud tamen improbum, quod eadem civitas venenum publicè servabat, ei dandum, qui causas senatui exhibuisset, propter quas cuperet mori. Quæ etiam consuetudo in Ceo insula servata. Romanis semper favit, pro iisque contra hostes acerrimè dimicavit, & fidem singularem eis præstitit, temporibus & rebus eorum adversis: neque umquam Imperatores Rom. è Transalpinis provinciis sine ea triumpharunt. In bello civili Pompejo studens, portas Cæsari clausit, in Hispaniam contra duces Pompejanos contendenti. Itaque obsessa, tandem expugnata, atque in triumpho à Cæsare portata est. In hac urbe Euangelium docuit per 30. annos *Lazarus* ille *Bethaniensis*, à Christo è sepulchro excitatus: Item *Salvianus* etiam, *Presbyter Massiliensis*, *p* Episcoporum Magister. Hodiè est claustrum Regni Francici maritimum, & commodissimus ejus ad mare internum portus; Anno tamen 1596. urbs hæc per factiosos Hispano penè fuisset prodita.

t b *Arelate* seu *Arelatum*, hodiè *Arles*, urbs Galliæ Narbonensis olim nobilis, ad Rhodanum ab Avenione 6. leucis in Austrum sita, Romanis mire cara, adeoque ornata, ut Ausonius eam *Gallulam Romanam* nominarit *q*; Ammianus multarum civitatum

a Massilia. b Arelate.

(* Nec omittenda est urbs *Telomartius* vulgo *Toulon*. Bellicæ Classis in Mediterraneo Mari tutissima statio. Quod de Libertate cum Massiliæ tum Arelatis, docet Cluverius, dudum fuit immutatum. Utraque urbs non sub clientela sed Dominio Galliæ regis ut cæteræ urbes paret.)

Aquæ Sextiæ. Avenio.

clientela. [x] *Aquæ* etiam *Sextiæ*, vulgo *Aix*, nitida urbs: item [λ] *Avenio*, *Avignon*, Romanæ Ecclesiæ parens. His adde [μ] *Lugdunum*.

V. Aca-

civitatum decus. *Constantinam* appellari sanxit Constantinus Imperator. In ea tria Concilia celebrata sunt. Regnum *Arelatense* ab eadem nomen habuit. Huic adjacens regio frumenti feracissima est; unde, dum Genuenses & Hispani id avehunt, incolæ non parum ditescunt. r

HEKELII.

o Et quoniam *Contractus* ibi *Græcâ* linguâ scribebantur, inque publicis privatisque rationibus *Græcus* sermo usurpabatur, fit, ut *Hellenismus* etiamnùm in *Gallicâ* linguâ sit frequens.

p Juxta *Gennadium*.

q Rationem vide ap. *Jodocum Sincerum* in Itinerario *Galliæ* p. 221. seq.

r Præferoces quoque Boves alunt.

BUNONIS.

x a *Aquæ Sextiæ*, vulgo *Aix en Provence*, ejusque metropolis, ad fluvium Areq. à C. Sextio Calvino, & aquis càlidis, quæ in ista sunt regione, dictæ. *Aquensis* etiam vocatur *civitas*. Parlamento, Archiepiscopatu & Academia nobilis est. Sextius is *Salyes* sive *Salujes* Massiliensium hostes ibi vicit *s*. Senatus hodie in clerum ipsumque Archiepiscopum, si delinquunt, judicia exercere, & animadvertere solet, de qua re vid. Thuani lib. 126. Non longe abest b *Fossa Mariana*, in quam C. Marius bello Cimbrico bonam Rhodani partem derivavit. Ad fossarum istarum vestigia hodiè opidum est, quod incolis dicitur *Fos*.

λ. c *Avenio* t ad Rhodanum supra Arelate 6. leucis sita celebris est à septem septenariis: VII. palatiis, VII. parochiis sive templis, VII. monasteriis virginum, totidem Canonicorum collegiis, & Monachorum conventibus, totidem Xenodochiis, totidem denique portis. Ibi palatium est Pontificium, & Pons XXIII. fornicibus conspicuus. Huc per *Clementem V.* Papam sedes Pontificia Româ translata est anno Christi 1306. ibique permansit per annos 72. donec Gregorius XI. eandem Avenione Romam transferret, anno 1377. Quum videlicet ipsius nepos, virginum matronarumque impurus sectator, ante palatium Papæ à civibus fuisset suspensus. Mortuo Gregorio, licet Romani sibi elegissent Papam, Avenio tamen suos habuit Antipapas, usque ad Concilium Constantiense *v*. Meretrices hìc pontifici vectigal pendunt. In Franciscanorum templo visitur monumentum *Lauræ*, à Francisco Petrarcha amore honesto amatæ, & carminibus celebratæ.

μ d *Lugdunum* vulgò *Lyon*, urbs totius Galliæ Celticæ præcipua, ad Araris Rhodanique confluentes, supra Viennam, sub colle sita, à L. Munatio Planco bello Antoniano aut condita aut restaurata. Sicut *Herodes Archelaus Viennæ* exsulavit; Ita *Lugdunum* in exilium deportatus est *Herodes Antipas* cum *Herodiade* sua, cujus instinctu perierat *Johannes Baptista*: In ponte lapideo, qui Rhodano instratus est, *Andragotius*, instinctu Maximi tyranni, *Gratianum* Valentiniani I. filium occidit. Ad hanc urbem *templum & ara D. Augusto* exstructa erat, communi totius Galliæ impensa; ad quam *Caligula* certamina Græcæ Latinæque facundiæ instituit *x*. Eo ipso die, quo ara ista Augusto dedicata, Lugduni natus est *Claudius* Imperator. Lugduni quoque multos annos regnavit *Licinius* Augusti Cæsaris in Gallia procurator, callidus & avarus. Hujus urbis Episcopus fuit, Polycarpi discipulus, *Irenæus*, qui in sextâ persecutione, jussu Severi imperatoris cum omnibus Christianis, qui Lugduni erant *y*, trucidatus est, quum acerrimos sustinuisset cruciatus. *Julianum Apostatam* quoque cruentâ persecutione in Christianos hic sævisse tradunt: unde Ararim *z*, quòd sanguine occisorum rubuerit, mutato nomine *Saone* vel *Sagone* dictum volunt. Circa annum Christi 1160. inde prodiit *Johannes Waldo*, civis Lugdunensis, qui ex sacris literis Pontificiorum dogmata oppugnavit: unde *Walenses a*, item *Pauperes de Lugduno*, dicti sunt.

HEKELII.

s Cæsus ad hanc Urbem est à *Caje Mario* numerosus

a Aquæ Sextiæ. b Fossa Mariana. c Avenio. d Lugdunum.

V. Academiæ Galliæ illustres sunt; Lutetiæ Parisiorum, Cadomi, Andegavis, Aureliani, Biturigibus, Pictavii, Burdegalæ, Tolosæ, Montispessulani. * r Academiæ.

numerosus *Cimbrorum* quoque exercitus. Ampla est hæc Urbs & constat magnificis ædificiis. Vix inventa est in *Galliâ*, quæ elegantiâ ipsam superet.

t Metropolis est Comitatûs *Venissæ*, sive *Avenionensis*.

v Ab eo tempore, quo *Romam Pontifices* reversi fuêre, *Sede Legati Apostolici*, (qui triennio quovis mutatur, & XII. *Helvetiorum* stipatur pedissequio) *Archi-Episcopatu* & *Academia*, in quâ *Paulus Castrensis*, *Andreas Alciatus* & *Æmilius Ferretus* olim docuere, clara fuit.

x Vid. *Suetonius* in *Ejus* Vita c. XX.

y Anno CHR. CLXXV.

z Ex *Sequanis* quàm lenissimè defluentem.

a Qui vulgo per contemtum quoque hàc de causâ dicti sunt Pauperes de Lugduno, quoniam, cùm *Lugduno* unà cum WALDO, Præceptore suo, ejicerentur, bonisque suis omnibus privarentur, Pauperum more de victu sibi prospicere sunt coacti. Leg. B. Dn. D. *Ægidii Strauchii* de *Waldensibus* Disquis. Historico-Theolog. §. 1. Aphorism. 11. Cap. 1. Sect. Prioris.

REISKII.

r a Lutetia nomen à Parisiis gente Celtica servat, sedes regum Francicorum pristina, urbs regni totius & una Europæarum maxima in tres divisa partes, nempe Universitatem, Civitatem & Villam (Université, Cité, la Ville.) His quarta nempe Lupara, arx regia eademque primaria, cultu, nitore post incendium A. 1661. ornatu, amplitudine, structura magnifica insignior, de qua lusus Poëtici plures extant. Ædes regias omitto reliquas, itemque curias, templa, statuas Ludovico XIV. dedicatas: Urbes alias b Arelatum, & ab ea regnum Arelatense, nostro imperio Germanico quondam subditum, c Massiliam aliquando liberam, de qua Pet. Hendreichii libellus prostat, & secessu Lazari famosam (de quo tamen Villamontius ipse dubitavit) Avenionem Pontifici Rom. subditam & toties ademtam, itemque XIV. Academias celebriores, quas Roobius enumeravit. Confer. Theatrum Urbium Joh. Jansonii volum. II.

a Lutetia Paris. b Arelatum. c Massilia.

(* Adde etiam: Duaci, Mussiponti, Vesuntione, Rhemis, Cadurci, Nannetibus, & Perpiniani. Præter has quas Galli vocant *Universités*, aliæ sunt Academiæ sive Litteratæ Societates quæ aut Linguam Gallicam, aut Oratoriam ac Poëticam excolunt, vel etiam Physicæ ac Matheseos partes sedulâ investigatione illustrant.)

CAP. XVI.

De Sabaudia, r *ac Burgundiæ Comitatu.*

I.

PEractis hactenus regionibus, quæ regi Franciæ hodiè parent, reliqua Galliæ pars, quæ veterem Belgicam ferme totam

REISKII.

r a Sabaudiam Beroaldus, Hugonis Saxon. Ducis filius, consensu Ottonis III. Imp. avunculi sui, & regum Burgundiæ occupavit: Hanc Comitatibus aliis & Principatibus inter posteros auctam Sigismundus Imp. A. 1414.

a Sabaudiæ Comitatus. Postea Ducatus.

totam occupat, cum Narbonensis provinciæ parte, explicanda est. Tota igitur illa pars, quæ veteri Galliæ avulsa est, in quinque ditiones dispertita est. *Primam* obtinet *Dux*, cui cognomentum *Sabaudici* dedit ipsa regio Sabaudia, in

Geneva.

qua nihil clarum, præter unam α *Genevam*, liberam civitatem, bellis Sabaudicis, & Protestantium religionis professione celebrem. Conventus Juridicus est *Cameraci*, vulgò *Chambery*, quod Sabaudiæ metropolis est, *Fanum Divi Johannis* in valle Mauriana, vulgò *S. Jean de Morienne*, egregio munimento celebratur.

Cameracum. Fanum D. Johannis.

Comitatus Burgundiæ.

II. *Secunda* ditio est Hispaniarum Regis in Comitatu β Burgundiæ,

A. 1414. Ducatus titulo & vicariatu imperii ornavit. Comitatus Bressiæ tamen A. 1600. cum Pignarolo castrisque aliis Galliæ rursus accessit; nisi quod præsens belli exitus exspectetur. Geneva, Berna & regio huic subjecta sese fœdere Helvetico tuetur. Comitatus Burgundiæ ab Hispanico ad regnum Gallicum A. 1678. pervenit: Sic Lotharingia quoque ac utraque propemodum Alsatia metropoli hujus Argentorato per vim occupata: Hinc Burgundiam & Lotharingiam Gallicis provinciis accenset Robius, & distichon Poetæ Gallici acutum subjicit:

Una dies Lotharos, Burgundos hebdomas una.
Una domat Batavos luna, quid annus erit?

De Gallorum Hispanorumque moribus contrariis Barclajus, Huartus & Claramontius disseruerunt: Cominæus Lib. X. monuit, sic Deo placuisse, ut dissensiones ejusmodi naturales velut stimulum quendam in rebus hominum collocaret.

BUNONIS.

α a Geneva ad inferiorem lacus Lemani partem, ubi Rhodanus ex illo egreditur, sita, etiam Cæsaris ævo, atque ejus rebus gestis nota. Cui extremum hoc est opidum Allobrogum, & proximum Helvetiorum finibus. Ex eo opido pons ad Helvetios etiam tum pertinebat; quem ipse, cum eâ gente bellum gesturus, rescindi jussit. Monstrant hodiè in Rhodano locum, in quem Cæsarem ab Helvetiis in fugam conjectum, ingentem thesaurum injecisse ajunt, ne hostibus præda esset. *Aureliam* quoque hanc urbem posteà appellatam tradunt. Hodie urbs munitissima est, in tres secrèta partes; duæ alluuntur Rhodano, tertia insula est, supra quam rupes dicta *la Pierre Neiton*, olim *lapis Neptuni*. Reformatorum in persecutionibus Gallicis perpetuum fuit asylum. Docuit ibidem Calvinus; ac deinde Beza. A Sabaudo aliquoties tentata est; anno 1583, 1590. & demum strategemate ferè capta 1602.

β b *Burgundia* duplex est, *Inferior* sive Ducalis: & *Superior* seu Imperatoria vulgò *Ober-Burgund*, Gallis *Franche Conté*. Hanc regionem tenet quidem Hispanus, sed ut imperii feudum. Ab ortu habet Comitatum Montbelgardensem, & Helvetiam: à Septemtrione Lotharingiam; ab Occasu Burgundiam Ducalem: à Meridie Territorium Genuensium & provinciam *Bresse*. Inter flumina provinciæ celebriora sunt *Araris*, vulgo *die Soone*, *Dubis* & *Lupia*.

HEKELII.

α Traditur in vett. Chronicis, *Heliogabali* tempore tantum incendium *Geneva* exortum, ut nulla ferè domus illius expers fuerit. *Aurelianum* item Imperatorem eam vastatam instaurasse, Jura & Privilegia magna concessisse, & propter situs opportunitatem *Jus Nundinarum* atque Imperii ei tribuisse, *Aurelianum* quoque suo nomine appellasse; verum, illo mortuo, vetus nomen retinuisse.

BUNO-

a Geneva. b Burgundia.

gundiæ, ubi γ *Vesontio*, vulgò *Besançon*, urbs eximia, liberaque civitas, in fide prædicti Regis. Tum δ Dola, *Dole*, conventu Juridico & Academia clara. Vesontio. Dola.

III. *Tertia* ditio est imperii Germanorum: sub qua *Alsatia*, *Lotharingia*, *Treverensis* ac *Leodiacensis* Episcopatus, *Juliacensis* Ducatus, & item *Clivensis* Ducatus portio; de quibus in Germania agetur. *Quarta* ditio est Helvetiorum ac Vallesiorum. *Quinta* inferioris Germaniæ, sive, ut vulgò vocant, Belgarum. De duobus postremis nunc agendum est: ac primum de Helvetiis.

BUNONIS.

γ *Vesontio* b ad *Dubium fl.* Burgundiæ Metropolis est, ac olim imperialis civitas, *horreum Burgundiæ* dicta. Academiam habet nobilem ab Imperatore Ferdinando I. conditam c. Ejus Archi-Episcopus est Imperii princeps.

δ *Dola* ad Dubim d est muris firmissimis à Carolo V. cincta & septem propugnaculis firmissimis munita, Academia à Philippo II. Hispaniarum rege instituta celebris.

ε a *Antiqui Galliæ incolæ* ex hostium calvariis bibebant, nec illustrium virorum capita reddebant, nisi ejusdem ponderis auro redimerentur. Humanas hostias cædebant Diis. Mulieres in consilium adhibebant. Læsis vicinis ilicò ad arma concurrebant, quasi ipsi essent læsi. Mortis supra modum contemtores, animo magis, quam ratione pugnabant: Primus eorum impetus erat plusquam virilis; at secundus minor quam fœminarum. Levi de causa inter se decertabant. Gravius animadvertebant in eum, qui peregrinum, quàm qui civem cecidisset. Sapientiæ & religionis magistros habebant Druidas. *Ista de Gallis tradunt Strabo, Livius, Cæsar, Plutarchus, Ælianus, Mela, Florus, Stobæus, & Polyænus.* b *Hodierni Galliæ* incolæ *Franci* vocantur; quoniam à *Francis*, gente Germanica, sunt orti. Levissimis sunt moribus, quod sermone, gestu, vestitu produnt. Vestitum ferè quotannis mutant: sed Germani & Angli eorum more vestiri gestiunt. In bellis primus eorum impetus est acerrimus. Bello parta facile amittebant; Sed eadem hodie constantius retinent. Regis sui sunt amantissimi, quem vitæ, fortunis, ac liberis anteferunt. Francica Nobilitas generosa, vitæ prodiga, ac in duella propensa; quæ nec legibus, nec gladiatorum suppliciis tolli omninò possunt. Servi in Francia nulli sunt, & quicunque servus litus attingit Francicum, liber est. Magnus honos literis in omni eruditionis parte heic habetur. Quanquam Francorum Rex, proceres plerique, cum maxima parte populi, Religioni Romano-Catholicæ sunt addicti; summam tamen & absolutam potestatem Pontifici Romano non concedunt; sed eum Concilio subjiciunt, quum contra Pontificii Concilia à Pontificis nutu & arbitrio suspendant. Quippe *Sanctio Pragmatica à Carolo* VII. introducta est, qua constitutiones Concilii Constantiensis & Basiliensis approbantur. Religio reformata magna in regno illo ceperat incrementa; erant enim in Principibus, Nobilitate & reliqua multitudine haud pauci, qui eam profitebantur; sed inde ab annis aliquot e durius habentur Reformati, ac honorum splendore ad Romano-Catholicos sæpe pelliciuntur nobiles.

HEKELII.

b Nunc *Bisontium*.

c Alii dicunt, hanc Academiam Anno CHR. M. D. XL. tempore *Julii* III. *Romani* Pontificis, & *Caroli V. Romanorum* Imperatoris, esse institutam.

d Fluv. vulgò *le Doubs*.

e *Et in primis hoc perverso tempore.*

a Antiquorum Gallorum mores. b Hodiernorum Galliæ incolarum mores.

CAP. XVII.

De Helvetiis ac Vallesiis.

I.

Helvetiotum fines.

HElvetii loci natura undique tuti continentur: unà ex parte flumine Rheno à Germania dividuntur: altera ex parte, monte Jurà altissimo à Gallia separantur; tertià parte, lacu Lemano [a] ac flumine Rhodano à Sabaudia disterminantur. In *quatuor pagos*, *Tigurinum*, *Tugenum*, *Ambronicum* & *Urbigenum*, olim fuisse divisos, suprà in descriptione Veteris Galliæ dictum est. [a]

Quatuor pagi.

II. Gens

BUNONIS.

a a *Helvetia* b hodie fines habet ab Oriente Comitatum Tirolis: à Septemtrione, Sueviam, lacum Podamicum & Rhenum: ab Occidente Burgundiam & Sabaudiam: à Meridie c Italam. b Lacus hujus regionis celebriores sunt; *Tigurinus*, *Lucernensis*; & qui ab eodem non ultra primum lapidem abest, *der vier Wald-Städt-See*; *Rivarius* vulgò *Walenstätter-See*; & *Neoburgensis*. c Flumina hîc præcipua sunt *Rhenus*, *Arola*, *Rhodanus*, *Thur*, *Ticinus*.

Præfecti ab *Alberto Austriaco* Helvetiis impositi libertatem eorum multis modis labefactabant. Illi frustra querebantur injurias, rapinas, stupra, & vexationes. Calamitati additum ludibrium, jussique sunt Helvetii pileum perticæ impositum pro gubernatore honorare: quod quum *Wilhelmus Tell Uriensis* neglexisset, à præfecto jussus est pomum ex filioli capite sagitta decutere. Hoc rectè facto, quod ingenuè esset fassus *Tellius*, se altera sua sagitta, si in filiolo errasset, ipsum præfectum fuisse confecturum, ad carcerem est raptatus; sed miro evasit casu, præfectumqne ex insidiis interfecit. Inde tres pagi illi conjurarunt anno 1308. quos dum opprimere parabat Albertus, à Johanne fratris sui filio ad Rheni transitum interfectus est. Deinde *Leopoldus* Alberti filius Helvetiam cum xx. Millibus armatorum ingressus, à M CCC. Helvetiis ad pagum Moregartum profligatur anno 1315. Hinc inter tres istos pagos fœdus coaluit perpetuum: quum antea tantum esset decennale, dictique voce patria *die Eydgenossen, h. e. Sacramenti participes*. Fœdus illud à *Ludovico Bavaro* confirmatum est anno C. 1329. *Lucernenses* ab Austriacis malè habiti fœdus istud amplexi sunt anno 1332. *Tigurini* pagis sese junxerunt anno 1351. *Glaryanenses* à fœderatis pagis superati fœdus admiserunt anno 1352. *Tugii* pro dominis suis pugnantes devicti sunt anno 1352. *Bernates* cæteris fœderatis sese applicuere anno 1353. *Friburgenses* & *Solodurii* fœderi adscripti sunt anno 1485. & *Basileenses* anno 1501. *Schafhusiani*, quum Helvetios militibus & pecunia adjuvissent, inter socios sunt relati anno 1501. *Abbatiscellenses*, ab Abbate S. Galli sæpe vexati, in fœderis societatem accepti sunt anno 1513. Ita fœdus hoc paulatim crevit.

HEKELII.

a Quem etiam *Genevensem* vocant.

b Hanc *Regionem*, ejusque *Situm*, *Soli Naturam*, *Fluvios*, Incolarum *Mores* atque *Rempublicam* diversi Autores, *Franciscus* nempe *Guillimannus*, *Oswaldus Moliter*, *Heinricus Glareanus*, *Josias Simlerus* ac *Daniel Heremita*, Belga jampridem delinearunt, quos omneis ac singulos *Lugd. Batavor.* Ao. huj. Sec. 27. operâ ac sumptibus *Elzevi-*

a Helvetiæ fines. b Lacus. c Flumina.

28
29
Epomanduorum
Dubis
SEQUANI
RAU RA
Iura
Petenisca
Aventicum Colonia Romana
GENI
H E L
A M
URBI
Lausanna
LACUS LEMANUS qui et LAUSANNEN
NANTUATES
Geneva
ALLOBRO-
GES
SEDU
Agaunum
Octodurum
VERA GRI
CENTRONES
Darantasia
Millia Passuum
SALASSI
Augusta Praetoria

II. Gens quum foret totius Celticæ bellicosissima, reliquos Gallos virtute præcedebant, quòd ferè quotidianis præliis cum finitimis Germanis contenderent. Quâ fiducia freti totius Galliæ imperium affectarunt. Rem ipsam tentantes C. Julius Cæsar armis in sedes suas redegit, & unà cum reliquà Gallià Romano imperio subjecit. Cui paruerunt usque ad Honorii Imperatoris tempora; quum diversis populis, diversas imperii partes diripientibus, Alemanni (inter Rhenum, Mœnum atque Danubium tenuêre loca) Helvetiam, in quam jam ante crebras incursiones fecerant, occuparent; Galliæque avulsam, Germaniæ, corpori suo, adjicerent. 1 Gentis virtus.

III. Inde gens ea *Switzeri*, à vico, forte quondam capite, *Switz* dicta, sub Germanico Imperio tenuêre, Ducibus subjecti; donec Leopoldo Duce, in prælio cæso, in libertatem sese, circa annum clↃ cccc vindicàrunt. Fœdere post libertatem adeptam inter se sancito; nunc liberè agunt, XIII. pagis seu civitatibus (incolæ *die Oerter*, Galli *Cantons*, vocant) XIII. pagi.

Elzevirianis unà in lucem prodiisse novimus.

c *Cottias Alpes* ac *Lombardiam*, seu magis *Mediolanensem* Ducatum, & *Pedemontanam* Regionem.

REISKII.

1 a Helvetia quondam Galliæ, posthac Germaniæ annumerata, & diu subdita, nunc liberam Rempubl. constituit, simul ac sese Austriaco imperio, & judicum aut præfectorum insolentiæ A. 1308. per fœdus συμμαχικὸν subduxit: Hinc nova Respubl. progressu temporis ortà, è pagis XIII. h. e. urbibus & regionibus constat: Illas Cluverius ordine, quem in Comitiis Aquensibus tenere solent, recensuit. Nomen vero pagorum ex appellatione vetustissima & ipso Cæsaris ævo adhuc approbant. b Pagus enim pars regionis apud Helvetios fuit in villas, vicos, oppida, & castra sive burgos distributa. Vocarunt posteri Gow & hodierni adhuc vocant incolæ Zurchgow, Turgow &c. Ita Grillimannus in Helvet. Freherus in Origin. Palatinis, Wurstisius in Chronic. Basil. Meibomius de pagis Saxon. Pagis vero illis tredecim sive ordinibus subsunt in Helvetia; (1) *tres Comitatus*, Aquensis, Turgoviensis, Saraugannensis. (2) *Provinciæ, quas vocant, liberæ* pagis septem antiquioribus subjectæ (*die freyen Aempter.*) (3) *Rhegusia seu vallis Rheni* (*Reinthal*) extra Helvetiam subsunt *quatuor in Italia præfecturæ*, item oppida, castra & regiunculæ in eadem plures, quas Plantinus in Helvet. & Hottingerus enumerant: Porro Vallesii ab vallibus, quas tenent, commune nomen adepti, quique ipsi cum suo Episcopo Sedunensi liberam Rempl. constituunt, æterno fœdere Pagis Catholico-Romanis atque Bernensibus conjunctam. Religio enim apud Helvetios duplex hodieque viget; (1) *Romano-Catholica in Pagis potissimum septem.* (2) *Reformata Zwinglio & Calvino auctoribus* per Pagos urbesque alias aut sola, aut alicubi mixta: Ne tamen fœderi post tot prælia & bella quicquam decedat. Amplius notetur prope Lachon in Helvetia vicus *Gorissaw*, *nulli Cantoni Pagoque subditus*, quasi liberam repræsentet Rempubl. Sprengerus Jur. publ. Lib. 1. c. 2.

BUNO-

a Helvetia Germaniæ subdita, nunc libera Respubl. b Pagi cur dicuntur.

cant·) divisi. Civitates sunt hæ; *Zurich*, *Bern* * 1, *Lucern* 2, *Vri*, *Switz*, *Underwalden*, *Zug*, *Glaritz*, *Basel* 3, *Friburg*, *Soloturn* 4, *Schafhausen* 5, *Appenzel*. Ex his, *Appenzel*, *Glaritz* & *Switz*, sunt vici: *Underwalden* & *Vri* regionum nomina; quarum capita duo vici: Hujus *Alltorf*, illius *Stantz*. Reliqui octo Cantones sunt urbes; quarum potentissima est β *Berna*; quippe cujus ditio à Geneva ad Basileam ferè protenditur, milliaria Germanica ultra xxx. Sequuntur γ *Tigurum*, δ *Basilea*, ε *Lucerna*, ζ *Friburgum*, η *Solodurum*, opulentæ civitates.

Berna. Tigurum. Basilea. Lucerna. Friburgum. Solodurum.

IV. Ex

BUNONIS.

β a *Berna* in modum insulæ flumine *Aar* undique cingitur, possidet Comitatus aliquot, opida 40. præfecturas Germanicas 31. Gallicas 8. *d*

γ b *Tigurum* est ad exitum lacus cognominis à Limago fl. in duas secatur partes. Ei parent præfecturæ majores 9. minores 22. opidum *Vitodurum*, vulgò *Winterthur*, & *Stam* ad Rhenum. Habuit ibi Conradum Gesnerum Polyhist. *e*

δ c *Basilea* Rauracorum olim caput. Academia *f* ornata est anno 1460. Rhenus interlabens in duas eam partes dividit, majorem & minorem. Clariorem eam reddidit superiori seculo *Erasmus*, multos & præclaros ex typographia Frobeniana edens libros. Haud longè ab urbe abest pagus *Augst*, veteris *Augustæ Rauracorum* rudera; itemque illa montium crates, qui Genevam usque excurrunt & *Jura* sive *Jurassi* generatim dicuntur. Haud longe à pago Augst ad eandem Rheni ripam est opidum *Rheinfelden*.

ε d *Lucerna* ad lacus cognominis extremitatem, fluvio *Rusa* interfluente in majorem & minorem distincta *g*. Ad hanc urbem est *mons Pilati*, vulgò *Fracmont* dictus; in cujus vertice stagnum, ex quo, si quis de industria lapillum in id injecerit, ingentes exoriri tempestates tradunt. Sed *Gesnerus* refert, *P. Crendelium* multos in lacum istum impunè injecisse lapides; sine ullo indicio pluviæ aut tempestatis.

ζ e *Friburgum* vulgò *Frieburg in Uchtland* ad Sanam fl.

η f *Solodurum* vulgò *Soloturn* ad *Arolam* fl. urbs antiqua. In ea Legatus Regis Galliæ degit. *Glaris*, *Glarona* seu *Glaritz* fere undique montibus cingitur. *h*

HEKELII.

d Et hæc Civitas situ & cultu, moribus & civilitate, Legibus & Institutis, potentiâ ac virtute nulli Urbi in hoc *Helvetiorum* tractu cedit. Territorium ipsum fertilissimum est omnium, præterquam vini, quod à vicinis habent.

e It. *Rudolfum Gualtherum*, *Ludovicum Lavaterum*, *Casparem Waserum*, &c.

f Cujus primus Magnificus Rector fuit *Georgius ab Andlau*, summi Templi ibid. Præpositus, à Pio II. P. P.

g Dignitate & opibus multis par est. *Duas* enim habet *Præfecturas*, in quibus Præfecti ibidem loci inhabitant; & alias decem, quas Senatores in Urbe manentes administrant.

h Paucos habet campos ad seminandum idoneos, & raræ sunt ibi vites; prata tamen compascua habet, & hortos fructibus consitos. Incolæ vescuntur lacte, caseo, butyro & carnibus. Sed vinum & triticum aliundè recipiunt.

BUNO-

a Berna. b Tigurum. c Basilea. d Lucerna. e Friburgum. f Solodurum.

(* 1. Gallis *Berne*.
2. *Lucerne*.
3. Basle. Littera S. muta est.
4. Soleure.
5. Schaffouse.)

IV. Ex universis Cantonibus *Protestantium* religionis sunt, *Bern*, *Zurich*, *Basel*, [a] *Schafhausen*, *Catholicæ* Roman. *Lucern*, *Friburg*, *Soluturn*, *Zug*, *Uri*, *Underwalden*, *Switz*; utramque religionem profitentur *Glaritz* & *Appenzel*. Conventus totius Helvetiæ fit Aquis Helvetiis, vulgò *Reichsbaden*; Academia est Basileæ celeberrima. Præterea Gymnasia Academias æmulantia, Tiguri, Bernæ, atque [b] Lausannæ in Bernensium agro. Est præterea in Helvetiorum agro confœderatum opidum κ *S. Galli Fanum*, linificio maximè nobile. Fanum S. Galli.

V A L L E S I I.

Helvetiorum reip. confœderata est resp. λ Vallesiorum, vulgò *die Walliser*, Galliæ etiam hi olim populi Inalpini, Penninarum Alpium à Rhodani fontibus ad lacum Lemanum, vulgò *Genfer-See*, vallem, unde etiam nunc nomen habet, incolentes. In quatuor populos tota vallis divisa fuit. *Viberi* ad Rhodani fontes incoluêre, circa vicum *Gomers*. μ *Seduni* circa Viberi. Seduni.

BUNONIS.

θ g *Schafhausen* urbs est ad Rhenum; infra quam ad tria circiter millia passuum itinere pedestri est Rheni Cataractes, id est, fluminis ex alta rupe præcipitatio, cum ingenti fremitu & stupenda aquarum ad scopulos illisione. ι

ι a *Lausanna* ad lacum Lemanum superiori seculo Academia ornata est à Bernensibus.

κ S. Galli Fanum opidum opulentum est in Turgovia. κ

λ Ista Vallesiorum regio, antiquis Scriptoribus dicitur *Vallis Pœnina* seu *Pennina*; à Rhodani fontibus ad Dransæ usque confluentem & opidum *Martinach* porrigitur. Dividitur hodiè in *Superiorem*, quæ lingua utitur Germanica, excurritque à *Furca* monte usque ad amnem *Morsum* sub Seduno. Larix arbor, cujus mentionem facit Cæsar, heic frequens est & fœcunda.

μ *Sedunum* est *regionis caput*, urbs Episcopalis, geminaque arce nobilis ad Rhodanum. *Episcopus Sedunensis*, à Canonicis & superioris Valesiæ legatis electus, hujus tractus se nominat Comitem. Reliqua opida sunt, *Syder*, *Raven*, *Wisp*, *Gombs*, & quæ thermis nobilitantur *Leuch* & *Briega*. *Inferior Vallesia* linguâ utitur Sabaudica, excurritque ab amne *Morso* usque ad *S. Mauritium*; loca heic celebriora sunt *Martiniacum*, seu *Martinach*, ubi optimæ notæ excoquitur ferrum: & *S. Mauritii Fanum*, *S. Mauritz*, ubi porta rupibus undique cincta, qua regio illa his in partibus clauditur. Præter Vallesios Helvetiorum Socii sunt *Rhæti* seu *Grisones*; *Abbas S. Galli*, qui in epulo illo publico, cui interfuerunt 1500. convivæ, fœderati nomen accepit anno 1454. *Episcopus Constantiensis*; *Rotenweila urbs Suevia*; *Mulhusium in Alsatia*; *Bienna*; *Geneva*, quæ tamen cum solis Bernensibus contraxit. Cæterum, cum Helvetiis societatem pacti quoque sunt Principes & Reges: *Galeatius Sfortia* Mediolanensium Dux anno 1466. quod postea nomine *Caroli* V. per Ferdinandum

a Schafhausen. b Lausanna.

circa opidum nunc Episcopale Sedunum, vulgò Germanis Veragri. *Sitten*; Gallis *Sion*. *Veragri* quorum vicus Octodurus, nunc Nantuates. *Martinach*. *Nantuates*, circa Sancti Mauritii fanum. Primus omnes hos subjugavit Ser. Galba, Jul. Cæsaris in Galliâ Legatus. Nunc Germani incolunt, sub una liberaque republ.

nandum Gonzagam renovatum est; *ac iterum* sub *Philippo II.* Deinde cum Helvetiis fœdus iniit *Sigismundus Austriacus* anno 1474. quod per *Maximilianum I.* abruptum; sed denuò renovatum est anno 1511. Inde singuli pagi honorarium munus ducentorum aureorum quotannis accipiunt. *Burgundicum fœdus* cum Austriaco coaluit anno 1543. *Sabaudiæ Dux* olim cum tribus tantum pagis fecerat fœdus; Sed illud anno 1511. *Philibertus* cum universis junxit; quod nostra ætate renovatum est. Singulis pagis Sabaudiæ Dux fœderis illius nomine Bernæ, numerat ducentos aureos. Porrò *Ludovicus* XI. *Galliæ Rex* cum iisdem Helvetiis fœdus junxit, & singulis pagis quotannis largitus est VII. millia Francorum. Rupit fœdus hoc *Ludovicus* XII. cum magna suorum clade. Sed *Franciscus I.* fœdus illud restituit anno 1516. singulisque pagis numeravit duo aureorum millia. Inde post quinque annos Lutetiæ confirmatum est hoc fœdus. Per id Rex tenetur mittere Helvetiis bello petitis ducentos Cataphractos, & XII. tormenta bellica: contra isti promiserunt Regi sex millia militum. *Henrico* II. fœdus istud restauranti promiserunt Helvetii, numerata certa pecuniæ summa, tot mittere milites, quot expeterentur à Rege. *Idem fœdus à sequentibus Regibus conservatum est: ac nuper* etiam solenniter confirmatum. Virtutis Helveticæ tanta est Gallorum fiducia, ut nunquam justum videamus Regis exercitum, qui sit sine militibus Helvetiis; ac ipse Rex legionem præsidiariam corporis sui custodem ex iisdem lectam perpetuo habeat.

HEKELII.

i Ita ut nullius generis naves illic transire possint. Quare omnes naves, quæ ex *Acromo* & *Veneto* Lacu secundo Rheno descendunt, necesse est *Schaphusiæ* exonerari. Et ob hanc causam creditur Urbi nomen impositum, ut vel à *Scaphâ* SCAPHUSIA, vel etiam à *Navis Germanico* nomine *Schiffusia* nominaretur; vulgus tamen falsò nomen ab *Ove* derivans nomini *Insignia* accommoda finxit. Hæc *Josias Simlerus* Lib. 1. de Rep. *Helvet.* fol. 47. fac. b. Ed. *Tigurina* in 8. f. Conf. *Dresseri* Part. V. Isagog. Histor. de *præcipuis Germaniæ Urbib.* p. 534. seq.

k Originem suam & incrementa Cœnobio, à *Gallo*, è *Scotia* clarissimis nato Parentibus, exstructo debens.

CAPUT XVIII.

De Hodierna Belgica, sive de Inferiore nunc Germania.

I.

Belgicæ hodiernæ fines. BElgicam hodiè appellant eas terras, quæ confusis Galliæ Germaniæque antiquis limitibus, XVII. provincias continent, eandem Inferiorem Germaniam*, & vernaculo vocabulo

(* Non satis accuratè inferioris Germaniæ nomen Belgio adjicitur. Antiquitus enim Germania dextram Rheni ripam limitem habuit; Belgæ autem veteres non Germaniæ sed Galliæ a Julio Cæsare accensiti. Nec quemquam movere debent Maximiliani ac Caroli V. supervacanei conatus, qui Belgium sive septendecim provincias, sub titulo circuli Burgundici, Germanico superaddi imperio exoptaverunt. Res enim successu

lo dicunt *Niederland*; Itali, Hispani ac Galli *Flandriam*; ab una earum quondam clarissimâ provinciâ. Regio est agrorum cultu, urbium vicorumque multitudine, ac nitore totius Europæ amœnissima, variisque negotiationibus navigationibusque longinquis ditissima. *Terminos* habet, à Septemtrionibus Oceanum Germanicum; ab ortu Frisiam Orientalem, Westfaliam, Coloniensem agrum, Juliacensem Ducatum, Trevirensem Episcopatum; à Meridie & Occasu Galliæ Regnum. *a*

II. In eà parte, quæ *cis Rhenum* in Gallico solo est, populi qui fuerint, jam antè ostensum est. In alterà parte, quæ *trans Rhenum* in Germaniâ sita est, fuêre quondam *Frisii*, à Rheni ostio ad ostium usque Amisiæ amnis, vulgò *die Ems*, in Septemtrionali Hollandia, Frisia Occidentali, Groningensi agro, & parte Trajectensis provinciæ: *Bructeri* in Trans-Isalanâ provincia: *Marsaci* circa *Amersfort*, inter Rhenum & Isalam amneis. Hos omneis L. Drusus imperitante Augusto Cæsare subegit; illos, qui in Gallia, Jul. Cæsar perdomuit. 1

Germaniæ inferioris Belgicæ populi Frisii.

Bructeri.

Marsaci.

III. Man-

BUNONIS.

a Regio hæc paulo humidior est, ideoque pascuis, quàm frumentis lætior *a*. Cannabim & linum ferè ubique fert. Equos alit generosos. Serpentibus ferè caret. Raro ibi tonat aut fulgurat. Incolis refertas urbes habet multas & ingentes. Unum Gandavum anno 1380. octoginta millia eduxit.

HEKELII.

a Thomæ Lansie in Orat. pro *Germaniâ* p. 75. Edition. Tubing. 3. Hortus est *Germania. Italiam* enim suâ fertilitate superat.

REISKII.

1 Belgica quam diversam pro tempore vario partitionem susceperit, visum ex parte superius paulo fuit, ubi Belgicam primam & secundam sub imperio Rom. vidimus. Sub eodem Germania prima vel superior, & secunda vel inferior numerabatur; alia tamen, quam quæ nostris eodem nomine nunc venit. Belgium enim regno Francico & Ducatui olim Burgundico tandemque imperio Hispano-Austriaco subjectum XVII. provincias complectitur: Quæ motibus seculi superioris gravioribus divulsæ *duplex effecerunt* a *Belgium, unum regium, alterumque confœderatum*: Illud unum tunc temporis fuit, nempe Hispano regi subditum, decemque provincias complexum, nunc vero terris & regionibus per bella varia ereptis duplex erit, aliud *nempe* b *Hispanicum, aliudque Gallicum*: c Hoc vero liberum

a Belgium duplex, regium & confœderatum. b Hispanicum Gallicumque.
c Confœderatum est libera Respubl.

successu caruit & circulus decimus tantum nomine circulus fuit: ut erudite differit Puffendorffius in suo de Statu Imperii Libello. Belgii integri maxima pars ad sinistrum Rheni latus tota jacet. Rectius Galli dicunt *Les pays bas*, quod idem est ac Belgicum *Nederland*; sive Inferiores provinciæ, ratione habita ad cursum fluviorum quibus Ditiones Burgundici olim Dominii rigabantur.

Belgica ab advenis direpta.

III. Manserunt inde sub Imperio Romano, maximè qui cis Rhenum, donec id Theodosio imperante, ab advenis gentibus direptum: tunc enim varii Germaniæ populi, alii subinde atque alii, huc immigrarunt; quorum cum quidam posteà in Galliam, nonnulli verò in Britanniam insulam commigrarent, incolæ in priscam, creatis sibi Regulis, libertatem sese vindicarunt.

XVII. Provinciæ.

IV. Inde temporis progressu in XVII. provincias tota hæc regio divisa fuit, quarum aliæ *Ducum* nomine, aliæ *Comitum*, aliæ etiam *Dominorum* titulo, rectores acceperunt. Sunt autem hæ: IV. *Ducatus*; Brabantia, Limburgium, Luceburgium, Geldria. *Comitatus* VII. Flandria, Artesia, Hannonia, Hollandia, Zelandia, Namurcum, Sutfania. *Marchionatus unus* Sacri Imperii, Antverpia. *Dominia V.* Frisia Occidentalis, Mechlinia, Trajectus, Trans-Isalania, Groningium.

Frisia.

V. *Frisia*, postquam jugum Romani imperii excusserat, annos fermè CCCC. sub regibus suis fuit; donec, exstinctis his, dominium ad Carolum Magnum pervenit. post eum à regulis suis, ut cæteræ, regi cœpit. At procedente tempore, alia alii provincia per matrimonium rectorum juncta est: donec tandem ad unum dominum pervenerunt. Is primus fuit *Carolus*, Burgundiæ Dux, cognomento *Audax*; abavus Caroli V. Imperatoris, qui postmodum hæres factus filio *Philippo II.* Hispaniæ Regi reliquit, cui successit filius ejusdem nominis *III.* deinde *Philippus IV.* hujus filius Carolus hodie imperat.

Carolus Audax.

VI. At quum incolæ jam inde à Carolo V. vim atque injuriam

liberum adhuc & bellicis eluctatum fluctibus septem provincias comprehendit, puta Ducatum Geldriæ dimidium, duos Comitatus Hollandiam & Selandiam, quatuorque Dominia, nempe Ultrajectum, Frisiam, Trans-Isalaniam & Grœningam. De Dominiis & urbibus Limburgi, Brabantiæ, Flandriæ, itemque insulis, regionibus & castellis Africæ, Indiæque multis ad hanc Rempubl. liberam pertinentibus nunc dicere omitto, quod alii copiosissime dicunt. Historici autem ut Belgio nunc Gallico locum concedant, fecerunt Ducatus Lutzenburgicus, tres item Artesiæ, Flandriæ, Hanoniæque Comitatus, quorum pars magna per pacem Monasteriensem, Pyrenæam, Aquensem, & Noviomagensem Galliæ accessit. Urbes singulas cum suis juribus, toparchiis, agris, regalibus, appertinentiis, uti loquuntur, junctas Robbius in Geogr. Method. Weigelius in Specul. Terr. Becmannus in Geograph. enarrant. Ecquis ignorat, hoc ipso, quod hodieque fervet, bello Belgico Montem Hanoniæ, Namurcum, & nuperrime Caroli-regium (Charleroye) captum? De confœderato Belgio Respubl. Elzevier. Item Boxhornium, Schoockium & Hornium confer.

BUNO-

juriam ſibi fieri, privilegiaque, quibus ſatis libertati ſuæ proviſum erat, eripi ſentirent, vim vi repellere, armisque libertatem avitam defendere decreverunt. Inde diutinum illud annorum XLVII. bellum. Pars Hiſpanorum armis ſuccubuerunt; pars in priſtinam libertatem ſeſe vindicarunt. Hinc in *duas* parteis *Belgica* *, ſeu *inferior Germania*, diviſa eſt. Provinciæ Hiſpano Imperio audientes ſunt iſtæ: *Brabantia*, *Limburgium*, *Luceburgium*, ac dimidia *pars Geldriæ*, cis Rhenum ac Vahalem, in veteri Belgica ſita, dein, *Flandria*, *Arteſia*, *Hannonia*, *Namurcum*, *Marchionatus* S. Imperii, & *Mechlinia*. Reliquæ provinciæ ſub una Republica conſtanter ac fortiter libertatem tuentur. β Belgicæ diviſio.

CAP.

BUNONIS.

β [a] In Belgica Hiſpania Galliæ Rex multas cepit urbes; quas hodie tenet [b]. Ad *Belgicam fœderatam* hoc tempore pertinent *Hollandia*, *Zelandia*, *Friſia*, *Zutfania*, *Dominium Trajectenſe*, (ſive) *die Herligkeit Utrecht*, *Trans-Iſalania*, (ſive) *Over-Iſel*, *Dominium Groeningenſe*, (ſive) *Groeninger-Land*. His accedunt *pars Brabantiæ*, *pars Flandriæ*, & *pars Geldriæ*. Cæterum Fœderatæ provinciæ inito fœdere ab Hiſpaniæ rege ſeceſſionem fecerunt ſuperioris ſeculi anno 81. (1581) Pax demum inter ipſos & Regem compoſita eſt Monaſterii in Weſtphalia anno noſtri ſeculi 48. (1648) quâ Hiſpaniæ Rex provincias iſtas plane liberas pronunciavit, in quas nihil juris ipſe haberet. Fœderata illa Belgica annis abhinc non ita multis magna cepit incrementa. Exiguam Europæ partem obſidens in utramque Indiam colonias emittit frequentes: neque ullus ferè eſt Orbis angulus, quò Belga non penetret, merces & arma ferens. *Hagæ* provinciarum *Primores* publicos celebrant conventus. *Primum* in Conſilio ſuffragium habet Geldria & Zutphanium: *Secundum* Hollandia: *Tertium* Zelandia: *Quartum* Trajectenſis provincia: *Quintum* Friſia: *Sextum* Trans-Iſalania: *Septimum* demum Groninga & Ommelandia. Quanta Belgicæ hujus ſit potentia, vel ex eo colligitur, quod illa bello cum Hiſpaniæ rege feliciter geſto, cum Brittanniæ Rege ſigna conferre, bellique maritimi aleam experiri haud detrectet.

HEKELII.

b Plureisque adhuc capturus eſſet, ſi aliter conſilia ſua ordine, ut ajunt, Mandrabuli, *non ſuccederent.*

a Belgium Fœderatum.

(* Belgium integrum ab Hiſpano imperio tandem avulſum eſt. Arteſiam totam, Flandriæ & Hannoniæ partem non ſpernendam, aliquantulumque Lutzenburgici Ducatus ſegmentum in quo Theodonis Villa, vulgo *Thionville*, Gallia dudum obtinet. Quidquid in Geldria Hiſpani ſub Carolo II. poſſederunt, Electoris Brandenburgici, ejuſdemque Regis Boruſſiæ, Dominio acceſſit. Cætera Geldriæ unam ex fœderatis Belgii provinciis conſtituunt. Hæ prætereà partem Brabantiæ arcticam, ubi Bergæ ad Somam vulgo *Berg-op Zom*, Breda, Silva Ducis, Gallis Bois-le-Duc, &c. inſident. XVII. Provinciarum quod reliquum eſt, nuperrimis fœderibus Imperatori Carolo VI. traditum.)

CAP. XIX.

De præcipuis Inferioris Germaniæ urbibus. 1

I.

Flandria, vulgo Flandern.

FLandria a omnes Christiani Orbis Comitatus superat: ager fertilis, pascuaque læta. Insulas habet adjacenteis *Cadsant*, *Oostburg*, *Bierfliet*, Ordinibus fœderatis parentes. Urbes

Gandavum.

præcipuæ Flandriæ sunt β *Gandavum* vulgò *Gent* (Gallis *Gand*); caput

BUNONIS.

α a Flandriæ Comitatus concluditur Brabantia, Hannonia, Artesia, Oceano Germanico, estque omnium Comitatuum Europæ amplissimus. a

β b *Gandavum* urbs quarto à mari lapide semota, ad tres fluvios, Scaldim, Lisam & Lævinum, seu Liviam sita, intra muros dicitur habere circuitum 45640. pedum Romanorum b. Quatuor hæ urbes audiunt rebelles; *Parisii*, *Gandavum*, *Leodicum*, *Pictavium*. Sed Carolus V. castello urbi imposito civium animos retinuit. Uti Neapolitanis imposuit castellum S. Elmi, *la Briglia* quod vulgò vocant.

HEKELII.

a Habet enim, præter quatuor principaleis Maris Portus XXVIII. Urbes muris percinctas, quarum sex magnæ sunt & nobilissimæ, *Gandavum* np. *Bruga*, *Ypra* (& hæ tres sunt principes) *Lilia*, *Tornacum*, & *Duacum*. Porro sunt aliæ quoque CCCVII. satis nobiles & frequentes, quæ muris non sunt vallatæ; & insuper MCLIV. *Pagi*, quorum aliqui magni sunt & populo frequentes, præter *Arces*, *Castella* & *Nobilium Ædes*.

b Intra mœnia XX. parvas Insulas habitatas, à *Fluviis* & *Rivulis* effectas continet, ac insuper XCVIII. magnos Pontes, præter multos parvos. Et ut Arce munitissima, ac superbis & magnificis ædificiis est ornata: sic & nobilissima atque pulcherrima est.

REISKII.

1 Quam Belgica hodierna nitore urbium, cultu, amplitudine, opulentia & incolarum frequentia caput efferat, hoc invidendis elogiis Golnizius in Itiner. demonstrat. Belgium quippe orbis annulum, annulique hujus gemmam, nemus nemorisque laurum, paradisum & paradisi hujus delicias, cœlum hujusque cœli solem.

c Antwerpiam vulgo dicunt. Hæc si audias, Europæ cultissimam hanc regionem dixeris, in eaque Urbem unam primariam, Marchionatu Imperii Rom. Germ. insignem, nunc Belgio Hispanico subjectam, propugnaculis, fossis & castro per Ducem Albanum condito munitissimam, duabus olim incolarum myriadibus & commerciis florentissimam: Huic tamen nostro nunc tempore urbs Belgii confœderati una præstat d Amstelrodamum, non sola ædium magnificentia, divitiis, & commerciis per omnem terram frequentibus, sed multis incolarum æque uti advenarum myriadibus: Ut hanc orbis universi compendium, & inter prima Europæ totius emporia non postremum jure dixeris. Sed neque sic satis pro dignitate ac potentia dices, qua terras alias pervadit aut occupat. Quid de Indica societate mercatorum duplici; quid de Collybo, in quem 20500. tonnæ auri sæpius congeri dicuntur? quid de urbibus dicam cæteris & multis & munitissimis. De bituminoso vel unctuoso cespite, quem e Turfum nominant, & locis, unde hunc eruunt, permultis; de piscatione Harengorum, & conditura frequentissima, de assidua per totum oceanum navigatione, de Sirenibus & Tritonibus, si qui

a Flandria. b Gandavum. c Antverpia. d Amstelodamum. e Turfus pluraque memorabilia.

caput Provinciæ, inter majores Europæ urbes computata; Caroli V. & Ferdinandi I. incunabulis nobilitata; γ *Brugæ*, Bruga. vulgò *Brugge*, (Gallis *Bruges*) primas ob pulchritudinem & amœnitatem sibi vendicant. Sequuntur δ *Tornacum*, Gallis Tornacum. *Tournay*, German. *Doornyck*, ε *Cortracum*, Gall. *Courtray*; Cortracum. Germ. *Cortryk*; ζ *Duacum*, *Douay*; η Insulæ, Gall. *L'Isle*, Duacum. German. *Ryssel*, sive *ter Issel*, θ *Yperæ*, Gallis *Ypres*, Ger- Insulæ. Yperæ. manis *Yperen*, ι *Neoportus*, *Nieupoort*, κ *Sluys*, λ *Duynker-* Neoportus. *ka*, (Gallis *Dunkerque*) piratica superiori bello infamis; μ *Osten-* Slusa. Duynkerka. *da*, trienni Hispanorum obsidione insignita. ν *Grevelinga*, Ostenda. Grevelinga. nobilissimum in finibus Galliæ munimentum.

II. Caput

qui appareant, marinis alii conferantur. Addo unum de urbibus, locis & Dominiis; quæ Belgio confœderato quondam subdita, tum Clivensibus, tum Coloniensibus, ea per pacem Noviomagensem suis iterum Ducatibus accessisse.

BUNONIS.

γ a *Bruga*, totius Belgii amœnissima urbs, à ponte nomen habens, sita est tribus leucis ab ora maritima; Philippus I. Maximiliani I. Imperatoris filius, hîc natus est anno 1478. At rursus à rebellibus heic captivus detentus est idem Maximilianus I.

δ b *Tornacum* ad Scaldim fl. urbs olim splendida; at sæpè direpta, multaque perpessa, præcipue in bellis istis quæ gessere Galli, Angli ac Flandri: anno hujus seculi 67. à Galliæ Rege occupata.

ε *Cortracum* pugna Gallica olim nobilis, à Galliæ Rege subacta hodie tenetur.

ζ c *Duacum* ad Scarpam fl. nobilitavit Academia à Philippo Hispaniarum rege superiori seculo instituta. Galliæ Rex eam nuper anno 67. extorsit Hispano. Direpta miserè & cremata fuit hæc urbs bellò, quod Ferdinandus Flandriæ Comes gessit cum Galliæ Rege Philippo II. ejusque filio Ludovico. Deinde iterum lacerata est bellis inter Philippum IV. Regem Galliæ, & Guidonem Dampetram gestis. Hodie pulchrum est opidum, multaque in eo est nobilitas.

η *Guicci* anno 1667. à Galliæ Rege expugnatum est.

θ d *Ypera* à rivulo præterlabente *Ipre* dictæ.

ι e *Neoportus* famam habet à memorabili prælio, quo Mauritius victoria potitus Albertum Austriacum vicit, anno 1600. Locus prælii distat uno lapide ab opido, inter pagos *West-ende* & *Wilhelms Kerck*, via quà Ostendam itur. Crux nigri coloris lignea in cladis memoriam erecta ibi ad sinistram in colle conspicitur.

κ *Slusa*, dum Ostenda obsidetur à Fœderatis Provinciis, capitur.

λ *Duynkerka* Hispanorum in Belgica erat navale, sed ab Anglis Gallorum ope anno 1658. expugnata, Galliæ Regi nuper vendita est.. (* Hoc cum Anglis mirum in modum displiceret, omnia ejus munimina ac fortalitia solo æquata, portusque cumulo tenus repletus. Sic jubente Ultrajectino fœdere.) Inde haud procul abest *Mardicum* navium statio. (* Mardicum fodere ac novo portu ornare Galli cœperant, sed incepto abstinuerunt pacis gratiâ postquam Angli de suscepto opere graviter conquesti sunt.)

μ f *Ostenda* obsidio duravit annos tres, menses duos, dies quindecim. Cœpit anno; *OstenDe nobIs paCeM*. Desiit anno; *OstenDaM InItIa paCIs*.

ν g Ad *Gravelingam* Thermus Galliæ Mareschallus, prælio facto, in fugam actus est ab Egmondano Comite anno 1558. Cui tamen pro opera ista Dux Albanus ita gratias retulit, ut eum capite plecteret; Opidum illud Galliæ Rex Anglorum ope expugnavit anno 1658. hodieque tenet. Neque hic præteriti debet *Hulsta*, *Cornelii* *Jansenii*;

a Bruga. b Tornacum. c Duacum. d Yperæ. e Neoportus. f Ostenda. g Gravelinga.

II. Artesia, Artois. Atrebatium. Fanum S. Audomari. Tervanna.

II. Caput ξ Artesiæ est ο *Atrebatium* c vulgò Germanis *Atrecht*; Gallis *Arras* k urbs splendida. l Clarum hic est π *Fanum D. Audomari*, vulgò *S. Omer*. ρ *Tervanna*, insignis quondam erat: posteà verò à Carolo V. expugnata ac funditus eversa. Est prætereà heic nobilis *Comitatus* cognomine *D. Pauli*. *a

III. Hannonia, Gallis Hainaut. Germ. Henegow.

III. Hannoniæ σ caput est τ *Montes*, vulgò *Mons*, Gallis; Germ. *Bergen*. Secunda ab ea υ *Valentianæ*, Gall. *Valenchienes*. *b φ *Cameracum*, German. *Camerick*, Gall. *Cambray*, cum

Jansonii h Patria: à Fœderatis Belgis anno 1654. subacta: a *Bierflies* è regione Ysendici insulæ ejusdem nominis impositum opidum, olim non ignobile, nunc tantum munimentum, patria *Guilhelmi* illius *Beukelens*, sive *Buckeldi*; quem primùm haleces muria & sale condivisse scribunt: quod hominis inventum tanti fecit Carolus V. Imperator, ut, cum anno superioris seculi, 36. Bierfletum appulisset, cum sorore Maria, Ungariæ regina, sepulchrum ejus adierit, ac ipsius manibus pro invento isto gratias egerit.

ξ *Artesia Comitatus* concluditur ab Ortu Hannonia; à Septemtrione Flandria; ab occasu comitatu Bononiensi; à Meridie ipsa Gallia. *i*

ο b *Atrebatium munitissimum opidum* aliquot obsidionibus & cladibus nostra ætate memorabile, est ad Scarpam fl. Galliæ Regi hodie paret.

HEKELII.

c f. *Atrebatum*.

d Opulentissima & ornatissima.

e Olim dicta *Gesoria*.

f Claret *Episcopatu*, cui, *Archi Episcopo Remensi* licet subjecto, subest una Diœcesis ex quinque Episcopatibus.

g Sed hoc ingratum scelus atro crimine omninò adhuc damnandum est.

h Apud *Romano-Catholicos* magni nominis Theologi, Ecclesiastæ *Lovaniensis*.

i Fruitur clementissimo aëre, & producit omnia, præterquam Vinum, quod Incolarum negligentià potiùs evenit.

BUNONIS.

π c *Fanum S. Audemari* ad fl. Aa, urbs situ & arte munitissima. Hine tertio lapide paulo infra Læsæ amnis fonteis.

ρ d *Tervannæ* conspiciuntur rudera, anno 1552. eversæ. Hujus Provinciæ opidum est e *Hesdinum*, ad confluentes *Canche & Blangis*, à Carolo V. excitatum & egregie munitum: hodiè tenetur à Gallis.

σ *Hannonia* m clauditur finibus Flandriæ, Brabantiæ, Namurcensi Comitatu, Gallia & Artesia.

τ f *Montes Hannoniæ* opidum haud vetus est, ita distinctum à Bergis D. Vinnoci, *Wynoxbergen* in Flandria.

υ g *Valentiarum* ad Scaldim, ubi Rovallum recidit, in valle amœna sitarum, Respublica olim tam bonis utebatur legibus, ut Norimbergenses ad ejus exemplum suam Remp. instituisse scribantur.

φ *Cameracense* territorium alii ad Artesiam referunt; Opidum munitissimum est cum arce.

HEKELII.

k A quâ denominantur Panni illi variis figuris contexti, qui vulgò dicuntur *Panni d'Arazzo*.

l Et totius Regionis Metropolis. Quondam ipsius *Flandriæ* primaria erat Civitas.

m Olim *Pannonia* dicta, & deindè *Saltus Carbonarii*, atque etiam *Picardia Inferior*.

BUNO-

a Bierfliet. b Atrebatium. c Fanum S. Audomari. d Tervanna. e Hesdinum. f Montes. g Valentianæ.

(*a. Gallis Le Comta' de St. Pol.

(*b. Sic a veteribus scriptum; a recentioribus *h* demta *Valenciennes*.

cum agro suo singularem provinciam conficere videtur, quæ dicitur *Cambresis*.

IV. Caput est, quæ provinciæ nomen dedit, *Namurcum*, ædificiis magis valida quàm splendida. χ IV. Namurcum Gall. Namur. German. Namen.

V. Hic Ducatus nihil insigne habet, præter *Luceburgium* *, unde nomen Provinciæ; & ipsa urbs tam fœda, quàm satis natura loci munita. ⅄ V. Luceburgium. Luzelburg.

VI. Hujus caput est ω *Limburgium* urbs, minus inter reliquas XVII. provincias clara. *Falcoburgium* * a ac *Dalem*, duo Comitatus, portiones sunt Limburgiensis Ducatus. VI. Limburgium.

VII. Primaria α *Brabantiæ* urbs est β *Antverpia*, Gallis *Anvers*,

BUNONIS.

χ Continetur limitibus Hannoniæ, Brabantiæ, Leodicensibus, Lucemburgensibus & Galliæ, a *Namurcum* sive *Namurum*, ad Mosæ ac Sabis, seu Sambræ confluentes, munitum ac dives est n. In ditione Namurcensi lapis effoditur, unde excitatur ignis qui augetur aqua, exstinguitur oleo. *Ortelius*.

⅄ *Ducatus Lucenburgicus* habet ab Ortu Episcopatum Trevirensem: à Septemtrione Ducatum Limburgicum & diœcesin Leodicensem; ab Occasu Galliam; à Meridie Lotharingiam o. b *Luzeburgium* metropolim percurrit Elsa fl. Inde haud longe abest Palatium magnificum à *Petro Mansfeldio* excitatum, in quo nihil ad delicias deest. Est hic quoque ad Mosellæ ripas c *Theonis villa*, vulgo *Diedenhoven*, opidum munitissimum à Gallis anno 1643. expugnatum.

ω Ducatus hic ab Ortu habet Ducatum Juliacensem; à Meridie Ducatum Lucenburgicum; ab Occasu Episcopatum Leodicensem; à Septemtrione Geldriam. d *Limburgium* provinciæ caput ad Wesam fl. præcipiti saxo impositum, arte item & manu p validè munitum est: in ejus agro multum ferri ac æris effoditur. q

α Ducatus *Brabantia* habet ab Ortu Geldriam & Episcopatum Leodicensem; à Septemtrione partem Geldriæ & Hollandiam, ab Occasu Hannoniam & Flandriæ partem.

β f *Antverpiam* Dux Parmensis ponte supra Scaldim fluvium, qui pedibus bis mille quadringentis in latitudinem ibi patet, structo, obsidione cinxit, ac demum cepit anno 1585. r Nobile hic floruit Typographejon Christophori Plantini, ex quo prodiit opus Bibliorum Regium.

HEKELII.

n Gens armis dedita, civilis & ingeniosa, sed paucos habens Mercatores. *Gallicâ* linguâ utitur, eàque degeneri.

o *Ptolemæo* dicitur *Augusta Romanduorum*, quam *Alisontia* Fluvius, vulgo *Elsa*, f. *Alsitz*, interfluit. Heic Consilii supremi Sedes est & Tribunal, à quo provocatur *Mechliniam*. Hodiè est *Helena* illa, de quâ *Gallus* cum *Hispano privatim* & intra velum est digladiaturus.

p *Immò profundâ valle*.

q Cive gaudet *Romaclo Fuschio*, Medico erudito, qui varios scripsit Tractatus, inter illos *illustrium Medicorum Vitas*, itemque *Gilberto Philareto*, qui nomine *Limburgii* apud exteros maximè innotuit. Vid. celeberrimi mei *Quenstedtii* Dialog. de *Patriis illustrium Doctrinâ & Scriptis Virorum* p. 111.

r Cingitur vallo vastissimo, in quo dispositi Tiliarum ordines & amœnitatem, & opacitatem, deambulantibus præbent.

V BUNO-

a Namur. Germ. Namen. b Luzeburgiam. c Theonis villa. d Limburgium. e Brabantia. f Antverpia.

* Variè scribitur; a Gallis Latinè scribentibus *Luxenburgum*, Gallice *Luxembourg*; ab aliis *Lutzenburgum* vel etiam *Luzeburgium*.

(a* FALKENBOURG.)

VIII. Antverpia. Marchion. *Anvers*, Germanis inferioribus *Antwerpen*, superioribus *Antorf*, Emporium quondam totius Europæ celeberrimum, nunc etiam urbs totius terrarum Orbis splendidissima *b: arce sua
Bruxellæ. maximè nobilis. γ *Bruxellæ*, *Brussel*, *c magnifica urbs, re-
Sylva Ducis. ctorum Belgii Hispanici sedes, δ *Sylva Ducis*; *des Hertogen-*
Lovanium. *bosch* *d; ac ε *Lovanium*, vulgò *Leuven* *e, insignes urbes: Præterea ζ *Breda*, *Sevenbergen*, η *Bergen op Zoom*, θ *Lier*, *Herentals*, ι *Diest*, *Tienen*, & *Gemblours*, haud ignobilia sunt
IX. Mechlinia Dominium. opida, κ *Mechlinia*, *Mechlen* Germanis, *Malines* Gallis, quæ unam

BUNONIS.

γ a *Bruxellis* quoque sedes est summi totius Brabantiæ senatus: urbs ad Sin fl. posita est. ς

δ b *Sylva ducis* ε ad fluvios Dommelam & Aadam vulgo Aa sita, à Mosâ fl. distat spatio duorum milliarium, à Ravensteinio quatuor, ab Antverpia duodecim. Opidum est amplum, pulchrum, situ & industria humana adeo munitum, ut inexpugnabile videri possit: Fœderatarum tamen Provinciarum armis domitum est anno 1629. Tantum lintei hic singulis patatur annis, quantum ducentorum coronatorum millibus vendi possit; ad quod opificii genus aquæ vicinæ secreto naturæ beneficio multùm conducunt. Urbs illa natura & arte munitissima à Fœderatis Belgis domita & subacta est anno 1629. à quibus hodie tenetur.

ε c *Lovanium* ad Dilam amnem & Wortham torrentem situm quatuor mill. Mechlinia distat. Gandavo, aut ipsis Parisiis censetur amplius, si computantur suburbia. Academia hic instituta est anno 1426. Justo Lipsio quoque celebritatem debet. Hic Johannes Fridericus Saxoniæ Elector aliquamdiu captivus detentus est.

ζ d *Breda* ad Merke fl in ditione est Principis Auraufiæ ϑ, munitissima cum arce, à Mauritio singulari stratagemate capitur anno 1589. Ab Hispanorum Duce Spinola fame & XI. mensium obsidione expugnatur anno 1625. sed à Fœderatis Provinciis duobus mensibus recuperatur anno 1637. κ

η e *Bergen op Zoom* opidum munitissimum, quoddam quasi Hollandiæ & Zelandiæ vinculum, ab Hispanis frustra oppugnatum.

θ f *Lira* ad Nelam fluvium duobus Antverpia, & totidem fere Mechlinia milliaribus distat.

ι *Diesta* Baronia ad Demeram fl. Nicolai Clenardi patria est.

κ g *Mechlinia* in meditullio Brabantiæ sita, quatuor milliaribus distat Antverpia, totidem Lovanio, ac totidem Bruxellis. Dela fluvius mediam secat. Gaudet cœli temperie; unde Philippus I. & Carolus V. hic educati. Opidani innatam quandam habent venustatem morum ac urbanitatem, unde appellantur *de Meesters van Polit*. Academia olim floruit; Guicciardinus tradit, aliquando IX. filios diversorum regum, XXIV. Principum, XXIX. Comitum eodem tempore operam literis hoc in loco γ dedisse.

HEKELII.

ς In Fori extremitate ostenditur locus, ubi *Egmontanus* & *Hornius* Comites decollati. Plurima sunt hic *Ducum* & *Principum* Palatia magnifica. Fontes per Urbem crebri & elegantes. Turris, in quâ armamentarium, meretur videri.

ι A

a Bruxellæ. b Sylva ducis. c Lovanium. d Breda. e Bergen op Zoom. f Lier. g Mechlinia.

(*b Nimia prorsus exaggeratio; satis dixerat Cluverius si Antverpiam inter splendidas Orbis Civitates collocasset. At tantum abest ut sit totius Orbis splendidissima, ut ad Lutetiam, Londinum, Amstelædamum, Venetias, Genuam aliasque bene multas urbes non accedat.)

(*c Gallis *Bruxelles*; pronunciant *Brussellos*.)

(*d Gallis *Bois le-Duc*, Imperitis *Bolduc*.)

(*e Gallis Louvain.)

unam provinciam in XVII. conficit, inter nitidiſſimas Belgicæ merito numeratur. De cætero, & in Brabantia Ducatus λ *Arſchot*: Marchionatus *Bergen op Zoom*; Comitatus *Hoogſtraten* & μ *Megen*; Baronatus *Breda*, *Dieſt*, ν *Grimbergen*.

VIII. ξ *Zelandia* in inſulas complures diſſecta eſt; quarum nobiliores, *Walachria*, vulgo *Walcheren*. *Scaldia*, vulgo *het Landt van Schouwen*; & *Bevelandia Auſtrina*, vulgo *Zuyt-Beverlandt*. In Walachria urbs princeps eſt ο *Middelburgium*, celebre Emporium. Secunda eſt π *Vliſſingen*, (*Gallis *Fleſſingues*) proximus in Zelandia ex Gallia ac Britannia advenientium navium appulſus. ρ *Vera*, vulgo *ter Veer*, Scoticarum mercium

VIII. Zelandia. Walachria. Scaldia. Bevelandia. Middelburgium. Vliſſinga. Vera.

τ A vicino Nemore ſic nuncupata.

υ S. *Arauſionenſis*,

χ In Arce Navis adhuc cuſtoditur, quâ intraverant milites *Ordinum*, ceſpitibus, comburi heic locorum ſolitis, obtecti. Videndus quoque in atrio Arcis Hippelaphus, Equus pedes & caudam Cervi habens.

ψ Ubi & *Armentarium nobile*.

BUNONIS.

λ *Arſchotium* ad Demeram fluvium eſt.

μ *Megen* opidum munitum ad Moſam eſt.

ν *Grimberga* olim fuit celebris. Ad Provinciam hanc pertinet quoque *Gemblacum* vulgo *Gemblours*, abbatia, eruditorum olim Seminarium.

ξ Comitatus a *Zelandiæ* nomen ex re habet; mari enim undiquaque alluitur, & inſulis conſtat plurimis, ex quibus octo celebriores ſunt; præter inſulas memoratas ad Provinciam pertinent, Nord-Bevclandia, Duvelandia, Tola. z

ο b *Middelburgium*, Gymnaſio & ordinario deputatorum Zelandiæ Collegio quoque nobilis, elegans ac prope munita urbs, habet ſtapulam ſive forum vini, ex Hiſpania, Gallia aliiſque provinciis importati a. Tutiſſima & capaciſſima ibidem eſt navium ſtatio. Inde oriundus fuit *Petrus à Middelburgo*, inſignis Mathematicus, qui eo nomine Romam vocatus eſt. Scripſit ille de paſchatis celebratione.

π c *Vliſſinga*, duo millia paſſuum Middelburgo diſtans, urbs exigua quidem eſt, ſed arte & natura munita. Opportuno adeo ſitu eſt, & tam eximio portu ſpectanda, ut, quotquot fere ultro citroque commeant naves, hâc perpetuo tranſeant. Oceani Belgici habetur clavis. Quare Carolus V. inter cætera conſilia ſecretiora Philippo filio hoc etiam reliquit, ut quàm diligentiſſime tueretur hunc locum: quod dum ille per ſuos arce exſtructa violenter conatur efficere, Belgis portam aperuit ad libertatem recuperandam. Tenuit Urbem illam pignoris loco Eliſabetha Angliæ Regina ab anno 1585. & poſt illam Jacobus Rex ad annum 1616. quo deducto præſidio Auranſiæ Principi, Domino ſuo, reſtituta fuit. Habet Princeps ille ibidem palatium ſuum.

ρ *Vera* ſeu *Campoveria* munita, eſt in ditione Principis Auranſiæ. b

HEKELII.

z *Hæc*, aliàs quippe *Tolana*, vulgo *Tolen*, dicta, *duo* habet *Oppida* ſatis laudata, *Tolam* & *Div. Martini Aggerem*. *Illa* circuit quatuor tantummodò Germanica Milliaria, neque, niſi *Vicos* & *Pagos* habet *Iſta* autem quondam erat *fertilis* & *amœna*, antequam Anno M. D. XXXII. penitus inundaretur.

a Undè *Gallis* l'Eſtappe du vin de France & d'Eſpaigne.

b In hâc Urbe videnda ſunt tormenta aliquot, *Caroli V.* Imperatoris nomine inſcripta. Juxta Portam hoſpitium eſt amœniſſimum, ex quo in *Mare* & *Ziriczeam* uſque, alterius Inſulæ Urbem ad aliquot

a Zelandia. b Middelburgium. c Vliſſinga.

mercium Emporium. In Scaldia insula est *σ* *Sirickzea*, oppidum satis nitidum.
Gusa. In Bevelandia, *τ* *Gusa*, vulgo *ter Goes*.

IX. Hollandia. IX. *υ* *Hollandia* ob frequentia in varias Mundi parteis commercia totius Belgicæ celeberrima potentissimaque, dividitur in *Septemtrionalem* & *Australem*. *Septemtrionalis* Hollandiæ pars meridionalis, crebris lacubus intersusa, *Waterlandt* incolis vocatur. Princeps dignitate est totius Hollandiæ urbs
Dordracum. *φ* *Dordracum*, vulgo *Dordrecht*, & *Dort*, in ipsis lacuum, quos Mosa Vahalisque efficiunt, undis sita; vini Rhenani frequenti mercatu nobilissimum Emporium. At maxima po-
Amsterodamum. tentissimaque omnium est *χ* *Amsterodamum*, vulgo *Amsterdam*,

Leucas remotam, prospectus amœnissimus. Vid. *Jodoci Sinceri* Itinerar. *Galliæ* p. 381.

BUNONIS.

σ *Zirikzea* antiqua multis & insignibus gaudet privilegiis. Portu ejus aliquando arenis obducto, novus apertus est.

τ *Gusa* ad ostium Scaldis est opidum satis lautum.

υ a *Hollandia* Comitatus fines habet ab Ortu Trans-Isalaniam *c* & Geldriam: à Septemtrione Frisiam: ab Occasu mare Germanicum, & insulas Zelandicas, à Meridie Brabantiam. *d*

φ b *Dordracum* urbs pervetusta, Hollandiæ olim caput, *e* Mervæ incumbit, quod flumen ex Rheno, Mosa, & Linga urbem præterfluentibus, nascitur. Anno 1521. Vahalis simul & Mosa, exæstuante in eos Oceano, ex agro inter hanc urbem & Brabantiam interjecto effecerunt immensum illum aquarum gurgitem, absorptis violenter 72. egregiis pagis, & in iis plus centum hominum millibus; qui cum omnibus suis fortunis miserando illo diluvio perierunt; & tum urbs illa à continente fuit avulsa ac instar insulæ destituta: nunc incolarum industria non exiguum agrum undis ereptum mœnibus suis rursus conjunxit, propria fere harum gentium arte. Est verò pulchra, dives, potens, amplis & elegantibus ædificiis ornata, & celebris Synodo, quam Reformati anno hujus seculi 19. ibidem celebrarunt. Dordraco oriundus fuit *Paulus Merula* & *Janus Rutgersius*. *f*

χ c *Amstelodamum* nomen sortitum est ab *Amstela* fluvio, & voce Teutonica *Damm*, quæ significat *aggerem*. Fuit olim vicus à piscatoribus inhabitatus; sed à trecentis abhinc annis in tantam excrevit urbem. Anno 1601. ædes plusquam sexcentæ privatorum opibus à fundamentis fuerunt exstructæ. Bursa, *die Boerse*, Templum australe, *die Suder Kirchen*, & Curia, splendida sunt ædificia, quæ nulli in Europa splendore & magnificentia facile cedant. Sunt ibi quoque rigidioris disciplinæ ergastula *das Zuchthausz*, in quo mares; & alterum, *das Spinhausz*, in quo fœminæ labore exercentur *g*. *Tota urbs* palis prælongis & crassis superstructa; unde argute quidam, *si*, inquit, *videri posset heic fundus, numquam quisquam amæniorem vidisset sylvam.* Civium incredibilis ibi est frequentia: & fere major quotidie advenarum concursus. Non enim unius provinciæ, sed totius Orbis emporium est; de *Amstelodamo*, quod *Sallustius* olim de Carthagine, *silere melius puto, quam pauca dicere.*

HEKELII.

c H. e. *Maris Germanici* Sinum.

d Et *Mosam* Amnem. Incolæ hujus Regionis sunt proceri, formosi, civiles, humani, ingeniosi, divites, potentes & bellicæ laudis præ cæteris clari.

e Et Metropolis.

f Ac *Gulielmus Lindanus*, Episcopus *Ruramondensis*, & posteà *Gandavensis* Ecclesiæ Doctor, Pontificius & Antagonistæ Orthodoxorum acerrimus.

g Porrà

a Hollandia. b Dordracum. c Amsterodamum.

dam, opulentissimum ad Oceanum Germanicum Emporium: ⚓ *Lugdunum* Batavorum, vulgo *Leyden*; omnium Belgica- Lugdunum. rum, nedum Hollandicarum, amœnitate salubritateque splendidissima: ω *Delphi*, vulgo *Delft*, *Guilielmi Principis Au-* Delphi. *riaci*, Illustrissimi Principis Mauritii parentis, cæde insignita civitas: α *Roterodamum*, *Rotterdam*, natalibus *Erasmi Rote-* Roterodamum. *rodami* clara secundum ab Amstelodamo Emporium. β *Haga-* Haga. *Comitis*,

g Porrò *Orphanotrophium* pro utroque sexu, *Xenodochium* pro peregrinis morbo infectis, *Gerontotropheum* quod verè *Pauperum* dici potest *Palatium*, *Ædes* pro *deliris* utriusque Sexus, *Domus Indiæ Orientalis*, *Domus Indiæ Occidentalis*, *Domus Organica*, &c.

BUNONIS.

⚓ a *Lugdunum* à Romanis olim putatur conditum: fuitque Prætoris Romani perpetua sedes. Cœlum habet temperatius, quam cæteræ Hollandiæ partes. Diuturnam superiori seculo Hispanorum forti ac constanti animo sustinuit obsidionem; Inde Academia, præeunte Guilhelmo Arausino Principe, ornata est. Lugdunensis erat perfidus ille impostor & anabaptista, *Joannes Buchold*, sartor, vulgo *Johann à Leyda* dictus; qui intra quadam malitia & inauditis commentis se regem fecit Monasterii, anno 1534. sed tamen urbe capta atroci supplicio demum affectus h. Edidit vero Leida complures viros eruditione præstantes, *Johannem Gerbrandum*, *Nicolaum Leontium*, *Janum Dousam*, &c. i

ω b *Delphi* seu *Delfium* ab alveo seu fossa & aquæ ductu ex Mosa in urbem perducto nomen habet. Fossam enim vulgo appellant *Delf* k. Anno 1536. fortuito incendio major ipsius pars conflagravit: sed ex ruinis surrexit pulchrior. Ciconiæ tum visæ sunt magno conatu anniti, si qua pullos flammis possent eripere; & quum ob pondus corporum nequirent, expansis alis sobolem suam obtexerunt; Quædam etiam pertinaciter pullis adhærentes eodem incendio haustæ sunt. Multi enim in domorum culminibus avium istarum conspiciuntur nidi; quod ad illarum pastionem urbs loco opportunissimo sita est. *Guicciardinus.*

α c *Roterodamum* propinquum Mosæ est & ad Roteræ fl. unde nomen desumit, fauces l. Varias olim calamitates expertum in amplissimam excrevit urbem; idque eo potissimum tempore, quo ab Hispanis desertum fuit. Et superioribus quoque annis magna accessio facta est. Heic bona coquitur cerevisia; quæ istis in terris magnopere expetitur. Haud procul summo templo est statua ænea Erasmo à senatu posita.

β Roterodamo tribus leucis distat *Haga* d non pulcherrimus modo, sed ditissimus quoque, & fortassis etiam maximus universæ Europæ pagus, Aurausius Princeps ibi pulcherrimum habet palatium m. Semileuca fere ab Haga situs est pagus e *Lausduna* n, ubi cœnobium, in quo Margaritæ Comitis monumentum cum inscriptione; ex qua cognoscitur, Margaritam illam anno ætatis suæ XLII. ipso die parasceves hora nona ante meridiem, anno salutis 1276. peperisse infantes vivos promiscui sexus numero trecentos, sexaginta quatuor: qui, quum sacramentum baptismi accepissent, cum matre expirarunt. Singuli infantes narrantur fuisse pulli duntaxat gallinacei magnitudine. o

HEKELII.

h Iconia ejus, ut & uxoris *Elisæ* vid. ap. *Joannem Meursium* Lib. 5. *Athen. Batav.* Cap. XXV. p. 78. Edition. posterior. ubi Historia prolixè est descripta.

i Hujus splendidissimæ atque amœnissimæ Urbis Academiæ Doctores olim fuere Jacobus *Golius*, Abrahamus *Heidanus*, Daniel *Heinsius*, Justus *Lipsius*, Claud. *Salmasius*, Jacob. *Triglandius*, Marc. Zuer. *Boxhornius*, atque plures alii, quos ipse *Leidensis* Doctor præstans, *Joannes Meursius*, in ATHENIS BATAVIS utriusque Edition. dignissimè laudavit.

a Lugdunum. b Delfium. c Roterodamum. d Haga. e Lausduna.

Comitis, vulgo *des Graven-Hage*, nobilissimus totius Europæ vicus, multisque urbibus præferendus; Comitum quondam Hollandiæ, nunc Consilii Confœderatarum Provinciarum universalis sedes: huc quippe, quoties de communibus negotiis decernendum est, universæ provinciæ conveniunt. Sunt prætereà nobiles urbes, γ *Haerlem*, δ *Goude*, ε *Geertrudenberge*, ζ *Alckmaer*, η *Edam*, θ *Hoorn*, ι *Enckhuysen*. In insulis Austra-

k Patria fuit *Hugonis Grotii*, quem *Heinsius* Pater *maximum Hugonem* appellavit.

l Quasi dicas *Rotera Agger*.

m Aquis & fossis undique cinctum & munitum.

n *Joannis Meursii*, Viri celeberrimi, Patria.

o Vid. *Gotfr. Hegenitii* Itinerarium *Frisio-Hollandicum* p. 141. Edit. *Lugd. Batav.* Anno M. DC. XXX. in 16. f. ut & *Sinceri* Itinerarium *Galliæ* p. 395.

BUNONIS.

γ a *Harlemum* p ad Sparam fl. Amsterodamo tribus distat leucis. Albani ducis crudelitatem experta hæc urbs, incendio etiam deformata; sed pulchrior surrexit, & incolarum numero adeo aucta est, ut superioribus annis hic supra xxv. millia hominum fuerint numerata eorum, qui sexagenariis minores, & pubertatis annos egressi varias artes mechanicas & mercaturam exercebant. Artis Typographicæ inventionem urbi huic adscribit *Hadrianus Junius*. Anno Christi 1403. mulier quædam marina, sive *Siren* dicenda est, à piscatoribus capta Harlemi plures annos vixit. Vestita & assuefacta paulatim esui panis, lactis, & aliorum id genus ciborum; etiam nere & reliquum opus domesticum exsequi didicit; crucis insuper signo honorem & reverentiam exhibens, aliosque usurpans ritus, quos à domina docebatur; sed semper muta mansit. *Guicciardinus*.

δ b *Gouda* ad Isalam Leidâ distat quatuor leucis majoribus, opidum lautum & prævalidum est. Hic conceptus & utero gestatus est *Erasmus*.

ε c *Gertrudis mons* q ad Mervam fluvium clupearum piscatione celebre opidum est.

ζ d *Alcmaria* Harlemo quinque leucis distat, egregie munita; unde Hispanus fortiter repulsus est; Lacubus erat circumcincta r, qui siccati circumducto valido aggere in arva & pascua sunt conversi. Heic magna casei butyrique paratur copia. *Petrus Forestus* Medicus fuit Alcmarianus. s

η e *Edamum* ad Idam seu Edam fl. & lacum hodie exhaustum, qui in arva & pascua conversus est: Plurimæ ibidem ædificari solent magnitudine simul & specie commendabiles naves. Lautissimus quoque in territorio circumjecto premitur caseus, idque tam incredibili copia, & cum tanto civium quæstu, ut universum opidulum inde locupletetur.

θ f *Horna* duabus ab Edamo leucis ad eundem sinum seu lacum Flevi sita à portu tortuoso videtur dicta; opidum peramœnum, dives & satis amplum, tutum habet portum. Gaudet mercatu anniversario præter hebdomadarios; quibus ibi tanta copia casei butyrique advehitur, ut solus, qui spectaverit, credere possit. In urbe illa natus est t *Hadrianus Junius*, professione Medicus, & in omnibus liberalibus scientiis versatissimus, Poëta eximius, & Philosophus celebris. v.

ι g *Enchusa* abest Hornâ tribus leucis, ad eam maris Australis (vulgò *Zyyder Zee*.) partem, quæ Frisiam adspicit: Opidum lautum ac munitissimum, portu prorsus mirabili. Ædificantur ibi quoque naves plurimæ. Habet urbs illa peritissimos naucleros, & industrios valde navales socios.

HEKELII.

p *Petri Scriverii*, d. XII. Jan. Anno M. D. LXXVI. nati, Patria.

q S. *Gertrudi-Berga*.

r Unde

a Harlemum. b Gouda. c Gertrudis mons. d Alcmaria. e Edam. f Horna. g Enchusa.

Auſtralibus eſt ϰ *Briel*, haud poſtremum provinciæ opidum, & itidem λ *Geerfliet*, Septemtrionali Hollandiæ adjacent Inſulæ duæ, μ *Texel* & ν *Flielandt*, navium ſtationibus celebres. De cætero eſt in Hollandia Comitatus ξ *Egmont*, Baronatus ο *Brederodiorum*, π *Vianen*. Texel. Flieland.

X *Trajectenſis* ſive *Ultrajectenſis* ρ provincia, nomen accepit x. Trajectenſis provincia.

r Unde & a copiâ *Lacuum* URBI nomen inditum volunt, qs. *Al-Meer*.

ſ Qui primam in *Medicina* Lectionem & Orationem pro laude *Ejus* in Academia *Lugdunenſi* habuit. Leg. *Meurſius* loc. cit. Lib. II. p. 99. & *Melchior Adami* in *Germanor. Medicor.* Vitis p. 318.

t D. I. Jul. ſuperioris Seculi A. XIII.

v Denatus a. *Middelburgi* d. XVI. Jun. Anno LXXV. ejusdem Seculi, ibidemque ſepultus honorificè.

BUNONIS.

ϰ a *Briela*, in inſula Vorna jacet, quà Moſæ fluminis alveum Rhenus Oceano affundit. Opidum hodie valde munitum iſtud eſt, quod omnium primo, de improviſo & præter omnem Ducis Albani ſpem, ductu Comitis Marchiæ, calendis ipſis Aprilibus anni 1572. occuparunt extorres Belgæ. Deſciverunt paulo poſt Fliſſinga, Enchuſa, & alia quædam opida, non ſine ingenti rerum & ſtatus mutatione. Superioribus annis urbs illa Eliſabethæ Angliæ Reginæ ab Ordinibus pignoris loco tradita, & per annos multos præſidus Anglicis inſeſſa; Sub regno Jacobi I. Angliæ Regis redemta & reſtituta fuit, præſidiumque Anglorum deductum. Nunc Fœderatorum milite cuſtoditur.

λ b *Geerflietum* in eadem, cum Briela eſt inſula, opidum mediocre. Ager ejus quàm optimus, & cum tritici mire ſpecioſi, tum & aliarum egregiæ bonitatis ſegetum fertiliſſimus eſt. Briela duarum leucarum intervallo abjuncta eſt c *Geerea*, vulgò *Goeree* inſula cum opidulo cognomine. Olim commerciis & navigationibus floruit. Nunc portu hinc obſtructo, inde infeſtum habens Oceanum, multum de priſtino ſplendore amiſit.

μ d *Texel ſeu Teſſalia, inſula copioſa & omnibus rebus affluens, contra maris impetus partim collibus areneſis, partim aggere communitur. Ager magnam partem eſt paſcuus, in quo multi oberrant pecudum greges. Ampliſſimum & pulchrum ibi eſt municipium nullis clauſum mœnibus, quod eodem cum opidis jure & Magiſtratibus gaudet.*

ν e *Flevolandia*, Hollandis *het* f *Vlielandt*, à Flevo nomen ſortita eſt, quam mytuli, vel ſi mavis muſculi illi marini, Belgis *Moſſelen* dicti, vel inprimis commendant. Cæteræ ad Hollandiam inſulæ pertinentes ſunt g *Schellingia*, quinque pagis habitata, armento dives; h *Wieringia* ab alga marina dicta putatur, cujus ibi tanta eſt copia, ut ea aggeres ſartos tectos conſervent. In ſinu, qui mare Auſtrale, (*Zuyder-Zee*) ſunt i *Urk* & k *Ens*. Ad oſtium Moſæ l *Voorna*, m *Goerea*, n *Over Flackee*, in qua opidum o *Smoerdick*.

ξ p *Egmonda* Oceano ab occaſu propinqua eſt, & ab Alcmaria ſesquileuca, à Bevervico duabus leucis diſtat. Pulcher profectò & concinnus admodum pagus, inſignem habet arcem.

ο q *Brederodiorum* antiquiſſima gens cognomen habet à *Bredroda* arce, quæ medio ferè inter Harlemum & Bevervicum itinere jacet.

π r *Viana* poſita eſt ad lævam Leccæ ripam, & Schoonhoviâ ϰ duabus tantum leucis abeſt.

ρ *Provincia Ultrajectina*, etſi cum Hollandia conjunctiſtima, peculiaris tamen & diſtincta ditio eſt. Ea præter metropolin *Ultrajectum*, quatuor opida complectitur; *Duroſtadium*, *Rhenam*, *Amersfordiam*, & *Montfortium*. Cingitur Provincia illa a Septemtrione, Occaſu & Meridie pœnè omni ex

a Briela. b Geerflietum. c Goerea. d Texel. e Flevolandia. f Vlieland. g Schelling. inſ. h Wiering. inſ. i Urk inſ. k Ens inſ. l Voorna inſ. m Goerea inſ. n Over Flachee. o Smoerdick. p Egmonda. q Brederoda. r Viana.

cepit à capite ſuo ſ *Trajecto*, ſive *Ultrajecto*, vulgo *Utrecht*, vel *Utert*. Urbs eſt ampla atque magnifica, Epiſcoporum quondam Friſiorum ſedes. Eſt & τ *Amersfort*, haud ſpernendum opidum.

XI. Geldria. XI. *Geldriæ Ducatus* υ in duas hodiè ſecatur parteis: quarum altera Hiſpanici *, altera Confœderati juris eſt. *Hiſpanicæ*

ex parte Hollandiæ finibus, ab Ortu terminatur Ducatu Geldriæ. *y*

HEKELII.

x Patriâ quippe eruditiſſimi Viri *Christophori Longolii*, Oratoris clariſſimi, *Patavi* ſepulti.

y Potitur agro bono & fertili, qui magis ſeminatur, quam *Hollandia*, quia non adeò humilis eſt ac humidus, ſicut illa.

BUNONIS.

σ a *Trajectum* ſitum eſt ad veterem Rheni alveum, cujus aquæ in Leccam ſunt derivatæ. Illud notatu dignum, eo loco poſitam eſſe hanc urbem; unde unius diei itinere, pedibus pervenire queas, ad quodcunque libuerit è quinquaginta *z* opidis, Ultrajectum circumſtantibus. Poteſt quis manè urbe hac egreſſus ad quodvis è ſex & viginti opidis etiam lento gradu inambulans accedere, genio inibi indulgere, & veſpere domi rurſus ad cœnam adeſſe. Habebat *Ultrajectum* munitiſſimam arcem à Carolo V. exſtructam, quam opidani anno 1577. dejecerunt. Eſt verò ipſa urbs ampla *a*, concinnis & elegantibus ædibus exornata, Epiſcopatu olim nobilis *b*. Ultrajectinus fuit *Hadrianus VI.* Pontifex Romanus, ex Germanorum gente poſtremus. Hic Papa factus nomen ſuum in baptiſmo acceptum *c* mutare noluit. *d*

τ b *Amersfordia* à Trajectu *Ema fl.* quod vulgo *de Eem*, nomen ſortita, ab Ordinibus noſtro ſeculo egregie muniri cœpit, variaque opera exterius adjecta. c *Duroſtadium*, olim *Batavodurum*, ſitum eſt ad illum Rheni alveum, quem *Leccam* vulgariter appellant. Vetuſtiſſimum eſt opidum, cujus mentionem facit *Corn. Tacitus*. A Normannis *e* olim fuit exciſum *f*. Præſules Ultrajectini ibi fere ſedem habere ſolebant ob amœnitatem & commoditatem, quam vitæ humanæ præſtat. d *Rhena g* ad Leccam poſita egregiè munita eſt: Inde Trajectum petentibus vaſti occurrunt campi, & prædivites venæ ceſpitis uſtibilis *h*. e *Montfortium* ad Iſalam poſitum, paucis abhinc annis incendio miſerè deformatum eſt.

υ f *Geldria* à Septemtrione habet Friſiam: ad Occaſum eſt Sinus Auſtralis, vulgo *Zuyder-Zee*, Hollandia & Ultrajectina ditio: à meridie partim Moſa eſt, qui eam à Brabantia diſtinguit; partim Juliacenſium finibus clauditur: ab ortu Rhenus eſt, & Cliviæ Ducatus. *i*

HEKELII.

z Seu, ut alii volunt, ſexaginta.

a Mœnibus valida.

b Collegiiſque *Canonicorum* dives.

c Ideò, quod ex humili loco & paupertima domo ad tantos honores adſcenderit.

d Fuit & Patria *Guilielmi Canteri* & *Joannis Heurnii*, Virorum ſat illuſtrium. Academiam, qua claret, *Joan. Georgius Grævius*, *Numburgenſis*, ſolidiſſimâ eruditione & ſummâ celebritate ſuâ clariorem adhuc reddit.

e Et *Dacis* penitus.

f Ex hoc prodiit M. Walterus, Grammaticus, ut teſtis eſt *Cornelius Haemrodius* in *Batavia* brevi Deſcript. p. 33. Arcem ſatis munitam habet.

g Et Rhenia.

h Patria doctiſſimi Viri, *Gerardi Liſtrii*, Scriptoris clariſſimi; famoſa autem olim *diva Cunera* cineribus.

i Regio campeſtris eſt cum paucis Montibus, ſed paſſim Nemoribus multis & utilibus

a Trajectum. b Amersfordia. c Duroſtadiom ſeu Batavodurum. d Rhena. e Montfortium. f Geldriæ fines.

(* Hiſpanicam Geldriam à Rege Boruſſiæ poſſideri jam innuimus.)

panicæ Geldriæ caput est φ *Ruremunda*, ſedes Epiſcopalis & conventus juridicus; dein χ *Gelder*, quæ nomen Ducatui dedit: poſt eam ψ *Venloo*. *Geldria Confœderata* in tres dividitur potiſſimum portiones: quarum *Velavia*, vulgo *de Veluwe*, urbes habet ω *Arenacum*, vulgo *Arnhem*, caput in hac parte, ac ſedes olim Ducum, nunc conventus Juridicus totius provinciæ. Poſt hanc ſunt & α *Harderwicum*, & β *Elburgum*. *Betavia* altera pars, hodiè *de Betuwe*, veteris *Bataviæ* nomen fert *: in hac ſunt Comitatus γ *Buren*, & δ *Culenburg*, Ruremunda. Venloo. Velavia. Arenacum. Betavia. Buren. Culenburg.

libus ornata. Fertiliſſima eſt præcipuè tritici; paſcua habet optima, adeò ut ex ultimâ *Daniâ* emacerata armenta huc saginanda mittantur.

BUNONIS.

φ a *Ruræmunda* ad Oſtium Ruræ fluminis, quod ad ipſam urbem aquas ſuas in Moſam exonerat: unde nomen id obtinuit. *Oſtium* enim, ſive *Os*, Teutonibus dicitur *Mond* k. Diſtat urbs hæc à Venlona itinere trium leucarum: eſtque & civibus frequens, & opulenta, ſitu & munitione valida. Ædificiis erat concinna, ſed anno 1665. incendio miſere deformata eſt. Leucæ unius intervallo Ruræmunda diſtat b *Keſſelia*; olim *Caſtellum Menapiorum*, quod nomen & ſitus indicant.

χ c *Geldria* eſt opidum mediocre, *ſatis* tamen munitum.

ψ d *Venlona* ad dextram Moſæ ripam ſita eſt. Inter Venlonam & Bercam *foſſa S. Mariæ* ſive *Eugeniana* duci cœpta eſt anno 1626. XXIV. ſtationibus munita ab Hiſpanis, ſpe Rheni aquas in Moſam deducendi, ſed irrito conatu. In Hiſpanica ditione præterea ſunt e *Stralen* arx munitiſſima, f *Wachtendonck* ad fl. Niers, g *Montfort*, h *Hoorne*, i *Moers*, k *Crevelt*.

ω l *Arenacum*, opidum antiquum, & elegans dextræ Rheni ripæ impoſitum, à foſſa Druſiana abeſt mille paſſus.

α m *Harderwicum* ad ſinum Auſtralem, (*Zuyder-Zee*) commodum habet portum l. An. 1503. incendio fere totum vix trium horarum ſpatio periit, quinque aut ſex domibus exceptis; ſed brevi reſtauratum eſt.

β n *Elburgum* opidulum non inelegans ad eundem jacet ſinum. In *Velavia* quoque ſunt o *Wagening* & p *Hattem*. m

γ q *Buren* Comitatus ſui juris ditio eſt, Geldriæ contermina, neque ejus territorio includitur. Opidum jacet haud procul Linga flumine ad torrentem exiguum. n

δ r *Culenburgum* lævæ Leccæ ripæ appoſitum, Burâ leucæ itinere abeſt. Opidum ſatis elegans eſt cum arce munitiſſima. Suo hodie regitur Comite.

HEKELII.

k Heic natus eſt *Gerardus Joannes Voſſius* Anno M. D. XLIX. qui à *Petro Tiarâ*, primo Academiæ *Lugdunenſis* Rectore, d. V. Maji Anno prædicti Seculi LXXVIII. inter Academiæ membra inſcriptus eſt *Lugduni Batavorum* hoc nomine: *Joannes Alopecius*, *Ruremundanus*, ut refert *Meurſius* Lib. II. *Ath. Batav.* p. 269. ſeq. Patria quoque fuit *Ælii Everardi Vorſtii* d. XXVI. Jul. Anno M. D. LXV. ibidem nati.

l Olim cùm Litterarum Gymnaſio, tum bellicis tumultibus celebrior; hodiè verò piſcium marinorum nundinatione non modicum faciens quæſtum.

m Hæc ad *Iſala* Fluminis Ripam eſt condita, & ad hoſtileis impreſſiones ſuſtinendas utcunque munita. Illam autem ad *Rhenum* putamus modicum id Oppidum, quod olim *Tacitus Vadam*, ſeu, ut habent aliqui Libri, *Wagdam* appellavit.

n Arcem habet munitiſſimam.

X BUNO-

a Ruræmunda. b Keſſelia. c Geldria. d Venloo. e Stralen. f Wachtendonck. g Montfort. h Hoorne. i Moers. k Crevelt. l Arenacum. m Harderwyk. n Elburgum. o Wagening. p Hattem. q Buren. r Culenburgum.

(* Hæc fuit *Batavorum inſula* a Veteribus paſſim laudata.)

lenburg, eodemque pertinent duæ munitissimæ urbes ε *Bommel*, & ζ *Noviomagus*, vulgo *Nimmegen*, & *Nieumegen*. *Tertia* pars antiquæ Geldriæ est *Comitatus Zutphaniensis*, quæ unam in XVII. conficit per se provinciam. Nomen habet à capite suo η *Zutphen*: sunt prætereà nobilia munimenta, θ *Grolle*, ι *Bredeford*, κ *Lochem*.

Noviomagus.
XIV. Zutphania.
Zutphen.

XII. *Trans-Isalania* λ nomen habet à situ trans Isalam flumen. Dividitur in tres parteis: *Salandt*, *Twente* & *Drente*. Tota provincia celebratur tribus quondam liberis civitatibus, μ *Deventer*, ν *Campen*, ξ *Swolle*, nunc etiam eodem nomine glorianti-

XII. Trans-Isalania.
Deventer.
Campen.
Swolla.

BUNONIS.

ε a *Bommelia* ad sinistram Vahalis ripam est, Bura duabus leucis abjuncta; insulæ, quæ vulgo *Bommelwert*, caput, opidum pulchrum & validum.

ζ b *Noviomagus* olim Imperii urbs ad Vahalem sita, unde ad Arnhemum fossa utriusque civitatis sumtibus est deducta o. Complura monumenta antiqua Romanorum, itemque nummi ibidem sunt reperti. Est locus urbi pœnè contiguus, qui vulgo *den Roomschen Voet*, id est, *pes Romanus* appellatur.

η c *Zutphaniam* Berkela amnis interfluit, qui extra urbem Isalæ miscetur. Lauta admodum, Teutoburgo sesqui leucæ, Arnhemio quatuor, Noviomago sex plus minus leucarum itinere distat. Mauritius Auransiæ Princeps eam anno 1591. intra quintum diem in suam redegit potestatem, & adeo muniit, ut in validissimis Belgicæ Fœderatæ hodie habeatur urbibus.

θ d *Grolla* ad Slingam fl. posita egregie munita Hispanis erepta est.

ι e *Bredefortia* in palustri loco sita est.

κ f *Lochem* ad Berkelam fl. jacet. Ad hanc Geldriæ partem etiam pertinent g *Tiel* ad Mosæ Vahalisque confluentes, h *Schenkenschantz* fortalitium munitissimum, à conditore suo *Schenkio* ita dictum, in insula *Gravenwert*, inter Rhenum ejusque alveum, Vahalim, positum, i *Battenbourg*, *Munitio S. Andrea sive* k *Fort S. Andres*, auspiciis Andreæ Austriaci Cardinalis excitata, cui in vicina insula *Voorn* Mauritius Princeps aliam opposuit arcem, à suo nomine appellatam.

λ l *Trans-Isalania* p à situ trans Isalam dicta, fines habet ab Ortu Westphaliam; à Septemtrione Frisiam q & Groningense Dominium: ab Occasu fretum Australe, *die Zuyder-Zee*: à Meridie, Geldriam.

μ m *Daventria* ad dextram Isalæ ripam Swolla 4. leucis abest, ut natura, ita Mauritii Principis consilio munitissima reddita est. Proditione Wilhelmi Stanlei in Hispanorum venerat potestatem: anno 1587. sed à Mauritio Principe recuperata est anno 1591. r

ν n *Campi* ad lævam Isalæ ripam, adeoque ad ipsas fauces, sunt positi, quinque circiter à Daventria leucis: urbs mole & momento magna ac concinna s. Mercatura olim erat florentior; sed hodie ostium fluminis limo impeditum onerarias naves non capit. Campis prægrandi leuca distat.

ξ o *Swolla*, ad torrentem ignobilem, qui aquas suas in *Vidrum*, qui vulgo *Vecht*, exonerat, haud procul ab Isala sita, unde vallum perductum & tria posita sunt castra. Urbs munitissima est.

HEKELII.

o Heic nati sunt *Petrus Canisius*, Jesuitarum Hector, CANIS AUSTRICUS, quòd in *Austriâ* plurimùm versaretur, alioquin dictus, *Gerardus Falkenburgicus* aliis *Falenburgius*, *Nonni Panopolitæ* interpres felicissimus, *Joannes Bronchorst*, ut & multi alii.

p Quæ Incolis *Ouverissel* dicitur.

q *Occidentalem*.

r Heic natus est *Everhardus Bronchorst*, ICTus

a Bommel. b Noviomagus. c Zutphen. d Grolla. e Bredefort. f Lochem. g Tiel. h Schenckenschantz. i Battenbourg. k Fort S. Andres. l Trans-Isalania. m Daventria. n Campi. o Zwolla.

riantibus. Sunt præterea duo insignia munimenta, *ο* *Steenwyck*, & *π* *Coeverden*; quorum illud satis egregium opidum. Steenwyck.

XIII. *Frisia*, quæ *Occidentalis* cognominatur, vulgò *West-Vrieslandt*, caput habet *Leovardium*, *Leeuwarden*, urbem splendidam, ac magnificam, ubi conventus Juridicus totius provinciæ, præfectorumque sedes. Sequuntur *Harlingen*, celebris portus *a* *Franeker*, *Sneek*, XIII. Frisia Occidentalis. Dominium Leovardium.

XIV.

ICTus & Polyhistor summus, ut referunt *Meursius* Lib. II. *Athen. Batav.* p. 145. & *Quenstedius* in Dialog. de *Patriis Virorum illustr.* p. 126.

ς Pontem habens ligneum ad utramque Fluminis Ripam pertingentem. Patria *Joannis Campensis*, viri doctissimi, qui *Davidicis Psalmis* egregius Paraphrastes, nec-non *Hermanni Torrentini*, Grammatici, ut quidam putant. Leg. *Hamrodius* loc. cit. p. 27.

BUNONIS.

ο a *Steenvicum* opidum exiguum, sed, ex quo à Mauritio Principe captum, valide munitum, assidet Blocsilæ amni, Meppela leucæ spatio dissitum.

π b *Covordia* quinque leucis Swolla distans arcem habet munitissimam magni momenti; quum aditum in utramque Frisiam intercludat. In provincia illa etiam sunt c *Vollenhoven*, ad sinum Australem, qui vulgo *Zuyder-Zee*, opidum lautum cum arce diruta. d *Geelmuden* ad Vidri ostium arcem habet munitissimam; inde haud procul e *Hasselt* ad eundem jacet fluvium, opidum opulentum. f *Meppel* sine mœnibus, unde bituminosus cespes in Hollandiam devehitur. g *Assen* cœnobium; h *Ootmarsen*, i *Oldenzeel*, k *Almeloo*, l *Ryssen*.

ρ m *Frisia* hæc concluditur intra Oceanum, Flevum lacum, Groningense dominium, & Trans-Isalaniam *ς*. Dividitur in *Ostergoam*, *Westergoam*, & *Septem Saltus*, *Sevenwolden*. In *Ostergoa* sunt n *Leowardium* & o *Doccumum*, Gemmæ Frisii *υ* patria; ubi asservatur manuscriptus Euangeliorum codex, quo usus traditur S. Bonifacius *χ*. In *Westergoa* est p *Harlinga* in litore posita, emporium nobile & frequens *ψ*, Franekera tantum leucâ distans. Quòd adjacentes agri apertis aquarum claustris inundari possunt, expugnatu difficilis est. In eadem Westergoa sunt, q *Sneca*, opidum antiquum *Joachimi Hopperi* JCti patria: r *Bolswerda* portu gaudens satis commodo: s *Worcum* ad mare portum habens: t *Staverna* olim nobilis, cujus portus arenis nunc obstructus est: v *Hindelopa* mœnibus carens, objectis aggeribus ægrè servatur; à piscatoribus incolitur; x *Ilsta* fossâ tantum munita & *Slota*. y *Septem Saltus*, *Sevenwelden* nullas habens urbes; at pagos 77. & cœnobium unum. Solum ibi sterilius est; rigatur b *Kindero fl.* Incolæ sunt bellicosi. Frisiæ objacent insulæ duæ, z *Amelandia*, tribus habitata vicis, & a *Sciermonicoga*.

HEKELII.

ς Gentes hujus Regionis sunt frequentes, & ab antiquo bellicosæ, severæ & superbæ. *Mercaturam* & *Navigationem* inprimis exercent & amant *Libertatem*, quam ad Mortem usque defendere conantur. Contra *Adulteria* cane pejus ac angue vitant.

υ Qui *Lovanii* A. CHR. M. D. LV. vivere desiit.

χ Urbs non adeò magna; elegantiæ tamen ac vetustatis haud aspernandæ. Jus cudendi monetam priscis temporibus habuit. Sola hodiè inter omneis *Frisiæ* Civitates Senatum, seu Consilium rei Navalis, vel, ut vulgò loqui amant, *Collegium Admiralitatis*, apud se retinet, quorum in Provinciâ *Hollandia* tria: *Amstelodami*, *Hornæ*, *Roterodami*.

X 2 *ψ* Et

a Steenwyck. b Coevorden. c Vollenhoven. d Geelmuden. e Hasselt. f Meppel. g Assen. h Oetmarsen. i Oldenzeel. k Almeloo. l Ryssen. m Frisiæ limites & divisio. n Leowardium. o Doccum. p Harlingen. q Sneca. r Bolswerda. s Worcum. t Staverna. v Hindelopa. w Ilsta. x Septem Saltus. y Kinderus fl. z Amelandia inf. a Sciermonicoga inf.

XIV. Groninga Dominium.

XIV. σ *Groninga* τ urbs est satis ampla ac celebris, quæ nomen provinciæ dedit. υ *Delfziel*, locus versus Germaniam munitissimus.

Academiæ Belgicæ.

XV. Academiæ sunt, Hispanicæ ditionis *, *Lovanium* ac *Duacum*. Confœderatarum provinciarum, *Lugdunum Batavorum*, *Franekera*, ac nuper erecta *Groninga*. φ

CAP.

y Et post *Leewardiam*, hujus Provinciæ Metropolin, maxima atque ditissima.

BUNONIS.

σ a *Groningense Dominium* in actis publicis appellatur *Omlandia*. Habet ab Occidente Frisiam, ad Septemtrionem vadosa æstuaria *de Watten*; & mare; ad Orientem est Amisa fl. & Frisia Orientalis, itemque b *Dullartus sinus*, à fluctuum rabie sic vocatus: ad Meridiem jungitur Trans-Isalaniæ.

τ c *Groninga* z ad Ahæ & Hunesi confluentes est *Rudolphi Agricola* a patria b. *Hunesus fl.* supra urbem vulgò vocatur *Schutendiep*, infra urbem *Reitdiep*. d *Omlandia* partes sunt *Hunsingo*, *Fivelingo*, *Westquartier*, *Oldampt*, & *Westerwold*. Hæc pars paludibus plena multis arcibus & propugnaculis est munita.

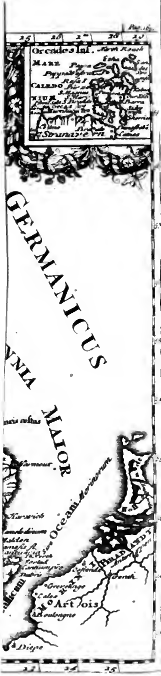
υ e *Delfziel* in Fivelingonia perinsignis pagus est, pari trium leucarum spatio à Groninga simul & Emda semotus, ubi & propugnaculum sæpius olim instauratum ac dirutum: hodie tamen illud superest ε. In eadem Fivelingonia est f *Damma*, opidum olim satis lautum, sed à Cæsarianis expugnatum mœnibus fuit spoliatum.

φ Cæterum g *Belgica Fœderata* plura alia per terrarum Orbem tenet loca; suntque in Brabantia Sylva Ducis, *'s Hertogenbosch*, Berga ad Zomam, *Bergen-op Zoom*; *Breda*, cum aliquot locis aliis. In Flandria, *Slusa*, & aliæ nonnullæ in eo tractu urbes; *Hulstum* cum universa Vasia. In agro Leodicensi Trajectum ad Mosam, *Maestricht*. In Coloniensi agro, *Reinberga & Orsoy*. In Frisia Orientali *Roovort*. In Ducatu Clivensi, Vesalia, *Wesel*, *Emmerich*, *Gennes* &c. In Limburgico, omnia fere tenent loca. In Africa iisdem Belgis parent *Arguin*, & alia loca in Nigritis; itemque *Caput viride*, *S. George de Mina*, *Cormantin*, *Tocquerari*, aliaque loca maritima in Guinea Aurea, ex qua Portugallos ejecerunt. In Insula S. Thomæ, *Pavoasan*. In Regno Congo, *Loanda*, insula & urbs. In promontorio Bonæ Spei, *propugnaculum*. In India, magnam Oræ Coromandelis & Malabari partem, multaque munita possident opida. In Chersoneso Aurea, habent *Malaccam*. In insula Ceylano, munitum opidum, *Columbo* dictum, cum propugnaculo ad *P. de Gallo*. *Moluccas insulas* fere omnes tenent, aliasque in his oris. In Java insula, munitissimum tenent opidum *Bataviam*. Ex *Formosa* insula à Sinensibus nuper sunt pulsi. Brasiliam recuperarunt Portugalli. *In America septemtrionali Belgis exterserunt Angli Novum Belgicum cum Novo Amstelodamo.* Habentur h *Belgæ* d simpliciores & minime mali; quos si semel in fraudem induxeris, inimicos experieris. Philoxeni omnes, omnes amant mundiciem, quæ in cunctis eorum rebus singularis est. Pecuniæ avidi, mercaturæ diligenter incumbunt e. Desides ferre non possunt, eosque per vim ad laborem adigunt f. Religionis sunt amantissimi, ad quam tamen nolunt compelli g. Principibus suis orantibus omnia concedunt, exigentibus omnia negant, & amore potius quam imperio regi volunt.

HEKE-

a Groningensis Dominii limites. b Dullartus sinus. c Groninga. d Omlandiæ partes. e Delfziela. f Damma. g Fœderatæ ditiones & urbes reliquæ. h Belgarum mores.

(* Et hoc immutatum *Lovanium* Austriaci est Dominii, *Duacum* Gallici. Præter Academias Lugdunensem, Franekeranam ac Groninganam, Academia est Trajecti ad Rhenum non incelebris, & Amstelædami præter Latinam, Schola Illustris ab Academiis tantum discrepans quod gradus, ad impetrandos Doctoratus honores, non conferat; ceterum professorum fama notissimorum dudum floruit.)

Orcades Inſ.
GERMANICUS
MAIOR
Yarmout
Oceani Morinorum
Gravelinge
Artois
Diepe

HEKELII.

z *Phileum Ptolemao* vocata.

a Et *Wesseli Gransforti.*

b Amœna valdè est, & probè munita vallo adversus vim hostilem. Ideoque ab Exercitu *Episcopi Monaster.* ante aliquot annos frustra est obsessa.

c Velut murus aheneus versus *Germaniam.*

d Civiles, aperti.

e Laboriosi sunt & diligentes.

f Sunt quoque ingenio mirabili pollentes. Unde & multarum rerum fuerunt inventores & instauratores. Bellicosi sunt tam *pedestri*, quam *equestri* certamine, ac etiam navali classe. Artem navigandi optimè callent. Exercent quoque artificia nobilissima. Nam præter cætera contextores sunt pannorum ex serico, lanâ & lino diversorum generum, ut sunt *saja*, *stipa*, *grograna*, *bombesini*, sive *fustana*, nec non etiam *tapeta* & alia præstantissima opera, quibus *Triclinia*, *Cœnaculæ* & *Cubicula Principum* & *Nobilium* ornantur, quæ non tam in universam *Europam* mittuntur, sed in utramque *Indiam* & *Africam.*

g Nam gentes hæ primæ fuerunt ex *Galliâ* & *Germaniâ*, quæ *Christianam Fidem* susceperunt, licet nunc inter eas multæ vigeant Hæreses.

CAP. XX.

De Britannicis Insulis.

I.

GAllico littori ac Rheni ostiis adjacent *insulæ* innumeræ, *Britannicæ* in universum appellatæ: quarum duæ magnitudine nobiliores, *Albion* atque *Ibernia* dictæ sunt: at quæ *Albion* antè, ab albis ad littus petris, Latinis hominibus vocitata fuit, propter excellentiam posteà *Britanniæ* nomen sola obtinuit, cum reliquæ suis sibi nominibus appellarentur. Albion. Ibernia. Britannia.

II. Hæc omnium, quæ Europæ adjacent, quasque Romana notitia complexa est, maxima, nomen *Orbis alterius* mereri amplitudine suâ veteribus visa est: clara Græcis, clara Latinis monumentis. Duo Regna, *Angliam* atque *Scotiam* continet. 1

III. *An-*

REISKII.

1 a Britannia Græce *Βρεταννία* nomen à Britannis incolis quin sumserit, nemo dubitat: Unde vero hoc incolæ gerant, parum nostro Auctori constitit. Constat id aliis, Anglis maxime nonnullis, qui vel à Britone, rege non admodum certo, vel ex voce & lingua Cambrica *brith* origines illas arcessunt; quasi pictos vel picturatos dixeris, *incertum ob decorem, an quid aliud, vitro corpora infectos*, ita Pomponius Mela loquitur Lib. III. c. 6. i. e. vitreo colore. Bochartus ad linguam Punicam, & confecta eò Pœnorum itinera recurrit, ut dicatur *Βρεταννικὴ* ברת אנך *Beret anac*, i. e. *terra stanni plumbique*, cujus copia hinc exportari poterat. Huc multas veterum auctoritates refert, ipsamque b Cassiteridum *Κασσιτερίδων* appellationem, quam Græci *ἐκ τοῦ κασσιτέρου*, i. e. à *stanno* derivarunt indubie. Imo huc revocat eandem ad linguam c Hiberniæ nomen, quod veteribus Juverna, *Βερνία.*

a Britannia unde dicta? b Cassiterides. c Hibernia.

Cœli folique natura Angliæ.

III. *Anglia* folo eft tam ubere ac fœcundo, ut omnia majori nitidiorique forma prognata benigniùs quàm aliæ terræ alat; cœlo adeo clementi, ut rorem marinum ac laurum magnà copià producat. Id imbribus ac nebulis craffum afperitatem frigorum prohibet. Afperioris cœli folique eft *Scotia*, longiùs in Septemtrionem producta: faxo fterili plurimum ac lacubus horrida, triftisque afpectu (1) α

Scotia.

Incolarum mores.

IV. Gens olim Britannica inculta, inhofpita, immanibus moribus fera vel fœda: (2) nunc Angli omnium delicatiffimi perhibentur. *Nomen* genti feu infulæ unde quæfitum, parum conftat. Porrigitur infula *in longum* à Tarvidio feu Orcade promontorio, vulgo nunc *Dunsbyheat*, ad Dubrim portum vulgo *Dover*, milliaria Germanica circiter CL. *Latitudo* maxima patet inter Dubrim ac Bolerium promontorium, vulgo *the Landes end*, mill. Germ. LXX. Ipfa *forma triquetra* in *tres angulos* fe cuneat. Quorum *unùs Septemtriones* profpicit: nullis contra terris, vafto atque aperto mari: *alter Belgas* ac *Rheni oftia: tertius Hifpaniam. Unum latus in Orientem*, Germaniæ (intellige veteris, cujus pars Norvegia) obtenditur; *alterum in Meridiem*, Galliæ, *tertium in Occidentem* Hiberniæ. Oceano undiquaque alluitur, ab Occafu *Hibernico*, ab Septemtrionibus *Caledonio*, ab Ortu *Germanico*, à Meridie *Britannico*; ubi fretum Gallicum (3) inter Dubrim & Bononiam. β

Nomen Infulæ. Longitudo & latitudo.

Situs.

CAP.

Βρεϊια Ιουβερνία effertur: Hocque nihil effe aliud quam עבר נאוה *Iber neah*, i.e. *ultima habitatio*, ultra quam nihil nifi vaftum mare in occafu prifci noverant. Sic Gallus ille doctiffimus Lib. I. Chan. c. 30. unde duobus Cluverii etymis addetur tertium.

BUNONIS.

α *Anglia* lupos non habet; non tam ex regionis natura, quam nobilium cura & venationibus; feu potius, quod ajunt, quoniam fcelerati capite lupi pœnam capitis redimere juffi, infulam ita tandem vacuefactam à noxio ifto animali liberarunt a. *Coturnices tamen fegetes fæpe effodiunt & affligunt. Oves ibidem funt multa velleris optimi; fed caro earum minus fapida eft.*

β a Mulieres in Anglia b indulgentibus utuntur maritis, & nihilominus habentur caftæ.

a Anglorum mores.

(*(1) Licet Anglia inferior ubertate foli; multis tamen locis frugum ferax, pecore, volucri, & pifcibus dives. Lacus habet per multos pifcofos, montes pecori pafcendo apprimè utiles, plumbi & aliorum uti vocantur metallorum non prorfus vacuos, plurimis etiam locis Sylvis opertos. (*Ed. Lond.*)

(*(2) Id commune crimen, mi Cluveri, à quo Germani tui veteres, te ipfo tefte, non immunes; de veteribus Britanniæ Incolis Lector Cæfarem ac Tacitum confulat. Camdenum etiam & Buchananum haud fine fructu legat. (*Ed. Lond.*)

(*(3) Ceu potius Britannicum; Britanni enim imperium Pelagi fibi vindicant. (*Ed. Lond.*) Sed quo jure ipfi viderint qui Grotii Mare Liberum & Seldeni Mare Claufum legerunt.)

castæ. Viri in bello strenui c, pericula ad furorem usque contemnunt: Si tamen alimenta desunt, nihil illis reperitur mollius d. In re nautica promtissimi & expeditissimi, *Tyranni maris* vocantur; quos ea de causa valde formidant Turcæ. In bellis contra exteros, in Reip. periculo, vexillum explicatur, quod a *Standartum* vulgo vocant. Est vero *Standartum* currus, in quo malus erigitur, in cujus summo apparet crux, quæ ex brachiis suis continet vexillum. (* Olim scilicet, nunc enim vexillo Insigniis regiis depicto utuntur. (*Ed. Lond.*) In universa parentum bona succedit filius primogenitus, qui cæteris suis fratribus ex hæreditate paterna, quantum libet, tribuit. (* Si alias à patre non cautum sit, ut plerumque fieri solet. (*Ed. Lond.*) Pupillorum nobilium tutela ad Regem pertinet; sed hic curam illam Aulico committit, qui satis maligne pupillorum bona sæpe administrat. (* Mos iste a tempore Car. I. lege abrogata. (*Ed. Lond.*) Latrones in viatorum vitam raro desæviunt, spoliis contenti e. (* Nulla datur gens maritima à facinorosis e. g. immunis, at nusquam acerbius plectuntur quam in Britannia. (*Ed. Lond.*) In servos suos acerbissimi domini audiunt Angli. Parlamenti in Anglia potestas magna est; quippe sine quo Rex fere nihil, quod alicujus est momenti, decernere potest. *De* cæteris vid. *Cambdeni Britannia.*

HEKELII.

a Contrà *Canes* habet præstantissimos, & *Equos* celeres, licet illi parvi sint. *Vinum* tellus non gignit, sed *Cerevisia*, quæ ex hordeo coquitur, maximo in usu est, optimique saporis, & homines, quòd fortis, facillime inebriat.

b Quæ niveo candore insignique formâ sunt, & decentissimi vestitûs honestatem amant.

c Optimi Sagittarii.

d Victûs maxima pars in carne consistit. In Prandiis ac Cœnis hilarè, nitidè, lepidè atque ampliter vivunt.

e Sunt etiam Pyratæ, quippe qui *Canarias* Insulas, *Capitis viridis*, *Brasiliam* & *Americam* infestant, atque *Hispanorum* & *Portugallensium* Naves ac Scaphas deprædantur.

a Standartum.

CAP. XXI.

Divisio Veteris Britanniæ, item de fluviis & opidis.

I.

EAm insulæ partem, quæ nunc *Scotia* est, *Caledoniam* olim appellatam, cùm ex aliis, tum ex Tacito maximè liquet. At tota postmodum divisa in Majorem, & Minorem. *Major* ea pars, quæ nunc *Anglia: Minor*, quæ *Scotia.* 1 **Caledonia Major & Minor.**

II. Ma- **Major Britannia.**

REISKII.

1 a Britannias numero plurativo Romani efferunt, earumque prisca divisio sic valuit, ut Ptolemæo alia *major*, aliaque *minor* esset: Major quidem Angliam Scotiamque, minor Hiberniam complexa, manifestissime declarat, quam noster Auctor inde recesserit. Romanis autem sub Severo Imp. alia fuit *superior sive australis & citerior*; aliaque *inferior seu borealis & ulterior* (tandem quintuplex, *prima* nempe, *secunda*, *maxima Cæsariensis*, *Flaviana & Valeria.* b Vetus quippe variat multum divisio: Neque constat unde Scotia, num ab rege dubio Scoto dicatur: Caledoniam è Cambrico vocabulo *Kaled.* (* Buchananus Lib. v. Nomen Caledoniæ à Lingua prisca Scotorum, quam optime calluit, ducit; *Calden* enim Scotis

a Britannia multiplex. b Scotia & Caledonia.

Oftidamnii f. Damnonii. Durotriges. Segontiaci. Bibroci. Cantii. Trinobantes. Caffii. Zœni. Ancalitæ. Atrebatii. Dobuni. Silures. Ordovices. Demetæ. Cornavii. Coritani. Parifii. Brigantes. Meatæ.

II Majoris populi, quorum nomina apud rerum auctores clara: Oftidamnii ac [a] Damnonii [α]; nunc *Cornuwal* regio: β Durotriges, *Devouschire*: γ Belgæ, *Sommerfet*: Segontiaci, *Soutfex* & *Southampton*: Bibroci, *Surrey*: Cantii, quorum regio Cantium, vulgò nunc *Keut*: Trinobantes, *Middelfex*, & *Hardforfchire*: Caffii, *Cambridge* & *Effex*: Zoeni, *Nortfolck* & *Suffolck*: Ancalitæ, *Oxford*, & *Buckingam*; Atrebatii. Berceria: Dobuni, *Glocefter*: δ Silures omnium latiffimè incolentes, nunc Wallia, vulgò *Waelles*. Ordovices, *Cardigan*: Demetæ, *Carmathin*: Cornavii, *Cornawan*. Præterea Coritani, *Lincolnfchire*: Parifii, ea pars *Torckfchire*, quæ *Lincolnfchire* contermina: Brigantes reliquum *Torckfchire* & *Northumberlandt*, Meatæ, *Cumberlandt*. Horum omnium clariffimi fuère *Silures* atque *Brigantes*: hi numerofiffimi, illi pugnaciffimi.

Britannia Minor five Caledonia. Caledonia Sylva. Grampius mons.

III. At in *Minori Britannia*, five *Caledonia*, olim omnia obfcura, ac pleraque veteribus ignota, (1) nihilque [b] *Sylva Caledonia* ac monte *Grampio* clarius.

IV. *Flu-*

Scotis ea arbor eft, quæ Latinis *Corylus*, unde & Caledoniæ Sylvæ nomen putat inditum, & Caledoniorum oppidum ad Taum amnem fitum, *Duncalden* adhuc vocatur, hoc eft *Corylorum tumulus*. (*Ed. Lond.*) i.e. duritie dictam putant, Bochartusque comprobat; Phœnices etiam fuas colonias è Gadibus huc duxiffe, idem auctoritate veterum confirmat: Ita Silures i.e. *braccatos*; Camalodunum i.e. *urbem regiam* Pœnis nominatam ftatuit.

BUNONIS.

α Inde a *Damnonium* promontorium [b] nomen habet; quod vulgo *Cap. de S. Michel* & *Cap. de S. Juftin.* [c]

β *Durotrigum* regio aliis habetur *Dorfetfchire*, quorum opidum *Dunium* feu *Dorceftria.* [d]

γ *Belgarum* nomen hodie videtur referre opidum *Welles*.

δ *Silures* five *Silyres* [e] Cambdenus ftatuit in *Wallia*, ubi nunc *Herefort*, *Radnovia*, *Brechinia*, *Monumethia* & *Glamorgania* Comitatus.

[ε] b *Caledonia Sylva* olim infignis & vafta agreftes & horridos genuit urfos. Ad eam aliquo modo notitiam fuam armis propagaffe Romanos, prope triginta annorum fpatio, Plinius auctor eft. Veftigia hodie dicuntur fupereffe ad [c] *Sterlinium* opidum; ubi folent comitia celebrari, & dum Scotia fuos in regno habebat reges, regii educabantur liberi [f]. De *monte Grampio* dicetur cap. XXIV.

HEKELII.

a Vel, *Dumnonii*.

b Quod maximè *Occidentale*.

c Aut potiùs *The Landes end*. Aliàs vocatur *Ocrinum*. Sed *Damnia Plinio* felcis *Arabia* Regio eft, aliis verò Flumen *Calabria*.

d Et quidem *Villanovano* & *Camdeno*.

e Quo-

a Damnonium promontorium. b Caledonia Sylva. c Sterlinium.

(*(1) Tacitus autem in vita Agricolæ multarum civitatum five gentium in Caledonia meminit, & magnificè de Caledoniorum virtute bellica, Galgaco duce, loquitur. (*Ed. Lond.*)

IV. *Fluvii* Britanniæ celebriores ſunt; *Tameſis*, ζ vulgò *Tamss*; Sabrina, *Savern*, & *Humber* (*1): breviſſimo curſu at latiſſimis oſtiis (id æſtuaria efficiunt) commodum majoribus navibus acceſſum præbentes. Fluvii Britanniæ. Tameſis. Sabrina. Humber.

V. *Urbes* Britanni nullas antiquitus incoluerunt; quum autem hominum eſſet infinita multitudo, creberrimis ædificiis diſperſi egerunt; *opida*, ut autor eſt Cæſar, *vocarunt, quum ſylvas impeditas vallo foſſâque munivissent, quo incurſionis hoſtium vitandæ cauſa convenire conſueverant.* Poſteà verò, cum Romani eò legiones ſuas coloniaſque invexerunt, cultius jam paucis quibuſdam urbibus habitari cœptum eſt. In his *Camalodunum* fuit Romanorum colonia, nunc *Malden*, opidum maritimum in Eſſexia; & *Londinium*, nunc *Londen*, copia negotiatorum & conventu jam tum maximè celebre. Habitationes Veterum Britannorum. Camalodunum. Londinium.

e Quorum etiam *Strabo* & *Ptolemaus* meminit.

f Sic *Scoticus* Oceanus à *Val. Flacco* etiam vocatur *Caledonius*, à *Caledoniâ* Sylvâ fortè, quæ huic eſt vicina.

BUNONIS.

ζ Fluminum Britannicorum facile celeberrimus h eſt a *Tameſi* i, qui in Orientem fluens, Oceano Germanico ſeſe infundit, per ſinum, cui in adverſa inſulæ parte alius oppoſitus, flumen b *Sabrinam* emittit in Hybernicum mare. Ad Tameſin res contra Britannos geſſit *C. Julius Cæſar*. Eſt hic fluvius in prima parte inſulæ, non longe à c *promontorio Cantio*, Galliæ in obliquum obverſo ad fretum Gallicum ſive Morinorum; ad quod Cæſar prima in Britanniam expeditione appuliſſe creditur. Nec *Tameſis*, nec *Umber*, & aliquot præterea Angliæ flumina, pluviis abunde cadentibus, nivibuſque liquefactis, augentur. *Giraldus Cambrenſis*. k

HEKELII.

g S. *Tems*.

h Et maximus.

i S. *Thameſis Cæſari* & *Oroſio*; *Ptolemæo* vero *Jamiſſa*, Ἰάμισσα.

k Sed *Tamaſis India* intra *Gangem* Urbs eſt apud *Ptolem*.

a Tameſis fl. b Sabrina fl. c Cantium promont.

(*1) Merito addi poſſunt *Bodotria* Romanis celebris nunc *Forthad*; idem *Taus* & *Glotta*. (*Ed. Lond*)

CAP. XXII.

De Incolis Britanniæ.

I.

DE incolis Britanniæ ſic Cæſar in Comment. de Bell. Gall. *Britanniæ pars interior ab iis incolitur; quos natos in inſula ipſi memoriæ proditum dicunt: Maritima pars ab iis, qui prædæ ac belli inferendi cauſa ex Belgis tranſierunt, qui* Britanniæ Incolæ.

omnes his ferè nominibus civitatum appellantur; quibus orti ex civitatibus eò pervenerunt. Post hunc Tacitus: *Britanniam*, inquit, *qui mortales initio coluerint, indigenæ, an advecti, ut inter barbaros, parum compertum: habitus corporum varii, atque ex eo argumenta: namque Caledoniam habitantium rutilæ comæ, magni artus, Germanicam originem asseverant. Silurum colorati vultus & torti plerumque crines, & positu contra Hispaniam, Iberos veteres trajecisse, easque sedes occupasse, fidem faciunt: proximi Gallis & similes sunt.* Gallos vicinum solum occupasse creditur. Regibus (*1) olim, ut nationibus distincti, regebantur. 1

Britannia à Romanis tentata & subacta.

II. Primus omnium Romanorum α *Jul. Cæsar* cum exercitu Insulam ingressus, quanquam prosperâ pugnâ terruerit incolas, ac littore potitus sit, potest videri ostendisse posteris, non tradidisse. At β *Claudius* Imperator trajectis legionibus gentem perdomuit: paulatimque in formam provinciæ proxima pars Britanniæ redacta est: donec tota tandem in Romanorum potestatem sub *Domitiano* pervenit. Quanquam non desunt, qui negent, unquam à Romanis perdomitam fuisse Caledoniam, id est, Scotiam: pro argumento afferunt, γ *murum* in limitibus majoris minorisque Britanniæ à Romanis,

BUNONIS.

α *Cæsar* in Britanniam bis cum exercitu trajecit, in deditionem insulanos quosdam accepit, tributumque & obsides eis imperavit. Deinde principes Britannorum per legationes se insinuarunt Augusto Cæsari.

β Post *Claudii* auspiciis magnas res in insula hac gessit Julius Agricola.

γ *Hadrianus* a murum, ab Oceano Germanico ad Hybernicum, per transversam insulam duxit. *Antoninus Pius* cespiticium murum excitavit.

REISKII.

1 Primos è Gallia, Hispania, Germaniaque huc incolas progressos lingua, mores & habitus aperte significant, traduntque Græci & Romani historici. b Cur itaque Camdenus Britanniam suam *sero cognitam* fuisse scribat, non intelligo; quam Eratosthenes, Dicearchus, Polybius, Straboque coloniis frequentatam memorant. De Romanis concesserim, quibus cuncta Britanniæ loca in dubio relinquebantur, antequam ea Claudius patefaceret. c Scotia tamen nunquam domari potuit, etsi sæpius tentata: Severo & Constantino Impp. ea non cessit, ne Valentiniano III. quidem, cujus numisma Scotiam subactam præ se tulit. Nam Scoti muro diruto suis regibus paruerunt: E quorum stirpe ortus Jacobus VI. Angliam Scotiamque primus junxit & *magnam constituit Britanniam*: Huic nepos cognominis Jacobus in ea successor factus, ob Angliam divulsam, ad Gallos triennio abhinc exul abiit.

BUNO-

a Muri inter Angliam & Scotiam. b Britannia num sero cognita? c Scotia Romanis invicta.

(*1) Regulis potius, uti ex Cæsare liquet, qui plures Regulos in Cantio memorat. (*Ed. Lond.*)

nis, contra Pictonum Scotorumque incursiones, exstructum. Verum hos refellunt Dionis Zosimique historiæ, in rebus gestis ^δ^ & *Severi* & *Constantini* Imperatorum. (* 1)

III. Cæterum, imperarunt *Romani* Britanniæ ad *Theodosii* ^a^ usque tempora: tunc verò cum legiones præsidiaque Romana, ad Galliam defendendam accersita, illam inermem relinquerent; *Scoti Pictique* ulteriorem insulæ pattem, quæ nunc Scotia est, incolentes, ea occasione illecti, citeriorem, id est, *Angliam* armis invaserunt: quorum impetum, quum hi sustinere nequirent, *Anglos* ex Germaniâ atque *Saxones* in auxilium vocarunt; hi postmodum hospitii fide ac jure violatis, Britannos domibus agrisque pepulerunt. Pulsorum pars in Galliæ extremum angulum sedem, ut supra dictum, nomenque intulerunt: pars intra montes, (*Wallia* nunc est) ut pote loca contra hostium violentiam satis munita ac tuta, concedentes, ad hanc usque tempestatem priscam Britannorum gentis linguam conservare creduntur. ^ε^ Saxones & Angli in Britannia.

IV. *Scotia* abhinc à Scotis denominata suos ordine habuit ^ζ^ Reges: *Angliaque* ab Anglis nomine tracto, seorsim suos. *Wallia*, Scotiæ & Angliæ reges.

BUNONIS.

δ Post *Sepsimius Severus*, alium item murum, ab Occidente in Ortum, exstruxit: quod *Spartianus in Hadriano Pio, & Severo*, itemque *Aur. Victor in Severo* tradunt. Hic murus subinde reparatus duravit usque ad Valentinianum III. Tum enim à Gallione lapide vestitus insertis tubulis æneis. Hodie ab indigenis dicitur *Keeve-Wall*, murus custodiæ, & *Pehisz-Val*, Murus Picticus ^b^, Britannice *Mur-Sever.*

ε Saxones isti ^c^ Britanniam inter se partiti nominarunt *Saxoniam Transmarinam* usque ad *Egberti* tempora, qui sub Carolo M. militarat. Is à Saxonibus occiduis Rex constitutus Cantianos, Northumbros & Saxones Orientales sibi subjecit, & sanxit, ut omnis illa regio eum victrix, tum victa uno nomine *Engelland à Anglia* appellaretur, ipsique incolæ, Britannico & Saxonico nomine deleto, vocarentur *Angli.*

ζ ^a^ *Buchananus* à Fergusio I. ad Jacobum VI. numerat CVII. Scotorum Reges; ex quibus LVII. morte violenta periisse tradit *Henricus Ranzovius in exempl. quod plerumque sit similitudo status, successus & obitus in parent. & fil.* Post Elisabethæ Angliæ Reginæ obitum Jacobus VI. Scotiæ Rex regnum Angliæ quoque obtinuit, Scotiamque suam cum Anglia & Hybernia conjunxit; quod contigit anno Christi 1603. Ejus filius Carolus I. ^e^ quum Anno 1649. ^f^ à suis securi esset percussus, Olivier Cromwel *Protectoris* nomine dominatus usque ad annum 1658. Hujus deinde in dominatu successor Richardus filius per milites imperio exutus, & Carolus II. exul immeritus magno populi sui ^g^ studio anno 1660. ^h^ in regnum reductus hactenus regit.

a Reges Scotiæ.

(* 1) Scoti quidem, teste Buchanano, Scotia plerumque pulsi à Romanis, Pictis & Britonibus (imperante Maximo) Æbudas tamen retinuerunt. Romanis nunquam subditi fuere, & Patriam recuperarunt Honorii & Arcadii ævo, auspiciis Fergusii II. Scotorum Regis. (*Ed. Lond.*)

Walliæ Principes.

Wallia, vulgò Anglis *Wales*, incolis *Cambray*, suis olim principibus, post Anglorum perfidiam, diu recta fuit. Tandem bello victa horum cessit imperio. Inde mos invectus, ut primogenitus Anglorum Regis filius *Princeps Walliæ* nuncupetur. [n]

HEKELII.

a *Junioris.*

b A *Pictis*, s. *Pictonibus*, Insulæ *Britannicæ* Populis, qui in Historia *Witekindeâ* PEHITI *corruptè* dicuntur.

c Viri bellicosissimi.

d *Engelonsh.*

e Anno 1600. d. 19. Nov. in *Scotia* natus.

f D. 30. Januar. Styl. vet. circa horam 2. & 3. pomeridianam *Londini.*

g Dn. *Monkenus* imprimis.

h D. 30. Maji.

BUNONIS.

n Intra Walliam compulsi Britanni fortiter sese tutabantur, ipsosque Anglos sæpe male mulctabant; adeò ut *Offa Merciorum* Rex objecto vallo, cujus vestigia supersunt, vulgo *Claud-Offa*, id est *Fossa Offæ*, eos à suis prohiberet finibus. Ita illi sub suis mansere Principibus, usque *ad Henricum III.* Angliæ Regem. Tum *Leolino* Wallorum Principe cæso, Wallia subacta & Angliæ attributa est. [a] Inde *Walliæ Princeps* dictus est *Eduardus I.* Henrici III. filius. Sui tamen usi sunt Walli legibus usque ad Elisabetham Reginam, à qua, istis abrogatis, Anglicæ illis præscriptæ sunt leges.

[a] Eduardus I. Walliæ primus Princeps.

CAPUT XXIII.

DE ANGLIA.

I.

Angliæ limites, longitudo, & latitudo.

CÆterum, *Anglia* [a] dividitur ab Scotia *Tueda* ac *Sulveio* fluminibus (*1). Occupat in longitudinem à *Waymouth* promontorio prope Dorcestriam, ad Barvicum opidum in finibus Scotiæ, milliaria Germanica LXXX. In latitudinem ab opido S. Davidis ad opidum *Tarmouth* milliaria circiter LX. At

HEKELII.

a Hoc Regnum, *generaliter* sub *Historia* ANGLICANÆ, Lugd. Batav. Ao. huj. Sec. 49. in f. 8. exc. *Titulo* à POLYDORO VIRGILIO sat accuratè descriptum est. Et extat Autor anonymus, qui *Racionem Reipublicæ* ANGLICANÆ Hagæ Comitum Ao. ejusd. Sec. 54. studiosè quoque curavit publicari. *Annales* autem *Rerum ANGLICARUM & HIBERNICARUM*, regnante ELISABETHA, GUILIELMUS CAMDENUS Leydæ *Batav.* Ao. huj Sec. 39. in *specie* 8. f. prælo jussit subjici. Et nota est NICOLAI HARPSFELDII *Historia Ecclesiastica ANGLICANA*, notique sunt RICARDI SMITHEI *Flores Historiæ Ecclesiasticæ ANGLORUM* Gentis, quorum hi *Parisiis* Ao. huj. Sec. 54. in fol. illa autem *Duaci* Ao. ejusd. Sec. ead. f. est impressa.

(*1) Et montibus Zevolicis. (*Ed. Lond.*)

BUNO-

At si infimam partem, id est, latus meridionale permetiaris, milliaria erunt circiter LXX. [1]

II. Cæterum, *Anglia* divisa fuit medio ævo in duas parteis: *Cambriam* [a]; quæ eadem nunc *Wallia*, & (*1) *Loegriam*, reliquam — Divisio Angliæ.

BUNONIS.

a *Cambria* illa Angliæ pars *Occidentalis* b est, Sabrina c & Dee vel Devâ d fluminibus contenta, dividitur in *Venedotiam*, *Provisiam*, & *Debenbartiam*, *Venedotia*, eadem *Wallia Septemtrionalis*, habet Merionithiam e, Arvoniam seu Carnarvan, Denbigajam & Flintiam f. In *Provisia* g sunt Radnoria & Montgomeria h. In *Debenbartia* vero, quæ *Wallia Meridionalis*, Glamorgania, Maridunum, Penbrochia, Menevia, Ceretica sive Cartigania, Breckinia, Herefordiæ, & Monumetha. a *Wallia Borealis* sterilior est, quæ ferè tota montana: quibusdam tamen in locis cespite abraso & combusto redditur fertilis. Incolæ natura loci sese facilè tutantur, quod Vallibus multis fracta regio est. Heic montes sæpè adeo vicini sunt, ut ex eorum verticibus pastores colloquantur; nec tamen nisi tota die ab una crepidine ad alteram perveniant. *Australis Walliæ* pars fertilissima est; canes ejus, pecoris villarumque custodes, laudantur. b Lingua Britannica antiqua in Wallia perhibetur esse reliqua; quam tamen Angli delere moliuntur.

HEKELII.

b Seu *Occidua*.

c S. *Sabrianâ*, qui *Sevarne Anglicè* & *Hafren Britannicè* dicitur.

d S. Deâ *Yfyrduvy Britannicè* dicto.

e S. *Mervinium*.

f MERIONITHIA inter Montium conglomerationes omnium totius *Walliæ* terrarum hispida magis est & horribilis. Habet enim Montes altissimos; arctos tamen, & in modum Arcis acutissimos, nec raros quidem, sed crebertimos, & tantâ æqualitate consertos, ut in summis eorum verticibus Pastores confabulantes, vel convitiantes, si concurrere fortè statuerint, à mane ad vesperum vix convenirent. ARVONIA glebâ est satis fertili, & Oppidulis redimita. In hâc est *Bangor*, Sedes Episcopalis, quæ 96. Parœciis præsidet. FLINTIA, f. FLINTENSIS Provinciola, *Anglicè* FLINTSHIRE, non quidem est montana, sed collium prominentia aliquantulum surgens, quæ leniter in fertilissimos agros resupinatur, qui (præsertim quà Mare prospiciunt) Hordeum laudatum tam benignè profundunt, ut semper nonâ à primo satu hebdomade demetant Agricolæ.

g. S. ut alii, *Maginus* inprimis, legunt; POVISIA.

h In his olim insederunt *Ordovices* Populi.

REISKII.

1 e Anglia nomen ab Anglis, gente Saxonum Holsatica vel Cimbrica invenit. Britanni enim Romanis aut Consularibus viris aut Præsidibus subjecti, ut incursiones Pictonum Scotorumque perpetuas retundere, excusso, quod ferebant, imperio, Anglo-Saxones in auxilium evocarunt. Angli huc navibus provecti terras occupant A. 449. Heptarchia regia constituta, donec A. 800. regnum septuplex uno Ecbertus imperio complectebatur. Denique d Normanni suis incursionibus infestatam A. 1027. Angliam subjugarunt: Hinc iterum exclusi, postea tamen Suffexiensi prælio majores prævalent: Unde magna linguæ, juris & regni mutatio subsecuta, hujusque per varios Comitatus (Shires) Ducatusque divisio. e Nuper Anglia novis motibus agitata, cum sibi suæque libertati ac religioni consuleret, *Wilhelmum Arausionensem Principem* è Belgio vocatum, Jacobi regis generum, regem sibi præposuit, belloque Gallicas machinationes non maritimo tantum sed terrestri Belgico adhuc frangit cohibetque. De proventu Angliæ, ligno & carbone fossili, lanificio, croco, sicera, thermis, acidulis, emporiis, portubus, Academiis, societate doctorum regia, multisque artium inventis pauca dicere quid juvat?

 BUNO-

a Wallia. b Wallorum lingua. c Angli. d Normanni. e Angliæ status hodiernus.
(*1) Antiquitus. (*Ed. Lond.*)

reliquam Angliæ partem. Fuerunt ad patrum noſtrorum memoriam in eâ Ducatus aliquot (* 1): verùm his abolitis, LII. Comitatibus, quos incolæ *Schires* vocant, tota diſtincta eſt. *Archiepiſcopatus* ſunt duo: *Cantuarienſis* in urbe Cantuaria; vulgò *Canterbury*: & *Eboracenſis* in urbe Eboraco, vulgò *Yorcke*: his Epiſcopi ſubſunt XXIV.

Urbes, Portus & Academiæ. Londinium.

III. Urbium Princeps eſt β Londinium a, *Londen*; caput atque compendium totius regni, Emporiumque inter celeberrima Europæ nequaquam poſtremum: urbs amplitudine ac duorum templorum immenſâ magnitudine maximè conſpicua.

Eboracum. Briſtolium. Southampton.

Hanc magnitudine incolarumque frequentia ſequitur γ *Eboracum* (*2), inde δ *Briſtolium*, vulgò *Briſtow*, Gallicarum mercium nobile Emporium; ut ε *Southampton* Hiſpanicarum. De

BUNONIS.

β a *Londinii* eſt regia *Withal*. k

γ b *Eboracum* l ad fl. *Yure*, medio fere ſitu eſt inter Londinium & Edenburgum m; fertur Conſtantini M. patria. Mortuus hic Conſtantius Imperator iſtius parens. Ab ea provincia filius regis ſecundo genitus nomen habet. n (*Ducis ſcilicet. (*Ed. Lond.*)

δ *Briſtolium* eſt ad Sabrinæ fl. oſtia, à Londinio 97. mill. in Occaſum; inter urbes tertium ſibi locum vendicat.

ε c *Southamptonia* urbs maritima, in medio ferè illius lateris, quod Meridiem ſpectat, ſita è regione inſulæ Vectis.

HEKELII.

i CASPAR DORNAVIUS loc. p. 7. cit. ex *Cambdeni BRITANN.* de hâc Urbe magnâ ac valdè potenti allegat hos Verſus elegantiſſimos:

Urbs peramœna Situ, Cœloque Solo *beata*,
Urbs Pietate *potens*, numeroſo Cive *ſuperba*;
Qua nova Doctrinis LUTETIA, Mercibus ORMUS,
Altera ROMA Viris, CHRYSÆA *ſecunda* Metallis.

Patria erat *Thomæ Mori*, ſupremi Regni *Britannici* Cancellarii, qui, *Paulo Jovio* in *Elogiis* teſtante, licèt omnibus Religionis atque Juſtitiæ numeris longè eſſet optimus atque ſanctiſſimus; tamen non, niſi Innocentiæ ſuæ, reus ab HENRICO VIII. *Angliæ* Rege, Ao. ſup. Sec. 35. ſecuri, proh! ſubjectus eſt. Cæterùm hæc Urbs famâ *Oldenburgii*, Viri modeſtiſſimi atque curioſiſſimi, longè clarior hactenus eſt facta.

k Qs. dicas *Weiſſe Hall*, ſ. *Aula alba*, quam exſtrui atque ædificari juſſit *Henr. VIII.* In hâc viſu ſunt inprimis digna I. BIBLIOTHECA *Eliſabethæ* Reginæ, *Græcis*, *Latinis*, *Italicis* & *Gallicis* Libris referta, inter quos Libellus eſt *Gallicus*, propriâ Reginæ manu in membranâ ſcriptus, & *Henrico VIII. Angliæ* Regi, Parenti dedicatus. II. PASSIO CHRISTI in vitreis Tabellis adumbrata.

l Vulgò Yorke.

m EGBERTUS in hâc Urbe egit Archiepiſcopum, & quidem circ. A. CHR. DCC. L. ac omnium liberalium Artium armarium & ſacrarium, nobiliſſimam nempe Bibliothecam, in eâ conſtituit. Vid. *Quenſtedt*, loc. perſæpe cit. p. 89.

n Voca-

a Londinium. b Eboracum. c Southampton.

(* 1.) Lancaſtria adhuc Ducatus titulo gaudet. Vide Camdenum de Britanniæ diviſione; de hodiernis Angliæ Ducibus vide Smith de Republica Anglorum. Dux olim officii, nunc autem honoris tantum titulus, de quo Seldenum de honoris titulis conſulas. (*Ed. Lond.*)

(* 2.) Cluverii ſcilicet ævo, & nunc incolarum frequentia Briſtolio cedit. (*Ed. Lond.*)

De reliquo ζ *Oxonium*, vulgò *Oxford*, & η *Cantabrigia*, vulgò *Cambridge*, illustribus Academiis ornatæ, magnificentissimis collegiorum ædificiis celebrantur. Sunt præterea inprimis visendæ arces seu domus Regiæ circa Londinium, in lætioribus atque amœnissimis agris dispositæ: quarum nomina *Grinwich*, *Richmont*, *Kingston*, *Nonsuch*, θ *Hamptoncourt*, ι *Windsor* (*1), & versus Cantabrigiam *Tebal*. Brevissimus ex Britannia ad continentem trajectus est à *Dubri* ad Caletum, vulgò *Calais*, Galliæ opidum, mill. Germ. VI. Reliqui portus celebriores sunt; in Orientali insulæ latere *Nieucastell*, κ *Hull*, *Lyn*, *Tarmouth*, *Harwich*, *Colchester*, *Sandwich*; in Meridionali latere λ *Pleymouth*; in Occidentali latere,

Oxonium. Cantabrigia.

Dubris.

n Vocatur enim communiter *der Hertzog von* Jork.

o *Saxonicè* dicitur Burghtstoun, i. e. Locus illustris. Ad aspectum enim tùm publicis, tùm privatis ædificiis ita pulchra est, ut nomini respondeat.

BUNONIS.

ζ a *Oxonium* ad Cherveli & Isis seu *Usa* confluentes fl. Londinio in Occasum 50. mill. distat p. *Alvredus* Saxonum Rex dicitur hic Academiam instituisse anno C. 872. habet collegia XVI.

η b *Cantabrigia* Londinio abest in Boream 45. mill. Collegium hic instituit Barsomus Eliensis Episcopus anno Christi 1274. Scholam publicam anteà constituerat ibidem Sigebertus *East-Anglorum* Rex anno C. 637. Hodie XIV. habet collegia. Hinc Britannia viros dedit celebres: præter *Lanfrancum* & *Anshelmum* Cantuarienses Episcopos, Venerabilem *Bedam*, *Alexandrum ab Ales*, Nicolaum *de Lyra*, Guilielmum *Occam*, *Bartholomæum Anglicum*, *Edoardum Hottonum*, *Thomam Morum*, &c.

θ c *Arx Hamptoncourt*, est ad Tamesin splendidissima, à *Thoma Volseio Cardinali* condita; Palatium plane regium.

ι d *Windsoria* ad eundem est fluvium, in quo convenire solent quotannis, in die S. Georgii, Equites Ordinis Garterii, *die Ritter des Hosenbandes*.

κ e *Hull* quum portas clauderet regi suo Carolo I. ab ipso frustra oppugnata est: & hinc cœptum est bellum istud, ipsi regi & regno fatale.

λ f *Pleymouth* Francisci Draci patria est. Cæterum Angliam in *Cambriam* & *Lægriam* (* De Lægriæ nomine non constat, ut fabulosam Camdenus respuit in divisione Britanniæ, & partitionem istam Galfrido Monumethensi adscribit. (*Ed. Lond.*) dividi, suprà dictum est. Cambriæ provinciæ eodem loco memoratæ sunt. g *Lægria* verò alia est superior, alia inferior. *Superior* descendit à finibus Scotiæ ad utrumque Angliæ æstuarium *the Washes* in mari Germanico, & Sabrinæ fluvium in mari Hybernico. Ejus provinciæ sunt 1. *Northumbria*, in qua h *Barwik ad Tesse fl.* & i Neucastel. 2. *Cumberlandia* vel *Cumbria*, in qua k Carlile. Inter has duas provincias intercurrit murus suprà dictus, incipit à Carlile, & definit apud Neucastel. 3. l *Dunelmensis Episcopatus*, in quo Dunelmum. 4. *Westmorlandia*, in qua m *Apelby*, & n Kandale lanificio celebris. 5. o *Lancastria*, in qua Lancaster. 6. p *Cestria*, in qua Chester, sive q Westchester. 7. *Salopia*, in qua r Schrewsbury. 8. *Eboracum*, in quo Yorck. 9.

a Oxonium. b Cantabrigia. c Hamptonconrt. d Windsoria. e Hull. f Pleymouth. g Lægriæ superioris Provinciæ. h Barwick. i Neucastel. k Carlile. l Dunelmum. m Apelby. n Kandale. o Lancaster. p Chester. q Westchester. r Schrewsbury.

(*1.) *Hamptoncourt* & *Windsor*, solum nunc eo nomine dignæ. (*Ed. Lond.*)

Insulæ ad Angliam. Mona. Menavia. Anglesei. Ins. Vectis.

tere, *Chester:* unde naves in Hyberniam navigaturæ solvunt.
IV. Insularum Anglico litori appositarum clariores sunt; ab Occasu *Mona*, nunc *Man*, incolis quondam validissima; & *Menavia* sive *Monapia*; nunc μ *Anglesei* Anglis; Wallis, *Mon*; à Meridie est ν *Vectis*, nunc *Wight*.

9. a *Lincolnia*, ubi Lincolne. 10. b *Nottinghamia*, in quo Nottingham. 11. c *Darbia*, ubi Darbey. 12. d *Staffordia*, in quâ Stafford. 13. e *Leicestria*, in qua Leicester. 14. *Rutlandia*. 15. f *Warvicum*, ubi Warwicke. 16. *Wigornia*, seu *Worcesterthire*, ubi Worcester. g *Inferior Lægria* in Oceanum Britannicum procurrit, ejus provinciæ sunt 1. *Norfolcia*. 2. *Suffolcia*. 3. *Essexia*, in qua h Malden, olim Camolodunum q. 4. *Middelsexia*, in quâ Londinium. 5. *Cantium*, vulgo i *Kent*, in qua Cantuaria seu Canterbury, Archiepiscopi sedes, Dovern &c. 6. *Surria*. 7. *Suthsexia*. 8. k *Southamtonia*, in qua Southamton. 9. l *Dorcestria*, in qua Dorchester. 10. *Devonia*, in qua m Excester & n Pleymouth. 11. *Cornubia* seu *Cornwallia*, in qua celebris portus o Faulmouth. 12. *Somersetus*, in quo p Bristolia, q Welles & r Bathe, ab aquarum calidarum scaturigine appellata. 13. s *Wiltonia*, in qua Wilton. 14. *Berceria*, in qua t Windsore. 15. v *Glocestria*, in qua Glocester r. 16. *Oxonium*, in qua Oxford. 17. x *Buckinghamia*, à fagis, *buchen* vel *boecken*; in qua Buckingham. 18. y *Hertfordia*, in qua Hertford. 19. z *Bedfordia*, in qua Bedford. 20. aa *Northamptonia*, ubi Northampton, & castrum bb Forteringhay, ubi de Maria Scotiæ regina Jacobi matre, Caroli I. avia, supplicium sumptum. 21. cc *Hundingdonia*, ubi Hundingdon. 22. dd *Cantabrigia*, ubi Cantabrigia. Atque hæc de Lægria.

μ *Anglesei s*, insula Walliæ oræ adjacet apud Bangorium opidum, adeo continenti vicina, ut quandoque recedentibus fluctibus absque navigio ad eam perveniatur.

ν *Vectis* insula est in quam Rex Carolus I. è captivitate elapsus, indeque abreptus, Londinii capite truncatus est s. ee *Garnesai*, itemque ff *Jarsai* insulæ, quæ Gallico litori prætenduntur, Anglici juris sunt. In hanc v olim damnati relegabantur. x

HEKELII.

p Urbs est egregia, salubris & amœna.

q *Antonino* corruptè *Cambodunum* est. *Ptolemeo* Καμουλόδουνον, *Camulodunum*, & *Plinio Camalodanon* audit. *Talbotus* hodiè *Westchestre* nominari putat; Sicuti *Humfredus Lhuydus* olim *Culcestre*.

r *Cambdeno* dicitur *Clovcester*, *Saxonibus Gleancester*, vulgo *Latino* CLOVERNIA; *Antonino* verò *Clevum*, s. *Glevum*. Antiqua sanè Urbs est, ac à *Romanis* condita, à quâ tertius *Angliæ* Regis Filius DUX GLOCESTRIÆ, seu GLOCESTRENSIS, dicitur.

s Olim *Druidum* Sedes antiqua.

t Posita est in Oceano *Britannico*, ac modico intervallo à Continente *Britanniæ* distat.

v Quæ *Antonino* dicitur *Cesarea*.

x Inter has interjacet SERKE, modica Insula, rupium præcipitiis circumvallata.

BUNO-

a Lincoln. b Nottingham. c Darbey. d Stafford. e Leicester. f Warwick. g Lægriæ inferioris Provinciæ. h Malden. i Kent. Canterbury. k Southampton. l Dorchester. m Excester. n Pleymouth. o Faulmouth. p Bristol. q Welles. r Bathe. s Wilton. t Windsor. u Glocester. x Buckingham. y Hertford. z Bedford. aa Northampton. bb Forteringhay. cc Hundingthon. dd Cantabrigia. ee Garnesai. ff Jarsai.

CAP.

CAP. XXIV.

DE SCOTIA.

I.

SCotiæ *longitudo* est à Meridie in Septemtriones, id est, à promontorio, quod accolis *The Mule*, *of Galloway*, qua Hyberniam spectat, ad promontorium *Dunsbyheat*, quod ab Orcadibus Insulis conspicitur, mill. German. LXX. *latitudo* ab Occasu in Ortum, hoc est, à Novantum promontorio, nunc *Ardermouth-head* prope Mulam insulam, ad promontorium Buchananum, vulgo *Buquuhammes*, milliaria L. Regio, ut solo, sic incolis bifariam divisa est. Quippe *a* *Grampius Mons*, **Scotiæ longitudo & latitudo. Grampius mons.**

BUNONIS.

a *Mons Grampius* *c* Scotiam dividit in partem Septemtrionalem & Meridionalem. a *Septemtrionalis Scotiæ* provinciæ sunt 1. *Strathnavernia*, id est, vallis Naverniæ. In qua aliquot castra versus Orcades. 2. *Cathnesia* seu *Canthues*, in qua promontorium Duneste & Girnego; Item Cathnes & Ackyrgill castella ad mare. 3. *Sutherlandia*, in qua *Dorne* & *Clyne* opida maritima. Hic sunt montes candidi marmoris. 4. *Rossia*, in qua Tayn, ad fl. Tayn, Tarbart. 5. *Moravia* vulgo *Muray*, ubi Elgin, Spyne, Nessum &c. 6. *Loquubabria*, in qua Kyntail. 7. *Abrenethea*, nunc *Strahdee*, in qua Aberdonium, Academia. 8. *Augusia*, in qua Brechin & Dunde b *Meridionalis Scotiæ* provinciæ sunt 1. *Perthia*, in qua Dunchel. 2. *Fifa*, ubi Fanum S. Andreæ, Cuprum & Abrenethium. 3. *Strivilingia*, in qua Sterlingium, ubi comitia *d* celebrantur, & regii solebant educari liberi, & Doublain. 4. *Cuniuchamia*, in qua Yrwen & Ayr. 5. *Clidesdalia*, in qua Glasquo, Lanryck & Hamilton. 6. *Gallovidia*, in qua promontorium Galloway. 7. *Laudonia e*, in qua Dunbar & Edenburgum, urbs *f* inter montes, ut Praga in Bohemia, sita *g*; in editiori monte est castrum puellarum, in quo priscorum Scotiæ regum & nobilium filiæ manuariis artibus discendis arctè quondam asservabantur. 8. *Marcia* seu *Marchia h*, in qua Bervicum maritimum opidum, Howyn, Kelso &c. c *Universa Scotia* frigidior est, frigus tamen vaporibus, qui ex paludibus, & æstuariis surgunt, infringitur & debilitatur. Nobile fert hordeum, ex quo cerevisia coquitur, paris cum vino acrimoniæ. (* Frumentum etiam cujuscumque generis. (*Ed. Lond.*) Lupos Scotia habet ferocissimos; qui, nisi à canibus generosis reprimerentur, universam regionem redderent vastam. Cervorum tantam ibidem reperiri tradunt multitudinem, ut in una venatione publica 1000. & 1500. capiantur & jugulentur. Mus major non reperitur in Scotia, ac aliunde importatus moritur. (* In quibusdam insulis Hiberniam spectantibus tantum. (*Ed. Lond.*) In Sylva Caledonia *i* sunt boves sylvestres candidi, leonum instar jubati *k*. Isti herbam, quam homo tractavit aut calcavit, non attingunt, nec comedunt *l*. Dat Scotia ferrum, plumbum, sulphur, argentum *m*, lazurum, lanam bonæ notæ; itemque electrum sive succinum *n*. Lacus & fluvius *Nessa* reliquis aquis hic frigore concrescentibus nunquam congelatur. In Lelgovia provincia lacus maximus, vulgo *Lomond o*, sine vento sic plerumque intumescit & agitatur, ut audacissimos

a Scotiæ Septemtrionalis provinciæ. b Meridionalis Scotiæ provinciæ. c Soli Scotici natura.

Mons, nunc [a] *Gransbain* [b], ab occaſu in ortum tendens mediam ſecat.

Mores Scotorum.

II. Qui meridionalem partem habitant, cultiores numeroſioresque, lingua propemodum ac moribus utuntur Anglicis. Septemtrionales, hominum genus aſperum, ferum ac ſylveſtre (*1), ſermone, habitu, moribusque Hybernicis vivunt β.

Edenburgum Archiepiſcopatus. Academiæ.

III. Urbium clariſſima eſt *Edenburgum* vulgò *Edimbrow*; regni caput ſedesque Regia: *Glaſco* & *S. Andreas*, Archiepiſcopatibus ſunt inſignes, quibus ſuppoſiti Epiſcopatus XIII. (*2). *Academia* illuſtris eſt *S. Andreæ*, & *Aberdonium*, vulgò *Aberdon* & *Aberdain*, haud ita nobilis (*3), at portus celebris. [γ] [1]

IV. In-

ciſſimos terreat piſcatores: piſces, qui in eo ſunt, carent pinnis p: Inſulaque ibidem eſt, pecori paſcendo ſufficiens, quæ ventis agitata circumfertur. (* Arte ſuper contignationes frabricata, ut incolæ incurſiones latronum vitarent. (*Ed. Lond.*) *Hector Boëthius.*

HEKELII.

a *Scotorum* linguâ.

b S. *Granzebain*, i. e. *Mons incurvus.*

c Olim *Pictonum Scotorumque.* terminus; isque à *Tacito* in Vitâ *Agricolæ* celebratus.

d S. Regni Diæta.

e Vulgò *Lauden*; montuoſa quidem & ſine arboribus Regio; tamen ſingulari humanitatis cultu laudata.

f Et Sedes regia.

g Vulgò *Edenborrow*, quod idem planè, ac *Caſtrum alatum* ſignificat. Ideoque *Ptolemæo* CASTRUM ALATUM idem, ac *Edenborrow*, eſſe *Camdenus* rectè cenſuit. (*Priſcâ Scotorum linguâ, *oppidum in fronte collis* ſignificat. (*Ed. Lond.*)

h Vulgò *Merch*, h. e. *Angliæ* & *Scotiæ* terminus.

i Quæ *Lucio Floro* dicitur *Saltus Caledonius.*

k Et quidem adeò feroces, ut domari nequeant.

l Contrà in *Carictâ* Regione Boves ingentis magnitudinis ſunt, quorum caro tenera, ſuavisque eſui eſt, cæterùm pingue nunquam concreſcit, ſed olei liquidi inſtar ſemper fluens.

m Argentum vivum, Cuprum.

n Inter *Craufordiæ* teſqua Aurifodina olim. *Magino* teſte, eſt reperta, è quâ *Aurum* ſine ullo labore eruebatur, & fortè adhuc ſimili modò eruitur. Sunt in eodem loco etiam Gemmæ quædam, præſertim *Gagates*, quæ in aquis ardet, ac oleo extinguitur.

o S. *Loumond.*

p Sunt tamen eſui humano ſuaves.

q Nonnulli tradunt, etiam *Glasguenſem* Urbem ob ſtudium eſſe celebrem.

BUNONIS.

β Septemtrionales & Montani Scoti ſermone utuntur Hibernorum. Carnibus ſemicoctis, quod iis plus ſucci ineſſe putant, delectantur Scoti pariter ac Angli.

REISKII.

γ [a] Scotia portentoſaa regum antiquorum ſuæque gentis origines jactat, quas Buchananus Lib. I. 11. accuratiſſime refellit, ac jure

a Reges Scotiæ vetuſti.

(*1.) Ingenio autem ac virtute Bellica valent, & in dies cultiores redduntur. (*Ed. Lond.*)

(*2.) Epiſcopatus antea 14, nunc lege abolentur, & Presbyterio gubernatur Ecclefia Scotica. (*Ed. Lond.*)

(*3.) Dantur etiam Academiæ Edinburgi ac Glaſcuæ haud ignobiles. (*Ed. Lond.*)

IV. Insularum ad Scotiam clarissimæ sunt versus Occasum, γ *Hebrides* XXX. ampliùs numero (* 1): ad Septemtrionem δ *Orcades*, nunc *Theiles of Orknay*, XL. ampliùs numero: longiùs dissitæ versus Septemtrionem, VII. *Acmodæ*, nunc *Farre*. Ultima Britannicarum erat *Thule*, nunc *Yslanat*: de qua postea suo loco. Insulæ ad Scotiam. Hebrides. Orcades. Acmodæ. Thule.

jure affirmari posse statuit, *omnes nationes* à *Gallis, Germania & Hispaniis in hanc Insulam commigrasse*. Hæc sententia quam vero congruat, historici, mores, linguæ, voces, ac instituta plurima contestantur. Nomen Scotiæ Pictis penitus deletis ex A. 939. invaluit; a prisca regum familia post A. 1280. exstincta, Stuartorum progenies A. 1370. regnum tenuit, hodieque tenet in Maria Jacobi regis exulantis filia, & rege Wilhelmo Arausi. principe hujus marito. Ultimam regum Scotorum familiam docet inscriptio castri munitissimi Sterlingæ publica, quam Jacobus VI. aliquandiu ibi commoratus regio sacello addidit: *J. R. Nobis hac invicta miserunt centum Sex Proavi* A. 1617. Castrum enim illud durante CVI. regum imperio creditur inexpugnabile, quod Monckius bello exorto Parlamentario expugnavit. b Non dicam heic de *stupendo ædificio, quod ex lapidibus sine calce junctis* conditum Scoti ostentant; nec de anseribus aut anatibus marinis (*Bernacles*) quos alii è conchis, alii ex ovis avium depositis generari volunt; neque de lithanthracibus aut carbone fossili, neque de harengis & immensa horum copia; neque de salmonibus frequentissimis; neque de insulis c Schetlandicis, vel Hetlandicis, quas Orcades vocant; nec de Hebridibus aut Hebudis (Scot. Western Iles) quarum una Sodora episcopum habet; neque de Sullingis d (the Sorling.) (* Ad Angliam pertinent. (*Ed. Lond.*) quæ Cassiterides veterum putantur, plus minus 145. stanni, plumbi, animalium, præsertim avium & graminis feraces.

BUNONIS.

γ *Hebrides* in mari Caledonio, etiam *Hebusa & Aebusa*, Bedæ *Mevaniæ* dictæ, aliis sunt numero 44. præcipuæ *Levissa, Eusta, Skye, Mula, Ila & Jona*.

δ Orcadum, quæ vulgo etiam *Schetland*, (* Fallitur Buno; Hetlandiæ enim ab Orcadibus diversæ & ulterius in Mari Boreali jacent. Orcades Buchanano sunt 32, quarum maxima Pomona. De cæterarum numero, magnitudine, soli cœlique ingenio, consulatur Buchananus Lib. 1. (*Ed. Lond.*) Caput est *Pomona*, vulgo *Mainland*, in qua Kirkwall. Nulla in Orcadibus invenitur arbor, neque solum fert triticum; quum tamen reliquarum frugum ibi magna sit copia. Nec serpentes aut venenata in insulis istis sunt animalcula *r*. Incolæ licet sint bibacissimi; nullus tamen ex iis visus est ebrius, stolidus aut demens *f*. *Hector Boëthius*. Circa insulas illas Hollandi quotannis ingentem halecum copiam piscantur, quæ deinde per universam devehuntur Europam. Ad insulam *Fare*, vulgo *Faire*, volucres passere haud multo majores tanta celeritate per mare decurrunt, ut non videantur pedes aquis tingere. Id quum vident nautæ, mox venturam tempestatem colligunt. *Hoterus in epist.*

HEKELII.

r Contrà Lepores, Cuniculi, Grues & Cygni heic multi sunt. Piscationibus refertissimæ sunt hæ Insulæ, ex quibus Incolæ emolumentum non leve trahunt.

f Medicinam omnem negligunt, quia ut plurimùm longævam & sanam ob aëris miram temperiem ducunt vitam.

REIS-

a Regum Scoticorum familia. b Memorabilia Scotica. c Schetland. d Sorlings.

(* 1.) *Hebrides* secundum Buchananum nomen novum & priscis Scriptoribus inauditum; rectius *Æbudæ* vocantur, & comprehensis omnibus Insulis occidentalibus in mari Deucaledonio sparsis, supra trecentæ numerantur. (*Ed. Lond.*)

CAP. XXV.

DE HYBERNIA. 1

I.

HActenus de Albione Britannicarum Insularum maxima; item de minoribus Britannicis insulis: at secunda magnitudine est in Occasum sita *Hybernia*; *Iverna*, & *Jerna* quibusdam appellata: nomine inibi nato: quum incolæ hodieque *Eryn* vocitent, Angli verò *Yrlandt*. De Natura hujus insulæ, incolarumque ingenio, etiam nunc verum manet, quod tot retro seculis Pomponius Mela tradidit: *Adeo luxuriosam herbis, non lætis modo, sed etiam dulcibus, ut se exiguâ parte diei pecora impleant, & nisi pabulo prohibeantur, diutius pasta dissiliant: Cultores ejus inconditos esse, & omnium virtutum ignaros, magis quàm alias gentes* (*1). Hæc Mela; Cæterum, cœlo est miti, clementi ac sereno, terra nullum animal venenosum alit, nec patitur. *Longitudo* ejus maxima porrigitur mill. German. LX. *Latitudo* autem mill. Germ. XXX. a

Hyberniæ nomen.

Natura soli.

Incolæ.

Longitudo.

II. Qui

REISKII.

1 a Hybernia pro duobus incolarum generibus, quæ fovet, duplex ipsa traditur: *una sylvestris*, quæ indigenas crudos agrestesque alit; *altera polita*, quæ Anglo-Hibernos advenas complectitur. Huc enim coloniæ Anglorum crebrius ex A. 1172. deductæ, simul ac reges Anglici insulam domuerunt: Hanc enim adhuc regni titulo auctam (qui Paulo III. Papæ A. 1553. debetur) subditis rebellibus Gallicisque præsidiis ereptam, Wilhelmus rex hodieque tenet, Prorege imposito. Nunc igitur Hibernis Pontificiis incolis plerisque aut cæsis, aut alio dimissis abductisque horum reliquiæ sylvestrem & montanam occupant: Huc enim A. 1641. dudum rejecti post stragem Protestantium ibi editam, sub Jacobo rege ultimo nimis invaluerunt. Nunc terra ea bello proximo exhausta, castris, portubus, & paucis urbibus coërcetur, nec plane tamen hominum factiosorum vacua. *De lignis Hybernicis*, quæ nec vermem nec cariem admittunt, de animalibus venenatis, quibus tota regio caret, de singularibus naturæ donis, & anseribus ex ligno putri, ad oram maritimam natis (quos *Macrenses* nominant) de *antro S. Patricii*, hujusque Purgatorio, quod vocant, Hybernico. & urbibus paucis pauca dicere quid attinebit?

BUNONIS.

a Humidior est Hybernia fontibus fere ubique rigua; lini lanæque ferax. Sermone utuntur Hyberni eodem, quo Scoti montani. b Ex quo vero Angli Colonias in Hyber-

a Hybernia duplex. b Hybernorum mores.

(*1) At nunc multo cultiores postquam Anglorum ditioni subditi, ac Anglis & Scotis permisti. (*Ed. Lond.*)

II. Qui populi primi eam incoluerint, parum constat (* 1), nisi quod Celtici cum reliquis Britannis fuerint generis. *Brigantes*, *Cauci*, *Mænapii*, quos in eà Ptolemæus memorat, mirum, ni ex Gallia, Britannia, Germania, huc trajecerint. Dividitur hodiè in quatuor potissimum regiones. β *Langinia*, vulgò *Lenquester*, in Orientem spectans, ut Angliæ propior, ita cultior. Haud multum absimilis huic γ *Mononia*, vulgò *Mounster*, qua Galliæ in Meridiem obtenditur. Asperiores δ *Connacia*, *Connacht*, & ε *Hultonia*, *Quunster*; hæc in Septemtrionem, illa in Occasum, vergentes. Incolæ. Provinciæ Langinia. Mononia. Connacia. Hultonia.

III. *Comi-*

Hyberniam misere, eorum lingua quoque eò est delata: unde plerique nobiles utramque callent linguam. Carnibus delectantur Hyberni omnes, cibosque capiunt miro silentio. Mater filium non nutrit, sed eum committit nutrici aut nutricio, qui pari observantia cum parentibus coluntur. Alumno ægrotante ex dissitis etiam & longinquis insulæ oris accurrit nutricius. Magis se diligunt, qui nulla tenentur cognatione, quam fratres, affines & sanguine juncti. (* Alumni hi nutricii scilicet. (*Ed. Lond.*) Vestimentis utuntur versicoloribus: flavum tamen colorem plurimi faciunt; unde, quibus capilli sunt flavi, comam nutriunt, eaque superbiunt. Matrimonium mature ineunt, & virgines adeo festinantur, ut quandoque decimo anno nubant. Præter furandi artem fere nullam excolunt *Hyberni*. Domo mane exeuntes furta seu Deo commendant, optantque incidere in divitem, quem spoliare possint. (* Antiquitus scilicet. (*Ed. Lond.*) Quod tamen de exteris intelligendum; nam furta inter suos commissa puniunt. Morituris adsunt præficæ, quæ animam morientis retineant. Postquam exspiravit, tota domus ejus ejulatu & planctu repletur. Ex defuncti bonis plurimum aufert, qui potentior est, & patruus nepotes suos paterna hæreditate sæpe fraudat a. Quatuor iis sunt militum genera: primum est *equitum*: Secundum *militum statariorum*, *Geleglassi* vulgo vocati, qui jurant, se pugnam nunquam detrectaturos: Tertium *levis armaturæ*, qui nominantur *Karni*: Quartum est *Cursorum*, *Deltinos* appellant. Vox militaris iis est *Pharo*, *Pharo*. (* Descriptio hæc Hybernis priscis convenit, aut saltem iis, qui hodie dicuntur montani. (*Ed. Lond*)

β In a *Langinia* sive *Langenia* b est Dublinum; habet 10. Comitatus. c

γ In *Mononia* seu *Momonia* d, sunt Watenfort, Corcagia in lacu sita, & Casshyl seu Casshylia Archiepiscopatum, & Lymericum opidum; habet 7. comitatus e. In Momonia fons est, cujus aquis, si quis capillos tingit, statim redduntur cani. *Cambdenus.*

δ *Connacia* sive *Connactia* habet *Letrunnum*, *Meynum*; & 6. Comitatus f.

ε In *Hultonia* sive *Ultonia* est regni metropolis Armacana, cujus Archi-Episcopus primas fuit Hyberniæ. Quintam his addunt alii partem, *Mediam Hyberniam*, in qua sunt Laberus, sive Cillair g, & Drochæa.

HEKELII.

a Sunt prætereà superstitiosæ Gentes, inter quas multæ magæ & fatidicæ Mulieres reperiuntur, quæ ad omnia mala incantationes efficaces habent, ad quas quisque pro mali ratione accedit.

b S. *Lagenia* ab Incolis *Leighnigh* dicta.

c *Wexford* nempe, *Caterlogh*, *Kilkenny*, *Bublinensem*, *Kildariensem*, Comitatum *Regis*, Comitatum *Reginæ*, *Longfford*, *Fernes* & *Wicklo*. Aliàs *Danginia* fertilis est & terrà frugiferà, cœlo mitissimo, nec inclementibus

a Hyberniæ Provinciæ.

(* 1.) Scoti prisci qui ejusdem sunt originis, sese dicunt ab Hispania oriundos. (*Ed. Lond.*)

Comitatus & opida.

III. *Comitatus* per totum regnum funt XXXIII. Opidula rectius, quam urbes, Hybernos incolere dixeris. Regni caput eft *Armagh* (*1): Secunda ab hac *Dublyn*, opidum munitiffimum, fedes præfecti, quem huc cum titulo Vice-regis mittit Rex Angliæ: fedes item Archiepifcopi, ut & *Armagh*, & *Caffhyl*. His fubjecti funt Epifcopi XII. *Arglas*, celebris eft portus; *Academiam* fuftinet prædictum Dublinum. ζ Atque hæc breviter de Infulis Britannicis, nunc tempus eft in Continentem reverti: ac primo loco de Germaniâ.

mentibus Incolarum ingeniis, quam quidem Ptolemæi tempore *Brigantes*, *Corsundi*, *Menapii*, *Cauci* & *Blani* inhabitarunt.

d Ab Incolis *Movum*, ab *Anglis Mounfter* vocata.

e Sunt a. alii *Kerryenfis*, f. *Kilkonienfis*, *Limiricenfis*, *Corcagienfis*, *Tripparienfis*, f. *Crucis*, *Waterferdienfis* & *Desmentenfis*.

f Quorum nomina funt *Claria*, *Letrimme*, *Galluveta*, *Refecomin*, *Majo* & *Sligo*.

g Seu *Killair*.

BUNONIS.

ζ a Qujnam olim Hybernis imperarint, non habemus compertum. Paulò ante tempora Caroli M. Normanni infula illa perhibentur potiti. His per indigenas ejectis fucceffere Oftmanni, qui in quatuor regna Hyberniam funt partiti. Sed *Rothericus Connacia Rex* totius infulæ imperium confequutus eft. Verum *Dermicius* ab illo ejectus Anglorum imploravit auxilium, iisque viam & aditum ad Hyberniam occupandam aperuit, per focerum fuum Penbrokiæ Comitem in regnum reftitutus. Poftea *Henricus II.* in Hyberniam tranfiit, in quem Rothericus & ordines fus regni (*Dominii potius (*Ed. Lond.*) contulerunt; ex quo tempore Angliæ Reges dicti funt *Domini Hybernia* usque ad *Henricum VIII.* qui in Hybernorum Comitus *Rex* declaratus eft, quod *Domini* appellatio feditiofis quibusdam difpliceret. Inde infula regitur per Proregem, qui antea *Cuftos* & *Confervator Hybernia* vocabatur.

a Hyberni Angliæ Regibus obnoxii.

(*1.) Potius Metropolis, quia Primatis fedes: *Dublinum* enim eft fedes regia. (*Ed. Lond.*)

LIBER

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

De veteri Germaniâ. *a

I.

GERMANIAM *b, quæ nunc terrarum cultu, urbium ſplendore, ædificiorumque magnificentiâ, cum Italia conferri, reliquis vero regionibus præferri poſſit, *terris informem, montibus aſperam, cultu aſpectuque triſtem, in univerſum ſylvis horridam, aut paludibus fœdam, utrisque inviam*, veteres prodiderunt. In tantum res mutantur!

II. *Nomen Germanorum* unde deductum ſit, varium inter autores eſt certamen. A Gallis ad inventum, & *quinque* primo Germanorum nationibus, *Eburonibus, Condruſis, Segnis, Cæræſis* & *Pæmanis*, è Germania in Galliam transgreſſis, inditum, qui poſteà uno itidem fuêre nomine *Tungri* dicti; ex Cæſaris, Taciti, Dionis, & aliorum ſcriptorum monumentis, clarum ſit rimantibus. Id poſtmodum Gallorum Romanorum- Germanorum nomen.

(*a De veteris Germaniæ populis opus peculiare ſcripſit noſter Cluverius; tribus libris diſtinctum; tabulis Geographicis ac figuris varii generis æri inciſis locupletatum, ſub hoc titulo: *Philippi Cluverii Germania Antiqua libri tres*, Lugd. Bat. apud Lud. Elzevir. formâ quam dicunt in fol. anno 1616. prodiit opus ingens ſive materiam, ſive formam ſpectes. Summa eruditio atque multiplex. Illud tamen non immeritò Cluverio objeceris quod fixas plerumque Sedes errabundis fere ſemper gentibus ſtatuerit. Qui enim ſcribente Cornelio Tacito Germaniam incolebant non ſemper iisdem limitibus coerciti ad aliorum Scriptorum ætatem quieverunt. Non ſolum mutati limites; ſed etiam gentes integræ ab antiquis ſedibus procul receſſerunt. Hodiè nomen unum eſt gentis ac regionis, modo levis in terminatione vocis, fiat immutatio. Germani, Angli, Batavi, gentes ſunt quarum regiones Germania, Anglia, Batavia, nuncupantur, at verò apud Germanos veteres nomina populum, non regionem deſignant. Exempli gratiâ, cavendum eſt ne Saxones antiqui in hodierna Saxonia quærantur ubi non fuerunt. Sic de ceteris. Si quis priſcis Germaniæ incolis ſedes proprias aſſignare ſuſceperit, is meminerit monere in quo ſæculo. Minori etenim intervallo Theatrum alias ſcenas exhibet, gens bellicoſa, venationi, ac prædæ quam agrorum culturæ addictior, facile e regione in regionem migrabat, hoc monendi ſunt adoleſcentes.)

(*b Germaniæ nomen recens non priſcum; Germanis veteribus inuſitatum, a Romanis, ut videtur, confictum, vero nomine corrupto, & ad Latinam linguam efformato.

BUNO-

norumque usurpatione in universam gentem Transrhenanam transiit. Ipsa gens suo sibi vocabulo semper appellata fuit *Teutisci*, vulgo die *Teutische*, ab ipsius veri æternique Dei, rerum omnium conditoris, antiquissima pluribusque gentibus usurpatâ appellatione *Theuth*: ab hoc enim illi, & à primo mortalium *Manno*, id est *Adamo*, è terrâ condito, originem se ducere prædicarunt; ut latiùs infrà dicetur. a

Germaniæ limites.

III. Ad *limites Germaniæ* quod attinet, vehementer errant illi, qui latiùs nunc, quàm olim, Germaniam patere, ex *Ptolemæi* Geographia affirmant; maximè ii, qui duplo majorem faciunt. Secus mihi sententia est, qui dimidio minorem censeo. *Elsatiam*, *Lotharingiam*, *Treviros*, *Luceburgenses*, *Brabantios*, *Juliacenses*, *dimidiam partem Geldriæ*, *Hollandiæ*, *omnem Zeelandiam*, ac *Flandriam* hodie accessisse, ajunt: ego accessisse nego; mansisse assevero. Quippe *Plinius* jam inde Germaniæ limitem *ad Scaldim* fluvium protendit. Idemque simul & *Tacitus* ab usque *Sequanis* omnem Rheni citeriorem ripam Germanos accoluisse tradit. Apud *Cæsarem* ipsi *Rhemi*, Belgica natio, ultro testati sunt. Belgas plerosque esse ortos à Germanis. Ex Gallia quidem uni *Helvetii*, ex Illyrico veteri *Vindelicia* & *Noricum*, quæ inter Alpes Danubiumque sitæ sunt regiones; item *Pannoniæ superioris pars*, extra veteris Germaniæ limites nomenque censitæ fuerunt. Verùm eis oppono quicquid est terrarum hodiè *Poloniæ citra Vistulam* amnem, *qui terminus olim Germaniæ fuit*; item *Bojohemum*: quarum regionum sermo apertè genus atque originem incolarum indicat: *Prussios* etiam atque *Livones*, quia Germanicâ linguâ utuntur, Germaniæ accessisse illi censent: quum antiquitus *Venedi*, Sarmatica gens, incoluerit: ego

BUNONIS.

a Quinque illi populi Rhenum transgressi, finibus illis, quos occuparunt, Gallos expulerunt, ab iisque victis & pulsis dicti sunt Germani, sumto ab re vocabulo. *Guerra* enim seu *Gerra* ut olim Celtis, ita hodiè Gallis significat *bellum*, & Germanis nonnullis *pugnam* aut *tumultum*. Hinc quoque natum videtur vocabulum *Gewehr*, quod omne genus armorum significat: item *eine Wehre*, id est, gladius a. Ex isto igitur vocabulo *Guerra* seu *Gerra* & *Gerraman* factum est *Gerreman* seu *Werman*, id est, *bellator*. Multa enim vocabula hodie scribuntur per *W*, quæ olim per G scribebantur. Gens vero ista nil nisi arma & bella tum spirabat: inditumque iis hoc nomen à Gallis, *Tacito teste*, ob metum.

HEKELII.

a *Andreas Helvigius* in Origg. *Diction. Germanicar.* p. 297. dicit, *Wehre* à *ferro*, ex quo fit ensis, defendere, aut à *quiri*, quæ *Sabinorum* linguâ hastam significat.

HEKE-

ego & hos accessisse nuper, nego; mansisse à multis sæculis, ajo. Quippe *Æstios*, qui olim totam Livoniam ac Prussiam, omnemque ferè dextram ripam Vistulæ latè patentem occuparunt, disertissimis verbis Germaniæ adscribit *Tacitus*. Idem auctor, & *Plinius* regiones hodiè, *Norvagiam*, *Suediam* ac *Fennos*, & quidquid terrarum Oceano Septemtrionali, Moscoviæque confiniis ambitur, Germaniæ attribuunt. Quin etiam *Peucini* [b], alio nomine *Bastarnæ* [c] dicti, à Vistulæ fontibus olim ad Pontem usque Euxinum & Istri ostia extensi, Germani fuerunt, testibus iisdem Scriptoribus. 1

Vetustissimi Germaniæ termini.

IV. *Vetustissimi* igitur *Germaniæ termini* fuêre, ab Occasu *Rhenus* amnis, & Oceanus Germanicus; à Septemtrione *Oceanus Septemtrionalis* sive *Hyperboreus*, ab Ortu *Granvicus* & *Finnicus sinus*, *mare Suevicum*, sive *sinus Codanus*, *Vistula* amnis & à *fonte ejus linea ad Sarmaticos montes ducta*, qui è Septemtrione in Meridiem ad Danubii usque ripam protensi, ubi opidum nunc Hungariæ *Vacia*; dein à Meridie

HEKELII.

b Πευκινοὶ

c Βαστάρναι, sive Ἄτμονοι, *Atmoni* atque Σιδόνες *Sidones*.

REISKII.

1 a Germaniæ vocabulum recens & nuper additum fatetur Tacitus in libello de German. situ & moribus cap 2. additque, ita nationis nomen non gentis evaluisse paulatim, *ut omnes primum à victore ob metum, mox à se ipsis invento nomine Germani vocarentur.* Ergo vetus aliud idque à Celtis inditum videtur; novum hocce primo gentis, postea nationis integræ fuit, partim ab hostibus, partim ab ipsis auctoribus domi repertum. Nam Gallico & Germanico tum prisco tum hodierno sermoni *Guer* & *Gewerr* bellum aut rixam significat; *Mann* virum aut hominem; *Unde Germanos recte viros pugnaces aut bellicosos dixeris*; à Teutone autem vel Tuiscone rege aut duce *Teutonicos die Teutschen.* Hunc vetum æternumque Deum Auctor dum voluit, & agnitum quidem nostris majoribus Patrem, Filium Spiritumque S. Lib. I. Germ. antq. c. 29. rationes attulit infirmas, quæ rem tantam minus conficiunt. Nugantur autem historici, quotquot ex Hebraicis, Græcis, aut Romanis originibus nomen & genus Germanicum derivant.

b Limites porrò Germaniæ pro statu temporum quàm variarint, dici brevissime vix potest. Alii certe fuerunt *veteres*, aliique sunt *novi & adhuc hodierni*: Veteres illi longissime in septemtrionem excurrerant, ut Dania & Suecia comprehenderetur, versus meridiem Danubio concludebantur:. Novi ultra Danubium extensi, Rhætiam & Vindeliciam complexi per Alpestria juga patent, sed mari Balthico arctius circumscribuntur. Nec vetus Germania, in quantum Rom. imperio continebatur, iisdem circumscripta terminis erat; ne tum quidem cum Francis regibus subesset. Quid quod fines Germaniæ diversos in ipso Germanico imperio deprehendas, nunc productos longius, nunc iterum contractos. Quam hodieque per bellum, quod adhuc incumbit, Gallicum præfixi German. limites mutentur, experientia docet, perque annos id multos docuit.

a Germaniæ nomen novum, b Divisio Germ. duplex.

die ipsum *Danubii flumen.* Posteà vero portiones ei ex Gallia ad lævam Rheni ripam, & ex Sarmatia ad sinum Codanum & dextram Vistulæ ripam accesserunt, ut dictum est.

Germaniæ longitudo.

V. *Longitudo* ejus summa fuit à Scritofinniæ promontorio, vulgo *Nortkyn*, quod in Oceanum Septemtrionalem excurrit, ad Danubium usque mil. Germ. cccc. *Latitudo* vero maxima à Rheno nunc juxta Basileam, ad *Amodocam* usque paludem, quæ in confiniis Russiæ, Lituaniæ ac Podoliæ sita est, mill. Germ. cc.

CAP. II.

Divisio Veteris Germaniæ [1], *ac primùm de Vindilis & Ingævonibus.*

I.

Vandalorum nationes fuere Gothi.

GEnera Germanorum *quinque* à Plinio traduntur, *Vindili*, *[a] *Ingævones*,* [b] *Istavones*, *[c] *Hermiones*, & *Peucini*, qui & *Bastar-*

REISKII.

1 a Alia fuit divisio veteris Germaniæ *pro quinque incolarum generibus*, *aut gentibus*; alia *pro statu imperii Rom.* ad Rhenum longius extensi: Illa è Plinio Lib. IV. c. 14. petita copiosius apud auctorem exponitur, ut tamen multis gentibus non parum dubii adhuc inhæreat: Hæc vero Germaniam *primam sive superiorem*, & *secundam sive inferiorem* continet, utramque in notitia Imper. Rom. satis expositam. Nostra vero, quam Romani barbaram vocarunt, patriæ libertatis studiosissima, *illam divisionem nimium excedis*, & longius patet latiusque. Hinc gentes veteres quas Græci Geographi Romanique commemorant, eum posterioribus & hodiernis populis, horumque sedibus comparare aut conciliare, hoc opus hoc labor est; Unde novi auctores inter sese multum dissident, & à nostro Cluverio hujusque sensu alii dudum recesserunt, hodieque recedunt vel ideo, quòd inter Græcos Romanosque non plane conveniat. De singulis Germanorum generibus infra explicabitur; De Chaucis copiosissime in antiqua Germ. Lib. III. c. 46. itemque ex Coneringio & hujus de Helmstadio conjecturis cap. 2. sub finem additur.

HEKE-

a Divisio Germ. duplex.

(*a *Ingevones* ex antiquata voce *Inge* quod latinè *pratum* significat, & voce *Wohnen*, id est, habitare nuncupati, id est, *Pratorum habitatores.*)

(*b *Istavones.* De his variæ conjecturæ. Alii ab ostiis nempe Rheni *Istavones*, '*Isteones* & *Ostiaos* nuncupatos putant, aliis Istewones dicti quos superior Germania *die äussersten Woner* diceret, id est ultimi & remotissimi habitatores, nempe Rheni & Danubii accolæ. Neutrum placet.)

(*c Quemadmodum *Arminius*, *Hermannus* & *Germanus*, voces sunt variante Dialecto, ex eadem tamen origine deductæ. Sic & *Hermiones*, & *Germani.* Sic & nomina locorum vel hominum propria *Irminburg*, *Irminfrid*, *Irmingard*, *Irmintrud*, *Irminbulf* & sexcenta alia, quæ in diversis Chronicis per *E*, vel *He*, in prima Syllaba scripta reperiuntur. facilis fuit Romanis *H*, sive aspirationis quæ Germanis peculiaris est quamque vix peregrini assequuntur, in *G* conversio.)

Populorum Germaniæ Inter Rhenum et Albim
LAGNU SINUS
SAXONES qui Tacito
FOSI
ANGLI
VARII
CAVIONES
FRISII
CHAUCI
BRU
CHAMAVI
ANGRIVARII
CHERUSCI
LANGOBARDI
MARSI
MENAPII
UBII
TUN
SUNICI
CHATTI qui CHASSI et CATTI
TENCTERI
USIPI
TREVERI
VANGIONES
MEDIO MATRICI
ALEMANNI
HERMUNDURI
VINDELIC
RAURACI
SEQUANI
Occidens
Millia Pass

Bastarnæ: *Vindili*, etiam *Vinili*, & *Vandili*, *Vandali*, *Vandalii*, & *Vanduli* Romanis Scriptoribus simul & Græcis dicti sunt. Horum nationes fuêre, *Gothones*, qui & *Gotones*, *Gutones*, *Gutthones*, ac *Gythones*, *Gothi*, & *Gotthi* [a] auctoribus dicuntur; nunc Cassubiæ pars ad Vistulæ infimam partem, quæ propriè *Pomerellia* nunc dicitur: ubi nobis natale solum. *Carini* Pomeraniæ pars, in qua opida *Stolpe*, *Colberg*, *Corlin*, *Camin*, *Lemovii*, ea pars Pomeraniæ, in qua *Stetin*, *Usedom*, *Wolgast*, *Gripeswolda*. *Rugii* antiquitus, circa *Rege* flumen Pomeraniæ, & opidum *Regenwolde*, dein in insulam transgressi, qui etiam nunc *Rugia*, vulgo *Rügen* appellatur. *Varini* [b], in Meckelburgensi Ducatu, circa flumen & opidum *Warne*. *Angili* sive *Anglii*, reliqua Meckelburgensis agri pars, ad Lubecam usque [c]. *Eudoses*, *Suardones*, *Nuithones* pars Meckelburgensis agri. Pomeraniæ Marchiæque proxima, *Caviones*, pars Marchiæ, Dannebergensi Comitatui proxima. His contermini *Deuringi*, & *Rappin*. *Longobardi*, in Marchia media, vulgo nunc *Middelmarch*, inter Albim & Viadrum amneis. Circa opida *Grabouw*, *Brandenborgh*, *Berlin*, *Brötzen*. *Semnones*, in portionibus Marchiæ, Misniæ, Lusatiæ, Silesiæ, atque Poloniæ; inter Albim & Wartam amnem in Viadrum defluentem. *Burgundiones*, in partibus Cassubiæ ac Poloniæ, inter Gotones ac Semnones [α]

Carini. Lemovii. Rugii. Varini. Anglii. Eudoses. Suardones. Nuithones. Caviones. Deutingi. Longobardi. Semnones. Burgundiones.

II. [β] *Ingævonum populi* fuêre isti: [γ] *Chauci*, qui & *Cauchi*, &

Ingævonum populi fuere Chauci.

HEKELII.

a Immo & *Polouci*, quos *Ruthenorum* lingua *rapaces* & *spoliatores* interpretatur.

b *Plinio* VARRINI.

c *Procopius* Lib. 4. *Gothor.* & *Camdenus* in *Britannia* dicunt, ANGILOS, s. Ἀγγίλους esse Gentem, *Britanniam* Insulam inhabitantem.

BUNONIS.

α a *Vandali* fuerunt Germani, quos multi cum Venedis pro una habent gente: quum Venedorum gens Slavica sit, quos Germanice dicimus *die Wenden*; illos vero *die Wandaler*.

β Rhenanus b *Ingævones* dictos putat, quasi Vigewones, à Wych *sinus* & Wonen, quasi *Wichwoner*; *in sinu habitantes* [d]. At Tacitus ita dictos scribit à Manni filio. Omnia vero antiquarum gentium nomina ad originem velle reducere, furoris potius quam ingenii esse videtur.

γ Exigua regio est, quam Cluverius heic & in Germania sua Antiqua tribuit *Chaucis* [e]. Qui tamen, ut Tacitus scribit, c *Immensum terrarum spatium non tantum tenent, sed & implent: populus inter Germanos nobilissimus; quique magnitudinem suam malit justitia tueri &c.* Divisi fuerunt, Plinio & Ptolemæo testibus, in *Majores* & *Minores*. Huic vero collocantur *Chauci Minores* à Frisiis ad Amisiam amnem, usque ad Visurgim:

a Vandali & Venedi. b Ingævones. c Chaucorum sedes.

& *Cauci*; inter Amasiæ Albisque ostia utramque accoluerunt Visurgis ripam supra Bremam usque opidum; deinde usque Mindam, qua Chattis jungebantur. Qui apud Tacitum a *Fosi*: reliquis auctoribus *Saxones* appellantur: horum tota fuit Holsatia ad Cimbricam usque peninsulam. Posteà omnem oram maritimam occuparunt ab Albi ad Rheni usque ostia: unde cum Anglis in Britanniam insulam abierunt. *Cimbri* omnem eam tenuerunt peninsulam, quam nunc antiqui nominis itidem gens incolit Jutæ. *Teutoni* Danicas incoluerunt insulas; quarum maxima vulgo *Zeelandt*, Melæ dicitur *Codanonia*, nempe à gente Teutonorum, qui variantibus dialectis jam tunc dicebantur *Dani*, *Godani* & *Codani*: unde totum hoc mare etiam dicitur *Codanus sinus* eidem Melæ ac Plinio, quod Tacito *Mare Suevicum*, quia utrumque Suevi accoluerunt, ut mox ostendam. Regiones trans dictum mare, quæ nunc sub Norvegiæ ac Suediæ Finniæque maximè nominibus veniunt, immensas Germaniæ insulas esse falso crediderunt veteres, quum verius sint peninsulæ. Harum maximam, quæ Norvegiæ Suediæque regna continet, à proxima gente quidam dixerunt *Scandiam* & *Scandinaviam* f: alii à freto, quod est inter Danicas insulas, vulgari vocabulo *Belt*, *Baltiam*: quod vocabulum posteà corruperunt in *Basiliam*. Altera

Fosi iidem qui Saxones.

Cimbri.

Teutoni.

Scandia.

surgim: ac inde *Majores* ad Albim usque flumen. Ad Occidentem igitur Chaucorum terminus fuit Oceani pars: à Septemtrionibus terminabantut Albi flumine: ad Meridiem à Frisiis inceperunt, & desierunt in Cattis. Ex his terris *Minores Chauci* tenuerunt, quæ hodiè Frisia Orientalis, Oldenburgensis, Delmenhorstiana, Disholdensis, Hojensis & pars Mindensis Episcopatus Septemtrionalis. At *Majores Chauci* haud dubie ex modo virium, quibus istis fuerunt majores, ita dicti, possederunt omnem illum terrarum tractum, qui trans Visurgim est ab Oceano & Albi flumine ad Meliboeum & Semanam Silvam, quæ Germanis *der Hartz*; quibus locis hodie Ducatus Brunswicensis, Luneburgensis & Bremensis.

a a *Saxones* g corrupto vocabulo *Fosos* scribi apud Tacitum, conjectura Cluverius colligit. Verum non exigua illa Fosorum gens Saxonum nomine appellata fuit; sed ad universam illam & magnam Chaucorum gentem nomen Saxonum pertinuit h. Transalbinos vero Saxones ejusdem eum Cisalbinis fuisse civitatis, ex simili idiomate, institutis vitæque genere colligitur.

HEKELII.

d Seu Sinum Maris accolentes.

e Χαύκοις f. *Chayzis*, sicuti à *Claudiano* Lib. 1. de Laudib. *Stilicon.* v. 225. *Poeticè* dicuntur.

f Malè verò *Scanziam*, *Galgaviam* & *Gangaviam*.

g *Cheruscis* conterminos.

h *Alsbamerus* FOSOS *Dietmarsos* esse existimat.

i S. Ta-

a Fosi & Saxones.

Altera peninfula, vulgo nunc *Finland*, Plinio dicitur *Finingia*. In Scandia populi *Scandii*, five *Scanii*, vulgo nunc *Scanen*, unde toti peninfulæ nomen. His contermini fuêre *Hilleviones* [i], nunc *Halland*. Ultra utrosque incoluerunt *Sitones* [k], nunc *Norvegii*, vulgo *Norige*, & *Norge*: quorum terra jam antiquiffimis Græcorum autoribus dicta *Nerigon*. Ultra hos funt *Marchiofinni*, vulgo *Marchfennen*. His continuantur *Scritofinni*, vulgo *Scritfennen*; extremi verfus Septemtriones apud promontorium, *Rutubæ* Plinio, vulgo nunc *Noortkijn*. His proximi funt verfus Orientem *Lappiones*, five *Lappii*, vulgo *Lappen*: infra hos verfus Meridiem funt *Sniones*, five *Sueones*, nunc *Suedi*, vulgo *Sweden*. Infra hos *Gutæ* five *Guti*, quorum regio nunc vulgo *Gutlandt*. Hi falfo vulgo appellantur *Gotbi*, & regio eorum *Gothia*: quum hi fuerint iidem & *Gothones* ad Viftulæ oftia: ut fupra dictum. Sed hic jam eft antiquus fcriptorum error: unde ridiculæ illæ Jornandi fabulæ de Gothorum origine. Finni Ptolemæo, Tacito dicuntur Fenni, quod nomen hodieque fervant, variatis dialectis vulgo *Fennen* & *Finnen* dicti.

Finingia. Hilleviones. Sitones. Nerigon. Marchiofinni. Scritofinni. Rutubæ promont. Lappiones. Sueones. Gutæ.

i S. *Tacito* Hellufii, *Ptolemæo* Æluones & *Ammiano Marcellino* Heilli.

k Quos *Ganipotes* nonnullis vocari *Althamerus* tradit, deque his *Saxonem Grammaticum* fcripfiffe fcribit.

C A P. III.

De Iftævonibus, Hermionibus, atque Baftarnis, item Suevia, & veterum Germanorum habitationibus.

I.

JAm vero Rheno proximi erant *Iftævones*: horum nationes fuere *Frifii*, *Bructeri*, *Angrivarii* *, *Chamavi*, *Anfibarii*, *Dulgibini*, *Chaffuarii*, *Marfi*, *Tubantes*, *Marfaci*, *Sicambri*, *Ubii*, & qui in horum pofteà agros fuccefferunt, *Ufipii*, *Tencteri*, *Jubones*, *Mattiaci*; prætereaque antiquiffimis temporibus

Iftævones.

(* *Angrivarii*, *Anfibarii*, & plurimæ aliæ voces quæ in *Varii* aut *Barii* definunt ex Teutonico *Bauer*, id eft *Cultor* five *Agricola*, à voce *Bauen*, latine *Fodere* vel Arare derivatam conjecerunt eruditi, nec a verofimili videntur aberrare.)

apud quem opidum *Diepholt*. *Tubantum* varia ſemper fuit
ſedes ; ad ſuperiorem Amiſiæ partem. *Sicambri* Rheni ri- Sicambri.
pam tenuerunt à Colonia Agrippinenſi ad Rheni uſque di-
vortium ; ab Oriente verò uſque ad Chattos, circa fontes
Luppiæ, & opidum *Medebach*; poſtea à Tiberio in Galliam
transportati, ubi inter Moſam & Rhenum *Gugerni* dicti : ho- Gugerni.
rum agri portiones deinde tenuerunt in Rheni ripâ *Uſipii*, Uſipii.
ſive *Uſipetes*, & *Tencteri* : hi apud Coloniam, illi ad Rhe- Tencteri.
ni divortia. *Ubii* in Germaniâ Rheni Mœnique dextras ripas Ubii.
tenuere, ad Coloniam uſque, ab Oriente Chattis contermini.
Horum agros Chattorum poſtea partes, occuparunt *Juhones* & Juhones.
[β] *Mattiaci*. Horum fuit ſuperior ripa & Naſſovienſis Comita- Mattiaci.
tus, cum Wetteravia & Haſſiæ parte, qua *Marpurgium* nunc
eſt, quondam *Mattium* dictum [b], unde genti nomen ; il-
li inferiora tenuere, cum Weſterwaldia. *Marcomanni*, an- Marcomanni.
tequam cum Seduſiis & Harudibus in Bojohæmum migrarent,
fines habuere inter Rhenum, Danubium, Cocharum, & Ni-
crum, amneis. *Seduſii* [i] inter Cocharum, Nicrum, Rhenum Seduſii.
& Mœnum: proximi his fuere *Harudes*, ad lineam à fonte Harudes.
Mœni ad Danubium uſque & opidum Ingolſtadium ductam. *Al-* Allemanni.
lemanni Gallorum fuere colluvies, ſub Cæſare Auguſto, quum
Marobodus Marcomannos, Seduſiosque & Harudes in Bojo-
hæmum deduceret, in horum fineis inter Danubium, Rhenum
ac Mœnum transgreſſi ; unde nomen.

II. *Hermiones* verſus Meridiem ad Danubii uſque ripam in- Hermiones.
coluerunt: in his populi fuere iſti: *Cheruſci*, *Chatti*, *Hermun-* Cheruſci.
duri, *Nariſci*, *Marcomanni*, *Quadi*, *Oſi*, *Gothini*, *Lugii*, Chatti.
Burii, *Marſigni*. [γ] *Cheruſcorum* agros nunc tenent Brunswi-
cenſes, ac Luneburgenſes : * *Chattorum* Haſſi & Thuringi.
[δ] *Hermunduri*, ab initio inter Salam & Albim & Bojohæmum Hermunduri.
incolue-

BUNONIS.

[β] In Mattiacis *Curtius Rufus* argenti venas aperuit.

[γ] Cheruſci non tenuerunt agros Brunswicenſes & Luneburgenſes ; verum ſedes ſuas habuerunt iis in partibus , ubi hodie eſt Thuringia & Vogdlandia , ad Albim usque, Marcomannorum vicini.

[δ] Hermunduri Taciti ætate ad Danubium ab Egræ fontibus, cis Hercinium ſaltum, fines ſuos extenderunt. Easdemque ſedes tenuerunt M. Aurelii Imperatoris ætate. At Diocletiano imperante Septemtrionem verſus in mediterranea Germaniæ ceſſerunt, ac videntur occupaſſe Cheruſcorum ſedes, qui jam pridem dulce otium amplexi, adeoque

(* *Chatti* & *Haſſi*, nomen idem. in recentiori formâ leviori aſpiratione pronunciatur prima Syllaba, & *tt* in *ss* immatatur quod frequentiſſimum.

incoluere Voitlandiam, & Misniæ Saxoniæque superioris parteis; deinde quum Harudes cum Marcomannis ac Sedusiis in Bojohæmum transgressi, Harudum porrò agros illi occuparunt ad Danubium usque. Hi postea propriè *Suevi* dicti sunt. *Narisci* tenuerunt inter Bojohæmi Occidentale latus & Danubium, lineamque à Mœni fontibus ad opidum Ingolstadium ductam, postmodum *Arnalausi* dicti: *Marcomanni*, *Sedusii* atque *Harudes*, Maroboduo duce, à Rheno in Bojohæmum transgressi sunt: ubi tamen Sedusiorum Harudumque nomina obscurata vel prorsus exstincta. *Quadi* antiquitus inter Bojohæmum, Danubium & Marum flumen incoluerunt; postea verò nomen eorum ad Sarmatica usque juga, quæ sunt in Hungaria, inter duo celebria quondam opida, *Erlam* & *Vaciam*, protensum fuit. *Osi* Moraviæ ac Silesiæ parteis coluere, inter opida *Ostram* & *Oswiecziim*; quorum hoc Vistulæ, illud Maro impositum. Infra hos fuere *Gothini*, itidem Silesiæ partem inter Mari Vartæque fluminum fonteis colentes. Hinc *Lugii*, magna gens inter Vartam & Vistulam, Poloniæ partem tenuere, ad opidum usque *Vladislaum* Vistulæ appositum. His contermini versus Occidentem *Burii* [i], inter Vartam & Viadrum; his *Marsigni* inter Viadrum & Bojohæmum: utrique finitimi Semnonibus supra dictis.

III. *Bastarnas* quondam à Vistulæ dextrâ ripâ ad ostia usque Istri incoluisse, suprà dictum est. Ipsos quoque ostiorum insulas tenuisse, quarum maxima dicebatur *Peuce* [l], nomen eorum alterum *Peucini* indicat. 1

[Marginal notes: Suevi. — Narisci. — Arnalausi. — Marcomanni. — Sedusii. — Harudes. — Quadi. — Osi. — Gothini. — Lugii. — Burii. — Marsigni. — Bastarnæ sive Peucini. — Peuce Insula.]

IV. *Æstii*,

que spretis armis recte uti nesciebant.

HEKELII.

g Qui *Plutarcho* in Vitâ *Julii* TENTERIDES & *Ptolemæo* TINGRI sunt.

h *Nominis enim allusio adeò non dissona est.*

i *Ptolemæo* fortè *Sudini*.

i Quos *Christophorus Pyraminus* etiam *Silesios* esse censet.

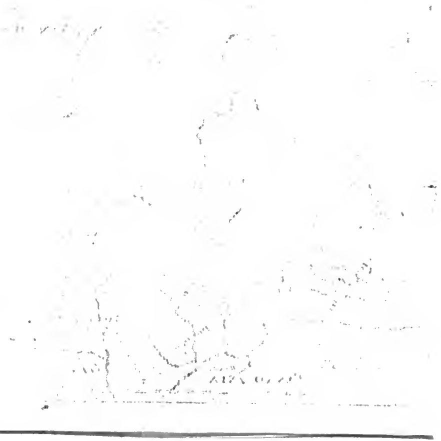
k Ex mente *Ortelii* Comitatus Mansfeldensis.

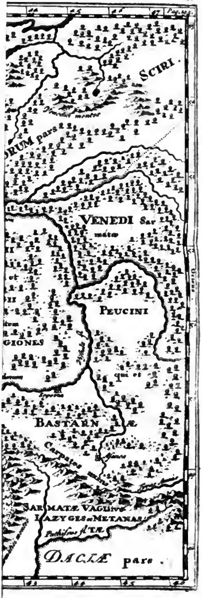
l Quam ob formam triangularem *Eustathius* commendat.

REISKII.

1 a Ita quoque Germanorum genera è Plinio petita finem capiunt: Unde nomen singula susceperint, non liquet, nisi Tacitum sequaris, & à primo Manno, hujusque tribus pluribusve filiis gentes enatas integras & appellatas dixeris: cum Annio Viterbiensi ad commenta ruere inconsultum erit Consultius videtur b *Vandalos* vocari, à crebris migrationibus quasi *Wandeler*: *Ingævones* ab internis habitationibus quasi *Ingwohner*: *Isthævones* ab externis & occasui propioribus quasi *Westwohner*: *Herniones* quasi *Herwohner*. *Peucini* à *Peuce* quadam Istri insula. Bastarnæ itidem

a Germanorum genera. b Vandali.

SCIRI
RUM pars
VENEDI Sar matæ
PEUCINI
GIONES
qui et
BASTARN Æ
Carpates montes
SARMATÆ VAGI sive
IAZYGES METANAS
DACIÆ pars

IV. *Æſtii*, quos Livoniam Pruſſiamque inhabitaſſe, ſuprà dixi, cui quique generum aſcribendi ſint, dubito: quum ab Rheno quondam in has ſedes inter Ingævones Baſtarnasque profecti fuerint. Diſtinguebantur in *Hirros* atque *Scyros* ſive *Sceros:* hi Pruſſiam, illi Livoniam habuêre. Æſtii. Hirri. Scyri.

V. Cæterùm, *Suevia* antiquiſſimis temporibus erat, quicquid ab Occidente Bojohæmicis montibus, Salà, Albi, & Travà amnibus, ſinu Codano, ac mox mari Germanico; a Septemtrionibus mari glaciali; ab Oriente ſinu Albo, lacu Albo, ſinu Botnico, mari Codano, & Viſtula Maroque; à Meridie Danubio includebatur. Quod ſpatium Suevi incoluerunt, in nationes ſupra memoratas diſtincti. Eorum antiquiſſimi nobiliſſimique c *Semnones* fuere, utramque latè accolentes ripam Suevia. Semnones.

itidem ad Germanas origines à Strabone Lib. VII. reducti. Sed neque ab his derivationibus omne dubium abeſt: Extra dubitationem id pono, *Vandalos* tot factis in Galliam, Hiſpaniam, Africamque migrationibus non amplius supereſſe, niſi *quod reges Sueciæ Daniæque, Duces item Pomerani ac Meclenburgici* eosdem in titulis admittant, tanquam mari olim Balthico vicinos. Vandalis & terra & appellatione proximos ut Vinedos, Venedos & Vindelos rear, teſtimonio veterum & permutato utriuſque gentis nomine inducor. Plura, quæ de generibus Plinianis & populis, horumque ſedibus in promtu ſunt, prætermittere cogor. De a Chaucis, utriſque Cheruſcis, itidem & Saxonibus Albinum, Conringium, & utrumque Meibomium conferat, cui lubet: De Suevis autem Cluverium noſtrum Germaniæ antiqu. Lib. III. c. 24. Res b Cheruſcorum cum Arminio geſtæ, antiqua Taciti de ſitu horum, Strabonis & Ptolemæi teſtimonia non patiuntur, ut in Miſniam, Thuringiam & Voigdlandiam eos conjicias. De habitationibus Germanorum veteribus, varia per agros mutatos migratione, communique per pagos diviſione Conringius, Freherus, uterque Meibomius, nec non ipſe Cluverius legatur Lib. I. German c. 13.

BUNONIS.

c c *Semnones* m vicini fuerunt Cheruſcis, ut qui arma potuerunt conjungere cum Cheruſcis adverſus Maroboduum Marcomannorum regem, à quo defecerant. Semnones igitur partem Electoratus Saxonici, Marchiæ Brandenburgenſis, Luſatiæ & Sileſiæ tenuerunt. *Cheruſci* vero Thuringiam ad Albim usque & Voigdlandiam incoluerunt, quorum Dux Arminius adverſus vicinum Maroboduum bellum geſſit. De d *Francorum*, nobiliſſima Germaniæ gente, nonnihil heic dicendum videtur. Gallieni, Claudii & Probi Imperatorum Romanorum temporibus innotuerunt primum Franci: & ex eo tempore perpetuum cum Romanis geſſerunt bellum, donec omni potirentur Gallia n. Francos iſtos Germanos fuiſſe, certiſſimum eſt. Quod vero à Geographis antiquis nomen eorum non memoratur, inde colligitur, ab ipſa gente illud poſtea aſſumptum eſſe, quum antea aliter fuiſſent appellati. Fuit autem Francorum natio Rheni accola, gens, D. Hieronymo teſte, *non tam lata, quam valida, inter Alemannos & Saxones* collocata: quæ loca incoluerunt Catti, quos fortes & bellicoſos his ſuis ſedibus ab aliis pulſos non legimus. Catti igitur ſunt, qui eo nomine voluerunt appellari, dicique *Franci*, id eſt, *liberi*, & *libertatis propugnatores*. Adhuc hodie Germanis in uſu eſt formula; *Er iſt Franck und Frey.*

HEKELII.

m Quos *Ptolemæus* etiam fecit *Italiæ* Populos.

Bb n Socra-

a Chauci. b Cheruſci. c Semnones. d Franci.

pam *Viadri*, qui amnis antea *Suevus* dictus: unde genti nomen, & à gente postea mari cognomen *Suevico*, vulgò nunc *die Oost-Zee.* Sed posterioribus seculis Suevi propriè habiti sunt, ceu peculiari nomine Suevorum pars, *Hermunduri*: quorum nunc etiam posteritas durat in regione, quæ vulgò dicitur *Schwaben*

Priscorum Germanorum habitationes.

VI. *Nullas*, inquit Tacitus, *Germanorum populis urbeis habitari, satis notum est: ne quidem pati inter se junctas sedes. Colunt discreti ac diversi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit.* ζ

n *Socrates Scholasticus* & *Sozomen.* dicunt, *Constantini M.* tempore eos in *Galliam* irrupisse.

BUNONIS.

ζ Priscorum Germanorum mores omnium optime descripsit Corn. Tacitus libr. de Germ. *

HEKELII.

* Quem *Matthias Berneggerus* Quæstionibus Miscellaneis verè doctis, iisque Anno Seculi huj decurr. XL. *Freinshemiana* curâ *Argentorati* in 8. editis, & G. *Casp Kirchmaier* Commentario non inutili *Witteb* Anno ejusd. Sec. LXIV. in 8. exc. probè illustrarunt. Leg. & *Joan. Barclaii* Icon Animorum Cap. v. p. 147. seqq. Edition. *Dresd.* quæ operâ nostrâ cum Notis *Buchnerianis* Anno LXXX. in 8. prodiit.

CAPUT IV.

De Vindelicia & Norico. *

I.

ANtequam hodierna Germania explicetur, terrarum inter Alpes & Danubium primùm exponenda erit antiquitas; nam hæ jam circa annum Domini ccc. ab Allemannis, Marcomannis ac Quadis occupari cœperunt, perpetuoque in hunc usque diem ab iisdem nationibus possessæ sunt. Unde etiam parteis factæ Germanici imperii. Inter Rhenum igitur, sive quem Rhenus transit, lacum Brigantinum, & Lichum amnem, *Rhætos*: inter Lichum & Ænum *Vindelicos*: inter hos & Cethium montem, qui ad Viennam desinit, in Danubii ripa, *Noricos* ponit Ptolemæus; sed falso: ut ex Strabonis Pliniique patet Geographia, simulque situ regionum. Namque

(* Has Provincias peculiari opere descripsit Cluverius quod ad calcem Germaniæ antiquæ ejusdem Authoris vulgatum est.

HEKE-

CHASSI
MATTIACI
VIN
BRIGAN
Solicinium
Occidens
GALLIÆ
HELVITII
Pars
Curia
Alpes
RHÆ

que *Rhæti* Alpes tantum incoluere, & earum valles, à Septemtrione ad lacum usque Brigantinum. Sub Alpibus ad Danubium usque fuere inter dictum lacum & Ænum flumen *Vindelici* [a]. Hinc ad Cethium usque montem *Norici;* quorum hi etiam ipsas Alpeis tenuerunt apud Fori Julii regionem. 1 Rhæti. Vindelici. Norici.

II. Nomen habuerunt à *Norcia* [b], urbe supra Aquilejam sita. Reliqua opida clara fuere ista: *Ovilia*, *Wels* nunc; in Danubii ripa. *Vindoniana*, quod corruptè [c] *Vindobona*, & apud Ptolemæum corruptius *Juliobona*, vulgò nunc *Wien*; Lauriacum, nunc *Lorck*. Nomen Noricorum.

III. *Vindelicorum caput* fuit *Damasia* [d], quæ postea colonia Augusti Cæsaris auspiciis deducta *Augusta Vindelicorum* dicta est. Cætera loca maximè celebria fuere: *Juvavium* [e], sive *Colonia Jovavia*, vulgò nunc *Saltzburg*; Dein *Reginum*, sive *Regina castra* [f], vulgo nunc *Regensburg*; nomine à flumine *Regino*, vulgo nunc *Regen*, olim tracto. Hinc *Batava castra* [g], vulgo *Passau:* & prope hoc opidum, apud Danubii Ænique confluenteis, *Bojodurum*; quod nomen accepit à Bojorum trajectu, qui à Marcomannis è Bojohæmo pulsi in has oras transmigrarunt, quas etiam nunc eorum posteri tenent, nomine nunc vitiato, *Bavari:* superioribus seculis *Bojoarii*, & *Bojuvarii* dicti. Reliqua opida fuere; Abusena, *Abensperg:* Guntia, Vindelicorum caput Damasia.

HEKELII.

[a] Qui *Licatii* seu *Lechrainer* vulgò appellantur.

[b] *Noreja* PLINIO *Tauriscorum*, qui Populi *Pannonia*. Oppidum est, ubi, ut *Strabo* Lib. v. *Geograph.* p. 390. scribit, Aurum purgatur, & Commodæ Ferri secturæ sunt. Heic *Cn. Carbo* inani conatu cum *Cimbris* quoque conflixit.

[c] Ab *Antonino*.

[d] Arx *Lycatiorum*.

[e] S. *Juvavia*.

[f] S. *Regineburgum*.

[g] S. *Patavium*.

REISKII.

1 a Vindelicia & Vindelici ab Vinda Lycoque fluviis, quos accolebant, nomen quin susceperint, nemo dubitabit, nisi qui antiquitatum omnium expers: Unde suam ducant originem, docet Polybius Lib. II. qui Alpinas gentes à Transalpinis, non genere sed loco differre scribit. Ergo Vindelici cum Noricis ad stirpem Celticam revocabuntur, & varias Bojorum migrationes, sedemque in Germania & Italia toties mutatam faciliores aut verosimiliores efficient, quas Græci & Romani historici prodiderunt. Utramque vero regionem Rom. imperio subjectam documenta, quæ adhuc extant, publica, & numi etiam cusi, Notitia item Imperii vetus & præfectura Illyrici occidentalis, nec non Velserus in Commentario rerum Augustanarum, & Tschudus in Alpina Rhætia perspicue commonstrant.

a Vindelici.

Guntia, *Guntzperg:* Campodunum, *Kempten:* Abudiacum, *Fuessen*; Isinisca, *Munchen.* a

BUNONIS.

a *Bojorum* gens, quam Maroboduus Marcomannorum Rex Bojohæmia expulit, testibus auctoribus multis, Gallica fuit: Bojoarii igitur, sive *Bavari*, qui hodiè appellantur, quum Germani sint, quod ex idiomate colligitur; Bojorum istorum nepotes esse non possunt. Bojoarii vero videntur dicti, à Bojorum sedibus, quas occuparunt. Sicut hodie Venedi, qui Bohemiam incolunt, Bohemi appellantur, qui tamen à Bojis illis non sunt profecti.

CAP. V.

De fluviis, silvis ac montibus Germaniæ. 1

I.

Fluvii Germaniæ.

CElebriores Germaniæ fluvii, iidemque navigiorum capaces sunt; Oceanum petentes: a *Rhenus*, secundus claritudine

BUNONIS.

a a *Rhenus* ex summis illis Alpium jugis, quibus Gothardi & Adulæ nomen est, oritur, è duobus fontibus, quorum alter *Anterior* vulgo accolis *der vordere Rhyn*, alter *Posterior*, *der hindere Rhyn*, promanans a, in sinistro latere, præter multos amneis ad Confluenteis, vulgò *Coblentz*, etiam recipit b *Mosellam*; Ad munimentum Schenkii in duos primum scinditur alveos, quorum sinister b *Vahales* vocatur, vulgo *de Wale*, Noviomagum, Tiliam, Bomelium, Geldriæ opida præterlapsus, persert nunc nomen istud ad arcem usque *Lœvenstein*; juxta hanc fossa à vico *Bochoven*, manibus quondam mortalium egesta, aquas pariter Mosæ in Vahalis flumen invexit & nomen. In dextra hac ripa à Lœvensteinio visitur *Gorichomium*. Non heic tamen, sed ad *Gerofitium*, olim fuerunt Mosæ & Vahalis confluentes. Ex dextro ejusdem Rheni alveo, per *Fossam Drusianam*, quæ à vico *Iseloort* ad opidum *Doesburg* deducta pars Rheni in *Isalam* fluvium derivata est. Ex tertio, medio & antiquo Rheni alveo, Civilis novum fecit, in quem Rhenum deduxit, qui nunc *Lecta*, vulgo accolis *die Leche*, vocatur c. Ita Rheni aquis aliò derivatis, cursusque violentia ademta, antiquum ejus ostium arenarum tumulis obstructum est, quod fuit haud procul Leidà urbe inter maritimos vicos *Carwych* & *Nortwyth*. In dextro suo latere Rhenus c *Nicrum* recipit ad Manhemium: d *Mœnum* ad Moguntiacum: cui se ad Werthemum jungit e *Tubaris*; & f *Luppiam* ad Vesaliam inferiorem. d

HEKELII.

a Undè & *Virgilio* Lib. VIII. *Æneid.* v. 727. non ineptè *Bicornis Rhenus* dicitur. Et reprehenduntur hoc Epitheto omnes ii, qui plura, quàm duo, Ostia illi tribuunt.

b f. *Vahalis*, C. Tacito, & *Walis* Cæsari.

c Alioquin tres *Rheni* Alveos studiosè descripsit *Cluverius* noster singulari Commentario, quem *Lugd. Batav.* Anno M. DC.XI. in 4. f. vidimus excusum

d Per hunc Fluvium nobilissimum à *Francofurto* usque ad Oceanum *Germanicum*, ubi exonerat, merces innumeræ & vina quotidie feruntur.

REISKII.

1 Juga g montana & montes ipsi sunt hydrophylacia sive subterranea quæ iam aquarum receptacula; unde fontes scaturiginem,

a Rhenus. b Mosella. c Nictus. d Mœnus. e Tubaris. f Luppia. g Montes Germ.

tudine Europæ: qui lacum Brigantinum, vulgò *der Boden-See*, transiens, recipit *Nicrum*, vulgò *der Necker*; & *Mœnum*, vulgo *der Meyn*, *Luppiamque*, vulgo *die Lippe*. Hinc β *Amisius* sive *Amisia*, vulgo *die Ems*: *Visurgis*, *die Weser*, superiore sui parte *die Werre*. Inde γ Albis nunc vulgo *die Elbe*, *Salam*, vulgo *die Sale*, unà secum devehit. In sinum Codanum sese effundunt; *Chalusus* sive δ *Trava*, vulgo *die Trave*: ε *Viadrus* ε, antea *Suevus*, & Plinio *Guttalus* dictus, vulgo

nem, ex iisque flumina, fluvii & amnes fluxum suum inchoant, continuant: *Alpes* nimirum Helveticæ, unde Rhenus cum cataracta prope Schaaffhusium vehementissima, nec mistis cum lacu Bodamico aquis prolabitur: *Jugum Hercynium* ab Alpibus cœptum, & per brachia quasi alpina in medio Germaniæ flexuosis ambagibus procurrens, ut Sudetes Silesiæ cum Giganteo monte (*Riesengebirge*) Bohemicos, in iisque Piniferum, Bructerum Harzicosque contineat, Carpathicos vero tangat. Unde a *Sylvam Hercyniam* Romanis Græcisque auctoribus decantatam non miraberis, quod tam longe lateque cum jugo illo pateat, & Harzicam quoque nobis proximam comprehendat. Hinc ergo *Danubius* rapidissimo cursu, multis insulis, & multa fluviorum versus orientem procurrentium conjunctione insignior: *Werraba* aut Werre à primo apud Thuringos fonte, post hujus & Fuldæ confluentes Wesera vel Wisera, unde Latini Græcique nominis Visurgis ratio: *Albis Elff* appellatione fluvius communi, duabus phialis seu lacubus Sudetum & decursu longo nobilis. Sed quisnam fluvios exhauriet omnes? b Mons unus Pinifer duobus sese fastigiis effert: *altero quidem saxeo*, quod caput bubulum à figura vocant; *alteroque lacustri*, ubi fontes & phialæ quatuor fluviorum in uno Hydrophylacio latent: Fluvii autem isti quatuor plagas petunt, Mœnus scilicet occidentem, Egra orientem, Nabus meridiem, Sala septentrionem, unoque *Mens* vocabulo concluduntur. Vide Conrad. Celtis Epig. Sin præsens ea videas, quæ juvenis perlustravi, permirabere.

BUNONIS.

β c *Amisia* f in Riethbergensis Comitatus & Paderbornensis Episcopatus colliminio, haud longe ab ipsa Paderhorna ortus, infra Embdam Frisiæ Orientalis metropolin ad opidum Groningensis Dominii *Delfziel* mari Germanico miscetur. Ad Myndam Brunsvicensis Ducatus opidum d *Vierra* & e *Fulda* confluunt; ac duo ista flumina inde vulgo appellantur uno nomine, *die Weser*, id est, *Aquæ* seu *Flumina*. Infra Ducatum Bremensem ad *Depstede* in Oceanum fluvius iste sese exonerat.

γ f *Albis* g in valle montis Gigantei, vulgo *der Riesenberg*; qui est in limitibus Bohemiæ & Silesiæ b, nascitur; accolæ vallem vulgo vocant vallem Diaboli, *den Teufelsgrund*; ac XVI. milliaribus infra Hamburgum vastissimo ostio in mare Germanicum se effundit. Albi miscetur g *Sala* ad Calbam: ad Werbenam h *Havela*, i Spreva k *Nissus Silesius*, *die Neisse in Schlesien*, ad Schurgastum: & l *Multavia*, *die Moldau*, ad Melnicum.

δ m *Trava* i aliquot milliaribus infra Lubecam mare subit Balticum.

ε n *Viadri* fontes sunt in Silesiæ & Moraviæ Confinibus, haud longe ab opidulo *Oder*; qui o *Bobera* ad Crosnam; p *Nisso Lusato* ad Gubenam, atque ad Custrinum q *Vartha* fluminibus receptis aliquot, infra Stetinum in eum aquarum sinum, qui vulgo vocatur *das grosse Haff*, diffusus, duabus celebrioribus faucibus *die Schwiene*, & *die Dievenau*; mari miscetur Baltico. k

HEKELII.

ε A Recentioribus fere omnibus perperam sic

a Sylva Hercyn. b Mons Pinifer. c Amisia. d Vierra. e Fulda. f Albis. g Sala. h Havela. i Spreva. k Nisfus Silesius. l Multavia. m Trava. n Viadrus. o Bobera. p Nissus Lusatus. q Vartha.

vulgo nunc *die Oder*: ζ *Vistula* sive Vistillus, *die Weixel*. At η *Danubius*, vulgo *die Donaw*, & *Danaw*, omnium Europæ maximus, à dextra ripa ex Vindelicia *Lichum*, vulgo *der Lech*, & *Ænum*, vulgo *der In*, à læva *Navam*, vulgo *die Nabe*, & *Marum*, *die March*, in Pontum Euxinum defert.

Sylvæ. Hercinia. II. *Sylvarum* Romanis monumentis celebratæ sunt; *Hercinia*, totam ferè olim Germaniam occupans; proprie tamen sic circum Bojohæmum appellata, vulgo nunc *der Bohaymer Wald*. Semana. *Bacenis*, quæ & *Semana*, vulgo nunc in Brunsvicensi Ducatu *der Hartz*, antiquam Herciniæ memoriam servans. Gabreta. *Gabreta*, vulgo *der Dœringer Wald* l. *Luna*, inter Moraviam, Poloniam & Hungariam. Martiana. *Martiana*, seu fortè rectius *Hartiana* m, nunc *der Schwartz Wald*. Cæsia. *Cæsia*, ad dextram Luppiæ amnis ripam, haud procul Vesalia. θ

Montes. III. *Montium* nobilissimum *jugum Hercinium*, Bojohæmum cingens, qui & *Suditi* n montes. Dein *Abnoba*, in Ducatu Wir-

sic dictus: *Ptolemæo* enim *Viadus*, s. οὐϊάδος, audit.

f Et Ptolemæo Ἀμασὸς, *Amasus*; Straboni vero Ἀμασία, *Amasia*.

g A Nonnullis ex *Latinis* ALBIA *Barbare* dictus.

h Ex undecim Fontibus simul conflatis: unde & *Germanis Elbe*, qs. *Elve*, s. *Elfe*, à numerò nempe dictus videtur.

i S. *Dravenna*, & quidem *Althamero* & *Kirchaimero*.

k Hic Fluvius à *Nigro* falso vocatur *Suevus*. *Suevus* enim hodie *Spre*, seu *Spree*, vocatur, nec in Mare, sed in *Albim* Fluvium, ut notum, sese exonerat.

BUNONIS.

ζ a *Vistula* haud longe à Viadri fontibus in Teschinensi Ducatu ortus, Cracoviam, Warsaviam, Thorunium, aliaque postquam alluit opida, ex dextra sua ripa partem aquarum per alveum vulgo *Nagot* dictum, Mariæburgo irrigato, in sinum aquæ dulcis, *das Frische Haff* invehens, Insulam Magnam, *das grosse Werther*, efficit; altera Vistulæ pars ad locum, qui vulgo *das Haupt*, iterum in duos scinditur alveos, quorum dexter in eundem aquæ dulcis sinum influit; sinister vero infra Dantiscum ad Mundam castellum mare subit Balticum, insulamque *Neringam* magna ex parte ambit.

η b *Danubius* apud Suevos in jugo mediocriter excelso nascitur eo tractu, quem Hegoviam appellant: Sexaginta amnibus auctus, sex ostiis in Pontum Euxinum effunditur.

θ *Sylva Ottonis*, *der Odenwald*, ad fines Palatinatus inferioris o versus Franconiam quoque celebris est. p

HEKELII.

l S. *Thuringer-Wald*.

m Juxta *Friburgum Brisgoviæ*.

n S. ut omnia Exemplaria *Latina* habent, *Sudeti*.

o Prope *Heidelbergam*.

p Est & celebris Sylva illa non procul à *Mœni* Ripâ, ubi *Francofurtum*, *Aschafenburgum* & *Meguntiam* attingit, quam *olim* & *adhuc Spesbare* dictam novimus; nec-non illa prope *Herbipolim* & *Pavebergam*, quæ *Steyger-Wald* vocatur. Notandum autem, quod *Hercynia* cum diversis Montibus ab Autoribus sæpissimè confundatur.

BUNO-

a Vistula. b Danubius.

Wirteburgensi circa Danubii Nicrique fonteis. *Taunus*, ex adverso Moguntiaci, vulgo *der Hayrich. Rhætico*, ex adverso Bonnæ, *das Sieben-gebirge. Melibocus* in Brunsvicensi Ducatu, apud Semanam Sylvam, vulgo *der Bloks-berg*. 1

BUNONIS.

1 *Pinifer Mons*, *der Fichtelberg*, in finibus Palatintaus superioris & Bohemiæ, quatuor effundit flumina, *Mœnum*, *Nabum*, *Egram* & *Salam*.

CAP. VI.

De Incolis Germaniæ. 1

I.

DE origine gentis Germanorum, multi hoc nostro fæculo, multa fabulati sunt, nugatique Germani scriptores. Antiquus juxta, & gravis in primis auctor Romanus Tacitus, in libro quem de hac gente conscripsit: *Celebrant* (inquit) *carminibus antiquis*, (*quod unum apud illos memoriæ & annalium genus est*) *Tuitonem Deum*, *terrâ editum*, *& filium Mannum*, *originem gentis conditoresque*. Mannus hic erat Adam, *Theut* vero sive *Tuit*, ipse *Deus* rerum omnium auctor; qui è terra condidit formavitque primum hominem, Germanis *Mann*, Hebræis *Adam*, dictum. ab hujus igitur *Theut* nomine tota gens sibi nomen adscivit, *Theutisci*, sive, variante Dialecto, à *Tuit*, *Tuitisci*, vulgo *die Teutische & Dyt-* Origo Germanorum.

REISKII.

1 a De primo gentis auctore Teutone vel Tuiscone res liquet; Non ita de vero Deo, rerum omnium conditore, Mannoque hujus filio Adamo, nec de nomine cunctis Celtarum nationibus communi, quo Teutisci clueant: Hoc enim testimoniis veterum Scriptorum vix confirmabitur. b Lingua quidem apud Celtas una vetus nempe Teutonica, tanquam mater Scaligero doctisque viris viguisse dicitur; hujus tamen matricis propagines fuerunt *Francica*, *Saxonica*, *Danicaque*. Teuto etiam sive Teutani & Tanno quin locum inter Deos Galli, Hispani, Ægyptii attribuerint tanquam Deastro commentitio, Huetius in Demonstrat. Euang. propos. IV. cap. 7. ostendit. c *Ascenaz* אשכנז *ridicule in Hebræorum scriptis est Germania*, inquit Bochartus Lib. IV. cap. 38. ubi, quod supra declaraverat, denuo evicit. De vetustis Germaniæ nationibus, quas secula posteriora & migrationes mutuæ tulerunt, partim explicatum antea fuit, partim paulo inferius explicabitur: De Sclavis maxime, qui nec orientali nec occidentali Sclavia coërcebantur, sed amplas colonias & linguam suam in tota Germania disseminarunt. Vid. Helmoldus cum Arnoldi continuatione & celeber. Schurtzfleisch. in Disput.

HEKE-

a Teuto num verus Deus fuerit? b Celtica lingua. c Ascenaz num German.

Duytsche. Unam eandemque linguam antiquissimis temporibus fuisse per universam Hispaniam, Galliam, Britannicas insulas, Germaniam & Illyricum, omnesque has nationes in universum Græcis dictos fuisse Celtas, suprà in descriptione Galliæ dictum. Cæsar in Comm. de Bell. Gall. *Gallos*, ait *à Dite patre se prædicasse:* per quem illi haud dubiè intellexere eundem *Tuitonem* Germanum: quando Lucanus illorum Deum *Teutatem* memorat. Eundem vero *Teutatem Mercurium* coluisse Hispanos, auctor est Livius. Ex hoc igitur argumento, simulque ex illo de lingua Celtica, colligere licet, omnes prædictas quinque nationes uno vocabulo olim dictas fuisse Teutiscos, *die Teutische. Aschenazem* Noachi pronepotem ab urbe Babylone in dispersione gentium huc deduxisse suos, alibi demonstratum est. Hinc postmodum Hebræis semper gens Germanorum dicta fuit *Askenazim.*

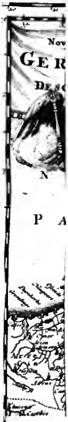
Germanorum migrationes.

II. Cæterum, nationes nonnullas jam antiquissimis temporibus à Germaniâ in Gallias commigrasse, Gallos in Germaniam transgressos, tradunt apud Romanos maximè Cæsar & Tacitus. *Helvetii* inter Danubium, Rhenum & Mœnum, Bojohæmumque, loca tenuere: ipsum Bojohæmum *Boji*; unde nomen regioni. Posterioribus seculis, quum Germanorum diversæ nationes, *Gothi*, *Burgundi*, *Rugii*, *Vandali*, *Longobardi*, *Marcomanni*, *Quadi*, alii in Italiam, in Galliam alii & Hispaniam, proficiscerentur; contermina olim trans Vistulam gens *Venedi*, sive *Vinidi* a, quæ iidem & *Slavi*, magnam Germaniæ partem occuparunt, ad Albim usque *. Hinc

HEKELII.

a *Ptolemæo* Οὐενέδαι. (* Et quidem ad Visurgim usque. Posterioris nominis quo si *Slavos* cognominarunt, originem inscitè profectò multi tradiderunt. Nomen à Lingua Slavonica potitum *Laudem* significat, sive *Gloriam.* Hinc fit ut in multis nominibus propriis *Slaws* reperiatur ut in *Ladislaws*, *Wenceslaws*, *Primislaws &c.* hoc nomine Slavorum gloriabantur quod vastam admodum regionem lucrifecissent, quam relictis solis imbellibus, fine milite ferè deseruerant Wandali duce Radegasto adversus Romanos profecti. Ante regionis Vandalicæ acquisitionem, Venedi, post felicem expeditionem iidem Slavi fuerunt, id est Venedi cum Vandalorum reliquiis mixti. Hæc Venedorum in Vandaliam migratio circa V. sæculum contigit. Sed postquam in Germaniam septentrionalem inferri cœpit Christiana Religio, Slavi cum indocili cervice Christi jugum detrectarent, ac susceptum sæpius excuterent,

(* Venedi in Scriptis medii ævi *Vendi*, *Vinidi*, *Venedi*, *Heneti*, *Venetique* pro diverso Scriptorum idiomate dicuntur.

Hinc crebra in Silefia, Lufatia, Misnia, Marchia Brandeburgenfi, Meckelburgenfi Ducatu, ac Pomerania, Slavonica urbium, caftellorum ac vicorum nomina. Gens ipfa adhuc incolit totum Bojohæmum atque Moraviam, Lufatiæ item agros magna ex parte.

CAP. VII.

Quota pars Germaniæ fubjecta fuerit Imperio Romano.

I.

AT operæ pretium fuerit, antequam ad hæc noftra fecula pergam, primùm indicaffe, quota pars olim Germaniæ Romanorum armis debellata fuerit. Primi igitur Germanorum Romanis nomen fuum dederunt; armaque nofcenda *Cimbri* atque *Teutoni*, ultro Galliam Italiamque petentes: Cimbri & Teutoni. quos C. Marius partim in Gallia, partim in Italia fub ipfis Alpibus vicit. Cæfar poft hinc, dum Gallia domita Rhenum transgreffus *Germanos* irritavit, perpetuum Romanis bellum cum Germanorum gente concitavit. Reliqua omnia, quocunque arma tulerunt, prona illis fuerunt. Germanos ingentibus fæpe exercitibus triumphatos magis, quàm victos, ipfimet Romanorum fatentur fcriptores. At quota pars horum armis tot fecula Germaniam petentibus perdomita fuit? Maximis equidem ipforum Romanorum cladibus debellati fuerunt populi *Rhenum* inter & *Albim*, Augufti Tiberiique aufpiciis: at poft hos nihil fub imperio fuo retinuerunt, nifi Rheno proximos *Frifios*, *Ufipios*, *Tencteros*, *Juhones*, *Mattiacos*, & his conterminos *Alemannos*: qui tamen non origine Germani, fed Galli fuerunt, ut fuprà dixi. Sed & hi mox circa annum Chrifti CC. rebellarunt, Galliamque crebris incurfionibus vexarunt, quo tempore quoque natum *Francorum* nomen: Franci. quod fibi omnes populi inter Rhenum Albimque incolentes, in unum corpus congreffi, novum à libertatis

excuterent, non uno prælio domiti ac fubacti a Chriftianis Principibus fub triplici præfertim Othone ad id miferiæ & calamitatis devenere, ut eorum nomen pro miferrimo quovis mancipio fit ufurpatum.

tis argumento imposuerunt; protinus & ipsi Galliam crebris incursionibus depopulantes. a 1

II. Reliqua ultra Albim Danubiumque Germania intacta semper mansit: quæ & ipsa postmodum *Suevis*, ut supra dixi, *Gothis*, *Burgundis*, *Vandalis* & *Longobardis*, aliisque nationibus emissis, ultrò Romanorum imperium petiit, totumque propemodum occupavit. *Marcomanni* & *Quadi*, Danubii accolæ, jam inde à M. Antonini Imperio, Vindeliciam, Noricum & Pannoniam Romanorum provincias, petere cœperunt. Nec ante Martia hæc Germanorum gens quievit, donec toto Romano Imperio per varias provincias occupato, ipsum tandem Imperii nomen decusque in fines suos pertraheret.

BUNONIS.

a a De *Francorum gente* a superius ad finem cap. III. ex D. Hieronymo in vita Hilarionis dictum est; quod illa fuerit *inter Saxones & Alemannos, non tam lata, quam valida gens*; adeoque discreta à Saxonibus b. Ipsi vero Saxones jam antiquissimis temporibus tenuerunt non solum Westphaliam, sed etiam omnem illum terrarum tractum, qui est inter Visurgim, Oceanum, Albim & Melibocum: quæ loca Tacitus attribuit Chaucis: Zosimus vero lib. III. in narratione rerum à Juliano ad Rhenum gestarum tradit, Chaucos partem esse Saxonum, eosque adversus Francos gessisse bellum, quod non solum eo tempore, sed sæpissime factum legimus, neque Saxones isti hisce suis sedibus pulsi sunt, discreta à Francis gens. Non igitur, quod Cluverius heic existimat, hisce inter Visurgim & Albim incolentibus, sive Chaucis sive Saxonibus, Francorum nomen impositum est, aut Franci habiti sunt.

HEKELII.

a Quam *H. Junius* in *Bataviâ* c. IX. etiam descripsit.

b Quos *Cattos* à *Tacito* dici *Cranzius* putat.

REISKII.

1 Cimbri & Teutones extrema Germania effusi, sociisque aucti nationibus primo Galliam, deinde Italiam irruperunt A. V. C. DCXLV. profligato consule M. Silano, posteà Scauro A. V. C. DCXLVII. Sed C. Marius consul eos A. V. C. DCLII. fudit, fusosque Italia & Gallia ejecit. Sed Germanicus gentes terrasque hic nullas domuit; ne Cæsar quidem Rheni transitu facto. c Rhenus ergo Imperii Rom. liberæque Germaniæ limes fuit, tot bellicis expeditionibus frustra insumtis, & necatis Quintilii Vari legionibus. Numismata quidem Domitiani, M. Aurelii, & Alexandri Severi, Impp. aurea Germaniam captam, subactam vel devictam exhibent; ea tamen inscriptio vel synecdochica vel hyperbolica fuit. Germani enim Galliam tandem, Hispaniam, Italiam Romamque ipsam sub Augustulo ceperunt; nec tamen unquam toto Romano imperio potiti, nisi occidentale unum pro Auctore intelligas. d Quam multæ vero gentes amplæ ac validæ uno Francorum nomine (*der Franken oder Freyen*) in fœdus unum coaluerint, quum longo spatio inter Rhenum, Amisiam, Visurgim & Albim diffusæ illæ fuerint, scriptores veteres & hodierni præcipue docent.

a Francorum gens. b Cimbrica expeditio. c Germania Romanis non subdita. d Sed victrix.

CAP.

CAP. VIII.

De variis Germaniæ Regnis, ac novissimâ ejus divisione. [1]

I.

CÆterum, liberis olim rebuspubl. Germani, inter Rhenum, Danubium, Vistulam & sinum Codanum, egerunt. Principes tamen plerique suos habuere: quos falso nomine sæpe *Reges* vocant Romani. Ultra sinum Codanum duo fuere jam inde ingentia regna, *Sitonum* in Norvegia, & *Sueonum* in Suedia: quæ etiam nunc durant: nisi quod Norvagiorum Imperium translatum est ad Danos. His postea accesserunt *Czechorum*, in Bojohæmo [a], & *Polonorum* ad Vistulam amnem. At *Saxonum*, *Duringorum*, *Francorum Orientalium*, *Suevorum* ad fontes Danubii, ac *Bojoariorum*, quæ iisdem ferè tempestatibus orta fuerant, circa Caroli M. tempora abolita sunt. Hic, tandem Romanorum Imperio in Germaniam [b] delato, in varias provincias atque Ducatus eam divisit

HEKELII.

a *Bohemi* enim se ipsos *Czechos* nuncupant.
b Circ. Ann. CHR. DCCCI.

REISKII.

1 [a] Dignitas tamen & Ducum officium apud Germanos olim *bellitum fuit, non perpetuum, nec hereditarium, nec supremo cum imperio conjunctum. Reges ex nobilitate*, inquit Tacitus cap. 7. *Duces ex virtute sumunt; nec regibus infinita aut libera potestas: Et Duces exemplo potius quam imperio, si promti, si conspicui, si ante aciem agant admiratione præsunt.* b Itaque Romani non falso reges omnes, sed vero, & quibusdam gentibus recepto, quodque compertum habuerant, vocarunt nomine. Germania autem Cisrhenana Romanis subdita Præfectos primum & Præsides, tandemque Duces aut Comites ab Impp. suscepit. Transrhenana vero sub Carolinæ stirpis regibus & Impp. demum Duces Comitesque sibi præpositos admisit. c Hinc nova Germaniæ Respubl. & nova hujus in superiorem atque inferiorem divisio secuta: illa dudum Helvetii, hac vero utrumque Belgium tam Confœderatum quam Regium, itemque Lotharingia exciderunt: d Tandem recentior eaque politica per decem circulos, (*Kreise*) quorum unus *Burgundicus* nempe nec jurisdictionem nostri amplius Imperii agnoscit, Comitatu Burgundiæ ad Gallos etiam traducto. Plures vero Ducatus, Comitatus, Dynastias & urbes liberas, quæ singulis subsunt circulis, nec in hac nostra recensione habentur, illas è Notitia Imp. Romano-Germ. Bœcleriana vel Imhofiana vel alia quacunque addito, cui lubet. *Principatus certe Monpelgardensis* nulli subest circulo, votum tamen atque sessionem in Comitiis habet. De ortu Electoralis Collegii, numero septenario, auctuque hujus per pacem Monast. Osnabrug. facto; nono itidem Electoratu nuperrime controverso admissoque scripta extant publica eaque varia.

a Duces veteres Germ. b Regesque. c Germania superior & inferior. d In decem Circulos.

divisit; Norvagia, Suedia, Daniæque parte, trans mare Suevicum, ac α Polonia cis Vistulam, jam tum à Germania avulsis. (*1)

Germaniæ divisio in Superiorem & Inferiorem.

II. Hinc *Germania* in *duas* parteis, id est, in *Superiorem* & *Inferiorem*, divisa est. In *Superiore* sunt regiones istæ: Helvetia, Alsatia, Suevia, Wirtenbergensis Ducatus, Bavaria, Franconia, sive Francia Orientalis, Palatinatus Rheni, Bojohæmum, Moravia *c*, Austria, Stiria, Carinthia, Carniola, Tirolis. In *Inferiore*, præter XVII. provincias, quas vulgari nunc vocabulo vocant Belgium, sunt: Leodicensis Episcopatus, Lotharingia, Juliacensis Ducatus, Coloniensis, Treverensis, Moguntiacensis Archiepiscopatus; Clivia, Westfalia, Hassia, Duringia, Saxonia, Misnia, Lusatia, Silesia, Marchia Brandeburgensis, Pomerania, Meckelburgensis Ducatus, Holsatia. Helvetii, postquam Iɔcccc. prope annis in Germania, ac novissime sub Germanorum Imperio computati essent, jugo tandem imperii excusso, CCXX. circiter annos libere agunt. β

III. Cæ-

BUNONIS.

α Carolus M. nonsolùm *Bohemos*, verùm etiam cæteros Sclavos ad Vistulam usque, teste Eginhardo, perdomuit, eosque Imperio Francorum adjecit. Polonia verò ab Ottonis M. ætate usque ad Friderici II. tempora, penè semper Imperio Germanico subjecta & tributaria fuit *a*.

β Quando & qua occasione Helvetii sese vindicarint in libertatem, dictum est capite XVII. lib. II.

I. α Multæ illæ, in quas Germania divisa est, provinciæ faciliùs in memoria hærent; si decem illi Circuli, in quos eas demum distinxit Maximilianus I. rectè observantur: quod ipsum quum ad Imperii Germanici quoque faciant notitiam, quæ terræ singulis contineantur Circulis, hic paucis indicandum putavimus. Ex his, initio numerandi ab Oriente facto, I est *Austriacus*; quo continentur *e*, Archiducatus b Austriæ; Ducatus Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ *f*, & Comitatus Tirolis: Episcopatus Tridentinus, Brixiensis, Laubacensis, & Viennensis. Hujus circuli Director (*Ausschreibender Furst*,) est ipse *Imperator*: qui idem *Archidux Austriæ*.

II. Hoc ordine c *Circulus est Bavaricus*; ad quem pertinent, Archiepiscopatus Salisburgensis; Episcopatus Ratisbonensis, Passaviensis, & Frisingensis, Ducatus utriusque Bavariæ, cùm Superioris, tùm Inferioris: Palatinatus superior: Palatinatus Neoburgicus: Landgraviatus Leuchtenbergensis: Comitatus *h* Ortenburgicus: Ratisbona. Circuli Bavarici Directores (*Ausschreibende Fursten*,) sunt ipse *Elector Bavarus*, & *Archiepiscopus Salisburgensis*.

III. d *Circulus Francicus*; cujus parteis sunt, Ducatus Franciæ Orientalis: Episcopatus Herbipolensis, Bambergensis, Aichstetensis: Ditio Magistri ordinis Teutonici in *Margenthal*: Burggraviatus Normbergensis, quem tenent Marchiones Brandeburgici, Culmbachienses & Anspachenses: Comitatus Hennebergensis, Hohenloicus *i*, Erbacensis,

a 1. Germaniæ in x. Circulos divisio. b Austriacus. c 2. Bavaricus. d 3 Francicus.

(*1) De iis quæ huc usque de Germania veteri dixerunt Cluverius & Commentatores, Lector Britannicus Atlantem Geographicum Londini singulis mensibus editum consulat, res enim ibi fusius explicantur. (*Ed. Lond.*).

Erbacensis, Schwartzenbergensis, Wertheimensis: Baronatus Limburgensis: Norimberga, Rotenburgum ad Tubarim: Winshemium & Schwinfurtum k. Directores sunt *Episcopus Bambergensis* & *Marchio brandenburgicus.*

IV. a *Suevicus Circulus*, quo comprehenduntur Episcopatus Constantiensis, Curiensis, Augustanus, & multi Abbates in Suevia l: Ducatus Wurtenbergensis: Marchionatus Badensis: Algoja: Hegovia: Comitatus multi, ex quibus præcipui, Hohenzollerensis, Helfensteinensis, Oetingensis, Montfortensis, Furstenbergensis, Zimberensis &c. Civitates etiam multæ, Augusta Vindelic. Ulma, Memminga, Reutlinga, Esl uga, Heilbronna, Bibracum, Lindavia, Ravenspurgum, Constantia, Schafhusia, Halla Suevorum, Norlinga, Rotwila, Kauffbyra, Donawerda: Campidonum, Cella, Dunckelspiela, Offenburgum, Uberlinga; & demum libera Nobilitas Sueviæ Imperio immediatè subjecta. Directores sunt *Episcopus Constantiensis*, & *Dux Würtenbergensis.*

V. b *Circulus Burgundicus*, ad quem pertinet Belgium, & Burgundiæ Comitatus (*Ober-Burgund*) m Director hujus *Circuli* est *Hispaniæ Rex.*

VI c *Circulus Rhenanus Superior*, cui subsunt Episcopatus Basileensis, Argentinensis, Spirensis, & Wormatiensis: Abbatiæ Fuldensis & Hirschfeldensis n: Ducatus Lotharingiæ, Sabaudiæ: Palatinatus Sponheimensis & Bipontinus: Landgraviatus Alsatiæ & Hassiæ: Comitatus, Catzenelbogensis, Detzensis, Ziegenhainensis, Niddensis, Waldeccensis, Nassoviensis, Dillenbergensis, Saræpontanus, Widgensteinensis, Falckensteinensis, Isenburgensis, Leiningensis, Rapoltz-Kirchensis, Salmensis, Morsburgensis, Hanaviensis, Leiningensis, Solmensis, Budingensis. Witteravia; Argentoratum, Colmaria, Francofurtum ad Mœnum, Frideberga Wetteraviæ; Hagenoa, Keisersberga, Landavia, Mulhusa in Alsatia, Selestadium, Spira, Turchheimium, Wetzlarium, Wormatia. Directores sunt *Episcopus Wormatiensis* & *Palatinus Sponheimensis.*

VII d *Circulus Rhenanus Inferior*, qui & *Electoralis Rhenanus* dicitur, quod eum constituunt provinciæ Electorum Moguntini, Coloniensis, Treverensis & Palatini: & quæ sunt sub iis ditiones o: ut terræ Nassoviorum in Beilstein p, & Magistri Ordinis Teutonici in Coblentz: Gelnhusa. Director est *Archiepiscopus Moguntinus Elector.* q

VIII. e *Westphalicus Circulus*, quo habentur Episcopatus Paderbornensis, Monasteriensis, Osnabrugensis, Verdensis, Mindensis, Leodicensis, Ultrajectinus, Cameracensis: Abbatia Corbeiensis r; Ducatus Juliacensis, Clivensis, Montensis f, Westphalia; Comitatus Marca, Lippiensis, Bentheimensis; Emhdanus, Diepholtanus, Hojensis, Schauenburgensis, Oldenburgensis, Ravenspergensis, & Frisia Orientalis t: Civitates, Colonia Agrippina, Aquisgranum, Tremonia, Herfordia. Directores sunt *Episcopus Monasteriensis*, & *Dux Juliacensis.* v

IX. f *Circulus Saxonicus Inferior*; ad quem referuntur Archi-Episcopatus Magdeburgensis x, & qui nuper erat, Bremensis: Episcopatus, Halberstadensis, Hildesheimensis, Lubecensis, Suerinensis & Ratzenburgensis, Ducatus y Brunsvicensis, Luneburgensis, Mecklenburgensis, Lauenburgensis, & Holsatia: Comitatus Delmenhorst z: Lubeca, Goslaria, Mulhusa & Nordhusa Thuringiæ. Directores sunt *Dux Bremensis*, *Administrator Magdeburgensis*, & *Dux Brunsvicensis*, alternis tamen vicibus.

X g *Circulus Saxonicus Superior* habet Episcopatus, Misnensem, Merseburgensem, Brandenburgensem, Havelbergensem, Naumburgensem. 2. Abbatias, Saltendensem, Quedlinburgensem: Ducatum Saxoniæ Elect Pomeraniam 3, Marchionatum 4 Brandenburgensem 5: Anhaltinam provinciam: Thuringiam: Comitatus Schwartzenburgensem, Mansfeldensem, Stolbergensem, Barbiensem & Gleichensem. 6 Circuli Director est *Saxoniæ Dux, Elector.* a 7

HEKELII.

c Et *Hungaria.*

d Alii dicunt, *Poloniam*, *Boleslao Chabrio* regnante, ab *Ottone* III. qui MIRABILIA MUNDI dictus, a Subjectione & Tributo *Imperii Romani* esse liberatam & è *Ducatu* in *Regnum* constitutam.

e Cùm superior, tùm inferior.

a 4. Suevicus. b 5. Burgundicus. c 6. Rhenanus Superior d 7. Electoralis. e 8. Westphalicus. f 9. Saxonicus inferior. g 10. Saxonicus superior.

f *Croatiæ* & Vandaliæ.

g Huc referendi quoque sunt Principatus & Diriones *Dieterichsteinensis*, *Eggenbergensis*, *Piccolominiensis* & *Aversbergensis* ut & Comitatus *Schonbergensis*, *Hardeccensis*, & Wolkensteinensis.

h Et Baronatus *Lobkowizianus*, *Eggenbergensis*, *Ortenburgicus*, *Stanfenfelsensis*, *Degenbergensis*, *Wolfsteinensis*, *Maxelreinensis*, *Hohenwaldeccensis*, &c. Item ipsa S. R. Imp. Libera Ratisbona.

i *Castellanus*.

k Et *Weisenburgum Nortgavia*.

l *Campodunensis* inprimis, qui olim *Vermetanensis* & *Trotticensis*, seu *Verticensis* est dictus.

m Partim ipsi Dirioni *Hispanicæ*, partim *Gallicæ*, partim quoque Potentiss. Ordinib. *Hollandiæ* subjectum.

n Murbacensis, Luderensis, &c.

o Nec-non Ducatus & principali dignitate Comitatus *Arenbergensis*.

p Inferioris *Isenburgi* & *Renecci*.

q Cui nonnulli adjungunt & *Electorem Palatinum*.

r *Werdensis*, *Hervordensis* & *Essensis*. Huc referunt quoque quidam Politicorum St. *Cornelii Monasterium*, (S. Cornelii *Munster*) prope *Aquisgranum*.

s Qui hodiè partim Electorali Brandenburgicæ, partim Neoburgico-Palatinæ Ditioni subsunt.

t Principatus *Nassoviano-Dillenburgensis*: Comitatus *Sainensis*, *Rietbergensis*, *Delmenhorstensis*, *Brunkhorstensis*, *Winnenbergensis*, *Wiedensis* & *Runkelensis*, &c.

v Qui hodiè est Elector *Brandenburgicus*.

x. Nunc in Ducatum mutatus.

y Et Principatus.

z. *Blankenburgensis* & *Reinsteinensis*. Porrò Civitates S. R. Imp. Liberæ atque Hanseaticæ, *Brema*, *Hamburgum*.

a X. *Circulus Saxonicus Superior* habet primum Provincias *Electorales Saxonicas*, in sex Circulos, *Electoralem*, nempe, *Thuringicum*, *Misnicum*, *Lipsiacum*, *Metallifero-Montanum* & *Variscum* divisas, in quibus Episcopatus *Misnensis*, *Merseburgensis*, & *Naumburgensis*. Quò referenda Abbatia *Quedlinburgensis*, cujus Protector *Saxo Elector*. Deinde *Electorales* Brandenburgicas, in quibus Marchionatus quadruplex, (*die Alte-mittel-Neue und Uker-Mark*,) Episcopatus *Havelbergensis*, *Lebusensis* & *Caminensis*: Porrò Ducatus *Principum Saxonicorum* Lineæ *Gothanæ*, *Altenburgicæ*, *Coburgensis*, *Vinariensis* & *Isenacensis* cum Abbatiâ *Salfeldensi*, Ducatus Citerioris & Anterioris *Pomeranæ*, Principatum *Anhaltinum*, Comitatus *Schwarzburgenses*, *Mansfeldensem*, *Stolbergensem*, *Barbiensem*, *Hohnsteinensem*, *Gleichensem* & *Ruthenicos*, ut & Baronatus *Schonburgiacos*. * Circuli Director est *Elector Saxonicus*; Subordinatus verò *Elector Brandenburgicus*, Coordinati *Duces Saxoniæ* Lineæ *Gothanæ* atque *Vinariensis*.

* Heic *Pluralis* omnino rectè est positus. Datur enim (non ratione *Dignitatis*, sive *Eminentiæ*, sed ratione *Situs* saltem) Baronatus SCHOENBURGIACUS & *Superior* & *Inferior*, quorum prior *Waldenburgensis* est Lineæ; posterior autem *Wideraviensis*, *Penicensis*, ac utriusque *Remmissensis*. Oppida, quæ ad *superiorem* Baronatum pertinent, sunt *Waldenburgum*, *Hartenstein*, (ubi *Paulus Flemmingius*, Olor ille *Teutonicus*, ortus) *Lichtenstein* & *Lœsniz*, *Joannis Zechendorffii* dulcissimum natale Solum. *Inferioris* autem est *Glaucha*, omnium Metropolis & *Adriani Beieri* Patria, immo & beatissimæ MONICÆ meæ Dormitorium, ubi inprimis *Herum* SCHOENBURGIACORUM, quos *Jo. Angel. Werdenhagen* Part. I. Tract. General. *Rerumpp. Hanseaticar.* p. 122. *Barones* SCHOENBURGENSES vocat, DOMUS AVITA, quasi dicta *die Schœneburg*, (unde & *Baronibus* cognomen) est conspicienda. Cui annumeratur Oppidum *Peniga* & Oppidula *Mehrana*, *Hohnstein* & *Lunzenau*. Cæterùm illustris ac incluta *Baronum* SCHOENBURGIACORUM Prosapia adeò est antiqua, ut tempore CAROLI M. quoque in *Germaniâ* egregiè floruerit ac claruerit.

REISKII.

2 Suis Ducibus subjectos.

3 Utramque.

4 Et Electoratum.

5 Ducatus in Thuringia Misniaque Vinariensem, Gothanum, Isenacensem, Altenburgicum, Coburgensem: Principatus Anhaltinus.

6 Blanckenburgicus & Rheinstein.

7 Subordinatus Elector Brandenburgicus: Coordinati Duces Saxoniæ Holsteinensem & Rhuthenicos tum senioris tum junioris lineæ: Baronatus item Schönburgicus.

BUNO-

III. Cæterum, Othone III. imperante, (ut vulgaris opinio eſt) inter Germaniæ Principes conventum atque decretum fuit, ne quis, niſi Germanici nominis Princeps Rom. Imperator crearetur. Atque tum γ *Septemviri* conſtituti, quibus ob eligendi Imperatorem poteſtatem, *Electorum* nomen inditum. Horum *tres Eccleſiaſtici*, iidemque Archiepiſcopi, & Archicancellarii S. Imperii. Primus, *Moguntiacus* in Germania: Secundus, *Colonienſis* in Italia: Tertius, *Treverenſis* in Galliâ. Quatuor reliqui ſunt Seculares. Primus, *Rex Bojohemiæ*, pocillator: Secundus, *Palatinus Rheni*, dapifer: Tertius, Saxo, *enſifer:* Quartus, *Marchio Brandeburgenſis*, cubicularius. δ Septemviri quando conſtituti.

BUNONIS.

γ a Vulgaris illa quidem eſt opinio, ſeptem Electores ab Ottone III. Imperatore eſſe conſtitutos. At Hoſtienſis, Bellarminus, aliique hanc Electorum conſtitutionem adſcribunt Gregorio V. Pontifici Romano b. Verùm antiquiorum Scriptorum nemo hujus five ab Ottone III. ſive à Gregorio V. profectæ conſtitutionis mentionem facit. Quinimo, Ottone Friſingenſi, Abbate Urſpergenſi, & Sigeberto teſtibus, etiam poſt Ottonem illum III. ad tempora usque Friderici II. Imperatores electi ſunt ab omnibus, aut certè plurimis regni proceribus: in quorum numero non ſolum fuerunt Archiepiſcopi; verùm etiam Epiſcopi & Abbates: quorum imprimis erat, ſi extitiſſet, tam ſanctam Pontificis ſui obſervare conſtitutionem. Hinc alii ab ipſo Friderico II. Electores conſtitutos volunt. Poſt illius ſanè tempora eligendi Imperatoris poteſtas ad potentiores & pauciores venit; Cæteris jus & auctoritatem illam aut negligentibus, aut non ſatis tuentibus: donec conſuetudinem illam Imperatoris per paucorum Principum ſuffragia eligendi Aurea Bulla ſolenni & ſalutari lege confirmavit. (*a. Palatinus Rheni cum a Bohemiæ Proceribus electus, de hac corona cum Imperatore decertando victus eſſet, dignitate Electorali amotus eſt quæ in Bavariæ Ducem Collata.)

δ b Palatinus Carolus Ludovicus per pacem Monaſterienſem anno 1648. initam in provincias ſuas reſtitutus, quum Electoralem dignitatem patri ſuo Friderico antehac ablatam, & Bavariæ Duci collatam, nollet dimittere, ipſe conſtitutus eſt Elector Octavus. (*b. Additus eſt a Leopoldo Imperatore nonus Elector qui *Imperii Vexillifer*, ab Hanovera urbe, ubi antequam ad Brittanniarum Solium eveheretur, degebat, *Hanoveranus* Elector, vel a ſtirpe *brunsvicenſis*, appellatur, octavus fuit quamdiu Bavarus pro Ludovico magno ac Philippo V. militans, imperii, ut dicunt, Banno, avitis dignitatibus diminutus eſt. Sed pace inter Imperium & Galliam reſarcita, eodemque Bavaro in ditiones ſuas & jura reſtituto, novem denique Electores numerantur. Hinc cœtus Electorum *Septemviratus*, *Octoviratus* aut *Novemviratus* a latinè ſcribentibus variè dictus. Inter Electores ſunt Reges IV. nempe Bohemiæ, Poloniæ, Boruſſiæ, & Britanniæ.)

HEKELII.

b *Ottonis III.* coætaneo: alii *Henrico II.* & *Sylveſtro II.* Papæ: alii pluribus aliis.

a Quando Electores inſtituti. b Elector Octavus.

CAP.

CAP. IX.

De Imperii Germanici provinciis, citra Rhenum in Gallico solo sitis. [1]

I.

Leodicensis provincia.

L*Eodicensis* [a] *provincia* (*1), quamvis Belgicis undique cincta, tamen ad S. Imperium spectat, Coloniensi Episcopo

BUNONIS.

α [a] *Leodicensis Episcopatus* a, olim *Tungrensis* b, limites habet ab ortu Mosam fl. & Ducatum Limburgensem, à Septemtrione & Occasu Brabantiam; à Meridie Comitatum Namurci c. Fluvii præter *Mosam* celebriores hic sunt, *Urtha*, *Jeckel*, *Hey*. Continet præter *Ducatum Bullionensem*, *Marchionatum Francimontanum*, etiam *Comitatus Hasbania*, & *Lootensem*. *Anno* 1468.

HEKELII.

a Vulgò *de Liege*.

b Quod *Tungri* olim cum *Eburonibus*, *Contronibus* & *Ceresinis*, Populis quippe *Casari*, cæterisque Scriptoribus veteribus notis, Provinciam hanc olim incoluere.

c Regio ipsa pulchra admodum, fertilissimaque est plurimis gaudens limpidissimis Amnibus, iisque piscosissimis, ac præterea Sylvis opacis, Montibusque ac Convallibus, quæ vineta fructusque proferunt, ac ferarum venatione ornatissima sunt. Isthic etiam sunt Minerarum fodinæ, præcipuè Ferri & Carbonum, quos *Lilbantraces* vocant. (*2.) Marmore & sulphure etiam celebris. (*Ed. Lond.*)

REISKII.

1 Leodicum ab *Leo de* Francico vocabulo i. e. propria supellectile *vicus publicus* A. 770. & crebro Caroli M. accessu frequentior apud Eginhardum dicitur: Urbs denique aliquando libera, sed rursus ad obsequium redacta *suo nunc Episcopo*, *nec Coloniensi* amplius subest. Cum enim Maximilianus Henricus Archiepis. Colon. A. 1688. obiisset, Canonica electione facta Joh. Ludovicus Baro ab Elderen Leodicensis Episcopus creabatur. Dum interea b *Coloniensis successio & huic admista Furstenbergiana factio* turbas commovebat gravissimas, quin bellum calamitosius à Gallis toti Germaniæ illatum: Clemens tamen Dux Bavariæ tandem rejecto Wilhel. Eggone Furstenbergio, Bonnaque Gallis iterum A. 1689. erepta prævaluit, ætate tum adhuc minor nec annos octodecim natus, ubi dispensatio Rom. Pontif Innocentii XI. & consensus Collegii Electoralis accesserat. Philippo autem Wilhel. Neoburg c *Ducatus Juliacensis & Montium* ac toti Neoburg Palat. familiæ A. 1629. mansit; Eidem etiam *Palatinatus Electoralis* A 1685. cessit, Gallico nunc bello atrociter depopulatus. Tota d *Lotharingia* excluso Duce Carolo ferme septuagenario, qui tandem A. 1674 Francofurti exul obiit, in Gallicam potestatem A. 1671. venit. e Austrasia olim Westriæ aut Neustriæ opposita regnum ex Clodovæi divisione unum ab Mosa Rhenoque in Allemanniam & Thuringiam productum continuit: Cujus regem quod Carolus Dux Lotharing. sese titulo numisque profiteretur, perpetuum apud Gallos odium incurrit, vid. libellum de Austras. Germanicum, & affectam Obrechti descriptionem. Augusta f Trevirorum metropolis, urbs Germaniæ antiquissima, Romanorum magistratuum & monetæ olim sedes: Huic proxima nec Rom. antiquitati-

a Leodicum. b Coloniensis successio. c Ducatus Juliacensis. d Lotharingiæ. e Austrasii. f Trevir.

(*1) Quidam nomen inditum putant, quia Legio Romana ab Ambiorige ibi profligata fuit. (*Ed. Lond.*)

copo subjecta. Caput ejus est β *Leodium* d, urbs ampla & superba, magnificis ædificiis e instructa; ob amœnitatem deliciasque varias *paradisus sacerdotum* nuncupata (*1). *Huy*, nitidum cum arce opidum. *Bullion*, fui quondam juris Ducatus; nunc Leodicensi Episcopo subjectus; arcem habet ejus nominis munitissimam. γ

Gall. Liege. Super.Germ. Luttich. Infer. Luyck.

II. Caput δ *Ducatus Juliacensis*, quod ei nomen dedit, est ε *Juliacum*, opidum antiquum atque munitum (*2). In Juliacensi agro sita est urbs ζ *Aquæ Grani* (*3), sive, ut vulgo

Juliacensis ducatus. Gulich.

Aquæ Grani.

qnitatibus inferior a Colonia est Agripp. Denique b Moguntiacum ab Mogo sive Mœno fluvio, nobilissima Drusi colonia, primatu Ecclesiastico & Archicancellatu per nostram Germaniam clara. *Tunica* vero *Christi Jesu inconsutilis* apud Treviros, *tria regum apud Colonienses corpora*, & *turris murium sive Myopyrgus* Bingæ oppido vicina vel incertas historias vel fabulas olent. Vid. Dorschæum in dissert. Casaubonum in Exercit. & Serravium in comment. Mogunt. c Wormatia & d Spira urbes antiquæ & regibus olim Francicis cultæ à Gallis nuper dirutæ adhuc jacent: e Philippoburgum A. 1676. nostratibus captum in Germaniæ potestatem rediit, sed hoc bello patriæ rursus ereptum hostibus paret. f Alsatia cum Argentorato contra fidem in pactis Noviomag. datam obsesso captoque ab iisdem hostibus tenetur; Principatus itidem Monpelgardensis & Comitatus Palatini reliqui Alsatiæ vicini arctissime premuntur.

BUNONIS.

β *Leodicum* (*sæpius *Leodium*) f à Carolo Burgundo captum, & in ipsa urbe XL. M. occisi, XII. M. submersi sunt. Ut hujus culpæ veniam impetraret Carolus iste, D. Georgii statuam, ex puro auro conflatam, consecravit ædi D. Lamberto sacræ. Opidani perhibentur mobiles & ad seditiones proni. Urbem hanc, præter Mosam, quatuor interluunt flumina, *Legia*, *Uta*, *Vesa*, *Ambularius*.

γ g *Hojum* ad Mosam est: itemque h *Dinantium* rupi impositum, quod septies & decies frustra obsessum anno 1554. armis Gallicis cessit. (*An 1703. a Duce Marlburgico recuperata.) *(*Ed. Lond.*)

δ i *Ducatus Juliacensis* limites habet ab Ortu Rhenum, à Septemtrione Ducatum Cliviæ, ab Occidente Mosam, à Meridie Lutzenburgensem & Limburgensem Ducatus. Has terras rigant præter *Rhenum & Mosam*, *Isola*, *Ersta*, *Rura & Werma*.

ε k *Juliacum* ad Ruram est g. Opidum hoc ab Hispanis expugnatum per pacem Monasteriensem Palatino Neoburgico restitutum est. Itemque *Marcodurum* seu *Dura*. l *Monasterium*, vulgò *Munster Eysel* ad Iselam.

ζ m *Aquisgranum* e est ad Wermam fl. Anno 1609. Johannes Wilhelmus Juliacensium & Clivensium Dux, stirpis suæ postremus, obiit: unde inter Electorem Brandenburgicum & Palatinum Neuburgicum de Provinciis istis orta certamina. (* Ducatus autem Cliviensis Brandenburgico, & Juliacensis Neoburgico ex conventu cessit. Vide Atlantem Geog. Londini editum.) (*Ed. Lond.*)

HEKELII.

d A *Justo Lipsio* è Vitâ *Caroli Magni* à *Pithœo* editâ inprimis sic vocatum.

e In valle.

f S.

a Colonia. b Mogunt. c Wormatia. d Spira. e Philippoburgum. f Alsatia. g Hojum. h Dinantium. i Juliacensis Ducatus. k Juliacum. l Monasterium. m Aquisgranum.

(*1) Templa 100. numerat. (*Ed. Lond.*)
(*2) Sunt qui nomen ducunt a Julia Agrippina Coloniæ fundatrice. (*Ed. Lond.*)
(*3) Utrum ab Apolline Granno, an a Serenio Grano, Galliæ Belgicæ præfecto sub Adriano, non liquet. (*Ed. Lond.*)

go usurpatur, *Aquisgranum*; Germ. super. *Aach*, inferioribus *Aken*, Gallis *Aix* dicta; saluberrimis calidarum aquarum fontibus clara; *Caroli M.* primi Germanorum Imperatoris aula ac sepulchro insignis. Mos erat olim, Imperatores heic inaugurare sub corona ferrea in templo pendente.

Archiepiscopatus Coloniensis. Colonia Agrippinensis.

III. ᵑ *Coloniensis Diœcesis* veterum Ubiorum ad utramque Rheni ripam sedes olim fuit. Ipsa urbs *Colonia Agrippinensis*, seu, ut vulgo usurpatur, *Colonia Agrippina*, Ubiorum caput, à θ Colonia, *Agrippinæ* Claudii Imperatoris uxoris auspiciis deducta, nomen cognomento traxit. Urbs nunc est Germanicarum maxima, Emporiumque ad Rhenum celeberrimum. Cæterum, libera est Imperii civitas. *Bonna* antiquum munitumque opidum, Archiepiscopi Coloniensis, Electoris Imperii, sedes.

Bonna.

Lotharingia. Lottheringen. Divodurum.

IV. ι *Lotharingiæ Ducatus* à Lothario, Caroli M. nepote, nomen accepit, caput ejus quondam fuit *Divodurum Mediomatri-*

f S. *Leodium.*

g Olim vocabatur *Vatucca*, ut & *Julium*, quod *Julius Cæsar* huic Oppido nomen dedit.

h Quod antiquis *Nuagerra* fuit.

BUNONIS.

ᵑ a *Archiepiscopatus Coloniensis* habet ab Oriente Westphaliam, à Septemtrione Episcopatum Monasteriensem, ab Occasu Ducatum Juliacensem & Clivensem, à Meridie Archiepiscopatum Treverensem, Rhenus medium interluit.

θ Ipsa b *Colonia* habet Academiam anno C. 1388. [i] institutam, Trium SS. Regum, ut vulgo habentur, reliquiæ ibidem asservantur. Inter *Bonnam* & *Coloniam* in insula *Krampenwerth* fuit propugnaculum illud vulgo *Pfaffenmütz* dictum. Celebriora hic porro sunt opida, *Linzium*, *Novesium*, vulgo *Reysz* ad Erpiam, & *Berka*, vulgo *Reinberg*: ad quam non multis abhinc annis Hispani Mosam, per alveum à *Venloa* ad *Bergam* usque deductum, cum Rheno conjungere conabantur. Post Gebhardum Truchsessium Archiepiscopum Coloniensem ob Religionem Euangelicam auctoritate Pontificis Rom. & armis Hispanorum ejectum Ernestus Bavariæ Dux Archiepiscopus est constitutus, anno C. 1583. Et ab isto tempore Bavariæ Duces Archiepiscopatum Coloniensem tenent.

ι Lotharius I. Imperator, Caroli M. nepos, tres habens filios, in totidem regna divisit Imperium Francicum. *Ludovico* primogenito tribuit Italiam cum Cæsaria dignitate: *Lothario* eam dedit partem, quæ deinde ab hoc, primo ejus Rege, *Lotharii regnum*, seu c *Lotharingia* dicta est, at *Carolus* tertio genitus obtinuit Provinciam & Galliam Narbonensem k. Habet *Lotharingia* ab Ortu Alsatiam, à Septemtrione Archiepiscopatum Treverensem & Ducatum Lutzenburgicum, ab Occasu Galliam, à Meridie Burgundiæ Comitatum. Celebriores ibi sunt fluvii *Mosa*, *Mosella*, *Murtha*, & *Sarrha*.

HEKELII.

i A Senatu illius loci.

k *Bucholcerus* in *Indice Chronol.* sub Anno CHR. DCCCXLIV. p. 286 Edit. 4. præeuntibus aliis, dicit: Ludovicum accepisse *Germaniam*; LOTHARIUM V. cum Imperatoris nomine *Italiam*, mediamque partem *Franciæ* inter *Scaldin* & *Rhenum*, quæ ab ejus nomine appellata est LOTHARINGIA.

BUNO-

a Coloniensis Archiepiscopatus. b Colonia. c Lotharingia unde dicta.

matricum, vulgo κ *Metz*, libera Imperii civitas: at nunc Galliæ Rex eam tenet; una cum Viroduno, λ *Verdun*; & Tullo, μ *Toul*, ν *Nansium*, vulgo *Nansy*, sedes nunc Ducum & caput provinciæ, egregia munitaque urbs. Virodunum. Tullum. Nansium.

V. ξ *Austrasia* l complectitur Diœceses Treverensem & Moguntinam; item Ducatum Bipontinum, vulgo *Zweybrücken*, Comitatusque, *Sarbrücken*, *Leyningen*, *Bitsch*. Austrasia. Westreich.

VI. ο *Treverensis Archiepiscopatus* caput est *Augusta Treverorum* q, vulgo π *Trier*, Gallis *Treves*; urbs antiquitatem suam præ se ferens (*1). ρ *Confluentes*, *Coblentz*, urbs ad Rheni Treverensis Arch. Treveris. Confluentes.

BUNONIS.

κ a *Metis*, *Metz*, ad Sellam fl. qui ibidem in Mosellam influit, urbs ampla & munitissima cum arce. m

λ Verdunum ad Mosam fl. est inter Arduennam silvam & Barrum, urbs amplissima, & arce amplissima jam communita.

μ Tullum urbs ad Mosellam posita, munita non est n. Urbes illas superiori seculo Imperio eripuit Henricus II. Galliæ Rex.

ν b *Nansium* est ad Murtham fluvium mœnibus hodie nudatum o. *Pontamussum* habet Academiam. Hunc Ducatum ferè omnem, ejectis Ducibus, occupavit Rex Galliæ.

ξ *Austrasia*, quæ hodiè vulgò habetur, concluditur intra Lotharingiam, Treverensem provinciam, Palatinatum Electoralem, & Alsatiam. Fluviis rigatur, *Sarrha*, *Lutra*, *Bleissa*. Huc etiam pertinent c *Lutzelstein*, d *Lautereck* & e *Birckenfeld*; diversorum Palatinorum sedes; item f *Taberna Montana*, *Bergzabern*, & *Hornbach*.

ο g *Treverensis Archiepiscopatus* habet ab Ortu Ringojam & partem Hassiæ, à Septentrione Archiepiscopatum Coloniensem p, ab Occidente Ducatum Lutzenburgensem, à Meridie Ducatum Bipontinum.

π h *Treveris* ad Mosellam sita, jam Augusti Imperatoris ætate floruit: qui verò à Trebeta Nini filio eam putant conditam, fabulas amplectuntur, non historias r. Habet Academiam. Hic asservatur tunica Salvatoris.

ρ i *Confluentes*, vulgo *Confluentia*, è regione in altera ripa munitissimum habet castrum *Ehrenberti*, *Ehrenbrecht-Stein*, seu *Ehrenbreit-Stein*, vulgo k *Herman-Stein*. *Superiori* bello *Galli* tenebant, qui diuturna obsidione pressi, ægrè tandem illud reddiderunt s. Archiepiscopatui huic subest *Eyfalia* pars, ubi oppidum l *Sleida*, Johannis Sleidani t Historici patria.

HEKELII.

l *Oesterich*, seu *Westreich*.

m *Cujus introitus ægre patet Exteris*. Clarum heic *Tribunal* est, ad quod, *Lotharingiâ*, ejectis *Ducibus*, in potestatem *Gallorum* per Ducem Generalissimum *de Fourille* Anno huj. sec. 70. inopinato redactâ, omnis provocatio, *Rege sic jubente*, fit. Si contra eveniret, proditæ violatæque Reipublicæ crimen esset.

n Olim Episcopalis Sedes erat. Templum primarium ad *St. Stephani* benè, amplè, eleganterque cum multis Sacellis exstructum est, in quo *St. Bernhardi* tumba visenda.

o Ducum Sede quondam clarebat maximè. Alioquin valdè amœna Urbs est, & adhuc in *Veterem* & *Novam* rectè dividitur.

p Ducatum *Montensem*, & Comitatum *Nassoviensem*, quos imprimis *Maginus* addit.

q S. *Triverorum*, sic vocata, quasi sit

 Metropolis

a Metis. b Nansium. c Lutzelstein. d Lautereck. e Birckenfeld, f Tabernæ. g Treverensis Archiepisc. h Treveris. i Confluentia. k Herman-Stein. l Sleida.

(*1.) Olim Trevirorum & Galliæ Belgicæ Metropolis, ac Imperii Cisalpini Sedes. Marcellino Domicilium Principum clarum dicitur. Antiquitate vix Romæ cedit. (*Ed. Lond.*)

Rheni Mosellæque confluentes posita, haud exigui est momenti. *Vitellicum*, *Witlich*, Treverensis Archiepiscopi atque Electoris sedes.

Vitellicum.

Moguntini Arch. Moguntia.

VII. σ *Moguntini* Archiepiscopatus caput est *Moguntiacum*, sive τ *Moguntia*, *Ments*, urbs inter præclaras Germaniæ computata (*1). At sedes Archiepiscopi Electorisque trans Rhenum in Germanico solo, υ *Asciburgii*, *Ascheburg*. Sunt præterea in Austrasia liberæ Imperii urbes; φ *Wormatia*, vulgo *Worms*: (*2) χ *Oppenheym*: & ψ *Spira*, Juridico totius Imperii

Asciburgium. Wormatia. Oppenheyma. Spira.

Metropolis inter *Germaniam primam* & *secundam*.

ρ Conf. *Matth. Dresseri* Pars V. *Isagog. Histor.* p. 572. Hoc verum est, quod antiquitate suâ cum *Viterbio* & *Genuâ* Urbibus *Italiæ* omnium antiquioribus, contenderit.

ſ *Panthaleon*, magnæ æstimationis atque autoritatis seculo suo Medicus, *de Confluentiis*, s. *de Confluentiâ*, dictus est à Patriâ suâ, sicuti refert mansuetissimus Vir, *Quenstedtius*, in Dialog. de *Patr. Viror. Illustr.* p. 147.

τ Viri multiplici eruditione, summâ prudentiâ atque eximiâ pietate omnino clari, consummatissimique *Historici*.

BUNONIS.

σ Ad *Archiepiscopatum Moguntinum* terræ quæ pertinent, sunt ad Rhenum in Wetteravia, Eisfeldia, Hassia, Thuringia, & Franconia.

τ a *Moguntiacum* contra Rheni Mœnique confluentes positum, antea vicum, mœnibus firmavit Drusus υ Nero, Cæsaris Augusti privignus, Tiberii Imperatoris frater, anno ante natum Christum XIV. Hodie Archiepiscopi sede & Academia x floret y. Superiori bello urbs hæc sæpe capta ac recepta est. (* A Gallis sub auspiciis Ducum Bavariæ & Lotharingiæ An. 1689. recuperata. z) (*Ed. Lond.*)

υ b *Asciburgium*, vulgo dicitur *Aschaffenburg* supra Francofurtum ad Mœnum situm, arcem habet splendidam. Ad Rheni Nahæque confluentes est *Bingium* opidum a, infra quod in medio Rheni turris est, vulgo *der Mensethurn* dicta. In Mœni ripa est c *Hoechstum* opidum infausto prælio, quod Christianus Brunsvicensium Dux hic anno seculi nostri 23. commisit, nobile. Moguntinus in media Hassia tenet d *Fritzlariam*, vulgo *Fritzlar*, aliaque opidula. Eidem subest Hypothecæ titulo e *Eisfeldia*, Grubenhagensis Ducatus portio, in qua f *Duderstadium* ad Wipperam fl.

φ g *Wormatia* ad Rhenum, Vangionum olim caput, Comitiis celebris. b

χ h *Oppenheym* ad Rhenum non est urbs libera Imperii; sed est in ditione Palatini Electoris.

ψ i *Spira* haud procul à Rheno habet aliquot Imperatorum, eorumque conjugum sepulchra in summo templo, quod à Conrado Salico exstructum est. Episcopi Spirensis sedes erat *Udenhaim*, vulgo vocatur *Philipsburg*; opidum munitissimum; quod Galli hodie tenent. (* Conventu Ryswicensi Imperio restituta. (*Ed. Lond.*)

HEKELII.

υ *Dresserus* & alii *Claudium Drusum* hunc nuncupant.

x A DIETERICO Archiepiscopo Anno M. CCCC. LXXXII. fundata.

y Ejus Ager mittit *Vinum præstantissimum*.

z *Petrus Bertius* Lib. de *Urbib. Germaniæ* scribit, quòd nulla Urbs sit in *Germaniâ*, quæ plura & certiora vetustatis Monumenta *Moguntiaco* habeat.

a *Pauli Hoffæi*, Jesuitæ haud incelebris, Patriæ.

b Heic

a Moguntiacum. b Asciburgium. c Hoechstum. d Fritzlar. e Eisfeldia. f Duderstadium. g Wormatia. h Oppenheym. i Spira.

(*1.) Romanorum Præfecti in Rheno superiori sedes. (*Ed. Lond.*)

(*2.) A Gallis Anno 1630. igne prope deleta. (*Ed. Lond.*)

perii conventu clara *c*, Cameram Imperialem vulgo vocant. (*1) *a* *Franckenthal*, nitidissimum est à Belgis excultum opidum Electori Palatino subditum. Franckenthal.

VIII. *a Al-*

b Heic notandum, quòd cùm LEO IX. *Pontifex Romanus*, cum HENRICO III. *Imp.* Anno M. LIII. natalem in hac Civitate celebraret, insignis inter *Imperatorem* & *Pontificem* Principatuum nonnullorum facta sit tunc temporis permutatio. Vid. *Hippolytus à Lapide* in PRINCIPE c. II. p. 8.

BUNONIS.

a a *Frankenthal* opidum munitissimum est. *Ingelheim*, etiam olim fuit celebris, Caroli M. aliquando sedes.

HEKELII.

c Conventus hic Imperii Juridicus, seu Judicium hocce Imperialis Cameræ, Supremum quippe S. R. IMPERII Tribunal, præcipuumque laudatissimæ & florentissimæ Nationis *Germanicæ Κειμήλιον*, à Div. MAXIMILIANO I. IMP. communicato cum *Principibus Electoribus* & aliis *Proceribus* atque Ordinibus *IMP. ROM.* consilio, deque communi ipsorum consensu, in Comitiis *Wormatiæ* Ao. reparatæ per CHRISTUM Salutis humanæ M. CCCC. XCV. principio institutum & conditum: & progressu temporis ab Invictiss. IMPP. CAROLO V. & FERDINANDO I. Fratribus Germanis, nec non MAXIMILIANO II. maximâ virtute, summoque labore & studio in *Imperio* hactenus non modò conservatum, sed & ad amussim perpolitum, auctum & amplificatum, etiamnum hodiè floret, vigetque: atque ut in posterum quoque, divinâ favente Clementiâ, firmior sit JUDICII hujus constitutio atque duratio, sancitum publicè est, ut sit certa, fixa & rata. Gravissimis autem de causis *Constitutione* IMPERATORIS & PROCERUM IMPERII cautum est, ut Urbs *SPIRA*, vel hoc nomine passim apud omneis Populos in toto Terrarum Orbe decantatissima, in posterum constans & perpetua Sedes atque Domicilium sit sacri supremique hujus Consistorii. Quo in loco (SPIRÆ videlicet) *Judicium Cameræ* perpetuo exerceri, nec in alium locum temerè, nisi *Belli* & *Pestis* tempore, transferri debet. Hæc *Melchior Weissenberger* in *Tabb.* super *Ordinatione JUDICII CAMERÆ IMPERIALIS*, iisque *Moguntiæ* Ao. sup. Sec. 77. in fol. maj. edit. p. 2. Hujus summi JUDICII *JUDEX integerrimus* hodiè est *Joannes Hugo*, Archi-Episcopus *Trevirensis* & Episcopus *Spirensis* gloriosissimus. Ejus PRÆSIDES sunt *Philippus Franciscus Eberhardus*, L. B. de *Dalberg* & Camerarius *Wormatiæ*, atque *Joannes Casimirus*, Comes in *Leiningen* & *Daxburg*, Heroës supra omnem humanam laudem positi. Inter eminentissimi Judicii hujus ASSESSORES, eosque Eruditione, Scriptis ac Famâ clarissimos, hâcce tempestate clarent, & quidem juxta ordinem Alphabeticum locati, *Joannes Jacobus Avianus*, *Sylv. Jacob. Dankelmann*, (cujus dextram eruditam ac candidam, quum Ao. huj. Sec. 69. per-antiquæ Academiæ *Heidelbergensis RECTOR* esset *MAGNIFICUS*, d. IV. Jul. decenter osculari mihi non erat prohibitum,) *Huldricus ab Eyben*, (cujus doctrinam consummatissimam, cùm *Gissæ* Ao. huj. Sec. 65. viverem, atque hactenus beneficentiam singularem, immò & affectum excellenter propensum sat prædicare nescio,) *Ericus Mauritius* atque *Guil. Ignatius Schuzius*, quibus omnem prosperitatem ac vitam longævam toto pectore apprecor. Illustri ac probè constitutæ Reipublicæ *SPIRENSI* hodiè à Consiliis est primariis *Joann. Heinricus Gablerus*, Vir uti omni Pietati, Candori atque inserviendi Promptitudini deditus: ita & verâ eruditione ac perantiquâ Prudentiâ exornatus, Amicus meus certissimus. In hujus Urbis, Patriæ quippe *Jo. Heinr. Ursini*, Ecclesiâ Orthodoxâ docuêre olim non sine magnâ laude atque efficacia *Joan. Himmelius*, atque *Jo. Conr. Schragmullerus*, quorum posterior cùm A. huj. Sec. 69. m. *Junii* per aliquot dies *Spiræ* viverem, æquè,

a Franckenthal.

(*1) Nunc Wetzlariam translata. Spira enim a Gallis incendio consumpta An. 1689, ex parte tantum reædificata est. (*Ed. Lond.*)

Alsatia. Elsalz. Colmaria. Selestadium. Rufacum. Tabernæ. Hagenoa. Argentoratum.

VIII. α *Alsatia* Austriacæ ditionis regio, in duos Landgraviatus, Superiorem & Inferiorem divisa est. In Superiori oppida sunt; β *Colmaria*, γ *Selestadium*, δ *Rufacum*, haud ignobilia. Inferior habet; ε *Tabernas*, vulgo *Zabern*; & ζ *Hagenoam*. η *Argentoratum* in eodem tractu, vulgo *Stratszburg*, (Gallis *Stras-*

ac Clarissimus *Jo. Christoph. Rumetschius*, Vir solidè ac apprimè doctus atque Magnatibus valdè gratus, magna candidissimi favoris atque propensi affectus documenta mihi dedit. In Gymnasio Senatorio hoc tempore docent laudabiliter *Joannes Hofmann*, Argentoratensis, & *Augustus Schraderus*, Halensis Saxo, quorum *priorem* aurea Poësis; *posteriorem* autem Græca lingua nobilis optimè commendant. Quæ alias *SPIRÆ* notatu observatuque dignissima sunt, tradit *Christophorus Lehmannus* in Spirensi Chronico, *Francofurti* ad *Mœnum* Ao. huj. Sec. 62. in 4. maj. f. exc.

BUNONIS.

α a *Alsatia* ab ortu Ducatum Wurtenbergensem, à Septemtrione Palatinatum Inferiorem, ab Occasu Lotharingiam, à Meridie Helvetiam. Flumina præcipua hic præter Rhenum, qui mediam fermè interluit, sunt Ellus & Cynthius; *die Hintzig*. Superior dicitur, quà ab Argentorato versus Basileam ab utraque ripâ & ultra excurrit. Inferior, qua versus Palatinatum patet. *d* (*Alsatiam penitius cognoscere si desideras ea perlege quæ de hac provincia doctè & copiosè disseruerunt Eruditus Abbas de *Longuerue* & V. C. *Piganiol de la Force* in sua quisque Gallici regni descriptione.)

β *Colmaria* ad Ellum est urbs libera Imperii.

γ *Selestadium* vulgo *Sletstadium* est urbs Imperii, haud longè à ripa Elli. *e*

δ *Rufacum f* est in ditione Episcopi Argentinensis. *g*

ε *Taberne Alsatia*, olim urbs ampla & Episcopi Argentinensis sedes: sed bello deformata: & *Molshemium*, Episcopi Argentinensis delicium, anno hujus seculi octavo Academia ornatum.

ζ *Hagenoa* urbs est Imperii, inter Matram & Sornam amnes, præfecturæ Imperii titulo gaudens. Ibi olim servabantur gladius, sceptrum, & orbis Caroli M cum aliis ornamentis Cæsareis, quæ Episcopus Spirensis inde abstulit *h*.

η b *Argentoratum* urbs libera Imperii Ello & Bruscha perluitur. De nomine ejus supra p. 99. dictum est. Academia ornata est anno hujus seculi XXI. cujus fundamenta jam superioris seculi anno XXXVIII. Jacobo Sturmio Senatore primario potissimum urgente, erant jacta *i*. Alsatiæ in istis partibus confinis est c *Suntgovia*, in qua *Ferreta* vulgo d *Pfirt*, Comitatus caput: e *Befordia* eadem Comitatus caput: & f *Mulhusia* ad Ill fl. urbs Imperialis & libera, sub Helvetiorum tutela. In Galliæ *Regem* per pacem Monasteriensem translatus est Landgraviatus utriusque Alsatiæ, cum præfectura Provinciali decem civitatum Imperialium in Alsatia sitarum, videlicet *Hagenau*, *Colmar*, *Schletstad*, *Weisenburg*, *Landau*, *Oberhaim*, *Rosheim*, *Munster in valle S. Gregorii*, *Kaisersberg*, *Turinghaim*; itemque *Suntgovia*; ita tamen, ut Argentoratensis & Basileensis Episcopi cum civitate Argentoratensi, & reliqui per utramque Alsatiam Rom. Imperio immediatè subjecti Ordines, Abbates, Palatini, Comites, Barones, ac totius Inferioris Alsatiæ Nobilitas; item prædictæ Civitates Imperiales, in ea libertate & possessione Immedietatis erga Imperium Rom. qua hactenus gavisæ sunt, relinquantur: & Rex Galliæ juribus contentus maneat, quæ ad Domum Austriacam pertinuerunt. *k*

HEKELII.

d Uterque Tractus Urbibus, Oppidis, Pagis & Villis admodùm frequens est, omnique ex parte habitatur. Dives quoque est frumento, maximè in planitie, ubi quoque sunt optimi fructus, adeò ut fertilitate reliquas *Germania* Regiones facile excedat. Montes & colles producunt Vinum optimum, quod multis in locis defertur. Sunt etiam ibi Sylvæ Castanearum & Montes Mineris

a Alsatia. b Argentoratum. c Suntgow. d Pfirt. e Beford. f Mulhausen.

Strasbourg) in clarissimis Germaniæ civitatibus. Turris, quæ est ad Cathedralem Ecclesiam, mirifica & magnifica structura; item armamentario instructissimo, maxime insignis est (*1).

IX. Est in confiniis Alsatiæ ac Burgundiæ Comitatus *Montbeliard*, German. *Mümpelgard*, Wirtembergensi Duci subjectus, opidum *Montbeliard* tutissimo munimento clarum est. *l* Montbeliard.

Mineris refertissimi; præcipuè autem *Argenti*, *Æris* & *Plumbi*. *Alsatiam Inferiorem* HEINRICUS de TURENNE, *Gallorum* quondam Campi-Marschallus princeps, Heros verè astutus, callidus ac prudens, Anno 1674. miserandum in modum vastavit.

e *Martini Buceri*, *Beati Rhenani*, *Pauli Constantini Phrygionis* & *Jacobi Wimphelingii*, Virorum celeberrimorum, Patria haud incelebris.

f Rectiùs *Rubeaquum*, s. *Rubeacum*, quod videtur *Ptolemæo* RUFIANA esse.

g *Conrado Pellicano* cunas olim præbens.

h Heic natus est *Wolfg. Fabricius Capito*, Argentinensis Ecclesiæ Antistes & trium Facultatum Doctor, Vir ævo suo egregiè doctus & celeber.

i *Privilegia* autem, quæ à FERDINANDO II. Imp. hæc Academia obtinuit, impressa sunt *Moguntiæ* Ao. huj. Sec. 30. in f. 4. Olim claruêre in illâ præ cæteris *Jo. Pappus*, *Thomas Wegelinus*, *Jo. Schmidius*, *Jo. Georg. Dorschæus*, *Jo. Conr. Danhauer*, *Georg. Obrecht*, *Jo. Otto Tabor*, *Jo. Ludovicus Havenreuter*, *Matthias Berneggerus*, *Joan. Freinshemius*, & nuper *Balthas. Scheidius* & *Joan. Henr. Boeclerus*, quorum dextram candidam æquè, ac *Joannis Schmidii*, *Isaaci Faustii*, *Balthasaris Bebelii* (verè mei) ac *Joan. Rebhanii*, qui cum Gerardò à *Stocken*, *Ulrico Obrechto*, & *Jul. Reichelto* etiamnum excellenter clarent, Ao. huj. 69. mens. Jun. decenter osculari mihi omnino erat licitum.

k Verùm enim verò Ordo nunc prorsùs inversus est, præsertim quòd *Regum Christianissimus* utrumque Tractum *Alsatiæ* propriissimum sibi hactenus vindicavit. Ni *Colmaria* GALLO suo amasio omnino suavi ac amabili Coronam suam auream in manus, ut ajunt, spontè dedisse, & *Argentina* fortè etiam, quæ aliàs nullos passa est amplexus, cum vicinis Sororculis suis intacta Virgo mansisset.

BUNONIS.

l Mons Pelgardus videtur nomen habere à montis sive horti pulchritudine; duplici castro firmatus est. Porro Duces Wurtenbergenses in Burgundia quoque tenent Clerval & Passavant.

(*1 Horologio etiam totius forsan mundi celeberrimo nobilis.) (*Ed. Lond.*)
(*Nunc Gallis paret. Argentoratensis Episcopus se *Alsatiæ Landgravium* S. R. Imperii principem &c. profitetur, sed ad Imperii comitia non admittitur.)

CAP. X.

Suevia, *Franconia*, *Palatinatus Rheni*. 1

I.

Prima trans Rhenum est *Brisgavia* regio, Elsatiæ quondam pars. Brisgavia. Brisgaw.

REISKII.

1 a *Brisacum* in monte rotundo instar castri munitissimi hodieque situm significat, congruere sibi vetustam *montis Brisaci* appellatio-

a Brisacum.

pars. Caput hujus Provinciæ est *a* *Friburgium* (*1), ſplendida atque amœna urbs; ſecunda est *β* *Briſiacum*, *Breiſach* (*2). (Gallis *Briſach*).

II. *γ* *Sue-*

pellationem, quæ in Rom. Imp. Antonini Itinerario adhuc extat: Idem toti regioni addidit Brisgowæ nomen, & Gallis deditum Germaniæ clavem reliquit. Tres enim claves Carol. Richelius Regi ſuo comparaſſe dicitur, *Perpinianum* Hiſpaniæ, *Pignarolum* Italiæ, *Briſacum* Germaniæ, a *Friburgum* etiam Anno 1678. expugnatum pro caſtro Philippoburgo, quod Germanis expugnatoribus relinquebatur, per pacem Noviomagenſem cum tribus Pagis proximis acceſſit Galliæ. b *Suevia* coloniis Suevorum hue irrumpentibus nomen ſuſcepit, hodieque noſtro imperio peculiarem addit circulum, cui Ducatui cum Wurtenbergico c Marchionatus etiam Badenſes ſubſunt, tum ſuperior, à ſede ſua dictus Baden & Hochberg, tum inferior nempe Durlacenſis, uterque nunc Gallicis deprædationibus & incendiis exhauſtus. d *Franconia orientalis* & ipſa circulum facit Franconicum, in eoque tres Epiſcopatus Catholicos, & duos Burggraviatus Brandenburgicis Marchionibus ſubjectos complectitur; ſuperiorem ſcilicet Byrutinum ſive Colmbacenſem, & inferiorem, Anſpachienſem, ſive Onoldsbacenſem; Hic Franconicam ſolum regionem, ille partem Voigtlandiæ montanam, & monti Pinifero vicinam continet, ſimul cum Franconica, cui Colmbacum, caſtrumque huic proximum Blaſſenburgum ſubeſt. e *Palatinatus Rhenanus* aut inferior totus quondam cultiſſimus & florentiſſimus, nunc vaſtitate Gallica ſquallet, ob *Heidelbergam* dirutam, *Manheimium*, & *Frankenthalium*, urbes munitiſſimas, everſas, & cæteras regiones, quotquot Electoratui ſubſunt, direptas miſerrime aut exuſtas.

BUNONIS.

a f *Friburgium* ſive *Friburgum*, ad Treiſen fl. loco fœcundo poſitum, celebratur Academia anno 1463. *a* fundata *b*. Anno 1644. Bavariæ Ducis exercitu ad deditionem compulſa, inſpectantibus Gallo-Vinarienſibus, qui illos ſtupendâ pertinaciâ munitis caſtris deinde adoriebantur. *c*

β g *Briſiacum* opidum munitiſſimum, ubi pons lapideus in Rheno fl. poſt diuturnam obſidionem & horrendam famem, à Bernhardo Vinarienſium Duce captum anno 1638. Inde in Gallorum eſt poteſtate *d*. In *Brisgavia* nobilis quoque eſt h *Hochberga*, Marchionis Durlacenſis ex Badenſium familia ſedes, & Marchionatus caput, ubi Marchio Erneſtus magnificum extruxit palatium. Itemque i *Hettersheimum* caſtrum ornatiſſimum, quod incolit Magnus Prior S. Johannis Hieroſolymitani.

HEKELII.

a Sen, ut vult *Alſtedius* & alii 1460.

b Et quidem ab ALBERTO, *Archi-Duce Auſtriæ*. Superiori ſeculo ibi docuit *Zaſius*. Ao. 1545. heic quoque inſtitutam eſſe *Societatem Equitum* (*die löbliche Ritterſchafft*) *Dreſſerus* atteſtatur.

c *Friburgum* autem ex Pago, ſ. Vico à BERCHTOLDO, *Zæringiæ* Duce, Anno CHR. M CXX. eſt conditum, quod Diſtichon hoc indicat:

Anno Milleno, centeno bis quoque deno,
FRIBURG *fundavit* BERCHTOLDUS
Dux dominator.

Aliàs ſplendida ac amœna Urbs eſt. *Joan. Thomæ Freigii* & *Jacobi Milichii* Patria, *Gallorum* Regi hodiè parens.

d *Hunc incomparabilem Principem, novumque Germanorum* HERCULEM æquè, ac *facta ejus Heroica* Carmine *Teutonico*, eoque varia-

a Friburgum. b Suevia. c Marchion. Badenſes. d Franconia. e Palatinatus Rhen. f Friburgum. g Briſiacum. h Hochberg. i Hettersheim.

(*1 A Suecis Anno 1632, 1634, & 1638. expugnata, a Gallis An. 1671, & 1677. propter Bavaros a Principe Condæo profligatos Anno 1644. celebris. Imperio pace Ryswicenſi An. 1697. reſtituta.) (*Ed. Lond.*)

(*2 Fame tantum oppreſſa obſidentibus Suecis & Gallis Anno 1638, ut milites cadavera ſepulta ad famem ſedandam effodiere. Duce Burgundo, Galli nepote, An. 1703. expugnata.) (*Ed. Lond.*)

II. γ *Suevia*, vastæ quondam illius gentis exiguæ reliquiæ, ad supremam Danubii partem constitit. Urbium hujus Ducatus prima est δ *Augusta Vindelicorum*, *Augspurg*, opulentissimum Emporium: urbs splendida in primis & magnifica, munitione tuta, libera Imperii civitas, ε *Ulma*, munitissima & ipsa, simulque ditissima Imperii civitas, ædificiorum splendore facile finitimis præstat (1). Reliqua loca nobiliora sunt; ζ *Nördlingen*, η *Memmingen*,

Suevia. Schwaben. Augusta Vindelicorum.

variarum rerum pleno: optimè descripsit Virorum celeberrimus *Joannes Freinshemius*, idque sub *Titulo Teutscher Tugend-Spiegel, oder Gesang von den Stammen und Thaten des Alten und Neuen Teutschen Hercules*, &c. *Argentorati* Ao. 1639. in fol. jussit imprimi.

BUNONIS.

γ a *Suevia* ab Ortu hodiè Bavariam, à Septentrione Franconiam, ab Occasu Palatinatum Inferiorem & Alsatiam, à Meridie Helvetiam & Comitatum Tirolis. Fluvii in ea sunt, præter *Danubium & Nicrum*, *Lycus der Lech*, *Ilargus*, seu *Ilera*, *Blavus*, *& Cochera*.

δ b *Augusta Vindelicorum* est inter Lyci & Werthæ confluentes: Comitiis ibidem celebratis nobilis urbs, & in primis illis, quibus anno 1530. die 25. Junii Principes & Ordines Protestantes Carolo V. Imperatori fidei suæ Confessionem obtulerunt, quæ eà de causâ *Augustana* dicitur *Confessio f.* In Augustano Episcopatu est c *Dillinga* ad Danubium, ubi Episcopus frequentet commoratur, qui Cameram suam ibidem constituit. Academiam habet Jesuiticam. *g.*

ε d *Ulma* est ad confluentes Ileræ, Blavi & Danubii *h.* Urbis territorium continet tres Comitatus. *i.*

ζ e *Nordlinga* urbs Imperii ad Egræ ripas, memorabilis clade *k*, quam Fœderati à Cæsarianis, duce Ferdinando III. tùm Hungariæ Rege, acceperunt anno 1634. (* Et etiam clade quam Cæsariani a Suecis & Gallis Condæo Duce Anno 1649. acceperunt. (*Ed. Lond.*)

η f *Memminga* urbs Imperii, natura & manu munita in *Algoja*. (*A Bavaro capta An. 1672, & postea restituta. (*Ed. Lond.*)

HEKELII.

e Hæc Urbs omni laude atque præconio dignissima, ac famâ immortali *Zeilerianâ* undique nota *Theophilo* meo *Spizelio*, Viro pientissimo ac omnigenâ Eruditione plenissimè instructo, in ità dicto *Templo Honoris reserato* p. 357. meritò dicitur *clarissima* atque *nobilissima*, & est Patria quoque Joannis *Freinshemii*, Joann. Jacobi *Mulleri*, Christophori *Pfauzii*, Eberh Rudolfi *Rothii*, Carol. Ludov. *Stromayeri* atque Marci *Wollaibii*. Ego cum Ao. huj. Sec. 68 m. Aug. hanc Urbem perlustrarem, præter magnum atque modestum Theologum, *Eliam Veielium*, inter Patricios nobileis Mæcenates inveni *Leonem Roth in Holzschwang*, atque *Albertum Baldingerum*, ex nobilissimo Ordine Senatorio t. t. Seniores excellenter splendidos ac verè prudenteis. Cæterùm nonnullos illustreis, nobileis ac claros Viros Ulmenseis elegantibus Carminibus est dignatus *Jo. Georg. Styrzelius*, Philologus ac Poëta celeber, multisque Litteratis amicissimus, in *auspicali Elogiorum Virorum insignium Centuriâ*, Nordlingæ Ao. huj. Sec. 65. in 4. f. impr.

f In hâc Urbe Ecclesiæ Euangelicæ suspiciosissimo hoc tempore non sine laude præest *Joan. Jacob. Mullerus*; Gymnasio verò ac instructissimæ Bibliothecæ Senatoriæ *Georg. Fridericus Magnus*, Amici mei magni, quos Deus Ecclesiæ & Reipublicæ litterariæ cum utroque *Lucâ Stbræchio* ac *Theophilo Spizelio*, Viris præ cæteris ibi claris & exteris quoque Magnatibus ac *Phœbis* eminentioribus egregiè charis atque acceptis, Evergetis meis maximis, quorum labra candida ac verè erudita osculari valde desidero, quàm diutissimè ex gratiâ conservare velit.

Ee g Ab

a Suevia. b Augusta. Vind. c Dillinga. d Ulma. e Nordlinga. f Memminga.
(*1 Ab Electore Bavaro an. 1702. occupata post Hochstetense prælium libertati restituta.)

gen, ‹ *Lindau*, ‹ *Füessen*, ₙ *Rottweyl*, ubi Juridicus Imperii conventus est.

Wirtembergensis Ducatus. III. λ *Wirtembergensis Ducatus*, ab arce *Wirtemberga* cognominatus, pars erat Sueviæ; at quum nuper Ducatus factus sit, provincia seorsim censetur. Urbes inibi claræ sunt, μ *Canstat*, Canstat. merca-

g Ab OTTONE *Episcopo* Ao. M. D. XLIX. *fundatam*.

h Leonhardi Hutteri & *Eliæ Vrielii*, Patroni mei singularis, quem adhuc salvum & undiquaque celebrem novi, Patria, Legibus & Ordinibus in quolibet Statu optimè constituta. Templum habet *D. Virgini* sacrum, in cujus ædificatione insumpta leguntur aureorum novies centena millia.

i Seu potiùs Baronatus, sive Dynastias, & unam in Algojâ.

k Ac *Gundelfingerianâ* memoriâ.

BUNONIS.

ϑ a *Lindavia* urbs imperii in lacus Bodamici seu Constantiensis insula; unde nonnulli *Venetias Sueviæ* appellant, ponte lapideo tamen continenti jungitur.

ι b *Fuessen* est in ditione Episcopi Augustani, cujus frequenti secessu celebratur.

κ *Rotweyla*, urbs imperii, est ad fontes Nicri, Helvetiis fœderata: Conventus ille juridicus à Conrado II. scribitur institutus. Præterea nobiliores in Suevia urbes sunt, *Campodunum* vulgo c *Kempten* ad fl. Yller, urbs Imperii libera; ei imminet mons vulgo *Hillemont* mœnibus cinctus, dictusque castrum *Burkhald*, civitatis armamentarium. Eidem adjacet *Abbatia* ejusdem nominis cum urbe, in qua omnes monachi sunt genere nobiles, ex octo familiis orti; quod accuratissimè servatur, nulla habita ratione gratiæ aut pecuniæ. d *Uberlinga* ad lacum Constantiensem quondam Ducum Sueviæ sedes, urbs Imperii libera. e *Constantia* vulgo *Costnitz* l, concilio illo anno C. 1414. habito celebris, quo tres Pontifices, qui tum erant, sede moti, & Joh. Hussus damnatus m. f *Dunckelspila* n ad *Wernitium fl.* dicta à voce *Dunckel*, i. e Zea, cujus ibi magna est copia o. g *Elwangia* Abbatia nobilis. h *Donawerta* ad Danubii & Wernitii confluentes, olim imperii civitas libera, sed anno 1606. à Maximiliano Bavariæ Duce subacta libertate sua excedit p. i *Papenheim* urbs cum Comitatu ejusdem nominis. k *Oetinga* ad Wernitium fl. Comitatus caput. l *Zollern*, castrum in monte positum, ad cujus radices opidulum; unde Comitatui nomen. m *Hala Suevorum* ad Kocharum fl. ubi Salinæ. Heic olim duella permissa. q.

λ *Wirtenburgensis Ducatus*, præprimis fertilis, habet ab Ortu Palatinatum Neuburgicum r, à Septemtrione Franconiam, ab Occasu Palatinatum Inferiorem & Marchionatum Badensem; rigatur *Nicro* præcipue.

μ *Canstat* est ad Nicrum, cujus vicinia multas habet vineas; unde haud longe abest arx Wirtemberga.

HEKELII.

l Huldrici Zasii Patria.

m Leg. *Æneæ Sylvii Histor. Bohem.* c. 36. p. 72. seqq. Edition. *Guelferbyt.* in 8. Alias prolixa de *Johanne Husso* Historia est edita *Latinè Witteb.* 1537. in 8 *Germanicè* vero, & quidem *Nicolao Crombachio* interprete, *Haganoa* 1548. etiam in 8. f.

n S. *Zeapolis*.

o Civitas est S. R. I. libera munita, Euangelicæ juxtim, ac Romano-Catholicæ Religioni addicta.

p Hanc ortu suo nobilitavit *Thomas Heckelius*, ICTus & Poëta *Lipsiensis* hoc seculo sat clarus.

q Civitas est Imperialis libera, quam claram hactenus reddidit *Jo. Georg. Seyboldus*, Vir de re Grammaticâ atque Juventute optime meritissimus, cujus colloquio haud pœnitendo sum usus A. CHR. M. DC. LXIX. d. 24. Maj.

r A Meridie *Sueviæ* Partem.

BUNO-

a Lindavia. b Fuessen. c Kempten. d Uberlinga. e Constantia. f Dunkelspila. g Elwangen. h Donawerta i Papenheim. k Oetinga. l Zollern. m Hala Suevorum.

mercatu celebris, ν *Stutgart*, Ducum sedes (*1): ξ *Rotenburgium:* quæque reliquas anteſtat, ο *Tubinga*. Stutgart. Rotenburgium. Tubinga.

IV. π *Dux*

BUNONIS.

ν *Stutgardia* provinciæ metropolis ſ, habet arcem elegantiſſimam. ι

ξ *Rotenburgum* Nicrus fl. interſecat; unde una pars urbis vocatur *Rotenburg*, altera *Ebingh*.

ο *Tubinga* ad Nicrum Academia & Collegio Ducali celebris υ. *Schorndorffium* opidum munitum habet ſalinas ϰ. Civitates Imperii liberæ ibidem ſunt a *Hailbronna* ad Nicrum γ à Friderico II. Imperio adſcripta: b *Reutlinga* ad Echetz fluv. ζ. c *Eſlinga* ad Nicrum fl. α

HEKELII.

ſ Hodiè Aulæ *Stutgardinæ*, ubi jam ſedet CAROLUS FRIDERICUS, Dux Wurtembergicus, Archi-Marſchallus, eſt *Forſtnerus*. Sed Conſiliarium intimorum princeps eſt Dominus à *Bulan*, Cancellarius verò *Curtius*, Viri certè tantâ autoritate, eruditione, judicio ac qualitate, ut eminentiſſimam Sereniſſimi Heri ſui autoritatem ac gloriam non ſolùm, ſed Jura quoque atque Privilegia *Wirtembergica* commodè ac maſculè tueri poſſint.

ι Quæ Ducum *Wirtenbergenſium* Sedes, & *Joachimi Mynſingeri* Patria. Heic claret jam Theologorum Suevorum Caput, *Chriſtophorus Wolfliaus*, Vir ſummi judicii ac ſoliduſſimæ eruditionis, &, ut ſpero, adhuc clarebunt ibidem quoque *Nicolaus Mybler ab Ehrenbach*, & *Magnus Heſenthalerus* meus, à quâ inſigni Virorum laudabilium Trigâ non pauca ſingularis benevolentiæ atque affectus documenta Anno *Chr.* 1668. & 69. omninò mihi data ſunt.

υ Hæc Academia fundata eſt Aº. CHR. M. CCCC. LXXVII. per EBERHARDUM, Ducem *Wurtembergicum*, ob *Barbam*, quam prolixam alebat, *Germanis* dictum *Rauschenbarth*. Inde jam laudata Academia etiamnum *EBERHARDINA* vocatur. Ejus Viſitatores perpetui ſunt (1.) *Cancellarius Wirtembergicus*, (2.) *Conſiſtorii Eccleſiaſtici Wurtembergici Director*, & (3.) *Concionator aulicus Primarius Stutgardinus*. Profeſſores *Theologiæ* olim fuêre *Jacobus* Andreæ, *Jacobus* Beurlinus, *Joſephus* Demlerus, *Stephanus* Gerlachius, *Matthias* Hafenreffer, *Jacobus* Heerbrand, *Joh. Heinr.* Hiemer, *Andreas* Oſiander, Jun. *Lucas* Oſiander, *Joann. Ulric.* Pregitzar, Par. *Balthaſar* Raith, *Jo. Georg* Sigwart, *Theodor.* Thummius, *Tobias* Wagnerus, à quo omni honore, paterno planè affectu ac litteris elegantibus, cùm adhuc in vivis eſſet, ſum dignatus, atque *Chriſtophorus* Woelflinus, qui meus quoque Evergeta haud poſtremus eſt, dum in illuſtre *Tubingenſium Studioſorum* Convictorium, ubi quotidiè 100. Alumni, quod prædicandum, ſat largè aluntur Ducales, me hoſpitem, quod mente agnoſcam ſemper gratâ, Aº. huj. Sec. 68. benignè duxit. In Facultate *Juridica*, præter clariſſimum *Varenbulerum*, claruêre quoque *Andreas* Bajer, *Chriſtophorus* Beſoldus, *Heinric.* Bocerus, *Joannes* Halbritter, *Joann.* Harprechtus, *Thomas* Lanſius, *Wolf-Adam* Lauterbachius, Cognatus meus longè deſideratiſſimus, *David* Magirus atque *David* Scheinemann. Medici clari fuêre *Sebaſtianus* Bloſſius, *Joannes* Fabri, *Joann. Jacob.* Haugius atque *Joann. Ludovicus* Moeglingus. Inter *Philoſophos* & *Philologos* olim ac nuper clariſſimi extitere *Michael* Beringer, *Theodorus* Cellarius, *Martinus* Cruſius, *Frider. Harm* Flayderus, *Nicod.* Friſchlinus, *Magnus* Heſenthalerus, *Benedictus* Hopfferus, *Jodocus* Kolbius, *Michael* Moeſtlinus, *Vitus* Mullerus, *Jo. Ulr.* Pregitzer, Fil. *Zacharias* Schaefferus, *Joann-Baptiſta* Weiganmair atque *Heinricus* Wellingius. Hodiè ibidem docent non ſine laude egregiâ *Joann. Adam* Oſiander, *Georg-Henricus* Keller, *Joan. Andr.* Hochſtetter, *Georg. Heinricus* Haberlin, *Burkardus* Bardili, *Joann. Andreas* Frommann, *Jo. Adam* Kurrer, *Jo. Conrad.* Brotbeck, *Georg. Balthaſar* Metzger, *Joann.* Graffi, *Jo. Ludov* Moegling, Jun. atque *Chriſtophorus* Caldenbach, Philomela illa *Nicrina* maximè canora ac clara. Illuſtre Collegium, ubi hodiè *Jo. Ulric.*

Ee 2

a Hailbronna. b Reutlinga. c Eslinga.

(*1 Ubi Caſtrum habent munitiſſimum, ſplendore conſpicuum, & hortis amœnis nobilitatum, Balneis etiam ſaluberrimis gaudet civitas.) (*Id. Lond.*)

* Franconia sive Francia Orientalis, Francken-thal. Herbipolis. Francofurtum.

IV. ᵡ *Dux* est, qui & Episcopus, cognomine Herbipolitanus, ab ᵩ *Herbipoli*, vulgo *Würtzburg*, capite provinciæ, dictus. Urbs est inter primas præclara (*1). At ᵪ *Francofurtum ad Mœnum* ᵦ libera Imperii civitas, celeberrimis totius Europæ, nedum Germaniæ nundinis nobilitatur (*2). ᵩ *Bamberga*

Ulric. Pregitzer, Nep. Jura ac Politicam dextrè ac perspicuè profitetur, fundavit *LUDOVICUS* Dux, cujus Caput *superior Aula Magister*, qui plerumque *Juris Professorem Primarium* habet à consiliis.

x Ejusque ruinas à *Cæsarianis* Ao. 1634. d. 23. Nov. in cinerem datas nunc excitatas novimus.

y In hâc Urbe, quæ satis ampla ac clara, non solùm *Respublica*, sed *Ministerium* quoque *Ecclesiasticum*, cujus hodiè caput est *Jo. Ludov. Munster*, atque *Gymnasium*, utpote cui non sine laude præest *Gabriel Loeschenbrandt*, ex voto constituta sunt. Eruditæ ac nobiles Familiæ, quæ clarent ibi, sunt, præter LOESCHENBRANDINAM, *Bampacherina*, *Feirabendina*, *Heuchelina*, *Irnsingerina*, *Pancugina*, *Rokenbauchina*, *Roskampfferina*, *Ruhlina*, *Sommerhardina*, *Spoelina*, *Zobelina*, atque nonnullæ aliæ.

z Ideò celebris, quòd Senatus ibi æquè, ac *Noribergensis Aug. Confessioni* primùm subscripsit.

a Rempublicam & Ecclesiam benè constitutam habet. Huic jam præest laudabiliter Jo. Ulr. Wildius, Vir egregiè doctus & modestus, & valdè mihi amicus *Michaël. Stiefelii* Patria.

BUNONIS.

ᵡ a Episcopus Herbipolitanus idem Franconiæ Dux. Ei quotannis redeunt 300. millia thalerorum. Habet *Franconia* ab Oriente Bohemiam, à Septemtrione Thuringiam, & Hassiam, ab Occasu Palatinatum Inferiorem, à Meridie Bavariam & Sueviam.

b *Fluvii* hic præcipui sunt *Mœnus*, *Jaxus*, qui ad Wimphinam in Nicrum se exonerat. *Tubaris* ad Werthemum: & *Sala* Francicus, ad Gemundam Mœno se miscent. *Sala* fluvius ille putatur esse, à quo *Franci* dicti sunt *Salici*: Equidem ad Salam locus erat *Selsz* dictus, in quo Carolus M. Ludovicus Pius & Arnulphus commorabantur *Regin. l.* 2. Ad eundem Salam est opidum hodiè munitissimum *Köningshofen*; ex cujus nomine colligitur, *Regiam* ibidem fuisse *aulam*. Neque tamen aliter fluvius Sala inde longe dissidet.

ᵩ c *Herbipolis* ad Mœnum Academia celebris; urbi imminet arx d, *Marienberg* vulgo; in qua ingentem thesaurum obtinuit *Gustavus Adolphus Suecorum Rex*. d *Ochsenfurtum* ad Mœnum, horreum Episcopi.

ᵪ e *Francofurtum* electione Imperatorum celebratur.

ᵩ f *Bamberga* Henricus II. cognomento *Sanctus*, colitur. Adjacet ei in vicino monte arx *Altenburg* (* Episcopatus Anno 1106. a Cæsare Henrico II. constitutus. Primus est Imperii Episcopus, & Papam solum agnoscit superiorem. Palatio, Templo Cathedrali splendidissimo, ac Jesuitarum Collegio ornatur Civitas.) (*Ed. Lond.*)

HEKELII.

b Hæc Civitas omnino insignis, maximè inclyta ac excellenter nobilis à Magistratu magnifico & valdè prudenti tam bene est constituta, ac Legibus in quolibet Statu ac Ordine firmata, ut ulli *S. R. Imp.* ac fermè vix

a Franconiæ limites. b Flumina. c Herbipolis. d Ochsenfurt. e Francofurtum. f Bamberga.

(*1 Antiquitus *Papolis* & *Herbipolis* nuncupata; Episcopus, qui etiam Imperii Princeps, gladio semper comitatur, cui inscribitur: *Herbipolis sola judicat ense & stola*, jurisdictionem tum civilem tum Ecclesiasticam denotans: 15000. milites lustrare potest.) (*Ed. Lond.*)

(*2 Nundinis & in primis librorum commercio celebris; Cæsarum electione, munimentis, ædium splendore, balneis & aquis medicatis nobilis, & propter dissensiones inter Protestantes Anglos, Mariâ regnante, ibidem profugos, Ceremoniarum causa memorabilis.) (*Ed. Lond.*)

berga Episcopali dignitate celebris urbs, centrum Germaniæ obsidere videtur. Est in Franconiensi agro Arx v *Ansbachs*, Marchionatus titulo gaudens. Bamberga. Ansbach.

V. Fran-

vix totius *GERMANIÆ* Civitatem cedat. Edidit hujus Chronicon *Jo. Fridericus Faustus*, apud ipsos *Francofurtenses* Ao. huj. Sec. 60. in 12. f. impressum. Ante biennium, & quod excurrit, amisit suum *CHRISOSTOMUM*, *Philippum Jacobum Spenerum*, Virum omni honore, observantiâ atque veneratione dignissimum, quem DEUS non solum *Dresdensibus* atque *Francofurtensibus* suis, sed & toti *Ecclesiæ Evangelicæ*, immò & *mihi* quam diutissimè superstitem esse ex gratiâ velit. Nunc unicum saltem Amicum, eumque in Ecclesiâ Orthodoxâ, cujus Antistes quippe hoc tempore est *Jo. Daniel Arcularius*, Theologus eximius, rite docentem habeo *Francofurti*, *Joannem*, nempe *Balthasarem Ritterum*, Virum verâ Pietate ac quâvis Virtute præditum. Hæc Urbs *Joannis Richardi*, JCti valdè præstantis, non solùm natalis, sed & emortualis est locus. Obiere quoque ibidem *Matthias Flacius*, *Jo. Petr. Lotichius* atque *Jo. Otto Tabor*, Viri non è plebe. Ecquid dicam? Ipsius GUNTHERI *Schwarzburgici*, Imp. *Romanor.* gloriosissimi, Ossa augustissima, quo universa lætatur Prosapia *Schwarzburgica*, molliter *Francofurti* cubant. Hodiè vivit in tam illustri ac splendido loco *Jobus Ludolfus*, Lingg. Orientt. Doctor sine pari, cujus affectus propensus ac erudita colloquia me *Gotha* partim, partim *Dresda* quondam non parùm recreârunt.

c A *Joanne*, Duce *Wurtzeburgico* Ao. 1403. instauratâ.

d Episcoporum Sedes.

e Hujus *Episcopatus*, quem *Wenefridus*, vel *Winfridus*, mutato nomine, quod semper bona fecit, BONIFACIUS nuncupatus, (Leg. CL. *Dn. M. Jo. Gottfr. Olearii*, Amici singularis, *Abacus Patrologicus*, dono mihi exhibitus, p. 90.) fundavit, primus Præsul fuit *Burchardus*, Benedictinorum Monachus & Fundatoris Consanguineus. Ao. superiori prid. Cal. Jun. in Episcopum Herbipolensem & Ducem Franconiæ est electus *Conradus* *Wilhelm à Wertnau*, Decanus Bambergensis.

BUNONIS.

v *Onspachium* g est ad fluvium ejusdem nominis; habet arcem Principis sedem. *Onolfspachienses* seu a *Anspachienses* sunt Marchiones Brandeburgenses; gaudent titulo Burggraviorum Normbergensium. Ad eos quoque pertinet b *Voigtlandia*, inter Thuringiam, Misniam & Bohemiam sita; cujus metropolis est *Curia*, vulgo c *Hoff in Vogdland*: Opida nobiliora sunt d *Culmbacum*, *Culmbach*, cum arce *Plassenburg*, & e *Barreuthum*. Cæterum in Franconia quoque est f *Aichstadium*, Episcopi illius sedes: & g *Margenthal* magistri Equitum Ordinis Teutonici h *Rotenburgum* ad Tubarim urbs Imperii, Cella penaria Franconiæ, situ prope eo scribitur esse, quo fuit Hierosolyma h, i *Winsheimium* ad Aischam urbs Imperii, k *Schwinfurtum* urbs Imperii ad Mœnum i, in ipso ferme Franconiæ centro, *Conradi Celtæ*, primi apud Germanos Poëtæ, patria. In Franconia quoque est *Erbachum* Comitatus caput: *Henneberga*, unde Comitatui nomen: Comitatus *Reineccensis* seu *Loriensis* & *Holacensis* ab *Holacho* castro dictus.

HEKELII.

f Huc referendum quoque *Byruthum*, CHRISTIANI ERNESTI, Marchionis *Brandeburgici*, Herois fortissimi, eminenter incluti ac valdè gloriosi, Sedes. Hujus Minister primarius ac summus *Consiliorum* Præses est *Joannes Albertus*, S. R. Imp. Comes de *Ronou* & *Bielerstein*, Præfecturæ *Curiensis* Capitaneus splendidissimus. Sed qui in *Ecclesiâ* tum *aulicâ*, tum *oppidanâ*, post *Casparis à Lilien*, Theologi celeberrimi, & *Jo. Matthiæ* (Joannis Fil.) Stumpffii, Evergetæ mei magni, beatissimum ex hâc vitâ discessûm, immò in illustri *Christian-Ernestino Collegio* quàm fidelissimè docent, sunt *Jo. Jacob. Steinhoefer*, *Georg. Frid.* *Pere-*

a Anspach. b Voigtlandia. c Hoff. d Culmbachinm. e Barreuthum. f Aichstadium. g Margenthal. h Rotenburgum. i Winsheimium. k Schwinfurtum.

Palatinatus Rheni seu Inferior.

V. Franconiæ quondam pars, nunc, φ *Palatinatus Rheni*, caput

Pertschius, *Joh. Leonh. Schoepff*; *Jo. Wolfgang Rentsch*, *Jo. Caspar Oertelius*, *Jo. Fikenscher*, *Jo. Georg. Layrizius*, atque *Joach. Heinr. Hagen*, Viri non vulgariter eruditi, modesti, benefici ac mihi faventissimi. Sed *Culmbaci*, ubi Arx munitissima, eaque ad hunc *Marchionatum Inferiorem* quoque spectans, *Ludovico Liebhardo* placidè extincto, Ecclesiæ jam rite præest *Jo. Christopherus Laurus*, Amicus meus Academicus, & propterea perpetuò colendus.

g S. *Onoldum*.

h Rempublicam bene constitutam habet, Religioni Euangelicæ seriò est addicta. Nuper amisit *Chrysostomum* suum, D. JO. LUDOVICUM HARTMANNUM, immensi laboris, infucatæque Pietatis Theologum & mihi amicissimum. Nunc magnâ cum laude quoque præest Ecclesiæ *Sebastianus Kirchmajerus*; Gymnasio v. *Fridericus Lipsius*, Amici veteres & valde honorandi.

i Ut Virtus ullo minimè eget præconio: sic & Urbi huic splendidæ ac valdè mihi dilectæ ulla laus nequaquam est necessaria, quoniam jampridem toti *Sacro Romano Imperio* & omnibus *Bonis*, *Musis* inprimis elegantioribus ac curiosioribus, se stitit commendabilem. *Politia* talibus *Legibus* atque *Constitutionibus* est fundata, ut neque *Pietas*, neque *Justitia*, neque *Prudentia*, neque *Beneficentia*, neque *Morum Suavitas* eas rejicere ac irritas facere nequeant. Ejus Capus οὐκ ἀκλεῶς emeritum hodiè est *Jo. Michaël Febrius*, S. CÆS. MAJ. Archiater felicissimus, Polyhistor illustris ac exterorum Heroum Litteratorumque, à quibus maximi æstimatur, incredibiliter studiosus, Mæcenas & Affinis meus magnus, cui vitam, quâ dignus, *Nestoream* candidissimè apprecor. *Ecclesia*, quæ purè Euangelica atque Orthodoxa, valdè laudatus Antistes est meus *Caspar Heunischius*, integer vitæ, fidei atque doctrinæ Theologus, Scriptisque piis, limatis ac curiosis celeber. *Gymnasium* verò curâ *Crameriana* adhuc dextrè regitur. Hoc inprimis laudi ducitur amplissimæ huic Reipublicæ, quòd Ministros *Ecclesiæ*, *Gymnasiique* Professores atque *Scholæ* Præceptores ab omnibus Civium oneribus quotidie servet liberos, quod in paucis aliis *S. R. Imp.* Rebuspublicis, iisque benè ac probè constitutis quoque, rarenter amat fieri. Claret & hæc Urbs ob Academiam Naturæ Curiosorum, quæ Ao. huj. Sec. 62. initium ibi sumpsit, felicissimo *Jo. Laurentio Bauschio* (qui *Præses primus* meritò constitutus est) Fundatore, & assistentibus primis duobus Adjunctis, modò jam laudato *Jo. Mich. Febrio* nempe, ac *Georg. Balt. Metzgero*. Ejus Protector olim Princeps RAIMUNDUS, S R. Imp. Comes de *Montecucoli*, Heros animosus ac *Musis* faventissimus. Modernus autem est FRANCISCUS ANSHELMUS, Archi-Episcopus & Elector *Moguntinus* eminentissimus, Princeps summo ac pleno elogio haud indignus. *Præses secundus* est magnificus *Febrius* meus, qui ob corporis imbecillitatem fermeque exactam ætatem spendidissimi hujus Præsidii parteis *Jo. Georgio Volkamero*, HELIANTHO illi Primo ac *Noricorum* GALENO præstantissimo, unanimi Adjunctorum, *Jo. Danielis Majoris* nimirum, *Lucæ Schroeckii*, Jun. *Joannis Sculteti* atque *Georgii Wolfg. Wedelii*, Virorum singularis eruditionis, autoritatis atque existimationis, suffragio ac consensu, ipsis Idib. m. Decembr. Ao. huj. Sec. 85. solenniter imposuit. Heic, præter *Jo. Cuspinianum* atque *J. L. Bauschium*, nati sunt Jo. Guilielmus *Barger*, Jo. Henr. *Engelhart*, Jo. Laurentius *Febr*, Jo. Volpert *Glock*, Caspar, Georg. David & Jo. Frider. *Heunischii*, Georg. Balt. & Jo. Chilian. *Metzgeri*, Heinr. *Salmuthius*, Jo. David *Schamroth*, Christoph. *Schmidt*, Jo. Martin *Uhle*, Joan. *Weinmann*, Georg. Balthasar *Wolfart* & multi Docti alii. Inclutæ hujus Reipublicæ Consules*, & quidem, quantum scio, h. t. Seniores, sunt *Justus Fridericus Schœner*, Vir probè politi judicii, & *Jo. Laurentius Prætorius*, aliàs *Schoepperus* dictus. Consiliarii autem sunt *J. Nicolaus Melchior*, atque *Jo. Henr. Segniz*. Claret quoque inter Physicos Ordinarios *Elias Schmidius*, Vir rarioris ingenii ac summæ medendi felicitatis.

BUNONIS.

Φ a *Palatinatus Inferior* sive *Electoralis* habet ab Ortu Ducatûm Wurtembergensem &

a Palatinatus Inferior.

caput habet Provinciæ ᶻ *Heidelbergam* [k], eandem Electorum Palatinorum sedem (*1). Ad confluentes Rheni Nicrique *Manhemium* opidum munitissimum, Provinciæ propugnaculum est (*2). Est eodem tractu, inter Elsatiam & Palatinatum, ↓ *Mar-* Heidelberga. Manheimium.

& Episcopatum Wurtzburgensem, à Septemtrione partem Hassiæ & Treverensis provinciæ; ab Occidente Treverensem Archiepiscopatum, partem Austrasiæ & Lotharingiæ; à Meridie Alsatiam & Marchionatum Badensem. Rigatur Rheno, Nicro, Mœno, Naha & Lautera fluminibus.

ᶻ a *Heidelberga* ad Nicrum *l* arce & Academia, anno 1346. fundata, illustris *m*: Celeberrima, quam habebat Bibliotheca anno 1623. *n* Romam delata est. Sunt hic præterea *Franckenthalium*, opidum munitissimum, b *Neustadt an der Hart*, quo tractu nascitur genus vini, quod vulgo *Gansefusser* vocatur. c *Crucenacum*, Naha interluente in duo veluti opida distinctum; cujus pars ad Marchiones Badenses pertinet. d *Cæsarea Lutra, Kayserslauteren*, ad Luteram amnem; & lacum, in quo Lucius ille anno 1497. captus, quem manus Friderici II. Imperatoris anno 1230. huc posuerat; e *Bacharacum* generosissimo vino nobile. f *Bretta Philippi Melanchthonis* o patria. Inter Rhenum, Mosellam & Naham tractus vulgo vocatur g *der Hunnesruck*; Hic quoque est h *Simmera* Principum sedes; & in confinio i *Sponheimium* Abbatia, quam celebrem reddidit *Trithemius Abbat.*

HEKELII.

k Hunc Locum eleganter descripsit *Jo. Seebaldus Fabricius*, Comes Pal. Cæs. in Oratione publicâ, quem m. Aug. Aº. huj. Sec. 58. publicè habuit, cùm EMANUELI, LUCIO, *Bernati Helvetico*, eâ, quâ pollebat, autoritate ANNULUM, CORONAMQUE LAUREAM donaret. Prodiit autem hæc Oratio sub *Actus Panegyrici* Tit. *Heidelbergæ* Walterianis Litt. in 4. f. Aº. non adj. CAROLO Electore veneno, ut sæpe solet fieri, ab intimis atque necessariis suis, qui Conscientiam suam, postulante officii sui ratione, immaculatam perpetuò servare debuissent, proh! necato, sedet hodiè *Heidelbergæ* PHILIPPUS WILHELMUS, *Comes Palatinus Rheni*, Heros omni laude atque præconio omni tempore exornandus, atque Invictissimi *Imperatoris Rom.* ac Potentissimi *Regis Lusitanici* Socer. Præter *Professores*, quos in ipso Autore laudavi, docent ibidem optimè quoque *Jo. Welfg. Textor*, *H. Coccejus* atque *Heinricus Guntherus Thulemarius*, quorum primum *Altdorfii* olim Fautorem ac Præceptorem verè dextrum habui.

l Regimine Politico.

m Heic inclyti sunt hoc tempore *Ezechiel Spanhemius*, *Joh. Ludovicus Fabricius*, *Jo. Fridericus Miegius*, *Georg. Francus*, *Stephanus Gerlachius*, *Hachenbergius*, & alii. CAROLUS Elector, qui Aº. huj. Sec. 51. d. XIII. Maj. natus, est summæ gravitatis, egregiæ mansuetudinis, solidissimæ eruditionis & peracuti judicii Heros.

n *A Leone Allatio.*

o Communis Germaniæ Præceptoris & Capnionis è Sorore Nepotis.

BUNO-

a Heidelberga. b Neustadt an der Hart. c Crucenacum. d Cæsarea Lutra. e Bacharacum. f Bretta. g Der Hunnesruck. h Simmera. i Sponheimium.

(*1 Ea urbs quondam a Gallis ut multæ aliæ devastata. Propter denegatam Ducissæ Aurelianensi e Palatina stirpe genitæ avitam hereditatem lis orta est inter Ducem Maritum quem frater Ludovicus XIV. tuebatur, & Electorem Palatinum defuncti successorem; qui cum in bona omnia cognati manum intulisset spretis Ducissæ sororis juribus, & annuentibus Imperatore ipsoque Pontifice plus æquo Austriacis commodis addicto; bellum tandem inter Imperium & Galliam vix sopitum renovatum est, & anno 1688. Palatinatus a Gallis subactus & male habitus, ferocientis Victoriæ, diuturna depopulationis monumenta etiamnum exhibet.)

(*2 A Gallis etiam dirutum.) (*Ed. Lond.*)

Marchionatus Badensis. Durlacum. ♆ *Marchionatus Badensis*, ab aquis totius Germaniæ celeberrimis cognominatus (1). Sedes Marchionis est *Durlacum*, opidum cum arce (2).

BUNONIS.

♆ *Marchionatus Badensis* totus fere jacet intra Rheni dextram ripam, Palatinatum inferiorem, Ducatum Würtemburgensem & Brisgojam. Nomen habet ab opido a *Baden*: ubi aquæ calidæ salutares p. Marchio iste est Romano-Catholicus: Sed *Durlacensis* est Confessionis Augustanæ. b *Durlacum* opidum habet Collegium & Palatium munitissimum. In ejus ditione quoque est *Pfortzheim*, munitum opidum, *Joh. Capnionis*, alias *Reuchlini*, patria. Ibi quoque est Comitatus d *Eberstein*, ab *Eberstein* castro appellatus.

HEKELII.

p Domus autem *Badensis* hodiè dividitur in duas Lineas, *Bade-Badensem* nempe & *Bade-Durlacenam*.

a Baden. b Durlacum. c Pfortzheim. d Eberstein.

(1) Vini, frumenti, ac Cannalis ferax, Regio peramœna & probe culta. (*Ed Lond.*)
(2) Potius Palatio peramplo & splendidissimo. Civitas Badensis alterius Marchionatus Metropolis, plus minus trecenta habet Balnea; unde admodum frequens est. (*Ed. Lond.*)

CAPUT XI.

Palatinatus Superior, *Bavaria*, *Salisburgensis Archiepiscopatus*, *Tirolis Comitatus*.

Palatinatus Superior. Nortgavia, *Nortgauw*; qui & Palatinatus Bavariæ sive superior Palatinatus, *die Ober-Pfaltz*. 1

I. a *No-*

REISKII.

1 *Palatinatus* (* *Cluver*. Germ. antiq. nomen ducit a vocabulo Celtico, *Palas*, quod Curiam jurisdictione præditam significat. Vide plura in Seldeno de Titulis honoris.) (*Ed. Lond.*) an Palansgraviatus à Comite, cui olim paruit; Palatinus à Palatio, cui Comes fuit, aut Teutonico vocabulo *Pfaltz* sive Pfallens, quod vetustior tulit dialectus (sic Frehero in Origin. Palat. & Fresneo in Glossar. visum) *superior Palatinatus* autem respectu inferioris sive Rhenani cum Electoratu connexi, sed d Palatinatus Bavariæ, cui cis Danubium subest post A. 1646. tanquam pars septemtrionalis, unde Nordgaw i. e. regio versus septemtrionem sita dicitur: Elector enim Bavarus cum Landgraviatu Leichtenbergico & Comitatu Chamensi hunc obtinet: Neoburgicam vero & Solsbacensem regionem Comites Palatini possident. b *Norimberga* urbs imperialis libera; castrum vetus, & in eo insignia Imperii German. ornamentaque Imperatoria tuetur: c *Egra* urbs Bohemiæ quidem castro regio & munimentis pluribus instructa, nec tamen Imperii German. libera extat. *Ducatus* d *Bavaria* aut Bojoariæ trans Danubium & cis Danubium jacens aut *superior est*, *aut inferior*: Sed e *Archiepiscopatus Saltzburgensis* ad partes Bavariæ non pertinet, quanquam ad circulum Bavaricum refertur. Archiepiscopus à Gregorio VII. Papa Rom. Legatus sedis Rom. perpetuus, ac Primas Germaniæ creatus nihil nunc habet, cur Magdeburgicum Primatum metuat. Sed *Tridentinus & Brixiensis Episcopatus* Austriaco subsunt circulo;

a Palatinatus Bavar. b Norimberga. c Egra. d Bavaria duplex. e Archiepisc. Saltzburg.

I.

a *Norimberga*, a *Nürnberg*, in confiniis Franconiæ, Sueviæ, ac Bavariæ posita, nullius soli esse cupit. Urbs est magnifica, Norimberga.

culo; itemque Comitatus Tirolensis nunc Imperat. Aug. nulli Archiducum separatæ familiæ subjectus. *Tridentum* non œcumenico, sed Romano, cujus Præses Pontifex erat, concilio diu tracto & toties translato inclaruit. Vid. Histor. Petr. Suavis Pol. & Heideggeri commeut.

BUNONIS.

α a *Norimberga*, ad utramque Pegnesi, qui urbem interluit, ripam sita, ad Circulum pertinet Francicum. Habet territorium satis amplum & opida aliqnot *b*; in quibus b *Altorfium*, Academia anno 1575. ornatum. *c*

HEKELII.

a Hæc Urbs, *Christiano Becmanno* in Epistolâ quadam Dedicatoriâ ad Virum amplissimum, *Georgium Remum*, Norib. datâ, & cum Opusculis aliis *Hanoviæ* Ao. huj. Sec. 19. in 8. f. publici juris factâ, Ὀμβαλὸς καὶ Ὀφθαλμὸς, hoc est, *Umbilicus* & *Oculus* GERMANIÆ, uon iniquè dicitur, qnoniam, quæ in istâ Urbe sunt reperienda, omnia sunt firma, lauta, nitida ac splendida. Admiranda est summa atque magnifica Senatorum magnificorum Curia, in quâ *Pietas* atque *Conscientia* de gloriâ cum ipsâ certant *Justitiâ*. Admiranda sunt Templa eximiæ magnitudinis, in quibus Verbum Dei purè prædicatur ac perspicuè. Admirandæ sunt Nobilium, Mercatorum ac cæterorum Privatorum Domus, quæ aut omnes, aut perpaucis exceptis, quadrato è lapide persplendidè sunt exstructæ. Turres, Muri & alia tantæ altitudinis ibi sunt videnda, ut coutra omnem vim atque incursionem externam à quovis quoque milite judicentur prorsus secura & omnino libera. Breviter, quicquid vides *Noriberga*, idem est, ac si olim *Roma*, ac hodiè *Venetiis* vidisses. Ut autem quondam apud *Græcos* ATHENÆ, & hâc tempestate apud *Gallos* LIMOGEA solum habet sterile, idem & NORIBERGA, ubi inprimis Medicorum Collegium clarum est, cujus Director *Jo. Georgius Volkamerus*, Vir omni elogio major. Scripsit de hâc Republicâ egregiè illustri atque apprimè nobili quatuor Libros C. *Erasmus Michael Lætus*, Academ. *Hafniensis* quondam Professor meritissimus, quos *Francofurti* ad *Mœn.* Ao. sup. Sec. 74. in 4. f. excusos vidi. Sed *Joannes Saubertus*, Senior, Theologus piissimus, *Historiam Bibliothecæ* NORIBERGENSIS, utpote cui æquè, ac toti venerando Ministerio nunc laudabiliter præest *Conradus Feyerlein*, Theologus pietate, omni modestiâ atque loquendi suavitate eximiè instructus, Ao. huj. Sec. 43. in 12. exc. optimè descripsit, *Ejusque Memorabilia* in inclutâ Noricorum Academiâ Ao. ejusd. Sec. 73. simili modo recensuit *Jo. Jacob.* (*Justi Jac.* Fil.) *Leibnizius*, quæ Ao. sequ. cum *Christophori Arnoldi*, Viri celeberrimi, *Annotationibus necessariis*, iisque *doctissimis*, in 4. f. prodière, quæ ex gratissimo *Unglenkiano* dono gratus, dum vivam, possidebo. E Gente *Noribergensium* Patriciâ, Equestri atque Nobili clarus fuit *Bilibaldus Pirkhaimerus*, Ao. sup. Sec. I. natus, sed Ao. 31. denatus, Vir augustioris studii ac ipsius Theologiæ puræ non leviter gnarus atque peritus, Cæsarisque augustissimi, MAXIMILIANI I. Consiliarius gravissimus. Claruit quoque hic ineunte Seculo ob varia Itinera Orientalia *Christophorus Furer ab Haimendorf*, inclutæ Reipublicæ Duumvir, ac *Georg. Sigism. Fureri*, Triumviri quondam ac Proto-Scholarchæ, cùm viveret, gloriosissimi, cujus dextra beneficia æquè, ac illustris *Gabrielis Nuzelii* munera in me contulit haud ingrata, Avus. Præter *Furerianam Nuzelianamque* Prosapiam equestrem atque uobilem, (nam *Pirkheimeriana* jampridem esse desiit) adhuc clarent NORIBERGÆ *Behaimiana*, *Doerreriana*, *Ebneriana*, *Genderiana*, *Grolandina*, *Grundherriana*, *Halleriana*, *Harsdörfferiana*, *Imhoffiana*, *Koleriana*, *Kressiana*, *Löffelholziana*, *Muffelsana*, *Paumgaertneriana*, *Pfinzingiana*, *Pœmeriana*, *Rietersana*, *Schlusselfelderiana*, *Starkiona*, *Stromeriana*, *Tezeliana*, *Tucheriana*, *Volkameriana* atque *Welseriana* Prosapiæ. Nec inclaræ sunt nobiles quoque Familiæ *Dietherrorum*, *Dilherrorum*, *Fetze-*

a Norimberga. b Altorfium.

gnifica, ſplendida, potens, ac totius Germaniæ ſuperbiſſima. Caput Norigaviæ nunc cenſetur β *Amberga*, γ *Newburg*, & δ *Sultzbach* Principum Palatinorum ſunt ſedes. Eſt circa hæc loca *Landgraviatus Leuchtenbergicus*, cujus ſedes ε *Pfreimbt*. Eſt

Amberga. Neuburg. Sultzbach. Leuchtenberg. Pfreimbt.

rorum, *Hardeſtenorum*, *Oelhafenorum*, aliorumque Familiæ. Heic nati ſunt inter eruditos, modeſtos atque celebreis Viros *Chriſtophorus* & *Andreas* Arnoldi, Pat. & Fil. *Jo. Chriſtoph.* Arnſchwanger, *Jo. Guilielm.* Bajer, *Martinus* Beer, *Georg. Wilhelm* Bochmer, *Simon* Bormeiſterus, *Jo. Conr.* Durrius, *Joannes* Fabricius, Par. *Chriſtianus* Frank. *Paulus* Heigelius, *Juſt. Jacobus* & *Jo. Jacobus* Leibnizii, *Georgius* Major, Chriſtophorus Molitor, *Andreas* Myhldoerfer, *Magn. Daniel* Omeis, *Jo. Philipp.* Pfeifferus, *Luc. Fridor.* Reinhart, *Georg.* Remus, *Georg. Paul.* Roetenbeccius, uterque *Joannes* & *Adolfus* Sauberti, *Georg. Tobias* Swendendoerfer, *Daniel* Swenter, *Vitus* Theodoricus, *Andreas* Unglenkius, Evergeta meus magnus, *Leonhardus* Urſinus, *Jo. Chriſtophorus* Wagenſeilius, unus quoque è Præceptoribus atque Evergetis meis haud poſtremus, *Tobias* Winkler, *Daniel* ac *Joannes* Wulferi ac *Leonh.* Wurfbain, immò & *Joannes* Cochlæus, Theologus Pontificius, & propterea illuminatiſſimi MARTINI LUTHERI, & ſubtiliſſimi PHILIPPI MELANCHTHONIS, Fideique Orthodoxæ Euangelicæ hoſtis in omni vitâ acerrimus, dimicans cum his in Comitiis Imperii & Colloquiis *Wormatiæ*, *Auguſtæ Vindelicarum* atque *Ratisbonæ* odio ſummo & inexpugnabili.

b Grafenbergam nempe, *Hirsbruccum*, *Lauſam*, *D. Sebaſtiani Beerii* & *D. Joan. Antonii Grigeri*, ICTor. clariſſimorum, Patriam.

c Hujus Academiæ in primis claræ ac celebris *Ortum*, *Progreſſum*, & *cuncta Memorabilia*, *omniumque Profeſſorum*, qui in *quatuor*, uti vulgò vocant, *Facultatibus* à primis incunabulis eam illuſtrem reddiderunt, *Vitas*, *Mortes* ac *Scripta* adornavit ſub *Gloria Academia Altdorfina* Titulo *Magnus Daniel Omeis*, Amicus meus vetus ac plurimùm colendus, qui Liber ante quinquennium *Altdorfii* typis Meyerianis in 4. f. non malo omine prodiit. Præter jam in Not. præced. laudatos Viros, *Joannem* nempe Saubertum, Jun. *Luc. Frideric.* Reinhartum, *Jo. Chriſtophor.* Wagenſeilium, *Magnum Danielem* Omeiſium atque *Georg. Paul.* Roetenbeccium, Fautores meos maximos, docent ibidem feliciter & non ſine gloriâ (1) in Facultate THEOLOGICA *Joannes* (Joann. Fil.) Fabricius; (2) JURIDICA *Georgius Reichardus* Hammerus, *Heinricus* Link atque *Felix* Spizius; (3) MEDICA *Mauritius* & *Joannes Mauritius* Hofmanni, Pat. & Fil. & *Jacobus Pancratius* Bruno; & (4) PHILOSOPHICA *Georg-Matthias* Koenigius, Academ. h. t. Senior & Bibliothecarius graviſſimus, Vir ob multa in me collata beneficia ac *Lexici Garthiani* Inſcriptionem omni pietate, honore atque obſervantiâ perpetuò à me excipiendus, porro *Joann. Chriſtophorus* Sturmius ac *Daniel Guilielmus* Mollerus, quos DEUS Eccleſiæ, Patriæ, Academiæ ac Reipublicæ litterariæ, immo & mihi quoque quam diutiſſimè incolumes ac ſalvos eſſe velit. Hujus Academiæ, poſt DEUM, hodiè ſupremus eſt Patronus *Guilielmus* Imhof, Heros doctus, manſuetus atque prudens; *Pro-Cancellarii* autem perpetui munere adhuc laudabiliter fungitur *Magnus Fetzerus*, Senior, JCtus re ac nomine magnus, & hâc de cauſâ diverſis S. Rom. Imp. Statibus valdè gratus atque acceptus.

BUNONIS.

β *Amberga* Palatinatus Neoburgici metropolis eſt. *d*

γ *Neoburgum* ad Vils fl.

δ *Sultzbach* cum caſtro eſt ad Roſenbach fl.

ε a *Pfreimbt* nomen habet à flumine *Pfreimbt*.

HEKELII.

d Heic in lucem eſt editus *D. Georgius Kœnigius*, Theologus cordatiſſimus & *Altorfinorum Auguſtinus*.

BUNO-

a Pfreimbt.

Est & ζ *Egra*, *Eger*, libera Imperii civitas. η Item Comitatus *Ellenbogen*, qui ad Bojohæmiam spectat. — Egra. Ellenbogen.

II. θ *Bavariæ Ducatus* dividitur in *Superiorem* & *Inferiorem.* Hic ad Ortum, ille ad Occasum spectat. In *Superiori* sunt urbes claræ ι *Monacum*, *München*, Ducum sedes, omnium Germanicarum pulcherrima. Secunda est κ *Ingolstadium:* hanc sequitur λ *Frisinga.* In Inferiori *Augusta Tiberii* k, quod nomen illi falso tribuerunt olim fabulosi Grammatici, alias μ *Ratisbona* l dicta, vulgo *Regensburg*, comitiis Imperii, quæ heic haberi consueverunt, antiquitatum reliquiis, & ponte — Bavaria. Bayern. Monacum. Ingolstadium. Frisinga. Ratisbona.

BUNONIS.

ζ a *Egra* olim libera civitas ab acidulis nota. e

η In Comitatu b *Ellenbogen* sunt c *Thermæ* nobilissimæ *Carolinæ*, vulgo *das Carlsbad.*

θ *Bavaria* fines habet ab Oriente Austriam & Stiriam; à Septemtrione Bohemiam; ab Occidente Sueviam & Franconiam, à Meridie Carniolam & Comitatum Tirolis f. Fluviis rigatur Danubio, Altmula, Isara, Vilsa, Oeno, Salza, & Ambra. Qua versus Sueviam & Alpes excurrit, *Superior* dicitur: qua verò ad Septemtrionem & Ortum se versus Danubium extendit, *Inferior.* g

ι d *Monacum* h est ad Isaræ ripas. i

κ e *Ingolstadium* ad Danubium fl. opidum munitissimum, Academia etiam anno 1410. m ornatum.

λ f *Frisinga* nomen dedit Episcopatui Frisingensi; cui olim præfuit Otto Frisingensis, qui tempore Conradi III. & Friderici Barbarossæ floruit.

μ g *Ratisbona* urbs Imperii libera n; nomen habet à flumine *Regen*, qui eo in loco in Danubium se effundit; Unde rectius scribitur *Reginoburgum.*

HEKELII.

e Finibus *Bohemicis* meritò accensetur.

f Dicitur etiam *Bojaria*, à *Bojaris* Populis, vel, ut alii volunt, ab *Avaribus* è *Pannoniâ* ejectis, qui huc insederunt.

g Et *hæc* multò magis *alterâ* est fertilior, frequentibusque habitationibus ornata.

h S. *Monachium.*

i Fundamenta ejus Ao. CHR. M. CCCC. LXIX. ab HENRICO, *Bavariæ* Duce, imperante OTTONE I. jacta esse *Dresserus* de *præcipuis Germaniæ Urbibus* p. 457. autor est. Sed nomen invenisse dicitur à *Monacho*, cujus caput eo in loco repertum sit, cùm terra fuit effossa. (* Potius a Monasterio, è cujus ruderibus prima jacta sunt fundamina. Palatium totius Germaniæ splendidissimum jactat. Incolæ opificio Vitri & Serici clari. Collegium Jesuitarum ædificium plane regium est. Civitas hæc ante bellum pro successione Hispanica inter opulentissimas & optime cultas numerabatur. Palatium hortis amœnissimis, Bibliotheca optime referta, & supellectile lautissima nobilitatur; inter quas imago Christoph. cujusdam Froschameri, propter 345. homines nefariè manu propria occisos, & 400. alios suasu ejus morti traditos, in primis est spectabilis.) (*Ed. Lond.*)

k S. *Tiberia.*

l Sive *Artobriga.* Hæc in ipso *Autore* meritò à me deprædicata Civitas clarissimis Clarissimorum *Krannæstiorum*, *Portnerorum* ac *Praschiorum*, immò & *Balduinorum*, *Donaueorum*, quorum *Bibliotheca* insignis, *Ursinorumque* nominibus hactenus clarior facta est.

m Ex *Viennensi* dicitur orta, sed M. CCCC. LXXII. à LUDOVICO & GEORGIO, & tandem ab ERNESTO & ALBERTO, Ducibus *Bavariæ*, amplificata.

n Et in Eruditos benefica, immò æquis ac

a Egra. b Ellenbogen. c Thermæ Carolinæ. d Monacum. e Ingolstadium. f Frisinga. g Ratisbona.

Passau. Landshut. Straubing. Salisburgensis Archiepiscopatus.

te prælongo clara (*1). Reliquæ memoratu dignæ sunt ν *Patavium*, vulgo *Passaw*, ξ *Landshut*, ο *Straubing*.

III. Bavariæ pars est *Salisburgiensis Archiepiscopatus*, cujus caput sedesque Archiepiscoporum *Salisburgium*, *Saltzburg*, urbs satis elegans. π

Tirolis Comitatus.

Ænipons.

IV. ρ *Terioli*, vulgo *Tyrol*, est arx, unde maximus Europæ Comitatus in ipsis Alpibus, in Germania Norici, in Italiæ Rhætiæ partem obtinens, nomen habet. Urbes claræ sunt, Ænipons, vulgo *Inspruck*, quondam Comitum, nunc Austriæ Archiducum in his oris sedes. σ *Tridentum*, Italis *Trento*,

ac laudabilibus Legibus adeò firmata, ut nulli Urbium Imperialium cedat. Theologi, qui in Urbe istâ hodiè clarent, sunt *Erasmus Gruberus*, *Philippus Ericus Widerus*, *Chr. Sigism. Donauerus*, *Georgius Wonna*, *Daniel Zimmermannus*, meusque *Gottlieb Balduin*.

BUNONIS.

ν a *Patavium* ο ad Danubii OEnique confluentes, unde Episcopatus Passaviensis. Celebre imprimis est à pacificatione inter Carolum V. & Protestantes Euangelicos anno 1552. prid. Non. Augusti initâ, qua religionis libertati cautum est. Germanis vocatur *der Passauische Vertrag* p. Verùm hæc urbs anno 1662. fortuito incendio fere tota periit.

ξ b *Landshuta* est ad Isaram. q

ο c *Straubinga* ad Danubium, Ducum sedibus olim clara.

π d *Saltzburgum* est ad *Salzam* fl. unde ei appellatio r. Habet *Theophrasti Paracelsi* tumulum. Palatium Archiepiscopi magnificum & splendidum est. Arx præcipitiis & arte munita ferè inexpugnabilis est.

ρ e *Comitatus Tirolis* metallorum dives, ut vulgò vocatur, habet ab Occasu Rhætiam, à Septemtrione Bavariam; à Meridie Italiam; ab Oriente Carinthiam & partem Italiæ. Fluvii præcipui hîc sunt *Oenus der Inn*, & *Athesis die Etsch*. *Terioli* arx munita satis, sed opidum est tenue, in amœna valle situm.

σ f *Tridentum* est ad ripas Athesis, Episcopatu nobile s. Concilium quod t OEcumenicum haberi volunt, cœptum est A. 1546. & continuatum ad annum usque 1563. Interfuerunt præter legatos Pontificis & Cardinalem Tridentin. Episcopi LXII. Theologi LXII. Ibi quoque g *Hala* est factitio sale celebris. Tribus à Tridento milliaribus distat mons magni nominis; vulgò h *der Nansberg* dictus.

HEKELII.

o Vulgo *Bojoderum*, s. *Castra Batavia*.

p Nam cùm CAROLUS V. vix ex periculo sese eripuisset, & HENRICUS II. *Galliæ* Rex, contra fidem datam Fœderatis *Germaniæ* Principibus METIN, Imperii Urbem, & alia occupasset; FERDINANDUS REX admirabili curâ Pacem cum Fœderatis Principibus moliebatur. Eâ igitur de causâ *Passavium* eos advocarat, qui partim ipsi, partim per Legatos suos comparuerunt. Tractationis autem Capita fuêre tria: I. *De* PHILIPPI, *Landgravii Hessorum*, *Liberatione*. II. *De* GERMANIÆ *Libertate*, & III. *De* RELIGIONIS *tutâ Professione*, *usque ad Litis*, seu *Controversiæ dijudicationem*.

q Ejus Turris altiùs, quàm Turris *Babylonica*, è terrâ sese attollit. Vid. *Lansius* in Orat. pro *Germaniâ* p. m. 71.

r Olim vocata est *Juvania*, vel *Juvavia*, qs. *Helfen-Burg*, à Castro scilicet, quod *Julius*

a Patavium. b Landshuta. c Straubinga. d Salisburgium. e Tirolis Com. f Tridentum. g Hala. h Nansberg.

(*1) Oppidum probe munitum, antiquitate clarum, ut & Ponte lapideo 15. arcubus supra Danubium arte summa extructo, & 3. turribus munito. In Prætorio Imaginem Gigantis Turcici a Cive quodam Ratisbonensi in prælio devicti jactant. (*Ed. Lond.*)

Trento, Germanis *Trient*, Concilio OEcumenico clara. *Bolzanum*, mercatus non incelebris. ᵀ *Brixia* etiam, vulgo *Brixen*, nobilis in hoc tractu Episcopatus est. Tridentum. Bolzanum. Brixia.

Julius Cæsar eo in loco dicitur condidisse, ut Legionum, sive Præsidiorum ejus portus atque refugium esset. Conversa est tandem in Urbem, quæ & ipsa JUVANIÆ nomine appellatur, ut autor est *Munsterus* & ex eo *Dresserus* loc. cit. p. 529. seq.

f Incolæ hujus Oppidi *Italiam* versus habitantes, Italicâ linguâ, *Germaniam* v. versus *Germanicâ* utuntur. Idem discrimen in vestitu. Conf. *Pauli Hentzneri Itinerarium Italicum* 573. Nomen à *tribus Torrentibus* invenisse dicitur, qui prope Urbem è vicinis Montium Jugis decurrunt.

t Indictione *Cæsaris* & *Papæ*.

BUNONIS.

ᵀ a *Brixia* in finibus Italiæ à Germanis condita creditur.

a Brixia.

CAP. XII.

Croatia, *Vinidorum Marchia*, *Carniola*, *Carinthia*, *Stiria* & *Austria*. 1

I.

CRoatia, Marchia Vinidorum, Carniola, Carinthia, Stiria & Austria superior, quia hodie domui Austriacæ parent,

REISKII.

1 a *Austria* quidem utraque cum provinciis regno quondam Bohemico subjectis, Ducatu Stiriæ, Carniolæ, Carinthiæ, Venedorum Marchia & Comit. Gœriziensi ad circulum Austriacum refertur: Regnum vero b *Croatiæ* c *Dalmatiæque* ad Hungariam spectat, qua potiti Austriaci Archiduces Croatiam à Croatis Sclavis, qui A. 886. insederant, ita dictam adhuc tenent. Romano adhuc Imperio dum regiones illæ suberant, omnes pro statu veteri partim ad Illyricum, partim ad Pannoniam pertinuerunt. Austria primum ab Henrico Aucupe A. 928. *Marchionatus* sive *Marchia* orientalis, posteà sub Friderico I. A. 1186. *Ducatus*, denique sub Rudolphi Habsburgici ad Imperium evecti posteris unus Archiducatus, regnis Bohemico, Hungarico, Hispanico & Belgio auctus, d Viennam A. 1683. ab obsidione Turcica vindicatam sedem strenue sibi tuetur: e *Stiriam* vetus denominatio testatur Marchiam, sed postea Ducatum Friderici I. historia: Hinc certæ Archiducum familiæ aliquamdiu sedem Grætia præbebat, nunc nullam præbet amplius uno Aug. Cæsare superstite. f *Canisia* ex anno seculi hujus primo Turcis subdita, & diuturno Cæsareanorum obsidio pressa deditionem fecit A. 1690. in easdem, quibus Zigettum fecerat conditiones. g *Venetica queque Marchia* vetusto suo nomine adhuc gaudet, eoque tum limitaneam Germaniæ regionem, tum Vinedos aut Venedos, priscos incolas significat, à quibus coloniæ Venetias deductæ, ad novam urbem ex Oceani æstuariis contentam. De incolis harum regionum strumosis, fodinis, lacubus, animalibus miranda Geographi narrant; itemque Joh. Ludov. Schönsleben in Carniola sua, quam A. 1684. edidit, antiqua & nova.

Ff 3 BUNO-

a Austria. b Croatia. c Dalmatia. d Vienna. e Stiria. f Canisia. g Marchia Vened.

rent, in Germania hodiè censentur, quum olim Pannoniæ portiones fuerint.

Croatia & Vinidorum Marchia.

II. α *Croatia*, Germ. *Krabaten*, regni titulo decora, & *Vinidorum Marchia*, Germ. *Windisch Marck*; nihil in se habent memoratu dignum. Cæterum incolæ utriusque sunt Slavonici generis. In Vinidorum tamen Marchia sunt etiam Germani.

Carniola. Krain.

III. *Carniolæ*, *Kräin*, caput est opidum *Lubiacum*, *Laubach* (1), & *Lubiana* dictum. *Kräinburg* locus est munitissimus. *Celeja*, *Cilly*, Comitatus titulo insignitur. α Cæterum incolæ partim sunt Germani, partim Slavi β

Carinthia. Kernten.

IV. γ Carinthia, *Kernten* b, Stiriæ Ducatui conjunctus, urbes insigniores habet, δ *Villach*, ε *Klaghenfurt*, Ducum quondam sedem; ζ *Volckmarck*, η *S. Veit*, θ *Judenburg*.

V. Di-

BUNONIS.

α A Carniola versus Meridiem & Ortum se extendit *Marchia Vinidorum*, ad dextram Savi ripam. Inde porro versus Ortum sequitur *Croatia* contermina; cujus caput erat a *Wihatsbium* à Turcis occupatum, nunc ferè b *Carolostadium* opidum egregiè munitum, cui firmum impositum est præsidium c. Ad Carolostadium exercitus Christianorum à Turcis fœde profligatus est anno 1592. In Croatia quoque est Sisecum f. Segesta ad Savum fl opidum munitum, quod anno 1592. Canonici fortitudine, repressis Turcis, conservatum est.

β c *Carniola* habet ab Oriente Croatiam & Slavoniam, à Septemtrione Stiriam, ab Occasu Carinthiam, à Meridie Vinidorum Marchiam & partem Italiæ. Rigatur *Savo*, *Sontio*, & *Labacho*. Distribuitur in *Siccam* seu *Inferiorem*, quæ est versus Italiam, d in qua d *Goritia* ad Sontium, Comitatus titulo gaudens: & *Irriguam* seu Superiorem, qua versus Carinthiam se extendit, in qua *Laubacum*. *Krainburg* est ad Savi Kranckerique confluentes.

γ e *Carinthia* habet ab ortu Stiriam, à Septemtrione Episcopatum Salisburgensem & partem Austriæ, ab Occasu & Meridie Alpes & Forum Julii, vulgò *Friaul*. Rigatur *Dravo*, *Savo*, & *Lavanda*.

δ *Villach* c est ad fl. *Villach*, habet arcem.

ε *Klaghenfurt* haud longe abest ab opido S. Viti. f

ζ *Volckmarck* est ad Dravum fl.

η f *Sancti Viti* opidum regionis metropolis est ad confluentes Wilitz & Glan g. Olim Carinthiæ Dux priusquam inauguraretur, ad hoc opidum habitu rustico indutus adesse cogebatur, pecuniam ex lapide spargere, & Justitiæ administrationem promittere &c. Quo facto Vestem istam rusticam ponebat, & Ducalem induebat. Qui ritus tamen deinde sunt abrogati.

θ *Judenburgum* est ad Murum fl.

HEKELII.

a Heic innumeræ Antiquitates *Romanæ* sunt visendæ.

b Montana Regio & Ducatus.

c Conditum autem est à CAROLO, *Austria* Archi Duce, A. CHR. M. D. LXXI.

d Et

a Wihatsbium. b Carolostadium. c Carniolæ termini. d Goritia. e Carinthiæ termini. f S. Veit.

(1*) Lazius totis viribus probare conatur *Lubiacum* esse *Nauportum* ubi Jason cum Argonautis appulit; sed doctissimè a Cluverio refutatur. In hac Regione multum prædicatur *Lacus Cirsonensis* quatuor leucas germanicas longus, & duas latus, cujus aquæ mense Junii annuatim per meatus subterraneos subsidunt, & Mense Sept. magno cum impetu redeunt ad hastæ altitudinem; in hoc temporis interstitio, frumenti & pascui magnam copiam lacus exsiccatus edit. (*Ed. Lond.*)

V. Dividitur ι *Stiria* in Superiorem, • atque Inferiorem. In hac caput totius Stiriæ & ſedes Archiducum Auſtriacorum, eſt κ *Grætia*, *Gräts*, admodum magnifica. Sunt præterea celebres, λ *Rackelspurg*, μ *Pettaw*, ν *Marpurg*, ξ *Kerment*, & ο *Caniſia* duo munitiſſima erant contra Turcarum irruptiones propugnacula; ſed hoc jam ſuperioribus annis Chriſtianis ereptum eſt. In Superiori Stiria urbs primaria eſt *Muripons*, *Pruck an der Mure*. Stiria. Steirmarck.

VI. Unicus totius Europæ Archiducatus eſt π *Auſtria*, in Superiorem ac Inferiorem diviſa. *Inferior* inter Danubium, Bojohæmiam, & Tejam flumen ſita, urbem præcipuam habet *Krembs*. *Superioris*, quæ inter Danubium & Stiriam poſita, caput eſt *Vindoniana*, ſive, ut vulgò uſurpatur, ρ *Vienna* (*1), *Wien* Auſtria.

d Et juxta *Maginum* tota Juris Italici.

e *Vacorium* Priicis vocatum.

f Aliàs benè munita Urbs eſt, quæ *Claudia* apud *Plinium* dicitur, *Fortunati Crellii*, Philoſophi *Heidelbergenſis*, Patria.

g Ornatum eſt ſpatioſo Foro ac perenni Fonte limpido.

BUNONIS.

ι *Stiriæ* termini ſunt ad Ortum Hungaria; ad Septemtrionem Auſtria; ad Occaſum Carinthia; ad Meridiem Carniola & Slavoniæ pars *h*. Potiſſimum rigatur *Stiria*, *Dravo & Mura fluminibus* *i*

κ *Gratia* ſeu *Gratium* *l* Academia claret. Culta civitas, Archiducum aliquando ſedes.

λ *Rackelſpurg*, arx munitiſſima, Turcis, qui Caniſiam tenent, oppoſita.

μ *Pettau* ad Dravum eſt

ν *Marchpurg* ad Dravum. *m*

ξ *Kerment* eſt ad Arrhabonem vulgo *Raab fl.*

ο *Caniſia* anno 1600. à Turcis capta eſt tradente eam Pardyſero tribuno; & ſequenti mox anno à Chriſtianis fruſtra obſeſſa eſt: ac nuper anno 1664. à noſtris iterum fruſtra oppugnata. Eodem anno *Serinwar*, novum caſtrum, Turcis Caniſienſibus à *Serinio* Comite oppoſitum, à Turcis expugnatum & deſtructum eſt. *Fanum S. Gotthardi ad Murum fl.* Turcarum clades anno 1664. eo in loco facta nobilitavit.

π a *Auſtria* *n* fines habet ab Ortu Hungariam; à Septemtrione Moraviam & Bojohæmiæ partem, ab Occaſu Bavariam: à Meridie Stiriam *o*. Rigatur *Danubio* præcipuè & *Aniſo*, qui vulgo *de Ens*, unde utraque regio, *das Land ob und unter der Ens* nomen ſuum habet.

ρ b *Vienna* *p* Sedes Cæſarea, Epiſcopatu; *q* & Academia, à Friderico II. anno 1237. *r* fundata nobilis: in quâ ſuperiori ſeculo Haſelbachius Theologus xxs. annos legens, primum caput Eſaiæ nondum abſolvit; ut tradit Cuſpinianus *ſ*. Ipſa Urbs anno 1529. à Solymanno oppugnata, ſed virtute Philippi Palatini præcipuè defenſa eſt. Solymannus quum Carolum V. cum xc M. armatorum adventare audiret, obſidione ſoluta receſſit. *t*.

HEKELII.

h Parva terra eſt, & omnis fermè montana, præterquam ad *Ortum*, ubi planities non

a Auſtria. b Vienna.

(*1) Antiquitate, Romana Colonia, & rebus geſtis Rom. in vicinia celebris. antiquitus *Vendun*, *Vindomina*, *Vindobona*, & *Colonia Fabiana* vocabatur; quidam etiam Ptolemæi *Juliobonam* eſſe putant. Urbs probè munita & admodum frequens; Academiam celebrem, plura Collegia, & ædes Nobilium ſplendidiſſimas jactat. Templum Divi Stephani propter turrem præaltam in primis ſpectabile. (*Ed. Lond.*)

Vienna. Lincium.

Wien k, urbs magnifica ac splendida, tutissimum in his oris contra Turcarum incursiones munimentum. o *Lincium*, *Lintz*, nobile est ad Danubium Emporium (*1).

non parvas habet. Quondam dicta *Valeria*, vulgò *die Steirmarck*. Incolæ rusticani sunt, & strumosi adeò, ut loquelâ impediantur.

i Trans *Dravum* loquitur Gens *Germanicè*, sed cis *Dravum Slavonicè*.

k Quòd hæc Urbs inexpugnabili murorum ambitu sit nobilis, & propterea *Christiani Orbis Clavis* commodè dicatur, probat frustranea *Turcarum* illa obsessio, quæ nuper facta isto anno, quem verba designant sequentia, eaque *Chronosticha Germanica*: IM *Iahr*, aLs Der TVrCk Vor WIen War. Sedet jam *Viennæ* ex animi sententiâ *Div.* LEOPOLDUS, felicissimus hostium Christiani nominis atque suorum victor, Monarcha pius, devotus, justus, benignus ac Litteratis impensè favens.

l Olim dictum *Graicum*.

m Nobile etiam est Oppidum *Sopianum*, quòd *Maximilianus*, Archidux *Austriæ*, vulgò dicitur ibi natum esse.

n Vulgò *Oesterreich*, hoc est, *Terra Orientalis* dicta, quoniam *Suevis* & *Bavaris* ad Orientem vergere videretur.

o Est autem solo plana, ventis exposita Aquilonaribus; frumento, vino ac cæteris frugibus læta: fructibus dives, ac aëre quoque salubri gaudet; argento abundat, non item auro. Salem partim proprium, partim importatum habet.

p *Flaviana*, sive *Juliobona* olim; PARADINO autem atque MASSONO *Senatoria* nominata.

q *Et Bibliothecâ.*

r Alii 1236. vel 1384. ad exemplum *Romanæ* & *Parisinæ*.

s Singulæ Facultates ibi suum habent Patronum, Theologi *Joannem Evangelistam*, JCti *S. Ivonem*, Medici *S. Cosmam* & *S. Damianum*; Philosophi autem, Oratores & Poëtæ *St. Catharinam*. Inter *Austriæ* Urbes & dignitate, & divitiis, & populo, & pulchritudine hæc principatum obtinet. Patria est *Wolfgangi Lazii*, Viri celeberrimi atque incomparabilis.

t Anno 1590. terræ motu ingenti & horribili concussa est *Vienna* & alia quædam loca *Moraviæ* & *Bohemiæ* die Septembr. 15.

BUNONIS.

o *Lintzium* eximiam habet arcem. Sedem ibi suam habuit Keplerus Astrologus. Infra urbem illam est Vortex Danubii terribilis, vulgo *Seurussel* dictus. Opida in Austria, prætet illa, celebriora sunt, *Steira*, *Neustad*, triplici fossa munitum, *Maximiliani I.* natalibus nobile, *Korn Neuburg*, *Weidhoven*, *Melcka*, egregiè munita, *Ipsia*, *Gemunda salinis* celebris.

(1*) Nundinis, Sclopetorum opificio, Jesuitarum Collegio in vicinia, situ, & ædium splendore nobile. Non ita pridem Academiam Lutheranam percelebrem, ubi 3000. Nobiles studiis operam dederunt, jactabat, quam Romano-Catholici delêrunt. (*Ed. Lond.*)

CAP. XIII.

Bojohæmia, *Moravia*, *Silesia*, *Lusatia*, 1

I.

Bojohæmia.

Bojohæmiæ a regnum, a Germ. *Böheimb*, montibus ac sylvis,

REISKII.

1 a Bohemia diversis olim habitata nationibus A. 550. *Slavicam gentem* duce Czecho suscepit, Principesque indigenas fovit: Tandem

vis, ceu munitiſſimo vallo, undique cinctum, ab initio incoluere

Tandem Caroli M. auſpiciis ſub jugum redacta, Carolingæ familiæ hancque ſecutis Impp. Germanicis tributaria ad Fredericum II. manſit, nomenque ab illis regium primo *perſonale*, poſtea *perpetuum* à Philippo A. 1009. impetravit: Utrum ad Germaniam tum temporis jure pertinuerit, nec in dubium vocabatur, uti poſt Comitia Wormatienſia. A. 1545. vocari novimus. a *Praga* domum Zierotiniam arci vicinam, ſuperbum palatium nunc continet, echo ſepties, novies, alicubi quindecies aut amplius iterata nobile: Urbs una tumultu commota domeſtico vehementiſſimis Europæ motibus dedit materiam (1) Huſſiticis A. 1419. cum novæ urbis Conſules & Judex per feneſtras curiæ dejicerentur. (2) *Germanicis* A. 1618. cum ex arce regia per feneſtras Commiſſarii regii præcipitarentur. Hanc ultimam defeneſtrationem (ita noviter vocant) duæ teſtantur pyramides, & inſcriptio turris ad pontem exſtructæ ultimam occupationem, belloque finem additum. b *Moravia* vetus regnum Marcomannicum continuit, ſed rege per Arnolfum Imp. ultimo fugato, Germaniæ tanquam Marchionatus ſubfuit; poſthac Poloniæ, tandem Bohemiæ ex A. 1040. c *Luſatia* jamdudum à Carolo M. ſubacta, ab Henrico IV. Imp. A. 1075. Vratiſlao regi tradita, Electori tandem Saxonico in feudum ceſſit; Cotbuſio, Peicennaque ad Marchiam Brandenburg A. 1462. tranſlatis. d *Sileſia* autem ex A. 1290. per pactum Henrici Vratiſlao, Principis, & Wenceſlai regis Bohemiæ in perpetuum adjungebatur Impp. conſenſu, neque regibus Polon. Hungar. invitis. Vid. Dubrav. & Bogiſl. Balban. Hiſtor. Bohem. Conring. de Finibus Imp.

BUNONIS.

a e *Bohemia* habet ab Oriente Moraviam & partem Sileſiæ: à Septemtrione quoque Sileſiæ partem, Luſatiam Superiorem & Miſniam: ab Occidente Voigtlandiam, & Palatinatum Superiorem; à Meridie Auſtriæ & Bavariæ partem. Rigatur Albi, Muldavia, Ottawa, Watta, Egra, Miſa, Pulsnitz, & Greſora b. *Bohemia* cum annexis Provinviis, Moravia, Sileſia, & Luſatia ab antiquis temporibus eſt ſub Imperio Germanico, primum ſub Ducibus; deinde ſub Regibus ſuis; eorumque *Reges* nomen & dignitatem Regiam Cæſarum Germanorum habuere beneficio, à quibus cùm Duces, tùm Reges ſæpe ſunt impoſiti.

HEKELII.

a Præter *hujus* REGNI *Topographiam*, quæ *Francof.* in fol. Ao. huj. Sec. 50. cum *Deſcriptione* MORAVIÆ atque SILESIÆ eſt publicata, etiam *Martinus Zeilerus* atque *Matthias Merianus* Vol. I. *Topogr.* BOHEMIAM deſcripſerunt. De BOHEMORUM autem *Origine* ac *Rebus geſtis* extat *Æneæ Silvii*, Senenſis, elegans *Hiſtoria*, eaque variarum Rerum narrationem complectens, quam diverſis in locis, *Wolferbyti* inprimis, Ao. huj. Sec. 20. in 8 editam conſtat. Hanc SYLVIANAM *Hiſtoriam* ſub nomine PII de BOHEMICIS in Bibliothecâ *Illuſtriſſimi Capituli Canonicorum Majoris Templi PATAVINI* (fortean in MSct. ipſius *Autoris*) etiam haberi, *Philippus Jacobus Tomaſinus* in *Bibliothecâ Patavinâ* MSctâ *publicâ* & *privatâ* p. 6. col. 2. affirmat. Prodiêre quoque ex inſtructiſſimâ celeberrimi Viri, *Marquarti Freheri*, Bibliothecâ diverſi *Rerum Bohæmicarum* Scriptores, & quidem *Hanoviæ* Ao. huj. Sec. decurr. 2. in fol. Hujus Regni *Inſignia* *LEONEM* eſſe ex *Nummo* apparet, in quem Carmen elegantiſſimum pepigit *Salomon Frenzelius* à *Fridenthal*, quod eſt Epigr. XVII. Semit. II. Sylv. I Poëmat. ſuor. *Witteb.* in 8. f. exc. p. 86. *Genealogicam* & *Chronologicam* *JUDICUM*, *DUCUM* & *REGUM* BOHEMIÆ *Deſcriptionem* excudi curavit *Zacharias Theobaldus*, Junior, *Witteb.* Ao. huj. Sec. 12. in 4. f. Sed BOHEMORUM, *DUCUM*, *REGUM* atque *INTERREGUM Elogia* cum *Iconibus* imprimi curavit *Julius Solymannus*, S. J. Presbyter, Ao. huj. Sec. 29. typis *Seſſianis* in fol. min. Hodiè *Rex BOHEMIÆ* in celebratione Curiæ

a Praga hujusque defeneſtratio. b Moravia. c Luſatia. d Sileſia. e Bohæmiæ termini, & fluvii.

Boji. incoluere Germanorum quidam: quibus pulsis *Boji*, Gallica gens, obsederunt, nomenque de suo regioni reliquerunt. Marcomanni. Bojos pepulerunt *Marcomanni*, Germanica gens; hos, circa annum à nato Jesu IϽL. *Slavonica gens*, quæ etiam nunc tenet, Bojohæmi, *die Böhmen*, à solo quod occuparunt, Germanis dicti; at Czechi. *Czechi* suo sibi patrio vocabulo nuncupantur. Principio adventus à Ducibus populus regebatur; donec circa annum CIϽLXXXVI. β Vratislaus primus Bojohæmiæ Rex crearetur. Hunc postea continua serie secuti sunt alii Reges, donec Regiâ stirpe prorsus exstinctâ, ad Austriacam domum regnum devolutum est. γ

II. Re-

riæ Imperiali primum potum, utpote *Archi-Pincerna*, seu *Pocillator*, IMPERATORI afferre tenetur, quem tamen sub coronâ regali, nisi liberâ voluntate voluerit, non tenebitur ministrare. Conf. *Werdenhagenii* Part. 1. *Tract. General.* de *Rebuspp. Hanseatic.* p. 534. Edition. *Lugd.* in 16. f. Habuit olim BOHEMIA quoque omnino Viros, quos, *Casp. Dornavio* in *Principe Juventutis* p. 7. testante, utrinque adducere in contentionem Virtutis queat; *Bornstainios* nempe, *Budowecias*, *Gersdorfios*, *Hassenstainios*, *Hasemburgios*, *Hodiejovios*, *Lobkowicios*, *Rosembergios*, *Rupovios*, *Rziczanes*, *Slikios*, *Schwambergos*, *Slavatas*, *Sternbergos*, *Smirzicios*, *Waldsteinios*, *Wartembergios*, *Wekmskios* & fortè hodiè taleis pluteis alios. Statum Ecclesiasticum in *BOHEMIA* quod concernit, ex *Joachimi Camerarii* Narratione de *Ecclesiis BOHEMIÆ*, quam cum annexis *Ludovicus Camerarius* pub'icari jussit *Lipsiæ* Ao. huj. Sec. 5. in 8. f. est videre. Et extat Liber elegans de eâd. materiâ, qui sub *Rationis Disciplinæ Ordinisque Ecclesiastici in* BOHEMIA Titulô Ao. ejusd. Sec. 42. eâd. f. est editus. Sed *Sam. Martinii*, Bohemi, *Religio Gentis* BOHEMICÆ *Evangelica* excusa est *Witteb.* Ao. huj. Sec. 22. in f. 12. Extant & *Persecutiones Ecclesiæ* BOHEMICÆ *Lugd. Batav.* Ao. ejusd Sec. 47. ut & *Consideratio causarum Belli* BOHEMO-GERMANICI eod. Ao. in 4. f loco non adj. impr.

ε Seu *Giserâ*.

BUNONIS.

β Bohæmis *Vratislaus* iste Moguntiæ in publico Principum conventu ab Henrico IV. Rex creatus est: neque illum continua serie, quod Cluverius ait, alii Reges sunt sequuti; sed subinde Duces Remp. administrarunt. Ita ipsum illum Vratislaum primum Bohemorum Regem excepit interregnum LXV. annorum, sub sex Ducibus; & Uladislaum II. iterum sequutum est interregnum XXV. annorum, sub quinque Ducibus; Neque septem illi, qui successere his, Principes Bohæmiæ regium nomen habuerunt usque ad Premislaum, qui à Philippo Cæsare Bohæmorum Rex tertius creatus est. *Dubravius.* Est verò Bohæmiæ Rex *Imperii Princeps*, *Elector & Pincerna.*

γ Regnum hoc à Carolo IV. in certos distributum fuit Circulos, quorum plerique ab opidis appellantur: suntque ª 1. *der Bechiner Kreysz:* ubi Wittigenau, Thabor *Budeweisz* ad Muldaviam, 2. *der Muldaw Kreysz:* ubi Domasin, *Bistrziz*, Steponouw, 3. *der Podberder Kreysz:* ubi Beraun, *Carlstein*, arx inexpugnabilis à Carolo IV. condita; ubi corona & ornamenta regia asservantur. 4. *der Prachenscher Kreysz:* ubi Pisek Prachatitz & Crummaw. 5. *der Pilszner Kreysz:* ubi Glatow, Taüs, Tachaw, Mies & Pilsen, Hussitico ac nupero bello nobilitata. 6. *der Ellenboger Kreysz;* ubi *Ellenbogen*, Thermæ Carolinæ, *Carlsbad*, celebres. Egra, ubi Wallensteinius ε anno 1634. interemptus: eadem urbs quoque acidulis nobilis est, & Vallis Joachimica, *Jochims-*

ª Bohæmiæ circuli.

II. Regio ipsa est omnium rerum ad usum vitæ humanæ necessariarum fertilissima; argenti ærisque metallis abundans: quibusdam in locis etiam auri sunt venæ. Urbium clarissima est ³ *Praga* (*1), regni caput, Regumque sedes, totius Bohemiæ compendium: urbs sanè magnificentissima, superbis ædificiis frequens, exteris nationibus affluentissima. Secundum locum tenet *Pilsen*. Reliqua opida nobiliora sunt *Kralowihradetz*, Germanis *Königin-Grätz*; *Kutnabora*, German. *Kuttenberg*; *Limpurck*, German. *Limburg*; ⁴ *Thabor Budiejowice*, German. *Budweisz*; *Lanii*, German. *Laun*; *Satetz*, German. *Satz*; *Litomierzitze*, German. *Leitmeritz*; *Chomutow*. German.

Soli natura. Pilsen. Königin-grätz. Kuttenberg. Limburg. Thabor. Budweiss. Laun. Satz. Leitmeritz.

chims-Thal, metallifodinis *d* celebris: ubi nummi unciales argentei primùm cusi sunt: unde ejusdem valoris nummis manet nomen, ut *Joachimici*, *Thaler*, *Vallenses*, à *Valle* ista, vulgò dicantur. 7. *der Satzer Kreysz*: ubi Saza, Commotaw. 8. *der Rakonsker Kreysz*: ubi Rakoniek. 9. *der Schlaner Kreysz*: ubi Slan. 10 *der Leitmeritzer Kreysz*: ubi Leitmeritz, haud longè ab Egræ & Albis confluentibus; vinum ejus est in pretio. Aussig ad Albim, Melnick ad Albis & Muldaviæ confluentes, in arduo colle positum. Diezin, ubi Bielsniz in Albim se effundit. 11. *der Buntzlauer Kreysz*: ubi *Jung-& Alt-Bunzel*: atque hoc ad confluentes Albis & Gieseræ. *Numburg* ad Albim. In hujus & sequentis Circuli finibus sunt montes Gigantium; *das Riesengebirge*: in quibus spectrum *Ribenzal* vulgò dictum, viatoribus sæpe obvium. 12. *der Kaurschimer Kreysz*: ubi *Kaurzim*, Praga, Brandeis, Bömisch Broda. 13. *der Konig-Grätzer Kreysz*: ubi *Konig-Grätz* ad confluentes Orlizæ & Albis, Jaromirsz, Trautenaw. 14 *der Chrudimer Kreysz*: ubi *Chrudim*, *Litomiszl* & *Hohemauth*. 15. *der Czaszlauer Kreysz*; ubi *Czaszlaw*, ubi Ziskæ sepulchrum. *Kuttenberg*, altera regni metropolis olim metallifodinis celebris. *Kolin* & *Deutschen Broda*.

³ a *Praga* ad Muldaviam, cui Pons impositus 872. cubitos Pragenses longus, quo Parva urbs *die Kleine Seite* Veteri jungitur. Est enim urbs triplex, Vetus, Nova & Parva, *die Alte Stadt*, *die Neu Stadt*, *und Kleine Seite*, in qua arx *Retschin* in monte sita, Regum sedes *e*: claret Academia à Carolo IV. Instituta. Hic Hussus & Hieronymus Pragensis impugnarunt regnum Pontificium: qua de causa à Consilio Constantiensi condemnati, ibique combusti sunt anno C. 1416. Cæterùm Praga frequentibus tumultibus, ac illo in primis memorabilis, quo anno 1618. Consiliarii Cæsarii ex fenestris ab Ordinibus regni præcipitati sunt: unde bellum exortum, quod demum post triginta annos, quum hæc ipsa urbs à Suecicis jam obsideretur copiis, pacis interventu sedatum est anno 1648. Et anno 1620. ad hanc urbem prælio superatus est Fridericus Palatinus, paulo ante Bohemiæ Rex creatus.

⁴ b *Thabor* Hussitarum belli arx & propugnaculum diu fuit.

HEKELII.

c Qui Bestia, & non Homo fuit.

d Et Doctrinâ *Mathesii*.

e In hanc *Triurbem* pepigit elegans Epigramma *M. Salomon Frenzelius*, quod est XIIX. Semit. XI. Sylvul. I. p. 86. seq.

a Praga. b Thabor.

(*1) In Academia, J. Husso Rectore, 40000 Studiosos numerarunt. Huc usque admodum frequens est, & in toto Regno unica: Jesuitarum Collegium superbissimum, Pons lapideus 16 arcubus, Palatium Valenstenii, arx Cæsarea, Prætorium & forum, sunt visu digna.) (*Ed. Lond.*)

Commetaw. Karlsbad. man. *Commetaw*; Thermæ Carolinæ, *Karlsbad*, saluberrimis aquis opidulum est celebratissimum.

III. Sub Bohemiæ regno censentur Moravia, Silesia ac Lusatia. ζ *Moravia* Marchionatus nomen habuit à flumine in Danubium exeunte, quod Plinius *Morum*, Tacitus *Marum* vocat, Gens incolit Slavonica, Germanis mista. Urbium clarissima est η *Olmitz*, Slavonicè *Olomuce*; caput regionis, elegans ac dives (*1) θ *Brin* (*2) & ι *Znaim* (*3) inter splendidissimas haud postremæ. *Iglaw* (*4) & κ *Kremster*, non negligenda opida.

Moravia. Mähren. Olmitz.

IV. *Silesia* ampla ac dives regio, sub Ducatus titulo XVI. Principatus in sese complectitur; quorum nomina sunt; *Breszlaw*, *Glogaw*, *Sagan*, *Schweinitz*, *Lignitz*, *Briege*, *Neisse*, *Crossen*, *Teschen*, *Oppelen*, *Ratibor*, *Münsterberg*, *Troppe*, *Jaur*, *Olsse* & *Jägerndorf*. Poloniæ regibus subjecta fuit primùm

Silesia Germ. Schlesingen & Schlesien.

BUNONIS.

ζ a *Moravia f* habet ab Oriente Poloniam & Hungariam, à Septemtrione Silesiam, ab Occasu Bohemiam, à Meridie Austriam. Rigatur Maro seu Morava, qui à Septemtrione versus Austrum mediam fermè secat Moraviam g: ac porro rigatur Teja, Igla, Swarta, Zwitta, Beczwa. h

η *Olemuzium* i ad Marum fl. Episcopali dignitate eminet.

θ *Brinn* est ad confluentes & Zwittæ & Swartæ.

ι *Znaim* ad Tajam in Austriæ finibus, Marggraviorum olim sedes.

κ *Kremster* ad Marum fl. Episcopi Olemüziensis sedes.

HEKELII.

f Veteribus *Marcomania* vocata.

g Unde & parvæ huic Regioni nomen.

h Apud *Moravos* Medicus celeberrimus fuit THOMAS JORDANUS à *Clausoburgo*, qui circ. Anno CHR. 1585. claruit. Tractatus ejus recenset *Paschal. Gall.* in *Bibl. Medic.* Alioquin *Moravi* sermone, ritibus moribusque perinde morati, ut *Bohemi* sunt. *Germanica* tamen lingua in Urbibus inter Optimates in usu est. Hoc verò jam mirabitur aliquis, inquit *Dubravius*, ut est profectò admiratione dignum, invenitl in *Moraviâ* THUS & MYRRHAM non ex arbore desudante, ut alibi, lectam; sed è Solo Terræ erutam uno tantùm in loco, cui GRADISCO nomen, in quo ad hunc diem THUS non solùm, quod masculum vocant à similitudine testium, sed quòd alia præterea Virorum Mulierumque membra ostentat, effoditur. Sunt autem in *Moraviâ* Comitatus duo cum aliis nonnullis Dominiis.

i *Bohamicè* Holomatz.

HEKE-

a Moravia.

(*1) S. Cyrillus hujus loci Apostolus & Episcopus, Author Alphabeti Croatici ceu Venedici, in quo Biblia sacra interpretatus est circa An. 880. habetur. (*Ed. Lond*)

(*2) Urbs bene munita, & propter unicornu minerale in viciniâ inventum nobilis.) (*Ed. Lond.*)

(*3) Cluverio, Ptolem. *Mediostanium* dicitur, pluries, superiori sæculo, a Cæsareis & Suecis subdita; Vinetis plurimis nobilis. (*Ed. Lond.*)

(*4) Primum inter Moravos Confessionem Augustanam amplexa est.. Suecis aperuit portas An. 1645. (*Ed. Lond.*)

mùm universa Silesia: posteà circa annum clↄ ccc. in Bohæmiæ Regum fidem se contulit, à quorum Imperio etiam nunc pendet. Urbium princeps est *Vratislavia* k, Bojohæmis *Wratzlaw*, German. *Breszlaw* (*1), opulentissimum in his oris Emporium, splendida fanè urbs', ac meritò inter tres pulcherrimas Germaniæ (quarum alteræ Monacum & Lipsia) computata. Secunda ab hac est *Glogovia*, cognomine Major, *Grosz-Glogaw* (*2). Sequuntur *hinc Sagan* (*3), *Schweinitz* (*4), *Neisse*, *Lignitz* (*5), *Briege*, *Olaw*, *Oppelen*, *Troppaw*, *Teschen*. Est præterea in his oris inter Bojohæmiam & Silesiam, sui quondam juris Comitatus Glacensis, *Glatz* (*6): cujus titulo, Comitum stirpe extincta, Bojohæmiæ Rex nunc gaudet. λ

Vratislavia. Glogovia. Comitatus Glacensis.

V. Si-

HEKELII.

k Hanc Urbem, quam vera & sincera Pietas, rara Modestia atque Benignitas, solidissima Eruditio atque Doctrina, Candor non ubivis obvius, singularisque illustrium atque nobilium Senatorum Prudentia & Consilia maximè commendant, non immeritò *Coronam Provinciæ* SILESIACÆ & quasi *ipsius* SILESIÆ *SILESIAM* vocat *Jo. Andr. Quenstedius* in Dial. de *Patriis Viror. illustr.* p. 288. seq. Patria est dulcissima non solùm *τῶν πάνυ* ACOLUTHORUM meorum, sed & *Pauli* Ammanni, *Andr.* & *Joannis* Aurifabrorum, *Andreæ* Calagii, (cujus MSèta quædam Poëtica nondum, ut scio, impressa, in scriniis meis sanctè adhuc servo,) *Christophori* Coleri, *Joannis Cratonis* à Craftheim, *Casparis Cunradi*, *Joannis* Fersii, *Godofredi* Fibigii, *Joannis* Fleischeri, *Salom.* Frenzelii, *Joannis* Gebhardi, *Martini* Hannkii, *Joannis* Hennemanni, *Danielis* & *Zachariæ* Hermannorum; *Pauli* Hofmanni, *Petri* Kirstenii, *Joann.* Metzleri, *Ambrosii* Moibani, *Petri* Monavii, *Joannis* Mulleri, *Caroli* Oslevii, *Lucæ* Pollionis, *Phil. Jacobi* Sachsii, *Georgii* Schœbelii à *Rosenfeld*, *Daniel.* Sennerti, *Eliæ* Thomæ, *Petri* Vincentii atque *Zachariæ* Ursini, Virorum Eruditione, Doctrinâ, Scriptis, Virtute, Autoritate atque Honore celebrium. Habui olim VRATISLAVIÆ, DEO & FERDINANDO ALBERTO, Duce *Brunsvicensium* & *Luneburgensium* g. m. feliciter sic disponentibus, Principem clementem ac benignum *FRIDERICUM*, S. R. Eccl. Cardinalem ac *Hassiæ* Landgravium eminentissimum, Principem longiore vitâ dignissimum, de cujus summâ in me gratiâ atque benignitate à *Christophoro* (*Samuelis* heu! quondam mei Fratre) *Pomario*, clarissimo *Vratislaviensium* Philologo mihique amicissimo, olim quoque certior factus.

 BUNO-

(*1) Nomen a Vratislao Bohemorum Principe ducit. Commercio Mercatorum peregrinorum celebris, urbis Imperialis privilegia vendicat; Academia celebri gaudet. Haud ita pridem Incolæ plerumque Religionem restauratam professi sunt.) (*Ed. Lond.*)

(*2) Ubrs probe munita, olim suis Principibus, at nunc Cæsari parens, male audit propter morbum paralyticum & Calculum Incolis infestum, quia nimium Cerevisiæ amaræ & fortis bibunt, & carpis porcinæ edunt.) (*Ed. Lond.*)

(*3) Urbs ampla, bene culta, at multum bello civili a Suecis & Cæsareis perpessa.) (*Ed. Lond.*)

(*4) A multitudine porcorum nomen duxit.) (*Ed. Lond.*)

(*5) Ob profligatos Cæsareos An. 1635. a Suecis nobilis.) (*Ed. Lond.*)

(*6) Non constat utrum ad Bohemiam, an ad Silesiam pertineat. In Templo illorum maximo Ethnici antiquitus Idolum colebant, cui virgines comam parietibus affixam devovere, ubi non ita pridem Tabulæ istæ votivæ cernebantur. (*Ed. Lond.*)

BUNONIS.

λ a *Silesia* ¹ habet ab Oriente Hungariam; à Septemtrione Poloniam; ab Occidente Lusatiam, & Marchiæ Novæ partem; à Meridie Moraviam & Bohæmiam: à Bohæmia, Moravia & Hungaria perpetuis sejungitur Montium jugis: quæ sunt inter Silesiam & Bohæmiam, vulgo vocantur *das Bohmische Riesen-oder Schneegebirge*: quæ inter Moraviam & Silesiam, appellantur *das Gesancke*: item *das Reissische und Mährische Gebirge*: qui vero montes Silesiam ab Hungaria & Polonia separant, dicuntur *das Ungarische Gebirge*: itemque Jabeluncha ab opidulo, quod in montium faucibus, ᵹ per quas ex Hungaria in Silesiam itur, situm est. Rigatur Odera, Bobera, Nissa, Katzbach, Queis, Zack, Olavia & Bartsch. Silesia Imperii R. provincia non se contulit ipsa in fidem Regum Bohæmiæ; Verùm eam primùm debent Reges Bohæmiæ beneficio Friderici II. Imperatoris; ac deinde Rudolphi I. qui provincias illas, Henrico Vratislaviensi & Silesiæ Duce defuncto, feudi jure tradidit & concessit Bohæmiæ Regi: quod etiam in Tabulis suis profitetur Carolus IV. ipse Bohæmiæ Rex *m*. Dividitur Silesia in *Superiorem* & *Inferiorem*. *Superior* versus Poloniam Minorem, Hungariam & Moraviam, excurrit; b in qua sunt Ducatus 1. *Teschinensis*, cujus metropolis Teschena ad Eliam. 2. *Oppaviensis*, *das Hertzogthum Troppen*; ubi Oppavia, quæ & Troppa, ad Moræ & Oppæ confluentes *n*. 3. *Carnoviensis*, *das Hertzogthum Jägerndorff*: ubi Carnovia, *Jägerndorf*, ad Oppam fl. 4. *Ratiboriensis*; ubi Ratibor ad Oderam; Sora; & *Oderberg* ad Oderæ & Elsæ confluentes. 5. *Oppoliensis*, *das Hertzogthum Oppeln*: ubi Oppeln ad Oderam. *In Inferiori Silesia*, quæ à Ducatu Oppaviensi & Oppoliensi versus Lusatiam & Marchiam se extendit, sunt Ducatus 1. *Bregensis*, *das Hertzogthum Brieg*: ubi Brega: Brieg. *Reichenstein*, *Silberberg*, opida auri argentique fodinis celebria: & *Pitschen*, in Poloniæ finibus accepta à Polonis clade anno 1588. nobilitatum. 2. *Ducatus sive Episcopatus Nissensis*; ubi Nissa ad fluvium cognominem Episcopi Wratislaviensis sedes *o*: & *Grotkaw*, Principatus titulo gaudens. 3. *Ducatus Monsterbergensis*, *Monsterberg*, & *Franckenstein*. 4. *Wratislaviensis*: *das Hertzogthum Breslaw*; ubi Wratislavia. 5. *Olivensis*, *das Hertzogthum Olsse*, ubi Olsna & *Hundesfeld*: quo loco Henricus V. cum Polonis conflixit anno 1109. 6. *Suidnicensis*, *das Hertzogthum Schweinitz*: ubi Suidnizium ad Weistritz: urbs ampla & eleganti structura ædificiorum conspicua *p*; & Strigovia, *Strege*, opidum terra sigillata nobile, quæ in vicino S. Georgii monte effoditur. 7. *Jauraviensis*, *das Hertzogthum Jaur*: ubi Juravia, *Jaur*, cum arce, in qua utriusque Ducatus Suidnicensis & Jauraviensis Præfectus Regius residet. In aditu Grammatei lemma hoc legitur:

Hic locus odit, amat, punit, conservat, honorat:
Nequitiam, pacem, crimina, jura, probos.

Hirschberg ad Zakell & Boberæ confluentes: suprà quod opidum sunt thermæ Hirschbergenses *q*. 8. *Lignicensis*, *das Hertzogthum Liegnitz*: ubi Lignizium ad Kazbach fl. munitum, Ducum sedes *r* *Nickel Stadt*, à quo haud longè abest pagus *Wolstadt*, ubi anno 1241. Tartari, commisso prælio, tantam Christianorum ediderunt stragem, ut novem grandes saccos implerent auriculis, quum tamen singulis cæsis unam tantum præscidissent. Huc quoque pertinet Diœcesis *Wolaviensis*, ubi Wolavia, inde haud longè abest cœnobium celebre *Leubus*. 9. *Glogoviensis Ducatus*, *das Hertzogthum Glogaw*, cujus metropolis Glogovia ad Oderam, quæ ut ab altera Glogovia, quæ est in Superiori Silesia, distinguatur, vulgo *Grosz Glogaw* dicitur, in nupero bello operibus munita. 10. *Saganensis*, *das Hertzogthum Sagan*: cujus caput est Saganum ad Boberam; Pribusium, *Pribusz*, Ducatus titulo olim nobile. Inde haud longe abest pagus *Dubrow*, ad quem 1636. d. 6. Martii, hora sexta matutina, sudo cœlo, magno cum fragore ex aere lapsus lapis plus quam διτάλαντος vario metallo plenus, friabilis: nisi qua cutis exterior in decimam unicæ partem valido, ut videbatur, igne adusta corpus reliquum cohibebat. *Vechnerus in Germ. brev.* 11. *Crosnensis*, Silesiæ Ducatus versus Marchiam ultimus, *das Hertzogthum Crossen*, ubi Crosna, *Crossen*, ad Oderæ & Boberæ confluentes *s*. *Conradus* Dux Steinaviensis in Silesia, ad Salisburgensem vocatus Episcopatum, quum cognovisset, Salisburgi non esse

a Silesiæ fines. b Silesiæ in 16. Ducatus divisio.

V. Silesiæ ab Solis æstivi occasu contermina est μ *Lusatia*, Hexapolitano agro *die Sechs-Städte*, à senario opidorum numero sic appellata, clara. Nomina eorum sunt, ν *Bautzen*, ξ *Görlitz*, ο *Sittaw*, *Kamitz*, π *Luben*, ρ *Guben*. Quorum tria priora satis lauta. Lusatia. Laufznitz.

CAP.

esse cerevisiam, sed ibidem bibi vinum; in patriam rediit, inquiens, se malle carere Episcopatu, quàm cerevisia Steinaviensi.

HEKELII.

l Non ignobilis quippe Regio, quam olim *Visburgii* & *Quadi* incoluêre.

m SILESIAM descripserunt, præter *Nicolaum Henelium*, *Martinus Zeilerus* & *Matth. Marianus.*

n Patria est *Amandi Polani*, Calvinistæ celeberrimi, & *Basileensium* Professoris sat industrii.

o Et inclyta Urbs.

p *Christophor. Polargi*, Apostatæ, & *Hieronymi Treutteri*, Virorum clarissimorum Patria.

q *Ducatui Juraviensi* annumeratur etiam *Leoberga*, (*Germ.* Lemberg,) *Nicolai* & *Elia*, Fratrum *Reusnerorum*, & *Joannis Langii*, Medici excellentissimi, dulcissimum quondam natale Solum.

r Nomen habet à *Ligiis*, seu, ut alii legunt, *Lygiis*, qui *Tacito* Lib. XII. *Annal.* Populi sunt *Germaniæ*, quorum appellatione *Silesii* comprehenduntur, qui *Schlesier* sunt *Willichio.* Quomodò olim destructa sit, vid. *Dresseri præcip. Germaniæ Urb.* p. 353. qui p. sequ. addit, quod Anno CHR. M. CCCC. LIV. coortâ Seditione, oppidanus Senatus sit trucidatus, expulso Præfecto Regio. Sed compressus est tandem motus omnis operâ ALBERTI, MARCHIONIS BRANDENBURGICI, totius Ducatus possessione in FRIDERICUM, *Lignitii* Ducem, translatâ à Rege MATTHIA. Heic præsunt summâ cum laude hodie Ecclesiæ Euangelicæ *Gottfried Richterus* & *David Schindlerus*, Theologi pii, modesti ac mihi verè amici. Claret heic quoque Dn. Knichenius, Politicus ac Polyhistor insignis.

s Pertinet ad Ditionem Electoralem *Brandenburgicam.*

BUNONIS.

μ a *Marchionatus Lusatiæ* habet ab Oriente Silesiam; à Septemtrione Marchiam: ab Occidente Saxoniam Superiorem & Misniam, à Meridie Bohæmiam. Rigatur Sprevâ & Nisso ι. Dividitur in *Superiorem*, quæ in Austrum, versus Bohæmiam & Misniam, extenditur: *Inferior* est altera pars versus Saxoniam & Marchiam.

ν *Baudissina* ad Sprevam Promarchionis Superioris Lusatiæ sedes est. υ (* Incendio pene deleta a Copiis Cæsareis Anno 1634; Olim Imperialis, at nunc Electori Saxoniæ subdita. (*Ed. Lond.*)

ξ *Gorlitium* est ad Nissum. x

ο *Sittavia* itidem ad Nissum in ipsis Bohæmiæ finibus. (* Cerevisiâ celebris. (*Ed. Lond.*)

π *Lubena* ad Sprevam Promarchionis Inferioris Lusatiæ sedes. (* In Comitiis Provincialibus primum locum obtinet. (*Ed. Lond.*)

ρ *Gubena* ad Nissum. Lusatia anno 1623. à Ferdinando II. Imperatore Electori Saxoniæ fuit attributa, ac demum anno 1637. solemni ritu tradita, & in fidem ejus adacta. (* Bene munita; à Cæsareis An. 1631. capta, a Marchione Hamiltonio postea recuperata. (*Ed. Lond.*)

HEKELII.

t Hæc Regio frumenti & segetum feracissima est, nec differt ab Agro Silesio.

v Et *Casparis Peuceri* Patria.

x Nomen invenit à combustione, ut *Germanicè* Brandstat appellari possit. *Slavis Isċhraeliz* combustio est. Unde tandem *Gorlitz* flexu, s. commutatione quâdam litterarum factum est. Patria est *Barthol. Sculteti*, Mathematici insignis, & *Joach. Maisteri*, Poetæ eximii & celebris. (* Probe munita, commercio panni & cerevisiæ celebris. (*Ed. Lond.*) Laudatissimæ Reipublicæ hodie à consiliis est *Henr. Petrus Haberkornius*, PETRI, Magni Theologi *Gissensis*, Filius. In Ecclesiâ clarent *Michaël Fetterus* & *Christophorus Seifertus*; in incluto vero Gymnasio incluti nominis est Director ejusd. laudabilis, *Christianus Funccius*, Præceptor meus optimus, cum *Abrahamo Vechnero* Amico singulari.

REIS-

a Lusatiæ limites & divisio.

CAP. XIV.

Marchia Brandenburgensis, Pomerania, Meckeloburgium, Holsatia. 1

I.

Marchia Brandenburgensis.

REgio hæc est spatiosa, ingentibus silvis, lacubusque atque paludibus invia, ab opido *Brandenburgio* cognominata.

REISKII.

1 a Marchia vetusto eoque Germanico vocabulo terra vocatur limitanea, aut regio limitibus objecta: Brandenburgica vel Brennoburgica autem à Castro Brandenburg, cui capto Henricus Auceps Imp. Marchionem novum Sigfridum, nempe tuendis contra Sclavos Vinedosque limitibus præposuit. Carolus M. quidem terras illas Sclavicas ad Vistulam usque sub imperium redegerat suum: Ast rebelles Sclavi iterum ab Ottone M. domiti arctius Episcopatu Brandenburgico A. 960. constringebantur. Inde Marchia multis subjecta dominis, tandem A. 1417. ad Norimbergenses Burggravios pervenit: Quorum potentia nunc tantum eminet, ut regiones subditæ à Prussia usque ad Rhenum & Cliviam ducenta per milliaria procurrant. Plura ex observatis Geographicis heic præterire cogor; Pluraque ad Pomeraniam à Pomeranis, gente Sclavica dictam, & Polonis proximam, Vetus illa Viadro determinabatur; posterior & hodierna ulterius patet: Tota quondam vel regulis & Principibus suis subjecta, vel Danis etiam Polonisque, ut tamen ab Imperio Germ. penderet. Denique Bogislaus & Casimirus, Pomeraniæ Principes, qui diu in clientela Henrici Leonis, Ducis Saxoniæ Bavariæque, fuerant, à Friderico I. Cæsare Duces Imperii A. 1181. creabantur: Horumque posteritas ad A. 1637. viguit, Bogislao XVI. defuncto, & tota b Pomerania per successionem hereditariam ad Electores Brandenburgicos devoluta: Sed ea per diuturnum bellum Germanicum à Suecis capta & tandem in partes divisa fuit. *Duo itaque Ducatus adhuc supersunt*, nec illi unquam ad septenarium ab auctore proditum pervenerant. Quin bello superiori proximo tota Pomerania & Stetinum obsidione acerrima pressum A. 1676. Electori Brandenburgico cum Stralesundo & Gripswaldia cessit; sed denuo per pacem Noviomagensem ad Suecos rediit. c *Mecklenburgicus Ducatus à Mecklenburgo*, civitate Obotritorum veteri, & castro firmissimo dictus, olim suos Dominos, eosque non paucos habuit, donec ab Lothario Imp. ac hujus nepote Henrico Leone ad obsequium redigerentur, erectis duobus Episcopatibus Mecklenburgensi aut Swerinensi, & Ratzburgensi, Lubecensi etiam aut Altenburgensi melius restaurato. d Lubeca enim tum temporis Henrico Duci subdita illo auctore jus suum & privilegia multa obtinuit, sed Imp. Friderico I. inter urbes Imperiales liberas A. 1188. adscita. Unde nec Ducatui adhæret Mecklenburgico, quem Carolus IV. Imp. A. 1349. constituisse legitur; nec Stargardia illi subest, sed Electorali Pomeraniæ. Wismaria vero per pacem Noviomagensem Suecis denuo paret. e *Lauenburgum* ab Henrico Leone conditum, ipsique ac hujus posteritati cum Comitatu Ratzeburgico subjectum fuit: Unde serenissima Domus Brunsvigo-Luneburgica defuncto Duce ultimo Julio Francisco Ducatum Lauenburgicum A. 1689. occupavit, & adhuc possidet: f Ratzeburgum autem oppidum machinis Danorum fulminalibus nuperrime concussum & dirutum jacet, castro tamen adhuc salvo & superstite. g *Holsatia dupliciter accepta vel totum vel partem significat*: h Illa plures

a Marchia Brandenburg. b Pomerania. c Mecklenburgicus Ducatus. d Lubeca. e Lauenburgum. f Ratzeburgum. g Holsatia. h Ducatus duplex.

nata. a Dividitur in duas potissimum parteis, *Veterem* ac *Novam*

Brandenburgum est in Media March.

plures regiones uno ambitu comprehendit; Hæc specialiter dicta cæteris regionibus contra-distinguitur. Holsatia tamen tota & ipsa veteri Saxoniæ annumerata, Ducibusque Saxonicis subjecta fuit; tandem Comitibus Schaumburgicis horum beneficiariis, & post Friderici I. Imp. tempora Vasallis imperialibus. Denique sub Christiano I. Daniæque rege *Ducatus A.* 1477. *Holsatia facta, ultimeque in regiam & Ducalem divisa*, quantas turbas incurrerit, Ducis sereniss. Alberti Christiani A. 1689. iterata restitutio docebat a *Schleswicensis* primum Marchionatus, ab Henrico Aucupe factus, tanquam limes Daniæque Germaniæque perpetuus, in Ducatum desiit, plane ab Holsatia separatum, & beneficio pacis Roischildensis à nexu feudali Danico liberatum. Stormaria vero & Wagria, quas Cluverius omisit, Holsatiæ adhuc subsunt: Non subest amplius b Hamburgum ab sylva aut nemore, quod Saxones *Ham* vocarunt, olim dictum, Archiepiscopatu & castro Danis Sclavisque opposito insigne, sed inter liberas Imperii Germanici urbes nunc habetur, Rege Danico adhuc protestante: Hinc controversia publica, & oppugnatio crebrior erupit. De urbibus cæteris etiam munitis conferat, cui lubet Casp. Dankwertz descript. Holsat Mart. Zeylery Topograph. Joh. Mölleri Isagogen ad histor. Chersonesi Cimbric.

BUNONIS.

a c *Marchionatus Brandeburgicus* a habet ab Oriente Poloniam, & partem Silesiæ, à Septemtrione Pomeraniam, & Meckeloburgum: ab Occidente Ducatum Luneburgensem & partem Brunsvicensis; à Meridie Archiepiscopatum Magdeburgensem, Saxoniam Superiorem, & Lusatiam Superiorem & partem Silesiæ. Rigatur Albi, Odera, Spreta, Havela & Wartha. Distribuitur hic Marchionatus in diversas partes: ex quibus sunt d 1. *Marchia Vetus*, quæ concluditur intra Ducatum Luneburgensem & Brunsvicensem, Archiepiscopatum Magdeburgensem, & Albim. In eâ urbes celebriores sunt *Tangermunda* ad Tonagræ, vulgo *Tanger*, & Albis confluentes; unde opido nomen. *Stendalia* ad Vechtam provinciæ metropolis: Soldquella ad Letzam b: *Gardeleben* ad fl Biese c, *Bismarck*; *Osterburg* ad Bisæ & Vechtæ confluentes: *Seehausen* ad Vechtam: Werbena cis Albim, ubi Havelam recipit: ad ipsos confluentes celebris est munitio, quæ ab opido Werbena nomen habet, ac vulgo dicitur *die Werber-Schantze*. e 2. *Marchia Priegniziana*, vulgo *die Priegnitz*, in qua sunt Havelberga ad Havelam, Episcopatu nobilis: Witstockium clade Saxonis Electoris ann. 1636. à Succorum copiis illata notum: Welsenach: Zechlin castrum, Templariorum olim sedes: Perleberga, Pritzwald, Kiritz, Lentzen haud procul ab Albi. f 3. *Marchia Media* continetur intra Archiepiscopatum Magdeburgensem: Marchiam veterem, Priegnizianam, Marchiam Uckeranam, Marchiam Novam & Lusatiam Inferiorem. Urbes celebriores hic sunt Brandeburgum, Havelâ interluente in Vetus & Novum, *in Alt- und Neu-Brandenburg*, distinctum: Ratenavia ad Havelam: Spandavia; Berlinum & è regione Colonia ad Sprevam; Francofurtum ad Oderam, Academia anno 1506. d ornatum e; Lubusium ad Oderam: *Fürstenwald* ad Sprevam: Selovia & Goritz in agro Sternbergensi, Brieza fida f; Bernau cerevisia nobilis: Stolpen; Angermunda Nova, Oderberga arx ab Alberto II. Marchione condita Sucht g, Vierraden ad Oderam; Potstain ad Havelam: Havela insula: Billin ad Rien fl. Vallis Joachimica: ubi Schola Electoralis. Ad Mediam Marchiam etiam referuntur *Comitatus Rupinensis*, ubi Rupinum Novum & Vetus; *Granzoy*, *Wusterhausen*, Lausatiæ Inferioris pars: ubi duæ præfecturæ *Storkaw* & *Beszkau* Peizium ad Sprevam munitum: *Cotbusz*, *Sommerfeld*. g 4. *Marchia Uckerana*, nomen habet à lacu, qui vulgo *die Ucker See*, ex Uckera fl. haud longè à Prenzlow profluit. Continetur Marchia Uckerana intra Marchiam mediam, Pomeraniam & Meckleburgum. Præcipua urbs hic est Prentzlow. h 5. *Marchia*

a Schleswic. b Hamburgum. c Marchionatus Brand. fines & divisio. d 1. Marchia Vetus. e 2. Marchia Priegniziana. f 3. Marchia Media. g 4. Marchia Uckerana. h 5. Marchia Nova.

Francofurtum. Berolinum. Costrinum. Spandavia.

vam Marchiam. *Veteris* caput est *Brandeburg*. Novæ *Francofurtum ad Oderam*, celebris civitas, mercatu ᵉnobilis. (*) *Berlinium* in medio Provinciæ situm, sedes est Principum (*1) Electorum Brandeburgensium; urbs amœnissima. *Costrinum*, vulgo *Köstryn*, mirando munimento nobile opidum. Alterum munimentum est *Spandaw*, prope Berlinium k. Cætero *Crossen*

chia Nova excurrit longo tractu trans Oderam versus Ortum & Septemtrionem, inter Pomeraniam, Poloniam & Silesiam. Rigatur præter Oderam, Wartha, Notez, Traga. Ex opidis præcipua sunt Custrinum ad Oderæ & Warthæ confluentes b: Landsberga ad Wartham, Driesena in Poloniæ finibus ad confluentes Tragæ & Notez, munitum opidum: *Schiefelbein*: *Arnszwalda*, *Soldin*: *Falckenberg* in Pomeraniæ finibus & Bernwald. Refertur huc *Ditio Sternbergica*, in qua Sunnenburg ad Wartham Magistri Ordinis Equitum D. Johannis sedes, Drossen Regionis) caput: Reppen: *Zielentzig*. Patet omnis Marchionatus Brandeburgicus in longitudinem 60 milliaribus, latitudo vero ejus diversa est, ut *D. Wolfgangus Jobsten* notavit. Et tamen provincia illa, si non omnis, saltem major ejus pars, Carolo IV. Imperatori ab Ottone Bavaro ducentis aureorum millibus vendita est: quam pecuniam omnem idem Otto in arce Wolfstein Isaræ imminente, quinque millibus passuum infra Landshutam sita, prodegit; quum Margaretæ Pistoris cujusdam uxoris amoribus vacaret. Aventinus.

HEKELII.

a A *Wandalis* Populis olim inhabitatus.

b *Abdia Pratori*, Academiæ *Francofurtensis* egregii Decoris, Patria.

c Cerevisiâ boni saporis clara.

d Ab Electore *Joachimo I.*

e In hâc Academiâ, ubi olim & nuper præ cæteris claruêre *Joannes Brunnemann*, *Jo. Fredericus Rhaetius*, *Sebastianus Ramspeck* ac *Christianus Ravius*, præter clarissimum *Becmannum*, hodiè haud inclari sunt *Samuel Stryke*, immortale JCtor. Decus, *Joannes Simon*, *Irenaus Vehr*, *Bernhardus Albinus* ac *Tido Heinr. à Lith.*

f Quæ ab aliis *Veteri Marchia* attribuitur. *Martini Chemnitii* primum vagitum excepit.

g *Urbani Pierii* Patria.

h Patria *Casp. Barthii*, Germaniæ Luminis, qui *Solis*, quam *Luna*, maluit esse æmulus, lucem aliis potiùs impertiens, quàm precariam accipiens.

i Et Academiâ.

k Hæc Urbs satis ampla, opulenta atquè splendida inprimis hac de causâ Exteris se reddit commendabilem, quòd non solùm *Respublica*, sed & *Ecclesia* ac *Schola* optimè ibidem constitutæ sunt. Gymnasio Senatorio hodiè summa cum laude præest *Gottfried Weber*, Theologus & Philologus verè præstans ac clarus, Fautor meus certissimus, qui Collegam sibi proximum atque conjunctissimum

(* *Berolinum*, Germanis *Berlin*, ad amnem Spream sita; quinque contiguas civitates complectitur, quarum nomina sic a Germanis incolis exprimuntur: 1. *Berlin*, 2. *Cœln*, 3. *Friderichswerder*, 4. *Dorotheenstadt*, 5. *Fridrichsstadt*, quæ unam ex amplissimis pœne totius Germaniæ urbibus simul omnes efficiunt. in hac Reges Borussiæ qui & Electores Brandenburgici audiunt, habitare dudum consueverunt. Berolinum sub Friderico I. Rege Borussiæ, Bonæ litteræ, Artes liberales, & multiplicis generis opificia illustrarunt.)

(1*) Palatium habet splendididissimum, supellectile ditissima ornatum; Armamentarium optime refertum; Bibliothecam vix ullis secundam, & Musæum raris Artis & Naturæ Monumentis repletum. In aula Principis 2500 Tribuni militum, Centuriones &c. numerantur, cum 8000 Satellitibus; habetur enim totius Germaniæ, Cæsare excepto, Princeps potentissimus, & ad rem bellicam instructissimus. Oppidum est munitissimum, plateis amplis & ædibus laudatissimis decoratum. de Cæteris Atlan. Geog. Lund. consulas. (*Ed. Lond.*)

sen Ducatus, qui anteà in Silesia censebatur, nunc Marchionibus Brandeburgensibus paret. Crossen Ducatus.

II. β *Pomeraniæ Ducatus* solo fertilissimo juxta litus maris Codani longo tractu expanditur, in *septem* parteis, quarum quæque Ducatus dignitate censetur, divisus. Nomina Ducatuum sunt, γ *Wenden*, δ *Stetin*, ε *Gütschkow*, ζ *Wolgast*, η *Use-* Pomeraniæ Ducatus VII.

ctissimum habet *Samuëlem Rodigast*, Philosophum industrium & mihi valdè amicum. Olim docuêre in Ecclesiâ Evangelicâ Viri longè clarissimi, *Georgius Lilius* & *Elias Sigism. Reinhartus*, Cognatus meus desideratissimus. Sed Reformatæ præerat *Georg. Conrad. Bergius*, Vir clarè doctus ac splendidus. Ut autem *Vorstiana* doctrina ornavit olim Gymnasium Electorale *Joachimicum*, idque florens *Coloniæ*; sic ornat idem similiter studium ac labor *Wilhelminus*, qui & in augustissimam atque instructissimam Bibliothecam Electoralem *Brandeburgicam*, cujus Præfectus incredibiliter curiosus est *Christophorus Hendreich*, MUSA decima ac CHARITUM quarta, impenditur. FRIDERICO III. Electori gloriosissimo, cujus Parens FRIDERICUS WILHELMUS, nuper d. XXIX. April. A°. huj. Sec. 88. placidissimè quippe denatus, à docta cohorte imperterritus *Germanorum* ACHILLES meritò est dictus, à Consiliis intimis ac solidissimi Status sunt Lib. Baro à *Gromkow*, *Franciscus à Meinders*, *Jo. Fridericus à Reetz*, Dn. à *Fuchs* atque plures alii, quos consummata in quolibet Studiorum genere Eruditio, rarissima Morum civilium aulicorumque suavitas, ac felicissima Rerum gravissimarum expeditio undique commendant.

BUNONIS.

β a *Pomerania* habet ab Oriente Poloniam, Pomerelliam, & ad oram maritimam, Cassubiam: à Septemtrione mare Balticum; ab Occidente Ducatum Mecklenburgensem, à Meridie Marchiam Brandenburgensem *i*. Rigatur Odera, quæ tribus ostiis, *Peine*, *Schwiene* & *Dievenow* in mare defertur Balticum: ac porro Ukera, Tichela, Rega, Wipera. b Dividitur primùm Pomerania in *Anteriorem* seu *Citeriorem*, *Vor-Pommern*; quæ est inter Ducatum Mecklenburgensem & Oderam fl. & *Posteriorem* seu *Ulteriorem*, *Hinter-Pommern*, quæ ab Odera ad Poloniam, Cassubiam & Pomerelliam se extendit. *Citerior* omnis, item Rugia; & ex ulteriori Stetinum, Gartz, Dam, Golnau, Odera fluvius, & Insula Wollin, Succiæ regno concessa. Alteram, *Ulteriorem* scilicet, tenet Elector Brandeburgicus.

γ c *Ducatus Venedorum*, *das Hertzogthum Wenden*, est in ulteriori Pomerania; ubi Regenwalda ad litus Maris Baltici; Stolpa, ad fluvium cognominem *m*, Sclaga.

δ d *Ducatus Stetinensis* totus ferè intèr Pœnam & Inam fl. jacet. In eo est *Stetinum* cis Oderam, Gymnasio etiam nobile; olim Principum, nunc Regentium Suecorum sedes *n*. *Anclam* ad Pœnam: *Treptow* ad Tollensam; *Gartz* & *Grieffenhagen* ad Oderam: *Pyritz*, *Pasewalck*, ad Uckeram: *Damm* trans Oderam. *Uckermunda*, qua Uckera fl. majori lacui, (*das grosse Haff*) miscetur.

ε e *Gutzkow* Comitatus est; in quo *Gripswaldia* Academia *o* ann. 1457. *p* fundata celebris *q*: *Loyza*: *Gutzkow*; unde Comitatui nomen.

ζ f *Ducatus Wolgastensis* nomen habet ab opido *Wolgast*.

HEKELII.

i Dicitur a. *Pomerania* qs. *maritima*, aut *juxta Mare Slavonicâ* linguâ, & vocabatur PAMORCI à primis suis Incolis, qui ipsi prius *Sidini* appellati sunt. Cæterùm Terrâ planâ, paucisque Montibus prædita, fertilis est in universum atque adaquatur, Campis egregiè cultis, Pascuis lætis, Sylvis ferarum cujuscunque generis repletis, Lacubus piscosis, Fluviis navigabilibus locupletissima est; Animalibus v. domesticis, Frumento, Bu-

Hh 2 tyro,

a Pomeraniæ fines. b Divisio. c Wenden Ducatus. d Stetinensis Ducatus. e Gützkoviensis Comitatus. f Wolgast Ducatus.

Stetinum. a *Usedom*, b *Rügen*, c *Bart*. Ex his *Rügen* (*) & *Usedom* sunt Insulæ. Caput Pomeraniæ est *Stetinum*, urbs haud exigui momenti. Emporiumque celebre (*1) l. Sequuntur *Stralesund*, (*2) *Wolgast*, (*3) *Gripeswald*; d *Wollin*, celeberrimum

tyro, Melle, Cerâ, rebusque similibus adeò abundat, ut etiam ea circumjacentibus Terris subministret.

m *D. Joannis Himmelii*, Theologi egregiè clari, Patria.

n Quamvis à Potentissimo Electore *Brandenburgico* Ao. M. DC. LXXVII. sit expugnatum & occupatum.

o In hâc Academiâ, ubi *Barth.* Battus, *Bartholdus* Krakewiz & *Joannes* Michaelis summa cum laude olim docuêre, hodiè docent similiter *Augustinus* Balthasar, *Alexander* Carve, *Matthaeus* Clematius, Fautor meus Academicus, *Joannes* Colberg. *Nicolaus* Dassovius, *Fredericus* Gerdesius, *Jacobus* Henning, *Christianus Lokervitz*, *Petrus* Mascovius, *Joachimus* Rosenow, *Christianus Saalbach* & nonnulli alii, qui omnes quippe ac singuli sunt Viri litteratissimi & omni virtute conspicui.

p D. 18. Octob. à *Wratislao* IX. *Pomeranorum* Duce.

q Heic natus est *David* (*Jacob Fil.*) *Rungius*, qui laudabiliter *Ratisponensi Colloquio* interfuit.

BUNONIS.

n a *In Usedom* insula urbs *Wineta* fuisse perhibetur amplissima, ab aquarum æstu absorpta; nunc habet opidum Usedom.

o b *Rugia* Principatus olim habuisse dicitur opibus potentes urbes *Arconam* & *Carentiam*. Hodie ibi sunt *Putbus* & *Berghen*.

s c *Barthensis terra*, inter Rekenizam & Trebelliam fl. sita, opida celebriora habet *Stralsund*, quod ab Insula *Strale* & freto appellatum, quod anno 1316. à Sueciæ Daniæque Regibus, & multis Germaniæ principibus frustra obsessum est. Ac inprimis memoria digna est obsidio acerrima, quam anno 1628. fortiter sustinuit r. *Bardum* est ad Bardam fl. *Grimma*: *Tribeses*: *Damgarten*, ad Rekenizæ fl. ostium.

u d *Wollina* insula, vulgo *das Wollinische Werder*, hodie habet opidulum *Wollinum*; olim ibi fuit Julinum, ingens & celebre emporium, à Waldemaro I. Daniæ rege destructum, cujus rudera hodiè iis in locis visuntur. *Wollinum* opidulum *Johannem Bugenhagium* nascentem primum excepit s.

HEKELII.

l Inter Ministros *Suecicos* hodiè ibidem claret *Georgius Dietericus à Wolf-Rambsdorf*, Consiliarius Statûs ac Cancellarius splendidissimus, pii, prudentis, mansueti atque

a Usedom. b Rugia. c Barthensis terra. d Wollina Ins.

(*) *Rugia* quondam Regnum quod extra insulam in continenti Dominium non spernendum habuit. inde *Rugii* inter Wandalos populus non incelebet; & medii ævi Scriptoribus non semel memoratus.

(*1) Urbs antiqua & optime munita, obsidionem 6. mensium contra Electorem Brandeburgicum An. 1677. fortiter sustinuit, & tandem conditionibus honestis jugo ejus collum submisit, & Conventu Neomagensi sub ditionem Suecorum redut. copias Cæsareas Anno 1659. obsidionem solvere coegit. Oppidum in primis frequens, & propter civium fortitudinem ad urbanitatem clarum. (*Ed. Lond.*) Stetinensis ducatus ex pace postremâ Brandenburgico. cessit. ita ut Pomerania quæ olim in Suecicam & Brandeburgicam dividebatur, etiamnum eadem divisione sed aliis limitibus nempe Pani amne distribuatur. Panis enim vulgo *La Pene* utriusque Dominii limes hodiè agnoscitur, hujus amnis accolæ veteribus *Circipani* dicti.

(*2) Annonæ commercio, Civium virtute bellica, opibus & munimentis nobilis; olim Regibus Suecorum, Danorum, & 10. aliis Principibus obstitit, & Ericum Saxonem bello cepit; at An. 1678 Electori Brandeburgico, post obsidionem sanguinolentam, sese dedit. (*Ed. Lond.*) Suecis tandem reddita, a Carolo XII. frustra diu adversus fœderatos defensa & ab iis occupata, a Danis denique nuperâ pace restituta est.

(*3) Hodie *Gripswald*; Academiâ, ut fert Regionis cultus publicus, Lutheranâ illustris.

mum quondam, in his oris emporium; *Stargard*, λ *Colberg*, μ *Camin*, *Cöslin*, *Stolpe*, opida nobilia.

III. ν *Meckelburgiensis Ducatus*, quem vulgus Latinorum ineptè Megalopolitanum (*) appellat, urbes habet claras, ξ Lubecam, Meckelburgiensis Ducatus.

que modesti Politici incomparabile Specimen, atque *Hermanni à Wolf-Rambsdorf*, Consiliarii Electoralis *Saxonici* intimi, Heroisque multæ autoritatis, Mæcenatis mei summi, utpote qui hodiè *Mugella* sedet, Gener exoptatissimus, Patronus meus certissimus. Hanc Urbem verè claram *Crameriana, Fabriciana* atque *Micraeliana* doctrina, eaque pura atque sincera, undique clariorem reddidit.

r Aliàs *hac Urbs* naturà curâque munitissima est, quam Patriam agnovit *Petrus Heigius*, JCtus pius & in omni literarum genere excellenter versatus.

ſ De quo vid. mellitissimus meus *Quenstetius* in *Dialog.* de *Patriis Viror. Illustr. p.* 199.

BUNONIS.

λ a *Colberga* in ulteriori Pomerania, ad Persantam fl. opidum satis munitum, portu gaudet.

μ b *Caminum*, Episcopatu nobile, est ad sinum maris Baltici cognominem *t*. Sunt præterea in ulteriori Pomerania *Corlin* & *Belgard* ad Persantam fl. *Treptow*, *Greiffenberg* & *Regenwolda* ad Regam fl.

ν c *Ducatus Mecklenburgensis* habet ab Ortu Pomeraniam, & Partem Marchiæ: à Meridie ipsam Marchiam Brandeb. ab Occasu Ducatum Lauenburgicum, & Holsatiam; à Septemtrione Balticum mare. Rigatur Albi & Warnow.

ξ d *Lubeca* *v* ad Travam, urbs est libera Imperii *x*: ad Holsatiam aliàs refertur. (* Lubeca neque Megapolitani Ducatus, neque Holsatiæ pars, sed Wagriæ olim caput, nunc vero peculiaris respublica; quæ portu optimo gaudens, ita divitiis floruit ut inter Ansëaticas urbes locum primum diu obtinuerit, nec parum Suecos inter & Danos deprælian tes autoritatis habuerit. Episcopum habet sed Lutheranum, qui Episcoporum Jure temporali ac emolumentis fruitur. *y*

HEKELII.

t *Episcopatus* huc translatus est *Julino* à *Wratislao II. Pomerania* Duce ac Principe, Ao. CHR. M. CLXXXV. Sed omnium primus *Pomerania* Episcopus dictus est *Adelbertus*, qui instituebatur *Julini* sub Principp. *Wratislao* I. & *Ratisboro* Fratribus Ao. M. CLI.

v Hujus Urbia Academiam sub *ROSÆ VARNIACÆ* Titulo studiosè descripsit *Laurentius Bodockus*, quem Librum *Rostochii* Ao. huj. Sec. 48. in fol. excusum constat. Lumina hujus Academiæ olim & nuperrimè fuêre diversæ doctrinæ atque Professionis Viri, *Joannes* videlicet Affelmann, *Joannes* & *Lucas* Bacmeisteri, *Michaël* Cobabus, *Joannes* Cothmann, *Jo. Georg.* Dorscheus, *Bernh.* Cosmann, *Andreas* Groshenningius, *Albertus* Hein, *Jo. Fridericus* Koenigius, *Joh. Seb.* Laurembergius, *Hermannus* Lembke, *Casp.* Marchius, *Casp.* Mauritius, *Jo. Christoph.* Otto, *Joannes* Posselius, *Joannes* Quistorpius, *Heinr.* Rahne, *Hermannus* Schuekman, *Gottlob Fridericus Seligmann*, *Michaël* Siricius, *Severin Walter* Sluterus, quem Virum celeberrimum, adhuc mihi quod gratulor, ingeniosè, eruditè ac modestè opponentem in Disp. de CHRISTIANIS & CHRISTIANISMO *Altdorfi Noricor.* d. XXIV. Aug. Ao. huj. Sec. 69. Præside *Jo. Conrad. Durrio*, publicè habitâ, habui,

a Colberga. b Caminum. c Meckelburgiensis Ducatus fines. d Lubeca.

(* Male equidem *Megalopolitanum*, rectius *Megapolitanum* cum Bunone dixeris. Nomen id a *Megapoli*, vulgo *Mecklenbourg*, inter Suerinensem lacum, & Wismariam quæ ex ejus ruinis enata crevit, urbe olim amplissima & florentissima Herulorum & Vandalorum Regia urbe & emporio. Nomen urbis eandem agnoscit originem quam & urbs Belgica *Mechlinia* vulgo *Malines*, nempe verbum *Mecklen*, quod veteribus Teutonibus mercaturam exercere significavit. Nomen hodiernum variè scribitur *Meckelbourg* & *Mecklenbourg*, utrumque sic pronuntiandum quemadmodum Gallus pronunciaret si scriptum esset *Mecklebourg*.

Lubeca. Rostochium. Wismaria.

becam, *Lubeck*, a Rostochium, *Rostock*, b Vismariam, *Wismar*. *Lubeca* opulentissima quondam marique potentissima Imperii civitas, nunc etiam Suedicis Moscoviticisque commerciis celeberrimum Emporium. Urbs est ampla, splendida & magnifica.

HOL-

Laurentius Stephani, *Zacharias* Sturzius, *Enochus* Svantenius, *Joannes* & *Pauli* Tarnovii, *Andreas* Tzschemingius, *Augustus* Varenius, *Christian.* Woldenbergius, *Franciscus* Wolfius, &, quem primo loco nominare debuissem, *Joh. Bernh.* Zinzerlingius. Hodiè ejusdem Academiæ Decus & Columna est *Joannes Christophorus Schomer*, Theologus clarissimus atque modestissimus, quem Deus Ecclesiæ & Reipublicæ litterariæ quàm diutissimè eum cæteris Collegis suis firmum ac validum esse velit.

x Et totius *Hansa Teutonica* Caput.

y *Adami Tribbechovii*, *Wilhelmi Verporteuni* & *Christiani Bilefeldii*, Theologorum adhuc celebrium & mansuetorum patria est.

BUNONIS.

o a *Rostochium* haud longè supra Warnæ ostium, Academia à *Johanne* & *Alberto* primis Ducibus *Mecklenburgensibus* pariter & Senatu Rostochiensi anno 1415. condita z, & cerevisia optimi saporis celebre est. Urbs illa anno 1677. incendio misere devastata est. (* A non uno Scriptore *Rhodopolis* dicta; ejusque Academia, inclita *Rosarum Academia* nominatur.)

π b *Wismaria* portu ad mare Balticum commodissimo nobilis, Sueciæ regno concessa, eum munimento Waifisch, Poel & Neuencloster. Verùm superiori anno 1675. à Daniæ Rege expugnata est. Mecklenburgenses terræ hodiè in duos distinguuntur Ducatus, c *Swerinensem* & *Gustroviensem*: (* *Gustroviensis* linea dudum defecit.) hic nomen habet à *Gustrovia*, ubi Ducum sedes, ille ab opido, ad lacum cognominem *Swerino*, quod & sede Ducum illorum & Episcopatu nobile est. Sunt porro in his terris *Dœmitz* in ea insula, quam Albis & Eldæ confluentes efficiunt, natura & arte opidum munitissimum, *Boitzenburgum ad Albim*. *Stargardia*, quæ olim suos habuit Duces. (* & nunc habet, nempe Ducem *Mecklenbourgstrelitz* sic dictum à Castello quod habitat.) *Neo-Brandeburgium* ad lacum Tollensem. *Ribnitz* in finibus Pomeraniæ haud longe à Rekenitzæ ostio; *Gadebusch* quinto milliari Lubeca distans: ac porro *Stinchenborg*, aliquando Principis sedes. d *Doberanum* monasterium vetustissimum, frequentibus Ducum Megapolitanorum sepulchris celebre. (* Nunc dirutum. Solum superest templum, cum villa.) Huc quoque hodie pertinet e *Episcopatus Ratzenburgensis* per pacificationem Monasteriensem Ducibus Suerinensibus concessus, Saxoniæ Lauenburgicæ olim pars. (* Hoc ita non intelligendum quasi Ratzeburgense Dominium Dux Megapolitanus possideat. Urbs est sub Electore Brunswicensi-Hanoverano; nec aliud quid Megapolitano Duci competit, quam jura temporalia quæ Episcopi fuerant.) f *Ducatus Lauenburgicus* vulgo *Sachsen-Lauenburg*, concluditur Holsatia, Luneburgensi & Mecklenburgensi Ducatibus. Albi prope medius interluitur. Opida majoris famæ hic sunt, *Lauenburgum* ad Albim a. Item *Ratzeburgum* modò memoratum b.

HEKELII.

z Docuit nuper in illâ *D. Henricus Müllerus*, quem *Germanorum Chrysostomum* non immeritò dicimus.

a *Augusti Pfeifferi*, Theologi & Philologi clarissimi, mihique amicissimi, dulcissimum natale Solum. Ecclesiæ *Lauenburgica* Antistes laudatissimus hoc tempore est *Jo. Fridericus Nicolai*, Vir immortalitate dignus.

b Ubi natus Fautor meus certissimus, *Gottfried Wiesenerus*, Archiater Electoralis Saxonicus haud infelix.

BUNO-

a Rostochium. b Wismaria. c Ducatus Suerinensis & Gustroviensis. d Doberanum. e Ratzeburgum. f Ducatus Lauenburgicus.

H O L S A T I A.

IV. Dividitur hæc regio in *ϱ* *Holſatiam* propriè dictam, & *τ* *Ditmarſium* ac *υ* *Sleſwicenſem* Ducatum. *Ditmarſi, die Ditmerſen*, libera nuper gens, nunc ſub Danorum Regum imperio vicatim incolunt. Clariſſima totius Holſatiæ urbs eſt *Hamburgum* *ς*, opulentiſſimum ad Albim flumen Emporium, quo Holſatia. Hamburgum.

BUNONI.

ϱ a *Holſatia* continetur intra fines Ducatus Melcklenburgici, & Lauenburgici; atque ripas Albis, Eidoræ & maris Baltici. Rigatur præter dictos fluvios, Stœra, Trava, Alſtera & Swentina. Eſt autem *Eidora* Germaniæ noſtræ in his locis limes. Dividitur Ducatus Holſatiæ in *Holſatiam propriè dictam*, *Ditmarſiam, Stormariam* & *Wagriam*. (* Vulgò *Holſtein* dicitur, diſtribuitur in *Danicum*, qui ſub Rege Daniæ, & *Ducalem* qui ſub Holſatiæ Ducibus.)

σ b In *Holſatia propriè dicta* ſunt *Kiela* ad mare Balticum portu & nundinis, (vulgo *der Umbſchlag*) jam ante celebris: Celebrior redditur Academia Sereniſſimi Principis *Albrechti Holſatiæ Ducis* auſpiciis anno 1665. ibi condita *d.* *Rensburgum* ad Eidoram, aquis ferè circumfluum: anno 1645. diuturnam ſuſtinuit obſidionem. *Itzehoa*, nuper exuſta, ſed nunc fere reſtituta. *Wilſter*, *Niemünſter*, & *Borsholm* cœnobium Scholâ illuſtre.

τ c *Ditmarſia* opida habet *Lunden*, *Heyde*, *Meldorp*, *Brunsbuttel* & *Weſlingburen*. d *Stormaria* opida celebriora ſunt *Gluckſtadium* ad Albim; & *Crempa* opida munitiſſima; *Pinnenberg* & *Hamburgum*, ubi in templo Cathedrali *Benedictus V. Pontifex Romanus* in exilio mortuus jacet ſepultus. e In *Wagria* ſunt *Oldeſloa*, *Segeberga* cum arce; *Arensbœcke*, *Plœna*, *Neuſtads*, *Oldenburg*; *Eutina* Epiſcopi Lubecenſis ſedes. Huc etiam referunt ipſam Lubecam urbem Imperialem, cum opidulo munito ad oſtium Travæ, vulgo *Travemunde*.

υ f *Sleswicenſis Ducatus* Holſatiæ Septemtrionalis eſt, habens ab Ortu mare Balticum: ab Occaſu mare Occidentale, vulgo *die Weſt-See*: à Septemtrione Jutiam, a qua Scotburgico amne dirimitur. Opida hic ſunt ad litus maris Occidentalis *Tonninga* ad Eydoram fl. operibus munita, *Huſum*, *Tondern* & *Ripen*. Inſulæ in hoc mari littori vicinæ, *Nortſtrand*, *Fora*, *Syls*, & *Roem*. In parte vero Orientali ſunt opida *Haderſchlebe*, *Apenrade*; *Flensborg*, *Sleſvicum*, cum arce *Gotterp* ad ſinum maris Baltici; cujus portum obſtruait *Margarita* Daniæ Regina, & *Eckrenforde*. In mari Baltico ad hunc Ducatum pertinet Inſula g *Alſen*, in qua *Nordburg* & *Sonderburg*, Ducum ſedes: itemque Inſula *Arol*, in qua *Hartzköping* & *Niekoping*. h Sleſwicenſis Ducatus non eſt pars Holſatiæ, ut Cluverius putavit; ſed peculiaris & diſcretus ab illa Ducatus, extra territorium Germaniæ Regni Danici erat feudum: ſed nuper liberi juris factus eſt. (* Opulentiſſimum, non Holſatiæ tantum, ſed & Inferioris Germaniæ Emporium, ditius futurum, niſi a potentioribus vicinis ſub leviſſimo prætextu interdum emulgeretur. Libertatem ſuam a ſuis Dominis pecunia dudum redemit, nomen priſtinum fuit *Hamaburgum*, urbs initium habuit a duplici Caſtello quod Albi impoſuiſſe dicitur Carolus Magnus, ut ferocientes Nordalbingios coerceret. Hamburgi originem & incrementa vulgavit Lambecius, quem conſule.)

HEKELII.

ς Hæc Urbs, quæ circa A ar. ſuperioris Seculi *Civitatibus Imperialibus Liberis* eſt aſſociata, & ab ipſâ *Imperiali Camerâ* SPIRENSI

a Holſatiæ fines. b Diviſio Holſatiæ propriè dictæ. c Ditmarſia. d Stormaria. e Wagria. f Ducatus Sleswicenſis limites. g Inſulæ Alſen & Aroe. h Ducatus Sleſw.

quo adverso naves ex variis mundi partibus appellunt. *Kiel*, item *Eckelnförde*, & *Husum* nitida opida, portusque celebres. In mediterraneis sunt *Flensburg*, *Rensburg*, & *Schleswyck*, huic contigua fere arx *Gottorp*, Ducum sedes est.

RENSI in decernendis Processibus pro *Libero Imperii Statu* etiamnum cognoscitur, caput suum tantum effert præ cæteris:

Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Nam ut ipsa Respublica, quæ satis ampla, opulenta atque valdè potens est, clarissimisque *Lautermannianis*, *Ludkenfianis*, *Schaffhusinis*, *Schulzianis*, *Uffelmannianis*, *Westermannianis*, aliisque pluribus amabilibus Nominibus claret, Legibus veris, certis, gravibus & propterea ad jubendum egregiè aptis, & ad vetandum idoneis est fundata, laudabilibusque Constitutionibus atque Ordinibus exornata: ità & maximè venerandum Ministerium hoc modo est constitutum, ut nihil aliud in Ecclesiâ, quàm purum, sincerum atque incorruptum DEI Verbum quotidiè prædicetur, bonaque Disciplina probè ac ritè observetur. Olim & hactenus Doctores hujus Eccesiæ, præter* *Corfinum* & *Mauritium*, clari ac fideles fuêre, *Georgius* Haccius, *Joannes* Müllerus, *Philippus* Nicolai, *Antonius* Reiserus atque *Balthasar* Schuppius. Nuperrimè autem clarebat *David* Klug, Theologus, ipso magno *Calovio* b. m. judice, verè orthodoxus ac omnibus Piis gratissimus, Evergeta meus maximus, qui in Filiis suis verè litteratis ac mansuetis, *Christiano* nempe atque *Joanne Jacobo*, perpetuò superstes ac vivus quasi existet. Clarent & hoc tempore in eâdem Ecclesiâ *Jo. Henricus* Horbius, *Jo. Fridericus* Mayerus atque *Joannes* Winckklerus, Theologi pii, eruditi, suaves ac cordati, mihique ob candidam amicitiam Academicam valdè dilecti & chari. Cæterum in hâc laudatissimâ quoque Imperiali Urbe partim quondam clari fuêre, partim etiamnum clari sunt ac celebres *Eberhardus* Ankelmann, *Rudolfus* Capellus, *Esdras* Edzardi, *Vincentius* Fabricius, *Martinus* Fogelius, *Gerardus* Gravius, *Joachimus* Jungius, *Michael* Kirstenius, *Fridericus* Lindenbrogius, *Vincentius* Placcius, (qui tenuitatem meam litteris ac omni favoris atque amoris testimonio jampridem est dignatus,) *Heinricus* Siverins, *Heinricus* atque *Joannes* Vagetii, ut & multi alii. Hunc locum amœnum ac splendidum agnoscunt Solum natale suum *Brandanus*, *Dassrius*, NESTOR ille *Guelferbytanus* omni observantiâ dignus, *Albertus Krauzius*, Historicus ferme sine pari, *Petrus Lambecius*, Originum HAMBURGENSIUM Scriptor haud vulgaris, atque *Joannes Wowerius*, Vir diversissimo Scriptorum genere celeber. (* Quare & *Holstenium* & *Lambecium*, geminum Patriæ decus omiserit, dum tot obscuros Viros recenset, vix possum dicere, nisi Augustanæ confessionis sequestro, eo nomine displicuerint, quod Catholicam fidem amplexi, in Ecclesiæ sinu mortui sint. Holstenius Vaticanæ, Lambecius Cæsareæ Bibliothecis præfuerunt.)

d Primus Pro-Cancellarius, isque, dum vivebat, perpetuus, in hâc Academiâ fuit *D. Petrus Musæus*, *Joannis* Frater, Theologus industrius & subtilis. Sed observavi, Dignitatem *Pro-Cancellariatus* jam esse ambulatoriam. Docent adhuc ibidem laudabiliter *Christianus Kortholt*, *Matthias Wasmuth*, *Christianus Frank*, *Bernhardus Schulzius*, *Nicolaus Martini*, *Jo. Daniel Major*, *Jo. Nicol. Pechlin*, *Dan. Georg. Merhofius*, *Samuel Reyher*, *Jo. Ludovicus Hanneman* & *Henricus Opilius*, Amicus meus Scholasticus.

CAP.

CAPUT XV.

Luneburgensis Ducatus, *Bremensis Archiepiscopatus*, *Frisia Orientalis*, *Westfalia*, *Clivia* & *Montanus Ducatus*. I

I.

α *DUcatus Luneburgensis* cognominatur à capite suo β Luneburgio, *Luneburg* (* 1), urbe lautissima, salis fontibus

Ducatûs Luneburgensis limites.

BUNONIS.

α a *Ducatus Luneburgensis* habet ab Oriente Ducatum Mecklenburgensem, Marchiæ Brandeburgensis & partem Archiepiscopatus Magdeburgensis: à Meridie Ducatum Brunsvicensem, Episcopatum Hildesiensem, & Ducatum Calenbergensem: ab Occidente Comitatum Hoja, Bremensem & Verdensem Ducatus: à Septemtrione Comitatum Pinnebergensem, territorium Lubecense & Hamburgense, & Ducatum Saxoniæ Lauenburgicæ: Rigatur Albi, Allera, Elmenow, (qui olim *Lynaw*, hodie vulgo *die Aw*) & Jetze.

β b *Lunburgum* ad fl. Elmenaw; urbs est egregiè munita; cui & vicinæ regioni incubat mons Calcarius (*der Kalckberg*) adversus omnem vim hostilem munitissimus. Celebre cœnobium Ordinis Benedictini, quod ibidem erat ad S. Michaëlis, à Serenissimo Brunsvicensium ac Luneburgensium Principe Christiano Ludovico in Gymnasium mutatum anno 1660. aperitur. *Mons*, *Pons*, *Fons*, sunt tria pulchra seu tres dotes, quibus Deus hanc urbem præ cæteris ornavit. *Mons*, ad cujus radices calx optimæ notæ eruitur: *Pons*, sub quo amnis navigiorum capax: & demum *Fontes* salis optimi perennes & copiosi. Luneburgo vicinus est vicus *Bardewick*: olim urbs magna, quod ex ruderibus colligitur, ab *Henrico Leone* expugnata & destructa anno 1189. *Luneburgum* tamen ante destructum Bardevicum floruit. Non igitur ex ruderibus Bardovicensibus urbs illa condita est, sed tantum aucta. *a*

HEKELII.

a De verâ autem hujus Urbis *origine* vid. *Jo. Angelii Werdenhagii* Pars III. *Rerumpp. Hanseaticar.* c. 2. p. 89. seqq.

REISKII.

1 c *Luneburgum* ab veteri vicinoque castro nomen habuit, castrum ab Lunonibus Sclavis, quibus coërcendis ut opponeretur, aut Saxones, aut Franci victores Saxonum effecerunt. *Hermannus ergo Billingius*, ex illustri prosapia ortus, & ab Ottone M. Dux Saxoniæ A. 970. creatus monasterium S. Michaëlis in castro illo vel ipse condidit, vel auctius restauravit. Unde posthac oppidum cognomine *pagis è duobus Heimersdorff & Modesdorff* extitit, tandemque urbs ampla, & tempore Henrici Leonis insigniter adaucta: Testantur id Chronic. MSta omnia, quotquot vidi, & Acta Præpositurae ad S. Johannis ædem Luneburgicæ vetusta, quæ Archidiaconatum in Modesdorff, Verdensis Episcopatui olim annumeratum disertis verbis exhibent. d *Ducatus autem Luneburgicus* A. 1235. emersit Friderici II. Imp. auspicio, qui Brunsvicenses & Luneburgicas terras, Principum Guelforum allodiales sive proprias in feudum recepit, novoque Ottonem Wilhelmi filium Ducis titulo exornavit.

a Ducatûs Luneburgensis limites. b Luneburgum. c Luneburgum. d Ducatus Luneburg.

(* 1 Sunt qui nomen ducunt a Luna ibidem adorata, cujus imago in monte calcario stetit usque quo diruta fuit a Suiberto Primo Verdensi Episcopo, qui Monasterium S. Mariæ ibi condidit Anno 780. Ducatus nunc Electori Hanoverico subest. (*Ed. Lond.*)

tibus maximè clarâ. λ Cella, *Cell* (*1), Ducum sedes est; ꞅ *Danneberga*, Comitatus titulo decorata (*2).

Archiepiscopatus Bremensis. Brema.

II. ε *Bremensis Archiepiscopatus* caput, ζ *Brema*, est *Bremen*,

uterque Meibomius & Sagittarius in scriptis ad hanc rem editis dabunt: Plura etiam *de Archiepiscopatu & urbe* a *Bremensi* nunc inter urbes Imperii liberas connumerata non Adamus solum Brem. Abbasque Stadensis, sed multi ad eandem rem commentarii Actaque publica præbebunt: Præsertim ad controversiam cum Suecis ortam, & Aabenhusæ A. 1661. compositam. b Saxonia enim vetus duas partes continuit (1). *Westfaliam*, quæ trans Visurgim ad Rhenum usque amplius producta; (2.) *Oostfaliam*, quæ cis Visurgim sita, nostras etiam vicinasque regiones continuit. c *Frisia orientalis* in Comitatum sub Friderico III. Imp. A. 1454. in Principatum A. 1650. à Ferdinando III. provecta, diuturnas cum Embda urbe controversias trahit ob libertatem, quam illa fœdere Belgicorum ordinum nixa sibi vendicat. d *Jeverana Dynastia* aut regio in ditione Principis Anhaltini Servest. per pactum speciale cum Antonio Günthero Comite Oldenburg. adhuc manet, quanquam à Danis, qui Comitatum Oldenburg. jure successionis hereditariæ nunc tenent, aliquando illa fuerat occupata. Vid. Ubbo Emmius in Histor. Fris. nobiliss. Winkelmannus in Notit. Westfaliæ, itemque Auctor illustriss. Monumentorum Paderborn. e *Comitatus Schaumburgicus* dimidius Bieccenburgensi subest comiti; f Lippicus suæ Comitum familiæ vetustissimæ totus, Schwalenburgicus vicinus ex parte solum, g Pirmontanus cum castro suo Comiti Waldeccensi uno Luide oppido excepto, quod ad Paderbornensem Episcopum pervenit: Acidulæ ibi claræ ex A. 5340. fontis sacri nomine (*der H. Brunu*) & concursu hominum frequentissimo; quod ex MSto Henrici de Hervordia Codice liquet. h *Ducatus Clivia post* ultimam A. 1666. transactionem cum Marcano & Ravensburgico Comitatu, Dynastia itidem Ravensteinensi *ad Electores Braudenburgicos* nunc pertinet; Quibus etiam urbes cæteræ fœderatæ quondam Belgio subjectæ ex A. 1673. subsunt.

BUNONIS.

γ i *Cella* ad Alleræ & Fuhsæ confluentes munita arcem habet splendidam. δ

δ k *Danneberga* opidum ad Jetze olim suos habuit Comites; at jam pridem Ducibus Luneburgensibus paruit: arx ejus antiqua, quod circumjacentes regiones lattociniis redderet infestas, olim diruta est. Opida præterea in eo Ducatu celebriora sunt l *Harburgum* cum castro munitissimo, ad Albim è regione Hamburgi: m *Winsena* ad Luham cum arce: n *Ulzena*, o *Gifhornia* cum arce munita ad Alleræ & Isæ confluentes; *Borchdorp* & *Walsrade*.

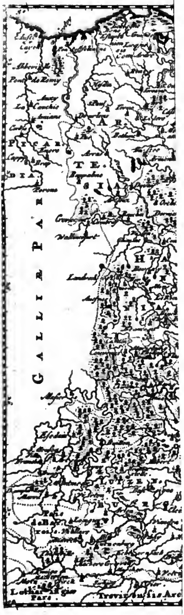
ε p *Archiepiscopatus Bremensis* & *Episcopatus Verdensis* titulo Ducatuum per pacificationem Monasteriensem cesserunt regno Sueciæ, verum anno 1676. eodem pulsi sunt. Uterque Luneburgensi Ducatui ad Occasum solstitialem æstivum conterminus est; *Bremensis* fere intra Visurgim & Albim ad mare usque Germanicum se extendens rigatur, præter q *Visurgim*, *Essa*, *Wemma*, *Zwinga* & *Oesta* fluminibus. (* Utraque Ditio Suecis erepta, per Danos Hanoverano Electori tradita.)

ζ r *Brema* urbs tempore belli Smalcaldici, cujus

a Brema. b Saxonia vetus duplex. c Frisia otientalis. d Jeverana Dynastia. e Comitatus Schaumburg. f Lippicus. g Pirmontanus. h Ducat. Clviæ. i Cella. k Dannenberga. l Harburgum. m Winsena. n Ulzena. o Gifhornia p Ducatus Bremensis limites. q Flumina. r Brema.

(*1 Oppidum probe munitum, & Palatio Anno 1485. condito decoratum. *Ed. Lond.* (*Melius *Zell* scribitur; unius è Luneburgensi familiâ lineæ quondam sedes, quæ desiit. Ultimi Ducis filia Hanoverano Electori eidemque Georgio I. Britanniæ Regi nupsit, cui Principem qui nunc Valliæ princeps audit, peperit; ac prædicto Regi titulo Hereditatis hunc Ducatum attulit.)

(*2 Nunc Electori Hanoverano paret. Nomen habet a monte Abietibus consito. Abies Germanis superioribus *Thanne*, inferioribus *Danne*, mons vero *Berg*.

G A L L I Æ P A R
A R T E S I A
Lotharingiæ Pars
Abbeville
Amiens
Arras

men, civitas egregia & magnifica, Emporiumque haud ignobile, Visurgi fluvio navium appulsum commodante (*1). ¤ *Stade*, opidum prope Albim. § *Verden* & *Bremerförde*, arx cum vico, Archiepiscoporum Bremensium sedes est. Stada.

III. ‡ *Frisia Orientalis*, *Oost-Friesland*, alio nomine *Comitatus Embdanus* nuncupatur, à capite suo ¤ *Embda*, (*2) *Emden:* Frisia Orientalis. Embda.

cujus fœderis erat socia, instinctu Episcopi sui frustra fuit obsessa. Ad Reformatorum partes postea inducta est. Quæ nuper minus prospere gessit, nota sunt & pervulgata. Gymnasio quoque celebris est. *c*

HEKELII.

b Ubi sedet hodiè *Georgius Wilhelmus*, Dux fortis & magnanimus. Ecclesiæ ibid. præest summâ cum laude *Joachimus Hildebrandus*, Vir in Antiquitate Ecclesiasticâ egregiè versatus; sed Scholæ modo simili *Ludolphus Georgius Lundenius*, Amicus meus singularis.

c Superintendens Generalis Suecico-Euangelicus superiori anno constitutus est *Diecmannus*, vir magni & expoliti judicii.

BUNONIS.

¤ a *Stada* ad Zwingam fl. operibus satis munita, anno superiori fortuito incendio fere tota periit, jam fere restituta. *d*

§ b *Bremerforda* arx haud longe ab Oesta fl. à Danis nuper capta; Sed per pacem Rotschildensem Suecis reddita est. Tractus ille, qui inter Oestam & Zwingam est, appellatur c *das Keydinger Land*; ubi opida *Himmelport* & *Nyenhus* ad Oestæ & Albis confluentes. Inde tractus conterminus *Terra Hadela* vulgo d *das Hadeler-Land* est in ditione Ducum Saxoniæ Lauenburgicæ, in qua *Ottendorf*. Ad Hamburgenses etiam pertinet præfectura cum arce *Ritzenbüttel*. Hinc porro sequitur tractus ad litus maris Germanici & Visurgis ostia pertingens vulgo *das* e *Land zu Wursten* dictus; ac inde f *das Viehland*. *Boxdehuda* opidum haud vulgariter munitum interluitur Esta fl. *Ottersberga* ad Wemmam fl. aliquot milliaribus Brema distat. g *Ducatus Verdensis* continetur Luneburgensi & Bremensi Ducatibus ac Comitatu Hoja: Rigatur Allera & Wemma fluminibus. Opida hic sunt *Vehrden* ad Alleram; unde Episcopatui nomen: & *Rotenburgum* ad Wemmam.

‡ h *Frisia Orientalis*, à Comitatu Oldenburgensi ad mare usque Germanicum porrigitur.

¤ i *Embda* haud longe ab Amasis ostio sita est, ad eum maris sinum, quem accolæ à fluctuum rabie, *den Dollert* vocant. Præter *Auricum* e hic sunt opida *Norden*; *Leer*; haud longe à Sœstæ & Amasis confluentibus. *Stickhusen* est arx ad Sœstam benè munita. Dominia quoque habet cum opidis *Esens* & *Witmunde*. Ibidem quoque ad mare est tractus vulgò *das* k *Jever-Land* dictus, in quo opidum *Jever*. Sed est in ditione Comitis Oldenburgensis.

HEKELII.

d Pastor Primarius ad *Div. Cosm. & Damiani* hodiè est *Samuel Baldovius*, magni

 Parentis

a Stada. b Bremerforda. c Keydinger-Land. d Hadeler-Land. e Würster-Land. f Viehland. g Ducatus Verdensis. h Frisia Orientalis. i Embda. k Jever Land.

(*1 Sunt qui Oppidum hoc Φαβίρανον Ptolemæi esse putant. Immunitatibus primùm ab Henrico V. Cæsare donata An. 1111. propter res prospere gestas bello sacro, uti vocatur. Jactant autem privilegia a Carolo Magno concessa, in cujus rei testimonium statuam Rolandinam in foro positam extant. Rolandus ille Gigas fuisse fertur, & nepos Caroli M. cui operam fortem & fidelem in Saxonibus subigendis præstitit. Goldastus autem Rolandum sive Rulandum nomen appellativum putat, Jurisdictionem in urbibus ad Imperii confinia sitis concessam denotans. Brema nunc inter urbes Imperiales, sive liberas, numeratur. *Ed. Lond.*)

(*2 Urbs nunc ampla, dives, probe culta, probe munita, commercio & Civium virtute bellica celebris. Ubboni Emmio Oculus est Frisiæ Orientalis. (*Ed. Lond.*)

Auricum. *den:* urbe haud equidem ampla; at portu celeberrimo. *Auricum*, *Aurick*, Comitum sedes est.

Westfalia. IV. λ *Westfalia* satis ampla regio, gregibus quam hominibus alendis benignior est; silvis horrida, ac paludibus crebris fœda, veterem illam Germaniam referre videtur. Episcopatibus & Comitatibus frequentibus distinguitur. Episcopatus sunt; μ *Monasteriensis*, ν *Paterbornensis*, ξ *Mindensis*, ο *Osna-*

Parentis Filius, Theologus pius, solers, candidus ac omninò humilis, mihique amicissimus, cui vitam longævam ac prosperam toto pectore apprecor.

ο Sive Aselingam.

BUNONIS.

λ a *Westfalia* f habet ab Ortu Visurgim ε; à Septemtrione Comitatum Zurphaniæ, Trans-Isalaniam & Dominium Groeningense: ab Occasu Ducatum Cliviæ & Montium: à Meridie Hassiam & Waldeccensem & Nassoviensem Comitatus. Fluvii istius provinciæ præcipui sunt *Visurgis*, *Amasis*, qui mediam fere secat; *Lupia*, *Rhura*, qui paulo infra Duisburgum ad opidum Roerort in Rhenum se effundit; *Hasa* ad *Meppen* opidum benè munitum in Amasin se exonerans; & *Honsa* infra Bremam in Visurgim illabens. Nomine *Ducatus Westfaliæ* & *Angria* notatur, quicquid ditionum Archiepiscopus Coloniensis in Westfalia obtinuit, quum Henricus Leo proscriberetur. In eo sunt *Arnsberga*, *Stadberga*, *Winterberg*, *Halemberg*, *Droshagen*, *Attendorn*, *Oldendorp*, *Molheim*, *Arnruchte*, *Belick*, *Kaldehard*. *Angria* est in Comitatu Revensburgensi, prope Herfurtum, olim totius regionis primaria arx, à qua *Angria Ducatus* nomen hodie mansit.

μ b *Monasteriensis Episcopatus* longo tractu à Lupia fl. per mediam ferè Westfaliam usque ad Comitatus Oldenburgensis & Frisiæ Orientalis limites excurrit. Episcopatus hujus caput est c *Monasterium* ad Aa fl. quod superiori seculo Anabaptistæ auctoribus *Johanne Leidensi* sartore & *Knipperdollingio* oppresserunt. Pace inter Imperatorem Rom. & fœderatos anno 1648. ibidem composita præcipuè nobile. Nuper etiam ab Episcopo suo hæc urbs magnopere afflicta obsidionem fortiter sustinuit; ac necessitate compulsa Hæreticorum, quos habent, imploravit auxilium: sed tamen demum anno 1661. coacta est Episcopo suo sese submittere, militemque recipere. Ille castellum, ad opidanos in officio retinendos, urbi imposuit: opida hic sunt *Dorsten*, *Tellig*, *Sendenhorst*, *Borken*, *Coesfeld*, *Warendorp*, *Halteren &c.* b

ν d *Episcopatus Paderbornensis* confines habet Ducatum Westfaliæ; Comitatum Waldeccensem, Landgraviatum Hassiæ, Ducatum Brunsvicensem, territorium Lemgoviense & Comitatum Riedbergensem. Ejus caput est e *Paderborna*: Opida porrò habet *Niehusz*, *Drieberg*, *Brackel* & *Warburg*. Eidem Episcopatui versus Ducatum Brunsvicensem ad Visurgim, haud longè ab opido *Hoexter* adjacet *Corbeja* monasterium celebre; quod aliquot seculis velut Seminarium fuit Episcoporum Saxoniæ; ex quo *Ansgarius*, primus Hamburgensis Episcopus, qui per vicinas gentes, Daniam quoque & Sueciam Euangelium propagavit, & successores illius *S. Rembertus*, *Adelwardus*, *Hojerus*, ad docendas Ecclesias vocati sunt: *Winduchindus* seu *Windichinus*, qui de gestis Saxonum tres scripsit libros; item de gestis Ottonis I. monachus fuit Corbejensis. In claris scriptoribus etiam memoratur *Sigebertus Corbejensis*. Superioris seculi anno 17. primi quinque Annalium libri *Corn. Taciti* f Corbejæ à quæstore Pontificio fuere inventi, qui eos ad Leonem X. detulit, ac ἀντιδώρου loco quingentos accepit aureos. *Lipsius*. i

ξ g *Episcopatus Mindensis* continetur Episcopatu Osnabrugensi, Comitatu Hojensi, & Schauenburgico, territorio Lemgoviensi: & Comitatu Ravensbergensi. Ejus caput est *Minden* ad Visurgim opidum bene munitum, omnem hunc Episcopatum hodie tenet

a Westfaliæ Termini & Flumina. b Episcopatus Monasteriensis. c Monasterium. d Episcopatus Paderbornensis. e Paderborna. f Corbeja. g Episcopatus Mindensis.

a Osnabrugiensis, *π Verdensis.* *Monasterium*, *Münster*, caput totius Westfaliæ, nobilis & magnifica civitas in amœnissimis agris sita, annis superioribus Anabaptistarum lymphatico regno celebris (*1). Secunda à Monasterio Westfalicarum est *ρ Susatum*, *Soest*, nulla re, quam amplitudine sua clara. Deinde *σ Tremonia*, *Dortmund*, *Minden* (*2), *Osenbrugge* (*3), *Paderborn*, cultorum frequentes sunt urbes. Comitatus nobiliores

Monasterium. Susatum. Tremonia. Minden. Osnabruga. Paderborna.

tenet Elector Brandenburgicus titulo Ducatus. Opida hie porrò sunt *Petershagen* ad Visurgim; *Schulteberg*, *Lubbeke*, *Renneberg*, *Himmelrick*, & *Bargen*.

HEKELII.

f Nonnullis vera & antiqua *Saxonia* dicta.

g S. *Viseram*.

h Ex hâc Diœcesi, & quidem è Pago *Heck* prope *Horstmariam* ortus est *Alexander Hegius*, Ludi *Daventriensis* Moderator, *Des. Erasmi Roterod.* Præceptor, & *Davidis Chytrai* elogio primus Litterarum amœniorum instaurator.

i Vivit hodiè in *Monasterio Corbejensi* quoque Medicus ac Polyhistor celeberrimus. *Christ. Francisc. Paullini*, qui de CANE *Tractatum Singularem* erudito Orbi promisit. (* At, quæso, quænam est dementia hominem celebrare, quod tractatum *de Cane* promiserit, & interim scripta doctissima quæ edidit, reticere! inter cetera Christiani Francisci Paullini opera habemus theatrum illustrium Virorum Corbeiæ Saxonicæ. 4. Jenæ, anno 1686. sed quid illud Scriptum vel alia ad enucleandum vel perficiendum Cluvetianum opus? bonus Hekelius ideò unicè calamum videtur sumsisse, ut notorum, ignotorumque hominum supervacaneam seriem popello venditaret; & ut eruditos quam plurimos, saltem nomine, cognovisse crederetur; quod ineptum.)

BUNONIS.

o a Episcopatus Osnabrugensis metropolis est b *Offenbruga*, seu *Osnabruga* in valle amœna ad Hasam fl sita, præcipuè pace anno 1648. ibidem composita nobilis. Opida præterea hic sunt *Iburg* sedes Episcopi; *Meile*, *Henteburg*, *Quakenborn*, *Forstenow*.

π De *Episcopatu Verdensi* hoc ipso capite dictum est.

ρ Susatum est in extrema parte Comitatus Marcani, qua Ducatus Westfaliæ & Comitatus Lippiensis coëunt.

σ c Tremonia in Comitatu Marcano inter Lupiam & Ruram ferè intermedia Gymnasium habet celebre, cui nuper præfuit *Christopherus Scheiblerus*.

a Episcopatus Osnabrugensis. b Offenbruga. c Tremonia.

(*1) Urbs Imperialis usque ad An. 1661, quo ab Episcopo Galeno de Bernard homine animo vafro & bellicoso oppressa fuit. Urbs arte & natura optimè munita: 5 Templa collegiata numerat, & Academiam Jesuitarum celebrem jactat. (* Sic *Editor Londinensis.*) Episcopus Monasteriensis non fuit *Galenus de Bernard*; sed *Bernardus de Galen*, non vafro animo, sed politico, nisi dixeris idem esse vafrum & politicum, quod si quis vir bonus affirmaverit, litem non movebo.

(*2) Urbs anseatica, ampla, dives, nitida, & bene munita, a Cæsareis An. 1628. expugnata, & a Duce Brunvicensi An. 1634. olim Episcopalis, at nunc Regi Borussorum sub Principatus titulo paret. (*Ed. Lond.*)

(*3) Urbs antiqua, munita ædibus publicis, cerevisiæ, & panni lintei præstantia spectabilis, & Conventu inter Cæsarem & Suecum, An. 1648, clara. Cives partim Pontificii, partim Lutherani, & per vices reguntur a Principe reformato, & Pontificio. Reformati e familia Brunsvicensi eliguntur. *Ed. Lond.* (* Hæc urbs vulgò *Osnabrug.*)

biliores sunt, τ *Marck*, υ *Oldenburg*, φ *Delmenhorst*, χ *Bentheim*, ψ *Arnsberg*, ω *Lingen*, α *Tecklenburg*, β *Waldeck*, &c. *Lingen* opidum est munitissimum (*1).

V. γ Cli-

BUNONIS.

τ a *Marca Comitatus* concluditur inter Lupiam fl. Episcopatum Monasteriensem, & Ducatus Cliviæ, Montium & Westfaliæ. Fluviis alluitur & perluitur Lupia, Ruhra & Aura. Opida hic sunt *Unna* haud longè à Ruhra: *Hammona* ad Lupiæ & Dunckeri confluentes. *Werdena* ad Ruhram Abbatia nobilis est. *Lippia die Lipstadt*.

υ In *Comitatu* b *Oldenburgensi* est opidum *Oldenburg* ad Hontam fl. k

φ c In *Comitatu Delmenhorst* est *Delmenhorst* ad fl. *Delmen*.

χ d *Benthemensis Comitatus* caput est *Benthem*.

ψ e *Arensbergensis Arensberga* haud longè à Ruhra sita.

ω f *Lingen* ad Amasin, olim fuit Comitum *Tecklenburgensium* sedes.

α g Cujus caput est *Tecklenborg*. Haud longe infra *Lingen* est *Meppen* opidum munitissimum, quod Palatinis bellum restaurantibus venditum, sed paulo post stratagemate receptum est.

β h *Comitatus Waldeccensis* continetur finibus Hassiæ, Episcopatus Coloniensis & Paderbornensis. Opida præcipua sunt *Waldeck*, *Cerbach*, *Wildungen* acidulis nobile, *Mengeringhausen* & *Landau*. Hunc Comitatum l ad *Westfaliam* referri nunquam pro suo jure concedent Hassiæ Landgravii: qui aliàs ad Superiorem Circulum Rhenanum pertinebat. Ad Westfaliam quoque pertinent Comitatus sequentes: i *Comitatus Diepholtz* habens ab Oriente Comitatum Hoyensem; à Meridie Ducatum Mindensem, & Episcopatum Osnabrugensem: ab Occidente Episcopatum Monasteriensem: à Septemtrione Comitatum Oldenburgensem atque Delmenhorstensem & partem Ducatus Bremensis. In eo sunt opidula *Diepholtz*, *Lenenforde*, *Barnsdorf* & *Carnow*: itemque lacus per Westfaliam celebris vulgò *Dammel* dictus. Paret omnis hic Ducatus Luneburgensium Duci. k Comitatus Hoyensis habet ab Ortu Ducatum Brunsvicensem & Luneburgensem; à Septemtrione Verdensem & Bremensem; ab Occidente Comitatum Diepholtz; & à Meridie Ducatum Mindensem. Dividitur in Comitatum *Superiorem* & *Inferiorem*; ejus caput est l *Nieuburg* opidum munitissimum in nupero bello clarum. Sunt hic præterea opidula *Hoya*, *Bukken*, *Libenau*, *Bruchhausen*, *Sick*, *Steigeberg*, *Siedenburg* & *Diepenau*. Et hic Comitatus est in ditione Ducum Brunsvicensium & Luneburgensium. m *Comitatus Ravensburg*, ab arce *Ravensburg* appellatus, habet opida *Engern*, *Bielefeldiam*, *Herfordiam* & *Vlothoviam*. n *Comitatus Schauenburgensis*, ubi *Schauenburg*, *Stadthagen*, & *Rintela* Academiâ nobilis m: qui ferè totus per nuperam pacificationem cessit Hassiæ Landgravio. o *Comitatus Lippe*, ubi *Lippia die Lipstadt* ad Lupiam supra etiam memorata, diversorum Dominorum. p *Lemgovia*, ad Pegam fl. *Ufelen*, *Blomberg*, *Dietmelle*, quod Cluverio est q *Teutoburgum*; alius tamen putatur esse *Duysburg* ad Ruram. Eidem illi Comitatui adhæret Comitatus r *Pyrmond*, ubi opidum *Pyrmond*, in cujus vicinia sunt acidulæ & Comitatus ſ *Spiegelberg*. In Westfalia demum quoque est Comitatus *Riedberg*; cujus opidum t *Riedberg*, Westphalum se esse profitetur *Joh. Lewenclavius*.

HEKELII.

k *Ant. Guntheri Heshusii*, *Otton.* & *Lüderi Menkeniorum* Patria est omnino clara ac celebris.

l Quem

a Marca Comitatus. b Oldenburgensis Com. c Comitatus Delmenhorst. d Comitatus Benthemensis. e Arensbergensis. f Lingen. g Tecklenborg. h Waldeccensis Comitatus. i Diepholtz Comitatus. k Comitatus Hoya. l Nieuburg. m Ravensburg Comitatus. n Schauenburgensis Comitatus. o Lippe Comitatus. p Lemgovia. q Teutoburgum. r Pyrmond. ſ Spiegelberg. t Riedberg.

(*1) Cives sunt Calviniani. Oppidum ad Familiam Arausionensem pertinet. *Ed. Lond.* (* Pertinuit; at post mortem Guillelmi III. ad Regem Borussiæ devenit. Comitatus Valdecensis non ita dudum in Principatûs titulum mutatus est.

V. γ Clivia, ad utramque Rheni ripam porrecta, à δ *Clivis* (* 1) capite totius Ducatus cognominatur: junctaque est Juliacensi Ducatui. *Colles* sive *Clivi*, in quibus condita, nomen urbi præbuisse, vulgò putantur. At clarissima omnium est ε *Vesalia*, *Wesel* (* 2), secunda Emeriacum, ζ *Emmerick*, η *Santen* (* 3), antiquitatum Romanarum reliquiis priscum originem claritatemque indicat. θ *Mours* (* rectius *Mœurs*) Comitatus titulo insignitum opidum, munimine maximè clarum est. Clivia. Cleve. Vesalia. Emmerick. Santen. Mours.

VI. ι *Montensis Ducatus* Cliviensi Ducatui conterminus est, vulgò

l Quem *Conr. Sam. Schurtzfleisch*, accuratissimus seculi hujus Historicus, Amicus meus venerandus, Patriam suam agnoscit, & famâ suâ Illustri magis magisque Illustrem reddit.

m In quâ *Jo. Otto Henckelius*, Fautor meus magnus, claret.

BUNONIS.

γ a *Ducatus Clivia* ab una parte conterminam habet Westfaliam, & Archiepiscopatum Coloniensem & Monasteriensem: ab altera Geldriam, Comitatum Mursensem & Zutphaniæ. Rigatur Rhura, Lupia, Isala, Nersa & Rheno, qui hunc Ducatum ferè medium secat. (* Dudum proprios duces habuit; nunc Borussorum regi subest. »

δ b *Clivia* haud procul à castro Schenkiano jacens Electori Brandeburgico paret.

ε c *Vesalia* haud longè à Rheni ripa benè munita à Fœderatis Belgis, anno 1629. strategemate capta est.

ζ d *Emmerick* est ad dextram Rheni ripam.

η e *Santen* aliquot milliaribus infra Vesaliam haud longè à sinistra Rheni ripa jacet.

θ f *Mursia* Comitatus ad Auriacos Principes pervenit, quum anno 1600. Æmilia Comes moriens hæredem instituisset Mauritium Auriacum. Haud procul *Moursia* seu *Mursia* opido vicus est, vulgò *Asburg*, in cujus agro multæ repertæ antiquitatum Rom. Reliquiæ, indicant hoc esse g *Asciburgum* Taciti. Sunt præterea in eo Ducatu opida, h *Duysburg* haud longè à Rhura & Rheni confluentibus: i *Rees* supra Emmerick ad dextram Rheni ripam. k *Burick* è regione Vesaliæ. l *Goch* ad Neersam; m *Calcar*, & n *Gennep* à Belgis fœderatis anno 1644. captum.

ι o *Ducatus Montensis* ferè omnis continetur finibus Westfaliæ, Cliviæ, Coloniensis Episcopatus, & Comitatus Marcani. Rigatur Wippera, Akera, Siegâ & Dusellâ.

HEKELII.

n Aliàs ipsa Regio bono & salubri aëre gaudet, & agro utcunque fertili frumenti, pascuis-

a Cliviæ Ducatus limites & Flumina. b Clivia. c Vesalia. d Emmerick. e Santen. f Mours. g Asciburgum Taciti. h Duysburg. i Rees. k Burick. l Goch. m Calcar. n Gennep. o Ducatus Montensis.

(* 1) Colonia Ulpia Trajana, Cluv. Palatio antiquo, Architectura Gothica, ædibus Nobilium decorata. Eumenius Rhetor traditur hic Artem oratoriam tempore Julii Cæsaris docuisse. Unde Controversia celebris inter Lipsium & Pighium, altero negante, altero affirmante. vivario & sylva nobili supra montem, unde prospectus totius Germaniæ amœnissimus, insignis. (*Ed. Lond.*)

(* 2) Totius Ducatus munitissima, & ex Anseaticis una. Regi Boruscorum nunc paret. (*Ed. Lond.*)

(* 3) Cluverio, vetera Castra Taciti, ubi Julius Cæsar aliquando habitabat. Legionis Thebææ hic internecioni datæ fabula etiam celebris. (*Ed. Lond.*)

vulgò *Berg*, cujus caput ^x *Düſſeldorp* (*1), opidum cum arce, Ducum Juliaci, Cliviæ & Bergæ ſedes.

paſcuiſque læto. Tophi Lapides heic ingenti copiâ colliguntur, ex quibus cementum conficitur, unde ingenti lucro eos *Brabantis* vendunt.

BUNONIS.

x a *Duſſeldorp* Duſella fl. perluitur, qui deinde in Rheuum ſe effundit. Sunt hic porro b *Sieburgum* ad Siegam fl. Abbatiâ celebre: c *Mulheim* in dextra Rheni ripa Coloniæ vicinum, cujus cœptæ munitiones à Spinola anno 1614. dejectæ ſunt: d *Keyſerswerda* ad Rhenum, haud longè à finibus Ducatus Cliviæ: e *Blanckenburgum*, ad Sigam: f *Sollingen: Elverfeld: Gerrisheim &c.*

a Duſſeldorp. b Sieburg. c Mulheim. d Keyſerswerda. e Blanckenburg. f Sollingen.

(*1) Olim Imperialis, urbs ampla, bene munita, lauta, & Annonæ commercio clara, (*Ed. Lond.*)

CAP. XVI.

Haſſia, Wetteravia, Buchovia, Thuringia. 1

I.

Haſſia. α *Haſſia** Landgraviatus, Comitatus in ſe habet nobiles hos: β *Catze-*

BUNONIS.

α a *Haſſia* à, cum terris quibuſdam ad eam pertinentibus, fines habet ab Oriente Thuringiam: à Septemtrione Ducatum Brunſvicenſem & Weſtfaliam: ab Occidente Epiſcopatum Moguntinum, Trevirenſem, & Palatinatum Electoralem: à Meridie Franconiam & Palatinatum *b* Rigatur *Rheno, Fulda, Ederâ, Lano & Werra.* b *Haſſia* propriè *dicta* dividitur in *Superiorem & Inferiorem.* c *Superior* dicitur, quæ Franconiam & Electorum provincias attingit.

HEKELII.

a Montana quippe Regio.

b Terra ipſa rerum ad humanum uſum neceſſariarum eſt affluens, tametſi Vinum non ferat, niſi prope *Rhenum*, & mittit Lanam ſat copioſe.

REISKII.

1 Haſſia olim cum Thuringia unum Landgraviatum conſtituit ex A. 1130. quo Lotharius Imp. Ludovicum generum ſuum Thuringiæ Landgravium creavit. Hujus progenies in Ludovico & Henrico Raſpone fratribus deficiens A. 1249. ſucceſſionem atque diviſionem novam intulit. Henricus enim Brabantinus, adhuc infans, è Sophia Ludovici filia natus, Haſſiam; Henricus vero illuſtris, & Miſniæ Marchio, ex Juditha Raſponis filia ortus, Thuringiam ſibi vendicavit, cum eaque Saxoniæ Palatinatum. Inde bellum, quod exarſerat hac diviſione componebatur, & confraternitate domi utriusque per mutuam ſucceſſionem inita. Haſſia poſthac A. 1557. Comitatu Catzenellenbogenſi auctior Ditſamum Naſſoviis ceſſit: Sed A. 1648. per pacem Monaſterienſem auctus longe majores habuit. Wetteravia multis Comitatibus diſtincta Comites Imperii Wetteravicos complectitur, in iisque illuſtriſſimos Comites Ruthenos, dominos de Plavia. Buchovia vel Buchaw à fagis dicta, ſylvis

a Haſſiæ limites & Flumina. b Haſſia. c Superior.

(* *Haſſi* populus, nomen idem ac *Chatti*, facilis fuit mutatio Elementi T in D.)

[β] *Catzenelnbogen*, [γ] *Dietz*, *Ziegenhaim* & [δ] *Nidda*; caput provinciæ est Castellum Cattorum, sive ut vulgò nunc usurpatur, *Cassella*, *Cassel* (*1), lauta sanè civitas cum splendida arce, Landgraviorum [ε] sedes. Secunda est [e] *Marpurgium* [d] (*2), literarum

sylvis horrida, sed cœnobio Fuldensi cultum & famam celeberrimam consecuta. Vid. Prower. in antiquit. Fuldens. Thuringia quondam suis regibus & Francis aliquandiu, posthac Landgraviis Comitibusque multis, quorum stemmata defecerunt, nunc Archiepiscopo Moguntino, Electori, & Ducibus Saxoniæ, Comitumque & Baronum adhuc superstitum ditioni subdita, frumento, vino & omni ad victum copia, nec non Academiis scholisque pluribus efflorescit. Erfordia ex vetustis iisque Francicis originibus non castello solum Merwisburg, sed molentino ad vada Geræ structo & molitoris nomine Erphesfurd adhuc viget: Urbs ampla suosque periodos passa, nunc castrum in monte Petrino conditum libertatis veteris quasi frenum Archiepiscopus Moguntinus imposuit: Historiam Thuringicam Doct. Sagittarius accurata opera; Erfordiensem Judenus non eadem exhibuit, in qua plus studii ex MStis editisque codicibus requiras. Gotham hujusque memorabilia idem Sagittarius dedit arcemque novam Friedenstein cum Grimmensteinio commutatam A. 1643. absolutam. Ducatus Coburgicus Sereniss. Ducibus Coburgicis Gothanæ familiæ subest, quondam Altenburgicæ: Nunquam vero, quod sciam, ad Comitatum Hennebergensem pertinuit. Pars tamen hujus Comitatus facta divisione Coburgensi, Ducatui accesserat. De Comitatibus Schwartzburgicis Rudolpho-Politano, Arnstadiensi, & Sondershusano dici pro dignitate breviter non potest. Quis ignorat Rudolphum ex hac familia Cæsarem creatum.

BUNONIS.

β In ea est Comitatus [a] *Cattimelibocensis*, *die Grafsschaft Catzen-Elnbogen*, ab arce *Katz* & opido *Elnbogen*, nomen habens: in eo [b] *Darmstadium* in confinio silvæ Ottonis, *des Odenwalds* [c], & Comitatus Erpach, ejusque tractus, qui vulgò *die Bergstrasse* dicitur splendida arce & Landgraviorum sede nobilitatum. [c] *Russelsheim* castrum ad Mœnum munitissimum, opidum [d] *S. Goari*, *S. Gwer* ad Rhenum cum arce validâ *Rheinfelsen*, inter Vesaliam Superiorem & Boppart. [e] *Braubach* ad Rhenum; [f] *Schwalbachia* acidulis celebris, aliquot milliaribus Francofurto distans. Dominium [g] *Epstein*: [h] *Wisbaden* thermis celebre. Moguntiæ cui asscribitur, vicina est *Henrichia* terra, vulgo *der Heirich*.

γ [i] In *Comitatu Diezensi* est opidum *Dieza* ad Lanum; [k] *Empsa* thermis nobilis. *Ringoja* tractus, qui paret Archiepiscopo Moguntino.

δ [l] *Nidda* ad fluvium cognominem, unde Comitatui nomen mansit.

ε In [m] *Principatu ad Lanum* est [n] *Marpurgum* ad Lanum, arce, Landgraviorum sede, & Academiâ à *Philippo Landgravio* anno 1526. condita clarum. *f*

HEKELII.

c *Reformatæ Religionis.*

d A *Ptolemæo* AMISIA vocatum.

e Ubi nuper docuit *Balthasar Menzerus*, Fil.

f *Elenchus Proff. huj. Academiæ*, qui ab Annô CHR. M. D. XXVI. à primâ nempe ejus fundatione, usque ad A. M. D. LXXXIII. ibid. præclarè docuerunt, à *Petrô Nigidio*, Seniore, metricè est conscriptus, & litteris *Egenolfianis* publicè lucidatus Ao. 91. ejusd.

Kk Sec.

a Comitatus Cattimelibocensis. b Darmstadium. c Russelsheim. d S. Gwer e Braubach. f Schwalbach. g Epstein. h Wisbaden. i Comitatus Diezensis. k Empsa. l Nidda Comit. m Principatus ad Lanum. n Marpurgum.

(*1) Urbs optime munita, ampla, Gymnasio decorata, lanæ & annonæ commercio celebris. (*Ed. Lond.*)

(*2) Tribunali unde jus toti Regioni dicitur, insignis. Academia hic inter totius Germaniæ florentissimas locum habet. Urbs etiam optime munita & lauta, Landgravio Cassellensi subest. (*Ed. Lond.*)

terarum studiis maximè clara. ζ *Giessen* (*1) munitissimum totius Provinciæ opidum.

Wetteravia, die Wetterau.

II. Inter Hassiam ac Rhenum fluvium est η *Wetteravia*, regio, quam maximè nobilitat nobilissimus θ *Comitatus Nassovicus*;

Sec. in 8. f. Sic ejusd. *Asademia* SOLENNIA Cassellis Ao. huj. Secul. 53. in 4. f. impressa sunt, & quidem *Jo. Hartm. Kormanno* autore. Nuper claruerunt partim, partim adhuc clarent *J. H. à Dauber*, *Joan. Heinius*, *Jo. Georg. Crocius*, *Chr. Frid. Crocius*, *Otto Henkelius*, *Jo. Georg. Henkelius*, *Lyriacus Entulus*, *Nicol. Bertheld.* pluresque Viri docti alii.

BUNONIS.

ζ a *Giessa* operibus munita & Academia à Ludovico Landgravio fundata & anno 1607. inauguratâ celebris g: b *Francoberga* ad Ederam, patria nostra, ubi metalli fodinæ: *Elfeldia*, *Butzbacum*, *Kirchain*, *Wettera opidulum*, *unde clarissimi Viri*, *ipsique Vulteji* sunt orti: *Homburgum an der Hohe*, Principum quoque sedes. c *Inferior Hassia*, Thuringiæ, Ducatui Brunsvicensi & Episcopatui Paderbornensi contermina, habet d *Cassellas* ad Fuldam, *Eschwege*, *Allendorff* ubi Salinæ: *Spangenberg*, *Homburg*, *Rotenburg* ad Fuldam: *Wanfriede*, *Godesberg*, *Zierenberg*, *Dreisam*, & munitissimum castrum e *Ziegenhainam*, unde Comitatus *Ziegenhain* nomen est. Smalcaldia fœdere Protestantium nobilis ad Hassiam quoque pertinet h. Porrò tota f *Abbatia Hirschfeldensis* cum opido *Hirschfeld* per pacificationem Monasteriensem cessit Hassiæ Landgraviis. In media fere Hassia sunt nonnulla loca, quæ Archiepiscopo Moguntino parent, g *Furslar*, *Amelburg* castrum munitum antiquo nomine *Amal*, unde & *Amalfried &c.* Aventin. *Neustadt*, *&c.*

η h *Wetteravia* tractus est in aditu Hassiæ Superioris inter Bincium amnem, Rhenum, Hassiam & Archiepiscopatum Coloniensem comprehensus, à fl. *Wetter* nomen habens. Quà ad fines Coloniensis Episcopatus & Ducatus Montensis pertingit, appellatur *der Westerwald*.

θ Continet *Wetteravia* multos Comitatus, ex quibus præcipuus i *Nassovicus* in plures minores divisus: k *Dillebergensis*, ubi *Dilleberga*, arx munitissima, *Herborna* Gymnasio *i* celebris; l *Solmensis*, ubi *Braunsfels*, m *Laubacensis*, n *Lichensis*, o *Hungensis*, p *Weilburgensis*, q *Witgensteinensis*, ubi arx *Witgenstein* ac opidum *Laszfe*. r *Ilsenburgensis & Budingensis*; ubi *Budinga* & *Offenbachium* opida. Et demum s *Hanoviensis* Comitatus, in quo *Hanovia* ad Bincium munitissima, frustra diu à Lambojo 1636. obsessa, ac demum stratagemate capta, ac vero suo domino restituta est k. Inter Mœnum & Nicrum est Comitatus t *Erpacensis*, ubi *Erpach* opidum. Urbes Imperii liberæ in Wetteravia sunt *Fridberga*, *Wetzlaria* Pseudo-Friderici olim perfugium: *Gelnhusa*, & *Francofurtum* suprà memoratum.

HEKELII.

g Hactenus amisi non sine magnâ Litteraturæ nobilioris jacturâ *Petrum Haberkernium & Jo. Nicol. Misterum*, Theologos Orthodoxos, Præceptores meos desideratissimos, porrò *Jo. Otton. Taborem*, *Jac. Le Bleu* & *Joan. Strauchium*, JCtos summos, *Jo. Cunr. Dietericum*, Philologum Illustrem, & *Joan. Weissium*, Philosophum acutissimum & Affinem meum honorandum. Sed ibidem adhuc clarent, & omni modestià atque fidelitate insignes sunt *Phil. Ludov. Hannekenius*, *Kilian. Rudrauf*, *David Christianus*, *David Clodius*, *Ant. Henr. Mollenbeccius*, *Frid. Nitzschius*, *Mich. Hegland*, *Laur. Stranssius*, *Henr. Phasianus* & utriusque Balthas. Mentzeri ex asse Nepos & Filius, quos Deus quàm diutissimè superstites esse velit.

h A

a Giessa. b Francoberga. c Inferior Hassia. d Cassellæ. e Ziegenhaina. f Hirschfeld. g Furslar. h Wetteravia. i Comitatus Nassovicus. k Dillebergensis. l Solmensis. m Laubacensis. n Lichensis. o Hungensis Comit. p Weiburgensis. q Witgensteinensis. r Ilsenburgensis & Budingensis. s Hanoviensis. t Erpacensis.

(*1) Armamentarium nobilissimum jactat. (*Ed. Lond.*)

vicus; unde decus illud gentis, Belgicæ Fœderatæ munimen ac gloria PRINCEPS MAURITIUS originem ducit. Comitatus Nassoricus.

III. Inter Hassiam, Franconiam atque Thuringiam media sita est regio [t] *Buchovia*, cujus caput [u] *Fulda*, opidum celebre, præstantissima Europæ, nedum Germaniæ, *Abbatia* insignitum (*1). Buchovia. die Buchow.

IV. *Thuringiæ* Landgraviatus omnium nobilissimus, inter Salam Visurgimque amneis protensus, familiæ Saxonicæ paret. Caput regionis est *Erfordia* [l], *Erfurt*, ingens urbs, & quasi Thuringia. Duringen. Erfordia.

h A *Melanchthone Vulcania Chalcis* dicitur, qs. æris fusio, vel officina æraria, sive fusoria.

i Et doctrinâ *Alstedianâ* atque *Pasorianâ*.

k Heic diversæ tolerantur Religionis homines, & claret inter Reformatos in Primis *Jo. Guilielm. von der Meulen.*

BUNONIS.

t a *Buchovia*, quibusdam *Fagonia* dicta, intra Thuringiæ, Franconiæ, Hassiæ & Wetteraviæ fines conclusa jacet.

u b *Fulda* opidum nomen habet à *Fulda* fl. qui illud interluit. Ibi S. Bonificii ossa quiescunt m. Habebat Bibliothecam locupletem, & manuscriptis codicibus refertam: qua non erat vetustior in Germania. *Abbas Fuldensis* est Imperii Princeps, & Abbatum reliquorum per Germaniam & Galliam primas atque Archi-Cancellarius Augustæ.

HEKELII.

l Hanc Urbem, quæ cum *Venetiis* circ. Ao. CHR. CCCCXXI. creditur esse condita, doctissimus *Werdenhagenius* Part. III. Tract. General. *Rerumpp. Hanseaticar.* c. VII. p. 229. seqq. sat studiosè ac commodè descripsit. ERFURTENSEM autem HISTORIAM edi curavit *Johannes Mauritius Gaudenius*, nomen & Electori *Moguntino* & Academiæ *Gerana* perquam amabile ac gratum, Ao. huj. Sec. 75. in 8. f. ubi non pauca sunt reperienda, quæ præstantissimis quoque Historicis possunt esse utilia. In hujus Urbis Academiâ inter THEOLOGOS Euangelicos olim fuêre incluti *Bartholomæus* Elsner, *Georg.* Grosschain, uterque *Zacharias* Hogelius, (Pat. np. & Fil.) *Jo. Matthias* Meyfart, *Jesaias* Silberschlag, *Nicolaus* Stengerus ac *Nicolaus* Zapffius; inter PHILOSOPHOS & PHILOLOGOS autem *Samuël* Boccius, *Liborius* Capsius, *Justus* Hekelius & *Christianus* Neubaur. Hodiè ibidem clarent inter THEOLOGOS Romano-Catholicos *Jo. Jodocus* atque *Joannes Andr.* Hunoldi, ut & *Henr. Laurentius* Pape; inter ICtos, præter magnum GUNDENIUM, *Jo. Herman* à Sode, *Dieter. Wilhelm.* Matthiæ, *Jo. Heinr.* Prükner, *Jo. Heinr* Meyer atque *Jo. Melch. Schmidt*, aliàs *Weissmantel.* Inter Medicos *Eccardus* Leichner, Academ. Sen. *Georg-Christoph.* Petri ab *Hartenfelsz*, inclutæ Reipublicæ Oppidanæ Quatuor-Vir splendidissimus, atque *Justus* Vesti; & tandem inter PHILOSOPHOS *Wilhelm. Arnold* Dieckhausen, *Hiob Ludolf* atque *Joannes* Sauermann. Sed vox pia, suavis, mansueta atque pura *Breithauptiana*, quam *Speneri* ac *Fritschii* nostri lubentissimè audiunt, *Ecclesiam Euangelicam* hodiè beat ac recreat. Non procul ab hâc Urbe situm est quoque TENSTADIUM, *Bacchoviorum*, *Pertuchiorum* ac *Sauliorum* familiis haud inclarum; attamen *Vulcano*, quod condolendum, sæpissime obnoxium, ubi Ecclesiam ac Ephoriam fideliter & gloriosè regit *Georgius Weissius*, Leucopetræus, Theologus & Philologus Scriptis & Virtute maximè insignis, mihique amicissimus.

m CAROLI M. Patria est.

a Buchovia. b Fulda.

(*1) A. S. Bonifacio An. 744. condita, & a multis postea Imperatoribus locupletata. (*Ed. Lond.*)

Vinaria. Gotha. quasi compendium totius provinciæ; Academia quondam clara (*1): & *Vinaria* (*2), *Weimar*, Principum sedes; urbs est amœnissima. Gotha cum diruta arce *Grimmensteyn*, Augusti Electoris obsidione arcisque eversione clara est (*3). Jena. Isenacum. Jena Musarum est domicilium (*4), *Isenacum*, *Eisenach* (*5), Ducum sedes est λ.

V. Præ-

BUNONIS.

λ a *Thuringia* termini longe absunt à ripis Visurgis, neque eò usque protenduntur. Habet autem Thuringia ab Oriente Misniam; à Septemtrione Ducatum Brunsvicensem n; ab Occidente Hassiam, à Meridie Franconiam. Rigatur *Sala*, *Werta*, *Unstrata*, *Ilma*, *Gera*, *Orla*. b *Erfordia* est ad Geram fl. Campana illa magna, cui nomen est Susannæ, etiam nota. Extra urbem in colle est arx S. Cyriaci, *die Cyriacks Burg*. Urbem illam, dum Cæsar & Imperii Ordines cum Turcis bellum gerunt, Elector Moguntinus o ope Gallorum obsedit, & ad deditionem faciendam vi adegit, anno 1664. Hic ex veteri instituto pistores quotannis die D. Marci panes munitos, *Marcesios* vulgò vocant, (qui exiguorum istorum orbiculorum, ex qualibus catenæ Nobilium conflantur, magnitudinem referunt) in memoriam illius famis, quæ anno 1438. Thuringiam ita pressit, ut panis istiusmodi minutus, cujus quantitas modo descripta, tribus in Thuringia usitatis nummis fuerit emptus. Gotha capta, ipsaque arx, multum licet deprecante Johanne Wilhelmo, solo æquata est anno 1567. *Grumbachius & Bruck* Cancellarius vivi in quatuor partes dissecti sunt; & *Johannes Fridericus Dux* Neustadium Austriæ abductus, ubi anno 1590. obiit. Sed tamen arx illa à Serenissimo Principe *Ernesto* restituta est; cujus auspiciis ipsum Gymnasium Gothanum p & bonæ literæ per Thuringiam florent q. d *Jena* ad Salam habet Academiam hodie florentissimam; licet nuper anno 1660. tumultu quodam haud parum fuisset afflicta. Anno 1548. r solenniter introducta est, quum jam ante decennium à *Joh. Friderico* fuisset instituta: qui verebatur, ne per librum *Interim* purior doctrina Religionis corrumperetur s. *Isenaco* t vicina est arx *Wartburg* v. Clariora porro ibi sunt opida, e *Nordhausen*, & f *Mulhausen* liberæ civitates Imperii: g *Orlamunda*, ad Salæ & Orlæ confluentes x: h *Salefeldia* stativis in nupero bello celebris y. Porro in Thuringia est Comitatus i *Gleichensis*; ubi antiqua arx *Gleichen*, Comitis illius bigami sedes z, & domicilium: opidum hic est *Ortusium*. *Carolus M.* in Thuringia circa Unstrutam fl. & Vargalah videtur natus. *Antiq. Fuld. Broweri.* Comitatus k *Stolbergensis*, ubi arx *Stolberg*; at *Ilfelda* cœnobium, cujus Scholam nobilitavit *Michaël Neander* Abbas Cœnobii & Rector Scholæ: & Comitatus Hohnstein, Brunsvicensis Ducatus pars est, quem Feudi jure tenent Comites Stolbergenses.

HEKELII.

n Et *Hercyniam* Sylvam.

o *Joan. Philippus.*

p Cui hodiè *Georgius Hessus*, Philologus præstans

a Thuringiæ limites. b Erfordia. c Gothana arx. d Jena. e Nordhausen. f Mulhausen. g Orlamunda. h Salefeldia. i Comitatus Gleichensis. k Stolbergensis.

(*1) Sunt qui Coloniæ Agrippinæ Civitatem hanc, propter amplitudinem & ædium splendorem æquiparant. (*Ed. Lond.*)

(*2) Ita ob vini commercium dicta; urbs ampla, nitida, & Ducis Bernardi, propter res feliciter in Bello superiori seculo gestas, Clarissimi natalibus nobilitata. (*Ed. Lond.*)

(*3) Glasti commercio nobilis. Sunt qui nomen a Gothis conditoribus ducunt. (*Ed. Lond.*)

(*4) Urbs amœna, probe munita, & Justi Lipsii educationem jactat. (*Ed. Lond.*)

(*5) Ducatus titulo insignita; Academiâ Anno 1555. conditâ & ferri commercio celebris. (*Ed. Lond.*)

V. Præterea est in hac provincia *Ducatus Coburgiensis*, cujus caput ᵘ *Coburgium* (*1), urbs cum egregia arce, Ducum

Coburgiensis Ducatus.

præstantissimus & verè mihi amicus, summâ cum laude ut olim *Wilkii*, *Wetzii* atque *Reyheri* præfuêre, præest.

q Hoc tempore sedet Gothæ DUX FRIDERICUS, ERNESTI PII hodiè Primogenitus, Princeps ac Heros inclytus ac omni clementiâ cæterisque Virtutibus omnibus, quæ Principem exornant, egregiè clarus. Senator ejus sanctior, isque fidelis, adhuc est *Ernestus Ludovicus Avemannus*, vir antiqui pectoris ac similis prudentiæ. Sed Præsul Ecclesiarum est *Adamus Tribbechorius*, Theologus pius, modestus ac summè eruditus, mihique faventissimus. Patria est τοῦ πάνυ THOMÆ REINESII, quem Orbis eruditus Statorem suum nuncupat.

r D. 2. Febr. electo primo Magnifico Rectore, *D. Joan. Schrötero*, Med. Prof. & Com. Poët Cæs.

s In hâc Academiâ post *Georg. Adamum Struvium*, totius *Germania* Lumen, splendent hodiè *Frideman Bechmann*, *Jo. Guil. Baser*, *Valent. Velthem*, *Nicolaus Christophorus Lynker*, *Jo. Volkmar Bechmann*, *Henr. Balth. Roth*, *Petrus Muller*, *Jo. Philipp. Slevogt*, *Rudolf*, *Wilh. Krausius*, *Georg. Wolfg. Wedelius*, *Aug. Henr. Faschius*, *Jo. Frischmuth*, *Erh. Weigelius*, *Casp. Posner*, *Casp. Sagittarius*, & *Georg. Schubartus*, *Jo. Andreas Schmidius*, meilitissimum meum Pectus, atque *Jo. Andreas Danzius*, Viri cujusvis Virtutis studiosissimi ac Exteris gratissimi. In Cathedrâ verò Ecclesiasticâ PAULI instar TARSENSIS, *Hildesheimio* legitimè avocatus, nunc iterum docet graviter ac suaviter *Georgius Goezius*, omnigenæ Litteraturæ Decus haud vulgare. Oppidula ad hanc Academiam spectantia sunt APOLDA & REMBDA, *Joannis Debelii* Patria, cujus Ecclesiæ & Diœcesi adhuc laudabiliter præest *Jo. Jacob Freisleben*, Compater meus sincerè colendus & honorandus.

t Ubi *Joannes Weisius* natus.

v Megalandri LUTHERI Pathmus.

x Ubi hodiè *Christoph. Henricus Loberus*, Philosophus acutissimus, laudabiliter in Ecclesia docet.

y Hodiè amplissima *Joannis Ernesti*, Ducis Saxoniæ vere gloriosi, Sedes est.

BUNONIS.

μ a *Coburgium* z jacet in Franconia a, & pertinet ad Comitatum Hennebergensem, de quo suprà dictum est. At b *Comitatus Schwartzenburgicus* in Thuringia est, nomen habens ab arce b *Schwartzenburg* c: Opida in eo clariora sunt c *Arnstad* ad Geram. d *Franckenhausen*, salinis & clade rusticorum anno 1525. Munzero duce tumultuantium, notum: *Sondershausen*, *Rudelstad*, *Lahra*, *Klettenburg*, *Leuterberg*.

HEKELII.

z Ubi ALBERTUS, Heroici animi ac summæ autoritatis Princeps, hoc tempore ex voto sedet.

a Et non in *Thuringiâ*, multò minùs *Hennebergici* Comitatus Pars est; sed potiùs splendidissima Ducum *Saxonicorum* Sedes; gloriosissimi CASIMIRI inprimis, qui Gymnasium, ubi præter *Wilhelmum Verpoortennium*, Theologum omninò Christianum, orthodoxum ac excellenter benignum, etiam *Jo. Aug. Stempelius*, *Israël Clauderus* & *Joan. Schubartus*, Amici mei veteres atque singulares, felicissimè hodiè docent, immortalem æterni DEI gloriam ibidem fundavit.

b Illustrissimâ Domo avitâ.

c Quæ Arx probè munita ac situ amœnissima est. Notandum autem, quòd Comites *Schwartzburgici* dividantur hodiè in Lineam *Rudolsepolitanam*, *Sondershusanam* & *Arnstadinam*. *Rudolsepolis*, amœno ad *Sa-*

a Coburgium. b Comitatus Swartzenburgicus. c Arnstadt. d Franckenhausen.

(*1) Sunt qui Ptolomæi *Melocabinm* aut *Melecabum* esse putant. Inter antiquissimas Germaniæ urbes numeratur; est ampla, Academiâ Anno 1602. stabilitâ gaudet. Arcem habet munitissimam, ubi Lutherus, quia libere contra Magnates quosdam locutus est, incarceratus multas Epistolas exaravit, & Hymnos plures conscripsit qui huc usque à Lutheranis magni æstimantur, & Cantu quotidie inter Cultum celebrantur. (*Ed. Lond.*)

Comitatus Schwartzenburg.

cum ſede. Item *Comitatus Swartzenburgienſis*, cujus caput *Arnſtad*, haud ſpernendum opidum.

Iem Oppido, hodiè ſedet ALBERTUS ANTONIUS, Heros pius, eruditus, prudens, magnanimus, manſuetus ac beneficus, Muſarumque auguſtiorum Phœbus Illuſtriſſima ejus Conjux eſt ÆMILIA JULIANA, Heroina, ſi Pietatem, Eruditionem, Benignitatem atque Miſericordiam in pauperes, cæteraſque Virtutes Heroicas ſpectemus, ſine pari. Sed Illuſtriſſimus Filius, Illuſtriſſimorum Parentum veſtigia ex aſſe legeus, eſt LUDOVICUS FRIDERICUS. Heros cum ipſâ *Minervâ* atque *Euſebiâ* à puero ſtatim ex voto maritatus. Heic, præter Nobileis eruditos, *Joan. Siegfried* à *Schönfeld* nempe, Aulæ Magiſtrum, *Nicolaum Erneſtum* à *Gunterrods*, Comitatus Capitaneum, & *Chriſtophorum Abrab.* à *Krakau*, Conſiliarium Aulieum & Couſiſtorialem, clarent *Juſtus Sœffingius*, Theologus religioſus, manſuetus ac excellenter modeſtus, & *Abaſverus Friſchius*, ſolidæ Pietatis, Juriſque æquioris, *Jo. Gottfr. Oleario* æquiſſimè judicante, conſultiſſimus. *Hic* Regimini Politico optimè conſtituto; *ille* verò Eccleſiarum Terræ *Schwarzburgica* laudabiliter præeſt. Sed Scholæ Provinciali præeſt *Jo. Mich. Schwimmer*, Collega meus honorandus. Oppida in hoc Comitatu præter *Rudolſtopolin* clariora ſunt *Königs-See*, *Nicolai Zapffii* Patria, *Ilma*, *Leutenberga*, *Francohuſa*, Salinis & clade Ruſticorum Ao. 1525. *Munzero* Duce, tumultuantium nota, it. *Kelbra* & *Heringia*. *Sondershuſa*, ubi in Eccleſiâ olim & hactenus docuerunt magni viri, *Salomon* np. *Glaſſius*, *Joannes Böttigerus*, *Caſp. Löſcherus* & *Balthaſar Haberkornius*, ibidemque adhuc docet *Georg. Frid. Meinhards*. Sedes eſt CHRISTIANI WILHELMI, Herois inclyti & omni quoque præconio digni. Oppida ad hunc Comitatum ſpectantia ſunt *Creuſſena* & *Klingen*. *Arnſtadii*, ubi *Jacobus Tenzelius*, Theologus graviſſimus, hoc tempore clarus & celeber eſt, ſed & ANTONIUS GUNTHERUS, Comes ac Heros omni Virtute, quæ poteſt Magnates extollere, inſignis. Oppida, quæ præter *Arnſtadium* ad hunc Comitatum pertinent, ſunt *Ebelebium* & *Keila*.

CAP. XVII.

Miſnia, *Saxonia*, *Brunsvicenſis Ducatus*. 1

I.

Misnia. Meyſſen.

a *Miſniæ Marchionatus*, Ducum Saxoniæ domicilium, agro

BUNONIS.

a 1 *Miſnia* habet ab Oriente Luſatiam: à Septemtrione Saxoniam Superiorem: ab occaſu Thuringiam; à Meridie Bohemiam & Voigtlandiam. Rigatur *Albi*, *Sala*, *Elyſtro*, *Pleiſſa*, *Mulda*, & *Chemnitz*.

REISKII.

1 Marchia vel Marchionatus Misniæ A. 930. ab Henrico Aucupe Imp. Bohemis oppoſitus, Brunoni ex Widdekindia proſapia orto Principi acceſſit. Hujus poſteris Landgraviatus Thuringiæ, tandemque Ducatus cum Electoratu Saxoniæ manſit ex A. 1422. quo Sigismundus Imp. Fridericum Electorem ſolenniter creavit. Hinc Duces Saxoniæ ſuperioris primo in lineam Erneſtinam & Albertinam, denique progreſſu temporis auctuque in plures propagines adhuc florentiſſimas facto. De urbibus & terris horum ditioni ſubditis quid pauca? tum Electoralibus, tum Ducalibus? Epiſcopatibus per Ottonem

a Miſniæ fines.

Ottonem M. conditis, Misnensi, Mörseburgensi, & Cicensi vel Numburgico, quos & ipsi tanquam postulati Administratores obtinent. Magdeburgicus vero Archiepiscopatus à Ducatu Saxonico nunc plane divisus Electori Brandeburgico tanquam Duci suo totus paret.

a *Voigtlandia* Misniæ non subest, sed huic finitima nomen ab Advocatis illustribus accepit, quorum posteri adhuc florent: Comites nempe illustriss. Rutheni, qui A. 1143. Comitatum Osterodanum tenuerunt, quorumque posteri ad Burgraviatum Misnicum provecti: Hic ergo *partem ex Advocatorum* veter. regione *adhuc amplam tenent*, per Dynastias aliquot divisam: *Partem alteram* Elector Saxoniæ Ducesque; *tertiam Marchiones* Brandenburgici superiori Burggaviatui Norico annexam. Adeo quibus tota Voigtlandia quondam Advocatis & Dominis nomen debuit, iis pars tertia per causas bellicas & transactiones alias relinquitur. b Rutheni enim senioris lineæ Graizam, in eaque duas arces, junioris autem lineæ Rutheni Geram, Sleizam, Lobensteininm & Hirsbergam, sedes singuli suas & Dynastias singulas tenent. Gera patria mea dulcissima præ eunctis aliis cancellaria, Consistorio, gymnasioque adhuc celebri effloreſcit, perque divinam gratiam è duplici horrendo, quo correpta fuit, incendio eluctatur. c Magdeburgicus Archiepiscopatus ex Sagittarii antiqnit. abunde patet; nunc dividitur *in tres circulos*; *Salanum, Albensem & Sylvestrem sive lignarium, Saal-Elb-Holtz-Kreysz.* d Comitatus Ascanio-Anhaltinus inter antiquissimas familias claret, Marchiam veterem A. 1142. Ducatum Saxoniæ, nec non Electoratum A. 1180. complexus hinc Principatus in lineas multas divisus hodieque floret, ac pro sedibus Principum distinguitur. e *Principatus Schneebergensis vero nullus* unquam extitit, neque cum Misnia Hennebergicus Ducatus, qui ad Franconiam spectat, conjungitur: ut suspicer, Cluverium de f Dynastiis Schönburgensibus heic cogitasse, cum hæc scriberet, quæ tres hodieque supersunt, (1.) *Glaugensis*, (2.) *Walkenburgensis*, (3.) *Hartensteinensis*. Comitatus Mansfeldicus nunc nimium accisus, postquam stirps Comitum antiqua defecerat, & ipse defecit: Quam florentissimus, castris, metallis & omni rerum apparatu olim extiterit, docet Spangenbergius in Chronic.

g Brunsviga ex A. 861. à primo conditu serenissimis Ducibus suis subjecta fuit, horumque privilegiis indulgentissime aucta, ut disqnireretur publice, annon ad Urbes liberas imperiales hæc ipsa quoque pertineat. Id vero quam frivolum omne fuerit, ultima docebat, & gloriosissima quidem *Sereniss. Princip. expugnatio*, Sed quid rei notissimæ diu inhærebo? Ad h *Comitatum conferor Blankenburgicum & Reisteinensem*, olim unum & postea divisum, Carolinis temporibus parem. Qui denique per tempus fortunæ varium divisi, hodieque supersunt: BLANKENBURGICUS Comit. Sereniss. Ducum Brunsvicensium Luneburgensium terris subest, REINSTEINENSIS vicino paret Electori Brandeburg. De qno extant adhuc scripta publica nostræ causæ apologetica.

Omitti autem heic non debuit Brunsvigæ vicinum nostrum i Wolffenbüttelum, castrum *ex A. 1046. Egberti* Marchionis auspicio structum, ab Heinrico Leone, Albertoque M. Ducibus destructum ob Dynastas perfidos; Denique à Principibus ipsis restanratum, ut esset pro sede, ab multisque aggeribus, qui toti munimento inserviunt *die Dam-Vestung* communiter vocatur, ab eoque Heinricopolis plane distinguitur. Nam hujus oppidi, quod Heinricopolin nuncupamus, *origines sunt matura adhuc admodum, nec ultra A. 1540. possunt produci*: Ubi Sereniss. Duci Heinrico Juniori fixum fuerat novum castro adjungere oppidum, quod quia pene successerat, hinc ab successore Heinrici Julio, eoque filio Celsiss. nova hæc appellatio accessit, ut Heinricopolis id est *Heinrichstadt* publico auspicio nominaretur. Denique novum suburbium quasi, sed paulo remotius accessit, quod communiter ad castra Dei velut primum ita hodieque nominant. Ultimum tandem suburbium Augusto Princ. gloriosiss. rerum potito, & divino quidem hujus auspicio emersit: Idque *Augustopolin* Germ. *Augustadt*. De omnibus ad historiam Wolffenbuttelensem observatis copiosius explicabitur in mea historia Wolffenbüttelensi: De Brunsvicensibus.

a Voigtlsndia per Dominos divisa. b Pom. Rutheni. c Magdeburgicus. d Com. Ascanius. e Princip. Schneeberg. f Dynastiæ Schönburg. g Brunsviga. h Comitatus Blanckenburg. i Wolffenbuttelum.

gro amœnissimo, argenti venis (*1) ditissima, urbibus splendidissima est regio. Urbium quondam prima erat β *Misna* (*2) ad Albim amnem sita, unde Provinciæ nomen: at nunc clarissima omnium est γ *Lipsia*, *Leipsig* (*3), haud ita magna,

Misna.

Lipsia.

sibus originibus extat D. Sagittarii & M. Krügeri docta disputatio: De urbe ipsa per partes singulas distributa nobiliss. Winkelmannus egit, nec non de aliis ad omnem Statum pertinentibus.

a *Hildesheimum* ab sylva *Hülsz*, quæ huc olim pertinuit, nomen consecuta nunc tantis effert sese munitionibus, ut hostem contra quemcunque sese muniat, suoque præsidio militari ac domestico urbem tueatur. Tot tamque grandia supersunt acta, unde constat, quid olim Episcopos inter atque civitatem controversum fuerit. Videantur recessus & pacis Monasteriens. Osnabruggens. Artic. Interim Episcopatus ille ab Ludovico Imperatore in aulica (Germ. *alfe*) erectus, & postea huc in urbem translatus, denique comitatuum & Dynastiarum vacantium accessione satis ampla auctus sibi sua jura vicinis etiam indignantibus tuetur. Unde *Sereniss. Principum Brunsvic. Luneb.* familia *suo Advocatia jure utitur, ac recessus veteres merito urget.*

De numero Episcopatuum constare quidem certo satis potest, tot conquassationibus, quas vocant, tot postulaturis etiam admissis, è quibus omnibus liquet, quam consulto Papæ à scopo sæpius aberrent. Sicuti vero Archi-Episcopatus certo numero haud concludit: Ita Episcopatus etiam debuerat coercuisse. Manet sane fixus Episcopatuum numerus pro circulis, quibus ii subsunt, unde iniri facile potest, nisi quod Argentoratensis ad Gallos transierit.

b Academiæ nostræ seculi XIII. natales nunquam egrediuntur; Idque antiquissima Heidelbergensium ex A. 1360. originatio docet: Aliæ vero longius ab ortu illo primo recedunt, aliæ propius aut longius ab illo absunt; Uti historia peculiaris conducit. Addo Duisburgensem Cliviæ A. 1655. à Friderico Wilhelmo Electore Brandenburgico erectam. De Gymnasiis & scholis celebrioribus aliis numerum certum quis constituet? Confer Mittendorp. de Acad. Herman. Conring. de Antiquitatibus Academicis; & Thom. Lansium de Academiis comment.

BUNONIS.

β e *Misna* sen *Misena* à Misua rivo appellata, Episcopatu, Burggraviatu, & Schola illustri *a* celebris, pontem habet ligneum in Albi fluvio, miro artificio fabrefactum *b*. Anno 1505. Monachum quendam Pastorem Misenensem, odio & contemtu sexus fœminei, quotiescunque fœmellam aliquam sacris undis esset abluturus, dicere solitum fuisse, statim à Baptismo in profluentem esse abjiciendam; *getäufft und ersäufft*; sed de ponte Albis quum forte prospiceret, justo Dei Judicio decidentem submersum fuisse, scribit *Georgius Fabricius in Libris Misnicarum rerum.*

γ d Ad *Lipsiam* confluunt *Pleissa*, *Parda*, & *Elyster*: Academia antiqua nobilis est: arcem quoque habet *c*, *die Pliessenburg*. Ad hanc urbem Tillius à Sueco & Saxone prælio superatus

a Hildesheim. b Academiæ. c Misna. d Lipsia.

(*1) Et aliis mineralibus aut fossilibus. vinum etiam & sal generat. (*Ed. Lond.*)

(*2) Multum ex splendore pristino amisit. (*Ed. Lond.*)

(*3) A Vandalis, uti fertur, An. 700 condita. urbs ampla & admodum frequens; Tribunali etiam nobilitatur cui Elector ipse tenetur respondere. Bibliotheca Academica plurimis MS. ornatur, inter quæ Tzetzeri Commentarium in Homeri Iliada græce conscriptum magni æstimatur. Lingua Germanica hic elegantius quam alibi culta. Templum S. Nicolai ornatissimum omnium est quæ Lutherani in Germania possident. Civitas a Cæsareis Anno 1633. expugnata, Conventu Pragensi An. 1635. restituta. Cæsarii a Suecis in vicinia ter profligati, videlicet An. 1631, 1640. & 1642. hic etiam Lutherus Anno 1520. contra Eckium magna cum laude disputavit, & posteà Cives Confessionem Augustanam amplexi sunt. (*Ed. Lond.*)

magna, verùm ædificiorum nitorem, incolarum mores, agri circumjecti amœnitatem si spectes, nihil adeò festivum in tota Germania reperiri posse credas; nundinis, quæ hic ter in anno habentur, post Francofurtum ad Mœnum, celeberrima *g*. Major

superatus anno 1631. & anno 1642. iterum hic pugnatum est: quo Succus victor Cæsarianis fusis Lipsiam cepit. Urbs hæc anno 1011. fuit adhuc pagus. Academia ibi condita est anno 1409. à Friderico Marchione Misnensi *d*: quum Praga discessisset Germanorum, quæ ibi fuerit, natio Hussi molimina & conatus improbans. Marchio *Fridericus* illos hospitio excepit, & animum ad erigendam Academiam *e* statim adjecit *f*.

HEKELII.

a Ubi superiori seculo *Georgius Fabricius, Chemnicensis*, summâ cum laude docuit.

b Heic in Ecclesiâ hodiè, ut olim *Strigenitius*, eminet *Matthias Zimmermannus*, Vir exteris gratissimus, mihique faventissimus.

c Egregiè munitam ac splendidam.

d Et Duce *Saxoniæ*.

e Quæ Luminibus suis, *Jo. Ad. Scherzero* inprimis, *Friderico Rappolto*, Præceptoribus meis desideratissimis, *Georg. Tob. Schwendendorfero*, *Mich. Heinrico Hornio* & *Chr. Frid. Frankensteinio*, hactenus est privata.

f In hâc, præter *Jacobum Fornium*, magni & accurati judicii, excellentis modestiæ, & propterea summæ autoritatis Virum, atque *Jacobum Thomasium*, seculi nostri *Tullium* & Doctorem meum venerandum, hoc tempore fidelissimè atque felicissimè docent *Georg. Lehmannus*, *Georg. Mœbius*, *Joannes Bened. Carpzovius*, *Valentinus Alberti*, *Joannes Olearius*, (etiam Doctores atque Præceptores mei omni observantiæ cultu ætatem prosequendi) *Barth. Leonh. Swendendorferus*, *Aug. Bened. Carpzovius*, *Georgius Heinz*, *Andreas Mylius*, *Gottfr. Welschius*, *Mart. Frid. Friesz*, *Paulus Amman*, *Joan Bohn*, *Ant. Gunth. Heshusius*, *Otto Menkenius*, *Joach. Fellerus*, *Adam Rechenberg*, *Joan. Cyprianus* & *Christophorus Pfanzius*, Viri consummatâ eruditione, singulari in docendo dexteritate, pergratâ morum suavitate ac fama præclarâ conspicui, Patroni, Fautores ac Amici mei optimi, quos Deus Ecclesiæ ac cuivis Litteraturæ quam diutissimè superstites esse velit! Hæc celebris Academia diversis *Collegiis*, iisque splendidissimis, *St. Pauli* nempe, ubi Bibliotheca singulari curâ ac studio FELLERI mei πολυμαθεστάτου appolitè est instructa ac aucta, it. duobus *Principum*, *St. Petri* & *B. Mariæ Virginis* est exornata. Respublica oppidana Pietate, Prudentiâ, Autoritate, Benignitate ac æquis probèque compositis Legibus, ceu fundamento, nititur. Ex inclutæ ac amplissimæ hujus Reipublicæ Proceribus, cum Musis invigilarem *Lipsiæ*, post τὸν πάνυ BORNIUM, Patronos ac Mæcenates Consulares habui *Christophorum Pinckerum*, p.m. *Christianum Lorenz ab Adlershelm*, cujus *Pinacotheca* & *Hortus* visu digni sunt, & *Paulum Wagnerum*, mansuetiorum Musarum Portionem haud ignobilem. Habui Evergetam *Adrianum Stegerum*, Ædilem splendidissimum & omnigenâ eruditione variâque scientiâ nobilem, & habeo hodiè Fautorem candidissimum *Fridericum Benedictum Carpzovium*, Virum melioris Litteraturæ excellenter peritum, & propterea *Italis*, *Gallis*, *Anglis*, *Danis* & *Batavis* etiam gratissimum. Docet quoque ibidem in Ecclesiâ summâ cum laude *Augustus Pfeifferus*, Fautor meus singularis, cujus nomen & *Arabs*, & *Turca*, & *Persa* venerantur.

g Hæc Urbs celeberrima, natale Solum si spectemus, tot Viros summos ac solidè eruditos edidit, quot è MINERVÆ *Caballo* isto stupendæ magnitudinis adversus *Trojanos* prodière imperterriti milites. Sunt autem illorum præcipui, iique juxta *Alphabeti* ordinem positi, sequentes: *Joannes* Bohnius, *Jacobus* atque *Joannes* Bornii, *Godfr. Christianus*, *Jo. Andreas* atque *Paulus* Bosii, *Jo. Benedictus*, *Augustus Benedictus*, *Sam. Benedictus* atque *Frid. Benedictus* Carpzovii, (Fratres,) *Caspar* Cruciger, *Sigism.* Finkelthusius, *Chr. Frider.* Frankensteinius, *Martinus Fridericus* Friesius, *Martinus* Geierus, *Andreas* Glauch, *Daniel* Griebnerus, *Tobias* Heidenreichius, *Michaël* Heyland, *Heinricus* Hoepffnerus, *Paulus* (Pauli Fil.) Hornicæus, *Gottfr. Nicolaus* atque *Thomas*

Noviburgum. Dresda.

jor est *a* *Noviburgium*, *Naumburg*, at minus splendida, & ipsa nundinis celebris. *c* *Dresda*, (* 1) *Dresden*, urbs est cum arce

Ittigii, (Fratres,) *Franciscus* Kestius, *Simon* Loeflerus, *Jo. Christoph.* Marci, *Samuel* Mosbachius, *Jo. Ulr.* & *Jo. Fridericus* Mayeri, (Pat. & Fil.) *Henr.* Meyer, *Christoph.* Pinker, uterque Pistoris, *Modestinus* np. & *Simon*, *Tilemannus Andreas* Rivinus, *Paulus* & *Paulus Franciscus* Romani (Pat. & Fil.) *Quirinus* Schacherus, *Joannes* Schilter, *Zacharias* Schneider, *Barthol. Leonh.* Schwendendorfer, *Adrianus* & *Thomas* Siegeri, *Joannes* Thilo, *Jacobus*, *Joannes* & *Christianus* Thomasii, *Paulus* & *Christianus* Wagneri, (Pat. & Fil.) *Jeremias* Weber, *Gottfr.* Welschius atque *Caspar* (Casp. *Fil.*) Zieglerus. *Timotheus Polus*, alter ille *Martialis*, inter *LIPSIAM* atque *JUSTUM LIPSIUM* Lib. II. Epigr. XXXII. hanc comparationem lepidam instituit, canendo:

Non multum distant Urbs LIPSIA, LIPSIUS Autor;
Moribus *ISTA nitet, sed micat ILLE* stylo.
HÆC Urbes inter Dea, *sed* Deus *ille Virorum.*
Multas HÆC Libras *vincilat*, *ILLE* Libros.

BUNONIS.

a a *Naumburgium* *b* ad Salam Episcopatu etiam nobilis est: haud longè ab urbe ista est b *Porta*, *die Pforte* *i*, cœnobium, ubi Schola Illustris.

c Pons iste lapideus est, quod Hispani de Sevilia sua jactitant: *Qui non vidit Sevilia, non vidit mirabilia*: hoc idem de c *Dresda* Germanis licet dicere. *k*

HEKELII.

h Hujus Loci verè clari ac nobilis Rempublicam ex voto adornatam hactenus valde illustrem ac celebrem reddiderunt *Riemerorum*, *Voglerorum*, *Wolfiorum*, *Mosbachiorum* ac *Krausiorum*, Virorum amplissimorum, Nomina, omnibus Bonis ac Piis omni honore & cultu semper excipienda. Alias, præter *Joannem Pretteninm*, heîc quoque sunt nati *Georgius Francus*, Vir mihi favens egregiè, atque *Jo. Georgius Gravius*, eminentioris Litteraturæ Dictatores splendidissimi, quos DEUS Eruditis & Patriæ quam diutissimè superstites esse velit. Atque etiam *Casparis* Fil. & *Sixti Bertramorum*, nec non *Joan. Topfferi*, Amici mei candidi, dulcissimum natale Solum.

i *Chronicon* PORTENSE duobus Libris distinctum operâ & studio *Justini Pertuchii*, ejusdem Cœnobii Rectoris optimè meriti, prodiit *Lipsiæ* Ao. huj. Sec. 12. 4. f.

k Heîc nati sunt Viri illustres atque celeberrimi, *Christianus* & *Wolfg. Casp. à Klengel*, *Wolfg. Casp. Martini*, *Ad. Sam. Freystein*, *Melch. Heinrich Schedel*, *Balthasar Meisnerus*, *Jo. Fridericus König*, *Georgius Lilius*, *Sigism. Rupertus Sulzbergerus*, *Augustus Buchnerus*, &, qui hodiè *Musarum Teutonicarum Apollo* à multis jure meritoque dicitur, *Joann. Christianus Schuhmannus*, Amicus meus certus, fidelis atque constans. Ecclesiæ aulicæ Electorali jam laudabiliter præest *Jo. Andr. Lucius*, Theologus doctissimus; Oppidanæ v. Theologus subtilissimus, *Sam. Bened. Carpzovius*, cujus Collegæ ac Σύνεργοι fideles sunt *Christianus Lucius*, *Bernh. Schmidius*, *Paulus Bosius*, *Joan. Seebisch* & *Jo. Heinrich Kuhnius*, Viri litteratissimi, suavissimi atque eloquentissimi, mihique faventissimi. Quibus & addendus *Georgius Greenius*, fideliter in Aulâ docens. Scholam Crucianam dexterrimè regit *Jo. Augustinus Egenolfus*, Orestes meus candidus. Inter JCTos sunt hodiè excellenter incluti ac clari *Isaac Leisker Salom. Zapffius*, *Adam Christoph. Jacobi*, utrique

a Naumburgium. b Porta. c Dresda.

(*1) Munitissima, & inter Germaniæ præcipuas locum obtinet. Elbis amnis quæ civitatem secat, ponte lapideo 17. arcubus structo jungitur. Palatium Electoris vix ulli Germanorum secundum, & Musæum in primis mirabilibus Naturæ & artis refertum haud immerito jactat, cui nullum forsan in orbe Europæo æquiparandum est. de quo Lector curiosus Itinera D. Brown haud sine fructu consulat. Munimenta quædam a Carolo Magno structa, in arce huc usque restant. (*Ed. Lond.*)

arce magnificentiſſima, Ducum Electorum ſedes *l* (*1). Celebrantur hic maximè *pons* ſuper Albim, *Stabulum* equorum, *armamentarium*, & quod incolæ vocant, *die Kunſt-Kammer*; ubi notatu digna viſuntur plurima. ζ *Freiberg*, (*2), η *Anneberg*, Freiberga. Anneberga.

utrique *Nicolai* Seniores atque *Auguſtus Beckerus*. Clarent quoque ibidem hoc tempore *Birnbaumiorum*, *Weſenerorum* ac *Morgenſterniorum*, Medicorum quippe felicium, Nomina omninò amabilia.

BUNONIS.

ζ a *Freyberga* haud longè à Mulda monumentis Electorum nobilis, diuturna illa obſidione, quam anno 1642. fortiter ſuſtinuit, Suecici exercitus tum debilitavit vires *m*. A ſoli bonitate adeo celebris eſt, ut Miſnenſes proverbio dicere ſoleant: *Wann Leipzig mein wäre, ſo wolt ichs zu Freyberg verzehren.*

η b *Annaberga*, olim *Schreckenberg*, unde certi generis nummis nomen impoſitum; ut dicerentur *Schreckenberger*. *n*

HEKELII.

l Modernus Elector eſt JO. GEORGIUS III. Heros fortis, prudens, gravis, magnanimus ac planè imperterritus, ideoque nec *Tartaros*, nec *Scythas*, nec ullum hoſtem formidans. Ejus Electoralis Princeps eſt JOANNES GEORGIUS IV. Princeps cum *Euſebiâ* ac cæteris *Virtutibus*, quæ ſummos Heroës ornare poſſunt, feliciter maritatus. Hic cum illuſtri *Knochio*, Ephoro ſuo dexterrimo ac omnino candido, exteras Terras non ſine magno atque ineffabili fructu non ita pridem, DEO Duce ac Angelis comitibus, perluſtravit. In hac Aulâ Electorali auguſtâ, poſt *Hanwizium* tenet primas hoc tempore cum laudato *Knochio* NICOLAUS GERSDORFIUS, *Henriettam Catharinam*, inclutâ gente *Friſiâ* ortam, quam nobiliores *Muſæ* GERMANORUM MELPOMENEM non iniquè nuncupant, fideliſſimam habens Conjugem. Nec obſcura ſunt *Sinſendorfiorum*, *Miltiziorum*, *Hunekeniorum*, *Schoenbergiorum*, atque *Beichlingiorum* Nomina, quæ ego imprimis, dum vivam, venerabor. Hujus Aulæ Concionator primarius atque Confeſſionarius eſt *Philipp. Jacobus Spenerus* meus, Theologus, in cujus corde infucata Pietas, Doctrina pura, ſingularis Morum ſuavitas ac Candor rarus Templum ſuum habet optatiſſimum. Ideoque & à ſuis amabilibus atque benignis *Francofurtenſibus*, quorum Eccleſiæ Euangelicæ per integros viginti annos glorioſiſſimè præfuit, non ſine magno gemitu, lamentatione atque deſiderio eſt dimiſſus. *Palaeo-Dresda*, d. VI. Aug. ante triennium in cinerem redacta, nunc tota ferme eſt reparata, & longè ſplendidior, ac olim erat ædificata, exſtructa.

m Cunas præbuit *Hieronymo Wellero*, Theologo

a Freyberga. b Annaberga.

(*1) Familia hæc illuſtriſſima ab Harterico Saxonum Rege, ante Chriſtum natum originem ducit. De hoc autem inter Doctos non conſtat. Hengiſtus, Saxo, qui auſtralem Britanniæ partem ſubegit, inter Duces Saxoniæ numeratur, cujus effigies optime delineata in Palatio Electorali inter alias in primis viſu digna eſt. Qui Stemmata ac Proſapiam horum Principum dignoſcere velit, Atlantem hiſtoricum ſupra laudatum conſulat, ubi nihil non magnificum reperiet. Elector Saxonicus Mareſchallus magnus Imperii olim conſtitutus eſt, quo nomine præſidio, ubicunque Ordines Imperii conveniunt, præeſt, & durante Interregno ut Vicarius Imperii, niſi regionibus illis quæ Comitem Palatinum vicarium agnoſcunt, Germaniam regit, & omnes Ordinum conventus, niſi qui Collegiales vocantur, indicit; at Elector Moguntinus, cujus eſt hæc provincia, Electorem Saxonicum de Conventu indicendo certiorem facere tenetur, qui Comitem Pappenhemium Vicarium ſuum mandatum illud Ordinibus exhibere jubet. (*Ed. Lond.*)

(*2) De mineralibus ſive foſſilibus Friburgenſibus, & quomodo ad uſum humanum præparentur, ſedulus Lector iter laudatiſſimi D. Brown, aut Atlantem Geographicum Londini editum conſulat, ubi proventum harum fodinarum omninò mirabilem eſſe facile deprehendet. (*Ed. Lond.*)

Marizberga. Weissenfels. Zwicka. Zeitz. Chemnitz. Torga. Joachims-Thal.

neberg, ι *Marienberg*, argenti metallis fœcunda opida (*1), ι *Weissenfelsz*, κ *Zwicka* (*2), λ *Zeitz* (*3), μ *Chemnitz* (*4), ν *Torga*, ξ *Jochims-Thal*, haud contemnenda opida, quorum postremum est feudum regni Bojohæmiæ. Est prætereà in Misnico agro Principatus Snebergensis ρ, ab opido arceque σ *Sne-*

Theologo constanti & Heroïco, cujus Scripta Spiritum CHRISTI & D. LUTHERI spirant flagrantissimè, plena Pietatis, veræ & solidæ consolationis, quæ omnis generis tentationibus utiliter opponi possunt, quemadmodum inquit *Luc. Osiander* Epitom. *Histor. Eccles.* Cent. XVI. Lib. III. c. 7. Patria quoque est *Jo. Mankischii* & *Danielis Fesselii*. Antistes Ecclesiæ, isque omni laude dignissimus, h. t. est *Paulus Philippus* (Pauli Fil.) *Röberus*, Evergeta meus maximus, quem DEUS cum *Andreâ Beyero*, Philologo insigni meoque Amico vetere, quàm diutissime conservare velit.

n *Erasmi Sarcerii*, *Gregorii Bersmanni*, *Michaelis Barthii* atque *Joan. Frenzelii* dilectissima Patria.

BUNONIS.

ι a *Marizberga* est in finibus Bohæmiæ.

ι b *Weissenfels* ad Salam.

κ c *Zwicka* ad Muldam fl. in limitibus Misniæ & Voigtlandiæ jacet eo loco, quo *Carolus M.* in Venedos movens olim castra habuit. Ager ejus vocatur *Campus Cygneus*, *das Swanenfeld*. Urbem hanc *Cygneam* & *Cygneum* hodie vocant, quod nomen accepisse fabulose putant à *Cygno*, Herculis filio. Claram reddidit illam *Janus Cornarius* q, Medicus, qui opera *Basilii*, *Epiphanii*, *Hippocratis*, *Platonis*, & plurimos *Galeni* libros in Latinum transtulit sermonem. r

λ d *Zeitzium*, ad Elystrum Episcopatu olim clarum, qui postea Naumburgum delatus est. s

μ e *Chemnitz* est ad fluvium cognominem. t

ν f *Torga* ad Albim stativis illis nobilis, ex quibus Bannerius, undique licet multis millibus cinctus, cum exercitu suo incolumis evasit, anno 1637.

ξ g *Vallis Joachimica* in descriptione Bohæmiæ, cujus pars est, memorata, celebritatem suam debet divitibus argenti venis, & *Johanni Matthesio*.

HEKÊLII.

σ Hodiè est Sedes *Joannis Adolfi*, gloriosissimi Saxoniæ Ducis, splendida, claretque illustri Athenæo & celeberrimis *Joannis*, & *Joann. Andreæ Oleariorum*, nec non *Heidenreichii* ac *Schieferdeckeri* Nominibus.

ρ Heic magnum errorem commisit noster *Cluverius*, dum *Principatum Snebergensem* cum *Arce* existere statuit; cùm saltem sine *Arce* est Oppidum, persplendido Senatu, cujus Consul primus *Christophorus Pirerus*, JCtus egregius, fuit, & hodiè portio haud inclara *Jo. Christian. Makius*, Vir variâ doctrinâ ac arte medendi non leviter imbutus, mihique constantissimè favens, hoc tempore exornatum. Laudavit hunc locum patrium, eumque celebrem & amœnum, *Christianus Hörleman*, t. t. Juvenis sedulus & Alumnus *Magdeburgicus*, qui tandem Scholæ THOMANÆ *Lipsiensis* Σύνεργος, & quidem in ordine *Tertius*, & non *Con-Rector*, sicuti falso in *Chronico Snebergensi Melzeriano*, quod ego ex amabilissimo *Makiano* dono, dum vivam, possidebo, p. 723 extat, est declaratus. Patria est *Pauli Blumbergii*, *Joannis Hoelzelii*, *Ambrosii Lobwasseri* atque *Davidis Lichtenhahnii* mei. Error quoque non levis est, quando *Cluverius* hoc Oppidum Comitatui HENNEBERGICO, quem (à me aliquando cum DEO pro virili describendum) prorsus sicco, ut dicitur, pede negligens præteriit, adjungit. *Snebergam* enim

a Marizberga. b Weissenfels. c Zwicka. d Zeitz. e Chemnitz. f Torga. g Vallis Joachimica.

(*1) Antiquorum *Leucopetra*, & Ducatus titulo insignita. (*Ed. Lond.*)
(*2) Olim Imperialis, at nunc exempta. (*Ed. Lond.*)
(*3) Ducatus etiam titulo decorata. (*Ed. Lond.*)
(*4) Olim Imperialis, at nunc exempta; plumbi fodinis clara. (*Ed. Lond.*)

ᵒ *Sneberg* (*1) cognominatus, cui conjunctus est Comitatus *Hennebergensis.* ᵖ *Aldenburgium* Ducum sedes est. Misnicæ

Sneberga.
Comitatus Hennebergensis.

enim in MISNIA; *Comitatum* autem *Hennebergicum*, cujus *Joannes Buno*, Vir eruditissimus, in *Notis* ad §. IV. cap. X. hujus Lib. III. brevissimis saltem memor est, in FRANCONIA situm esse, & sic quàm longissimè à se invicem distare constat. Aliàs Oppidula sequentia, eaque in Montanis metallicis sita, commodè huc trahenda esse opinor, AUE videlicet, nomine *Melleriano* insigne, BUCHOLZIUM, EIBENSTOKIUM, *St. Georgen Stadt*, NEOSTADIOLUM, SCHEIBENBERGA, *Lehmannorum* Fratrum, quorum triga, Patria, SCHWARZENBERGA, SLETTA, *Michaëlis Wendleri* natale Solum, STOLBERGA, famâ *Friderici Knettneri* atque *Gottfriedi Mülleri* aliis Gentibus etiam notum, THUMA, ubi *Joannes Crausius* natus, atque PRATO-VALLUM, sive *Wiesenthal.*

q Atque *Chilianus König*, *Gregorius Haloander*, *Georg. Fylander*, sive *Thorman*, & in primis *Tobias Schmid.*

r Sed clariorem hoc tempore reddunt eam, utpote suam Patriam quoque, *Daniel Ferberus*, *Joachimus Fellerus*, *Bernhardus Schmidius* & *Christianus Daumius*, ὁ πάνυ Amicorum meorum, quem Litteratorum Optimates nobilioris Litteraturæ Dictatorem ac Præsidem jam pridem constituerunt. Præsul Ecclesiæ adhuc est *Casp. Löscherus*, Theologus Orthodoxus, & propterea Exteris quoque optimè commendatus. Ejus Collega superior est *David Wagnerus*, Vir apprimè eruditus & mihi amicissimus.

s Patria est *Hieronymi Kromeyeri*, ubi præter *Christophorum Cellarium* jam clarus est ac celeber *Mich. Chr. Ludovici*, celeberrimi *Mitternachtii* mei successor verè dignus, Theologus, Philologus, Orator & Poëta eximius, mihique constantissimè favens.

t Clarum jam reddunt *Albinus Seyfried*, Theologus & Orator cordatus atque gravis, *Chr. Frid. Garmann*, Medicus, & *Jo. Wilh. Hilliger*, Philologus.

BUNONIS.

o *Schneberga* olim metallis dives.

π a At *Comitatus Hennebergensis* in Franconia est; ubi ejus facta mentio.

p b *Aldenburgium* ad Muldam *v* Conradi *von Kauffungen* scelere, quo *Ernestum* & *Albertum* Friderici Electoris filios ex arce illa noctu abduxit anno 1455. etiam notum. In Misnia prætereà sunt opida c *Merseburgium* ad Salam Episcopatu *x* nobile: d *Rochlitz* ad Muldam: e *Grimma* *y* ad Muldam schola nobilis. f *Lucca* inter Zeitzium & Bornam ad Pleissam: ubi Philippus Nassovius à Friderico Marchione occisus anno C. 1308. Et quoniam Marchio multis damnis ab Imperatoribus erat affectus, in compensationem horum occupavit *Aldenburgium, Chemnitium & Zwiccaviam*, quæ erant urbes Imperii. g *Würtzen* ad Muldam collegio nobile: ad eundem fluvium sunt h *Leisnitz*, i *Colditz*, & k *Eilenburgium*. Ad Episcopatum Merseburgensem pertinet l *Lützen*; prælio, quo *Gustavus Adolphus* Rex Sueciæ cecidit, nobilitatum. m *Mulberga* ad Albim famam habet à clade *Johannis Friderici* Electoris, qui ad hoc opidum à *Carolo V.* acie victus & captus est anno 1547. Ad Albim quoque est n *Pirna*; o *Königstein* castrum munitissimum, p *Stolpena* cum arce *z*; q *Grossenhaina*, r *Bisschoffswalda*.

HEKELII.

v Hanc Urbem, quæ non ad *Muldam*, sed ad *Pleissam*, (unde & antiquè *Pleissenburgum* dictum) sita est, & rectiùs, me judice, *Alteburgum*, seu *Altenburgum*, (*die Alte Burg*, *Saxonum* nempe Ducum,) quàm *Aldenburgium*, scribitur, carmine quidem juvenili, sed sanè felici ac optimè composito, condecoravit Ao. huj. Sec. 47. *Israël* (Josephi *Sen.* Poëtæ illius Christiani celeberrimi, Fil.) *Clauderus*, Fautor meus, cùm viveret, certissimus. Monasterium, quod in Scholam publicam, quam hâc tempestate

a Comitatus Hennebergicus. b Aldenburgium. c Merseburgium. d Rochlitz. e Grimma. f Lucca. g Wurtzen. h Leisnitz. i Colditz. k Eilenburg. l Lützen. m Mulberga. n Pirna. o Königstein. p Stolpena. q Grossenhaina. r Bischoffswalda.

(*1) Argenti fodinis celebris. (*Ed. Lond.*) (*Nomen nivosum montem denotat.)

Voyt'andia. cæ etiam ditionis est [a] *Voytlandia*, cujus caput est opidum *Hoff*, satis nobile.

II. [b] *Sa-*

pestate dextrè ac feliciter regit, *Joannes Mullerus*, Mylaviensis Variscus, Amicus meus colendus, jampridem est mutatum, à *Friderico Barbarossâ* A. CHR. M.CLXXII. fundatum esse constat. Sed Curia, ubi COLLOQUIUM ita dictum ALTEBURGENSE inter *Wittebergenseis*, atque *Jenensèis* de Materiâ: *Qualis nempe sit Justificatio nostra coram DEO?* JOANNE GUILIELMO, *Saxoniæ* Duce atque Patre Patriæ, mandante, Ao. super. Sec. 68. est habitum, Ao. 62. ejusd. Sec. est exstructa. Heic in lucem sunt producti *Jo. Georg.* Brem, Jun. *Jacobus*, *Josephus Israël* ac *Gabriel* Clauderi, Fratres, *Heinricus* & *Jacobus* Crellii Fratres, *Jo. Georg.* Doehlerus, *Heinricus* Freieslebius, *Joan. Arnold* Friderici, *Jo. Georg.* Kaiser, *Heinr.* Opitius, *Joannes* Reinboth, *Joannes* Richter, *Joannes* Schubart atque nonnulli alii. Qui in hoc Oppido aliàs Scriptis clari adhuc existunt, sunt *Jo. Christfried* & *Paul. Martinus Sagittarii*, Pat. & Fil. ut & *Jacob Daniel Ernesti*, Viri ut singulari eruditione, ita & variâ virtute probè exornati. Adjacet ALTEBURGO MEUSELWIZIUM, *Viti Ludovici à Seckendorff*, Mæcenatis mei magni, Sedes ac *Samuel. Langii* Patria. Cæterùm, Lineâ *Saxo-Ducali Altèburgicâ* per FRIDERIC. WILHELMUM III. deletâ, hic Ducatus ad *Gothanam* Lineam est translatus, cujus Herus jam est FRIDERICUS, Heros omne encomium superans.

x Ac Viris celebribus, *Valentino* inprimis *Sittigio*, atque *Friderico Hildebrando*.

y Ubi *Jo. Fridericus Mayerus* concionatur suaviter.

z Atque honestissimâ *Beckerorum* familiâ.

BUNONIS.

a a *Voytlandia* Misniæ, Bohemiæ, Palatinatus & Thuringiæ continetur finibus, diversis subjecta Dominis. Pars ejus Marchionibus Brandeburgensibus paret, quorum sedes b *Culmbach* cum arce *Plassenburg*, *Bareyth*, & *Hoff*, sive *Curia Rechniciana*, ad Salam est. At *Onolspachium*, unde quoque Marchiones Brandeburgici appellantur, est in Franconia, c *Plauen*, *Olnitz*, cum arce vicina *Voigtberg*, unde regioni nomen, & *Aderf* ad Elystrum, sunt in ditione Saxonicæ Ducis: [a] aliaque nonnulla tenet Bohemiæ Rex. In eadem Voytlandia sunt *Barones Plauenses*, qui *Reusii* dicuntur, *die Herrn Reussen von Plauen*, quorum est *Weida*, *Gera*, *Greitz* [b] Ibidem quoque est *Pinifer* mons, quatuor fluminum parens, *Mœni*, *Sala*, *Egra* & *Nabi*.

HEKELII.

a Huc referendum (præter AURBACHIUM, ubi *Joannes Foersterus* natus, nec non ELSTERBERGAM, GEFELLAM, LENGEFELDAM, MUHLDROFIUM, illustrem BODENHAUSENIANAM Sedem, MYLAVIAM, PAUSAM atque THEUMAM,) dilectum & in me beneficum REICHENBACHIUM, Oppidum sanè opulentum, populosum, benignum ac splendida ADOLFI FRIDERICI (*Friderici* g. m. Fil.) METZSCHII, Promotoris mei optimi, Sedes. Patria est *Germanorum* VIRGILII, *Friderici* np. *Rappolti* mei, ut & *Ægidii Wildii*, *Joannis Fidleri* & *Michaëlis Lilii*, qui undique Litteratis, cùm adhuc essent superstites, ob Eruditionem haud vulgarem fuêre valdè grati. Nati quoque heic sunt inter Doctos *Wolfg.* Bekius, *Joannes* Dasdorfius, *Joannes* Heifelius, *Joannes* Hoenigius, *Paulus* Markarius, *Adam* Meyer, *Paulus* Roeslelius, *Paulus* Starkius Sen. atque *Daniel* Weymar, qui Officiis haud spernendis publicis partim quondam præfuêre, partim adhuc præsunt. Aliàs Respublica candidorum PLAVIENSIUM *Detlefiano* ac *Wildiano*; Ecclesia verò ac Schola *Heisoliano* atque *Barthelomaiano* Nominibus, iisque amplissimis ac valdè amabilibus, adhuc illustrantur. *Wolfg. Franzii* Patria.

b In eâdem *Voytlandiâ*, f. *Terrâ Variscorum*, sedent quoque Comites ac Domini à *Plaviâ*, Heroës pii, litterati atque magnanimi; *Reusii*, seu *Rutheni* aliàquin dicti, qui in duas Lineas, *Seniorem* nempe ac *Juniorem*, dividuntur, & illustrissimo HENRICORUM nomine, *Berthâ*, *Carinthiæ* Duce & *Henrici* VI. *Imp. Rom.* Consanguineâ, *Henricoque* Seniori, *Domino* de *Weidâ*, feliciter tandem maritatâ, anxiè sic postulante, omnes ac singuli insigniti. Senioris Lineæ *Ruthenorum* Sedes est *Graiza*, Oppidum duabus Arcibus clarum ac *Danielis Mulleri*,

a Voytlandia. b Culmbach. c Plauen.

II. ♈ *Saxoniæ Ducatus* ad utramque Albis fluvii ripam eſt, in varias ditiones diſcerptus. Urbium clariſſima ampliſſimaque eſt ♉ *Magdeburgium*, *Meydeburg* (*1), Burggraviatus S. Imperii, & Archiepiſcopatus (*nunc Ducatus) titulo maximè inſignis (*2). Saxonia. Magdeburgium.

III. ♁ *Wit-*

Mülleri, Theologi *Lipſienſis*, patria. Sed Junioris Lineæ *Rutheni* ſedent *Slaizæ*, *Geræ*, *Lobenſteinii* ac *Hirſchbergæ*. Ubi notandum, quòd *Slaizæ Wolfg. Ad. Lauterbach* atque *Chriſtoph. Limmer*, JCTi, nati ſint; *Geræ* verò, quæ ipſa mea Patria, in lucem ſunt editi *Henricus Conradi*, uterque *Poſnerus*, *Joannes* & *Caſpar* videlicet, *Jo. Fridericus Kœberus*, Gymnaſium patrium jam regens laudabiliter, atque *Joan. Reiskius*. Hanc perdulcem atque impenſe charam meam Patriam, à quâ Oppidulum LANGENBERGA, *Joannis Poiskeri*, Amici mei conſtantis atque candidi, natale Solum, ♄. die XX. *Martii* Ann. huj. Sec. miſerè decurrentis 86. à *Vulcano* immiſericorde ac prorſus inexorabili, permittente juſtiſſimi DEI Juſtitiâ, totam ferme, proh! hunc in modum conſumptam eſſe conſtat, ut utraque *Curia*, *Politica* nempe atque *Senatoria*, ut & *Eccleſia* atque *Schola publica*, auxiliante DEO, ſteterint & adhuc ſtent ſalvæ ac incolumes. Quod inopinatum incendium Crena *Wendleriana* metrica non ſolùm prolixè deſcripſit, ſed & perpetuò notatum eſſe voluit ſequenti *Chronodiſticho*:

Martle, proh! VICena DIes *fata*LIs *& atra*
Eſt tVa GERÆ! V*rbs he*V! *Igne f*V*ren*-
*te r*V*it*.

Quapropter quod olim *Thomas Secarius*, Poeta feliciſſimus, in Centur. *Epigrammat. Miſcell.* Decad. IX. Epigr. V. de doctâ GERA cecinit, idem & mihi ſic eſt canendum:

GERA *mea fautrix* Muſæ, *mea ſola voluptas*,
Non poſſum Tecum vivere, nec ſine Te.

B U N O N I S.

♈ a *Saxonia* alia eſt *Inferior*, alia *Superior*. *Inferior* Saxonia continetur finibus Pomeraniæ, Marchiæ Brandeburgenſis, & Saxoniæ Electoralis ab Oriente, Thuringiæ, Haſſiæ, & parte Weſtfaliæ à Meridie: ab Occaſu itidem concluditur parte Weſtfaliæ, Friſia Orientali & parte maris Germanici, à Septemtrione, parte maris Germanici, Ducatu Sleſvicenſi & parte maris Baltici. In ea Saxonia ſunt Archiepiſcopatus Magdeburgenſis c. Ducatus Brunsvicenſis, Luneburgenſis, Bremenſis, Verdenſis, Meckelburgenſis, Lauenburgenſis, Holſatiæ; Epiſcopatus Halberſtadienſis, Hildesheimenſis, Lubecenſis, Ratzenburgenſis, & Comitatus *Delmenhorſt*. b *Superior Saxonia* habet ab Oriente Luſatiam; à Septemtrione Marchiam Brandeburgenſem, & Magdeburgum: ab Occidente Thuringiam; à Meridie Miſniam. Rigatur *Albi*, *Sala*, *Mulda*, *&c.*

♉ c *Magdeburgium* Archiepiſcopatu, & calamitate illa, quæ anno 1631. à Tillio expugnata tota ferè interiit, celebris: reſtaurata tamen hodie floret d. Eſt verò Archiepiſcopatus iſte, qui ad Circulum pertinet Saxoniæ Inferioris, magna ex parte ad Salam ſitus, & Albim. Collimitantur ei Marchiaci Brandeburgenſes, Saxones Superiores, Brunsvicenſes & Anhaltini. Sunt porrò in hoc Archiepiſcopatu opida *Burgum* verſus Marchiam: *Wolmerſtedem* Archiepiſcopi quoque ſedes: *Haldenſleben* ad Oram & Biveram fl. *Salza*, *Juterbock* e & *Calba* ad *Bodam*.

H E K F E L I I.

c AUGUSTO, *Saxonia* Duce & Archi-Epiſcopatus hujus Adminiſtratore, piè placideque mortuo, in *Ducatum* mutatus.

d Docet ibidem ad *Div. Jacobi* fideliter *Chriſtian. Scriverius*, Theologus excellenter pius, devotus atque candidus, quem fidelis Parentis inſtar ſemper venerabor. Clarent ibidem quoque *Georg. Schonbel à Roſenfeld*, *Philippus Mullerus*, *Balthaſar Kinderman* & *Henr. Matthias à Brohn*.

e *Joannis Deutſchmanni* Patria.

BUNO-

a Saxoniæ Inferioris fines. b Saxoniæ Superioris fines. c Magdeburgium.

(*1) Olim MEYDEBERG, ut probè Cluverius, nunc MAGDEBURG.)

(*2) Sunt qui Magdeburgium Ptolemæi *Velovium* eſſe dicunt; alii autem à Druſo aut filio ejus Germanico conditam eſſe volunt, & *Parthenopolin* nominatam, i. e. *the Maiden*

Witteberga. III. Φ *Wittenberga* opidum nitidum ac munitum (*1), Ducum

BUNONIS.

Φ a *Wittenberga* ad Albim Academia etiam celebris est : condita illa est à *Friderico III. Electore*, introducta 18. Octobris *f*. Primus Academiæ Rector fuit *Martinus Polichius Mellerstadius Francus*, Electoris Medicus, & trium superiorum Facultatum Doctor, qui antea in Rhodo insula, quum Princeps ille vina Cretensia liberius bibisset, & se in balneas contulisset, ingressus eum sua manu eduxerat, ne febri ita correptus moreretur; quod Christophoro Bavaro itineris comiti accidit. Qua de causa Medicus ille Electori præprimis charus erat. Cum *B. Luthero* Wittenbergæ docuit *Philippus Melanchthon*, qui humani ingenii modum excedens, solus fere sine omni exemplo simili in omnibus doctrinis in toto genere humano maximus fuit, planeque θαυμαστὸν χρῆμα, *ein wonder und besonder Mann*. *Witteberga* autem, ubi fulserunt illa duo clarissima lumina, *Lutherus* & *Melanchthon* verè fuit, utroque vivente & docente, lux orbis terrarum, communis generis humani schola, & clarior, quod Cicero de Athenis olim scripsit, quàm, ut indicari egeat *g*. In Saxonia Electorali quoque sunt opida *Beltzig*: *Hertzberg*: *Bitterfeld* ad Muldam : *Dieben* ad Muldam, quod opidum *Melanchthon Thebas* appellat *Saxonicas*, nominum cognominationem respiciens. *Kemburg* : *Schmiedeberg* inter Albim & Muldam.

HEKELII.

f Anno *Chr.* 1502.

g Clara adhuc redditur viventibus *Abrahamo Calovio*, Theologorum Orthodoxorum Promacho, *Joan. Andr. Quenstedtio*, *Joanne Deutschmanno*, *Casp. Zieglero*, ICTor. Primicerio, *Wilhelmo Leisero*, *Wern. Theodoro Martini*, *Godofredo Straussio*, *Georg. Mich. Hebero*, *Mich. Sennerto*, *Joan. Strauchio*, *Jeremia Lossio*, *Andreâ Sennerto*, *Constantino Ziegrâ*, *G. Casp. Kirchmajero*, *Mich. Strauchio*, *Mich. Walthero*, *Balthasare Stolbergio*, *Christiano Rörensee*, *Conr. Sam. Schurzfleischio*, *Christiano Donati* atque *Theodoro Dassovio*, Viris de studiosâ Juventute præclarissimè meritis & adhuc simili modo merentibus, iisque laudatissimis atque celeberrimis. Curiam *Wittebergicam* etiamnum illustrat præsentiâ sua Vir omnigenâ Scientiâ, præclara Modestiâ

a Wittenberga.

Maiden 's Burgh, quia Venus ibi colebatur sub specie Virginis nudæ, oculis splendentibus, coma flavescente in humeros demissa, & in curru deaurato insidentis, cui jungebantur duo Cigni & duo turtures albi; caput Veneris Myrto redimebatur, facem ardentem in pectore, Globum in dextra, & aurea poma tria in sinistrâ gerebat; quam imaginem, una cum templo in quo colebatur, Carolus Magnus dirui jussit. Dantur etiam qui urbem hanc conditam aut saltem amplificatam volunt ab Edgitha Imperatrice Othonis Cæsaris uxore, & filiâ Edmundi Anglo-Saxonum Regis, quæ magnis sumptibus Templum Cathedrale ibi struxit more Anglico, cujus statua lapidea ibi asservatur, juxta quam repræsentantur multa aureorum millia quæ Templo huic consecravit. ab Othone item, consentiente summo Pontifice, Archiepiscopus ibi constitutus qui Primas Germaniæ, & Pontifici soli subditus erat, dissentientibus autem tribus Electoribus Ecclesiasticis & Archiepiscopo Salsburgensi. Anno 1556 Confessionem Augustanam amplexa est hæc Civitas. An. 1631 longam obsidionem a Cæsareis perpessa est, &, cedere nolens nisi salvâ fide Evangelicâ, tandem vi expugnata, Tillio Duce, quando plus minus 36000 Civium ferro periere, Virgines & Matronæ nefariè violatæ, vix 400 Cives fuga elapsi, & Civitas incendio deleta : furor autem hostilis Cathedrali pepercit, ubi 49 Altaria opere exquisitissimo numerantur. De hoc infando scelere Tillius gloriari solebat, & Cladem hanc sanguinolentam Nuptias Magdeburgenses appellabat. Conventu Westphaliensi Archiepiscopatus hic, sub Ducatus titulo, Ditioni Brandeburgicæ annexus est : at splendorem pristinum Civitas nondum recuperavit. (*Ed. Lond.*)

(*1) Amplum etiam & haud infrequens; Academia inter Lutheranorum celeberrimas numeratur. Oppidum autem Saxoniæ Ducatus præcipuum & munitissimum. Ducum Sedes usquequo Principatus in Familiam Misnicam transferebatur. (*Ed. Lond.*)

cum Saxoniæ quondam sedes, Martini Lutheri Theologica professione maximè clara. χ *Halla*, vulgò *Hall in Sachsen*, elegans urbs, salis coctione maximè celebris (*1). Halla.

IV. Est in Saxonia, sui juris ψ *Principatus Anhaltinus*, ab arce *Anhalt* ita cognominatus; huic subsunt duo Comitatus, *Ascanien* & ω *Barbi*, Baronatusque α *Bernburg*. β *Dessaw*, Principum sedes, urbs est lauta (*2). Hac quidem major est γ *Servesta*, *Zerbst*, at minus polita. Anhaltinus Principatus. Comitatus Ascanien & Barbi. Bernburg. Dessaw.

V. Est in eadem Saxonia clarissimus omnium δ *Comitatus Mans-*

Modestiâ atque prudentiâ singulari præditus *Georg. Meleh Thilo*, Fautor meus integer. Sed Scholam Oppidanam dexterrimè atque felicissimè regit *Joan. Pheiskerus*, Vir solidè doctus, modestus & in peregrinos beneficus, mihique semper amicus.

BUNONIS.

χ a *Halla* Saxonum est ad Salam *b*, arcem habet urbi imminentem, *Maurieiburgium*, quæ Archiepiscopi Magdeburgensis nonnunquam sedes est. Salinis quoque illa urbs dives est. In eodem Episcopatu Hallensi est quoque opidum *Alsleben* ad Salam.

ψ b *Principatus Anhaltinus* Superioris Saxoniæ habetur pars, & ferè omnis continetur finibus territorii Magdeburgensis, Saxoniæ Electoralis & Comitatus Mansfeldensis.

ω c *Barbiensis Comitatus* habet opidum *Barby*, *Comitum Barbiensium* stirps mascula nuper desiit.

α *Bernburg* ad Salam est stativis Gallassis & Torstensohnii anno 1644. celebris. *i*

β d *Dessavia* ad Albim Mansfeldii clade nobilitata.

γ e *Servesta* à eerevisia *k* famam habet *l*; Est hic quoque *Cætha*, vulgo *Cethen*. Non longè ab isto Principatu fere in finibus agri Halberstadiensis, est f *Quedlinburgum* ad Bodam fl. ubi nobile sacrarum virginum Collegium; quod instituit *Henricus Auceps*, cujus ibi visitur sepulchrum *m*: & porro *Gerningeroda* itidem nobile virginum Collegium.

δ g In Comitatu *Mansfeldensi* præter *Mansfeldiam* castrum & opidum; haud longe à Wippero fl. est h *Islebia* B. Lutheri patria. Mirum est, quod *Agricola*, proverbium illud, *du bist der treue Eckhard, du warnest jederman*, explicans, refert de cohorte Bacchante, vulgus appellat *das wütende Heer*; quæ olim quotannis proximo à Bacchanalibus Jovis die Islebiam & reliqua Comitatus loca transierit, sene quodam agmen ducente; qui se ipsum nominarit *den treuen Eckhard*. In eo Comitatu sunt etiam opida *Wipra*; *Querfurt*; & *Leimbach*.

HEKELII.

h Olim Divi AUGUSTI, Ducis *Saxoniæ* & Archi-Episcopatûs *Magdeburgensis* Administratoris,

Mm

a Halla. b Anhaltinus Principatus. c Barbiensis Comit. d Dessavia. e Servesta. f Quedlinburgum. g Mansfeld. h Islebia.

(*1) Unde per singulas Septimanas Tributum aut vectigal 500 aureorum aut Thalerorum Administratori Magdeburgico pendunt. Hic Lingua Germanica summa puritate pronunciatur. Oppidum hoc in primis celebre propter Ptochodochium a D. Franks conditum, mirum in modum adauctum & sustentatum, ubi multi aluntur Studiosi, opifices &c. sine stipendio fixo, sed tantum Providentiâ Divinâ & benevolorum Eleemosyna undique suppeditato; adeo ut vere dici possit fideles ibi more primitivo fide vivere, & Credentes nunquam a Deo Opt. Max. desertos. (*Edit. Lond.*) (* Frankius *Pietistarum* institutor, ex hoc loco in alias Europæ regiones sua dogmata disseminavit. Hallensem Academiam initio hujus sæculi illustraverunt Viri doctissimi, inter quos emicuit Christianus Thomasius.)

(*2) Et munita, Principes Anhaltini inter antiquissimos Germaniæ locum tenent. (*Ed. Lond.*)

Mansfeld.

Mansfeldicus, ab opido *Mansfeld* denominatus, quatuor alios intra se Comitatus includens (*1).

Brunsvicensis Ducatus. Brunswick.

VI. ᵉ *Brunsvicensis Ducatus* Caput est, unde Ducatui nomen, ζ *Brunsvicum* (*2), libertate imperii fruens; urbs dives ac probe munita,

nistratoris, Sedes. Hodiè paret Electori Brandenburgico. Clarent hâc tempestate in ista Urbe, quæ satis amœna atque Salinis dives est, *Fredericus Hendorffius*, *Jo. Henr. à Timaus*, *Christoph. Schraderus*, *Gottfridus*, *Jo. Christian.* & *Joan. Gottfried Olearii*, *Andr. Christopbor. Schubartus*, *Adam Cortejus* & *Joannes Pratorius*, Viri multiplici Eruditione ac omni Virtute insignes & optime mihi faventes.

i Hodiè quoque est Principum Sedes.

k Et *Joannis Durrii* doctrinâ purâ atque sincerâ.

l Clarissimam olim reddebant clarissima *Bersmannorum* ac *Wendelinorum* Nomina.

m Docet ibi in Scholâ illustri dextrè ac feliciter *Sam. Schmidius*, Philologus eximius & verè meus *Pylades*.

BUNONIS.

ᵃ a Serenissimorum *Brunsvicensium & Luneburgensium Ducum Terra* habent ab Ortu Marchiam Brandeburgicam, Archiepiscopatum Magdeburgensem, Principatum Halberstadiensem: à Meridie Mansfeldensem & Stolbergensem Comitatus, Eichsfeldiam, & Hassiam: ab Occasu Abbatiam Corbeiensem, Comitatum Lippiensem & Schauenburgensem, partem Episcopatus Osnabrugensis, & Monasteriensis, partem Comitatus Oldenburgici, Mindensem, Bremensem & Verdensem Principatus: à Septemtrionibus Holsatiam, Saxoniam Lauenburgicam & Ducatum Mecklenburgensem. Continent autem terræ illæ Brunsvicenses & Luneburgenses præcipue quatuor Principatus, b*Wolferbytanum*, *Calembergensem*, *Luneburgensem*, & *Grubenhagensem*. De Ducatu Luneburgensi dictum est paulò ante in initio capitis XV. ᵇ *Brunsvico-Wolferbytanus Ducatus* fere cingitur Ducatu Luneburgensi, Archiepiscopatu Magdeburgensi, Principatu Halberstadiensi, Comitatu Mansfeldensi, Principatu Grubenhagensi, Abbatia Corbeiensi, Ducatu Calembergensi, & Episcopatu Hildesiensi; quem tamen ipse Ducatus Wolferbytanus magna ex parte ambit. c *Ducatus Brunsvico-Calenbergensis*, fere jacet intra Leinam fl. & tractum illum montosum & silvis obsitum, qui vulgo *der Deister* appellatur; ad quem etiam pertinet Provincia *Gættingensis*; d *Grubenhagensis Principatus* continetur finibus Ducatus Wolferbytensis, & Calembergensis, Episcopatus Hildesiensis, & Eichsfeldia. Terræ istæ rigantur præcipue *Visurgi*, *Werra*, *Seina*, *Okera* & *Innersta*.

ζ e *Brunsvicum* ᵉ à conditore suo *Brunone* Saxonum Duce nomen habens urbs imperii non est, verùm in ditione Ducum Brunsvico-Wolferbytanorum. In quinque dividitur regiones, ex quibus prima *Urbs vetus*, *die Alte Stadt*; secunda *Urbs Nova die Newe Stadt*: tertia *der Hagen*, quarta *der Sack*; quinta *die Alte Wick* ᵖ. Arx *Tanqueroda* à *Tanquardo* Brunonis germano fratre primum condita est. Obsidiones illa sustinuit, anno 1492. 1550. 1553. 1605. & 1614. Sed anno 1671. à Ducibus Brunsvicensibus & Luneburgensibus obsessa deditionem

a Brunsvico-Luneburgensium terrarum fines. b Ducatus Brunsvico-Wolferbytani fines. c Ducatus Brunsvico-Calenbergicus. d Principatus Grubenhagensis. e Brunsvicum.

(*1) Comites Mansfeldenses antiquitatem originis jactant, & illorum plurimi bello claruerunt. In hoc comitatu lapis affatim foditur *Scheifferstein* appellatus, unde magna vis auri & argenti excoquitur. venæ Cupri in his lapidibus piscium, ranarum, glirium, & aliorum animalium formas referunt. (*Ed. Lond.*)

(*2) Brunsvicum gloriatur se primum ex oppidis celebrioribus Confessionem Augustanam accepisse. inter Anseaticas numeratur; Prætorium, Palatium, & Templa magnifica jactat. Cerevisiæ *Mum* vocatæ, & coriorum commercio celebris. (*Ed. Lond.*)

ditionem fecit. *Martinus Chemnitius* ibidem docuit q. Porro in hac parte Wolferbytana, præter ipsum a *Wolferbytum* r, etiam Bibliotheca per Europam instructissima & magnificentissima nobile, præcipua opida sunt b *Helmæstadium* Academiâ anno 1576. à *Julio* Brunsvicentium Duce conditâ, multisque viris Doctis, ac in primis *Tilemanno Heshusio*, *Joh. Caselio*, *Conr. Martini*, *Georg. Calixto & Conrado Hornejo*, *Hermanno Conringio* s *&c.* illustre: *Schœninga* cum arce: *Gandersheimium* ad Gandam fl. illustre habens cœnobium virginum. *Holtzmünda* ad Visurgim; *Schöppenstede*, *Regia Lutsera Konigs-Lutter*, ubi Lotharii II. Imperatoris monumentum: *Hessem* arx: item *Lutter am Barenberge*, clade Christiani IV. Daniæ regis anno 1626. nobilitata: *Zellerfeldia* metallis dives. c *Comitatus* etiam *Blanckenburgicus* hodiè est in ditione Ducum Brunsvico-Wolferbytensium; qui habet ab Ortu agrum Quedlinburgensem, & Principatum Anhaltinum; ab Austro Stolbergensem, Schwartzenburgensem & Hohnsteinensem Comitatus: ab Occasu Principatum Grubenhagensem, Comitatum Wernigerodam: à Septemtrione Principatum Halberstadiensem. Rigatur *Boda* Frigida, *Boda* Calida, *Rapboda* & *Lubboda*. In præaltis montium jugis hodie conspiciuntur rudera arcium Blanckenburg, Reinstein, Heimburg, Hartingau, Lauenburg, Homburg &c. Tota vero hæc regio montibus & sylvis obsita est. Olim ad Comitatum hunc Blanckenburgicum pertinuerunt *Hessem*, *Osterwick: Wernigeroda*, *Zillingen*, *Schlanstett*, *Oscherschleben*, *Crottorf*, *Elbingeroda*, *Neindorf*, *Langenstein*, *Gersdorf*, *& Quedlinburgum novum*.

d In principatu *Brunsvico-Calenbergensi*, qui ab arce *Calenberg* ad Leinam, tum Principum sede, appellatus est, opida præcipua sunt, e *Hannovera* ad Leinam s urbs munita & splendida, hodie Principis sedes, etiam cerevisia illa, quam *Broihan* vocant, nota t; f *Hamela* ad Visurgim urbs munita, prodigio nota, ex qua 130. liberi magico cantu evocati interiisse perhibentur. Anno 1633. à Georgio Brunsvicensium & Luneburgensium Principe obsessa ac demum recuperata est, quum hostiles copias, inde haud procul, ad *Oldendorp* ingenti prælio vicisset. g *Northeim* inter Leinam & Rhumam fl. h *Gœttinga* est ad Leinam urbs munita; ubi Henricus V. Imperator anno 1119. quintum in Germania habuit ludum militarem, quem *torneamentum* vulgo vocant. Anno 1641. Leopoldi Wilhelmi Austriaci obsidionem fortiter tulit ac repressit: Eadem Johannis Caselii Patria est, pædagogio florens. i *Munda* ad Fuldæ & Werræ confluentes, fere in finibus ditionis Brunsvicensis anno 1626. à Tillio expugnata, & crudeliter habita est. *Lauenstein*, in cujus agro salinæ. k *Uslaria* in silva Sollingensi &c.

In l *Principatu Grubenhagensi*, qui ab arce *Grubenhagen* nomen habet, præcipua opida sunt, *Eimbecca*, provinciæ caput, est urbs probe munita: *Osterroda* habens arcem; aliquando Principum sedes fuit, inde haud longè quatuor oriuntur flumina, *Innersta*, *Ockera*, *Rhuma*, *& Sœsa*: *Clausthal*, ubi divites argenti fodinæ; *Altenau*: *Mons D. Andreæ*: *Lauterberg*: *Elbingeroda &c.* Item *Herstberga*, Principum sedes, aliæque arces &c. In hujus Principatus confinio & Thuringiæ ferè finibus est cœnobium m *Walckenried*, in quo schola illustris, bonis literis & artibus florens. Cæterùm omnis ille Principatus Grubenhagensis, una cum hoc cœnobio hodie est in ditione Ducum Brunsvico-Luneburgensium lineæ Calenbergensis.

HEKELII.

n *Huj. Lib.*

o Quondam Veterum *Chaucorum* Sedes.

p Sedet ibidem hodie *Rudolfus Augustus*, Dux pius, fortis, magnanimus, prudens, benignus & excellenter inclytus. Præest a. Ducatui Fridericus ab Heimburg, Heros omni laude atque encomio omninò dignus. Sed ab expeditionibus secretioribus Duci est quotidiè *Martin. Jacob Rydemann*, Fautor meus optimus.

q Ut & *Jacobus Wellerus*, *Brandanus Dætrius*, qui hactenus Ecclesiæ *aulicæ Guelferbytanæ* laudabiliter præfuit, & *Joannes Schindlerus*, utpote in cujus vicem Filius, ejusd. Nominis atque Pietatis jam est surrogatus. Sic clarus est hoc tempore eodem in loco *Joan. Mœringius* Philologus mansuetus & insignis mihique amicissimus.

r Ubi *Antonius Ulricus*, *Rudolfi Augusti* Fra-

a Wolferbytum. b Helmæstadium. c Comitatus Blanckenburgicus. d Principatus Calenbergensis. e Hannovera. f Hamela. g Northeim. h Gœttinga. i Munda, k Uslaria. l Principatus Grubenhagensis. m Walckenried.

munita, fortissimâ contra Ducum Brunsvicensium crebras obsidiones defensione maxime nobilis. Secundum locum obtinet η

Halberstadt. *Halberstadium* (*1), inde *Hildesheim* (*2), θ *Hannover* (*3), ι *Goszlar* (*4), *Helmstadt* (*5), haud spernenda opida. *Wolfenbüttel*

Frater, Dux & Heros ipsius *Apollinis* atque *Musarum Charitumque* mansuetiorum *Genio* eminenter præditus atque exornatus, gloriosissimè jam locum tenet, & modò laudatus *Datrius* meus, nec-non *Andreas Overbeckius*, *Gottfr. Wilhelm Sacer* & *Joan. Reiskius*, Philologus præstantissimus & Civis meus optimus, clarent. Heic ILLUSTRIS ACADEMIA à RUDOLFO AUGUSTO atque ANTONIO ULRICO, Fratribus germanis, Ducibus *Brunsv.* ac *Luneburgensibus* excellenter inclutis ac gloriosis, Ao. superiori est instituta, in cujus laudem sub auspicio Lection. publicat. ♃. d. 28. Jul. ejusd. Anni. Orationem sat elegantem ac rerum plenam habuit *Christophorus Zeigner*, *Henningi* mei *Wittenii* civis, *Orator.* & *Mathemat.* ibid. Prof. Publ. quæ Oratio *Brunsviga* litteris *Zilligerianis* in fol. est edita.

ι *Balthasari Cellario*, *Gerhardo Titio*, *Gebhardo Theodoro Meiero*, *Henrico Hahnio*, *Dan. Clasenio*, *Huldrico ab Eyben*, *Joan. Eckelio*, utroque *Meibomio*, quorum nomen immortale veneror, *Christophoro Schradero*, *Georgio Engelbrechto*, *Melchiori Schmidio*, *Joanni Barth. Niemeiero*, inprimis meo.

ι Ubi *Sever. Wolter Molanus* claret.

υ Heic natus est *Henricus Buntingius*, Chronologus insignis & litterarum divinarum apprimè peritus.

BUNONIS.

η a *Halberstadium* * Episcopatus cognominis caput; qui omnis per pacificationem Monasteriensem titulo Principatus Electori Brandeburgico traditus est: opida in eo sunt *Osterwicum*, quod perfluit Alsa fl. ibi primùm conditus fuit Episcopatus Halberstadiensis. *Oscherfleben* ad Bodam fl. *Gruningen*, *Nornburg*.

θ b *Hildesheim* Episcopatus Hildesiensis, qui Brunsvicensi & Luneburgensi Ducatu continetur totus, metropolis est ad Innerstam fl. γ Opida hic porrò sunt *Peina* ad Fusam; *Alfeldia* ad Leinam &c.

ι c *Goslaria* ad Gosam urbs Imperii libera: ab Henrico Aucupe primum fertur condita, quod tamen alii Ottoni I. adscribunt. Aliquot Imperatorum exstitit sedes: ibique lubens hæsit Henricus IV. In hâc ipsa urbe tum temporis celebrata Comitia illa per Fuldensis Abbatis ambitionem reddita cruenta. Henricus etiam V. ibidem quum haberet comitia, gladii ipsius acumen fulmine tactum est. Olim urbs illa metallorum dives fuit.

HEKELII.

x Ubi *Henricus Rixnerus* & *Henricus Ammersbachius* Eruditis noti sunt.

y In hâc Urbe claret hôc tempore *Georgius Gœzius*, Philologus, Poëta & Orator egregius, & in Cathedrâ Ecclesiasticâ B. Dn. *D. Joannis Hilperti* Successor longè dignissimus.

a Halberstadium. b Hildesheim. c Goslaria.

(*1) Henricus Julius Episcopus Filius Ducis Brunvicensis Confessionem Augustanam ibi Anno 1591 introduxit. Urbs ampla, bene culta, ædibus lauta, & Hospitium totius Europæ amplissimum Commis nominatum jactat, ubi Imperator Cæsareus Wallestein Diversorium sibi, satellitibus, servis, & amicis, per menses aliquot satis commodum habuit. Episcop. ibi à Car. M. fundatus est An. 780. (*Ed. Lond.*)

(*2) Episcop. primus a Ludovico Pio An. 822. constitutus; unicum Episcopum Pontificium in Saxoniâ inferiori habet, suffraganeus Electori Coloniensi est. Incolatum autem maxima pars Lutherani, quibus libertas Conventu Westphaliensi firmata fuit. (*Ed. Lond.*) Plerumque ab Electore Coloniensi possidetur.

(*3) Urbs lauta, Palatio Electoris ornata, bene munita, & quatuor nundinis quotannis celebris. (*Ed. Lond*).

(*4) Nobile membrum Imperii vocatur, urbs lauta, & immunitatibus præ aliis gaudet. (*Ed. Lond.*)

(*5) Inter antiquissimas Saxoniæ urbes numeratur; à Car. Mag. An. 782. fundatâ Academiâ decoratur ab An. 1566, ubi Bibliotheca celeberrima permultis MSS. & inter alia

tel (*1), arce munitiſſima, Ducum ſedes eſt.

alia Pentateucho Hebraico perantiquo 2 Volum. pergameneis conſcripto, à Rabbinis Judaicis magnopere laudato. (*Ed. Lond.*)

(*1) Inter Germaniæ munitiſſimas locum obtinet, & Bibliothecam Ducum vix ulli in orbe Chriſtiano ſecundam jactat. Haniſius enim librarius 124000. Volum. inter quæ MSS. 2000, & 115504. Tractatus ab 56398. Authoribus conſcriptos numerat. (*Ed. Lond.*)

CAP. XVIII.

De Archiepiſcopatibus & Academiis Germaniæ.

I.

ARchiepiſcopatus in Germanià ſunt VII. Moguntinus, Colonienſis, Treverenſis, Magdeburgenſis, Salisburgienſis, Bremenſis & Pragenſis. *Epiſcopatuum* (*) in tam vaſta regione incer- Archiepiſcopatus & Epiſcopatus Germaniæ.

(*) Epiſcopatus Germaniæ, qui in imperii comitiis principum jus & dignitatem habent; ſunt XXI.; ſcilicet:

M.	Bamberg,	*Bambergenſis.*	
M.	Wurtzburg,	*Herbipolenſis.*	
M.	Worms,	*Wormatienſis.*	
M.	Aichſtadt,	*Aichſtetenſis.*	
M.	Speyer,	*Spirenſis.*	Gall. *Spire.*
M.	Strasburg,	*Argenteratenſis.*	
M.	Coſtnitz,	*Conſtantienſis.*	Gall. *Conſtance.*
M.	Augspurg,	*Auguſtanus,*	Gall. *Ausbourg.*
M.	Hildesheim,	*Hildesheimenſis.*	
M.	Paterborn,	*Paderbornenſis.*	
S.	Freyſingen,	*Friſingenſis.*	
S.	Regenspurg,	*Ratiſponenſis.*	Gall. *Ratisbone.*
S.	Paſſaw,	*Paſſavienſis.*	
	Trident,	*Tridentinus.*	Gall. *Trente.*
S.	Brixen,	*Brixienſis.*	
	Baſel,	*Baſileenſis.*	Gall. *Baſle.*
C	Luttich,	*Leodienſis.*	Gall. *Liege.*
C.	Osnabruck,	*Osnabrugenſis.*	
C.	Munſter,	*Monaſterienſis.*	
	Lubeck,	*Lubecenſis.*	
M.	Chur,	*Curienſis.*	Gall. *Coire.*

Litteræ nominibus præfixæ metropolim indicant M. Moguntiam. S. Salisburgum. C. Coloniam. Nonnulli ſunt præterea Epiſcopatus qui ab aſſeclis Confeſſionis Auguſtanæ uſurpati, infelicitate temporum, & pacis gratià, in ſeculares, ut aiunt, Principatus degeneraverunt. Tales ſunt Principatus *Mindenſis*, *Halberſtadienſis*, &c. qui non *Epiſcopatus*, ſed *Principatus* nomine à Brandenburgico Electore poſſidentur. Eadem fuit *Swerinenſis* & *Raceburgenſis* ſedium conditio quæ megapolitanis ducibus ceſſerunt. *Hamburgenſis*,

incertus eſt numerus. Præcipui ſunt: Herbipolitanus, Bambergenſis, Argentoratenſis, Spirenſis, Leodicenſis, Monaſterienſis, Paderbornenſis, Hildesheimenſis, Mindenſis, Oſnabrugienſis, Verdenſis, Halberſtadienſis, Vratiſlavienſis, &c. [a]

Academiæ Germaniæ.

II. *Academiæ* illuſtres ſunt; Baſileæ, Friburgii in Briſgavia, Argentorati, Heidelbergæ, Tubingæ, Ingolſtadii, Altorfenſis, Pragæ, Viennæ, Francofurti ad Oderam, Gripswoldiæ, Roſtochii[a], Helmſtadii, Wittembergæ, Lipſiæ, Jenæ, Erfordiæ, Marpurgii, Gieſſæ, Coloniæ, Rintelii. [β]

CAP.

BUNONIS.

[a] Archiepiſcopatum *Bremenſem*; item Epiſcopatus *Verdenſem* & *Halberſtadtentem* in Principatus per pacificationem Monaſterienſem eſſe mutatos ſæpius antea dictum eſt.

[β] Hic accedit Academia *Chilonienſis* ab *Albrechto* Holſatiæ *Duce* condita, & 5. Octobris anno 1665. introducta.

HEKELII.

[a] *Regiomonti Boruſſorum.*

BUNO-

burgenſis, *Bremenſis*, *Verdenſis* &c. Sedes per pacem Weſtphalicenſem Suecis ſub aliis titulis conceſſæ.

Sunt & denique Epiſcopi qui ſimpliciter tales, nullum habent in comitiis imperialibus ſuffragium.

Sed quia Germaniæ ABBATES X. inter Status Imperii computantur, non inane prorſus erit eosdem hic enumerare. Illi a Germanis *Gefurſtete Aebte* audiunt.

Abbates	*Fulde.*
	Kempten.
Præpoſitus,	*Elwangen.*
Abbates,	*Murpach.*
	Luders.
Præpoſiti,	*Berchtols gaden.*
	Weiſſenburg.
Abbates,	*Prum.*
	Stablo.
	Corvey.

ABBATISSÆ XIV. iisdem juribus, queis Status imperii, fruuntur; nempe

Elſen,	*Ober-munſter.*
Buchau,	*Nieder-munſter.*
Quedlinburg,	*Burſcheid.*
Andlau,	*Gandersheim.*
Lindau,	*Roten-munſter.*
Herforden,	*Haggenbach.*
Gernrode,	*Eaind.*

Nec omittendi ſunt duo ſummi Equeſtrium ordinum magiſtri, ſcilicet *Teutonici*, & *Johannitarum*. Germanici cleri prælatos ſive Abbates longum eſſet recenſere. Hi in duo Scamna Suevicum, & Rhenenſe, dividuntur. In primo ſedent XIV. in altero IX.

Coronidis loco obſervabimus *Argentoratum*, *Veſuntionem*, & *Cameracum* a comitiis imperii excluſas, ex quo Dominationi Gallicæ in perpetuum addictæ ſunt, ideòque earum Epiſcopi, Principes imperii quanquam vocantur, inanis eſt titulus & ſine re. Hæc à Cluverio utiliter tractari non potuerunt, qui ad Ludovici magni tempora non vixit, ſub quo pace Weſtphalienſi magna in Germanico regimine facta eſt immutatio.

Regni
DANIÆ
Accuratissima
delineatio.
PARS
Der Klippen
MARE
TICUM
DE OOST
ZEE.

CAP. XIX.

DANIÆ REGNUM. [1]

I.

[a] *Dania* nomen habet à *Danis* [a], sive *Codanis* populis, qui & *Teutoni* olim dicti fuere (*1). Codano sinu, sive mari Suevico, Dania.

BUNONIS.

a a *Dania* regnum undique alluitur mari; nisi quod ab Ortu æstivo Sueciam: ab Oecasu æstivo Norvegiam, (*) Provinciis scilicet per Suecos bello conquisitis & huc usque retentis: alias enim nec Sueciam nec Norvegiam attingit. Inter Grad. Lat. 54. & 58, & Longit. 26. & 34. sita. *Ed. Lond.*) & à Meridie Germaniam attingit; à qua *Eidora* fl. disterminatur. (* A quibusdam medii ævi Scriptoribus *Dacia* pessimeappellatur, at vero Daniam inter & Daciam tota jacet Germania.)

HEKELII.

a Hoc Regnum descripsit *Martinus Zeilerus* sub nomine *Neue Beschreibung der Konigreiche Dennemark und Norwegen*, *&c.* qui Liber prodiit primò *Ulmæ* Ao. huj. Sec. 48. in 8. f. & deinde *Amstelodami* Ao. ejusd. Sec. 55. in f. 12. DANICAM autem *Historiam*, inprimis de *Regibus DANIÆ*, qui Familiam *Oldenburgicam* præcessêre, eorumque Rebus gestis, *Joannes Meursius*, præter *Hafniensem* Editionem in 4 f. edi quoque curavit cum Continuatione *Amstelodami* A. huj. Sec. 38. in fol. Extat & *Joannis Svaningii* Chronologia DANICA atque *Olai Wormii* Monumenta DANICA, *Hafniæ* excusa; *hæc* quidem in 4. f. Ao. huj Sec. 43. *illa* autem in fol. Ao. ejusd. Sec 50. Modernus Rex CHRISTIANUS V. omnino Rex justus, prudens, magnanimus & augustus est. Erant & quondam splendidissima DANIÆ Lumina *Tyche Brahe*, *Saxo-Grammaticus*, *Nicolaus Hemmingius*, *Petrus Palladius*, *Petrus Severinus* atque *Petrus Winstrupius*, inter GERMANOS *Jo. Michaëli Dilherro* apprimè dilectus & sincerè amicus. (* Daniam veterem non infìcetè descripserunt Adamus Bremensis, Albertus Crantzius, aliique permulti quorum in Bibliotheca nostra Geographica libri fusius recensentur. nec spernendus est *Rutgeri Hermanida* REGNORUM DANIÆ ac NORVEGIÆ &c. *Historica & Chorographica descriptio* in 12. Amstelodami 1669.)

REISKII.

1 b Dania nomen *à Dano vel Deo, vel rege* pristino adepta portentosas aut incertas originea suas libris etiam ostentat, uti liquet ex Petr. Diacobi rerum Norwegicarum lib II. c. 29. Wodan vero Goudan & Dan apud antiquissimos dictum Mercurium: Unde Sundani, Codani & cognomines Teutoni à Teuto, Deo itidem Germanico deducti. Danus quidem paulo longius excurrit, & nescio quas origines ille sectatur: Pontanus tamen ab Erico Prorege, sed Svaningius ad ultima Davidis tempora primam dynastiam regum dedisse dicitur per annos 513. Hinc octo aliæ secutæ ad ultimam Oldenburgicam familiam successerunt. Unde Reges legimus perantiquos, qui Angliam, Britanniam, Galliæ partem, Siciliam, Gothiam, Sueciam, Norwegiam suo imperio complexi sunt. *Regnum vero Daniæ hodiernum c aut Insulis aut terris continentibus circumcluditur: Insulæ aut maris sunt Baltici plures, aut septemtrionales: plurima, majores pariter atque minores*: Majores recensuit auctor noster, minoribus, quæ tanti non fuerant, omissis, Mona nempe Fassiana, Steone, Thuroe, &c. Una Huena, Tychonis equitis domicilio clara, & Uraniburgo clarissima, per pacem Rotschildensem A. 1658 ad Suecos transiit, Gothlandia hodieque illis subest: Hallandia vero Bleckingia, Scania, omnes amplæ provinciæ, ad eosdem pace ultima perve-

a Daniæ fines. b Dania. c Aut insulis.

(*1) Gerard Voss. de Idololatriâ, a Wodeno Guodano sive Codano nomen ducit, cui Wormius calculum adjicit. (*Ed. Lond.*)

vico, in plures secatur portiones. Partem ejus cis sinum in Germaniæ continenti sitam ᵝ *Cimbricam peninsulam* Romanam vocitatam,

Cimbrica.

perveneruNt. a *Terris continentibus partes concludantur potissimam subsequentes* : *Chersonesus nempe Cimbrica*, longo Holsatiæ, Stormariæ, Ditmarsiæ agro spatioque producta. Hinc multæ nascuntur prætensiones in Hamburgum, urbem imperial. & Holsatiam omnem reliquam, suis controversiis alicubi expositam; ab Joh. Möllero maxime, qui huc operas singulares contulit. Norwegia item tota quibus controversiis adhuc dissideat, quibusque Dani Slesvicensem Ducatum præcipue tentent sæpius atque tentarint, Tonninga docuit, urbs munitissima & totius Ditmarsiæ propugnaculum, post pacta vero Rensburgensia eversum atque dirutum. Cæterum plura notatu sane digna in hanc rem colligi copiosius possent, nisi actum nolimus agere: Plura itidem ad titulos regum Suecorum atque Danorum, in quibus adhuc hodieque Gothis & Vandalis suus datur locus, nec sine singulari ad antiquitates Vandalicas observatione. Vid. Becmannus in Notit. Geogr. c. 5.

BUNONIS.

ᵝ b *Jatia* b, sive *Jutlandia*, quæ & *Cimbrica Chersonesus* c dicitur, est Daniæ Peninsula Occidentalis: ab Occidente & Septemtrione mari terminatur Germanico: ab Ortu freto, quod vulgò appellatur *Mistelfahrt-Suudt*, & mari Baltico: à Meridie Eidora fl. Longitudo ejus à promontorio Schagen Holsatiam versus est 53. milliar. Germ. Latitudo verò non ubique eadem est. Dividitur c *Jatia* in partem *Septemtrionalem & Australem*: utramque disterminat *Ripa* fl. haud longè Coldingâ distans, cui pons impositus est, ubi vectigal penditur Regi, per quem 40000. boum & amplius, & totidem ferè equi, inde quotannis in alias regiones educuntur. In Septemtrionali *Nort-Jusland* sunt quatuor Episcopatus, in quos omnis illa terra discriminatur: *Ripensis*, *Arhusiensis*, *Viburgensis & Aldenburgensis* d. Episcopatus *Ripensis* caput est d *Ripa* ad *Nipsam* fl. haud longè a litore maris Occidentalis. Habet castellum munitum & portum, qui tamen milliare ab opido distat. In mari isto sunt Insulæ e *Fanœ*, f *Mandœ*, & versus Austrum g *Silt*, *Fœra*, h *Amrœm*, quarum incolæ à cæteris in continenti lingua & moribus discreti sunt. In hac diœcesi sunt arces Regiæ decem, Nobilium centum, Parochiæ rurales 282. i *Coldinga* ad fretum *Mistelfahrt* habet arcem *Arnsburg*, à Christiano III. exstructa. Inde versus Septemtrionem ad idem fretum est *Friderichsodda*, nova urbs auspiciis Friderici III. condita, anno 1658. à Suecis occupata, & sequenti anno exusta & destructa. *Wela* ad fretum *Mistelfahrt*: *Warda*: *Rincopia*: *Halsterbroa*: & *Lemviga* Episcopatus k *Arhusiensis* caput est *Arhusium* ad litus Orientale: è regione est insula *Samsœ*: In hac diœcesi sunt arces quinque, Parochiæ rurales 303 & civitates septem, *Hersins*, *Randersen*, *Ebeltud*, *Grimstad*, *Oruntbuy*, & *Mariacker*. Insulæ huc pertinentes sunt *Samsa*, *Gresholm*, *Tens*, *Melsa*, *Ramsoa*, *Eudelavia*, *Hiarnoa*, *Kidthelmia*, *Jordholmia*: in Horsensi sinu *Arca*, *Geruoa*, & *Wessia*. Haud procul ab Arhusio est arx *Scanderbarg*, *Emecloster*. l *Viburgensis Episcopatus* caput est *Vibargium*, ubi Episcopi sedes & tribunal trium virorum jus dicentium. Habet civitates tres, arces totidem, & parœcias agrarias 218. reliqua opida sunt *Nibo* & *Scheve*. Insulæ huc referuntur *Sallingia*: *Lessea*: *Fasserland* inter Thyam & Sallingiam: *Niding* scopulus respiciens extremitatem Hallandiæ prope Elseborg: *Hasoliaa* & *Anout*, insulæ naufragiis celebres. m *Alburgensis Episcopatus* caput est *Albargium*, in quo sunt opida sex, Nobilium sedes centum, Parochiæ rurales fere 180. Deinde opidum *Vensyssel*, ubi *Ryaa* fl. qui in Lymicum sinum, vulgò *Lynferd*, labitur. n *Vensilia* (*Wensyssel*) à sinu Lymico ad promontorium Scagense extenditur ad XIV. milliaria, habetque præter *Vensisseliam* opidum *Seby* ad litus, quod Orientem respicit, *Hiorring*: inde versus septemtrionem sequitur *Scaga* promontorium. Insulæ huc referuntur *Grysholm*, *Hortzholm*, *Tydsholm* &c. Ad Occidentem est *Haakerret* tractus, & *Thya* tractus, ubi opidum *Thysted*, *Oram* arx & *Westerwyck* cœnobium. Insulæ ad hanc diœcesin pertinent, *Hansholmia*

a Aut terris continentibus. b Jutiæ Limites, & Divisio. c Jutia Septemtrionalis. d Ripa. e Fanœ. f Mandœ. g Silt. h Amrœm. i Coldinga. k Arhusiensis Episcopatus. l Viburgensis Episcopatus. m Alburgensis Episcopatus. n Wensyssel.

citatam, antè diximus. *Cimbri* ab initio incoluêre: posteà *Jutæ*, unde regioni nomen in hunc usque diem, *Jüdlandt*, præter unum opidum γ *Flensburg* (*1), nihil clarum habens. Cimbri. Jutæ. Flensburgum.

II. Alteram partem, trans sinum sitam, veteres insulam putarunt esse, nomine *Scandinaviam*, sive *Scandiam*; at continentem esse, una cum *Suedia*, & *Norvagia*, satis nunc constat: Dividitur in tres partes; δ *Halland*, & ε *Scanen*, & ζ *Bleicking* (*2). Urbes in Scandia. Halland. Scanen. Bleicking.

mia in lacu Limico; *Osthelmia*: *Egholmia*: *Bodnmna* peninsula: *Morsungia*, ubi opidum, *Nicktobing*: *Aggeroa* insula: *Tyrholmia*, cui adjacet *Othesunda* fretum, ubi *Giby*. a *Jutia Australis*, vulgo *Suder-Jndland*, Longitudo ab *Eidora* opidoque *Rensburgo* ad *Coldingam* milliarium German. censetur 18. Latitudo alibi 6. alibi 8. milliar. Opida ejus præcipua sunt, b *Slesvicum* ad *Sliam fl.* *Ducatus Slesvicensis* caput; haud procul inde abest arx Ducalis c *Gottorp*, Principis sedes, artificiosis iisque rarissimis, & insigni Bibliotheca, quam hodie curat *Adamus Olearius*, editis scriptis e celeber f. d *Eckelnforda* in peninsula, ubi portus commodus ad mare Balticum.

HEKELII.

b *Juttia.*
c *Ptolemaeo.*
d *S. Aelburgensis.*
e *Persico Itinerario* in primis.
f Ecclesiarum Ducatus hujus hodiè Antistes est *Sebastianus Niemannus*, Theologus haud incelebris & apprime humanus.

BUNONIS.

γ e *Flensburgum* ad sinum maris Baltici, qui *Flenus* dicitur. Inde occurrit insula f *Alsa*, in qua *Sunderburgum*, *Nordburgum* & *Glucksburgum*. Ducum sedes: *Osterholmum*, *Holla* & *Gamelgarda*. Habet hæc insula 4. milliaria in Longitudine & 2. in Latitudine. g *Harderslebia* ad sinum maris Baltici, incendiis deformatum opidum, ubi arx *Hansburg*: h *Huysemum* ad mare Occidentale, cum arce: Insula i *Strant* inde haud longè distat: k *Apenrade* est ad intimum maris recessum. l *Tonninga* haud procul ab ostio Eidoræ opidum valde munitum. m *Tondarium* majus & minus ad mare Occidentale. Intra Huysemum & Tondarium interjacent n *Strant-Frisii*, antiqui Frisiorum cultus tenaces; vicos habent *Bresledam*, *Langehorn*, *Borlum* &c.

δ o *Hollandia* ad Septemtrionem habet Norvegiam: ad Occasum sinum Codanum: ad Meridiem Scaniam: ad Ortum Gothiæ partem. Longitudo ejus à promontorio *Kol* ad *Elseborg* Suecorum est fere milliar. Germanicorum 16. Opida hîc sunt p *Laholm*; q *Halmstede* à Christiano IV. Rege egregiè munitum: r *Valckenborg* ad fluvium cognominem, s *Warburgum*, vulgo *Waerbergen*, munitum opidum cum arce, Sueciæ tum oppositum propugnaculum, t *Consbak* opidum & portus *Consbacensis* ad *Monstersundam*, *Ulymones*, *Gosewaer* &c. At hæc provincia cum opidis & castris munitis Suecis tradita est anno 1645.

ε v *Scania*, *Schonen* à Septemtrione Sueciæ & Hallandiæ finitima est, aliàs mari alluitur, & per Oresundam à Sialandia dirimitur. Longitudo ejus censetur 18. & Latitudo 12. milliarium, à promontorio Scaniæ, cui nomen *Valsterboem* ad opidum Engelholm, Hallandiæ vicinum, Scaniæ primaria urbs est x *Lundia*; y *Coronia* vulgò *Lands-Krone*, opidum maritimum cum arce à Christiano III. extructa. z *Malmogia*, vulgo Danis *Malmö*, exteris *Ellebоge*; opidum cum arce probè munitum. a *Helsingoburgum* vulgo *Elsenborg*, ad Oresuntæ fretum, cui ex opposito

Nn in

a Jutia Australis. b Slesvicum. Ducatus Slesvicensis. c Gottorp. d Eckelnforda. e Flensburgum. f Alsa. g Harderslebia. h Huysemum. i Strant. k Apenrade. l Tonninga. m Tondarium. n Strant-Frisii. o Hallandiæ limites. p Laholm. q Halmstede. r Valckenborg. s Warbergen. t Consbak. v Scaniæ fines. x Lundia. y Coronia. z Malmogia. a Elsenborg.

(*1) Dani secundum ab Hafnia locum Oppido huic tribuunt. Portum capacem & tutum habet, & arce munitur. Angli, qui una cum Saxonibus Britanniam Australem subegerunt, a viciniâ hujus urbis originem ducunt. (*Ed. Lond.*)

(*2) Nunc Suecis parent. (*Ed. Lond.*)

Elleboges. Lands-kroon. Elzenborg. der Sundt. Londen.

in ea seu potius opidula, litori prætensa, sunt, *Elleboge*, *Lands-kroon*, *Elzenborg*, freto Danico, quod vulgò dicitur *der Sondt*, appositum. In mediterraneis est *Londen*, Archiepiscopali sede decoratum (* 1).

Codanonia sive Scelandia. Hafnia. Elsenore. Cronenburg. Rotschildia.

III. Tertia pars regni in insulis dispersa medium situm obsidet. In his *Codanonia*, ab ipsis incolis Codanis, qui alio nomine fuere Teutoni, veteribus sic dicta, nunc ᵑ *Seelandia*, ut magnitudine, sic fœcunditate alias antestat. In hac totius regni caput θ *Hafnia* h, vulgò incolis *Copenhafen*, & *Copinghafen*, German. *Copenhaven* & *Kopenhagen*, celebre Emporium Regumque sedes (*2). *Elsenore* (Elsenör) celebris ad dictum fretum navium appulsu locus est: hic namque vectigal Regibus à transeuntibus navibus penditur. Contigua est splendidissima & munitissima arx ι *Cronenburg* contra vim ex Oceano vel ipso sinu irruentium exstructa (*3). In mediterraneis est κ *Rotschild*, dives quondam urbs, nunc opidum

in Sialandia respondet *Cronenburg* arx regia.

ζ a *Bleickingia* Scaniâ, Sueciâ & mari Baltico circumdatur, præcipua opida hic sunt, *Drelborg*, *Ustede*, *Christianstad* à Christiano IV. condita; inde non procul abest *Ahusium*, vulgo *Ahuys*, *Selsborg*, *Elchholm*; *Rottenbuy* & *Christianopolis* à Christiano IV. contra Calmariam Suecorum munita. Verùm & hæ provinciæ per pacem Rotschildensem regno Sueciæ adscriptæ sunt anno 1658. Sed hodie à Daniæ Rege Christiano V. armis itur repetitum, Coronia & Christianstadio recuperatis.

HEKELII.

g Academiâ, ubi *Samuel Pufendorfius*, Juris Gentium Doctor clarissimus, adhuc laudabiliter docet, clara.

BUNONIS.

ᵑ b *Sialandia* insula Longitudinem habet 16. milliar. German. Latitudinem 14. milliarium.

θ c *Hafnia* h ad Orientalem insulæ partem sita portum habet commodissimum; arcem, quæ Regum sedes; & Academiam anno 1479. à Christiano I. conditam. Urbi huic sublicio ponte jungitur opidum novum *Christianshaven*; quod egresso in insulam *Amagriam*, vulgò d *Amack*, aditus patet, quam colonia Hollandorum inhabitat & colit. Ipsa Hafnia quum pro Christiano II. Rege captivo per integrum annum obsidionem tolerasset, anno 1536. Christiano III. deditionem fecit. Eandem fidem suam in Regem nuper denuo probarunt opidani; dum anno 1638. à Sueciæ Rege oppugnati obsidionem in alterum annum fortiter sustinuerunt.

ι e *Cronenburgum* Sueci per deditionem ceperunt anno 1658 quod tamen per pacem anno 1660. initam redditum est Daniæ Regi.

κ f *Rotschildia* ad amplissimum maris sinum sita, vulgo *Roskildsfiourd*.

HEKELII.

h Hanc Urbem, ubi *Zacharias* quoque *Sturzius*

a Bleickingiæ fines. b Sialandia. c Hafnia. d Amack inf. e Cronenburgum. f Rotschildia.

(*1) Olim Urbs ampla, & 22. Templa numerabat; at hodie exigui momenti. (*Ed. Lond.*)

(*2) Urbs optimè munita, Armamentario nobili in usum belli terra marique decorata; portu tutissimo, capacissimo, & munitissimo gaudet; 10. Templa numerat, quorum Cathedrale S. Mariæ cæteris præcellit. Initium cepit hæc Civitas seculo duodecimo: a piscatoribus primum qui sub Rotschildensis Episcopi tutela piscaturam exercebant, deinde ut portus mercaturæ visus est optimus, vicus opidum factus, temporum successu in regiam civitatem evasit.

(*3) Sinus Codani propugnaculum.

dum, Regum sepulchris clarum (*1). [λ] *Frederichsborg*, arx in amœnissimo agro condita, Regum secessibus frequentatur (*2). Frederichsborg.

IV. Est

zius natus, *Olaus Borrichius*, *Joannes Lassenius* & *Petrus Joannes Resenius*, Viri mansuetissimi, singulari eruditione atque illustri famâ suâ hactenus longè illustriorem reddidêre.

BUNONIS.

λ [a] *Frederichsburgum* arx regia auspiciis Frederici II. Regis cœpta, sed munificentia Christiani IV. perfecta est. Opida Sialandiæ præterea sunt *Coagium*, vulgò [b] *Cœge* ad litus Orientale: [c] *Ringstadium*, vulgò *Ringstede*, ubi tribnnal, & Veterum Regum, Reginarumque monumenta. Nostro seculo hunc locum instructissima sua Bibliotheca Illustraverat *Georgius Seefeld* regni Senator, verum illa per belli calamitatem postea direpta est. Ad Septemtrionem est *Nicopia*: *Slagels* à quo haud longè abest arx *Anderschow*: [d] *Corsæra*, vulgò *Corsör*, ad fretum Balticum, quod vulgò *der Belt*, è regione Fioniæ, opidum cum portu commodo; ubi trajectus in Fioniam, *Schelsara*, *Nestweda*, *Prestoa* ad Insulæ latus Meridionale, sinu maris cinctum: *Kallenburgum* in parte insulæ Occidentali, cum arce: *Slangendorpium* ad sinum Rotschildensem: [e] *Sora*, ubi Academia Equestris, à Christiano IV. condita ad lacum aquæ dulcis. Inde tribus circiter milliaribus distat illustris Schola *Schoncloster* ab *Herlofo Trolle*, regni olim Senatore & Admiralio, fundata; hinc etiam *Herleffsholmia* appellatur. Ad Sialandiam pertinent insulæ *Amagria* & [f] *Mœna*, vulgò *Mönesland* in mari Baltico, candidis è creta montibus eminens; in ea est arx regia *Elmeland*; & opidum *Stega*. *Huenam* insulam vulgò [g] *Ween*, intra Helsingoram & Hafniam sitam ad Sialandiam quoque refert Abrahamus Gœlnizius, Secretarius regius; *Comp. Georg.* l. 11. c. x. Ejus insulæ circuitus est duorum ferè milliarium; Latitudo non supra sesqui milliare; Insula illa Uraniburgo Tychonis Brahe erat nobilis.

Cæterum Sialandiæ ad Occidentem jacens insula [h] *Fionia*, vulgò *Funen*, à pulchritudine videtur nomen habere: ab Occasu habet Jutiam à qua per fretum *Middelfahrsund*, disterminatur. Caput insulæ est opidum *Ottenia*, vulgo [i] *Ottensoe*, habens Episcopatum. In templo D. Francisci, Christianus II. sepultus est cum patre Johanne. Porrò hic est *Neoburgum* vulgò [k] *Nyborg* cum arce, ubi trajectus in Sialandiam: Prælio quoque Sueci à Danis victi etiam nobilitatum anno 1659. *Svinoburgum*, vulgò *Schwynborg*, ex adverso insulæ Tassingæ, ad litus insulæ Orientale: [l] *Cartemunda*, ad litus insulæ Septemtrionale; appulsu classis Danicæ in expeditione illa adversus Suecorum copias nuper famam nacta. *Woburgum*, vulgò [m] *Voburg* ad Meridionale insulæ latus: cujus sinus aliquot insulis minoribus septus est: *Asnesum*, vulgò [n] *Assens*, unde trajectus in Jutiam Meridionalem. *Bonsonia*, vulgò [o] *Bowens*, ad Occasum insulæ versus Jutiam Septemtrionalem: *Middelfortum*, vulgò [p] *Middelfahr*, ad fretum, quod inde nomen habet. Arces hîc sunt *Hingisgagel*, *Hagenschou*, & *Escheborg*. Cæterùm insulæ ad Episcopatum Fioniæ referuntur *Langelandia*, *Lalandia*, *Falstria*, *Tassinga*, *Arria*.

[q] *Langelandia* à longitudine, quæ septem continet milliaria, nomen habet; quum Latitudo vix sit duorum. In Occidentali insulæ latere, est opidum *Rudkœping*; & ad Orientem arx regia *Tranckera*. [r] *Lalandia*, quasi *Lageland* ab humili solo dicta, habet Longitudinem 8. milliar. Latitudinem 5. Ad Occidentalem insulæ partem in sinu maris Baltici habet opidum [s] *Nascoa* cum arce munitum, quod anno 1659. Suecorum miles post diuturnam obsidionem cepit. Porro nobile hîc est cœnobium *Mariboux*, & opidula *Sascoping*, *Ælholm* & *Rooby*. [t] *Falstria* Longitudo est 4. milliar. & latitudo

a Fredrichsburgum. b Cœge. c Ringstede. d Corsör. e Sora. f Mœna ins. g Weena ins. h Funen ins. i Ottensee. k Nyborg. l Cartemunda. m Voburg. n Assens. o Bowens. p Middelfahr. q Langelandia. r Lalandia. s Nascoa. t Falstria.

(*1) Urbs Episcopali sede clara, simulque Danorum urbs regia. Olim 27. Templa numerabat, sed regiæ urbis dignitatem cum Reges inde Hafniam demigrarint, amisit.

(*2) Totius Daniæ Palatium splendidissimum & supellectile ditissima ornatum. (*Ed. Lond.*)

Bornholm. Gothia.

IV. Est prætereà in hoc sinu insula [μ] *Bornholm*, hacque multo major [ν] *Gothia*, vulgo *Gottland*, saxo albo ad extruenda ædificia utilis, utraque Daniæ regno submissa.

duorum: habet opida & arces, *Nikoping* ad Golbersundam; & *Stubbekoping* ad *Grœnsundam*. a *Tassinga*, è regione Swenoburgi insula angusta, est unius milliaris longa. b *Arria*, vulgò *Arr* & *Arroe* insula oblonga, habet arcem *Kopingam*. Refertur aliàs ad Ducatum Slesvicensem.

HEKELII.

i Qs. Feinlandt.

k Quam illustrissima *Bartholinorum*, *Beringiorum*, *Reseniorum*, *Svaningiorum*, *Wandalinorum* ac *Wormiorum* nomina illustriorem jampridem reddiderunt, magisque illustrem adhuc reddunt.

BUNONIS.

μ c *Bornholmia* insula est ad Scaniam pertinens, à qua 4. circiter milliar. in mari jacet Baltico, ejus Longitudo est 4. milliar. Latitudo duorum. Opida in ea sunt *Nex* ad Ortum, *Rattenby* ad Occasum. *Svancke*, cum arcibus *Svandico* & *Hamershusio*. Insulam hanc superiori seculo Lubecenses occupatam, ac diu retentam, ultro demum Daniæ Regi reddiderunt. Nuper anno 1658. per pacem Rotschildensem Suecis tradita quidem erat: sed incolæ interfecto præsidio Suecico paulo post ad Daniæ Regem se applicuerunt.

ν d *Gotlandia* insula vulgò *Gutland l*, Suecico littori prætensa, fertur habere Longitudinem milliarium 18. Latitudinem 5. In ea est urbs e *Visbuy m* olim mercatura nobilis, quæ in ruderibus suis antiquum ostendit splendorem. Et hæc insula anno 1645. Suecis tradita: Sed anno 77. à Danis recuperata est. (* Nunc Suecis iterum subest.)

HEKELII.

l I. e. *bona terra*, quam nonnulli *Eningiam Plinii* fuisse volunt.

m S. *Vuisbi*, seu *Visubi*. (* Male Buno, pejus Hekelius, sincerum nomen est *Wisby*.)

a Tassinga. b Arria. b Bornholm inf. d Gotlandia. e Wisbuy.

CAP. XX.

Norvagia, *Finnomarchia*, *Islandia*, *Grönlandia*, *Frieslandia*.

NORVAGIA. [1]

I.

Norvagia.

[a] *NOrvagia*, vulgò incolis *Norrige*, & contractè *Norge*; Germ. *Noortwegen*, & *Norwegen*, (Timæo apud Plinium *Nerigon*,

BUNONIS.

a a *Norwegia* habet à Meridie Daniæ provincias: ab Occasu & Septemtrione Oceanum.

REISKII.

1 b De Norwegia, quæ magnam Scandiæ aut Scandinaviæ priscæ partem constituit, & hujus denominatione, Auctoris sententiam plures comprobant. Scriptores vero domestici *Norum quempiam, ab eoque regnum & nomen* etiam terris septemtrionalibus inducunt, neque tamen ex Edda Islandica, neque MStis Codd. rem suam satis

a Norwegiæ fines. b Norwegia Nova.

SVECIA
DANIA et NORVEGIA.
GERMANICUM
OCEA
MARE
MORIMARUSA
MARE
Vulgo DE
NOORD
ZEE.

gon, qui insulam omnium Septemtrionalium maximam falsò credidit) nomen à situ accepit: quippe *Nort* German. est quod Latinis Norvegiæ limites. Septemtrio, β *Sevone* monte Orientale ejus latus, Meridionale Sevo mons. sinus Codani faucibus & Oceano, Occiduum eodem Oceano clauditur: à Septemtrione γ *Finnomarchia* ei obtenditur. Terra ipsa Finnomarchia. vasta (*1), sed maximè aspera, saxoque sterili aut sylvis ingentibus horrida. Antiquissimi *Sitones* incoluisse traduntur. Postmodo potens *Norvagiorum* in Danos etiam & Frisios imperium fuit: ac nunc ipsi Daniæ regibus parent. Urbes in ea sunt, δ *Nidrosia*,

Natura soli. Incolæ.

satis planam faciunt, aut certam exhibent. De Noro ipso & huic æquali, aut non multum posteriori Othyno Sturlesonius, Arngrimus, Svaningius, Ericusque Olai quam dissident? Norum enim Urbarii filium communiter produnt, eique duos adjungunt fratres, alterum Oslen, alterumque Danem; illum Suecia, hunc Dania potirum, ut stirps illa regia Othyno ne imposterum deleatur. Sed origines illas nec ipse Auctor, nec Jonas Romus, novissimus in Norwegia ethnica scriptor vel prorsus expediunt, vel explanant. Id planius ex Eginhardo, Rheginone, Adamoque Bremensi faciunt, [a] *Nordemanniam quoque dictam*, quam à Noro primum habuisse nomen volunt. Regna igitur septemtrionalia multo ex ævo aut conjuncta, aut socia fuerunt: b *Norwegiam vero hodiernam* lignaria, metallica & piscaria commercia tantum extollunt; ut jussu regio viri metallicarum rerum gnari è Saxonia nostra & officinis Clausthalensibus accerserentur. Sed c Islandia vetus Norwegorum colonia, regno eidem hodieque subest, rem tamen pecuariam solum atque piscariam tractat, nec sylvas nisi Betulacies, Heclamque ignivomum habet. An sit Thule ultima, incertum erit, si Danos Gothosque recentiores audias; sin Bochartum, Thule à Phœnicio nomine *Thule* טולי i. e. Umbris, pro triplici veterum sententia aut Scandinaviæ aut Schetlandiæ aut Islandiæ conveniet lib. I. Chanaan c. 40. Gronlandia polo propior ac Islandorum colonia, donec cultior adhuc vigeret, Norwegiæ adhæsit matri: Nunc denique post A. Chr. 1406. inculta, navigationi omnium liberæ patet. In Feroenses autem insulas, itemque vicinam polo Americam jus sibi Dania hodieque asserit, tentatis toties navigationibus, & inde hominibus exportatis.

BUNONIS.

β d Ab Ortu *Sevonem* montem; qui hodie ab incolis 4. distinguitur nominibus, quæ sunt *Fille Fiell*, *Dofre Fiell*, *Ruut Fiell*, *Skars Fiell*.

γ e *Finnomarchia* [a] est provincia Norvegiæ cohærens, cum tractu maritimo f *Trunsolen*; quibus præfectus Wardhusiensis jus dicit; in illa est opidum *Jetaborg*. Ipsa vero * Norwegia in *quinque* dividitur *præfecturas* & *arces* Regias, quæ sunt, 1. g *Wardhusia* versus Septemtrionem in insula *Warda*. (* Totum Norvagiæ Regnum in sex Provincias seu Præfecturas hodierni partiuntur Geographi: Hæ sunt, *Bahusia*, *Aggerhusia*, *Bergensis*, *Stavangriensis*, *Nidrosiana*, cujus caput *Tronthemium* sive *Nidrosia*, unde ipsa Provincia *Trontheimensis* quoque dicitur, & tandem præfectura *Wardhusia*. Si verò Norvagiam Danicam solum consideres, omittenda erit Bahusia quæ pacis fœderibus, cum omnibus suis pertinentiis, Suecico Regno accessit.)

δ 2. h *Nidrosia* [b] ab *Nidero fl.* & *Rosa*, templi quod est nomen; vulgo *Druntheim*, sub se plures & amplas habens præfecturas.

HEKELII.

a Ubi olim multos Montes perpetuâ conflagratione corruisse, nonnulli affirmare audent.
b Olim *Trondon*, *s. Trondum*, dicta.

a Nordemannia. b Norwegia hodierna. c Islandia. d Sevo mons. e Finmarchia. f Trunsolen. * Norwegiæ præfecturæ. g 1. Wardhusia. h 2. Nidrosia sive Druntheim.

(*1) Longitudo 1600. passuum, Latitudo 300. in æstate diem continuum per menses duos habent. (*Ed. Lond.*)

Drunthem. *drosia*, vulgò *Drunthem*, caput regni Regumque quondam sedes, ubi superbissimi olim totius Septemtrionis templi rudera visuntur (*1). Bergem. ε *Bergi*, vulgò *Bergen*, celeberrimum in his oris Emporium (*2). Prædicto Timæo pro insula memoratur. Hinc est ζ *Anslo* sive *Opslo*, haud ignobile Emporium. Anslo.

Finnorum marchia. II. Norvagiæ ab Septemtrionibus continuatur *Finnomarchia*, satis ampla & ipsa regio, duobus diversis imperiis in duas partes distracta. Pars Meridionalis *Daniæ*: Septemtrionalis *Suediæ* regno subjecta est. η

III. A Norvagiæ littore in Occasum versus ad CL. mill. German. navigantibus occurrit in Oceano Hyperboreo insula Britannicarum

BUNONIS.

ε 3. a *Bergershusia* arx, cui subest *Berga*, à mercatu piscis Bergensis dives; portu gaudet eximio, qui navibus Belgarum contra Anglos nuper præsidio fuit. *Stafanger* opidum & insula *Scutenes*. Ad hanc præfecturam quoque pertinent *Sundhernleen*, *Nordhornleen*, *Soghne*, *Sunfierde*, *Nordfierde*, *Sundmerleen* &c. Bergæ etiam annumerantur opidula *Walders*, *Esterdal*, & *Ræmsdal*, in continenti sita.

ζ 4. b *Aggershusia*, sub cujus præfectura est c *Alstoa* sedes Episcopalis: indigenis *Opslo*, exteris *Anslo*, huic exustæ Christianus IV. restituit novam urbem d *Christianiam*. Ei subsunt *Tonsberga*, *Friedrichstadt*, *Santzburg*, *Schin* vel *Schon*; ubi ferri, cupri & argenti fodinæ inventæ satis divites, si adessent artifices & cultores idonei: *Hammaria major* & *minor*, *Tillemarchia* & *Hodmarck*. 5. e *Bahusia* arx in rupe excelsa ad Sueciæ fines; in hac præfectura ista est opidum *Mastorland* sive f *Marstrand* in scopulosa insula situm; item *Congel* & *Odowal* opida. Ad eandem præfecturam quoque pertinet *Wichia*, vulgò *Wyck*. Verum & *Bahusia* arx per pacem istam Rotschildensem anno 1658. initam, Suecis concessa & tradita est. Ad g Norvagiam est vortex seu euripus omnium, qui sunt, celeberrimus & maximus, vulgò *der Maelstrohm* dictus; qui scribitur in circuitu decem habere milliaria. Medium petra obtinet, quam adjacentis terræ incolæ vocant *Monske*. Vorago ista sex horis absorbet omnia vicina, & quæ appropinquant, aquam, balænas, naves onerarias, & resalias: totidemque horis omnia illa, quæ absorpserat, eructat & evomit, magna cum violentia, strepitu, & circumgyratione aquæ. Causam fluxus ac refluxus maris inde nonnulli accersunt; verum vix credibile videtur, tantam aquæ copiam ibi absorberi ac eructari, quanta in tam vasto mari abit ac refluit. Ista memorantur sine certo auctore. Quanquam *Liber Baro ab Herberstein*, *rerum Moscoviticarum commentariis cap. de navigatione per mare Glaciale*, hujus quoque Voraginis facit mentionem, traditque illam esse sub saxo ingenti seu promontorio, quod *Sanctum Nasum* nautis appellatur. Verum non visa, sed audita refert. Inter h Normanniam Galliæ & Angliam vorago est, ad quam feruntur naves mira celeritate; sed jam vicinæ gurgiti repelluntur. De Euripo Chalcidio dicetur *lib.* IV. *c.* X.

η De Finnomarchia jam dictum est.

BUNO-

a 3. Bergershusia. b 4. Aggershusia. c Alstoa. d Christiania. e Bahusia. f Marstrand. g Vortex ad Norwagiam, der Maelstroom. h Euripus inter Galliam & Angliam.

(*1) Jurisdictio hujus Civitatis in 500. mill. passuum protenditur. Urbs, Anno 1522, una cum Cathedrali igne deleta splendorem pristinum nunquam recuperavit; ædes simul ac focos struunt ex piscium ossibus, quia lignum in viciniâ deficit. (*Ed. Lond.*)

(*2) Commercium piscibus, vulgo *Steckfish*, maximum habet. Arcem item munitissimam. (*Ed. Lond.*)

rum olim ultima, *Thule* (*1); vulgò nunc *Island*, ab immensis frigoribus *a* & perpetua glacie, quibus damnata est, sic dicta; magnitudine sua, *Melitæis* catellis, & monte *Hecla*, perpetuum ignem eructante, maximè clara: De cætero Daniæ regibus subjecta. *a* Islandia.

IV. Islandiæ ab occasu æstivo proximè objacet *Gronia*, vulgò *Groenland:* immenso terrarum spatio, incertum, insula an continens terra sit cum Americæ terris; quibus propinquior longe quam Europæ. Imperium in litora hactenus cognita sibi vendicarunt Daniæ Reges. Balænarum capturâ regio maxime nobilitatur. *b* Gronia.

V. A Meridie eidem Islandiæ opposita est insula *Friesland*, & ipsa à frigoribus ac perpetua fere hyeme nomen habens, nulla re alia Regibus Angliæ, quibus paret, quam piscium captura utilis. *c* Frieslandia.

BUNONIS.

a *Islandia* à perpetua glacie nomen habet; aliàs & *Snelandia* dicitur à nive *d*. Longitudo ejus fertur 144 Latitudo 65. milliar. Germanicorum. Dividitur in Orientalem, Meridionalem, Occidentalem & Septemtrionalem. Opida præcipua sunt *Halar*, *Skalbolt*, ubi Episcopi & Scholæ. *Bestede*, arx Regia, præfecti Regii sedes ad sinum Hafna fuit *e*. Christianus IV. Rex Daniæ Sacrum Codicem in Islandorum linguam transferri curavit, ejusque exemplaria ad Islandos deportari. Græcam linguam inter Islandos à multis annis cognitam fuisse, sunt qui ajunt.

b *Groenlandia* per fretum Davis ab Estotilandia Americæ separatur. Ibi sunt montes *Spitzbergen* balænarum captura inter nautas celebres. Incolas nonnullos ex hac insula abreptos nuper vidimus Hamburgi. In mari isto est piscis *Nahuay* vulgo dictus, dentem habens septem cubitorum, qui pro unicornu sæpe venditur.

c *Frieslandia* insula ab omnibus ferè memoratur Geographis: Verùm, quum nullæ in eam legantur navigationes; aut omnino non est; aut non est tantæ magnitudinis, quantæ prædicatur esse; aut alia pro ista accipitur & habetur insula. Gœlnizius eam Regi Norwegiæ adscribit. In eodem vero mari sunt *d* *Farræ* insulæ, ubi præcipuum opidum est *Farro*. Item *e* *Scotlandia* sive *Hetlandia* Insulæ, quas idem Gœlnizius Regi Daniæ & Norwegiæ adscribit.

HEKELII.

c Cœlo rigente.

d Hæc pro majore sui parte montosa & inculta est; quà v. Parte plana est, plurimum compascua, ac graminis mirum in modum læta dicitur esse. Nullum fert frumentum, nec ullam fert arborem; præter *Betulam* & *Juniperum*. Hujus incolæ ex exsiccatis & contusis piscibus panem sibi parant, & potus olim illis aqua erat; nunc verò fruges aliundè allatas huc miscere inceperunt.

e In speluncis autem ac Montium cavernis ut plurimum degunt. Non Montes habent pro Urbibus, ad quorum latera suas mansiunculas excavant, atque ut plurimum ex ossibus Piscium domos exstruunt ob lignorum penuriam. Linguâ utuntur adhuc plurimi *Cimbricâ*, sive veteri *Germanicâ*.

a Islandia. b Groenlandia. c Frieslandia inf. d Farræ inf. e Hetlandiæ inf.

(*1) De Thule adhuc lis sub Judice; quidam enim Orcades, alii Hethlandicas, alii autem Oram Septentrionalem Scotiæ Thulen esse ducunt, nec immerito; Tacitus enim de Romanorum navigatione in Oram Brittanniæ Septentrionalis loquens ait: *Despecta est & Thule; quam hactenus nix & Hyems abdebant*. Doctissimus etiam Camdenus bene notat Hethlandicas Insulas *Thylensel* a Nautis appellari, ubi manifestum vestigium Thules habemus. (*Ed. Lond.*)

CAP.

CAP. XXI.

Suedia, Botnia, Scrickfinnia, Lappia, Finnia.

SVEDIA. [1]

I.

Suedia. Ejus limites.

AT in Continenti rursus Norvagiæ Daniæque regnis jungitur *Suedia* a, continua certaque serie antiquissimum in orbe terrarum

HEKELII.

a Hujus REGNI maximè potentis & omninò ampli *Descriptionem* edi curârunt *M. Henricus Soterus* atque *Martinus Zeilerus*, quarum PRIOR *Lugd. Batavor.* A. huj. Sec. 33. in f. 16. POSTERIOR autem *Amstelod.* A. ejusd. Sec. 56. in f. 12. prodiit. Prodiit eod. loco, atque eadem forma quoque, immò & eod. ferme tempore, A. np. 59. planè nova ejusdem REGNI Descriptio, quem Librum, quòd lectu jucundus ac utilis est, cuilibet Studii Geographici cultori non leviter commendandum censeo. Hoc REGNUM æquè, quàm GOTHIA & FINLANDIA, gaudet hodiè Rege CAROLO XI. qui verè est talis Rex, quem *Sapientia* genuit, *Prudentia*, obstetricante *Felicitate*, peperit, *Fortitudo* lactavit, *Pietas* erudivit, *Justitia* educavit atque *Magnanimitas* omninò magnum reddidit ac prorsus incomparabilem. Ejus Conjux suavissima est ULRICA ELEONORA, *Regie* sanguine *Danico* orta, Regina omni virtute ac gloria maximè ac eminenter conspicua. Hujus REGNI *Status Politicus* atque *Bellicus* inclutorum *Bondeorum*, *Braheorum*, *Gardieorum*, *Hastferorum*, *Konigsmarkiorum*, *Rambsdorfierum*, *Wrangeliorum*, cæterorumque *Heroum* & *toga*, & *sago* clarissimorum consiliis, iisque innatæ Prudentiæ, raræque Fidelitatis plenissimis, optimè ac felicissimè etiamnùm nititur. Quod autem *Statum Ecclesiasticum* in hoc REGNO concernit, illustris *Claudius Arrhenius*, hodiè dictus *Oernhielm*, alter ille SLEIDANUS atque *Suecorum* TACITUS, Vir REGI suo gratissimus, MUSIS inserviendi promtissimus ac mihi faventissimus, de eo ante biennium ♀. d. XIV. *Jul.* meam ad tenuitatem *Holmia*, ubi tunc *Regis sui Clementissimi* jussu vivebat, *Rudolstadium* eruditè ac lepide sic scripsit: *Rogas etiam, ut participem te reddam rerum, qua illustrare queant* Statum Regni hujus Ecclesiasticum, *cujus generis quidem aliqua dudum sunt edita, inter qua* JOHANNIS MAGNI, * Gothi, *Metropolis*, Romæ *superiori seculo evulgata:* JOANNIS BAZII *Inventarium* REGNI hujus Historiæ Ecclesiasticæ: JOHANNES MESSENII *Chronicon* Episcoporum SUECIÆ, *nuper recusum in* Germaniâ, ** *ut Catalogi apud vos editi indicant. Desideratissimi* SCHEFFERI *mei* Chronicon Archi-Episcoporum Sacerdotumque UPSALIENSIUM. *Post quos summa cura à* me *confecta est* Historia SUEONUM GOTHORUMQUE Ecclesiastica, *inde à conspicuâ magis in his terris Christianâ Religionis origine, usque in nostra tempora, qua quia nunc sub prelo est, pagellam ejus tantùm unicam Speciminis loco his inclusam mittere potero. Seorsim etiam scripseram* Historiam Episcoporum SUECIÆ, GOTHIÆ ac FINLANDIÆ. *Editioni etiam paratam habeo* SUECIAM SANCTAM, *seu* veteres *eorum* Vitas, *qui ex* SUECIS GOTHISQUE *per* Romanos Pontifices *relati quondam fuere in* Sanctorum *numerum. Quibus postquam addidero*

* Ejusdem MAGNI Gothorum Suenonumque HISTORIA prodiit Wittebergæ A. huj. Sec. 17. in 8. f.

** Et quidem Lipsiæ A. huj. Sec. 85. in form. 12. editore Adamo Rechenberg, MISNENSIUM Musâ decimâ, ex cujus quippe dono verè grato atque accepto Libellum huncce utilem etiam, quod gratulor mihi, possideo.

rum regnum; quod ſemper *Suiones* ſive *Sueones* incoluêre *a*. Clauditur

didero Hiſtoriam Monaſteriorum SUEONIÆ, GOTHIÆ ac FINLANDIÆ, *neſcio quid ulterius expeti queat, quod concernat* rem REGNI *hujus* Eccleſiaſticam. Hactenus mellitiſſimus meus *OERNHIELM*. Extat & *Sacra Chronologia JOANNIS ELAITERSERI*, ab Ortu Mundi uſque ad A. huj. Sec. 57. adornata, & *Upſaliæ* litteris *Paulinis* eod. Ao. in 8 maj. f. impreſſa, in qua multa quoque ſunt reperienda, quæ non ſolùm ad *Statum REGNI SUECICI Eccleſiaſticum*, ſed & ipſam *Academiam Upſalienſem*, cujus Profeſſores ab Ao. M. XCIII. & ſic à *Concilio* UPSALIENSI uſque ad jam denominatum Annum. huj. Sec. 57. circa finem *Appendicis* hujus CHRONOLOGIÆ (Litt. Cc 3. fac. b. ſequ.) ſunt denominati, ſpectant. Et veneror ego hunc Librum ideò maximè, quoniam *Henning Witte*, Vir ſummæ eruditionis & candidiſſimi pectoris, eum ex *Livoniâ* in *Thuringiam* mihi, quod ſemper mente gratâ agnoſcam, in perpetuum favoris pignus jampridem dono miſit. *Poëta*, qui in hoc *REGNO*, ni fallor, adhuc valdè clarent, ſunt *Joannes Columbus* atque *Petrus Lageloof*; *Joannes* autem *Bilberg* atque *Matthias Stenchius* inſignes ſunt Philoſophi.

REISKII.

1 Pars Scandinaviæ antiquæ magna & ultima reſtat, Sueonia nempe vel Suionia, nomen à Sueonibus adepta, quos Tacitus lib. de Germ. c. 44. memorat. Illos ab maſcula virtute aut vigore juvenili dictos inquit Loccenius Antiquit. lib I. c. 1. Nam ho licque *a Suen* maſculum juvenemque denotat: Hinc patria Sueonum Sueaod & Suenod κατ' εὐφωνίαν Suede dicitur & Latine adhuc *b* Suedia, uti optimè Loccenius, Schefferus aliique. Ut vero Atlanticam priſcam ſ. Manheimium C. Plinio multisque veteribus memoratam, Sueciæ nunc accommodet Olaus Rudolphus, multisque rationibus id agat, quod dubio vix unquam extricabitur; Quanquam duo libri in hanc rem ſpiſſi & copioſi Upſaliæ prodierunt A. 1680. & anno 1682. *c* Regio tota cupro ferroque dives. ærarium iſtud regni ſubterraneum jure continet; Sed cultui non ubique apta, & nivibus per hiemem contecta, quandoque octuplum, aut ſecuplum aut plus alicubi reddit. Pars cultiſſima, (1.) Gothia, cui Danicæ A. 1660. provinciæ nunc adhærent, (2.) Sueonia aut Suedia ſpecialius dicta cum ſuis regionibus & duabus urbibus primariis *Stocholm ac Upſal*. Prior à palis, quibus condita & holm i. e. diviſo ſpatio ſeptoque, poſterior ab *aula regum veteri* quaſi *Up dem Zaal*, ubi reges adhuc inaugurationem ſuſcipiunt; (3.) Finnia vel Finlandia A. 1150. ſubjugata, quaſi *Finder-Land*, cum Finni Sueco-rum hoſtes fuerint, (4.) Lappia quam Schefferus accuratam edidit Latino & Germanico Sermone: Hanc Dani ex parte Ruſſique tenent. (5.) Eſthonia, Ingria & Ruſſis ademptæ (* Et nuper redditæ, quod & de Livonia integra & Finlandiæ ſeu Finniæ parte quâdam intelligendum) provinciæ: Ut de Livonia tota, Gothia, Oeſaliaque inſulis poſt A. 1645. Germanicisque multi Ducatibus non denuo dicam. Regnum donec cum cæteris quondam ſeptentrionalibus conjunctum fuit, non ita vires exſeruit, ſed ab reliquis ſejunctum poſt A. 1523. Trollis regnantibus caput magis extulit: Hinc eorum poſteros regia manſit ſucceſſio in Comitiis Aroſienſibus A. 1544. regnumque ita hæreditarium factum. Hæc ad veterem Scandinaviam ſufficiant, quæ vagina & officina gentium ab Jornande dicitur ob crebras hinc emiſſas colonias: Nunc non amplius tanto colonorum agmine ſcatet, ob leges forſitan Chriſtianas, quibus polygamia tollitur.

BUNONIS.

a e Suedia à Septemtrione clauditur mari *Piscaoriko*; ab Oriente Ruſſiâ *b*: à Meridie mari Baltico, & Daniæ, quæ nuper erant, provinciis: ab Occidente Norwegiâ. Duo hic ſunt maximi ſinus *Bothnicus* & *Finnicus*. Bodnico ſeu Boddico ſinu in duas quaſi ſecatur partes. Præcipuæ vaſti hujus regni provinciæ ſunt *Gothica*, *Norica*, ſive *Suedia* proprie dicta, *Bodnia*, *Finlandia*, aliæque verſus Septemtrionem provinciæ, *Carelia*, & *Eſthonia* Livoniæ. *c*

HEKELII.

b S. *Finlandiâ*, *Bothnico* Sinu diſcretâ, & *Livoniâ*, Mari etiam ſejuncta.

Oo *c* Terra

a Suen. b Suedia. c In fol. d Alicubi. e Suediæ limites,

ditur ab Ortu Finnico ſinu, Codanoque mari: à Meridie Daniæ confinio: ab occaſu Sevonis immenſi montis jugo à Norvagia ſubmovetur: à Septemtrione eſt *Botnia*. Pars regni Auſtralis antiquo

Guthia. nomine *β Guthia*, vulgò *Gutland* vocatur, reliquis partibus longè celebrior lætiorque. Caput regni univerſi Regumque ſedes eſt *γ Stockholm*, urbs poſita in ſtagnis marinis, palis ſuperſtructa; unde etiam nomen traxit, natura operibusque munitiſſima, Empo-

Upſalia. riumque celeberrimum. Secunda eſt *Upſalia*, Academiâ Archie-

Calmar. piscopatuque inſignis. *Calmar* in confiniis Daniæ, cum arce vali-

Nicopen. diſſima, urbs eſt ſatis magna, portusque celebris: Eſt item *Nicopen*, munitum opidum Emporiumque clarum.

Botnia. II. *Botniam* ſinus Botnicus in duas ſecat partes, Orientalem & Occidentalem. Nihil in ea notatu dignum, præter emporium

Tornia. *Torniam* ad intimum ſinus receſſum ſitum δ

Scrikfinnio. III. Supra Botniam *Scrikfinni* ſive *Schritfinni* incolunt, una cum Botnis, Suediæ regibus ſubjecti.

IV. Hinc verſus Orientem in extimo veteris Germaniæ angulo

Lappia. *Lappia*; vulgò *Lappenland*, & incolæ ejus Germanis *Lappen*, Ruſſis

α Terra *Suecia* inter Aquilonares eſt fertiliſſima *Frugum*, *Mellis*, & *Argento*, *Ære*, *Plumbo*, *Chalybe*, & *Ferro* dives; præcipuè autem circa *Salburgam* Argentum purum nullo alio permixtum Metallo effoditur. Animalibus omnis generis, piscibus Fluviorum, Lacuum & maritimis mirificè abundat. Eſt tamen multis in locis aſpera, montoſa, humida & paludoſa. Unde & diverſis in locis invia, & rarior ibi Frugum & proventûs Fructuum.

BUNONIS.

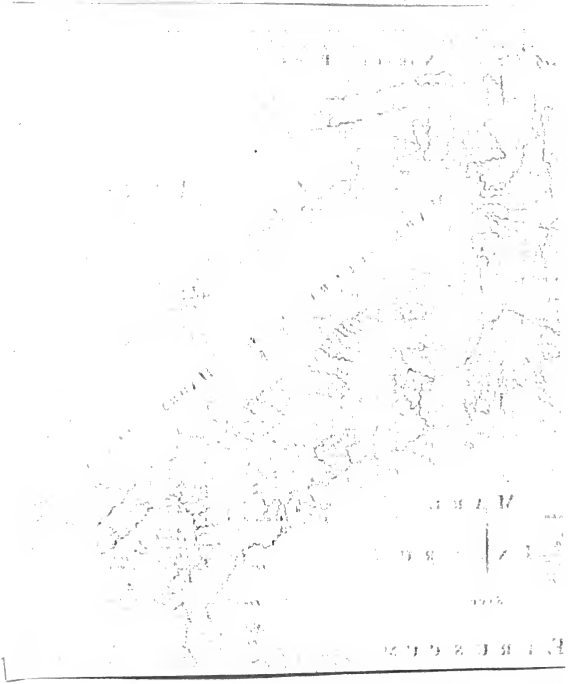
β *Guthia*, a *Gothia* ſeu *Gothlandia* diſcriminatur: in *Gothiam Occidentalem*, ſeu *Weſtrogothiam Weſter-Gothland*: quæ ſola ex Sueciæ provinciis mare attingit Occidentale; habet *Nilæſiam*, *Scaram* ſeu *Scora* & *Gothenburg*, cum arce propinqua *Elsburg*: & b *Orientalem*, *Oſtrogothiam*, *Oſter-Gothland*; habet *Lincopiam* & *Vaſtenam* ſeu *Vadſtenam*; ubi S. Brigitta fuit culta; & *Gothiam Auſtralem*, quæ & c *Smalandia* dicitur; ubi *Wexo* & d *Calmaria* munitiſſima arcem habens & portum. Hoc opidum expugnavit Chriſtianus IV. anno 1611. quod tamen factâ pace 1613. Sueciæ Regi reddidit.

γ e *Norica* provinciæ ſunt f *Uplandia*; cujus & totius regni caput eſt g *Stockholmia* in inſula ſinus *Moleri*; multis & magnificis ædificiis aucta ſuprà priſtinam ſortem jam longè evecta eſt. In ea quoque provincia eſt h *Upſalia d.* Hic porrò ſunt i *Sudermannia* Stregneſiam: k *Weſtmannia* Aroſiam: *Noritia Orebroam* habens: *Warmelandia*, *Geſtritia*, *Helſingia*, *Medelpadia*, *Dalecarlia*, provinciæ. E regione Calmariæ *Oelandia* inſula eſt, Suedis ſubjecta, inter quam & continentem ruit *fretum Calmarienſe*, *der Calmer Sund*.

δ l Ad *Botniam* quoque referuntur *Angrimania* & *Carelia* provincia, ubi *Corelenburg* & *Kexholm*.

HEKE-

a Gothia Occidentalis. b Orientalis. c Smalandia. d Calmaria. e Noricæ provinciæ. f Uplandia. g Stockholmia. h Upſalia. i Sudermannia. k Weſtmannia. l Botnia.

45 Pag. 291
IA
UA
S
itaurus
Epidamnus
U M
Brundisium

Russis *Loppi*, in duo genera distincti. Occidentales Suediæ regibus parent; Orientales Russico vocabulo *Dickiloppi*, id est, feri Lappones, magno Moscoviæ Duci subjecti sunt.

V. Infra Lappiam Botniamque versus Meridiem est *Finnia*, inter Botnicum Finnicumque sinum posita: Plinio *Fenningia*, (qui insulam esse credidit) vulgo nunc *Finland*, dicta: haud parva Suedici Imperii portio, fertilis arvis, pascuisque læta. Urbium clarissimæ sunt; *Abo* episcopalis sedes, ac *Viburgum* in intimo sinus Finnici recessu nobile emporium. ᵉ — Finnia. Abo. Viburgum.

HEKELII.

d Singulari *Joannis Schäfferi* doctrina ac fama immortali clara.

BUNONIS.

a a *Finlandiam* Ericus rex Moscovitis extorsit: figuram habet trianguli, in cujus apice sunt *Alandia Insula*, & *Abo* opidum: in fine sinus Finnici est *Viburgum e*. Cæterum b *Estonia*, provincia Suediæ à Narva se extendit Parnoviam usque, habet c *Revaliam* in *Harria*, cujus episcopi sedes est in *Borchholm*. *Dorpatum in Oedenpoa f*, *Hapsalia* Wichiæ Episcopi quondam sedes; translata Arensburgum in Oesiliam. In *Jervia* est *Vellinum*: in Allentapia *Narva* est ad fluvium cognominem; trans quem in ulteriori ripa è regione Narvæ Livonicæ est *Ivanogrodum*, sive *Russorum Narva*, à qua Moscovitici imperii incipiunt fines.

HEKELII.

e Propugnaculum quippe totius Regionis adversus *Ruthenos & Muscos*.

f Clarissimo *Andrea Virginii* nomine clara.

a Finlandia. b Estonia. c Revalia.

CAP. XXII.

De Italia *, *& variis ejus nominibus.*

I.

EXplicatis Veteris Novæque Germaniæ partibus, commodissimus nunc videtur locus, à septemtrionibus versus meridiem pedem — Italiæ dignitas.

(* Italiam cum veterem tum recentiorem auctores pœne innumeri descripserant. Inter præcipuos seligendi sunt ipse Cluverius qui duobus voluminibus fol Lugd Batav. anno 1624. vulgatis, Italiam Antiquam eruditissimo sermone ac tabellis æneis enucleavit; eo solertius regionem descripsit quòd eam Geographicis maxime pedibus & oculis lustrasset. In illo tamen opere a capite ad calcem vitium est emendandum; quod Veterum milliare, recentiori milliari penitus æquale crediderit & ex falso posito Veterum mensuras corrigere ausus fuerit. Jam vero semel monuimus milliaria nupera sexaginta in gradu contineri, in quo Veterum milliaria septuaginta quinque reipsa contineri demonstratum est. Ex hoc vitio multi errores in Cluverianum computum irrepserunt. hinc multæ emendationes non supervacaneæ tantum, sed & falsæ. prætereà noster extra modum conjecturis indulget audacioribus; ceterùm facem materiæ suæ lucidissimam admovit. Leander Alberti è Sancti Dominici familiâ, totius Italiæ Lingua Italica descriptionem scripsit; liber est lectu dignus; multoque Eruditæ genti jucundior futurus, si a menda-

pedem referre, ac transgressis hinc Alpium jugis Italiam introspicere. Quin pigeat, quæ omnium dignitate prima erat, eam posteriore loco dici: quippe terra olim fuit omnium terrarum alumna simul & parens: divina providentia electa, quæ sparsa congregaret imperia, ritusque molliret; & tot populorum discordes ferasque linguas sermonis commercio contraheret ad colloquia; & humanitatem homini daret; breviterque unà cunctarum gentium in toto orbe patria fieret. Jam vero locorum salubritatem, cœli temperiem, aprica collium, opaca nemorum, tantam frugum & vitium olearumque fertilitatem, pecorum fœcunditatem, tam innoxios saltus, tot munifica sylvarum genera, tot lacus, tot amnium fontiumque ubertatem, colonias tam frequenteis, tam assiduam novarum urbium gratiam, tam clarum decus veterum opidorum: virorum denique ingenia, mores ac ritus, linguaque ac manu res gestas si reputes, nihil toto orbe terrarum commemores, quod huic conferri, nedum præferri, queat. [1]

II. No-

REISKII.

1 a Italia sive originem sive significationem cogites, usu æquivoco vel ambiguo non caret. Nec enim inter omnes Veteres tenetur illa derivatio, qua Italiam ἐκ τοῦ Ἰτάλου, i. e. à tauro Apollodorus dictam voluit lib. 2. nec ex rege murto Italo: Apud Novos item varia extat. Bochartus à Punico vocabulo איטוריא Iturgia, i. e. pice voluit deduci, & Pœnis ad Italiam inferiorem digressis auctoribus. b Brutia enim tellus picis multum progenuit, progenitumque aliis communicavit: Hinc eam veterum Italiam fuisse, multis ex locis aperte Bochartus comprobat lib. I. Chanaan cap. 33. Ergo Italia vel totam regionem pro usu hodierno; vel partem regionis extimam, & freto Siculo vicinam pro usu antiquiori significat. c Sic multa solum parti nomina debentur, non toti congruunt nisi κατὰ συνεκδοχήν: Nec mirum est, adeo de finibus Italiæ inter Veteres & Novos; item de variis divisionibus adeo discordari. Confer Cluverium Ital. Antiq. lib. I. nec enim termini eidem antiquæ ac novæ Italiæ convenient, nec eædem pro diverso tempore partitiones, si Geographiam veterem imperii Rom. notitiam consulas, & quatuor præfecturæ Italicæ Diœceses.

BUNO-

a Italia non à tauro; b Sed pice. c Nec tamen tota.

ciis Annii Viterbiensis, scriptor alias laude sua non defraudandus abstinuisset. Præter Italiæ Tabulas quas Cluverius edidit, Johannes Antonius Maginus recentiorem Italiam sexaginta tribus tabulis expressit, quæ sat rarò in officinis prostant, at nemo Italiam antiquam felicius delineavit quam Clarissimus vir Guillelmus de Lisle qui Romanorum vias publicas & Veterum mensuras semper præ oculis habuit: Eandem tibi è regione hujus paginæ exhibendam curavimus. Lippis & tonsoribus nota sunt *Andreæ Schotti Itinerarium Italiæ Amstel.* 1655. 12. *Italiæ brevis & accurata descriptio*, *Ultrajecti* 1650. *Et Joan. Henr. a Pflaumern Mercurius Italicus Hospiti fidus.* Lugd. 1628. 12 &c. inter Gallos plura & meliora præstat *Maximiliani Misson Iter Italicum*, Gallicè *Voyage d'Italie de Mr. Misson*, tribus voluminibus 12. non semel recusum. Utinam rituum Romanorum deritor perpetuus, a putidis fabulis qualis est cultus asino Bononiensi publicè exhibitus abstinuisset, & scurrilitati immodestæ minus indulgens, indignis opus aliàs non injucundum maculis non contaminasset!

34
35
36
37
38
39
46
45
SCALA
Romana quorum 75
spondent.
100
ca quorum 600 gradui
300 400 500 600 700 800
URNIA
TABULA
ITALIÆ ANTIQUÆ
in REGIONES XI ab Augusto divisæ
et
tum ad mensuras itinerarias
tum ad observationes astronomicas
exacta

II. Nomen unde sortita sit, variè auctores tradunt. alii quippe à *bobus*, quorum magnitudine pulchritudineque fœcunda est, vocitatam Italiam existimant: nam ἰταλὰς veteri sua lingua dixisse Græcos, quos Latini *tauros*: alii veriùs ab *Italo*, rege Siculorum, qui primum agrum Sabinorum & Latium incoluere, hanc terrarum partem appellatam tradunt *Italiam*: quod posteà nomen in totam terram, inter Alpes & Siculum fretum, transiit. *Hesperia* etiam dicta fuit Græcis, à vespertino sidere Hespero: quia illis in occasum sita erat. *Saturnia*, *Ausonia*, *Oenotria*, *Latium*, quanquam ab antiquissimis Græcis, posteà etiam à Latinis Poëtis pro universa Italia ponantur, partium duntaxat fuere nomina. α — Italiæ nomina.

III. Cæterùm natura imperio Romano prospiciens, mari Supero Inferoque, & altissimis Alpium jugis, ceu firmissimo vallo, fossaque altissima totam undique cinxit. *Terminos* igitur habet à Septemtrionibus Alpes: ab Ortu Arsiam Histriæ flumen & mare Superum, qui & *Hadriaticus sinus* dicitur: à Meridie mare Inferum sive Tuscum: ab Occasu iterum Alpes & Varum amnem. β — Italiæ fines.

IV. *Longitudo* ejus summa est ab Alpino fine *Augustæ Prætoriæ* quæ vulgo nunc *Aosta*, per urbem *Romam Capuamque* meante cursu ad *Rhegium* opidum & *Leucopetram* promontorium, quod vulgo, *Capo de l'Arme*, millium passuum IↃcccc. id est, mill. German. ccxxv. *Latitudo* varia est. At subter Alpes millium passuum, IↃLX. id est, mill. German. cxl. medio cursu inter *Anconam* & *ostia Tiberina* millia passuum cxxxvi. id est, mill. German. xxxiv. Veteres *querno folio* eam assimilarunt: at nostri ævi homines γ *cruri humano*, — Longitudo. — Latitudo. — Figura Italiæ.

BUNONIS.

α A Scriptoribus Italiæ aliis præthereà appellatur nominibus; diciturque *Argessa* a, *Camesene*, *Chone* sive *Chonia* b, *Tyrrhenia*, & *Græcia Magna*.

β *Formio* amnis ultra Aquileiam vi. millia passuum ab Ravenna clxxxix. m. pass. antiquus auctæ Italiæ terminus est, nunc Istriæ. *Plin. l. 3. c. 18.*

γ *Cruris humani tibia* respicit mare Inferum, & *sura* Superum; *medium suræ* est in Cumerio promontorio apud Anconam; *poples* apud Ravennam; *genu* ad portum Liburnum. Inde *pars ima femoris* sese attollit ad Alpes usque. *Pes* Siculo Ionioque mari alluitur; duo sinus, Tarentinus & Scylacius, faciunt *Plantæ* cavitates. *Calcaneus* esse potest Japygium promontorium apud Hydruntum opidum, quod vulgò *Otranto*. Pro *calcari* erit mons Garganus. Digiti pedis erunt apud fretum Siculum, circa Rhegium & Leucopetram.

HEKELII.

a *Apennina*, *Saleumbrona*, *Vitullia*, aut *Vitalia*.

b *S. Chaonia*.

CAP. XXIII.

De divisione veteris Italiæ. *

I.

Divisio Italiæ.

DIvisa fuit olim Italia aliter aliis subinde temporibus; prout gentium migrationes finiumque commutationes factæ sunt. Nos eam maximè divisionem sequemur, quæ sub primis Romanorum Imperatoribus fuit. Postquam Gallorum inter Oceanum, Rhenum, Alpes, Internum mare & Pyrenæos montes incolentium, ingens multitudo, variæque nationes trans Alpes profectæ, eam Italiæ partem obsederunt, quæ inter Alpes & Appenninum ad Æsim usque flumen; prope Anconam porrecta est; GALLIA hæc Romanis dicta est ITALICA: item *Gallia Citerior*, & *Cisalpina*; *item Gallia Circumpadana*, & *Togata* à toga Romana, quia vestitum ritusque Romanorum assumserat: quum trans Alpes *Ulterior Gallia* diceretur *Comata*, à coma seu cæsarie, quam incolæ ejus alebant: pars autem Transalpinæ Galliæ à braccis, femorum tegumento, *Braccata*, quæ eadem *Narbonensis provincia*. Sed sub eadem Galliæ Togatæ provincia comprehendebantur etiam alii populi; ut ad mare Inferum, *Ligures:* ad Superum, *Veneti*, *Carni*, *Histri*; in Alpibus, *Taurini*, *Salassi*, *Lepontii*, *Euganei:* & qui posteà provinciam per se una cum Transalpinis populis, Vindelicis atque Noricis conficiebant, *Rhæti*. Post Galliam Togatam primi sequebantur sub Apennino *Etrusci*, sive *Tusci:* ultra hos ad utrumque Apennini latus *Umbri:* Infra hos *Sabini* ac *Latini*, *Æqui*, *Volsci*, atque *Hernici:* Juxta Umbros ad mare Superum erant *Picentes*; dein *Marrucini*, *Vestini*, *Frentani*, *Peligni*, *Marsi:* ultra hos in mediterraneo *Samnites* & *Hirpini:* infra *Samnites* ad mare Inferum *Campani:* mox *Picentini*. Frentanis Hirpinisque jungebantur *Apuli*, Inde *Calabri* & *Salentini* lævum Italiæ cornu insidebant. Sub Apulis erant *Lucani*, ad utrumque mare. Sub his in dextro cornu & extimo Italiæ angulo erant *Brutii*.

CAP.

(* Antiquæ Italiæ Generalem divisionem a Philippo Brietio S. J. concinnatam hic oculis sistere, proderit adolescentibus.

- ITALIÆ pars
  - Septentrionalis
    - GALLIA CISALPINA
      - Transpadana, ubi *Mediolanum*.
      - Cispadana, ubi *Bononia*.
      - Liguria, ubi *Genua*.
      - Venetia, ubi *Patavium*.
      - Pars Rhætiæ, ubi *Tridentum*.
    - TUSCIA in qua duodecim populi ex XII. urbibus dicti.
    - UMBRIA, ubi *Spoletium*, *Ariminium*.
    - SABINIA, ubi *Cures*, *Reate*.
    - LATIUM, ubi *Roma* gentium Domina.
  - Meridionalis
    - SAMNIUM, ubi Piceni, Samnites, Marsi, Peligni, &c.
    - CAMPANIA, ubi *Capua*.
    - Magna Græcia
      - Apulia
        - APULIA
          - Daunia, ubi *Sipontum*.
          - Peucetia, ubi *Canusium*.
        - MESSAPIA
          - Calabri, ubi *Brundusium*.
          - Salentini, ubi *Tarentum*.
      - Oenotria
        - Lucani, ubi *Pæstum*, *Sybaris*.
        - Brutii, ubi *Rheginm*, *Hipponium*.

- INSULÆ AD ITALIAM
  - Majores
    - SICILIA, ubi *Syracusa*, *Messana*.
    - CORSICA, ubi *Aleria*, *Mariana*.
    - SARDINIA: *Calaris*.
  - inter Minores præcipuæ.
    - Ilva.
    - Pontia
    - Ænaria.
    - Capreæ.
    - Diomedeæ.
    - Æoliæ.
    - Ægades.
    - Melita.

CAPUT XXIV.

Ligures, Taurini, Cottii & Ideonni regna, Salassi, Lepontii; Euganei, Rhæti, Veneti, Carni, Histri.

I.

a *Liguria* inter Varum & Macram amnes, mareque Ligusticum Liguriæ termini.

BUNONIS.

a *Ligures* Celtici fuere generis; quippe quibus Salyes Galli seu Celtæ similes fuere sermone, moribus & cultu: fœminas hujus gentis ad operam locatas, si peperissent, statim ad fossionem & sarculum rediisse tradunt auctores.

BUNO-

a Ligurea

Genua. Nicæa. Portus Herculis Monœci. Albium Intemelium. Albium Ingaunum. Vada Sabatia. Pollentia. Alba Pompeja. Asta. Aquæ Statiellæ. Dertona. Iria.

sticum & Padum fluvium ad Placentiam usque porrecta, caput gentis Ligurum habuit β *Genuam*, vulgo nunc *Genova*. Reliqua inde opida clara fuere in ora maritima, γ *Nicæa* & δ *portus Herculis Monœci* à Græcis Massiliensibus condita; inde Ligustica opida ε *Albium Intemelium*, & *Albium Ingaunum*, quæ vulgo contractè dicebantur *Albintemelium*, *Albinganum*, nunc *Vintimilia* & *Albenga*. Hinc ζ *Vada Sabatia*, nunc *Savona*. Intus fuêre η *Pollentia*, *Alba Pompeja*, θ *Asta*, *Aquæ Statiellæ*, ι *Dertona*, *Iria*, quæ vulgo nunc dicuntur, *Polenza*, *Alba*, *Aste*, *Acqui* sive *Aich*, *Tortona*, *Voghera*. ι

II. Li-

BUNONIS.

β a *Genuam* posterioris ævi homines dixere *Januam*, quasi à *Jano* conditam; antiquissimis temporibus fuit præcipuum Ligusticæ oræ opidum & emporium: a Magone Carthaginiensi excisam Romani restituerunt.

γ b. *Nicæa* hodie *Nizza* nomen habere videtur ἀπὸ τοῦ νικᾶν *à vincendo*. a

δ c *Herculis Monœci portus* hodiè *Monaca* dicitur. Heic *Mancino* Cos. in Hispaniam ituro prodigia accidisse scribit *Valerius Max. lib.* 1. *cap.* 6.

ε *Albium* nomen traxisse videtur ab Alpibus, qui olim *Albii* montes dicti.

ζ Ad d *Vada* ista fugiens constitit Antonius *Cic. lib.* xi. *Famil Epist.* 10. & 13.

η e *Pollentia* sub *Arcadio* & *Honorio* Imperatoribus mutua Romanorum Gothorumque elade nobilitata. *Orosius lib.* 7. *cap.* 37. & *Cassiodorus in Chron.*

θ f *Asta* hodiè *Aste* & *Asti* dicta; urbs est magna, splendida & opulenta

ι g *Dertona* olim urbs insignis inter Genuam & Placentiam L. millibus passuum ab utraque distans.

HEKELII.

a Concilio OEcumenico I. clara est, ubi cccxiix. Episcopi hæresin *Arrii* damnarunt, & Occidentalium sententiam de *Paschate celebrando die Dominica*, quæ incidat in Lunam 15. 16. 17. 18. 19. 20. vel 21. post æquinoctium vernum probarunt. Quo tempore autem id factum vid. *Joan. Henr. Alstedii* Sect. xxxvi. *Thesauri Chronol.* p. 340. Edition. 2. (* *Risum teneatis amici*; vel potius Hekelii subsannate inscitiam qui *Nicæam* sive *Nissam*, cognominis, ut aiunt, Comitatus Caliium primarium, eum Nicæa procul ultrà Constantinopolim in Asia minore positâ commiscet; & Bithyniam in Galliam Narbonensem invehit: at quod potissimum mireris, Londinensis editor tam absurdam ignorantiam adeò non adnotavit, ut, ne eam animadvertisse videretur, idem de eadem urbe, ad hujusce libri caput xxxvi. num. vi. rursum affirmet; nempe ubi inter recensendas Pedemontii urbes Cluverius *Nicæam* nominat, *licet non magnam*, inquit, *at incolis validam*. Ad hæc Editor Londinensis addit: *Concilio Oecumenico, ut antea dictum, clara*, &c. Lepidum caput! Miros profecto Geographos & illustrando Cluverio feliciter natos! quam apposite, quam utiliter adolescentes erudiuntur, qui talia nocturnâ manu & diurna versant Commentaria!

REISKII.

ι h Alpes heic pro diversis gentium limitibus figuntur juga nempe illa Europæa continua; unde montium Pyrenæorum, & omnium reliquorum, nec non fontium fluminum ac fluviorum origines. Nomen ab albedine habent, si Festum audias, cum Sabini *quondam alpum pro albo dixerint* Sin Bochartum audias, ex voce Punica ארבן *albon*

a Genua. b Nicæa. c Herculis Monœci portus. d Ad Vada. e Pollentia. f Asta. g Dertona. h Alpes unde variæ.

II. Liguribus jungebantur *Taurini* inter Padi lævam ripam, Alpium radices & Orgum fluvium. Caput gentis olim κ *Augusta Taurinorum*, nunc vulgo *Turino*. Taurini.

III. His finitimi erant *Cottii* & *Ideonni* regulorum regna in Alpibus. Cottiani regni caput fuit λ *Segusio*, sive *Segusium*, nunc *Susa*. Cottii. Segusium.

IV. His iterum continuabantur *Salassi*, in valle quam *Duria* amnis mediam secat. Horum caput μ *Augusta Prætoria*, nunc vulgo *Aosta*; inde ν *Eporedia*, nunc *Invréa* & *Ivrea*. Salassi. Augusta Prætoria. Eporedia.

V. Salassis contermini erant porro ξ *Lepontii*, circa lacum Verbanum, vulgo nunc *Lago Maggiore*, flumina, quæ is recipit. Caput fuit *Oscela* ο, vulgo nunc ad *Tosam* amnem *Domo d'Oscela*. Lepontii. Oscela.

VI. Le-

albon i. e. *albescendo*. Sunt antem vel maritimæ per Liguriam, vel Cottiæ, vel Grajæ; vel Rhæticæ, seu Tridentinæ; vel Noricæ, vel Carniæ, vel postremo Juliæ seu Pannoniæ: Iis vicinum est mare superum ab situ boreali dictum, sicut inferum ab australi dicitur. Gentes hinc variæ, multæ nimium diffusæ, uti vetera sic sensa diversa novis pariunt auctoribus, ipsi Cluverio nostro per antiquam Italiam progresso. Quid de urbibus nonnullis, præsertim desitis aut eversis? Sic a *Aquilegia* totius Histriæ prima urbs, in sinu maris intimo emporiumque florentissimum, ubi Cæsarum sedes temporaria, synodorum vero crebrior, & Patriarcharum assidua: Nunc nihil nisi nomen superest ab aquilegio, *i. e. ab aquarum copia* deductum, uti Vossius Observat. ad Pomp. ex Codd. MStis. & inscriptionibus contendit, non *ab aquila*, ceu Julianus in Orat. voluit. In locum urbis fata & tempora Venetias reservasse, qui dixerit, non errasse videbitur: Portentosa de Patavinis originibus narratio, nec non de Livianis, quos ibi repertos Itali crediderunt, cineribus atque ossuariis fama, quam parum solidæ veritatis contineat, Morhofius libro singulari egregie docet.

BUNONIS.

κ b *Augusta Taurinorum* ad Padum ab Hannibale expugnata est. Hodie Sabaudiæ Ducum Sedes castello munitissima.

λ c *Segusium* dictum lingua Celtica *Segehusen* ab amne *Sege*, qui nunc est *Semar*, in Duriam influens. Cæterum per Alpes Cottias ut plurimum utebantur via Romani ex Italia in Galliam commeantes: g Cottii regnum patuit inter Ortum & Occasum à *Finibus*, usque ab *Eborodunum* opidum: inter Septemtriones sc Meridiem à Grajis Alpibus ad maritimas usque.

μ e Ab *Augusto Cæsare* hæc urbs condita & dicta est; *Prætoria* cognominata, quia Pætorianorum colonia eò deducta est. Hodie Germanis dicitur *Augst*.

ν f *Eporedia* C. annis ante Christum natum condita. g *Salassi* conterminos habuere ab occidente Ideonni regnum & Centrones; à Septemtrionibus Veragros: ab Oriente Lepontios: à Meridie Taurinos & Libicios Gallos.

ξ h *Lepontii* habuere ab Occasu hyberno Salassos: ab Occasu æstivo Penninam Vallem, quæ hodie *Vallesia*, Germ. *das Walliser Land*: à Septemtrionibus Helvetios atque Rhætos: ab Ortu trans Lsrium lacum Euganeos: à Meridie Orobios Insubres; & Libicios Gallos.

ο *Oscela* Germanis hodie dicitur i *Thum im Eschenthal*; & ipsa Vallis *das Eschthal*.

Pp BUNO-

a Aquilegia. b Augusta Taur. c Segusium. d Regni Cottii termini. e Augusta, Prætoria. f Eporedia. g Salassorum termini. h Lepontiorum termini. i Thum im Eschthal.

Euganei. / Anaunia. Sarraca. Vannia. Clavenna. Telium. Sarunetes. / Vennones. Camuni. Triumplini.

VI. Lepontios sequebantur in Alpibus *Euganei* inter Larium sive Comensem Lacum & Athesim fluvium. Horum opida fuere ϖ *Anaunia*, sive *Anonium*, *Sarraca* & ϱ *Vannia*, vulgò nunc *Castel Nân*, sive *Nôn*, *Sarca* & *Civida* ad Ollium fluvium, dein σ *Clavenna*; & item τ *Telium* in Valle Tellina. Nobilissimi Euganeorum populi fuere *Sarunetes* in vallibus Clavennensi & Tellina; *Vennones*; ad ortus Athesis amnis; *Camuni*, nunc *Val Camonica*; ad Ollium fluvium *Trumplini*, sive *Triumplini*, nunc *Val Troppia* ad Melam amnem.

Rhæti. / Tridentum. / Curia. Feltria. Belunum. Verona.

VII. Supra Euganeos fuere *Rhæti*, duce *Rhæto* ex Tuscis, quum hi pellerentur Circumpadana regione à Gallis, orti. Fines habuere à Rheni fontibus, ad fontes usque Dravi amnis in Danubium defluentis. Caput eorum υ *Tridentum*, nunc vulgò *Trento*. reliqua opida clariora; *Curia* vulgo nunc *Chur*, Italis *Coira*, φ *Feltria*, *Belunum*, nunc *Feltre*, Belluno. At χ *Verona* celeberrima omni ævo urbs, ab Euganeis simul & Rhætis condita fuit.

Veneti.

VIII. *Rhætis* ab ortu Solis proximi fuere ψ *Veneti* [d], quos fabulosa

BUNONIS.

ϖ a *Ananium* supra Tridentum est. Vallis quam Nosius fluvius, in Athesim defluens, secat, cognominatur *Val di Nôn*: at superiori parte *Val del Sêl*, Germ. *das Sultzsthal*.

ϱ b *Vannia* etiam fuit in Carnis.

σ c *Clavenna* Germ. *Claven*, Italis *Chiavenna*.

τ d *Telium* Germ. *Toll*, Italis *Teglio*. Regio illa hodiè maximè nobilitatur vino, quod suavitate reliqua omnia præstare vina dicitur, *Vallis Tellina*, Germanis dicitur *das Beldlin*.

υ e *Tridentum* Athesi amni appositum est. *b*

φ f *Feltria* in confiniis Carnorum & Venetorum posita etiam nunc Episcopali sede claret.

χ g *Veronam* Germanicè *Dieterichs Bern*, Athesis amnis ferè mediam nunc secat; olim alluebat tantùm. Nullibi in tota Italia Gallica tot reperiuntur antiquitatum monumenta, quot heic, tam in ipsa urbe, quàm in agro passim, *Catullo* Poëtæ venustissimo patria est *c*. Æquiparatur hodie Venetiis, Romæ, & Neapoli; illis lacu, isti nobilitate, huic tribus Castellis.

ψ h Limites *Venetiæ* fuerunt ab ortu solis mare Hadriaticum, & Tilavemptus amnis: à Septemtrione idem amnis: ab Occasu Liquentia fluvius. Hinc linea per Bassanum & Brigantiam ad Delgæ fontem ducta, mox ipso Delga ad Athesim usque ab Euganeis & Rhætis disterminabatur. Inde ipso Athesi usque ad opidum Hostiliam; à Meridie ipso Pado à Gallia Togata separabatur.

HEKLEII.

b Gaudet *Episcopatu* & celebre est *Concilio* in Templo *della Madonna* ibi celebrato. Egregium est *Cathedrale* & ad *Div. Petri* Templum, in quo Infans à *Judæis* interfectus videtur.

c Atque etiam *Cotta*, *Fracastorii* & utriusque *Scaligeri*, Poëtarum eximiè insignium ac venustorum Patria est.

d Hi,

a Anaunium. b Vannia. c Clavenna. d Telium. e Tridentum. f Feltria. g Verona Catulli patria. h Venetiæ regionis limites.

fabulosa Græcorum antiquitas ex Paphlagonum ad Pontum Euxinum gente, duce *Antenore* à Trojæ excidio huc deduxit. Alii veriùs Illyricum fecere populum. Euganeorum qui inde in Alpes secesserunt, occupàrunt agrum ad mare Hadriaticum, inter Padum amnem & Timavi fonteis. Caput Venetorum *n* *Patavium*, nunc *Padoüa*, ab Antenore Trojano conditum, vel auctum. Inde opida celebria, *a* *Atria* sive *Adria*, nunc *Adri*, à Tuscis quondam conditum; unde mari seu sinui Adriatico cognomen: tum *Ateste*, nunc *Este*: Patavium. Atria. Ateste.

d Hi, Milites quippe intrepidi, (ut multa Loca alia illustria jam taceam,) *Calamatam*, *Carnatam*, *Chisalam*, *Coronam*, *Portum Navarinum*, qui olim *Zonchio*; hodiè verò *Germanis Alt-Navarin* dictus, ut & *Moream* Insulam ante biennium Θ. d. XXX *Maj.* Styl. vet. seu d. IX. *Jun.* Styl. novi; anno vero superiori M. *August.* ipsum *Morea* Regnum, & in eo inprimis *Corinthum* Metropolin, eamque multis antiquis Rebus claram, & postea *Athenas*, omnium Artium atque Scientiarum Matrem, è *Turcica* tyrannide gloriosè eripuerunt, (* Ac deinde amiserunt) atque ubique contra hosteis ac persecutores *Christiani* nominis masculè sese præstiterunt. Ecquid dicam? Ipsam *Candiam* & *Caneam* à *VENETIS* excellenter animosis, utpote quorum SERENISSIMA RESPUBLICA, *Carolo Patino*, illustrissimo PATAVINORUM illustrium *Phœbo*, in litteris d. XVII. *Junii* Styl. nov. Ai. huj. Sec. 82. humanissimè ad me datis, meritò contestante *Litteratorum eruditissimis venatrix est continua*, per supremum Militiæ navalis Prætorem, MOROSINIUM, assistente DEO, feliciter expugnatas esse, *Relationes* COLONIENSES *Latina extraordinaria* in fol. Num. LXVII. sub dato d. XIX. huj. M. *Augusti* Styl. novi è *Tractu Rheni* (si aliter istis fides est adhibenda) hoc confirmant modo: *Vehementissimè anhelamus ad confirmationem eorum, quæ nuper* ex Italia *accepimus de* CANDIA *&* CANEA *expugnatis per* Generalissimum MOROSINIUM *absque ullius viri internecione, adminiculo domestica rebellionis. Nuncium illud non solùm ad nos, sed & ad* Belgas, Hamburgenseisque *delatum. Si veritati fuerit consentaneum, inter* Christianos *omneis multùm sibi gratulabitur* MOROSINIUS, *se* Regnum CANDIACUM *absque sanguinis Christiani profusione recuperasse, quod olim ultra viginti annos obsessum à* Turcis, *& ab eodem cum internecione ultra centies mille* Turcarum *generosè propugnatum fuit, usque dum* 22. Septembris *anno* 1669. *subjugaretur, à quo tempore subjacuit juga* Turcico. Hæc ex *Latinis* Coloniensium *Relationibus*. Quapropter meum votum est, ut DEUS noster omnipotens VENETIS istis fortissimis atque felicissimis gratia atque auxilio suo valido ex gratia porrò adesse velit.

BUNONIS.

n a *Patavium*, *T. Livii* historici Romani patriam, Mela inter opulentissimas Italiæ urbes computat: hodie floret Academia *e*. Ad Patavium pertinet Arquadum vicus, ubi *Petrarchæ* ædes & sepulchrum.

a Nobilem ad *Hadriam*, sive *Adriam* fuisse portum testis est Plinius.

HEKELII.

e A FRIDERICO I. fundata, ubi insigni cum laude quàm diutissimè docuit *Octavius Ferrarius*, Orator celeberrimus, in cujus locum *Carolus Patinus* Philologorum ac Medicorum illustrissimus, & Antiquitatum nobiliorum Stator incomparabilis, tenuitatem meam Ann. M. DC. LXXXII. d. 17. Jun. Styl. nov. præter meritum, quod mente agnoscam perpetuo gratissima, promissis uberioribus additis, erat provectus. Clarent inter Medicos quoque ibidem *Antonius & Dominicus de Marchettis*, *Jo. Fortis* & *Jacob de Pighi*.

a Patavium.

Vincentia. Altinum. Tarvisium. Opitergium. Concordia.

Este: Vincentia, nunc *Vincenza*; & β *Altinum*, ex quo, præter nomen & tenuia quædam ruinarum vestigia apud Silim fluvium, nihil nunc reliquum est. Hinc sequebantur *Tarvisium*, γ *Opitergium*; nunc *Treviso* & *Oderzo*: & δ *Concordia*, cujus nomen manet.

Carni. Aquileia. Forum Julii. Julium Carnicum. Vedinum. Noreia. Tergeste.

IX. Reliquam hinc Euganeorum seu Venetorum oram ad Formionem usque amnem, qui nunc *Risano* est, apud opidum *Capo d'Istria*, *Carnorum* posteà obtinuit populus. Urbs heic, quondam potens atque ingens inter primas Italiæ, ε *Aquilegia*, nunc *Aquiléa* deserta planè. Inde clara opida, ζ *Forum Julii*, nunc vulgò *Cividad di Friuli*; η *Julium Carnicum*, nunc *Zuglio*, in ruinis inter Tilavemptum fluvium & Alpes: *Vedinum*, vulgo Germanis nunc *Weiden*, Italis *Udene*. Circa Venzonum ι *Noreia* fuit Tauriscorum urbs, qui inde posteà *Norici* trans Alpes dicti. *Tergeste* item, vulgò nunc *Trieste*, clara olim Histrorum primùm urbs, post Romanorum

BUNONIS.

β a *Altinum* in paludibus situm, & palis superstructum fuisse docet Strabo.

γ b *Opitergium* à Quadis & Marcomannis excisum.

δ c *Concordia* Episcopatus titulo hodie clara, sed ædificiis & cultoribus deserta est. *L. Annius Antoninus Verus* inter Concordiam & Altinum apoplexia extinctus est. Ad xxv. lapidem à Patavio in mediis stagnis marinis regina nunc Italicarum urbium conspicitur d *Venetia* sive *Venetia* urbs; insulis compluribus superstructa, subitis incrementis & imperio, quam antiqua origine, clarior. Etenim *Theodorici* Gothorum Regis & *Cassiodori* tempestate nulla ibidem fuit opidi forma; sed Cycladum similitudine per æquora longè patentia domicilia, quæ tamen posteà, quum *Longobardi Alboino* duce Venetiam regionem invaderent, in opidi formam congregata fuerunt. Ex tam tenuibus principiis, intra paucorum seculorum spatium, tam potens facta est civitas.

ε e *Aquilegia* ad Natisonis ripam, haud procul a litore maris Adriatici olim fuit urbs opulenta, quam ditem reddidit situs negotiationibus maximè opportunus. Claustrum & propugnaculum Italiæ fuit ab ea parte. Quare eam duo Consulares viri contra Maximinum præoccuparunt. Sic posteà Constantinus contra Constantium fratrem; sic deinde Maximus contra Theodosium Imperatorem eamdem præoccupare studuerunt. Caput fuit totius Venetiæ sub posterioribus Imperatoribus. Eam urbem Hunnorum Avarumque Rex Attila expugnavit ac diruit. Hodie ad exiguas reliquias redacta à paucis habitatur piscatoribus. *Ruffinus*, qui Josephi Scriptoris Judaici quædam in Latinum convertit sermonem, fuit Aquilejensis.

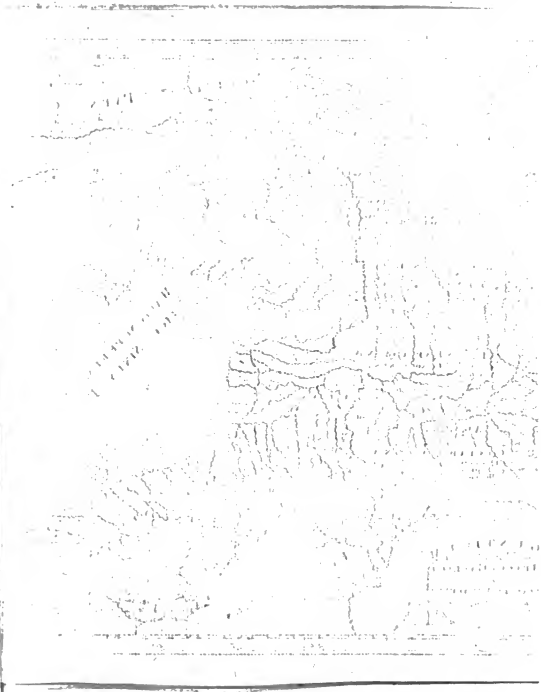
ζ f *Forum Julii* montibus undique cinctum instar Theatri esse docent, qui situm ejus pingunt.

η *Julii Carnici* vestigia exigua nunc exstant, inter Crucis montem Tilavemptum Deamque ad Butim amnes sita, III millium passuum supra Tolmetium opidum.

ι g *Noreia* fuit olim circa oppidum *Venzonem*.

BUNO-

a Altinum. b Opitergium c Concordia. d Venetiæ urbs. e Aquileja Ruffini patria. f Forum Julii. g Noreia, Venzon.

NORICI
PARS
MARIS SUPERI sive HADRIATICI SINUS PARS
Sagis flu
Spina
Ravenna
Venetia
Capo di Istria
Pola
Polaticum Promont
IA PARS

rum fuit colonia, Carnorum provinciæ attributa. ι Sed in primis celebratus in hac ora fuit Græcis pariter ac Latinis monumentis *Timavus* amnis, inter Aquilejam & Tergeste, septem capitibus exoriens, uno ostio post mille haud amplius passus in mare emissus. Timavus fl.

X. Post Carnos igitur est ᵡ *Histria*, & populi Histri. Regio ceu Peninsula inter Formionem & Arsiam amneis in mare procurrit. Caput gentis fuit *Pola*, à Colchis, Jasonem & Medeam persequentibus, olim condita. Inde celebria oppida, *Parentium* & *Ægida*, nunc *Parenzo* & *Cabo d'Istria*: item λ *Nesactium* ad Arsiam fluvium, nunc *Castel Nuovo*. Histria. Pola. Parentium. Ægida. Nesactium.

BUNONIS.

ι In Carnis est vicus vulgo *S. Canzan* dictus: apud quem ex montis excelsi radicibus magna vis aquarum per complures fontes magno cum strepitu erumpit; moxque cuniculo subterraneo tota conditur ita, uti nunquam ampliùs appareat, donec post XIV. milliaria apud vicum vulgò *S. Giovanni di Cherso* dictum, iterum cum pluribus ingentibusque eructetur fontibus eâ naturâ præditis quam Timavi fontibus adscripserunt veteres. ª *Timavus lacus* à mari abest III. milliaribus, de quo apud *Livium l.* 41.

ᵡ b *Histria* termini habentur ab Ortu Arsia amnis Italiæ finis; à Septemtrionibus Alpium juga: ab Occasu à Venetiis Timavo flumine, à Carnis Formione submovebantur. *Formionem* fluvium Istriæ terminum tamen statuit Plinius *l.* 3. *c* 18. Isthmus ejus est inter Arsiæ fontem & proximam Formionis ripam.

λ *Nesactium*, quod Italiæ finem facit Ptolemæus, fuit ad ostium Arsiæ fluminis dextra ripa.

a Timavus lacus. b Histriæ termini.

CAP. XXV.

De Gallis Cisalpinis. ι

I.

Gallicæ gentes trans Padum fuere, *Libici*, *Lævi*, *Insubres*, Libici.

REISKII.

ι Hæc Cisalpina Gallia quamprimum Italiæ accessit, vel *nova* Italia, vel *accessoria* vocabatur, & ab Octavii Aug. Cæsaris ætate regiones octavam, nonam, decimam atque undecimam comprehendebat, Vicario Præfecto prætorio commissas. Caput inter reliquas Mediolanum extitit, quam Μητρόπολιν Ἰταλίας Athanasius Patresque Sardicenses nuncupant, nec ab Rom. episcopo dependentem Salmasius, Blondellus, Petrusque de Marca lib. I. cap. VI. comprobant. Huic toties obsessæ, pro Lombardia coercenda, toties captæ ac funditus eversæ, tam germanici Cæsares incumbunt. Italia æque tota sensim nostro imperio subducitur. Sed res illi medii fuerunt ævi. Ultimi sunt gentes illæ quarum heic fit mentio, Boji permultis etiam migrationibus famosi: Horum tria genera Velserus, Golzius, Spanheimius numerarunt; *unum Vindelicos inter Bavarosque, alterum in Bojemia vel Bohemia; Tertiumque in Allemannia, sive Suevia hodierna.*

Vercellæ. Lævi. Ticinum. Novaria.

bres, *Orobii*, *Cenomani.* α *Libicorum* caput fuere β *Vercellæ*, nunc *Vercelli*; γ *Lævorum* δ *Ticinum*, nunc *Pavia:* eorundem fuit ε *Novaria*, nunc *Novara.*

Insubres. Mediolanum. Laus Pompeja. Forum Diug. Moguntiacum.

II. ζ *Insubres* omnium Gallicarum in Italia gentium fuêre validissimi. Caput eorum η *Mediolanum*, vulgo nunc Italis *Milan*, German *Meyland.* Opida hinc clara; θ *Laus Pompeja*, nunc *Lodi: Forum Diuguntorum*, nunc *Crema*; *Moguntiacum* sive *Modicia*, nunc *Monza.*

Orobii. Comum. Bergomum. Forum Licinii.

III. ι *Orobiorum* fuêre κ *Comum*, λ *Bergomum*, *Forum Licinii*,

BUNONIS.

α a *Libici* seu *Lebecii & Libecii* terminos ab Occasu habuerunt Orgum flumen: à Septemtrionibus Alpium radices: ab Ortu Guniam fluvium; à Meridie Padum inter Guniæ & Orgi confluentes.

β In Campis *Vercellensium* cum *Cimbris* pugnarunt & cruenta victoria potiti, *C. Marius & Q. Catulus.*

γ b *Lævi* ab Occasu habuerunt Guniam fluvium: à Meridie Padum: ab Ortu Lambrum fl. à Septemtrionibus lineam super Novariam à Gunia ad Biagrassum oppidum ducendam: Inde minor Ticinus qui in Lambrum confluit: ab hoc confluente alia rursus linea ducenda est ad Adduæ Padique confluentes.

δ c *Ticinum* à flumine nomen accipit *a.* Bello Punico secundo vicus tantùm fuit, cùm inter *Hannibalem* & *P. Cornelium Scipionem* Africani patrem apud Ticinium amnem, haud ita procul à Pado, prælium fieret. Ea pugna Scipio victus in hostium venisset potestatem, nisi protectum eum prætextatus filius ab ipsa morte rapuisset. Gothorum duces sedem regiam hîc posuerunt. Superioris seculi anno 25. *Franciscus I.* Galliæ Rex à *Caroli V.* Imperatoris copiis ad hanc urbem acie superatus, captus, & in Hispaniam abductus est.

ε *Novaria* à flumine nomen habet.

ζ d *Insubribus* à Meridie finitimi fuere Lævi: à Septemtrionibus Lepontii & Orobii, ab Occasu suprema parte Novariæ fluvii, vulgò *la Gogna* dicti, à Libicis submovebantur: ab Ortu habuerunt Cenomanos.

η e *Mediolanum* *b* jam inde 222. annis ante Christum natum magna & frequens exstitit urbs: splendorem & dignitatem perpetuo custodivit; licet maximis bellis sæpè petita. *Ausonius* Poëta eam versibus celebravit. *D. Ambrosius* Episcopatum urbis olim tenuit, à civili administratione Liguriæ ad munus ecclesiasticum vocatus. *c*

θ f *Laus Pompeja* à Bojis Gallis condita, cum primùm in Italiam venissent; Fredericus Imperator eam urbem à Mediolanensibus destructam in tutiori loco restruxit; quod est opidum *Lodi* tribus millibus passuum à *Laude veteri* dissitum.

ι g *Orobii* ab Occasu habuere Lepontios: à Septemtrione eosdem Lepontios: deinde Euganeos: & à Meridie Insubres.

κ h *Comum* Lario lacui appositum. Postea *Novum Comum* dictum, originem dedit *Plinio Juniori*, qui Bibliothecam illis dedicavit, & pecunias in alimenta ingenuorum puerorum subministravit; ut ipse scribit *lib.* 1. *Ep.* 8. *Paulus Jovius* quoque fuit Novocomensis. In agro Comensi, ad Lacus Larii orientale litus, fons est mirandæ naturæ, quem ter in die statis auctibus ac diminutionibus crescere & decrescere, tradit idem *Plin. l.* 4. *epist. ult.*

λ Bergomum olim videtur fuisse Caput gentis.

HEKELII.

a In hâc Urbe est Academia, quæ à *Carolo M.* non diu post Parisiensem erecta esse creditur. Is enim Imperator ad conservandam, propagandamque veram doctrinam Christianæ Religionis quosdam Sapientiam profitentes *Ticinum* misit, ut illam ibi in animos

a Libicorum termini. b Lævorum fines. c Ticinum. d Fines Insubr. e Mediolanum. f Laus Pomp. g Orobiorum fines. h Comum.

cinii, nunc vulgo *Como*, *Bergamo*, *Berlasina*.

IV. Ultra Insubres Orobiosque incoluere ad Venetiam usque μ *Cenomani*, quorum caput *Brixia*; nunc *Brescia*, sive *Bressa*. Præterea celeberrimæ urbes, ν *Cremona*, & ξ *Mantua*, à Tuscis quondam condita. Cenomani. Brixia. Cremona. Mantua.

V. At cis Padum Gallici populi fuêre *Ananes*, *Boji*, *Senones*. ο *Ananes* Liguriæ continuabantur circa π *Placentiam* Romanorum coloniam, vulgo nunc *Placenza*. Ananes. Placentia.

VI. Inde sequebantur ρ *Boji*, secundum Insubres maxima potentissimaque Gallorum Italicorum gens. Caput eorum fuit σ *Bononia*, nunc vulgo *Bologna*; *Felsina* ante dicta, cum caput Hetruscorum esset. Inde opida nobilia, τ *Parma*, υ *Brixellum*, Boji. Bononia. Parma.

animos hominum infunderet. *Jason* celeberrimus ICTorum multos annos in eâ est professus. *Baldus* eorum Antesignanus heic postremam suam doctrinam effudit, moritur denique, & in Conventu *Minorum* sepelitur. Unde *felix Academia* dicitur Leg. *Francisci Schotti* Itinerarium nobiliorum Italiæ Regionum Part. I. p. 131. Seq.

b Præclara olim Imperii Sedes.

c Hujus Vita elegantissimè descripta est à celeberrimo Theologo atque Polyhistore, *Theophilo Spizelio*, Evergetâ meo magno, in ita dictâ *Vet. Academ.* JESU CHRISTI p. 129. seqq.

BUNONIS.

μ Insubribus ab Ortu solis continuabantur a *Cenomani* inter Padum & Alpium radices ad Venetos usque porrecti.

ν b *Cremona* à Gallis Cenomanis olim videtur condita. Sub initium imperii Vespasiani ab hujus militibus igni tota absumta est, sed confestim restaurata. Ejus urbis cives, quod *Antonii* partes fuissent secuti, ab *Augusto* agro multati sunt.

ξ c *Mantua* nomen & ortum dedit d *Baptista Mantuano* monacho. e *Virgilius* ad Mantuam in pago, qui f *Andes* dictus, natus est. Quo vero situ locus iste fuerit, incertum est: quanquam Mantuani nunc eum esse contendant, qui 2. millibus passuum ab urbe distitus vulgo nunc dicitur *Petolo*. Ipsa urbs *Mantua* licet in paludibus sita natura & arte munitissima sit, nuper tamen A. 1630. à Cæsarianis militibus intercepta est.

ο g *Ananes* sive *Anamani* fuere inter Ligures, Bojos, Cenomanos & Lævos.

π h *Placentia* ad Padum sita nomen sortita *à placendo*, pulcherrimum habuit amphitheatrum extra urbem, quod eam oppugnante *Cæcina* conflagravit. Haud longè infra Placentiam fuit i *Vicumvia* seu *Vicumnia* emporium sive castellum; ad quod quum incondita turba XXXV. millium Hannibali occurrisset, à paucis Pœnis fusi sunt. Cæterum apud Placentiam *Trebia fl.* in Padum confluens nobilitatus est Romanorum clade, quam à Pœnis Hannibale duce acceperunt. Tunc enim ipsi, quum se ignibus & oleo fovissent, Sempronium Cos. & Romanos suâ hyeme vicerunt. *Placentia* à Pœnis Amilcare duce direpta & incensa est. Placentinus ager vellere & pecoribus ditissimus est; unde *Casei Parmenses* proveniunt.

ρ k *Boji* conterminos habuerunt Anamanos, Cenomanos, Venetos, Senones & Ligures.

σ l *Bononiam* prima nobilitavit Academia Italiæ: in via Æmilia post Mutinam inter Rhenum & Idicem amnes sita est.

τ m *Parma* ad fl. cognominem, unde ortus *Cassius Severus*, qui Elegias & Epigrammata conscripsit.

υ n *Brixellum* ad Padum est, nobilitatum interitu

a Cenomanorum fines. b Cremona. c Mantua. d Baptista. e Virgilii patria. f Andes. g Ananes. h Placentia. i Vicumniæ. k Boji. l Bononia. m Parma. n Brixellum.

Brixellum, &c.

xellum, φ *Regium Lepidi*, χ *Mutina*, ψ *Forum Cornelii*, ω *Faventia*, α *Forum Livii*, quæ nunc vulgo *Parma*, *Brifcello*, *Reggio*, *Modena*, *Imola*, *Faënza*, *Forli*.

VII. Poftremi Gallorum in Italia fuêre β *Senones*, inter Ravennam & Æfim flumen, quod nunc *Jefi*, prope *Anconam*, partem Umbrorum agri incolentes. Caput heic gentis conftituêre γ *Senam Gallicam*, five *Senogalliam*, vulgo *Sinigaglia*. Reliqua hujus oræ opida in Umbris dicemus.

interitu *Othonis* Imperatoris, qui exitum pugnæ Bedriacenfis hic exfpectans, quum cladem fuorum accepiffet, pugioni incubuit.

BUNONIS.

φ a *Regium Lepidi*, anteà *Forum Lepidi*, etiam fimpliciter *Regium* dictum, in via Æmilia fitum eft. *M. Brutus à Cn. Pompejo* interfectus eft apud *Regium*.

χ In eadem via Æmilia b *Mutina* nobilitata maximè fuit civilibus inter *Auguftum* & *Antonium* bellis; quum illic Antonius *Brutum* obfideret: Auguftus verò cum *Hirtio*, & *Panfa* coff ea obfidione Brutum liberarent. Inter Mutinam & Bononiam eft illa c *Rheni infula*, in qua bello Mutinenfi depofito, provinciarumque partitione, *Triumviratus* inter *Auguftum*, *Antonium* & *Lepidum* conftitutus eft.

ψ d *Forum Cornelii* in medio Faventiæ & Claternæ fitum eft. Hic *S. Caffianus* natus, qui Brixiano Epifcopatu pulfus, fcholam in patria fua aperuit, & martyrium confummavit.

ω Ad e *Faventiam*, in eadem via Æmilia fitam, *Carbo* à Syllanis victus Italiaque pulfus eft.

α *Forum* Livii in via Æmilia ad Utentis fl. ripas fitum eft. Hic *Athaulfus* Gothorum rex honori Imperatoris fororem germanam *Placidiam* matrimonio fibi copulavit.

β *Senonum gens* fedibus fuis ad mare Hadriaticum à M. Curio Dentato pulfa; ac demum à P. Cornelio Dolabella planè omnis deleta fuit

γ *Seno-Gallia* ad Mifi fl. oftium, maritima Umbriæ urbs, poft exactos à M. Curio Dentato ex his locis Gallos, facta eft Romanorum colonia anno Urbis conditæ 463. *Pompejus* ad hanc urbem vicit Marium, eamque diripuit.

a Regium Lepidi. b Mutina. c Infula Rheni. d Forum Cornelii. e Faventia.

CAP. XXVI.

Etruria & Umbria.

I.

Etruria.

Galliæ Togatæ jungebatur à meridie a *Etruria*, fub Apennino

BUNONIS.

α *Etruria* a *Vetus* feu *Circumpadana* iisdem finibus inclufa fuit, quibus deinde Gallia Circumpadana. Nempe trans Padum ab Occafu fuit *Orgus* amnis, à Septemtrionibus fuere radices *Alpium*, ad Veronam usque; hinc *Athefis* ad oftium usque: ab Ortu *mare Hadriaticum* & cuncta Padi oftia accolebant Tufci Ravennam usque. At b *pofterior Etruria* cingebatur à Septemtrionibus *Apennino*

a Veteris Etruriæ fines. b Pofterioris Etruriæ fines.

ETRURIÆ
LATII
UMBRIÆ
PICENI
SABINORUM
et
MARSORUM
Vetus et Nova
Descriptio
MARE TUSCUM Sive
Vallis Mugiello

nino monte. Ejus incolæ *Etrusci* sive *Tusci*; Græcis *Tyrrheni* dicti (*). Sed horum prima sedes fuit, ut antè dictum, trans Apenninum, ab utraque Padi ripa; unde à Gallis expulsi, intra Apenninum, mare Inferum & Tiberim Macramque amnes consederunt, *duodecim urbibus totidemque Principatibus* inter se constitutis. Urbium nomina hæc sunt; *Vetii*; β *Volsinii*, γ *Clusium*, δ *Perusia*, ε *Cortona*, ζ *Aretium*, η *Falerii*, XII. Urbes & principatus Etruscorum.

Apennino monte; ab Ortu *Tiberi flumine*; à Meridie *Mari Infero*; quod de ejus nomine *Tuscum*, *Etruscum*, & *Tyrrhenum* appellatum est. *Tiberi* & montium jugo ab Umbris fuere submoti Tusci; & *Macra fl.* à Liguribus.

BUNONIS.

β a *Volsinii* sive *Vulsinii*, ad lacum Volsiniensem: olim Potentissimi Etruscorum Volsinienses, in luxuriam demum prolapsi reip. administrationem & bella gerenda servis commiserunt; qui dominis suis oppressis remp. occuparunt. Sed domini à Romanis adjuti, subactis denuò servis, in libertatem restituti sunt.

γ b *Clusium*, ad paludem Clusianam, in longitudine spatiosam, in latitudine augustam, per quam Clanis fl. ad Tiberim fertur; urbs pervetusta, olim *Camers* dicta, Volsiniis xxv. millia passuum distans; *Porsenna* fuit regia; qui Tarquinios Româ ejectos reducturus, *Mutii*, *Scævolæ*, *Horatii Coclitis*, & *Clœliæ virginis* deterritus virtute, pacem cum Romanis iniit. Ad Clusium fuit c *Labyrinthus Porsennæ*, de quo Plinius lib. 36. cap. 13.

δ d *Perusia* à Cortona xx. millia passuum in ortum est, & ipsa urbs antiquissima; calamitate illa nobilis, quam experta est, quum *Octavius Augustus* L. Antonium, Marci fratrem intra Perusiæ muros redegisset, & ad deditionem compulisset: Antonium inviolatum dimisit, & militibus ignovit; sed magis irâ militum, quam voluntate ducis sævitum est, non tantùm in Perusinos, verum etiam in Romanos, eosque viros primarios, quorum plurimi equites & senatores ad aram D. Julii Cæsaris mactati sunt instar victimarum. Quidam opidanorum rebus & penatibus suis ignem subjecit, & se gladio transfixum intulit flammæ, quæ ventis agitata totam corripuit urbem; adeoque concremata sunt omnia; excepto uno Vulcani templo. Sed post tantam calamitatem statim resurrexit, & ab hac nova instauratione dicta est *Augusta Perusia*. Cæterùm Perusini fuerunt *Baldus*, ejusque frater *Angelus de Ubaldis*, ICti. *Bartolus* etiam in hac urbe jus civile didicisse scribitur. Inter Perusiam Cortonam magnus conspicitur lacus, e *Thrasimenus*: propius Perusiam est, quam Arretium, unde etiam *Perusinus* dictus. Insignitus est ingenti illa *clade*, quam hic bello Punico II. ab *Hannibale* acceperunt Romani *Flaminio* Cos. Tantus fuit pugnantium ardor, ut gravissimum terræ motum non senserint.

ε f *Cortona*, Græcis *Croto* dicta, ab Arretio est xiv. millia passuum, urbs pervetusta, quippe quæ longè ante bellum Trojanum exstitit. Pelasgi enim, *Tarcone* Duce, hanc tum Umbrorum urbem magnam & florentem ceperunt, eaque pro belli arce contra Umbros usi sunt. *Herodotus* suâ adhuc ætate Pelasgicâ linguâ usos Cortonenses testatur *lib.* 1.

ζ g *Arretium* sive *Aretium* ad Arnum amnem est.

η h *Falerii* iterum memorantur *hujus capitis* §. 6.

a Volsinii. b Clusium, Camers. c Porsennæ Labyrinthus. d Perusia. e Lacus Thrasymenus qui & Perusinus. f Cortona. g Arretium. h Falerii.

(* Romanis *Etrusci* seu *Hetrusci*; item & *Tusci* & aliquando *Thusci*, ut Plinio a θύω, *Sacrifico*, & θυάζω, ut volunt Servius & Isidorus: cum hoc tamen discrimine quod terra *Hetruria*, homines *Tusci* dicerentur, ut Varro & Servius annotarunt. Primus Tusciæ nomen L. Florus usurpavit, sed Plinius *Hetruscos* & *Thuscos* promiscuè vocat, & Hetruscos a rege dictos putat & *Thuscos* a sacrifico ritu. Sic Brictius in Historica Tuscorum descriptione.)

lerii, ι *Volaterræ*, *Vetulonii*, *Rusellæ*, *Tarquinii*, ι *Cære*. Ex his hodieque exstant, nominaque vulgaria habent ista; *Bolsena*, *Chiusi*, *Perugia*, *Cortona*, *Arezzo*, *Civita Castellana*, *Volterra*, *Grosséto*, *Cerveteri*. Reliquarum κ *Veji* ad XII. lapidem ab urbe Româ fuêre, circa opidum nunc *Scrofano*; λ *Vetulonii* fuere, prope litus inter *Plombinum* & *Massam* opida; *Rusella* vulgò nunc dicitur *Bagni di Roselle*, id est, μ *Aquæ Rosel-*

HEKELII.

a Situm est in planitie gratiosâ, & inter duodecim *Hetruriæ* Urbes relatum. Romanis in triginta millium aures auxilio fuit, & *Scipioni* in *Africam* ituro frumenti modios centum & viginti millia dedit. Vicissitudine suorum Principum multum detrimenti perpessum est, & diutinum *Hetruriæ* Spectaculum miserabile extitit, quoad Cosmus, Dux *Florentiæ*, ejus administrationem recepit, ab eo enim tempore restitui cœpta est.

BUNONIS.

ι a *Volaterra* urbs ab Arno & Pisis ad tricesimum circiter lapidem, haud procul dextrâ Cecinæ ripâ, in valle profunda supra collem excelsum sita est. Huc confluxerunt à Sylla proscriptorum quidam; qui quatuor cohortibus armatorum constitutis, per biennium tolerata oppugnatione, tandem publicam fidem secuti, loco cesserunt. Hodiè antiquitatum monumentis clara est. Ad mare usque pertinuisse ejus agrum indicio sunt b *Vada Volaterrana*: quibus contiguæ sunt c *Salinæ Volaterranæ*. Ab hac urbe XIV. millia passuum sunt d *Aquæ Volaterranæ*; prope quas lacus quidam exigui, sed profundi admodum aquarum scaturigine semper ebullientes; unde odor sulphuris tam pravus exit, ut volucres supervolitantes illicò mortuæ decidant. Aquæ, voraginibus veluti subjecto igne perpetuò æstuantibus, ad IX. pedes cum strepitu ingenti & horrendo fragore in altum egeruntur, rursumque in sese recidunt. Fervor tantus est, ut injecta animalia statim decoquantur, ossaque carnibus nudata emergant.

ι e *Cære* opidum, Pelasgis *Argylla* dictum, IV. millia passuum à mari in saxeo tumulo situm est. In magna fuit apud Græcos existimatione ob justitiam simul & fortitudinem: quippe abstinuit latrociniis, quanquam potentissima foret: & apud Delphos thesaurum consecravit, qui *Argyllanorum* vocatus. Rex Cæretanorum fuit *Mezentius*, qui Turno auxilia tulisse fertur. Cæritani Gallos, qui Romam ceperant, debellarunt & Romanos ad se confugientes, æternumque ignem & Vestales Virgines conservarunt. f *Aquæ Caretanæ* opido vicinæ fuere celebres, propter eos, qui valetudinis causa eò commeabant: plerique nunc interpretantur *Aquas Stilianas*, VI. millia passuum ab opido Cære dissitas. g *Caretanus amnis* is fuerit, qui huic opido proximus est, vulgò nunc *Vacina fiume*.

κ h *Veji* urbs in excelso & undique abrupto saxo sita, cum Romanis grave & diuturnum gessit bellum, ac decennem sustinuit Romanorum obsidionem. Quum Romani ad Alliam fl. à Gallis fusi fugatique essent, multi eorum, trajecto Tiberi, huc incolumes evaserunt: quumque Roma ab iisdem Gallis capta & incensa esset: agitarunt tribuni plebem, ut relictis ruinis, in urbem Vejos migrarent: cui tamen rei obstitit Camillus.

λ i *Vetulonii* & *Vetulonium* urbs fuit inter Populonium & Turrim S. Vincentii, III. millibus passuum à mari, circa Lynceum amnem; qui hodie *Cornia* dicitur, & *Caldanas paludes*.

μ Haud longè à litore & Prile lacu sunt k *Aquæ Rosellarum*, juxta quas in colle conspiciuntur insignes ruinæ præclari quondam opidi, quod pastoribus nunc & pecudibus habitatum, vulgo *Moscona* dicitur; rudera illa sunt antiquæ illius urbis, quæ *Rusella* dicitur.

BUNO-

a Volaterræ. b Vada Volaterrana. c Salinæ Volaterranæ. d Aquæ Volaterranæ. e Cære. f Aquæ Cæretanæ. g Cæretanus amnis. h Veji. i Vetulonii. k Aquæ Rosellarum.

Rosellarum. ν *Tarquiniorum* vestigia jacent supra Cornetum opidum.

II Celebres præterea urbes in Etruria fuerunt, ξ in littore; ο *Luna* trans Macram fluv. sed Etruscorum tamen opidum, portu nobile, nunc *l'Erici*; inde π *Pisæ*, nunc *Pisa*; ρ *Portus Liburnus*, sive *Hercules Liburnus*, nunc *Livorno*: σ *Populonia*, cujus vestigia extant prope *Plombinum*. τ *Telamon*, nunc *Telamone*; υ *Cosa*, nunc *Ansidonia*: φ *Gravisca*, quondam infra Cornetum; χ *Centumcellæ*, nunc *Civita*

Luna. Pisæ. Portus Liburnus. Populonia. Telamon. Cosa. Graviscæ. Centumcellæ.

BUNONIS.

ν *Tarquiniis L. Tarquinius Priscus* Romam migravit & Rex ibi factus est. A Tarquinio Superbo exsulante persuasi Tarquinienses Romam legatos miserunt, & pro eo senatum populumque deprecati sunt; quin aperta vi reditum Tarquiniis conficere conati sunt. *Falisci* & *Tarquinienses*, compluribus suorum habitu sacerdotum subornatis, faces & angues furiali habitu præferentes, aciem Romanam turbarunt. *Frontin.*

ξ Primum Etruriæ opidum ab amne Macrâ fuit.

ο a *Luna* opidum cum portu maximo & pulcherrimo, & promontorio. Opidum hoc posteà *Portus Ericis* appellatus est. Quum totum hoc litus Ligusticum, adeoque omnis Alpium maritimarum tractus, marmore scateat; præcipuæ lapicidinæ in portu & sinu Lunæ fuerunt: Hinc *Lunense* & *Ligusticum marmor* celebratur. Plinius *Lunensem caseum* prædicat magnitudine, qui ad singula millia pondo prematur: idem Plinius ex Etruriæ *vinis Lunensi* palmam tribuit.

π b *Pisa* seu *Pisa* urbs ad Arni fl. ostium aliquot seculis ante Trojanum bellum condita est. Mare, quod inter *Populonium promontorium* sive *Plumbinum* opidum & Lunæ promontorium curvo litore recipit Arnum fl. c *Pisanus* appellatur *sinus*. Ad ipsum Arni ostium fuit d *Portus Pisanus*. Tria millia passuum à Pisis, qua Lucam itur, conspiciuntur e *Aquæ* calidæ *Pisanæ*.

ρ *Livorno* hodie emporium cum portu nobile est. *Liburni* olim navibus citis & levitate præcipuis insignes memorantur: unde Romani naves levitate & celeritate præstantes *Liburnicas* appellarunt.

σ f *Populonia* sive *Populonium*. situm fuit in promontorio sublimi, quod præruptum in mare excurrit, in speciem peninsulæ. Rudera ejus conspiciuntur III. millibus passuum à *Plumbino* opido, quod ex ruinis ejus originem traxit. Ex illo loco *Æthalia*, *Corsica* & *Sardinia* insulæ conspiciuntur. *Navale Populonia* hodie vocatur *Porto Baratto*. g *Promontorium Populonium* extimo suo in mari excursu, quo opidum *Plumbinum* ei impositum est, vocatur nunc *Capo di Campana*.

τ Inter Umbronis ostium & promontorium Cosanum est h *Telamon* opidum. In exiguo illo promontorio, quo *portus Telamon* clauditur, circa Telamonem victi sunt *Galli Cisalpini* à *Cos. Æmilio Papo*; XL. millia cæsi & X. millia capti cum Rege Congolitano. Polyb. l. 2.

υ i *Cosa*, *Cosa*, sive *Cossa* urbs paulum à mari recedit. Subjacet ei k *portus Herculis*. Ab urbe illa l *Promontorium* dictum est *Cosanum*: quod etiam *promontorium Argentarium*. Inter Martam & Minionem amnes fuit.

φ *Gravisca* seu *Gravisca* urbs à gravitate soli & aëris appellata, funditus interiit; nec fuit eo loco, ubi hodie est opidum, vulgo *Corneto* dictum.

χ m *Centumcella* opidum vulgo *Cincella*, & *Civita Vecchia*, id est, *civitas vetus* dictum, nobilissimum inter Neapolim & Liburnum

a Luna op. cum portu & promontorio. b Pisæ. c Sinus Pisanus. d Portus Pisanus. e Aquæ Pisanæ. f Populonia. g Promont. Populonium. h Telamon opidum, portus & promontorium. i Cosa. k Portus Herculis. l Promont. Cosanum seu Argentarium. m Centumcellæ.

Alſium. *Cività Vecchia*; & ♆ *Alſium*, nunc *Palo*.

Nepete. Sutrium. Falerii F. Fanum Voltumnæ. Hortanum. Herbanum. Saturnia. &c.

III. Intus in mediterraneo, [α] *Nepete*, [α] *Sutrium*, [β] *Falerii Faliſcorum*, [γ] *Fanum Voltumnæ*, [δ] *Hortanum*: quæ vulgò nunc *Nepe*, *Sutri*, *Cività Caſtellana*, *Viterbo* & *Orti*. Inde [ε] *Herbanum*; quæ poſteà Urbs vetus, nunc *Orvieto*. [ζ] *Suana* & [η] *Saturnia*, *Senæ*, *Florentia*, *Piſtoria*, *Luca*, nomina antiqua retinent.

UMBRIA.

Umbri antiquiores.

IV. Tuſcis jungebantur ad Tiberim fluv. *Umbri*. [r] Sed hi

burnum portum, vulgo *Livorno* ſeu *Ligorno*, habet in litore portum, Ptolemæo dicitur [a] *Portus Trajani*.

BUNONIS.

♆ *Palo* eſt villa gentis Farneſianæ, quo loco olim fuit *Alſium* opidum.

α b *Nepete* opidum inter Sutrium & Falerios jacet, a Sutrio abeſt ad IV. millia paſſuum.

α c *Sutrium* Roma diſtat circiter XXV. millia paſſuum. *Camillus*, Etruſcis victis, Sutrinis urbem, quam iſti occupaverant, reſtituit. Proverbium eſt apud Plautum; *Quaſi Sutrium eant.*

β Romani, XXX. circiter millia paſſuum diſtantes à *Faleriis*, urbem appellarunt [d] *Falerios*, & gentem atque agros *Faliſcos*. Camillus hanc urbem obſidens principum liberos, à ludimagiſtro proditos, non accepit; ſed verberibus proditorem in opidum redigendum pueris illis tradidit. Quo facto opidani permoti Romanis ſeſe dedidere. Sita fuit urbs illa ad viam Flaminiam inter Ocriculos & Romam, in arduo monte, adeoque loco natura munito. Ad hanc urbem fuit [e] *Junonis Faliſcæ lucus & fanum.*

γ f *Fanum Voltumnæ* haud longè à Volſinienſi lacu in Cimini montis jugo ſitum, publicis univerſæ Etruriæ conventibus olim celebratiſſimum fuit. Fuiſſe creditur, ubi nunc eſt *Viterbium*, patria *Johannis Annii* monachi, qui *Beroſi*, *Manethonis*, *Xenophontis*, *Fabii Pictoris*, *M. Catonis*; aliorumque Scriptorum fragmenta, flagitioſum in modum confinxit, civibusque Viterbienſibus improbè impoſuit.

δ g *Hortanum* apud Tiberis Nariſque confluentes *Horta* dicitur Paulo Diacono.

ε h *Herbanum* ad Clanis Palliæque confluentes natura loci olim fuit munitiſſimum in prærupto tumulo ſitum.

ζ i *Suana* eſt ad Ariminum fl.

η Haud longe à Suana ruinæ k *Saturniæ* conſpiciuntur, ad Albinam fl. De *Sena*, *Florentia*, *Piſtoria* & *Luca* infra dicetur hujus lib. cap. 37.

REISKII.

r Hetruria & Umbria aut diſtinctæ fuerunt provinciæ tum ſitu tum terminis ſuis; Aut junctæ unitæque ſaltem ab Hadriani temporibus: Utraque autem ſuburbicaria fuit, uni vel Correctori (quem ætas Conſtantineana dixerat) vel uni Conſulari ſub Valentiniano iterum commiſſa, Hetruria Tuſcis vel Hetruſcis appellationem debuit, genti pervetuſtæ ac indigenæ, cui *nec lingua nec mores aliis nationibus æquales obtigerunt*, teſte Dionyſio Halicarnaſſeo, Lib. I. qui οὐδενὶ ἄλλῳ γένει οὔτε ὁμόγλωσσον οὔτε ὁμοδίαιτον vocat. Tyrrheni poſtea Pelaſgorum genus ex Lembo Imbroque maris Ægæi Thraciæque vicinis inſulis huc novas per colonias delati, & ſacra & inſtituta extrea ſecum intulerunt, neque Tyriatanum

a Portus Trajani. b Nepete. c Sutrium. d Falerii, & Faliſci. e Junonis Faliſcæ lucus. f Fanum Voltumnæ. g Hortanum. h Herbanum. i Suana. k Saturnia.

hi ab initio ad utrumque mare latè incoluerunt, unde fluvius, mediam posteà Etruriam secans, *Umbro* olim, nunc *Umbrone*. Ab Infero mari eos rejecerunt *Etrusci*; à Supero *Senones Galli*, at his à Romanis deletis, *Umbriæ fines* fuere in Romano Imperio ab Austro *Nar* amnis, vulgo *Nera*, in Tiberim confluens; ab Occasu *Tiberis*, & trans Apenninum *Bedesis*, nunc *Ronco*, apud Ravennam mare Hadriaticum petens; à Septemtrionibus ipsum hoc *mare*; ab ortu *Æsis* fluvius, & inde linea ducta ad Naris fontes.

Umbro fl. Umbriæ posteriores fines.

V. Urbes in ora Hadriatici sinus; ϑ *Ravenna*, ι *Ariminum*, κ *Pisaurum*, λ *Fanum Fortunæ*, & *Sena Gallica*, suprà dicta,

Umbriæ opida maritima.

num aut Punica, quæ Fullerus voluit, sed Græca, hinc porro in Umbriam traducta. Inde tamen Thuscia & Hetruria non duplex, sed una extitit: Sin viri docti cum Salmasio duplicem constituant, alteram *Italicam sive annonariam*, & *alteram suburbicariam*; a Duæ in una provincia partes erunt, Italicæ quidem, præfecturæ tamen urbicariæ annumerata altera. Quicumque autem cum Fallero, Viro doctissimo Tyrrhenos à Tyriis ortos volunt, & in Thusciam delatos, hi ab antiqua historia nimium recedunt. Denique quo plura de urbibus heic offeruntur, eò pauciora nostro congruunt scripto.

BUNONIS.

ϑ b *Ravenna*, totius Romandiolæ urbs nobilissima, inter Utensem & Bedesin amnes in paludibus sita fuit urbs trigemina: cujus partes, *Civitas vetus*; *Via Cæsarea*; & *Portus novus* sive *Classis* aquis perflua; indeque salubritas aëris loco conciliata; ut ibi gladiatores ali atque exerceri jusserint Romani *b*. Tota autem ligneis constabat ædificiis Hic *classem* iidem Romani habebant continuè paratam, quæ immineret Græciæ; sicuti *Misenatium* classis alterum tutabatur mare: & Galliæ, Hispaniæ, Mauritaniæ, Africæ, Ægypto, Sardiniæ atque Siciliæ incubabat. Destructa est classis à *Luitprando* Longobardorum Rege. Cæterùm hic est *Candidianus* fluvius vulgò *Candidiano* dictus, in portum Augusti defluens, ad cujus pontem *Odoacer* Herulorum Rex à *Theodorico* Gothorum Rege victus & fugatus est. Cæterum Revenna sedes *Exarchorum* fuit: & patria *Thomæ Ravennatis*, cujus exstat liber de vita hominis ultra annos 120. producenda.

ι c *Ariminum* nomen habet ab amne, quo occidentale ejus latus abluitur, qui olim *Ariminus* appellatus, hodie vulgo *Marrechia* dicitur. Is hodie urbi jungitur marmoreo ponte antiqui operis. Urbs antiqua est, ab Umbris habitata, antequam Galli Senones hæc loca occuparent. *Constantii* Imperatoris temporibus hic concilium celebratum est prope CCCC. Episcoporum, qui Synodi Nicenæ Symbolum magna cum offensa Imperatoris suis sententiis comprobârunt.

κ Arimino XXIV. millia passuum abest d *Pisaurum*, quod ab Occidente *Pisaurus* amnis præterfluit, hodie *Foglia* dictus: unde urbi nomen quæsitum. *c*

λ Ultra Pisaurum ad VII. millia passuum jacet e *Fanum Fortunæ* opidum; ejus opidani auctoribus dicuntur *Fanestres*.

HEKELII.

b Celebris est magis antiquitate, quàm ædificiorum pulchritudine.

c *Schottus* dicit, hanc Urbem ædificiis atque plateis esse perelegantem, mercimoniis divitem, emporiumque *Italiæ* celebre, ad cujus nundinas frequens Mercatorum fit concursus ex variis Provinciis certis anni temporibus.

a Tuscia duplex. b Ravenna cum portu. c Ariminum op. & Ariminus fl. d Pisaurum op. & Pisaurus fl. e Fanum Fortunæ.

Opida mediterranea.

cta: nomina vulgaria nunc ſunt, *Ravenna*, *Rimino*, *Péſaro*, *Fano*, *Sinigaglia*. Intus μ *Cæſena*, ν *Sarſina*, ξ *Urbinum*, ο *Sentinum*, π *Æſis*, ρ *Camerinum*; vulgò nunc *Céſena*, *Sarſina*, *Urbino*, *Sentino*, *Jeſi*, *Camerino*. Cis Apenninum, σ *Iguvium*, τ *Mevania*, υ *Spoletium*, φ *Tifernum*, χ *Nuceria Camellaria*, ψ *Aſiſium*, ω *Hiſpellum*, α *Fulginium*, β *Tuder*, γ *Inter-*

BUNONIS.

μ [a] *Cæſena* apud Sapin & Rubiconem amnes, Arimino propinquior eſt.

ν [b] *Sarſina* in confinio Galliæ Togatæ, apud lævam Sapis fluvii ripam, Umbricarum extrema, *Plauti* patria eſt.

ξ [c] *Urbinum*, *Metaurenſe* ab amne *Metauro*, cui impoſitum, dictum eſt. Hodiè vulgo dicitur *Caſtel Durante*, eſtque ſedes hodie *Ducum Urbinatium*. Quod enim hodie *Urbinum* exſtat, non magis *Metaurenſe* poterat appellari, quàm *Piſaurenſe*, quippe in medio utriusque amnis ſitum eſt.

ο Ultra Camerinum & Matilicam, verſus Urbinum, in Apennini valle eſt [d] *Sentinum*. In Sentinatium agro pugnam illam Romani pugnarunt contra Gallos, Senones, Etruſcos, Umbros atque Samnites: in qua *Decius* diis devotus occubuit.

π [e] *Æſis* opidum ad *Æſis* fluminis ripam poſitum eſt. Æſinatem caſeum probat Plinius. Supra Æſim opidum in Apennini radicibus ſitum eſt opidum [f] *Matilica*.

ρ [g] *Camerinum* ſive *Camers* opidum ſitum eſt in montibus illis, qui Picenum ab Umbria diſterminant. Verùm & *Cluſium* Etruriæ opidum, antea appellatum fuit *Camers*.

σ [h] *Iguvium* opidum fuit in Apennini radicibus, Tiferno proximum. Non eodem fuiſſe olim ſitu, quo nunc conſpicitur, teſtantur reliquiæ templorum ac theatri haud procul diſſitæ.

τ [i] *Mevania* ad Tiniæ Clitumnique confluentes eſt, infra Fulginium. Adventante exercitu *Veſpaſiani*, exercitus *Vitellii* opidum hoc, ceu arcem belli, occupavit. Fuit ſublimibus *bobus* ac *tauris* inſignis Mevania. Apud eandem in villa Agrippinæ Auguſtæ *Androgynus* olim natus eſt. Patens circa Fulginium, Mevaniam & Clitumnum amnem campus eſt; in quo Umbrorum fuit exercitus, adverſus quem Q. Fabius Maximus Rullianus III. & P. Decius Mus II. coſſ. profecti ſunt, Liv. lib. IX.

υ [k] *Spoletium* firmitudinem ſuam Hannibali probavit: Is enim à Traſimeno lacu veniens opidum oppugnavit; ſed magna ſuorum clade repulſus, ex unius coloniæ viribus collegit, quanta moles eſſet Romanæ urbis. Spoleti ex muliere virum factum eſſe tradit *Livius l.* XXIV.

φ [l] *Tifernum* primum cis Apenninum à Tiberi opidum, [m] *Tiberinum* dictum eſt, ad diſcrimen *Tiferni Metaurenſis*; *Villa Pliniana* vicinum fuit. *Plinium juniorem*, pœne adhuc puerum, patronum cooptavit; in quo ille ſua pecunia poſtea templum exſtruxit.

χ [n] *Nuceria*, cognomine [o] *Camellaria*, in via Flaminia, apud tranſitum Apennini, haud procul fonte *Tiniæ* fluminis jacet. Inter Nuceriam & Fulginium eſt [p] *Forum Flaminii*, ad quod *Gallus* & *Voluſianus*, quum adverſus *Æmilianum*, qui in Mœſia res novas moliebatur, proficiſcerentur, interfecti ſunt. Pons, in quo cæſi, poſtea *pons ſanguinarius* appellatus eſt.

ψ [q] *Aſiſium* ab Arno verſus Orientem jacet; *S. Franciſci Monachi patria.* (* Non monachi, ſed Fratrum Minorum, quos paſcunt Eleemoſinæ, Patriarcha.)

ω Et ab Aſiſio verſus Spoletium euntibus [r] *Hiſpellum*.

α Haud procul Hiſpello, verſus Meridiem, ad Tiniam amnem [s] *Fulginium* eſt.

β Et à Spoletio verſus Occaſum Solis haud procul Tiberis ripa [t] *Tuder*.

BUNO-

a Cæſena. b Sarſina. c Urbinum. d Sentinum. e Æſis op. & fl. f Matilica. g Camers ſive Camerinum. h Iguvium. i Mevania. k Spoletium. l Tifernum. m Tiberinum. n Nuceria. o Camellaria. p Forum Flaminii. q Aſiſium. r Hiſpellum. s Fulginium. t Tuder.

γ *Interamnium*, δ *Narnia*, ε *Ameria*, & citra Narem, ζ *Ocriculi:* quæ vulgò nunc, *Angubio*, *Bavagna*, *Spoleti*, *Città di Castello*, *Nocera*, *Assisi*, *Ispello*, *Fuligno*, *Todi*, *Terani*, sive *Terni*, *Narni*, *Amelia*, *Otricoli*.

BUNONIS.

γ Ab Ameria versus Orientem est [a] *Interamna* sive *Interamnium* opidum, Nare flumine circumfluum. III. millia passuum ab Interamna fuere [b] *Tres Tabernæ* eo loco, qui vulgo dicitur *Ponte Censino*: hic Maxentii insidiis periisse videtur *Severus Imperator*. Zos. II. Sed tamen alii auctores Tabernas, ubi istud commissum est parricidium, interpretantur illas, quæ sunt in Pomptino Campo.

δ [c] *Narnia* in aspero, arduo & prærupto monte sita est, cujus præruptam rupem *Nar* abluit: unde urbi nomen. Hic inter duos præruptos montes *Cæsar Augustus olim pontem* exstruxit, cujus *fornices omnium celsissimi* exstitere; teste Procopio. Ejus pontis rudera etiam nunc supersunt. *d*

ε [d] *Ameria* municipium habuit *Roscii* patrem.

ζ [e] *Ocriculi* sive *Ocriculum* Umbricarum versus Meridiem Romæque proxima urbs est. *Ocricoli* hodiernum II. fermè millia à Tiberis ripa distat: at prope ipsam ripam in lata planitie ingentia conspiciuntur multorum magnorumque ædificiorum rudera; unde colligitur hoc fuisse *Ocriculum antiquum*.

HEKELII.

d Hodiè Civitas oblonga, ædificiisque satis elegans est; ae rerum copiâ lauta ob Agri vicini fertilitatem, licet aliquando Bellorum Calamitatibus involuta clades ingentes Patrum memoriâ acceperit.

a Interamnium. b Tres Tabernæ. c Narnia. d Ameria. e Ocriculum, Ocricoli.

CAP. XXVII.

De Sabinis & Latio. 1

I.

INfra Umbros ad mare usque antiquissimis temporibus incoluere *Siculi*; à quorum Rege *Italo*, hæc regio primùm dicta Siculi. Italia.

REISKII.

1 Sabinia ab Sabo rege vel Deo, quem Samium Semonem prisci cognominant, nomen quin deduxerint, nullum erit dubium, si quidem ille Sabus extitit. Ipsa gens Straboni Lib. V. *antiquissima censetur*, *&* *indigena*, cui ortum Picentes atque Samnites, debeant, his vero Lucani, ultimo Lucanis Brutii. Adeò Sabinis primæ per Italiam inferiorem coloniæ assignabuntur, si gravissimo Strabonis testimonio standum erit. Interim Pelasgos atque Tyrrhenos advenas Sabinorum sedibus & migrationibus sese socios admiscuisse, nemo negabit, uti suspicor, nisi antiquæ historiæ geographicæ ignarus. De Curetibus autem & Latio, primisque hujus incolis quam dissident Græci Romanique, quotquot veterum extant, scriptores? Ut chaos quoddam confusum hinc oriatur, si omnia paulo accuratius examinare velis. Id unum è sacro codice, multisque hujus locis probabilius datur, ut primos Italiæ Latiique incolas כתים *Chitim* Græcè κητίους vel κιτίους vindicemus. Loca id quatuor confirmant, Bocharto etiam citata Lib. III. Phal. c. 5. Urbes item Chitheis cognomines duæ, nec non aperta Julii Africani Eusebii,

vulgò nunc *Monte Ritondo* (*) & *Lamentario.*

II. Sub Sabinis itaque juxta Tuſcos fuere κ *Latini*, non totius Italiæ ſolùm, ſed & orbis univerſi gens nobiliſſima. λ Terra eorum *Latium* dicta, arctis initio finibus incluſa, ab Aniene ac Tiberi ad Circæum uſque promontorium, quod vulgo nunc eſt *Circelli.* μ At poſtquam finitimi etiam populi *Æqui*, *Hernici*, *Volſci*, & *Auſones* ſub eodem Latinorum nomine computati ſunt, finis *novi Latii* fuit Liris amnis, vulgò nunc *Garigliano.* Latii Veteris & Noviſ-ſimi.

III. *Caput Latii* omni ævo fuit ν *Roma*, urbs, ab Aborigi- nibus, qui anteà *Oenotri* dicebantur, cum ex Græcia in Italiam adveniſſent, condita; ab Æneæ poſteris, ut tradunt, aucta: urbium ſanè Regina, orbisque terrarum caput ac domina. Reliqua opida, antiquitate & claritudine, præcipua fuere, *Tibur*, ξ nunc *Tivoli*, (* *Trivoli* • *Præneſte*, nunc *Pilaſtrina* (* *Paleſtina*) *Gabii* medio inter Præneſte & Romam itinere Roma. Tibur. Præneſte. Gabii.

BUNONIS.

ι Ad Ereto mille amplius paſſus verſus Orientem abeſt opidum [a] *Nomentum.*

κ *Latini* Siculos ex regione illa inter Narem & Anienem, quæ poſteà Sabinorum fuit, primùm ejecerunt, eamque appellarunt [b] *Latium:* quamdiu vero primi illi Latini hoc *primum* inter Narem & Anienem *Latium* tenuerint, incertum eſt. Inde à Sabinis pulſi Latini regionem trans Anienem occupârunt & de ſuo nomine appellarunt *Latium.* Duplex autem fuit Latium.

λ [c] *Antiquum*, *Vetus* ſeu *Priſcum*, inter Anienem, Tiberim & Mare inferum, ad Circæum usque promontorium.

μ Et *Novum* ad Lirim usque ſe extendens. *a*

ν [d] *Romam* diu ante bellum Trojanum conditam primi omnium tenuerunt Siculi; eaque jam ante adventum Euandri *Valentia* vocata, poſt Græco nomine dicta eſt Ῥώμη, *Roma.* Cluverius in Ital. Antiq. l. 2. cap. 2. *De hac ipſa urbe b plura cogniturus legat vel hanc ipſam Cluverii Italiam; vel Fabricii Romam Antiquam.*

ξ [e] *Tibur* apud Anienem poſitum maximè nobilitatum eſt templo Herculis. Hîc frequentes fuerunt villæ; ut *Manlii Vopiſci* villa *Tiburtina*; villa *Hadriani*; *Zenobiæ* poſſeſſio.

• [f] *Præneſte* opidum, in alto monte ſitum, naturâ & opere munitum, multos habuit cuniculos ſubterraneos: per quos, quum [g] *C. Marius*, à *Lucretio Ajella*, Syllanarum partium viro, obſeſſus, evadere non poſſet, cum *Pontio Teleſino*, fugæ comite, ſtricto utrimque gladio concurrit, eumque occidit, ipſe ſaucius à ſervo impetravit, ut ſe occideret *c*; Liv. Præneſte habuit [h] *Fortunæ Primigeniæ* templum celebre & in eo ſortes.

Rr HEKE-

a Nomentum. b Latium primum. c Latium Vetus & Novum. d Roma. e Tibur. f Præneſte. g C. Marii mors. h Fortunæ Primigeniæ templum.

(* Editiones Vorſtiana & Labbéana *Monte Eretondo* habent ſed malè. Cluverius noſter in Italiæ Antiquæ libro 2. pag. 667. ſcripſit: *Eretum oppidum ſive vicus, quamvis ex ſupra citatis ſatis jam clarè patet eſſe id opidum quod haud procul Tiberis ripâ in edito colle vulgò nunc dicitur* MONTE RITONDO, *tamen* &c. Sic & Maginus in Mappis Geographicis.)

Tusculum. Aricia. Lanuvium. Albalonga. Lavinium. Laurentum. Ostia. Antemnæ. Collatia. Fidenæ.

itinere quondam; π *Tusculum*, nunc *Frascati*; ρ *Aricia*, nunc *L. Aricia*; σ *Lanuvium*, nunc *Città Lavina*; τ *Alba longa*, inter Albanum quondam montem & Lacum; & Albæ mater τ *Lavinium*, prope litus, nunc *Patricia*; inde υ *Laurentum*, nunc *Paterno*: & tandem φ *Ostia* ab Ostiis Tiberinis nomen habens. Circa Anienis Tiberisque confluenteis opida χ *Antemnæ*, ψ *Collatia*, ω *Fidenæ*, in tenuibus incertisque vestigiis osten-

HEKELII.

a *Servius* ponit *Antiquum Latium* à *Tiberi* ad *Fundos*; & *Novum* inde usque ad *Vulturnum Fluvium*, qui juxta *Cumas* in mare labitur, & *Natarone* hodie *Leandro* vocatur.

b Clarissimo Viri incomparabilis, *Athanasii Kircheri*, nomine hactenus magis clara.

c *Livius*. Hoc Oppidum tantæ est antiquitatis, ut de ejus exordio & conditore non consentiant autores, & diversi propterea diversa tradant.

BUNONIS.

π [a] *Tusculum* XII. millibus passuum ab urbe Roma versus Orientem ultra Lanuvium, Ariciamque & Albanum montem fuit supra *Frascatium*; ubi hodiè ingentes murorum reliquiæ supersunt. In Tusculano agro celeberrima fuit *villa Ciceroniana*, quod [b] *Tusculanum Ciceronis* dictum, eo situ, ubi nunc est cœnobium, quod vulgò *Santa Maria di Grotta Ferrata* appellatur.

ρ [c] *Aricia* est in viâ Appiâ, mille passus ultra Albanum opidum, XSII. millia passuum Româ distans. In agro ejus fuit [d] *Nemus Aricinum*, & *Lucus Dianæ Aricinæ*. Nemus istud Dianæ dictum quoque est *Nemus* [e] *Lucus Egeriæ*, ab Egeriâ nymphâ, quam conjugem Numæ finxerunt.

σ [f] *Lanuvium* ultra Ariciam & Dianæ nemus apud eandem viam Appiam fuit. *M. Aurelius Antoninus Pius* Imperator apud hoc opidum in villâ Lanuvinâ natus est. Apud Lanuvium quoque fuit *templum* & [g] *lucus Junonis Sospitæ*.

τ [h] *Alba longa* fuit ad Orientalem lacus Albani ripam, in iis tumulis, qui medii inter montem & locum intercedunt ad XX. fere millia passuum Romà distans. A situ porrectæ in dorso urbis *Longa Alba* appellata est, ut discerneretur ab altera *Alba* in *Marsis*, cujus opidani dicebantur *Albenses* discriminis ergò, quum *Albæ longæ* incolæ *Albani* dicerentur. A Tullo Hostilio destructa est Alba ista, & tota interiit sine vestigiis.

τ [i] *Lavinium* ad Numicil fontem positum fuit, in eo colle, in quo nunc conspicitur fanum *S. Petronellæ*, à quo III. millia passuum sunt ad ostium amnis & mare. In Numicio fl. periit [k] *Æneas* cum hostibus dimicans, cui Ascanius templum hic constituit, quod [l] *Dei Indigetis*, seu *Patris Indigetis* appellavit. Fons Numicii & antrum, unde is exit, sacrum erat [m] *Annæ Perennæ*.

υ [n] *Laurentum* haud procul fuit à Tiberi ad mare.

φ [o] *Ostia* ab Anco Martio condita vulgò creditur, tria ferè millia passuum à litore hodie abest apud flexum amnis, cum ingentibus veterum murorum vestigiis.

χ [p] *Antemnæ* sive *Antemna* fuit inter Nomentanam, Tiburtinamque vias, apud lævam Anienis ripam.

ψ [q] *Collatia* in iis collibus seu tumulis fuit, qui inter viam Prænestinam sternuntur & lævam *Anienis* ripam; qua pars aquæ *Crabra*, quæ hodie vulgo *La Marana* dicitur, Anieni miscetur, ad sextum ferè ab urbe lapidem.

ω [r] *Fidenæ* urbs V. millia passuum Roma abfuit; ad *Castellum Jubileum* ejus visuntur rudera. Accidit apud Fidenas anno Tiberii Imperatoris XII. res admodum miseranda. Nam

a Tusculum. b Tusculanum Ciceronis. c Aricia. d Nemus Aricinum. e Et Lucus Egeriæ. f Lanuvium. g Junonis Sospitæ templum & lucus. h Alba longa. i Lavinium. k Æneæ mors. l Templum Dei Indigetis. m Fons Annæ Perennæ. n Laurentum. o Ostia. p Antemnæ. q Collatia. r Fidenæ.

ostenduntur. [a] *Rutuli* pars fuere Latinorum; caput eorum β *Ardea*. Rutuli. Ardea.

IV. γ In *Æquis* fuere [δ] *Carseoli* sive *Carsula*, nunc *Arsuli*, & *Valeria*, quæ & *Varia*, nunc *Vico Varo*; tum [ε] *Sublaqueum*, nunc *Suliaca*; ζ *Algidum*, in Algido monte & nemore, nunc *Selva d'Algieri*. Æqui. Carsula. Varia. Sublaqueum. Algidum.

V. η *Hernicorum* fuere; θ *Anagnia*, ι *Alatrium*, κ *Verulæ*, λ *Ferentinum*, nunc *Anagni*, *Alatri*, *Veroli*, *Ferentino*, dicta. Hernici. Anagnia. Alatrium. Verulæ. Ferentinum.

VI. Sub Hernicis ad mare fuerunt μ *Volsci*, opida eorum in litore ν *Antium*, ξ *Circæi*, ο *Tarracina*, quod anteà *Anxur*: Volscorum opida. Antium. Circæi. Tarracina sive Anxur.

Nam amphitheatri cavea, populo gladiatorum munus spectante, collapsa est; & plusquam L. hominum millia occidit.

BUNONIS.

α [a] *Rutuli* Lanuviorum, Laurentium, & Volscorum finibus claudebantur.

β [b] *Ardea* v. circirer millia passunm à mari recedit xx. millia passuum Româ distana; hodie vicus est. Ardeatium ager palustris & morbosus esse perhibetur.

γ [c] *Æqui*, qui & *Æquani*, & *Æquicoli*, & item *Æquiculani* dicti sunt, unde originem duxerint, incertum est. Incoluerunt ad utramque Anienis ripam inter Sabinos, Marsos, Volscos, Hernicos atque Latinos.

δ [d] *Carseoli* opidum ad Anienem fuit media fere regione inter Vicum [e] Varum & Sublaqueum. Romani usi sunt hoc opido ad nobiliores captivos asservandos.

ε [f] *Sublaqueum* nomen habet à tribus lacubus, quos *Anio* in Tiberim defert. Eò, relictis literarum studiia, clam fugiens devenit *S. Benedictus*.

ζ [g] *Algidum* nobilitarunt Æqui clade à Q. Fabio Vibulano cos. accepta. Item *Lucius Virginius* centurio, cujus filiam *Virginiam Appius Claudius* corrumpere volebat, in *Algido* militabat.

η In Novo Latio [h] *Hernici* inter Latinos, Æquos, Marsos & Volscos fuere medii.

θ [i] *Anagnia* fuit caput gentis.

ι [k] *Alatrium* xs. circiter millia passuum in Orientem æstivum fuit ab Anagnia.

κ [l] *Verulæ* infra Alatrium jacent in Austrum versus, ad v. circiter millia passuum.

λ *Ferentinum* infra illa opida est in via Latina.

μ [m] *Volscorum* sermo à reliquis Italiæ linguis fuit discretus. Oscè *&* & Volsè fabulantur, nam latinè nesciunt, inquit Festus. Ipsa gens magna, potens & bellicosa. Incoluere autem *Volsci* inter Rutulos, Latinos, Æquos, Hernicos, Marsos, Samnites, Campanos, Aurunœos, Ausones & mare. At secundo illi Latio antiquo, jam inde sub regibus Romanis adjecta fuit magna pars agri Volsci: adeoque omne litus ad Tarracinam usque urbem.

ν [n] *Antium* haud amplius exstat; at nomen ejus reliquum est in promontorio, quod vulgo *Capo d'Anzo* dicitur. Fuit olim urbs valida, & totius gentis caput. Piratica veteres Antiates fuere insignes. C. *Manius* in suggestu [o] rostra, devictis Antiatibus, fixit.

ξ [p] *Circei* sive *Circæum* opidum olim fuit inclitum: ejus vestigia aliqua etiam nunc visuntur in monte, vulgò *Città Vecchia* dicta.

ο [q] *Tarracina* arx præcipuè condita fuit in scopuloso ac præcipiti vertice candidi montis; in quo nunc quoque ingentes conspiciuntur antiquæ fabricæ reliquiæ figurâ quadrata. Partem urbis jam olim sub monte in plano fuisse sitam, ubi hodierna visitur urbs *Tarracina*, discimus ex Livii *lib.* iv. In vertice.

a Rutulorum fines. b Ardea. c Æqui. d Carseoli. e Varia. f Sublaqueum. g Algidum. h Hernici. i Anagnia. k Alatrium. l Verulæ. m Volscorum fines. n Antium. o Rostra R. p Circæi sive Circæum op. q Tarracina.

Pomptinus ager & Paludes. Suessa Pometia. Velitræ. Cora. Norba. Privernum. Setia. Signia. Sulmo. Frusino. Fabrateria. Aquinum. Casinum.

xur: intus statim celeberrimus *Pomptinus ager*, & π *Pomptinæ Paludes*, à capite olim Volscorum ρ *Suessa Pometia* dictæ, inde σ *Velitræ*, τ *Cora*, υ *Norba*, φ *Privernum*, χ *Setia*, ψ *Signia*, ω *Sulmo*, α *Frusino*, β *Fabrateria*, γ *Aquinum*, δ *Casinum*,

vertice isto haud dubie fuit [a] *Jovis Anxuris templum*. *Insulam* quondam fuisse Tarracinam falsò arbitrati sunt Solinus & Martianus Capella. [b] Portus Tarracini vestigium in mari hodieque conspicitur. *Calidæ* etiam memorantur [c] *aquæ Tarracinenses* salutiferæ; & [d] *fons Neptunius* mortiferus, ex quo qui imprudentes biberant, vitâ privabantur. Vitruvius. Tota ista planities, quæ Velitris; Coræ, Norbæ, Sulmoni, Setiæ, atque Priverno subjacet, ad Tarracinam usque, quà Pomptina erat palus, [e] *Campus* sive *ager Pomptinus* appellatus fuit; in quo *Mutianus*, Plinio teste, urbes XXIII. fuisse prodidit; earum caput fuisse [f] *Pometiam*.

HEKELII.

d S. *Olscè* nonnullis. (* Hekelius voluit Obscè quod Scaligero placuit & a posterioribus criticis rejicitur.).

BUNONIS.

π [g] *Pomptina palus* dicta est, quia in *Pomptino* sive *Pometino* erat agro, à *Suessa Pometia* urbe: etiam [h] *Satura palus* appellata. Has paludes *Julius Cæsar* siccare destinarat; quod opus perfecit *Augustus*. Appius cos. Rom. injecto paludibus aggere *viam* stravit, quæ [i] *Appia* dicta, in eaque opidulum condidit [k] *Forum Appii*, Actorum cap. 28. memoratum. Propter viam istam Appiam post Augusti siccationem fossa deducta est, à Foro Appii ad Feroniæ usque fanum prope Tarracinam; per quam navigantes iter faciebant; mulis naves trahentibus. Et quum Paludes istæ restagnarent, denuo siccatæ sunt; ac præcipuè à *Theodorico Gothorum Rege*. Cassiodorus.

ρ [l] *Suessa Pometia*, ad discrimen *Suessa Auruncæ* dicta, sita fuit circa Velitras & Coram.

σ [m] *Velitræ* urbs, vulgo etiam *Velitri*, Roma distat XXIV. millibus passuum *e*. Livius lib. II. tradit eam urbem pestilentia adeo exhaustam fuisse, ut decima tantum incolarum pars reliqua manserit *f*. Furio Camillo & C. Mænio Nepote coss. quod toties rebellassent, muri dejecti, jussique sunt trans Tiberim habitare.

τ [n] *Cora* versus ortum Solis Velitris proxima est.

υ Ultra Coram, versus Signiam euntibus, erat [o] *Norba*. Plinii ætate in ruinis jacuit. Ea ab Æmilio Lepido per proditionem capta, opidani mutuis vulneribus ceciderunt, aliique ignem tectis subdiderunt: quod contigit Coss. C. Mario juniore, & Cn. Papirio Carbone tertium.

φ A *Piperno* quod hodie appellatur, ad duo circiter millia passuum, circa Amasenum amnem *r* qua itur Anagniam, veteris [p] *Priverni* ruinæ conspiciuntur.

χ [q] *Setia* in montium jugo, quod juxta Pomptinos campos ad Asturam usque protenditur, sita est. Augustus Cæsar [r] *Setinum vinum* cunctis prætulit, *quod non temere cruditatibus noxiis ab eo saliva moveatur*. Plin.

ψ [s] *Signia* ultra Norbam versus Orientem est. A *signis*, quæ illic in castris fixerant Romani milites, nomen accepit opidum: nam quum in eo campo milites hybernantes castra ita communissent, ut nihil ab opido differrent, Tarquinius coloniam eò deduxit. Dion. Hal. l. IV. [t] Vinum Signium alvum maximè sistere tradidit Strabo

ω [v] *Sulmo* in eodem jugi dorso est, quà Velitras itur à Setia. *g*

α [x] *Frusino* antiquum opidum in via Latina VII. millia passuum ab Hernicorum opido Ferentino est.

β [y] *Fabraterni* missis Romam legatis sese in fidem

a Jovis Anxuris templum. b Portus Tarracinensis. c Aq. Tarracinenses. d Fons Neptunius. e Pomptinus Campus. f Pometia. g Pomptina. h S. Satura palus. i Via Appia. k Forum Appii. l Suessa Pometia. m Velitræ. n Cora. o Norba. p Privernum. q Setia. r Setinum vinum. s Signia. t Vinum Signium. v Sulmo, x Frusino. y Fabrateria.

finum, ε *Atina*, ζ *Arpinum*, η *Arx*, θ *Sora:* vulgò nunc dicuntur; *Belitri*, *Cora*, *Norma*, *Piperno*, *Sezza*, *Segni*, *Sarmonetta*, *Frafelona*, *Falvatera*, *Aquino*, *Monte Cafino*, *Atina*, *Arpino*, *Arce*, *Sora*. At ι *Fregellæ*, nunc *Ponte Corvo* eft; & κ *Interamna*, *l'Ifola* nunc dicta.

VII. λ *Aufonum fuere* μ *Cajeta*, ν *Fundi*, ξ *Formiæ*; nunc vulgò dicuntur *Gaëta*, *Fondi*, *Mola*. Aufonum opida. Cajeta. Fundi. Formiæ.

CAP.

fidem populi R. dediderunt, ut à Samnitium armis defenderentur. Liv. *lib.* 8.

γ [a] *Aquinum* nunc tenue opidum eft: Epifcopali tamen dignitate infigne; *Thomæ Aquinatis*, Scholaftici doctoris, Thomiftatumque conditoris patria.

δ [b] *Cafinum* five *Caffinum* in eo fuit monte, qui opido *S. Germani* imminet, & habet cœnobium S. Benedicti, quod vulgo dicitur *Monte Cafino*. Sub Cafino illo fuit [c] *M. Terentii villa*, Ciceroni in Philippica II. memorata. In Cafinate quoque eft [d] *Scatebra* fluvius frigidus, æftate abundantior. Plin.

HEKELII.

e Oppidum olim *Volturum* erat antiquitate & potentiâ clarum, cujus in *Romana* Hiftoriâ eft mentio. Nam ab *Anco Martio*, Rege *Romanorum*, obfidione gravi ad deditionem compulfas *Volturas Dionyfius Halicarnaffeus* fcribit.

f Hanc Urbem nutrimentorum *Augufti* locum extitiffe fuo tempore, autor eft *Suetonius*.

g *P. Ovidii Nafonis*, Poëtæ ingeniofiffimi, Patria eft.

BUNONIS.

ε Supra Cafinum Aquinumque verfus Septemtriones circa Melfis fl. fontes apud montem Apenninum in primis Volfcorum urbs [e] *Atina*.

ζ Ab Atinâ verfus Solis Occafum, inter Melfem & Lirim eft [f] *Arpinum* opidum antiquum. Hic [g] *Cicero* matre Helvia, patre equeftris ordinis, ex regio Volfcorum genere, natus eft. *Hieronymus in Eufebii Chron.* Febrenus fl. apud Liris confluentem *infulam* efficit, quæ hodie vulgò dicitur *Il Fiume della Pofta*, in ea fuit [h] *Ciceronis prædium*.

η Inter Arpinum & Aquinum eft [i] *Arx* opidum, Ducatus titulo nobile, ad quod fuit [k] *Arcanum*, Quincti Ciceronis, Marci fratris, prædium.

θ [l] *Sora* opidum fupra Arpinum & Ciceronis villam Fibrenique confluentem apud dextram Liris ripam fitum eft.

ι [m] *Fregellas* opidum fuiffe apud dextram Liris ripam, ubi nunc eft *Ceperano* opidum, probat ipfe Auctor in Italiæ *Ant. lib.* 3. *cap.* 8.

κ [n] *Interamna Lirinas* cognominata ab *Liri* amne, ad difcrimen *Interamnæ in Umbria:* fitum enim fuit id opidum ad Lirim amnem. Ex adverfo *Pontis Curvi* in lævam Liris ripam influit amnis; à Cafino & S. Eliæ opido delatus; inter quem & Lirim antiquæ urbis veftigia nonnulla hodieque vifuntur; quas veteris *Interamnæ Lirinatis* reliquias effe, Livii & Strabonis defcriptio docet. Quæ verò infula illa fuerit, quam Auctor dicit, *Interamnium*, in Arpini defcriptione ex *ipfius Cluverii Italia* jam dictum eft.

λ A Volfcis ad fretum usque Siculum, apud Inferum juxta & Superum mare, tenuêre antiquiffimis temporibus [o] *Aufones* gens, Græcorum etiam fententia, totius Italiæ antiquiffima; à qua illi omne reliquum etiam terrarum fpatium à freto ad Alpes appellavere *Aufoniam*. Ejus gentis magna pars [p] *Opici* & *Ofci* appellati funt; atque iterum horum pars, inter Campaniam

a Aquinum, Thomæ patria. b Cafinum. c Terentii villa. d Scatebra fl. e Atina. f Arpinum. g Ciceronis patria. h Prædium Ciceronis. i Arx. k Arcanum, prædium. l Sora. m Fregellæ. n Interamna Lirinas. o Aufones. p Opici five Ofci.

niam Sidicinorum & Volscorum fines mareque, [a] *Aurunci* dicti sunt.

μ [b] *Cajeta* promontorium, opidum & portus est [b]: [c] *Sinus Cajetanus* olim etiam dicebatur *Amyclanus*. In medio Cajetæ & Formiarum posita fuit *villa Ciceronis*, & *Cajeta*, & [d] *Formianum* appellata. Hic *Cicero* ab Antonio immissis percussoribus, *Herennio* centurione, & *Popilio* tribuno, quem parricidii reum quondam defenderat, occisus est sexagesimo quarto ætatis anno.

ν Inter Formianos Fundanosque montes erat *Cacubus ager*, & in ipso opidum [e] *Fundi*: Juxta *Lacus Fundanus*.

ξ [f] *Formiæ*, olim *Hormiæ* dictæ, habuerunt [g] *portum Formianum*.

HEKELII.

b Arcem illius loci in angulo Promontorii versus Orientem posuit olim *Ferdinandus*, *Arragonum* Rex, pulsis ex Regno *Neapolitano Gallis*. Nostrâ memoriâ *Carolus V.* Imper. & Rex adjecit rupem vicinam, Ponteque sublicio junxit Arci superiori. Atque ita moles turribus ac propugnaculis adauctas duplicavit, & Promontorio toto simul incluso Urbi fossâ murisque connexuit.

a Aurunci. b Cajeta. c Cajetanus s. d Formianum, Ciceronis villa. e Fundi & lacus Fundanus. f Formiæ. g Portus Formianus.

CAPUT XXVIII.

Picentes, Vestini, Marrucini, Peligni, Marsi, Frentani, Samnites, Hirpini. [1]

I.

Picentes. Ultra Apenninum rursus juxta Sabinos & Umbros, fuêre [α] *Picentes* inter Æsim & Aternum amnes: quorum hic nunc *Pescara* dicitur. Regio eorum vocabatur β *Picenum*, gens à Sabinis fertur orta. Opida in littore; γ *Ancona*; Græcorum

Ancona.

BUNONIS.

α [a] *Picentes* seu *Picentini*, fuerunt Sabinorum pars, à quibus progressi novam remp. constituerunt.

β [b] *Picenum* copia & omnis generis frugibus abundans tradunt auctores.

γ Ab Æsi flumine ad mare Picentium opidum primum est [c] *Ancona*, ubi *Cumerium promontorium*, ab iis Syracusanis condita, qui Dionysii fugerant tyrannidem. Nomen habet à cubito, qui Græcis est ἀγκών. (* Inde hodiernum regionis nomen *Marca d'Ancona*, Italis; *la Marche d'Ancone*, Gallis; Latinè *Marchia Anconitana*.

REISKII.

1 [d] Picentum & Picentina regio nomen à Picentibus, ipsi autem à Pico rege vel ave, quam ille auguria captaturus domi aluit, habuisse dicuntur: Idque duplex fuit, *vel superius*, quod heic describitur, mari Hadriatico vicinum; *vel inferius* Campaniam inter Lucaniamque mari Tyrrheno pronius, quod Picentes Romanis victoribus cessuri occupaverant. In Notitia vero imperii Romani distinctius habetur, aliud quidem *urbicarium vel suburbicarium*, nempe provincia, urbis Præfecto & vicario commissa; Aliudque *annonarium*, unde in usum Cæsaris annona rediit. Proxima Piceno Valeria fuit ex Imp. Constantini tempore, alias Marsorum, Æquorum & Pelignorum regio, ad viam Valeriam sita, ipsaque suburbicaria. Samnium autem provinciis præsidialibus in Notitia Imper. accensetur, post Valeriam diminutam modo arctius modo majus.

BUNO-

a Atria, Picentes. b Picenum. c Ancona. d Picentum duplex.

corum colonia, à Syracusanis condita: ³ *Castrum novum*, nunc *Flaviano*, ᵋ *Castellum Truentinum*, ad Truentum amnem. Intus ζ *Auximum*, nunc *Osmo*; η *Septempeda*, nunc *S. Severino*; θ *Tollentinum*, ι *Firmum Picenum*, & κ *Asculum Picenum*, λ *Interamnium*, μ *Atria*: quæ nunc, *Tollentino*, *Fermo*, *Ascoli*, *Téramo*, *Atri*.

Castrum novum. Castellum. Auximum. Septempeda. Tollentinum. Firmum. Asculum. Interamnium.

II. Picentibus continuabantur ν *Vestini*, quorum opida ξ *Angulus* & ο *Pinna*; vulgò nunc *Cività di Santi Angelo*, & *Cività di Penna*; π *Avia* sive *Avella*, nunc est *Aquila*.

Vestini. Angulus. Pinna. Avia.

III. Vestinis ad mare contermini erant ρ *Marrucini*, quorum opidum σ *Teate*, nunc *Tieti* & *Thieti*.

Marrucini. Teate.

IV. Marrucinis simul & Vestinis finitimi erant τ *Peligni*, quorum caput olim υ *Corfinium*, nunc destructum; deinde

Peligni. Corfinium.

BUNONIS.

³ Ad ostium Batini amnis dextra ripâ ª *Castri Novi* visuntur vestigia.

ᵋ Ad Truenti fl. ostium fuit *Truentum*, sive ut alii habent ᵇ *Truentinum Castrum*. (* *Truentus amnis* nunc *il Tronto* ab accepto rivulo *Maricæ* ad ostium usque, Anconitanam Regionem ab Aprutio dirimit. An *Castellum Truentinum* ad dextram fluvii, aut ad finistram, positum fuerit, ambigitur. ad dextram nunc est *torre Segura*, ad finistram *porto d'Ascoli*; id est, Asculi Piceni navale.)

ζ Ab Ancona XI. fermè millia passuum abest ᶜ *Auximum*, apud Misconem amnem.

η ᵈ *Septempeda* ad Potentiæ amnis ripam est.

θ Et ᵉ *Tollentinum* ad Flusoris amnis ripam, nunc *Tollentino*.

ι ᶠ *Firmum Picenum*, tria millia passuum à litore dissitum, navale habuit *Castellum Firmanorum*.

κ ᵍ *Asculum* cognomine dicitur *Picenum*, ad discrimen *Asculi Apuli*, apud Truentum fl. est.

λ ʰ *Interamnia* sive *Interamnium* inter confluentes Turdini ac Viciolæ amnium positum est; unde ei nomen quæsitum.

μ ⁱ *Atria* sive *Hadria* inter Vomanum Matrinumque amnes in edito colle sita est.

ν Inter Matrinum & Aternum amnes fuêre ᵏ *Vestini*, qui videntur Sabini sive Samnitici fuisse generis: nisi ex Illyrico in has oras venerint.

ξ ˡ *Angulus* haud procul lævâ Salini ripâ, infra Pinnam, in edito colle positum est.

ο ᵐ *Pinna* supra Angulum inter Matrinum & Suinum amnes, sed Suino propior est.

π ⁿ *Avia* haud longè abest à fontibus Aterni.

ρ ᵒ *Marrucini* angustos admodum incoluêre fines, inter Vestinos, Pelignos & Frentanos. Eorum genus Cato à Marsis deductum voluisse videtur.

σ In tam arctis finibus unum tantùm refertur opidum ᵖ *Teate a*. In agro Teatino prodigium accidit anno Neronis supremo; oliveto universo publicam viam transgresso; arvisque inde è contrario in locum oliveti profectis. Plin. l. 2. cap. 83.

τ ᵠ *Peligni* inter Vestinos, Marrucinos, Frentanos, Samnites, & Marsos incoluerunt, Aterno & Sagro amnibus, Apennino monte & Frentanorum finibus inclusi, gens parva. Ex Illyrieo profectos Pelignos tradit Festus: alii tamen auctores eos à Sabinis ortos esse contendunt.

υ ʳ *Corfinium* à dextrâ Aterni fl. ripâ III. millia

a Castrum novum. b Truentum. c Auximum. d Septempeda. e Tollentinum. f Firmum. g Asculum Picenum. h Interamnium. i Atria sive Hadria. k Vestini. l Angulus. m Pinna. n Avia. o Marrucinorum fines. p Teate. q Pelignorum fines. r Corfinium.

Sulmo. de φ *Sulmo*, nunc *Sulmona*, & *Surmona* sive *Sermona*.

Marsi. Alba Fucentia. Marrubium. V. Pelignis & Vestinis in mediterraneo continuabantur χ *Marsi*, quorum ψ *Alba Fucentis*, ad Fucinum lacum; quæ hodieque nomen antiquum in ruinis retinet; vulgò *Albe* & *Alba* dicta, & *Marrubium*, nunc *Morréa*.

Frentani. Ortona. Anxanum. Histonium. VI. Rursus in littore ultra Marrucinos & Pelignos incolebant ω *Frentani*; quorum opida α *Ortona*, β *Anxanum*, γ *Histonium*; nunc *Ortona*, *Lanzano*, *Guasto d'Amone*.

Samnites. Bovianum. Æsernia. Sepinum. VII. Infra Frentanos fuêre δ *Samnites*, *Sabelli* etiam dicti, à Sabinis orti: & à Samnitibus orti ε *Hirpini*. Illorum regio *Samnium*; in quo opida, ζ *Bovianum*, η *Æsernia*, θ *Sepinum*,

millia passuum dissitum fuit, & VII. à Sulmone; quo loco antiquæ urbis ruinæ visuntur. Ab Italicis populis opidum hoc *Arx belli*, quod & *Italicum* & *Sociale* appellatum, contra Romanos constitutum erat.

HEKELII.

a Antiqua Urbs, quæ edito in colle jacet 7. Milliaribus à Mari distans, ac loci amœnitate mirè gaudens.

BUNONIS.

φ [a] *Sulmo* opidum *Ovidii* [b] *patria* inter duorum amnium, qui hinc uno alveo in Aternum apud Populium opidum defluunt, confluentes positum est: unde ipsi Ovidio appellatur *Sulmo gelidus*, *humidus*, *irriguis aquis saluber*. Hanc urbem in bello civili deleri jussit Sylla.

χ [b] *Marsorum* lingua eadem fuit, quæ Sabinorum; unde colligitur, eos ejusdem cum his fuisse generis. Sedes suas habuerunt inter Vestinos, Pelignos, Volscos, Hernicos, Æquos & Sabinos.

ψ [c] *Alba Fucentis* à lacu *Fucino* sic cognominata fuit. Opidani dicti sunt Albenses. *Alba*, quod in interioribus sita, atque optimè munita esset; sæpenumero custodiæ loco fuit à Romanis data: in quam dederent, quos asservari vellent. Strabo l. V Huc *Syphax* Numidarum rex, *Perseus* Macedo cum filio *Alexandro*, & *Bituitus* Arvernorum rex, aliique in custodiam missi sunt.

ω [d] *Frentani*, Samnitium progenies, ad Mare Superum à Marrucinis ad Frentonem amnem porrecti, a tergo conterminos habuere Pelignos & Samnites.

α [e] *Ortona* primum opidum est à Marrucinis.

β [f] *Anxanum* haud ita procul Sagri læva ripâ jacet.

γ Post Sagrum ad XIV. millia passuum sequitur [g] *Histonium*.

δ [h] *Samnites* incoluêre regionem, quæ est intra fines Daunorum, Apulorum, Hirpinorum, Campanorum, Pelignorum & Frentanorum [c]; ita appellati à *Samnio* opido, quod cum cæteris adeo eversum, ut Samnium requiratur in ipso Samnio, nec inveniri possit. [d]

ε [i] *Hirpini* tenuerunt agros, qui continentur finibus Apulorum, Lucanorum, Picentinorum, Campanorum & Samnitium.

ζ [k] *Bovianum* ad Appennini montis radices & Tifetni fontes est; caput olim Samnitium longè ditissimum, ex quo à C. Petilio Dictatore capto plus prædæ pæne egestum, quàm ex omni Samnio.

η [l] *Æsernia* citra Apenninum est, apud lævam Vulturni amnis ripam.

θ [m] *Sepinum* apud Tamari fontes situm, Ptolemæo scribitur *Sapinum*.

HEKELII.

b Omnium Elegiacorum Poëtarum, *Dempstero* teste, principis.

c Ca-

a Sulmo. b Marsorum fines. c Alba Fucentis. d Frentanorum fines. e Ortona. f Anxanum. g Histonium. h Samnitium. i Hirpinorum fines. k Bovianum. l Æsernia. m Sepinum.

41
42
43
Epidaurus
SUPERUM Sive HADRIATICUM
Monfredonia
Sinus Urias
Turenum
Barium n Bari
Brundisium n Brindisi
Salentini
Sinus Tarentinus
Callipolis n Gallipoli
Leuca
Prom. Salentinum f. Iapygium

num, ι *Allifæ*, κ *Telesia*; nunc vulgò *Bojano*, *Isernia*, *Sepino*, *Alifi*, *Telese*. Horum opida, λ *Beneventum*, μ *Equus Tuticus*, ν *Abellinum*, ξ *Compsa*; nunc *Benivento*, *Ariano*, *Avellino*, *Conza*.

Allifæ. Telesia. Hirpini. Beneventum. Equus Tuticus. Abellinum. Compsa.

c Caracenorum, *Marratinorum*, *Vestinorum*.

d Unde autem Regioni huic *Aprutii* appellatio sit enata, non est facilè judicare propter *Auctorum* dissensiones.

BUNONIS.

ι a *Allifa* opidum infra Æserniam, prope Vulturni ripam est.

κ *Telesia* haud procul confluentes Vulturni Sabatique fluminum jacet.

λ b *Beneventum*, antè *Maleventum*, inter Sabati Calorisque confluentes situm, Auctor in descriptione Italiæ Antiq. l. 4. c. 7. adscribit Samnitibus. Inter Beneventum & Calatiam Campaniæ opidum, fuit c *Caudium* opidum; eique contiguæ d *Furculæ Caudinæ* sive *Saltus Caudini*, Romanorum ignominiâ celebres. *Furcæ* autem sive *angustiæ* illæ sunt, quas Iselerus amnis apud opidum S. Agathæ medias secat, in Vulturnum flumen versus Calatiam contendens. Hic exercitus Rom. ipsique coss. *T. Veturius Calvinus & Sp. Posthumius* insidiis Samnitium circumventi, *armis* relictis, sub jugum missi sunt seminudi. e *Ærola* opidum positum in extremo jugi, quod *Caudinas Furcas* à sinistra Iseleri ripâ claudit, *vetus Caudium* est.

μ f *Equus Tuticus* sive *Magnus* ultra Fricentum versus Septemtriones in edito colle situm est.

ν g *Abellinum* opidum ad Sabatum fl. est.

ξ h *Compsa* opidum haud procul fontibus Aufidi fl. jacet. Cæterum ad Caloris fl. dextram ripam est opidum perantiquum i *Taurasium*; circa quod k *ager Taurasinus*, in quem *Ligures Apuani*, qui se Romanis dediderant, datâ etiam pecuniâ, unde novas ædes compararent, sumptu publico traducti sunt P. Cornelio & M. Bæbio Coss. ne reditûs spes esset: quod nullum alium antè finem fore belli Ligustici putarent Romani. Circa utramque Caloris ripam latissimi illi *Campi* sunt *Taurasini*, in quibus Romani *Pyrrhum*, Epirotarum Regem, acie victum profligarunt.

a Allifæ. b Beneventum. c Caudium. d Furcæ Caudinæ. e Ærola. f Equus Tuticus. g Abellinum. h Compsa. i Taurasium. k Taurasinus ager, sive Taurasini Campi.

CAP. XXIX.

De Campania & Picentinis, Apulia, Calabria. 1

I.

JUxta Samnites Hirpinosque ad mare Inferum erat a *Campania*, vulgo nunc *Terra di Lavoro*: in qua summum *Liberi*

BUNONIS.

a a *Campani*, Opica sive Osca gens, è Samnitibus profecti, regionem incoluerunt ad Mare Inferum, finibus Novi Latii, Samnitum, Hirpinorum, & Picentinorum comprehensam. Mirandam Campaniæ fertilitatem, amœnitatemque præ omnibus aliis Orbis terrarum agris prædicarunt auctores. a

a Campaniæ fines.

Liternum. *beri* patris cum *Cerere* certamen. Opida in litore [β] *Liternum*, Scipionis Africani voluntario exsilio clarum; nunc vulgo *la Torre di Patria:* Bajæ. [γ] *Bajæ*, deliciæ, an corruptelæ populi Romani: Misenum. [δ] *Misenum:* nunc *Monte Miseno*; statio quondam classis Romanæ ad Inferum mare: Puteoli. [ε] *Puteoli, Puzzuolo*, portus ad

HEKELII.

[a] Sic enim scribit *Leander: Mirabilis* profecto *Campaniæ* est fertilitas non solùm omnium rerum ad humanæ vitæ necessitatem utilium, sed etiam ad voluptatem atque delicias, incredibili quadam abundantia fœcundissimæ. Unde non immerito à *Plinio* FELIX dicitur.

REISKII.

1 Campania sedes Campaniorum, à Campis locisque campestribus nomen adscivit, Plinio, Eustathio & Scholiaste Horatii testante; Gens illa *Osca* sive *Opica* insederat, & huic admista Samnitum natio A. V. C. 332. Capuam occupasse apud Livium Lib. IV. legitur. [a] Ipsa Campania vero apud antiquos duplex, Una latius nempe dicta, & altera strictius sive angustius: Illa utrumque Latium vetus novumque continuit & Campania hodieque Romana dicitur, vulgo Campagna di Roma Italis, & ipsa regio quondam suburbicaria: sed Campania strictius dicta felix fuit;. & Latio utrique opposita. Picentum ergo inferius de quo hic agitur, ex novis coloniis, quas supra commemoravimus, coaluit. Unum heic addimus de Punico vocabulo פכח *picceah* i. e. *vate vel augure*, unde Picum Picentesque Bochartus appellari voluit: Idem Calabriam de Punico כלבא *Kalaba* i. e. *pice* Peucetiam ἀπὸ τῶν πεύκων i. e. *piceis arboribus* denominatam statuit Lib. I. Chan. c. 33.

BUNONIS.

β [b] *Liternum* ad ostium Literni fl. situm fuit. Scipio hîc moriens sepulchro suo inscribi jussit: *Ingrata patria, ne ossa quidem mea habeas.* Prope Liternum fuit [c] *Scipionis villa*, in qua olim *ara & sepulchrum* ejus.

γ In litore eo situ, quo olim fuerunt [d] *Bajæ*, hodie castellum est quod vulgò vocatur *Il Castel di Baja. Fontes calidi*, qui magno numero hic scaturiunt, Bajas reddiderunt celebres. Bajas continuò sequebantur [e] *Lucrinus & Avernus lacus*, ex quibus *Avernus* hodiè exstat; *Lucrinus* vero interiit cineribus oppletus. Sinus, in quo erant Bajæ, vocabatur *sinus* [f] *Bajanus.*

δ [g] *Misenum promontorium*, hodiè dicitur *Monte Miseno & Capo Miseno. Portus* hic fuit *Misenus* pulcher & profundus, in quo Augustus Cæsar classem collocavit ad tutelam Inferi maris. Ad hunc portum opidum fuit celebre *Misenum*, cujus rudera quædam hodie exstant, cum conspicuis theatri reliquiis, à Saracenis eversum. Inter Misenum promontorium & Cumas est [h] *Acherusius lacus*, sive *Acherusia palus.* Inter Acherusium lacum & Liternum ad litus fuerunt [i] *Cumæ* [k], quarum reliquiæ hoc loco supersunt *e.* Fuit olim opidum munitissimum, & veluti specula maris Hetrusci: [k] *Sibylla* hîc domicilium suum olim habuit, quæ inde *Cumana* dicta est.

ε [l] *Puteolos* Cumanorum fuisse navale docet Strabo: hinc totus ille *sinus*, qui nunc *Neapolitanus* cognominatur, dictus fuit *Cumanus.* Puteolos dictos putant à *puteis*, quorum ibi magnus numerus: vel ab aquæ calidæ *putore.* [m] *Portus* hic fuit totius Inferi maris celeberrimus; maximè annona & mercibus ex Ægypto eò convectis, *Puteolanus* dictus. (* Sic olim fuit: nunc vero Neapolis, Liburnus, Genua, aliæque non multæ huic portui primarium locum surripuerunt.) Inter Gaurum montem & Puteolos fuit [n] *Ciceronis villa*, in litore; quod ille *Puteolanum* appellavit, & posteà *Academiam*; quum aliam villam ad Lucrinum lacum in collibus sitam, *Cumanum* vocaret.

HEKE-

a Campania duplex. b Liternum. c Scipionis villa, ara, sepulchrum. d Bajæ. e Avernus & Lucrinus lacus. f Bajanus sinus. g Misenum promontorium & op. portus. h Acherusius lacus. i Cumæ. k Sibyll. Cumana. l Puteoli. m Portus Puteolanus, Puteolanum. n Ciceronis villa, f. Academia, Cumanum.

ad hoc mare totius Italiæ celeberrimus: ζ *Neapolis*, *Parthenope* antè dicta, nunc *Napoli*, litterarum studiis Ciceronis, Virgiliique ætate clara η *Herculaneum*, vulgo *Torre di Greco*; & θ *Pompeji*, vulgo *Scafati*, Vesuvii montis incendio nota opida. Inde ι *Surrentum*, nunc *Sorrento*. Intus in mediterraneo, unde Campaniæ nomen, κ *Capua*, à Tuscis condita; æmula quondam Romæ, atque ob id ipsum perdita, nunc ruinæ ejus visuntur duobus amplius millibus passuum à *Nova Capua*, λ *Suessa Aurunca*, nunc *Sessa*; μ *Venafrum*, nunc *Venafri*; ν *Casilinum*, nunc *Nova Capua* ad Vulturnum amnem;

Neapolis. Herculaneum. Opidum Pompeji. Surrentum. Capua. Suessa Aurunca. Venafrum. Casilinum.

HEKELII.

b Templorum, Turrium, Aquæductuum, aliorumque Operum amplissimorum.

c Supersunt quoque vestigia in alto Montis vertice Templi *Apollinis* longè conspicui atque celeberrimi, & passim à *Poëtis* decantati.

BUNONIS.

ζ [a] *Neapolis* Cumanorum colonia, quum portum habeat capacissimum; ejus opportunitatem captavit Hannibal. Ab altera parte Neapolis; trans Sebethum amnem fuit [b] *Palæpolis* opidum, in quo *Virgilii Maronis* fuisse *monumentum* Statius docet. Perierat autem [c] *Virgilius* Tarenti, contracto ex ardore solis morbo, dum Metapontum cuperet videre.

η Ultra Maronis monumentum in eodem litore fuit [d] *Herculanium* opidum.

θ Ultra Herculanium paullum à mari remotum fuit opidum [e] *Pompeji.* Ad hoc opidum *Ciceronis villa* erat [f] *Pompejanum.*

ι [g] *Surrentum*, extremum in Campano litore opidum à Sirenis, quæ circa hæc loca sedem habuisse feruntur, nomen habere videtur. *Surrentini colles* vini præstantia maximè celebrabantur.

κ [h] *Capua* ex Campaniæ urbibus olim prima fuit. Samnitum quidam in societatem urbis agrorumque recepti festo die gravatos somno epulisque incolas veteres novi coloni occiderunt, urbemque occuparunt. Livius l. 4. Superbiæ Campanorum haud postremum exemplum refert Val. Max. l. 9. c. 1. Quum bello Punico II. ad Hannibalem *d* descivisset Capua, & posteà à Romanis acerrima obsidione expugnaretur, 80. principes senatus interfecti sunt; 300. nobiles in carcerem conjecti; ac multitudo civium venundata. At propter agri fertilitatem urbs servata est, ut esset aratorum sedes. Demum tamen Romani coloniam eò deduxerunt.

λ [i] *Suessa* cognomine *Aurunca*, ad discrimen *Suessa Pometia* dicta, haud procul à finibus Auruncorum est.

μ Extremum Septemtriones versus Campaniæ opidum fuit *Venafrum*, in dextra Vulturni ripa.

ν [k] *Casilinum* in conspectu Capuæ fuit ad Vulturnum fl. Casilinenses, quum gravi obsidione ab *Hannibale* premerentur, summa virtute eam sustinuerunt, licet fames adeo invalescerer, donec modius frumenti drachmis ducentis venderetur. Casilinum quo fato exstinctum sit, nescitur, *Pons* tamen super Vulturnum mansit *Casilinus* dictus: & quum vetus [l] Capua ob commorantium facinora sæpius cremaretur, *Lando* Comes & *Landolfus* Episcopus illam apud pontem Casilini, sicut hodie cernitur, condiderunt.

HEKELII.

d *Capuam* SUPERBIÆ DOMICILIUM ATQ. LUXURIÆ SEDEM quotidiè appellitantem.

 BUNO-

a Neapolis. b Palæpolis. c Virgilii monumentum. d Herculanium. e Opidum Pompeji. f Pompejanum Ciceronis. g Surrentum. h Capua. i Suessa Aurunca. k Casilinum. l Capua nova.

Teanum Sid. Calatia. Cales. Atella. Acerræ. Nola. Nuceria.

nem: ξ *Teanum Sidicinum*, nunc *Tiano:* ο *Calatia*, nunc *Cajazzo*, π *Cales*, *Calvi*, ρ *Atella*, nunc *Aversa:* σ *Acerræ*, nunc *Acerra:* τ *Nola*, nomen *retinens:* υ *Nuceria*, nunc *Nocera.*

Picentini. Minervæ prom. Salernum.

II. Juxta Campanos fuêre *Picentini*, à Surrento, sive Minervæ promontorio, ad Silarum usque amnem, pars quondam Picentium, huc à Romanis à Supero mari traducti, caput eorum φ *Salernum*, vulgò *Salerno.*

Apulia. Calabria. Daunia. Peucetia. Pœdiculi. Messapii. Calabri. Salentini. Apulia propriè dicta.

III. Juxta Frentanos, Samnites atque Hirpinos fuêre χ *Apuli*, quorum regio *Apulia*, longissimo tractu à Frentone fluvio, vulgò nunc *Fortore*, ad fauces usque Hadriatici maris excurrens. Divisa fuit in tres partes. *Daunia* dicebatur à Frentone ad Aufidum amnem, vulgo nunc *Lofanto:* inde ad Brundisium, & Tarentum, *Peucetia*; cujus partem *Pœdiculi* incoluêre. Hinc reliquum sub peninsulæ forma tenuêre *Messapii.* Sed ψ *Messapia* post dicta fuit *Calabria*, & incolæ *Calabri.* Calabriæ rursus dimidia pars Tarentino sinui contermina, *Salentinorum* fuit regio. Atque tum *Apulia propriè dicta*

BUNONIS.

ξ [a] *Teanum Sidicinum*, à populis Sidicinis, qui quondam tenuerunt, ad discrimen *Teani Apuli* dictum est. Fuit in via Latina ultra *Cales*, haud procul à Latinorum finibus.

ο [b] *Calatia* à Calibus versus Ortum opidum perantiquum est episcopali dignitate hodie clarum.

π [c] *Cales* opidum ultra Casilinum & Stellatem agrum est, episcopali sede nobile.

ρ [d] *Atella* medio itinere fuit inter Capuam & Neapolim.

σ [e] *Acerra* opidum ad Clanim sive Clanium fl. qui & *Literuus* dicitur, situm est.

τ Ab Atella Neapolim euntibus occurrit [f] *Nola* urbs, quæ hodie ferè omnis deserta, sine mœnibus est.

υ [g] *Nuceria* ultima Campanarum urbs est, trans Vesuvium montem in valle, quam Sarnus amnis inter Vesuvium & Lactarium montem efficit, sita. Cognominata fuit *Nuceria* [h] *Alfaterna*: ad discrimen *Nuceria Camellaria*, quæ in Umbria est.

φ *Salernum*, hodie in littore positum est; quum olim remotum esset à mari, in montibus, qui hodiernæ urbi imminent.

χ Ista Italiæ pars, quæ Frentone amne, Hirpinorumque finibus & flumine Bradano, marique cincta est, Græcis [i] *Japygia* vocabatur, eaque à Romanis in tria distinguebatur nomina, *Apuliam*, [k] *Calabriam*, & [l] *Salentinos.* Sed [m] *Japygia* illa iisdem Græcis in tres divisa fuit partes; scilicet in *Dauniam*, *Peucetiam* & *Messapiam.* [n] *Apulia universa* continebatur Frentone amne; mari Supero ad Brundusium usque; Isthmo inter Brundisium & Tarentum; Sinu Tarentino ad Bradanum usque amnem; hinc ipso Bradano, Lucanorum Hirpinorumque finibus.

ψ [o] *Messapiam* incolæ diviserunt in *Salentinos* & *Calabros.*

BUNO-

a Teanum Sidicinum. b Calatia. c Cales. d Atella. e Acerræ. f Nola. g Nuceria. h Alfaterna. i Japygia. k Calabria. l Salentini. m Japygia. n Apuliæ fines. o Messapia.

dicta consistebat inter Frentanos & Calabriam. Opida *in Apulia* fuere clara, α *Teanum Apulum*; nunc exiguum murorum vestigium dicitur *Civitate* vulgò: α *Gerion*, nunc *Tragonara*; β *Sipuntum*, nunc *Siponto*; γ *Luceria*, nunc *Lucera*: δ *Æquulanum*, nunc *Troja*; ε *Arpi*, cujus ruinæ apud *Foggiam* opidum, ζ *Asculum Apulum*, nunc *Ascoli*; η *Venusia* Horatio Alumno nobilis, nunc *Venosa*, θ *Acherontia*, nunc *Acirenza*: ι *Canusium*, nunc *Canosa*; & clade Romanorum insignis vicus, κ *Cannæ*, nunc *Canna*; λ *Salapia* nunc *Salpe*: μ *Rubi*, nunc *Ruvo*: ν *Butunti*, nunc *Bitonio*, ξ *Barium*, nunc *Bari*; ο *Egnatia*, nunc *Terre d'Anazzo*.

IV. In Calabria π *Brundisium*, trajectu in Græciam olim clara;

Teanum Apulum. Gerion. Sipuntum. Luceria. Æquulanum. Arpi. Asculum Apul. Venusia. Acherontia. Canusium. Cannæ. Salapia. Rubi. Butunti. Barium. Egnatia. Brundisium.

BUNONIS.

α Decem millia passuum ab ostio Frentonis visuntur rudera [a] *Teani*, quod *Apulum* cognomine dictum, ad discrimen *Teani Sidicini*.

α Eodem tractu fuit [b] *Gerion* opidum.

β [c] *Sipontum*, ad Cerbali fl. ostium, à Sepiis, qui hic ejiciuntur, dictum est.

γ [d] *Luceria* infra Teanum, versus Austrum est, quod nomen sæpe mutatum legitur cum *Nuceria*: & hinc dicta est cognomento *Apula*, ad discrimen Campaniæ Umbriæ, & Galliæ Cispadanæ Nuceriarum. Luceriæ huic, quam à Samnitibus obsideri putabant, opem laturi Romani, per insidias ad *Furculas Caudinas* inclusi sunt. Hinc capta à Samnitibus Luceria, à Papyrio Rom. cos. recuperatur. Pompejus in bello adversus Cæsarem sibi hanc urbem belli sedem delegerat.

δ [e] *Æculanum* Cluverius memorat in Hirpinis, idque dicit esse opidum Episcopale *Friconto* Ital. Ant. l. 4. c. 9. *Troja* verò, quæ hodie dicitur, ad Apennini montis radices est.

ε [f] *Arpi* ad Cerbalum fl. opidum ab initio *Lampe*; deinde [g] *Argos Hippium*; mox *Argurippa*, ac tandem *Arpi* appellatum est. A *Foggia* VI. millia passuum versus Manfredoniam ejus urbis conspiciuntur ruinæ.

ζ [h] *Asculum* f cognomento *Apulum*, ad discrimen *Asculi Picenti*, dictum est: *Ascoli* quod hodie opidum est, haud procul à sinistra Aufidi ripa jacet. Ad Asculum istud *Curius* & *Fabricius* coss. cum *Pyrrho* feliciter pugnarunt.

η [i] *Venusia* g in Hirpinorum finibus est. h

θ Circa Venusiam est [k] *Acherontia*.

ι [l] *Canusium* fuit ad Aufidi ripam. Eò ex Cannensi clade pauci profugerunt; quò & Varro reliquas copias traduxit mœnibus se defensurus xxv. stadia infra Canusium.

κ [m] *Cannarum* rudera visuntur: opidum erat ante pugnam illam memorabilem.

λ [n] *Salapia* rudera supersunt inter *Salapinam paludem* & Aufidum flumen.

μ A Canusio versus Ortum Brumalem est [o] *Rubi* opidum.

ν Et inde porro [p] *Butunti*.

ξ [q] *Barium* opidum maritimum erat [r] *Pædiculorum*: hodie emporium celebre est.

ο *Egnatia* maritimum opidum inter Barium & Brundusium servat antiquum nomen in turri speculatrice, vulgò *Torre d'Anazzo*. Porro in Daunia inter Sipontum & montem Garganum, circa nrbem Manfredoniam erat [s] *Uria* opidum; contra quod *Sinus Urias*, in quem Cerbalus amnis effunditur.

π [t] *Brundusium* sive *Brundisium* i à cervini capitis figura ita dictum, quod Messapi-

a Teanum Apul. b Gerion. c Sipontum. d Luceria. e Æculanum. f Arpi f. Lampe. g Argos Hippium & Argurippa. h Asculum Apulum. i Venusia. k Acherontia. l Canusium. m Cannæ. n Salapia, Salapina palus. o Rubi. p Butunti. q Barium. r Pœdiculi. s Uria op. Sinus Urias. t Brundisium.

Hydruntum. Castrum Minervæ. Callipolis. Tarentum. Neritum. Aletium. Rudiæ.

clara; nunc *Brindisi:* ρ *Hydruntum*, *Otranto*; σ *Castrum Minervæ*, *Castro*; τ *Callipolis*, *Gallipoli*, & omnium clarissima υ *Tarentum*, *Taranto*. Intus in peninsula, φ *Neritum*, *Nardo*; χ *Aletium*, *Lezze:* & prope hanc quondam ψ *Rudiæ*, Ennio cive nobile opidum.

CAP.

sapinorum lingua *Βρεντέσιον* fuerit, tradunt; quia portum haberet in multos sinus reductum, ut cornua cervina referre videretur *k*. Ad hoc opidum *Cæsar Octavius* & *M. Antonius* castra habuere; sed hic propiora, ut qui Brundusium circumsidebat. Hinc quum *Servilius* cum 7000. equitum ad Cæsarem transire pararet, eis cum 400. equitibus occurrit *Antonius*, & adhuc cubantes oppressit ad *Uriam*. [a] *Portus Brundusini* descriptio exstat apud Cæsarem *Comment. belli civil. l.* 1. Ipse *Cæsar & Pompejus* initio civilis belli etiam circa hunc portum opera instituerunt magnitudine Romæ & ipsorum non indigna.

HEKELII.

e Hoc Oppidum est dives, titulo Ducatûs insignis, & gaudet Episcopatu atque fœcundo agro.

f *L. Floro* præeunte.

g *S. Venusium.*

h *Q. Horatii Flacci*, Lyricorum Phœnicis, Patria

i Antiqua Urbs, & olim *Salentinorum* Caput.

k Eum jampridem adeò esse repletum, ut vix per eum triremes adhuc possint percurrere.

BUNONIS.

ρ [b] *Hydrus*, sive *Hydruntum* opidum portum habet, unde brevissimus transitus erat in Græciam, ex adverso Apolloniæ opidi, latitudine intercurrentis freti L. millium non amplius. *l*

σ Inde porro in littore sequitur [c] *Castrum* sive *Arx Minervæ*, ab Idomene Cretensi conditum.

τ [d] *Callipolis*, quasi *pulchra urbs* dicta, est ad sinum Tarentinum.

υ [e] *Tarentum* urbs *m* à Lacedæmoniorum partheniis, hoc est, spuriis, Phalantho duce, veteribus Messapiis ejectis, intercepta est; In ipso [f] *sinus Tarentini* angulo peninsulæ erat inædificata *n*. *Portum* habebat pulcherrimum; arcemque munitissimam, & *Gymnasium* elegantissimum, & *forum*, in eoque *Colossum Jovis*, post Rhodium cæteria magnitudine omnibus superiorem. Romani urbe potiti sunt victo *Pyrrho*, quem in Italiam Tarentini accersierant. Post, quum in *Annibalis* potestatem bello Punico II. venisset, à *Q. Fabio Max.* recepta est; qui Colossum Herculis æreum *Lysippi* opus, inde Romam deportatum in Capitolio dedicavit. *Luxuria* & deliciis enervatum est Tarentum non minus, quam vicina Sybaris; ita ut plures publicas festivitates per annum celebrarent Tarentini, quam reliqui essent dies, cujus luxus merito inter tres Italiæ urbes connumeratur, quarum reliquæ duæ *Capua* & *Sybaris*. Cæterùm Philosophiam amplexi erant Tarentini *Pythagoream*, in eaque cumprimis excelluit [g] *Archytas* *o*, qui reip. eorum præfuit.

φ [h] *Neretum* sive *Neritum* opidum à Tarento XLV. millia passuum dissitum est.

χ [i] *Aletium* Salentinorum opidum VIII. millia passuum à mari & Lupiis situm est.

ψ [k] *Rhudia* vel *Rhudia* opidum erat inter Tarentum & Uriam.

HEKELII.

l Alioquin Civitas est veterrima, quæ, licet quidem *Strabonis* ætate fuerit exigua, attamen hodiè satis frequens est. Potitur inprimis Cœlo clementissimo. Inde fit, ut ager ejus amœnus, fertilis & hortis probè cultis sit exornatus.

m Antiquissima nobilissimaque.

n Hujus Urbis ager fertilis & amœnus est, ac Salem mittit candidissimum, & suavissimum, quod *Plinio* commendatur.

o Civis eorum.

a Portus Brundusinus. b Hydrus sive Hydruntum. c Castrum Minervæ. d Callipolis. e Tarentum. f Sinus Tarentinus. g Archytas Philosophus. h Neretum. i Aletium. k Rhudia.

CAP. XXX.

De Lucanis, Brutiis & Magna Græcia [1]

I.

INfra Apulos, Hirpinos atque Picentinos ad utrumque mare fuère *Lucani*, & ipsi à Samnitibus orti, duce *Lucio*: Lucani. fines habuere ad *Laum* & *Sybarim* usque amneis; quorum hic in Tarentino sinu nunc vulgo dicitur *Cochile*; ille ad mare Inferum, *Laino*. Opida in littore hæc [a] *Pæstum*, Græcis Pæstum & *Posidonia* appellatum, nunc in ruinis *Pesto*, [β] *Velia*, nunc Posidonia. Velia. *Pisciotta*; celebris quondam portus: [γ] *Buxentum*, nunc *Po-* Buxentum. *licastro*; à Tarentino sinu [δ] *Metapontum*, nunc *Torre di ma-* Metapontum. *re*; [ε] *Heracléa*, antè *Siris* dicta, nunc in vestigio ruinarum, Heracléa. Siris. *Poli-*

BUNONIS.

α [a] *Pæstum* opidum fuit ad *Salsum flumen*, cujus fontes oriuntur sub monte *Calamatio*, qui vulgo *Cappacio* dicitur; Ad hunc montem *M. Licinius Crassus* fugitivos profligavit. Inde in Petelinos colles concessit *Spartacus*.

β [b] *Velia* anteà *Helia*, *Elea*, *Hela* & *Hyela* dicta, post [c] *Possidonium promontorium* prima est, XXV. millia pedum Pæsto distans; & III. millia ab *Halete* amne. Ante dictum flumen opidumque duæ conspiciuntur insulæ [d] *OEnotrides*, *Pontia*, *in hanc Flavia Domitilla*, *Flavii Clementis*, *Domitiani patruelis uxor*, *propter Christianam fidem deportata est*, *marito ejus antea excise. Euseb. Hieron. Huic insula vicina est Pandataria*; *deinde est* [e] *Ischia & Iscia*. [f] *Sinus Velinus à Velia* dictus est.

γ Post Palinurum promontorium & flumen Melten erat *Pyxus* sive [g] *Buxentum* opidum & flumen.

δ A Casuenti fl. ostio ad III. millia passuum fuit clara illa urbs [h] *Metapontum*, ubi hodie specula *Torre di Mare*. Adeo fortunati ab agricultura fuisse perhibentur Metapontii, ut Delphis famosissimam illam *auream messem* dedicarit. Metaponti *Pythagoras* mortuus, monumentum habuisse scribitur. Tanta fuit hujus viri admiratio, ut ex domo ejus templum facerent, ipsumque pro Deo colerent.

ε [i] Ad *Siris* amnis ostium fuit opidum *Siris*, quod posteà [k] *Heracléa* appellatum est. Apud id opidum & Sirim fl. primo Romanorum pugna *Livino consule* cum *Pyrrho* commissa est tam atrox, ut Frentanæ turmæ præfectus *Obsidius* invectus in Regem eumque turbaret cogeretque, projectis insignibus, prælio excedere.

REISKII.

1 Lucania Græce Λουκανία, Lucanorum regio, qui duce Luco aut Lucio è Samnitibus huc concesserant: Duplex [l] etiam ipsa ex veterum usu, aut *latius nempe producta* Brutios comprehendit, *aut arctius contracta* Brutiis opponitur. Nam Olympiade CVI. scivorum in Lucania latronumque colluvies occupatis quibusdam urbibus, novum Brutiorum nomen recepit: Illos Strabo Lib. VI. ἀποςάτας i. e. *desertores*. Lib. XVI. δραπέτας i. e. *fugitivos* nominat: Idque nomen ex lingua Sabina, quæ *βρετ-*

a Pæstum. b Velia s. Helia. c Posidonium prom. d OEnotrides ins. Pontia. e Iscia. f Sinus Velinus. g Buxentum op. & fl. h Metapontum. i Siris amnis & op. k Heraclea. l Lucania duplex.

Sybaris f. Thurii, vel Copiæ. Potentia. Grumentum.

Policore; ζ *Sybaris*, posteà *Thurii*, ac tandem *Copiæ*, urbs dicta, inter *Sybarim Crathimque* amnes, nunc non exstat. Intus η *Potentia*, nunc *Potenza*; θ *Grumentum*, nunc *Clarimonte*.

Brutii.

II. Post Lucanos extîmum Italiæ, ad fretum usque Siculum, angulum tenuêre ι *Brutii* à Lucanis orti. Opida in litore versus

βρεττίαν nuncupat picem, Hesychio auctore. Pix enim Brutia inter veteres plurimum commendatur à Dioscoride, Plinio, Columella, pluribus. Quo factum est, ut Brutiis primo solis denominatio Italiæ imponeretur. De magna Græcia, multisque Pelasgorum coloniis eò deductis confer Golzium in Numismat. de urbibus à Cluverio non bene distinctis aut expositis Vossium in Observationibus ad Pomponium Melam Lib. III. c. 4.

BUNONIS.

ζ [a] *Sybaris*, in hoc Lucanorum litore opibus & potentia urbs illustris α, inter duos amnes *Crathin* & *Sybarim* sita fuit; sed quum primùm conderetur, hujus apposita fuit ripæ sinistræ; unde & nomen accepit. Postmodum in tantum crevit, uti ad Crathis quoque dextram ripam pertingeret, ambitum comprehendens vi. amplius millium. [b] *Thurium* posteà paulò supra veteris Sybaris situm conditum fuit. Deleta est *Sybaris* à Crotoniatis, *Milone* duce, tempestate *Pythagora*. Una illa urbs *Sybaris* soli fœcunditate eo provecta erat, ut ccc. millia hominum contineret. Sed quum Prætor quidam, nomine Telys opulentissimos urbe ejiceret, bonis eorum publicatis, Crotonem confugerunt, quos Telys sibi dedi postulavit, nisi vellent bellum exspectare. Crotoniatæ igitur, Pythagora Philosopho supplices protegendos suadente, bellum decreverunt. Sybaritis ccc. armatorum millia ducentibus, Crotoniatæ c. millibus instructi occurrunt. Fusis Sybaritis, quum nulli parcerent, fugaque comprehensos omnes occiderent, major exercitus pars concisa interiit. Urbs post direptionem ad solitudinem redacta est. Captam enim immisso flumine Crathi aquis obruerunt. Sed reliqui Sybaritarum iterum ejecti reditus adjutores ab Atheniensibus impetrant, inter quos ipse quoque erat *Herodotus*. Hi scaturigine haud procul à Sybari inventa, cui nomen *Thuria*, opidum ibi statuunt, quod de fontis nomine *Thurium* appellarunt. Seditione verò orta omnes Sybaritæ prisci deleti sunt. Coloniam quum *P. Scipione Africano* iterum & *T. Sempronio Longo* coss. eo deducerent Romani, urbem mutato nomine [c] *Copias* appellarunt. [d] De *luxu & mollitie* Sybaritarum quæ auctores prodiderunt, incredibilia ferme videntur. [e] *Myndirides* mille coquos, totidem aucupes, totidem piscatores gulæ artifices Sicyonem adduxit; idem sæpius questus, quod foliis rosæ duplicatis incubuisset; & quum vidisset fodientem quendam, altiùs rastrum allevantem, lassum se fieri dixit, vetuitque opus in conspectu suo facere. *Suid. Sybaritica mensa*; item *Sybarita per plateas*; in proverbium abiêre. *b*

η [f] *Potentia* ad Apennini montis radices haud longè abest à Casuente fl. fontibus.

θ [g] *Grumentum* haud procul lævâ Siris fl. ripa situm erat. Ad hoc opidum *T. Sempronius* cum *Hannone Pœno* prospere pugnavit.

ι [h] *Brutii* à Lucanis orti, quorum fuerant pastores, alteram Italiæ peninsulam incoluêre; à Lucanis Lao flumine ad Hetruscum mare; & Sybari amne ad sinum Tarentinum disterminati *c*. In hunc Italiæ angulum cum LX. millibus armatorum compulsus [i] *Spartacus*, quum fugam in Siciliam frustra tentasset, tandem eruptione factâ, dignam viris mortem obiere. [k] *L. Crassus* enim Isthmum muro & fossa sepserat. [l] *Annibal* quoque in extremum hunc agri

a Sybaris fl. & op. b Thutium. c Copiæ. d Sybaritarum luxus. e Myndirides. f Potentia. g Grumentum. h Brutiorum ortus & fines. i Spartacus. k L. Crassus, Spartaci victor. l Annibal.

versus Occasum, ϰ *Cerilli*; nunc *Cirella*; λ *Clampetia*, nunc *Amantea*; μ *Temsa* sive *Tempsa*, cujus situs fuit prope speculam maritimam, cui nomen vulgare *Torre Loppa*; ν *Terina*, nunc *Nocera*, ξ *Lametia*, nunc *Santa Eufemia*; ο *Scyllæum* in cervice Scyllæ scopuli, nunc *Sciglio*; & ultra fretum, π *Rhegium*, nunc *Reggio*: ab altero mari ρ *Locri* cognomine *Epizephyrii*, nunc *Jerace*, σ *Caulonia*, nunc *Castel Veteri*;

Cerilli. Clampetia. Temsa. Terina. Lametia. Scyllæum. Rhegium. Locri. Caulonia.

agri Brutii angulum compulsus, nihil jam majus precatus est deos, quàm incolumi cedere atque abire ex hostium terra liceat.

HEKELII.

a Crotoni vicina, ut testis est *Herodotus* Lib. v.

b De quibus videndus *Des. Erasmus Roterod.* Chil. II. Cent. II. *Adag.* LXV. & LXVII. q. 431. Seq. Edition. *Coloniens.* & ex eo *Pauli Manutii Adagia* p. 508. col. a. & 510. col. b. *Ursellis* A°. 1603. in 8. maj. exc.

c Horum Reglo hodiè vocatur *Calabria Inferior*, ubi circa Littus *D. Euphemia* Corallum probatissimum olim inveniebatur, abundeque proveniebat Saccharum in Oppido Adamantio, atque in Convalle quadam à Regione *Altomontii* Manna colligebatur è frontibus & arborum truncis, quæ noctu rorabat.

BUNONIS.

ϰ [a] *Cerilli* opidum ad Mare Infernum VII. millia passuum à Lao amne situm est.

λ [b] *Clampetia* in eodem litore XL. millia passuum Cerillis abest.

μ [c] *Temsa* post X millia passunm in hoc litore sequitur Clampetiam. *Æs Temesanum*, & *Vinum Temesani agri* celebrantur.

ν [d] *Terina* ad mare sita fuit; unde [e] *sinus Terinæus* appellatur; qui hodie vulgo *Golfo di S. Eufemia* dicitur.

ξ Post Terinam fuit OEnotrorum opidum [f] *Lampetia*, quod & *Lametia* & *Lametus* dictum est à fl. *Lameto*. Ab hoc opido ingens ille sinus, qui nunc *Golfo di S. Eufemia* dicitur, antiquitus *sinus* [g] *Lametinus* vocabatur.

ο [h] *Scyllæum* opidum nomen habuit à *Scylla*, quæ saxum sive scopulus est ad ipsum fretum Siculum.

π [i] *Rhegium* cognomine *Julium* dicitur Ptolemæo: à dehiscendi argumento, quod vi maris & terræ motu ab Italia fuerit avulsa, Sicilia propinqua, appellatum, antiquissimi prodiderunt scriptores. Alii quasi *Regiam* dictam urbem volunt, propter ejus excellentiam.

ρ Post Zephyrium promontorium sequitur celeberrima urbs [k] *Locri Epizephyris*, à promontorio cognominata. In illo ipso Zephyrio promontorio quondam collocata, posteaque in eum locum creditur translata, ubi nunc conspicitur opidum *Gierazo*. *Locris & Crotone pestilentiam nunquam fuisse; nec ullo terra motu* laboratum, *adnotatum esse tradit* Plinius l. 2. c. 96. Creditum est, Locrenses omnium primos *scriptis legibus* usos fuisse, quas [l] *Zaleucus* composuerat *d*. A [m] *Dionysio Juniore*, regno pulso & apud Locrenses exsulante, gravissimo dominatu oppressi sunt; quem tamen ipsi posteà acerbissimè ulti sunt.

σ [n] *Caulonia*, quæ anteà *Aulonia*, inter Sagrum fuit flumen & Cocintum promontorium. Caulonienses hi à Bruttiis opido suo ejecti in Siciliam sese transtulerunt, ibique urbem priscæ patriæ cognominem condiderunt.

HEKELII.

d Vid. *Ubbo Emmius* Part. II. *Rerumpp. Græcor.* in Specie de *Republica Locrensium* in *Italia* p. 295. Edition. *Lugd. Batavinano-Elseviriana* in 16. f.

Tt BUNO-

a Cerilli. b Clampetia. c Temsa. d Terina. e Sinus Terinæus. f Lametia. f. Lampetia. g Sinus Lametinus. h Scyllæum. i Rhegium. k Locri. l Zaleucus. m Dionysius Junior. n Caulonia l. Aulonia.

Scylacium. Croto. Petelia. Rufcianum. Confentia. Pandofia.

teri; τ *Scylacium*; nunc *Squillaci*, υ *Croto*, nunc *Crotone*: φ *Petelia*, nunc *Belicaftro*; χ *Rufcianum*, nunc *Roffano*. Intus caput Brutiorum ψ *Confentia*, nunc *Confenza*: & haud procul inde verfus Septentrionem, quondam ω *Pandofia*, cum *Acheronte* fluv. quæ duo nomina cum *Alexander Epirotarum Rex* in Epiro, ancipiti oraculo monitus, fatalia evitare vellet, heic in eadem incidit atque periit. Fuit præterea potens quondam civitas α *Hipponium*, Romanis *Vibo Valentia* dictum, nunc *Monte Leone*.

Hipponium. Vibo Valentia.

III. Atque hactenus populos enarravimus, qui univerfam Italiam olim incoluerunt, præcipuasque eorum urbes recenfuimus. Cæterum quum Græci omnem ferè oram maritimam, Co-

BUNONIS.

τ [a] *A Scylacio*, Athenienfium, qui Menestheum erant fequuti, colonia, *finus* appellatus eft [b] *Scylacius*. Inde fequuntur [c] *tria Japygum promontoria*, quæ vulgo *Capo delle Caftelle*, *Capo Rizzuto* & *Capo della Nave*. [d] Promontorium *Lacinium* templo *Junonis Laciniæ* clarum fuit.

υ [e] A Junonis Laciniæ fano vel VI. millia paffuum fequebatur *Croton* five [f] *Croto* urbs olim celeberrima *e*, quam *Æfarus* amnis mediam olim interfluxerat, præterfluebat poftea procul extra muros. Mœnia urbis XII. millium ambitum continebant ante Pyrrhi in Italiam adventum; poft tamen adeo cladibus afflicta multis, ut omnis ætatis minus XX. millia civium fupereffent *f*. Salubritas loci in proverbium abiit: *Sanior Crotone*. Hinc oriundus [g] *Milo*, cui robur corporis immenfum fraudi tandem fuit. *Crotoniatis Zeuxis* Heracleotes pictor *Venerem* illam aliaque infignia opera adornavit. Crotoniata quoque fuit [h] *Democedes* medicus, qui Darium conjugis opera impulit, ut Græcis bellum inferret. [i] *Pythagoras* Philofophus Crotone diu multumque eft verfatus, atque Crotonienfes luxuria corruptos ad bonam frugem & in viam virtutis revocavit. Ad oftium Æfaris fl. [k] *portus* erat *Crotonienfis*.

φ [l] *Petelia* five *Petilia* opidum, inter Crotonem & Scylacium fuit in edito colle, VI. millia paffuum à mari, XXX à promontorio *Crimifa*. Sub tumulo Petiliæ ab Annibale aliquot Romanorum millia cæfa tradit Livius l. 27.

χ [m] *Rufcianum* five *Rofcianum* medio fermè fitu fuit inter Crathim & Traënta amnes.

ψ [n] *Confentia* olim Brutiorum caput erat.

ω [o] *Pandofia* & *Acheron* fluvius ad ipfum fuerunt ifthmum in Brutiorum agris. *Alexander* ifte Dodonæo oraculo juffus erat *Acherontem Pandofiamque* vitare. Quum in Thefprotia iisdem vocabulis ei loca oftenfa fuiffent; hic in Brutiis in eadem incidit, à Brutiis cum omni fuo exercitu deletus; ipfe à Lucano exule veruto transfixus eft.

α [p] *Hipponium* opidum, anteà *Hippo*, item *Vibon*, & *Vibo*, ac demum *Vibona Valentia* dictum, non fuit ad mare fitum: *Agathocles* enim Rex Siciliæ ei navale extruxit ad finum Lametinum. Contra Vibonem funt parvæ infulæ, quæ vocantur [q] *Ithacefia*, *Ulyffis Specula*.

HEKELII.

e Et antiquiffima.

f Hodie titulo Marchionatus eft exornata.

BUNO-

a Scylacinm. b Sinus Scylacius. c Japygum promontoria. d Lacinium prom. e Junonis Laciniæ fanum. f Croto. g Milo. h Democedes. i Pythagoras. k Portus Crotonienfis. l Petilia. m Rofcianum. n Confentia. o Pandofia & Acheron fl. p Hipponium f. Hippo & Vibona Valentia. q Ithacefiæ inf.

Coloniis ſuis è Græcia deductis, obſiderent, ipſa hæc terra unà cum Sicilia dicta eſt β *Magna Græcia*, duravitque hoc nomen multis ſeculis, donec *inter fretum Siculum* conſtitit & *Tarentum*; quæ pàrs Italici littoris poſteà propriè eo nomine indigitata eſt, teſtibûs Cicerone, Plinio, Ptolemæo & aliis. Magna Græcia.

BUNONIS.

β [a] *Frons Italia*, quæ & [b] *Magna Gracia & Gracia ara* appellantur, per [c] *Auſonium mare*, atque *tres* ejus *ſinus* inter *Salentinum* & *Zephyrium*, vel *Leucopetram* promontoria agnoſcere eſt. *Auſonium* autem *mare* à Sicilia ad Salentinum usque promontorium extenditur. Sunt itaque ejus maris tres illi ſinus: *Primus* inter promontoria Salentinum & Lacinium [d] *Tarentinus*. *Secundus* inter Laeinium & Cocintum promontoria [e] *Scylacius*. *Tertius* ſinus inter *Cocinum* ſive (ex Plinio circa hunc terminum variante) Leucopetram, [f] *Locrenſis*. Scinditur itaque Italiæ frons in [g] *duo* cornua, *Leucopetram* & *Salentinum* promontoria. Apenninus itidem in *duo*; quorum unum eſt *Leucopetra*: alterum autem *Lacinium*.

a Frons Italiæ. b Græcia magna. c Auſonii maris tres ſinus. d 1 Tarentinus. e 2 Scylacius. f 3 Locrenſis. g Duo cornua Italiæ.

CAP. XXXI.

De Fluviis Italiæ. 1

I.

Fluviorum princeps Italiæ eſt *Padus*, vulgò *Pò*, nulli amnium claritate inferior, Græcis *Eridanus* dictus; ac Phaëthontis, ut fabulata eſt antiquitas, pœna illuſtratus. E gremio α *Veſuli*, celſiſſimi inter Alpium juga montis, profluens, *triginta* amplius *flumina*, lacusque immenſos, *ſeptem oſtiis*, quæ Padus fl.

BUNONIS.

α In ſummo *Veſulo* lacus eſt, cujus occulta origo, qui neque digitum ripas ſuas excedit; ſub eo lacu ſunt tres Padi fontes, qui per ſubterraneos cuniculos ex hoc lacu oriri creduntur. Ab hoc Veſuli lacu L. circiter millia paſſuum in *Ceniſu* montis vertiee etiam lacus eſt, ex quo itidem per cuniculos ſubterraneos fluvius ille oriri creditur, qui apud Seguſium in Duriam minorem influit.

REISKII.

1 Hæc Italiæ Hydrographia eſt, non tamen tota, ſed quoad partem lacus & fluvios, tum majores, tum etiam minores, neque ſie omnes, quod præcipui ſufficiant, deque mari mediterranco ſupra expoſitum ſit [a] Tiberis ex Apennino & Aretinorum finibus, nec procul ab Arni fonte naſcitur, auctusque XLII. rivis & amnibus, per duo in mare Hetruſcum oſtia effunditur. Sed portus Oſtienſis ad hæc oſtia quondam maximis impenſis conditus, nunc juſſu Rom. Pontificis dirutus plane jacet deletusque, ideo ne Turcis ad Italiam appetendam aut invadendam inſerviat. Vid. Ricciolus in Geog. refor. & Fourner. in Hydrog.

a Tiberis.

Duria fl. Sessites fl. Ticinum fl. Verbanus lacus. Addua fl. Larius lacus. Ollius fl. Sebinus lacus. Mincius fl. Benacus lacus. Tanarus fl. Trebia fl. Rhenus fl. Padafontes. Athesis fl.

quæ *septem maria* perhibebantur, in mare *Adriaticum* defert. Fluminum nobiliora sunt ex Alpibus orta; β *Duria*, nunc *Dora*; *Sessites*, *Sessia*; γ *Ticinum*, *Tesino*, lacum *Verbanum*, nunc *Lago Maggiore*, transiens, δ *Addua*, nunc *Adda*, *Larium* lacum, nunc *Lago di Come*, perfluens: ε *Ollius*, nunc *Oglio*, lacum *Sebinum*, nunc *Lago d'Iséo*, transiens: ζ *Mincius* nunc *Menzo*, lacum *Benacum*, nunc *Lago di Gardæ*, transmittens. At à dextra ripa recipit idem Padus ex Apenninis jugis, η *Tanarum*, nunc *Tanaro*; θ *Trebiam* qui nomen servat, Romanorum clade illustrem: & ι *Rhenum* Bononiensem, vulgò *Reno*.

II. Ex Alpibus item profluit κ *Athesis*, Italis nunc *Adese*; Ger-

BUNONIS.

β [a] *Duria* amnes *duo* sunt: *Minor*, qui supra Segusium opidum ex Alpibus Cottiis exortus III. millia passuum infra Augustam Taurinorum Pado miscetur, diminutivo vocabulo accolis *La Dorsetta* dictus. *Major Duria* supra Augustam Prætoriam ex summis Grajis Alpibus profluens, ipsa Augusta Prætoria & Eporedia abluitis, XVIII. circiter millia passuum infra minorem Duriam eidem Pado redditur.

γ [b] *Ticinus* ex summo Alpium jugo, quod *D. Gothardi*, mons cognominatur, ortus, *Verbanum lacum* transit *a*. Celebritatem fluvius hic debet pugnæ inter Romanos & Pœnos sub introitum Hannibalis in Italiam circa eum commissæ, ubi P. Cornelius Scipio, Africani pater, ab Hannibale prælio victus & vulneratus, in hostium venisset potestatem, nisi eum protectum prætextatus filius ab ipsa morte rapuisset.

δ [c] *Addua* *b* fontem habet in excelso Rhæticarum Alpium jugo, quod vulgò *Monte Brailo* *c* appellatur. Per *vallem Tellinam* lapsus, *lacum* transit *Larium*, qui hodie *Comensis* dicitur.

ε [d] *Ollius* eodem cum Alpium tractu oritur in monte *Mortavolo*. Per *Vallem Camucinam* delapsus à *Sebino* sive *Sevino lacu* excipitur, qui ab opido *Sebo* sive *Sevo* nomen habet, quod hodie vulgò *Iseo* dicitur: unde lacus cognomen habet. *d*

ζ [e] *Mincius fl.* superiori sui parte, quâ lacum ingreditur, olim idem cum opido *Sarraca* nomen habuisse ex eo colligitur, quod illa pars hodie etiam vocetur *Sarca*. *e*

η [f] *Tanarus* fluviorum istorum maximus est.

θ Ad [g] *Trebiam Hannibal Sempronium* Cos. & Romanos suâ hieme vicit.

ι Nullum sagittis aptiorem esse calamum, quàm qui in [h] *Rheno Bononiensi*, cui plurima insit medulla, pondusque volucre, tradit Plinius lib. 16. c. 36.

κ [i] *Athesis* post Padum totius Italiæ maximus est. (* Gallis *l'Adige*.

HEKELII.

a Hic Fluvius aquis perlucidus, & Piscium nobilitate, præsertim laudatissimis *Thymallis*, clarus. Ejus arena *Aurum* & *Argentum* præbere dicitur.

b Vel *Abdua*.

c Mons *Braulii*.

d Hic Fluvius Piscium bonorum est refertissimus, in quo præsertim prope *Palatiolum* Castrum innumeræ piscantur anguillæ, quæ posteà saliuntur.

e Profluit aliàs ex Lacu *Benaco* præcipuâ claritate, & ad *Mantuam* decurrens eam insigni Stagno circumfundit, atque hinc eâdem claritate pergens in *Padum* exoneratur.

BUNO-

a Duria Major & Minor amnis. b Ticinus fl. c Addua fl. d Ollius fl. e Mincius fl. f Tanarus fl. g Trebia fl. h Rhenus Bononiensis fl. i Athesis fl.

German. autem *Etſch*. Reliqua quæ ſequuntur, cuncta Apenninus fundit: quorum λ *Arnus*, vulgò *Arno*, Florentiam Arnus fl.
ac Piſas perfluit; μ *Tiberis*, quem urbs Roma, Romæque conditor *Romulus*, totius terrarum Orbis illuſtriſſimum fecerunt, à dextra ripa ν *Clanim* vulgo *Chiana*; à ſiniſtra ξ *Narem*, vulgo *Nera*, atque ο *Anienem*, nunc *Teverone*, in Mare Inferum defert. Clanis fl. Nar. fl. Anio fl.

III. Inter Latium & Campaniam eſt π *Liris*, nunc *Garigliano*; in ipſa Campania ρ *Vulturnus*, *Volturno*: inter Picentinos ac Lucanos σ *Silarus*, *Silaro*. In magna Græcia τ *Sybaris*, nunc *Cochile*, & υ *Crathis*, *Crathi*: in Apulia φ *Aufidus*, nunc *Lofanto*, Romanorum ſiniſtra pugna adverſus *Annibalem* nobilitatus. Inter Præcutios & Picenum χ *Aternus*, nunc *Peſcara*. In Gallis Senonibus ψ *Metaurus*, nunc *Metro*; *Haſdrubalis*, fratris Annibalis, clade atque interitu inſignitus. Liris fl. Vulturnus fl. Silarus fl. Sybaris fl. Aufidus fl. Aternus fl. Metaurus fl.

BUNONIS.

λ Strabo & Ariſtoteles tradunt, [a] *Arnum Auſaremque*, ubi in unum confluant: alterum alterius violenro incurſu adeò ſe invicem attollere, ut, qui utrimque in ripis conſiſtant homines, alter alterum conſpicere nequeat.

μ [b] *Tiberis* ex imis Apennini jugis *f* oritur in Tuſcia. *g*

ν [c] *Clanis* ex Etruria in Tiberim confluit, per *Cluſinam paludem* derivatus.

ξ [d] *Nar* è Fiſcello monte labens odore ſulfureo vitiatus eſt.

ο [e] *Anio* amnis omnium in Tiberim defluentium celebratiſſimus in monte Trebanorum ortus, tres lacus, qui ſubjecto opido Sublaqueo nomen dedêre, in Tiberim defert.

π [f] *Liris* amnis anteà dictus eſt *Clanis* atque *Glanis*. In eum à dextra ripa influunt *Coſa* & *Trerus*; à ſiniſtra *Fibrenus* & *Melſes*.

ρ [g] *Volturnus* ſive *Vulturnus* antea dictus eſt *Athurnus*. *Domitianus* Imperator quum viam novam inter *Sinueſſam & Cumas* ſterneret; pontem magnifici operis, una cum arcu triumphali, hic ſtruxit in Vulturno amne.

σ Falſum eſt, quod Silius l. 8. de [h] *Silaro* ſcribit; *Duritiem lapidum merſis inoleſcere remis.*

τ [i] *Sybaris* ab Achaico fonte *Sybari* nomen accepit. Conſternatos reddit illos, qui ex eo bibunt.

υ [k] *Crathis* nomen habere videtur à *Crathi* flumine Achaico Ægæo. Hominum, qui in eo abluuntur, crines flavos reddit. Ariſtoteles in admirandis & Strabo l. 8.

φ Clades illa Romanorum ad [l] *Aufidum* erat *Cannenſis*.

χ [m] *Aternum* aliquando ſanguine fluxiſſe tradunt Cicero de divinat. & Liv. l. 24.

ψ Quo loco ad *Metaurum* Hasdrubal à Nerone Livioque Coſſ. acie victus ſit, incertum nobis eſt.

HEKELII.

f Tenuis primò ad inſtar exigui Rivuli.

g Et augetur Fluminibus ac Torrentibus 42. ſpatio CL. Mill. qui, *Plinio* teſte, rerum omnium in toto Orbe naſcentium mercator eſt placidiſſimus: *Romam* autem in duas Partes dividit, & *Tuſciam* ab *Umbris* & *Sabinis* divellit, neque unquam alveum egreditur, *Romamque* inundat, quin malum aliquod illi protendat, quod pluries obſervatum fuit.

a Arnus fl. b Tiberis fl. c Clanis fl. d Nar. fl. e Anio fl. f Liris fl. g Vulturnus fl. h Silarus fl. i Sybaris fl. k Crathis fl. l Aufidus fl. m Aternus fl.

CAP. XXXII.

De Montibus Italiæ.

I.

Alpes. *ALpes* Italiam à Gallia, Vindelicia, Norico ac Pannonia submovent. *Initium* earum à vadis Sabatiis, *finis* ad Flanaticum sinum, vulgò *Golfo di Carnaro*, & *Colapis*, vulgo *di Kulpe*, fluminis fonteis. Dividuntur in varias parteis atque nomina. A vadis Sabatiis ad Vari amnis fonteis, qua Maritimæ. Ligustico mari objacent, *maritimæ* cognominantur: hinc ad Cottiæ. Segusium usque, vulgo *Susa*, *Cottiæ:* inde ad S. Bernardum Graiæ. minorem, *Grajæ:* dein ad usque S. Gothardum, *Penninæ:* Penninæ. Rhæticæ. his continuantur *Rhæticæ*, ad Plavis usque fontem; quarum Tridentinæ. pars *Tridentinæ* perhibentur, supra Tridentum. His Noricæ. junguntur ad Doblacum usque *Noricæ*, supra Tilavemptum Carnicæ. amnem, vulgo *Tajamento:* inde jam *Carnicæ* supra Carnos, Ultimæ. usque ad Savi fontes: moxque *Ultimæ*, ad Colapis fonteis Pannonicæ & Juliæ. usque, *Pannonicæ*, eædem & *Juliæ* dictæ. Sunt tamen qui Dalmaticæ. supra Dalmatiam Alpium nomen protendant, ubi *Dalmaticas* dici volunt: aliique in Thraciam & Pontum usque. Sed prior finis ad Colapis fontes à plerisque receptus est.

Montes Apenninus. II. Cæterum intus in Italia *Apenninus mons* amplissimus Alpibus ad Vada Sabatia annexus, perpetuis jugis lunatoque cursu; ad Siculum fretum *Leucopetramque* promontorium tendens, Italiam quasi mediam secat. Prope Suessam, Liris fluminis sinistræ ripæ prætexitur α *Massicus mons:* hinc inter Bajas

BUNONIS.

α [a] *Massicus mons* Savonis fl. dextram ripam prosequitur, generoso vino nobilis α. Quomodo hic Romanorum exercitu, quum Pœni sub eorum oculis *Sinuessam Falernumque agrum* exurerent, adversus *Fabium* prope orta esset seditio, Livius scribit l. 22. [b] *Falernus ager* Massico monti conterminus est, & ad *Vulturnum* usque flumen protenditur. Ad extremum Massici montis versus mare fuit [c] *Sinuessa* illa, cujus rudera hodieque conspiciuntur sub marinis undis ad *Montis Draconis* castellum. [d] *Aquas Sinuessanas* sterilitatem fœminarum, & virorum insaniam abolere prodit Plinius l. 31. c. 2.

HEKELII.

α Unde *Massicus Bacchi humor* & *Massica Bacchi munera* a *Virgilio* Lib II. *Georg.* v. 143. & Lib. III. *eorand.* v. 526. optimè commendantur.

REIS-

a Massicus mons. b Falernus ager. c Sinuessa op. d Aquæ Sinuessanæ.

Bajis & Puteolos eſt β *Gaurus*: ſupra Capuam, eſt *Tifata* mons, vulgò *monte di Capua*. Ultra Neapolim *Nolæ* vicinus eſt *Veſuvius*, nunc *monte di Somma*, ignium eruptione ac Plinii interitu clarus. In Apulia eſt *Garganus*, in mare Superum ingenti promontorio excurrens, nunc *monte di S. Angelo*. Gaurus. Tifata. Veſuvius. Garganus.

REISKII.

1 De Alpibus ſupra explicatum & oſtenſum fuit, quæ his Hydrophylacia ſubſint, quæque ſubterraneæ cavernæ, primæ fluviorum, amnium & fontium origines. Apennino ab jugo mons Pauſilypus [a] *Baſilipo* procurrit, inter Neapolin Puteolosque medius, via per imas radices artificioſiſſime ducta mirabilis: Hanc Strabo ſpeluncam, Seneca cryptam Neopolitanam nominat epiſt. LVII. Braunius in Theat. urb. Tom. VI. illam exhibuit Tab. ſingul. Veſuvius Pyrophylacium ſubterraneum fovet, unde fumi nonnunquam & cineres cum impetu protruduntur. Vid. Kircher. Mund. Subter. Tom. I.

BUNONIS.

β [b] *Gaurus mons* medio itinere inter Puteolos & Lucrinum lacum celſo vertice paulum à mari remotus, hodiè vulgo dicitur *Monte Barbaro*. Ad hunc montem aquam amaram cum odore, tum potu profluere, quam uſurpent medicandis oculis; ex Heliodoro tradit Stobæus.

a Baſilipo. b Gaurus mons, ejusque aquæ amaræ.

CAP. XXXIII.

De variis Italiæ incolis.

I.

TErram Italiam, à freto Siculo ad Alpes usque porrectam, qui ab initio habuerint mortales, parum in tanta temporum longinquitate compertum eſt: nec conſtat, unus poſt inundationem terrarum ab urbe Babylonica profectus in diſperſione gentium populus hanc regionem occupaverit omnem, unumque univerſæ nomen impoſuerit; an aliæ ſubinde atque aliæ in terras cultoribus vacuas invectæ gentes, ſuis quæque ſedibus vocabula dederint diverſa. [1] Priſci Italiæ incolæ.

II. Sanè

REISKII.

1 De Urio poſt Babylonicam diſperſionem populo huc ad terras Italicas digreſſo non equidem diſtincte conſtat: De poſteris tamen Japheti & Gomeri per colonias Græcorum antiquiſſimas caſu an fortuito huc delapſis conſtare liquido videtur: Item de Cittim vel Cittæis, quorum mentio cap. XXVII. ad vetus Latium fiebat. Unum Suidam audiamus, qui vera ipſe incertis adſuit Τήλεφος γὰρ υἱὸς Ἡρακλέως, ὁ ὑποκληθεὶς Λατῖνος μετονόμασε τοὺς πάλαι Κητίους λεγομένους νῦν Λατίνους: *Telephus enim Herculis filius, cognomento Latinus, eos, qui olim Ketii vocabantur, alio Latinos nomine dixit.* De coloniis Græcorum Italicis monumenta conteſtantur

Ausones.

Opici.
Osci.
Siculi.
Umbri.

Tusci.
Ligures.
Veneti.

II. Sanè varii atque genere plane diversi in eo memorantur auctoribus populi, quorum antiquissimi sunt isti: α *Ausones*, Brutiorum Lucanorumque agrum quondam tenentes; hinc *Opici* sive *Osci*, in Samnio atque Campania; *Siculi* in Sabinis & Latio: *Umbri* ad utrumque mare: ad Inferum, in parte Tusciæ inter Tiberim & Umbrorum amneis. Inde β *Tusci* ad Alpeis usque; juxta hos γ *Ligures* in Galliam usque ad Rhodanum extensi. Ultra Tuscos δ *Veneti*: quos alii à proximo Illyrico, alii ab *Henetis*, Paphlagonica gente, ortos tradiderunt.

Galli.
Tusci.
OEnotrii.

III. Tuscos expulerunt inter Alpeis & Apenninum suprà dicti *Galli:* Umbros ab Infero mari removerunt *Tusci*; ε Græca gens, ex Arcadia *Duce OEnotro* profecti, unde dicti *OEnotrii*, primùm *Ausones* suprà dictis sedibus pepulerunt (*), ulte-

testantur vetera; Itemque de migrationibus gentium Germanicarum, & septentrionalium irruptionibus. Una series harum ehronologica luculentius constitui posset digerique; patria item unde prodierint, & nova Respubl. copiosius explicari, nisi brevitas nobis obstaret.

BUNONIS.

α [a] *Tres* tantùm in omni Italiâ fuerunt *populi indigenæ:* [b] *Umbri*, [c] *Siculi*, & ingens [d] *Ausonum* sive *Opicorum* corpus. Ab his orti sunt *Sabini*; à Sabinis porrò fuerunt *Picentes*, *Frentani*, *Marrucini*, *Peligni*, *Vestini*, *Marsi*, *Æqui*, *Hernici*, & *Samnites*. A *Samnitibus* orti *Hirpini* atque *Lucani*; & ab his *Brutii*. Ab iisdem *Samnitibus* posteà orti *Campani*, Opicos atque Auruncos tota pepulere Campania. Inter hos & Lucanos *Picentini* Picentium fuere pars; à Romanis à Supero ad Inferum mare traducti.

β *Tuscorum* stirpem omnes auctores antiqui, uno excepto Dionysio Halicarnassensi, ex Asia à Lydorum gente deducunt.

γ Alpini populi fuere [e] *Ligures a* Celtici generis, in varia nomina divisi; *Taurinorum*, *Salassorum*, *Lepontiorum* & *Euganeorum*. *Rhæti* quoque fuere Alpini, & ipsi in plura cognomenta distincti; Hinc *Carni* Inalpinæ sive Celticæ originis gens.

δ [f] *Venetorum* verò gens ex Asia, *duce Agenore* post excidium Trojæ deducta creditur. Alii tamen, in quibus Herodotus, Venetos *Illyrici* generis pronunciarunt.
patria item unde prodierint, & nova Respubl.

ε Græci isti, trajecto sinu Jonio, domicilium in Italia statuerunt, deducti ab [g] *OEnotro* Arcade, *Lycaonis* filio. XVII. ætatibus antè, quam ad Trojam bellatum est. *Dionys. Hal. l.* I. id est, annis 479. ante bellum Trojanum; & ante Christum natum 1650. OEnotrorum regia sedes tum fuit *Pandosia*; & fluvius, cui imposita urbs illa, Græco nomine *Acheron* iis dictus est.

HEKELII.

α *Romanos* Populos hosce nunc *Tuscos*, nunc *Hetruscos*; *Græcos* verò *Tyrrhenos* dixisse, *Maginus* sæpe laudatus autor est, dicens,

a Populi Italiæ indigenæ. b Umbri. c Siculi. d Ausones. e Ligures. f Veneti. g OEnotrii.

(*) In præcedenti Editione legebatur; *unde dicti OEnotrii, primum Ausones, supra dictis sedibus* &c; quasi Cluverius innueret eos qui *OEnotrii* ab *OEnotro* dicti sunt, prius Ausones vocatos fuisse, quod nullatenus dicit. *Ausones* referuntur ad verbum *pepulerunt*: id est OEnotrii pepulerunt primum Ausones supra dictis sedibus. quare virgulam quæ sensum ambiguum faciebat, amovimus. Sic Editio Vorstiana; sic ceteræ accuratiores. virgula in *Edit. Lend.* reperitur; sed malè.

ulterioraque versus Septemtrionem Italiæ, circa Vulturnum Lirimque amneis petere coëgerunt; nec ea terrarum parte contenti, mox ζ *Siculos* etiam sedibus ejecerunt, jam tum mutato nomine *Aborigines* dicti: Sed cum solum, quod tum occupaverant, *Latium* vocaretur, mutato jam iterum vocabulo, *Latinos* inde sese appellarunt. *Sabini* Opicorum fuêre progenies, genueruntque ipsi ex sese *Picentes*, *Vestinos*, *Marsos*, *Pelignos*, *Frentanos* (*), *Marrucinos*, *Samnites*; quorum hi posteà *Hirpinos*, *Campanos*, *Lucanos*, atque *Brutios* condiderunt.

Aborigines. **Latini.** **Sabini.**

IV. Interim *Græcorum nationes*, aliæ aliis temporibus in Italiam invectæ, urbes in ea passim condiderunt, suisque coloniis, ut suprà dictum est, omnem oram maritimam Superi Inferique maris impleverunt. Hinc *Italia* unà cum *Sicilia*, ut ex Strabone & Trogo liquet, *Magna Græcia* appellata fuit. At cum alii populi aliis ex locis Græcos expellerent, maximè vero *Lucani* eam partem, quam de suo nomine *Lucaniam* dixerunt, oppressis illis, occuparent, & ab his orti *Brutii Brutiam*, paulatim Græcum nomen per Italiam imminui cœpit; donec in ea parte consisteret, quæ tum *Magna Græcia*, nunc *Calabria superior* dicitur.

Coloniæ Græcorum. **Magna Græcia.** **Lucani.** **Brutii.**

V. At postquam *Romanorum* crevit potentia, tota tandem Italia horum armis subjugata est; stetitque sub Romæ urbis Imperio, regionibus ac populis suprà explicatis distincta, ad *Honorii Imperatoris* usque tempestatem. Ex hinc alii aliique subinde, ⁿ *Gothi*, ᵇ *Van-*

Romani.

dicens, *Tusciam* appellatam fuisse vel à *sacrificiis*, quoniam in hac re hæ Gentes præ cæteris excellnêre, vel etiam à *thure*, cujus in *Sacrificiis* singularis atque præcipuus usus est.

BUNONIS.

ζ *Siculi* isti ejecti, peragrata inferiori Italia, ab Opicis porro, sive Ausonibus pulsi, *Sicaniam* insulam occuparunt.

ⁿ Italiam primis annis Honorii invaserunt *Radagaisus* & *Alaricus* ᵇ *Gothorum* Principes magna cum multitudine hominum. Sed *Radagaisus* Fesulanis inclusus montibus cum omnibus suis copiis deletur à *Stilicone*: quod anno C. 405. *Prosper*, & sequenti *Marcellinus* assignat. *Alaricus* deinde Romam cepit anno C. 410. Inde in Latium, Campaniam, Apuliam, Lucaniam & Calabriam profectus, ea quoque loca depopulatus est. Quum *Consentiam* expugnasset Alaricus, mortuus est: & à militibus in Regem electus *Athaulphus*, qui cum omni Gothorum exercitu in Galliam concessit.

Vv BUNO-

a Gothi.

(* Sic emendavimus. In præcedenti Editione legitur *Prentanos*, quod & Londinensis bibliopola intactum reliquit; cum Frentanos non magis nosset quam *Prentanos* qui nulli sunt, nec fuere.

Vandali. Heruli. Hunni. [a] *Vandali*, [b] *Heruli*, Germanicæ gentes, [x] *Hunni*, superatis Alpium jugis, totam invadentes, in varia regna atque imperia distribuerunt. His tandem à ducibus *Justiniani Imp.* pulsis, *Exarchatus* in Italia magistratus constitutus est, cujus sedes *Ravenna*, Romà tum in ruinis jacente. Exarchatus. Longobardi. [λ] Ultimi hinc *Longobardi*, expugnata *Ravenna*, regnum in Togata Galliâ constituerunt, quod etiam nunc de gentis vocabulo corruptè *Lombardia*, quasi *Longobardia*, appellatur. Hos tandem debellavit *Pipinus Franciæ Rex*, à Pontifice Romano contra eos in Italiam vocatus.

BUNONIS.

[a] Interim [a] *Vandali* & *Suevi*, vastatis Galliis, Pyrenæos montes transgressi, Hispanias occupârunt. Inde partim à Gothis pulsi, partim à *Bonifacio* Comite & Præfecto Africæ, cui diffidia erant cum *Castino*, militiæ duce, invitati, trajecto in Africam exercitu, Romanos profligant, captâque Carthagine regnum ibi condunt sub Rege Genserico. Quum verò *Valentinianus III.* Imperator fraude *Anicii Maximi*, cujus uxorem stupraverat, interiisset, ipseque Maximus hanc cædem *Eudoxiæ Augustæ*, quam in matrimonium pellexerat, per imprudentiam aperuisset, mulier ista vindictæ cupida Gensericum ad ulciscendum scelus occulte excitat; qui Italiam ingressus, Romam captam diripuit, & Eudoxiam cum filiabus Placidiâ & Galbâ, multisque millibus captivorum in Africam secum abduxit, quod contigit an. C. 455.

[ι] *Odoacer Turcilingorum* Rex, cum *Scyris* & *Herulis* [b] auxiliaribus, Italiam occupavit anno C. 476. eamque regio nomine tenuit annis circiter 17. Anno verò 489. *Theodoricus* [c] *Gothorum* Rex, *Zenonis* hortatu Italiam adiens, *Odoacrem* tribus præliis superatum Ravennæ obsedit: ac tandem fraudulentâ pactione circumventum interfecit; Herulisque sedes inter Subalpinos concessit, anno C. 493. quo ipso initium habuit Gothorum in Italia regnum, à *Theodorico* sapientissimè constitutum: quod cum *Tega* à *Narsete* victo desiit anno 554.

[x] *Attila* virtute *Aëtii* in Galliis repressus, reparato exercitu Italiam invasit anno C. 454. Aquilejam [b] captam solo æquavit, multisque opidis vastatis Romam petens, Leonis Episcopi Romani oratione commotus in patriam abscessit.

[λ] *Alboinus* à Narsete excitatus cum [d] Longobardis suis Italiam ingressus, anno C. 568. ab exercitu suo Italiæ Rex proclamatur anno C. 571. Regnum istud stetit ad annum usque C. 772. quo *Desiderius*, Longobardorum Rex ultimus, à Carolo M. captus & in Franciam abductus est. Deletum igitur est hoc regnum non à *Pipino*, sed *Carolo*, ab ipso Longobardorum in Italiam ingressu annis 206.

HEKELII.

[b] Urbem olim ditissimam atque populosissimam splendidissimamque Imperatorum Sedem.

a Vandali. b Heruli. c Gothorum in Italia regnum. d Longobardi.

CAP.

ITALIA
NOVA

CAP. XXXIV.

De noviſſima Italiæ diviſione. 1

I.

POſtquam imperii Romani dignitas atque ſedes in Germaniam delata eſt, Italia variè ab aliis aliisque divexata, atque in varios titulos atque dominia diſcerpta eſt. Hinc noviſſimæ diviſionis regiones nunc ſunt: *Hiſtriæ* Marchionatus, *Fori Julii* Ducatus; & haud exigua Italiæ portio *Lombardia*, ſub qua Marchia *Tarviſiana*, Ducatus *Mantuanus*, Ducatus *Mediolanenſis*, *Tirolis* Comitatus dimidia pars, *Griſones* in ipſis Alpibus; & his contermini *Helvetiorum ſtipendiarii*, *Pedemontium*, Ducatus *Montis-Ferrati*, *Parmenſis* Ducatus, *Romania* ſive *Romaniola*, Marchia *Anconitana*, jamque extra Lom-

REISKII.

1 Italia quin Carolingis aut Francicis, & poſthac Germanicis Impp. Heinricis, Ottonibus, Fridericis, aliisque ſubjecta fuerit, nullum eſt dubium: Sed arcanis Rom. Pontificum conſiliis ea demum turbata & divulſa tot Principes ac Dominos recepit hodieque fovet; ut tamen Impp. Romano-Germanicis jus ſuum integrum ſuperſit. [a] Interim ſtatus per Italiam nunc triplices vigent (1.) *Regna*, (2.) *Reſpublicæ liberæ*, (3.) *Principatus*. Regna illa Regi Hiſpanico ſubſunt potentiſſima, Neapolitanum, Siciliæ ac Sardiniæ, cum Ducatu Mediolanenſi, & agro Tuſciæ ad littus proximo: Reſpublicas cum Europa ſub initium recenſuimus, item Principatus, Rom. æque Pontificis Eccleſiaſticum, atque Politicos ſive ſeculares: Quos heic loci repetere ſupervacuum erit, etſi auctor noſter in catalogo quosdam omiſerit, quosdam claſſi juſtæ non inſerat, quosdam nec amplius ſuperſtites addat, Ducatum utpote Urbinatem, Rom. Pontifici ſubjectum. De ſingulis infra obſervabitur, quod loco præſenti vix congruit. Vid. Supplementa lib. II. cap. I. §. 2. tractat. de Principat. Italiæ lingua ex Italica tranſlati, & Thom. Segeti notis illuſtrati: Reſpublicæ item Elzevirianæ. (* Mirum eſt Germanos Italiam ſui eſſe juris pertinaciter aſſerere, cum toties a doctiſſimis Viris ſcripto confutati ſint. Hoc jure nituntur, quòd imperium ſuum *Imperium Romanum* vocare ſoleant. Sed in occidente tria fuerunt imperia: primum ab Auguſto poſt Julium Cæſarem firmatum in Auguſtulo deſiit, & id *Romanum* eſt. Secundum fuit *Gallorum*, quod a Carolo Magno comparatum cum poſteris ejus extinctum eſt. Tertium Germanicum quod à Conrado I. inceptum ſub Auguſtiſſimo Carolo ſexto nunc floret. Regnum Italiæ ab Imperio Germanico diſtinctum, non ideò ejus pars factum eſt, ſi quandoque ad Imperarorem Germanicum devenit. Hungaria dudum Reges habet qui imperio potiuntur; ideò ne ſubditam imperio dixeris? Romam cum multis aliis urbibus, ac regionibus, Reges & Imperatores Franci Romano Pontifici donaverunt. Quid hæc munificentia ad Germanos qui tunc temporis Francis Imperatoribus ſubditi, de comparando imperio occidentali minus quam de vindicanda ſua libertate cogitabant.)

a Status Italiæ triplices.

Lombardiam, *Ager Genuensis*, *Tuscia*, in qua *patrimonium D. Petri*, Tiberis dextræ ripæ adfixum; *Ducatus Spoletanus*, *Ager Romanus*; inde *Regnum Neapolitanum*, inque eo regiones *Aprutium*, *Apulia*, *Laborinus ager*, *Basilicata*, *Calabriæ duæ*, *Ager Baritanus*, & *Ager Hydruntinus*.

Dominia.

II. At eandem Italiam in partes singulis *Dominiis* distinxeris hoc modo.

Hispani ditiones in Italia.

I. *Dominium est Hispaniarum Regis*; sub quo Regnum *Neapolitanum*, α Ducatus *Mediolanensis* (* I), ac quædam *opida in Tusciæ* litore, *Insulæque* Italiæ adjacentes, *Sicilia* & *Sardinia*.

Pontificis R. ditiones.

II. *Pontificis Romani*; sub quo *ager Romanus*, *Patrimonium D. Petri*, Ducatus *Spoletanus*, Marchia *Anconitana*, *Romaniola*, & urbs in agro Neapolitano *Beneventum*. β

Venetorum dit.

III. *Venetæ* Reipublicæ; sub qua γ *Histria*, *Forum Julii*: δ Mar-

BUNONIS.

α Ad Ducatum Mediolanensem *a* pertinent, ager *Novariensis*, *Laudensis*, *Cremonensis*, *Comensis*, *Ticinensis*, *Vigevanus*, *Alexandrinus*, *Tortonensis*, *Bobiensis*; item *Comitatus Augherianus* seu regio circa Verbanum lacum *b*. Illa Tusciæ opida sunt, quæ hodiè vulgò appellantur, *Piombino*, *Telamone*, *Orbitello & Porto Hercule*.

β Ditioni Pontificiæ, quæ vulgo *Stato della Chiesa*, præter istas provincias, adscribuntur, *ager Sabinus*, *ager Orivetanus*, *Ducatus Urbinas*, *ager Bononiensis*; *Ducatus Ferrariensis*; *Com. civitatis Castellana*; *Cenida in agro Forojuliensi*; *Montaldo in Pedemontio*. In Gallia *Comitatus Avenionensis*, *& Vindascinus*. Supremum *jus* Pontifex sibi tribuit in *regnum Neapolitanum*, *Siciliam*, *Sardiniam & Corsicam*, itemque *in Ducatum Parmensem*, *Roncsolionaum & Placentinum*. Hunc tamen ad Ducatum Mediolanensem pertinere Hispaniæ Rex contendit. *Ducatum Castrensem* hodie repetit Parmensis Dux.

γ In Istria Austriæ Archiduces multa etiam tenent loca: Maritima pleraque sunt in ditione Venetorum. *e*

HEKELII.

a Ambitu suo 3000. Mill. juxta nonnullos *Geographorum* complectentem.

b In hunc *Ducatum* mittit Rex *Hispania* GUBERNATOREM, splendidissimo CAPITANEI GENERALIS titulo exornatum, qui continuò in loco permanens tam *equitibus*, quam *pedestribus* præest Militibus. *Maginus* loc. cit. fol 139. fac. b. & 140. fac. a. dicit, Regem *Hispania* ex hoc Ducatu proventum habere 80000. aureorum; sed administrationem Causarum Civilium & Criminalium pendere à *Mediolanensi* Senatu eoque ex XVI. Doctoribus atque nonnullis Prælatis, Patritiisque *Mediolanensibus* constante. Plura vid. infra Cap. XXXVI. §. II. (* Id quoque mutatum, ut supra observavimus.)

c Olim *Venetorum Ditio*, vel *Regio*, erat totus ille Tractus à *Liquentia* Amne & Sinùs *Adriatici* intimo angulo usque ad *Mincium* Amnem

(* Marchionatus Finalii in Liguriâ, ab Imperatore Genuensibus venditus. Ducatus vero Mediolanensis Imperatori cum Regnis Neapolitano & Siculo ultrajectensi instrumento concessa sunt; Sardinia Sabaudiæ Duci, nunc eidem Regi Sardiniæ accessit pro Sicilia, qua ornatus, mox spoliatus fuerat. quodque ad Hispanos tam in Belgio quam in Italia quondam pertinuit, illud Imperatori Germaniæ, iterum Instrumento pacis nuperrimè Vindebonæ sancitæ, penitus derelictum.

δ Marchia *Tarvisiana*, & inde ε *Lombardiæ pars* ad usque Bergomum.

IV. *Magni Ducis Tusciæ*, in Tuscia. ζ Tusciæ dit.

V. *Genuensis Reipublicæ*; sub qua *Liguria* intra Apenninum & Ligusticum mare, ac *portiuncula Tusciæ* Liguriæ proxima, cum *Insula Corsica*. ⁿ Genuensium ditiones.

VI. Ducis *Parmensis*, in Lombardia *Cispadana*. θ

VII. Ducis *Sabaudiæ*, sub quo *Pedemontium*. ι Sabaudi ditiones.

VIII. *Helvetiorum*, supra lacum Verbanum & Larium. κ Helvetiorum.

IV. *Rhætorum* sive Grisonum in Alpibus. λ Rhætorum.

V. Archiducum *Austriæ* in Comitatu *Tirolensi*, ubi Tridentum, & in partibus Alpinis *Fori Julii* ac *Histriæ*. Austriacorum.

VI. Ducis *Mantuani*, in Ducatibus *Mantuæ* ac *Montis-Ferrati*. Mantuani.

XII. Du-

Amnem & *Benacum* Lacum, quæ ampliores quondam Fines possederat, nimir. ad *Adduam* usque Fluvium.

BUNONIS.

δ In Marchia Tarvisiana sunt *territorium Cadorinum*; *Episcopatui Bellunensis & Feltrensis*, *territorium Tarvisianum*, *& Ducatus Venetus*.

ε In Lombardia ad Venetorum ditionem pertinent territoria ista; *Paduanum*, *Veronense*, *Vicentinum*, *Brixianum*, *Cremense*, *& Bergomense*. Possident quoque *Veneti agrum Polesinum*, *Rhodiginum*, & nonnihil *in Albania*: Itemque *Cretam & Corcyram insulas*.

ζ *Magnus Hetruria Dux* habet ditionem *Florentinam*, *Pisanam*, *Senensem*, & *Elba* insulam cum nonnullis insulis minoribus; ad oram istam jacentibus.

η Ad Genuensium ditionem pertinent septem Dynastiæ præcipuæ; *Monachii & Onelia Principatus*; *Comitatus Marri*; *Finalii Dynastia*; *Territorium Pontremolense*: *Marchionatus Torelia*; *Comesque Ovensis*.

θ a In ditione Parmensi sunt *Ducatus Parmensis*, *Placentinus*, *& Castrensis*; *Comitatus Roncilionensis*; *& Pinnensis Comitatus* in regno Neapolitano; itemque *ditio Palavicinorum*, *Principatus Landensis*, *& Comitatus Rossenensis*. (* At Castrensis dudum à Pontificibus Romanis, ut eorum stylo utar, *incameratus*, id est, fisco vendicatus, Pisano fœdere Duci Parmensi restitui, &, ut Romæ loquuntur, *desincamerari* debuit, sic adstipulante Ludovico Magno; sed improbitate Sacerdotum ea res Pacto sancita ac solemniter promissa hactenus effectu caruit.)

ι Sabaudia olim dicta fuit *Marchia Italica*. Totus ille tractus secundum Boterum uno nomine vocatur *Pedemontium*; quoniam ad pedem seu radices Alpium extenditur ε. In Sabaudi ditione sunt *Principatus Pedementii proprie dicti*; *Marchionatus Segusinus & Eporedia*; *Vercellense Dominium*; *Marchionatus Salutiarum*; *Comitatus Astensis*, *& Marchionatus Cevensis*; *Montferatus Sabaudicus*, *& Comitatus Nicæa* cum *Comitatu Tenda*.

κ *Helvetiorum* sunt *quatuor* jurisdictiones *Helvetica*.

λ *Grisonum* & *Vallis Tellina*, & Comitatus *Clavennensis*.

HEKELII.

δ Cujus Duces è *Saxonum* Ducibus ac stirpe augustâ originem ducunt annos propè quingentos.

ε Ad ipsam *Sabaudiam* spectat quoque Regio illa in plano situ posita, BRESSE, omni *Tritici* genere, *Cannabe*, *Piscibus*, *Fluminibus* ac *Stagnis* abundans.

BUNO-

a Parmensis dit.

Mutinensis. XII. Ducis *Mutinensis.* μ

Urbinatis. XIII. Ducis *Urbinatis.* ν

Lucensium. XIV. Civitatis *Lucensis*, in urbe *Luca.*

Mirandulani. XV. Comitis *Mirandulani.* ξ

BUNONIS.

μ Sub *Mutinensi* quoque est Ducatus *Regiensis* & Principatus *Carpensis*, *Friniana & Grafiniana* ditiones; *Corregii & Saxulli* dominia & Comitatus *Roliensis*.

ν In Marca Anconitana.

ξ Mirandulanus quoque tenet *Comitatum Concordiæ*. (* Præter hos Italiæ proceres primarios, multi sunt inferioris ordinis principatus; qui urbeculam vel oppidulum cum Agello continent. Plurimos reperias in Italia principes qui leporem venando, domum inanes redituri sint, nisi eum in alienum territorium fugientem sectentur. Hoc præcipuè factum est ut Pontificum cognatis, qui omnes principes esse ambiunt, satis esset.) Cæterùm omnem *Italiam*, præter Remp. *Venetorum*, & *Helvetiorum Cantones regnumque Neapolitanum* ad jus imperii R. pertinere, ostendit celeberrimus *Conringius L.* de Finibus Imperii Germanici.

CAPUT XXXV.

Histria, Forum Julium, Marchia Tarvisiana, Grisones, Helvetiorum stipendiarii, & Pedemontium. ɪ

I.

Histria. NOvissima *Italiæ* divisione tradita, singulas partes inspicere haud pigeat. Prima ab Arsia amne est [a] *Histria*, German.

BUNONIS.

α [a] *Istria* vel *Histria* a peninsulæ instar sese extendit, *à Formione fl.* Italis *Risano*, & Germanis *Alben*, vocatur, & *Tergesto* sive *Triest*, quod Austriacorum est, inter ejus sinum, qui *Tergestinus*, vulgò *Golfo di Trieste* & sinum *Flanaticum*; qui hodie Italis *Golfo di Quernero* sive *Carnero* dicitur; aliisque, ob crebra quæ ibidem contingunt naufragia, *Carnivorus*. *Flanaticus sinus* nomen habet à *Flanone* opido, quod hodie Italis *Fianone* est.

HEKELII.

a *Japidia* olim dicta:

REISKII.

ɪ Petrus du Val [b] tres Italiæ partes majores constituit, nempe in Lombardia superiorem, *mediam in Ducatu Florentino*, Lucensi Republica & statu Ecclesiastico, *inferiorem in regno Neapolitano*: Sed ipse Austriaca Italiæ dominia, Principatus, & quasdam Respublicas omisit. Histria enim atque Forum Julii ex parte domui Austriacæ, pluraque his vicina dominia subsunt: Pars altera Venetæ Reipubl. paret cum [c] *nova Palma* quæ Foro Julii & Italiæ & Christianæ fidei propugnaculum in nummis fundamento suppositis jure vocatur, tanquam unicum totius Europæ regulare fortalitium, ac tuendo maris Adriatici ostio necessarium. Marchia Tarvisiana Reipublicæ subjecta, huic sedem atque domicilium præstat, [d] *Venetias* urbem Europæ Italiæque maximam, ex insulis circiter LX. A. 456. natam, nunc templo D. Marci, thesauro publico, armamentario, ædibusque publicis permultis magnifi-

a Istria. b Tres Italiæ partes. c Palma nova. d Venetia.

man. *Isterreich* dicta. Opida nunc clariora sunt: β *Pola* (*1), γ *Parentium* (*2), & δ *Caput Histriæ* vulgo *Capo d'Istria*. *Forum* Pola. Parentium. Caput Histriæ.

magnificentissimam. Ipsa Respubl. inter regias in conclavi Pontificio habetur, ob regnum Dalmatiæ, quod adhuc tenet, utut Caudiam ereptam Turci teneant. a *Patavium* urbis fundamenta in rivo alto posuisse dicitur: Ipsum Patavium cive Livio effertur ac hujus cineribus, quos tamen in dubium Morhoffius vocavit Libello ad Patavinit. Liviam. edito. *Respublica Rhætica tres* uno quidem fœdere, non Magistratu tamen uno aut eodem junctæ sunt. b *Pedemontium* Petro du Val, urbs quasi continua 400. milliaribus Italicis patet, cultu, frugibus, vino, & omni proventu ditissima, quam Dux Sabaudiæ cum Marchionatu Saluzzarum pluribusque dominiis tenet: Item Rex Cypri titulo: Nunc sedes belli Gallici hæc, extat Pignarola per Gallos iterum vindicata, quam Sabaudi acerrime obsessam, fulminalibus machinis quassarunt. Vercella itidem Duci suo Sabaudico paret; Turinum hujus sede, arce ferme regia & munitissima sese commendat. Linteum vero Christi sepulchrale, quod Turinenses religiosissime ostentant, quam sit dubium incertumque illud nostris in Exercitat. de Imag. Christi publice ostendimus.

BUNONIS.

β c *Pola* urbs maritima antiqua in excelso monte sita est, olim etiam *Pietas Julia* dicta; habet rudera amphitheatri *b*. Ab Attila olim fuit diruta; quisnam vero illam restaurarit, compertum non habemus *c*. Portu gaudet pulcherrimo, quem insula *Brionia*, vulgo *Brioni*, claudit.

γ d *Parentium* vulgo *Parenzo*, in peninsula situm, & egregiè munitum, portum habet capacissimum, quem insula S. Nicolai efficit; ubi olim Pharus fuit. Urbs illa à Genuensibus direpta est anno 1354.

δ e *Caput Histriæ*, urbs olim f *Ægida*, deinde g *Justinopolis*, à *Justino* Imperatore, qui eam restituit, dicta, *P. Pauli Vergerii* patria est; in parvâ Insulâ *d* exstructa, pontibus versatilibus continenti annectitur; Germanis vulgo dicitur h *Gafers*. Cæterùm i *Albona*, Matthiæ Flacil patria, ad sinum Flanaticum est. k *Citta Nuova*, sive *Civitas Nova*, ad litus est inter *Parenzo & Humago*, *s. Omago* opida, in scopulis marinis jacens. Mediterranea vero loca Austriacorum sunt. Habet Istria montem præcelsum, qui vulgo *Major* dicitur, herbis medicatis celebrem. Eademque regio præstantissimo etiam marmore dives est. Præter ista loca ad litus est *Rovinium*, vulgo l *Rovigno*: aliis *Arrupina* dicitur, ab antiqua illa urbe, cujus rudera haud procul in monte, qui vulgo *Monti di Auro*, conspiciuntur. Leander *insulam* vocat; ponte lapideo continenti juncta est. Duos habet portus, ad Austrum unum, alterum ad Septemtrionem. In agro ejus cæditur marmor Istricum. In mediterraneis Veneti tenent m *Petram Pilosam*, quæ in rupe sita Marchionatus caput est. n *Fanum S. Laurentii* ultro se submisit Venetis. o *Montona* olim libera in Venetorum quoque potestate est. Cætera opida quæ hîc Venetis parent, non sunt adeo clara p *Austriæ Archiducis* in Istria sub sua potestate tenent *Pedenam*, Episcopalem urbem; *Pisinum*, *Vetus & Novum*, reditibus dives; *Lupolianum*; *Cossiacum*, *Cominum*; *Dorum*; *Vipaum*; *Fanum S. Angeli*.

HEKELII.

b Et Sepulchra vetustis litteris inscripta.
c Hodie Urbs, à *Colchis* quippe in plano Solo condita, dicitur esse Episcopalis.
d A *Colchis* æquè, ac *Pola*.

BUNO-

a Patavium. b Pedemontium. c Pola. d Parentium. e Caput Histriæ f. f Ægida f. g Justinopolis. h Gafers. i Albona. k Civitas Nova. l Rovinium. m Petra Pilosa. n Fanum S. Laurentii. o Montona. p Opida Istriæ mediterranea quæ Austriæ Archiducibus parent.

(*1) Venetis paret; a Colchis olim condita, at nunc exigui momenti. (*Ed. Lond.*)

(*2) Venetis etiam subest; at infrequens propter aëris insalubritatem. (*Ed. Lond.*)

Forum Julium, vulgo Friuli, & Patria di Friuli.

Forum Julium f. Friuli, & Patria di Friuli. Vedinum. Tergeftum. Palma. Goricia.

II. ε *Fori Julii* caput eft ζ *Vedinum*, nunc *Udene* (*1); reliqua opida clara funt: η *Cividad di Friuli* (*2), ϑ *Tergeftum*, ι *Gradifcia*, ac nuper à Venetis condita κ *Palma*, egregium Fori Julii atque Italiæ ab hac parte propugnaculum. Cæterum eft in Foro Julio Auftriacæ ditionis *Palatinatus Goricienfis*, cujus caput *Goricia* (*3), opidum fatis nobile.

Marchia Tarvifiana.

Marchia Tarvifiana. Tarvifium.

III. Cognominatur *Marchia* hæc ab λ *Tarvifio*, vulgò *Trevifo*,

BUNONIS.

ε *Forum Julii*, vulgo *Friuli* & *Patria di Friuli*, limitibus continetur *Marchia Tarvifiana*, *Norici & Hiftria*, fluminibusque *Formione*, qui Italis *Rifano* & Germanis *Alben* vocatur: & *Liquentia*, qui vulgo *Livenza*. ε

ζ a *Vedinum* Germanis *Weiden*, Italis b *Udene*, urbs ampla & magnifica, cujus ambitus cenfetur quinque milliarium Italicorum, fub poteftatem Venetorum redacta eft anno 1420.

η c *Cividad di Friuli*, olim *Forum Julii* ad Natifonem fita provinciæ nomen dedit, natura loci munita urbs, à Theodorico primum everfa; deinde à Cagana Pannone: poftea reftaurata *Civitas Auftria* dicta eft.

ϑ d *Tergeftum* vulgo *Triefte* Epifcopatus dignitate claret. Ad mare fitum tempore Henrici Danduli à Venetis fuit occupatum. Poft tamen Archiducibus Auftriæ ceffit. Anno 1507. iterum à Venetis capitur, fed à Maximiliano receptum, hactenus Auftriacis paret. Ager circa Tergeftum & Juftinopolin vinum illud fert, quod Germanis vocatur Reinfal.

ι e *Gradifcia* regionis propugnaculum eft, a Venetis contra irruptiones Turcarum anno 1472. condita.

κ f *Palma* anno C. 1593. in Italiæ tutelam condita, & novem propugnaculis munita eft, & arce, quæ totam urbem facile tuetur. Totius orbis habetur firmiffima. Tormenta in propugnaculis difpofita funt 80. & repofita 600. Cæterùm in hac regione funt, g *Aquileja Ruffini* patria, urbs antiqua ab *Attila* olim everfa, quum eam triennio obfediffet, & defperaffet, nifi per ciconiam pullos fuos exportantem fuiffet confirmatus; fed à *Narfete* reftaurata; hodie vicus eft. *Concordia*. h *Montefalcone*. *Goritia* dives &c.

λ i *Tarvifium* Sili amne dividitur, urbs magnifica & munitiffima, quæ tamen à Maximiliano I. Imperatore unà cum *Verona*, *Vicentia & Patavio*, in bello adverfus Venetos, expugnata eft *f*. Tarvifium patria eft *Benedicti XI.* qui matrem fplendidè veftitam rejecit, inopem agnovit.

HEKELII.

ε Hæc Regio *Carnorum* Populorum Terra eft, olim, Blondo teftante, *Liburnia* appellata. Sed *Fori* nomen *Julii* ideò ei dicitur effe inditum, quod *Julius Cæfar* Legiones hàc trans *Alpes* duxerit.

f Hæc Urbs, *Leandro* affirmante, inprimis

a Vedinum. b Udene. c Cividad di Friuli. d Tergeftum. e Gradifcia. f Palma. g Aquileja. h Montefalcone. i Tarvifium.

(*1) Olim Epifcopalis & Patriarchæ Aquileienfis fedes. (*Ed. Lond.*)

(*2) Venetis paret. (*Ed. Lond.*)

(*3) Parva, fed optime munita. (*Ed. Lond.*)

viso, ſplendida urbe (*1). At princeps non modò Marchiæ Tarviſianæ, ſed totius facilè Italiæ urbs eſt μ *Venetiæ*, in ipſo ſalo, palis ſuperſtructa, Emporium toto Orbe terrarum celeberrimum, ac reſpubl. potentiſſima, magnificis ædificiis ſplendens, ac templo *D. Marci* atque *armamentario*, maximè conſpicua. Venetiæ. ν *Patavium* (*2), urbs ſpatioſa magis quam populoſa, *Academia* totius Europæ celeberrima maximè gloriatur: Patavium. de

mis eſt affluens rebus ad uſum humanum utilibus. Maximè enim abundat *Frumenti*, *Vini*, cæterarumque *Frugum* copiâ & re pecuariâ, eſtque *Vini* ibidem ſumma nobilitas.

BUNONIS.

μ Urbs hæc ex 60. amplius inſulis conflata eſt. (* 72. Inſulæ totidemque Parœchiæ innumeris pontibus junctæ, urbem conſtituunt.) Quum Attila Aquilejam obſideret, eò confluxerunt vicini, circa annum 422. ac poſt circa annum 456. exules, quorum urbes Hunnus everterat. Crevit deinde, quum Longobardi & Gothi per Italiam ſævirent. Tandem anno C. 1292. ea Reip. forma conſtituta eſt, quæ hodie viget g. *Gauricus Aſtrologus* pollicetur urbem hanc duraturam annis 1850. ac tum ex inſulis futuram continentem. Prudentes ſunt Veneti, ac pœne infantes de Rep. diſſerunt, quaſi omnem ætatem in Senatu contriviſſent. Ad rem nauticam cum primis idonei. Quicunque hic excellit in aliqua arte, dives erit: unde omnis generis hic reperiuntur artifices optimi & experientiſſimi. Veſtium formam ſæpe mutant tam viri, quam fœminæ. Serica hic ſingulari elaborantur artificio. a In epularum luxum effunderentur Veneti, niſi leges & cenſores obſiſterent. Ducis defuncti funus Senatores in purpurea veſte comitantur; non in pulla: quoniam Reſp. innuit, ſe plures habere defuncto pares; ac proinde indignum eſſe; dolorem ſuum publice profiteri. Ultionis Veneti ſunt cupidiſſimi, quod vitium Italis ferè familiare eſt. (* Venetiarum notitiam haurire cupienti legendi ſunt SANSOVINO *Venetia deſcritta in* XIV. *libri*; ST. DIDIER, *La Ville & la Republique de Veniſe*; & AMALOT DE LA HOUSSAYE *Hiſt. du Gouvernement de la Republique de Veniſe.*)

ν b *Patavium* vulgo *Padoua* ad Medoacum h fl. à Venetiis XXIV. millia paſſuum jacet i. Monſtrantur ibi oſſa S. Lucæ k. Prætorium habet magnificum, in quo *Titi Livii cineres* perhibentur repoſiti. Ab Academia cognomen Doctæ obtinuit. l

HEKELII.

g Ædificia omninò ſunt magnifica, ac marmoreis Parietibus, Columnis, ſtatuis, Picturisque pulcherrimis undique clara ac ſplendida; nobilium Familiarum ac Principum Senatorum Palatia divitiis, ornamentisque omnibus affatim inſtructa.

h Seu *Meduacum*.

i Ejus circuitus conſtat milliaribus ſeptem, & habet formam qs. orbicularem, triplices Muros, atque Foveas, immiſſo *Medoaco* Flumine, profundas & navigabiles. Muris cingentibus & Propugnaculis *Veneti* inexpugnabilem reddiderunt.

k *Longolii*; aliorumque plurium.

l *Joan. Antonii Magini*, Geographi clariſſimi, mellea verè Patria fuit.

a Venetorum mores. b Patavium.

(*1) Venetis paret. (*Ed. Lond.*)

(*2) Antiquitatem pene fabuloſam jactat, conditam ſe fuiſſe, ſcilicet An. 439. ante Romam, ab Antenore Æneæ ſocio. Ab Hunnis An. 435. deleta; a Narſe Imperatorum Orientalium Duce centum An. poſtea reſtaurata; multis fortunæ procellis & rerum vicibus agitata: nunc Venetis paret. urbs optime munita, at parum culta. Academia urbis hujus ſummum decus Car. Mag. A. 775. Conditorem jactat. (*Ed. Lond.*)

Verona. Vicentia.

de cætero munitissima. ξ *Verona* ampla, splendida, magnifica ac populosa, amphitheatri reliquiis nota est (*1). ο *Vicentia* Equestris ordinis viris gratissimum domicilium. (*2).

Rhæti vulgo Grisones.

Rhæti, vulgo Grisones.

Curia. Tellina vallis. Clavenna. Sundrium. Tiranum. Pesclavium. Morbenium.

IV. *Grisones*, quos Latini vulgato nomine *Rhætos*, German. *die Graupünter*, vocant, *Rheni*, *Oeni*, *Athesis* ac *Adduæ* fontes accolunt. Opida habent tenuia; quorum caput π *Curia* (*3), German. *Chur*; Ital. *Coira*: *Meyenfeld*, *Ilandz*. Sub Rhætis est *vallis Tellina*, & *Comitatus Clavennensis*; cujus caput ρ *Clavenna*, German. *Claven*, Ital. *Chiavenna*. In valle Tellina sunt σ *Sundrium*, τ *Tiranum*, υ *Pesclavium*, φ *Morbenium*.

Helvetiorum stipendiarii.

Helvetiorum Stipendiarii.

V. Grisonibus contermini sunt χ *Helvetiorum stipendiarii*; quo-

BUNONIS.

ξ a *Verona* Athesi flumine munitur. Arcem habet benè munitam, duo castella *m*, & *Scaligerorum*, qui rerum ibi potiti sunt, monumenta.

ο b *Vicentia*, vulgo *Vicenza*, inter Renonem & Bachilionem amnes jacet: Spinam ex corona Christi Servatoris ibidem asservari tradunt. Ejus ager vini frugumque feracissimus est.

π c *Curia* ad Rhenum est; Indehaud procul abest *lacus Heredis* impetuosissimus. Ibidemque incipit Venusta vallis *das Winsgau*. Nec longe absunt *Thermæ Piperinæ*, *das Pfefferbad*.

ρ d *Clavenna* à Lario lacu 16. millia passuum in Boream; inter Comum & Curiam, ad Maira fl. sita, Germaniæ Italiæque Clavis perhibetur.

σ e *Sundrium* Italis *Sondrio* juxta Adduam jacet.

τ f *Tiranum* Italis dicitur *Tyran*.

υ *Pesclavium*, vulgo *Pusslap* & *Puschlau*; Italis *Puschiavo* ad Adduæ fontes est

φ g *Morbenium*, Italis *Morbegno*, inter *Larium* lacum & *Sondrium* opidum interjacet. Ad finem Vallis, quo Addua fl. in lacum Larium se exonerat, *munitum Castrum* Fuentes est.

χ Verbenum & Ceresium lacus accolunt.

HEKELII.

m Cotta.

BUNO-

a Verona. b Vicentia. c Curia. d Clavenna. e Sundrium. f Tiranum. g Morbenium.

(*1) La forêt-Bourgon, Geographus non incelebris qui urbem hanc vidit, haud adeò magnificè de splendore ejus loquitur. commercio pene nullo gaudet Catulli autem ac Plinii Patria est, de quo merito gloriatur, & situm amœnissimum jactat. Venetis paret, & antiquitate celebratur. (*Ed. Lond.*)

(*2) Inter antiquissimas Europæ urbes numeratur; olim Gallis Senonibus, postea Romanis, Lombardis, & aliis, at nunc Venetis subdita. (*Ed. Lond.*)

(*3) Olim Imperialis, at nunc exempta. (*Ed. Lond.*)

quorum opida haud illepida, ψ *Lucanum*, *Locanum* & ω *Bellisona.*

Pedemontium.

VI. α *Pedemontii* Dominus est *Dux Sabaudiæ*. Caput provinciæ ac Ducum Sabaudicorum sedes est β *Augusta Taurinorum* (*1), vulgo *Turino:* Reliqua opida clara sunt: γ *Vercellæ*, δ *Eporedia*, ε *Augusta Prætoria*, *Asta*, *Alba*, θ *Salutium*,

Pedemontium. Augusta Taurinorum. Vercellæ. Eporedia. Augusta Prætoria. Asta. Alba. Salutium.

BUNONIS.

ψ [a] *Lucanum*, ad Cerefium lacum Italis *Lugano* dicitur.

ω [b] *Bellisona* ad Ticinum supra Verbanum lacum est, olim *Bilitio* dicta.

α [c] *Pedemontium* nomen habere videtur, quod ad pedes sive radices Alpium est. Ad mare Inferum, si à Varo fl. qui terminus Galliæ est, incipias, reperies in Italia Pedemontium.

β [d] *Taurinum* sive *Turino*, ad Duriæ ostium est, quo in Padum confluit. Urbs pulcherrima & munitissima, cum arce splendida, in qua puteus mirandi operis *n*. Habet Academiam: ibique asservatur linteum, quo Christi defuncti corpus fuit involutum. Sabaudiæ Principes locum hunc habent in deliciis: ibique fere semper commorantur.

γ [e] *Vercellæ*, vulgo Italis *Vercelli s. Verselli*, ad Sessitem fl. est. Sabaudiæ Dux urbem istam ex Ducatu Mediolanensi decerpserat, sed Hispanus eam recepit *o*. Munitissima est: arcem habens firmissimam. Concilium ibi celebratum est, in quo damnatus *Berengarius Andegavensis.*

δ [f] *Eporedia p*, vulgo *Ivrea*, seu *Hinrea q*, ad Duriam. Ejus laudantur casei *Salassi* dicti.

ε *Augusta Prætoria*, vulgo Italis *Aosta*, ad eundem Duriam *r*.

ζ [g] *Asta*, vulgo *Asti*, ad *Tanarum* est. Urbs lauta, dives & frequens est: quæ olim XXX. armatorum millia eduxit. Arcem habet *S. Christina*, in gratiam Ludovici XIII. sororis, quæ eadem Sabaudi uxor, conditam.

η [h] *Alba Pompeja* ad eundem Tanarum fl.

θ [i] *Salutium*, vulgo *Saluzzo*, Marchiæ Salutiensis caput, ad Alpium radices. Cæterum in *Principatu Pedemontano* nobiliora opida sunt [k] *Pinarolium:* vulgo *Pignerol*, ad Chisonium fl. opidum ita munitum & firmatum, ut provinciæ propugnaculum sit; [l] *Cavortium:* [m] *Carinianum*, [n] *Briquerascum*, ex quo *Carolus Immanuel* Gallos ejecit, hyemali tempore callide usus; [o] *Savilianum:* [p] *Cuneum* à Francisco I. frustra tentatum: [q] *Mons Regalis &c. Sabaudia* etiam ascribuntur [r] *Segusium* à Frederico Barbarossa olim excisum, post verò restitutum, hodie dives & frequens est ad Duriam

a Lucanum. b Locanum & Bellisona. c Pedemontium. d Taurinum. e Vercellæ. f Eporedia. g Asta. h Alba. i Salutium. k Pinarolium. l Cavortium. m Carinianum. n Briquerascum. o Savilianum. p Cuneum. q Mons Regalis. r Segusium.

(*1) Inter splendidissimas & magnificentissimas Italiæ urbes numeratur; situ amœnissimo gaudet. Cives morum suavitate celebrantur: Arcem habet munitissimam, Palatium Ducale in primis nobile & supellectile lautissima decoratum. in posteros nomen ejus celeberrimum futurum, propter Gallorum cladem, qui cum urbem hanc obsidione cinxerant, fusi, fugatique sunt, sub auspiciis Ducis Sabaudiæ & Principis Eugenii An. 1706. (*Ed. Lond.*) (* Ea clades Hispanos Mediolano & reliquis pœnè Italiæ ditionibus expulit, & Sabaudo dudum regionem suam vix possidenti, securitatem primum, ac deinde non tenue dominii incrementum attulit.)

Nicæa. Villa Franca. *tium*, & *Nicæa*, licet non magna, at incolis valida. Prope est Nicæensium portus, *Villa Franca*, triremium Ducis statio.

riam fl. situm: [a] *Rhodum*; [b] *Tenda*. Pedemontium plerasque Italiæ partes fertilitate superat. [c] Abundat frumento, vino, frugibus, domesticis ac fetis animalibus &c. Fertilitatis argumentum est, quod quum in eo Galli & Hispani XXIII. annis bellum gessissent, nunquam tamen annonæ caritate laboraret. Habet equidem Comitatus Nicææ solum asperum; ita tamen excolitur, ut nulla re indigeat. [d] Subalpini isti Principem suum impense amant & colunt: delicias sectantur, ad militiam tamen & mercaturam aptissimi. (* Has plerasque urbes Galli occupaverant nempe Vercellas, Eporediam, Augustam prætoriam, & Villam Francam anno 1704. Astam anno 1703. Nicæam 1705. quas omnes jam post Taurinensem cladem a Duce recuperatas, Trajectinum fœdus eidem asseruit.)

HEKELII.

n Cives habet nobilitate maximè claros ac splendidis ædificiis utentes, potiturque Agro perbono atque fertili: Olim *Romanorum* erat Colonia & *Longobardorum* in *Italia* Sedes.

o Alioquin Urbs antiqua, honesta, nobilis, rebusque omnibus dives est, uberrimo ac Frumenti, Vini, cæterarumque Frugum maximè fertili Agro fruens. Aurifodinam olim habuisse ex *Eusebio* constat.

p *Straboni*, *Ptolemæo* & *Tacito* nempe; indoctis verò *Hipporegia* dicta.

q Aliis *Lamporegium*.

r *Salassorum* Colonia est & Metropolis *Germanicè* Augst dicta.

a Rhodum. b Tenda c Pedemontii fertilitas. d Mores Sabaudorum.

CAP. XXXVI.

Lombardia, & *Genuensis ager*. [1]

I.

Lombardia Transpadana.

Lombardia. EA quæ nunc *Lombardia* propriè dicitur, pars est Italiæ, urbium splendore, agrorumque cultu lætissima. Dividitur

REISKII.

1 [a] *Lombardia* nomen Lombardi aut Longobardi gens Germanica indiderunt, qui A. C. 526. per Pannoniam A. 552. per Italiam irruperunt, Gothisque profligatis A. 572. Alboino rege regnum constituunt novum, idque annos 206. stetit, donec Carolus M. A. 773. Desiderium exturbavit, fecitque ut Lombardia primum Francico, posthac Germanico Imperio subesset. Denique principatus alios admisit aut Respublicas: Hinc [b] *Mediolanum* A. 1395. Vice-Comites, sequenti seculo Duces, horumque familia exstincta Carolum V. Imp. suscepit, eumque illo Reges Hispanicos, quibus adhuc paret. [c] *Mantua* Gonzagas primo Marchiones A. 1431. postea Duces A. 1530. à Carolo V. Imp. creatos habuit. [d] *Parma & Placentia* Duces Farnesios à Papa Paulo III. A. 1544. impositos recepit. [e] *Mutina* Marchiones seren. Arestinæ familiæ antiquissimæ, item Ferrariæ Rhegiique

a Lombardia. b Mediolanum. c Mantua. d Parma. e Mutina.

tur autem Pado amne in *Cispadanam* & *Transpadanam*. Transpadana rursus dispertitur in Ducatum *Mediolanensem*, *Mantuanum*, & *Venetorum ditionem*. Transpadana.

II. *Mediolanensis Ducatus* caput est α *Mediolanum*, unde Ducatui nomen ac dignitas; urbs magnitudine sua, arcis munitione, atque incolarum numerositate clarissima; armorum bellicorum officina totâ Europâ celeberrima (*1). Secunda à Mediolano est β *Cremona*, magnificis ædificiis superba (*2). Sequuntur γ *Comum* (*3), δ *Papia*, ε *Novaria*; & in Cispadana Ducatus Mediolanensis. Mediolanum. Cremona. Comum. Papia. Novaria.

giique Duces diu protulit ex A. 1190. sed Papa Clemens VIII. A. 1597. Ferrariensem Urbinatemque Ducatus sibi tanquam feuda asseruit. [a] *Respubl. Genuensis* & ipsa regiam dignitatem & regnum Corsicæ sibi tuetur, regi tamen Hispaniæ quam Gallo addictior, ob Finalium Hispanis subditum & Genuensibus vicinum, nec non propter commercia per Hispanicas provincias liberius tractanda. Amplius extant duo Lombardiæ Liguriæque vicini admodum Principatus: [b] *Monacensis* nempe unus in Grimaldorum stirpe, de [c] *Mirandulanus* in vetusta Picorum familia ob eruditionem variam perillustri. Confer Principatus Italiæ in Elzevier. rebusp. item Introduct. Puffendorf. ad Stat. Europæ hod.

BUNONIS.

α *Mediolanum*, vulgo *Milano*, cæteras Italiæ urbes incolarum multitudine, unâ exceptâ Neapoli, longè superat. *a*

β [d] *Cremona* à Pado abest 1500. passibus: cujus tamen inundationes experitur *b*. Arx ejus turrim habet admirandæ altitudinis: unde natum proverbium, *Unus Petrus Romæ; Unus portus Anconæ: & una Turris Cremonæ*. *c*

γ [e] *Comum* ad *Larium* lacum est, qui inde *Comensis*, vulgo *Lago de Como* dicitur. Est verò *Comum* ab Anshelmo Pusterulo Archiepiscopo Mediolanensi excisum: quod antistitem, quem ipse obtulerat, recipere noluisset. Fuit tum in edito loco positum, post eo restauratum, quo nunc visitur. Castellum habet, quod *Turris Rotunda* dicitur. Ipsa urbs dives deliciis affluit. Incolæ ejus sunt industrii. *Pauli Jovii* Historici patria est.

δ [f] *Papia* olim *Ticinum*, vulgo *Pavia*, ad Ticinum fluvium, qui hodie vulgo *Tesino* dicitur, habet *Therotrophium* muro cinctum, in quo *Franciscus I.* Galliæ Rex victus in Cæsarianorum venit potestatem, *a Pici-*

Xx 3

a Genua. b Monaco. c Mirandula. d Cremona. e Comum. f Papia.

(*1) Urbs amplissima utpote quæ X. millia passuum in circuitu. 200. templa, 72 monasteria numerat. templum habet cathedrale cum paucis conferendum; opus 300. annorum ac nondum absolutum. Post extinctos proprios Duces, res ad Franciscum I. Gallorum regem adtinebat, nisi Carolus V. Imperator hujus regis æmulus filio suo Hispaniarum regi Ducatum Mediolanensem decernere maluisset; qui Hispanicæ coronæ annexus Regum Austriacorum ditio fuit, donec Taurinensi clade Hispani cum fœderatis Gallis Mediolanum deserere cogebantur. Imperatores Germaniæ feudi Imperialis titulo hunc sibi obtinuerunt & nuperrimè in tractatu Vindebonæ inito, ab Hispanicis ditionibus in perpetuum avellitur.

(*2) Ab Hispanis, Gallisque fœderatis, ut & ceteræ urbes vicinæ, occupata; anno 1702. Stratagemate ab Eugenio principe Sabaudo tentata, qui Ducem Villaregium nihil tale suspicantem ab urbe abripuit sed, expergefacto Præsidio, dimicatum; cæsisque utrinque fortissimis viris, princeps evasit incolumis prædamque abduxit non ingloriam.

(*3) Urbs munita & bene culta Innocentii XI. Pontificis Romani, Cæcilii poetæ, Plinii Junioris, aliorumque illustrium patria.

Alexandria. Dertona.

padana Lombardia sub eadem ditione ζ *Alexandria* ac η *Dertona*.

Mantuanus Ducatus.

Ducatus Mantuanus.

III. θ *Mantua*, quæ nomen Ducatui dedit, in palude vel lacu

α *Picighitone*, quod olim *Forum Diuguntorum* ad Humatiam fl. in custodia detentus; donec Madritium in Hispaniam abduceretur.

ε b *Novaria* vulgo *Novaro* & *Navara*, ad flumen ejus nominis est, quod hodie vulgo *La Gogna* dicitur. *Petri Lombardi* & *Comestoris* patria. Ad Novariam *Ludovicus Sfortia* captus est anno 1500.

HEKELII.

a Vid. suprà Cap. XXXIV § II.

b *Faerni*, *Lampridii*, ac *Vida*, Poëtarum lepidissimorum, Patria est sat clara.

c *Cremona* Territorium, in quo non sunt Montes, nec Loca *Sylvestria*, est fertilissimum & granis abundat, *Vino*, *Uvis*, *Pomis*, *Oleribus Lacticiniis*, *Melle*, *Lino*, *Lana*, *Fœno*, *Lignis*, ac multis aliis, quæ sunt ad esum & usum cunctis hominibus atque animalibus. Vid. *Fr. Schotti* Pars 1. *Itinerar. Italiæ* p. 199.

BUNONIS.

ζ c *Alexandria* vulgò *Alessandria della Paglia* ad Tanarum fl ab Alexandro III. pontifice nomen habet, cum antea *Cæsarea* appellaretur. Condita est anno 1178. contra Fridericum Barbarossam.

η d *Dertona*, vulgo *Tortona*, *à Friderico Ænobarbo* eversa, a Mediolanensibus restaurata, nunquam ad pristinam rediit dignitatem. Ad Ducatum istum porro quæ referuntur, nobiliora sunt, e *Caravacium*, ad quod Veneti à Francisco Sfortia Mediolanensis exercitus præfecto profligati sunt; f *Bicoca*, ubi Galli à Prospero Columna anno 1522. victi sunt. g *Angleria* Comitatus caput; unde Principes Mediolanenses orti. Joh. Galeatius III. à Wenceslao Imperatore creatus est Comes Angleriæ, & regionum Verbano adjacentium anno 1397. Olim mille passibus aberat a lacu: h *Mortaria*, ad quam Carolus M. Longobardos magna clade affecit; unde nomen nacta est: quum antea *Silva bella* vocaretur: i *Lauda*, vulgò *Lodi*, ad Adduam fl. sita; à Mediolanensibus 1158. eversa: sed auspiciis Friderici I. restituta: k *Soncinum* à Friderico I. eversum, & restauratum; à Mediolanensibus incensum, & reparatum, Actiolinus tyrannus ibi mortuus est. l Ducatus ille Mediolanensis feracissimus est. Ad Mediolanum tanta oryzæ copia provenit; ut per universam Italiam & Galliam deportetur. Cremonensis ager vino & fructibus dives est: sicuti Ticinensis lino, & Laudensis pascuis. m Mediolanenses ingenio valent, artibusque mechanicis sunt dexterrimi: unde proverbium: *Evertendum esse Mediolanum, ut universa Italia provideatur.* In vestitu splendidi sunt ac lauti; unde plerique, veluti Biantis sectatores, *omnia sua secum portant.* Minus Zelotypi sunt, minusque vindictæ cupidi, quam reliqui Itali: mulieres operis Phrygii perhibentur peritissimæ.

θ n *Mantua* vulgo *Mantova* in medio stagni; quod Mincius facit, non procul inde in Padum influens, sita est *d*. Quamquàm verò natura & arte esset munitissima, à Cæsarianis copiis tamen intercepta & expugnata est anno 1630. ac facta pace Duci suo reddita. *Palatium Ducis* adeo magnificum & amplum est, ut quinque Reges possit hospitio excipere, ipso Duce haud excluso. In eo enim 550. numerantur conclavia, pretiosis stragulis & aulæis ornata. Ipsam Mantuam in lacu tres veluti urbes sepiunt, *il Thè* Palatium magnificum;

a Picighiton. b Novaria. c Alexandria. d Dertona. e Caravacium. f Bicoca. g Angleria. h Mortaria. i Lauda. k Soncinum. l Mediolanensis Ducatus fertilitas. m Mediolanensium mores. n Mantua.

lacu sita est, urbs amœnissima, sedes & domicilium nobilissimæ *Gonzagarum* familiæ (*1).

Veneta ditio in Lombardia.

Ditio Veneta.

IV. Venetæ ditionis sunt in Lombardia ι *Brixia*, κ *Bergomum*, λ *Crema* & μ *Peschira*, urbes celeberrimæ: quarum duæ posteriores munimina habent validissima. Brixia. Bergomum. Crema. Peschiera.

Lombar-

ficum; *Borgo di S. Georgio*; & *Porte Fortere*. Hoc Ducatu porro continentur [a] *Castellum Gubernium*, vulgo *Ganvernolo*, ad Mincium fl. ad quod Leo Pontifex Attilæ occurrisse traditur. Habet locus hic Cataractam, cujus vi circumjacens regio inundari potest. [b] *Guardistallum* sive *Guastalla* duobus Conciliis sub Urbano II. & Paschasio II. nobilis. [c] *Sabionetta* cum arce firmissima: [d] *Castilio Stiverorum*, vulgo *Castiglione della Stivère*, urbs permunita cum arce; unde Ludovicus Gonzaga ortus: in Montisferrato Mantuano [e] *Casale S. Evasii*, vulgo *Casal S. Vas*, urbs totius Europæ munitissima, cum arce hexagona: [f] *Pons Sturæ*, ubi arx munita, ad quam Ludovicus Sfortia Mediolanensium Dux à Gallis captus primùm deductus est: [g] *Aqua*, vulgo *Acqui*, Georgii Merulæ patria; qui se Statielatem appellat ab antiquo urbis nomine, quo *Aqua Staticlorum* fuit dicta. Thermæ hic restant pulcherrimæ. Ipsa vero civitas civilibus discordiis attrita pæne concidit. [h] *Mantuana regio* abundat frumento, pecoribus & piscibus. Vinum tamen ejus non laudatur; quoniam ferè austerum est. Pannus Mantuanus & tapetes in pretio sunt. [i] *Mantuani* ad domandos equos à natura videntur facti; unde illi equites sunt peritissimi Habentur tamen ingenii hebetioris ob aëris gravitatem & crassitiem. Ad bonas literas percipiendas minus creduntur idonei, quam ad alia negotia, & familiam curandam.

HEKELII.

d Urbs est insignis ac pervetusta, antiquior scilicet 670. annis quàm *Roma*. Dicitur enim annis 60. ante Bellum *Trojanum* esse condita.

BUNONIS.

ι [k] *Brixia*, Italis *Brescia*, Bergamo ad 30. millia passuum distat, ad Garziam amnem validis muris & castello, quod egredi gubernator nunquam audet, munita, opibus florens, Venetæ urbis *Sponsa* appellatur.

κ [l] *Bergomum*, vulgo *Bergamo* inter Mediolanum & Brixiam situm, ambitum cum IV. suburbiis adjacentibus non minorem Mediolano habet, cujus incolæ faceti à moribus & ingenio audiunt.

λ [m] *Crema* à Laude Pompeja X. millia passuum distans in pulchra & fœcunda jacet planitie.

μ [n] *Peschiera* ad lacum Benacum est, qui vulgo *lago de Garda*.

HEKE-

a Castellum Gubernium. b Guardistallum. c Sabionetta. d Castilio Stiverorum. e Casale. f Pons Sturæ. g Aquæ. h Mantuanæ regionis fertilitas. i Mantuanorum mores. k Brixia. l Bergomum. m Crema. n Peschiera.

(*1) Familia Gonzagarum non in nupero Duce sine prole mortuo defecit; quod falsò asserit Bibliopola Londinensis, cum ex eàdem supersint etiamnum Dux *de Guastalla*, & Principes *de Sabionetta*, & *Bozzolo* qui eodem quo hic recensentur ordine, jus habebant succedendi; sed quia Carolus IV. partes Hispanorum amplexus fuerat, feloniæ damnatus ab Imperatore Josepho, diem supremum Paduæ extra patriam obiit; ejus ditiones heredibus non permissæ, sed fisco imperiali addictæ sunt: distractis quibusdam Montisferrati partibus, quæ Sabaudo exoptatæ, promissæ, & traditæ sunt.

Lombardia Cispadana.

Lombardia Cispadana.

V. In *Lombardia Cispadana* sunt Ducatus tres: *Parmensis*, *Mutinensis*, & *Montisferratensis Ferrariensisque* ditionis loca.

Parmensis Ducatus.

Ducatus Parmensis.

VI. *Parmensis Ducatus* caput est ν *Parma*, urbs egregia, illustrissimæ *Farnesiorum* familiæ domicilium. Secunda est ξ *Placentia*, illi nulla re, nisi dignitate, inferior.

Muti-

HEKELII.

ε *T. Livius*, aliique magni Autores tradunt, hanc Civitatem *Regnm Romanorum* tempore à *Galiis Cenomannis* esse conditam, quam posteà *Romani*, *Transpadana Gallia* in potestatem redacta, suæ ditionis item fecerunt. Constat ex eodem *Livio*, fidem Populo *Romano* constantissimè quondam & quidem præcipuè difficillimis *Hannibalici* Belli temporibus, præstitisse.

BUNONIS.

ν [a] *Parma* ad fluvium cognominem est, qui inde haud longè in Padum se effundit. (* Parmensis & Placentiæ Ducatus feuda sunt Romanæ sedis; non Imperii quod a multis retro sæculis in eos nullum jus exercuit. Sed ex quo Germani totius Italiæ Imperium affectarunt, nullum lapidem non movere ut in prædictas regiones aliquod juris argumentum consequerentur, quod tandem, repugnantibus legitimis dominis, in tractatu Londinensi, vulgo quadruplici fœdere, Gallia & Britannia Carolo VI. annuerunt. Cur dignitate Parmæ cedat Placentia, ut vult Cluverius, non satis perspicuum: utraque Ducatus Titulo ornata. Forsitan quia secunda nominari solet in Ducum Titulis qui Duces Parmæ & Placentiæ audiunt.

ξ [b] *Placentia*, vulgo *Piacenza*, haud longè à Trebiæ & Padi confluentibus, egregie munita, Academia nobilitatur, & obsidione illa, quam à Totila oppugnata, pertulit; qua opidani etiam carnibus humanis victitarunt. Ad hunc Ducatum porro pertinent [c] *Burgus S. Donini*, *Gibellum* à Gibellinis olim exstructum contra *Castrum Guelphum*. [d] *Burgus Vallis Tarensis* ad Taurum fl. opidum ditionis Parmensis firmissimum. [e] *Rossena* Corregiani quondam Principis, hodie munitissima & [f] *Florentiola* in via Æmilia ad Lurdam opidum satis lautum. [g] *Parmensis Ducatus* cœlo gaudet saluberrimo; unde indigenæ plerique sunt μακρόβιοι. Nihil hic, quod ad vitam & delicias pertinet, deest. Casei Parmenses in pretio sunt. Placentinus ager præter illa abundat ferro ac ære: habet quoque salinas. Cùm *Parmenses*, tum *Placentini* habentur bellicosi *f*. [h] *Parmenses* tamen moribus sunt suavioribus; *Placentini* vero sunt austeri & morosi. Utrique sunt solertes & sagaces. Injuriarum ultores acerbissimi, ac præcipue tori nuptialis.

HEKELII.

f Et nobiles, litterati, animosi.

BUNO-

a Parma. b Placentia. c Gibellum, Burgus S. Donini. d Burgus Vallis Tarensis. e Rossena. f Florentiola. g Ducatus Parmensis felicitas. h Parmensium mores.

Mutinensis Ducatus.

VII. Hujus caput est ° *Mutina.*' Alterum ejus clarum opidum est ⁎ *Regium Lepidum.* Mutina. Regium Lepidum.

Ager Genuensis; *vulgo Riviera di Genova.*

Ager Genuensis, vulgo Riviera di Genova. Genua.

VIII. Caput regionis est ϸ *Genua*; urbs omnium Italicarum ædificiorum splendore ac magnificentia superbissima, quippe in eo vico, qui novus, vulgò *Strada nuova*, dicitur, nulla est

BUNONIS.

° [a] *Mutina* vulgo *Modena* in viâ Æmiliâ inter Regium Lepidi: quod vulgo *Reggio*; & Bononiam, quod Italis *Bologna*, sita est: non tamen eodem plane loco, quo Mutina antiqua, cujus rudera ad Novam conspiciuntur. Antiqua illa à Gothis & Longobardis est eversa: Nova autem, Longobardis oppressis, restituta est. Libera olim fuit civitas, quæ magna cum Bononiensibus gessit bella. *g*

⁎ [b] *Regium Lepidum* in eadem via est inter Parmam & Modenam. Et hæc urbs post Longobardos ejectos videtur reparara. Cæterum huic Ducatui adscribuntur [c] *Aquaria*, aquis medicatis nobile opidum; [d] *Carpi*, urbs antiqua & hodiè bene munita, [e] *Castrum Novum*, cognomine *Grafinianum*, urbi arx munitissima: [f] *Corregium*, opidum perlautum ac satis munitum, *Spina Ducis Mutinensis* dictum: [g] *Saxulum* vulgo *Sassuvolo*. *Mutinensis* ager frumento, oryza ac leguminibus abundat: vinumque habet bonum. Sed *Regiensis* ager cœlum habens gravius infelicior est: sues tamen pingues haber: sicut *Corregianus* multa pecora; & *Carsinianus* fodinas metallicas. [h] *Mutinenses* habentur bellicosi, & singulari in Principem suum fide, cauti & solertes. Sed *Rhegienses* parum cauti judicantur. [i] *Ducatus Mirandulani* caput est *Mirandula* olim exigua. Probe munita est, quum eam Julius III. Pontifex obsideret. [k] *Concordiæ Comitatus* in Mirandulanorum Ducum est dirione. Ejus caput à Sigismundo Imp. constitutum est *Concordia* olim munita: cujus muniriones à Galeatio II. disjectæ: post tamen urbs reparata indies lautior evadit ad Secium fl. posira. [l] Ipsa regio frumenti, oryzæ & vini ferax est: & magnos pecorum alit greges. [m] Mirandulani habentur bellicosi, hospitales, liberales, faceti, bonæque indolis.

ϸ [n] *Genua*, vulgo *Genova* *h* ad litus maris Ligustici, anno C. 935. à Saracenis incensa, ac opidani aut occisi, aut abrepti: sed Venetorum Ducis ope teducti sunt, ac urbs magnificentins reparata. Hodie ambitu suo continere dicitur sex millia passuum, Portus claudirur mole sexcentorum passuum; habetque in promontorio Pharum elegantissimi operis. Præ cæteris urbis palatiis illud eminet, quod est Aunacum *des Doria*, planè regium. Viæ urbis pleræque angustæ sunt, & obscuræ; quoniam ædes excelsæ officiunt lumini.

HEKELII.

g *Mutinensis* Schola, Ao. post nat. CHR. M.CC. *Alstedio* teste, erecta magnum lumen atque splendorem ab *Azone* olim accepir, qui *Bononiâ Mutinam* est vocarus munere centum Marcarum Auri.

h Antiqua Civitas & amœnissima.

Yy BUNO-

a Mutina. b Regium Lepidum. c Aquaria. d Carpi. e Castrum Novum. f Corregium. g Saxulum. h Mutinensium mores. i Ducatus Mirandulanus, Mirandula. k Concordia. l Agri Mirandulani fertilitas. m Mirandulanorum mores. n Genua.

est domus, quin digna regem vel potentissimum excipere. Hujusmodi autem plures passim in urbe, maximeque in suburbiis invenias, omni deliciarum genere, ut sunt Italorum ingenia, instructissimas [i]. Cæterum Genuenses in Regis Hispaniarum clientela sunt (*). Secunda à Genua est [σ] *Savona*, lepida sanè ac lauta. Sequuntur, [τ] *Vintimiglia*, [υ] *Albenga*, &

Savona. Vintimiglia. Albenga. Serezzana.

BUNONIS.

σ [a] *Savona* ad Vada Sabatia cultissima urbs, olim libera: cujus portum obstruxere Genuenses; *Gregorii VII. & Julii II. patria est.*

τ [b] *Vintimiglia* olim *Albium Intemelium*, ad Rutubam fl. ostium est.

υ [c] *Albenga*, olim *Albium Ingaunum* dictum, urbs maritima, & elegans, è cujus regione insula est, vulgo *Isola d'Albenge*, olim *Gallinaria*, à gallinis sylvestribus dicta, quibus etiamnum abundat. Reipublicæ Genuensis loca *maritima* porrò sunt, [d] *Naulum*, urbs olim opulenta: sed post attrita; forte quod præsulis sui minas contempsisset, qui cives reprehendebat, quod ferrum ad Barbaros deferrent. *Portus Delphini* vulgo [e] *Porto Fino*; [f] *Rapalum*, [g] *Portus Veneris*, Genuensium colonia, ab iisdem bello Pisano disjecta. [h] *Spetia*, [i] *Lerice*. *Mediterranea* loca; *Tabia*, vulgo *Taggia*, *Gavium*, opidum lautum ac permunitum: *Claverinum*, vulgo *Chiavari*. Genuensibus præstereà adscribuntur *Monachium* vulgo *Monaco*, portu gaudens commodissimo: *Onilia*, vulgo *Oneglia*, ad Imperialem fl. in valle feracissima ab Hispanis occupata; sed jam Sabaudo reddita; *Marrum*, vulgo *Marro*; Comitatûs caput; *Finarium* vulgo *Final*; *Torelia*, vulgo *Toreglia* non procul à monte Bruno; & *Pontremulum*, vulgo *Pontremoli*, ab Henrico Imp. dirutum, quod Romam eunti transitum denegasset; sed restitutum. In ditione erat Ducis Mediolanensis: Ab Hispanis occupata est. *Liguria* olim sterilis credita, quam tamen incolarum industria reddit fertilissimam. [k] Celebratur vinum Tabianum & Taggianum, quod Apianum *Muscat* dicitur. Omnis tractus inter Genuam & Nervium amœnus est: cultusque tot prædiis magnificis. [l] Habentur Genuenses parum hospitales, & lucro inhiantes; foris splendidi, domi tenaces. Fœminæ splendide vestiuntur: juniores in luxum profusæ, vergente ætate, ad pietatem feruntur *k*. Galli perfidiæ eos haud obscurè insimulant: Quare, cum sese obtulissent in tutelam Ludovici XI. Regis Galliæ, ipse eos dæmoni addixit, tanquam tali domino dignos.

HEKELII.

i Unde non mirum, si nomen GENUÆ SUPERBÆ vulgò est adepta.

k Alioquin multa egregia priscis temporibus effecerunt, semperque mari eos viguisse, insignesque victorias obtinuisse constat. Mercatura & negotiationibus maximum sibi nomen compararunt, cùm in his reliquas Nationes solertia & diligentia superent, neque ullum omninò adinveniatur Exterorum Emporium, quod ipsi non adeant. (* Hoc olim fuit; sed postquam in Indiam, circum Africam, ultra Bonæ Spei promontorium navigari cœptum est, classes per exteriorem Oceanum easdem merces advexere, quas Genuenses per pontum Euxinum & mare mediterraneum in orientalibus

a Savona. b Vintimiglia. c Albenga. d Naulum. e Porto Fino. f Rapalum. g Portus Veneris. h Spetia. i Lerice. k Agri Genuensis fertilitas. l Genuensium mores.

(* Hos ut sibi obstrictos haberent Reges Hispaniarum Austriaci, ingentes pecuniæ summas a nobilioribus mutuò sumserunt, pro quarum pignore ipsis feuda in Napolitano Regno fruenda permiserunt, ut sic eos metu amittendorum feudorum in suis partibus retinerent. Ceterum Genuenses, si a Gallis opprimantur, vindices habebunt Hispanos, a quibus si vicissim quid timeant, a Gallis protegentur; nunquam magis securi quam cum neutri potissimum favent.)

& *Serezzana*, in Tusco solo sita, egregio munimento, ac militum præsidio.

talibus litoribus conquirere totique Europæ distribuere consueverant. Quamquam imminuta sunt hujus urbis commercia, mercaturam tamen non adeo spernendam exercet. nullum aliud Italiæ emporium peregrinis Anglorum, Batavorum ceterarumque gentium navibus magis frequentatur.

CAP. XXXVII.

Tuscia, *Romaniola*, *Marchia Anconitana*, *Romanus ager*, & *Ducatus Spoletanus*.

Tuscia vulgo Toscana. [1]

Tuscia C. Toscana.

I.

Tuscia, *Magni Ducatus* titulo ad sublimem inter Italicas regiones dignitatem elata, caput habet ac Ducum sedem [a] *Florentiam*, vulgò *Fiorenza*, vel *Firenze*, urbem, si unam *Ant-* Florentia.

BUNONIS.

a [a] *Florentia* arcem habet firmissimam & propugnacula, quibus opidani in officio continentur. Eam ad Apennini radices sitam *Arnus fl.* interluit, ibi epilepsia magis familiaris est, quàm alibi in Italia *a*. Ex ea civitate orti *Clemens VII. Leo X.* & *XI.* pontifices, *Americus Vesputius*, *Johannes Bocatius*, *Marsilius Ficinus*, *Picus Mirandula*, *Angelus Politianus & Hieron. Savanorola*, *Accursius &c.* Magni istius Ducis dominium commodè dividitur in [b] *Antiquum* & *Novum*. Ad Antiquum referuntur, præter *Florentiam*, *Pisa*, *Aretium*, *Pistoria*, *Pescia*, *Monte Pulciano*, *Cortona*, *Pratum*, *Volterra*, *Fiesole*, *Colle*, *Ilborgo*, *S. Sepolchro*. In *Novo* sunt *Sena*, *Montealcino*, *Chiusi*, *Grosseto*, *Savona*, *Pienza*, *in Elba* insula *Cosmopolis* à Cosmo Duce, qui eam communivit, dicta &c.

HEKELII.

a Aër heic est tenuis & salubris & maximè acrium ingeniorum ferax, & quoniam præter *Romam* nulla extat in *Europâ* Civitas, quæ tot *Architectos*, *Pictores* & *Anaglyptas* emiserit, quam hæc Civitas, hinc profecta sunt tot Palatia, tot Templa, Picturæ, tot Statuæ, quæ summa admiratione afficiunt. Claret heic *Antonius Magliabechius*, Cosmi III. Magni *Hetruriæ* ducis, Herois Sapientis, Magnanimi, Benigni atque Incomparabilis, Bibliothecarius dexterrimus, ac maximè curiosus, Vir excellenter eruditus, Modestus, Mansuetus & Nationi nostræ inque ea inprimis *Arnoldis* Norib. *Daumiis*, *Kirchmajeris*, *Schrökiis*, *Spizeliis ac Schurzfleischiis*, immò & tenuitati meæ egregiè favens.

REISKII.

1 [c] *Tuscia* familiæ Mediceorum serenissi. subjecta Ducatus titulum à Carolo V. Imp. A. 1530. sed magni elogium à Pontifice Rom. IV. additum suscepit. Urbes vero tres præcipuas & liberas quondam respubl. complectitur, *nempe Florentiam*, [d] *Senam*, *Pisasque*, amplas admodum, frequentes nitidas-

a Florentia. b Hetruriæ Ducatus Antiquus & Novus. c Tusciæ magnus Duc. d Sena.

Antverpiam excipias, totius Europæ pulcherrimam, templorum ſplendore maximè conſpicuam. Libera atque opulenta fuit civitas, antequam *Medicæorum* familia Principatum occuparet.

Luca. II. β *Luca* ſui juris civitas opulenta ac maximè ſplendida munitaque: Imperiali libertate gaudet. Haud procul *marmora* magna copiâ cæduntur, totius Italiæ nobiliſſima.

Piſæ. III. γ *Piſæ*, libera quondam ac potens terra marique civitas, nunc propemodum incolis deſerta, Magno Etruriæ Duci

Liburno. paret. δ *Liburno* portui, vulgò *Livorno*, ſive *Ligorno*, & *Liorno*,

tidasque; ſed elegantiſſimam Ducum ſedem, palatio plane regio ſuperbam. Sena & vicina huic regio in fidem à Carolo V. A. 1555. recepta, & in filium Philippum translata, denique A. 1557. ad Ducem rediit, exceptis urbibus, quæ adhuc regno Hiſpanico ſubſunt. [a] *Luca* liberam remp. ſibi tuetur ſuis munitionibus & propugnaculis, itemque Principum vicinorum æmulationibus ſub ſenatu & Ceſalerio ſecura & quieta [b] Status Rom. Pontificis eccleſiaſticus comprehendit (1) *Ducatum Ferrarienſem*, Mutinenſibus ereptum, (2) *agrum Bononienſem*, (3) *Umbriam*, in eaque *Marchiam Anconitanam*, *Ducatum Spoletanum* & *Urbinatem*, hunc ultimum ex A. 1624. (4) *Rom. ditionem*, cujus altera pars Florentino Ducatui propior *Patrimonium D. Petri*, altera verſus Neapolin *Campagna di Roma* dicitur, (5) *Ducatum* regni Neapolitani *Beneventanum*, quem Pontifex feudo ex ampliſſimo ſibi reſervavit. De poſſeſſionibus Gallicis, quas Pontifex hodieque tenet ſupra expoſitum fuit. De artibus & arcanis, quibus ad tantum Italiæ dominatum, quibusque ad Monarchiam eccleſiaſticam aut OEcumenicum Epiſcopatum Rom. Pontifices adſpirarunt, alibi explicatur in bene multis itemque doctis ad hoc argumentum Operibus & opuſculis. Confer Anonymum de med. ad Stat. Papæum & arcanis neceſſariis, itemque Marc. Anton. de Dominis in Republ. Eccleſ. De [c] *Caſtello S. Angeli*, quod Alexander VI. ex mole Imp. Hadriani vetere conſtruxit munitiſſimum freno civitatis, & Pontificum Rom. refugio, Romaque hodierna breviter ediſſeri non poteſt.

BUNONIS.

β [d] *Luca* ad Auſarem, qui vulgo *Serchio* dicitur, ſita, *Xantis Pagnini* patria eſt. (* Ditio hujus oppidi 25. mill. paſſ. in lat. & 27. in long. protenditur. Dominos ſæpe mutavit, at nunc libera ſub Cæſaris protectione. Regimine Ariſtocratico fruitur, ſub Principe *Gonfalonier* denominato, qui menſes duos tantum regit, & locum alteri cedit. Senatus ex 240. honeſto loco natis conſtat, quorum 120. per ſemeſtrem curam Reipublicæ gerunt. (*Ed. Lond.*)

γ [e] Piſæ ad Arnum olim potentiſſimæ Reip. caput multa præclare geſſit. Sardiniam Saracenis extorſit: Carthaginem domuit, ejusque Regem vinctum abduxit, Majorcæ Regem interfecit: Genuenſes ſæpe vicit, & Pontifices reſtituit. Ab Ugolino tyranno malè excepta eſt. Florentinis quum fuiſſet prodita, à Carolo VIII. Franciæ Rege libertatem recepit. Sed tamen in Hetruriæ Ducis venit poteſtatem. Illuſtrem habet Academiam *b*, & ſedes eſt Equitum S. Stephani. (* Templum Cathedrale ſuperbiſſimum habet, januis æneis, Hiſtoriâ Redemptionis cælatis, clarum. (*Ed. Lond.*)

δ [f] *Liburnus portus* olim fuit Piſanorum, quum florerent: ſed urbs à Genuenſibus everſa, pace conſtituta, ad Piſanos rediit. Inde à Carolo VIII. Galliæ Rege vindicata

a Luca. b Status Eccleſiaſticus. c Caſtellum S. Angeli. d Luca. e Piſæ. f Livorno ſeu portus Liburnus.

Liorno, ad antiquam claritatem hoc novum decus accedit, quod recens à Magno Duce in fummum fplendorem reftaurata eft. Portus eft in celeberrimis Italiæ haud poftremus, Magni Ducis feceffu ac triremium ftatione infignis.

IV. ε *Plombinum*, ζ *Telamon*, η *Orbitellum*, & θ *Portus Herculis*, Hispani Regis imperio fubjecta opida, validis Hifpanorum præfidiis cuftodiuntur. Hispani opida in Hetruria maritima.

V. ι *Senæ*, vulgò *Siena* (* 1), in medio ferme Tufciæ fita urbs, meritò inter principes Italiæ connumeratur. Libera quondam ac latiffimo territorio potens civitas, nunc Etruriæ Ducis dicto audiens eft. Senæ.

VI. Reliqua Tufciæ opida funt κ *Aretium*, λ *Cortona*, μ *Vola-* Reliqua Tufciæ opida.

cata paruit Florentinis', ac ita demum in Magni Ducis poteftatem venit. Portui præjacet Pharus, jactaque moles, quæ portum claudit. Ipfe locus olim cœli graviffimi; nunc, paludibus exficcatis, gaudet gratiffimo. Quinque præcingitur aggeribus, & duplici propugnaculo.

HEKELII.

b Juxta *Alftedium* Ao. CHR. M CCC. XXXIX. inftitutam; Ao. verò M. CCCC. LXXXVII. fub *Laurentio Medice*, & itcrum Ao. M. D. XLIII. fub *Cosmo Medice* reftauratam.

BUNONIS.

ε a *Plombinum* feu *Piobenum* Hispanis ereptum hodie tenent Galli. (* Nunc vero Rex Hispaniæ poffidet; eâ tamen lege quam fibi præfcripfit ut fi Sereniffimus, ex fecundo matrimonio natus, infans Carolus, Ducum Etruriæ & Parmiæ Hæres defignatus, ad illam fucceffionem aliquando pervenerit, has urbes eidem ftatim proprias Rex tribuat. Sic tractatu Vindebonenfi fancitum. Hæ urbes dicuntur *Stato de gli prefidii.* •

ζ b *Telamon* portum antiquitus habuit, qui defecit: Novus autem munitus eft.

η c *Orbitellum* opidum in lacu cognomine munitiffimum, Gallorum clade hoc feculo nobilitatum eft.

θ d *Portus Herculis* urbs permunita eft, cui imminet Mons Philippi: e *Portum Longonis*, vulgo *Porto Longone*, à longitudine ita dictum nupero bello Galli eripuerunt Hispanis.

ι f *Sena* vulgo *Siena*, in colle jacens, urbs *Æneæ Silvii c*, *Alexandri VII. d* pontif. & *Catharinæ Senenfis* patria, Academiâ nobilis eft. Fanum habet B. Virginis celebre, à qua literas miffas jactitant Senenfes. Urbi arx impofita pentagona. Lingua Italica nullibi puriùs colitur, quàm in hac urbe; adeo ut ruftici etiam eleganter loquantur. *e*

κ g *Aretium* olim potens, in amœna valle fitum, *Guidonis* monachi patria, qui voces Muficales, *ut*, *re*, *mi*, *fa*, *fol*, *la*, invenit; à vini præftantiâ etiam commendatur.

λ h *Cortona* mœnia ab Aretinis everfa funt.

HEKELII.

c Seu Pii II.

d Sive *Fabii Chifii.*

e Unde non inepte *Thomas Edwardus*, *Anglus* in *Urbium Italicarum* Defcriptione v. 11. *Illuftras* Senas *Patria facundia lingua.*

a Plombino. b Telamon. c Orbitelium. d Portus Herculis. e Portus Longonis. f Senæ. g Aretium. h Cortona.

(1) Gallos Senones Conditores habuit. Templum Cathedrale fplendidiffimum, marmore exftructum & Architectura celeberrimum oftentat; aream cochleæ formam referentem, ubi aquâ ex fontibus immiffâ pugnæ navales repræfentari poffunt, etiam jactat; de ædibus ac palatiis fplendidiffimis etiam gloriatur. Urbs deinceps munitiffima. (*Ed. Lond.*)

μ *Volaterræ*, ν *Pistoria*: quarum hæc inter amœnissimas Italiæ censetur, ξ *Pratum* item & *Poggium*, summarum deliciarum sunt loca.

Massa. VII. *Massa*, olim *Herculis fanum*, nunc novum Genuensis familiæ *Ciborum* opus, *Principatus* titulo censetur: opidum festivum ac amœnum.

Patri-

BUNONIS.

μ [a] *Volaterra f*, *Raphaëlis Volaterrani g* patria *h*, ubi sunt salinæ, fodinæ æris, alabastri & lapidis Lazuli. Urbs hæc *i* ab Hunnis olim eversa, Othonis I. Imperatoris auspiciis restituta, tandem cessit Florentinis & magno Duci. In agro Volaterrano aquæ tanto strepitu, tantaque violentia ebulliunt, ut ad decimum usque pedem exiliant, nec sine sonitu decidant; adeo fervent, ut injectæ carnis ossa nuda statim emergant. Aquæ istæ, si densos emittunt vapores, pluviam prænunciant.

ν [b] *Pistoria* haud procul à Stella fl. sita, à Desiderio Longobardorum Rege mœnibus cincta, quæ à Florentinis post disjecta sunt. Nunc post varias calamitates videtur respirare. *k*.

ξ [c] *Pratum* in numero est quatuor castrorum in Italia munitissimorum, à Frederico II. conditum; B. Virginis cingulum hic ostenditur. [d] *Hetruria* solum fœcundissimum est, fert quippe oleum, frumentum, vinum legumina. *Senensis* ager ferax non satis excolitur; unde squalet. Aër purus est, nisi in partibus maritimis, quem istis in locis vix perferunt exteri. Magnus est præprimis circa Radicofanum, ob crebras moros, serici proventus. Argentum, ferrum, æs, alumen, & varii generis marmora illa habet regio. *Lucensis* ager abundat oleo, vino, castaneis; verum frumentum non satis feliciter profert. Universa illorum regio incolarum industria & prædiis pulcherrimis amœnissima facta est. [e] *Florentini* perhibentur callidissimi & mercaturæ dediti, in quam avide feruntur & ipsi nobiles. Parci sunt & tenaces. In prælüs strenui, & exploratores sagaces. In pugna de præda parum soliciti, de victoria tantum cogitant; quæ res eis sæpe saluti fuit. Ægre condonant injurias, Zelotypiâ laborant: Ipsorumque dialectus cæteris Italiæ ob suavitatem anteponitur. [f] *Pisani* olim fortes & vitæ prodigi; unde magnarum opum habuerunt Remp. quæ discordia civium defecit. Jam plerique literis vacant, & docto perfruuntur otio. [g] *Senenses* ad rem minus sunt attenti, quàm reliqui Tusci: liberales, philoxeni, splendidi. Libertatem acrius propugnarunt non solùm viri, sed etiam fœminæ. Servitutem impatientius tulere; donec Magni Ducis liberalitate, dum eis in annonæ caritate subveniret, permoti sese submiserunt. [h] *Lucenses* habentur ingeniosi, solertes, philoxeni, prudentes ac libertatis amantes. Ita sese gerunt, ut vicinus Princeps sine manifesta injuria ipsos invadere non possit. Vulgus nobiles impense colit. Parci domi, magnifici foris.

HEKELII.

f Seu *Volaterra*.

g Viri de Re litteraria benemeriti.

h Et *A. Persii* Poëtæ.

i Annis quippe 500. ante *Romam* in sublimi Monte ædificata.

k Et quamvis angustis includatur finibus; tamen copia omnium rerum abundat Illic JESU CHRISTI, DEI FILII, Sanctum illum Vultum miraculisque celebrem venerari ex part. I. *Itinerar. Ital. Schotti*. p. 180. est videndum. Fuit & *Romanorum* Colonia & propterea adhuc singulari gloriatur antiquitate.

BUNO-

a Volaterra. b Pistoria. c Pratum. d Fertilitas Hetruriæ. e Morés Florentinorum. f Pisanorum mores. g Senensium mores. h Lucensium mores.

Patrimonium Petri.

VIII. Etruriæ pars eſt *patrimonium D. Petri*, à o *Mathilde* illuſtri muliere Eccleſiæ Romanæ legatum: hinc vulgò *Lo ſtato della Chieſa* indigitatur. Urbium in eo clariſſimæ, π *Peruſia*, ρ *Orvietum*, υ *Aquapendens*, *Horti*, τ *Viterbium*. Oppidum in litore vetuſtiſſimum, quod quondam *Centumcellæ*, nunc *Cività vecchia*, id eſt, *Vetus civitas*, dicitur, portu egregio ac triremium Pontificiarum ſtatione nobile eſt (*1). *Braccianum* ad Sabatinum lacum, illuſtriſſimæ *Urſinorum* familiæ *Ducatus* eſt. Patrimonium Petri. Peruſia. Orvietum. Aquapendens. Horti. Viterbium. Centumcellæ. Braccianum.

Romaniola vulgo Romagna.

Romaniola vulgo Romagna.

IX. *Romaniolæ* fines ſunt intra *Foliam* amnem; montem Apenninum, *Panarum* flumen & *Padi* extremum verſus Septentriones alveum. Urbium clariſſima ac celeberrima eſt υ *Bononia* Bononia.

nonia

B U N O N I S.

o De *Mathildis* donatione videatur celeberrimi Conringii liber I. de finibus Imperii c. X.

π [a] *Peruſiam* quæ vulgò *Perugia* dicitur ad lacum cognominem ſitam nobilitârunt *Barthelus*, ejusque auditor *Baldus* JCti. Urbs illa probe munita eſt, cum arce. Eam Totila, Gothorum Rex, poſt obſidionem X. annorum cepit ac evertit: deinde Longobardis, qui eam occuparant, extorſit Carolus M. A factionibus Gibellinorum & Guelforum multum eſt vexata. *l*

ρ [b] *Orvietum*, Procopio Urbetana, & *Urbibentum*, undique præcipitiis & rupibus circumdatum, unde munitiſſimum eſt.

υ [c] *Aquapendens*, ſeu *Aquula* nomen habet ab irruentibus aquis: ejus ager egregie irriguus eſt.

τ [d] *Viterbium* vulgò *Viterbo*, *Annii Viterbienſis*, impoſtoris iſtius patria. Cæterùm, præter iſta loca ad hoc patrimonium Petri referuntur *Bolſena* olim *Volſinium*, ubi S. Chriſtinæ ſervatur corpus: *Tuscanella*, opidum vetuſtum ac nobile; de quo multa fabulantur Annius & Leander. *Monteſiaſcone* urbs vico ſuo nobilis, &c.

υ [e] *Bononia*, vulgo *Bologna* *m*, Rheno amni oppoſita, amœniſſima, pulcherrima & ditiſſima habetur: antiquiſſimâ totius Italiæ gaudet Academiâ *n*: hinc *mater & parens literarum* *o* appellari meruit. Hæc ſuperiori ſeculo Carolum V. & Clementem VII. amicè congreſſos ſuſcepit. *Aldrovandus* Medicus hic docuit. *p*

H E K E L I I.

l Clarent heic hoc tempore Sacræ *Angelorum* Ædes & *S. Franciſci* Templum, ubi ejus Corpus religiosè adoratur.

m Primùm à *Felſino*, *Hetruſcorum* Rege, FELSINA, poſteà BONONIA, à BONO illius Succeſſore dicta.

n Auſpiciis THEODOSII II. Ao. CHR. CCCCXLVII. inſtitutâ, & à CAROLO M. cùm eſſet collapſa, inſtauratâ.

o Seu

a Peruſia. b Orvietum. c Aquapendens. d Viterbium. e Bononia.

(*1) At propter cælum inſalubre infrequens; unde Cives aliò ſibi domicilium quærunt. (*Ed. Lond.*)

Ravenna. Ferraria. Ariminum. Cesena. Faventia. Imola.

nonia (*1); ædificiorum ſplendore ac magnificentia in primis cenſenda. Sequuntur φ *Ravenna* ac χ *Ferraria.* Hæc ſuum nuper habuit Ducem: at nunc Romanæ Eccleſiæ ſubjecta. Inde ψ *Ariminum*, ω *Ceſena*, α *Faventia*, β *Imola*, egregia atque haud ignobilia opida.

Marchia Anconitana. Ducatus Urbinas.

Marchia Anconitana, *Ducatus Urbinas.*

X. Urbium in *Anconitana* regione opulentiſſima eſt γ *Firmum.* At portu celebri notiſſima δ *Ancona.* Cætera loca notatu

o Seu ut *Reſcriptum* THEODOSII habet, *omnium Scientiarum Fons.*

p Docuerunt heic quondam ſummâ cum laude, *Azo*, *Accurſius*, *Bartholus*, *Maginus*, *Salicetus* & alii Viri clariſſimi, quibus hodiè annumerandus *Malpighius*, Medicus excellentiſſimus & omninò felix. Senatus *Bononienſis* fertur quotannis quadraginta Coronatorum millia in ſuos Profeſſores exponere. Eſt ibi quoque Bibliotheca inſtructiſſima, quæ inter alia *Biblia Esdra* contineat.

BUNONIS.

φ [a] *Ravenna q* olim inter paludes, quæ nunc exſiccatæ ſunt, ſita, à Gallis ſub Ludovico XII. direpta eſt. (* Multum priſtini decoris amiſit, quondam in deliciis Honorio Cæſari fuit, & Exarcharum ſedes.)

χ [b] *Ferraria* vulgo *Ferrara* ad Padi ripam in paluſtri loco ſita, habet Academiam *r*. Arx ejus Clementi VIII. duobus millionibus auri conſtitit. Olim urbs fuit ſplendida, ſed hodie ſplendor ejus paulatim remittit. (* Præſertim ex quo Ducum familia deficiente, ſedi Romanæ reddita, aulam nutrire, & a Dominis præſentibus ornari & foveri deſiit. Hanc Legatus Pontificius regit.)

ψ [c] *Ariminum*, vulgo nunc *Rimini*, urbs maritima, Concilio, quo Orbis ſe pæne Arianum factum ingemuit, nobilis. A Gothis oppugnata, à Vitelliano Juſtini præfecto fortiter defenſa eſt. Jacet in planitie, imminentibus ei à meridie collibus.

ω [d] *Ceſena* vino gaudet optimo, urbs admodum frequens eſt. Arx, quæ ei imminet, à Friderico II. fuit condita.

α [e] *Faventia* vulgo *Faenza* à Lamone fl. in duas ſecatur partes. Arx ejus à Friderico II. extructa eſt. Hic ex creta parantur vaſa totius Italiæ pulcherrima.

β [f] *Imola* olim *Forum Cornelii* dicta. Huc quoque pertinent *Forum Livii* vulgo [g] *Forli*, [h] *Sarſina* Plauti patria &c.

γ [i] *Firmium* ſeu *Firmum*, Lactantii ſpatria, vulgo *Fermo* ad litus jacet.

δ [k] *Ancona s* hodie Judæorum receptaculum eſt: olim in eâ urbe veluti in altera Tyro *Purpura* fuit tincta *v*. Portus ille *x* hodie fere obſtructus eſt. (* Idem fermè de Anconæ decremento dici poſſet, quod de Ferrariæ rebus retro ſublapſis.)

HEKELII.

q Antiquitate magis, quàm Ædificiorum pulchritudine celebris.

r A FRIDERICO II. Imperatore in *Bononienſium* contumeliam, ut *Schottus* loc. ſæpe cit. p. 206. ſcribit, inſtitutam, ubi docue-

a Ravenna. b Ferraria. c Ariminum. d Ceſena. e Faventia. f Imola. g Forli. h Sarſina. i Firmum. k Ancona.

(*1) Inter ampliſſimas, frequentiſſimas, & nitidiſſimas Italiæ Civitates numeratur. varias rerum vices ſæpenumero ſubiit, & Dominos mutavit. commercio pannorum, ſericorum in primis, celebratur. Legati etiam Pontificii ſedes. (*Ed. Lond.*) (* Præter Academias jamdudum erudito orbi cognitas, *Litterarium inſtitutum* habet; id eſt eruditorum ſocietatem qui ſcientias & artes indefeſſo ſtudio certant promovere. huic conjunctæ, picturæ, ſculpturæ & architectonicæ Academiæ.)

tatu digna, ε *Æsis*, vulgò *Jesi*, ζ *Macerata*. Hinc in *Ducatu Urbinati*, η *Urbinum*, θ *Fanum*, ι *Senogallia*, κ *S. Leo*, λ *Forum Sempronii*.

Romanus ager, vulgo Campagna di Romana.

Romanus ager, vulgo Campagna di Roma.

XI. Princeps agri Romani est *Roma*; Orbis terræ quondam caput, at nunc ob *Pontificis maximi* sedem, omnium illustrissima atque celeberrima; de qua præstat tacere, quam pauca dicere (*1).

XII. Reli-

docuerunt *Andreas*. *Alciatus* & *Theodorus Gaza*.

ʃ Lactei *Christianorum Tullii*.

ʃ S. *Anton*.

ν De ejus Origine consentiunt Autores vetusti ac fide digni, *Strabo* imprimis, *Plinius* atque *Solinus*, *Græcam Urbem* esse, eamque *Syracusios* ob *Dionysii Siculi* tyrannidem profugos condidisse.

ξ Quo olim erat celebris.

BUNONIS.

ε *Æsis* jacet ad Æsim fl. nunc *Fiumecino*.

ζ a *Macerata* gubernatoris sedes est. Erat urbs Comitatus Feltrensis. In Marchia illa præterea sunt b *Civitas nova*, vulgo *Città Nuova*, nobile & frequens opidum in monte haud procul à mari situm. c *Fabrianum*, ubi chartæ in maxima copia parantur laudatissimæ, lautè ædificatum & dives. Principatus caput est. d *Lauretum*, vulgo *Loreto*, ubi cubiculum B. Virginis visitur, in quo illi facta annunciatio; translatum creditur ab angelo primùm ex Nazareth in Illyricum, inde Venetias, ac porrò Loretum. Templum hoc ingentibus thesauris refertum est. Opidum egregiè munitum magnificas & splendidas habet ædes.

η e *Urbinum* vulgo *Urbino* dicitur; *Raphaëlis* pictoris patria Belisario olim dedita, cum fons urbis exaruisset.

θ f *Fanum* vulgò *Fano* à Fortunæ *fano* ita dictum: à Totila eversum; restauratum à Belisario.

ι g *Senogallia* aquæ dulcis penuriâ laborat.

κ h *Fanum S. Leonis*, vulgo *S. Leo*, est opidum adeo munitum, ut nulla vi expugnari possit: ideo Duces Urbini thesauros suos hic asservabant. Captum tamen est à copiis Leonis Pontificis, & traditum Florentinis. Luitprandus vocat *Montem Feretratum*. Inde Comitatus *de Montfeltre* nomen accepit.

λ i *Forum Sempronii* vulgo *Fossumbruno* dicitur, ex ruinis *Fori Sempronii antiqui*, quod V. millibus passuum à Metauri fl. ripa distabat, excitatum. Ad mare est k *Pisaurum* vulgo *Pesaro*, cujus incolæ perpauci quinquagesimum ætatis annum attingunt; quod fieri existimant partim ex cœli gravitate y, qua æstivis præcipuè mensibus premuntur, partim ex immodico usu ficuum, aliorumque fructuum dulcium, quibus ager ille z abundat. Urbs illa putatur nomen accepisse à Pisauro fl. cui adjacet. A Totila diruta est: ac à Belisario restituta. Est satis lauta ac elegans a. At portus ejus adeo obstructus est, ut exiguas naviculas tantum admittat.

HEKELII.

y Atque inclementiâ.

z Vinum quoque optimum atque suavissimum ferens.

a Ac mœnibus firmis percincta, splendidissimisque ædibus Regiis ac Arce munitâ exornata.

a Macerata. b Civitas nova. c Fabrianum. d Lauretum. e Urbinum. f Fanum. g Senogallia. h S. Leo. i Forum Sempronii. k Pisaurum.

(*1) Pauca tamen notatu digna Lectori exhibemus. Palatia 118. numerat, quæ una cum locis ubi monumenta antiqua steterunt, 310. visu haud indigna viatori præbent. horum rudera octo, & vestigia quinque adhuc restant, decem Collegiis, hortis

Tibur.

XII. Reliqua opida agri Romani, alioquin nobilia fatis, Romanæ urbis propinquo fplendore obfcurantur. In his μ *Tibur*, nunc *Tivoli*, *hortus Ateftini Cardinalis* multiplici amœnitate, ac vario genere deliciarum, clarum per totam Italiam reddit, fed ipfum opidum longe anteunt ν *Tarracina* & ξ *Præneſte*.

Tarracina. Præneſte.

Ducatus Spoletanus.

Ducatus Spoletanus.

XIII. In ο *Ducatu Spoletano* funt π *Spoletum*, ρ *Augubium*, σ *Fulginium*, τ *Interamnia*, υ *Narnia*.

CAP.

BUNONIS.

μ [a] *Tibur* ad Anienem, qui vulgo *Teverone* dicitur, jacet: ubi præceps Anienis fluvii vifitur lapfus. *b*

ν [b] *Tarracina* five *Terricina*, olim *Anxur* dicta, in ora maritima ad Ufentis ripas eft.

ξ [c] *Praneſte*, vulgo *Pilaſtrina* (*Paleſtrina*) dicitur, opidum anguftum, nec fatis munitum, eft in ditione Barberinorum *d*. Reliqua opida clariora hic funt [d] *Frafcati* olim *Tuſculum*. Prædia hodie habet magnifica: in quibus illud, quod erat Pauli III. elegantiffimum eft. [e] *Alba* agrum habet fœcundum, vineis & arboribus ad delicias confitum. [f] *Oſtia* à Saracenis everfa, à Leone IV. reftituta, adductis ex Corfica colonis. Arx ei oppofita eft à Marfino V. ad litoris tutelam, quam Julius II. fecit firmiorem. Habet Oftia cœlum gravius.

ο [g] *Ducatum Spoletanum*, inter Apenninum montem & Tiberim fitum, tenet Pontifex Romanus.

π A [h] *Spoleto* Ducatui nomen eft. Urbs illa adeo placuit Theodorico, ut prætorium in ea ædificaret. A Gothis poft everfa, à Narfete reftituta eft: Deinde à Friderico Barbaroffa deftructa eft; atque iterum à Perufinis. Hodie tamen lauta eft, & probe munita.

ρ [i] *Augubium* vel *Igubium* olim *Iguvium* dictum eft.

σ [k] *Fulginium* hodiè *Fuligno* vocatur. In valle amœna, quam Tinna feu Topinus fl. eluit ac dividit, fitum. Anno 1281. à Perufinis fuit direptum, qui ea de caufa à Martino V. anathematis fulmine petiti. Condimenta Fulginenfia in pretio funt.

τ [l] *Interamnia*, hodie *Terani* vel *Terni* dicitur, rupibus altiffimis claufa; in valle jacet lapidofa ad Narem fl. ex quo aqua deducta urbem ambit.

υ [m] Et *Narnia* vulgo *Narni* in colle fita, cujus radices Nar alluit. In hoc Ducatu prætereà funt [n] *Affiſium* in monte pofitum, S. Fran-

a Tibur. b Tarracina. c Prænefte f. Pilaftrina &c. d Frafcati. e Alba. f Oftia. g Ducatus Spoletani opida. h Spoletum. i Angubium. k Fulginium. l Interamnia. m Narnia. n Affifium.

tis fupra modum celebratis 18, & Areis ædibus magnificis circumdatis, 300. Templis, quorum 26. in primis magnifica, gloriatur. Portas 20. Regiones, quas Londinenfes *Wards* dicunt, 14. & pontes ad Tiberim fluvium 5. numerat. Bafilica S. Petri in Vaticano totius Orbis facile pulcherrima habetur, a Canftantino Magno primum fumptibus immenfis exftructa, & vetuftate pœne excifa, a Pontifice Julio II. ab ipfis fundamentis renovari cœpta, a Pontificibus fuccedaneis profecuta, & a Paulo V. abfoluta. Circuitus urbis 13. mill. paff. conftat, & in mœnibus ultra 300. turres haud ita pridem cernebantur, quarum multæ nunc vetuftate collapfæ. capta fuit hæc Civitas a Gallis Senonibus An. ab V. C. 362. ab Alarico Gotho An. Dom. 410. a Genferico Vandalo An. 455. ab Herulis An. 437. ab Oftrogothis An. 451. ab iisdem An. 409. & An. 1527. ab exercitu Caroli V. Cæfaris, qui mifere urbem vaftavit. (*Ed. Lond.*)

S. Francisci patria est. [a] *Ameria*, vulgo *Amelia* in colle sita, Roscii Amerini quem Cicero defendit, patria *f.* [b] *Tuder* vulgo *Tode*, in colle posita urbs, superiori seculo civilibus discordiis attrita pænè jacuit; S. Martini, qui à Constantio III. in exilium fuit pulsus, patria. [c] *Nursia* vulgo *Norcia*, antiqua urbs: inter montes sita, frigori obnoxia, patria est Sertorii, matris Vespasiani, & S. Benedicti. [d] *Reate* vulgo *Rieti* urbs antiqua in palustri loco posita: & [e] *Mons Falconis*. *Agri Romani* aër parum salubris est, cùm ob Pomptinas paludes, & solum humidius, tum quia parum colitur; Adde etiam rudera, quibus malignus aër continetur. Aquæ verò ejus saluberrimæ sunt, maximè vero Tiberis; quæ infra urbem haustæ ad aliquot annos purissimæ ac suavissimæ conservantur, [f] *Ager Sabinus* olei ac vini satis ferax Uvas habet *passerinas* dictas, absque acinis, Corinthiacis similes, quibus Romani delectantur. [g] *Patrimonium Petri* abundat frumento, vino, oleo. *Orvietani seu Urbe-Vetani agri aer* saluberrimus est: nihil ibi deest ad delicias. [h] *Perusinus ager* profert frumentum & vinum generosissimum: lacus vero Perusinus ingentem habet copiam piscium. [i] *Ducatus Spoletani* ager fertilissimus est. [k] *Marchia Anconitana* aër in multis locis gravior est: antiquam tamen hactenus retinet fertilitatem. Carnes hic sunt saporis suavissimi. Linum fert, ex quo telæ Anconitanæ per universam Italiam in pretio sunt. Cera Anconitana cæteris candidior est. [l] *In Ducatu Urbino* pauci indigenæ ad annum quinquagesimum perveniunt. [m] *Romaniola* frumenti adeo ferax, ut sæpè geminos aluerit exercitus Hispanorum & Gallorum, sine caritate annonæ. *Bononiensis ager* adeo fœcundus, ut inde cognomentum sortita, quo vulgo *la grassa*, id est, *pinguis* dicitur. [n] *Ferrariensis ager* frumentum & legumina ad vicinos etiam emittit. Lini & cannabis magnam fert copiam. Aër tamen habetur crassior. Iste tamen ager molestis Padi fl. inundationibus obnoxius est. Cæterum [o] *Romani agri incola*, [p] *Viterbienses* & [q] *Orvietani, seu Urbivetani* curiæ Romanæ addictissimi sunt, ac toti in eo sunt, ut liberos suos in eam promoveant. Romani ad omnem auram fortunæ mobiles, deliciis deditissimi. Roma urbs nomine potius, quam re sancta est. [r] *Sabini* voluptates sectantur. [s] *Perusini* ingeniosi sunt, liberales & fortes. Mulieres hic totæ sunt in eluendis & poliendis manibus. [t] *Spoletani* sunt animosi, & cæteris Italis fortiores; Odii tenacissimi, quod sæpe ad liberos & nepotes cum hæreditate transit. Multi ex illis gloriantur se avorum aut proavorum exstitisse ultores. [v] *Picentes* in exteros sunt humani, superbe vestiuntur tàm viri, quàm fœminæ. Sese invicem impensius colunt, quod per reliquam Italiam minus usitatum est. [x] *Urbinates* Zelotypia supra cæteros Italos dicuntur laborare: in exteros parum sunt humani. [y] *Ravennates* & [z] *Romaniola* incolæ sunt robusti: ad arma tractanda apti, laboribus dediti, industrii, prudentes; sed ad rem suam attenti. [a] *Bononienses* sunt ingeniosi, ad artes liberales & Mathematicas disciplinas veluti nati, philoxeni, & liberales; equitandi peritiâ excellentes: Pictores & sculptores inde orti celeberrimi. [b] *Ferrarienses* sunt duri, inhumani, crudeles, sordidi ac tenaces.

HEKELII.

b Urbs est antiqua & pervetusta, & licet olim collapsa fuerit; Arcem tamen adhuc munitissimam habet & cœlo valdè temperato gaudet.

c Vel *Pranestis.*

d A *Pranesto* conditore, *Latini* filio atque *Ulyssis* & *Circes* nepote, si *Stephano* credimus, ita appellatum.

e *Longobardorum* quondam Sede.

f Ante *Persicum* Bellum annis nongentis septuaginta quatuor condita. Unde *Salix Amerina* Plinio & *Amerina retinacula*, Virgilio Lib. I. *Georg.* v. 265 optimè sunt nota.

a Ameria. f. Amelia. b Tuder, f. Todi. c Nursia, f. Norcia. d Reate, f. Rieti. e Mons Falconis. f Agri Sabini fertilitas. g Fertilitas Patrimonii Petri, & agri Orvietani. h Agri Perusini. i Ducatus Spoletani. k Marchiæ Anconitanæ fertilitas. l Urbini Ducatûs qualitas. m Fertilitas Romaniolæ & agri Bononiensis. n Ferrariensis agri natura. o Mores Romanorum. p Viterbiensium. q Orvietanorum. r Sabinorum. s Perusinorum. t Spoletanorum. v Picentium. x Urbinatium. y Ravennatium. z Romaniolam incolentium. a Bononiensium. b Ferrariensium.

CAP. XXXVIII.

De Regno Neapolitano. 1

I.

Regni Neapolitani fines & magnitudo.

HInc reliquum Italiæ, quicquid à *Fundis* opido, & *Liris* fluvii fontibus, *Apennio* monte, Truento amne, & *utroque mari* Infero Superoque includitur, *Neapolitanum* vocatur *Regnum*, ab urbe *Neapoli*, Capite suo. Longitudo ejus est à Truenti amnis ostio ad Brutium usque promontorium, vulgò *Capo Spartivento*, mill. German. xc. Latitudo ab Athenæo sive Minervæ promontorio, vulgo *Maſſa*, haud procul Neapoli, ad promontorium *Gargani* montis, vulgo *Monte di S. Angelo*, mill. Germ. xxx.

Tancredus.

II. In regni formam redacta est hæc regio hoc modo. Cum circa annum Christi clↃ. *Sarraceni* hoc terrarum, unà cum *Sicilia* insula occupassent, *Tancredus* quidam *Normannus*, prognatis duodecim filiis, egestate compulsus, Italiam assumtis liberis petiit, operamque suam contra Sarracenos obtulit. Ibi tum re bene gesta, Sarracenisque Italiâ ac Siciliâ ejectis, portiones ei & filiis assignantur in utraque terra. Posteà *Robertus*, unus ex filiis, *primus Apuliæ & Calabriæ Dux* pronunciatur.

Robertus primus Apuliæ & Calab. Dux. Rogerius Rex.

III. Dein hujus filius a *Rogerius* primus terrarum *Neapolis* &

BUNONIS.

a Quum *Apuliam* & *Calabriam* finitimasque provincias *Græci* vexarent & *Saraceni*, Normannorum opera, qui ex Gallia Normannica oriundi, feliciter repressi sunt; iisque sedes ab *Henrico Sancto* Cæsare vel *Conrado Saliquo* illic concessæ. *Rogerium* verò Ducem Rogerii Gibbosi filium *Anacletus II.* Innocentio II. oppositus Papa Regio nomine & diademate ornavit tempore Lotharii Saxonis Imperatoris anno 1130. quam tamen dignitatem Rogerio posteà confirmavit *Innocentius* iste, anno C. 1039. *Hermannus Contractus* ad ann. 1022. *Otto Frisingensis* l. 1. de gestis Friderici c. 2. *Baronius* ad ann. 1130. n. 52.

REISKII.

1 Inferior tota hæc Italia Græcis Impp. subjecta, suos Proconsules, Præfectos, Vicarios & tandem *Exarchos* (Ἐξάρχους διοικήσεων) *Diœceseon*, in quas divisa fuerat, ex ævo Justiniani diu sustinuit. Donec [a] *Gothi* quinto seculo, & *Longobardi* sequente proximo irruperunt. Sed [b] *Normanni* A. 1069. è Galliis huc grassati, Calabria primum & Apulia, post Neapoli Græcos, denique Saracenos Siciliâ exturbarunt, novi & gemini quidem regni auctores. [c] Familia regum Normannica extincta Impp. ad Germanicos A. 1192. regnum pervenit; inde ad Galles

a Gothi. b Normanni. c Regnum Neapol. feudum Pontif.

& *Siciliæ* ſub uno regno comprehenſarum *Rex* creatur. Regnum ipſum *geminarum Siciliarum* nomine appellabatur; nam quod nunc in Italia *Neapolitanum* dicitur *regnum*, tunc *Sicilia cis pharum* ſeu *fretum* vocabatur; ipſa autem inſula *Sicilia*, *trans pharum*. Sicilia duplex.

IV. At diviſum mox in *duo regna*, duos pariter Reges accepit: quorum alter in *Italia*, Apuliæ ſive Neapolis; alter in *inſula Siciliæ* Rex appellatus eſt. Dehinc variam utrumque regnum Dominorum mutationem paſſum eſt. β Quippe in Neapoli- Diviſio regni.

Gallos Andegavenſes; amplius ad Arragonios A. 1282. denique Caſtilianos A. 1504. quibus hodieque paret, tanquam Rom. Pontificis feudum. Huic enim rex Hiſpaniæ quotannis equum candidum, ephippio & phalaris ex holoſerico rubro inſtructum una cum octo aureorum millibus dependit. Confer. Pandulff. Collenutii Hiſt. Neapol. item Guicciardini & Beſoldi Hiſtor.

BUNONIS.

β *Rogerio* iſti primo Apuliæ & Calabriæ Regi ſucceſſerat anno 1153. *Gailielmus* cogn. *Malus*, à Papa Hadriano diris devotus, ſed mox in gratiam receptus: & huic anno 1166. *Guilielmus II.* cognomento *Bonus*. At hujus filius nothus *Tancredus* utriusque Siciliæ Rex ex teſtamento patris creatus, Cœleſtini III. Papæ gratiam demereri non potuit; qui contra eum *Conſtantiam* anum, è cœnobio exemptam, *Henrico VI.* Friderici I. Imperatoris & Sueviæ Ducis filio, deſpondit, & regni hæredem nuncupavit. *Fridericus II.* Imperator Henrici VI. filius ex Conſtantiâ illâ natus, ductâ in uxorem, *Jole*, *Johannis de Brenna* Hieroſolymitani Regis filiâ, jus regni illius conſequutus eſt; Unde Reges *Siciliæ* ſe poſtea *reges* quoque *Hieroſolymorum* ſcripſêre. Sed quum pontifices Romani implacabile in hunc Fridericum ejusque poſteros concepiſſent odium, Urbanus IV. *Carolum I. Andegavenſem* contra Manfredum è Gallia evocavit, qui *Manfredo* primùm, deinde *Conradino*, Frederici II. nepote, cæſo, regnum occupavit. Ob ſuorum tyrannidem tamen Siculorum conſpiratione Siciliâ ejectus eſt, Gallis ferè omnibus ſub veſperam Paſchatis trucidatis, anno 1282. *Petrus* enim *Arragonia* Rex, qui *Manfredi filiam Conſtantiam* in matrimonio habebat, & à Conradino morituro regnorum hæres fuerat pronunciatus, Siculos Gallorum tyrannide oppreſſos liberavit; & *Carolum II.* mari victum cepit: qui hac lege dimiſſus eſt, ut contentus *Neapoli*, *Calabria*, *Apulia* & *Tarento*; Arragoniis *Siciliam* & *Sardiniam* relinqueret. Carolus iſte in provinciis illis ſucceſſores habuit *Robertum*, qui Siciliam recuperare fruſtra conatus eſt; *Joannam I.* *Carolum Dyrrachinum*, *Ladiſlaum*, & *Joannam II.* quæ à marito ſuo Jacobo Borbonio Marchiæ Comite capta, non multo poſt illum cepit, omnibus Gallis trucidatis; adoptavitque *Alphonſum Aragoniæ* Regem; cujus tamen poſt biennium pertæſa, regni heredem inſtituit *Ludovicum Andegavenſem*: qui variâ fortunâ ob regnum Neapolitanum cum Alphonſo decertavit, ad annum usque 1434. quo & ipſe, & Joanna obiit. *Alphonſus* deinde *Renatum Gallum* ab aliis in regnum evocatum ejecit, & ſucceſſorem per teſtamentum inſtituit *Ferdinandum I. ſpurium*, contra quem *Johannes* Renati filius *Lotharingiæ Dux* evocatus, à Pio II. coronatur; ſed poſt varia bella regno pellitur; *Carolo VIII. Galliæ* Rege, bellum ipſi movente, qui regnum Neapolitanum ex Andegavenſium ſucceſſione ſibi deberi putabat. Ac eodem *Carolo* deinde *Ferdinandus II.* ejectus, paulo poſt, Carolo in Galliam reverſo, à Neapolitanis recipitur. Demum *Fridericus*, Ferdinandi patruus, à *Ludovico XII.* Galliæ Rege pariter & *Ferdinando Catholico* oppugnatus, quum neutri ad reſiſtendum par eſſet, Gallo ſeſe dedidit. Victores quidem regnum iſtud inter ſe erant partiti; ſed quum de finibus orta eſſet contentio, Galli ab Hiſpanis toto regno exturbati ſunt, atque ita *Neapolis* & *Siciliæ regna* cum aliis Hiſpaniæ ſuæ regnis copulavit *Ferdinandus* Catho-

Neapolitano regno primi *Normanni* Galli Reges fuêre; post *Suevi Germani*; mox iterum *Galli Andegavenses*; dein *Arragonenses Hispani:* Jamque tertio *Galli*; iterumque *Arragonenses:* tandem *Castiliani Reges* obtento totius Hispaniæ Imperio, in Neapolitano etiam regno in Arragonensium locum successerunt.

Catholicus. a (* Ab illo Reges Hispaniarum Regna Neapolitanum & Siciliæ possederunt. Sed Neapolitani cum à Philippo V. defecissent, Sicilia Sabaudo concessa est qui postea eam Imperatori cedere coactus est, accepta Sardinia, ne regis titulum quem sumpserat, frustra gereret. Sic Imperator Neapolitanum Regnum cum Sicilia possidet; Sabaudus vero Siciliæ primum rex, posteà vero Sardiniæ effectus est.)

HEKELII.

a Ut *Hierosolyma*: sic & *Neapoleos* & *Siciliæ* REGES excudi curavit *Christophorus Besoldus Argentorati* Ao. 1636. in 12. Extant non solùm *Vincentii* de *Franchis*, sed & *Thomæ Grammattci* DECISIONES NEAPOLITANÆ, quarum priores *Turini* Ao. CHR. M. DC. XXIIX. posteriores vero *Francofurti ad Mœn.* M. DC. in fol. sunt impressæ, sed *Joan. Aloysii Riccii* decisiones CURIÆ NEAPOLITANÆ prodierunt *Venetiis* Ao. M. DC. XLVIII. in fol.

CAP. XXXIX.

De Urbibus regni Neapolitani. 1

I.

Neapolis. URbes in Neapolitano regno non æquè cultæ sunt; ac in superiori Italia. Una tamen *Neapolis* a regni caput, sedesque

HEKELII.

a Hæc Urbs, licet pulchritudine cæteris omnibus hactenus longissimè anteiverit; attamen nupero Terræ motu, eoque gravissimo, fortean ex justo DEI judicio, ita est quassata atque concussa, ut firmissima quoque Templa ac Palatia talem concussionem insolitam ac prorsus fermè ruinam, proh dolor! sint perpessa. Hujus NEAPOLEOS *Curiæ Decisiones* non solùm *Vincentius* de *Franchis*, sed & *Thomas Grammaticus* atque *Joannes Aloysius Riccius* hoc Seculo prodire jusserunt in folio, & quidem hic *Venetiis* Ao. 48. ille *Francofurti* ad *Mœnum* Ao. 1. iste autem *Turini* Ao. 26. *Jacobi Sannazarii*, sive *à sancto Nazario*, assumto nomine *Actii Sinceri Sannazarii*, Patria.

REISKII.

1 Regni Neapolitani pro statu hodierno septem provinciæ numerantur; (1) *Terra di Lavoro*, ubi Neapolis urbs Græco quidem nomine, sed Italico splendore castellisque pluribus insignior: Unum ex his præcipuum *S. Elmi* à Carolo V. structum, quod *Briglia di Napoli* h. e. frenum Neapolitanum vocant, ob rebellionem, in quam propendet civitas, coërcendam. Ecquis turbas ab Massanielo, piscatore gregario motas A. 1646. ignorat. (2) *Principado* sive Ducatus Amalfitanus genti Caracciolæ subjectus; (3) *Basilicata* Græco adhuc nomine inter Græcos Dominos primum reperto. (4) *Calabria*; (5) *Otranto*; (6) *Abruzzo*; (7) *Puglia Piana*. Quis urbes harum singulas enarret resque notabiles tum certas, tum ex sacris reliquiis incertas? Harum enim seges copiosissima offertur.

BUNO-

desque Præfecti, quem Hispaniarum Rex *Vice-regis* titulo mittit, nulli clarissimarum urbium, neque ædificiorum magnificentia, neque palatiorum superbia, neque civium opulentia cedit: multitudine verò incolentium, habita amplitudinis suæ ratione, reliquas omnes vincit (*1). Reliquæ urbes celebriores sunt istæ: in *Laborino* agro [a] *Capua* (*2) β *Surrentum*, γ *Salernum* (*3), & δ *Melphis*, vulgo *Amalfi*; in qua primùm inventus est *Pyxidis* sive *magnetis nautici* usus (*4). Laborini agri opida.

II. In

BUNONIS. [e]

α [a] *Capua Nova b* ad Vulturnum amnem, ex veteris Capuæ ruinis, altero ab illis lapide, exstructa, hodie infrequentiùs colitur, ob admodum vicinam Neapolim, à Conrado Friderici II. filio, ac post ab exercitu Ludovici XII. Galliæ Regis direpta est.

β [b] *Surrentum* vulgò *Sorrento* in extremo Campaniæ litore est urbs antiqua, in monte sita; sed hodie angustior; quod ex vicinis ruderibus colligitur.

γ [c] *Salernum* vulgo *Salerno* mille passibus à mari dissitum Academiam habet in re Medica celebrem. Principatus caput est; unde olim primogenitus Regis Neapolitani nomen ducebat. Corpus S. Matthæi ibidem ostenditur.

δ Ab [d] *Amalfi* ora maritima vulgo *la Coste d'Amalfi* appellatur; quæ pagis & vicis adeo multis accolitur, ut una videatur urbs. Nautas habet peritos. Pyxidis nauticæ usus inventus traditur circa annum 1300. à Flavio Blendo; aliis appellatur *Flavius Gioja*. S. Andreæ corpus ibidem asservatur. Sunt ibi præterea [e] *Puteoli*, vulgo *Pozzuolo*, urbs multis terræ motibus deformata. Circa eam plurima sunt balnea, & fontes salutares. Portus ejus olim commodissimus paulatim oblimatur. [f] *Massa* recens ædificata, ab ea dicitur vinum *Massanum*, olim *Surrentinum*. [g] *Nola* urbs olim ampla, hodie angusta. [h] *Anversa* seu *Aversa*, veteris Atellæ ruinis inædificata, & Capuæ ac Neapoli à Roberto Guiscardo Normannorum Duce opposita; unde & dicta quasi *Adversa*. A Carolo I. Rege Neapolitano eversa est. [i] *Vicus* exiguum opidum, lautum tamen, & in agro amœno situm: Cognominatur *Equensis*. *Aquinum*, B. Thomæ patria, nunc fere collapsum. *c*

HEKELII.

b Totius quippe *Campaniæ* Urbs olim præstantissima, à *Camporum* latitudine, in quibus sita est, ita dicta.

c Hoc *Aquinum*, tenue licet Oppidum, tamen

a Laborinus ager Capua. b Surrentum. c Salernum. d Melphis seu Amalfi. e Puteoli. f Massa. g Nola. h Anversa. i Vicus.

(*1) Hanc urbem situ amœno, templis ac monasteriis ornatissimis, portu tutissimo, armamentario, & arce validissima commendatam, plurimi ex professo prædicaverunt. aëre saluberrimo fruitur; nullisque caret deliciarum incitamentis; sed non adeò laudatur incolarum indoles & olim in proverbium abiit. *Il regno di Napoli e un Paradiso habitato da Diavoli.*

(*2) Capuæ veteris supersunt quædam rudera. hic Hannibal exercitum deliciis emolliri passus, res Romanorum resarcivit, suasque perdidit.)

(*3) Principatus citerioris urbs conspicua, ad sinum qui inde dicitur Golfo di Salerno. Hic floruerunt Principes Salernitani, quorum primus filius fuit Tancredi qui Neapolim subegit. Archiepiscopum habet.)

(*4) Non satis accuratè Cluverius, nec enim constat quis primus fuerit pixidis magneticæ repertor. Lis dudum disceptata non caret dubiis. melius dixisset Cluverius *Vulgo Amalfi Flavii patria, qui primus pixidis sive magnetis usum reperisse a multis perhibetur.*

Calabria. Consentia.

II. In *Calabria*, ε *Consentia*, Regii Præfecti sedes: ζ *Mons Leonis*, η *Regium*.

Hydruntini agri opida.

III. Tum in θ *Hydruntino* agro ι *Hydruntum*, nunc *Otranto*, κ *Gallipolis*, & *Aletium*, vulgo *Lezzo*, conventu Juridico nobile opidum (*1), item λ *Tarentum* (*2).

IV. In

tamen episcopali dignitate insigne, etiam natale solum est *Decii Junii, Juvenalis* Poëtarum Satyrorum, *Jul. Cæs. Scaligero* Lib. VI. *Poët.* c. VI. p. m. 772. judicante, facilè Principis.

BUNONIS.

ε *Consentia* vulgo *Consenza*, ad Crathis ripas condita, anno 1638. terræ motu periit, & cum eâ *Nicastro*, *Monterano*, *Castiglione*, *Paola*, & *Balliagio*, *urbes* elegantes: (* posteà vero feliciter restaurata.)

ζ *Mons Leonis* urbs eo loco in Apennini colle posita est, quo olim erat Vibo Valentia.

η *Regium* postquam à Caradino Solimannicæ classis præfecto fuit direptum, fere fuit desertum per aliquod tempus. Sed per commodum in Siciliam, qui ibi patet, transitum, indies reparatur. In Calabria opida porrò clariora sunt, [a] *Tropea* navigantibus periculosissima, [b] *Squillace*, est in Borgiarum ditione: [c] *S. Severino* opidum exiguum, sed munitissimum: [d] *Rosetum* opidum, cui adjacet castrum in maris scopulo: [e] *Rossanum*, tribus milliaribus a mari situm: à quo tamen proximus sinus nomen habet, & appellatur *Rossanensis*; pars est antiqui Tarentini; Hic arbusculæ ferunt piper: *Monsaltus* salis copia dives; [f] *S. Eufemia* quæ propinquo mari nomen dedit, ad cujus litus optimorum corallorum proventus est.

θ [g] *Hydruntinus ager* olim *Mesapia*, hodie *terra d'Otranto* dicitur; nomen habet ab

ι [h] *Hydrunto* metropoli, cujus arx saxo *d* inædificata est. *e*

κ [i] *Gallipolis f*, hodie *Gallipoli*, scopulo insidet, qui mari undique cingitur; sed ponte ingentibus saxis fulto jungitur continenti. Castrum habet munitissimum, quod Alphonsus II. Arragonius excitavit, cum urbem illam recepisset à Turcis, qui eam anno 1481. interceperant, ac in opidanos sævierant crudelissimè.

λ [k] *Tarentum*, hodie *Tarento g*, civitas exigua est, arcem habens aquis marinis undique cinctam, à Ferdinando Arragonio Rege Neapolitano conditam. Ejus portus ingentibus lapidibus obturatus, exiguis navigiis tantùm patet. In hâc regione præterea sunt [l] *Brundusium* vulgo *Brindisi h.* Est portus capacissimus, tribus arcibus munitus. In agro ejus visuntur olearum nemora. [m] *Castro* olim *castrum Minervæ*, frequentatur à mercatoribus olei causa. Anno 1537. pessime accepta est à Turcis. [n] *Uxentum*, vulgo *Ungento*, ampla olim urbs, nunc exigua in agro jacet opimo. [o] *Neritum* hodie *Nardo*, antiqua urbs, hodie lauta & frequens est: & promontorium *Japygium*, sive *Salentinum*, quod hodie [p] *C. San Maria* vocatur.

HEKELII.

d Quo Mari imminet.

e Hæc

a Tropea. b Squillace. c S. Severino. d Rosetum. e Rossanum. f S. Eufemia. g Hydruntinus ager. h Hydruntum. i Gallipolis. k Tarentum. l Brundusium. m Castro. n Uxentum. o Neritum. p C. San Maria.

(*1) Urbs totius regni post Neapolim populosissima; & mercaturâ satis celebris.

(*2) Tarentum, dum peculiares reges habuerunt Neapolitani, titulum dedit Hæredi designato & quemadmodum in Gallia Delphinatus, in Anglia Wallia, sic Tarentum apud Neapolitanos. *Trimolliana* familia cum primum succedendi ordinem, extinctis propioribus consanguineis, haberet, à solio quod sibi deberi contendebat, arceri facile potuit; at juribus suis decedere semper renuit. Ideò Principis Tarentini Titulus in ea etiamnum hodie conservatur. non igitur de Tarentino principatu decertat Trimolliana familia, ut ineptè dicit Bibliopola Londinensis, sed de toto Regno, ut patet ex ejusdem petitis, protestationibus, aliisque actis quæ in omnibus pacificis Congressibus renovantur, & in Collectione actorum pacis Trajectinæ T. IV. a pag. 108. ad pag. 213. reperiuntur.

IV. In μ *Baritano* agro ν *Barium*, ξ *Monopolis*, ο *Tranium*. Baritani agri opida.
V. In π *Apulia*, ρ *Manfredonia*, σ *Luceria*, τ *Troja*, υ *Asculum Apulum*.

VI. In

e Hæc Urbs omnium ferme eſt veterrima, cœlo clementiſſimo gaudens. Ideoque Agro amœno, fertili & hortis cultiſſimis eſt exornata. Et quanquam *Strabonis* tempore fuerit exigua; attamen ſatis ampla hodiè ac frequens eſt. Heic finis eſt Maris *Adriatici* & initium *Ionii*.

f S. Galliopolis.

g Archita Philoſophi Patria.

h Ubi *Pompejus*, cognomento *Magnus*, à *Jul. Cæſare* obſidione cinctus eſt. *Pacuvii* Poëtæ veteris Patria dicitur fuiſſe. Meminit & hujus Oppidi *Horatius* Lib. 1. *Serm.* Sat. V. v. ult. & Lib. 1. *Epiſt.* XVII. v. 52.

BUNONIS.

μ [a] *Baritanus ager*, olim *Peucetia i* dicta, continetur flumine *Ofanto*, & *Calva*, monte Apennino & parte maris Venetici.

ν [b] *Barium* nunc *Bari* urbs Archiepiſcopalis, & reliquis in hâc provincia præſtantior, ad mare eſt. In ea olim coronabantur Reges utriusque Siciliæ: veſtes regiæ hodieque ibidem aſſervantur. (* Ibidem D. Nicolai Myrenſis Epiſcopi Reliquiæ aſſervantur.)

ξ [c] *Monopolis* Marchiaonatus titulo ornata; urbs nova ac elegans. Volaterranus exiſtimat eam ex veteris Egnatiæ ruinis eſſe conditam. Ager ejus olei iam ferax eſt, ut quotannis ſupra vicena millia amphorarum reddat.

ο [d] *Tranium* urbs Epiſcopalis, nunc *Trani*, per portum arenâ oppletum abjecta jacet. In hac regione præterea ſunt *Polignano*, olim *Polinianum*, in rupe poſitum; lautum ac frequens; ejus ager oleo & amygdalis dives eſt. *Canuſium* hodie *Canoſa*, in colle ſitum haud procul à veteris loco, quod fuerat in planitie poſitum. *Ruvo*, *Bitonto*, *Barletta*, olim tantum caſtrum, unum ex quatuor præcipuis Italiæ; à Friderico II. Imperatore conditum anno 1242. alii tamen id ab eo auctum volunt. Cæterum inter Latum & Silarum amnes, Baritano agro contermina eſt pars [e] *Lucania* hodie *Baſilicata* dicta, in qua *Acheruntia*, Paulo Diacono *Agerentia*, hodie vulgo *Cirenza*: *Venuſia*, vulgo *Venoſa*, exiguum opidum ac pæne deſertum: *Melfi* urbs Epiſcopalis: *Lavellum*: *Ropola*: *Mons Peloſus*: *Tricaricum*: *Potentia*: *Marſicum vetus*: *Turcia* opidum lautum: *Ferrandina*, caſtellum conditum à Ferrandino Calabriæ Duce, Alphonſi II. Neapolitani Regis filio: *Turris Marina* ſupra oſtium Baſentii fl. contra piratarum excurſiones excitata, hodie deſerta eſt: *Arx Imperialis* à Friderico Imp. condita, quam egregie muniit Alphonſus II.

π [f] *Apulia Plana*, hodie *Apuglia Piana*; à latiſſimis campis, olim *Daunia* dicta, inter Aufidum & Frentonem, qui hodie *Fortore*, amnes, & partem maris Hadriatici ſita.

ρ [g] *Manfredonia* à Manfredo Frederici II. Imp. filio condita, in rupe ſinus marini ad Garganum montem, ac magnificè ornata, arcem & portum habet tutum: noſtra ætate terræ motibus graviter fuit concuſſa.

σ [h] *Luceria* vulgo *Lucera* & *Nocera* optima lana nobilis eſt: cognomento *Pagana* olim dicta; quoniam à Saracenis fuit habitata.

τ [i] *Troja* olim *Æqunlanum* Comitatus titulo gaudet, urbs opulenta. Concilium ibi habitum eſt ſub Urbano II. viſique tres ſoles ipſo meridie, anno 1532.

υ [k] *Aſculum* hodie *Aſcoli* ad Carapellæ fl. fontes, eſt *à Rogerio Guiſcardi filio, quod moliretur rebellionem, diruta; ſed poſt reſtaurata, Ducatus titulo gaudet.* (* Dicitur *Aſculum Apulum* ne cum alia urbe *Aſculo* quæ *Picenorum* fuit, confundatur.) Porro celebriora hic ſunt [l] *Sipontum* vulgo *Siponto* ſeu *Siponti Rudera*; ubi hodie templum & rudera magnæ urbis, & fons eximius. A Saracenis urbs illa everſa, opidani occiſi, & præda in Africam eſt abducta.

a Baritanus ager. b Barium. c Monopolis. d Tranium. e Lucaniæ ſive Baſilicatæ opida. f Apulia plana. g Manfredonia. h Luceria. i Troja. k Aſculum. l Sipontum.

Aprutii oppida.

VI. In φ Aprutio, χ Aquila, ψ Beneventum, ω Anxanum, α Theate, β Pinna, γ Sulmo, δ Asculum Picenum.

Regni Neapolitani urbes munitæ.

VII. Cæterum cum tam varium fuerit, tamque frequens de hoc

ducta. Sunt tamen, qui hunc casum terræ motibus adscribunt. [a] *Mons S. Angeli* urbs frequens, & natura loci munita, diuturna Saracenorum sedes, ad quam eorum visuntur sepulchra. Ibi specus est cum templo S. Michaelis celeberrima. Cryptam hanc descriptam legas apud Leandrum. [b] *Farentinum*, seu *Farentivolium* Blondo, pæne collapsum nec frequens opidum; ubi Fredericus II. Imp. obiit, à Manfredo notho suffocatus. Cæterum in Apulia & vicinis regionibus opida multa terræ motibus sæpe graviter concussa fuit; ac præcipue anno 1637.

HEKELII.

i A *Peucetio*, *OEnotri* Fratre.

k Patria est *Horatii Flacci* Poëtæ, qui ab eâ dictus est *Venusius*, sive *Venusinus*.

BUNONIS.

φ [c] *Aprutium* vulgo *Abruzzo* *l* inter Truentum flumen, quod vulgo *Trento* dicitur, & Trentonem, qui hodie *Fortore*, jacens, ad mare pertingit Hadriaticum.

χ Provinciæ caput [d] *Aquila* est, in mediterraneis sita, ex ruinis Amiterni & Forconii à Longobardis condita, à Frederico II. mœnibus cincta. Ager ejus croci tam ferax est, ut tempore Leandri quotannis redderet 40. millia aureorum. (Terræ motu anno 1703. miserrimè vastata.)

ψ [e] *Beneventum* ad Calorem & Sabbatum fl. olim *Maleventum* dictum, plagosi *Orbilii* patria; ad Pontificis Romani jus pertinet. (* Ex illa sede ad Romanam assumtus est Benedictus XIII. Hodiernus Pontifex.

ω [f] *Anxanum*, hodie vocatur *Lanzana* *m*, emporium nundinis suis celebre, ad quas confluunt mercatores Itali, Dalmatæ, Epirotæ & Græci.

α [g] *Theate*, vulgo *Chieti*, in edito colle 7. millibus passuum à mari situm, à Pipino Carol. M. patre olim dirutum, quòd diutius stetisset à Longobardis, postea restauratum, & à Normannis selectum in ditionis suæ caput. Hodie ibi sedet utriusque Aprutii Prorex cum conventu juridico Regio.

β [h] *Pinna* vulgo *Penna* urbs antiqua & nobilis, quæ indies splendore suo excidit.

γ [i] *Sulmo* hodiè *Sulmone*, *n* urbs egregie rigua & frequens. *o*

δ [k] *Asculum Picenum* hodie *Ascoli* ad Truentum fl. est. Clariora opida hic præterea sunt in Aprutio ulteriori [l] *Atria*, vulgo *Atri* arduo & perdifficili jugo imposita: [m] *Interamnia* seu *Teramum* & *Teranum* *p*: Civitas Caliensis seu Ducalis, in limite Umbriæ, haud procul à Velino fl. *Julia Nova* à Julio Hadriano Duce condita. [n] *Taliacotium* castrum instar opidi, in Columnarum ditione: [o] *Malianum*, ad quam Carolus Andegavensis Conradinum Sueviæ Ducem vicit: [p] *Civitas S. Angeli*; Marchionatus Pinellorum: [q] *Cœlanum* frequens opidum, pertinet ad nobilem familiam Ciborum Genuensium; ab eo *Lacus Fucinus* hodie appellatur. *In Aprutio Citeriori* porro sunt [r] *Ortona* portus, ad quem appellunt naves ex Epiro venientes ad nundinas Lanceani: [s] *Aternum* vulgo *Pescara* ad ostium fluvii cognominis, cultum & dives opidum: [t] *Guastum Amonium* marchionatus caput: [v] *Agnonium* in intima valle prope M. Mejollam, opidum cultum est, & hujus tractus Princeps: [x] *Populium* vulgo *Popolo* opidum lautum, ubi Aterno fl. pons impositus &c.

HEKELII.

l Et olim dictum *Samnium*.

m *Lanzano*, vel *Lanziano*.

n Seu

a Mons S. Angeli. b Farentinum. c Aprutium. d Aquila. e Beneventum. f Anxanum. g Theate. h Pinna. i Sulmo. k Asculum &c. l Atria. m Interamnia f. Theramum. n Taliacotium. o Malianum. p Civitas S. Angeli. q Cœlanum. r Ortona. s Aternum seu Pescara. t Guastum Amonium. v Agnonium. x Populium.

hoc regno inter varios populos certamen, cumque crebris Saracenorum ac Turcarum incursionibus petitum; effectum est, uti crebra ac frequentia munimenta contra ingruentium hostilitatem passim excitarentur: quorum firmissima nunc sunt *Consentia*; (vulgò *Cosenza*) [ε] *Cantazari*, [ζ] *Manteæ*, *Crotone* & *Tarenti in Calabria*; *Gallipoli*; *Hydrunti*, ac *Brundisii* in agro Hydruntino: *Monopoli*, *Barii*, *Tranii*, *Barlettæ*, *Manfredoniæ* in Apulia: *Aquilæ* in Aprutio. At [η] *Cajetæ* munimen-

n Seu *Sulmona*, ut & nonnullis *Sermona*. (* Duplex Sulmo apud veteres. nempe *Sulmo Pelignorum*, & *Sulmo Volscorum*. Primus hodie *Sarmona* dicitur, vel etiam, ut Bunoni placet, *Sulmona*; quondam in Pelignis qui pars Samnitum fuerunt, nunc vero citerioris Aprutii urbs episcopalis ad Sarum. hæc Ovidii patria fuit. Alia vero quæ etiam *Sulmo* dicta est in Latio apud Volscos, ut dictum est, extitit, quam sine vestigiis interiisse dixit Plinius. ibidem *Sarmonetam* oppidum esse docet Cluverius noster qui non *Sermona* & *Sermoneta* scribit, ut plerique, sed per A in prima syllaba. vide si lubet *Ital.* Antiq. l. 3. pag. 1022. quod addit Hekelius Sulmonem à Solymo, Æneæ comite; Cajetam, a Cajeta Æneæ nutrice &c. nomen accepisse, intellige non historicè; sed puta Virgilium mirum fingendi artificem, cum Trojanorum Troadumque nomina sibi essent quærenda, ad urbes Italas respexisse, ut iisdem antiquum decus assereret, suamque exornando fabulam, sibi tot lectorum benevolentiam conciliaret quot erant laudatarum urbium cives. Omnes etenim civitates quovis pretiò illustrissimam mœnibus suis antiquitatem vindicant. & quod mireris, pleræque a Troja Trojanisque suam arcessunt originem. id primò factum est ut Romanis qui suam inde repetebant, victi populi gratificarentur, ipsorumque Orbis dominorum demererentur favorem: hinc tot Historiarum mendacia; tot falsæ origines)

o A conditore ejus *Solymo*, qui *Ænea* comes creditur fuisse, sic dicta. Unde & *Solimum Silio* audit *Italico*. Patria est *Ovidii*, Poetæ verè nobilis.

p Ita fortè nuncupatum, quòd inter duas Amneis sit constitutum.

BUNONIS.

ε [a] *Cantazarum* in Brutiis est ad sinum Scylacium, vulgo *Golfo de Squillace*, urbs satis ampla & elegans.

ζ [b] *Mantéa*, vulgo *Amantéa*, in Brutiis quoque est ad mare Inferum, haud longè à *Cozenza*. Reliqua quæ sequuntur opida superiùs memorata sunt.

η *Cajeta q*, in agri Romani & regni Neapolitani finibus sita, crassissimam turrim habet, quæ *Mola* (* *Moles* dicitur agger a natura sæpe inchoatus, ab arte perfectus. Fluctibus ita oppositus, ut aditum navibus facilem præbeat ingressuris; portum vero ingressis securitatem cum ab hostibus, tum a procellis, adferat. talis est *Moles* Genuæ, Messinæ, Cajetæ, aliisque urbibus maritimis non paucis. *Cajeta* vetus nomen servat *Gaeta*, hæc Turris de qua Buno mentionem injicit, ad viam Appiam sita est.) dicitur: portu & arce celebris est. *A Magno Consalvo* Ferdinandi Catholici auspiciis expugnata est anno 1504. In castello est sacellum, ubi foris supra fores *Caroli Borbonii* in Romæ expugnatione succumbentis corpus vestitum visitur, cum istâ inscriptione: *Aucto Imperio, Superata Italia, Devicto Gallo, Pontifice Obsesso, Roma Capta, Caroli Borbonii Hoc Marmor Cineres Retinet.* [c] *Regnum Neapolitanum* Calori obnoxium est, maxime cis Apenninum: trans montem illum æstus non est adeo vehemens, præterquam in Apulia. Fere ubique irrigatur fontibus ac fluminibus, quæ Apenninus ex utroque latere emittit: Ubique vinum fert, & oleum; Pascua habet læta; equi Neapolitani in pretio sunt, qui ad annum 20 ad laborem sunt idonei, si bene curantur. Nulla ibi reperiuntur animalia venenata; præter Tarantulas, quarum morsus musica sanatur;

a Cantazarum, [b] Mantéa, [c] Neapolitani soli natura & fertilitas.

nimentum, ob ſingularem firmitudinem, ſitumque loci, *clavis* totius *regni* appellatur.

ſanatur; & Cherſydros, qui ſerpentes ita dicti, quòd in terra & aquis vivunt Locuſtæ tamen agris magnam ſæpe inferunt perniciem. Habet bubalos vegetos & grandes; & omnis generis animalia *r*. *Campania ager* fertiliſſimus eſt; ubique fere bis in anno fert flores. *Principatus Citerior* cœlum habet temperatum: unde plerique ibidem diu vivunt. *Principatus Ulterior* armentis dives eſt, & fructibus abundat. *Baſilicata* profert crocum, & magnus ibidem eſt mellis & ceræ proventus. *Calabria* præter cætera bona habet manna, quod ex frondibus, ramis & rupibus colligitur: Præſtantius tamen eſt, quod ex frondibus colligitur. *Calabria Citerior* frugum dives eſt, optimumque emittit oleum. Mori hîc ſunt plurimæ; unde ſerici conficitur magna copia. *Calabria Ulterior* habet equos generoſos; & mellis ingentem fert copiam. *Apulia* æſtus experitur vehementiſſimos: muſcas habet adeo importunas, ut inde natum proverbium: *Qui pœnas inferni vult prægustare, ille æſtatem agat in Apulia, hyemem ad Aquilam.* *Capitanata* ſolum habet ſiccius & arenoſum, pabulum tenue eſt, ſed tanta bonitate, ut exiguum armento ſufficiat. Ex paſcuis iſtis Rex ſæpe ducenta & quinquaginta ducatorum millia conficit. Regio illa fere tota caret arboribus. *Barenſis ager* temperatiſſimus eſt. Sed Tarantulæ hic plus nocent: ſerpentes ibi ſunt multi, quos ciconiæ conficiunt. *Hydruntinus ager* fulminibus obnoxius eſt. Tantam fert olei copiam, quæ univerſæ poſſet ſufficere Italiæ. Cherſydri ibi ſunt multi, & locuſtæ, quas *Cavalettas* vulgo vocant; earum examina ſæpe agros depaſcerent, nisi *Gavii* (eſt genus volucrum) ea diſſiparent. Multi ibidem ſunt in plebe leproſi; quoniam carne ſuilla & ficubus ſiccis victitant. *In Comitatu Moliſſenſi* tot ſunt feræ, ut ferina caro vilius veneat, quàm domeſtica. *Aprutium Citerius* cæteris hujus regni partibus frigidius eſt. Fert frumentum, vinum, oleum & crocum. Pix ibi ex terra eruitur. Nives hyeme tantæ decidunt, ut ex montibus devolutæ viatores obruant. *Aprutium Ulterius* quoque frigidum eſt; unde Proverbium modo memoratum. Ad Aquilam urbem tanta croci provenit abundantia, quæ univerſæ Europæ videatur poſſe ſufficere. [a] *De regni Neapolitani incolis* Itali habent proverbium hoc: *Regnum Neapolitanum eſt paradiſus; ſed incolæ ſunt dæmones ſ.* Nusquam ferè plures reperiuntur meretrices, quam Neapoli. Mulieres tam ſplendidè veſtiuntur, ut, quænam nobilis, quæve plebeja ſit, vix dignoſci poſſit. Ad ſeditiones Neapolitani ſunt proni, adeo, ut anno hujus ſeculi 47. à vili piſcatore ad rebellandum fuerint concitati. Neapolitanorum lingua inquinatior eſt; ac magis Calabrorum: ridicula Apulorum. *Calabri* ſunt aſtuti, ingenio acri, expediti ad faciendum iter. *Apuli* robuſti, ingenii ſunt obtuſioris. *Aprutii incolæ* generoſi, candidi, fortes, liberales, fideles.

a Neapolitanorum mores.

HEKELII.

q A *Cajetâ*, nutrice *Æneæ* ſic dicta.

r Etiam hoc Regnum *Ingeniorum* præſtantiâ & *Corporum* robore adeò eſt felix ac beatum, ut nulli alteri Regioni cedat.

ſ In hoc Regno multi ſunt *Viri Principes*, ſeu *Regni Proceres*, & præter eos *ſeptem* quoque *ſumma Regni Officia*, *Magnus* np. *Comeſtabilis*, *Magnus Juſtitiarius*, *Magnus Admirans*, *Magnus Quæſtor*, *Magnus Protonotarius*, &c.

CAP.

CAP. XL.

De Episcopatibus Italiæ, Academiis, & Urbium clarissimarum Epithetis. [1]

I.

ARchiepiscopatus in universa Italia sunt *triginta:* quorum in *Neapolitano regno viginti & unus*; Neapolitanus; Capuanus, Salernitanus, Melphitanus, Surrentinus, Beneventanus, Theatinus, Acheruntinus, Sipontinus, Manfredoniensis, Canusinus', Traniensis, Baritanus, Tarentinus, Maderensis, Brundisinus, Hydruntinus, Rossanensis, Consentinus, Sanctoseverinensis & Reginus. In reliqua Italia novem; Senensis, Florentinus, Pisanus, Ravennensis, Genuensis, Taurinensis, Mediolanensis, Venetus, & Gradiscienfis. Archiepiscopatus Italiæ.

II. *Episcopatus*, ut admodum *tenues*, sic innumeri. Nam quoties opidum aliquod civitatis jure donatur, Episcopus simul eidem contribuitur; ita ut *nulla civitas perhiberi possit, quæ Episcopum non habeat, & reciprocè, quæ Episcopum habeat, civitas negari nequeat.* Episcopatus Italiæ.

III. Cæterum Patriarchatus, qui Aquilejæ erat, Venetias translatus est. Patriarchatus.

IV. *Academiæ illustres* sunt: Patavii, Bononiæ, Pisis, Senis, Perusiæ. At *minus celebres*, Augustæ Taurinorum, Ferrariæ, Academiæ.

REISKII.

[1] Præter Episcopatum, quem sibi Pontifex Rom. vendicat, OEcumenicum & universalem, *sex episcopales sedes Cardinalium* Rom. ecclesiæ adhuc eminent; (1) *Ostiensis*, (2) *Portuensis*, (3) *Prænestina*, (4) *Sabinensis*, (5) *Tusculana*, (6) *Albinensis*. Quibus reliqui Archiepiscopatus ordine justo succedunt, plures tamen, quam quos ab Auctore nostro numeratos videas, si scriptores Itali, ex iisque Aub. Miræus in Lib I. de Statu S. Relig. Christ c. 10. adhibeantur. [a] Amplius duo reipubl. Venetæ *Patriarchatus*, *Venetus* nempe, in locum Gradensis hodie constitutus, & *Aquilejensis*, Utinensi opido nunc addictus. Denique varii sequuntur Episcopatus, quos omnes tamen suo Miræus numero comprehendit. [b] Academiæ porro Italicæ omnium antiquissimæ sunt, omnes tamen seculum tertium decimum ortu suo ac vetustate non longius excedunt: Bononiensis etiam juris Rom. restituto cultu, & Salernitana medicinæ quondam studio florentissima præcelluit. De singulis, si quidem ita lubeat, Mittendorpium, Lantium, & Conringium in Antiq. Academ. conferre poterit, cui visum est.

a Patriarchatus duo. b Academiæ;

rariæ, Romæ, Firmi, Neapoli, Salerni, Maceratæ in Marchia Anconitana.

Urbium clarissimarum epitheta.

V. Urbium Italicarum tantus eſt ſplendor, nitor, tanta feſtivitas, & magnificentia, uti haud facile toto terrarum orbe quidquam invenias, quod cum his conferri poſſit: at eximiæ claritudinis ſunt *novem*: quarum Epitheta, ut in Italia per ora hominum feruntur, hic apponam.

Roma ſancta. Neapolis nobilis. Venetiæ opulentæ. Genua ſuperba. Mediolanum magnum. Florentia pulchra. Bononia pinguis. Ravenna antiqua. Patavium doctum.

VI. *Roma* dicitur *ſancta*, vulgo *Roma la Santa*, ob Pontificis maximi ſedem. *Neapolis nobilis*; vulgò *Napoli la gentile*, ob frequentiam Principum, Comitum atque equeſtris ordinis virorum. *Venetiæ opulentæ*, vulgo *Venetia la ricca*: ob potentiam atque opes immenſas. *Genua ſuperba*, vulgo *Genova la ſuperba*; ob ſuperbam ædificiorum magnificentiam. *Mediolanum Magnum*, vulgo *Milano la grande*: ob amplitudinem urbis, civiumque numeroſitatem. *Florentia pulcra*, vulgo *Fiorenza la bella*; ob ædificiorum ſplendorem, vicorum munditiem, latitudinem ac directionem. *Bononia pinguis*, vulgo *Bologna la graſſa*; ob laſcivam agri fertilitatem. *Ravenna antiqua*, vulgo *Ravenna l'antica*: ob ædificiorum totiusque urbis vetuſtatem. *Patavium doctum*, vulgo *Padova la dotta*, ob celebre literarum ſtudium.

CAP. XLI.

DE SICILIA. [1]

I.

Sicilia.

OMnes Interni maris inſulas magnitudine juxta ac claritate anteſtat *Sicilia*; quondam, ſi veteribus credimus, *conti-*

REISKII.

1 Bochartus in Chanaan Lib. I. c. 30. à Punicis originibus nomen Siciliæ priſcum arceſſit: [a] Idque vel ab voce שכלול *ſiclul*, i. e. *perfectione*, tanquam inſula cæteris perfectior majorque dicatur, vel ex voce סגוליא *ſegulaja*, i. e. botris, quorum fructu, vino uviſque fœcunda deſcribitur. Sicani amplius ex lingua Phœnicia שכנים *ſekenim*, i. e. *vicini* ſuam appellationem traxiſſe Viro doctiſſimo videntur. Id enim tribus ille capitibus egit, ut auctoritate veterum confirmaret Pœnos in parte non ſolum Siciliæ occidentali à Lilybæo ad Pelorum, ſed orientali etiam ad Pachynum usque, amplius meridionali veſtigia ſua & nomina impreſſiſſe, urbibus æque ac freto Siculo hujusque Syrtibus aut vadis duobus pericu-

a Sicilia unde?

continens & Italiæ annexa: post, interfuso Siculi maris freto, *avulsa:* cœli clementia ac soli ubertate adeo felix, ut *horreum Romanorum* appellaretur. Nomen *Sicilia* à *Siculis*, Latii quondam in Italia incolis, habuit: antè fuit dicta, *Sicania*, à *Sicano* Rege, qui ante Trojana bella, cum amplissima *Iberorum* sive *Hispanorum* manu advectus, insulam de suo nomine *Sicaniam* populumque *Sicanos* appellavit. *Trinacria* item, & *Triquetra*, à triangula forma Græcis atque Latinis dicta est, quippe tribus promontoriis in diversa procurrens, Græcæ literæ, quæ Δέλτα dicitur, imaginem efficit. *Pachynum* vocatur promontorium, vulgò nunc *Capo Passaro*, quod Græciam spectat; *Lilybæum*, nunc *Capo Boëo*, quod Africam; *Pelorum*, nunc *il Faro*, quod in Italiam vergens freto alluitur. Id angustum & anceps, alterno cursu atrox, sævum, & *Scyllæ Charybdisque* horrendis nominibus inclytum est. *Scylla* est scopulus versus Septemtrionem: *Charybdis* mare vorticosum versus Meridiem, utrùmque noxium appulsis.

Sicania. Trinacria. Ejus promontoria. Pachynum. Lilybæum. Pelorum. Scylla. Charybdis.

II. Cæterum ipsius insulæ summa *longitudo* est inter Pelorum Lilybæumque promontoria, mill. Germ. L. *latitudo* à Pachyno ad Cephalædim opidum, mill. German. XXXV. Magnitudo Siciliæ.

III. Urbes olim in hac claræ; in litoribus [a] *Messana*, civium Urbes Siciliæ maritimæ.

periculosissimis Scyllæ ac Charybdi. [a] Scylla enim Punice סקול *Scoli* i. e. *exitium*: Charybdis quasi חור־אבדן *chor-obdan*, i. e. *foramen perditionis*, significet. Scylla promontorio Scyllæo, quod Itali vocant, adjacet, ingens aquarum ultro citro commeantium perturbatio: Charybdis autem huic opposita est rabiosa maris ebullitio, & vortex quasi turbine agitatus. Cum voraginem istam Siculus *Urinator Pescecola* jussu Friderici regis Siculi perlustrasset, aquas in fundo concitatissimas, Euripos, Scopulos, & Carcharias multos deprehendit. Vid. Kircherus A. M. Luc. Lib. X. part. II. c. I. & Bochartus loco citato, ubi de singulis urbibus multa notatu dignissima occurrunt.

BUNONIS.

a Qua de causa urbs dicta fuerit [b] *Messana*, cives verò *Mamertini*, sententiis discrepant auctores. Ipsa urbs primum *Zancle* dicta fuit: deinde à *Messeniis*, qui à Lacedæmoniis bello victi, relicta patriâ novas quærebant sedes, urbs illa videtur occupata, & priscum ejus vocabulum in patriâ *Messenes* nomen ab ipsis immutatum. Civitate demum pestilentiâ civibus exhaustâ, Messanenses *Samnites*, qui Syracusanis militaverant, in urbem receperunt: à quibus veteres incolæ occisi, novique isti coloni *Mamertini*, à *Marte* nominari voluerunt. *Romani* verò postea urbe eâ usi sunt tanquam sede & receptaculo, in bellis Punicis contra Carthaginenses *a*. Frequens fit ejus mentio in historiis, est hodieque celeberrima Messana, *Ibyci*, Poetæ patria, cujus interfectores à gruibus proditi, de quo Ausonius, *Ibycus ut periit, vindex fuit altivolans grus*. *b*

HEKELII.

a Dicitur enim hæc Urbs causa fuisse primi Belli *Punici*.

b Plura vid. in *Not.* ad IV. Capit. seq.

BUNO-

a Scylla & Charybdis. b Messana.

Tauromenium. Catana. Syracusæ. Camarina. Agrigentum.

vium Romanorum, qui *Mamertini* vocabantur, *Zanclo*, id est, *Falx*, antè dicta, nunc *Messina*, β *Tauromenium*, nunc *Taormina*, γ *Catana* sive *Catina*, nunc *Catanio*; δ *Syracusæ*, urbs omnium totius insulæ clarissima, nunc *Saragusa*; ε *Camarina*, nunc *Torre di Camarana*; ζ *Agrigentum*, quod Græcis

BUNONIS.

β Ad [a] *Tauromenium* e mare eructabat fragmenta navium à Charybdi haustarum, itaque litus hoc *Copriam*, id est, *sterquilinium* vocabant.

γ [b] *Catanæ* Ætna imminet: agrumque Catanæum non tam corrumpi cineribus Ætnæ ferventibus, quos eructat, quàm fœcundum & feracem effici, Strabo auctor est. Radices etiam producere, quibus adeo pinguescant *oves*, ut rumpantur: & quadragesimo circiter aut *L.* die sanguis ex auribus iis detrahendus sit. Ejus urbis duo juvenes, *Amphinomus* & *Anapias*, magnam pietatis laudem consequuti sunt, quod ingruente ab Ætna repentino urbis incendio, parentes senio graves, in humeros suos elatos, eripuisse periculo scribuntur. Hinc [c] *Piorum Campi*, monti huic finitimi, videntur appellati. Ejus urbis civis fuit *Galeottus Bardaxes*, qui tanto fuisse robore scribitur, ut asinum lignis onustum manibus à terra sublevaret; & equum absque freno incitatissimè currentem, transversum lignum complexus, coxis cruribusque sisteret. *d*

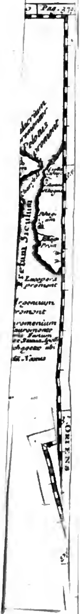
δ Urbis [d] *Syracusarum* quinque hæ fuerunt partes, *Acradina*, *Tycha*, *Neapolis*, *Insula*, & *Epipolæ*. Ambitus ejus fuit stadiorum CLXXX. id est milium XXII. cum dimidio. Varias fortunæ mutationes experta est, à *Dionysiis* oppressa, *Agathoclem*, aliosque dominos satis impotentes, tulit. A Romanis bello Punico I. per triennium obsessa, & *Archimedis* arte & ingenio defensa, tandem a *M. Marcello* capta est. Archimedes tum, præter voluntatem & edictum Marcelli, cæsus est. Multi ibidem floruere viri celeberrimi, *Hiero*, *Theocritus*, *Philemon*, *Epicharmus*, qui eo maximè celebratur nomine, quod *utilia pueris præcepta dedit*. In *portu Syracusano* Atheniensium classis, *Nicia duce*, devicta est. *e*

ε [e] *Camarina* in litore inter duos amnes posita fuit, quorum alter nunc *Frascolari* seu *Frascolani*, alter *Camarana* vulgo vocatur. Juxta eam fuit [f] *Camarina palus*; unde natum proverbium; *Camarinam ne moveas*. quod ex Apollinis oraculo ortum, quo paludem istam, urbi vicinam, siccari vetabat, exhalantem jam incolis perniciem, quum exarescere cœpisset. At majus iisdem malum creavit, contra oraculi vocem siccata. Hostes enim per eam ingressi urbem ceperunt. *f*

ζ [g] *Agrigentum* s. *Acragas*, ad fl. cognominem, celebritate, & opulentia ingens fuit. Fastum & delicias etiam sepulchrorum magnificentiam declarare, quorum nonnulla *equis*, quædam *aviculis* concinnata, *Diodorus Siculus* tradit. Porro ditissimum omnium Agrigentinorum celebrari *Gelliam*, qui compluribus domi suæ diversoriis ad excipiendos hospites exstructis ad portas janitores constituit: quibus imperatum fuerat, ut, quoscunque vidissent advenas, ad hospitium invitarent. Quod exemplum alii quoque imitati; quibus prisco more humaniter & benigne cum hominibus conversari studium fuerit. Contigit aliquando, ut quingenti equites hybernâ tempestate à Gela *g* illuc diverterent; quos omnes liberaliter suscepit Gellia: & confestim singulis chlamydes tunicasque ex arcis depromptas distribuit. Summa igitur civium opulentia effecit, ut tanto Agrigentini luxu diffluerent, usque adeo etiam, ut brevi post licèt exitiali obsidione pressi, decreto tamen publico sciscerent, nequis in excubiis pernoctantium plus quàm culcitram, peristroma, gausape laneum, & duo cervicalia haberet. De ipsorum luxu *Empedoclis*, qui ipse Agrigentinus fuit, hoc fertur dictum; *Agrigentini deliciis quotidie ita se dedunt, ac si crastino die morituri; domos verò ita exstruunt, quasi æternum victuri.*

a Tauromenium. b Catana. c Piorum Campi. d Syracusæ. e Camarina. f Camarina palus. g Agrigentum.

Pag. 370.
Pelorus promont
Fretum Siculum
Leucopera promont
ORIENS

cis, *Acragas*, nunc *Gergenti*; η *Selinuntum*, Græcis *Selinus*, nunc *Torre di Pulici*, vel *Terra de gli Pulci*, θ *Lilybæum*, literarum quondam studiis celebre, nunc *Marsalla*; ι *Drepanum*, nunc *Trapani*; κ *Panormum* vel *Panormus*, nunc *Palermo*; λ *Soluntum*, Græcis *Solûs*, nunc *Solante*; μ *Himera*, nunc *Termini*; ν *Cephalœdis* nunc *Cifalù*; ξ *Tyndaris*, sive *Tynda-* Selinuntum. Lilybæum. Drepanum. Panormus. Soluntum. Himera. Cephalœdis Tyndaris.

victuri. Nobilitavit hanc urbem in primis Phalaridis crudelitas, qui æneo bovi inclusos homines torquere solitus, & primum ei indidit architectum infelicis illius machinæ Perillum Atheniensem.

HEKELII.

c Quod non procul à *Drepano* Promontorio à *Zancleis* condirum scribunt.

d Fuit quoque *Charonda*, inter *Atheniensium* Legislatores in primis celebrati, Patria, ubi, testante *Cicerone*, fuit *Simulacrum Cereris*, quod à Viro non modò tangi, sed ne aspici quidem fas erat.

e De hac Urbe extant plura in Not. ad §. IV. Cap. seq.

f Conf. *Erasmi* Chiliad. I. Cent. I. *Adag.* LXIV. p. 39. col. b.

g Quæ Urbs quoque *Siciliæ* est, vulgò *Cherza* dicta.

BUNONIS.

η *a* *Selinus* inter *Hypsam fl.* qui hodie *Belici*, & *Selinuntem fl.* condita fuit; palmis abundasse scribitur.

θ *b* *Lilybæum* opidum in promontorio ejusdem nominis, olim fuit munitissimum adeo, ut decennalem sustineret obsidionem. *Diodor.* Portus ostium obstruere frustra olim conati sunt Romani. E regione Lilybæi sunt *c* *Ægades Insulæ*; ad quas commisso prælio navali *classis Punica* instructissima, à *C. Lutatio Catulo* cos. victa, & bello *Punico I.* finis impositus est.

ι *d* *Drepanum* in peninsula situm est, cujus latus insignem cingit portum, maximarum etiam navium capacem. A curvato isto litore, in quo exstructum, id nominis à *falce* fortitum videtur, quod *Amilcar Barca*, Hannibalis pater, communiit, & sedem belli contra Romanos delegit, atque tutatus est diu; donec jussu Carthaginiensium pacem cum Lutatio victore componerent. Vicinum ei fuit *e* *Eryx* opidum in ejusdem nominis monte, in quo *templum Veneris* & *Anchisæ sepulchrum*.

κ *f* *Panormus*, *ex duabus vocibus* πᾶν & ὅρμος compositum; quorum illud *omninò*, hoc *navium stationem* significat, quasi *eximium portum* dicas, hodie Siciliæ caput est, & Proregis sedes, cui vicina quoque paret Sardinia. *h.*

λ *g* *Soluntum* opidum inter *Eleutherum* amnem & *Thermas Himerenses*, in dextro promontorii latere fuit, hodie prorsus jacens cernitur. Castellum nunc ibidem est, cum empotio frumentario, vulgò *Solante* dictum, portum habens capacissimum, ubi thynnorum præclarus est piscatus.

μ *h* *Himera* fluvius & opidum, quod ab *Hannibale* Carthaginiensium duce destructum est. *Fluvius* verò est totius hujus litoris ferme maximus, & solus in media admodum insula. Ab *Aquis* sive *i* *Thermis Himerensibus* natum est vulgare vocabulum *Termini.*

ν *k* *Cephalœdis*, sive *Cephalœdium i*, op. à κεφαλὴ, id est, *caput*, nomen habet, quod ad verticem præruptæ rupis, promontorii speciem habentis, olim conditum fuit. Posteà tamen à *Rogerio* Rege ad angulum rupis translatum est.

ξ *l* *Tyndaris*, olim nobilissima civitas, cujus pars *k* vi maris abrupta est. Ejus diruptionis vorago ingens & horrenda etiam nunc ibidem conspicitur. Ab hac urbe *l promontorium* nomen habet.

HEKELII.

h Plura legenda Not. oc. ad §. IV. Capit. sequ.

Bbb *i* Hodie

a Selinus. b Lilybæum. c Ægades inf. d Drepanum. e Eryx mons & op. f Panormus. g Soluntum. h Himera op. & fl. i Thermæ Himerenses. k Cephalœdis. l Tyndaris.

Mylæ. *Tyndarium*, nunc *Santa Maria di Tindári*; [o] *Mylæ*, nunc *Milazzo.*

Opida Siciliæ mediterranea. IV. Intus [π] *Centuripe*, nunc *Centorve*; [ρ] *Agyrium*, nunc *S. Pilippo d'Agirone*; [σ] *Assorus*, nunc *Azaro*; [τ] *Enna*, nunc *Castro Janna*; [υ] *Leontini*, nomen retinet; *Neetum*, *Noto*; *Motyca*, *Módica*.

Flumina Siciliæ. Onobala. Cyamosorum. Terias. Anapus. Elorus. Cela. Hypsa. Belici. Himeræ. V. *Fluviorum* nobilissimi sunt, *Onobala*, quin & *Tauromi-nus*, nunc *Cantara: Symæthus*, nunc *la Jaretta*, *Cyamosorum* ab Centuripis, & *Chrysam* ab Assoro devehens: *Terias*, nunc *Fiume di S. Leonardo*: *Anapus*, hodie *Alféo*, cum Cyane fonte, nunc *la Pisma*, apud Syracusas: *Elorus* nunc *Abisò*: *Cela*, nunc *Fiume di Terra nuova*: *Hypsa*, & *Crimissus*, qui nunc vulgo *Belici* dicuntur: duoque *Himeræ*, quorum alter, nunc

[i] Hodiè *Cefalu à Leandro* dictum.

[k] *Plinio* Lib. II. c. 92. p. 26. testante.

[l] Cujus *Strabo* etiam mentionem facit Lib. vi. *Geogr.* p. 416.

BUNONIS.

[o] [a] *Myla* opidum cervicem peninsulæ occupat, quæ nunc vulgo dicitur *Capo di Milazzo*. *Myla* vero istæ arx belli ac præcipua sedes fuêre *Sext. Pompejo* adversus *Augustum*: quo tempore nobilitatæ sunt clade navali, quam Pompejus ab Augusto ad portum ejus opidi accepit.

[π] [b] *Centuripa* ad Ætnæ montis radices sunt. *Gellia* opulentissimus Agrigentinorum; formâ exili & despecta ad Centuripidos legati munere fungens, quum in concionem populi progressus, omnium risu exciperetur, quod formam celebritati nominis minimè parem viderent, respondisse scribitur: *Hoc ne tantopere mirarentur. Siquidem Agrigentini pro more observent, uti forma præstantissimos ad inclyti nominis civitates mittant; ad humiles verò, nec magnifaciendas, sui similes.* Posterioribus tamen temporibus ejus civitatis prædicatur opulentia, atque in amicitia & societate Romana fuisse scribitur; & Augusto ad debellandum Pompejum multum tulisse adjumenti.

[ρ] [c] *Agyrium* [m] à Centuripis versus Occidentem hybernum, in sublimi colle situm, celebre reddidit nativitas ipsius *Diodori Siculi Historici*; cui ferè uni omnem antiquitatis memoriam & olim debuerunt Siculi.

[σ] [d] *Assorus* inter Ennam & Agyrium jacet dextrorsum, medio ferè itinere.

[τ] *Enna* XIII. millia passuum ad Meridiem versus distat ab Agyrio, in præcelso loco sita, omni aditu circumcisa atque dirupta. Circa quem collem lacus lucique plurimi cum lectissimis floribus & [e] *Pratum*, ex quo *Proserpina*, Cereris filia, à *Plutone* rapta; & propter ea loca *Spelunca*, qua Dis pater seu Pluto cum curru exisse, abreptamque ex loco virginem Proserpinam absportasse ferebatur, qui locus quòd in mediâ insulâ putabatur situs, [f] *Umbilicus Siciliæ* nominatus est.

[υ] *Leontium* [n] *Gorgia Sophista* patria est [o]. Cæterum citra Siciliam ex adverso promontorii Tyndarii sunt [g] *Æoliæ* septem insulæ: Eædem *Liparæorum* & *Hephæstiades* & *Vulcaniæ* dicuntur. Earum nomina sunt *Lipara*, *Therasia*, sive *Hiera*, quia Vulcano sacra nocturnas evomit flammas; *Strongylo*; *Didymo*; *Ericusa*; *Phœnicusa* & *Euonymos*.

HEKELII.

[m] Seu *Agyra*.

[n] Hodiè *Lintini*.

[o] Ejus Ager valdè fertilis est ac frugifer.

BUNO-

a Mylæ. b Centuripæ. c Agyrium. d Assorus. e Pratum Proserpinæ. f Umbilicus Siciliæ. g Insulæ Æoliæ septem.

nunc *Salsa*, in Libycum pelagus; alter, nunc *Termini*, in Tyrrhenum mare devolvitur, ambo ex iisdem fontibus orti, insulam in duas partes secare falso à veteribus traduntur.

VI. *Montium* clarissimus maximusque est φ *Ætna*, nunc *Monte Gibello* ϸ, nocturnis mirus incendiis: cujus crater xx. stadia patet. Inde est χ *Eryx*, vulgo nunc *Monte di Trapani*. Montes Siciliæ. Ætna. Eryx.

BUNONIS.

φ * In *Ætna* monte q fuit Templum Vulcani, in eoque periisse scribitur *Empedocles* Agrigentinus r. Plura de hoc monte cogniturus legat Cluverii Siciliam Antiq. l. 2. cap. 8. ſ

χ b Sub *Eryce* monte *Cyclopis cadaver* inventum est anno C. 1342. Quam rem pluribus describit Cluverius Sicil. Ant. lib. I. c. 2.

HEKELII.

ϸ Aut *Mongibello*. (* Saraceni qui Siciliam occupaverunt sua lingua montes universos dicunt *Gebal*, quæ vox nihil aliud significat quam *montem*: Hinc *Gebal tarick* unde nostrum *Gibraltar* ad fretum Gaditanum fecimus. Itali neglecta nominis origine proprium montis nomen crediderunt & *Mongibello* dixerunt, quod invitâ ratione usus adprobavit. Sic enim *Montem montem* vocant Ætnam. hoc tamen Hebræorum lingua non respueret quæ *Montem-montem* pro *monte excelsissimo* usurpat. *Etna* per E, apud veteres reperitur. Hujus horrendam descriptionem in nostro Dictionario Geographico præbemus. Ejus crateris (sic gurges flammeus dicitur) non eadem semper magnitudo)

q Qui prius *Inesia* appellatus.

r Sub hoc Monte *Jupiter* Gigantes dicitur dejecisse fulmine.

ſ Etiam *Plinii* Lib. III. H. N. VIII. utpote ex quo *Cluverius* noster verba sua sumsit.

a Ætna mons. b Eryx.

CAPUT XLII.

De Incolis Siciliæ & nova ejus descriptione. I

I.

INcolas habuit Sicilia primos *Cyclopas*, & *Læstrygonas*, id est, *gigantes*, gentes barbaras atque truces, ut historiis ac fabulis Incolæ Siciliæ.

REISKII.

I * Thucydides Lib. VI. Scylax, Diodorus Siculus, Strabo, Dionysius, Halicarnass. & Pausanias priscos incolas longo recensent ordine: Bocharto tamen est persuasissimum, præter *Phœnices & Græcos* non admisisse Siciliam plures incolas, quam indigenas; adeoque Cyclopes, Læstrygonas, Sicanos, Elymos, Siculos, Phocenses, non tam gentes fuisse varias, quam diversas in una gente factiones, quæ proxima ex Italia, ut verosimile videtur, paucis post gentium divisionem seculis huc immigraverint. Illud tribus in Sicilia receptis linguis, *Græca*, *Punica*, & *Sicula*, multisque auctorum veterum testimoniis c. 30. statuminat.

Bbb 2 De

a Gentes & linguæ Siculæ.

fabulis ossa immania in insula reperta fidem faciunt. Dein *Iberi* ex Hispania, duce *Sicano*, insulam obsedisse feruntur. Post hos *Siculi*,* ex Sicilia Italiæ. Dein *Phœnices* à Tyro ac Sidone litora ejus occuparunt: hos *Græci* ejecerunt; cum quibus lingua etiam Græca invecta est.

Domini Siciliæ. II. Imperium ab initio penes *Reges* ac *Tyrannos* stetit, donec maxima pars insulæ in Carthaginiensium potestatem incideret.. His devictis *Romani* sibi vendicàrunt, *primaque* fuit quam in *Provinciæ formam* redegerunt. Justiniani Imperatoris tempestate *Vandali* ex Africa eam occupàrunt: quibus à Belisario Justiniani duce pulsis, *Saraceni* postea invaserunt. Hos tandem ejecit *Tancredus* Normannus: cujus nepos *Rogerius*, ut antè memoravimus, primus Apuliæ & Siciliæ Rex creatus est. At postquam hoc regnum in duo capita divisum, *Suevi Germani* Siciliæ regno potiti sunt, quibus pulsis *Galli* recuperarunt. Sed trucidatis his ab incolis ad *Vesperas*, quas vocant, *Siculas*, ad *Arragoniæ*; tandemque ad *Castiliæ* reges devolutum est. *

Siciliæ Rex primus.

III. Tota

De urbibus seorsim confer Thom. Fazellam Dec. pr. Hubert. Golzium Thom 4. Antiquit. de Sicilia, Cl. Mavium Aretium, & Petrum du Val, qui singularum epitheta producit ordine. Caput omnium [a] *Messina* extat opulentissima ac munitissima, & motibus & 1674. contra regem Hispanicum, belloque concitato Gallico tum famosissima. Cæterum Archiepiscopatus Siciliæ cum octo Episcopatibus & multis Soc. Jesu collegiis Miræus Lib. I. c. 5. recensuit: [b] Ætnam quod attinet, illum subterraneo cum Pyrophylacio camino quasi profundissimo, externoque ambitu, itemque multis admodum incendiis in Mundo subterraneo Kircherus exposuit: Illis adde duo incendia unum A. 1669. alterum 1692. utraque urbibus vicinis & Insulæ universæ motu terræ exorto damnosissima. Ideoque Bochartus non improbabitur, qui Ætnam Punice dictum voluit אתונא *Attunao*, i. e. fornacem aut caminum, aut caliginem ex illo profectam. Huc spectant vicinæ, quas Cluverius omisit, [c] Æolides insulæ, quarum una est maxima, eademque Lipara, cæteræ sunt minores: [d] Vulcaniæ porro novem cum Strongyle omnium famosissima. Denique nec [e] Malta Siciliensis præteriri debet, aut Melite (Græce Μελίτη) ab rege Hispano Rhodiis equitibus, aut S. Johannis equestri ordini concessa, munitionibus, portu, civitate, ac Turcicis oppugnationibus celeberrima. Vid. Quint. Hedui, Hubert. Foliettæ ac Burch. Niederstettii descriptiones accuratæ: Cæteras Italorum Topographias lubens prætereo. Ut Bochartus hanc Phœnicium coloniam rectè מליטה *Melita*, i. e. refugium appellari monuerit; ubi Episcopatus & magni ordinis Magister hodieque vigent, quem usitato elogio Principem Maltæ Gozique nominant. Alia vero fuit Africana Μελίτη Melitta olim ab Hannone Pœno condita; cujus mentionem ipse Periplo inseruit. Alia autem Melite aut Melitene, Illyrico vicina, quam plures Geographi antiqui memorant.

BUNONIS.

* Eandem ferè sortem experta est *Sicilia*; quam.

a Messina. b Ætna. c Æolides. d Vulcaniæ. e Malta.

III. Tota nunc in *tres* regiones, quas *valles* vocant, divisa eſt; quarum una β *Vallis Demona*, Pelorum promontorium ſpectat: altera γ *Vallis Neeti*, Pachynum: tertia δ *Vallis Mazaræ*, Lilybæum. Tres Valles, Demona. Neeti. Mazaræ.

IV. Urbium clariſſima eſt ε *Panormus*, caput regni ac Proregis, quem Hiſpaniarum Rex mittit, ſedes: urbs eſt ampla ac ſpatioſa; hominum multitudine, ædificiorum ſuperbia, civium opulentia inſignis. Secunda eſt ζ *Meſſana*, & ipſa magna Urbes Siciliæ hodie claræ. Panormus.

quam regnum Neapolitanum. Nam poſt *Normannos* hanc quoque inſulam per matrimonium cum Conſtantia *Henricus VI.* Imperator adeptus eſt. Deinde *Carolus Andegavenſis*, Manfredo & Conradino oppresſis, utrumque regnum Neapolis & Siciliæ invaſit. Gallis verò ad Vesperas trucidatis, Siculi *Petrum Arragoniæ* Regem receperunt: ejusque ſucceſſores regnum hocce tenuerunt, donec per matrimonium Ferdinandi Arragonii & Iſabellæ Caſtilianæ regna illa, & quæ ad ea pertinebant, copulata ſunt. (* At nuperrimè ab Hiſpanica corona Sicilia & Neapolitanæ provinciæ Carolo Auſtriaco, Imperatori hodierno, ejusdemque Poſteris vel Heredibus in perpetuum addictæ ſunt; ut jam præmonuimus.)

BUNONIS.

β [a] *Vallis Demona*, cujus limes eſt Himera Borealis, vulgo *Termini*, & *Jaretta*, olim Symethus aut Terias, nobiliora opida habet, *Meſſinam*, *Catanam*, *Cephalœdium*, *Pharum*, *Randatium*, *Maniacium*, *Centuripen*, *Troynam*, *Capitium*, *Nicoſinum*, *Politium*, *Taurominium*, *Milazzo*. (* Melius *Vallis Æmonia*, Italicè *Valle d'Emona*. Ita ut D' ſit articulus, non initialis nominis littera. uſus tamen alius prævaluit.)

γ *In Valle* [b] *Neeti, quæ inter Jarettam & Himeram Auſtralem* ſeu Gelam, hodie *Salſo, jacet*, ſunt *Syracuſa*, *Camarina*, *Auguſta*, *Terra Nova*, *Rayalbutum*, *Agyre*, *Aydunum*, *Motyca*, *Calata Xberonis*, *Palconia*, *Licodia*, *Claromone*, *Mazarenum*, *Neetum*, *Motya*, *Leontini*.

δ [c] *Mazara Vallis quæ reliquam obtinet Siciliæ partem*, habet *Marzullam*, *Mazaram*, *Drepanum*, *Panormum*, *Terminos*, *Caſtellum Gulphanum*, *Agrigentum*, *Altamum*, *Montem Regalem Marineum*, *Narum*, *Bivonam*, *Corilionem*, *Jatum*, *Entellam*, *Triocala*, *Salemis* &c.

ε Meſſanæ cives cum Panormitanis de dignitate contendunt. [d] *Panormus a* vero portum habet inſignem, mole ſuperba & caſtro munitum; item palatium regium, & hortos amœnos, &c. (* Hodie *Palermo* dicitur) *b*.

ζ [e] *Meſſana* vulgo *Meſſina* portu gaudet commodiſſimo & capaciſſimo; ſuburbia pagorum in morem ſic producit, ut una platea ad XII. millia paſſuum porrigatur: unde milites ad ſubitas Turcarum irruptiones reprimendas evocantur: ad decem armatorum millia ex iis in urbem ſæpe convolant *c*. Bibliotheca Meſſanæ aſſervatur Conſtantini Laſcaris ex libris manuſcriptis conſtans. Jactant Mamertini, ſeu Meſſinenſes epiſtolam B. Virginis ad ſe ſcriptam *d*. *Antonellus Mamertinus* pictor primus fuit, qui colores oleo diluere edocuit. In urbis illius agro magna eſt mororum frequentia; unde multum ibi conficitur ſerici.

HEKELII.

a Seu noſtra ætate *Palermo*.

b Sed & h. l. non ſolùm *Hiſpaniarum Pro-Rex*, ſed & multi *Barones* atque *Nobiles* ... uit olim *Romanorum* Colonia, ob loci amœnitatem atque fertilitatem FELIX cognominata.

c Patria eſt *Ibyci*, Poëtæ illius Lyrici; cujus interfectores prodiderunt *Grues*, quemadmodum ille ipſis prædixerat, & poſt *Plutarchum*, in *Libell.* np. de *Garrulitate*, qui habetur Tom. II. Oper. Edit. *Aubr.* p. 509. etiam *Auſonius* Poëta *hoc Verſu* indicavit:

 Ibycus

a Vallis Demona. b Neeti. c Mazara. d Panormus. e Meſſana.

gna, opulenta ac splendida. Reliquæ urbes illustres sunt: [a] *Catana*, [b] *Syracusæ*, [c] *Tauromenium*, [d] *Agrigentum*, [e] *Neetum*, [f] *Mazara*, [g] *Marsalla*, [h] *Drepanum*, [i] *Termini*, [k] *Enna*: *Drepanenses* nautica scientia reliquos Siculos præstant.

V. *Ar-*

Ibycus *ut periit vindex fuit altivolans* Grus.

d Hujus Urbis incolæ etiam hàc de causa Mamertini dicti sunt, quoniam *Mamertini*, Natio *Campana* eò Colonos misisse dicuntur. Unde *Vinum Mamertinum*, h.e. *Messinense*, pro optimo ac præcipuæ nobilitatis Vino undique habetur.

BUNONIS.

η [a] *Catana* à Frederico II. eversa, ab Arragoniis est restituta, à Carolo V. mœnibus & propugnaculis cincta, Academiam habet celebrem *e*. Portus ejus grandibus lapidibus est plenus. Ager circa hanc urbem mire ferax est, quoniam cineribus Ætnæ dicitur fœcundari; cujus eructationibus urbs illa sæpe infestatur. Malo isti superstitiosi opponunt remedium S. Agathæ velum; quod ibidem asservatur. (* Superstitiosum usum vocat vir Lutheranus. Aliter sentiunt Catanæi qui à reliquiis beatæ virginis martyris inter liquentes metallicæ materiæ torrentes urbem suam servatam profitentur.)

θ [b] *Syracusa* vulgo *Syracosa f* nunc tota intra insulam Ortygiam est compacta, duplici gaudet portu. *Porto Maggiore*, & *Picciolo*; unicam habet portam ad Isthmum; ubi duo sunt excitata propugnacula. Chersonesus ipsa in mare procurrens insulæ formam efficit; in vertice habet arcem *Maniacis* dictam, scopulisque undequaque munitur. Civium numerus indies minuitur. *g*

ι [c] *Tauromenium* vulgo *Taormina* in celso colle positum est opidum.

κ [d] *Agrigentum* vulgo *Gergenti* ad fl. *Gergensi* egregiè munitum & cultum est, quatuor leucis à mari distans, in colle positum; Septemtrionale latus Castello munitur; ad urbem unicus patet aditus. *h*

λ [e] *Neetum* vulgo *Neto*; unde huic valli nomen inditum.

μ [f] *Mazara*, unde regioni & Valli huic nomen, Principum Saracenorum olim fuit sedes.

ν [g] *Marsalla*, olim *Lilybæum*, hodiè aggeribus & propugnaculis firmata est.

ξ [h] *Drepanum* vulgo *Trapani* vel *Trapano* urbs cum portu capacissimo ad radicem montis S. Juliani. Urbs hodie munitissima est, & peninsula ei adjacens à Carolo V. Imp. in insulam & munitissimam Siciliæ arcem est exstructa.

ο [i] *Termini*, olim *Himera*, urbs hodie splendida & incolis frequens est.

π [k] *Enna*, etiam *Castro Janni* vocatur; in excelso & undique prærupto monte sita, totius Siciliæ habetur umbilicus. In ea diu hæsit Fridericus II. cujus arx hodie exstat. Ab ista haud procul sunt montes ex sale nativo. Ut cœli [l] Siculi summa est temperies ac salubritas; sic soli insignis ibi conspicitur fertilitas: quanquam universa insula uno solo perpetuoque saxo constare videtur: Hodie tamen in extrema insula versus Occidentem parte magna conspicitur solitudo, multaque nunc deserta & vepretis dumetisque obsita jacent, quæ si colerentur, haud minus ingenium suum probarent cultoribus, quàm quæ sunt fertilissima. Verum incolis universa insula longe minus nunc frequentatur, quàm olim. Nunc enim præter Panormum, Messanam, & Catanam, reliqua opida nihil habent celebre; plerisque in ruinis jacentibus. Quibusdam tamen in locis adeo ferax est ager Siculus, ut frumentum sæpe reddat hodie centuplex: Multum habet olei & mellis, magnumque vini proventum. [m] Siculi fere omnes hodie sunt diserti, faceti, callidi, injuriæ impatientissimi, ac irritati haud facile placari possunt: id quod Vesperæ Siculæ Gallis funestæ loquuntur. Libertatis sunt amantissimi; ab Hispano tamen difficulter in officio continentur. Anno 74. *Messanenses* rebellarunt, rebusque desperatis

opera

a Catana. b Syracusæ. c Tautomenium. d Agrigentum. e Neetum. f Mazara. g Marsalla. h Drepanum. i Termini. k Enna. l Siculi soli fertilitas & natura. m Siculorum mores.

Pag. 383.
CORSICÆ Antiquæ Descriptio
MARE LIGUSTICUM
MARE CORSICUM
MA RE TU
Taphros Sive Fossa fretum
Ruber Mons
Rhium Prom.
Diagebres
Sardi Pelliti
MARE
SAR
SCUM

V. *Archiepiscopatus* ſunt tres; *Panormitanus*, *Meſſanenſis*, & *Montiregalenſis*. Academia publica eſt *Catanæ*: & alia Panormi. Siciliæ Archiepiſcopatus.

opem Gallorum implorarunt: à quibus *Meſſana* hodie tenetur. Iidem alia quoque nonnulla Siciliæ opida Hiſpanis extorſerunt.

HEKELII.

e Ubi docuerunt *Dicaarchus*, *Ariſtotelis* auditor, *Joan. Gatius Cephalæditanus*, *Franciſcus Maurolycus* & alii.

f S. *Saragoza.*

g Meminit quoque hujus Urbis *Strabo* Lib. VIII. *Geogr.* p. 693.

h *Empedoclis* Philoſophi & *Phalaridis*, Tyrannorum ſæviſſimi, patria, ſicuti ſup. in Notis ad Litt. z. §. III. Capit. Antced. dictum eſt.

CAP. XLIII.

De Sardinia & Corſica. r

I.

SEcunda magnitudine maris Interni eſt *Sardinia*, α fertilis insula, & ſoli quam cœli melioris, atque ut *fæcunda*, ſic penè β *peſtilens*. *A Sardo* Herculis filio nomen ſortitam eſſe fabu- Sardiniæ ſoli natura. Nomen.

BUNONIS.

α [a] *Sardiniam* fructuum proventu præſtantem *urbis Romana benigniſſimam*, unà cum *Sicilia* appellat *nutricem* Valerius Maximus l. 7. c. 6. Solum enim habet inſula hæc magna rerum copiâ beatum, frumenti verò excellenter ferax eſt; *cumprimis circa Caralim.*

β Ea inſulæ ora, quæ ad Aquilonem & Italiæ continentem eſt converſa, aſpera eſt & montoſa. Inter montes aër plerumque turbidus & peſtilens includitur. In hac Inſula neque ſerpentes neque lupi gignuntur: ſed [b] *Solifuga* tantùm; animal exiguum, ſimile aranei forma, ita dictum, quod *Solem fugiat.* In metallis argenteis plurimum eſt: nam ſolum id argenti dives eſt: occultim reptat, per imprudentiam ſuperſedentibus perniciosum. Venenum ibi non naſcitur: niſi circa fontes maxime [c] *herba Sardonia*, plurimis ſcriptoribus memorata, apio ſimilis; quæ comeſta veſcentium nervos contrahit, rictu ora diducit; ut, qui ita moriuntur, ridentium facie intereant. Hinc proverbio *riſus Sardonius* dicitur *a*. Sed *fontes* quoque habet *calidos* & ſalubres, qui medelas afferunt, aut ſolidant oſſa fracta, aut abolent à ſoliſugis inſertum venenum, aut oculis medentur & coarguendis valent furibus, quibus cæcitatem præbent: ſi ſacramento dato oculos aquæ ejus tetigerint.

HEKELII.

a Apud *Eraſm.* Chiliad. III. Cent. V. Adag. I. pag. 597. Col. 2.

REISKII.

r Fabulas olet, quicquid de [d] Sardo & Corſo, filio Herculis Africani, quem Maceridem vocant, utroque Græculi prodiderunt. *Nihil enim tam eſt obvium, quam conditores fingere, unde ignota terrarum nomina deducant*, ait Bochartus Lib. I. c. 31. Ergo primæ Carthaginis coloniæ, quæ huc migraverant, Inſulam צרעדרת *Sarada*, i. e. Veſtigium à figura ſimili denominarunt. Sic Græci veteres eandem *Ἰχνοῦσαν καὶ* [e] *Σανδαλιῶτιν ἢ Σανδαλιώτην διὰ τὴν-*

a Sardinia. Felicitas ſoli. b Solifuga. c Herba Sardonia. d Sardus & Corſus. e Sanlinia unde ?

Magnitudo. fabulantur Græci, cum antè *Sandaliotis* & *Ichnusa*, à soleæ effigie, ipsis diceretur. *Longitudo* ejus à *Calari*, ad fretum quod est inter Sardiniam & Corsicam, complectitur mill. Germ. XLV. *Latitudo* à *Gorditano promontorio*, *Capo di Monte Falcone* & *Capo di Argentera*, ad promontorium *Columbarium*, juxta *Olbiam*, mill. German. XXVI.

Urbes, Caralis. Sulci. Olbia. II. Urbium quondam celeberrimæ, γ *Caralis**, nunc *Cagliari*, Italis, & Sardis *Caglier:* δ *Sulci*, Carthaginiensium quondam colonia, nunc *palma di Sole:* ε *Olbia* nomen in vestigiis retinet.

Cultores. III. Colonos in eandem deduxisse dicuntur *Sardus* Herculis filius, ex Libya, & *Norax* Mercurii à Tarresso Hispaniæ urbe: & item *Jolaus*, à quo populi *Jolaënses*. Deinde *Ilienses*, & *Locrenses*, *Corsique* in eandem pervenerunt. Posteà *Carthaginienses* occuparunt. At his primo bello Punico expulsis,

τὴν ὁμοιότητα τῷ τοῦ ἀνθρώπου ἴχνει, i. e. *propter similitudinem humani vestigii* appellarunt, inquit Aristot. de Mirabil. Sic Rhora, Calaris, Sulchi, Albia & Ogrylla ad eandem originationem Punicam; Jolaenses etiam & Ilienses, idem populus, Corsi nempe עילאי *Ilai* ab montibus dicti, tanquam Silvestres ferosque dixeris, revocantur. [a] Corsica quoque Bocharto illo ipso auctore חורשי *Corsis* tanquam silvosa Pœnis habitatoribus appellationem debuit: Albica vero Græce *Ἀλερία ἢ Ἀλαλία*, duo unius urbis nomina Phocensibus huc digressis, qui Pœnos expulerant. Nam Aleria primum Calaris Punico quodam vocabulo apud Diod. Siculum Lib. V. dicta legitur. Sic Insula [b] *κερεᾶλα δὲ κύρνος* quasi cornuta promontoriis ab angularibus è Punico נרכנא *Kirno* i. e. cornu appellari etiam videtur. De animalibus Insulæ plura memorabilia idem Bochartus, de Catechite lapide Petrus du Val pluresque Geographi observant.

BUNONIS.

γ [c] *Caralis* à Phœnicibus olim condita, hodie in tres distinguitur civitates, mœnibus suis circumdatas. Inde [d] *sinus Caralitanus* & [e] *promontorium Caralitanum* nomen habent. Ab eo promontorio Africa abest ducenta millia passuum. Plin. l. 3. c. 7. (* In Colle sita, portu gaudet optimo, arce firmissimâ defenditur, commercio valet; ampla, frequens; Archiepiscopi, proregis, & Academiæ sedes. (*Ed. Lond.*)

δ [f] *Sulci* maritima fuit urbs cum portu, in meridionali insulæ latere, haud dubiè sub primum Carthaginiensium in hanc insulam adventum condita.

ε [g] *Olbia*, M. Ciceronis frater *Quinctus*, Sardiniæ Proconsul, sedit. Secundo loco fuit à Caralibus, [h] *Olbianus portus*. Ptolemæo inter Olbiam, & [i] *Hermaeam* insulam, sive [k] *Columbarium* promontorium medius ponitur, ac est ille, qui inter duo promontoria, quibus vulgares appellationes *Capo Camino* & *Capo Cavallo*, primò in sinum, deinde in lacum inter opida, quibus vulgaria vocabula, *Castro Desen*, *Siniscola*, *Lode* & *Posata*, protenditur. (* Sardinia, duci Sabaudiæ qui Regis Sardiniæ nomen gerit, pro Sicilia quam post Ultrajectinam pacem possidebat, nunc paret.)

BUNO-

a Corsica. b Cyrnus. c Caralis. d Sinus Caralitanus. e Promontorium Caralitanum. f Sulci. g Olbia. h Olbianus portus. i Hermæa insula. k Columbarium promont.

ſis, Romani ſuo imperio adjecerunt: cui paruit usque dum declinante Romano Imperio *Sarraceni* invaſerunt. His ejectis *Genuenſes* ac *Piſani* aliquamdiu de ejus dominio contenderunt, donec Pontifex Romanus utrorumque ereptam manibus *Arragoniæ* Regibus aſſignaret: quo titulo tandem ad *Hiſpaniarum* Reges pervenit.

IV. Urbium nunc clariſſima ζ *Calaris*, caput Inſulæ, portu nobilis. Præterea η *Oriſtana* & ϑ *Saſſaris*. *Urbes clariores.*

V. At minor eſt *Corſica* ſesqui mill. German. ab Sardinia verſus Septemtrionem diſtans: omni ævo malignè culta, quia aſpera & multis in locis aditu difficilis. Dicta eſt primùm *Terapne:* mox *Cyrnus* Græcis, à *Cyrno* Rege, quem Herculis filium volunt. Denique *Corſica* à *Corſa* bubulca, muliere ex Liguria; qua duce Ligurum manus in eam ingreſſa eſt: & *Corſi* à duce dicti coloni (*). *Longitudo* Inſulæ eſt à *Sacro promontorio*, nunc *Punta di Marono*, ſive *Capo Corſo*, ad promontorium *Granianum*, *Capo di Manza*, mill. German. xxx. *Latitudo* à promontorio, quod hodie *Capo di Foro*, usque ad *Alteriam*, mill. Germ. xx. *Corſicæ nomina.* *Magnitudo.*

VI. *Urbes* quondam claræ ι *Alteria* & κ *Mariana*, quarum nomina ruinis jacent. *Urbes.*

VII. *Tuſ-*

BUNONIS.

ζ a *Caralis b* jam tum ab initio fuit totius inſulæ caput, poſtquam à Phœnicibus condita, & à Carthaginienſibus habitata eſt. In hac urbe *S. Auguſtini* oſſa fuerant poſita, quæ deinde *Paviam* deportata ſcribuntur. In eadem urbe Carali hodie *Gubernator* inſulæ cum magno Comitum & Baronum numero domicilium habere ſolet. *c*

η b *Oriſtagni*, aliàs *Arborea*, Marchionatus caput eſt, portum habens commodiſſimum: ſed urbs ob gravitatem aëris ex paludibus corrupti pœne deſerta eſt.

ϑ Vulgo c *Saſſari* haud procul à ruinis Turritæ urbis antiquæ: eſt vero *Saſſaris* parum munita. Cæterùm *Sardos* ipſos homines patriâ ſuâ peſtilentiores fuiſſe, quodam loco Cicero ſignificat. Hinc pro *vili merce* interdum, & nimium *pervulgata*, dicebatur vulgo d *Sardi venales:* Inde ortum, quod *T. Sempronius Gracchus* altero conſulatu è Sardinia domita captivorum tantum numerum adduxit, ut longa venditione res in proverbium abiret, *Sardi venales*. Hodie Sardi ſunt crudeles, ac vino dediti: à Turcis capti fidem facile ejurant; ſunt boni venatores, & boni nautæ.

ι e *Aleria*, Phocenſium coloniæ, ruinæ puſillum à mari remotæ conſpiciuntur. Bello Punico I. eam in tota inſula *primam* ceperunt *Romani* L. Cornelio Scipione.

κ f *Mariana* quoque ruinæ à mari paullulum recedentes xxi. circiter millia ab Aleria diſtant.

HEKELII.

b S. *Calaris*.

c Hæc *Sardinia* primaria Civitas à *Geographis*

Ccc

a Caralis. b Oriſtana. c Saſſaria. d Sardi venales. e Aleria. f Mariana.

(*) Corſi bello ſtrenui, ſed otioſi, inculti, in vindictam prompti, & latrocinio dediti; unde nomen, Corſaires, navibus piraticis inditum. (*Ed. Lond.*)

Cultores. VII. *Tusci* primi insulæ imperium occuparunt. Post hos *Carthaginienses*; mox *Romani:* dein *Saraceni*; quibus profligatis *Genuenses* ac *Pisani*, utris dominium maneret, inter se certarunt, tandem *Genuensibus* cessit.

Urbes hodie claræ. VIII. *Urbes* in ea nullæ nunc claræ; præcipua tamen loca sunt; λ *Adiazzo*, μ *Nebbio*, ν *Calvi*, ξ *Bonifacio*. *Calvi* est celeberrimus insulæ portus.

phis nonnullis in *quatuor partes* dividitur. *Media*, quæ fortissimo septa est Muro, propriè *Calaris*: *Ea*, quæ *Orientem* spectat, *novum Oppidum*, *Ea*, quæ *Meridiem* & *Mediterraneum Mare* respicit, la Ghapola, seu *la Marina*: & *Quarta*, quæ ad *Occasum* vergit, *Stampax* nominatur. Suntque hæ tres Partes *Suburbia* quædam & Appendices Urbis *Calaritana*, quæ vulgò *Cagler* dicitur.

BUNONIS.

λ *Ajacium* vulgo *Adiazzo* insulæ caput à quibusdam statuitur, ad mare in ejusdem nominis sinu jacet, opidum frequens est & opulentum, ubi Genuenses mercatores negociantur.

μ [a] *Nebbio* opidum est cum Comitatu. *Brietius* hîc memorat *Nebbi ruinas*, ex quibus excitatum videatur S. Florentii fanum.

ν [b] *Calvium* opidum in mari situm undique inaccessum, nisi ea parte, qua habet cœnobium Franciscanorum: arx ejus egregie munita est. Opidum hoc à Sarracenis & Gallis frustra oppugnatum est.

ξ [c] *Bonifacii* opidum in Chersoneso situm valde munitum; portum habet tutissimum: captum tamen à Sarracenis & Gallis; pace autem inter Henricum II. Galliæ regem; & Philippum Hisp. facta, legitimis Dominis redditum est. In opido [d] *Bastia* summus insulæ *gubernator* domicilium habet, hodie insulæ caput habetur, urbium quæ in hac sunt insula frequentissima est. In duas distinguitur civitates, quarum una, in qua castrum & arx munita, *Terra Nova* dicitur, altera *Terra Vecchia*. Cæterùm, [e] *incola* olim fuere montium habitatores, deditì latrociniis, feri, horridi, & ipsis bestiis agrestiores; eoque nulli ferè usui Romanis, si quos illi cepissent aut emissent.

a Nebbio. b Calvium. c Bonifacii op. d Bastia. e Incolarum mores.

LIBER

Pag. 387
Carpates
Tokay
Zatmariens Com
Zatmar
Cumanus Campus
Colocza
Crodiens Com
Temesiensis Com
Saldensy
Marous Campus
Betzkerek
Taurunum
Alba Graeca
Belgrad
Barka
MOESIAE
SUPERIORIS PARS
Servia
DARDANIAE PARS
MACEDONIAE PARS
Scutari
Budua
Rhizonia
Olchinium
Golfo de Lodrin

LIBER QUARTUS.

CAP. I.

DE PANNONIA.

I.

TRansgressis ex Italia Julias Alpes, *Pannonia* [a] conspicitur, solo fœcunda, viris fortibus, armisque ac opibus maximè valida quondam regio [1]. *Nominis* origo incerta. *Limites* ab Occasu habuit *Cethium* montem; is nunc amplissimis jugis, ab Savi Dravique fontibus Pannonia. Limites.

HEKELII.

a Hoc PANNONIÆ Regnum sub HUNGARIÆ ILLUSTRATÆ nomine optimè est descriptum à *Georgio Czipko, Comarino*, qui Liber *Ultrajecti* Ao. huj. Sec. 55. in form. 12. est duplicatus. Extant & *Lovini Hulsii HUNGARICARUM Decades quatuor* cum dimidiâ *Antonii Bonfinii* recognitæ & auctæ per *Joann. Sambucum*, & editæ *Hanovia* Ao. ejusd. Sec. VI. in fol. Nec ignota est *Disquisitio Historico-Politica* illa, quam *Reppianis* litteris in 4. form. excusam *Martinus Schoedel*, Posonio *Hungarus*, de REGNO HUNGARIÆ *Argentorati* Ao. huj. Sec. 29. ipsis Calendar. Octobr. *Matthiâ Berneggero*, t. t. Historiar. Prof. Publ. præsidente, habuit. Sed autorem istius Libelli, qui *PANNONIÆ felicibus auspiciis* Div. LEOPOLDI IMP. CÆS. AUG. *debellata* titulo est insignitus, & sine Anni (quem huj. Sec. 70. fuisse reor) & Loci denominatione in 4. f. evulgatus, *Jo. Albertum Portnerum*, *à Theuren*, Virum ita eruditum atque literatum, ut castissimis ipsius MINERVÆ osculis jampridem dignissimus sit habitus, esse, eum curiosorum *Politicorum* cohorte ego seriò statuo. Hujus REGNI Rex hodiè est JOSEPHUS *Austriacus*, Div. LEOPOLDI I. *Barbarorum* Victoris felicissimi, Filius ex asse, alter ille, ætatem si spectamus, *Papyrius*, cui DEUS ter-benignus felix ac prosperum *Imperium*, *Consiliarios* fideleis ac prudenteis, *Vicinos* pacificos ac *Vitam* longævam ex gratiâ velit concedere. *Corona Regia HUNGARICÆ* Custodes sunt Comites *Seczi* & *Cokary*, Heroës omni laude atque honore afficiendi. Præter *Janum Pannonium*, *Joannem Sambucum* atque *Martinum Schœdelium*, *HUNGARI* clarissimi sunt sequentes, iique juxta ordinem Alphabeticum sic locati: *Joannes* nempe *Ferdinandus* Behamus, *Joannes* Beyerus, *Andreas* Dudithius, *Matthias* Flacius, *Georgius* Henischius, *St.* Hieronymus, *Joannes* Honterus, *Joann.* Jesenius à Jesen, *Nicolaus* Istvanffius, *Daniel* Kleschius, *Christophorus* Laknerus, *Matthias* Langius, *Georgius* Lanius, *Georg. Fridericus* Magnus, Amicus meus re & nomine magnus, *Daniel Guilielm.* Mollerus, Fautor meus constans & beneficus, *Albertus* Molnar, *Joannes* Nadanius, *Franciscus*, Comes de NADASD. *Alexander Julius Torquatus*, Lib. Baro NOWYLLÆ, *Petrus* de Rewa, Comes TUROCENSIS. *St. Martinus* Sabariensis, *David* Spilenberger, *Laurentius* Toppeltinus, *Joannes* Trocsterus, *Stephanus* de Werbewez, *Matthias* Zimmermannus, Fautor meus vetus, atque nonnulli alii. De *admirandis hujus* REGNI *Aquis* prodiit *Georgii Werneri* Liber *Colonia* Ao superioris Sec. 95. in fol. & excudi curavit *Francof.* ad *Moen.* in 12. maj. f. laudatus jam *Melierus* meus *Meditationem* ad Amicum de *Insectis quibusdam* Hungaricis *prodigiosis* Ao. huj. Sec. 72. ex

bus ad Danubium usque variis nominibus pertexitur, primùm *Pleysz*, modo *Hengstberg*, mox *Dembberg*, dein *Herzberg*, *Schneeberg*, & *Kalenberg* dictus, ab Septemtrione, *Danubium* amnem; ab Ortu eundem Danubium & *Aureum* montem, nunc Hungaris *Macheck*; à Meridie lineam ductam ab Aureo monte per confluentes *Timaci*, nunc *Lim*, & Drini, nunc *Drina*, ad fontes *Vuæ* fluminis. Inde [a] *Caravancas* mons, & Pannonicæ, Carnicæque Alpes ad Savi usque fontes. Complectitur hodie *Carniolam*, *Croatiam*, *Vindorum Marchiam*, *Carinthiam*, *Stiriam*, majorem *partem Austriæ*, *dimidium Hungariæ*, *Sclavoniam*, *Bosniam*, *partemque* Serviæ.

Pannonia Superior.

II. Divisa fuit in *Superiorem* & *Inferiorem*. *Superior*, quæ & *prima Consularis*, versus Occidentem est: in qua nunc *Carniola*, *Croatia*, *Vindorum Marchia*, *Carinthia*, *Stiria*, *Austriæque* major pars.

Inferior.

Inferior, quæ & *secunda Consularis*, in Orientem vergens, complectitur *Bosniam*, *Sclavoniam*, & quantum *Hungariæ* *Danubium*, *Dravum*, *Arrabonemque* amnes interjacet. At ea utriusque Pannoniæ pars, quæ

ex aëre unà cum nive in agros delapsis, qui Liber, ab *Autore* dono quippe jampridem mihi exhibitus, cuilibet Rerum curiosarum scrutatori meritò est commendandus. Intereà quæ de *Regno HUNGARICO* fusius sunt dicenda, vid. *Funccii* mei Tom. I. Part. II. Cap. VIII. *Orb. Imper.* Exot. XXXIV. p. 559. sequ.

REISKII.

1 [a] Pannonia num suis incolis Pannonibus, num regioni Pannones indiderint nomen, ex historia neque Græca neque Romana satis aperte hactenus constat: A Pannone rege admodum incerto, Sambucus appellationem primam voluit arcessere, & origines regni ab anno post Noachicam eluvionem CLV. & à stirpe Semi ultima gentem suam. Sed quicquid illud est ex amore in patriam, ac errore non levi provenit, nullis autem Scriptorum veterum testimoniis. Id constat ex Appiano, libroque hujus de bellis Illyricis, Pannoniam suis regulis aut ducibus paruisse, antequam C. Octavius Cæsar Aug. domuerat regionem, Tiberiusque in provinciæ formam redegerat: Hujus rei documenta memoratu dignissima numi adhuc ænei & argentei præbent. [b] Posthac Pannonia vel *prima fuit & superior*; vel *secunda & inferior*: Illa provinciam præsidialem atque metropolin Vindobonam habuit: Hæc provinciam consularem, & caput Sirmium (vulgo Sirmisch) partemque Saviam sive Ripariensem & Interamniam continuit. [c] Ultimo duabus Pannoniis, quæ sæpius plurali efferuntur numero, accessit *Valeria*, sive *Ripensis*, & hæc quidem vel ab urbe Illyrici Valeria, vel in honorem Valeriæ Diocletianæ filiæ denominata. Vid. præter Suetonium, Florum, Dionem, Tacitumque Notit. Imper. & Spanhemii ad Geogr. Introduct. itemque Schurtzfleischii res Hungaricæ.

BUNONIS.

[a] *Caravancam* montem Ptolemæus supra Formionis statuit ostium; quo situ supra Histriam ac pars est Ocræ montis.

BUNO-

a Pannonia. b Duplex. c Triplex.

quæ inter Dravum Savumque fluvios porrecta, *Valeria*, sive *Pannonia Interamnia* & *Riparensis* dicta est.

Pannonia Valeria s. Interamnia & Riparensis.

III. Sic igitur hodie *Hungaria* vix tertiam sui partem in veteri Pannonia habet; cum reliquum trans Danubium in *Jazygibus Dacisque* obtineat.

IV. Urbium clarissimæ [β] *Segesta*, quæ & *Siscia*, nunc *Sisseck*, in Croatia; [γ] *Petovio*, vel Patavium, *Pettaw*, in Stiria; *Amona*, *Unterlaubach*, Romanorum colonia; [δ] *Nauportum*, *Oberlaubach*, in Carniola; [ε] *Vindoniana*, quæ & *Vindobona*, nunc *Vienna*, in Austria; [ζ] *Scarabantia*, nunc *Scarbing*; [η] *Sirmium*, nunc *Simach* in Hungaria; [θ] *Taurunum*, vulgo *Belgrad*, & Germanis *Griechsweissenburg*.

Urbes. Segesta. Patavium. Amona. Nauportum. Vindoniana. Scarabantia. Sirmium. Taurunum.

BUNONIS.

β Ad Colapis Savique confluentes est [a] *Segesta* sive *Segestica*, cum vicina insula ejusdem nominis; circa quam urbem non contemnendæ res gestæ, Augusto Imperante. [b] *Siscum*, quod hodie est, Turcæ ceperunt anno 1493.

γ [c] *Patavium* ad Dravum est, olim Romanorum legionum sedes.

δ [d] *Nauportum* est ad fluvium cognominem.

ε [e] *Vienna* ad Danubium.

ζ [f] *Scarabantia* ruinæ sunt apud *Zapprinum* opidum, Lazio teste; quod nova *Scarabantia* dici potest.

η [g] *Sirmium* fuit ad *Bacuntium* flumen, ubi is in Savum influit, multis rebus à Romanis Imperatoribus gestis clarum. *Probus* Imperator [h] *Almum* montem apud hoc opidum, & [i] *Aureum* apud Mœsiam, vineis consevit. Idem tandem scelere & incursu militum Sirmii in turre ferrata occisus est. Ante Probum *Decius* Imperator natale solum id sortitus fuerat. Constantii tempore *Concilium* hac in urbe coactum fuit *a* contra *Arrium*. *b*

θ [k] *Taurunum*, sive [l] *Alba Græca*, ad Danubii Savique confluentes, à Solimanno expugnatum est anno 1520. Quum in alterâ Danubii ripâ haud longè à Belgrado in Campo Maronis *Johannes Hunniades Mahometem II.* profligasset anno 1456. Est verò urbs illa multis turribus & duplici muro munita. Suburbia habet amplissima, Turcis, Græcis, Judæis, Hungaris & Dalmatis referta. Cæterùm, ad *Sabariam* flumen [m] *Striden* est, D. Hieronymi patria.

HEKELII.

a Circ. Ann. CHR. CCCLVI.

b Ubi, referente Alstedio *Part. s. Divisione* XXXVI. *Thesauri Chronol.* p. 341. *Osius Cordubensis* verberibus est coactus ab Subscriptionem. *Photinus* in illâ Synodo quoque convictus & damnatus est.

a Segesta. b Siscia. c Patavium. d Nauportum. e Vienna. f Scarabantia. g Sirmium. h Almus. m. i Aureus m. k Taurunum. l Alba Græca. m Stridon S. Hieronymi patria.

CAP. II.

De Incolis Pannoniarum & de regno Hungariæ.

I.

Pannoniæ Cultores.

PRimi, quos veterum monumenta tradunt, incoluêre Pannoniam Pannonii, *Celtica gens*; quod Græci [a] *Pæones* vocarunt. *Julius Cæsar* primus terram ingressus; post eum item alii: at *Tiberius* tandem perdomuit. Tulerunt inde Imperii Romani jugum; donec post inclinationem ejus *Gothi* invaderent, quos *Hunni* expulerunt; hos *Longobardi*; rursumque hos *Hunni*; tandem circa annum Iɔcccc. sub Arnolpho Imperatore, gens quædam è *Scythia* profecta, oppressis Hunnis, totum quod nunc *Hungariæ* dicitur *regnum*, occupavit, Hunnorumque reliquiis mista, nomen in eo constituit, quo etiam nunc *Hungari* indigitantur. At termini Hungariæ sunt, à Septemtrionibus *Carpates* mons, quo à Polonia ac Russia separantur: ab Oriente est *Transilvania*, & *Valachia*; à Meridie *Dravus fluvius*; ab Occidente *Stiria*, *Austria* atque *Moravia*. 1.

Limites.

II. *Figura*

BUNONIS.

[a] *Pannones* hosce cum *Pæonibus* quidam, Græci potissimum, confundebant olim. Perperam verò, ut *Dion* ostendit: cui constare ea de re ideo faciliùs poterat, quòd ipse regioni huic præfuit.

REISKII.

1 Pannonia jamdudum incursionibus extraneis infestabatur, [a] Gallicis atque Germanicis Cimbrorum maxime, qui ex ea Macedoniam ipsamque Asiam irruperunt: Ita Justinus, Pausanias, Appianus, Livius, commemorant. Gentes in ea potissimas, perdiligens scriptor Strabo Lib. VII. recensuit: Ultimum vero aut regem aut ducem Bationem indigenam appellavit, quem Tiberius multis præmiis ornatum, ut cederet facilius, Ravennam transtulit, Suetonio etiam teste. Sic Pannonia diu Rom. imperium tulit, donec sub Constantino Imp. gentes Germanicæ irruperunt, (1) [b] *Vandali* post A. quadraginta hinc iterum recessuri, (2) [c] *Gothi* longius post. A. C. 271. in his regionibus hæsuri, (3) [d] *Hunni* è Scythia, (4) [e] *Longobardi* sub rege Audonio post A. C. 510. (5) *Hunni* à Gothis antea exclusi sed rursum Albomi auspicio reversi, (6) [f] His iterum ejectis *Ungari seu Ugri* ab ultima Scythia effusi, quos Agarenos communiter vocant, nomine per octo priora secula ignoto. Hæc gens Scythica Hungariæ nomen imposuit, & toti Germaniæ bella creavit fermè perpetua, donec ab Henrico Aucupe, cæterisque Impp. ad obsequium & tributum annuum redigeretur: Id Scriptores Germanici affirmant, Hungarici negant, & pacem pensione annua redemptam ajunt. [g] Hungaria vero hodierna partem Pannoniæ antiquæ minimam complectitur, *Danu-*

a Galli Cimbrique Pannon. b Vandali. c Gothi. d Hungari. e Longobardi. f Hungari seu Ugri. g Hungaria triplex.

II. *Figura* ejus quadrata eſt, cujus latera quatuor mundi cardines ſpectant. At maxima ejus *longitudo*, à Patiſſi fontibus, vulgò *die Teiſſe*, ad Muræ, *die Meur*, confluentem, mill. Germ. LX. porrigitur, ac par ferme eſt *latitudo*. Hungariæ figura & magnitudo.

III. Dividitur in *Superiorem*, quæ trans Danubium, Poloniæ ac Tranſilvaniæ contermina; & *Inferiorem*, quæ cis Danubium, eſt. *Comitatus* in univerſa cenſentur L. At maximam regni partem hodie Turcarum atrox imperium miſerè divexat. Hungaria Superior. Inferior.

IV. *Opida* in ea plurimum diruta, vel quæ exſtant, admodum tenuia, niſi Moraviæ Poloniæque propiùs accedunt, vulgò *die Bergſtätte*. Clariora tamen ſunt in *Superiori* Hungaria, β *Temeſwar*; γ Genadium, vulgò *Chonad*; δ Segedinum; Opida Hungariæ Superioris.

Danubioque in ſuperiorem & inferiorem, ſed judiciis & præfecturis in *LXXIV. Comitatus Germ. Hungriſche Geſpanſchafften* dividitur. Sed Comitatus Zepuſienſium maxima ſui parte (*Zirſerland*) ad Polonos ex A. 1422. ſub Uladiſlao rege tranſiit. Bellis etiam per duo ſecula tractis pars regni magna, & urbes hujus munitæ pleræque ad Turcos pervenerant: Sed tota nunc Hungaria bello poſtremo per annos undecim recuperata, & urbes munitiſſimæ Turcis ereptæ, regi Joſepho hujusque patri Auguſtis Leopoldo iterum ſubſunt: Unico tamen Belgrado excepto, quod in noſtratum aliquandiu manibus fuit, itemque Temeswaria, quam Turci hodieque tenent. Regnum Hungaricum ex electitio hæreditarium factum Ordinibus ſuffragantibus, Joſepho Auſtriaco non ſolum obtigit, A. 1687. ſed manet quoque rumpantur ut ilia Turcis. Ergo numiſma affabre factum idque argenteum Leopoldo Aug. Cæſari rectiſſime dedicabatur utpote Reſtitutori Hungariæ ob Budam receptam A. MDCLXXXVI. Vid. Bonfinius Petrus de Rhewa & Joh. Ferd. Behann. in Notit. Hungar. itemque Dreſchleri Chronicon Saracenico-Turcicum noſtris cum notis & appendice ſingulari, unde diſcetur breviter, quid ſingulis cum urbibus & præterito quoquo & præſenti bello geſtum fuerit.

BUNONIS.

β [a] *Temeswaria* in Comitatu *Temeſienſi* eſt ad Temeſium fl. unde ei nomen quæſitum, urbs natura & arte munita, arcem habet bene munitam. A Turcis anno 1551. fruſtra obſeſſa; ac iterum anno ſequenti, quo demum illa certis conditionibus Turcis *a* tradita eſt: ſed iſti contra datam fidem omne præſidium una cum tribuno *b* trucidarunt.

γ [b] *Genadium* & *Canadium*, Hungaris *Choniad* & *Chonad*, Germanis *Gyngiſch*, non longè ab eo loco, ubi *Tibiſcus Maryſium fl.* qui hodie *Meracz* dicitur, excipit, inter *Segedinum* ad Occaſum 2. & *Lippam* ad ortum 8. milliaribus, *Comitatui Conadienſi* nomen dedit. De hoc ipſo loco Turcæ ac Tranſilvani ſæpe acriter contenderunt.

δ [c] *Segedinum* ſive *Segedunum* Jazygum urbs, ad Tibiſci, & Marſii confluentes, Genadio proxima. *Ortelius* urbem hanc cum *Singidonenſi*, quæ in Pannonia apud Sirmium eſt, confundit, de qua apud Aurel. Victor. olim urbs frequens, poſtquam in Turcarum venit poteſtatem Solimanni auſpiciis, arx ei eſt impoſita; A Chriſtianis urbs illa, anno 1552. intercepta: ſed à Turcis denuo recuperata eſt.

HEKELII.

a A Stephano Loſonſe, Prætore iſtius loci.

b Stephano Loſonſe nempe, quem *Caſp. Maurerus* in *Chronic. Hungarico* p. 94. Edit. prior. neutiquam trucidatum eſſe pronunciat.

BUNO-

a Temeswar. b Genadium. c Segedinum.

num; ε Varadinum, vulgò *Wardeyen*; ζ *Solnock*; η *Agria*, cum arce *Erla*; duoque firmissima munimenta, θ *Zatmar* & ι *Tockey*. At in Montanis, *die Bergstätte*; κ Cassovia, *Kassaw*, caput Superioris Hungariæ; λ *Eperies*; μ *Leutsch*; ν *Neusol*; ξ *Altsol*, ο *Kremnitz*; π *Nitria*; omniumque amœnissima

BUNONIS.

ε [a] ***Varadinum*** ad amnem qui hodie ***Sebeskeres*** vulgò dicitur, in finibus Transylvaniæ situm, illius & Hungariæ habetur clavis, à Turcis nuper anno 1662. expugnatum est, ac ab iisdem hodie tenetur.

ζ [b] ***Solnok*** five ***Zolnok***, ad Tibisci & Zagywæ confluentes, est, Ferdinandi auspiciis arx firmissima ibi fuit excitata, sed militum perfidia turpiter deserta, in Turcarum venit potestatem.

η [c] ***Agria*** vulgò Erlaw Jazygum urbs supra ***Solnok*** Agrio fluv. rigatur, qui deinde in Tibiscum sese exonerat; à Turcis anno 1552. frustra obsessa; ac demum à Mahumede anno 1596. oppugnata, à perfidis præsidiariis prodita in Turcarum venit potestatem. Ejus expugnationem secutum est prælium inter Maximilianum Imperatorem & Mahumedem, quo Cæsariani victores Turcas in fugam conjecerunt; sed quum nostri ex prædæ cupiditate deseruissent ordines, turpiter refugerunt panico quodam terrore correpti.

θ [d] ***Zatmaria*** in finibus Transylvaniæ est ad Lapum seu Lapessum fl. anno 1562. à Turcis frustra fuit oppugnata; ac denuo hoc nostro seculo anno ab iisdem 1661. frustra tentata.

ι [e] ***Tockey*** vino generosiori nobile opidum ad ***Tysse*** five ***Tibisci*** & ***Bodroch*** confluentes est, 6. milliaribus Hungaricis à Zatmaria distans. Natura ac arte munitum, sæpe aliàs oppugnatum, ac maxime anno 1605. annua obsidione à Transylvanis quum esset fatigatum, præsidiarii fame compulsi deditionem fecerunt.

κ [f] ***Cassovia*** ad ***Hewath*** seu ***Hornath*** fluviolum, 4. milliaribus Hung. ab Agria in Septemtrionem jacet: Urbs elegans & munita: à rebellibus Heiduccis Botzkayo fuit tradita anno 1604. Incolitur illa à Germanis, & Hungaris. Major civium pars Augustanam profitetur Confessionem.

λ [g] ***Eperies*** à Cassoviâ 3. milliaribus Hung. distat in Septemtrionem. Urbs frequens est & munita ad Tarozam fl. sita ε, anno 1605. in bello, quod movit Botzkayus, hujus obsidionem fortiter tulit ac repressit. Haud procul ab ista urbe duo sunt fontes lethales.

μ [h] ***Leutsch*** totidem ferè milliaribus abest Eperie in Occasum in monte situm. Opidani plerique sunt Germani, & Augustanæ Confessioni addicti. Senatores quanquam Hungarorum more vestiantur; gestant tamen pallia Germanorum.

ν [i] ***Neusol*** à Leutsch in occasum jacet ad dextram Granuæ ripam: In vicino colle arcem habet bene munitam; ipsaque urbs multis splendidis ædificiis est ornata. Sunt ibi fodinæ, ex quibus effoditur cuprum, & argentum vivum. Opidani loquuntur Germanicè, Hungaricè & Venedicè.

ξ [k] ***Altsol*** abhinc duobus milliaribus Germanicis in Meridiem ad sinistram ejusdem fluminis Granuæ sita, à Germanis, Hungaris, & Venedis incolitur, Acidulis celebratur: Habet fodinas auri, argenti, cupri & argenti vivi: sed hodie adeo divites non sunt, quam fuerunt olim, venæ.

ο Inter Neusol & Altsol [l] ***Kremnitz*** est ad Granuam fl. aurifodinis & monetaria officina nobile, in valle positum, in imminente colle habet arcem. Multi ibidem inveniuntur muti, surdi & strumis laborantes: causam adscribunt aëri & aquæ. Est verò Creminitium inter septem civitates montanas Hungariæ prima ac præcipua.

π [m] ***Nitria*** ad Nitram fl. haud longè à ***Comara*** abest, arcem habet in rupe positam splendidam ac bene munitam; A Botzkayo tamen cum arce hac capta est: ac iterum anno 1619. à Bethlehemo Gabore: Anno 1663. Turcis turpiter tradita: sed iisdem sequenti

a Varadinum. b Solnok. c Agria. d Zatmar. e Tockey. f Cassovia. g Eperies. h Leutsch. i Neusol. k Altsol. l Kremnitz. m Nitria.

nissima ε *Tyrna:* & quæ caput regni, post amissam Budam, σ *Posonium*, vulgo *Pressburg*; urbs ad Germanicum modum satis culta.

V. In inferiori sunt; ♃ Arrabo, vulgò *Rabe* (plurimis *Raab*) incolis *Tawarzin*, inde Latine Javarinum, ♀ Comara, vulgo *Komar-*

Inferioris Hungariæ oppida.

sequenti mox anno virtute præcipua Susæ erepta.

HEKELII.

c Clarebat ante aliquot paucos annos. Gymnasio celebri ac inclyto, eoque Euangelico, cujus laudatissimus Director erat D. *Samuel Pomarius*, Vir ad amussim doctus, & candidis amicissimus.

BUNONIS.

ε a *Tyrna* à Posonio versus Septemtrionem est, in planitie posita, à Germanis pariter & Hungaris incolitur, in bellis Turcicis & Transylvanis multum perpessa ac sæpe fuit occupata.

σ b *Posonium* ad Danubium est, hodie regni habetur metropolis, arx ejus in præcelso montis vertice sita est, in qua regia asservantur ornamenta *d*: urbs illa à plerisque Hungariæ Inferiori adscribitur. Anno 1515. major ejus pars incendio periit: ac postea restaurata, eadem calamitate aliquoties fuit afflicta; anno 1563. 1590. & 1642. Cæterum infra Altsolium est oppidum c *Schemnitz* duas habens arces, ubi Camera regia, argentifodinæ; Officina metallica, & haud procul thermæ Eissenbacenses. Infra Nitriam est d *Neuheusel*, Hungaris *Wywar* dictum, oppidum munitissimum, anno 1581. ad Nitram fl. conditum, Anno 1605. à Botzkayo & Turcis obsessum & oppugnatum, in quintum mensem obsidionem fortiter tulit: tandem Humanayo iis traditum conditionibus, ut inita demum pace Imperatori redderetur: quod factum anno 1607. Betlehemus Gabor hoc opidum anno 1621. cepit; ad Cæsarem tamen rediit. Nuper anno 1663. *e* id à Turcis expugnatum, in eorundem hodie manet potestate. Omnis illa Hungariæ pars, quæ Imperatori Romano subjecta est, hodie misere vexatur. Doctoribus enim Euangelicis Augustanis pariter & Reformatis undique ejectis Nobilitas Hungarica arma cepit, pro libertate sua, ut ajunt, tuenda: hi sunt, qui *Rebelles Hungari* vulgo audiunt. Interea Hungaria cladibus utrinque datis & acceptis vastatur; armisque Imperatoris illi facessunt negotium, quæ alibi erant expedienda utilius.

♃ e *Arrabo* ad fluvii cognominis, qui vulgo *Rabus*, & Danubii confluentes in loco paludoso situm. f *Jaurinum* quoque aliis vocatur. Hoc munitissimum regni propugnaculum *f* anno 1594. à Comite *de Hardec*, nulla necessitate cogente, Turcis traditum est: sed anno 1598. d. 19. Martii industria & felicitate *Adolphi Comitis* per strategema à Schwartzenburg *g* recuperatum. Ad *Leith fl.* & *Danubii* confluentes est opidum cum castello Hungaris g *Owar:* Germanis *Ungarisch Altenburg* dictum, paludibus & latis fossis cinctum, Salomonis Hungariæ Regis olim secessus, & *Marcolphi* morionis domicilium. Anno 1529. à Solimanno fuit expugnatum: & anno 1605. ab Hungaris crematum; castello tamen conservato: & anno 1621. à Buquoyo Cæsaris auspiciis, *Betlemianis* pulsis, recuperatum.

♀ h *Comarinum* castellum nobile est, formæ triangularis, inter Danubium & Vagum fluvios, in angulo insulæ Schut, Ferdinandi I. auspiciis conditum; anno 1594. frustra tentatum: in Christianorum manet potestate. *h*.

HEKELII.

d Corona imprimis *Hungarica*.

e ♂ d. 25. Septembr.

f Et Clavis Domus *Austriacæ*.

g Quem postea RUDOLFUS II. Rex *Hungariæ* ac *Romanorum* Imperator, hujus Propugnaculi Prætorem declaravit.

h Ager ejus est planus ac omnino fertilis.

a Tyrna. b Posonium. c Schemnitium. d Neuheusel. e Arrabo. f Jaurinum. g Owar s. Altenburgum Hungaricum. h Comara.

Komarno: Φ Strigonium, vulgò *Graan:* χ Alba regalis, vulgò *Stuelweissenburg:* ψ Vesperinum, *Vesperin:* ω Quinque Ecclesiæ, *Fünfkirchen:* & caput quondam, regiaque totius regni α *Buda*, Germanis *Ofen:* cui in adversa ripa objacet *Pestum.* Clara sunt munimenta, β *Dotis*, γ *Pappa*, δ *Palotta.* Archiepiscopatus sunt duo, *Strigoniensis*, & ε *Colossensis* in opido *Kolotza.*

BUNONIS.

Φ [a] *Strigonium* cum arce *i* edita ad Danubium est; quo è regione Granua fl. in Danubium sese exonerat, quinque milliaribus infra Comarinum castellum: à Solimanno expugnatum anno 1543. quo anno *Pestum* & *Walpo* castellum & *Alba regalis* in Solimanni venerunt potestatem. *Strigonium* Christiani difficili oppugnatione recuperarunt anno C. 1595. Sed anno 1605. à Turcis acerrime oppugnatur, & à perfido milite præsidiario, qui ducem suum Comitem Dampierium captivum tenebat, cum 70. tormentis bellicis traditur Turcis. *k*

χ [b] *Alba regalis l*, urbs magnificis ædificiis splendida, inauguratione, & sepultura regum quondam clara, in palustri planitie ad flumen, quod vulgò *Sarewitze* dicitur, sita est. Anno 1543. in Solimanni venit potestatem: sed Mercurio & Ruswurmio ducibus fuit recuperata anno 1601. ac tum incendio à Turcis excitato misere vastatur. Eodem anno ad hanc ipsam urbem Turcæ bis profligati sunt præcipua Ruswurmii virtute: verùm sequenti mox anno intemperantia & perfidia militum in Turcarum potestatem redacta est.

ψ [c] *Vesperinum m* à fonte perenni *n* nomen habens, olim haud mediocre erat opidum: de quo nihil præter nonnullas deformes ædes hodie reliquum est: arcem ejus in prærupto monte sitam ac satis firmam anno 1551. Turcæ ad deditionem faciendam adegerunt; sed omne illius præsidium contra datam fidem trucidarunt. Deinde anno 1566. à Salmensi & Helfensteinio Comitibus invaditur & expugnatur. Anno 1683. à Christianis militibus turpiter deserta in Turcarum rediit potestatem: ex quo tempore eam modo tenent Turcæ, modo Christiani.

ω [d] *Quinque Ecclesiæ* haud longe à sinistra Dravi ripa absunt 16. mill. Hung. à Danubii confluentibus, anno 1543. à Turcis occupatæ, quippe quas opidani desetuerant. Nuper anno 1664. à copiis auxiliaribus atque Hungaris ductu Hohenloii & Serinii Comitum opidum istud fuit expugnatum ac direptum: arx verò frustra tentata, ipseque pons Essecensis, qui est in Dravo flumine, exustus. A Quinque Ecclesiis versus Occasum tribus milliaribus abest nobile & natura arteque munitum opidum [e] *Sigethum:* quæ vox Pannonica lingua significat *insulam:* quoniam opidum hoc inter duo positum est flumina, & paludibus undique cinctum: estque triplex, arcem habens duplicem eamque munitissimam. Expugnatum est à Solimanno anno 1566. Nicolao Serinio Comite illud defendente, qui fortiter pugnans cum hoste in ipsa expugnatione nobilem cum vita profudit sanguinem. *Solimannus* in obsidione illa, antequam expugnaretur arx illa, morbo mortuus est in loco vicino, qui vulgo *Darchpek* vocatur; quo intestina ejus sepulta sunt.

α [f] *Buda* ad Danubium est infra Strigonium, olim regni caput & regia sedes, ac tum egregiè munita, arcem habebat ornatissimam. Ad hanc urbem thermæ sunt calidissimæ; in quibus tamen aliquod piscium genus vivere Busbequius & Isthuansius tradunt *o*. Anno 1541. à Solimanno capta: sicut & [g] *Pestum*, & vidua Zebusiensis cum filiolo in Transylvaniam deportata est. Pestum magna vi Turcis ereptum est anno 1604. sed biennio pòst ab istis recuperatum. *p*

β [h] *Dotis*, Hungari *Thata* quatuor milliaribus cum dimidio Jaurino abest, in palude exstructum castrum vetus. Ad hoc prisci reges viridaria sua constituerant. (* Germani plerisque Hungariæ urbibus nova nomina imposuerant, adeò ut Hungarus vir, & Germanus eandem urbem diversissimis syllabis exprimant. *Sopron* Hungaro, *Oedenburg*

a Strigonium. b Alba regalis. c Vesperinum. d Quinque Ecclesiæ. e Sigethum. f Buda. g Pestum. h Dotis.

burg eſt Germano, & ſic de multis aliis.

γ [a] *Pappa* à Jaurino verſus meridiem 6. milliaribus Hung. ſita, egregie munita, arcem habet firmiorem; multa perpeſſa eſt à Turcis; quibus tamen erepta anno 1597. ductu Maximiliani Archiducis Auſtriæ. Deinde anno 1600. Galli & Wallones, qui in præſidio erant, ob dilatum ſtipendium, opidum hoc cum arce Turcis ſcelerate vendiderunt: ſed cum magna noſtrorum ipſiusque Comitis Schwartzenburgii clade demum recuperatur. Qui ex fuga retrahebantur rebelles, variis cruciatibus confecti atque mactati ſunt.

δ [b] *Palotta* caſtrum Veſperino duobus milliaribus abeſt.

ε [c] *Colotza* ad ſiniſtram Danubii ripam, medio ferè loco eſt inter ipſius Dravique confluentes & Budam, in Turcarum eſt poteſtate. [d] *Mohatzium* opidulum nobilitavit Hungarorum clades & Ludovici Regis interitus anno 1526. Opidum iſtud haud longè abeſt à Danubii & Dravi confluentibus. [e] Aër Hungariæ impurior eſt; quare exteri hic facile morbum contrahunt Hungaricum; niſi caſtra ſæpe mutent. Sordes, quæ ex indigenarum exiſtunt corporibus, aëris putredinem ſatis arguunt. Aquæ fere omnes inſuaves ſunt præter Danubii fluentes *q*. Vinum Pilſenſe *r* in Comitatu cognomine, ubi Buda jacet, in pretio eſt *ſ*. Ferarum tanta in Hungaria eſt multitudo, ut, niſi ruricolis conceſſa eſſet venatio, certam perniciem iſtæ inferrent agris. Fertilitatem ſoli vel inde colligere licet, quod licet bellis Turcicis ferro flammaque fuerit devaſtata, intra quinquennium ita tamen reſpirarit, ut hic nihil deeſſet; quaſi perpetuo fuiſſet in otio. [f] *Hungari* bellicoſi ſunt & feroces; ſed fluxæ fidei, ut cæteris nationibus, ſic pertinaciter infenſi Germanis, quibuscum numquam conveniunt. Otium tam viri, quam fœminæ ſectantur, laboremque fugiunt. Intemperantius genio indulgent. Inter nobiles matrimonia contrahuntur, dum adhuc in cunis vagiunt, quæ poſtea ſolvere grande nefas habetur. Multi per Hungariam ſunt Judæi, quibus proditoribus & ſpeculatoribus utuntur Mahumedani.

HEKELII.

i In colle.

k Ejus loci *Archi-Episcopus* inter *Hungariæ* Magnates cùm *Dignitatis* autoritate, tùm *Divitiarum* amplitudine primatum olim obtinebat.

l Ab *Albanis* conditoribus *Alba* denominata.

m Qs. *Weisprimium*, quod *Germanis* eſt *Weiſzbrunn*.

n Atque Albo.

o *Georgius Wernerus* Lib. de *admirandis Hungariæ Aquis* exiſtimat nullum *Europæ* locum eſſe, qui ſe *Budæ* comparare poſſit, ſive Situs amœnitatem, ſive Soli fœcunditatem, ſive aliarum quarumcunque rerum ad quoſlibet uſus & ad ſplendorem ac luxum pertinentem ſpectemus ubertatem atque affluentiam. *M. Sebaſtian. Schræterus* Tom. I. totius *Terrar. Orb. Hiſtorica Deſcription.* p. 770. de laudatiſſimæ hujus Urbis Origine hunc in modum ſcribit: Niſi autoritate Chronicorum noſtrorum, magno conſenſu Urbem *Budam* à Rege *Buda*, *Attila* fratre, conditam & nominatam eſſe tradentium, impediret, ego, ſi qua alia conjectura de ejus nominis ratione facienda eſſet, ob inſignem calidarum eo in loco celebritatem & copiam, pro eo, quod *Germanis* quondam fuerit *Bada*, unius litteræ inverſione *Budam* ab *Hungaris* dictam ſuſpicareris. Nam ea ſecundum *Pannoniorum* loca, antequam huc *Hunni* immigrarent, *Germanos*, ſeu *Teutonas*, tenuiſſe, minimè ambiguum eſt.

p BUDAM, ubi *Abda Rohaman* Prætor haud inglorius ultimus fuit *Turcicus*, *CASSOVIA*, *EPERIE*, *ST. JOBI* atque *NICOLAI Propugnaculis*, *NEUHEUSELIO*, Hungaris *WYMAR dicto*, *PALOTTA*, *SOLNOK*, *TOCKEY*, *VACCHIA*, ac multis Locis aliis ingenioſè ac probè munitis prius occupatis, nunc expugnatione graviſſima, Ao. nempe hujus Sec. 86. ☾. d. 23. *Aug.* Styl. nov. ſeu d. 2. *Septembr.* Styl. vet. circa Horam IV. pomeridianam per *Cæſarianum* militem ac copias *S. R. Imp.* eſſe captam ac TURCIS immaniſſimis ereptam, elegans teſtatur *Epigramma* illud, quod ſine *Autoris* denominatione in *Relatis Noribergenſibus* legimus ſic impreſſum:

BUDANAM Bavarus *Victor jam ceperat* Arcem,
Poſt Urbis *Victor Dux* Lotharingus *erat.*

Ddd 2 ILLE

a Pappa. b Palotta. c Colotza. d Mohatz. e Hungariæ cœli ſolique natura. f Hungarorum mores.

ILLE Caput *cepit*; Capitis *tum* Membra *subegit*
ALTER. *Dic utri Gloria parta minor?*
Gloria si BUDÆ *fuit* Arx; *tibi Gloria*, Boje!
Gloria si fuit Urbs, *Dux* Lotharinge! *tua*.
Cepit uterque *locum*, *Laurus debetur* utrique,
Divisam Laurum cum JOVE Cæsar *habet*.

Quod etiam *Germanicè* aptissimè redditum erat hoc modo.

Es legt der Bojen-Held *das* Ofner Schlosz *darnieder*,
Da der aus Lothringen *die Kraft der Stadt besiegt.*
Das Haupt *nahm jener ab; und der bezwang die Glieder.*
Sag! Lieber! Wer dabey den besten Ruhm erkriegt?
Ist Ofens *Macht sein Schlosz? so hat der* Bair *gewonnen.*
Die Stadt? *So bleibt die Ehr dem tapffern* Hertzog *hold.*
Soo ist von beeden dann der Ort und Preisz erronnen;
Dies ist der Sieg getheilt in GOTT *und* Leopold.

Quod vero inclutis ac curiosis *NORIBERGENSIBUS Erfurto* est transmissum, id hujus tenoris ac formæ est:

u. *u.*
Sanguine prob! uda Saraceno *milite nuda*,
Cæsar *ovat* BUDA: *Sic* Pax *redit undique suda:*
Quâ venâ, ut ut crudâ,
Triumfante de *Mahometigenis JUDA*,
non *Machabæo* quidem, sed *Austriaco*
LEOPOLDO
Pio, *Felici*, semper-*Augusto*,
extortâ tandem *HERCULI* clavâ,
communi Christianorum *gaudio*
ipsô læti Nuncii die
Vto Idûs *VIIbris* Anno M. DC. LXXXVI.
applaudere voluit,
debuit
D. G. C. P. A. H.

Ex qua linea ultima verè est concludendum; Autorem hujus posterioris Carminis sine omni dubio esse *Doctorem Georgium Christophorum Petri ab Hartenfels*, Virum melioris Litteraturæ studiosissimum, mihique faventissimum. Indicant enim id Litteræ *initiales* celeberrimi hujus Viri Nominis, cujus quoque sup. honorifica mentio est facta. Annum autem, quo omnia hæc felicissimè atque gloriosissimè sunt facta, Litteris *Numeros* notantibus in his verbis: LeopoLDUs Cæsar VICIt Vastatas BUDas, CopIIS boIarICIS ac aLIIs asIstentibVs: ego exprimere volui. De *Catalogo* Librorum eorum, qui in ultima BUDARUM expugnatione in *perantiqua Bibliotheca Regia* præter omnem spem atque opinionem sunt reperti, ad incomparabilem Heroa, *VITUM LUDOVICUM à SEKENDORF*, Mæcenatem meum optimum, elegantissimam EPISTOLAM ♂. d. 26. *Jun.* A. huj. decurr. 88. in 8. f. *Jenæ* dedit *JULIUS PFLUGK*, *Eques Saxonicus*, eamque cujuslibet Eruditi ac Litterati oculis dignissimam, quam suprà laudatus meus *Schmidius*, Vir politioribus *Musis* gratus, non ita pridem (☉ nempe die 1. Julii) muneris loco, quod gratulor mihi, *Jena* huc *Rudolfopolin* mihi cum Litteris humanitatis plenissimis misit.

q Celebrantur quoque Aquæ calidæ, non longè ab Arce *Comariensi*, vulgo *Postonienses* dictæ, quæ adversus diuturnos ac penè insperatos morbos creduntur efficacissimæ.

r Quod ob aquas calidas & sulphureas gravem odorem habeat, ac subitò inebriet.

s Aliàs *Hungaria* Vina mittit varia pro locorum diversitate, eaque præstantissima & saluberrima, quorum nonnulla sunt adeò generosa, ut *Cretico* haud cedant.

CAP.

CAP. III.

De Sclavonia & Bosnia.

I.

Sclavoniæ equidem nomine vulgò, confusis Pannoniæ Illyricique limitibus, accipitur quidquid terrarum ab Dravo amne ad Adriaticum mare protenditur. At *propriè Sclavonia* dicitur ea regio, *quæ Dravum Savumque amnes interjacet*, ab Occasu *Stiria*, ab Ortu *Danubio* clausa. *Longitudo* ejus est ab opido *Kopranitz* ad Dravi confluentem mill. Germ. L. *Latitudo* à Dravo ad Savum XII. ¹ — Sclavoniæ limites & magnitudo.

II. Ad inferiorem Savi partem ultra Danubium protensi incolunt *Rasci* populi, German. *die Ratzen*. At totam hanc regionem aliquando *Pannonii*, mox *Gothi* tenuerunt: novissimi *Sclavi*, sive ii *Sclavonii*, qui ad hanc nostram ætatem manent. Hi quondam regnum in ea constituentes, posteà Hungaris vectigales facti sunt. Nunc major pars Turcico Imperio paret. — Rasci. Pannonii. Gothi. Sclavi.

III. Opida notiora sunt, α *Posega*, β *Gradiskia*, γ *Zagrabia*, — Opida.

BUNONIS.

α a *Posega* Comitatus caput ad fluviolum Orib jacet, haud longe à Savi sinistra ripa.

β b *Gradiskia* a ad Unæ & Savi confluentes hodie à Turcis tenetur.

γ c *Zagabria* in sinistra Savi ripa est, è regione insulæ Segesticæ: à Turcis tentata capi non potuit. Habet Academiam.

HEKELII.

a Aliàs *Gratiana* dicta.

REISKII.

1 d Sclavonia nomen regnumque novum Sclavis debuit aut Sclavinis, genti Venedorum copiosissimæ, quæ à Tanai & Volga usque ad mare Hadriaticum terras amplissimas insedit & regna Bulgariæ, Croatiæ, Sclavoniæ, Bosniæ multa ex A. C. 540. nova constituit, Romano Imperio demta. Origo nominis à Sclava, i. e. gloria seu fama insigni petitur, si Cromerum audias, qui primam à Procopio Sclavorum mentionem factam annotat. e Ergo Sclavonia duplex habebitur, una orientalis per Daciam, Illyrium, Poloniam, Russiamque producta; & *altera occidentalis*, per Bohemiam, ipsamque nostram Germaniam protensa: Illa Regem Ostrivoy f primum admisisse fertur, ac Selimirem, hujus nepotem Dalmatiæ posthac Regem, cujus fratres Lechus, atque Russus Bohemiam, Poloniam, Russiamque subegerint. g Sic Bosnia ortum Bosnis debuit vel Pasinakis, quos Græci nominant scriptores: Hæc Sclavica gens antiquis sedibus effusa duplicem reliquit Bosniam: unam *superiorem* duci subditam, cujus sedes in urbe Orzega, quam ex corrupto Germanico vocabulo *Hertzog* denominaverant; Alteramque *inferiorem* Illyrico regi subjectam. Vid. Levenclav. Pandect. *XXV*. & Schurtzfleisch. in rebus Sclav.

a Posega. b Gradiskia. c Zagabria. d Sclavonia. e Duplex. f Ezechus. g Bosnia duplex.

bia, & ꝫ *Kopranitz*, validissimum contra Turcarum incursiones munimentum.

Bosniæ regnum. Ejus fines. Magnitudo. IV. [a] *Bosniæ regnum* inter *Unam*, *Savum* atque *Drinum* amnes *Bebiosque* montes situm: nomen accepit à *Bosna* flumine. *Longitudo* ejus inter duo flumina Unam & Drinum, porrigitur milliar. German. XL. *Latitudo* verò inter *Bosnæ* fonteis ac confluentem mill. German. XV.

Cultores Bosniæ. V. Hæc quoque olim *Pannoniæ* pars fuit: Postmodum *Gothi* occuparunt; quibus egressis, *Sclavoni* obsederunt, *Hungaris* deinde principatus titulo stipendiaria facta. At quum *Turca* potiretur, Præfectus, quem ille constituerat, regio titulo ac Diademate sumpto, principatum in *regni formam* redegit; quod *Hungari* recuperatum haud diu tenuerunt, quin *Turca* repeteret.

Opida. VI. Caput regni erat ζ *Jaitza:* nunc Metropolis est η *Warbosanin.*

Sclav. Utrumque istud qnod exposuimus, regnum, quia cum finitimis duobus A. C. 1080. accessit Hungarico, hoc insignia augmenta cepit titulosque plures, quibus Hungarici reges adhuc gaudent.

BUNONIS.

ꝫ [a] *Kopranitz* arcem habet munitissimam.

a [b] *Bosniam* sive *Bosenam* b Savus à Sclavonia disterminat; Una fluvius à Croatia, Drinus à Servia: & Bebii montes ab Illyrico sejungunt.

ζ *Jaitza*, vulgò *Jaycz* c in monte posita arcem habet munitissimam d, quo loco Plena fl. Verinam fl. recipit.

η *Varbosania* est ad fl. Miliatzha, qnondam provinciæ caput, nunc adeo defecit, ut careat mœnibus. [c] In Sclavonia aër purus, ac solum mire fertile est; quoniam fluviis undique rigatur; unde inter ipsa bella frumento, & pecore abundat. [d] Sclavoni hodie moribus suis Turcarum fere similes sunt, omnes bellicosi, id unum orant Deum, ut armati moriantur & in bello. Rerum novarum cupidi ad seditiones sunt faciles. Excursionibus Turcicas vexant regiones. Pax enim non censetur violata, nisi educantur & adhibeantur tormenta bellica. [e] *Bosnia* asperior est; pascuis tamen abundat. Pelles & lanam Ragusinis & Venetis abunde suppeditat; habetque argenti ac auri fodinas divites. [f] Feroces sunt Bosnii, latrocinia sectantes, alii tamen Christanam religionem etiam sub jugo Turcico impense colunt.

HEKELII.

b S. *Bosinam*, quam *Orosius Dardaniam* nuncupavit.

c Et *Covadza*.

d Et inaccessibilem.

a Kopranitz. b Bosniæ fines. c Sclavoniæ fertilitas. d Sclavoniorum mores. e Bosnii soli natura. f Bosniorum mores.

CAP.

CAP. IV.

De Illyrico.

I.

AB Arsia fluvio, Italiæ termino, versus Orientem, [a] *Illyricum* est, Græcis *Illyris:* regio aprica atque amœna, solum fertile, ac vitiferum; nisi quod ubi Pannoniis proximum, asperum ac durum. Terminatur ab *Occasu* Arsia flumine, ac linea ab Arsiæ fontibus ad Colapis ortus ducta; à *Septemtrione* perpetuis montium jugis, quibus Illyrii à Pannoniis discernuntur, ad fontes usque Unæ, atque inde linea ducta ad Timaci, nunc *Lim*, & Drini confluentes: ab *Oriente* est ipse Timacus, Scodrus mons, & Drilo fluvius, quo à Macedonia submovetur: à *Meridie* Adriacus sinus. *Longitudo* ejus patet ab Arsia ad Drilonem mill. Germ. xc. *Latitudo* maxima est juxta Naronem fluvium à fontibus ejus ad ostium mill. xx. [1]

Illyrici fines.

Magnitudo.

II. *Divisa* fuit olim in duas potissimum partes sive regiones; quarum *una* ab Arsia ad Titium amnem, qui nunc est *Cherca*, [β] *Liburnia* dicitur; inde *altera* ad Drilonem usque fluvium,

Fines Liburniæ & Dalmatiæ.

BUNONIS.

[α] *Illyricum* sive *Illyris* etiam *Illyrias* & *Illyria* scriptoribus dicitur.

[β] *Liburnia* [a] Histriæ contermina est;

HEKELII.

[a] Quam à *Liberno* quodam *Attico* sic dictam tradit *Stephanus*.

REISKII.

1 [a] Illyricum Gr. Ἰλλύρις Ἰλλύρια si Appianum audias, à Celta duce Illyrico nomen adepta, genti Celticæ huc digressæ illud imposuit. Sin Rabinos & Iosephum Gorionidem consulas, ex una posteritate Chanaan Illyrici Sclavi omnes provenient. Utraque tamen hæc originatio aut incerta aut fabulosa erit, Bocharto judice: Incertior longe fabulisque propior extat, quam Stephanus, Apollodorus, Eustachius in Dionys. ab Illyrio Catmi filio arcessunt. Phœnices equidem aut Cadmeos ora Illyrici extrema sese continuisse, Herodotus, Scylax, Athæneus Dionysius testantur. Nomen Illyrii tamen Punicum non est, neque in moribus Illyriorum aut lingua quidquam reperias, quod Phœnicium ortum præseferat, aut Punicas origines redoleat, sic recte inquit Bochartus Lib. I. Chan. c. 23. [b] Illyricum autem duplex à Spanheimio Introduct. Geog. constituitur, *Unum specialius aut strictius* littoralem Syraciæ regionem continuit exclusa Macedonia: *Sed altero generalius aut latius dicto* Macedoniam & vicinas provincias septendecim A. C. 337. comprehensas, in Breviario suo Rufus Festus commemorat: Ut inde Illyricum alind *Orientale*, aliud *Occidentale* emergere possit. De antiquis urbibus Strabonem. Lib. VII. Ptolemæum Lib. II. Pomponium Melam Lib. II. c. 3. Bochartum etiam quasdam à Pœnis conditas & appellatas numerat.

BUNO-

a Illyricum. b Duplex.

Lissus seu Alessia op.

fluvium, sive Lissum opidum, quod nunc vulgò dicitur *Alessia*, γ *Dalmatia*.

Japydum opida. Flanona. Tarsatica. Senia. Lopsica. Ortopula.

III. *Liburniæ* populorum clarissimi fuerunt δ Japydes. Opida per oram, ε Flanona, nunc *Fianona*: ζ Tarsatica, *Tersatz*; η Senia, *Zegna*; θ Lopsica, *Lopur*; ι Ortopula, *Starigard*; κ Argyruntum; *Pescha*: λ Ænona, *Nona*; μ Jadera *Zara Vechia*; ν *Scordona* nomen retinet.

Dalmatiæ opida.

IV. Dalmatiæ populi etiam fuère varii. Opida in litore ξ *Sicum*, nunc *Sebenico*; ο Tragurium, nunc *Traw*; π Salona

BUNONIS.

γ Et *Dalmatia* Macedoniæ.

δ [a] *Japydes* sive *Japodes*, quorum opidum *Japyx* dictum est; Servio teste.

ε [b] *Flanona* sive *Flavona*: opidani sunt *Flanates*. Ab ea nomen habet *sinus Flanaticus* Stephano, *Polanicus* Melæ ab urbe *Pola*, & *Liburnicus* Orosio; hodie ob frequentia naufragia *Carnivorus* dicitur, vulgo *Quarnero* seu *Karnero*. Flanonæ ad Meridiem vicina est [c] *Albona*, Flacii *b* patria; olim *Aulona* seu *Alvona*.

ζ [d] *Tarsatica* sive *Tarsaticum*, inter Flavonam & Seniam ad Liburniæ litus est ad OEneum fl.

η [e] *Senia*, Germanis *Zeng* dicta, ad oram maritimam in saxo præcipiti sita, munitissima est.

θ [f] *Lopsica* haud procul à Senia in eodem jacet litore. Opidani *Lopsi* dicuntur Plinio.

ι [g] *Ortopula* sive *Ortopola* inter Seniam & Vegiam sita erat, ejus vestigia ad Tedanium fl. conspiciuntur.

κ [h] *Argyruntum* ad idem litus, Petro Luccaro Ragusæo *Obrovazo* dicitur: at Moletio est *Novigrad*.

λ [i] *Ænona* sive *Enona* urbs episcopalis inter Seniam & Jaderam est ad oram maris.

μ [k] *Jadera* urbs archiepiscopalis, præ reliquis clara, adversus *finitimos* Turcas probè munita est: opidani Hirtio dicuntur *Jadertini*.

ν [l] *Scardona* urbs ampla est, è regione Sicci. A Ptolemæo collocatur è regione Jaderæ, forte ex una insula factæ sunt duæ; quarum una vulgo *Scarda* dicitur, altera *Molconsiglio*.

ξ [m] *Sicum* in finibus Liburniæ est ad mare *d*; quo Claudius misit Veteranos, teste Plinio.

ο [n] *Tragurium* hodie urbs exigua in scopulo *e* sita, & Buæ insulæ seu *Cicovo* ponte juncta: quam Veneti una cum Epidauro & Chio anno C. 1169. occuparunt.

π [o] *Salona*, *Salona* sive *Salo* *f* inter Tragurium ad Occasum & Almissam ad Ortum; in inscriptionibus veteribus *Colonia Martia*, *Julia*, *Salona* dicitur. Diocletiani ibi fuit Palatium nobile. *Niger* ait hanc urbem periisse. Habuit Salona cives pugnaces, cujus rei specimen non fœminæ minùs, quàm viri, illustre dederunt bello Civili Cæsariano. Octavium enim obsidentem, miro astu ac dolo territum fugere compulerunt, nocturnâ irruptione castra ejus aggressi. Eandem Urbem *Asinius Pollio* aliquot annorum intervallo posteâ cepit, & filium, qui circa id tempus ipsi natus erat, ab ea *Salonium* appellavit. Hic est Salonius, qui natus statim risisse fertur. *g*

HEKELII.

b Synergistæ istius famosissimi.

c *Villanovanus* ex *Blondo* colligit, *Scardonam* hodie *Malconsiglio* vocari, & *Jadera* Civitati imminere.

d *Adriaticum* sub *Venetorum* Imperio.

e Insulæ *Tragurii*, cujus marmor commendatur.

f Gallicè *Salon de Cran*.

g Qui risus omnino infelicitatis omen Parentibus, quòd infans iste perparum ex *Servii* mente vixerit, dicitur fuisse.

BUNO-

a Japydes. b Flanona. c Albona. d Tarsatica. e Senia. f Lopsica. g Ortopula. h Argyruntum. i Ænona. k Jadera. l Scatdona. m Sicum. n Tragurium. o Salona.

na prope *Spalatum*; ρ Narona, *Narenta*; σ Onæum, *Sabioncello*; τ Epidaurus, *Ragusi Vechia*; υ Rizinum, *Risine*; φ Budua, *Budoa*, χ Olchinium, antè *Colchinium* dictum, nunc *Dolcigno*; ψ Lissus, *Alessia*. Intus ω Scodra, *Scutari*; α Dalminium sive Delminium, *Delminio*, unde Delmatiæ sive Dalmatiæ nomen.

BUNONIS.

ρ [a] *Narona* ad Naronem fluvium, qui Melæ *Nara* dicitur, à litore fermè 20. millia passuum recedit: quondam urbs clara & Dalmatiæ conventus: unde Varrone teste, 89. civitates jura petiêre; ac Plinii ætate populi duodecim: sed à Venetis anno C. 987. subacta pristinâ dignitate excidit. Tantarum erat opum, ut Venetici sinus dominium sibi arrogaret. *Sophiano vero Capo Cumano.*

σ [b] *Oneum* sive *OEneum* inter Eperium & Epidaurum ad Artatum fl. in Penestia regione, hodie *Sabionello* aut *Cederisso*.

τ [c] *Epidaurus* sive *Epidaurum* urbs Dalmatiæ maritima est *h*: Alia vero urbs fuit Epidaurus ad Argiæ oram in Peloponneso, Æsculapii patria. Prope hanc Dalmaticam jam olim à Gothis excisam condita scribitur [d] *Ragusa*, quæ hodie in litore illo celebris est.

υ [e] *Rizinum*, sive *Rhison* & *Rhizinium*, ad sinum *Rhizonicum* est, in quem *Rhiso fl.* labitur. Volaterranus putat esse id opidum, quod hodie *Cataro* vocatur; quoniam sinus Rhizonicus hodie *le Golphe de Cataro* dicitur.

φ [f] *Budua*, *Butua* seu *Bulva* inter Ascrivium & Olchinium ad ejusdem maris oram est: ditionis Venetæ istis in locis ultima, à Turcis incendio vastata, nunc utcunque reparata.

χ [g] *Olchinium*, *Olcinium* sive *Ulcinium* est in eodem litore Buduæ vicinum.

ψ [h] *Lissus*, *Lissum* seu *Elissus*, ad Drilonis fl. ostium, hodie *Aleso* vulgo dicitur.

ω [i] *Scodra* Turcis *Scanderia*, id est, *Alexandria* dicitur, olim urbs nobilis, ad Labeatis lacum est, qui hodie *lago di Scutari*.

α [k] *Dalminium* inter Drinum fl. & Ardium montem erat, olim magna urbs, quam, dum Marcius incendit, gentem quasi capite amputato truncasse Florus auctor est; hodiè *Denna*, *Damna*, melius *Delminio* vocatur.

HEKELII.

h Pausania & *Straboni*, quòd sit portuosa, *Lymira* cognominata.

a Natona. b Onæum, c Epidaurus. d Ragusa. e Rizinum. f Budua. g Olchinium. h Lissus. i Scodra. k Dalmiuium.

CAP. V.

De Incolis Illyrici, & nova ejus descriptione.

I.

ILlyriorum *gens fera* fuit, atrox, & latrociniis piraticâque infamis. Edomita à Romanis ea pars quæ *Liburnia* dicitur, anno ab urbe condita Ioxxv. annis decem ante secundum bellum Punicum; *Dalmatia* sub Augusto Imperatore. Stetit inde sub urbis Romæ imperio, donec Gothi eam vastarent. Post hos *Sclavonii*, à Mœoti palude profecti, occuparunt. In quos deinde *Hungari* imperium habuêre: ac Illyrici cultores.

novissimè *Turcæ* oppressis Hungaris, interiora sibi vendicarunt; *Venetis* in hunc usque diem maritimam oram obtinentibus, exceptis duabus civitatibus, *Scardona* quæ Turcici juris, & *Ragusi*, quæ sui juris. [i]

Dalmatia.

II. Regio ipsa quæ olim in duas partes, Liburniam ac Dalmatiam divisa, nunc uno nomine *Dalmatia* appellatur, eademque pars Sclavoniæ. At quæ quondam α Liburnia, ea nunc *Comitatus Jadera*, vulgò *Contado di Zara* nuncupatur. In hoc urbes nunc claræ; β *Segna*, γ *Nona*, δ *Zara:* hæc haud exigui momenti; nec ultimi splendoris civitas. ε *Sebenicum* satis amœna urbs, at parum culta, ob vexationes vicinorum Turcarum, qui Scardonam tenent. ζ *Ragusa*, haud magna urbs

Comitatus Jadera. Segna. Nona. Zara Sebenicum. Ragusa.

BUNONIS.

α *Liburnia* illa *antiqua* a hodie in duas dividitur partes, quarum una [a] *Morlacha*; altera [b] *Banadego* vulgo dicitur.

β In hac sunt [c] *Jadera*, nunc *Zara*,

γ Et [d] *Nona*.

δ *Zara* Comitatûs caput, quem Veneti ab Hungarorum Rege emerunt. Urbs illa hodie Dalmatiæ habetur metropolis; undique mari cincta ponte jungitur continenti; ac arce munitissima defenditur. Ab illa urbe haud procul abest locus dictus *Zara Vecchia*, ubi antiquæ *Jadera* rudera visuntur. *Nona* sive *Ænona* urbs natura ac arte munita, undique mari cingitur, nisi quum siccior æstas est In illa *Senia* seu *Segna* hodie *Zeng* cum insulis adjacentibus Segnæ ager à Turcis misere vexatur.

ε *Sibenico* seu *Sicum* ad sinum cognominem est: ei imminet mons S. Johannis & arx in eo satis firma.

ζ [e] *Ragusa* prope Epidaurum à Gothis olim excisa, Turcis *Drobonika* dicitur; emporium frequens est, ex quo Dalmatia bello fatigata Opidani, quod Turcarum Imperatori tributum pendunt, longe lateque merces exportant ac important. Urbs illa S. Laurentii arce munitur; ac si in vicino scopulo Venetorum *Chiroma* arx quoque concederetur, esset invicta ac inexpugnabilis.

HEKELII.

a Quam hodiè plurimi *Croatiam* esse dicunt.

REISKII.

ı Illyrici veteres & ipsi suis nationibus distincti, apud Ptolemæum & Plinium produntur: Inter illas Enchiliæ comparent, quibus proximi cum Pœni consederant, teste Stephano, [f] urbem Butuen condiderunt בטורא *Betua* nomine Phœnicio quasi *tutam securamque* dixerint: Primos autem incolas חקלין *Akelin*, i. e. agrestes ex feris moribus appellatos voluit Bochartus, voceque hinc apud Græcos corrupta Enchileos: Ut fluvios, montes, urbesque alias, & vicinas Insulas à Phœnicibus denominatas nunc transeam [g] Nec itaque Pœni auctore nostro hujus regionis incolæ omittendi fuerant, nec Galli, quos duce Bulgio huc sedem Olympiade 124. fixisse, Polybius, Justinus, Pausanias commemorant. Romani postea victores Illyrico Teutæque hujus reginæ bellum A. V. C. DXXIV. primum conflarunt; Ultimum A. V. C DLXXXVII Gentio rege capto, & in triumphum penitus abducto. [h] Illyricum itaque Romanis Impp. & horum præfecto prætorio subjectum, denique Germanis & Sclavis subfuit, regni Dalmatici auctoribus: Postremo Hungaris ex A. 1080. cum Zelimirus regum ultimus mortique proximus Ladislao Dalmatiam legasset. Vid. Bonfinius Dec. ıı. Lib. 4. [i] Hinc adhuc ho-

a Morlacha. b Banadego. c Jadera seu Zara. d Nona. e Ragusa. f Butue urbs. g Phœnices incolæ Gallique. h Illyricum captum. i Dalmatia Regibus Hungaricis, Venetæ Reipubl. & Turcis subest.

urbs cum arce, sui quidem juris est, at stipendium pendit Turcæ: Emporium alioquin, ab hoc latere maris Adriatici, Turcicis mercibus celeberrimum. ɲ *Scutari* quoque, Turcicum opidum, Emporium est haud ignobile. Scutari.

hodieque regibus Hungaricis pars Dalmatiæ ac urbes S. Viti Zengaque subsunt, pars altera cum urbibus maritimis Jadera seu Zara, proxima Morlachorum regiuncula, Zebenico Spalato *Veneta Reip.* paret; Item Clissa mediterranea per pacem A. 1669. cum insigni 50. milliarium territorio à Turcis concessa: *pars tertia* Turcico adhuc jugo subjecta, Venetis aut incursionibus per bellum decennale proximum, aut oppugnationibus infestatur. [a] Ragusa urbs clara Resp. libera, ex motu terræ vehementissimo, quem A. 1667. sustinuit, eluctata sese in *clientelam* Cæsaris Aug. & regis Hungarici Josephi, denuò A. 1687. dedit ex veteri, quo regibus Hungaricis tenebatur, titulo, sed nexu tributi Turcico non minus adhuc obstringitur. Vide hujus descriptionem accuratissimam in Lib. Status Turcici anonymo. Lib. I. c. 4.

BUNONIS.

ɲ [b] *Scutari b*, olim *Scodra*, Venetis eripuit Mahumedes Turcicus altero abhinc seculo *c*. Cæterum [c] *Spalatum*, vulgo *Spalatro*, ad idem litus est prope Salonam; Archiepiscopatu gaudens, quem nuper nobilitavit *Marcus Antonius de Dominis*. In Dalmatia Turcica quoque est [d] *Clissa* arx firmissima, Turcarum excursionibus nobilis. E regione istius litoris est [e] *Pharia* insula, & [f] *Corcyra nigra*, itemque *Melita* sive *Melitena*. [g] *Dalmatia* aërem habet temperatum ac purum; unde plerique ejus incolæ longævi fiunt: solum habet admodum fertile; oves bis in anno pariunt. Piscibus ora maritima est referta: & montana loca feris, oleis, vitibus, segete abundant. Inde mel, cera, plumbum, vellera & oleum exportantur. [h] *Dalmatæ* plerique sunt proceri, expediti, bellicosi. Carminibus celebrant eos, qui contra Turcas fortiter pugnando ceciderunt. Plerique profitentur literas, qui tamen montana incolunt loca, pristinam barbariem nondum videntur exuisse; in his viri pariter ac fœminæ uno eodemque utuntur genere vestitus; neque eo distinguuntur. [i] *Ragusini* lucro inhiantes longe lateque exercent mercaturam. Erga peregrinos sunt humani ac faciles. Singulis mensibus eligunt Ducem, quem *Rectorem* vocant, cui adsunt 100. Senatores. *S. Laurentii* castro quotidie novus imponitur gubernator. Suntque Ragusini fere omnium Monarcharum clientes: Turcarum Imperatori tributum pendunt, singulis annis 20. millia Sultanorum: alii tamen 10. aut 15. millia illos solvere tradunt *d*. In Turcicis ditionibus nulla solvunt portoria. A Turcis Ragusini impense diliguntur ob commoda, quæ ab iis percipiunt.

HEKELII.

b Vel vulgò *Scuttri*.

c Hæc Civitas XIIX. Milliar. à Mari quippe absens, est in arduo ac præcipiti Saxo ædificata, & Lacui ad Orientem imminet, qui centum & triginta Milliar. in ambitu patet, ac undique Montibus, præterquam ad Septentrionem, ambitur, à qua Parte duos in se recipit Amnes. Territorium verò, quod est inter hunc *Scutari* Lacum, & Mare, vulgò vocatur *Crama*, i. e. Regio saxis ac montibus impedita.

d *Maginus* dicit, *Ragusinos Turcæ* pendere tributum singulis annis XIV. millium Aureorum.

a Ragusa. b Scutari. c Spalatum. d Clissa. e Pharia. f Corcyra nigra & Melita insula. g Dalmatiæ fertilitas. h Dalmatarum mores. i Ragusinorum mores.

CAPUT VI.

De Græcia, & summa ejus divisione.

I.

Græciæ fortuna.

ILlyrico conjuncta est *Græcia*, antequam Orbis imperio Romani potirentur, terrarum omnium dictis factisque celeberrima. Hinc quippe omnis literarum claritas primùm effulsit (*), hinc frequentes coloniæ ad illustrandum totum terræ Orbem in diversas regiones exiverunt. Nunc tota à Turcis devastata, in exiguis ruderibus deserta & ipsa barbarie magis barbara jacet. Dicta est terra *Græcia* à Rege *Græco*: eadem ab alio Rege *Hellene*, *Hellas*, & incolæ *Hellenes*. 1

II. At

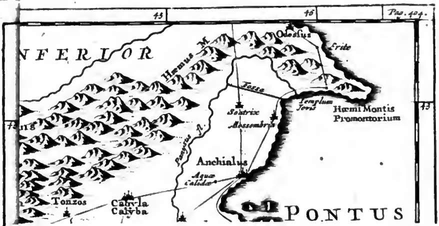
REISKII.

1 a Origines Græcorum alias *sacra*, & alias *domestica historia* præbet: Sacra Japhetum Noachi filium, qui primus gentium Græcarum conditor apud Phœnices aut Ægyptios ipsis Græcis innotuit, variato paulum nomine Ἰαπετοῦ aut mutato. Hunc Theologia fabulosa pro Neptuno substituit, veluti Janum pro Jove, Semumque pro Plutone admiserat. Ita Lactantius Eusebiusque non sine Scriptorum recentiorum suffragio. Bochartus etiam in Phaleg Lib. I. c. 1. demonstrat, quàm nomina Græcum & Latinum Japheto congruant, si ποσειδῶνα ex voce Phœnicia פשיטן *Pesidan*, quæ latum significat; Neptunum ex Hebraico נפתח *Niphta*, i. e à dilatatione deduxeris. Quem gentes singulæ ortum à filiis Japheti & nepotibus sumierint, hoc distinctius explicari à nemine potest, cum historica monumenta deficiant. Sin domesticam historiam consulamus, ea poëticis figmentis obruta examinari paulo accuratius debet, veritasque à commentis vanissimis separari. Ergo idonei auctores Diodorus Siculus, Apollodorus, Conon, Pausanias, genus omne Græcum ab Hellene Deucalionis filio propagatum in tria fastigia dispescunt, Æolicum puta, Doricum, Ionicum. b Namque Hellen, à quo Ἕλληνες dicti, rex Thessaliæ tres filios procreavit, Æolum, Dorum, & Xuthum. Ab Æolo ortum Æoles nomenque, à Doro Dores, à Xutho Iones duxisse feruntur. Idque gestum, si Petavio credas, in A. Per. Jul. 3385. ante Christum 1529. & tertium ab Ægyptiaca profectione incidit. Vid. Ration. Lib. I. part. I. c. 7. Hellen igitur apud Romanos Græcus, neque hic ab alio rex fuit. Has Græcia vetus & aliquando cultissima origines præbet: Hodierna eas plane posthabet, nec tamen ipsa barbarie magis barbara jacet (sic Cluverius noster inquit) Multa enim pristini cultus documenta passim adhuc superesse videas; multa etiam ex hoc ævo non Christianæ solum religionis, sed doctrinæ usu & consuetudine cum Italis ornamenta in dies accedere. Vid. Crusius in Turco-Græcia & Christoph. Angdi de statu hod. Græc.

a Origines Græcorum duplices. b Ab Helene, Æolo, Doro, Xutho.

(* Græci ipsi scientias ab Ægyptiis, & Phœnicibus acceperant, quas in Europam disseminaverunt. A Chaldæis Astronomiam, ab Ægyptiis Geometriam, a Phœnicibus artem scribendi, repertas nemo nescit. Phœnices & coloniis & navigationibus ante florentem Græcorum ætatem dudum innotuerant, ac totam Africam circumnavigaverant, ut in nostra *Geographia Historia* testimoniis multis confirmamus.)

Illyrici Pars
Albania
Almopia
Taulantia
Dessaretia
Perrhæbia
Chaonia
Thesprotia
Phæacia nunc Corcyra & Corfu Ins.
Acarnania
Leucadia Ins.
Zacynth. Ins.
Hellas seu Græcia Vniversa

45
46
Pag. 404.
NFERIOR
Odessus
Fossa
Templum Jovis
Hœmi Montis
Promontorium
Messembria
Anchialus
Aquæ Calidæ
Tonzos
PONTUS

II. At nomen Græciæ diversè accipitur. Primum enim Græciæ nomine dictæ fuerunt binæ terræ, quæ postea separatim altera *Thessalia*, altera *Græcia*, sive *Hellas propriè dicta*. Dein Græciæ titulo accessit *Peloponnesus*; mox item *Epirus*, simulque *Macedonia* tota; denique *Creta* insula, & quicquid insularum Græciæ adjacet. Quin etiam in *Italiam* & *Siciliam*, ut suprà dictum est, Græcum nomen usquequaque transiit, ubi *Græcia magna:* & item in Asiam; ubi *Græcia Asiatica*. Sed de hac in ipsa Asia; nunc Europæ primum terræ explicandæ sunt. Græciæ nomen.

III. Totum igitur hoc, quod sub uno Græciæ nomine computavimus, terminis includitur, *ab Ortu* Ægæo mari: à *Meridie* Cretico: ab *Occasu* Jonio: à *Septemtrione* Scardicis jugis ab Illyriis ac Mœsis separatur, Strymoneque amne à Thracibus. *Longitudo* ejus est à Tænario Peloponnesi promontorio per Isthmum ad Strymonis fontes, mill. German. c. *Latitudo* maxima ab Sunio promontorio per Græciam propriè dictam & Epirum, Acroceraunium usque promontorium, milliar. Germ. LXXX. Græciæ fines. Et Magnitudo.

IV. Partes sive regiones, in quas universa Græcia potissimùm dividitur, sunt istæ: *Epirus*, *Peloponnesus*, *Græcia propriè dicta*, *Thessalia*, & *Macedonia*. Quanquam *Acarnaniam* quæ sub Epiro, & *Ætoliam* quæ sub Græcia, nonnulli veterum Geographorum separatim censeant. Partes Græciæ.

V. At Romani universam Græciam in duas provincias diviserunt, *Macedoniam*, sub qua ipsa Macedonia, Epirus & Thessalia; & *Achajam*, sub qua *Græcia* propriè dicta, Peloponnesus, & Insulæ circumjacentes (*). Græciæ in Macedoniam & Achajam divisio.

(* Universam Græciam antiquam plurimi scriptores veteres illustrarunt; inter quos eminent *Dicaarchus*, qui De statu Græciæ Poëma Iambis elaboravit. Eandem materiam *Strabo* Libris VI. VII. VIII. IX. & X, *Plinius* toto Libro IV. Natur. Histor. attigerunt. Quibus addesis *Ptolemai* Lib. III. capita XIII. XIV. XV. XVI. Pleniorem tamen Græciæ notitiam suppeditabit *Pausanias* in sua aurea Græciæ descriptione quam post Xylandrum & Sylburgium emendavit Joachimus Kuhnius. Græciam eodem modo pertractare Cluverius noster animo destinaverat, quo Italiam Germaniamque jam perfecerat; sed mors cœptis obstitit. Id vero præstiterunt *Palmerius* in suo peculiari de Græcia antiqua opere, *Cellarius* in sua Geographia antiqua &c. vix est cur laboriosis horumce conatibus adnumerare debeam leviusculum *Johannis Laurenbergii* opus cui titulus: *Gracia antiqua*, quodque Samuel Pufendorff edidit. Optimam totius veteris Græciæ tabulam Geographicam, ex qua ceteras emendare possis, oculis tuis subjecimus.

CAP. VII.

De Epiro & Peloponneso. 1

I.

Epiri termini Populi & opida.

[a] EPirus, quæ nunc *Canina* α dicitur, feparatur à Macedonibus Celidno amne, & Pindo monte; ab Græcis Acheloo flumine. Populi clari fuêre β *Moloffi*, quorum opidum

BUNONIS.

α [a] *Epirum b* in tertio Europæ finu ponit Plinius: & addit: *Omnis Græciæ fabulofitas, ficut literarum claritas ex hoc primùm finu effulfit.* Incipit autem Epirus à Celidno flumine; & definit in *Acheloo* flumine, qui ab Achaja eam feparat: *Ionium mare* ad Meridiem; *Macedoniæ* partem & *Pindum* montem ad Septemtriones habens. *c*

β [b] *Moloſſorum* regio olim *Moloſſia d*, nunc [c] *Pandoſia* dicitur, ab urbe *Pandoſia*. Apud Moloſſos *e*, *canes* funt *venatici* generofiffimi, qui *Moloſſi* vocantur. Cæterum *f* funt quoque *Moloſſi*, Theffaliæ populi.

HEKELII.

a Sive *Jannina* recentioribus. (* Male, ut folet Hekelius. *Jaunina* five *Joannina* non regionis, fed urbis Turcicæ ditionis in Albania nomen. Epirus veterum nunc eft pars Albaniæ auftralis, in qua tres Provincias nempe *la Chimera*, *Larta* & *la Carnia* a Septentrione ad Meridiem procurrendo reperire eft. Nec multo felicius Cluverius nofter qui Epirum nunc *Caninam* dici afferit. La Canina non toti Epiro, fed Chaoniæ veterum respondet, & in Acroceraunis jugis continetur, tantum abeft ut ad Acheloum fluvium accedat.)

b Incolis *Arbenar*; *Turcis* v. *Arnautleri.*

c Maginus, *Schroterus* & alii dicunt, EPIRUM terminari ab Ortu *Acheloo* Fluv. à Meridie *Adriatico Mari*; ab Occidente pulfari *Mari Jonio* usque ad *Celyduum* Amnem: à Septentrione verò *Macedoniam* habere. (* Nullam ante hanc, quam tibi exhibemus, Græciæ tabulam produxiffe non verum minus quam miram.

d A *Moloſſo*, *Pyrrhi* & *Andromaches* Filio., fic nominata.

e Quorum Regnum principem à diluvio *Phaëthontem* (μετὰ τὸν κατακλυσμὸν Φαέθοντα βασιλεῦσαι πρῶτον) tenuiffe *Plutarchus* fcribit in Pyrrho p. 383. num. B. Tom. 1. Oper.

f Athenæo & *Victorino Grammatico.*

REISKII.

1 Epirus Gr. Ἤπειρος aut generaliter omnem terram continentem, aut fpecialiter hanc regionem Romanis ex bello Pyrrhi primo cognitam fignificat: Hæc vero & ipfa duplex habetur: altera vetus, altera nova; Epirum veterem vocamus Pyrrhis Æacidisque fubditam, & octo gentes præcipuas complexam. [d] Epirus nova quondam Illyris Græciæ dicta, neque trans fluvium Acheloum procurrens, pofthac Albania & hæc quidem ab excelfis montibus appellata, quos Galli veteres huc delati alpes fua lingua nominaverant. Ita Jacobus Palmerius Græciæ antiq. Lib. I. c. 14. docet, additque caput Epidamnum effe, vel Dyrrachium, Italis Durazzo.

[e] Peloponnefus Pelopidas, quibus & nomen debuit, reges, è fanguine Pelopis [f] ortos perdiu Mycænis tulit, ut duo Græcorum genera, Doricum & Æolicum, quæ huc per colonias conceflerant, quieto imperio gauderent. Sin Bochartum audies, primo fingulas ex nepotibus Japheti & horum uno quidem אלישה [g] *Elifah* huc in hanc terram penetraffe credideris. Bellum vero quod exarfit, Peloponnefiacum inter cuncta Græciæ regna

a Epiri fines. b Moloffi. c Pandofia. d Epirus nova vetusque. e Peloponnefus. f A Pelope. g Ab Elifah.

MAC
CANINA
CHAONIA.
MOLOSSI. nunc PANDOS
Dodona
Panormus
VAIELIT
CORCYRA SCHERIA et PHÆACIA
CORFU
Phalacrum Promont
IONII
EPIRUS hodie CANINA cum
Occidens

dum γ *Dodone*, apud quos *Jovis Dodonæi* templum; oraculo illustre; δ *Dryopes*; *Chaones*, quorum regio ε *Chaonia*; opida, ζ *Oricum*, η *Antigonia*, θ *Panormus*, ι *Elæus*, κ *Thesprotii*,

gna & respubl. Athenienses maxime ac Peloponnesios quam atrociter efferbuerit, quamque componi non potuerit nisi Athenis funditus excisis, Xenophon, Plutarchus, Pausanias aliique memorant. Hodie Morea ex mororum, quas profert uberrimas, multitudine vocatur, & Turcis, Italis, Græcis, Judæis, etiam habitatur. Quondam vero resp. Veneta ibi rerum potita, imperium hoc bello præsente Turcico vetus denuo sibi vindicavit. [a] Namque A. 1683. classe instructissima & numerosis copiis valens Prevessam, postea Coronem, profligato Sciraskiero Turcico, amplius utrumque Noverimum A. 1685. Modonam & Neapolin di Romania A. 1686. cepit. Tota sic domita Poloponnesus; torque munitissimis subactis urbibus respubl. triumphum A. 1687. solennem egit: Antea quippe jamdudum S Maura Turcis erepta Insula in ditionem Venetorum venerat. (* Morea rursum à Turcis subacta, reluctantibus frustra Venetis, qui vix in nuperrimo bello Corcyram salvam obtinuerunt. Moream descripsit P. *Coronelli* Reipublicæ Veneræ Geographus & Franciscanorum Ordinis sacerdos. EPIRUS in *Barbaram* & *Græcam* olim divisa, nempe cum Græci primum Epiri partem incolebant, indigenis aliquot regiones obtinentibus, quæ barbaræ Epiri nomen apud Græcos habuerunt. Hæ fuerunt nempe Chaonia, Thesprotia, Cassiopæa, & Almene. Græca Epirus Acarnaniam, Athamaniam & ceteras ad Acheloum usque regiunculas complexa est. Apud Scriptores Ecclesiasticos Epirus in *veterem* ac *novam* dividitur. *Epirus vetus Provincia* etiam *Nicopolitana* propter Metropolim quæ Nicopolis, nunc *La Prevesa*, dicta est. *Epirus nova* præcipuam urbem habuit *Dyrrachium*)

BUNONIS.

γ [b] *Dodona* urbs a *Dodone* flumine & fonte dicta, ubi ingens silva; & præter templum Jovis, fons Jovis Dodonæi, faces exstinctas accendens, & accensas exstinguens. [c] *Æs* Dodonæum in proverbium *g* abiit, pro valde sonoro, & homine importunæ loquacitatis: à pelvi ærea Dodonæ in columna sublimi, quam flagellum in manu pueri in altera columna huic proxima vento agitatum sæpius percutiebat, fiebatque tinnitus importunus. Columbæ quoque nigræ ex arboribus responsa ibidem dedisse consulentibus scribuntur. Oraculum tamen istud Homero & Hesiodo cognitum, suo ævo defuisse testatur Strabo. *h*

δ [d] *Dryopum* regio hodie *Aldradina* dicitur.

ε [e] *Chaonia* nunc vulgo *Canina* ab urbe primaria, in qua præfectus moratur, incolis dicta *i Silva Chaonia* columbis abundabat. *k*.

ζ *Oricum* in Epiri litore fuit, à Colchis conditum: quod Cæsar præter exspectitionem Pompeji occupavit. Inde initium erat Epiri.

η Prope Oricum in mediterraneis fuit [f] *Antigonia*, ab Antigono condita, hodie *Argiro castro* dicta.

θ [g] *Panormus*, nunc *Panormo*; inter Acroteraunia & ostium Acherontis fl. portus est. *l*.

ι [h] *Elæus* opidum, hodie *Docna*, à litore remotum, Hecatompedo finitimum est.

κ [i] *Thesprotia* sive *Thesprotis*; hodie *Vajelitia* dicta, ad oram maritimam est, contra Corcyram insulam.

HEKELII.

g Teste *Erasmo* Chil. I. Cent. I. *Adag.* VII. & ex eo *Manutius* in *Adag.* p. 29.

h Lib. VII. *Geograph.* p 600.

i Unde a. hæc Regio dicatur, tradit *Virgilius* Lib. III. Æn. v. 334.

k Quarum mentionem fecit idem *Virgilius* Ecl. IX. v. 13. Dicit & Glandem *Chaoniam* Lib. III. *Æneid.* v. 333. Potum *Chaonium*, ibid. v. 291. seq.

l Vid. *Strabo* Lib. VII. *Geogr.* p 503.

BUNO-

a Nunc ab Venetis subacta. b Dodona. c Æs Dodonæum. d Dryopes. e Chaonia. f Antigonia. g Panormus. h Elæus. i Thesprotia.

ſprotii, quorum λ *Buthrotum*, Pyrrhi regia; μ *Caſſiopæi*, quorum ν *Caſſiope*; regio ξ *Almene*, opidum ο *Nicopolis*; π *Amphilochi*, opidum ρ *Argos*, cognomine *Amphilochicum*, σ *Acarnanes*, regio *Acarnania*, opidum τ *Ambracia*, Æacidarum regia: unde *Ambracius* ſinus, quo nihil in Epiro nobilius: υ *Actium*, φ *Leucas*, χ *Stratos*.

II. *Pelo-*

BUNONIS.

λ [a] *Buthrotum* ſive *Buthrotus* nunc *Butrinto*, ad litus maris eſt è regione Corcyræ inſulæ, à qua XII. millia paſſuum abeſt. Hic quòd luculentas poſſeſſiones Epiroticas haberet *Cicero*, frequens ibi vivere ſolebat. Ex civili bello Pompejano quoque nota urbs. Ad eandem appulit *Æneas* Virgilianus. *m*

μ [b] *Caſſiopeorum* regio *Caſſiopæa* intus in mediterraneis eſt.

ν [c] *Caſſiope* nomen antiquum retinet, in montanis jacens; Alia vero ad mare hodie dicitur *Joannia*.

ξ [d] *Almene* Thesprotiæ vicina ad mare pertingit.

ο [e] *Nicopolis* *n* ad ſinus Ambracii, qui vulgo *Golfo de Larta*, fauces ſtructa erat, in litore occidentali: in oppoſito vero erat Actium. Nicopolis hæc ab Auguſto Imperatore condita, & ab ipſius victoria, de Antonio & Cleopatra *o* partà, ita dicta eſt: Plutarchus in Antonio nomen ei impoſitum ait à *Nicone Aſino*, cui ruſticus inſidens Auguſto ante pugnam obviam venerit. In urbe hac *p* Græcam Bibliorum verſionem inventam tradunt, quam *Origenes* in Hexapla ſua contulit.

π [f] *Amphilochorum* regio *Amphilochia* intus in mediterraneis eſt.

ρ [g] *Argos Amphilochium* inter Ambraciam & Caſſiopen jacens, etiam nunc *Amfiloca* incolis dicitur.

σ [h] *Acarnanes*, mollitie & laſcivia olim notati, cum Ætolis vicinis aſſiduas fermè exercebant rixas.

τ [i] *Ambracia* ad receſſum ſinus Ambracii à Nicopoli & Actio urbibus 25. millibus paſſuum diſtans, vulgo nunc etiam *Ambrachia* *q* dicitur, olim ampla & potens: at Macedonum & Romanorum bellis deinde labefactata, & everſa. *r*

υ [k] *Actium*, nunc vulgo *Figalo*, ad Ambracii ſinus fauces in litore orientali eſt. Straboni *ſ* *Actium Acarnanum*, ubi Apollinis templum ab Argonautis conditum. Ad promontorium *Actium* pugna illa navalis inter *Octavianum* & *Antonium* commiſſa eſt: qua Octavianus victor Romanum deinceps Imperium ſolus obtinuit, & nomen *Auguſti*. Promontorium illud hodie vulgo *Capo Figalo* vocatur.

φ [l] *Leucas* opidum vulgo ad promontorium quod vulgo *C. S. Nicolo*: contra quod [m] *Leucadia* inſula, quæ hodie *Santa Maura* vulgo dicitur; in qua aliud opidum *Leucas*. Iſthmo à Corinthiis perfoſſo inſula evaſit, quæ erat Cherſoneſus. Sæpe tamen arenarum vi continenti reddita eſt: ſæpe etiam indigenarum operà revulſa. Eſt vero inſula iſta continenti adeo vicina, ut eidem videatur juncta.

χ [n] *Stratos* & *Stratus* hodie *Strato* urbs Epiri maxima, & Acarnaniæ caput, cum ſtaret, apud ſinum Ambracium fuit inter Anactorium & Halyzeam ad Acheloum fl.

HEKELII.

m Sicuti apparet ex ipſo *Virgilio* Lib. III. *Æn.* v. 292.

n Olim quippe egregia Urbs, & Incolarum multitudine abundans.

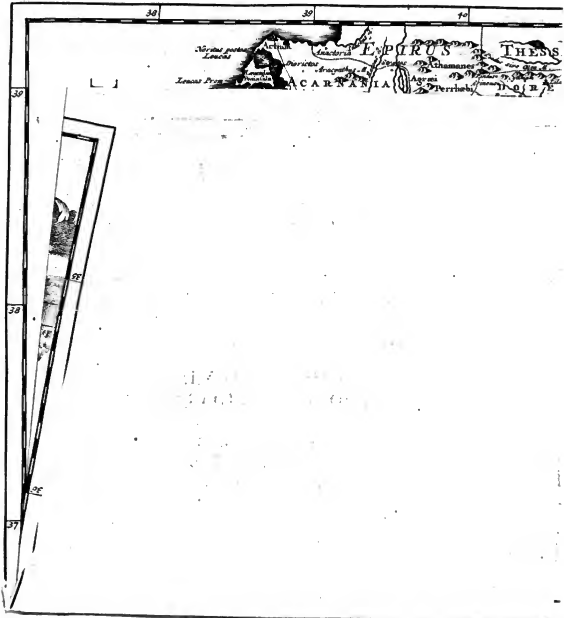
o *Ægypti* Regina.

p Quam *Preveſa* hodiè mappæ *nuncupant*.

q Et apud *Ptolemæum Larta*. (* *Lartam* apud Ptolomæum reperiet nemo, niſi per ſomnium. *Larta* vero, & *Ambracia* veterum, quæ nunc *Ambrakia*, toto unius diei itinere differunt, ut in noſtro Geographico Dictio-

a Buthrotum. b Caſſiopæi. c Caſſiope. d Almene. e Nicopolis. f Amphilochia. g Argos Amphilochium. h Acarnanes. i Ambracia. k Actium. l Leucas. m Leucadia. n Inſula Stratos.

GRÆCIÆ

38
39
40
39
38
37
Actium
Anactorium
EPIRUS
THESS
Athamanes
ACARNANIA
Agræi
Perrhæbi

P
ALIA

Pag. 400.
ACHAIÆ PARS
Megara
Athenæ
Golfo de Engia
Belbina
Ægina ins
Spiraeum Prom
MARIS ÆGÆI PARS
Calauria Insula
Scyllæum Prom
Træzen
Hermione
Tyrius
Nauplia n. Napoli
Argolicus Sinus nunc Golfo de Napoli
PELOPONNESUS nunc MOREA
Brasia
Aphrodisium
Epidaurus Limera
Gythium
Boea
Malea Prom
Laconicus Sinus
Golfo de Colochina
Cythera Ins. n. Cerigo

II. *Peloponnesus* à ✝ *Pelope* Rege dicta, quæ nunc *Moréa*, haud ulli terrarum quondam nobilitate postferenda, quasi *peninsula* inter duo maria *Ægæum* & *Ionium* extenditur; ✱ ob sinus & promontoria, queis ut fibris litora ejus incisa sunt, simul quod tenui tramite in latus effunditur, *platani folio* simillima. Peloponnesi fines.

III. Partes seu regiones in ipsa *Achaja proprie* dicta, *Elis*, *Messenia*, *Arcadia*, *Laconica*, & *Argolis* sive *Argia*.

IV. Urbium clarissimæ; in α *Achaja*, β *Corinthus* in ipso Isthmo, Corinthus.

Dictionario demonstravimus. At quod Hekelium aliosque non sat cautos fefellit, *Sinus Ambrasius* nunc *Golfo de Larta* nuncupatur.)

r Prius dicta est *Eponia* & *Paralia*. (*Hoc apud Stephanum Bysantinum legit; sed cæcutiens. nam Stephanus scribit Ἐπωνία πόλις ἡ νῦν Ἀμβρακία, ἡ πρότερον Παραλία i. e. EPUIA *urbs quæ nunc Ambracia prius verò Paralia*. Paralia littoralem significat.)

ſ Lib. x. Geogr. p. 17. Tom. xi.

BUNONIS.

✝ Hæc regio à *Pelope*, Tantali regis Phrygiæ filio, id nominis obtinuisse scribitur: qui victo curuli certamine *OEnomao*, Elidis Rege, Regno ipsius, & filiæ *Hippodamiæ* nuptiis potitus, adeoque, ut videtur, tota hac peninsula, ei nomen de suo nomine imposuit.

✱ [a] *Peloponnesus t* undique mari cingitur, excepta illa parte, qua continenti adhæret. [b] *Isthmum* iv. aut v. passuum millia patere auctores testantur. Columna ibidem erat posita ab Ionibus, in cujus parte versus Atticam scriptum erat: τὰ δὲ οὐχὶ Πελοπόννησος, ἀλλ' Ἰωνία: Et in altera versus Corinthum; τὰ δέ ἐστιν ἡ Πελοπόννησος, οὐκ Ἰωνία. Quinto quovis anno hic celebrabantur ludi in honorem Neptuni. Isthmum hunc diversis temporibus effodere conati sunt *Demetrius*, *Julius Cæsar*, *Caligula*, *Nero*: ac denique *Herodes Atticus*, privatus homo. Murus ductus à Lechæo ad Cenchreas post cæsum ad Thermopylas Leonidam; ac postea ab Atheniensibus. Sex in Peninsula ista numerantur Sinus præcipui. [c] *Crissæus* sive *Corinthiacus*, hodie *Golfo de Lepanto*: *Saronicus*, à portu *Saronico* ad Isthmum ita dictus, qui & *Salaminius* à Salamine insula, hodie *Golfo de Engia*; *Argolicus*, nunc *Golfo de Napoli*; *Laconicus* vulgo Italis *Golfo de Colochina*; *Messeniacus*, nunc vulgo *Golfo di Coron*; & *Cyparissius*, qui vulgo nunc *Golfo de Larsadia*.

α Ita [d] *Achaja* ista præter *Corinthiam*, etiam continet *Sicyoniam v*, ad sinum usque Saronicum pertingens.

β [e] *Corinthus* vulgo *Corintho*, & *Coranto x*, Turcis *Gereme*, olim *Ephyra y* dicta, sexagenis ab utroque litore stadiis è summa arce, quæ *Acrocorinthus* vocabatur, sita, Peloponnesi claustra continet. Fuit olim Achajæ caput, Græciæ decus; inter duo maria Ionium & Ægæum quasi spectaculo exposita, proximamque ab Athenis & Sparta auctoritatem in Græcia obtinuit, mercimoniis locupletata, maritimis copiis potens, contra Corcyræos & Athenienses navali prælio contendit; bellum Peloponnesiacum auspicata. *Dionysius* Siciliæ tyrannus regno pulsus hic exsulavit, ludumque aperiens pueros literas docuit. Corinthus quoque *scortis* exstitit nobilis: hic quoque *Lais* illa, cui ingens pretium poscenti Demosthenes inquit: *Tanti pœnitere non emo*. Hinc quoque natum est proverbium; *Non omnibus licet adire Corinthum z*. Adeo meretricibus favebant Corinthii, ut eas non solùm honore afficerent; sed etiam publicis precibus Venerem orarent, ut meretrices augeret ac servaret, *teste Athenæo A*. *L. Mummio* excisa est non satis ob justam causam: Romani enim veriti, ne loci opportunitas eos aliquando ad bellum faciendum adhortaretur, Corinthum incenderunt

a Peloponnesus, ejusque sinus. b Isthmus. c Sinus Corinthiacus. d Achaja. e Corinthus.

runt *a*. Ex incendio urbis, quum plurimæ statuæ & simulacra ærea, aurea & argentea confluxissent, *Corinthiacum æs* conflatum traditur; quum tamen *æs* illud *Corinthiacum* jam ante urbem hanc destructam fuerit in pretio: artificio igitur Corinthiacum singulari fuerit ita paratum. Eam urbem tamen restituit *Julius Cæsar*, uti & *Carthaginem*, colonosque eò milites veteranos misit. Deinceps celebrata est Corinthus: in eaque *Paulus Apostolus* XVIII. menses commoratus est: & duas ad Ecclesiam Corinthiorum scripsit epistolas, quæ Dei beneficio in Sacro Codice hactenus supersunt. Cæterum urbs illa cum reliqua Græcia hodie sub Turcarum est dominatu. Porrò in Occasum ad sinum [a] *Crissæum* sive *Corinthiacum* portus & navale Corinthiorum erat [b] *Lechæum*, duobus muris, tanquam brachiis urbi junctum. In hunc portum naves ex Italia & Sicilia commodissimè appellebant, indeque solvebant. [c] *Cenchrea* alter portus erat, vicum sibi conjunctum habens. Is Ortum spectabat, & naves ex Asiâ venientes recipiebat, eodemque dimittebat, in omnem Orientem per [d] *Saronicum mare*. *Paulus Apostolus* hîc caput rasit, ex gentis suæ religione. Ibidem erat & [e] *Schœnus*, ubi per Isthmi angustias naves traduci machinis solebant. In eadem Achaja propriè dicta, præter Corinthum, erat nobilis & vetusta urbs [f] *Sicyon*; in qua regni propemodum ab hominum memoria antiquissimi sedes fuisse scribitur. Urbem ipsam *b* Abrahami temporibus conditam narrat historia. Tyrannis ferè paruit; at moderatis, neque suis commodis nimium deditis. In iis fuit [g] *Aratus*, quem plerique, ut civium suorum amantissimum prædicant. Sicyon verò antea *Mecone c*, & prius etiam *Ægialus d* dicta, in colle natura munito XIX. aut XX. stadiis à mari condita fuit *e*. Pingendi fingendique, aliarumque id genus artium studiosi fuêre Sicyonii & Corinthii. Agrum utriusque populi [h] *Nemea fl.* dirimebat. Romanis studuerunt in bello Achaico Sicyonii; & inde maximam agri Corinthii partem obtinuerunt. *Calceis* usos fuisse *delicatioribus*, quam viros graves deceat, notum est ex vulgato proverbio, quo *calcei Sicyonii*, pro te parum virilis animi indice, usurpantur. Hinc de Lysiæ oratione Socrates: *si mihi*, inquit, *Sicyonios attulisses calceos, non uterer, quamvis essent habiles, & apti ad pedem, quia non essent viriles*. De Verris crudelitate & improbitate in magistratum Sicyonium legatur oratio Cic. Verrina VI. n. 44. Postremo quum variis antè affecti cladibus essent Sicyonii, ipsam urbem terræ motus ad solitudinem & vastitatem redegit. Eadem, aut certe non dissimilis calamitas [i] *Helicen* perdidit, & [k] *Buram* Achaicas urbes, terræ motu aut fluctibus maris absorptas. [l] *Patra* quoque Achajæ urbs maritima non obscura fuit apud Rhium promontorium, post Actiacam victoriam Romanorum colonia. Hîc Cicero libertum suum *Tironem* ægrotum reliquerat *f*. *Patræ* quoque nobilitatæ sunt *D. Andreæ Apostoli* martyrio. Ultra Patras in eodem litore versus Occidentem fuerunt [m] *Olenus* & [n] *Dyme* opida: & hanc ita dictam Strabo existimat, quod ultima sit in hoc Peloponnesi litore occidentali. E regione hujus litoris sita est [o] *Cephalenia insula*. Cæterùm potentes fuêre Achæi & fœdere conjuncti, quasi in unum corpus coaluere, ita ut per viginti annos scriba, & duobus prætoribus communiter, unoque senatu uterentur. Posteà unum tantùm prætorem habuerunt. Magnas igitur & illustres per Græciam res gessêre, multæque civitates societatem cum iis & fœdus junxerunt. Tanta verò Achæorum fuit auctoritas, ut Thebani, post Leuctricam pugnam, arbitros eos elegerint controversiarum, quæ inter civitates erant: & Italici quoque homines post seditionem cum Pythagoræis, pleraque jura ab iis acceperint. Achæorum hoc corpus à temporibus Pyrrhi, ejusque in Italiam expeditione, ad Philopœmenem usque viguit. Quo tempore à Romanis callidè, Achæis invitis & frementibus, id demum solutum est.

HEKELII.

t S. *Peloponnesius*, olim *Apia* & *Pelasgia* appellata.

v Ut *Sophianus*.

x S. *Corantho*, ut *Moletius* tradunt.

y S. *Ephyre*.

z S,

a Sinus Corinthiacus sive Crissæus. b Lechæum navale Corinth. c Cenchrea. d Saronicus sinus sive mare. e Schœnus. f Sicyon. g Aratus Sicyonius. h Nemea fl. i Helice. k Bura. l Patræ. m Olenus. n Dyme. o Cephalenia inf.

Isthmo, olim clara opibus, pòst clade notior; cujus potentiam Romani cum vererentur, funditus everterunt. In γ *Elide* δ *Olympia*, certamine Gymnico maxime nobilis; ε *Cyllene*, quod

Olympia. Cyllene.

ʐ S. ut *Strabo* Lib. XII. *Geogr.* p. 201. Tom. II. loquitur: *Non omnis hominis est* Corinthum navigare.

a Excrevit enim ope opportunitatis hujus situs in tantam potentiam, ut ne *Romana* quidem Urbi cederet, eratque fastus illius tantus, ut Incolæ P. R. Legatos injuriosiùs appellare, & sordibus quoque perfundere non dubitarint.

b *Sophiano* & Recentiorib. *Basilica* nominata.

c Et *Telchinia*.

d S. *Ægiala*, & *Ionia*.

e Ager ejus *metallicis* olim *officinis* & copioso *Olearum* proventu imprimis erat nobilitata.

f Hanc Urbem vocat *Strabo* insignem Lib. VIII. *Geogr.* p. 706.

BUNONIS.

γ Achajæ in occiduo Peloponnesi litore proxima est [a] *Elis*, sive *Elea* & *Cauconia* dicta, inter illam Arcadiam & Messeniam sita. Ejus urbs primaria *g* idem nomen habebat, eaque ex aliquot pagis coaluerat. [b] *Peneus* fl. per mediam fluebat urbem, Persarum metu muris einctam. Postea tamen sine muris ex juramento Ætolorum tuta *h* erat; nemini enim nisi inermi regionem aut urbem illam licebat ingredi. Ad hanc usque *Elin* ex Sicyone, per mille & CC. stadia *Philonides* Alexandri cursor novem diei horis contendit: indeque tertiâ noctis horâ rediit sæpius. Patria fuit [c] *Phædonis* Philosophi Platonis amicissimi. Inde byssus proveniebat Judaicâ præstantior: equis etiam abundabat Elis.

δ [d] *Olympia*, quæ *i* & [e] *Pisa* dicta, ad *Alpheum* fluvium, decem millia passuum ab ejus ostio recedebat. Sesquimilliario ab urbe templum erat Jovis Olympii *k*, pretiosissimis donariis locupletissimum. Quo in numero eminebat Jovis statua aurea, Cypseli munus *l*. Ejusdem item Jovis simulacrum eburneum, summa arte à Phidia elaboratum. Cujus ea magnitudo erat sedentis, ut surgere, si vitam acciperet, non posset, quamvis altum ac magnificum templum id foret, ni capite perrumpere tectum vellet. Hîc quoque erat mira porticus, quæ septies eandem reddebat vocem, eâque de causa ἑπτάφωνον eam appellabant. Hîc celebrati sunt ludi isti quinquennales, ad quos universa Græcia confluebat per Olympiades *m*.

ε *Mela* à [f] *Cyllene* urbe *Mercurium Cyllenium* appellatum tradit; quem tamen alii à [g] *Cyllene* Arcadiæ monte maximo, in quo fingitur genitus, ita cognominatum volunt. At urbs *Cyllene*, hodie *Chiarenza* dicta, in orâ Peloponnesi occiduâ est apud promontorium Araxum. Elidis urbis erat navale, & commodus portus è Sicilia solventibus. Huc quoque à Plinio *n* collocatur *Cyllene* sinus, & promontorium *Chelonates*: [h] *Aulon* item; & [i] *Leprion* opida: & urbs spatiosa admodum [k] *Cyparissa*, cum sinu [l] *Cyparissio*.

HEKELII.

g Eaque non procul ab *Olympia*.

h Sicuti apparet ex *Virgilii* Lib. I. *Georg.* v. 59.

i Olim Stephano teste.

k S. *Olympici*.

l Quæ fortè ad ornatum Ludorum potissimùm erat posita. Hunc morem enim *Romanos* imprimis observasse, ex *Emundi Frigellii* elegantissimo de *Statuis Illustr. Romanor.* Libr. c. v. discendum est.

m Hi *Ludi* autem instituebantur in honorem *Jovis* ab *Hercule*, qui *Augea*, *Elidis* Rege, superato, repurgatoque ejus stabulo in Campis *Olympiæ* vicinis juxta *Alpheum* Fluvium sacrum Certamen instituit, quod quinto quoque anno, vel sicuti ex Interprete *Lycophronis* apparet, quinquagesimo Mense celebraretur, idque eo consilio, ut in illo

a Elis. b Peneus fl. c Phædonis patria Elis. d Olympia. e Pisa. f Cyllene. g Cyllene sinus & Chelonates prom. h Aulon. i Leption. k Cyparissa. l Sinus Cyparissius.

quod Mercurium ibi natum arbitrabantur, insignis; unde *Mercurius Cyllenius.* ζ In *Messenia*, η *Messene*, θ *Pylus*, unde Nestor ille Pylius, ι *Corone.* In κ *Arcadia*, λ *Tegea*, *Stympha-*

Tegea. Stymphalus.

certamine *Græciæ* Juventus sese penthathlo, sive quinquertio exerceret, *cæstibus* scilicet, *Cursu*, *Saltu*, *Disco* & *Palæstra*, iisque velut meditationibus vero certamini præluderet. Huic certamini quinto die finis imponebatur, & Victor, qui *Olympionices* vocabatur, *Oleastro*, vel, uti *Aristoteli* placet, *Olea* coronabatur. Conf. *Caroli Paschalii* Lib. VII. c. V. p. 463. ubi de More *Græcorum* in *dandis Coronis victricibus* multa sunt legenda.

n Lib. IV. H. N. Cap. V. p. 51.

BUNONIS.

ζ In occidentali Peloponnesi litore sequitur a *Messenia*, quæ tamen in meridiem quoque magna sui parte se extendit.

η b *Messene* urbs, regionis caput, eidem & populo nomen dedit o. Gravissima & diuturna Messeniis intercesserunt cum Lacedæmoniis vicinis bella: in quibus enituit virtus prorsus heroica, & humana major, *Aristomenis Messenii*, qui deinde inter heroas cultus est. In bellis istis mentio quoque fit c *Ithomes*: quod nomen est montis, ad quem urbs ejusdem nominis. Hanc urbem Lacedæmonii anno belli istius vigesimo tandem in deditionem accepêre, ac solo æquarunt. Post Leuctricam pugnam ab Epaminonda & Thebanis restaurata est. Verùm Messenii cum devicti, aliquoties à Lacedæmoniis defecissent, ab iisdem in servitutem redacti sunt, pejusque servis habiti. Unde proverbium natum est: *Messena servilior*, in eos, qui alieno vivunt arbitrio p. Cæterum eadem prope Messenes ratio erat, quæ Corinthi. Utrique enim mons imminebat: illi quidem *Ithome*, huic verò *Acrocorinthus*; quæ loca ad tenendam Peloponnesum maximè oportuna erant, ùt cornua ad prehendendum taurum. Itaque Demetrius Phalereus Philippum Demetrii filium non inconcinne monuisse traditur, ut bovem utroque cornu prehenderet, si eum tenere vellet: has nempe urbes duas, & vicinos montes significans; taurum verò Peloponnesum.

θ d *Pylus* hæc Messeniorum erat sub monte Ægialeo, à Pylo Triphyliæ CCCC. stadiis distans, cæteris, quæ erant, Pylis præstantior & antiquior: unde proverbium q: *Est Pylus ante Pylum.* *Neleus Nestoris* pater tres tenuit Pylos, ut Pindari habet Scholiastes. Hæc Messenia à *Neleo* condita putatur: unde & *Neleia* dicitur. *Nestor* autem *Pylius* cognominatus vel à *Triphyliaca*; vel à tribus istis, quæ eum sibi adscripserunt. Hanc Messeniorum Pylum dirutam ante, Athenienses in bello Peloponnesiaco instaurarunt, & tenuerunt annos XV. magno cum suæ civitatis bono, Lacedæmoniorum incommodo gravissimo. e *Sphacteriam* etiam, quæ & *Sphagia* dicitur, vicinam huic litori insulam occuparunt, in eaque trecentos Lacedæmonios obsessos fame & ferro absumserunt, aut in deditionem acceperunt; qua clade nobilitata insula est. Ita enim comparatum est, ut, quæ antè loca obscura fuerunt & ignota, ex aliquo hominum casu & fortunæ momento, fama celebrentur.

ι f *Corone* hodie *Coron*, sub Thematia monte, Thebanorum colonia; ubi Jupiter & Apollo omnium morborum Averrunci colebantur, in Messeniæ orà maritimâ est: unde vicinus sinus nomen traxit; qui idem ab universa hâc regione *Messeniacus* dicitur, in quem influit *Pamisus* fluvius, qui idem *Pamissus* & *Panysus* aliis scribitur; hodie vulgo *Pirnaza* r dicitur, eorum maximus, qui intra Isthmum sunt. Sinus iste hodie *Golfo de Coron* vulgò nuncupatur. Porrò in eodem Messeniæ litore est g *Methone* urbs, hodie *Modon*, *Mutune* & *Moitune*, clarissima nunc & præfecti sedes. Una earum septem urbium est, quas Agamemnon per legatos Achilli promittebat. Menelaus enim Spartæ Rex hanc quoque tum possidebat regionem. Bello Actiaco Antoniano *Agrippa*, primo navium appulsu, hâc potitus est urbe, & Bocchum Maurusiorum Regem Antonii partes sequutum, hic captum, interfecit.

a Messenia. b Messene urbs. c Ithome mons & urbs. d Pylus. e Sphacteria insf. quæ & Sphagia. f Corone sinus Messeniacus. g Methone.

phalus, μ *Mantinea*, & ν *Megalopolis:* Polybii patria. ξ In *Laconi-* Mantinea. Megalopolis.

terfecit *f*. In eàdem ora erat [a] *Asine*, unde [b] *sinus Asinaeus*; [c] *Helos* item, & promontorium [d] *Acritas*; [e] *Tomaeus mons*, qui à cultro tonsorio *r*, cujus similitudinem habere dicitur, nomen traxisse videtur; [f] *Coryphasium* promontorium *v*. Plura prætereà memorantur hic opida; [g] *Cardamyla*, [h] *Pheræ*, [i] *Thuria*, [k] *Gerenia*; unde *Nestor Gerenius* Homero & Poëtis, ut à *Pylo Pylius* dicitur.

BUNONIS.

κ [l] *Arcadiam* Peloponnesi regionem mediterraneam Peloponnesiacæ gentes undique cingunt. Montosa est, montiumque Arcadiæ maximus *Cyllene*, Mercurii incunabulis celebris.

λ [m] *Tégea* seu *Tegaa*, è novem pagis composita, habitata est fortibus & bellicosis viris: itaque & Lacedæmonios quandoque armis vicerunt; & in eas, quas in ipsos paraverant, catenas aliquando Lacedæmonios compegere, & cum vicinis *Pheneatis* eàdem lege, & fortuna bellum diuturnum composuerunt, quo cum Albanis Romani, interventu nempe singularis certaminis trigeminorum ab utraque civitate. Hic ossa *Orestis*, gigantis inventa sunt, Solino teste, Olympiade 58. Tégeæ quoque vixit *Aristarchus* Poëtæ Euripidis synchronos; qui tragœdias scripsit 70 vixitque annos 80. *x*. [n] *Stymphalus* urbs est ad *Stymphali* montis radices, Tégeæ proxima. In vita Iphicratis ejus fit mentio *y*. Vetus illa periit, ex nova Hadrianus Imperator aquas Corinthum deduxit: *Stymphalus* mons Herculeo labore notus est. Est & *Stymphalus lacus*, qui ex eodem monte profluens, mutato nomine deinde *Erasinus* dicitur. *z*

μ [o] *Mantinea*, ex quinque pagis quasi conflata, Megalopoli proxima, nobilitata est *Epaminonda* Thebani alterà de Lacedæmoniis partà victorià, qui gravissime in pugna vulneratus æquissimo deinde animo expiravit. Cæterum Mantinenses urbem hanc in gratiam *Antigoni* Macedonis *Antigoniam* appellarant: quod nomen longè post sustulit, & pristinum revocavit *Hadrianus* Imperator Rom.

ν [p] *Megalopolis* Arcadiæ urbs primaria; Epaminondæ consilio condita, quo tempore is Lacedæmonios ad Leuctra vicerat. Muro cincta urbs ab initio non videtur.

ξ [q] *Laconica* in meridionali Peloponnesi litore attingit Messeniam; quæ tamen & orientalem ejus bonam magnamque partem complexa est; hodie *Zaconia* sive *Saranta* dicitur *a*. Lacones in rebus agendis lunam observabant, nec prælium, nisi in plenilunio, ex Lycurgi instituto inibant.

HEKELII.

o Castalda hodie dicitur *Mattagia*, aliis *Mosoniga* & *Nisin* scribitur quoque frequenter per simplex s.

p Vid. *Erasm.* Chil. II. Cent. IX. *Adag.* XX p. 488. col. a.

q Ap *Erasmum* Chil. II. Cent. VIII. Ad. XLV. col. a. & *Manutium* in *Adag.* p. 704. col. a.

r Atque *Straboni Amathus.*

s Incolæ à vicinis dicti sunt *Aposphendoneti*, i. e. fundarum telis pulsi. Est & *Methone* Urbs *Thracia* & littoralis *Peloponnesi.*

r Sutorio.

v Hoc *Niger* Geographus *Cabo Junchi* nuncupat. Est & *Coryphasium* parva *Laconum* Regio, *Pylo* propinqua.

x Est etiam *Tegéa* in *Cretâ* à *Talthybiâ*, *Stephano* referente, condita.

y Ab hac Urbe *Minerva* dicta est *Stymphalia*, quòd Templum in ea habuit.

z Ab hoc Lacu *Stymphalida Aves* appellatæ sunt, quæ tantæ magnitudinis fuisse dicuntur, ut Solis radios obumbrarent, omnemque *Arcadiam* devastarent, donec ab *Hercule* ænei crepitaculi sonitu pellerentur.

a Olim dicta est *Hecatompolis*, à numero np. centum Civitatum, quarum omnium Caput fuit *Lacedæmon*; alio nomine *Sparta*, & ob severam Disciplinam *rigida* appellata.

a Asine. b Sinus Asinæus c Helos. d Acritas. e Tomæus mons. f Coryphasium prom. g Cardamyla. h Pheræ. i Thuria. k Gerenia. l Arcadia. m Tegea. n Stymphalus urbs, mons, & lacus. o Mantinea. p Megalopolis. q Laconica.

Lacedæmon. Leuctrum. Amyclæ. Argos.

Laconica, [a] *Lacedæmon*, totius Græciæ quondam potentissima, eadem & *Sparta*; [h] *Leuctrum*, [i] *Amyclæ*. In [k] *Argia*, [l] *Argos*, Hippium cognomine, templi Junonis, unde *Juno Argiva*,

BUNONIS.

a [a] *Lacedæmon* urbs sine mœnibus ad Eurotam fl. fortitudinis, patientiæ & continentiæ laude nobilis, ad has enim maximè virtutes *Lycurgus* legislator institutis & legibus suis eos formarat *b*. Apud eosdem tamen *furtum* non modo permissum; sed & commendatum fuit. Ad [b] *Eurotam* fluvium exercere se Laeones soliti sunt decursu, & id genus laboribus. In *sinum Laconicum* se effundebat *Eurotas*, ad quem in litore erat [c] *Gitthéum* sive *Gythéum*, navale Laconum & urbs *c*. Eam *L. Quinctius* obsessam oppugnatamque in deditionem tandem accepit. Lacedæmoniorum classem hic subductam incendere parabat *Themistocles*; quod tamen consilium ejus, ut parum honestum, repudiarunt Athenienses, auctore Aristide Ab hoc opido ad Cretam insulam certissimus cursus est. Non longè à Gythéo [d] *Tænarum* abest promontorium, longissimè in Meridiem procurrens, in eoque ejusdem nominis *opidum* cum templo *Neptuni*. Ad hoc promontorium, altissimis specubus & cavernis hians, inferorum aditum statuebant poëtæ; ibique *Orpheum* ad regna Ditis descendisse fingebant, repetitum conjugem suam Eurydicem. Alterum Laconicæ promontorium [e] *Maléum*, *Μαλεοι*, *Μαλέα* Cretæ insulæ obversum, longissimè in mare procurrit. *Maleam* etiam vocant, & *Maléam* hodie *Capo Malio*. Navigantibus ob ventorum sævitiam, ac maris iras periculosum est hoc mare. *Corcyræi* in bello Persico Xerxis classem suam LX. navium ad Tænarum & Pylum continebant dolo malo, eventum belli speculantes, & feliciori parti se venditaturi. Ad Græcos autem hanc afferebant excusationem, ventis prohibitos *Maléam* superare non potuisse. [f] *Sinus* inter Maléam & Tænarum *Laconicus* appellatur *d*. Ad eundem sinum, eo situ est [g] *Cythéra* insula, hodie *Cerigo*, cum ejus nominis *opido & portu*, ut, qui eam teneat, facillimè Laconicam infestare inde queat *e*. Itaque *Chilon* olim Lacedæmonius, unus è septem Græciæ sapientibus, satius esse civitati Spartanæ dicebat, illam insulam fluctibus obrui, quàm exstare incolumem. Neque quicquam rectiùs Xerxi suadere poterat *Demaratus*, ipse Laco, quàm ut Rex eam insulam occuparet, Lacedæmonios territans, eosque à cæteris Græcis avertens.

π [h] *Leuctrum*, Leuctrorum Bœotiorum colonia ad Tænarium promontorium est: de hac urbe perpetuo contenderunt Lacedæmonii & Messenii: De qua re vid. Pausanias. *f*

ρ [i] *Amyclæ* eo fuerunt situ, quo hodie *Vordonia* est; vel non longè inde, xx. stadiis à Sparta, Castore ac Polluce *g* celebres: olim *Limnæ* dictæ.

σ [k] *Argia*, hodie *Romania*, inter Arcadiam & mare Ægæum *Argolis* quoque dicitur ab

τ [l] *Argo* urbe primariâ, per quam [m] *Inachus* amnis fluit: unde porrò *Argivi* populi appellati sunt. *Argos* hoc cognominatum est *Hippium*, ab equis, qui generosi & multi inde proveniunt. *Pyrrhus* Epiri Rex urbem hanc oppugnans, occisus est jactâ vetulæ cujusdam manu in caput ejus tegula. Argos societati corporis Achaici deinde se inseruit; & cum cæteris venit in potestatem Romanorum.

HEKELII.

b *Chilonis* unius ex illo incluto Sapientium *Græciæ* numero Patria fuit dulcissima.

c Hanc Urbem *Hercules* & *Apollo*, depositis eò loci simultatibus, communi opera condidisse dicuntur.

d *Ptolomæo* Laconicus, *Castaldo* autem *Golfo de Colochina appellatur*

e Hæc insula nonnullis, *Plinio* inprimis, quondam vocata est *Porphyris*, sive, ut placet

a Lacedæmon. b Eurotas fl. c Gytheum. d Tænarum prom. & op. e Maleum prom. f Sinus Laconicus. g Cythera inf. cum op. h Leuctrum. i Amyclæ. k Argia. l Argos. m Inachus.

Argiva, vetuſtate & religione percelebre; υ *Nemea*, φ *Mycenæ*, χ *Nauplia*, ψ *Trœzen*, fide ſocietatis Atticæ illuſtris; ω *Epidaurus*, Æſculapii templo inclyta.

Nemea.
Mycenæ.
Nauplia.
Trœzen.
Epidaurus.

cet *Euſtathio*. *Porphyruſa*. *Bordonius* in ſuo *Inſulari* Opere eam & *Schoteram* vocatam eſſe ſcribit.

f Eſt & *Leuctrum*-*Laconica* & *Arcadia* urbs, quod probè obſervandum eſt iis, qui ejusmodi Loca Synonymica perſæpe ſolent confundere.

g Quorum Patria dicuntur fuiſſe.

BUNONIS.

υ [a] *Nemea* Νεμέα in Mediterraneis, inter Cleonas, & Phliuntem, interque Argos & Corinthum ſita eſt. Hic lucus erat, in quo Argivi *ludos* celebrare ſoliti, [b] *Nemæa* dictos, in honorem Herculis, qui leonem ibi immanem occidiſſe dicitur *h*. Tres igitur in Peloponneſo fuerunt totidem certaminum publicorum ſedes. [c] *Iſthmia* prope Neptuni templum, in Iſthmo celebrata: [d] *Olympia* in Elide, ad hanc urbem item cognomen in Argolica.

φ [e] *Mycenas* Argo urbi vicinas tenebat *Agamemnon*; ſicut Spartam frater ejus *Menelaus*. Funditus autem deletæ ſunt Mycenæ, ut ne veſtigium earum ſuperſit. In Myceno agro [f] *Lerna* palus eſt; in qua Hydram fabulantur fuiſſe. In eandem ſordes & purgamenta urbium ſuarum ſolebant deferre accolæ. Unde proverbium: *i Lerna malorum*. *k*

χ [g] *Nauplia*, hodie *Neapoli di Romania l*, olim Argiæ regionis navale & opidum maritimum, nunc regionis caput, & præfecti Turcarum ſedes eſt: ad hunc portum Ægyptii olim cum Danao appulerunt.

ψ [h] *Trœzen* in litore Argolico, quod Orientem reſpicit, è regione Athenarum trans Saronium ſinum ſita, olim Neptuno ſacra erat; indeque & *Poſidonia m* dicta eſt. Huc Athenienſes, adventante cum innumerabili multitudine in Græciam Xerxe, conjuges liberosque ſuos miſerunt, ut ipſi tanto animoſius dimicarent in hoſtem, ex mœnibus ligneis, id eſt, navibus, ſeſe defenſuri. Trœzenii quoque benignè acceptos Athenienſes omni humanitate complexi, debitisque officiis ac ſtudiis proſequuti ſunt.

ω Inde non longè aberat [i] *Epidaurus* in Argiæ litore orientali, apud Spiræum promontorium, & ſinum Saronicum, montibus undique aut mari cincta. *Æſculapius* ibi omnis generis morbos ſanare creditus eſt: & tabulæ in templo ejus ſuſpenſæ indicabant, quo quisque morbo liberatus foret. Romani quum peſtilentia laborarent, Sibyllinorum librorum auctoritatem ſecuti, communem illum Græculæ gentis medicum, miſſis legatis, ſub anguis ſpecie latentem, in Italiam abduxerunt, eique in Tiberis inſulam ingreſſo, eodem loco ædem Æſculapio ſtatuerunt. Cæterùm præter iſta, obſcurioris famæ in Argia opida erant. [k] *Tiryns*, [l] *Aſine*, [m] *Ornea*, [n] *Hyſia*, [o] *Hermione*, unde brevis ad inferos deſcenſus eſſe dicebatur. Huic vicinum erat [p] *Scyllæum* promontorium, à *Scylla* ita dictum, quod in mari à *Minoë* ſubmerſa, cui patriam Niſæam prodiderat, ibi ejecta tandem & ſepulta foret. Promontorio huic adjacet [q] *Calauria* inſula parva, Neptuni aſylo olim celebris. In illo Neptuni templo *Demoſthenes* Athenienſis interiit. Fuit & *Amphictyonum* quidam hic *conventus* VII. urbium.

HEKELII.

h Quanquam ſunt qui Ludos hos in honorem *Archemori*, *Lycurgi*, *Nemea* Regis, Filioli, quem cum *Hypſipyle* nutrix *Argivis Langiam* Fontem oſtenſura in gramine depoſuiſſet, ſerpens è proximis Virgultis attepens interfecit, potius inſtitutos velint.

i Apud *Eraſmum* Chil. I Cent. III. *Adag.* XXVII. p. 92. col. a. atque *Manutium* in *Adag.* p. 130. col. a.

k Pro Malis plurimis ac ſimul in unum congeſtis, ſeu accumulatis.

l *Sophiano*.

m *Straboni* ac *Pauſania*, ſed *Stephano* aliisque *Taronia*, *Aphrodiſia*, *Apollonia* & *Anthanis*.

a Nemæa. b Nemæa. c Iſthmia, & d Olympica certamina. e Mycenæ. f Lerna pal. g Nauplia. h Trœzen. i Epidaurus. k Tiryns. l Aſine. m Orneæ. n Hyſia. o Hermione. p Scyllæum ptom. q Calautia inſ.

CAP.

CAP. VIII.

De Hellade seu Græcia propriè dicta, & *Thessalia.*

I.

Græciæ propriè dictæ limites.

PEloponneso angusto tramite seu Isthmo annectitur regio, quæ *Hellas* Græcis, Latinis *Græcia proprie dicta*, est. Limites ab *Occasu* habet Acheloum amnem, quo ab Epiro submovetur; à *Septentrione* Othrym & Oetam montes, quibus à Thessalia dirimitur; ab *Ortu* mare Ægeum: à *Meridie* Saronicum Corinthiacumque sinus, & in medio utriusque Isthmum, qua Peloponneso adhæret. 1

II. *Par-*

REISKII.

1 [a] Hellas & Græcia, si Græcos veteres Romanosque consulas, aut totam, quousque patuit, regionem significat, aut hujus partes singulas, & unam ex his præcipue: Totam supra vidimus, nunc partem videbimus, quam Romani Græciam proprie dictam, Ptolemæus Achajam, Plinius in Epist. Lib. VIII. meram Græciam nuncuparunt. Hellas ergo ista amplam observationum segetem præbet, instituto tamen nostro minus congruam: Cui enim non Hellas dicta ex communi veterum Scriptorum elogio innotuit? [b] Achaia porro ex ætate C. Cæsaris Augusti ac Imperatorum succedentium usu & consuetudine latius excurrit, quam arctior ex sensu Ptolemæi Græcia, eaque aut proprie aut specialius dicta: Hæc quippe in Macedonia Diœcesi primum occupat locum, & in Notitia Imp. Rom. proconsularem facit provinciam, cui vetus Græcia cum Locris, Phocide, Attica, Bœotia, totaque Peloponneso suberant. Metropolin vero [c] Corinthum habuit, urbem opibus emporioque florentissimam, sed ob motus Achaicos, quos conflaverat, per L. Mummium Consulem Rom. A. V. C. 608. captam & ignibus deletam. Sic Turcica Corinthus hodierna Turcis diffugientibus A. 1687. in cineres redacta, cum *Acro-Corintho*, castro proximo & castello ad sinum Arcadicum structo, quod *Tornesum* nominant, *Salonaque* amplissima urbe, in [d] Venetam ditionem venit. Paulo antea duce Maurusino [e] *Patra*, hisque vicina duo castella munitissima (Dardanellas nominant) Moliecrus atque Rumelia, & [f] *Lepantus* sive Naupactus in potestatem eandem Reipublicæ concesserunt: Tandem etiam [g] *Athena* (Setinis nunc dicta) cum agro universo; Unde postea in *Eubœam* insulam sive Nigropontum cuncto impetu irruebatur, licet res ea non ex voto successerit. Urbs alias ea quà barbariem Græcarum omnium facile prima, 22000. hominibus habitari fertur, 15000. Græcis, 6000 Latinis, 1000. Turcis: Sic Tavernier part I. cap. 8. Pet. du Val part. II. Geogr. & Sponius in suo Itinerario recensent. Sed quorsum delabimur? [h] *Thessalia* nos ad sese vocat: Hæc Strabone teste Lib. IX. variis quondam nominibus notata, optimum in bellis equitatum aluit: Regem etiam Deucalionem, Græcarum gentium parentem, cujus ætate diluvium totam Græciam oppressit Anno post Israëliticam ex Ægypto migrationem tertio, uti Petavius conjectat. Quod si Notitiam Imp. Rom. priscam consulas, hæc provincia Præsidialis erit, suo Præsidi subjecta, & sinum ad Maliacum, ubi Thermopylæ jacent, producta: caput habuit [i] *Larissam*, hodieque habet veteri Episcopatu celebrem: A quo

a Hellas duplex. b Achaja duplex. c Corinthus. d Ab Venetis capta. e Patræ. f Cum Dardanellis Lepantus. g Athenæ. h Thessalia. i Larissa.

II. *Partes* seu regiones Græciæ sunt; *Ætolia*, *Doris*, *Locris Ozolæa*, *Phocis*, *Megaris*, *Attis* seu Attica, *Bœotia*, & *Locris* Epicnemidia. Partes Græciæ.

III. Urbes claræ fuerunt; α *Ætolorum*, β *Chalcis*, γ *Calydon*, δ *Olenus*. In ε *Doride*, ζ *Bojum*, *Cytinium*, *Pindus*. In Urbes Ætoliæ Doridis.

A quo Heliodorus maluit imprudenter discedere, quam fictos Theagenes & Cariliæ amores recantare. Huc ad hanc urbem sese fuga Turcicus Seraskier recepit, Thebisque (quas Stives nuncupant) numerosius imposuit præsidium, cum Veneti ex Attica subjugata A. 1687. excursiones validissimas iterarent. Sed quid in hanc rem plura tum de partibus quatuor, nempe Thessalia speciatim dicta, Pelasgia, Magnesia Phthiotide, tum de urbibus singulis? Partes illæ à Suida tetrarchiæ, nec iisdem nominibus appellantur.

BUNONIS.

α a *Ætolia* ab Acheloo flumine incipit, & à Locris Ozolis Eveni fl. ostio separatur. Utraque regio maritima est, neque magnis admodum spatiis porrecta. *a*

β b *Chalcis* ad Campylum fl. est, inter Calydonem urbem ad Austrum; & Callidromum montem ad Boream ad Coracis montis radices. *b*

γ c *Calydon* Ætoliæ urbs princeps ad Evenum fl. à cujus ostio septem millia passuum jacet in Boream. Inde d *fretum Calydonium* minus mille passuum latitudine, inter Rhium & Antirrhium promontoria, in ora sinus Corinthiaci intercedit *c*. Ab urbe ista e *Silva Calydonia*, & *aper* appellatus est, quem *Meleager d* interfecit. *e*

δ f *Olenus* inter Calydonem & Chalcidem ad Evenum fluvium est, ejusdem rudera tantum superesse tradit Strabo *f*. *Capella Olenia* inter astra à Poetis locata est, quam Jovi lac præbuisse fabulantur *g*. Cæterùm Ætoli potentia & armorum studio plurimum olim valuerunt, & res bello magnas gesserunt, non contra Græcos modò, sed & Romanos, socios antè & fœderatos. Itaque victi tandem in potestatem eorum venêre; & Atheniensium Rhodiorumque precibus pacem impetrârunt. Ferocia tamen eorum graviter castigata est, principibus in Latomias conjectis. *h*

ε g *Doris* à Septemtrionibus Othry continetur monte; à Meridie Ætolos & Locros habet finitimos: & ab Ortu Phocenses. *i*

ζ h *Bojum* vel *Bojon* haud longè à *Cytinio* abest. Reliqua hujus regionis oppida minùs clara sunt. Præter hos in Achaja Dores, alii ejusdem nominis fuêre in Thessalia ad Sperchium flumen: item alii in Asia minori, quorum Halicarnassus. Cæterum *Dores* naturâ erant loquaces. Unde adagium *k*: *Doribus Doricè loqui*. Sed & *Dorica musa* proverbium apud Aristoph. in Cleonem dicitur, qui non aliud genus harmoniæ didicerat, præter Doricæ; alludens ad Δῶρον, *munus*; munerum avidum eum significans. *l*

HEKELII.

a Stephanus dicit, hanc Regionem in tertio Sinu *Europæ* esse sitam, & *Epiro*, *Acarnania* & *Locris* finitimam, ab *Ætolo*, *Martis* Filio, sic dictam.

b Ab hâc Urbe fluere *Acheloum* inter *Geographos* constat.

c Hanc Urbem cum cæteris *Ætoliæ* Urbibus hodiè in ruinis jacere ex *Magini* Part. II. *Geogr. Ptolem.* fol. 172. fac. b. discendum est.

d OEnei Pater.

e Vid. *Ovidius* Lib. III. *Metamorph.* Fab. VIII. seq.

f Libr. VIII. *Geogr.* p. 707. addens loc. cit. p. 703. quod præter hunc *Olenum Melas*, magnus Amnis labatur.

g Notandum autem, quòd hæc *Capella*, alias *Amalthæa* dicta, dicatur *Olenia*, non ab *Oleno Ætoliæ*, nec ab *Oleno Bœotiæ*, ab *Oleno*, *Vulcani* Filio, aliàs ita denominatâ, sed ab *Oleno*, *Achajæ propria* oppido, quod non procul à *Patris* & *Araxo* Promontorio distat. Ibi enim *Jovem* à lacte *Amalthææ Capra*,

a Ætolia. b Chalcis. c Calydon. d Fretum Calydonium. e Silva Calydonia. f Olenus. g Doris. h Bojum.

Locrensium. Phocentium. Pythia. In [η] *Locris Ozolis*, [θ] *Naupactus*, quæ nunc *Lepanto*, Turcarum clade illustrata. In [ι] *Phocide*, [κ] *Anticyra*, [λ] *Cyrrha*, [μ] *Pythia*, [ν] *Delphi*

Capra, quæ inde dicta *Olenia*, nutritum atque educatum ferunt.

h *Ætolis* Populos, Oppida ac Fluvios denominavit *Plinius* Lib. xv. H. N. cap. II. p. 50.

i Appellata autem est hæc Regio *Doris* à *Doro*, *Neptuni* & *Alopes* Filio, ex quâ Regione qui originem traxerunt, quâcunque in parte Terrarum consederint, *Dores* appellati sunt. Est & *Doris* Urbs Doricæ Regionis.

k Apud *Erasm.* Chiliad. IV. Cent. x. Adag. LXII. p. 835. col. b.

l Vid. eundem *Erasmum* Chil. II. Cent. v. Adag. XLV. p. 412. col. b.

BUNONIS.

η [a] *Locri Ozoli* vel *Ozolæ* Ætolis contermini, circa fauces sinus Corinthiaci incoluerunt; ab ortu finitimos habuerunt Phocenses.

θ [b] *Naupactus* vel *Naupactum* in orâ sinus Corinthiaci, apud ejus fauces, & *Antirrhium*; à navibus ibi fabricatis sive compactis dictum esse Strabo auctor est. Hodie præfecti Turcarum sedes est. Victoria maritima, qua Turcæ superiori seculo loco hoc victi, denuo nobilitatum est Naupactum. In eadem regione erat quoque [c] *Amphissa*, magna ac nobilis urbs, utrimque montibus inclusa; ab Amphictyonibus eversa. Habebat arcem, in qua Palladis simulacrum Trojâ delatum fuerat positum. *m*

ι Locris versus Ortum contermini fuerunt *Phocenses*, quorum regio [d] *Phocis* Sinum Corinthiacum habens ad Meridiem.

κ [e] *Anticyra* seu *Anticyrrha* ad sinus istius litus inter Crissam & Siphas est, & *Phocica* cognominatur. Est quoque *Anticyra* ad OEtam montem, & sinum Maliacum: utrobique nascitur helleborus. Unde adagium *n* in amentes ortum: *Navigat Anticyram.* Plinius *o* scribis helleborum, candidum præsertim, in tam promiscuo fuisse usu, ut plerique studiorum gratiâ ad pervidenda acrius, quæ commentabantur, id sæpius sumptitaverint: ut *Carneades* responsurus Zenonis libris. *Drusum* quoque constat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyra insula. Plinio igitur & Agellio *Anticyra* est insula. *Strabo* lib. IX. Geogr. duas commonstrat *Anticyras*, & in *altera* quæ sit post Crissam oppidum helleborum nasci: in *altera* ejusdem nominis, quæ sit ad sinum Maliacum, & OEtam montem, optime temperari: Atque in eam quam plurimis è regionibus adnavigari *p* sanitatis gratiâ. *Pausanias* lib. ult. scripsit, supra *Anticyram* montes esse magnoperè petricosos, in his copiose provenire helleborum, nigro purgari alvum, albo vomitum cieri, ac superiora corporis purgari.

λ [f] *Cirrha*, *Cyrrha*, sive *Cirra* ad Parnassi montis radices *q*, Delphorum navale ad Crissæum Corinthiacum sinum est, à Delphis LX stadia in Austrum distans. Hinc *Apollo Cyrrhæus* appellatur.

μ [g] *Pythia* vel *Pythos* urbs Delphis proxima erat: ubi *Pythia festa* *r* celebrata, ob *Pythonem* serpentem ab *Apolline* interfectum; ex quo *Apollo Pythius* cognominatus est.

ν [h] *Delphi* XII. millia passuum à Crissa, & X. à Cyrrha, etiam nunc *Delfo*, non tantum Oraculo & templo isto Apollinis; sed etiam Amphictyonum collegio olim fuerunt insignes. Quamquam Strabonis ætate utrumque exhaustum erat. *f*

HEKELII.

m *Stephanus* dicit, *Amphissam* etiam *Armenia* Regionem esse.

n Apud *Horatium* Lib. II. *Serm.* Sat. III. v. 165. in *specie* in *Stoicum* quendam insanum & mentis morbo laborantem; in *genere* autem, sicuti ex *Erasm.* Chil. I. Cent. VIII. Adag. LII. p. 232. col. a. videre est.

o Lib. XXV. c. V. p. 457. & ex eo *Gellius* Lib. XVII. N. A. c. XV. p. 565. seq.

p Θεραπείης χάριν.

q Ubi *Apollo*, qui dictus hinc *Cyrrhæus* à *Seneca* in *Hercule OEteo*, olim religiosissimè colebatur.

r H. e. *Ludi Apollinares*

f Vid. eund. *Strabon.* M. Lib. IV. *Geogr.* p. 341.

BUNO-

a Locri. b Naupactus. c Amphissa. d Phocis. e Anticyra opidum & Anticyra insula helleboro nobilis. f Cyrrha. g Pythia. h Delphi.

phi sub monte ξ Parnasso, clarissimum quondam in terris oraculo Apollinis opidum. In ο Bœotia π *Orchomenum*, Bœotiorum.
ρ *Thespiæ*, σ *Lebadia* τ *Chæronea* Plutarcho clara, υ *Platææ*,

BUNONIS.

ξ Imminebat Delphis [a] *Parnassus* t mons biceps, sedes & domicilium Musarum Poëtis; quorum ingenuis ille vel maximè nobilitatus est *v*. Ab eo monte partes quondam avulsas exercitum Gallicum obruisse ferunt, quem ad diripiendum templum Delphicum ducebat *Brennus*. In eâdem regione erat [b] *Helicon* mons, celebritate non inferior Parnasso. Nam & in eo monte domum quasi statuebant Musarum prisci vates: adeoque ab eo ipsas *Heliconiades* vocabant *x*. Prope Delphos quoque ponitur [c] *fons Castalius* *y*. Ad litus illius sinus etiam erat [d] *Crissa* opidum celebre; unde nomen traxit non modo [e] *Campus*, sed & *Sinus Crissæus*, qui & *Corinthiacus* dicitur, inter Phocidem & Peloponnesum interjectus. Cæterùm *Phocenses*, aliquando in prælium contra Thessalos *z* ituri, mulieres liberosque suos in unum locum congestos comburendos illico mandarunt custodibus; ubi ipsi à Thessalis fuerint victi: quod consilium & mandatum ipsæ quoque approbarunt mulieres. At quum victoriâ potiti essent Phocenses, non adimpletum fuit consilium illud. Ex ea deliberatione natum est proverbium *a*: *Phocensium b desperatio*; de stulto & insano consilio.

ο Phocidem ab Ortu attingit *Bœotia*, *Aonia* priùs & *Ogygia* dicta; Atticæ etiam & Thessaliæ contermina est.

π *Orchomenum* sive [f] *Orchomenus* Claroneæ urbs vicina, adhuc *Orchomeno* dicitur; olim ibidem erat templum *Charitibus*, h. e. *Gratiis* ab Eteocle dicatum, ditissimum, cui Thebani tributa pendebant. Ejus solum aliquando à talpis fermè totum eversum est.

ρ *Thespia* sive [g] *Thespia* infra Heliconem montem ad sinum Crissæum fuerunt structæ, Platæis finitimæ & Musis consecratæ, quæ inde etiam *Thespiades* dictæ *c*. *Fons* ibi erat *d*, in quo Narcissus se visum amavit perdite. *Glycerium* insigne Thespiensium scortum tabulam [h] Cupidinis, multis talentis æstimatam, à Praxitele sibi donatam, civibus suis dono dedit. In agro Thespiensi ad dextram Heliconis, 40 ab urbe stadiis, loco aspero & sublimi [i] *Ascra* fuit sita, *Hesiodi* patria. *e*

σ *Lebadia*, sive [k] *Lebadea* Chæroneæ finitima, nunc *Badia* dicitur. In ejus agro nullæ reperiuntur talpæ, Plinio teste. Ad eam antrum fuit [l] Trophonii (* Ex hujus urbis nomine factum est hodiernum Græciæ propriæ nomen quæ LIVADIA dicitur.)

τ [m] *Cheronea* in finibus Phocidis ad Cephissum *f* fl. *Plutarchi g* patria, hoc tempore jacens, nomen antiquum retinet. Ad eam urbem Athenienses à Philippo Macedonum Rege superati, magnaque clade affecti, magnis opibus exuti sunt. [n] *Coronea* huic urbi finitima est, hodie *Corone*, ad quam Agesilaus vicit Thebanos, Athenienses eorumque socios.

υ [o] *Platæa*, sive *Platæa* apud Cithero-nem montem, ad Asopum fl. inter Thespias & Thebas, olim urbs celebris *h*. Ad eam *Mardonius*, Persici exercitus dux, à Græcis *Pausaniâ* duce acie victus, cum florentissimis Persarum copiis occubuit *i*.

HEKELII.

t Ideò prius *Larnassus* dictus, quòd *Larnax*, Id est, Arca *Deucalionis*, illuc appulisset.

v Hodie Castaldo dicitur *Parnaso*, & Sophiano *Liacura*.

x Vocatus autem est *Helicon* ab *Helicone*, qui ibi cum *Cithærone* Fratre singulari certamine pugnasse fertur.

y Etiam *Musis* sacer.

z Erga quos atrox odium & irreconciliabilis simultas, sive, ut loquitur *Plutarchus*, ἄσπονδος πόλεμος omninò erat.

a Apud *Erasmum* Chil. IV. Cent. IV. *Adag.*

a Parnassus m. b Helicon m. c Castalius fons. d Crissa. e Campus & sinus Crissæus. f Orehomenus. g Thespiæ h Cupidinis tabula. i Ascra. k Lebadea. l Trophonii antrum. m Chæronea. n Coronea. o Platææ.

tææ, φ *Thebæ* cognomine *Bœotiæ*, duobus diis alumnis Hercule & Libero maxime celebres, potens quondam civitas; χ *Delium*, ψ *Aulis* portu clara, Agamemnoniæ Grajorumque *k* in Trojam conjurantium classis statio: ω *Leuctra* Epaminondæ

Adag. I. p. 741. col. a. & *Manutium* in *Adag.* p. 1059.

b S. *Phocica.*

c Vid. *Strabo* Lib. IX. *Geogr.* p. 745.

d *In quo* Narcissus imaginem sui conspexit, & præ ardenti amore erga se ipsum extabescens vita privatus est & in Florem sui nominis evasit, sicuti finxit *Ovidius* Lib. III. *Metam.* Fab. VII.

e Sicuti *Strabo* loc. cit. testatur.

f Et *Orchomenum* Fl. arundinis tibialis fertilitate nobil.

g Historiæ Scriptoris disertissimi & morum Præceptoris insignis, qui duo egregia ac eruditissima post se reliquit volumina, de quibus vid. cl. nostrum *Quenstedtium* in *Dialogo* de *Patriis* Viror. illustr. p. 410.

h A latitudine Nemorum sic dicta.

i Eodem nomine est Insula in Mari *Libyco*, quasi opposita ad *Cyrenem.*

BUNONIS.

φ [a] *Theba Bœotia* septem portarum, inter Asopum ad Ismenum fluvium olim sitæ, hoc tempore jacent *l.* Urbs hæc potentia & rerum magnitudine per Græciam olim celebetrima, condita primùm fertur à *Cadmo*, aut ab *Amphione*: multos virtute & eruditione præstantissimos viros tulit; *Linum* & *Pindarum* Poëtas, *Cebetem* Socratis familiarem; *Epaminondam* & *Pelopidam* Imperatores fortissimos. In hac *hirundines* non nidificant; sicuti Athenis non videntur cornices, Plinio teste *m.* *Alexander M.* sub ipsam expeditionem Asiaticam contra Darium Thebas expugnatas delevit; Pindari tamen ædibus parci jussit; paternosque conservavit hospites. *Philippus* enim obses apud eos fuerat educatus. Cæteri partim interfecti, partim venditi sunt. *Cassander* XX. annis post eam urbem instauravit, Alexandri potissimùm odio. Quam rem multæ civitates non modo Græciæ, sed & Siciliæ atque Italiæ, magno studio adjuverunt *n.* *Legem* Thebanorum *de infantibus non exponendis*, humanitatis & æquitatis plenam, refert Ælianus. Thebarum arx [b] *Cadmea* munitissima erat; cujus frequens fit mentio in Historia Græca. Porrò apud Thebas [c] *Helicon* lucus est: [d] *Citharon* saltus, & amnis [e] *Ismenus*; fontes [f] *Arethusa*, [g] *Dirce*, unde *Pindarus* Horatio *o* *Dircæus* vocatur, [h] *Aganippe* & [i] *Hippocrene*, quos *Cadmus* in alitis equi ungulâ reperisse fingitur; iidem poti inspirationem literarum facere finguntur. Cæterùm ab his Thebis *p* Bœotiis diversæ sunt *Theba Ægyptia* in Thebaide; & *Theba Lucania* in Italia.

χ [k] *Delium* opidulum ad oram maritimam fuit *q* contra Eubœam insulam, Tanagræ finitimum. *r*

ψ [l] *Aulis* opidum cum portu magno contra Chalcidem sita ad Euripum. Hic Græci in Trojanos expeditionem parantes conjurarunt.

ω [m] *Leuctra* sive *Leuctrum* opidum inter Thespias & Platæas ad Cithæronis radices in finibus Megaridis situm erat. Fuerunt præthereà in Bœotia opida clariora [n] *Tanagra* ad Thermodontem amnem. Thebis vicina, hodie *Anatoria*: hanc urbem Stephanus ait ab Homero *Gream* vocari, ab Aristotele *Oropum*. Cur *Graa* dicta fuerit, leges in Bœoticis Pausaniæ. *At* [o] *Oropus* in litore Euripi est. [p] *Mycalessus* Delio & Aulidi vicina urbs, à voce bovis id nominis sortita, acerbissimâ clade, quâ bello Peloponnesiaco affecta est, nobilitata. Thraces enim quidam ab Atheniensibus domum remissi, eam matutinis horis, repentino & inopinato incursu, captam direptamque, cædibus promiscuis pænè exhauserunt; & præter

a Thebæ Bœotiæ. b Cadmea arx Theb. c Helicon. d Cithæron. e Ismenus fl. f Fontes Arethusa. g Dirce. h Aganippe, & i Hippocrene. k Delium. l Aulis. m Leuctra. n Tanagræ. o Oropus. p Mycalessus.

minondæ Thebani pugna adversus Lacedæmonios victoriaque clara. In 1. *Megaride*, unde regioni nomen 2. *Megara* & 3. *Eleusis*. In 4. *Attide*, 5. *Marathon* magnarum multarumque

Megarensium. Atticorum.

præter alios, maximum puerorum numerum, vix dum ingressorum in ludum literarium, inauditâ sævitiâ trucidarunt. Bœotiæ [a] flumina sunt [b] *Asopus*, hodie *Asopo* Platæensem & Thebanum agrum dirimens, juncos habebat excelsos & herbis abundabat, quibus sternebantur lecti. *Cephisus* vel [c] *Cephissus* inundationibus obnoxius albas oves faciens; & [d] *Melas* eodem lacu profluens, nigras: si Plinio *f* credimus; quem eundem adi de hujus fluminis & [e] Orchomenii lacus arundinetis *t*. Ad Cephissum flumen *v* [f] *Themidis* fuit oraculum *x*. [g] *Ismenus* hodie *Ismene* Thebas præterfluens in Euripum Euboicum properat. Ab hoc *Thebani Ismenii*, & *fœmina* eorum *Ismenides*, & *Apollo Ismenius* appellatus est. Solinus è Varrone tradit, videri ibi [h] *puteum pestilentem*, cujus liquor haurientibus mortem afferat. Perdices quoque in Bœotia non esse sui juris; sed in ipso aëre, quasi transire non audeant, metas habere, neque ultra notatos terminos unquam exire; nec in Atticum solum transmeare credi vult. Cæterùm [i] *Bœotii* corporum robore valebant & pugnaces erant: ingenio verò, ob aërem crassiorem tardi. *Sus Bœotica*, proverbiale dicterium erat *y* in hominem agrestem & rudem: item *Bœoticum ingenium* *z*; & *auris Bœotica*, de homine crassi ingenii *a. t.* [k] *Megaris* Helladis sive Achajæ exigua regio, Isthmum & sinum Saronicum attingens, Peloponnesum ad Meridiem habet, Atticam ad Ortum, & Bœotiam in Septentriones & Occasum. 2. [l] *Megara* ad sinus Saronici angulum extremum sita, quum Atheniensium antè fuisset, occupata est à Lacedæmoniis bello Dorico, qua tempestate Codrus Atheniensibus imperitabat: Ex eo linguâ & moribus Doriensium usi sunt Megarenses. *Theognis* hanc habuit patriam; & *Euclides* mathematicus; qui capitis periculo deterreri non potuit, quo minus sub noctem Athenas ad Socratem ventitaret, palla muliebri tectus, & facie obvelata; item *Stilpo*, qui captâ patria, omnibusque amissis, professus est, se omnia sua secum habere. Ab hac etiam urbe orti sunt *Philosophi Megarici* sive *Megarenses b*. Megarenses risui adeo deditos ferunt, ut *risus Megaricus c* in proverbium abiret; & *Lachryma Megarenses d* de fictis; *Megarensis ars e* in dolosos & astutos proverbio quoque *f* dicitur. [m] *Nisæa* seu *Nisæum* Megarensium erat portus, longis mœnibus jungebatur Megaræ. 3. [n] *Eleusis* sive *Eleusin* Megaræ proxima ad eum sinum Saronicum est, qui inde quoque *Eleusinus* dicitur: ubi *Cereris* fanum celeberrimum: ipsaque urbs huic Divæ consecrata erat. *Eleusinia Sacra* ad eam urbem, exclusis profanis, secretè fiebant; ut in proverbium abierint. Eadem Athenis quoque magno concursu & celebritate Cereri fiebant, in quibus matronæ in curribus per locum sibi mutuò & liberè conviciari solebant: ut inde ortum proverbium; *De plaustro loqui*; i. e. liberè quemque reprehendere *g*. 4. [o] *Attica*, *Attis*, & *Atthis*; olim etiam *Acte* & *Attica*; item *Mopsopia*, & *Cecropia* dicta, in Helladis sive Achajæ angulo orientali & australi sita; ad *Sunium* usque *promontorium* porrecta, totius Græciæ clarissima regio est; hodie *Ducato di Sethines* vocatur. 5. [p] *Marathon*, hodie *Maratona* seu *Marathon*, inter Athenas & litus orientale sita, X. millia passuum abest Athenis *h*. Marathoni vicinus est *campus* clade Persarum & Atheniensium virtute illustris. *Miltiades* enim Atheniensis decemplicem numerum hostium hic profligavit: cujus rei memoriam nocturna etiam spectra interire non sunt passa, si Pausaniæ credimus. At Marathonem jam olim illustrem reddiderat *Thesei* de *tauro Marathonio* parta victoria.

 Montes,

a Flumina. b Asopus. c Cephissus. d Melas. e Orchomenius lacus. f Themidis Oraculum. g Ismenus fl. h Puteus pestilens. i Bœotorum ingenium & mores. k Megaris. l Megara. m Nisæa portus Megarensium. n Eleusis. o Attica. p Marathon.

Locrorum. que virtutum testis; & clariores quam ut indicari egeant 6. *Athenæ*. In 7. *Locris Epicnemidiis*, 8. *Cnemides*, unde regioni cognomen, 9. *Opus*, 10. *Thronium*.

IV. Græ-

Montes, *lacus* & *specus* in Marathone mirabiles Pausanias memorat. 6. [a] Athenarum, quæ nunc *Setines*, celebritatem nemo est, qui quidem extremis, quod dicitur, labris literarum studia attigerit, quin cognitam habeat. Urbs hæc ad Saronici sinus litus à *Cecrope* olim condita; sic de *Minervæ* nomine dicta est: nunc obscurior est, arcem habens præmunitam; mœnia urbis supersunt, quæ maximam partem vastata hodie incolitur à Græcis & Turcis. Olim res pace & bello pro salute & dignitate Græciæ gessit: Sapientiæ, eloquentiæ & virtutum studia excoluit, historias condidit, omnis eruditionis mater *k*. Plurimi inde orti viri toga & sago illustres: *Theseus*, *Codrus*, *Miltiades*, *Themistocles*, *Aristides*, *Pericles*, *Alcibiades*, *Conon*, *Thrasybulus*, *Æschylus*, *Sophocles*, *Euripides*, *Aristophanes*, *Menander*, *Socrates*, *Plato*, *Xenophon*, *Isocrates*, *Demosthenes*, *Æschines*, *Hyperides*, *Demades*, *Thucydides*, *Draco*, *Solon*. Eò docendi vel discendi gratiâ infiniti ferè se contulerunt. Hæc enim urbs *Sapientum domicilium: Sapientiæ prytanêum: Schola Græciæ: communis omnium hominum ludus literarius*, *Græcia Græciæ*: *anima*, *sol & oculus Græciæ*, pluribusque aliis elogiis ornata est. Literæ enim ac facundia & civilis ordo & disciplinæ veluti templum Athenas habebant, Justino *l* teste *m*. Erat in ea [b] *Areopagus*, quasi *Martis vicum* dicas, in quo gravissimæ & capitales causæ disceptari solebant ab iis judicibus, qui *Areopagitæ* dicti; in quorum numero & *Dionysius* ponitur, cujus mentio fit in Actis Apost. cap. 17. Noctu consilium hoc fuit coactum; ne quid menti officeret persona reorum. Et Oratores dicere jussi sunt ἄνευ προοιμίων καὶ παθῶν. In eâdem urbe nobilissimæ erant doctorum virorum *Scholæ*, *Academia*, & *Lycêum Platonis*, *Aristotelis*, *Xenocratis*, aliaque gymnasia. Erat & porticus, [c] *Pœcile* cognomento, quod variis picturis Polygnoti decorata esset. Ab hac [d] *Stoa Philosophi* nomen traxere *Stoicorum*. Erant & [e] *Horti*, in quibus [f] *Epicurus* cum sectatoribus philosophari solitus est *n*. *Arx* urbis [g] Ἀκρόπολις, itemque πόλις olim ipsis dicta, è præruptis rupibus subjectam urbem, quam Ἄστυ vocabant, & viciniam universam, ipsumque mare latè, & *Propylæa* splendida & sumtuosa, prospectabat. Ad mare erat collis [h] *Munychia*, Philonis armamentarium, multas intus habitationes includens, muro cinctus *o*. [i] *Phalerus* navale & [k] *Piræus* portus *triplex*, quem longi muri XL. stadiorum, tamquam duo brachia urbi jungebant. Ante urbem [l] *Ceramicus* erat, locus publicæ sepulturæ, ubi eorum ossa condebantur, qui in bello pro Patriâ occubuissent. In urbe enim per legem Solonis funerare non licebat: uti nec apud Romanos. [m] *Theatrum* quoque erat Athenis à Baccho *Dionysiacum* appellatum: ubi ad concionem vocari populus, & magistratus verba ad eum facere solebat. Porro [n] *Rhamnus* Atticæ pagus, templum habebat Amphiarai, & Nemesis, quæ inde *Rhamnusia* dicta est. Ejus statuam insignem, monumentum victoriæ de Persis, hic spectandam elaboraverat Phidias, artifex celeberrimus. Erant & [o] *Acharnæ*, vicus Atticæ maximus: & [p] *Decelia* castellum, quod quum Peloponnesii, Agide duce, communiissent, maximis cladibus affecerunt Athenienses. Medio ferè spatio inter Athenas & *Thebas* sita erat Decelia, loco campestri quatuor milliaribus Germanicis ab utrâque distans. Cæterùm *Attica fides p* in proverbio est, de integrâ & incorruptâ. Item *Attica Musa q*: & *Atticus lepos r*, de eleganti *s*. Attici tamen, & præsertim *Athenienses* lucri & munerum cupidissimi *t* fuerunt, adeò ut apud Aristoph. proverbio dicatur; *Atticus etiam moriens porrigit manum v*. 7. [q] *Locri Epicnemidii* inter Locricos montes & Euripi litus incoluerunt. 8. [r] *Cnemides*

a Athenæ. b Areopagus. c Pœcile. d Stoa. e Horti f Epicuri. g Acropolis arx. h Munychia. i Phalerus. k Piræus Portus. l Ceramicus. m Theatrum Dionysiacum. n Rhamnus. o Acharnæ. p Decelia. q Locri Epicnemidii. r Cnemides op. & mons.

mides five *Cnemis* in eodem litore nonnullis hodie *Eretja* dicitur; *Cnemides* seu *Cnemis* etiam mons seu collis est Straboni & Eustathio, qui instar tibiæ aut ocreæ in mare procurrit, unde *Epicnemidii* dicti sunt hi Locri. 9. [a] *Opus* ad sinum *Opuntium*: unde etiam Locri *Opuntii* dicti. 10. [b] *Thronium* hoc Locrorum Epicnemidiorum ad Boagrium *fl.* est Plinio: ad Sinum Malliacum Livio. Vastatum à Xerxe & incendio deformatum. 11. [c] *Elataa* & 12. [d] *Lilaa* Phocidis opida sunt ad Locrorum fines, inter Asopum & Boagreum flumina.

HEKELII.

k Nonnullæ cæterarum Editionum legunt *Graciorumque.*

l Et nunc vulgò *Stibes* vocantur. (* Quod ex veterum Græcorum εἰς τὴν Θήβην corruptum. Nam præpositionis finalem literam, nominis proprii initiali elemento conjungentes, Syllabam vix agnoscendam effecerunt. Eadem ratione vetus *Delos* nunc *Sdille* dicitur; sic *Constantinopolis* quæ Πολις per excellentiam, sicut & vetus Roma, nominabatur, nunc in *Stamboul* à Turcis deturpata est, pro *εἰς τὴν πόλιν in urbem.* S. initialis a multis recentis Græciæ urbium insularumve nominibus si removeatur, facilior erit veteris nominis investigatio.)

m Lib. X. H. N. c. xxiv. p. 176. lin. 37. seq.

n Rempublicam *Thebanorum* descripsit *Ubbo Emmius* Part. II. rerumpp. *Gracar.* Tract. v. Edition. *Lugd. Batav. Elzev.* in 16.

o Lib. iv. *Carm.* Od. II. v. 25.

p Quarum *Bæosicarum* np; & *Strabo* Lib. I. *Georg.* p. 63. & Lib. IX. p. 789. mentionem facit.

q *Stephano.*

r Sed *Delium Straboni* loc. jam cit. p. 734. Templum est *Apollinis*, quod à *Delo* profecti condiderunt.

s Lib. II. c. CIII. p. 29. lin. 48. seq.

t Vid. *Strabo* Lib. IX. p. 728. 740. & 773.

v Cujus prodigium describit etiam *Plinius* Lib. XXXI. c. II. p. 553. lin. 44. seq.

x Ideoque *Lucanus* Aquas *Cephissi* vocat *fatidicas.*

y Et adhuc est ap. *Erasm.* Chiliad. I. Cent. X. Adag. VI. p. 269. col. b. & *Manutium* p. 404 col. a.

z Apud eundem *Erasm.* Chil. II. Centur. III. *Ad.* VII. p. 353. col. b.

a Conf. id. *Erasmus* Chil. III. Cent. II. Ad. XLVIII. p. 552. col. b. & *Manutius* p. 811. col. a.

b Qui *Euclidi Megarensi Socratico* successerunt. Dicta a. est *Megara* à *Megareo*, *Apollinis* Filio, vel ab *Ægeo*, *Pandionis* Filio. In Agro hujus Civitatis præstantissimi olim provenerunt *Bulbi*, qui inde dicti *Megarici.*

c *Erasmo* Chil. I. Cent. v. *Ad.* LXX. p. 154. col. b. & *Manutio* p. 223. col. b. testantibus.

d Apud eund. *Erasm.* Chil. II. Cent. v. *Adag.* XX. p. 408. col. b. & *Manutium* p. 606. col. a.

e S. *Megaricum Machinamentum*, sive *Machina Megarica.*

f Eidem *Erasmo* Chil. II. Cent. III. *Adag.* LX. p. 369. col. b. atque Manutio. p. 550. col. b.

g Vid. Omnino iterum *Erasmus* Chil. I. Cent. VII. *Adag.* LXXIII. p. 212. col. b. & *Manutius* p. 318. col. a.

h Hujus Urbis meminit *Q. Curtius* Lib. IV. c. I. §. 6.

i Unde & dicta *Cecropia.*

k Et bonarum Artium, immò Philosophorum & Oratorum mater & Poëtarum Alumna.

l Lib. v. cap. VIII. §. 4. 9. & c. IX. §. 9.

m Hujus Rempublicam descripsit *Ubbo Emmius* Part. I. *Rerumpp. Gracor.* p. 7. seqq.

n Hic *Epicurus* Summum Bonum in *voluptate*, non quidem *corporis*, sicuti *Aristippus*, sed *animi*, hoc est in absentiâ omnium dolorum ponebat; & licèt tradatur fuisse vitæ continentissimæ; tamen nomen illud voluptatis, in quâ SUMMUM BONUM ponebat, effecit, ut ab eo homines voluptarii EPICUREI dicantur.

o Vid. *Strabo* Lib. IX. p. 720. seq. Fuit & *Munychia Diana* cognomen, quæ apud *Pygellum* non procul ab *Epheso* colebatur. Sed *Munychia iorum*, *Palladis* Festa sunt. Inde Munychius Portus extra *Athenas* dictus.

p Apud *Erasmum* Chil. I. Cent. VIII. *Adag.* XXVI. p. 225. fac. a. ut & *Manutium* p. 338. col. b.

q Apud eund. *Erasmum* loc. cit. *Ad.* LXXX. p. 238. col. b. & *Manut.* p. 360 col. b.

r Sive *Eloquentia*, eodem Erasmo Chil. I. Cent.

a Opus, Locri. b Thronium. c Elatæa. d Lilæa.

Varia Thessaliæ nomina.

IV. Græciæ propriè dictæ à Septemtrione jungitur mutatis sæpe nominibus *Æmonia*, Macedoniæ quondam pars, at posteà avulsa, moxque iterum juncta. Eadem *Pelasgicum Argos*, *Hellas*, *Thessalia* & *Dryopis*, semper à Regibus cognominata. Ibi genitus Rex nomine *Græcus*, à quo *Græcia*; ibi *Hellen*, à quo *Hellenes*. Hos eosdem Homerus tribus nominibus appellavit, *Myrmidonas*, *Hellenas* & *Achæos*. At [α] Thessaliæ nomen tandem invaluit, in *Thessalos propriè dictos*, *Estiotas*, *Pelasgos*, *Magnesios ac Phthiotas* populos divisum.

Hellen Myrmidones.

Opida Thessaliæ propriè dictæ, Estiotidis.

V. Opida in [β] Thessalia propriè dicta; [γ] *Hypata*, [δ] *Sosthenes*, *Cypera*. In [ε] Estiotide [ζ] *Gomphi*, [η] *Phæstus*; [θ] *Tricca*: [ι] *Æti-*

Cent. II. *Adag.* XVII. p. 70. col. a. interprete.

f Suavi ac consummatâ Eloquentiâ dicitur.

t Δωρεδοκοῦντος.

v Conf. iterum *Erasm.* Chil. II. Cent. VII. *Adag.* XLVI. p. 456. col. a. & *Manutii* Adagia p. 675. col. b.

BUNONIS.

α [a] *Thessalia* inter Græciam & Macedoniam interjecta est, quarum hanc ad Septemtrionem: illam ad Meridiem habet: ad Ortum Ægæum mare: ad Occasum Pindum montem. (* Hoc in primis memoriæ commendandum quod observat Cluverius, nempe Thessaliam sæpius nomen mutasse & aliquando Macedoniæ addictam fuisse. Sic facili negotio veterum Scriptorum scripta conciliantur, quorum alii urbem Thessaliæ, alii eandem Macedoniæ assignant. Idem dictum esto de Thracia, quam inter & Macedoniam limites crebris mutationibus admoti vel amoti.)

β *Thessalia propriè dicta*, etiam *Thessaliotis* appellata, Pindo & Othry montibus, fluvioque Pene inclusa erat.

γ [b] *Hypata*, opidum hodie *Spatos* x inter Estiotidis fines, & Pindi montis ponitur radices: alii tamen ad Maliacum sinum & Oetæ montis radices collocant Thessaliæ celeberrima. *Heic* gravida veneficio ligata octo annis fœtum gestavit. *Apul. Metamorph.* l. I. In ea Ætoli suos solebant celebrare conventus. y

δ [c] *Sosthenes*, hodie, Moletio teste, *Stiamiza* dicitur, opidum mediterraneum.

ε [d] *Estiotis* Thessaliotidi ad Septemtriones contermina est.

ζ [e] *Gomphi* op. hodie *Gonfi* ad Epiri confinia, inde venientibus primò occurrit, *Gonno* finitimum. Haud procul à Gomphis Peneus fl. oritur. Urbs illa in agro fœcundo est sita: ibi enim Cæsar multos ex suis vino & ingluvie perdidit.

η *Phæstus* Gomphis finitima est.

θ [f] *Tricca* vel *Trica*, Pindo monti & Dolopibus vicina, hac tempestate urbs primaria, & sedes præfecti est, vocaturque *Tritala* z. In hac quoque olim fuit Æsculapii templum.

HEKELII.

x Et quondam qs. Metropolis hujus Regionis.

y Clarus quoque *Hypatensis Ager* est. Est & *Hypata* Regio prope *Sangarum* Fluvium.

z. *Plinius* TRICAM per *simplex* & TRICCAM per duplex cc. omnino inter se confundit, quando HANC Lib. IV. *Hist. Nat.* c. VIII. p. 53. lin. 9. Oppidum *Thessaliæ*; ILLAM verò Lib. III. c. IX. p. 43. lin. 47. seq. Oppidum *Apuliæ* esse dicit, quod à *Trica*, *Penei* Filia, ita appellatum *Diomedes* cum *Apina* tantâ ignominiâ everterit, ut in *Proverbii* ludibrium transierit. Quoties enim *rem futilem* ac *nugatoriam* ostendere volumus, TRICAS & APINAS adhuc

a Thessaliæ fines. b Hypata. c Sosthenes. d Estiotis. e Gomphi. f Trica.

ι *Ætinium*, & κ *Philippici campi*, *iidem* & λ *Pharsalici*, civilibus Romanorum cladibus nobilitati. In μ Pelasgia, *Pytheum*, *Atrax*. In ν Magnesia, ξ *Jolcus*, *Herminium*; *Castanea*, ο *Melibœa*, & π *Methone*, Philippi Macedonis Alexandri Pelasgia.

adhuc nominamus. Vid. *Erasm.* Chil. I. Cent. II. *Adag.* XLVII. p. 65. col. b. ubi videndum, quod *Nonius Marcellus*, *Grammatic.* TRICAS ἀπὸ τῶν τριχῶν à *Pilis*, quibus pulli involvuntur gallinacei, dictas, per *impedimenta* atque *implicationes* sit interpretatus.

BUNONIS.

ι a *Ætinium*, hodie *Atino* Triccæ urbi finitimum.

κ b *Campi Philippici*, in quibus acies Romanæ, ducibus hinc *Cassio* & *Bruto*; inde *Antonio* & *Octavio*, infestis inter se armis concurrerunt, ad *Philippos* erant; longè diversi à c *Pharsalicis* campis, in quibus *Pompejus* cum *Cæsare* dimicavit. Hi enim in Thessalia ad *Pharsalum*; illi ad Strymonem in Thraciâ aut Macedoniâ extremâ ponendi. Tamen & illi *Philippici* dicti sunt, à *Thebis Thessalicis*, quæ & *Philippi*.

λ d *Pharsalus* autem, hodie *Farsa*, inter Apidanum & Enipeum flumina, quorum hic in Peneum decidit, ponitur: opidum olim liberum erat: nunc regionis metropolis est. *a*

μ e *Pelasgia* Phthiotidi versus Septentrionem contermina; ab Ortu mare Ægæum habet. Ad f *Atracem* urbem incolebant Lapithæ. Pelasgiæ urbs quoque est g *Scotussa* seu *Scotusa*, Larissæ finitima, ubi oraculum Thessaliæ perquàm celebre olim erat, nec inferius Dodonæo. Eam urbem violato fœdere ex improviso oppressit, crudeliterque in captos consuluit *Alexander Pheræorum* tyrannus. Reliquias etiam civium postea metus Macedonum è patriâ ejecit. Pausaniæ ætate fuit infrequens ac fere deserta. Apud hanc urbem locus est h κυνὸς κεφαλαὶ dictus, id est, *Canis capita*, ubi Romani *Quinctio Flaminio* duce *Philippum* Demetrii filium magno prœlio, adjuvantibus Ætolis, vicerunt. Scotussensis fuit i *Polydamas* athleta suæ ætatis robustissimus: qui & leonem inermis confecit, & taurum extremis pedibus ita pertinaciter renitentem retinuit, ut is vix tandem relictâ in manu ejus ungula effugerit; & concitatis vi summâ quadrigis, correptos currus unâ manu sistit. In Persidem à Dario Notho evocatus, tres viros ex iis, qui more Persico *immortales* vocati, ex provocatione occidisse dicitur. Tandem, quum speluncam quandam unà cum aliis intrasset, & superior terræ pars fatiscens ruinam minaretur, ipse, diffugientibus sociis, solus ruinam fulcire manibus conatus mole superincumbentis montis oppressus est. Cæterum sinum Pelasgicum & Thermaicum dirimit promontorium k *Sepias*, ad cujus litora Xerxis olim classis naufragium fecit.

ν l *Magnesia* exigua regio inter Pieriam ad Boream, Pelasgiam ad Austrum, in ora maris Ægæi ad ortum fuisse videtur, ubi m *Magnesia* promontorium.

ξ n *Jolcus*, nunc *Jaco*, ad Sinum Pelasgicum est, olim Λατρεία cognominata, quasi *famula*; cujus servitutis multæ ab antiquis afferuntur causæ. Ab ea *Thessalia* dicta est *Jolcitis*: itemque Jason *Jolcites* inde ad aureum vellus missus. Ludi funebres in urbe illa, instituti sunt ab Acasto.

ο o *Melibœa* ad Ossæ montis radices, apud Bœboidem lacum, purpurâ nobilis: hanc etiam *Philoctetes*, Herculis comes alumnus illustravit.

π Sagittam istam jecerat *Aster* opidanus, suo inscripto nomine, & loco vulneris, quem petebat. Sagittis verò plurimum hanc gentem valuisse docet Solinus. Est quoque alia urbs Peloponnesi p *Methone* in ora Messeniæ. Magnesiæ quoque adscribitur urbs clara ϙ q Pheræ Alexandri tyranni sedes;

a Ætinium. b Campi Philippici, & c Pharsalici. d Pharsalus. e Pelasgia. f Atrax. g Scotussa. h Cynos cephlæ. i Polydamas athleta. k Sepias prom. l Magnesia. m Magnesia prom. n Jolcus. o Melibœa. p Methone. q Pheræ.

dri Magni patris obsidione, in qua sagittæ ictu oculum amisit, clara; & in Malliaco sinu cæsorum etiam Laconum Leonida duce tropæa Thermopylæ. In ρ Phthiotide, σ Phthia; τ *Thebæ* cognomine Thessalicæ, υ *Echinus*, φ *Larissa*, χ *Demetrias*, ψ *Pagasæ*, & sacro nemore nobilia ω *Tempe*, locus ad Peneum flumen.

Magnesia & Phthiotidis.

sedes; qui Pelopidam aliquando habuit in vinculis. Tyrannus ille ab uxoris suæ Thebes fratribus in cubiculo tandem occisus est, ipsa eos impellente & prælucente. Et hinc quoque Jason ille Argonautarum dux, sed qui ante Philippum rerum potitus est in Thessalia, & inter callidos collocatur imperatores.

HEKELII.

α Dictam α. volunt à *Pharsalo*, *Acrisii* Filio.

BUNONIS.

ρ [a] *Phthiotis* ad Sinum Maliacum est, nomen à *Phthia* urbe habens.

σ [b] *Phthia* Achillis patria apud Sinum Maliacum erat, quem tamen Homerus *Larissæ* propinquæ adscripsisse creditur, quòd Phthia parum hospitalis in ipsum exstitisset.

τ [c] *Thebæ Thessalica* seu *Phthiotica* nunc vulgò *Ziton* ad Sinum Maliacum sunt. Urbis istius navale erat *Pyrasus XX. stadiis ab eo dissitum*. (* Ab his idem sinus hodie *Golpho di Ziton* vel *Zeiton* dicitur, qui olim *Maliacus* ab incolis dictus est, ii Straboni sunt *Μαλιεῖς*. l. 8.

υ [d] *Echinus* è regione Eubœæ, ad fauces illius Sinus qui hodie vulgò *Golfo do Volo* dicitur, vocatus olim *Maliacus*. (* Golvo di Volo non est idem ac Maliacus quem urbis *Ziton* aut *Zeitou* nomen sumsisse, jam diximus, sed Sinus alter inter eundem ac promontorium in quo sita erat urbs Demetrias.)

φ [e] *Larissa* in Thessalia gemina est, una Mediterranea ad Peneum flumen; altera maritima in Phthiothide, *Larissa Pensilis* dicta, ad sinum Maliacum, cui Homerus adscripsit Achillem, qui Larissæus ab ea dicitur: *Hodie* vocatur *Larizzo*.

χ [f] *Demetrias* urbs maritima est ad Sinum Pagasæum, Pagasis proxima; nunc metropolis est: *A Demetrio* Poliorcete Antigoni filio, præstante post Alexandrum virtute & rebus gestis Rege, dicta est, quum antè *Pagasa* fuisset. Erat aliquando Macedonum Regum sedes, & navale; ubi Ætoli quoque suos habuere conventus. Numerarunt urbem istam inter compedes Græciæ. Hodie vulgo *Dimitriada* vocatur.

ψ [g] *Pagasa* sive *Pagasæ* ad Pagasæum sinum, (* qui nunc Golfo di Volo,) Pheræorum navale; ubi *Argo* navis exstructa fertur; unde & *Pagasea* appellatur.

ω [h] *Tempe* amœnissima Thessaliæ vallis, multorum literis celebrata est, quinque millia passuum longitudine, & fermè sesquijugeri latitudine, ultra visum hominis attollentibus se dextra lævaque leniter convexis jugis. Intus sua luce viridante allabitur. [i] *Peneus*, viridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus avium concentu. Ibidem quoque [k] *Cranon* erat, ubi cum suis convivis oppressus *Scopas*, ædificio in ipsos decumbente: Simonides verò conservatus, memoriæ artificium observare cœpit. Cæterum equitatu excellebant [l] *Thessali*, eoque nomine celebres erant: malè tamen audiebant ob veneficia & noxias herbas. Hinc *Thessala venena*. *herba, femina* pro maleficis. *Thessalicus missus* quoque in proverbio est pro lauta & splendida mensa. In Thessalia *Deucalionis* contigisse *diluvium* scribunt, stagnante flumine Peneo.

a Phthiotis. b Phthia. c Thebæ Thessalicæ. d Echinus. e Larissa. f Demetrias. g Pagasæ. h Tempe. i Peneus fl. k Cranon. l Thessalorum studia & mores.

CAP.

Arx
Theatrum
Gymnasium
THESSALIÆ
PARS
Ophiania
ÆTO
LIA
Calydon
Sylva
D ORIS
Cytinium
LOC RIS
OZO
LÆA
Naupactus
Polidamia
Chalceosa
Calydoniu
Fretum
Patræ
ACHAIÆ
PROPRIÆ PA.

CAP. IX.

De Macedonia.

I.

SUpra Thessaliam atque Epirum, versus Septemtrionem regiones, quæ diversis populorum nominibus ac regibus anteà sejungebantur, posteà uni *Macedoniæ* nomini contributæ, factæ sunt corpus unum. Terra ipsa duobus inclyta Regibus, *Philippo patre* & *Alexandro filio*, per quos terrarum Imperio quondam potita, magna est ac spatiosa ad utrumque mare, qua Sol oritur, Ægæum, qua occidit, Jonium extensa. *Æmathia* antè dicta fuit pars ejus ab *Æmathio* Rege; unde in totam terram nomen dimanavit. *Macedoniam* à *Macedone* Deucalionis materno nepote appellatam vult Solinus: at ego suspicor, à parte ejus *Mygdonia* natum nomen esse Macedoniæ, cum exigua sit pronunciationis differentia in *Μακεδονία* & *Μυγδονία*. 1

Macedonia.

Unde Æmathia & Macedonia dicta.

II. Li-

REISKII.

1 [a] *Macedonia* multam in Geographicis notitiam parit tum Mathematicam, tum Historicam, tum veterem, tum novam: Sed omnem quis intra paucas lineas coerceat? [b] Ab Macedone Osiridis cujusdam & Thuriæ, quæ una inter Deucalionis filias fuit, nomen adhæsisse ut credatur, Stephanus, Justinus, Plinius, & Solinus facile perficient. Cum analogia faveat Grammatica, quæ non feret, ut ab una parte Mygdonia regionem integram dictam suspicemur. Equidem auctori nostro parum interest ex una pronunciationis differentia: Sed plus interesse, totius & partis ratio, veterumque auctoritas docet. Plinio autem Sphalma librarium irrepsisse dixerim, qui centum quinquaginta populos uni huic terræ neque tum satis cultæ adserit: Quos nemo veterum numeravit; Ne quidem כתים [c] *Chittim* aut *κιτιους* ἢ *κιτιεῖς*, quos cum Bocharto supra Italiæ adscripsimus. Nec unicus liber Macabæorum primum, nec *μακετία* vel Macetia, quæ Macedoniam denotavit; illud conficient. Regnum hic primus tenuit [d] *Caranus*, ex Argivis Heraclida strenuus, anno circiter post regni Medorum initia sexagesimo; Ultimus Perseus A. V. C. DLXXXVI. perdidit, Macedonia in Romanam provinciam mutata, ubi ab regibus XL. per annos 647. regnatum fuerat. Hinc Rom. Imperio innexa Diœcesin amplissimam ex ævo Imp. Justiniani continuit, ut [e] *Macedonia prima Ægæo mari propior* (non Ionico, quod Pancirollus in Notitia Imp. cap. 126. voluit) *Thessalonicensis etiam dicta, hinc secunda procederet; amplius salutaris & ultimo Pravalis seu Pravalitana.* Sed Amurathes II. Macedoniam totam bello perdomuit, [f] Thessalonica Venetis A. 1417. erepta quam Salonichi hodieque nominant, urbem incolis Græcis, Latinis, Turcis advenisque mercatoribus frequentissimam. [g] *Albania* hodierna Macedoniæ pars Vallonam, Dyrrachium *vel* Duraz-

a Macedonia, b Ab Macedone. c Chittim huc non pertinet. d Caranus rex ptimus. e Macedonia victa. f Thessalonica. g Albania.

Macedoniæ limites.

II. Limites habet ab *Ortu* Ægæum; à *Meridie* Thessaliam & Epirum, ab *Occasu* Ionium sive Adriaticum mare; ab *Septentrione* eosdem, quos universæ Græciæ statuimus.

Opida Taulantiorum. Epidamnus s. Dyrrachium.

III. Centum quinquaginta in hac olim populos fuisse, auctor est Plinius. At quorum nomina ad nos clara pervenerunt, ad Adriacum mare, [α] Taulantii, quorum opida [β] *Epidamnus* vel *Epidamnum*, propter inauspicatum nomen, quia vel in damnum ituris omen id visum est, à Romanis *Dyrrachium* appellatum, nunc *Durazzo*; [γ] *Apollonia* & [δ] *Aulon.*

Elymiotarum opida. Orestis regio.

[ε] Elymiotæ, quorum opida [ζ] *Elyma* & [η] *Bullis.* [θ] *Orestis regio*

Durazzo, Prevesam sive Nicopolim, pluresque admodum obscuras urbes r Crojari item munitissimam urbem & mediterraneam, Johan. Castrioti, Principis Epirotæ, posthac Giorgii sedem. Hunc obsidem in ætate prima sibi datum in circumcisione Turci Scanderbeggum h. e. *Alexandrum Dominum* vocarunt, sed sibi ipsis ominoso nomine, cum clades plurimas ab uno illo & gravissimas quidem acceperint: Ab illa [a] *Duces de Croy* superstites & inde oriundi nomen suscipiunt. Cæteras urbes attingere non licet.

BUNONIS.

α [b] *Taulantii*, quorum regio *Taulantia a* supra Acroceraunios, Illyrico finitimi, regionem maritimam tenuerunt. Ea Macedoniæ, an Illyrico sit annumeranda, nondum satis certum esse videtur.

β [c] *Epidamnus* notissima ad mare in Peninsula condita urbs est. Ex eâ enim in Italiam trajicere fermè solebant; *Cicero* huc ab exsulio rediit. *b*

γ [d] *Apollonia* hodie *Pollina* ad Laum flumen, à litore ad septem millia passuum remota. Corinthiorum & Corcyræorum colonia est, optimis temperata legibus *c*. *Sylla* ex bello Mithridatico rediens, *Satyrum* hic ea, qua scribitur esse, forma cepisse fertur, & vix inconditam ex eo monstro vocem ac horrendam exprimere potuisse. *Cæsar* initio belli civilis, Pompejo segnius rem gerente, in potestatem redegit Apolloniam, uti & vicina opida. Literarum & humanitatis studia, quibus Principum animi excolendi, ibi viguisse Cæsaris ævo constat. *Octavius* enim vivo ipso, & expeditionem in Dacos, & inde in Parthos destigante, præmissus huc, studiis vacavit. Diligentius & urbem hanc, & vicinum flumen, & regionem ignem innoxium exhalantem, cum Nymphæo & mirifico quodam oraculo, describit Dio.

δ [e] *Aulon*, hodie *Valena d*, Apolloniæ vicina & munita urbs est, sedesque præfecti Turcarum.

ε [f] *Elymiota e Taulantiis* versus austrum fuere contermini.

ζ [g] *Elyma* ad extremum Onei sinus recessum sita, hodie *Canina f* dicitur.

η [h] *Bullis* ei vicina est ad eundem sinum. *g*

θ [i] *Orestis regio* dicta ab *Oreste*, qui in ea loca confugisse scribtur *h* [k] *Gyrtone* civitas à Stephano Thessaliæ adscribitur.

HEKELII.

a Hoc tempore, si *Castaldo* fides est habenda, *Tamorita* vocata.

b Quam urbem exilii sui tempore amicissimam expertus est atque officiosissimam.

c *Pineto* vocatur *Sissopolis*.

d Sive aliis *Velonia* & *Caulonia*.

e Seu *Elymota*, utpote quorum Regio, *Castaldo* teste, hodiè *Placani*, nuncupetur.

f *A Sophiano*.

g *Plinius* Lib. IV. H. N. c. X. p. 53. lin. 41. *Coloniam Bullidensem*, & Lib. III. c. XXIII. p. 48. lin. 39. ipsos Populos *Bulliones*, s. *Buliones* vocat.

h Est & Portus apud *Plinium* Lib. III. c. V. p. 40. lin. 38. ejusdem nominis.

BUNO-

a Duces de Croy. b Taulantii. c Epidamnus s. Dyrrachium. d Apollonia. e Aulon. f Elymiota. g Elyma. h Bullis. i Orestis regio. k Gyrtone.

regio Epiro juncta, opidum *Gyrtone*, ι Dassaretæ opida κ *Lychnidos*, *Evia*. Regio λ Æmathia, seu Æmathia proprie dicta, opida μ *Pella*, quam omnium Macedonicarum urbium maxime illustrem effecerunt duo alumni, *Philippus* Græciæ domitor, & *Alexander* etiam Asiæ: ν *Ægea*, in qua mos erat Reges sepelire, ξ *Ædessa*, ο *Idomena*, π *Scydra*, ρ *Europus*, *Tyrissa*. Dassaretarum op. Æmathia. Pella. Ægea.

IV. Regio σ Pieria, Musarum parens domusque, opida τ *Pyd-* Opida Pieriæ.

BUNONIS.

ι [a] Dassaretæ, Dassaritæ, Dessaretæ, Dassaritii, & Dassarenses dicti intus in Mediterraneis sunt.

κ [b] *Lychnidos* sive *Lychnidus* hodie l'O*crida i*, ad lacum *k* [c] cognominem est, quem Polybius *l* *Lychnidiam* vocat.

λ [d] *Æmathia* sive *Emathia* hæc mare Ægæum attingit ad Ortum, ejusque Sinum Thermaicum; Mygdoniam habens ad Septentrionem, & Pieriam ad meridiem.

μ [e] *Pella*, olim *Bunomos*, & *Bunomea* dicta, apud intimum sinus Thermaici recessum & Axium flumen sita, hodie *Jeniza m* appellatur; ejus situm describit Livius lib. XLV. sub finem. *Euripidis* Poëtæ tumulus ibi fuit *n*. Hic quoque alebantur serpentes cicures.

ν [f] *Ægea* ab *Ædessa* alia & diversa urbs non est; sed planè eadem. Nam Caranus Ædessam captam ob memoriam muneris *Ægeas*, populum *Ægeatas* vocavit, Justin. lib. 7. cap. 1. Et in hac urbe sepeliri reges mos erat; nec alter excellentium virorum bustis apud Macedonas priscos dabatur locus: Solin. c. 14. Ptolemæus tamen Ægæam ab Ædessa distinguit.

ξ [g] *Ædessa* Pellæ vicina erat, Æmathiæ caput, quam *Caranus* capras imbrem fugientes secutus cepit, ac ob memoriam *Ægas*, ac opidanos *Ægeadas* nominavit. In hac sepeliebantur Reges Macedoniæ. Sic enim præceperat *Perdiccas* Carani successor, pollicitus regnum in familia sua mansurum, quamdiu hic Reges conderentur. Feruntque ideo in Alexandro defecisse stirpem; quod in hac urbe non fuit sepultus.

ο [h] *Idomene*, sive *Idomene* opidum inter Doberum, & Atalantam, Europo proximum erat; Gordiniis finitimum.

π [i] *Scydra* hodie *Siderocapsa*, 40. millia passuum a Thessalonica distat.

ρ [k] *Europus*, ad Axium fluvium ponitur Plinio *o*. Sed in *Almoria* quoque *Europus* fuit. Cæterùm Æmathiæ quoque urbs fuit [l] *Beræa*, hodie *Veria* dicta; ad Aliacmonem, & Bermii montis radices posita; ibi seditionem contra D. Paulum Apostolum excitaverunt Judæi.

σ [m] *Pieria* Thessaliæ finitima ad Thermaicum sinum sita est: [n] *Aliacmon* flumen eam permeat. Musas à *Pieria* nemore, aut *Pieria* monte dictas ferunt *Pierides p*. In monte isto versatus *Orpheus q*, ac ad eundem discerptus est.

HEKELII.

i S. *Ochrida*.

k Ut tradit *Sophianus* in suâ *Græcia* Tab.

l Λυχνίδιαν.

m Nigro *Zuchria*.

n Claret maximè Natalibus PHILIPPI, *Macedonum* Regis, & ALEXANDRI. Unde uterque *Peleus* à *Poëtis* passim cognominatur.

o Nomen habet ab *Europo*, *Macedonis* Filio, & *Orythia*, *Cecropis* Filiæ.

p Finguntur enim secundum *Nigrum* ex *Jove* & *Mnemosyne Musæ* dicuntur *Pierides* propter amœnitatem ac solitudinem *Pierii* Montis, quo ex secretis locis propter studia liberalia delectantur.

q Musicus atque Poëta insignis iste.

a Dassaretæ. b Lychnidos. c Lychnidus lacus. d Æmathia. e Pella. f Ægea. g Ædessa. h Idomenæ. i Scydra. k Europus. l Berrhœa. m Pieria. n Aliacmon fl.

thus. θ Amphaxitis regio, opidum, ι *Thessalonica*, Ciceronis exilio insignis; & κ *Stagira*, Aristotelis principis Philosophorum cunis clara. λ Bisaltæ; opida *Euporia*, *Ossa*, *Callitere.* μ Edonii; opida, ν *Amphipolis*, *Scotusa*, *Berga.* Orbeli, Amphaxitidis. Bisaltæ. Edoniorum. Orbelorum.

v Nisi *Pinetus* fallat in suo *Plinio Gallico*.
x Dicta a. est à *Pallena*, *Sithones* Filia & *Clethi* Uxore, & adscribitur ab aliis *Thraciæ*, ab aliis *Macedoniæ*.
y *Pausania*.
z *Stephano* Urbs *Thraciæ* est.
a Sed quando *Herodotus* in *Polymnia* dicit, *Olynthum* quoque *Sidoniam* appellari, tunc non Urbem *Olynthum*, sed potius Regionem, in qua *Olynthus* & aliæ Urbes sitæ sunt, intelligit.
b *Castaldo* dicta *Jamboli*.
c Est & *Syria* Regio, in qua *Chalcis* Urbs
d *Sophiano Erisso*.

BUNONIS.

θ a *Amphaxitis* à Sinu Strymonico ad Thermaicum usque se extendit, Chalcidicam & Paraxiam habens à Meridie, Bisaltiam à Septemtrione, & Mygdoniam ab Occasu. (* Amphaxitis regio fuit ad utramque Axii fluminis ripam quod nomen designat.)

ι b *Thessalonica* e anteà *Therma* dicta, condita est à *Cassandro*, & *Thessalonica* Philippi filia, Alexandri M. sorore, quam Cassander sibi matrimonio copulaverat *f*, ita appellata; hodieque *Salonithi g* dicta, magno numero Christianorum, Judæorum & Turcarum incolitur emporiumque ad hunc sinum est celebre sedesque præfecti *h*. *Cicero* per Clodii factionem Româ Italiâque pulsus, hîc VII. menses exsulavit. Strabonis ætate urbs hæc præ reliquis Macedoniæ urbibus hominum multitudine excellebat *i*. *Paulus Apostolus*, hic docens, non paucos utriusque sexus homines Christo adjunxit: ac licet per seditionem Judæorum inde fuerit exactus, duabus tamen epistolis ecclesiam illam etiam absens firmare voluit. Post id tempus *Theodosius I.* Imperator, occisis per tumultum aliquot ipsius ministris, promiscuæ multitudinis, militibus immissis, cædem edidit. Ante ducentos annos *Amurathes* urbem hanc *k* cepit: quum Veneti eam aliquamdiu tenuissent. Thessalonicenses fuêre *Eustathius* qui in Homerum & Dionysium Alexandrinum commentarios scripsit: *Constantinus Harmenopolus*, *Demetrius Cydonius*, & *Theodorus Gaza l*. Ab antiquo urbis Thessalonicæ nomine c Sinus Thermaicus nomen habet.

κ *Stagira* prope montem Athon ad *Strymonicum Sinum* erat. Hanc quoque *Philippus* Macedo everterat urbem; sed in gratiam *Aristotelis m* eam restituit. *Hipparchus Philosophus* in eadem urbe fuit natus. Stagiritarum lex erat; Ἃ μὴ κατέθου, μὴ λάμβανε, *quæ non deposuisti, ne tollas*.

λ d *Bisaltia* Amphaxitis finitima est ad Meridiem. *Bisaltas* trans Nessum fl. circa Strymonem fl. incoluisse tradit *Livius* lib. 45. *Euporiam* Alexander omnia superans occupatam vocavit Διὰ τὸ εὔπορον Steph.

μ e *Edonii* ad Strymonem fl. incoluerunt.

ν f *Amphipolis* Atheniensium colonia, ita dicta scribitur, quod Strymone flumine undique cingatur *n*. Posteà à Christianis *Christopolis*, & à Turcis *Emboli* vocata est. Cæterùm clarissima in his oris urbs erat *Philippi*, à *Philippo* Macedone appellata; quum antea *Crenides*, à fontibus ibi scaturientibus dicta fuisset. Magnas opes è fodinis auri argentique cives possederunt. De his *Philippis* ita *Diodorus lib.* XVI. in anno *Philippo III.* Crenidas *deinde se conferens* (*Philippus*) *inductus multis, qui eam incolerent urbem ex sui appellatione instituit, ut* Philippi *nominarentur. Erant in eo tractu fodinæ auri, sed tenues & non bene exploratæ: eas Philippus magnis operibus ita instruxit, ut annua ei redderent amplius mille talenta: nummum aureum* Philippi *nomine cudi instituit. &c.* Et Philippus, his locis regno suo adjectis, nummi aurei genus conflavit, quod ab ipso *Philippicum* dicebant. Rex iste venas hasce metallicas studiose scrutatus est. *Zanchino* tradit

a Amphaxitis. b Thessalonica anteà Therma. c Sinus Thermaicus. d Bisaltiæ. e Edonii. f Amphipolis.

Sinticorum. beli, opidum *Gariscus*. ξ Sintici; opida, ο *Heraclea*, *Paræcopolis*, *Tristolus*. π Pelagones; opidum ρ *Stobi*. 1. Lyncestarum *Heraclea*, 2. Jororum, 3. *Jorum*, & 4. *Alorus*, 5.
Pelegonum.
Almopum. Almopum, *Europus*, 6. *Albanopolis*, 7. *Apsalus*, 8. Æstrorum,
Æstræorum. *Æstræum*, 9. Eordeorum, 10. *Daulia Dibolia*, 11. *Scampis*.
Eordeorum.

CAP.

tradit hanc urbem hodie vocari *Grixopolin*, quasi *Chrysopolin*. Ad hanc urbem [a] *Campi* erant *Philippici*, in quibus *Cassius* & *Brutus* ab *Octavio* & *Antonio* profligati sunt. *Hos Philippos* Stephanus constituit in Macedonia *o*; alii urbem hanc ponunt in Thessalia. *Pharsalus* vero Thessaliæ fuit urbs, ad quam Campi Pharsalici, in quibus Pompejus à Cæsare victus. *Pharsalum* hanc Cluverius facit *Estiotidis* urbem; Laurembergii tabula eam collocat in Pelasgia. Ex Strabone & App. cognoscitur, urbem hanc fuisse ad Enipeum fl. qui in Peneum influit. Poëtæ tamen utramque pugnam in Philippicis & Pharsalicis eidem loco tribuunt exaggerandi causâ. *Virgil. Georg. lib. 1. circa finem.* [b] *Orbella* ab *Orbelo* Macedoniæ monte appellata est, qui eam à Mœsia distinguit.

HEKELII.

e *Macedonia* quippe Metropolis.

f Et inde prius *Halia* dicta.

g *Stephano*.

h Scripsit de eâ utilem atque elegantem Librum *Lucius Tarreus*, *qui videndus*.

i Vid. ejus Libr. VII. p. 592.

k Utpote omnium in universâ *Græciâ* hodiè celeberrimam, ingentem atque opulentam.

l Conf. *Quenstedtii* Dialogus de *Patriis Viror. illustr.* p. 426. ubi videndum, quòd *Thessalonica* Urbs sacris pariter, ac profanis litteris celebrata, *εὐανδροῦσα καὶ πολυάνθρωπος* veteribus nuncupata sit.

m Qui Patriam eam agnovit.

n Priùs *Acra*, *Ejon*, *Myrisa*, *Cradimna*, *Andramus* item Urbs *Martis* & *Novemvia*, *s. Græc. ἐννέα ὁδοὶ*, appellata.

o *Suidas* in *Thraciâ*.

BUNONIS.

ξ [c] *Sintica* à Sinticis montibus nomen habet.

ο [d] *Heraclea* inde dicta est *Sintica*.

π [e] *Pelagonia* *p* incolæ *Pelagones*, etiam *Peones* dicti sunt. *q*.

ρ [f] *Stobi* opidum, hodie *Starachino* vocatur; opidani *Stovensos*. 1. [g] *Lyncestarum* regio *Lyncestis* appellatur à fluvio *Lyncesti* vel *Lyncestio*, qui per eam decurrit, & in Erigonem labitur. *Lyncestis* ille fluvius aquam defert acidam, quæ pota instar vini homines facit temulentos. 2. [h] *Jororum* regio, à *Joro* opido, quod *Aloro* vicinum est, nomen traxit. 3. [i] *Jorum* hodie vocatur *Novigrad*. 4. [k] Et *Alorus* sive *Olorus*, hodie *Dianoro* 5. [l] *Almopes* in Macedoniæ finibus ad Scardum montem collocantur, quæ eos ab Illyricis separat. 6. [m] *Albanopolis* hodie *Albanopoli*, dicitur *Albaniæ* metropolis *r*: & 7. [n] *Apsalus*, nunc *Prespa* est. 8. [o] *Æstrai* Almopibus ad Meridiem ponuntur. 9. [p] Et Æstræis ad Meridiem collocantur *Eordes*, qui *Eordai*, *Fordi*, *Hoorda*, *Heordenses*, & *Eordetes*, leguntur. 10. [q] *Daulia*, hodie *Etadasagni* dicitur *t*. 11. [r] *Scampis* in tabulis recentioribus est Scampi, at aliis *Ulagrada*, item *Struga* appellatur. Hæc est *Macedonia*, quæ quibusdam etiam *Macetia* dicta est: in sacris *Cethim* appellatur. *Cethim* autem fuit filius Javan. Hæc terrarum imperio olim potita quidem erat, Sed *Paulus Æmilius in ea 62. urbes uno die direptas vendidit*.

HEKELII.

p Quam nonnulli *Sicilia* Regionem constituunt.

q *Strabo* Lib. VII. p. 598. hanc Regionem

a Campi Philippici. b Orbella. c Sintica. d Heraclea Sintica. e Pelagonia. f Stobi. g Lyncestæ. h Jori. i Jorum op. k Alorus. l Almopes. m Albanopolis. n Apsalus. o Æstræi. p Eordei. q Daulia. r Scampis.

nem *Tripolim* vocat, quoniam faltem tribus conftabat Urbibus.

r Narde in fuo *Livio Italico* novo prorfus nomine.

f Eft & oppidum *Armenia Majoris*, ubi, referente *Sephronio Graec*, Div. *Bartholomeus* Apoftolus eft fepultus.

t Olim fubditione *Therei*, Regis *Thracum*, fuit. Unde *Philomela* ab *Ovidio* dicitur *Daulias*, quod in *Daulide* Urbe in Avem fui nominis fuerit converfa.

CAP. X.

De Fluviis, Montibus ac Infulis Græciæ adjacentibus. 1

I.

FLuvii univerfæ Græciæ celebriores funt ifti; in Epiro *a Acheron*, cui *Pandofia* opidum appofitum: quæ duo nomina

BUNONIS.

a [a] *Acheron* ex [b] *Acherufia* profluit *palude*. Plinius *a* eum in Ambracium Sinum falfo deducit. Ex eo & vicinis Paufanias ait Homerum fabulas fuas de Inferis concinnaffe; unde eft Acheron fl. Inferorum apud Poëtas. *b*

HEKELII.

a Lib. IV. H. N. cap. I. p. 50. lin. 12.

b Dicitur & *Acheron* Filius *Cereris* abfque Patre, quem cùm in abdito *Cretæ* fpecu peperiffet, is autem lucem adfpicere non auderet, ad *Inferos* defluxit, ibique *infernalis Fluvius amariffimus*, qui primus excipit mortuorum Animas, effectus eft. Alii *Titanis* & *Terræ*, f. *Cereris* Filium faciunt, ob id à *Jove* & ad *Inferos* dejectum ferunt quòd fitientibus *Titanis* limpidas præftitiffet aquas. Meminit ejus *Virgil.* Lib. V. *Æn.* v. 99. Lib. VI. v. 207. & 295. Lib. VII. v. 91. 312. & 569. ut & Lib. XI. v. 23. *Horatius* Lib. I. *Carm.* Od. III. v. 36. dicit: *Perrupit* Acheronta *Herculeus labor*. Sed Lib. III. *Carm.* Od. III. v. 16. legitur *Acheronta fugere*.

REISKII.

1 Græcia non magnos adeo effundit fluvios, nec longo curfu, nec receptis pluribus locupletiores: Regio enim arctis plerumque terminis conclufa, mari tum Ægæo tum Ionio, multisque alicubi, quos utrumque creat, finubus coërcetur, ut fluvii ab monte aut Hydrophylacio fuo non ita longe fluxum continuent, fed citius abforbeantur. Acheron Turcis Voleton, i. e. niger dictus, curfu aquofo auctuque cæteros fere præftat, plane alius ab Italico, Peloponnefiaco, & Bythinio Acheronte. Nec effert fefe adeo Græca montium compages, vel offatura illa montana, qua Græciam contineri totam ftringique, ac notis quafi offium fecàri contendimus: Hæc enim Kircheri de montibus in Mundo fubterraneo part. I. lib. I. c. 8. fententia nunc placet. [c] *Acroceraunia & promontorium* bis cognomine primum eminent ἀπὸ τοῦ ἄκρου καὶ κεραυνοῦ, i. e. à fummitate & fulmine nominatur: Hæc tamen ab Afiaticis Acrocerauniis quantum diftent, nemo non intelligit. [d] *Thermopylæ* funt aperturæ montium vel tranfitus inter Alpenos Turchinemque, montes altiffimos, tractu præcipiti ad OEtam usque montem porrecto: Ita Herod. lib. VII. [e] *Athos* Cherfonefum aut peninfulam refert, finu Strymone, & Cingo altero interceptam, ut Ifthmus ne quadrantem milliaris latitudine fua excedat: Græcis ἅγιον ὄρος, Latinis etiam *mons fanctus* ob cœnobia XXI numerofa & ampla Græcorum monachorum domicilia, fed aliquot male munita. Ex omnibus *cœnobium S. Mauri* 600. etiam alumnorum patiens capaxque præftat: Cætera non funt tanti pretii, & quandoque triginta hominum altrices.

a Acheron. b Acherufia palus. c Acroceraunia. d Thermopylæ. e Athos.

mina cum *Alexander Rex* ancipiti oraculo monitus fatalia vitare vellet, in Brutiis Italiæ populis in eadem incidit atque interiit. In Acarnania β *Achelous*. In Peloponneso γ *Peneus*, δ *Alpheus*, ε *Panisus*, ζ *Eurotas* & η *Inachus*. In Græcia θ *Cephissus*, in duo Cornua scissus, quorum dextrum ι *Asopus* fluvius, lævum κ *Ismenus* vocatur. In Thessalia λ *Sperchius* & μ *Peneus*. In Macedonia Ægæum mare petentes, ν *Aliacmon*,

ces De duobus Eremitarum ordine juncto cohabitantium vicis quasi *Hagia Ena* & *Korasia*, de regula Sabæ, quam sequuntur, & institutis monasticis non dicam, nec de pluribus quæ mihi Archimandrita sive Abbas ex illo monte Athanasius per Saxoniam nostram transiens, Luneburgi A. 1674. retulit, & Auctor anonymus in libello peculiari A. 1689. edito recenset. De Bibliothecis autem quæ inter Cœnobia hodieque Græca lateant, item de Codd. MStis nihil aut parum invenies, nihil Athanasius ille mihi referebat. Nam Græcia libris vacuefacta, præter Euchologi, aut Menologium MStum, & Homilias PP. aliquot vix promet alios, nisi quos ex Venetorum urbibus exportat aut coëmit.

BUNONIS.

β [a] *Achelous* ex Pindo monte oriens, in mare Ionium contra Echinades insulas sese exonerat: olim dictus est *Axenus*, deinde *Thestius*, denique *Achelous*; ab incolis *Acarnas* vocatur. Strabo ε ab ostio ejus initium facit Sinus Corinthiaci.

γ [b] *Peneus* hic supra Alpheum est: Sed Thessaliæ Peneus celebrior est: hodie vocatur *Igliaco*, ad eundem est Pylus Eliaca.

δ [c] *Alpheus* ex Stymphalo monte oriri scribitur: per Arcadiam & Elidem fluit, alluitque Olympiam seu Pisas; & inde sub terras conditus, in Sicilia prope Syracusas emergere creditur Poëtis. *Pisis* his vicinum erat *Olympii Jovis templum*, & *Olympicum* hic celebratum scribitur certamen. Ab hac urbe Italicæ [d] *Pisa* ad Arnum fl. originem suam referunt.

ε *Pamisus*, *Panisus*, & *Panissus* in Messeniacum influit. Hunc maximum eorum, qui intra Isthmum sunt, fluviorum Strabo *d* dicit: & alius etiam obscuri Pamisi mentionem facit.

ζ [e] *Eurotas* ex Arcadia prope Ascam vicum ortus, defluit per Laconicam, & ipsam Spartam alluit: olim erat consitus oleis, & pretiosa ad eum effodiebantur marmora. Ad hunc fluvium exercere se Lacones soliti sunt decursu, & id genus laboribus.

η [f] *Inachus* nomen traxisse fertur ab *Inacho*, primo Argivorum Rege; per Argiam fluens *Argos* urbem alluit, & in Sinum Argolicum labitur. In Argia quoque [g] *Erasinus* fluvius est, qui è Stymphalide palude Arcadiæ oritur, apud quam paludem Stymphalidas volucres ab Hercule sagittis & tympanis expulsas ferunt. Hunc etiam fluvium sub terram aliquamdiu sese abdere, posteà in Argolide emergere tradunt.

θ [h] *Cephissus* vel *Cephisus* albas oves facit; [i] *Melas* nigras.

ι [k] *Asopus* Platæensium & Thebanum agrum dirimebat. Crediderunt fluvii hujus accolæ Mæandrum fl. per mare Ægæum transire in fontem Asopi.

κ [l] *Ismenus* etiam Thebas præterfluens in Euripum Euboicum properat: olim *pes Cadni* dictus.

λ [m] *Sperchius* in Sinum *Maliacum e* devolvitur, devota Achillis coma & Gallorum, Brenno duce transitu memorabilis. *f*

μ *Peneus* præter Ossam Olympumque montes decurrens collibus dextra lævâque molliter curvis, nemorosis convallibus. Thessalica facit Tempe: undisque apertior Macedoniam & Magnesiam interluens, & *Pamisum* fl. excipiens, in Thermaicum Sinum decidit, cui peculiares tribuuntur laudes.

ν [n] *Aliacmon* seu *Haliacmon* inter Pidnam &

a Achelous. b Peneus. c Alpheus. d Pisæ. e Eurotas. f Inachus. g Erasinus. h Cephissus. i Melas. k Asopus. l Ismenus. m Sperchius. n Aliacmon,

mon, *Erigon*, ξ *Axius*, *Chabris*, ο *Strymon*. At in Adriaticum sinum sese exonerantes, π *Panyasus*, ρ *Apsus*, σ *Laus*, τ *Celidnus*.

III. Montium nobilissimi sunt; in Epiro υ *Acroceraunii* & φ *Pindus*. In Peloponneso, χ *Stymphalus*, ψ *Pholoë*, ω *Chronicus*, α *Taygetus*. In Græcia β *Callidromus* Inter Græciam & Montes.

& Dium in Thermaicum Sinum influit. ᵃ *Erigon* sive *Erigonus* ex Illyricis montibus oriens per Pæoniam fluens multis fluminibus auctus ab Axio fl. excipitur.

HEKELII.

c Lib. VIII. *Geogr.* p. 610.
d Loc. cit. p. 657.
e Velocissimo cursu.
f *Apollodorus Borum* eum cognominat. Sed *Sophiano* dicitur *Xerras* atque *Agroumela*.

BUNONIS.

ξ [b] *Axius* ingens Macedoniæ fluvius, in Thermaicum Sinum influit.

ο [c] *Strymon* ex Orbelo, vel etiam Scamio monte manans in Ægæum mare influit; cujus Sinus eo loco Strymonicus appellatur.

π [d] *Panyasus* inter Dyrrachium & Apsum fl. in mare influit.

ρ [e] *Apsus*, aliis *Thapsus*, inter Panyasum & Apolloniam in mare Ionium decurrit.

σ [f] *Laus* apud Apolloniam est, & *Æas* & *Aous* & *Auas* & *Alorus* vocatur.

τ [g] *Celydnus* ultra Amantiam juxta Epiri confinia fluit, & Macedoniæ terminus est versus *Austrum*.

υ [h] *Acrocerauniis* *g* montibus secundum Europæ sinum, id est, Adriaticum terminat Plinius *h*. Sunt autem montes Epiri altissimi, hodie montes de *Chimara* seu *Chimera* & *Chimariotæ* *i* dicti.

φ [i] *Pindus* mons inter Epirum & Thessaliam est, unde à nonnullis tribuitur Thessaliæ. Procurrit autem ab Acrocerauniis jugis ad Thermopylas, & ex medio sui brachium emittit, quod facit Parnassum, ac terminatur in *Helicone*. Unde jam planum fit, quare Poëtæ hæc tria montium nomina confuderint.

χ [k] *Stymphalus* mons inter Arcadiam & Achajam propriam est, Herculis labore notus, ex quo aut ejus palude Erasinus oritur.

ψ [l] *Pholoë* mons Peloponnesi in Arcadia excelsus, silvosus & nivosus. Est quoque *Pholoë* mons Thessaliæ Othry proximus Centaurorum sedes; ubi Hercules Centaurum aggressus est. *Centauria* herba hic provenit optima. *k*

ω [m] *Chronicus* prius *Crunos* in *Laconica* est. Quum Saturnus Jovem fugiens, in eo latuisset, nomen mutavit.

α [n] *Taygetus* mons non longè à mari exortus, ad montium Arcadicorum radices usque procurrit. Imminebat Spartæ & Amyclis, unde & *Amyclaus* dicitur. In summo ejus vertice erat locus *Teleton* dictus, ubi equus soli immolabatur. Abundabat feris, ideoque venationi Spartanorum juvenum erat opportunus. Cotes habebat, quibus post Creticas Plinius *l* tribuit secundas. Quum terræ motum futurum prævidisset *Anaximander* Physicus, monuit Lacedæmonios, ut tecta & urbem relinquerent, armatique in agro excubarent, nec frustra. Urbs enim eo tempore corruit tota, & ex monte Taygeto extrema quasi puppis avulsa est. *m*

β [o] *Callidromus* Oetæ monti vicinus est & quasi pars ipsius, Thermopylis imminens: per quem Epialtes Xerxis copiarum partem duxit & Græciam Regi prodidit.

HEKELII.

g Quos *Servius* propter altitudinem & jactus fulminum sic dictos putat.

h Lib. III. H. N. c. XXIII. p. 48. & Lib. IV. c. I. p. 49. Eorum quoque meminit

a Erigon. b Axius. c Strymon. d Panyasus. e Apsus. f Laus. g Celydnus. h Montes Acroceraunii. i Pindus. k Stymphalus l Pholoë. m Chronicus. n Taygetus. o Callidromus.

κ *Pelius* atque λ *Ossa*, Gigantum fabula belloque memorati. In Macedonia μ *Athos*, quem Xerxes, Græciæ bellum inferens, perfossum velificavit.

III. *Insulæ* Græciæ littori adjacent innumeræ. Harum præter Cretam, quæ separatim dicetur, clarissimæ Ionio in mari ν *Corcyra*, cum opido ejusdem nominis, nunc *Corfu*, Venetæ

Insulæ ad Græciam.

Corcyra.

ribus spongiam oleo plenam. A splendore appellatus est Olympus, quasi ὀλολαμπής, quod totus luceat, aut resplendeat; & divinam sedem ob eximiam altitudinem ei assignabant veteres.

HEKELII.

n Unde factum est nomen Tragœdiæ *Senecæ*, quæ HERCULES OETEUS inscribitur.

o Eique æmulus & altitudine & circuitu.

p Vid. *Strabo* Lib. VIII. p. 691.

q Et Apibus.

r Ap. *Horatium* Lib. II. *Serm.* Sat. II. v. 15.

BUNONIS.

κ [a] *Pelius* sive *Pelion* nuptiali convivio *Thetidis* & *Pelei* celebratur: itemque Centaurorum & Lapitharum certaminibus. A Strabone *f* in campo Pelagico collocatur. Ferunt *Chironem* Centaurum heroum filios, in iisque *Achillem*, in Pelio monte docuisse artes principe loco natis dignas, id est, pacis & belli.

λ [b] *Ossam* ab Olympo terræ motu avulsum, Tempe fecisse, & Peneum fl. qui multis amnibus receptis ibi stagnare solitus fuerat, ad mare expeditiori cursu transmisisse ferunt. De his montibus, & Gigantum bello noti sunt Maronis versiculi: *t*

Ter sunt conati imponere Pelio Ossam,
Scilicet atque Ossæ frondosum involvere Olympum:
Ter pater exstructos disjecit fulmine montes.

μ [c] *Athos* *v* supra Singiticum sinum est; mammæ formam habere dicitur, acutissimus & altissimus. Qui verticem ejus habitant, tribus horis solem antè videre perhibentur, quàm qui sunt in continenti. Umbram solstitio in Lemnum usque jaculari scribit Plinius *x*. Melæ mons *y* est adeò elatus, ut credatur altius, quàm unde imbres cadunt, surgere. Capit opinio fidem, inquit; quia de aris, quas in vertice sustinet, non abluitur cinis: sed quo relinquitur aggere, manet *z*. In summo opidum fuit [d] *Acroathon*, in quo dimidio longior quam in aliis terris ætas habitantium erat. *Stasicrates* architectus Alexandro M. affirmaverat, hunc aptissimum esse montem; qui in humanæ statuæ formam effigiaretur, ita ut sinistrâ manu urbem contineret; dextrâ autem amnem in mare decurrentem funderet. Athon illum hodie *Sacrum Montem* nominari sunt qui scribunt; quod totus habitetur VI. millibus monachorum Christianorum, quos tenere ajunt monasteria XXIV. contra piratas benè munita & clausa. Celebriora sunt *Gatopedos*, & *Agias-laura*. Ibidemque etiam conspici *Zonaræ monumentum*: instructissimas quoque manuscriptorum codicum in cœnobiis illis esse bibliothecas.

ν [e] *Corcyra* Buthroto continentis urbi & Thesprotis opposita est, in hâc Phæacas ponit Homerus, & Alcioni hortos. Coloniam eò deduxerunt Corinthii tempore Numæ. Urbem habebat in Septentrionali littore ejusdem cum insula nominis. Potentiâ navali plurimùm olim valuit. In eadem erat *Cassiope*, hodie *S. Mario da Cassiopo*, ubi fuit templum Jovis eximium.

HEKELII.

f Lib. IX. p. 807.

t Lib. I. *Georg.* v. 281. seqq. hunc in modum extantes.

v Vel *Athon.*

x Lib. IV. c. XII. p. 58. lin. II.

y Lib. II. c. II. p. 184. lin. 16. seqq.

z Conf. *Solini Polyh.* c. XXI. p. 43. lin. 17. seqq.

Iii 3 BUNO-

a Pelius. b Ossa. c Athos. d Acroathon op. e Corcyra.

Cephalenia. Zazynthus. netæ ditionis unà cum ξ *Cephalenia*, & ο *Zazyntho*; quarum hæc nunc *Zante*; illa *Cefalogna*. Prope Cephaleniam inter non ignobiles est π *Ithaca*, Ulyssis nomine maxime illustris, nunc *Isola del Compare*.

Eubœa. IV. In ρ Ægæo mari *Eubœa*, vulgò nunc *Negroponte*, Bœotiæ avulsa putatur, tam modico interfluente σ *Euripo*, ut ponte jungatur. Opida in ea quondam opulentissima, τ *Carystus* & υ *Chalcis*. Hinc versus Septemtriones est φ *Scyrus*, vulgò

Carystus & Chalcis op. Scyrus.

BUNONIS.

ξ a *Cephalenia* Acarnaniæ opposita, & *Samos* sive *Same* ab urbe dicta est. *Cephalenia* nomen à *Cephalo* Atheniensi inditum quidam volunt. Cephalenes Ulyssem secutos in expeditionem Trojanam Homerus auctor est:. Capras in hac insulà sex mensibus non bibere tradit Ælianus; & quod ab altera parte fluminis cicadæ sint, ab altera non item. Antonius, Ciceronis in consulatu collega, damnatus hìc exsulavit, urbemque condere novam cœpit, quam tamen non absolvit.

ο b *Zazynthus* a in Meridiem non longè à Cephalenia est, *Cassiopa* b & *Hyria* etiam dicta. Hujus incolas armorum ac belli imperitos, divitiis ac deliciis enervatos Athenæus tradit. In eâque *M. T. Ciceronis* epitaphium esse, sunt qui scribunt.

π *Ithaca* Cephaleniæ ad Ortum vicina montem habet Neriton, à quo Ulysses, *dux Neritius* dicitur. Lepores in hac insula c non nasci tradunt.

ρ c *Ægæum* mare appellatum volunt alii ab *Ægeo* Thesei patre d, in eo submerso; alii ab Amazonum regina; alii ab *Ægeis* Eubœæ urbe, hodie *Archipelago* dicitur. Ægæo mari, Plinius e inquit, nomen dedit scopulus inter Tenedum & Chium verius, quam insula αἶξ nomine, specie capræ, quæ ita Græcis appellatur, repente in medio mari exsiliens.

σ d *Euripon* vocant rapidum mare, & alterno cursu septies die ac septies nocte fluctibus invicem versis, adeò immodicè fluens, ut ventos etiam ac plenis velis navigia frustretur. Plin. f Insula e Eubœa tria illustria habet promontoria, *Cœneum*, quo vadit in Septentrionem; duobus aliis in Meridiem extenditur, quorum *Gerestus* spectat Atticam; *Caphareus* prominet in Hellespontum; ubi post Ilii excidium Argiva classis gravibus casibus affecta est.

τ f *Carystus* marmore nobilis est, quod *Carystium* inde appellatur. Habebat *Carystias aves*, quæ flammas impune involabant, Carbasa etiam, quæ inter ignes valent. Apud hanc urbem, Strabone g teste, lapis nascitur, qui plectitur & texitur, adeoque mantilia ex eo conficiuntur, quæ ubi sordium quid contraxerunt, flammis injecta purgantur; perinde atque maculæ linteorum eluuntur aqua.

υ g *Chalcis*, Eubœæ metropolis, ad Euripum est, ex adverso Aulidis in Bœotia: Ea plures in multas Europæ regiones misit colonias. Nati in hac urbe scribuntur *Isaus* orator, & *Lycophron*. *Aristoteles* quoque ibidem mortuus aut morbo, aut veneno. Sunt qui scribunt, eum in Euripum sese abjecisse; quod caussam tam violenti cursus recursusque non posset expedire. In eadem quoque insula urbs vetusta & potens erat *Eretria*, quæ proximum à Chalcide locum dignitatis facile tuebatur. Ab ea dicti sunt *Philosophi* quidam *Eretrienses*, à Menedemo orti.

φ h *Scyrus* nota est *Achillis*, in gynæceo Lycomedis, Regis hujus insulæ, latitantis atque expeditionem Trojanam detrectantis, fabulâ. Nota etiam *Thesei sepulchro*.

HEKELII.

a Quam *Silius Italicus Dulichium* vocavit.

b *Orosio*.

a Cephalenia. b Zazynthus. c Ægæum mare. d Euripus. e Eubœæ prom. f Carystus. g Chalcis. h Scyrus.

gò *Sciro*; & ultra χ *Lemnos*, nunc *Stalimene*; inter hanc & Thracium littus, ψ *Samothrace* vulgo *Samandrachi* ω *Lesbus*, nunc *Metellino*, & α *Chius*, nunc *Scio*, Asiæ attribuuntur. In Lesbo quondam opidum nobilissimum β *Mitylene*, unde hodie insulæ nomen. In Saronico sinu γ *Ægina*, nunc *Engia*; δ & *Salamis*, nunc *Coluri*; excidio classis Persicæ nota. Lemnus. Samothrace. Lesbus. Chius. Mityleneop. Ægina. Salamis.

V. Dein

b *Oresio.*

c Alias *Caprarum* fertilissima.

d Et *Athenarum* Regi.

e Lib. sv. c. xi. p. 55. lin. 25. seq.

f Vid. iterùm Lib. si. cap. xcvsi. 28. lin. 24.

g Lib. x. p. 7. Tom. is. Oper.

BUNONIS.

χ [a] *Lemnum* insulam aliquando fœminæ, omnibus qui mareserant, occisis, tenuisse dicuntur. Eam cepit Miltiades. *Philostratus* ex eadem ortus est. Terra etiam Lemnia celebris est. Hinc Græcis in obsidione Trojæ vinum advectum tradit Homerus.

ψ [b] *Samethrace*, quæ & *Samothracia*, *Perseum* Regem Macedonum ultimum, victum ab *Æmilio Paulo*, fugientem excepit. Ea instar *asyli* patebat supplicibus, prærerquam homicidii reis. *Paulus Apostolus* Troade profectus recto cursu hic appulit. Huic insula vicina est [c] *Imbrus* olim ab Otane Persarum duce capta. Posteà à Romanis devicto Philippo Macedonum rege, Athenienfibus est donara. Seyro vicino insula est *Alonesus* sive [d] *Halonesus*, quam prædonibus eripuit Philippus.

ω [e] *Lesbus* *h* ante *Assum* promontorium Troadis: *Lesbia regula* in proverbium abiit *i*. *Lesbii* eriam *cantores* celebres habiti sunt, qui accersiti Lacedæmonem, cives tumultuantes suavitate cantus ad concordiam revocabant, quos propterea cæteris cantoribus præferebant: unde proverbium: *k Post Lesbium Cantorem*; quum quis non primas tenet, sed secundas. Insula hæc fertilitate, vini generositate & puellis formosis nobilis erat.

α [f] *Chius* maris Icarii insula Ioniæ adjacet & promontorio Argeno. *Mastichen* gignit; vinoque abundat optimo. *Chius risus* in proverbio est de lascivo luxu *l*.

β [g] *Mitylenen* urbem multis celebrat Cicero oratione de lege agraria, ob situm, ædificiorum pulchritudinem & soli fertilitatem.

γ [h] *Ægina* quondam *OEnone* dicta, Atticam inter & Megaridem, atque hanc Peloponnesi oram sita, nobilissima est virtute & navali copiâ, quam Persico bello Græciæ declaravit. In pugna enim Salaminia cum Atheniensibus de palma quasi contendere ausa est. Sævo admodum Athenienses decreto sanxerant, ut Æginetis, quod re nautica excellerent, pollices præciderentur, ne remos ducere possent. Nimis enim imminebat Ægina Piræeo.

δ [i] *Salamis* medio prope loco inter Athenas & Megaram sita, urbem habebat ejusdem nominis. Adeo brevi intervallo à continenti erat diremta, ut Xerxes angustias illas maris ingestâ terrâ complanare & insulam continenti adjungere sit conatus: Eam tanquam regiam sedem olim renuisse scribitur Telamon, Ajacis & Teucri pater. Gravia olim de hac insula gesta sunt bella, itaque vires Atheniensium attritæ, ut lege latâ sancirent pœnam capitis ei, qui de insulâ illâ vindicandâ aliquid ferre ad populum esset ausus: Solon igitur, uti ne eam extimescere necesse haberet, & tamen patriæ prodesset, furere se simulavit: atque ita versibus ipsi insolitis suadere Atheniensibus cœpit, ut insulam armis repeterent.

HEKELII.

h Olim *Antissa*, *Lasia* ac *Pelasgia* dicta.

i Conf. *Erasm.* Chil. t. Cent. v. *Adag.* xcisi. p. 160. col. a. & ex eo *Manutius* in *Adag.* p. 233. col. a.

k Ap.

a Lemnus. b Samothrace. c Imbrus. d Halonesus. e Lesbus. f Chius. g Mitylene. h Ægina. i Salamis.

Cyclades insulæ. Andrus. Delus. Paros.

V. Dein quæ in medio mari veluti in orbem jacent, ε *Cyclades*, in quibus notiores ζ *Andrus*, nunc *Andro*; η *Delus*, nunc *Sdille*, & θ *Paros*, *Pario* marmore nobilis. Et circum Cycla-

k Ap. eund. *Erasm.* Chil. I. Cent. VI. *Adag* XLII. p. 176. col. b. & *Manutium* p. 258. col. b.

l Sicuti iterùm testis est *Erasm.* loc. cit. Cent. V. *Adag.* LXXI. p. 154. col. b.

BUNONIS.

ε [a] *Cyclades* dictæ sunt insulæ, quòd *Delum* undique cingant instar circuli; aut quia in orbem jacent.

ζ [b] *Andrus* non longè ab Eubæa distans celebris est. *Themistocles* quondam ad Andrios Atheniensium pecuniæ cogendæ causâ legatus, duabus se comitatum Deabus venire dicebat, *Suadâ* & *Violentiâ*. Illi contra, duas sibi semper pertinaciter adhærere Deas respondent satis urbanè, *Paupertatem* & *Impotentiam*.

η [c] *Delus* in Aristoteli *libr. de meteoris* videtur dicta, quod repente apparuerit enata. Δῆλος idem est quod *manifestus n*. Habebat quondam urbem ejusdem nominis in planitie sitam, & montem *Cynthum*, fluviumque *Inopum*. Et quod in hac insulâ *Apollo* & *Diana* matre *Latona* crederentur nati, hæc Cynthia & ille Cynthius appellati sunt *o*. Post Corinthi excidium Delum potissimum transierunt ejus mercatores ob portus commoditatem, & templi immunitatem, quod Apollini sacratum erat. Sub initium belli Persici, quum Darius Hystaspis Datin & Artaphernem adversus Athenienses misisset, Delumque appulissent; ac deinde adversus Eretriam navigassent, statim post illorum digressum Delos tremuit (*ut Delii ajunt*) ad meam usque ætatem & primum & postremum commota: Deo mala ventura hominibus portendente: de qua in oraculo ita scriptum: & *Delon quamvis immota movebo*: ita scribit *Herod. l.* VI. *p* quam deinde commune ærarium Græciæ constituebant. In Delo sepelire mortuum non licuit. In Rheneam igitur vicinam insulam desertam eos trajiciebant. Canem quoque esse in Delo non sinebant.

θ [d] *Parum* insulam primò *Pactiam*, postea *Minoida q* vocarunt: quod a *Minoe* subacta, ejus legibus uteretur *r*. Opidum ejus insulæ frustra oppugnavit *Miltiades*. *Archilochus* poëta eam quoque nobilitavit: Itemque ara cujus latera singula stadium implebant. Cæterùm in XII. Cycladum chorum referuntur etiam sequentes, Paro vicina [e] *Naxus* cum opido ejusdem nominis; ubi mulieres octavo mense dicuntur parere. Hæc insula à Xerxe prima defecit, bellumque cum reliquis civitatibus Græciæ acerrimum ei intulit. Prope hanc est [f] *Seriphus*, quæ ranis suis claritatem debet, quamvis mutis; præsertim si in Scyrum deportentur. Unde proverbium ortum, *rana Seriphia s*. Hanc in insulam, uti & [g] *Gyarum*, Romani damnatos relegarunt; quam tamen in numerum Cycladum non recipit Strabo *t*. [h] *Siphnus* auri & argenti metallis dives ex decimis suis thesaurum Delphis sacravit locupletissimum. [i] *Syrus* patria *Pherecydis* Philosophi & Tragici Poëtæ. [k] *Myconus* sive *Mycone v* Delo vicina est, eumque ea, ut fabulantur, copulata. Sub hâc insulâ, si Poëtis credimus, ultimi Centaurorum jacent, ab Hercule interfecti. [l] *Tenus* splendidum habebat Neptuni templum. Fontem in ea esse prodiderunt, cujus aqua vino permisceri nequeat. [m] *Telus* unguento nobilis. Supra Andrum è regione Chii [n] *Ceos* est, quæ & *Cia* vocatur, cui vicina [o] *Helene* insula ejus stupro nota. *Ceos* Strabonis ætate duas tantum habebat urbes, *Julidem* & *Carthæam*, quum antea habuisset quatuor. [p] *Julis* patria fuit *Simonidis poëtæ* Lyrici; & *Bacchylidis*, qui fuit ejus consobrinus; *Erasistrati* medici, & *Aristonis* Peripatetici: Item *Simonidis*, qui artem memoriæ primus invenit. Apud Ceos lex erat, ut LX *annis majores interficerentur*. Iidem aliquando obsessi ab Atheniensibus decreto sanciverunt, ut majores natu interficerentur. Itaque hostes ipsos eâ crudelitate commotos obsidionem solvisse ferunt. In Cycladum numero erat etiam

a Cyclades. b Andrus. c Delus. d Parus. e Naxus. f Seriphus. g Gyarus. h Siphnus. i Syrus. k Myconus. l Tenus. m Telus. n Ceos. o Helene insula. p Julis op.

Cycladas, quia disperfæ, ι *Sporades*; in quibus clariores κ *Icaria*, nunc *Nicariæ*, λ *Patmus*, *Palmoſſa*, Joannis Theologi exilio inſignita. Nobiles præterea ſunt, μ *Samus*, vulgò *Samo*, ν *Côs*, nunc *Lango*, & ξ *Carpathus*, *Scarpanto*; quæ contribuuntur Aſiæ. Sporades. Icaria. Patmus. Samos. Cos. Carpathus.

CAP.

etiam [a] *Leria*; cujus incolæ omnes ob improbitatem olim malè audiebant. Item [b] *Clarus*, unde *Apollinem Clarium* dictum quidam exiſtimant *x*. [c] *Ios* parva inſula, in qua Homerum funeratum ſcribunt *y*. [d] *Melos* omnium inſularum rotundiſſima eſt. In Melios, Lacedæmoniorum colonos, bello Peloponneſiaco inclementer conſuluerunt Athenienſes, civibus eorum, & omnibus, qui pubertatem attigerant, interfectis; pueris verò ac fœminis divenditis.

HEKELII.

m Quam anteà *Aſteriam*, *Chamidiam*, *Cynethum*, *Lagiam* & *Pyrpilen*, quòd ignis ibi primùm ſit repertus, dictam eſſe novimus.

n Nam cùm anteà Mari tecta eſſet, *Latona* locum ad pariendum quærenti repentè ſe oſtenderit.

o Ex quâ opinione nominum illa Inſula eorum Deorum ſacra putata eſt, tantumque ei Religionis ſemper fuit, ut ne *Perſæ* quidem, quum Bellum toti *Græciæ*, Diis, hominibusque indixiſſent, & mille numero Navium claſſem ad *Delum* appuliſſent, quicquam conarentur aut violare, aut attingere.

p P. m. 175. Edition. ex Interp. *Laurentii Vallæ* in fol.

q *Ac Plateam.*

r Hodiè dicitur *Pario*, quæ eſt famigerabilis ob Marmor candidiſſimum & ſculpturæ aptiſſimum, quod in eâ reperitur. Vid. *Plin.* Lib. XXXVI. c. V. p. 634.

ſ Conf. *Eraſm.* Chil. I. Centur. V. *Ad.* XXXI. p. 42. col. b. & ex eo *Manutius* in *Adag. Selectior.* p. 204. col. a.

t Lib. X. *Geographiæ* p. 79. Tom. II. *Oper.*

v Quam *ſophianus* & *Niger* hodiè *Micolen* dictam putant.

x Quoniam illic *Fanum* habuiſſe dicitur, in quo *Reſponſa*, epotà aquâ, edebantur; breviore tamen vitâ bibentium.

y Oraculo nempe ſic jubente, ut in Materna patriâ ſepeliretur, propterea quod Matre certâ, Patre verò incerto natus eſſet.

BUNONIS.

ι [e] *Sporades* ita appellatæ ſunt, quod per æquor illud quodammodo ſparſæ, diſſeminatæque videantur.

κ [f] *Icaria*, ſive *Icarus*, ſupra Patmon ponitur, è regione Sami *z*.

λ Prope Lerum eſt [g] *Patmus*; nomen habere traditur à veſtigio pedis. [h] *Amorgus* etiam Sporadibus adſcribitur à Strabone *a*: patria eſt *Simonidis* Poëtæ Jambici: quem ad affectus movendos & lachrymas eliciendas plurimum habuiſſe virium perhibent.

μ [i] *Samus* contra Epheſum ſita eſt: ubi primum vaſa fictilia facta ſunt. *Samii literati* per ignominiam dicuntur, id eſt ſtigmatis notati. Deficientibus enim civibus coacti ſunt Samii ſervos ſuos ſtigmate notatos in civium numerum & ad reip. adminiſtrationem recipere. Samo ortus eſt *Chærilus* Poëta, qui victoriam Athenienſium contra Xerxem verſibus ſcripſit; pro ſingulis verſibus ſingulos ſtateres aureos recipiens.

ν [k] *Côs* vel *Coos* contra Halicarnaſſum ſita, patria eſt *Apellis* pictoris & *Hippocratis* medici; inſula ferax & pecoribus abundans. *Coi* fuêre diſerti, & *Chii* loquaces: unde proverbium: *Chius Coum loqui non ſinit. b*

ξ [l] *Carpathus c* mari vicino nomen dedit. Ea jacet *d* contra Ægyptum, inter Cretam & Rhodum; à qua vicinum pelagus *Carpathium* appellatur. Hic Proteus aliquando regnavit.

HEKELII.

z Unde autem dicta ſit, docet *Ovid.* Lib. VIII. *Metam.* Fab. V. v. ult.

a Leria. b Clarus. c Ios. d Melos. e Sporades. f Icaria. g Patmus, h Amorgus. i Samus. k Côs. l Carpathus.

a Lib. x. *Geogr.* p. 83. Tom. II. Oper.

b Sic *Chius ad Coum* ap. *Erasm.* Chil. II. Cent. VII. *Ad.* LXVIII. p. 460. col. a. & *Manutium* in *Adagiis* p. 682. col. a. de *Comparatione* & *Pugnâ vehementer inæquali* dicitur.

c Quatuor Urbibus insignis.

d Ducentorum Stadiorum circuitu.

CAP. XI.

De incolis Græciæ & nova ejus descriptione.

I.

Incolæ Græciæ. GRæciam omnium Europæ terrarum primam habitatam fuisse, cum multa alia, tum in primis situs argumento est: quippe quæ proxima accedit Asiæ, ubi primum hominem formatum scimus. Inde igitur brevis ac facilis in Græciam trajectus. Suis sibi Regibus, Ducibus ac Magistratibus discreti, populi ac civitates egerunt, donec *Philippo* Macedone debellante tota Græcia Macedonico imperio subjecta est. Dein *Romani* ejus imperio potiti, post hos *Gothi* ac *Hunni* devastarunt magis, quam coluerunt: novissimi Saraceni ac *Turcæ* in hunc usque diem tenent. 1

II. Hinc Græcia, abolitis priscis regionum ac populorum vocabulis, in nova nomina divisa est: quæ olim Peloponnesus erat,

REISKII.

1 Græcia quidem propinquè Asiæ adhæret ut unus Archipelagus intercedat: Nec proxima tamen, ceu nostro Cluverio videtur. Nam Thracia longe propior, unus ut Bosporus intersit, adjungitur. a Neque gloria debellatæ totius Græciæ ad Philippum, sed ad hujus filium Alexandrum à Græcis Scriptoribus transfertur: Quamquam *Philippus* bello inter Resp. sociali moto callidis arcanisque consiliis libertati graviter inhiaverit, vimque non exiguam intenderit. Denique *Romani* universam Græciam sub primis Impp. suo imperio coërcuerunt. b Sed ab Auctore nostro prætereuntur *tres Gallorum in Græciam expeditiones*: Una duce Brenno, altera duce Bolgio aut Belgione, tertia duce Brenno & Acichorio, quam sævissimam Pausanias atque Polybius designant, quatuor extinctis regibus. Hos ergo Gallos potius, quam Gothos & Hunnos citare Auctor debuerat, quos nullam in Græcos veteres impressionem fecisse memini: Nec *Saraceni novissimi, gens planè à Turcis alia*, domuerunt Græciam, neque adhuc tenent; Etsi Muavias & Soleimannus, duo Chalifæ, Thraciam suis classibus obruerint. Sed nova Græcia nos ad sese vocat, quam Turci c *Rumiliam*, Græcosque *Rumilos* vocant, quod hi stolidius Romanorum nomine gaudeant. Quam vero ad hanc partem multa, quam insignia observata suppetunt? Hæc de urbibus terrisque hodiernis à Leunclavio, Tavernerio, Petro du Val, Neutschüzio aliisque Hodœporiorum Scriptoribus peti commodè possunt.

BUNO-

a Philippus non fuit Græc. domitor. b Expeditiones Gallicæ. c Rumilia.

erat, nunc [a] *Morea* dicitur; quæ Græcia propriè, nunc [β] *Livadia*;

BUNONIS.

α In *Morea* nobiliora opida hodie sunt [a] *Clarentia* ad mare Ionium, olim *Dyme*, *Clarentiæ Ducatus* hodie caput; cujus in bellis Turcicis frequens fit mentio. Est illa urbs in solo fertili ac amœno posita; eratque, quum Peloponnesus suum haberet Principem, *seu Despotam*, magni nominis & celebritatis. [b] *Padras* seu *Patras*, olim *Patra*; unde vicinus sinus *la Golphe de Lepante* vel de *Patras*. In martyrium ibi subiit *S. Andreas*, hodieque illic colitur *a*. [c] *Coranto*, olim *Corinthus*, urbs hodie ampla est; sed sine muris. Arx ejus antiqua Acrocorinthus hactenus mansit. Incolitur hodie *Coranto* à Turcis, & Christianis: verum hi ab istis sæpe acerbè affliguntur. In [d] *Belvedere* provincia est *Belvedere*, *Calloscopium* Græcis, olim *Elis*, urbs magna, viciuæ regioni nomen dedit, quæ & ipsa *Belvedere* vocatur *b*. [e] *Navarin*, olim *Pylus Messeniorum*, portum haber commodum, duplici castro munitum, quò Turcarum classis convenire solet, Europæos invasura Christianos. [f] *Modon*, olim *Methone*, munitissima Moreæ urbs, Saniac Moreæ sedes diu fuit; per incuriam præsidiariorum à Turcis capta est; omnesque puberes interfecti. Diligentissime hodie servatur ab Ottomannis *c* [g] *Coron*, olim *Corone*, hodie bene munita est, quam soli Turcæ incolunt, Christianis & Judæis in suburbia relegatis *d*. [h] *Arcadia*, forte olim *Cyparissa*, portum habet commodum, sed opidum satis elegans, hodiè splendorem amittit. Vicinus sinus ab eo hodie vulgo vocatur *Golfo del Arcadia*. In Provincia [i] *Saccania*, quæ etiam *Romania Minor* aut *Romania Morea* hodie, olim *Argia* vocata; est [k] *Napli de Romanie*, vulgo *Napoli*, olim *Nauplia*, urbs amœno loco sita, & totius Moreæ civibus frequentissima; quoniam Turcæ Christianos Græcos hic duriter non habent, sicuti alibi. *Argos*, hodie *Argo*, vicus est ex paucis tuguriolis & casis constans. *Inachus fl.* in superioribus suis partibus hodie dicitur [l] *Plaviza*; in inferioribus [m] *Cuueri*. In [n] *Tzaconia*, olim *Laconia* & *Arcadia*, est [o] *Musithra*, olim *Sparta*, sine mœnibus. Eurotæ fl. hic pons est impositus. [p] *Maino*, unde *Mainotta*, olim *Lectrum Laconiæ*, à quo haud longe abest portus ejusdem nominis, [q] *Coturnicum* quoque *portus* dictus; quoniam innumeræ coturnices eò soleant convenire. Adjaceus regio dives est oleo, vino, frumento. Indigenæ sunt sui juris, qui Turcas insulanos sæpe exagitant. [r] *Malvasia* seu *Monembasia*, olim *Epidaurus Limira*, Malvatico vino nobilis, quod inde nomen traxit; quamquam aliis quoque locis proveniat. [s] *Geremen*, olim *Gerenia*, ab Amurathe capta ac eversa, quum Peloponnesum occuparet. [t] *Lundari*, olim *Megalopolis*, hodie vicus est. [v] *Manti*, olim *Mantinea*, hodie vicus.

β In [x] *Livadia* propriè dicta, in qua olim Phocis, Doris, Locri, est [y] *Lepante*, Græcis *Inebechti*, olim *Naupactus*, à Bajazethe anno Christi 1499. capta. Sed anno 1571. die 7. Octobris ad vicinas insulas Echinadas maritimâ pugnâ victi sunt Turcæ, duce Johanne de Austria, 25. millia Turcarum capti, ad 14. millia Christianorum, qui ad transtra religati erant, liberati sunt: Tota ferè Turcarum classis periit, 200. triremibus aut captis aut depressis. [z] *Salona*, olim *Delphi*, hodie vicus est. In [a] *Stramulipa*, quæ olim *Bœotia*, est [b] *Badia*, olim *Lebadia*, in cujus vicinia ab incolis hodie ostenduntur vestigia *Antri Trophonii*. [c] *Anatoria*, olim *Tanagra*, ubi hodie armentorum greges. [d] *Orchomeno*, olim *Orthomenus* tenuis hodie vicus est. In [e] *Ducatu Atheniensi* est [f] *Setines*, olim *Athena*, urbs hodie ampla cum castello in colle posito, in quo soli Turcæ degunt: reliquas partes urbis Turcæ pariter & Christiani incolunt. Multa ibi ostenduntur antiquitatis vestigia, Areopagi, Academiæ &c. Capta fuit à Mahumede anno Christi [g] *Port Lion*, seu [h] *Portus Leonis* ita

Kkk 2

a Clarentia op. b Padras. c Coranto. d Belvedere. e Navarin. f Modon. g Coron. h Arcadia op. i Saccania prov. k Napli. l Plaviza fl. m Cuueri fl. n Tzaconia prov. o Musithra. p Maino. q Coturnicum portus. r Malvasia. s Geremen. t Lundari. v Manti. x Livadia, prov. y Lepante. z Salona. a Stramulipa. b Badia. c Anatoria. d Orchomeno. e Ducatus Atheniensis. f Setines. g Port Lion, seu h Portus Leonis.

vadia; quæ Thessalia, nunc γ *Janna*, & Epirus, *Canina*. Macedonia verò in quatuor partes, quæ Thraciæ contermina, δ *Jamboli* vocatur; quæ Thessaliæ proxima, ε *Camenolitari*; quæ Illyrico sive Dalmatiæ jungitur, ζ *Albania*, proxima,

ita dictus, à leone marmoreo, qui ad littus jacet. Qui olim portus istius fuerit splendor ac magnificentia, ex ejus ruderibus hodie cognoscitur. [a] *Salina*, olim *Nissa*, Megarensium portus, hodie navium statio infida. Hic nonnihil salis excoquitur. Haud procul inde abest locus, [b] *Megra* vulgo nunc dictus, ubi *Megara* sunt rudera. *Sunium* e promontorium, hodie vocatur *promontorium columnarum*, à columnis ibidem exstantibus (* Vide quæ supra de Canina Epiro non respondente diximus.

HEKELII.

a Vid. Not. *Bunoniana* ad §. IV. Cap. VII. Libr. huj.

b *Urbis Elidis* meminit quoque *Virgil.* Lib. VI. *Æn.* v. 588. dicitque *Amnem Elidis* Lib. III. *Æneid.* v. 692. & Lib. I. *Georg.* v. 50. *Eliadum equarum* etiam fit mentio.

c Via est peregrinantium *Hierosolymam* à *Venetiis.*

d Est & *Corone* Pars *Salaminis*, item Urbi *Bithynia* opp. atque *Transsylvania*, quæ Prov. olim *Sarmisegetusa* dicta.

e Sophiano *Cabo delle Colonne* appellatum.

BUNONIS.

γ [c] *Janna*, quæ hodie vocatur, est Thessaliæ antiquæ major pars, à *Janna* munitissimo opido ita dicta, quod in lacu cognomine positum est. [d] *Tricala*, quæ *Singiacci* (sic referente *Busbeq. epist.* I. Turcæ præfectum vocant, cui *Singiaccus*, *i. e. globus aureus* in summo hastili equitum turmæ signum præmittitur) sedes est Leunclavio. [e] *Armiro*, olim *Eretria*, unde Sinus Pelasgicus hodie dicitur *Golfo de Armero*. *Pisrem seu Pestremo Singiacci sedes Leunclavio; quo illa loco sita sit, incertum illi.*

δ *Jamboli*, olim Macedoniæ pars orientalis, in qua *Cavalla* opidum cum portu, ex Macedonia in Thraciam transitus: haud procul ab ista urbe via publica inter montes magno labore multisque sumtibus est parata. *Sirocapsa* vicinis aurifodinis nobilis est, ex quibus magna auri copia eruitur; olim *Sermylis* dicta.

ε [f] *Camenolitari* est antiquæ Thessaliæ ac Macedoniæ pars aliqua, in qua [g] *Cogni*, castrum *Coginium*, ad coërcendos latrones olim conditum; hodie fere desertum. [h] *Tyrissa*, urbs antiqua, hodie vicus est *f.* In eo tractu mons est [i] *Domonignisa* vulgò dictus, cujus pascua laudantur.

ζ [k] *Albania*, Turcis *Arnaut*, distinguitur in *Superiorem*, quæ Macedoniæ pars occidentalis; & *Inferiorem*, quæ olim Epirus & exigua pars Helladis. In illa est [l] *Durazzo*, olim *Dyrrachium*: [m] *Scutari*; Turcis *Iscodar*, olim *Scodra*; [n] *Vallona*, quondam *Aulon*, ad sinum capacissimum, duobus castellis munitum. In mediterraneis est [o] *Croja* totius Albaniæ nobilissima; ex qua *Scanderbegus* fortissime restitit Turcis: *Albanopolis* hodie deserta, à Turcis vastata. *Ocrida* ad lacum cognominem, ex quo Drilon fl. erumpit, munita, & Saniaci sedes. *Vestigrad* virtute Scanderbegi nobilis, ex qua defatigavit Turcas. *Bellgrad* in historia Scanderbegi sæpe memorata. In [p] *Albania inferiori*, quæ Epirus antiqua & exigua Helladis pars est, [q] *Canina* castellum munitissimum Aulonensi Sinui imminens, quem contra piratas tuetur. *Acroceraunii montes*, qui ei sunt vicini, *Montes Diaboli* appellantur, itemque montes *Chimera*, pascuis *abundantes*, unde pinguia redeunt armenta. [r] *Chimera*, olim *Elyma*, vicinæ regioni nomen dedit, urbs quondam magna; hodie fere deseritur ex quo sub jugo est Turcico. Incolæ ejus regionis *Chimeriota* neque hodie

a Salina. b Megra. c Janna prov. & urbs. d Tricala. e Armiro. f Camenolitari prov. g Cogni. h Tyrissa. i Domonignisa mons. k Albania superior. l Durazzo. m Scutari. n Vallona. o Croja. p Albania inferior. q Canina. r Chimera.

ma, antiquus ac nobilissimus Principatus, *equitum suorum robore atque virtute nunc maxime clarus*; & omnium medio, ipsum η *Macedoniæ* priscum nomen.

III. Urbium in universa Græcia nunc celeberrima est *Thessalonica*, vulgo *Salonichi*, ingens atque opulenta; emporium mercatoribus Judæis frequentissimum. Secunda est *Dyrrachium* Albaniæ, vulgo *Durazzo*, urbs validissima, at minus culta ob gravitatem cœli. *Croja*, Scanderbegi patria, item est urbs munitissima in mediterraneis Albaniæ. θ

Thessalonica.

Dyrrachium.

Croja.

CAP.

die desinunt libertatem suam montium opportunitate propugnare. [a] *Butrinto*, olim *Butrotum*, in ruderibus jacet. Sinus ejus hodie vocatur Almone, piscibus abundans. [b] *Larta* ex Ambraciæ ruinis crevit [c] *Perga g*, olim *Torene h*, sub Venetorum potestate, opidanos habet opulentos [d] *Bassia* à nonnullis Albaniæ constituitur limes; quam vero Ambracina ditio à plerisque illi adscribatur, ulterius extendetur. Ad eandem Albaniam refertur *Despotatus* seu *parva Græcia*, in qua [e] *Peschera*, fere ad ostia Apri seu Acheloi fl. opidum hodie est tenue; quod ostium *Acheloi* paulatim obstruitur. [f] *Neocastro* haud procul ab Eveni fl. ostio est, Despotæ quondam sedes; crudelitate & avaritia Turcarum fere periit. [g] *Alcippo* ad Sinum cognominem est.

HEKELII.

f Mercator eam *Ceresi* vocat.

g Vel *Parga*.

h Ut &, *Nigro* testante, *Agiemamma* & *Rampa*, sive *Castel Rampe*, uti *Pinetus* scribit, dicta.

BUNONIS.

η [h] *Macedoniæ* partes hodie recensentur quatuor, *Jamboli*, *Camenolitari*, *Janna*, & *Macedonia proprie dicta*. Tres priores modo sunt explicatæ; restat *Macedonia proprie dicta*, in qua [i] *Salonichi*, olim *Thessalonica*, de qua Auctor noster sectione III. mox sequente. [k] *Citros i*, olim *Pydna* urbs ampla, quæ *hactenus* videtur antiquum obtinuisse splendorem. [l] *Veria*, olim *Beræa*, hodie vicus est. [m] *Zucria*, olim *Pella*, nunc vicus est; antiquitatis monumenta illic eruuntur.

θ [n] *Antiquiores Græci* ob perpetua bella diu processere armati, ac habitu militari: deinceps palliis sunt usi. Pueri comam nutriebant, eamque sectam alicui Deorum suorum, ac præcipue fluminum geniis consecrabant. Ludis, & saltationibus, ac palæstræ dediti certamina celebrabant solemnia. Indoctus habebatur, qui fidibus nesciret canere. Ædibus habitabant splendidis & commodis. Mulieres Gynæceis continebantur. Mortuorum corpora plerumque comburebant, multis etiam pretiosis in rogum conjectis. Sepultura carere gravissima habebatur pœna. Bonas literas excolebant & amplectebantur. Hinc Græcia fœcundissima doctis urbibus perhibetur a Manilio. Hinc Horatius *k*; *Grajis ingenium, Grajis dedit ore rotundo Musa loqui &c.* Cicero Græcos appellat *homines doctissimos*. De qua re nullum dubium esse potest ei, cui auctores & Scriptores Græci non sunt ignoti. Vix tamen ulla gens alia majoribus vitiis fuit contaminata; pleraque Horatius *l* expressit hocce versiculo:

Seditione, dolis, scelere, atque libidine & ira
Iliacos intra muros peccatur, & extra.

De stupris & mulierum raptu multa tradit Herodotus. Polybius iis objicit fraudes. Mendaces & adulandi peritissimos eos proclamat Juvenalis. Latini Scriptores fere omnes arguunt Græcos levitatis. Vino obrui

Kkk 3 inter

a Butrinto. b Larta. c Perga. d Bassia. e Peschera. f Neocastro. g Alcippo. h Macedonia proprie dicta. i Salonichi. k Citros. l Veria. m Zucria. n Antiquorum Græcorum mores.

inter vitia illis non fuit positum. [a] Græciæ, quæ hodie habetur, latitudo à Varnæ territorio sub gr. 45. usque ad promontorium Tænarum, vulgo *Metapan*, aut *des Cailles*, extenditur ad milliaria Germanica CL. Longitudo à Dulcinio vulgò *Dulcigno*, in Albaniæ limite, usque ad Bosporum Thracicum, est milliarium Germanicorum cxxxv. [b] Græcia illa, olim fœcunda ac fertilis, hodie multis in locis deserta est. Qua de causa ante annos haud adeo multos Turcæ aliquot millia Calabrorum in Albaniam invitarunt; eisque agros ibidem tribuerunt. Multæ hujus solitudinis ac vastitatis afferri possunt causæ. [c] Hodierni Græci, dominorum suorum mores plerosque sunt amplexi. Qui sub Turcarum degunt Imperio, dominorum suorum fere similes sunt. Qui sub Venetorum sunt potestate, eorum vivunt more *m*. Universi antiquam illam pergræcandi & epulandi servant consuetudinem: Zelotypia laborant: splendide vestiuntur *n*. Græca lingua vocibus Arabicis, Turcicis, Sclavicis, Latinia ac Italicis est corrupta. *Crusius* in Turcogræcia sua tradit septuaginta & plures in linguâ ista hodie observari dialectos; Thessalonicenses tamen cæteris loquuntur purius. Armis Græci ferè destituuntur, artes mechanicas & rem exercent nauticam, quibus excellunt Turcæ, si quos ex Græcis animadvertunt opulentiores, eosdem fictis etiam criminibus accusatos bonis omnibus exuunt *o*. Græcis sub Turcarum Imperio præsunt *Saniaci*, vulgo *Sangiac* seu *Sazas*, qui sunt provinciarum præsides. Tributum Græci pendunt quotannis in singula capita; auferuntur ex liberis robustissimi, qui militaribus exercitiis instructi sunt Genessari, Turcicæ militiæ robur. Ab isto liberorum Tributo eximuntur Nauplienses, Rhodii, Constantinopolitani, Bulgari, & Hungari. Græci numero multo superant Turcas, sed imbelles sunt: Albani ad arma paratiores sunt. Consilia sua haud bene tegunt: unde illorum sæpe sunt proditæ conspirationes. Mainotæ seu *Tzacones*, qui sunt in Morea feroces & bellicosi, Græcorum profitentur ritus, hactenus liberti, Turcarum vim fortiter repressierunt. Decem armatorum millia in aciem possunt educere milites expeditissimos, & peritissimos sagittarios. Majoribus navibus portus suos ingredi non permittunt, sed minora tantum admittunt navigia mercaturæ gratiâ. Hostiles naves, quibus potiuntur, incendunt; piraticæ Turcicas vexant & deprædantur insulas. Ecclesiam Romanam Græci habent pro schismatica, Episcopi Romani primatum exsecrantes. Spiritum S. à solo Patre procedere credunt. Nullum admittunt purgatorium. Sacramentum Eucharistiæ sub utraque specie laicis administrant; illudque celebrant in pane fermentato. Unctionem extremam & Confirmationem rejiciunt. Sanctorum animas ante diem judicii gratiosâ Dei visione frui, aut impiorum in inferno torqueri negant. Sacerdotibus permittunt matrimonium ita; ut ante ordinationem uxores ductas iis liceat retinere; nec post ordinationem conceditur uxorem ducere. Matrimonium quartum omnino prohibent, adeo ut Patriarchæ nonnulli Imperatores, quondam ea de causa communione excluserint sacra. Statuarum religiosum cultum rejiciunt; pictas tamen in templis habent suis imagines. Quatuor temporum jejunia observant: *Primum* à Sexagesima ad Pascha; *Secundum* Petri & Pauli, ab octava Pentecostes ad horum Apostolorum festum; *Tertium* B. Virginis, ab initio Augusti usque ad Assumtionem. *Quartum* S. Philippi, à festo hujus Apostoli, quod incidit in 14. Novembris ad Natalitia Christi. Calogeros seu Monachos suos multum venerantur, qui duram agunt vitam, ex labore manuum suarum viventes; Ex istis solis Patriarchas, Archiepiscopos & Episcopos suos eligunt *p*. Qui cum Turcis contrahunt matrimonium, excommunicantur. De his & aliis hodiernorum Græcorum motibus ac ritibus legantur *Crusius*, *Beterus*, *Possevinus* & *Leunclavius*.] (* Inter alios itinerum scriptores eligatur Josephus *Pithon* de *Tournefort*, qui multa non alibi obvia testis oculatus exhibet.

HEKELII.

i *Sophiano* Chitro.

k Lib. de *Arte Poëtica* v. 323. seq.

l Lib. 1. Epist. 11. v. 5. seq.

m Apud utrosque tanta regnat *Barbaries*, ut nulla apud eos Urbs inveniatur, in qua sit Academia. Nemo est etiam, qui suos liberos Artes liberales, aut litteras edoceri curet.

n Utun-

a Græciæ novæ longitudo & latitudo. b Soli natura in Græcia. c Græcorum recentiorum mores.

Abdera
Neapolis
Torone
Ampelus prom
Derrhis prom
Golfo
Maliacus
Sinus
Scarphea
Thronium
Oriens

n Utuntur enim vestibus consuetudini ipsius Principis respondentibus.

o *Græci* omnes *generaliter* pauca supellectile; uti *Turcæ*, contenti sunt, nec suprà plûmeos lectos cubant, sed culcitras, sive centones lanæ, aut panni tonsurâ suffultos substernere solent.

p Sunt autem Patriarchæ Ecclesiarum *Græcanicarum* quatuor, *Constantinopolitanus* nempe, *Alexandrinus*, *Hierosolymitanus* & *Antiochenus*. Sed qualis sit eorum moderatio in *Episcopos* & *Presbyteros*, quotque quilibet millium aureorum quotannis Turcæ pendeat, vid. *Maginus* Part. II. *Geogr. Ptolem.* fol. 166. fac. b.

CAP. XII.

De Creta Insula.

I.

AT insularum Græco littori objacentium maxima omnium est *Creta*, Græcis Latinisque monumentis plurimum celebrata. Hæc quippe prima potuit *navibus* & *sagittis*; prima *Minoe* duce classe pugnavit; (*) *equestres pugnas* prima docuit lascivas vertigines implicare; prima literis *jura* junxit; studium item *Musicum* hinc initium cœpit. Creta.

II. Nomen deducunt alii à *Crete* Nympha, Hesperidis filia; alii à *Crete*, rege Curetum; quidam primum *Aëriam*, deinde *Curetim*, & Μακαρόνησον nonnulli, id est, *beatam insulam* à temperie cœli appellatam existimavêre. Incolæ Græcis dicuntur *Cretes*, Latinis *Cretenses*. 1 Cretæ nomina.

III. Inter

REISKII.

1 a *Creta* nulli Nymphæ, aut Jovis filio, aut regi apud Historicos obscuro vel plane incognito, sed ductis in hanc Insulam Phœnicum coloniis nomen cultumque majorem debuit. Regio enim Palæstinæ una fuit Arabibus כריתא *Keritha* (sic apud Giggejum legitur) Syris & Phœnicibus כרית *Creth* dicta, cujus incolæ כרתי b *Crethi* Hebraicè dicuntur, voce in S. Literis frequenti, quam aliquoties LXX. Impp. Κρῆτας, i. e. Cretenses vertunt. Hinc regio utraque urbium nominibus nonnullis, gens autem bellico armorum studio, sagittis potissimum & arcu conveniunt. Quò spectat fabula, quæ Diodoro Lib. V. placuit, de undecim Curetibus, unoque horum Saturno, qui navibus appulsi artem insulæ sagittariam primi introduxerint. Contra vero Stephanus de Gaza Philistæorum metropoli

a Creta. b Crethi.

(* *Equestres &c.*) Sic Solinus cap. XI. p. 29. Edit. Salmasianæ. Sic etiam juxta primas Cluveriani operis Editiones restituimus. Post hæc verba *initium cepit*, aliquis non sine inscitia addiderat: *sunt verba Solini* cap. XVI. potuit i. e. *potis fuit*. quod irrepsit in textum. Nec vidit editor imprudens esse glossam in præcedentes lineas: nempe, *sunt verba Solini Cap.* XVI. vel potius XI., referendum est ad *Equestres pugnas*, quod cum sequentibus e Solini capite laudato desumtum *Potuit id est potis fuit* expositio est eorum quæ dixit Cluverius: *prima potuit navibus & sagittis*. nugatoris glossam admisit editor Londinensis.

Cretæ fines & Magnitudo.

III. Inter Ortum & Occasum porrigitur Insula tractu longissimo, hinc Asia, illinc Africa objacentibus: à *Septemtrione* Ægæis & suis, id est, Creticis æstibus verberatur; ab *Austro* Libycis undis perfunditur & Ægyptiis. *Longitudo* ejus maxima à Samonio promontorio nunc *C. Salomoni*, ad promontorium Corycum, nunc *Cornico*, milliar. Germ. LXX. *Latitudo* circa mediam sui partem maximè patens milliar. Germ. XV.

Urbes Cretæ.

IV. *Centum* in ea *urbium* clara fama est. Sunt tamen etiam in antiquis auctoribus, qui non centum urbibus, ut prodiderunt, qui prodige lingua largiti sunt, sed magnis & ambitiosis stipatam existiment. Clarissimæ fuerunt, α *Gortyna*, caput insulæ; β *Cydon*, quam Græci *matrem urbium* appellavere; γ *Gnossus* Minois regia, *Therapnæ*, *Dium*, δ *Lyctus*, ε *Lycastus*, *Phæstus*, *Manethusa*, ζ *Dictynna*.

V. Mon-

metropoli observat, illi cognomen Minoæ olim additum ab Minoë, qui eò adsociatis duobus fratribus commearit. [a] Atqui Minos rex Cretæ primus prædicatur, regnique istius antiqui conditor, quod per multa stetit secula, donec in Principatum desineret. Hinc apud Dionem Duces ultimi seu Principes duo memorantur, & urbes quibus præfuerint, captæ paulo antea quam tota insula in ditionem Romanam venerat. Q. Cæcil. Metello auspice A. V. C. 685. Hinc Græcis Impp. subjecta furore Saracenico & impetu domata A. V. C. 826. nec simul tamen tota Græcia, uti Cluverius narrat. Rudera [b] *Labyrinthi* hodierna, ut extant Bellonio' αὐτόπτῃ veterem lapidicinæ formam retulerunt, ex opere prisco nullum vestigium: Petrus Martyr tamen Lib. II. Legat. Babylon. aliique auctores jactatis Cretensium ruderibus insistunt. Quid porro actum sit cum Candia, hodieque agatur, Historici & Geographi tradunt. [c] Nam præter majores *urbes quatuor* minora fere *quindecim* adhuc extabant *oppida*, quæ vero à Turcis per bellum ultimum disjecta aut lacera jacent. Resp. vero Veneta ære multo A. 1193. insulam acquisivit, tenuitque tot secula, donec Turcis per deditionem cedere cogeretur: [d] Adhuc tamen Sudam sive Sittam, Carabusam, Sinamque longam arces & portus munitissimos retinuit.

BUNONIS.

α [e] *Gortyna a* hodie *Gurtina* exiguus pagus *b* est ab Ida monte 10. millia passuum distans: & ab orâ litoreâ 12. olim ad Lethæum, seu Lethen fl. fuit sita.

β [f] *Cydon*, Cydonia & Cydonis in ora septentrionali est, hodie *Canéa*, urbs valde munita, quam Venetis eripuerunt Turcæ anno 1646. *c*

γ [g] *Gnossus: Gnosus* & *Cnosses d* urbs excisa, C. stadiis à Gortyna fuit & à littore XXV. hodie pagus est. *Gnossiacum merum* memorat Lucanus. Gnosso civitate *Strabo* oriundus erat, natus tamen Amasiæ, civitate Ponti.

δ [h] *Lyctus* vel *Lyttus* olim clara urbs, nunc pagus est ad Dictæum montem, XV. millia passuum à litore septemtrionali; in quo [i] *Chersonesus* erat Lyctiorum emporium. Nonnullis hodie est *Paleocastro*.

ε [a] *Lyca-*

a Regnum denique Principatus. b Labyrinthus. c Candia capta. d Exceptis Arcibus & portubus. e Gortyna. f Cydon s. Canea. g Gnossus. h Lyctus. i Chersonesus.

V. Montes item celebres, [η] *Dictæus*, [θ] *Idæus*, [ι] *Corycus*, [κ] *Cadiscus*. [λ] *Labyrinthus*, in medio ferme fuit, mirandum *Dædali* opus, itinerum ambages, occursusque ac recursus inexplicabiles continens, lapide polito, ac fornicibus tectum. Montes.

VI. [μ] *Incolæ* perpetuo *vitiosissimi* & [ν] *piraticâ* infames, initio Cultores Cretæ.

ε [a] *Lycastum* opidum interiisse tradit Strabo.

ζ [b] *Dictynna* &, ad Cisamum promontorium est, quod hodie *Capo Spada* appellatur.

HEKELII.

a Sive Gortys, vel *Gortyn*.

b *Vel potiùs Oppidum*.

c Meminit ejus & eorum, qui incolunt istam, *Virgilius* Ecl. x. v. 59. Lib. x. *Æneid.* v. 265. & Lib. xII. v. 858. Unde & *Poma Cydonia* passim. Est & *Cydonia Stephano* Urbs *Ciliciæ*.

d Olim *Geratas* appellata.

e Cujus & *Pomponius Mela* Lib. III. c. VII. p. m. 205. meminit.

BUNONIS.

η [c] Mons *Dictæus*, *Dictinnæus* sive *Dicta*, inter Idam montem est, & promontorium Samonium: cujus juga ita excandescunt, ut eminus navigantes magis putent nubila. Solin.

θ [d] *Ida* mons antè Solis ortum videt Solem: ibi *Jupiter* nutritus. Varronis ævo, Jovis visitabatur sepulchrum. *f*

ι [e] *Corycus* mons & promontorium in parte insulæ occidentali est.

κ [f] *Cadiscus* sive *Cadischi* mons & promontorium, oppositum est Peloponnesi promontorio Maleæ.

λ Artifex iste opus hoc ad exemplar Ægyptii antiquissimi [g] Labyrinthi struxerat: & vix centesimam ejus partem, judice Plinio, expresserat. Apud Gortynam urbem fuisse scribitur. In eo Minotaurus à Theseo interfectus est. Vestigia Labyrinthi istius monstrantur haud procul à radicibus montis *Psiloriti*. In agro Caneæ sunt montes *Spachioti*, vulgo *Sfachie*, olim *Leuci* dicti, in quibus habitant *Sfachiota*, genus hominum ferox, & ad arma paratum. Eos solent Veneti ad bellum conducere: verum Cretenses sunt & fluxæ fidei. Nostra ætate Turcas à Sfachiotis in bello isto, quod hodie ibidem geritur, fuisse adjutos, conqueruntur Veneti.

μ Cæterum hæc insula multis celebrata est fabulis, adventu Europæ, Pasiphaes, & Ariadnes amoribus. Optimis olim usa est legibus, quas *Minos* ab ipso Jove acceptas Cretensibus tulisse perhibetur. Græci magno in pretio eas habebant. Sequenti tamen ævo mores prolapsi sunt; habitique sunt Cretenses perfidi; unde proverbium *g*: *Cretensis cum Cretensi*, i. e. improbus cum improbo, item: cum *Cretensi cretiza h*. Omninò autem pugnaces erant, plurimumque valebant navali apparatu. Hodie verò Cretenses plerique sunt imbelles ac timidi, si *Sfachiotas* modo memoratos exceperis.

ν Post Tyrannidem, qua oppressi aliquando fuerant, latrociniis sese dediderunt. *Cilices* deinde eos invasere. Romani verò universos deleverunt, captis præter cæteras Cretæ urbes, Cilicum castellis piraticis, Imperatore Metello, cui cognomen inde *Creticum* impositum est.

HEKELII.

f In hoc quoque Monte *Paris* sententiam tulisse fertur pro *Venere* de *Pomo aureo* adversus *Palladem* & *Junonem*. De eo vid. *Strabo* Lib. x. p. 60. Tom. II. oper. Ab hoc Monte *Ida* quidam Gentilium ignari *Ebraicarum* rerum putant *Judæos* dictos tanquam *Idæos*. Quam sententiam verò meritò rejecit *Petr. Joannes Olivarius* in *Annotationib.* ad *Pomp. Mela* Lib. III. c. VII. p. 205.

g Apud *Erasm.* Chil. I. Cent. II. *Ad.* XXVI. & XXVII. p. 61. col. b. & *Manutium* in *Adag.* p. 90. col. b.

h Vid. id. *Erasmus* loc. cit. p. 62. col. a.

a Lycastus. b Dictynna f. Dictamum. c Dictæus m. d Ida. e Corycus. f Cadiscus. g Labyrinthus.

tiò rerum Regibus regebantur, post Ducibus. *Q. Metellus* insulam edomitam in provinciæ formam redegit; mansitque sub Imperio, primum Romano, mox Constantinopolitano, donec cum reliqua Græcia à *Saracenis* occupata fuit. Recuperatam deinde *Balduinus*, Flandriæ Comes & Imperator Constantinopolitanus, Bonifacio Marchioni Montisferrati dedit; à quo tandem ξ *Veneti* grandi pecunia mercati etiam nunc tenent. *Candia* nunc à Metropoli sua indigitatur: habetque urbes claras quatuor, contra Turcarum irruptiones munitissimas; ° *Candiam*, π *Canéam*, ρ *Rethymum* & σ *Sitiam*. *Archiepiscopatus* est unus Candiæ; *Episcopatus* octo.

BUNONIS.

ξ Demum anno 1645. Turca insulam hanc invasit, ab eaque tempestate bellum de illa geritur: Veneris fere solis tantam belli molem sustinentibus.

° [a] *Candia* in latere Septemtrionali sita, eadem putatur esse urbs, quæ olim *Cytaum*: quamquam Cytæum aliis hodie *Sittia* sive *Citia* existimatur; aliisque *Frascia*. Candia hæc *urbs ampla & totius insulæ primaria ac munitissima* diuturnam Turcarum sustinuit obsidionem.

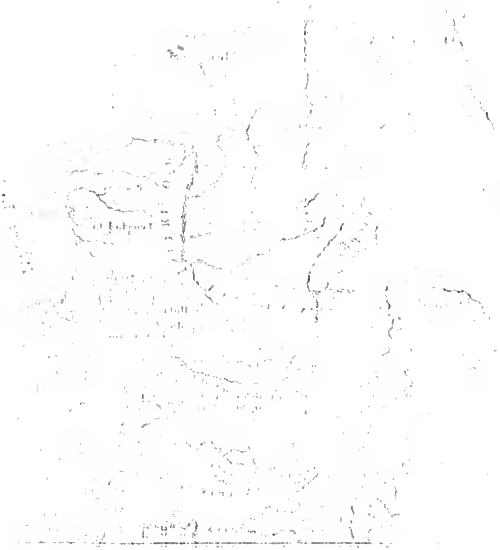
π [b] *Canea*, olim *Cydonia egregie munita* à Turcis hodie tenetur, quod modo memoratum. In agro Caneæ est, [c] *Suda* arx cum portu commodissimo, in sinu *Amphimalo*, nunc *de la Suda*, multarum navium capace; ultimum Venetæ dominationis in hac insula præsidium.

ρ [d] *Retimo*, olim *Rhytimna* erat in litore Septemtrionali, est ad Platonici fl ostia, urbs dives ac frequens; portum habet satis commodum, ac castrum in rupe positum.

σ [e] *Sittia*; in quatuor illis urbibus Cretensibus minima, sed frequens, amplissimo gaudet portu, qui in præcipuis hujus insulæ ponitur. In eodem litore Septemtrionali est; unde insulæ pars Orientalis appellatur: nam secundum quatuor illas urbes, in quatuor territoria hodie dispescitur Creta, incoliturque tribus hominum generibus, *Nobilibus Venetis*; *Nobilibus Candiotis*, & *Græcis*. Nobiles Veneti sunt à nobilibus Venetis orti; Nobiles Candiotæ à civibus Venetianis. [f] De cætero *vinum* mittit Creta, quod *Malvaticum* vocant; & *saccarum*, quod ab insula hac *Candia* dicunt. *Cupressum* & *Cyparissum* fert copiosam: cæsæ etiam cupressi repullulant. Gnosii inventas fruges sibi vindicabant, audacter eum Atticis hac de re contendentes. Ager Creticus *Silvestrium caprarum* copiosus est: *cervo* eget, *lupos*, *vulpes*, aliaque quadrupedum noxia nunquam educat. Serpens nulla, larga vitis, mira soli indulgentia. Herba ibi est, quæ ἄλιμος dicitur, ea admorsa diurnam famem prohibet. Avem *noctuam* non habet, &, si invehatur, emoritur. *Phalangium* ibi est aranei genus, quod ictum hominem veneno interficit. Apostolus Paulus Titum Cretæ fecerat Episcopum, eumque Presbyteros in civitatibus singulis constituere jussit. *Anno* 1669 Insula hæc, *Canea & Candia* urbe primaria expugnatis, in Turcarum pervenit potestatem, *Suda* verò & *Retimo* in Venetorum hactenus fuit dominio.

a Candia. b Canéa. c Suda. d Retimo. e Sittia. f Felicitas soli.

CAP.

Istrici
Tyrangitæ
Arpy
Bessarabia
Mol davia
Getarum solitudo
Tyrageta
Grutungi
Getæ
Peucestæ
Inferior
Troglodytæ
Scordisci
Ponti Euxini Pars
Sellete
Pyrogeri
Bynfalti
Priantæ
Halmydessus
Dolonci
Thyni
Celetæ
Odrysæ
Dardanum
Imbros
Maris Ægei
Pars
Lemnos
Natoliæ Pars

CAP. XIII.

De Thracia.

I.

POst Strymona amnem Macedoniæ proxima eſt Thracia; inter validiſſimas Europæ gentes maximè fera & barbara; Regio nec cœlo læta, nec ſolo; & niſi qua mari propior, infœcunda, frigida, eorumque quæ feruntur malignè admodum patiens [α].

II. Nomen habere putatur vel à *Thrace* Martis filio [a]; vel, ut aliis videtur, ab *aſperitate* ſoli cœlique & gentis feritate, quaſi Τραχεῖα. *Terminos* habet, à Septentrione Æmum montem, quo à Mœſis diſterminatur; ab *Oriente* Pontum & Propontidem; à Meridie *Ægæum* mare: ab Occidente *Strymona* amnem. *Longitudine* occupat à Strymonis fontibus ad Panyſi oſtium & opidum Meſembriam mill. Germ. LXX. *Latitudine* verò ab Æmo monte juxta Nicopolim ad [β] Maſtuſiam Cherſoneſi promontorium mill. German. LX. [1]

Thraciæ Nomen & Limites.

Magnitudo.

III. *Di-*

BUNONIS.

α *Lapides* in ea feruntur eſſe carbonibus ſimiles, qui incenſi, & aqua reſperſi, acrius exardeſcant, flabris reſtinguantur.

β *Maſtuſia* prom. hodie vulgo *Capo Grirgo* eſt in ora Thraciæ Auſtrali. Sigæo prom. Troadis oppoſitum, ab Atho monte CLXIII. millia paſſuum in Ortum recedens.

* HEKELII.

a Vel à *Thracâ*, *Nympha* incantatrice.

REISKII.

1 Valeant incertæ origines ac fabuloſæ, quia S. in literis ex Japhethi progenie veriores nunc ſuppetunt. Namque inter filios Japhetheos unus ponitur תירם *Thirus.* Gen. X. v. 2. Eliſa ſub initium vocali pro Samech ultimo ſi Græcam literam xi ſubſtituas, inde Θρᾶξ *Thrax* proveniet: Sic enim hæc mutua literarum duarum permutatio conſtituta in Alphabeto à Phœnicibus ad Græcos traducto etiam tenetur. Joſephus tamen Gorjonides, & R. Abraham Zachuth per Samech efferunt תראסידו *Tharſia*, i. e. Thracia. Adde veterum auctoritates, Euſebii nempe, Hieronymi, Epiphanii pluriumque: Sed ex omnibus unum audi Fl. Joſephum Lib. 1. Antiquit. c. 7. Θείρης δὲ θείρας ἐκάλεσεν, ὧν ἦρξεν. Ἕλληνες δὲ Θρᾶκας αὐτοὺς μετωνόμασαν. *Thires autem Thiras eos vocavit, quibus imperaverat: Græci autem ipſos Thraces vocarunt.* Hinc Bochartus Lib. III. Phaleg 2. multa hujus nominis veſtigia inter Thraces vicinoſque populos demonſtrat: Ut ſunt Athyras portus & ſinus & fluvius non procul à Byzantio in propontidem exiens: Tyras urbs Mœſiæ: Teres Græcè apud Thucydidem Τήρης, qui regnum Odryſarum in Thracia valde amplificaverat. Plura omittam & ad locum Plinii Lib. IV. c. 11. tranſibo, qui Thraciam in quinquaginta ſtrategias diviſam prodidit. Strategia Græce ϛρατηγία exercitus aut militiæ præfecturam denotat. Ergo pro bellicis præfecturis numeroſis equidem gens ferox armorumque ſtudioſiſſima terræ ſuæ partitionem attulit.

Divisio Thraciæ populi.

III. *Divisam* quondam fuisse in quinquaginta strategias, auctor est Plinius. Is populos in ea recenset, Strymonem amnem accolentes, γ *Denselatas* b, δ *Medos*: ad Nestum amnem, ε *Digeros*, ζ *Bessorumque* multa nomina, inter *Eleos*, *Diobesos*, *Carbilesos*, *Brysos*, *Sapæos*, Hebrum accolentes, η *Odrysarum* numerosam gentem, *Odomantas*, *Carbiletas*, *Pyrogeros*, *Drugeros*, *Cænicos*, *Hypsaltos*, *Benos*, *Carpillos*, *Botiæos*, *Edones*, *Cicones*, *Bistones*, *Selletas*, *Priantas*, *Doloncas*, *Thynos*, *Celetas*: omnium autem sævissimos *Scordiscos* memorat Florus *.

BUNONIS.

γ *Denthelesi* amnem Strymonem accoluerunt deatro latere,

δ Et *Medi* Bysaltas usque: Lævo

ε *Digeri*,

ζ *Bessorumque* multa nomina ad Nessum fl. Pangæi montis ima ambientem inter populos ibi memoratos.

η *Odrysarum* gens infundit Hebrum accolentibus *Carbiletis*, *Pyrogeris*, *Drugeris*, *Canicis*, *Hypsaltis*, *Benis*, *Carpillis*, *Botiais*, *Edonis*. Eodem in tractu sunt *Syaleta*, *Brianta*, *Dolanga*, *Thynica*, *Laleta*, Majores Æmo; Minores Rhodopæ subditi, inter quos Hebrus amnis. Ita fere hos populos recenset Plinius lib. IV. cap. XI. *Cicones* Mela ad Ismarum montem & Hebrum fl. collocat. De *Bistonibus* lege Isaacum Tzetzen. Hi à Poëtis sæpe pro universa Thracum gente usurpantur.

HEKELII.

b S. *Denseletas*.

(* Juata notitias Imperii, vicarius Diœceseos Thraciæ sibi subditas habuit Provincias VI. nempe *Europam* proprie dictam, *Thraciam* propriam, *Hamimontem*, *Rhodopen*, *Mæsiam secundam* & *Scythiam* trans Danubium. Hæc divisio non negligenda quippe quæ Diœceses Ecclesiarum apte indicat.)

CAP. XIV.

De Urbibus veteris Thraciæ, Fluviis ac Montibus. 1

I.

Opida Thraciæ. Oesyme. Neapolis. Abdera.

OPida clara olim in Thracia fuere à Strymone amne in litore Ægæo, α *Oesyme*, β *Neapolis*, γ *Abdera*, à Diomedis

REISKII.

1 Ut in gentibus Thraciæ numerandis Auctores variant, ita in urbibus, quas Ptolemæus plures, alii pauciores nominant. Clara interim fuit Maronea, quam ab Marone Osiridis vel Bacchi comite structam voluerunt: Turris itidem quam à Diomede vocarunt, & opidum in quo stabula equis suis parata dicitur servasse. Eleus Protesilai sepulchro, & quod ibi accidisse Pomponius Mela refert, prodigioso arborum marcescentium exemplo decantatissima fuit; Abdera Clazomeniorum Tejorumque colonia quoque Anaxarchum Philosophum, Hecatæum &

medis forore conditum opidum, unde & nomen habuit, idem & *Clazomene* dictum, fuit in eadem regione opidum δ *Tinda*, Diomedis equorum ftabulis dirum, ε *Maronea*. inter hanc & Hebrum fluvium ζ *Dorifcus locus*, ubi Xerxem Perfarum Regem copias fuas, quia numero non poterant, fpatio dimenfum ferunt. η *Ænus*, ab Ænea profugo condita; paulumque à mari recedens quondam ϑ *Cypfella*.

Tinda. Maronea. Dorifcus. Ænus. Cypfella. Cardia.

II. In Cherfonefo, quam Thraciæ cognominant, ι *Cardia*, κ *Eleus*

& Nicænetum hiftoricos, pluresque alios illuftres viros progenuit: Ergo ne vervecum patriam cum Juvenale, aut ftuporis ream hanc facito. Hæmus vero mons in tantam non potuit abire altitudinem, in quantam à Pomponio pluribufque protrahitur, ut inde duo maria Euxinum & Hadriaticum confpectui fimul offerrentur, partim ob immenfum, quo disjunguntur, fpatium, partim ob montes, qui interjacent, altiffimos: Sic Strabo quondam Lib. VII. Nec Geometricæ nec Opticæ rationes, aut humana oculorum acies id permittunt, uti ab Voffio ad Pompon. l. cit. adftruitur. De Atho fupra diximus: Cineres in hujus aris, quas Ethnici pro more ftruxerant, & vertice nunquam diffipatos inter Prodigia Pomponius refert: Sed hoc quicquid eft, excelfis montibus eft commune.

BUNONIS.

α [a] *OEfyme* five *OEfyma* & *OEfima* a ad Zifacti fl. oftia quem à Septemtrione premit lacus [b] *Prafias*, cujus meminit Herodotus, vicinas habebat æris fodinas.

β [c] *Neapolis* ad Symboli montis collocatur radices, urbs maritima, Sinui Pierico fere vicina.

γ [d] *Abdera* inter Nefti & Hebri oftia, à Clazomeniis amplificata *Clazomena* dicta eft. *Solinus*. Eft *Democriti* illius patria qui nunquam fine rifu in publico fuit *b*. Quum CIX annos explevifset, triduum calidorum nidore panum, fpiritum jam jam exiturum remoratus eft. Abderâ quoque oriundus fuit *Protagoras*. *Abderitanos* ftupori mentis obnoxios effe fcribit Cicero. Ad Abderam, Plinio tefte *c*, funt pafcua, in quibus equi pafti in rabiem vertuntur: quemadmodum apud Potniam afini.

HEKELII.

a Quam *Thucydides* Lib. 4. Urbem *Macedoniæ* facit.

b Unde & *Abderita* & Γελασῖνος dictus. Vid. *Quenftedii Dialog.* de *Patriis Viror. illuftrium* p. 444.

c Lib. XXV. c. VIII. p. 461. lin. 41. meminit idem *Plinius* hujus Civitatis Lib. VI. c. XI. p. 54.

BUNONIS.

δ [e] *Tinda* Abderæ vicina eft: Melæ vocatur *Turris Diomedis*.

ε [f] *Maronea* eft ad Ifmari fl. oftia, prius *Ortagurea* dicta, poftea *Hipparchia*; item *Cynoffema*; hodie *Marogna* vocatur.

ζ [g] *Dorifcus* apud Hebrum fl. eft.

η [h] Et *Ænus* five *Æneum* opidum fere apud Hebri fl. oftia, opidum Thraciæ liberum, ubi Polydori tumulus apud Plin. Æneæ opus, ut Maro docet; olim Straboni *Poltiobria*, Stephano *Poltumbria*, & Appian. *Synthus*: hodie Græcis *Eno*, Turcis, *Ygnos*, finus vicinus inde hodie vulgò dicitur *Golfo di Enos*.

ϑ [i] *Cypfella* five *Cypfala* à Cypfelo Ixionis filio condita, Ortelio etiam *Juftiniana Nova* vocatur, hodiè *Chipfala*, *Chapfilar* & fecundum alios, *Ipfala*, appellatur. Melas fluvius eam alluit.

ι [k] *Cardia* Melanem finum illuftrat, qui inde & *Cardianus* appellatur; Quod in cordis faciem fita urbs *Cardia* vocata eft. Hanc urbem illuftrarunt *Eumenes* & *Hieronymus*, hiftoriæ conditor, ejus æqualis, qui Cardiani ambo. (* vetus nomen retinet.)

a OEfyme. b Prafias lacus. c Neapolis. d Abdera. e Tinda. f Maronea. g Dorifcus. h Ænus. i Cypfella. k Cardia, finus Cardiacus.

Eleus. Sestus. Callipolis. Lysimachia. Pactya. Bisanthe. Perinthus.

κ *Eleus* & λ *Sestus*, cui objacet ex Asia *Abydus*, utraque Leandri amore nota. Prope regio, in qua Xerxes divisas pelago terras ponte (mirum atque ingens facinus) ausus jungere; & copias ex Asia in Græciam traduxit: μ *Callipolis*, cui opposita in Asiæ litore ν *Lampsacus:* & in radice Chersonesi sedens ξ *Lysimachia*.

III. Inde in Propontide ο *Pactya*, π *Bisanthe*, ρ *Perinthus*, mirifico

κ a *Eleus* sive *Elæus* apud Mastusiam ponitur frontem. Nigro hodie vocatur *Critea*.

λ b *Sestus* sive *Sestos* & *Abydus*, hodie *Sesto* & *Abydo*; inde paullo versus Austrum sunt castella illa, quæ hodie *Dardanelli* vocantur, in quibus multa tormenta posita sunt ad excludendas hostiles classes. Nomen habent ad antiquo Dardano, quod in Asiæ fuit litore. Ex Christianorum vero navibus, quæ præsidiario militi centum numeravit aureos, Constantinopolim abire licet: pluribus tamen quam quinque non permittitur unà transitus: & quæ redeunt, tenentur Abydo (ad Sestum enim navium statio infida est) per tres dies commorari: ut, si urbe discesserint hospite insalutato, hic detentæ præsto sint, die demum tertia mittuntur, qui videant, num fugitiva sint mancipia, num furtivæ merces. Angustiæ Euripi hic vix mille & quingentos habent passus. *Sestus* Gellio etiam vocatur *Posidonium*. Castaldus ait urbem esse dejectam, locùmque appellari à nautis *Malido*, à Turcis *Bogazossar*, & *Bagazassar*.

μ c *Callipolis* hodie *Gallipoli*, Turcis *Gepole*, in colle jacet, ex quo gratissimus aspectus est in Propontidem *d*. *Soleiman* Orchanis Turcici Regis filius, quum *Callipolin* opidum tam opportunum cepisset an. C. 1357. *Johannes* Imperator Constantinopolitanus id adeo sprevit, ut diceret, *vini amphoram tantum esse amissam, & stabulum quoddam porcorum*. Sed quid hic fuerit amissum, eventus docuit. Ex Callipoli enim Thraciam est depopulatus, Hadrianopolin & Philippopolin cepit Turca, lateque suum extendit imperium. Hodie Gallipoli sagittæ parantur, qua ex arte plerique victitant.

HEKELII.

d Nomen habet à Conditore *Caligulâ*, & dicitur quasi *Caligulæ Polis*. Datur & *Galesoo* Urbs *Apulia* ejusdem nominis, sita in extremò Promontoriò longè in Mare procurrenti, sed arctissimô *Isthmô*, adeò ut in aliquâ parte vix curribus sit pervius. Munita est & rupibus septa A Continenti unicus est aditus, in quò Castellum est munitissimum.

BUNONIS.

ν *Lampsacus e* una est ex istis tribus urbibus quas Persarum Rex donavit *Themistocli*, unde sumeret vinum: reliquæ duæ erant *Magnesia*, quæ ei panem præberet: & *Myûs*, ex qua obsonium haberet. *f* (*nunc vicus est infelix.)

ξ d *Lysimachia*, alter *Hexamilium*, orientale Isthmi litus obsidet, ut Cardia occidentale. Hæc à *Lysimache*, uno ex Alexandri M. ducibus condita, quum Cardia concidisset; hodie *Hexamilis* vocatur, nomen ejus tulit. Post an. tamen 22. terræ motu subversa est: instaurata tamen posteà. *Antiochus* hanc sibi afferebat causam belli contra Romanos; instauraverat enim eam ruinis deformatam; adeoque hæreditario jure repetebat.

ο A Propontide ad Melanem sinum inter duo maria porrecti *muri* procurrentem excludebant Chersonesum. Non longe inde aberat e *Pactya* urbs illustris; ultra quam *Novus murus Xenephontis* &

π f *Bisanthe* cognomine *Samiorum* Melæ ponitur ad Arzi fluminis ostium, ad quem & *Resistum*, sed trans eundem

ρ g *Perinthus* urbs olim Thraciæ ad Propontidem maxima, antea *Mygdonia g*, postea *Heraclea* nominata *h*. Splendidis palatiis instructa scribitur à Vespasiano, & aliis Rom. Imperatoribus.

e Quin

a Elæus. b Sestus. c Callipolis. d Lysimachia. e Pactya. f Bisanthe. g Perinthus quæ & Heraclea.

mirifico [s] amphitheatri splendore clara, [t] *Selymbria*, atque in ipso Bosphorus [v] *Byzantium*, antè *Lygus*, postmodum *Nova Roma* Selymbria. Byzantium.

[s] Quin amphitheatrum istud ex uno marmore fuisse produnt; quod septem orbis miraculis annumeratum accepimus. Eam urbem Diodorus lib. 16. ita describit: *Perinthus*, inquit, ad mare posita in edito loco peninsulæ longitudinis ferme stadii unius. Ædificia habet frequentia & præalta, ut quemadmodum collis clivus surgat, ita domus una alteram superet altirudine. Viderurque totius civitatis facica instar theatri. A Philippo Maced. oppugnara.

[t] In litore illo inter Bathynium & Athyram fluvios sequitur [a] *Selymbria*: Plinio, *Selybria*, Prolemæo, *Olybria*, Straboni & Suidæ, antea *Selyn*, cui addita vox *Bria*, quæ lingua Thracica urbem significat. Ejus muri sunt disturbati; rudera tamen, balnea & templa antiquam ostendunt magnificentiam. Adjacet eidem hodie Castrum, quod Turcæ incolunt.

[v] [b] *Byzantium* ad Bosphorum sive *Bosporum* Thracicum ex adverso Chalcedonis situm, Claustrum Ponticum naturâ & opere fuit permunitum. Diu fuit imperii & veræ religionis domicilium, multosque viros tulit; in quibus *Johannes Chrysostomus* haud postremo loco numerandus. In muro septem turres erant à portis Thraciis mare spectantes; in prima earum si quis vocem emitteret, aut lapidem in eam jaceret, eà arte fabricata erat, ut per machinam quandam ad proximam, indeque portò ad sequentes transiret sonus, neque antè desineret, quam ad ultimam integer esset delatus. *Templum* etiam urbs illa *i* habet *Sophiæ* consecratum magnificum sanè. Themestius cives ejus beatos prædicavit flumine, aëris temperie, loco terræ, portu maris, templo & mœnibus. A Mahomete post quinquaginta quatuor dierum oppugnationem capta est, indeque ingentes calamitates ab illo quasi capite in reliquum Europæ corpus fluxerunt. (*Turcis hodie *Stambol* vox conflata ex his vocibus *is tan polin* ut loquuntur Græci recentiores, pro εἰς τὴν πόλιν, id est in urbem; & hoc inde natum est quod interrogatis quorsùm irent, mos esset dicere *in urbem*; excellenti enim modo, sicut prisca Roma, occidentalis imperii caput, sic & Constantinopolis seu Roma nova, totius orientis domina absolutè URBS vocabantur. Constantinus *novam Romam* appellandam censuerat; idcirco, Thermas, Amphitheatra & alia id genus ædificia quæ Romam veterem decorabant, in illa nova construi curaverat; ædes sacras non paucas addiderant ejusdem successores; urbemque ampliaverant. Sed hæc omnia dudum perierunt. Vix ad nostra tempora celeberrimum *sanctæ* Sophiæ templum stetit, & est impietate mahumedica profanatum. Si quis Constantinopoleos accuratiorem notitiam desiderat, is *Petri Gylii Constantinop. Topographiam* Lugd. Bat. 1632. in 16. Ejusdem de Bosphoro ibid. 1632. & Doctissimi *Cangii Constantinopolim Christianam* inter scriptores quibus corpus Historiæ Byzantinæ conflatum est, editam adeat. Illisque addat quæ suppetunt recentiorum quorumdam Itineraria, qualia sunt *Petri de la Valle* Romani, *Guilielmi Grelot*, *N. Thevenot* & *Josephi Pithon de Tournefort* Gallorum, aliorumque commentarii; hi enim non perfunctoriè, ut peregrinantium mos est, sed accuratissime quod ipsi testes oculatissimi viderant, descripsere. Si quis tamen existimaret Byzantium eadem penitus loca quæ nunc Constantinopolis, occupasse, is a veritate maxime aberraret. Byzantium vetus eam circiter sedem habuit, ubi nunc Othomanorum Palatium quod vulgo *Serai* Gallis *le Serrail*. Ex omnibus viatoribus nemo non confitetur, vix unam in toto orbe terrarum aliam civitatem dari quæ tam amœnum, tam magnificum adspectum exhibeat.)

HEKELII.

[e] A *Lampsace* puellâ quâdam ejus loci sic dicta.

[f] Heic notandum, quod nonnulli sint *Geographorum*, qui *Lampsacum illam*, quam *Themistocles* à *Persarum* Rege per gratiam acceperit, *Phocensium* structuram fuisse dicunt, eamque Vino generoso claram, quæ priùs *Laomedontis*, deinde *Pithyusa* est vocata.

[g] Ab

[a] Selymbria. [b] Byzantium sive Constantinopolis.

Constantinopolis. *Roma*, & novissime *Constantinopolis* dictum. Urbs omni ævo clarissima, à Constantino Imperatore in sedem Imperii electa: mansitque eadem dignitate, donec Turcarum impia gens ann. cIↄ cccc LIII. occupavit, neque tunc decus suum perdidit, cum etiam nunc Imperii Turcici caput colatur, nomine *Stambol*.

Thraciæ opida ad Pontum. IV. De reliquo opida in Ponto. φ *Phinopolis*, χ *Halmydessus*, ψ *Peronticum*, ω *Apollonia* paullum è mari recedens, magna quondam; α *Toza*, β *Anchialus*, γ *Mesembria*, terminus Thraciæ.

V. Intus δ *Byzia* arx Regum Thraciæ, à Terei nefasto crimine, sic opinati veteres, inviso hirundinibus. ε *Philippopolis*, anteà *Poneropolis*, dein à situ *Trimontium*; ζ *Trajanopolis*, η *Adrianopolis*, à conditoribus dicta opida. Præterea ϑ *Olynthus*;

g Ab *Herculo*.

h *Procopio* est *Paracia* & *Antonino Perintheras*. Hodie *Pera Volaterrano* dicitur.

i Quam *Severus* & ejus Filius *Antoninus* Impp. *Antoniam*, & non pauci Historici *Novam* vel *Secundam Romam* dixerunt.

BUNONIS.

φ a *Phinopolis* à Phineo conditore nomen habet, hodie nomen retinet *Phinopoli*.

χ b *Halmydessus*, aliis *Salmydessus*, unde Sinus quoque nomen habet; ei vicinum est promontorium c *Thinnias*, cum ejusdem nominis opido.

ψ d *Peronticum* Thinniæ finitimum est. k

ω *Apollonia* Magna *cognominata à Pompejo* haud longe à Perontico in sinu commodissimo sita est, Plinio l *Antiam* dicitur, ne aliis *Insula*. Ex ea urbe Lucullus *Apollinem* in Capitolium detulit; Hodie vocatur *Sissopoli* Nigro: Pinetus tamen ait, nomen hodie retinere.

α *Toza* ad oram maritimam est, haud longe à Sinus Halmydessi egressu.

β *Anchialus* itidem ad mare eo loco sita est, quo olim erat *Messa*, ut Plinius existimat; Sophiano hodie est *Anchialo*; Mercatori *Lenkis*; aliis *Achello*.

γ *Mesembria* ad eandem Ponti Euxini oram est m. Reliqua opida porrò in eadem sequuntur Ponti ora.

δ e *Byzia*, nunc *Vice*, in Sithoniâ regione, quam Orpheus vates nobilitavit, ab Apris 50. millia passuum in Septentrionem jacet: hodie præfecti sedes est

ε f *Philippopolis* etiam *Δουλόπολις* dicta trans Orbelum & Rhodopen montes est ad Hebrum fl. Philippi Cæsaris opus; non patris Alexandri, ut tradit Leunclavius. n

ζ g *Trajanopolis* à Trajano Imperatore sic dicta, ad quam *Aristus fl.* ex Rhodope ortus in Hebrum cadit, hodie nomen retinet; ac inde versus Septentrionem h *Plotinopolis*, à Trajani Imperatoris, ut videtur, conjuge appellata.

η i *Adrianopolis* ad Taxi & Hebri confluentes sita, olim & *Ælia*, *Uscudama*, & *Oresta* dicta. Ab *Oreste* nimirum condita, ab *Adriano* Imp. o oraculi voce monito, instaurata, sive amplificata, nomina ista obtinuit. Turcæ hanc regni sedem, etiam ante captam Constantinopolim, habuerunt. Hodie nomen illud retinet.

ϑ k *Olynthus* à Mela & Xenoph. Thraciæ ascribitur, ab aliis Macedoniæ, in qua jam memorata est hujus libri 4. c. 9. v. 4. Mela posuit eam inter Athon montem & Pallenen urbem: nunc jacet à Philippo Macedone eversa, locus tamen adhuc *Olyntho* nominatur p. De ea inter Spartanos & Athenienses certatum est.

HEKELII.

k Mercator id nuncupat *Verdiso*.

l Lib.

Phinopolis. b Halmydessus sive Salmydessus. c Thinnias prom. & op. d Peronticum.
Opida Mediterranea. e Byzia. f Philippopolis. g Trajanopolis. h Plotinopolis.
i Adrianopolis. k Olynthus.

thus; vel clarissima ι *Heraclea*, κ *Topiris*, & λ *Philippi*.

VI. Fluvii celebres sunt μ *Nestus* seu *Nessus*; ν *Hebrus*, ξ *Athyras*, ο *Bathynias*. In montibus π *Æmus*, ρ *Rhodope* & σ *Orbelus* principatum tenent.

CAP.

l Lib. IV. H. N. c. XI. p. 54. lin. 47.

m *Strabo* Liv. VII. *Geogr.* p. 584. scribit, hoc oppidum antea *Menebriam* dictam esse, quam *Herodotus* vocat *Mesambriam*, f. Μεσάμβριαν.

n *Carolus Stephanus* in *Dictionario Geogr. Poët.* p. m. 919. col. 2.

o *L. Cælio Rhodigino* Lib. XVII. *Antiqu. Lection.* c. 11. col. 893. testante.

p Erat olim sub *Atheniensium* Imperio.

BUNONIS.

ι [a] *Heraclea* exstitêre plures; hanc Plinius q *Heracleam* ad Ponticum litus collocat secundum *Calatin* Austrum versus. Perinthus quoque alio nomine *Heraclea* nuncupata est.

κ [b] *Topiris*, seu *Toprus* & *Toparum*, hodie *Rusio*, Philippis 38. millia passuum in ortum distat.

λ De [c] *Philippis* in Macedonia dictum est hujus lib. 4. c. 9. f. 4. Cæterum in Thracia quoque memorandi veniunt [d] *Longi Muri* in præsidium Constantinopolis à Septemtrione versus meridiem ad Barbaros reprimendos deducti; eorum latitudo erat 80. pedum: erantque longi milliaria LX. ut Suidas tradit. Nicephorus verò refert muros illos longos fuisse passus mille quingentos, ac latos viginti pedes; ac fuisse ex silicibus ita exstructos, ut mons potius quàm murus videri potuisset. Opus istud ab Evagrio tribuitur Anastasio Imperatori. Muros illos à Barbaris captos recepit Justinianus, eosque turribus muniit, ut testatur Procopius, lib. 4. de Ædif. Justin. Ad Chersonesum quoque fuit ejusmodi moles à Miltiade exstructa, ac à Cardia Pactyam usque deducta: Cujus rei meminere Herodotus in Melpomene & Plinius *lib.* 4. *c.* 11. Hic in Propontidis litore urbs condita, à qua muri isti ad Melanem Sinum fuerunt extensi ad Chersonesum excludendum.

μ Ad [e] *Nessum* est Nicopolis, ejusque ostium Thaso insulæ oppositum. Ab ostio Strymonis 60. millia passuum in ortum distat, Pangæo ortus r. Nessus quibusdam Thraciæ terminus est. Eundem leones nunquam transibant in Ortum: neque Acheloum Ætoliæ versus Occasum. In Xerxis istic transeuntes camelos impetu facto maguam eorum stragem fecerunt leones isti.

ν [f] *Hebrus*, antea *Rhombus*, hodie *Marisa* dictus, alios superat nobilitate & magnitudine, multaque flumina accipit, Orbelo s monte ortus, & longo tractu t in mare Ægæum devolutus.

ξ [g] *Athyras* seu *Athyrus*, Plinio v *Pyradas*, hodie *Aqua dolce*, in Propontidem labitur.

ο [h] *Bathynias* quoque in Propontidem influit. Paterculo x est *Bathinius*, *Bathinis* Melæ: hodie *Bathino*. [i] *Melas* Rhodope monte editus, in Sinum cognominem sibi decurrit. Fluvius ille Xerxis copiis sitientibus non suffecit, sed ab iis exhaustus est. In Pontum Euxinum [k] *Panysus* labitur, cujus ostio veteres Geographi Mœsiam & Thraciam disterminabant. Nigro hodie vocatur *Laniza*.

π [l] *Æmus* sive *Hæmus* in tantam altitudinem abit, ut Euxinum & Adriam ex summo vertice ostendat. Thraciæ versus Septemtrionem terminus est. Pars ejus, ex qua Hebrus & Strymon oriuntur, *Scomius* dicitur Thucydidi.

ρ [m] *Rhodope* ad Pontum Euxinum se extendens mediam ferè secat Thraciam, variè nominatus y. Ex eo *Arzus* aliaque flumina profluunt. *Marti* sacer erat cum fluviis illis, quòd is ibidem natus putatur.

σ [n] *Orbelus*, Lazio teste, Mons Macedoniæ est, eamque à Mœsia Superiori distinguit. Porrò in his regionibus quoque celebris mons [o] *Pangæus* est, ubi aurifodinæ, quas Cadmus invenisse fertur. Regio ad Pangæum *Medica* vocatur: ut *maritima*, quam *Paones* habebant, *Græcia & Macedonia maritima*.

a Heraclea. b Topiris. c Philippi. d Longi Muri. e Nessus. f Hebrus. g Athyras. h Bathynias. i Melas. k Panysus. l Æmus sive Hæmus mons. m Rhodope. n Orbelus m. o Pangæus mons.

tima, in qua ad litus erant [a] *Neapolis*, [b] *Pastos* & [c] *Scaptesila*, unde uxorem Thucydides aurifodinis locupletem duxerat. Ibi quoque ipse, jam exsul, historiam suam scripsisse fertur sub platano. Trans *Bistonidem* lacum *Ismarus* mons est & lacus. Mons [d] *Ismarus* esse scribitur ad Hebrum fl. & Maroneam urbem; cujus accolæ fnerint Cicones. In iisdem locis qnoque erat [e] *Lyssus* amnis.

HEKELII.

q Qui Lib. xv. c. 30. p. 266. dicit, *Heracleam*, *Ponti* oppidum, *Lauro* inprimis abundare.

r Hic Fluvius uti *Diomedis* Fabulis infamis, ita *Democriti* Patriâ, quam præterfluit, clarus. Hodiè *Nesto* dicitur *Sophiano*. Et scribit *Bellonius*, eum à *Turcis* hodiè dici *Charasou*; à *Græcis* verò *Mestro*.

s S. ut alii volunt, *Rhodope*.

t H. e. supra *Philippopolin* & à Regione *Samothracia* Insulæ.

v Lib. iv. c. 11. p. 55. *Pydaras*, seu, uti Editio *Alvisiano-Veneta legit*, Pydaras, & non Pyradas.

x Lib. 11. *Histor.* cap. cxiv. §. 4.

y Dicitur a. *Rhodope* à *Rhodope*, *Thracum* Reginâ, in hunc Montem, ut fabulantur Poëtæ, conversa, vel, ut placet aliis, ibi sepulta; vel à *Rhodopes*, *Strymonis* Amnis filiâ, ex quâ *Neptunus Athon* Gigantem genuit, qui & ipse Monti nomen dedit.

a Neapolis. b Pastos, & c Scaptesila, opida. d Ismarus m. e Lyssus fl.

CAP. XV.

De incolis Thraciæ; & urbibus nunc claris: item de Patriarchis Græcanicæ religionis.

I.

Incolæ Thraciæ. Mores Thracum.

INcolarum Thraciæ antiquissima habetur origo. Una gens habitarunt *Thraces*, aliis aliisque discreti & nominibus & moribus, in universum feri, sævi, atroces & cruenti. *α* Suis ante parebant Regibus; posteà Macedonum tributarii facti: rursumque

BUNONIS.

α [a] De Thracum *a* moribus ita referunt anctores. Ad mortem paratissimi snnt. Alii redituras putant animas obeuntium: alii, etsi non redeant, non extingui tamen: sed ad beatiora transire. Alii, emori quidem, sed id meliùs esse qnàm vivere. Itaque lugentur apud quosdam puerperia, natique deflentur: funera contra festa sunt, & veluti sacra, cantu lusuque celebrantur. Ne fœminis quidem segnis est animus; super mortuorum virornm corpora interfici, simulque sepeliri, votum eximium habent. Vini usus quibusdam ignotus est: epulantibus tamen, ubi super ignes, quos circumsident, quædam semina ingesta sunt, similis ebrietati hilaritas ex nidore contingit. De *quibusdam b* hoc dicitur: alios enim Thraces ebrietati deditos, strenuos fuisse potatores omnino constat: quum ex melle vinum miscuerint; ex frumento potionis genus confecerint, qnod *brytum* dixêre *c*. A Pisone olim quidam capti in ipsa captivitate rabiem ostendêre; quum catenas morsibus tentatent. Et certè Martis quidam pulli erant, pugnacissimi & impavidi Eundem, aliosqne paucos Deos, quos colebant, humanis hostiis placabant; præsertim in bellum & prælia abituri. Quum tonaret, Deo suo, sagittis in cœlum excussis, minitabantur. Iidem otium, ut rem pulcherrimam, amplexi magnopere snnt. Rapto vivere decorum inprimis; Agriculturæ studere sordidum, & contemptum, barbaro prorsus judicio censebant. *Thracia* incolitur hodie à Græcis, Turcis & Judæis. Turcæ plerique otium sectantur, & militiam: agriculturam permittunt indigenis Græcis Christianis; mercaturam Judæis ac Italis. (Thracia hodie *Romania* seu *Romelia*,

a Thracum mores.

que suo juri redditi, multis prӕliis à Romanis fusi, tandem à C. *Scribonio Curione* Procos. perdomiti; Imperioque Romano subjecti sunt. De hinc eadem, qua Grӕcia ac Macedonia, usa est Thracia fortuna, donec in Turcarum manus pervenit; quorum Imperio omne decus dignitatemque prӕstat. quippe heic Turcarum caput ac sedes est *Constantinopolis*, ante memorata, urbium tota Europa omnium maxima ac populosissima; quam *Constantinus* Imperator *Novam Romam* appellavit: unde novum nomen Thraciӕ ortum, quo nunc β *Romania* indigitatur.

II. Secundum à γ Constantinopoli locum inter Thracicas urbes obtinet δ *Hadrianopolis*, Turcis *Endrem* dicta, magna quidem atque ingens, at mœnibus haud cincta, ӕdificiisque vilibus exstructa. Hadrianopolis.
Tertia ε *Philippopolis* satis numerosè incolitur, Philippopolis.
nec cedit huic *Trajanopolis*. ζ *Sestus* & *Abydus* sibi invicem Trajanopolis.
objectӕ, claustra Turcici imperii in his oris perhibentur. Sestus.

III. Cæterùm quia ad hoc loci perventum est, uti Grӕciӕ Abydus. Græcorum
statum prӕsentem consideremus, operӕ pretium est cognoscere, religio.
Grӕcos jam olim à Romana Ecclesia secessisse, nec Pontificem Romanum ceu caput agnoscere. Religionem quippe peculiarem inter se habent, diversam ab ea, quam Romana Ecclesia

Romelia, cujus pars est prӕcipua, dicitur, ut mox in notia legetur.)

HEKELII.

a Qui plerumque sunt colore fulvô & cӕruleò, & in vertice inprimis criniti.

b Saltem.

c Conf. *Maginus* Part. II. *Geogr. Ptolem.* fol. 167. fac. b. qui addit, quòd & *Thraces* Alliò inprimis delectentur.

BUNONIS.

β *Romania* etiam *Rumelia* vocatur, quod in ea Roma nova, id est, Constantinopolis sita. Longitudo ejus ab urbe *Cavalla* in finibus Macedoniӕ, ad castella supra Constantinopolin, est milliarium Germ. LX. Latitudo à promontorio Mastysia, vulgo *Cabo Grega* in Chersoneso, ad Panysi fl. ostia fere eadem est.

γ *Constantinopolis* superiori cap. s. 3. memorata hodie triangularis est: septem collea instar veteria Romӕ continet: plateas angustas habet & inӕquales, & portum commodissimum. Palatium Imperatoris vocatur *Seraglio* & *Seraile*; quod anno C. 1665. incendio periit. In castello, quod vulgo *septem turres* vocatur, thesauri Imperatoria asservantur. Extra urbem in altera Portus ora est suburbium *Pera* seu *Galata*, (utroque enim appellatur nomine) à Genuensibus primum condita; quam Latini incolunt: Anno 1660. incendio fere tota periit. Castella etiam sunt in utroque Bospori litote; in Europӕum equites Melitenses bello capti conjiciuntur.

δ *Hadrianopolis* aëre gaudet puro ac sereno, ab Amurathe facta sedes regia, quam ille ex Bithynia eo transtulit; mansitque reliquorum Imperatorum sedes usque ad captam Constantinopolin. (& nunc animi causa Turcici imperatores ibidem per aliquot menses interdum commorantur, si quando eos seu tӕdium, seu cura valetudinis, seu causӕ politicӕ ab urbe Regia removent.)

ε *Philippopolis* mœnia conciderunt: hodie vocatur *Philiba*.

ζ *Sestus* & *Abydus* cap. superioti sect. 2. memorata sunt.

clesia profitetur. Nec soli Græci hanc sequuntur, sed complures aliæ nationes, *Bulgari*, *Servi*, *Bosni*, *Sclavoni*, *Illyrii*, *Albani*, *Moldavi*, *Valachi*, *Russi*, *Muscovitæ*, *Tattari*, *Circassi*, *Mengreli*, cunctæque nationes *Ponticæ*, & *Tattarorum* interior pars. Capita jam inde quatuor sibi constituerunt, quos *Patriarcharum* titulo reverentur. Horum, ut diversæ sunt sedes, sic in diversas regiones inspectio & regimen. Princeps & caput universæ Ecclesiæ Græcanicæ est *Patriarcha Constantinopolitanus*, à quo dependent, quotquot Græcanicæ religionis Christiani per omnem Europam dispersi degunt: *Alexandrinus*, cujus *Cairo* in Ægypto sedes; qui & Arabiæ Ecclesias regit: *Hierosolymitanus*, in Syria supremus agnoscitur: In reliqua Asia *Antiochenus*. 1

REISKII.

1 Origines Thracum ab ævo ultimo, ab uno inter Japhethi filios ita derivavimus, ut satis ad hanc rem dictum fuerit. Illi ergo ex sua gente proprios crearunt reges, donec Philippus Macedo fuso rege præpotentem ejus civitatem Olynthios subegit. Inde Byzantium aggressus, dum oppugnationi acerrimæ insistit, ab ea concurrentibus ad arma Græcis recedere cogitur. Sed Alexander filius bellum prosecutus, omnem Thraciam suo, quod moliebatur, imperio adjecit. [a] Post obitum Alexandri Lysimachus inter Duces bellicos unus, sibi Thraciæ regnum nomenque regium usurpavit: Qui cum in bello Asiatico cecidisset, Thracia regno Macedonum ad tempus subjecta, denique Romanis armis post A. V. C. 676. sæpius vexata, sub Vespasiano ad Rom. Imperium accessit, Suetonio Eutropioque ita testantibus. Sub Græcis vero Impp. Diœcesin Thracicam sex provinciis amplificatam constituit. [b] Constantinus M. enim Byzantio tanquam *novæ Romæ*, *Urbi æternæ*, *regiæ*, *augustissimæ*, *sacratissimæ* (tot elogia nummi & inscriptiones exhibent) primatum postea Constantinopoli suæ in Ecclesiasticis & Politicis quendam contulerat. Sed eheu rerum vices! Namque urbs ea [c] Turcis dominantibus Stambol per contractionem barbaram nunc dicitur, urbs amplissima quæ duo milliaria Germanica & dimidium æquat ambitu, [d] Gallipoli suburbio, duabus arcibus marinis, quas Dardanellas nominant, & munimento ad septem turres validissimo firmata, nec non *Seraglio* Turc. *Patischah Serai*, i. e. Imperatoris Palatio illustris. Conf. P. Gillii Coplin. Thom. Smith Notit. Cpolit. Tavernirium part. III. de Imperio Turcico, Pufendorfii Introduct. in Stat. Europ. & Differt. Bosii Chronico Dreschl. additam. De statu ecclesiæ Græcæ Christoph. Angeli, Alex. Ross. Ed. Sandes, & Brerewodum de Religionibus &c.

a Thracia Macedonibus subjecta. b Romanis. c Turcis. d Gallipolis.

CAP.

CAP. XVI.

De Mœsia. 1

I.

SUpra Macedoniam ac Thraciam α *Mœsia* est quam Romani *Cereris horreum* ob fertilitatem soli appellavere, ab *Aureo* & *Scodro* montibus intra *Istrum* & *Æmum* ad *Pontum* usque extensa; in *Superiorem*, quæ nunc Servia est, & *Inferiorem*, quæ Bulgaria, divisa. Terminus in medio utriusque est *Ciabrus* fluvius. In β *Superiori* populorum quondam clarissimi γ *Dardani*, regioque ipsa *Dardania*, Macedoniæ contermina; In *Inferiori* δ *Triballi* omnium nobilissimi: post hos *Peucestæ* & *Tro-*

Mœsiæ fines, divisio.

Superior. Dardani. Inferior. Triballi. Peucestæ.

REISKII.

1 [a] Mœsia, Romanis ac Græcis Auctoribus vocatur Mysia, ut inde confusio Asiaticæ hujus ac Europææ, de qua loquimur, regionis facillima provenire possit: Fluctuant quoque Græci, neque certas Illysorum origines definiunt. Strabo Lib. VII. ab Europæis coloniam deductum, & ab ea nomen Asiaticis Mysia impositum arbitratur. Sed ab his potius eo digressis Europæos quis denominatos existimet, vel ideo quod Asiam prius habitatam nemo temere diffiteatur; deinde quod Mœsos & Thraces non solum originibus, sed terris etiam multi Auctores veteres compingant. Unus Ptolemæus Thraciam Mœsiamque distinctis paulo sejungit, & terram utramque suis limitibus circumscribit. Sed de urbibus pauca: Inter quas claruit quondam *Istropolis* (ita Cluverio vocatur) [e] *Istros* pluribus antiquis Auctoribus, tanquam Istro proxima: Hinc nummi & inscriptiones, si quæ hujus mentionem faciant, manifesto ΙΣΤΡΗΗΩΝ, h. e. *Istreorum* vocabulo utuntur. [f] Calatis Megarensium & Heracleotarum colonia fuit, diverso tamen tempore, quod Vossius in Notis ad Pompon. Melam explicat. Lib. II. c. 2.

BUNONIS.

α [a] *Mœsia* etiam *Mysia* dicitur aliis: at *Mysia* Asiæ Minoris pars est.

β Mœsia Superior incipit, ubi Savus Danubio miscetur. Ibi statim occurrit [b] *Taurunum*, postea *Belgradum* dictum, quod superiùs in Pannoniæ descriptione l. 3. c. 1. memoratum est. Non longe inde distat [c] *Mons Aureus*, quem *Probus* Imperator militari opere vineis consevit; ut *Almum* apud Sirmium. Vicinum ei erat [d] *Murgum* opidum: ad quod *Carinus* Imperator cum Diocletiano congressus dum victos avidè premit, suorum ictu interiit.

γ *Dardani* admodum sordidi ac agrestes fuere, quippe qui subter sterquilinia effossas specus incoluerunt. Musicæ tamen ferè continuè operam dedêre, fistulis usi, ac fidibus. *Strabo a.* Ter tantum in vita lavabantur; Quum nascerentur; quùm matrimonium inirent; & post mortem. *Ælianus Var.* l. 4. c. 1. Cum Scordiscis juncti Dardani Macedoniam & Græciam populati sunt, templum Delphicum etiam aggressi; sed cum suorum clade fuerunt rejecti. Lucius Scipio auro corruptus iniit cum iis fœdus; unde bellorum civilium initium fuisse exortum putat *Appianus in Illyricis.*

δ *Triballi b.* à Scordiscis olim ad Getas compulsi sunt *c.* Strabo. Vires tamen illos recepisse, colligimus ex bellis cum Philippo & Alexandro gestis.

a Mœsia etiam Mysia. b Taurunum op. c Mons Aureus. d Murgum op. e Istros. f Calatis.

Troglodytæ. *Troglodytæ*, jam Scythicæ gentes: infimam quippe inferioris Scythæ. Mœsiæ partem, quæ ad Pontum accedit, ε *Scythæ* tenuerunt: Getæ. quorum pars validissima ζ *Getæ* ad utramque Danubii ripam, hinc in Mœsos, illinc in Dacos transeuntes.

II. In Mœsia dextram Danubii ripam frequentibus olim opidis stipatam fuisse, Ptolemæi testatur Geographia; idemque in Mediterraneis haud modicum eorum numerum recenset. At Sarpedonia. Dionysiopolis. in litore Pontico clara maximè fuêre, η *Sarpedonia*, ϑ *Dionysiopolis*,

ε Cæterum Mœsiam Inferiorem Jornandes Scythiam Minorem, Zosimus *Scythiam Thracensem*, Plutarchus *Scythiam Ponticam* appellarunt, & incolas ejus *Celto-Scythas*. *Ephorus* tradit ex ea gente ortum *Anacharsidem*. Uxores & liberos; ac cætera omnia, habebant communia, præter gladium & poculum. Erant candidi ac minime fallaces. A vicinis tamen postea corrupti sunt. *Plinius d* Scythas hosce vocat *Aroteros*; Quoniam præter cæterorum Scytharum consuetudinem terram agrosque colebant.

ζ *Getæ* inferius c. 18. §. 5. pluribus memorantur. Reliqua in historis opida non nimis clara sunt; ne flumina quidem [a] *Moschius*; [b] *Timachus*, [c] *Pingus*, [d] *Margis*, [e] *Ciabrus*, omnia Hæmo monte edita. Ciabrum Cluverius terminum inter utramque constituit Mœsiam. At alii [f] *Temenitem* montem & [g] *Jatrum* sive *Jetrum* fluvium terminos inter utramque Mœsiam faciunt.

η *Mœsia Superioris* memorantur opida *Nessus*, hodie in Servia est *Nyssa* o: *Scupi*, seu *Scuppi*, hodie *Scopia* seu *Uschub*: *Arrhibantium*, Lazio est *Wuziterno*: *Dardania*, cujus meminit Tzetzes in Lycophron. Verum hominis Græculi putatur commentum *Tricornium*, Antonio *Turium*, aut *Dorium*; Lazio est *Corascove*; Nigro *Columbatz*. [h] *Viminatium*, *Biminatium* Procopio; forte eadem cum insula *f Viminatio*, cujus mentionem fecerunt Paulus Diaconus, & Niceph. Callistus. Niger putat hodie *Vidino* esse ad Danubium; Lazio est *Wucziderna*. [i] *Rettiaria* Mœsorum cognominata; Lazio *Ressana*; Nigro *Nicopols*. [k] *Ulpianum* à Justiniano restauratum, dictumque [l] *Justiniana Secunda*. In *Mœsia Inferiore* opida erant, [m] *Sarpedonia* ad Erginum fl. *Sarpedonium litus* ad hanc urbem Neptuno sacrum fuit: quod adeo concutitur fluctibus, ut in proverbium abierit de rebus valde turbulentis, ac clamosis & obstreperis. *g*

HEKELII.

a Lib. VII. p. 578.

b A *Nicetà Servii* dicti.

c Vid. *Strabo* loc. cit. p. 557. seq.

d Lib. IV. c. XI. p. 54. lin. 41. & Lib. VI. c. XIII. p. 86. lin. 4.

e Est & *Nessus Thracia* Fluvius, à *Turcis Charasou*; à *Græcis* v. *Mestro* dictus. Humo unus ex *Centauris*, *Ixionis* np. atque *Nubis* Filius, *Nessi* quoque nomine est insignitus.

f *Istri*.

g Vid. *Erasm*. Chil. II. Cent IX. *Adag*. XIX. p. 488. Col. a. & ex eo *Manutius* in *Adag Select*, p. 724. Col a.

BUNONIS.

ϑ [n] *Dionysiopolis* ad Ziram fl. sita, antea *Crunnos* dicta, Jovio & Ferrario [o] *Varna* est, *Lazio* Chaliacra. *Varna* clade Uladislai Hungariæ Regis notissima est; quem Julianus Cardinalis Pontificis auctoritate impulit, ut contra quam pactus erat, Amurathi Turcarum Imperatori bellum inferret Sed profligatis Christianorum copiis, ipse Rex obtruncatus est, ejusque caput in ludibrium conto suffixum est. Clades illa contigit anno C. 1444.

ι Timo-

a Flumina Moschius. b Timachus. c Pingus. d Margis. e Ciabrus. f Temenites. g Jatrus. h Viminatium. i Rettiaria. k Ulpianum. l Justiniana secunda. m Sarpedonia. n Dionysiopolis. o Varna.

lis, ν*Timogetia*, π*Tomi*, Ovidii Poëtæ exilio nobiles, λ*Istropolis* & *Eleutheræ*.

Timogetia. Tomi. Istropolis. Eleuthera. Ister fl. seu Danubius.

III. *Ister* fluvius omnium Europæ maximus, in Germaniæ jugis *Abnobæ* montis ortus, per multas lapsus gentes *Danubii* nomine, immenso aquarum auctu, & unde primum *Illyricum* alluit, ist, id est, ad *Savi* confluentem, Ister quondam appellatus *sexaginta* circiter amnibus receptis, medio fermè eorum numero navigabili, in Pontum vastis *sex* fluminibus sive ostiis evolvitur. Singula autem ostia tanta sunt, ut prodatur, in quadraginta millia passuum, id est, mill. German. x. longitudinis, vinci mare, dulcemque intelligi haustum. German. vulgo *die Donaw*, Sarmathis ac Scythis *Dunay*. μ

De

ν *Timogetia* ad idem Ponti Euxini litus ponitur.

π [a] *Tomi*, Nigro *Constantia*, ac Cœlio Calcagnino *Tomesuar*, nomine haud abludente dicitur. *Giofanius* tamen hodie *Kioviam* appellari contendit, ob vicinum lacum *Oviduue-lezero*, id est, lacus *Ovidii h*. Urbem hanc alluit Naxius fl. quem alii dictum putant Absarum & Ægialum. Arrianus in periplo Euxini tradit hic Medeam discerpsisse fratrem suum; unde urbi nomen natum. Cis Tomos est [b] *Calatis*, seu *Callatia*, Lazio *Kilia*, Nigro *Pandalla*: ultra vero est

λ *Istropolis*, Nigro *Grossea*, Castaldo *Stravico i*. Porro in hac Inferiori Mœsia ad Jatrum fl. est Nicopolis, urbs Christianorum clade nobilitata. Sigismundus enim Imperator non tam virtute hostium, quam discordia suorum, à Bajazethe Turca victus, Constantinopolim fugiens vix salutem sibi expediit. Contigit clades illa anno 1396. Annales vero Turcici referunt cladem istam ad annum Heg. 794. qui est annus æræ Christianæ 1392. adeoque quatuor annis à nostris discrepant Scriptoribus. In eadem Mœsia Inferiori sunt [c] *Dinogetia*, Nigro *Drimago*. [d] *OEscus* Triballorum ad OEscum fluvium: [e] *Noviodunum*; [f] *Nova*, Lazio *Novomont*: [g] *Durostorum*, Lazio hodie *Dora*: [h] *Odyssus k* seu *Odessus*, quam Niger putat esse Varnam; Cedreno vocatur *Barna*. Cæterum Solinus Mœsiam *Cereris horreum* ob fertilitatem à Romanis appellatam scribit. Ipsa quingenta hominum millia ex Dacia Augusto imperante per Ælium Carum, seu ut aliis placet, Licinium Crassum eo traducta aluit.

μ [i] Trajanus Imperator Rom. pontem Danubio imposuit, ut expeditior esset in Dacos militia. Metuebat enim, ne Danubio frigoribus conglaciato, Romanis, qui trans flumen essent, bellum inferretur; quod si eveniret, ut posset per eum copias facile traducere. Sed Adrianus contra metuens, ne barbari oppressis custodibus pontis, in Mœsiam transirent, superiores partes pontis disturbari jussit. Pontis ejus rudera hodie ad Sendroviam opidum superesse, recentiores prodiderunt: ad *Severinum* à plerisque ponitur. (*Hæc rudera & quidquid ad Danubium pertinet ab Austriaca Vindebona ad confluentes ejusdem fluminis & Jantræ, Antiquitatum Romanarum vestigia, ripas, pisces, aves &c. graphicè ac doctissimè descripsit Illustrissimus Ferdinandus Ludovicus Comes Marsilius, in suo nunquam satis laudato opere, cui titulus *Danubius Pannonico-Mysicus* 6. vol. in fol. forma Atlantica. Ubi *Danubius* apud veteres *Ister* vocari occeperit, nondum satis compertum est; aliis inferius, aliis superius, nominum discrimen collocantibus.)

HEKELII.

h Lexicographi eam nuncupant *Tritomicon*.

i Milo-

a Tomi. b Calatis. c Dinogetia. d OEscus. e Noviodunum. f Novæ. g Durostorum. h Odyssus seu Varna. i Pons Trajani.

De incolis Mœsiæ, & duobus novissimis in ea regnis, Servia ac Bulgaria.

Mœsiæ Incolæ.

IV. *Mœsos* populos feros, truces Barbarorumque barbaros, à Thracibus genus duxisse, tradunt auctores: cum ipsa Mœsia pars aliquando Thraciæ fuerit. M. *Licinius Crassus* perdomitos Imperio Romano subjecit. Deinde in Superiorem Mœsiam Servi, Inferiorem Bulgari, utraque ex Sarmatià Asiaticâ advena gens invecti, duo inibi regna de suo nomine, hi Bulgariæ, illi Serviæ condiderunt. At novissimi Turcæ in utrumque infusi etiam nunc tenent. ʸ z.

Senderovia. Vidna. Bodon. Novograd.

V. Caput regni Serviæ regumque quondam sedes, ξ *Senderovia*, Ungaris *Zendrew*, Turcis *Semender*, ad Istri ripam sita: Præterea *Vidna*, *Bodon* & *Novograd* nobilia sunt opida; quorum hoc arce munitum inexpugnabili. At Bulgariæ regni caput est ° *Sophia*, urbs magna & populosa.

CAP.

i *Milesiorum* Colonia.

k *Ammiano* circa *Danubium* Urbs est. Item *Pannonia* Urbs est *Antonino*, à *Latio Neumarch* dicta. à *Ptolemao Mœsia Inferioris* oppidum, ubi *Danubius* in ostia effunditur.

BUNONIS.

v *Bulgari* à Volga fluv. videntur dicti. Niceph. Gregoras nomen eorum *à Bulga* fluv. derivat. Alii tamen contendunt reliquias esse Gepidarum. *l*

ξ [a] *Senderovia*, olim *m Singidunum n*, à Turcis 1439. captum, *Fanum S. Andrea* seu *Semendria*, quondam Rasciæ fuit metropolis: Ad Senderoviam in Danubii ripa Sigismundus Hungariæ Rex à Turcis magna clade affectus, vix salvus evasir ultra Danubium fugiens, quod contigit anno Christi 1409. *Cuspin.* In Servia quoque est [b] *Nonibazaria*, Despotarum quondam sedes: [c] *Orachum*, ad Drinum fl. hodie Saniaci Serviæ sedes; qua de causa satis culta est, habeturque primaria. Ad Rasciam pertinet [d] *Alba Graca o*, mœnibus hodie carens, castrum habet munitissimum, in quo Christiano non licet pernoctare. Secundo Danubio descendenti porro obvia sunt [e] *Tricornium*, [f] *Viminacium*, ac plura non nimis clara opida.

° *Sophia*, loco parum salubri positæ, residet Beglerbegus Rumeliæ: hac ex Hungaria in Thraciam itur. Ad eam monstrantur Sardicæ urbis rudera. [g] *Nicopolis* quoque Bulgariæ urbs est Christianorum clade nota, ac modo numerata. [h] *Varna* eadem calamitate nobilis; à Cosaccis perhibetur exusta. [i] Omnis Servia ac Rascia mire *fertilis* est, ac præcipue in Cassovico Campo, qui indigenis *Cassonnpolo*, Germanis *Amelsfeld* appellatur, tribuiturque Bulgariæ, quam attingit. [k] Ager ad Belgradum omnium totius Europæ perhibetur amœnissimus. *Incola* sunt laboris patientissimi; agriculturam exercent, aut militiam sequuntur; ad quam à Turcis pellici solent: aut alii alicui rei operam impendunt. Turcæ pagos ad publicas vias incolunt. Habuit Servia *Despoten*; cui Bosnia quoque paruit; eoque occiso Hungari eam sibi fecerunt vectigalem. A Turcis occupata per Beglerbegum fuit administrata, qui sedem suam habuit Belgradi. Promotis vero Imperii Turcici finibus, Beglerbegus Budam translatus; legatum suum, vulgo *Caimacan*, reliquit Belgradi; per quem Servia regitur. [l] *Bulgaria* regio aspera est, & montosa, boum ac ovium greges

facile

a Senderovia. b Nonibazaria. c Orachum. d Alba Græca. e Tricornium. f Viminacium. g Nicopolis. h Varna. i Serviæ natura. k Soli ac incolarum mores. l Bulgariæ natura.

facile alit. [a] Vicinis suis, qui Serviam incolunt, moribus fere sunt similes *Bulgari*: hæte ac pecorum carne victitant; decimum quemque ex iis Turcæ ad militiam legunt.

HEKELII.

l *Volaterranus* eos è *Scythiâ* egressos putat.

m *Antonino* teste.

n Vel *Aurelio Victori*, qui eam Urbem constituit, *Pannonia*, *Singidonum*.

o *Vulgò Griechisch Weissenburg*, *Nonderalba* alioquin dicta.

REISKII.

2 [b] Sic est, Mœsiam multi veterum Auctorum aut Thraciæ innectunt, aut hujus partem faciunt: Ut vel inde Mœsos à Thracibus ortum cepisse, merito suspiceris. Ergo gens utraque primum uno regno, unaque Rep. gaudebat: Donec M. Licinius Crassus Proconsul A. V. C. DCCXXVI. ab Mœsis, Bastarnis, Thracibus, Getisque superatis triumphum egerat. Neque tum Mœsia tamen in provinciam redacta, sed sub Imp. Vespasiano fuit, & duplex *superior* nempe sive *prima*, & *secunda* sive *inferior* facta. Veruntamen adhuc Thraciæ inferiorem Mœsiam & Notitia Imp. Rom. & Rufus Festus annumerat, Præsidialem quippe provinciam. Denique gens Sclavica palude ab Mœotide A. C. 669. prorupit, [c] Serviorum, Sirbiorum & Soraborum nomine notata, perque nostram Germaniam olim longius diffusa (maxime circa Servestam *Zerbst* & *Zerbiek*) donec hos intra limites compellebatur. Hinc Principatus Serviæ, feudum regis Bulgari, qui quoniam Eleazaro Bulco illum impertierat, [d] Despotis subsequentibus Lazarorum appellatio adhæsit. At Servia demum ab Amurathe III. [*] debellata, Turcico sese jugo A. 1382. submisit, Bulgari autem ex Asiatica ultra Volgam Tattaria effusi, & ab vicino, quod accolebant, flumine dicti, hae in Mœsia Illyrico & Macedonia regnum statuerunt novum A. 690. à Turcis itidem A. 1393. subactum. ([*] Non ab Amurathe III. qui demum anno 1575. regnare cœpit; nequidem ab Amurathe II. qui patri Mahumedi I. anno 1410. successit. Superest Amurathes I. qui anno 1383. a Sicario confectus periit.

a Bulgarorum mores. b Mœsia Romanis subdita, duplex facta. c Serviis subjecta. d Despotis.

CAP. XVII.

Summa universæ Scythiæ descriptio.

Item de veteri Scythia Europæa.

I.

TRans Istrum Mœsis contermina est *Scytharum* gens omnium toto orbe vastissima, quippe ex Mœsia inferiori in Asiam ad *Tabin* usque promontorium & fretum *Anian*, *Longitudine* terrarum milliarium German. cIↄ. amplius occupat. *Latitudine* vero ab Oceano Septemtrionali ad Caucasum montem fontesque Indi fluminis milliaribus German. circiter LX. Dividitur autem universa *Scythia* in *Europæam* & *Asiaticam*. De hac posterius in ipsa Asia; nunc Europæam prius expediamus. 1 Scythiæ Magnitudo.

II.

REISKII.

1 [a] Scythiam doctrinæ planioris causa triplicem faciemus, *vetustissimam* puta, *mediam* & *hodiernam*: *Vetustissima* illa tam longe patuit

a Scythia triplex.

Scythiæ Europææ limites.

II. Terminatur *Europæa* ab *Occasu* Patisso flumine, ab *Septemtrione* linea à Patissi fontibus per Amadocam paludem (quæ est in Lituania) ad Borysthenis fonteis, atque inde alia linea ad Tanais ortus ducta; ab *Ortu* ipso Tanai & Ponto Euxino: à *Meridie* Istro, & ubi is ad Nicopolim inflectitur, recta linea ab Occasu in Orientem ad Pontum ducta.

Troglodytæ. Daci. Getæ. Tyragetæ. Arpii. Carpiani. Callipides. Istrici. Axiaces. Jazyges Eneocadlæ. Bastarnæ seu Peucini. Borysthenitæ. Neuri. Geloni. Thussagetæ. Budini. Agathyrsi. Alani. Roxolani.

III. Totum hoc terrarum variis gentibus ac populis distinguitur; quorum clarissimi, præter *Troglodytas* in inferiore Mœsia commemoratos, *Daci*, quorum regionem nunc tenent, *Moldavi*, *Valachi*, *Transsilvani*, & Hungarorum pars inter Patissum amnem & Transsilvaniam; *Getæ*, quos ad utramque Istri ripam in Mœsiam & Daciam extendi, ante diximus; nunc Bulgarorum & Moldavorum pars: *Tyragetæ* & *Arpii* inter Tyram flumen & Istrum; nunc inferior Moldaviæ pars Ponto objacens: Inter Tyram & Hypanim amnes *Carpiani*, *Callipides*, *Istrici*, *Axiaces* & *Jazyges Eneocadlæ*; quorum omnium solum nunc Podolia: *Bastarnæ*, iidem & *Peucini*, quorum pars una in Germania, pars altera in Scythia Europæa; nunc Russia minor seu Nigra: *Borysthenitæ*, inferior Lithuaniæ pars versus Pontum: *Neuri*, ad Borysthenis fontes, inde *Geloni*, *Thussagetæ*, *Budini* & *Agathyrsi*, in Moscovia inter Borysthenis fontes & Tartariam minorem: *Alani* & *Roxolani* in Moscovia, ad sinistram *Donez*, id est, minoris *Tanais* ripam: *Hama-*

patuit lateque, ut Celtoscythiam, cum eaque Hispanos, Gallos, Britannos, Teutones, itemque terras septentrionales una comprehenderet. Nec tamen dixerim, nonnullis Auctoribus opinio insedit, *omnem Europam Scothia annumeratam.* Neque unus, qui citatur ex Hippocrate, locus id liquido confirmat. *Media* vero quam dixi Scythia Græcis Romanisque Scriptoribus in Europæam & Asiaticam dispescitur, tractu sane amplissimo extensa: *Hodierna* haud arctioribus terminis definita, omnem Tatariam Europæam & Asiaticam includit, nomine solo mutato. [a] Hujus nominis Græcas origines ἀπὸ τοῦ σκύτους, i. e. *corio* deducunt: Alii rectius ab arte, qua excelluerunt Scythæ, sagittaria, & vocabulo Germanico. Sic Bochartus Phaleus, Lib. III. c. 13. & Vossius Lib. III. de Idololat. c. 99. ubi Scythis optimos adsignarat sagittarios: *Unde, inquit, Scytharum appellatio. Nam septentrionalibus uti & Germanis scheiten* (addo etiam *skieten*) *est sagittam arcu emittere.* Quid? quod Boxhornius singulari ad Nicol. Blankardum scripta epistola eò contendit, ut Scythas Germanice locutos argumentis probabilibus monstret. Rationes autem solidas Bochartus urget, in primis Scytharum originibus docendis. [b] Omnium enim parens ipsi *Magog* Ebr. מגוג fuit, unus ex Japheti filiis; à quo Magogitæ vel Magogæi etiam dicti leguntur. Joseph. Lib. I. c. 7. Hinc Abydenus ex eoque Syncellus tum Scythicas ab uno illo Magogo tum quoque gentes Celticas deduxerunt.

BUNO-

a. Scythæ cur dicti? b Horum origo.

maxobii ſive *Hamaxobitæ*, ad Gerrhi fluminis fontes in Tartaria minore: *Georgi*, *Nomades*, *Baſilides* & *Tauroſcythæ* ſive *Scythotauri*, itidem in Tartaria minori: *Tauri* ſive *Taurici*, qui Tauricam ſive Scythicam Cherſoneſum incoluerunt: In his *Boſporani* utrinque Boſporum Cimmerium accolentes: *Jazyges Mœotæ*, juxta *Mœotim* paludem ad Tanaim uſque protenſi, *Arimaſpi* & *Eſſedones* ac *Tanaïtæ* ipſo *Tanaïs* flexu cincti.

Hamaxobii. Georgi. Nomades. Baſilides. Tauroſcythæ. Tauri. Boſporani. Jazyges Mœotæ. Arimaſpi. Eſſedones. Tanaïtæ.

CAP. XVIII.

Dacia.

I.

TRans Iſtrum igitur Mœſis contermini fuerunt [a] *Daci*, Scythica gens, fera, atrox & barbara. Regio ipſa *Dacia* terminatur à *Septentrione* Carpathicis jugis & Hieraſo amne; ab *Oriente* eodem Hieraſo & Iſtro; à *Meridie* itidem Iſtro; ab *Occidente* Patiſſo. Complectitur hodie Hungariæ partem, prædictam *Tranſſilvaniam*, *Valachiam* & *Moldaviam* fere totam. 1

Daciæ ſitus.

II.

BUNONIS.

a [a] *Dacos* antiquitus appellatos fuiſſe *Davos* putat Strabo *a*; unde frequentia nomina ſervorum apud Comicos *Daos* ſeu potius *Δάους* nominat Euſtathius.

HEKELII.

a Lib. VII. p. 556.

REISKII.

1 [b] Daciam *pro ſtatu diverſo ac tempore* aut ævo triplicem ſtatuemus, ſcilicet *vetuſtam*, *mediam*, *& noviſſimam*: *Vetuſta* illa ſuis gaviſa regibus פצינך *Pazinac* ab Joſepho Corjonide vocatur, à Patzinacis aut Patzinaitis, quos Cedrenus Suidasque memorant. A Plinio autem *Daci Romanis dicti* feruntur, *alias Sarmatæ Græcis Sauromatæ* Lib. IV. c. 22. A Strabone contra *Daci Δάκοι*, *qui olim Davi Δᾶοι appellati fuerant*: Unde tot ſervi apud Comicos Davorum nomine notantur, tanquam è Dacia oriundi. *Mediam* vocabimus eam, quæ Romanis ex ævo Auguſtæo cognita, & à Trajano Imp. ſub Imperium A. C. 103. redacta, *Diœceſin Dacianam*, in eaque duas provincias tum Conſulares tum Provinciales fecerat. [c] Hæc ergo Romana fuit periodus, quam ſequebatur Gothica, Gepidica, tandemque Hungarica, ob Gothos, Gepidas Hungarosque qui Daciam inſederunt. [d] Unde dignoſcimus, quantum Getæ veteres in Dacia commorati & Gothi è Scandinavia effuſi differant. Loccenius quidem in Antiquit. Sueo-Goth. Lib. I. c. 1. gentes duas fere ſynonymas putat, & contrarias Pontani è Deſcript. Dan. Cluveriique ex Antiquit. Germ. rationes elidere conatur: Loca tamen Auctorum veterum multa obſtant & Viri Clariſſimi ſententiæ adverſantur. [e] Amplius

a Daci. b Dacia triplex. c Romanis ſubdita. d Getæ Gothique differunt. e Daci & Sarmatæ parum.

Dacia Ripensis. II. Divisa fuit olim in *Ripensem*, *Alpestrem* & *Mediterraneam*. β *Ripensis* est, quæ hodie dictam Hungariæ partem complectitur, cum parte *Valachiæ*. In hac Populi *Preudavensii*, *Albocensii*, *Saldensii*, *Terviugii*, *Burrhi*, *Cingesi*. γ *Alpestrem* nunc incolunt major pars *Valachorum* & *Moldavi*. Quondam in eâ populi *Piephigi*, *Siginni*, *Siusii*, *Cotensii*, *Taiphali*, *Cacoënsii*, *Cistoboci*. δ *Mediterranea*, quæ & *Gepidia*, tota nunc est *Transsilvania*. In hac olim populi *Cacoënsii*, *Buridensii*, *Biephi*, *Ratacensii*, *Taurisci*.

Alpestris.

Ulpia Trajana. III. Urbs olim clara fuit ε *Ulpia Trajana*, ante ζ *Zarmisogethusa* dicta; nunc *Varheli* eodem situ est in Valachia.

Marisus & IV. Fluviorum celeberrimi: η *Marisus*, Germ. *Marisch*. Hung.

plius illud est, quod moneo, ne à Dacis tanquam gens alia disjungantur Sarmatæ; Neve Saxonum in has terras transitus ævo Carolino & victoriis Francicis adscribatur: Id utrumque nostro Cluverio videtur, cum Historici ex illa ætate aut taceant aut contrarientur. *Novissima* tandem Dacia nobis erit, quæ Transsylvaniam, Walachiam & Moldaviam, qui status rerum est præsens, ambitu suo comprehendit.

BUNONIS.

β [a] *Dacia Ripensis* Tibiscum & Danubium attingit; & in Meridiem vergit: & Daci Danubium accolentes [b] *Daci Danubiani* dicebantur: In illa Ripensi Dacia, quæ hodie Hungariæ pars est, præcipua opida sunt *Wardeyn* & *Zatmar*, hodierno bello Ungarico nota. *cap 2. hujus lib 4. memorata.*

γ [c] *Alpestris Dacia* inter Ripensem & Mediterraneam interjecta est.

δ [d] Mediterranea in Septentrionem inclinat, eamque Carpathos mons instar theatri jugis suis includit.

ε *In Ripensi Dacia* olim fuere urbes claræ [e] *Zurobara*, seu *Zarobara*, nunc *Temeswar*, Temesia: [f] *Lizisis*, cujus rudera supersunt, locusque Lazio dicitur *Laorzalos*: [g] *Zeugma*, quam nonnulli *b* putant esse *Clausenburg c*; Lazio est *Zazseles*, quod Germ. *Muhlenbach*: [h] *Tibiscum*, quod Lazio. *Titut.*: [i] *Romulium*, à Romula, *Galerii* Imperatoris matre ibidem sepulta, appellatum. *In Mediterranea Dacia* fuit,

ζ [k] *Zarmisogethusa* ab Auctore memorata: [l] *Tapa*: [m] *Æmonia* Nigro est Severinum: [n] *Succi*, ubi angustiæ & claustra Succorum; hodie munimentum *Turckzuess* Lazio: [o] *Patruissa*, Lazio Brassova, vulgo *Creustadt*: [p] *Nentidava*, Lazio est *Nossenstadt* Germanis; quæ Hungaris *Bistricea*, aliis est *Erinistat*, [q] *Alba Julia*, à Julia Augusta, M. Aurelii Imperatoris matre sic dicta; antea *Apulum*, & *Colon. Apulensis*, hodie, ut Lazius putat, eadem quæ Germanis *Weissenburg*, & Hungaris *Gulafeirwar* vocatur. *In Alpestri Dacia*, [r] *Frateria*, Nigro *Jurgano*, Lazio *Zazuara*: [s] *Pinum*, Lazio *Wincz*, Nigro *Phisiena*: [t] *Paloda* diruta, ubi nunc Campi *Bleichbasfeld*: [v] *Utidava*, hodie *Utuarhel* id est Utidavæ rudera: [x] *Petredava*, *Petersdorff*: [y] *Scandava*: *Selesburg*; ac alia opida minus clara.

HEKELII.

b Inptimis *Rithaymerus*.

c Vel *Clejeburg*.

BUNONIS.

η [z] *Marisus*, qui & *Rhaben* dicitur, Carpatho monte editus, recipit [a] *Sargetiam* amnem; in quo *Decebalus* Dacorum Rex, cui Tra-

a Dacia Ripensis. b Daci Danubiani. c. Alpestris Dacia. d Mediterranea. e Zurobara seu Temeswar. f Lizisis. g Zeugma. h Tibiscum. i Romulium. k Zarmisogethusa. l Tapæ. m Æmonia. n Succi. o Patruissa. p Nentidava. q Alba Julia. r Frateria. ſ Pinum. t Paloda. v Utidava. x Petrodava. y Scandava. z Marisus. a Sargetia.

Hung. *Maros*. Et [b] *Aluta*, Germ. *die Alt*, Hung. *Olt*. Aluta fluvii.

V. Incolas ante *Getas* fuisse tradit Plinius; *Dacos* posteà à Romanis appellatos. [i] *Getarum* nomen mansit circa utramque Istri ripam, ut ante dictum. Regibus illi suis regebantur, donec Trajanus Imperator Daciam perdomitam in Provinciæ formam redegit. Posteà *Sarmatæ* invecti, dein *Gothi*, moxque *Hunni*. [*] Post hos *Saxones*, Germanica gens, à Carolo Magno devicti, cum leges victoris ferre nequirent aut nollent, in universam Daciam transierunt. Hinc etiamnum frequens, licet corruptus, in iis oris durat Germanicus sermo. Exinde eadem gens, quæ Pannoniæ partes occupaverat, Hungari Saxonibus sese miscuerunt, unde mixta nunc utriusque gentis lingua. Tum vero *divisa* fuit universa Dacia in nova nomina. Ea pars quæ Patisso amni annexa, *Hungariæ* titulo accessit. Quæ ante Dacia mediterranea erat, *Transsilvania* appellata: Inter hanc & Istrum *Valachia*: Inter hanc & Hierasum *Moldavia*, cujus titulo etiam adjectum, quicquid inter Hierasum & Tyram amnes interjacet.

Incolæ Daciæ. Getæ.

Sarmatæ. Gothi. Hunni. Saxones.

Trajanus bellum intulit, thesauros suos defodit; neque tamen vel sic eos occultare satis, aut Romanis subducere potuit. Strabo *d* tradit, Romanos hoc flumine usos ad omnia subvehenda, quæ videbantur necessaria ad bellum Getis inferendum. *Marisus* hic in *Tibiscum* se effundit. [a] *Tibiscus* vero, qui & *Patissus*, & *Tibesis* appellatur, ex eodem ortus monte, post longum spatium cum Danubio se conjungit.

[b] *Aluta* fons Marisi vicinus, eodemque monte editus, in eundem properat Istrum.

[i] *Getas* à Dacis per cataractas fuisse distinctos, apparet ex Strabone *e*; & versus Germaniam *Dacos*; ad Ortum *Getas* nominatos. *Zamolxis*, Pythagoræ qui fuerat famulus, in patriam reversus, genti suæ ac proceribus acceptus fuit, quod ostentorum cœlestium prænunciaret eventa. Hinc in regni societatem à Rege assumtus primus sacerdos factus ejus Dei, quem Getæ colebant; ac deinceps sacerdotes Regibus fuerunt à consiliis. *Strabo f*. Quum sub Orole Rege adversus Bastarnas non bene pugnavissent, Getæ somnum capturi jussi sunt caput ponere, quo loco habuissent pedes, & uxoribus suis servire; donec acceptum eluerent dedecus. *Justinus*. Ab Alexandro Magno bello sunt petiti. Post ejus obitum Dromichares Lysimachum cepit, eique gentis suæ commonstravit egestatem, monuitque ne tales invaderet, sed amicos haberet. *Strabo g*

[*] Quæ de Saxonum in Transsilvaniam transitu hic affert Cluverius, illa idoneis Scriptorum destituuntur testimoniis.

HEKELII.

d Lib. VII. *Geogr*. p. 557.
e Loc. cit. p. 556.
f Lib. VII. p. 545.
g Loc. cit. p. 552.

REIS.

a Tibiscus. b Aluta flumina.

 CAP.

CAP. XIX.

Transſilvaniæ, Valachiæ & Moldaviæ deſcriptio.

I.

Transſilva-nia.

Transſilva-niæ opida.

TRansſilvaniæ Principatus, qui ſylvis undique, unde ei nomen Latinum, & montium jugis clauditur, Hungaricè *Erdeli*, Germanicè *Siebenbürgen*, Saxonibus haud dubiè à *ſeptem opidorum numero* dictus eſt. Qua ratione etiam nunc Sarmatis ſeu Sclavis *Siedmgrodska Ziemia*, hoc eſt, *Septemcaſtrenſis regio*, indigitatur. Poſtquam Saxones colonos recepit, cultius habitari cœpit. Namque opida in ea illi condiderunt, quæ in hanc diem clara ſunt. 1

Cibinium.

II. a *Cibinium*, ſive Hermanopolis, vulgo *Hermanſtadt*, caput Pro-

REISKII.

1 a Transſylvania regi Hungarico & Woywodæ ſuo ab regibus impoſito diu ſubjecta provincia, ſylvis undique ac montibus Carpathicis circumſepta, nomen ſuum ex ævo barbaro adſumſit, tanquam quæ trans ſylvas jaceat: Ita *Septemcaſtrenſis* etiam ex media ætate dicitur, à ſeptem caſtris ſive burgis, urbibusque præcipuis, Germ. *Siebenburgen.* Urbes enim & amplas & munitas, nec frumentario ſolum ſed ſalino, pecuario, metallico, & vini proventu etiam felices continet: b Incolas vero trium generum alit, *nempe Saxones, Hungaros, Siculosque. Saxones* ſeptem, quas vocant, ſedibus diviſi (*Sieben Stüle*) non à Carolo M. ejecti, nec à Geiſa, rege Hungarico huc deportati (quod Iſthuanſius in Hiſt. Hungar. ſentit) nec miro Hamelenſium puerorum exitu huc primas colonias duxerunt; Sed Ammianus Marcellinus ævo ſuo in Dacia Oſtfalos, originis Germanicæ gentem tertio jamdudum ſeculo habitaſſe memorat. Confer heic Hornii Orbem polit. p. IV. in Transſylv. *Hungari* cum Saxonibus conjuncta; *Siculi* ad fines Moldaviæ loca ſejuncta incolunt, ſeptem, uti loquuntur, ſedibus diſtincti. c Sed mutata Reſp. in Principatum A. 1512. deſiit, quem ab rege ſuo Johan. de Sapolia Waywoda, Hungariam bello adortus obtinuit, regno tamen obnoxium futurum: Sed clientela Turcica & tributum, quod quinque imperialium myriadas exceſſit, annum poſt hac intervenerat, d Zatmaria eo ipſo anno pace facta regno rurſus Hungarico acceſſit: e Waradinum etiam obſeſſione diuturna & oppugnatione acerrima A. 1692. captum.

f *Wallachia minor* ſive *Transalpina*, Græcè *Mauroulachia*, & *major* ſive *Cisalpina*, Græcè *Ungrelachia*, vulgò g *Moldavia*, hæc utraque Principatum Græcis Impp. debet, qui Δέσποτας, i. e. *Dominatores* vel *Deſpotas* impoſuerunt ſuæ clientelæ deditos, ſed Cpoli capta h Muhamedes II. Turcicus Imp. rejecto Dracole, Deſpota vel Waywoda *Wallachiam* ſubegit, novo poſthac homine impoſito, ſibique tributario. *Moldavia* autem regno Hungarico diutius ſubjecta, ob rebellionem ſui Waywodæ perfidam Turcico adhæſit imperio: Hinc Turci quoque *Beſſarabiam* occuparunt, Moldaviæ ademtam.

BUNONIS.

a i *Cibinium* ſive *Hermanopolis*, a ex ſeptem Saxonum urbibus prima eſt, ad Cibin

a Transſylvania. b Incolæ hujus triplices. c Principatus. d Zatmaria. e Waradinum. f Wallachia. g Moldavia. h Nunc Turcis tributaria. i Cibinium ſive Hermanopolis.

Provinciæ eſt: β Alba Julia, Germ. *Weiſſenburg*, Hung. *Giulafeierwar*, Principis ſuperioribus annis ſedes: γ Claudiopolis, German. *Clauſenburg*: δ Biſtricia German. *Biſtriz*, Hung. *Beſterze*: ε Sciburgium, German. *Schiesburg*, Hung. *Segeſwar*: ζ Mediesus, Germ. *Medwiſch*, Hung. *Megies*: η Stephanopolis, ſeu *Corona*, Germ. *Croonſtadt*, Hung. *Breſlaw*. *b*

Alba Julia. Claudiopolis. Biſtricia. Sciburgium. Medieſus. Corona.

III. Quæ nunc duæ regiones Valachiæ ac Moldaviæ nominibus diſtinguuntur, ſuperiori ætate uno θ Valachiæ vocabulo cenſebantur. Incolis *Woloska Zemla*, id eſt, Valachia terra, & gens ipſa *Wolochy*. Dividebatur autem tota Provincia in Majorem, & Minorem: Major poſtea ι Moldaviæ nomen recepit:

bin rivum, inter paludes & piſcinas partim in colle, partim in planitie poſita, ædificiis & propugnaculis ſuperbiens, magnitudine cum Vienna Auſtriæ comparatur. Hic cæteræ civitates conventus habent. Cives ex uſu vini Chiragra plerumque laborant. Inde uno milliari diſtant fodinæ ſalinæ in *Wyzagna*, Germ. *Salczburg*.

HEKELII.

a Ab *Herman*, *Græcorum* Imperatore, quem fundatorem credunt, ita appellata.

b Vel *Braſſo*.

BUNONIS.

β [a] *Alba Julia* ad Ompaii fl. qui ibi in Mariſum labitur, alluit, multa viſuntur antiquitatis monumenta; Bathorianam domum nunc Profeſſores Gymnaſii incolunt; inter quos nuper eminebat Joh. Henric. Alſtedius. (*Juliæ nomen a Julia Auguſta Marci Aurelii matre deſumtum vetus inſcriptio docet.)

γ [b] *Claudiopolis*, Hungar. *Coloſwar*, ad Schomos fl. urbs ampla & frequens, à pluribus habitatur Photinianis. Hic Transſilvaniæ Princeps conventus ſolet habere publicos. Anno 1662. ab Abaffio Tranſſilvaniæ Principe ac Turcis diu fruſtra obſeſſa eſt, Cæſarianis, qui in præſidio erant, ſeſe fortiter tuentibus: ſed tamen anno 1664. à militibus præſidiariis Abaffio venditur. *c*

δ [c] *Biſtricia* ad Biſtritz fl. poſita in regione vitifera, quæ vulgo *Nosverland*, urbs elegans & valida eſt *d*; Cives hic purius loquuntur Germanice, quam in reliquis Transſilvaniæ civitatibus; ſed ob aëris & aquæ vitium multi hic ſunt ſtrumoſi, ſurdi, muti, & fatui. Inde 4. milliaribus abeſt opidum [d] *Rodua*, ubi aurifodinæ.

ε [e] *Sciburgium* ad Kochel fl. ſita non adeo munita eſt.

ζ [f] *Medieſus* in interioribus partibus Transſilvaniæ eſt. Templum habet in monte munitum pro more gentis.

η [g] *Stephanopolis* in poſtrema Transſilvaniæ parte intra montes amœniſſimos ſita mœnibus & arcibus editis munita eſt. Tribus ſuburbiis ampliſſimis gaudet: quorum unum Bulgari, alterum Hungari, Saxones & Ciculi tertium inhabitânt. In Transſilvaniæ finibus quoque eſt [h] *Waradinum*, ſupra memoratum, quod à Turcis expugnatum eſt anno 1660. itemque [i] *Zatmaria* opidum munitiſſimum, quod à perfidis præſidiariis militibus Abaffio Transſilvaniæ Principi venditum eſt anno 1664. Cæterum multi *Valachi* per univerſam Tranſſilvaniam ſparſi, ac præcipue montana verſus [k] *Valachiam* incolunt; itemque regionem exiguam, ubi *Haczag*, opidum *Haczag*.

θ *Valachia* iſta *e* ad fluvium, qui vulgo *Nieſter f* appellatur, Pontumque Euxinum ſeſe extendit.

ι [l] *Major*, qua *Moldavia* à *Moldavo* fluv. nomen habet, verſus Pontum porrigitur, eique annumeratur *Baſſarabia g* regio.

a Alba Julia. b Claudiopolis. c Biſtricia. d Rodua. e Sciburgium. f Medieſus. g Stephanopolis. h Waradinum. i Zatmaria. k Valachia. l Valachia Major.

pit: ж Minori Valachiæ titulus remansit. Quæque suo parebat Principi seu Duci, quem Sarmaticæ gentis vocabulo, λ *Waywodam* appellant; Polonis quondam utraque stipendiaria. Nunc partem Hungariæ Rex, partem Turcarum Imperator tenet. Valachiæ caput ac sedes Waiwodæ est *Targowisko*: reliqua loca sunt *Brailaw* & *Dombrowitza*. Moldavia. Moldaviæ caput est ac Waiwodæ sedes *Czukaw*: reliqua opida sunt, *Margosast*, *Tarisko*, *Moncastro*.

gio in qua *Moncastro* h *opidum*.

ж a *Minor* versus Danubium extenditur.

HEKELII.

b Vel *Brasso*.

c Est & *Plinio* Lib v. *Hist. Nat.* c. XXIV. p. 74. lin. 12. seq. *Cappadocum*, sive *Cappadocia* Urbs.

d *Hungaris*, *Sambuco* teste, *Bosterexe*, *Germanis* verò *Neesn* dicta.

e Aliis *Valagnia*, aliis quoque *Flacia* dicta.

f *Ister*.

g *Seu* Bessarabia.

h Seu *Chermen*.

BUNONIS.

λ Princeps Valachiæ vulgo *Hospodar* appellatur: uterque vero cum *Moldaviæ*, tum *Valachiæ* Princeps, Turcarum Imperio hodie obnoxius est. b *Moldavus* Turcarum Imperatori tributi nomine quotannis pendit magnam pecuniæ summam, offertque 500. equos & 300. falcones. Similiter *Valachus* tributum dat Turcarum Imperatori, qui hodie pro suo arbitrio Valachis Principem imponit. Cæterum Moldavia fertilis est & valde rigua, vinum fert generosum. Nec desunt auri ac argenti fodinæ; verum nemo scrutatur. Equos nobiles inde abducunt Turcæ. Sunt verò Moldavi Valachis humaniores; equites operam in bellis conducunt Turcis *i*. *Valachia* silvestris licet sit, vino tamen & frumento abundat; magnos alit greges ovium & boum; qui per Hungariam & Germaniam venduntur: Istorum equi habentur vegeti ac laboris patientissimi. Sunt autem Valachi pastores, bubulci, subulci *k*, ac in bello feroces.

HEKELII.

i Vinum etiam *Malvaticum*, quod ex *Cretâ* in *Poloniam* & *Germaniam* deportatur, per hanc Regionem transit, unde ex hoc *Waiwodâ* magnum vectigal recipit.

k Et ut plurimùm animo instabiles, iracundi, otio indulgentes.

a Moldavia Minor. b Moldavorum & Valachorum mores.

CAP. XX.

Tattaria * *minor*; *ubi Taurica Chersonesus*.

I.

Tattaria Europæa. TAttarorum nomen longe latéque per Asiam & Europam dispersum est; cujus limites posteà in Asiâ dicemus; at nunc

(*Sic scribendum, quanquam usus prævaluit ut voces *Tartaria* & *Tartari* freqnentius ab omnibus ferè populis usurpentur. Usum emendare conatus est Scriptor nuperrimus qui evulgavit *Histoire des Tatars*, id est; *Historiam Tartarorum*. quo successu tempus docebit. Animadvertendum est, e Tartaria gentes prope innumeras in Asiam & Europam ita migrasse, ut non Tartaria sola, sed & Indiarum imperium, Persicum, Turcicum atque alia regna non pauca à Tartarorum posteris nunc regantur.)

SARMATIA
et
SCYTHIA,
Rußia et Tartaria
Europæa
MARE CASPIUM
Bulgaria
ASTRACAN
Ceremißi
Nagornoy
Czyrkaßi
Jughoria
Tanaitæ
Mengrelia
Alba
TUMEN
Amazones
Arimaspi
Esedones
Volga
horda
Derbent
Cyrcasia
AMALCHIUM
CRETUM
Mare
MATICUS
Fretum Weygats
Pegoonda
Nagia
Colchis

nunc de parte agamus, quæ *Tattaria Europæa* ſive *Minor* dicitur. ſive Minoris. fines.

II. *Tattaria* igitur *Minor*, ſive Præcopenſium Tattarorum regnum, eſt ea Scythiæ Europææ pars, quæ fluviis *Boryſthene* & *Pſola* ac *Deſna* (quæ duo in Boryſthenem exeunt) & *Tanai* minori, vulgo *Donetz*, ipſoque Tanai, *Mæoti* palude ac *Ponto* cingitur. ɩ

III. Quinam antiquitus populi has oras incoluerint, ſupra demonſtratum eſt. Cæterum omne litus hujus tractus Græcorum coloniis juxta atque monumentis inclytum fuit: maxime vero α *Taurica Cherſoneſus*, non minus quam ipſa Græcia celebrata. In hac Græcorum urbes claræ, β *Panticapæum*, nunc vulgo *Pontico*; γ *Cimmerium*, in medio Cherſoneſi; δ *Taphros*, nunc *Przekop*, Incolæ Tartariæ minoris. Panticapæum. Cimmerium.

REISKII.

ɩ [a] Nomen & genus Tataricum Europæam Scythiam pervaſit, ex Aſiatica traductum, & illud quidem A. C. 930. circiter in Hiſtoria tum Arabica, tum Græca Latinaque cœpit inclareſcere. Id vero gentile apud Barbaros cognomen fuit uni ex Mogulenſibus nationi proprium תתר *Tatar*; Denique reliquis eorum gentibus cunctis commune adeo factum, ut per Europam & Aſiam latiſſime nunc pateat. [b] Europæa vero Tataria duplex hominum genus continet, *unum Nagayenſe*, minori Tanai vicinum, *alterum Precopenſe*, in [c] Taurica Cherſoneſo habitans; Duobus his generibus accedunt Tatari *Czukovienſes*, Ruſſiæ propinqui & *Budziakenſes*, Moldaviæ propiores. Tota regio plana, ut plurimum inculta, horrido aëri & ventorum injuriis expoſita: Cherſoneſus cultior 140. German. milliaria ſuo ambitu, octo urbes, & octo millia *Coy*, i. e. Pagorum continet. Urbes duæ, *Caffa* munitiſſima. Tatariæ clavis, & *Aſſaca* Sultano Turcico ſubſunt: Iſthmus alicubi vix milliare Germanicum æquat. [d] Gentem heic Tauricam quæ ſermone, moribus, ore ipſo corporisque habitu Germanos referat Busbequius in Epiſt. IV. refert. [e] Tota hæc Tataria A. 1400. ſui juris facta Chamum ſibi proprium creavit, cui ſedes frequentior *Bacaſarai* (alias *Beſtan ſerail*) rarior autem *Krima* placet, rariſſima, ubi theſauros recondidit, *Mancup*. Demum vero ab Amurathe III. ſubacta, & Chamus eliſo gutture necatus A. 1584. periit, ſucceſſore, quem victor impoſuit, dato. Conf. Dreſchleri Chronicon cum noſtris annotationibus p. 92. ſeqq.

BUNONIS.

α [f] *Cherſoneſus* illa *Taurica b* Ponto Euxino undique & Palude Mæotide cincta eſt, hanc ab illo ſejungit, vel potius utriuſque aquas conjungit [g] *Boſporus Cimmerius*. Peninſula hæc anguſto Iſthmo continenti adhærens, à Septemtrione in Euxinum Pontum procurrit, ſeque paulatim dilatans, duo efficit promontoria; alterum in Ortum, ubi *Theodoſia* urbs; alterum in Occaſum. Tum paulatim attenuatur in id promontorium, quod *Arietis Frontem* vocant, quodque in Pontum prominens, Minoris Aſiæ litoribus obvertitur.

β [h] *Panticapeum* ſive *Panticapea*, à vicino flumine Penticape nomen habens, ad Boſpori introitum eſt opidum longe validiſſimum, olim à Mileſiis conditum. *c*

γ [i] *Cimmerium d* opidum Plinius *e* trans fretum collocat; à quo Boſporus cognomen habet.

δ [k] *Taphros* vel *Taphroe* in iſthmo Cherſoneſi collocatur. Auſpiciis Trajani Imperatoris olim capta eſt.

Ooo ε [a] *Theo:*

a Tatariæ origines. b Tataria Europæa duplex. c Taurica Cherſoneſus. d Gens ortu German. e Tataria ſui juris. f Cherſoneſus Taurica. g Boſporus Cimmerius. h Panticapæum. i Cimmetium op. k Taphros.

Theodosia. *Przekop*, & [e] *Theodosia*, nunc *Kaffa*. [a]

Tattariæ divisio. IV. Scythæ in universum tenuerunt; at postquam ζ *Tattari* [g], ex Asia profecti occuparunt, *Tattaria* dicta est, *Minorque* cognominata, ad differentiam *Majoris* quæ est in ipsa Asia.

Tattaria Præcopensis & Crimea. V. Divisa est in *Præcopensem*, & *Crimeam*. *Præcopensis*, quæ Sarmatis *Przecopska* dicitur, est ipsa Chersonesus Taurica, à *Przekop* [b], id est, fossa, quæ in Isthmo facta est, seu ab opido ejusdem nominis huic apposito, cognominata. *Crimea*, *Krymska* incolis, est reliqua pars extra Chersonesum, à *Krym* opido, quod olim *Cremnos*, dicta. At quia imperii sedes est in Chersoneso, η tota Tattaria Minor Præcopensium Tat-

ε [a] *Theodosia* [f] olim urbs potens, à Genuensibus frequentata, à *Muhammede II.* capta est anno 1475. Genuensibus quibusdam auro corruptis. Hodie præfecti Turcici seu Beglerbegi sedes est.

ζ Tattari [g], qui hodie eas incolunt regiones, iisdem fere sunt moribus, quibus olim Scythæ. Nam neque fixas sedes vix habent, pecora & armenta sua cum totis familiis sequuntur, uxores liberosque in plaustris secum ducunt. Et hi cæteris, qui in opidis degunt, longe nobiliores se existimant & præstantiores; quippe quorum virtus fumosis non queat contineri urbibus, & sine quorum custodia isti salvi esse non possint. Videntur igitur Tattari isti non genus, sed nomen tantum mutasse.

HEKELII.

a *S. Capha.*

b Quam *Ptolemæus* inter quinque illas insigniores *Chersonesos*, vel *Cherronesos* in ordine *quartam* locavit.

c *Stephanus* dicit, hanc Urbem esse conditam ab *Æta* Filio, cui *Agathеus*, *Scytharum* Rex, locum istum donaverat, esseque cæterarum verè Metropolin.

d Olim *Cerberion*.

e Lib. VI. c. VI. p. 83. lin. 41.

f *Demostheni* dicta *Teudesia*.

g Vel *Tartari*.

BUNONIS.

η [b] *Tattaria* admodum fœcunda est & ferax, etiam extra Tauricum; quanquam non satis diligenter colatur: ut ex agris quinquagesimum sæpe redeat granum frumenti; & milii centesimum. Equos Tartaria habet exiguos & strigosos, sed duros & laboris patientissimos: ac boves magnos & pingues, præcipue ad Borysthenem fluvium, quem ajunt melle fluere, quoniam ex mellifera veniat regione; & lacte ob læta pascua, quæ circa istum sint fluvium. *Tauricam illam Chersonesum* mediam secant montes ardui & horridi in partem Septemtrionalem & Australem. Est vero Tartarorum gens copiosa ac frequens, ob plures, quas ducunt, uxores. [c] Memoratur Tartarus, qui quadraginta liberos uno anno ex diversis susceperit uxoribus. Laborem, sitim ac famem facile ferunt Tartari, carne & lacte vescuntur equino, capitibus equinis *i* præcipue delectantur *k*. Terram colere indignum putant homine; fixas non habent sedes; armenta sua cum totis familiis sequuntur, latissimos campos inter Borysthenem & Tanaim, pascuis subinde mutatis pervagantes: neque enim diu in eodem permanent loco; ac inimicis suis precantur, ut diu in uno hæreant loco, quemadmodum Christiani. In vestitu nullus luxus, sed sordes apparent. In præliis fugam simulantes tela sua à tergo peritè mittunt: & exspiraturi calcibus & dentibus pugnant; & tum maxime timendi, quum moriuntur. In bello captos Turcis vendunt, aut sibi servant, præcipue virgines: sunt enim valde libidinosi. Senes ve-

rò.

a Theodosia. b Tattarici soli natura. c Tartarorum mores.

Tattarorum regnum appellatur. Ipsa gens fera, atrox ac rapida,

rò juvenum telis conficiendos, decollandos aut lapidibus obruendos, objici nt; & iis est Juventutis ludus. Plerique Tartari athei sunt, ad corporis voluptates omnia referentes: cæteri Muhammedis sequuntur imposturas. Sponsus aut Sponsa si ante matrimonium consummatum moritur, ridiculis ceremoniis effertur. Mortuos suos terra obruunt; quum cæteri Tartari aliam habeant sepeliendi consuetudinem. Urbes verò Tartarorum, ac præcipue Caffam, multi incolunt Christiani, Armenii & Judæi, quibus suis permittitur vivere legibus. Princeps Tartarorum iis nuncupatur, *Kan*, seu *Han* & *Cham*, id est, *Rex*, qui ad cxx. millia, ac sæpe ad cc. millia equitum educere solet. Anno Christi 1584 Tartaria hæc in Provinciæ formam redacta est ab Amurathe; & Tartari antehac liberi & indomiti, ex Ottomanuorum sociis, istorum facti sunt servi. *Chytr. Sax. lib.* XXVI. Sedes *Chami* Tartarorum in Chersoneso hodie perhibetur esse *Kalla l. Joh. Antonius Maginus commentar. novar. Geogr. Tabul.* de his ita scribit. Victus immundissimi ac sordidi sunt, (*Tartari*) mappis enim non utuntur, non mantilibus, nisi perpauci: bibunt aquam, lac, cerevisiam ex milio coctam, Vinum apud eos ut plurimum non nascitur: advectum sicut cæteri homines, avidissime bibunt, usque ad ebrietatem, quæ apud eos gloria. Laudant acetosum lac, quia stomachum eorum confortat, & medicinæ purgativæ vim habet. Herbis variis, maxime autem iis, quæ juxta Tanaim crescunt, suaviter vescuntur, & inter cæteras magnifaciunt herbam, quam *Paltracan* vocant, quæ maxime eos nutrit, vigoremque eis præstat. Quum igitur hæc herba fructum producit, libenter Tartaria sua deserta & solitudines permeant, in quibus nihil pro victu invenitur. Nam si alium victum non habent, hæc sola herba iis sufficit, quam frequenter inveniunt, & super currus & equos eam deferunt. *Sigismundus ab Herberstein rerum Moscoviticarum Commentar. tradit sequentia.* Tartari, *scribit ille*, in hordas *m* dividuntur, in quibus Sawolhensis horda & celebritate & multitudine primas tenuit: nam reliquæ hordæ omnes ex ea originem traxisse dicuntur. *Horda* autem illis *conventum*, seu *multitudinem* *s* significat. Quamvis autem quælibet horda peculiare nomen habeat, scilicet *Sawolhensium*, *Pracopensium*, *Nahaisensium*, & aliæ multæ, quæ omnes Mahomedani sunt: Turcas tamen se vocari ægre ferunt, probrique loco ducunt. Sed *Besermani* appellari gaudent, eoque nomine & Turci se appellari volunt. Ut autem varias longe latéque provincias Tartari incolunt; ita etiam moribus, ipsoque vitæ genere non in omnibus conveniunt. Homines statura mediocri, lata facie *o*, obesa oculis intortis & concavis, sola barba horridi, cætera rasi. Insigniores tantum viri crines contortos, eosque nigerrimos secundum aures habent, corpore valido, animo audaci: in Venerem, eamque præposteram, putres, equis aliisque animalibus quoque modo interemptis suaviter vescuntur: demptis porcis, à quibus lege abstinent. Inediæ somnique adeo patientes, ut toto nonnunquam quatriduo ea perferant, laboribus necessariis nihilominus intenti. Rursus aliquid forte ad vorandum nacti, supra modum se ingurgitant, eâque crapulâ priorem inediam quodammodo resarciunt, nihil reliqui facientes: atque ita cibo laboribusque obruti triduo, quatriduo ve perpetuo dormiunt. Quos sic altum dormientes Lithuani & Rutheni, in quorum regionem derepente irruunt; prædasque inde abigunt, insequuti, omni amoto metu passim sine excubiis, ordine, cibo, somnoque sepultos opprimunt incautos. Equitantibus porro si fames sitisque molestia fuerit, quibus insident equi, venas solent incidere, haustoque eorum sanguine famem pellunt, atque jumentis hoc prodesse putant. Et quoniam incertis omnes ferè vagantur sedibus, stellarum, in primis verò poli arctici, quem ipsi sua lingua *Selesnikoll*, hoc est *ferreum clavum* vocant, aspectu cursum suum dirigere solent. Lacte equino in primis delectantur, quod eo homines & fortes & pingues fieri credunt. Herbis quam plurimis, præsertim iis, quæ circa Tanaim crescunt, vescuntur, sale paucissimi utuntur. Horum reges, si quando suis commeatum distribuunt, quadraginta hominibus vaccam unam aut equum dare solent: quibus mactatis, intestina præstantiores tantum sumuut, ac inter se dividunt, quæ ad ignem eatenus calefacta, ut

da, non in opidis vel civitatibus, sed campis ac silvis vaga agit. Unius

adhærentia stercora decuti possint abstergique, vorant. Non solum autem digitos pinguedine unctos, sed etiam cultum ligneumve, quo stercus detersum fuerat, suaviter lingunt, suguntque. Capita equorum, ut apud nos aprorum, in deliciis habentur, præstantioribusque tantum apponuntur. Equis cervice depressa; pusillisque, sed fortibus abundant, qui æque inediam laboremque bene ferre possunt; ramisque & corticibus arborum, herbarumque radicibus, unguis è terra excussis, evulsisque aluntur. His ita ad laborem assuefactis Tartari commodissime utuntur: ajuntque Mosci, perniciores hos sub Tartaris, quam sub aliis esse. Hoc genus equorum *Pachmat* vocant. Sellas stapedesque ligneas habent, nisi si quas alias à vicinis Christianis rapuerint, aut emerint. Et ne equorum dorsa atterantur, gramine, seu arborum foliis eas suffulciunt. Flumina transnatant: qui si forte fugientes insequentium hostium vim extimuerint, sellis, vestibus, aliisque impedimentis omnibus abjectis, armis tantum retentis, effusissime fugiunt. Porrò arma illorum sunt arcus & sagitta; framea apud eos rara. Pugnam cum hostibus eminus audacissimè ineunt: in qua tamen non diu perseverant; sed simulata fuga hostibus insequentibus, occasione data, primum in eos à tergo tela torquent: dein conversis derepente equis, in dissipatos hostium ordines denuo impetum faciunt. Cum in patentibus campis pugnandum est, hostemque intra teli jactum habent, non structa acie prælium ineunt; sed sinuoso agmine in gyrum, quo certior & liberior hostem jaculandi via pateat, circumferuntur. Estque euntium & redeuntium mirus quidam ordo, in quam quidem rem ductores, quos sequuntur, harum rerum peritos habent; qui si vel hostium telis icti succubuerint, aut forte metu perculsi in ducendo ordine aberraverint, tanta totius exercitus fit confusio, ut nec amplius in ordinem reduci; nec tela in hostem torquere possint. Hoc genus certaminis ipsi à rei similitudine *Choream* appellant. In angustiis autem si forte decertandum est, nullus hujus stratagematis est usus, atque ideo fugæ se mandant: quoniam nec clypeo, nec lancea, nec galea muniti sunt, ut hostem in stataria pugna sustinere possint. In equitando hunc morem servant, ut contractis in sellam sedeant pedibus, quo facilius in utrumque latus se possint convertere: &, si quid forte delapsum, de terraque tollendum fuerit, stapedibus innixi, nullo negotio tollunt; in quo adeo exercitati sunt, ut etiam currentibus celeriter equis id efficiant. Hastis impetiti in alterum latus ad declinandum ictum adversarii subito se demittunt: alterâ duntaxat manu pedeque equo adhærente. Dum vicinorum provincias infestant, quisque duos aut tres, pro opibus, equos secum ducit, ut uno scilicet defatigato, altero ternove uti possit, lassos interim manu ducunt. Frena levissima habent, flagellis pro calcaribus utuntur. Castratos tantum equos habent, quòd tales arbitrantur plus laboris ineдiæque ferre posse. Vestimentis iisdem tam viri quam fœminæ utuntur, nec in cultu à viris quicquam differunt, nisi quod caput velo lineo tegant, caligisque itidem lineis nautarum maritimorum instar utantur. Eorum reginæ dum procedunt in publicum, facies solent obtegere. Reliqua turba, quæ in campis passim degit, vestes ex ovium pellibus confectas habent: quas non mutant, nisi longo usu prorsus attritæ, laceræque fuerint. Uno in loco non diu commorantur, rati gravem esse infelicitatem, diu in eodem loco hærere. Unde irati quandoque liberis, grave malum imprecantes solent dicere: *ut eodem in loco perpetuò tanquam Christianis hæreas, propriumque fœtorem haurias.* Quare depastis uno in loco pascuis, cum armentis, uxoribus & liberis, quos in plaustris secum circumferunt, aliò migrant. Quamvis hi, qui in opidis & urbibus degunt, aliam vivendi rationem sequantur. Si bello aliquo graviore implicantur, uxores, liberos, senesque in loca collocant tutiora. Justitia apud illos nulla: nam ut quisque re aliqua indiguerit, eam ab altero impune rapere potest. Si quis apud judicem de vi, illataque injuria conqueritur, reus non negat; sed ea re se carere non potuisse dicit. Tum Judex hujusmodi proferre solet sententiam: *si tu vicissim re aliqua indigueris, rape ab aliis.* Sunt qui dicunt, eos non furari: an vero furentur, aliorum esto judicium: certè homines rapacissimi sunt, nempe pauperrimi, ut qui alienis semper inhiant, aliorum pecora abigunt, homines spoliant, abducuntque,

Unius regis Imperio parent, cujus regia est *Przekop.*

que, quos Turcis aliisque quibuscunque aut vendunt, aut redimendos concedunt, puellis tantum servatis. Civitates & castra rarò oppugnant: villas, pagosque comburunt, adeoque de illatis damnis sibi placent, ut, quo plures provincias desolaverint, hoc se regna sua ampliora reddidisse putent. Et cum quietis impatientissimi sint, mutuo se tamen non interimunt; nisi reges inter se diffideant. Si in dissensione aliqua quispiam occidatur, autoresque sceleris capti fuerint, equis, armis, vestibus tantum ablatis, dimittuntur. Homicida porro, accepto vili equo & arcu, his verbis à judice dimittitur: *I, & rem tuam cura.* Auri argentique apud illos usus extra mercatores fere nullus: rerum tantum permutatione utuntur. Quod si quid pecuniæ ex rebus venditis vicini corraserint, ea Moscovitæ vestes aliaque vitæ necessaria emunt. Fines inter se (*de campestribus Tartaris loquor*) nullos habent. Erat aliquando à Moscis pinguis Tartaris quidam captus, cui cum Moscus dixisset: *Unde tibi, canis, tanta pinguedo, cum non habeas, quod edas? Cur non habeam*, inquit *Tartarus, quod edam; cum tam vastam ab Ortu usque ad Occasum terram possideam? ex qua nonne affatim nutriri possum; tibi potius, qui tam parvam orbis portionem tenes, & quotidie pro illa contendis; deesse puto quod edas.*

HEKELII.

b Vel *Brezelzop*, vel *Prucuplii Sclavonicâ* Linguâ.

i Quæ tantummodò *præstantioribus Viris* apponuntur.

k Vorant & suaviter Carnes aliorum Animalium quoquomodo interemtorum semicoctas, præterquam *Porcorum*, à quibus, Lege sic postulante, abstinent, qui *Mahumetani* sunt. Vescuntur etiam sanguine equino, & per se & cum Milio permixto hauriendo interdum sanguinem è venis incisis Equorum, quibus insident, si equitantes à Fame & Siti molestentur.

l Notandum autem, quod *Martinus Broniovius* Descriptionem TARTARIÆ *Colonia* A. CHR. M. D. XCV. in fol. ediderit, Eorumque Bellum *Martinus Martinius* appositè satis descripserit, qui Liber editus est *Amstelodami* cum Figg. æneis A. CHR. M. DC. LV. in 12.

m Quemadmodùm forte olim *Ebræi* in *Tribûs.*

n Sive *Cœtum hominum.*

o Pectore & Scapulis ampli, Naso simi, colore tetri & deformes.

CAP. XXI.

Sarmatia Europæa. 1

I.

ULtimi Europæarum gentium fuêre *Sarmatæ* *a*, Græcis dicti *Sauromatæ* *b*, regionem totius Europæ latissimam incolen- Sarmatiæ fines.

REISKII.

1 * Sarmatia hodierna toties perlustrata nostram non fugit notitiam, uti vetus illa Romanorum Græcorumque cognitionem effugerat. Nam quantis in tenebris cuncta Sarmatica latent, si priscos solum Auctores consulas? Romani solos regionis fines, non viscera penetrarunt: Græci nunquam huc ausi excurrere, nedum arma huc sua convertere. Interim haud absurde Plinius Lib. VI. c. 7.

a Sarmatæ ab Medis orti;

colentes, in Scythiam quoque Europæam protensi: quin etiam in Asiam usque ad Hyrcanum mare nomen eorum pertinebat; ubi *Sarmatæ Asiatici* dicebantur.

Sarmatæ. II. Sed *Europææ Sarmatiæ limites* fuerunt, ab *Occidente* Vistula amnis, Suevicum mare, Finnicus Sinus, & linea ab hoc Sinu ad Sinum Granvicum sive lacum Album perducta; quibus à Germania separatur; à *Septemtrione* Oceanus Sarmaticus, sive Mare Concretum: ab *Ortu* iidem limites qui Europæ: à *Meridie* Mœotis palus, Isthmus Tauricæ Chersonesi, Pontus, Ister, & Hierasus; dein Carpatici montes, ubi in cuneum inter Patissum Istrumque procedit.

Sarmatiæ magnitudo. III. *Longitudo* ejus porrigitur ab Istri ac Patissi confluentibus ad *Obii* * ostium mill. German. IↃXL. *Latitudo* verò inter *Rha* fluvium & dictum Sinum Granicum CCCLX.

Sarmatiæ partes. IV. Complectitur hodie *Moldaviæ* partem, inter Tyram, Istrum & Hierasum amnes; *Hungaria* partem inter Patissum & Istrum; *Poloniæ regnum* ultra Vistulam, *Borussiam*, *Livoniam*, *Lituaniam*, *Russiam Albam*, hoc est, Magni Ducis Moscoviæ imperium, & *Minoris Tattariæ partem*, quæ *Cremea* dicitur.

Sarmatiæ populi. V. Populorum in universa Sarmatia Ptolemæus complura nomina recenset. At ut regio hæc Romanis pariter ac Græcis parum nota, sic illa incerta. Clarissimi tamen ac notissimi, præter eos, quos in Scythia Europæa explicuimus, erant Germanis contermini [a] *Venedi*, qui nunc sunt *Livones*, *Borussi* ac *Polo-*

Venedi.

VI. c. 7. *Dein Tanaim colunt Sarmatæ*, inquit, *Medorum, ut ferunt, soboles, & ipsi in multa genera divisi.* Pomponius quoque Mela Lib. IV. c. 3. *Sarmatæ gens habitu armisque Parthis proxima.* [a] Quoniam ergo Media & Parthia plurimum conveniebant, Bochartus ideo conjectat, dici Sarmatos ex Chaldæo idiomate שאר מדי *Sar-Madai* quasi Medorum reliquias: Ut ad unum ex Japheti filiis patentem, ad Madai nempe Gen. X. v. 2. referantur. Sed hæc εἰδόξως omnia dicta sunt.

BUNONIS.

[a] *Venedorum* vestigia videntur esse reliqua in Livoniæ opido *Wenden*; itemque in Curlandiæ opido *Windau*. Sinum etiam accoluere Codanum; unde ea in parte appellatus *Sinus Veneticus*. In Pomerania quoque est *Wenden*, & *Vinidorum Marchia*, quò *Venedi* olim migrarunt. Magna igitur olim fuit Venedorum *d* natio.

HEKE-

a Et denominati.

(* Europam ad Obium non pertingere, & flumen illud totum in Asia fluere jam monuimus, cum de veris Europæ Asiæque limitibus disceptabatur. Fons erroris ille est quod Cluverius *Obium* esse veterum *Carambycem* crediderit, quæ summa est hallucinatio. Carambyce Veterum, vix scimus ubi ortum, ubi ostium habuerit, at si nomen hodiernum proferendum est, dicemus hodie *Dwinam* nuncupari quæ se in mare album circa sancti Michaelis Archangeli civitatem, vulgo *Archangel*, exonerat.

Poloni, inter Vistulam, Lituaniam & Podoliam, tum *Jazyges* inter Istrum & Patissum, quos Ptolomæus *Metanastas* cognominat, id est, *Vagos*: Plinius *Sarmatas* affirmat: Tabula itineraria *Sarmatos Vagos*. Jazyges.

HEKELII.

a Ab *oculis Lacertarum*.

b Vel *Saurommata*.

c Σαυρὸς enim *Lacertam* & ὄμμα *oculum* denotat.

d *S. Vindelicorum*, uti *Straboni* Lib. IV. *Geog.* p. 374. seq. & Lib. VII. p. 535. placet, sive *Vindilorum Plinio* Lib. IV. H. N. c. XIV. p. 61. lin. 29. vel aliis *Vandalorum*.

CAP. XXII.

De incolis Sarmatiæ, fluviis ac montibus: item de Hyperboreis.

I.

Gens quidem universa Græcis dicta fuit, habitu, armis, moribus vivendique ratione *Scythicæ* ac *Parthicæ* similis; ideoque ejusdem originis cum his fuisse conjicere licebit. Verum, quum sibi ipsis dicti sint *Russacy*, & ad *Riphæos* usque montes incoluerint, eosdem esse credibile est, quos Mela *Riphaces* appellat, tanquam posteri *Riphati* Noachi abnepotis. Cæterum de rebus gestis ipsorum, antequam sub Slavorum nomine nosci cœperunt, parum in veterum monumentis reperitur. 1 Sarmatiæ incolæ. Riphaces.

II. Flumina in Sarmatia, præter ea, quæ in Pontum deflue-re Sarmatiæ fluvii.

REISKII.

1 Sic conjectura Cluverii fert illud, quod superius paulo nostra locis Auctorum veterum duobus nixa. Nunc Justinum addimus ex Lib. 41. *Sermo Sarmatis inter Scythicum Medumque medius, ex utreque mistus*[a]. Gentes igitur affines fuerint oportet, quia sunt ejusdem originis, cujus Parthi Medique fuerunt, ejusdem patris Madai progenies. Quid igitur cum *Riphate* Noachi abnepote? Riphaces Pomponiani, si qui extiterunt, unam è Sarmatis gentem constituunt. Riphæa vero juga polo Arctico vicina ab Europæis Sarmatis nimium quantum distant. Flumina non tangam, sed [b] juga Carpathica, è quorum dissolutis per caniculares nivibus, magnaque hinc vaporum copia exorta [c] *Etesiæ* nascuntur, regionibus quidem nostris, cæterisve occidentalibus, sed Græciæ ac terris vicinis, quibus illi montes ad Boream jacent, annuæ, quin propriæ. [d] De Hyperboreis Poëtæ Græci ac Geographi portentosa sibi somnia formarunt: Quæ dum Plinius ex alieno sensu repetit Lib. VI. c. 12. acute, *si credimus*, addit, gentemque hanc fabulosis celebratam miraculis notat. Olaus tamen Rudbeckius in Atlantica sua fabulam recoxit, & Sueoniæ vel Suediæ suæ hanc applicare studuit.

B U-

a Sarmatica gens ex Madao non Riphate. b Carpathica juga. c Quorum Etesiæ. d Hyperborei.

re diximus, fuere, *Suevicum* mare sive *Codanum* Sinum petentes α *Chronus*, vulgo Germanis accolis *Mämmel*, Polonis *Niemen*: β *Rubo* in Venedicum Sinum, qui nunc accolis *der Riegischbodem*, prope Rigam sese exonerans; nunc *Duina* Polonis, *die Dune* German. *Turuntus* in Moscovia, nunc *Welikarzekä*: & *Chesinus*, in Clylipenum sive Granvicum Sinum sese evolvens: nunc Russis accolis *Lowat*, & postquam emensus aliquod spatium, *Wolchow*.

Chronus. Turuntus. Chesinus. Clylipenus sinus. Granvicus sinus.

III. Montes sunt, *Carpates*, nunc *Krapak*, Poloniam ab Hungaria submovens: *Riphæi*, qui & *Obii*, à Sinu Albo ad Obii ostium extensi; Russis sive Moschis nunc *Weliki Hameny poyas*, id est, *magnum lapideum cingulum* dicti, quia orbis cingulum eos perhibent.

Sarmatiæ montes. Carpates. Riphæi sive Obii.

IV. Sed operæ pretium fuerit hoc loco cognoscere ea, quæ de *Hyperboreis*, fabulosis celebrata miraculis gente, veteres tradiderunt. Hos alii Europæ, alii Asiæ dederunt, plerique utrique. Fuerunt (si fuisse credimus) supra LX. gradum in litore Septemtrionalis Oceani, ultra Aquilonem (unde & nomen eis à Græcis quæsitum) Riphæosque montes, sub ipso siderum cardine. Regio aprica, felici temperie, omni afflatu noxio carens, per se fertilis. Cultores justissimi, & diutiùs quam ulli mortalium, & beatiùs vivebant. Quippe festo semper

Hyperborei.

BUNONIS.

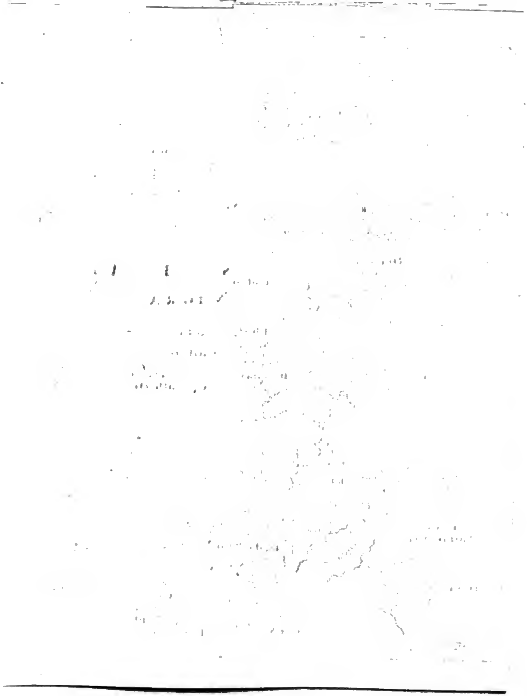
α [a] *Chronus* ex Russia Alba ortus per Lituaniam partemque Samogitiæ decurrit, Grodnow aliaque opida rigat; & Vilna fluvio ad Kowinow recepto, inde porro in *lacum Curonensem* influit, ad cujus ostium Prussiæ castrum munitissimum idem cum flumine nomen habet, vocaturque *Memel*. α

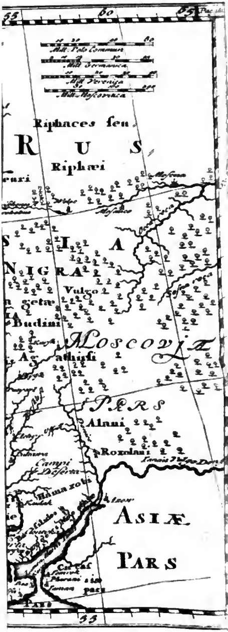
β [b] *Rubo* in Russia exoritur, *Polotzkum*, *Duneburgum* & *Kokenhausen* alluit, priusquam ad Rigam mare subit Balthicum. In Sarmatia hac quoque est [c] *Borysthenes* fluvius vulgò *Nieper*, qui in Russia supra Smolenskium ortus, post longa confecta spatia, in Pontum Euxinum decurrit. Insulas habet, in quibus plebeji ex opidis & pagis Palatinatus Kioviensis & Braslaviensis congregati, nomina sua militiæ dant gratis, qui se [d] *Cosachos* vocant, in vicinas regiones & Turciam excurrunt, Pontum Euxinum infestantes. Numerus eorum ad quadraginta millia excrescit; qui deinde omnes ferè in hiberna abeunt, paucis in custodiam insularum istarum relictis, ne ab hostibus occupentur. Militant hi absque stipendiis, sola prædà contenti. Solet tamen Rex Poloniæ iis certam pecuniæ summam ad arma paranda & reficienda donare. Habet etiam hic fluvius cataractas & præruptos scopulos, per quos aquæ cum ingenti fragore decidunt. Clariores in Sarmatia hac fluvii porrò sunt *Donajecius*, *Varta*, *Notessius*, *Niester*, *Bugus*, *Prutus*, *Bobus*, *Pripetius*, *Narva*, *Drevantia*, *Boresina*; item *Ocka* & *Volga* in Moscovia, omnes ferè navigabiles.

HEKELII.

α *Stella* & *Risbaymerus* hunc Fluvium *Prussiæ* adscribunt, eumque *Pergel* dicunt; tamen his contrarii sunt *Bilibaldus Prickhaimerus* atque *Martinus Cromerus* cum nostro *Bunone* consentientes.

a Chronus Nimeus sive Memel fluvius & opidum. b Rubo. c Borysthenes f. Nieper. d Cosachi.

55
60
65
Mill. Polo Commun.
Mill. Germanica
Mill. Moscoviaca
Riphaces seu
R U S
Riphæi
Mosco
S I A
N IGRA
Vulgo
getæ
Budini
Moscoviæ
Agathirsi
Pars
Alani
Roxolani
Campi Deserti
Hamaxobi
Asiæ
Pars
35

per otio læti non bella noverant, non jurgia, non ægritudinem ullam: ad innocentiam omnem æquale votum. Domus iis, nemora lucique, & Deorum cultus viritim gregatimque, in diem arbores victum subministrabant. Mors non nisi satietate vitæ; ubi eos vivendi tædium ceperat, mortem ultrò accersebant, & voluntario interitu castigabant obeundi tarditatem. Epulati delibutique senes luxu, ac sertis redimiti, semetipsos in pelagus ex certa rupe præcipites dabant. Quod genus sepulturæ beatissimum existimabant. γ

BUNONIS.

γ Ista de Hyperboreis Plinius b tradit, quos ultimos Europæ in Septentrionem habitatores norat, aut famâ acceperat antiquitas c. Nostræ memoriæ homines longissimè per illum Oceanum navigarunt, & litora illa plus semel lustrarunt, etsi non sine magnis periculis, magnoque labore. Qui tamen non istam cœli solique felicitatem, sed aëris inclementiam & horrorem senserunt.

HEKELII.

b Lib. IV. H. N. c. XII. p. 60. lin. 16. seqq. & Lib. VI. c. XIII. p. 8. lin. 30. ut & c. XVII. p. 87. lin. 47.

c Horum Populorum *originationem* vid. ap. *Strabonem* Lib. I. *Geogr.* p. 110. Meminit & eorum *Pindarus* Lib. I. *Pythior.* od. X. Antistr. II. v. 9. seqq. ut & *Pausanias* Lib. I. *Eliacor.* p. 145. lin. 10. seq. Versio a. *Romuli Amasaci* per *Frid. Sylburgium* Francof. 1583. in fol. ed. facit p. 133. lin. 3. seq. atque *Plutarchus* in *Camillo* p. 140.

C A P. XXIII.

De Poloniæ regno, Provinciisque ei subjectis.

I.

POlonicum regnum, α quod vastum nunc obtinet terrarum spatium, à principio arctis includebatur finibus; quippe cujus summa Longitudo inter Occasum & Ortum à *Schwibussen*, proximo Silesiæ opido, juxta *Crossen* ad *Leucznam*, proximum Russiæ opidum, non excedebat mill. Germ. LXXX. Latitudo verò Veteris Poloniæ fines.

BUNONIS.

α Regio tota ferè plana & apricæ est, nisi quà ad fines Hungariæ accedit, montana & silvestris. Quo longius autem inde recedit; eo lenius declivis est, magisque exculta, & meliore gleba. Nisi quod in meditullio minoris Poloniæ * *Calvus mons* supereminet, in quo Monasterium *S. Crucis*; ligno, in quo Salvator noster pependit, celebre. Reliqui colles ferè in toto regno sunt potius, quàm montes. Silvestris sane fuit superioribus temporibus pleraque omnis Polonia: sed nunc ubique diligenter excolitur.

* Calvus m. Monasterium S. Crucis.

verò maximè ſinuata inter fontem Viſtulæ, & opidum Maſoviæ *Wangrow*, mill. LX. Verùm acceſſerunt poſtmodo ejus titulo *Lithuania*, *Ruſſia Nigra* ſive *Minor*, *Podolia*, *Volinia*, *Podelaſſia*, *Maſovia*, *Peruſſia*, *Samogitia* & *Livoniæ major pars*. I

II. Sarmatæ, ut antè retuli, hæc omnia primò tenuerunt, præter eam Poloniæ partem, quæ in Veteris Germaniæ ſolo citra Viſtulam ſita eſt. Quanquam & Pruſſiam & Livoniam Germanica gens, ut in Germaniæ deſcriptione ex Tacito demonſtravimus, ab initio incoluit; quæ in hanc diem perpetuò manſit. Solum eſt in univerſum frumento fertiliſſimum; niſi qua ſilvæ vaſtiores intercedunt.

Poloniæ fines.

III. *Termini* autem totius regni Poloniæ ſunt, à Septemtrione mare Suevicum & Sinus Venedicus, lineaque à *Pernavia* Livoniæ opido ad Dunæ fontes ducta, qua Sol exoritur, Boryſthenes; ſive *Dnieper*, à Meridie Tyras, ſive *Nyeſter*, & Carpates mons; qua occidit Sol, Sileſiæ & Marchiæ Brandenburgicæ Pomeraniæque junguntur.

Magnitudo hodiernæ Poloniæ.

IV. * *Longitudo* harum finium ſumma eſt, inter duo opida *Schwi-*

REISKII.

1 a Polonia genti Sclavicæ huc delatæ colonias novas novumque nomen debuit; Coloniæ illæ aut priſcos exturbarunt Sarmatas, aut miſtos ſibi ſociarunt: Nomen ex vocabulo derivatum Sclavonico *Pole* planiciem aut planari regionem ſignificat, ita Sclavis advenis dictam, quotquot duce Lecho, poſt A. C 550. huc inſederant. Ab hoc *Lechida* orti per annos centum & amplius, poſt *Cracida*, hinc *Piaſtæi* principatum, & tandem *Fagelionida* regnum multo amplius tenuerunt. Hinc plures regni provinciæ, quas accuratius Hartknoch de Regno Polon. Lib. I. c. 11. Starovolſcium ſecutus numerat; (1.) *Poloniam majorem*, (2.) *Poloniam minorem*, (3.) *Lithuaniam*, (4.) *Ruſſiam rubram*, (5.) *Ruſſiam albam*, (6.) *Boruſſiam regalem*, (7.) *Pomerelliam* ſive *Pomeraniam*, *Pomeraniam ulteriorem*, (8.) *Maſoviam*, (9.) *Samogitiam*, & *Partes Livoniæ nonnullas*: Decimam Petrus du Val addidit, ſed in hoc denario duas ſimul Polonicis Scriptoribus ignotas, Boruſſia plane omiſſa, B U-

a Polonia Sclavis advenis dicta.

(* Brietius quantitatem Regni Polonici ſic definit *Parall.* l. v. c. 1. §. 2. *Longitudo* deſumitur ab oppido Schwibuſin in limite Sileſiæ ad Smolenskum in Ruſſia: quæ extenſio ad majorem circulum revocata dat 11 gradus cum minutis 30. ac proinde milliaria 690; leucas noſtras 345; Germanicas 172½; Ruſſicas *Werſt* 910. *Latitudo* excurrit ab oſtiis Tyræ fluvii, vulgo Dnieſter, ad urbem Memel, verſus Livoniam, quæ amplitudo applicita majori circulo dat gradus 10. cum 40. minutis; igitur milliaria 640; Leucas noſtras 320. Germanicas 160. Ruſſicas werſt 869. circiter. Sapientiſſime dictum CIRCITER. Ut accuratus eſſet leucarum ſeu milliarium numerus, debuiſſent facem numeranti præbere aſtronomicæ obſervationes quæ deſunt. Scio lubensque fateor Poloniæ ſuos non defuiſſe aſtronomos ſed ipſos in locis obſervaſſe unde & quò limites deducuntur, negare fas eſt. Quæ auxilia ſi deſint æſtimanda eſt locorum diſtantia ex itinerariis mercatorum aliorumque hominum, qui eam *circiter*, id eſt ſupina cum negligentia metiuntur, ac plerumque mentiuntur.)

Schwibuffen antè dictum, & *Czyrkaffi* in ripa Borysthenis situm, mill. Germ. cc. *Latitudo* inter *Pernaviam* Livoniæ opidum, & *Carpatem* montem fupra Transfilvaniam mill. cL.

V. *Dividitur* in regiones ac Provincias fuprà dictas; quarum fingulas explicare aggredimur. Divifio.

CAP. XXIV.

Polonia propriè dicta.

I.

Polonia propriè dicta, incolis *Polska*, à vocabulo *Pole*, quod Sclavonica lingua *campum* fignificat, notationem accepit; quia tota campeftris eft ac plana. 1 Poloniæ nomen.

II. Dividitur in *Majorem*, & *Minorem*. [a] *Major* Germaniæ contermina eft, [β] *Minor* Moraviæ, Hungariæ ac Ruffiae. Divifio.

Minor

BUNONIS.

α [a] *Major Polonia* habet à *Meridie* Silefiam; ab *Occafu* Marchiam & Pomeraniam; à *Septemtrionibus* partem Pruffiæ & Mafoviam, à quibus Viftula difterminatur: *ab Ortu* Poloniam Minorem. Tota fere hæc terra plana fluviisque irrigua eft; nifi quod Cujaviæ nonnulla pars clivofa eft, collibusque molliter & ad fertilitatem commodè diftincta. Dividitur Polonia Major in *octo Palatinatus* five *Satrapias*; *Posnanienfem*, (cui & *Wfchovienfe* territorium adjungitur) *Califfienfem*, *Lancifienfem*, *Breftenfem*, *Juni-Vladiflavienfem*, (& hæ duæ Satrapiæ vulgò *Cujavia* dicuntur) *Siradienfem*, *Ravenfem*, & terram *Vielunenfem*.

β [b] *Minor Polonia* tam ratione Longitudinis, quàm Latitudinis quinquaginta ferè continet milliaria: in tres folet dividi Palatinatus five Satrapias, *Cracovienfem*, *Sendomirienfem a & Lublinenfem*, quæ eo ipfo ordine, verfus Septemtrionem & Ortum æftivum jacent. Eft verò Polonia Minor contermina *à Septemtrione* Mafloviæ atque Podlachiæ; ab *Occidente* Majori Poloniæ; ab *Ortu* Ruffiæ, *à Meridie* Hungariæ & Silefiæ finitima eft.

HEKELII.

a Vel *Sandomirienfem*.

REISKII.

1 Polonia quidem major amplitudine antestat, fed dignitate in Comitiis aliisque congreffibus, quales funt Commiffiones & tribunalia, cedit: [c] Tunc enim regnum in tres partes dividitur, nempe *Poloniam minorem, majorem & Lithuaniam*. Sicut autem provinciæ regni omnes in Palatinatus aut Satrapias, hæ vero in Caftellanias iterum difpefcuntur, ut Staroftiæ, i. e. Regimina vel Præfecturæ urbium & vicorum fingulis fubfint: Ita in utramque Poloniam hæc congruit divifio. Antiquiffima tamen urbium [d] *Gnezno* extat, ab Lecho condita, & Ducum diuturna fedes, à nido aquilino, quem fub ipfo conditu forte repererant, vocata. Hinc infignia regni Polonici coronatam aquilam eamque argenteam oftentant. Proxima huic [e] *Cracovia* Regum fedes, tribunali regio fupremo clara, & tripertita; unde Tripolin vocant. *Racovia* vero ob hærefin, quæ diu heic invaluerat, Arianam five Socinianam A. 688. diruta hodieque jacet. [f] Regnum hoc unum in Europa electitium fupereft, idque ex Ottonis III. Imp.

a Majoris Poloniæ fines, & Satrapiæ. b Minoris Poloniæ fines & Satrapiæ. c Tres regni partes in Comitiis. d Gnezno. e Cracovia. f Regni Polonici ortus.

Minor ſupremam nunc fert dignitatem ab urbe *Cracovia* regni capite. At *Major* dicta fuit altera, cum divideretur regnum, quia illic ſedem fixit *Lechus* gentis conditor. *b*

POLONIA MAJOR.

Polonia Major. Poſenania. III. Majoris caput eſt γ *Poſenania*, incolis *Poſnan*, German. *Poſen*, urbs præclara ac ſupra Polonorum cultum ſplendida, emporiumque celeberrimum. Gneſna. δ Secunda eſt *Gneſna*, incolis *Gniezno*, German. *Gnieſen*, mercatu nobilis, antiquiſſima Polonicarum, primaque ſedes Principum. Reliqua opida ſunt, ε *Caliſia*, Ptolemæo memorata, Polonis nunc *Kaliſz*. Lencicia. ζ *Lencicia*, η *Plotsko*, & Petricovia. θ *Petricovia*, vulgò *Petrikow*; Juridico conventu (*tribunal* incolæ vocant) maxime celebris.

PO-

Imp. ævo, qui Boleſlaum III. regem ereaſſe legitur; non apud hiſtoricos tantum *Germanos*, ſed *Polonicos* ipſos, Cromerum Lib. IV. & Lubienskium ex *Epitaphio* cathedrali Posnanenſium Eccleſiæ inſcripto. Poloniam quippe Conradus Saliquus vectigalem primus fecerat: Heinricus II. autem Boleſlaum jure beneficiario ſibi obligarat.

BUNONIS.

γ [a] *Posnania* ad Vartam fl. ſita diſtrictui nomen dedit, primumque ſibi locum inter Satrapias vendicat; Gymnaſio publico *c* nobilis eſt.

δ [b] *Gnesna* ſeptem inde diſtat milliaribus; ejus Epiſcopus Eccleſiæ Polonicæ Primas eſt, & inter Proceres totius regni primus. Interregni tempore ille Proregis habet auctoritatem *d*. Cætera [c] *Palatinatus Poſnanienſis* opida ſunt *Coſterium e*, *Uſchovia f*, *Slupeja*, *Pysdra*, *Coninum*, *Keina*, *Kazimiria*, *Nacum*, *Curnicum g*. *Senatores* hujus Satrapiæ ſunt *Archiepiſcopus Gneſnenſis*, *Epiſcopus Poſnanienſis*, *Medirecenſis*, *Rogoznenſis*, *Stemenſis*, *Pramentenſis*, *Crivinenſis* & *Santocenſis*. (* Gnesna olim totius Poloniæ metropolis, hodie autem Poloniæ minoris. Templum cathedrale divitiis refertum jactat; inter alia Thiaram nuperi Archiepiſcopi 33000 l. ſterling, ut apud Anglos numerari ſolet, æſtimant. Portæ Æneæ Corinthiacæ a Taurica Cherſonneſo allatæ, inprimis ſpectabiles. Incendio multum anno 1613 paſſa in dies minuitur. *Edit. Londinenſis.*)

ε [d] *Caliſia* ſive *Caliſſum*, urbs ad Przoſnam fl. inter paludes jacet. Collegium ibidem eſt Jeſuiticum ſplendidum. Palatinatus hic multa habet opida minora & obſcura: *Palatinum* proprium, & *Caſtellanos* ſex, *Calliſſienſem*, *Gneſnenſem*, *Landenſem*, *Nacienſem*, *Biechovienſem*, & *Camenenſem*.

ζ [e] *Lencicia h* in paludibus ſita, unde Palatinatus nomen habet; dividiturque is in tria territoria; *Lencicienſe*, *Brezinenſe*, & *Orlovienſe*. Præter *Palatinum* habet quatuor *Caſtellanos*, *Lencicienſem*, *Brecinenſem*, *Inovlodenſem*, & *Conarienſem*.

η [f] *Plotsko i* ſive *Ploscum* Maſoviæ opidum eſt. *k*

θ [g] *Petricovia* in Siradienſi Palatinatu eſt: ſeptem milliaribus inde diſtat *Siradia* ad Vartam poſita, unde Palatinatui nomen eſt. [h] In *quatuor territoria* Palatinatus iſte dividitur, *Siradienſe*, *Schadkovienſe*, *Radomſcenſe*, & *Petricovienſe*. Habet præter *Palatinum Caſtellanos* quatuor; *Siradienſem*, *Roſpirenſem*, *Spicimirienſem*; & *Conarienſem*. Opida præter illa ſunt præcipua *Vidavia*, *Varta*, *Pabianice*, *Laſcum*. Huic Palatinatui adjacet [i] *Terra Vielunenſis*, quæ proprios magiſtratus habet & *Caſtellanum*. Dividitur in territoria *Velunenſe*, & *Oſtreſſovien-*

a Posnania. b Gneſna. c Reliqua Palatinatus Poſnanienſis opida. d Caliſia, ejuſque Palatinatus, e Lencicia, ejuſque Palatinatus. f Plotsko. g Petricovia. h Siradienſis epiſcopatus. i Terra Vielunenſis.

POLONIA MINOR.

IV. Princeps Minoris est [l] *Cracovia*, vulgò *Kráków*, caput decusque totius regni ac sedes regia: urbs magna atque ingens, & licet inter incultas, ipsa tamen magnifica admodum & superba. * *Corrodunum* esse Ptolemæi, haud malè conjiciunt docti

Polonia Minor.

Cracovia.

Corrodunum.

viense, ubi opidum [a] *Boleslavecia* cum arce munitissimâ. [b] *Velunia* urbs templum habet Canonicorum & aliquot monasteria. Cæterùm in Majori Polonia *Palatinatus* porrò sunt, [c] *Ravensis* habens *Palatinum* & *Castellanos* tres, *Ravensem*, *Sochacioviensem*, & *Gostinensem*. Opida præcipua hic sunt, *Rava* cum arce munita, in qua honoratiores captivi detenti sunt: *filius naturalis Caroli* regis Sueciæ, bello Livonico captus: item *Bandisius*, *Stroffius*, *Taslius*, aliique in Prussico bello antehac capti: *Lovicium* Archiepiscopi Gnesnensis sedes quinque milliaribus Ravâ distat: *Volboria* Cujaviensis episcopi sedes. *Gostininm Demetrii Suiscii* magni Ducis Moscoviæ captivitate nobilitatum. [d] *Cujavia* in duos Palatinatus dividitur, *Brestensem* & *Juni-Vladislaviensem*; ubi [e] *Goplus* lacus. [f] *Brestensis Palatinatus unum* habet *Palatinum*, & tres *Castellanos Brestensem*, *Crusviciensem*, & *Covaliensem*: *Territoria* quatuor, *Brestense*, *Crusviciense*, *Covaliense* & *Pradicense*. In Brestensi est [g] *Uladislavia*, Cujaviensis episcopi sedes. Idem [h] *Breste* vallo, muris & fossa cinctum est. Palatinatus *Juni-Vladislaviensis tria* territoria complectitur; *Bydgostense*, *Bobrounicense*, & *Juni-Vladislaviense*, quod à *Goplo* lacu & opido [i] *Crusvicia* ad Vistulam usque & Pomeraniæ fines extenditur. Præter *Palatinum* ad Consilium Regium mittit *tres Castellanos Juni-Vladislaviensem*, *Bydgostensem*, & *Conariensem*. *Crusvicia* Brestensis Palatinatus opidum, in Juni-Vladislaviensis Satrapiæ finibus posita est ad *Goplum* lacum. In lacu isto arx latericia est, in qua olim Rex *Popielius* à muribus corrosus & absumptus legitur. [k] *Bydgostia* mœnibus cincta est.

HEKELII.

b Autor, atque fundator.

c Ac tribus Nundinis.

d Natus est quoque Legatus *Summi Pontificis* in universâ, qui Reges novellos coronandi summam auctoritatem habeat.

e *S. Koscum.*

f *S. Vuschow.*

g Notandum autem, quod *Maginus* & alii *Geographi* hunc ordinem *Oppidorum* invertunt, & alia quæ *Posnania* propria, *Calisio*, eaque nonnulla, quæ ad *Calisiam* spectant, *Posnania* attribuunt.

h *S. Lancicia.*

i *S. Pietiko.*

k Sede Episcopali clarum.

BUNONIS.

l [l] *Cracovia* Academiâ *l* quoque nobilis est. Anno hujus seculi 55. à Suecis occupata; sed postea à Polonis ope Cæsarianorum recuperata est anno 57. *m Cracoviensis*

Ppp 3 * *Pala-*

a Boleslavecia. b Velunia. c Palatinatus Ravensis. d Cujavia. e Goplus lacus. f Brestensis Palatinatus. g Uladislavia. h Breste. i Crusvicia. k Bydgostia. l Cracovia.

(* Hic videtur Cluverius eorum probare sententiam qui Ptolemæi *Carrodunum* non *Corredunum*, in recentiore Cracovia quæritant. Eidem favit sententiæ in tabulis Geographicis Germaniæ veteri affixis; sed in ipso de Germania veteri opere eorum opinioni accedit qui *Carroduno Lemburgum* successisse putant. Hanc vero sententiam ut Ptolemæo ipsi adversantem refellimus, cum Lemburgum procul ultra Vistulam situm sit, Carrodunum vero in Germania, id est citra Vistulam quæri debeat. Cluverii inconstantia demonstrat virum doctum, nihil certi de loco ubi Carrodunum fuerit, habuisse. Propius ad verum accedere videntur qui *Carrodunum* hodie *Radem* interpretantur: illud oppidulum citra Vistulam in Palatinatu Sendomiriano reperitur.

Lublinum. docti viri. Secunda à Cracovia est κ *Lublinum*, vulgò *Lublin*, urbs egregia ac lauta, negotiationibus sublevata: quippe mercatus est totius regni nobilissimus. Tertia est λ *Sendomiria*, Polonis *Sendomierz*.

Sendomiria.

V. Cæterum à Lecho primo gentis conditore Principes populum rexerunt ad usque μ Boleslaum Chabrium, qui primus

ι *Palatinatus*, præter *quatuor* territoria, *Cracoviense*, *Lenoviense*, *Biecense* & *Sandecense*, etiam *tres Ducatus* in se continet, *Osvecimensem*, *Zatoriensem*, *Severiensem*, & Comitatum *Scepusiensem*. Opida hujus Palatinatus clariora sunt, [b] *Czenstochia* percelebre habens Cœnobium Eremitarum in *Claro monte* situm, egregiè munitum: [c] *Mislovia* ad Vartam: [d] *Novopolia* ad Pilciam fl. Koniecpolciorum sedes. [e] *Lelovia* territorii caput: [f] *Pilcia* Zbaravii Ducis ditio: [g] *Severia* Ducatus caput, arcem habet munitam in insula stagni, & aliam *Lipowecia*, famosam carceribus insolentioris Cleri Diœcesis Cracoviensis: [h] *Slaucovia* argenteis fodinis celebris: [i] *Ilcussia* argenti & plumbi fodinis dives: *Opatovecia*, *Cosicia*, *Prosovia*, *Miechovia*, militum sepulchri Christi ditio. Cæterum hic Palatinatus Cracoviensis metalla & fossilia in regno hoc ferè solus possidet. Effoditur plumbum & argentum apud *Ilcussiam*, *Slancoviam*, *Severiam*, & *Novagoram*: æs & aurum ad *Novotargum*, & in montanis circa *Sandeciam*: Sal metallicus instar ingentium saxorum apud *Bochnam* & *Velisçam*; marmor apud *Seleciam*; nitrum apud *Vislicsam*: Vitriolum apud *Beciam*: cuprum & carbones apud *Tencinum*: chalybs apud *Podolonesiam*: ferri & vitreorum officinæ cum pluribus in locis, tum apud *Olstiniam* sunt.

κ [k] *Lublinum*, urbs quidem non est spatiosa: attamen benè ornata ædificiis, & Palatinatus Lublinensis caput, cui adjuncta est [l] *Terra Lucoviensis*. Tota Polonia Minor unum tantum habet Episcopum Cracoviensem, cui & Lublinensis Episcopatus subjectus est. Duos tantùm habet Senatores, *Palatinum* & *Castellanum Lublinensem*. Secundum post Lublinum locum tenet [m] *Cazimiria* ad Vistulam. Reliqua opida clariora hic sunt, *Opolia*, *Curovia*, *Crasnicia*, *Levartovia*, *Urzendovia*, *Lenczna*, &c.

HEKELII.

l A *Casimiro* II. Rege circa Ann. CHR. MCCCC. LXIV. fundatâ.

m In hujus Arce Reges Poloniæ non solùm coronantur sed & sepeliuntur.

BUNONIS.

λ [n] *Sendomiria* in scopulo eminenti ad Vistulam sita, arcem habet Regiam; *Palatinatus Sendomiriensis* metropolis. Dividetur Palatinatus iste in *octo* territoria, *Sendomiriense*, *Radomiense*, *Stenzicense*, *Corcinense*, *Vislicense*, *Chencinense*, *Opocinense*, & *Plisnense*; habetque *Senatores* ad Consilium Reip. spectantes numero *novem*: *Palatinum*, & *Castellanos Sendomiriensem*, *Vislicensem*, *Radomiensem*, *Zavichostensem*, *Zarnoviensem*, *Malogostensem*, *Polanecensem*, & *Conbeviensem*. Abundat hæc Satrapia metallis auri, argenti, æris, lazurii apud *Kielcios*: plumbi & argenti apud *Chencinam*; ferri & chalybis ad *Vonchociam*, *Boazantium*, & *Sydloveciam*; ac marmor quoque eruitur apud *Cunoviam*. Quatuor milliaribus à Sendomiria distat [o] *Opatovia*, urbs insignis. Opida clariora porrò hîc sunt *Radomia*, *Jedlinisko*, *Solecia* ad Vistulam, *Ilza*, *Bozentini* ad [p] *Calvi montis*, (quo in universa Polonia altior non invenitur,) radices. In ipso montis jugo illa Benedictinorum Abbatia est, ligno crucis capite præcedente memorato, celebris: *Malogostia*, *Racovia* Photianorum antehac nidus: *Sydlovia*, *Pilsna*, &c. (* Sendomiria muris & arce munita, a Tartaris anno 1240 spoliata, a Suecis anno 1655. capta, a Polonis anno sequenti recuperata. In hac provincia Arbores Frugiferæ cunctas totius Poloniæ superant. *Edit. London.*)

μ *Otto III.* Rom. Imperator non contulit Boles-

a Palatinatus Cracoviensis. b Czenstochia. c Mislovia. d Novopolia. e Lelovia. f Pilcia. g Severia. h Slaucovia. i Ilcussia. k Lublinum, Palatinatus Lublinensis. l Terra Lucoviensis. m Cazimiria. n Sendomiria Palatinatus caput. o Opatovia. p Calvus mons.

mus Poloniæ Rex ab Othone III. Roman. Imperatore circa ann. cIɔ. pronunciatus est.

Boleslao dignitatem regiam, ut vulgò putatur, sed *Boleslaus* iste regia insignia ipse sibi sumsit & usurpavit tempore *Conradi II* Imperatoris: verùm dignitas illa ei non fuit diuturna; nam paulo post mortuus est Boleslaus: ejusque filii a Conrado II. in ordinem sunt redacti. Tempore Henrici IV. an 1077 *Boleslaus Audax* Polonorum hactenus Dux etiam regium nomen & insignia assumsit; sed neque hic dignitatem illam diu potuit usurpare. Tandem post *Friderici II.* fata, *Premislao* autore regiam dignitatem sibi vindicare ausa est Polonia. Cæterum [a] Poloniæ solum, quod supra etiam dictum multarum rerum ferax est, ac præcipuè frumenti, cujus ingens copia per Vistulam Dantiscum quotannis defertur *p*. Sal ibi effoditur, & magna vis plumbi *q*. Poloni verò feroces sunt, ad bellum proni, ingenioque valentes, & ad literas idonei, natu a sua in difficili illa lingua diserti, ac ipse quo sequior sexus in conviviis & congressibus eleganter & copiosè dicit. Omnes fere Poloni, etiam inferioris sortis homines, Latinè sciunt *r*. Libertatis suæ amantissimi sunt, & mores suos ac antiquam in vestitu retinent consuetudinem. Equis utuntur velocissimis: multoque equitatu suo salva hactenus fuit Resp. inprimis contra Turcas *s*. Ipsaque Polonia adversus hostes istos Germaniæ propugnaculum habetur.

HEKELII.

n S Checinyense.

o S. Opoznoense.

p Usus a. *vini* omnino est rarus, nec Vineæ cultura genti, cujus potus Cerevisia, cognita

q Et *Mellis.*

r Variarumque Gentium idiomata callent.

s Militiæ munus non nisi Nobilibus, iisque, qui ex Oppidis honestiore sunt ordine, permittitur. Latrocinia *Poloni* præcipuè ignorant, tantaque apud eosdem est securitas, ut hybernis mensibus etiam singuli tenuibus vehiculis, & uno quidem duntaxat aut altero jumento, immensa itinerum spatia conficiant.

a Poloniæ soli natura.

CAP. XXV.

Lithuania, Russia & Podolia.

I.

LIthuania, Polon. *Litwa*, German. *Littawen*, suos habuit antea Principes, *magni Ducis* titulo illustres, donec *Jagello* anno cIɔ ccc LXXXVI. in Regem Poloniæ electus magnum Lithuaniæ Ducatum Polonico regno adjunxit. [a] Regio est totius regni vastissima, sylvis horrida, paludibus fœda. [β] *Lon-* Lithuania.

BUNONIS.

a Sylvestris olim fuit pleraque omnis *Lituania*, sed à Sigismundi Senioris temporibus ad hodiernam usque diem Regum studio nunc ubique ferè excolitur. *a*

HEKELII.

a Cœlum etiam inclemens habet, Animalia omnis generis parva producens. In hac Regione Feræ quoque, præter eas, quæ in *Germania* reperiuntur, sunt *Bisontes*, *Uri*, *Alces*, *s. Onagri*, Equi sylvestres, & aliæ. Cæterùm hæc Gens misera est & gravi servitute oppressa, maximè in *Villis* & *Pagis*, & Vestitu vili, eisque, uti *Polonis*, sermo est *Sclavonicus*.

BUNO-

Ejus magnitudo. β *Longitudo* ejus maxima inter *Polotæ* fluv. fontes (qui sunt in confinibus Livoniæ & Moscoviæ;) & *Dassow* proximum Ponto opid. milliar. German. CCLX. *Latitudo* inter Chronum & Borysthenem amnes milliar. LXXX. ι

II. Urbibus, vicis atque ædificiis tota regio planè inculta est. Caput est γ *Vilna*, German. *Wilde*, ampla ac spatiosa, Cracoviæ magnitudinem exæquans, at ligneis plurimùm constans Novogardia. ædificiis. Major equidem hac, at incultior, δ *Novogardia*, Kiovia. vulgo *Nowigrod*. Clara item atque magna est ε *Kiovia*: vulgo *Kijow*, ad Borysthenem sita. *Dassaw*, ad Pontum accedens,

BUNONIS.

β [a] *Longitudinem* ejus à confinio Palatinatus Lublinensis, ad Livoniæ terminos Starovolscius, quem hic tutius sequimur, statuit nonaginta milliarium Germanicorum; *Latitudinem* quadraginta & plurium milliarium, à finibus Prussiæ ab Occasu, ad Albæ Russiæ terminos versus Ortum. Lituaniæ etenim fines ad Pontum minimè pertingunt, à quo multis absunt milliaribus. Dividitur in *tres* Palatinatus, *Vilnensem*, *Trocensem* & *Brescianensem*.

γ [b] *Vilna* à flumine appellata Academiam *b* habet anno 1579. fundatam. Anno 1610. incendio ferè tota perierat, sed restaurata deinde est elegantiùs. Nuper anno 1655. à Moscoviris erat occupata, sed anno demum 1660. à Polonis recuperatur. [c] *Vilnensis Palatinatus* primum in magno Lituaniæ Ducatu locum tenet. Habet *Palatinum*, qui Vilnæ Præfectus est, & *Castellanum*. Lituaniæ *Tribunal* in ipsa urbe est *c*. Cæterum opida hic quoque sunt [d] *Lida*, atque [e] *Osmiana*, territoriorum capita, & Ducis *Radzivilli* [f] *Bierze* cum arce munitissima. Alter Lituaniæ [g] *Palatinatus* est *Trocensis*, qui *Palatinum* tantùm habet & *Castellanum*. In Lituania enim non est mos creare minores Castellanos, prout in Polonia fit; ideo quilibet Palatinarus Lituaniæ *duos* tantum habet *Senatores*, *Palatinum* & *Castellanum*. Ipsa [h] *Trocensis urbs* quatuor à Vilna milliaribus distat, inter paludes sita. [i] *Grodna* ad *Chronum* fl. vulgo *Memel*, posita est. Flumini isti *Sigismundus III.* pontem imposuit ligneum quidem, sed ita *affabrè* factum, ut similem Polonia non habeat. Tertius [k] *Palatinatus* hic est *Brescianensis*, Lublinensi Satrapiæ vicinus; præcipua opida habet *Camineciam*, *Cobriniam*, *Janoviam*, *Vosniam*, *Rososiam*, *Ulodavam*, *Bialam*, ubi Palatium *Ducum Radzivillorum* pulcherrimum est & Gymnasium publicum. [l] *Brescie* arcem habet in scopulo inter *Bugum* & *Muchavecium* fluvios sitam. [m] *Pinscensis regio* proprios habet magistratus tam terrestres, quam castrenses. Silvis & paludibus regio illa obsita, piscium, mellis & ferarum copia celebris est. Habet [n] *Pinscum* opidum; cujus opidani mercaturam exercent, Græcanicæ religioni ut plurimum addicti.

δ [o] *Novogardia d* Russiæ Albæ urbs est. *e*

ε [p] *Kiovia* in Russia Rubra Palatinatus caput est.

HEKELII.

b Ut & Arcem magnam, tamen inelegantem & sine arte exstructam.

c Clarent ibidem *Græcorum* Templum, & illud; quod *S. Stanislao* est consecratum.

d *S. Novigrodum*.

e Hanc Urbem dicunt nonnulli *Româ* esse majorem. Nam complectitur in circuitu suo *septem Milliaria Germanica*; cùm *Roma* saltem *sex* habeat & dimidium.

REISKII.

ι [q] Lithuania tandem in historiis seculo duodecimo, & gens ipsa obscurior ex latebris sylvosis innotescere cœpit, cum primus Men-

a Magnitudo Lithuaniæ. b Vilna. c Palatinatus Vilnensis. d Lida. e Osmiana. f Bierze. g Trocensis Palatinatus. h Troce. i Grodna. k Palatinatus Brescienfis. l Brescie. m Pinscensis regio. n Pinscum opidum. o Novogardia. p Kiovia. q Lithuania, Russis subdita, Principibus suis, Regno Polonico.

dens, veterum eſt ζ Ordeſſus. η *Kawno*, German. *Kawen*, Mulſo, quod vulgò *Medum* vocant, nobile eſt opidum.

RUSSIA NIGRA.

III. Provincia hæc inter Poloniam Minorem, Voliniam, Lituaniam, Podoliam, Moldaviam, Tranſſilvaniam, & Hungariam ſita, *Minor* dicitur θ *Ruſſia*, ſive *Ruſſia Nigra*, Pol. *Czarna Ruſz*, ad differentiam *Majoris* ſive *Albæ*, quod eſt Muſco- Ruſſiæ Nigræ ſitus.

Mendogus, Vir ſtrenuus & pugnax, novo principatu ornatam patriam à Dominatu Ruſſico vindicaret A. 1252. Hunc ſecuti alii, eosque inter Gediminus, Ruſſia partim & Boruſſia ſubacta potentior, adſumpto magni Ducis nomine primus Vilnam A. 1305. condidit. Denique Jagello Hedwigen, unicam Ludovici, regis Hungarici Polonicique filiam toro ſuo ſociavit, fidemque Chriſtianam una cum ſubditis amplexus, regno provincias omnes innexuit. [a] *Vilna* ergo adhuc ampla, ſed ædibus plerisque ligneis inornata, portis nunquam aut raro clauſis patula, & ſecti bene multis adhuc varia viget: [b] *Grodno*, quæ Stephano regi ſedem aliquando præbuit, comitiis ſolennibus inclareſcit. [c] *Ruſſia nigra ſive rubra* Ukraynam, eademque tres Palatinatus, nempe Braclavienſem, Kiovienſem & Czernichovienſem continet. [d] *Kiovia* bello ultimo capta Ruſſis hodieque paret: Qui pactis A. 1667. induciis illam elapſo biennio reſtituendam promiſerant, ſed moris continuis injectis adhuc detinent: De Cryptis Kiovienſium ſingularibus mirisque Joh. Herbinius libellum edidit lectu ſane dignum. [e] *Caminiecka* Turcis obſeſſoribus A. 1672. dedita, clavem regni totius hoſti præbuit aut reliquit: Hæc enim firmiſſimum Podoliæ propugnaculum fuit, ac Ruſſiæ rubræ, quam Hartknochius antea citatus huc extendit.

BUNONIS.

ζ [f] *Ordeſſus* ab Ortelio ad Sagaricum ponitur ſinum: à Ptolemæo autem ad Axiacen fl. collocatur.

η [g] *Couna* Samogitiæ opidum ad *Chroni* ſeu *Nemini* ripas eſt, illam à Moſcovitis in nupero bello captam Poloni recuperarunt anno 1661.

θ [h] *Ruſſia* ea, quæ Poloniæ ſubjecta eſt, extenditur in longum ab orà Pecucenſi ad confinia Livoniæ, per ducenta plus minus milliaria, in latum verò à Polonià Minori aut Lituanià, verſus Ortum ad vaſtos Tartarorum campos, aut Moſcoviam, per centum viginti. Dividitur in *Ruſſiam Albam*, quæ ad magnum Ducatum Lituaniæ ſpectat; & *Ruſſiam Rubram*, quæ *Roxolania* propriè dicta ad Poloniam pertinet. Nam tertia pars, ultra Tanaim & fontes Boryſthenis poſita *Ruſſia Nigra* ab antiquis, à recentioribus autem vulgò obtinuit, *Moſcoviam* appellari, (*ita Starovolſcius in Polonia ſua*) Quæ igitur [i] *Ruſſia* Cluverio dicitur *Nigra*, eadem Starovolſcio *Rubra* eſt. Habet Ruſſia hæc à *Meridie* Ungariam, Moldaviam, & Beſſarabiam: ab *Ortu* Scythiam deſertam & Moſcoviæ Ducatum: à *Septemtrione* Albam Ruſſiam, *Stiro* & *Pripecio* fluminibus disjunctam: *ab Occaſu* verò Minorem Poloniam, *Viſloca* & *Vepro* fluviis diviſa *ſ*. Continet *ſeptem* Palatinatus, *Ruſſiæ*, *Podoliæ*, *Volhyniæ*, *Belzæ*, *Braſlaviæ*, *Kioviæ*, terramque *Chelmenſem* & *Halicienſem*. [k] *Ruſſiæ Palatinatus* habet *Senatores* Regni Archiepiſcopum *Leopolienſem*, Epiſcopum *Premislienſem*, & *Kiovienſem*, *Palatinum Ruſſiæ*, & *Caſtellanos* quatuor, *Leopolienſem*, *Premiſlienſem*, *Halicienſem* & *Sanocenſem*. In totidem quoque territoria dividitur Palatinatus.

HEKELII.

ſ Unde a. hæc Regio nomen ſuum acceperit, variæ ſunt opiniones, inter quas ve-

a Vilna. b Grodno. c Ruſſia nigra. d Kiovia. e Caminiecka. f Ordeſſus. g Couna. h Ruſſiæ magnitudo & diviſio in Albam, Rubram, & Nigram. i Ruſſiæ Rubræ fines. k Palatinatus Ruſſiæ.

Muſcoviticum Imperium. Latinè *Ruſſos* & *Ruthenos* vocant incolas, quos à *Roxolanis* originem atque nomen habere putant. Ea pars quæ Carpaticis affixa jugis, incolis *Podogorze*, quaſi ſubmontana, indigitatur.

IV. Suos aliquando Ruſſia habuit Duces; poſtmodum Poloniæ regno adjecta. ι

Leopolis. V. Caput Ducatus eſt *Leopolis* κ, Pol. *Lwow*, Germ. *Lwenburg* g, quod contractè *Lemburg* h efferunt; emporium Turcis mercibus celeberrimum. Reliqua opida ſunt, *Pryzemyſl*, *Halyxc*, *Chelm*.

PODOLIA.

Podoliæ fines. VI. λ *Podolia*, Pol. *Podole*, inter Moldaviam, Ruſſiam Nigram,

riſimilior eſt, eam antiquitùs *Roſſejam* appellatam fuiſſe, quaſi *Gentem diſſeminatam*, ſeu *diſperſam*. *Roſſeja* enim *Ruthenorum* Linguâ *diſſeminationem*, ſeu *diſperſionem* propriiſſimè denotat. Notum enim eſt, quod hi Populi totam *Sarmatiam Europaam* & *Aſiatica* Partem occupârint, atque ab Oceano glaciali ad Mediterraneum uſque Mare & Sinum *Adriaticum*, nec non à Ponto Euxino ad *Balthicum* Oceanum uſque Colonias ſuas extenderint. Omnes itaque illi Populi, qui Linguâ *Sclavenicâ* utuntur, & Ritum, fidemque CHRISTI *Gracorum* more ſequuntur, communi vocabulo *Ruſſi*, ſ. *Ruthени* appellantur.

BUNONIS.

ι a *Ruſſi* ſub *Vlodomiro* Kiovienſi Duce, à quo Kiovienſium & totius Ruſſiæ Duces orti ſunt, cui *Anna*, ſoror Baſilii & Conſtantini Zimiſcæ Imperatorum, nupta fuit, Chriſti Doctrinam à Græcis receperunt. Quare & hodierna die Ruſſi Græcæ Eccleſiæ ritus tenent, & Metropoliten ac Epiſcopos à Conſtantinopolitano Patriarcha confirmatos habent. Vlodomiri illius duodecim filii omnium Ruſſiæ Ducum ſtirpes fuerunt: quorum poſteri diuturna cum Poloniæ Regibus bella geſſerunt. Donec tandem Ruſſia Meridionalis, cujus caput eſt *Leopolis* ι ſub *Caſimiro III.* Rege à Polonis ſubacta eſt. *Kiovia* verò tandem à *Caſimiro III* in provinciam eſt redacta.

κ b *Leopolis*, Ruſſiæ Palatinatus caput, propugnacula habet ſatis firma, & duas arces *i*. Opida præter id præcipua hujus territorii ſunt *Gliniani*, *Zleczovia*, *Zboravia*, *Grodecia*, *Komarna*, & *Zolkvia*. *Alterum* hujus Palatinatus *territorium* eſt c *Pramiſlienſe*, ubi urbs *Pramiſlia*, arcem habens in ſcopulo ſitam. Caſtella Nobilium paſſim hic reperiuntur, ob frequentes Tartarorum incurſiones, munita. Opida verò celebriora ſunt *Samboria*, *Jaroſlavia* nundinis clara, *Reſovia* cum arce. Pagos multos hic inhabitant Germani, à Polonis olim eò traducti. *Tertium territorium* eſt d *Sanocenſe* Ungariæ montibus & Tranſylvaniæ vicinum. *Quartum eſt* e *Halicienſe* Tranſylvaniæ & Moldaviæ finitimum, Tyra fluvio è Carpathiis montibus orto ferè medium ſecatur. Ejus pars Auſtralior trans Tyram poſita, vulgo *Pocucia* appellatur. Opidum præcipuum eſt *Halicia*. Pocuciæ verò caput eſt *Sniatinum* ad Prutum fl. nundinis annuis haud ignobile opidum. Cis Neſtrum ſive Tyram eſt *Podocum* arce munitum.

λ *Podolia* Ruſſiæ Rubræ pars territoria habet *Camenecenſe*, *Trembulienſe*, & *Laticzavienſe*.

HEKELII.

g *S. Deunpurg.*

h Vel Lemberg.

i Claret quoque Archiepiſcopatu, ubi & ipſe

a. Ruſſorum Duces & religio. b Leopolis. c Territorium Præmiſlienſe. d Sanocenſe, & e Halicienſe.

Nigram, Volhiniam & Lituaniam sita, vastissimis campis, pecori quam hominibus alendis benignior, pascuis gaudet mirum in modum luxuriantibus; adeò ut boum ingentium immania cornua vix è gramine appareant.

VII. Caput regionis est [μ] *Kamienijecz*, urbs mira ac stupenda ratione [k] in arduo saxo condita; qua re, cùm sæpius à Tattaris, Turcis ac Valachis peteretur, inexpugnabilis exstitit. Reliqua loca sunt *Chmielnik*, *Tzudnow*, *Bratzlaw* & *Orczakow*, quod Tattari occupatum tenent. Kamienijecz.

CAP.

ipse Metropolitanus Russiæ suam Sedem retinet, & sunt ibidem plurimæ Ecclesiæ tum *Romanæ*, tum *Græcorum* Ritus. *Armeni* quoque, qui mercaturam exercentes ibidem degunt, *Basilicam* suæ Religionis, Antistitemque atque Sacerdotes habent.

BUNONIS.

μ [a] *Camenetia l XXX.* milliaribus benè longis distat à Leopoli versus Ortum hybernum: habetque duos Episcopos *Romano-Catholicum* & *Armenum*. Urbem istam hodie Turcæ tenent. Secundo ab hac urbe lapide est arx Potociorum *Panionce* dicta à *Johanne Potocio*, Palatio Braslaviensi exstructa, celebris oppugnatione Turcicâ, quæ contigit anno 1621. Opida porrò in [b] Podolia præcipua sunt *Tremboula*, *Latiszovia*, *Husiatinum*, *Barum*, *Czartcovia*, *Jazovia*, *Zincovia*, *Misaziborzia*, *Jesupolis*, *Grodecia*, *Jazlovecia*, *Satanovia*, *Zuanecia*, *Tarnopolia*, *Kitaigrodum*, *Dunaigrodum* & alia, singula ferè ob Tartarorum irruptiones munita. Podolia enim continuis ferè Barbarorum incursionibus vexatur, quæ si pace frui posset, certè nec Italiæ aut Hungariæ soli ubertatem & divitias invideret. Senatores hujus Palatinatus sunt tres, *Episcopus Camenecensis*, *Palatinus Podoliæ*, & *Castellanus Camenecensis*.

[c] *Chmielnicum* ad *Braslaviensem* pertinet *Palatinatum*, qui ultra Podoliam in Tartarorum finibus positus nomen habet à [d] *Braslavia* ad Bogum fl. sita. *Vinnicza* hic nobilitatis conventu & judicio nobilis est. Prætereà in hoc Palatinatu opida sunt *Morachua*, *Jarosovia*, *Zitomiria*, *Sarogrodum* & *Felstinum*. Senatores hic sunt duo, [e] *Palatinus* & *Castellanus*. In duo distinguitur Palatinatus territoria, *Vinnicense* & *Zitomiriense*.

Cæterùm Russiæ Rubræ ascribit Starovolscius quoque [f] *Palatinatum Czerniechoviensem*, Russiæ Nigræ partem, quam Moscis ademptam Uladislaus IV. Poloniæ adjunxerat. Habebat *Palatinum* & *Castellanum*. Cæterum Palatinatus Podoliæ, Kioviensis, & Bratzlaviensis terræ hodie vulgò [g] *Ukraina* nominatur. Hæc provincia hodie in partes scissa; quarum aliæ parent Turcis, aliæ Moscovitis subsunt.

HEKELII.

k Ac divinâ ferè manu.
l S. *Camyeniec.*

REIS-

a Camenecia. b Podoliæ opida. c Chmielnicum. d Braslaviensis. e Palatinatus opida. f Palatinatus Czerniechoviensis. g Ukraina.

CAP. XXVI.

Volhinia, *Podelassia*, *Masovia*, *Livonia*, *Samogitia.* 1

VOLHINIA.

I.

Volhinia.

VOlhinia, Pol. *Wolin*, inter Poloniam, Lituaniam & Russiam Nigram porrecta, opida præcipua habet, *Lutzko*, *Wolodimirz*, & *Krzemieniec.* α

PODELASSIA.

Podelassia.

Podelassiæ sive Podlachiæ Palatinatus.

II. β *Podelassia*, Pol. *Podlasze*, inter Lituaniam, Masoviam & Borussiam posita, Lituaniæ quondam pars, singularis posteà

REISKII.

1 [a] Alba Russia, quam ex Hartknochio recensemus, Cluverio plane omissam sex Palatinatibus constat, Novogrodense puta, Mcislaviense, Vitepcense, Mindense, Poloccense, Czernichoviense. Huc etiam [b] *Smolensko* pertinet, inter Polonos Russosque ambigua, his tamen adhuc subdita. [c] Masovia vero nomen ab Maso Miecislai Regis pincerna legitur sumsisse, sibique Duces præfecisse proprios; Germanico quondam nostro Imperio subjectos: Quorum familia cum exspirasset, Poloni provinciam occuparunt. Urbs hujus Passavia per se ambula & Comitiis Regni habendis frequentissima, sed munitionibus parum instructa. Pomerella seu Pomerania ulterior & Cassubia, heic apud auctorem nostrum terris Polonicis exclusa utraque sequenti capiti reservabitur.

BUNONIS.

α [d] *Volhinia*, sive *Volhynia* Palatinatus Kioviæ occidua, in duo dividitur territoria *Cremenecense* & *Luceoriense*. Habet Senatores tres, *Palatinum*, *Castellanum* Volhyniæ & *Episcopum* Luceoriensem, qui sedem suam habet in arce, ut *Russorum* Episcopus in urbe suam. Alius etiam Russorum Episcopus sedem suam habet *Wolodomiria*. Opida in hoc Palatinatu præterea sunt, *Rubesovia*, *Socalia*, *Czattoriscum*, *Olescum*, *Orilovia*, *Brodi*, *Oliko*, *Cremenecia* territorii sui caput, arcem in saxo eminentissimo ostentat; *Visniovecia*, *Zaslavia*, *Constantinovia*, *Basilea*, *Dubna*, *Zbaravia*, *Ostrogium*, *Dermanum*, urbs *Monachi Russici S. Basilii*; & *Miedirec-zum*, pleraque munita loca. *ε*

Volhyniæ conterminus est [e] *Palatinatus Belzensis*, Leopoliensium & Chelmensium terris vicinus, qui duos habet Senatores, *Palatinum* & *Castellanum* Belzensem. [f] *Belza* inter paludes sita est. Palatinatus hic in quatuor dividitur territoria, *Belzense*, *Buscense*, *Grodlense*, & *Grabovecense*.

Inter Volhyniam & Palatinatum Lublinensem est [g] *Terra Chelmensis*. Urbs [h] *Chelma* duos habet *Episcopos*, *Catholicum* & *Russum*; sed Catholici cathedra *Grasnoslaviam* translata est. Terra hæc in duo territoria divisa duos habet Senatores, *Episcopum* & *Castellanum* Chelmensem. Opida præcipua hic sunt *Chelma*, *Rozana*, *Vlodavia* & *Crasnoslavia* ad Veprum fl. quò *Maximilianus* Archidux Austriæ ad Poloniæ regnum evocatus, ab adversa factione *Johanne Zamoscio* Duce victus, in custodiam deductus est. Qui Zamoscius in vicinia ista condidit [i] *Zamoscium* opidum, quod Academia ornavit.

β *Podelassia*, sive *Podlachia* Palatinatus Maso-

a Alba Russia. b Smolensko. c Masovia. d Volhinia. e Belzensis Palatinatus. f Belza. g Terra Chelmensis. h Chelma. i Zamoscium.

ſteà provincia facta, Poloniæ titulo acceſſit [a]. Loca notiora ſunt, *Bielsko*, *Tykozyn* [b], *Auguſtow*.

MASOVIA.

III. γ *Maſovia*, Pol. *Mazowſze*, German. *die Maſaw*, inter Boruſſiam, Poloniam & Podelasſiam ſita, ſuos habuit antè Duces, quorum ſtirpe exſtincta, Ducatus ann. cIↄ Iↄ XXVI. Poloniæ titulo inſertus eſt. Caput provinciæ eſt δ *Varſavia*, Pol. *Warſzaw*, German. *Warſchaw* regni comitiis, quæ hic haberi conſueverunt, celebris. Maſovia. Varſavia.

LIVONIA. z

IV. *Livonia*, German. incolis *Liefland*, nobiliſſima atque am- Livonia. Ejus fines.

Maſoviæ tribuitur à Starovolſcio. Habet duos Senatores, *Palatinum* & *Caſtellanum* Podlachiæ: In tria diſtinguitur territoria, *Drogiczynenſe*, *Mielnicenſe*, atque *Bielſcenſe*, ſecundum tria opida præcipua.

γ [a] *Maſovia d* Starovolſcio, ex quo pleraque hæc de Polonia deſumpta ſunt, dividitur in quatuor Palatinatus. *Plocenſem*, *Podlachicum*, de quo jam dictum: in eum qui peculiariter *Maſovia* nomen retinet, atque [b] *Terram Dobrinenſem*. *Dobrinenſis Terra* inter Cujaviam & Pruſſiam poſita, in *tria* dividitur territoria, *Dobrinenſe*, *Ripinenſe*, & *Libnenſe*. Præter iſta tria opida, *Skompe*, opidum hic eſt alicujus nominis. Senatores Terræ Dobrinenſis ſunt *Caſtellani tres*, *Dobrinenſis*, *Ripinenſis*, & *Slonnenſis*.

[c] *Palatinatus Plocenſis* inter Viſtulam & Pruſſiam jacens in *quatuor* diſtinguitur territoria, *Plocenſe*, *Zavorenſe*, *Mlavenſe*, & *Sienenſe*. Habet Senatores quinque, *Epiſcopum*, *Palatinum* & *Caſtellanum* Plocenſes: deinde *Raciazenſem* & *Siepercenſem Caſtellanos*.

[d] *Maſovia* ipſum *Palatinum* habet Generalem, atque *Caſtellanos ſeptem*, *Cyrnenſem*, *Varſovienſem*, *Viznenſem*, *Viſegradenſem*, *Zacrocimenſem*, *Ciechanovienſem*, & *Livenſem*. In *duodecim* dividitur territoria, *Cyrnenſe*, *Viznenſe*, *Zembrovienſe*, *Varſovienſe*, *Narenſe*, *Viſſegradunſe*, *Zacrocimenſe*, *Ciechanovienſe*, *Lomzenſe*, *Rozanenſe*, *Macovienſe*, & *Livenſe*. Præter hæc territoriorum capita, nobiliora opida hic ſunt *Pultovia*, *Czernienſcum* ad Viſtulam, *Miſcum*, *Varca*, *Vengrovia*, *Garvolinia* cereviſiæ bonitate nobilis, *Staniſlavovia*, *Brocum*, *Viſcovia*, *Seroiczа*, *Lomza* & demum.

δ [e] *Varſavia e*, Poloniæ centrum, quadraginta milliaribus à Poſnania & Cracovia diſtans. Habet palatium regium à Sigismundo III. magnificè extructum: itemque extra urbem aliud *Viasdovia* Viſtulam proſpectans. In ſuburbio *Cracovia* dicto verſus Viasdoviam eſt tropæum victoriæ de Moſcis reportatæ, capella nimirum, in qua ſepultus *Joh. Demetrius Snifcins*, Magnus Dux Moſcorum, qui captivus vitam in carcere *Goſtinia* finierat, unà cum duobus fratribus. Nuper anno 1655. Carolus Guſtavus Suecorum Rex hanc Polonorum Regum ſedem occupârat operibusque munierat; verùm ſequenti mox anno præſidium Suecicum à Polonorum Rege ex ea urbe pulſum eſt.

HEKELII.

a A. CHR. M. D. LXIX.

b Ubi Theſaurus aſſervatur Regius.

c Hæc Regio propter Agri fertilitatem Frugum omnigenarum eſt abundans, & Sylvis ferigenis Stagnisque piſcoſis referta. Incolæ ſtrenui & bellicoſi ſunt, *Rutheniçoque* idiomate Moribusque & Religione utuntur.

d A *Maſſaó*, hujus Regionis Duce, ſic denominata.

e Ubi optimum Hydromeli conficitur.

REISKII.

z Livonia primo ex Germanicis mercato- rum,

a Maſoviæ diviſio. b Dobrinenſis Terra. c Plocenſis Palatinatus. d Maſoviæ Palatinatus. e Varſavia.

ampliſſima regio, ab Septemtrione Finnico Sinu terminatur; ab Oriente Nava amne & *Peybas* lacu, & Magnæ Ruſſiæ Lithuaniæque latere Occidentali; à Meridie linea ab opido Lithuaniæ *Dodina*, in ripa Duinæ fluvii poſito, ad *Memmel* Boruſ-
Magnitudo. ſiæ opidum perducta; ab Occaſu mari Suevico. Longitudo ſumma inter Navam & *Memmel* mill. xc. Latitudo inter mare & *Dodina* mill. LX. Dividitur in quatuor partes, quarum nomina incolis, [a] *Eſten*, ζ *Letten*, *Curland*, & *Semigallen*. Ha-

rum, maximè Bremenſium, navigationibus, poſthac bellicis Teutonicorum equitum expeditionibus in notitiam Geographicam pervenit. Unus Ptolemæus Lib. II. [a] Levonum (Græce Λευώνων) meminit: Aſt incolas eos Scandiæ aſſignat inſulæ, hanc autem oſtio Viſtulæ vicinam: Sed de Scandia error duplex loco huic unico inſedit. Teneamus hoc priſcum de Levonis Viſtulæ propinquis teſtimonium, & cum Livoniæ populis, quantum fieri poteſt, conciliemus. Denique *Ordo Enſiferorum Equitum* A. 1104. ab Innocentio III. Papa inſtitutus ad convertendam Livoniam excurrit, eaque ſubacta *Crucigeros ſive Teutonicos* ſive *Equites* ſociavit, ob bella Ruſſica, quæ tum exarſerant, & Polonica gerenda. Denique Sigiſmundus Auguſtus, Rex Poloniæ, debellata Livonia totum extinxit ordinem, Magiſtrumque hujus ultimum Gothard. Kettlerum [b] novo Curlandiæ ac Semigalliæ ducatu, & Vaſallum jure beneficiario ſibi regnoque devinxit. Sed poſtea Suevi *Livoniam ſeptemtrionalem* totam Ruſſis, omnem ſimiliter *transdunanam* & *cisdunanam* Polonico regno ademptam ſuperiori & hoc noſtro ſeculo nunc tenent: [c] Pars aliqua Livoniæ auſtralis, quæ Lithuaniam tangit, per pacem Olivenſem A. 1660. Poloniæ relicta. (* Hoc quo vivimus ſæculo quidquid in Livonia, Eſtia, Lettia &c. habuerant Sueci, poſtquam bello amiſerunt, victori ſuo Petro Magno Ruſſiarum imperatori, in perpetuum Neuſtadienſi fœdere poſſidendum pacis gratia conceſſerunt: ita ut ex ipſa Finnia ſeu Finlandia pars avulſa fuerit, quæ Ruſſico imperio acceſſit.) Dividitur autem quicquid eſt Livoniæ in ſex territoria, *Leislandiam*, *Vikeclandiam*, *Eſtlandiam*, *Virlandiam*, *Hariam & Gervandiam*: De Narva muniſſima & inſulis Livoniæ adjacentibus, *Oſelia*, *Dagedem*, *Mona*, *Wermſea*, cæteriſque minoribus non dicam.

BUNONIS.

[a] [d] *Eſtia* in ſex dividitur territoria, *Harriam Garnland*, *Viriam*, *Wirland*, *Allantakiam*, *Odenboam*, *Jerviam* & *Wikkiam*. [e] In *Harria* eſt [f] *Revalia* munita urbs *f* cum arce; quæ anno 1570. à Moſcovitis obſeſſa & oppugnata obſidionem ultra ſemeſtre in ſequentem uſque annum fortiter ſuſtinuit *g*. In [g] *Viria* ſunt *Weiſſenburg*, *Tolsberg* & *Borchholm*. In [h] *Allantakia* ſunt *Neuſchloſs* & Nerva, extremum Livoniæ verſus Euro-aquilonem propugnaculum, à Moſcis anno 1558. expugnatum: poſtea tamen à Johanne Sueciæ Rege captum. In [i] *Odenpoa* ſunt Wernebec, Helmet, Ringen & [k] *Derpatum h*, quod à Guſtavo Adolpho Sueciæ Rege Academia *i* ornatum Moſcus captum tenebat: ſed poſt Suecis, facta pace, illud reſtituit. In [l] *Jervea* ſunt *Weiſſenſtein*, Lais, Overpolen & Vellin. In [m] *Wikkia* ſunt Hapſcel, Leal, Lode & Parnovia.

ζ [n] *Lettea* habet [o] *Rigam* cum munimento *Dunamunda* ad Dunæ oſtium. *Kockenhauſen*, *Creitzburg*, *Duneburg* ad Dunam fl. Item *Wenden* & *Wolmer* ad Treideram fl.

HEKELII.

f Et amœna.

g Hæc Urbs inſignem habet Portum in Sinu Maris *Balthici* atque Commerciis *Riga* haudquaquam cedit. Gaudet & Gymnaſio celebri, cujus Rector & Inſpector olim laudabilis erat *Heinricus Arningk*; hoc tempore v. præclare legit veſtigia ejus *M. Adam Herold*, Amicus meus ſingularis. Clarent ibidem

a Levoni. b Ducatus Curlandiæ. c Livoniæ partes. d Eſtia. e Harria. f Revalia. g Viria. h Allantakia. i Odenpoa. k Derpatum. l Jervia. m Wikkia. n Letia. o Riga.

Harum prima Suedicæ eſt ditionis, reliquæ η Polono parent: Insula θ *OEſel* ad Danum ſpectat.

V. Princeps urbium eſt ι *Riga*, nobile emporium; nec inferior commerciis κ *Revalia*, vulgo *Revel*, Eſthoniæ caput. Tertia eſt λ *Dorpatum*, vulgo *Derpt*; Veneda vulgo *Wenden*, Venedico obverſa ſinui, Magiſtri militiæ ordinis Teutonici ſede nobilitata. μ *Curlandiæ*, quæ ſuperioribus annis in Ducatum unà cum Semigallia elata, caput *Goldingen*. Ducum autem ſedes *Mitow*. Riga. Revalia. Dorpatum. Veneda. Curlandia. Goldingen. Mitaw.

SAMOGITIA.

Samogitia.

VI. ν *Samogitiæ* Ducatus inter Livoniam & Borusſiam ſitus, nullo ξ neque opido, neque caſtello, neque eximio aliquo ædificio inſignis, ſilvis ac nemoribus horridus, ſolo melle, quod hic præſtantiſſimum colligitur, notus eſt.

CAP.

dem in eod. Gymnaſio *Joann. Rudolff Brehmius* & *Heinricus Julius Welsemate*.

h S. Dorpatum.

i Ubi *D. Andreas Virginius*, Theologus, & *D. Heinricus Heinius*, ICtus, non ita pridem ex voto docuerunt.

BUNONIS.

η Omnis illa [a] *Livonia*, excepta *Eſthonia*, ejusque capite *Revaliâ*, anno 1561. ſub *Sigismundi Auguſti*, Poloniæ Regis, conceſſit poteſtatem, ſalvis tamen juribus, immunitatibus & privilegiis. At Poſtea 1601. *Carolus* Sueciæ Rex Livoniam invaſit, ejusque bonam partem ſubegit. Tandem ipſius filius *Guſtavus Adolphus* anno 1621. Rigâ per deditionem captâ, reliquam quoque domuit Livoniam. [b] *Mitoviam* quoque expugnaverat Suecus; ſed eam Poloni recuperarunt. Manſere igitur *Churlandia Duci* ſua, donec nuper anno 1658. ipſe Dux inſidiis circumventus, cum univerſâ familiâ in Suecorum veniret poteſtatem; omnique ſuâ ditione exueretur: reſtitutus tamen eſt hoc ipſo anno 1660.

θ [c] *OEſelia* ad Danum quidem ſpectabat; ſed ea vi pacis 1645. initæ, Suecis tradita eſt.

ι [d] *Riga* modò memorata eſt: eam nuper anno 1656. oppugnabat Moſcus; ſed ab opidanis ſimul & præſidio fortiter repulſus eſt; Manet igitur Suecis cum reliqua Livonia, quâ cedere coactus eſt Moſcovita. Anno 1677. urbs *Riga* igne ab incendiariis ſuppoſito magnam accepit calamitatem, ejusque pars melior in cineres redacta *k*.

κ De Revalia.

λ Dorpato modò dictum eſt.

μ *Gothardus Ketler* ex ordinis Livonici, qui *Enſigeri* appellabantur, Magiſtro, primus Churlandiæ [e] Dux, autoritate & nomine *Sigismundi Auguſti* Poloniæ Regis, creatus eſt à Rattevilio Palatino Vilnenſi in arce Rigenſi anno 1562.

ν [f] *Samogitia* Palatinatum ſive Satrapiam non habet; ſed multas præfecturas: ſimulque ejus Toparcha, vulgò *Capitaneus* locum in ſenatu regni cum Epiſcopo & Caſtellano habet.

ξ Provinciæ tamen caput eſt [g] *Roſiene* ad Dubiſſam fl. [h] *Conna* quoque urbs mulſo celebris, ad *Cronenis* ſive *Numini* ripas Samogitiæ adſcribitur à Starovoicio.

HEKELII.

k Quod etiam factum Anno ſuperiori 1684.

RLIS-

a Livonia. b Mitovia. c OEſelia. d Riga. e Churlandiæ Dux. f Samogitia. g Roſiene. h Couna.

CAP. XXVII.

De Borussia, & *Cassubia: item de Episcopatibus* & *Academiis regni Polonici.* 1

I.

PRussia, vulgo *Preussen*, amplissima atque illustrissima regio, fluviis ac lacubus stagnisque frequenter rigua, frumento maximè ferax, quibusdam dicitur perperam *Borussia*, quasi à Boruscorum antiqua gente, quam Ptolemæus in Moscoviæ tractu ponit, hanc huc transiisse suspicantur. Alluitur à *Septentrione* sinu Codano & Chrono flumine; ab *Ortu* clauditur Lituania & Podelassia; à *Meridie* Masovia & Polonia: ab *Occasu* Cassubia. Magnitudo. Porrigitur *in longum* à Chroni ostio, ad Torunium urbem in ripa Vistulæ, mill. German. XLV. *In altum* ab opido Podelassiæ *Raigrod*, ad Vistulæ ostium, totidem. Divisio. Divisa hodie est in *Regalem*, quæ immediate Regi paret; & Du-

REISKII.

1 Recte habet illa Geographorum suspicio, qui Borussiam à gente [a] *Boruscorum* veteri (Græcè τῶν Βορούσκων) & cultam & denominatam sentiunt. Namque à Ptolemæo Lib. III. illa Sarmaticis annumerata post sinum locatur Venedicum, nec in ullo alio Moscoviæ tractu. Quin dixerim, *Boruscos* irrepsisse pro *Borussis* ex vitio librariorum communissimo: Ut neque perperam sed recte Borussia dicatur, viris doctissimis approbantibus. [b] Gens autem illa perdiu obscura, & cum finitimis colluctata, Slavis denique sociata, inde crebris Polonorum irruptionibus bellicis post A. 997. vexata, Boleslao tandem Chobrio victam sese dedidit: Sed perfida Christianis natio victores & finitimos lacessivit populos, ut Cunradus Masoviæ dux A. 1226. *Equites aut fratres Teutonicos*, eosque *Crucigeros* evocaret, qui totam Borusciam, itemque Pomerelliam & Samogitiam armato impetu, nec annis sexaginta effluentibus subegerunt. Sed cum Equestris Ordo quandam tyrannidem usurparet, Casimirus Poloniæ rex Borusciam bello domitam A. 1469. divisit, ut pars una superior regno Polonico, alteraque inferior equestri Ordini subesset. Denique Albertus Marchio Brandenburgicus XXXIV. Ordinis Magister habitu equestri deposito ab Rege Sigismundo A. 1525. Dux Borussiæ creari maluit, quam in feudo Polonico extrema omnia experiri. [c] *Hinc Borussia hodieque duplex, regia nempe atque ducalis*: Hanc feudali nexu liberam Fridericus Wilhelmus, Elector Brandeburgicus A. 1658. in Velaviensi transactione sibi ac posteris, & supremum Borussiæ imperium acquisivit. [d] *Cassubia* autem & [e] *Craina*, tractus terrarum non exigui regno subsunt Polonico; Itemque [f] *Pomerellia* sive *Pomerania ulterior*, quæ septem constat territoriis, *Sluchoviensi* nempe *Tucholiensi*, *Suecensi*, *Dersaviensi*. *Zucoviensi*, *Pusccensi* & *Mirachoviensi*. De his vide Hartknoch. l. cit. & Piaseccium in Chron. De Polonicis Episcopatibus Aubert. Miræum Lib. I. c. 47. qui pro Rigensi abolito Leopoliensem substituit, & Stan. Lubinski in Ploc. Academias adde Warsoviensem, & Vil-

a Borusci. b Borussia subacta. c Borussia duplex. d Cassubia. e Craina. f Pomerellia.

Ravecal
prom
CASSV
BIÆ
PARS.

[illegible]

Ducalem, quæ Marchionibus Brandeburgicis in feudum concessa.

II. *In*

Vilnensem. [a] De succino venisque hujus per Borussiam hinc inde sparsis, item de littoribus maris Baltici, fluviis, lacubus, fontibus, & puteis succiniferis Phil. Jac. Hartman. *Physicam & Civilem Historiam* A. 1677. edidit.

BUNONIS.

α [b] *Prussiam*, [c] *Cruciferorum Ordo Teutonicus*, Barbaris, qui ea loca tenebant, aut pulsis aut subactis, sub suam redegerat potestatem; ac novis subinde è Germania deductis coloniis, castellis munitis, opidisque quam plurimis constitutis, res suas firmarat; ut florentissima, paulo antè & circa annum C. 1400. esset Ordinis in Prussia potentia & auctoritas. Posteà rebus secundis elati, quum Lituaniam Regi Poloniæ eripere conarentur Cruciferi, & nova subinde bella moverent, tandem ingenti prælio ad Drevanciam fl. in Masoviæ finibus anno 1410. ab Uladislao victi, bonam Prussiæ partem amiserunt. Quo pericu'ò fide subditorum liberati, posteà inter se feralia aluerunt dissidia, & gravissimis exactionibus & tributis subditorum animos alienarunt. Accessit aliquot Commendatorum petulantia tyrannica, qui arces in urbibus tenebant, & Dantisci senatores aliquot ac cives sub amicitiæ specie in arcem invitatos crudeliter trucidârant; civium & nobilium filias & uxores ad libidinem explendam rapiebant; adeòque subditos illos veluti bello captos, pro mancipiis suis habebant. Tantas injurias quum Nobilitas & civitates majores diutiùs ferre nollent, Culmæ primum convenientes fœdus & societatem ineunt ad libertatem, fortunas & privilegia tuenda; ac decernunt, de injuriis Magistri Ordinis & Commendatorum apud concilium provinciæ sive fœderatos subditos queri licere. Quum verò fœdus istud veluti inhoneste factum à [d] Friderico III. Imperatore esset pronunciatum, adeoque abolendum; mulcta quoque Nobilitati & civitatibus gravis imposita, ipsique subditi, amissa libertate & privilegiis, jussi Magistro Ordinis sine recusatione obedire; juramentum fidelitatis Ordinis Magistro *Ludovico Erlishusio* renunciant, & in *Casimiri* Poloniæ Regis clientelam, fidem & defensionem sese conferunt, anno 1454. Fratres igitur ordinis, plerisque arcibus & opidis amissis, cum Casimiro Rege anno 1466. demum coacti sunt transigere his conditionibus; ut *Culmensem* ditionem, *Michalovienſem*, *Pomerelliam* universam, unà cum *Elbinga*, *Christburgo*, *Stuma*, *Tolkemith*; arcibus & territoriis, *Neringa* insula ac *Warmiensi* diœcesi, jure sempiterno Magister & fratres Ordinis cederent Regi: reliquam verò ulteriorem Prussiam, cujus *Koningsberga* caput est, velut Poloniæ Regis feudum possiderent, & in perpetua fide ac clientela Poloniæ Regum manerent; idque juramento tum confirmatum est. Aliquot etiam Ordinis Magistri in eas jurabant conditiones, easque observabant. Sed *Fridericus Saxoniæ Dux*, Ordinis Magister, auxiliis ab Imperatore & Germaniæ Principibus promissis fretus, in Poloni verba jurare renuit: & quum bello, quod à Polonis impendebat, se imparem videret, relictâ provinciâ in Germaniam abiit. Post cujus obitum Ordinis Magister electus Albertus Brandenburgensis Marchio Poloniæ Regi se submittere recusabat; quod & Cæsar & Pontifex id apertè prohibuissent. Belli molem aliquamdiu fortiter sustinebat Albertus hic. At quum tantis Polonorum viribus diutiùs resistere non posset, pacem cum Poloniæ Rege Sigismundo iniit, quâ [e] *Albertus* Marchio ex Ordinis Magistro *primus Prussiæ Dux*, & Poloniæ Regis Vasallus est factus, anno 1525. Prussiamque illam ulteriorem, quæ ex eo tempore *Ducalis* dicta, in feudum perpetuum jure hæreditario accepit. Nuper tamen Rex Poloniæ Casimirus Brandenburgico Electori *Frederico Wilhelmo*, qui Prussiam illam tenet, in Ducatum istum plenam concessit & liberam potestatem, omnibus juribus, quæ Poloniæ Reges in illum habebant, renunciatis.

Rrr BU-

a Succinum Boruf. b Prussia. c Cruciferorum ordo. d Prussorum desertio ab Ordine. e Albertus, Prussiæ Dux primus.

II. *In Borussia* β *Regali* clarissima urbium γ *Gedanum*, quæ
Dantiscum. & *Dantiscum*, vulgò *Danzighe*, nobilissimum Suevici maris Emporium, totius regni granarium, civitas dives & opulenta; mœnibus, fossâ ac vallo munitissima. Secunda ab hac est
Torunium. δ *Torunium*, vulgò *Thoorn*: celebre quondam emporium, antequam Gedanum ad id fastigium perveniret; nunc nundinis
Elbingium. maximè clarum. ε *Elbingium*, vulgò *Elbing*, Anglorum opibus, qui pannis hic negotiantur, in singularem nitorem indies
Mariæburgum. crescit. Reliqua opida notiora sunt, ζ *Mariæburgum*, firmissimum

BUNONIS.

β [a] *Prussia Regalis* in *tres* distinguitur Satrapias, *Culmensem*, *Mariæburgensem*, & *Varmiensem*. *Michaloviense* territorium in Satrapia *Culmensi* est. Satrapiæ Culmens. opida sunt, *Culma*, *Brodnicia*, *Crudentum*, *Padinum*, *Golubia*, *Rogozna*, *Bratsianum*, *Covalia*, *Coprinnicza*, *Lybavia* & *Torunia*. In *Mariæburgensi* Satrapia opida sunt, *Marieburgum*, *Elbinga*, *Stuma*, *Oneovum*, *Stargardia* & *Orneta*. In *Varmiensi*, *Heilsberga*, *Brunsberga*, *Fraunberga*.

γ [b] *Dantiscum a* ad Vistulæ & Moldaviæ confluentes, Cluverii nostri *b* patria, à Stephano Poloniæ Rege anno 1577. oppugnatum, obsidionem fortiter repressit. Postea tamen Regibus suis exstitit fidele, cùm in bellu Prussico, quod cœpit anno 1626. tùm maximè nuper, quo Regi Casimiro, ferè ab omnibus descito, fidem omnium ipsorumque Polonorum opinione majorem firmioremque præstitit, quæ Regi Regnoque saluti fuit: certissimum documentum, magnas & munitas urbes firmissima regnorum esse præsidia. Dantiscum *Gymnasio* etiam floret, virisque nobilitate, prudentia & eruditione *c* in singulis abundat ordinibus, qui, in summo licet dignitatis gradu constituti, miram tamen omnibus ostendunt ac probant comitatem & humanitatem *d*. Ad Vistulæ ostium est munimentum firmissimum, vulgò [c] *die Weisselmünde* dictum. Dantisco Ortum versus vicinum est cœnobium, [d] *Oliva* dictum, in quo Pax inter *Sueeum* & *Polonum*, fœderatosque *Cæsarem* & *Electorem* Brandenburgicum conciliata anno 1660.

δ [e] *Torunium* probe munitum habet Gymnasium, & pontem in Vistula flumine *f*: Suecorum miles, quem in nupero bello acceperat urbs, post diuturnam obsidionem difficulter ejectus est à Poloniæ Rege anno 1658 & anno 1665. à Regis Poloniæ militibus interceptum est.

ε [f] *Elbingium*, ad lacum aquæ dulcis, vulgo *das frische Haff*, situm, primùm florere cœpit, quum *Stephanus* Poloniæ Rex Dantiscum obsidens negotiationes eò transferre studeret: Quod idem molitus est Sueciæ Rex *Gustavus Adolphus* bellum in Prussia gerens. Hodiè vero Angli Pannorum *Stapelam*, quam vulgò vocant, habent Dantisci. Cæterùm Elbingium quoque Gymnasio ornatum est.

ζ [g] *Mariæburgum*, ad Nogatum positum, arcem habet munitissimam, quæ olim Magistrorum Ordinis fuit sedes. *g*

HEKELII.

a Incluto *Heveliano* Nomine hactenus magis inclutum atque clarum redditum.

b *Et Bartholomæi Keckermanni.*

c Atque Autoritate.

d Vid. *Maginus* Part. II. *Geogr. Ptolem.* fol. 157. fac. a. ut & *Quenstedtii* mei candidè venerandi *Dialogus de Patriis Viror. illustr.* p. 256. Olim claruêre in hac Urbe laudabili tam in Cathedrâ Ecclesiasticâ, quàm Gymnasticâ docentes, *Joannes Botsacens*, *Abraham Calovius*, *Joannes Maukischius*, & *Ægidius Strauchius*. Sed hodiè docent in Ecclesiâ *Constantinus Schützius*, *Salomon Mollerus*, *Andreas Barthius*, *Georg. Bauerus*, *Sam. Schelgvigius*, *Michaël Engel*, aliique Viri Pietate atque Eruditione verè insignes. In Gymnasio v. *Joach. Hoppius*, *Jo. Petrus Titius*, *Wolfg. Rosteuscherus*, *Frid. Butnerus* & *Frid. Chr. Bucherus*.

e Hujus

a Prussia Regalis. b Dantiscum. c Weisselmünde. d Oliva cœnobium. e Torunium. f Elbingium. g Mariæburgum.

ſimum munimentum; η *Grudentia*, θ *Bromberga*, ι *Culmia*; hæc antiquiſſima & opulentiſſima quondam urbs: κ *Braunsberga* publico Jeſuitarum collegio famigeratum opidum.

Grudentia. Bromberga. Culmia. Braunsberga.

III. Ducalis λ Boruſſiæ caput ac ſedes Ducum eſt μ *Regius mons*, vulgò German. *Koningsberg*, Pol. *Krolewiec*, urbs nobilis,

Regius mons. Pruſſia Ducalis.

HEKELII.

e Hujus URBIS nequaquam ſatis deprædicandæ Eccleſiæ Euangelicæ atque Gymnaſio Regio hoc tempore præſunt ſummà cum laude *Andreas Kühnius* atque *Samuel Schelvigius*, Theologi ſubtiliſſimi ac multis Magnatibus apprimè grati.

f Patria eſt *Nicolai Copernici*, Mathematici celeberrimi, nati A°. CHR. M. CCCC. LXXIII. denati verò ibid. A°. Secul. ſequ. XLIII. Claret Urbs ob *Colloquium*, ſeu *Conventum*, inter diverſæ Religionis Chriſtianos, ſed ſine fructu, *auctoritate Regiâ Polonicâ* inſtitutum, cujus Acta *Varsaviæ* A°. M. DC. XLVI. curioſè ſunt impreſſa. In *Thorunenſem Confeſſionem* extant *Animadverſiones* GEORGII CALIXTI A°. CHR. M. DC. LIV. in f. edit.

g Alioquin Civitas egregiè eſt nobilis, quam *Maginus* Regalis Pruſſiæ quod ibidem conficitur, Exteris quoque gratum eſt.

BUNONIS.

η a *Grudentia* ad Viſtulam eſt infra Culmiam.

θ b *Bromberga* cis Viſtulam eſt ad Broam fl.

ι c *Culmia*, urbs antiqua, apud Viſtulam infra Torunium ſita, jure municipali, quod per univerſam Pruſſiam habetur in pretio, in primis nobilis eſt.

κ d *Braunsberga h* ad Paſſariam fl. eſt. A Mariæburgo verſus Meridiem eſt e *Stuma*, ad quod pagus f *Stumsdorf* qui tractatibus pacis inter Suecos & Polonos inclaruit.

λ g *Ducalis Pruſſia* verſus Orientem provinciam habet h *Natangiam*, ſinu aquæ dulcis, Pregelo, Allaque fl. interceptam: in qua opida *Palga*, *Heilgenbeil*, *Brandenburg* & *Creutzburg*. Inde trans Pregelum verſus Septemtrionem ſequitur i *Sambia* provincia, ad cujus Occiduum & Boream latera mari Baltico cincta, Zephyro & Borea vehementiore ſpirantibus, k *Succinum* ſeu *Electrum* copioſè colligitur. Ad Meridiem habet *Regium montem*; jacetque provincia illa Sambienſis inter duos lacus aquæ dulcis, quorum alter Regio monti vicinus vulgo *Das friſche Haff* dicitur; & alter Sinus *Curlandicus*, *das Curiſche Haff*. Ex hoc navigia per Demam fl. in Pregelum commeant. A Dema fl. verſus Ortum ad Inſtrum fl. ubi *Georgenburg* eſt, extenditur l *Nadravia* provincia: & ſupra hanc, m *Sclavonia*, ad utramque Croni in Lithuania ripam, *Tilſa* opido Pruſſiæ ad Ortum æſtivum extremo, & *Lobia* & *Ragneta* ſequitur Hinc Ortum brumalem & Meridiem verſus, ad Lithuaniæ, Podlaſſiæ & Moſcoviæ fines: n *Sudovia* & o *Galindia* provinciæ Pruſſiam Ducalem terminant; perpetuis ferè ſolitudinibus & ſilvis horridæ, tametſi tenuibus opidis, *Oleſco*, *Stradanno*, *Licca*, *Johansburg*, *Ortelsburg* & *Niedeburg* ſparſim incoluntur. Introrſum verò ad Allæ ripam Orientalem eſt p *Bartonia* provincia, Natangiæ & Warmiæ finitima, agris & opidis frequentibus cultiſſima: & ad Occidentalem Paſſariæ ripam q *Pomeſania*, provincia ampliſſima, à Weſecâ in Drauſum lacum illabente, ad Viſtulam & Oſſam uſque pertinens. Caput ejus eſt *Hollandia*; opidaque celebriora ſunt *Marienwerder*, Pomeſanienſis Eccleſiæ cathedralis olim ſedes; *Rieſenburg*, Epiſcopi olim proprium, *Roſenberg*, *Salfeld*, *Morung*, *Liebmul*, *Oſterrod*, *Hoenſtein*, & in vicinia r *Soſſavia Gilgenburg*, & *Soldavia*.

μ s *Regius mons* ad Pregelum jacet, aula Ducali, & Academiâ, quam *Albertus* primus Dux Pruſſiæ inſtruxit An 1544. i inſignis k, tribus diſtinguitur opidis, ex quibus Academiæ & templi cathedralis ac Epiſcopi Sambienſis domicilium, undique Pregelus cingit; *Lœbnicum* verò & *Veterem Urbem* alluit; cui ad Boream *Principis Palatium* amplum & ſplendidum, cum inſigni Bibliotheca,

a Grudentia. b Bromberga. c Culmia. d Braunsberga. e Stuma. f Stumsdorff. g Pruſſiæ Ducalis territoria. h Natangia. i Sambia. k Succinum. l Nadravia. m Sclavonia. n Sudovia. o Galindia. p Bartonia. q Pomſania. r Soſſavia. s Regius mons.

lis, & celebre maritimis mercimoniis emporium. Est præterea versus Septemtrionem ultima ᵛ *Memel*, arx munitissima.

Memel.

Cassubia.

IV. ξ *Cassubiæ* Ducatus, inter Borussiam ac Pomeraniam situs, latior olim erat quam nunc patet. Quippe tota ea Borussiæ pars, quæ circa Vistulam *Pomerellia* nunc dicitur, Cassubiæ Ducibus antè parebat. At ejus quæ nunc *Cassubia* nuncupatur, caput est *Conicia*, Polon. sive Cassubiis incolis *Chonitza*, German. *Konitz*. Reliqua opida sunt *Slochow*, *Butow*, *Lauenburg*.

Conicia. Slochow. Butow. Lauenburg.

Episcopatus & Academiæ Poloniæ Regni.

V. *Archiepiscopatus* in universo regno sunt tres, *Gnæsnensis*, *Leopolitanus* & *Rigensis*. Episcopatus XVI. *Academiæ duæ*, Cravociensis & Regiomontana.

theca, (ex qua suum Concilii Tridentini Examen collegit B. Chemnitius) colli impositum adjacet.

ᵛ ª *Memmela* ad Croni sive Memmelæ fl. & sinus Curlandici ostia sita est. Alter hujus Ducatus portus munitus est ᵇ *Pillavia*, per quem naves in sinum citeriorem; *das frische Haff*, ac porrò Regiomontum, Elbingium, &c. eunt.

ξ Cassubiæ hujus qui agros incolunt, ex linguâ Venedorum cognoscuntur esse soboles.

HEKELII.

h Olim quoque emporium haud incelebre.

i D. 17. Aug.

k Primus Rector fuit *Georgius Sabinus*, Poëta celeberrimus, & *Martini Chemnitii*, redivivi illius *Luthere* Matruelis. Claruêre olim in eâdem *Academiâ* æquè ac *Ecclesiâ Joannes Behmius*, *Jacob Boblius*, *Bernhardus Derschovius*, *Joan. à Geldern*, *Cœlestinus Mislenta*, uterque *Georgius & Andreas Mylii*, Parens & Filius, *Joan. Papius*, *Levinus Pouchenius*, *Huldaricus Schœnbergerus*, Cœcus, *Fridericus Wagnerus*, *Paulus Weissius*, Virique docti ac litterati alii. Sed hactenus claruit *Christianus Dreierus*, immò clarus est non solùm in *Prussiâ*, sed & in totâ *Germaniâ Martinus Kempius*, Vir valdè ac egregiè doctus, mihique amicissimus.

a Memmela. b Pillavia.

CAP. XXVIII.

Moscoviæ sive Russiæ Albæ Magnus Ducatus.

I.

Russia sive Moscovia.

ULtimæ Europæ regio est ª *Russia Alba* sive Major, omnium vastissima; inculta, ac paludibus sylvisque invia. Eadem

BUNONIS.

a Russia ista *Alba* dicta videtur, partim quòd incolæ colorem istum præferant: partim quod nivibus campi cooperti diutius quam alibi durent, & inspectantibus omnia alba repræsentent, ut etiam in naturam animalium color iste transeat. Siquidem ibi lupi, ursi, lepores, vulpes, aliaque animalia inveniuntur alba, quæ aliis in locis nata alium solent habere colorem. Cæterùm Russia ista, quæ trans Borysthenis fontes est, Starovolscio *Russia Nigra* appellatur.

β *Mos-*

Eadem β *Moscovia* à capite suo. Gens ipsa rudis, perfida, servituti supra modum addicta, vulgato nomine nunc *Moscovitæ* appellantur.

II. Finitur ipsa regio à *Septemtrione* mari concreto [a]; ab *Ortu* iisdem finibus, quibus Europa, hoc est, *Obio* ac *Tanai* amnibus; à *Meridie* Tanai minore, vulgo *Donetz*, Desna & Psola; ab *Occasu* Borysthene & Narva, lineaque inter horum fontes ducta. 1 Fines Russiæ.

III. *Longitudo* summa inter promontorium *Litarmin*, vulgo *Capo Obii*, & *Psolæ* confluentem, ad opidum *Czerkassy*, implet milliar. German. CCCLXXX. Latitudo inter *Corelenberg* opidum Magnitudo.

BUNONIS.

β *Moscorum* seu *Moscovitarum* nomen huic Russorum parti ab arce & flumine *Mosqua*, in Occam & Wolgam se exonerante, tribui cœptum est, tertio abhinc seculo, quum *Johannes* quidam Dux, Danielis filius, sedem suam ibi constituisset, cujus posteri suo quodam fato crescentes, vicinos Russorum populos in multas ditiones divisos, & feraliter inter se diffidentes, paulatim connubiis, successionibus, vi & fraude sibi adjunctos, longè Moschis nobiliores & potentiores, imperio suo subdiderunt. Unde Moschorum nomen in omnes illis subjectas nationes, quarum nomina in titulo suo annumerare magni Moscoviæ Duces solent, propagatum est. *Chytraus Chronic. lib.* 1. (* Cave ne plus æquo leviorem assensum Cluverio convicianti præbeas. Injurii sunt Scriptores qui numerosissimo populo labem inurunt universalem. Gens ea Moscovitica libentius audit sibi *Russorum* nomen dari, nec aliter se ipsam nominat quam *Russos*. Cum imperii habenas accepit Petrus I. Russiarum omnium imperator, id sibi negotii dari credidit ut populum artium, scientiarumque contemptorem, ab ignorantia ac superstitione avita revocaret; idque felicissime promovit. nunc apud Russos militarem, naturalem, mathematicam aliasque scientias coli certum est, quarum Cluverio vivente nequidem nomen Russi cognoverant. De perfidia, ac servili indole quod dictum est, de infima plebis fæce intelligendum, apud Russos non probos tantum, sed & moratissimos homines atque elegantiæ laude florentes novi plurimos.)

HEKELII.

a Seu *glaciali*.

b Conf. *Martini Cromeri* Lib. 1. de *Origine* & *Rebus Gestis Polonor.* c. IX. p. 15. ut & *Petri Petreji de Erlesundâ* Pars 1. *Historia Muscovitica* p. 3.

REISKII.

1 Muscovia quidem hisce terminis, qui ab Auctore nostro figuntur, [a] Imperium vero Muscoviticum, quod supra Europæis annumeravimus, neutiquam iis coërcetur. Hoc enim ortum si respicias, à duobus regnis, Casanensi & Astrachanensi usque ad Persiam & mare Caspinm, sin septemtrionem, ab Lithuania usque ad glacialem Oceanum, & ultra Tartariam Asiaticam excurrit, neque limites ullos hoc ibidem pati Belgæ referunt. (* Benè monet Reiskius Russici imperii fines male à Cluverio collocatos. Sed nostro demum sæculo multum crevit & ultra quam legitur in hac nota, Moscovia ut aiunt extenditur. Nam a Baltico mari ad Sinarum imperium, & a glaciali oceano ad maris Caspii littus australe pertingit; plurimasque provincias Suecis, Tartaris, Persis aliisque ereptas, sibi subjecit. Inde fit ut longitudo & latitudo, quas Cluverius designat, sint falsissimæ.) Gens ipsa & regio unde ortum nomenque ceperit, disquiritur. [b] Bocharto credibile fuit in Phaleg Lib. III. c. 13. ab ראש ומשך, i. e. *Rhos* & *Mesech* Ezech. c. XXXVIII. v. 2. i. e. *Rossis* & *Moschis*, *proximis Araxi populis*, *descendisse Russos* & *Moscovitas*, *gentes in Europæa Scythia celeberrimas*. Istud è Geo-

a Imperium Muscoviticum. b Muscoviæ origo ultima.

opidum in confinio Finlandiæ, & Obium flumen, juxta opidum *Lepin*, mill. CCC. γ

Russiæ Ducatus. IV. Dividitur in complures Ducatus ac provincias, quæ plerumque à præcipuis urbibus denominantur. Ducatuum princeps est *Moscovia*, incolis *Moskwa*; cæteri, δ *Wolodimir*, ε *Mosaysko*,

Geographo Nubiensi & Tzetze comprobat, qui Scythas Tauricos Pῶς *Rhos* vocavit; Roxolanos Plinius & Ptolemæus tanquam ab Rossis Alanisque medios. Moschos Asiaticos item Strabo atque Pomponius. [a] Sin Sclavicam historiam sequamur, tum *ab Russo Lechi Czechique fratre* origines deducemus proximas, quia remotas ex antiquis Auctoribus constituimus. [b] Gens autem diu ethnico squalore fœda, interque Duces suos ab seculo sexto A. C. 550. circiter obscura latuit, donec *Wlodimirus Constantinopoli baptismum & Basilii nomen ab Imp. Græco A.* 961. *susciperet*: Hinc Russi Græcam Ecclesiam hodieque sub Patriarcha proprio sectantur. Quot vero regna, ducatus, & provincias hodierna Moscovia complectatur, Olearius in Itiner. Muscovit. multis capitibus, tituloque Czaris bene longo addito declarat. [c] Moskua vero tantæ non est amplitudinis, quantam Cluverius illi attribuit, post tot excursiones bellicas & vastitates Tartaricas non minus quam Polonicas, itemque post tot incendia fortuita eaque gravissima: Urbs enim ipsa ex vicis pluribus pagisque in corpus ligneum confusum coaluit, ac *Londinum una cum suburbio æquat*, Anglis qui adfuerunt, testantibus. Tota Russia vino, vitibus, cervis, & carpionibus caret: Feris aliis & piscibus abundat: [d] Incolæ sementem *Junio incheato* faciunt, quam continuus solis æstus tam subito maturat, ut *post octo hebdomadas adultumque* Julium metant. De cæteris rebus Russicis observatu dignis confer Ægid. Fletcher Anglum; de Religione Muscovitica Joh. Fabrum, Alex. Rossum, & B. Gerhardi atque Danhaueri Dispp.

BUNONIS.

γ Ex quo Sueci magno Moscoviæ Duci Ingriam & Careliam extorserunt, Russia ista magnitudinem illam versus Occasum hodie non habet. At versus Ortum Ducis illius imperium Europæ limites transgreditur. (* Ea sunt mutata. *Ducatus Moscovitici* nomen apud Europæos tantum usurpatur, quasi regium nomen denegassent potentissimis principibus qui se Sclavonica lingua *Czares* nuncupabant, id est reges. Alium enim titulum non habent in sacris Bibliis, in Russicam linguam conversis David, Salomon, & quotquot vixerunt Reges in sanctis codicibus laudati. *Czar* idem sonat ac *rex*. Sed ut alibi jam monuimus, *Regium* tandem Petrus I. deposuit ut *Imperatorium* nomen acciperet. Quanquam Moscovia imperii Metropolis remansit, duo tamen ornamenta amisit, nempe Patriarcham, & Aulam. Cum enim plebs in superstitionem prona nimiam Patriarchæ auctoritatem concederet, cujus abusus summæ potestati obesset, sedem diu vacantem reliquit Petrus I. defunctoque patriarchæ successorem dare noluit, sibi ipsi summum jus in regimen Ecclesiasticum reservavit, & per Synodos ea fieri jussit quæ quondam soli patriarchæ competebant. Ingriâ autem devictâ cum locum vidisset Petrus ubi pauca admodum ac paupercula Piscatorum erant Tuguria, urbem cœpit ædificare, quam *Sancti Petri* nomine insignivit, dixitque *Sant Petersburg*. Mirum in modum crevit ea urbs, & intrà paucos annos Arce, templis, palatiis, armamentis, portu, Academiis &c. decorata, populo frequens, & quod summum est ornamentum, sedes imperatoris, vicinis invidiam ac terrorem peperit.)

δ In *Volodomirensi* Ducatu [e] *Volodomiria* civitas XXXVI. milliaribus *d* Moscoviâ distat.

ε [f] *Mosaiska* XVIII. milliar. commun. ab eadem jacens Moscovia ad Smolencensem pertinet Ducatum. ε

ζ *Twe-*

a Muscoviæ origo proxima. b Muscovia Christiana. c Moskua. d Russiæ fertilitas. e Volodomiria. f Mosaiska.

faysko, ζ *Twer*, η *Ruszowa*, θ *Nisi Nowogrod* [c], id est, inferior Novogardia, ι *Rezan*, κ *Worotin*, λ *Smolensko*, μ *Bielska*, ν *Pleskow*, ξ *Weliki Nowogrod* [k], hoc est, Novogardia magna,

BUNONIS.

ζ *Twerienſis* Ducatus inter Rosoviensem & Volodomiriensem est ipsa urbs [a] *Tweria f* à Moscovia versus Occasum Solis æstivum jacet XXX. mill. Germ. *g*.

η [b] In *Rusoviensi* est quoque [c] *Taropiecz* civitas.

θ [d] *Novogrodia Inferioris* Ducatus caput est ad Occæ & Volgæ confluentes C. milliar. commun. à Moscovia. *h*.

ι *Resanensis* Ducatus inter Occam & Tanaim fluvios jacet, in quæ [e] *Resan*, [f] *Colluga* ad Occam fl. [g] *Tulla* ad Upæ & Tullæ confluentes, [h] *Odojum* sive *Odo* castrum ad Tullæ & Occæ confluentes, à quo Meridiem versus est locus palustris [i] *Msceneck* LX. milliar. à Moscovia jacens castrum dirutum, quod vicinorum asylum esse solet à Tartaris metuentium. *i*

HEKELII.

c Seu aliis *Nowogorod*.

d *Polonicis*.

e Hunc *Joannes*, prædecessor *Basilii* Ducis *Alexandro*, *Polonorum* Regi per vim eripuit.

f S. *Twerda*.

g *Maginus* dicit, hanc Urbem *Moscoviâ* longe majorem atque magnificentiorem esse.

h Hic Ducatus *Volodomiria* nequaquam cedat fertilitate.

i Hujus Ducatus Titulum Magnus Dux assumit. Et hæc Provincia, s. Ducatus, omnibus Moscoviæ Provinciis, seu Ducatibus, verè est fertilior. Heic enim, ut ajunt, singula Grana, Frumenti binas quandoque, pluresve spicas proferant, quarum Culmi tam densè accrescant, ut nec Equi facile transire, nec Coturnices inde evolare possint. Datur & ibi magna *Mellis*, *Piscium* atque *Avium* copia, nec *Feræ* desunt, *Asprecli* inprimis, *Hermelli* atque *Castores*. Fructus Arborum cæteris *Moscoviæ* Fructibus longè nobiliores sunt. Gens audacissima atque bellicosissima est.

k *Novogorod*.

BUNONIS.

κ *Vorotinensis* Ducatus caput [k] *Vorotina* XXXIX. milliar. à Moscovia *l* jacet.

λ *Smolenscensis* Ducatus L. milliaria patens ad Borysthenem est. In eo præter [l] *Smolenscum* urbem sunt oppida illustria [m] *Drohobus*, [n] *Visma*, & [o] *Mosaisko*. *Smolenscum* à Moscovia LXXX abest milliaria *m*, in editiore loco positum, muro sex cubitos lato, LII. turribus firmum, speculam & propugnaculum in medio urbis habet in monte excelsiore. Urbs hæc à *Basilio* Moschorum Duce capta est anno 1514. die 30. Julii, quum illa ante centum annos eodem mense, in Vitoldi Lithuanorum Ducis potestatem primum venisset. Sed Sigismundus III. Poloniæ Rex Anno 1611. eam recuperavit. Anno demum 1632 medio Novembri à Moscovitis cœpta est obsideri; eamque fortiter sustinuit obsidionem, donec sequenti anno Uladislaus IV. Polonorum Rex cum exercitu adventans spem liberationis ostenderet: ac tum ipsi obsessores Moscovitæ à Polonis obsessi, in eas redacti sunt angustias, ut liberum discessum supplices peterent, & à clementissimo Rege impetrarent, discesserunt primo Martii 1634. Attamen An. 1654. à Moscovitis oppugnata, & capta est urbs illa & ab iisdem hodie tenetur.

μ Inter Livoniæ & Lithuaniæ confinia est Ducatus [p] *Bielska*, cujus civitas *Bielska* haud procul à fl. Duna, LX. mill. à Moscovia.

ν *Plescoviensis n* Ducatus caput [q] *Pleskovia*, Russis vocatur *Pskow*, ad *Pskowam fl.* haud longè à lacu est; qui *Peipus* vulgò dicitur, XXXVI. milliaribus à Novogardia sita, per civium discordiam *o* in Moscovitæ venit potestatem. Anno Christi 1509. olim urbs libera sola in toto Moscoviræ Imperio muris cincta, & in tres partes divisa, quarum singulæ suis clauduntur mœnibus.

ξ *Novogrodiensis p* Ducatus habet [r] *Novogro-*

a Tweria. b Ruszowa. c Taropiecz. d Novogrodia infer. e Resan. f Collnga. g Tulla. h Odojum. i Mseneck. k Vorotina. l Smolenscum. m Drohobus. n Visma. o Mosaisko. p Bielska. q Pleskovia. r Novogrodia magna.

Principatus & Provinciæ.

magna, ο *Bielejezero*, π *Jaroslaw*, ρ *Swiera.* Principatus, σ *Rostow* & τ *Susdal.* Provinciæ, υ *Wolsko*, υ *Corella*, φ *Wologda*, χ *Ustiug*, ψ *Dwina*, ω *Wiatka*, α *Jughora*, β *Petzora*, γ *Condora*, δ *Permen*, ε *Czeremyssi Nagorni*, ζ *Czeremissi*

grodiam magnam, amplissimam olim & potentissimam *q* totius Russiæ civitatem, XL. milliaribus à Nerva Livoniæ portu, xxxvi. à Plescovia, cxx. à Moscovia ad Lowatam fl. sitam. Emporium olim fuit celebre, ab Hansæ Teutonicæ mercatoribus frequentatum; sed inde per tyrannidem & injuriam ipsius *Ducis Johannis Magni*, qui primus se totius Russiæ scripsit Monarcham & Johannis Crudelis fuit avus, ejecti sunt ann. 1494. quum urbem illam per septem annos bello fatigatam cepisset anno 1477. De hac ipsa urbe Russis proverbium est: *Quis contra Deum valet, & magnam Novogardiam?* Circa initium nostri seculi capta nihilominus est à Suecis haud ita magna manu.

ο [a] *Bielejezera r* ad stagnum *s* album haud procul Novogardia est. Ejusdem nominis arx *t* in stagno albo condita est; quo belli tempore thesauros suos reponit Magnus Moscoviæ Dux. *v*

π [b] *Jaroslaviensis* Ducatus ad Volgam est, ut & ipsa urbs. *x*

ρ [c] *Severiensis* Ducatus finitimum habet ab Ortu Verotinensem & Resanensem Ducatus; à Meridie campestria deserta, à quibus per *Sem* fl. distinguitur; ab Occasu Lithuaniæ est conterminus; à qua Borysthenes eum dividit: à Septentrione Smolenscensem & Moscoviticum Ducatum attingit. Habet civitates [d] *Novogrod*, [e] *Sewerski*, [f] *Czernikow*, [g] *Potiwolo.* Hunc Ducatum Moscoviæ Dux, Johannes Magnus modò memoratus, sub suam redegit potestatem.

HEKELII.

l Tribus verò à *Collugâ.*

m *Polonica.*

n Vel *Pskoniensis.*

o *Proditione* nempe *Sacerdotum.*

p *S. Novogardiensis.*

q Nobilissimam, locupletissimam.

r Seu *Bielyjezo.*

s S. Lacum.

t Inexpugnabilis.

v Vid. §. V. Cap. huj. Hic Ducatus totus benè est palustris, ac sylvosus, unusque ex Titulis *Magni Ducis Muscovitæ*, & à *Muscoviâ* tam abest, quàm à *Novogardiâ Magnâ*, centum nempe Mill.

x Hic Ducatus olim assignabatur *Secundogenitis* Ducis *Moscoviæ*, sed *Joannes Basilides*, *Moscoviæ* Dux, redegit eos in servitutem, Reditus eorum & Titulum nunc habens.

BUNONIS.

σ [h] *Rostovia y* à Jarisloviâ versus Meridiem est xxxiv. milliaribus à Moscovia distans.

τ [i] *Susdal* inde versus Ortum ad Clesmam fl. *z*

υ [k] *Corelia* hodie in Suecorum ditione est.

φ [l] *Wologda* ad Septemtrionem est.

χ [m] *Ustiuga* ad Jugam fl. est.

ψ [n] *Dwina a* est ad Duinam fl. unde nomen habet.

ω *b* [o] *Wiatka* ad Orientem jacet ubi opidum [p] *Wetkal.*

α [q] *Jughoria* habet [r] *Juhri* opidum; unde olim Hungari prodiisse feruntur *c*.

β [s] *Pietzora* inde versus Septemtrionem, ubi ejusdem nominis opidum & flumen est.

γ [t] *Condora* itidem versus Septemtrionem ad Turam fl. ubi [v] *Wirchaturia* opidum.

δ [x] *Permia* à Condora versus Meridiem est; ubi *Permavelick* op. At porro in his partibus Septemtrionalibus remotissimæ Europæ provinciæ sunt [y] *Sibiria*, cujus caput [z] *Tobol* civitas. [aa] *Obdora* ad litus septemtrionale est.

ε [bb] *Ceremissi* regni Casans Tartari appellantur *d*: ac [cc] *Nagorni*, quòd montana incolunt: sicut

ζ [a] *Ceremissi*

a Bielejezero. b Jaroslavia. c Severiensis Ducatus. d Novogrod. e Sewerski. f Czernikow. g Potiwolo. h Rostovia. i Susdal. k Corelia. l Wologda. m Ustiuga. n Dwina. o Wiatka. p Wetkal. q Jughoria. r Juhri. s Pietzora. t Condora. v Wirchaturia, x Permia. y Sibiria. z Tobol. aa Obdora. bb Ceremissi. cc Nagorni.

ζ *Czeremiſſi Longowi.* η *Mordwa*, θ *Kargapole*, ι *Megrina.*

IV. Urbes in hac regione cunctæ conſtant ligneis ædificiis, ac luto illitis: amplæ quidem ſunt, ſed quarum viis ſæpe latiſſimi campi intercedunt. Caput imperii eſt κ *Moskwa*; urbs ſupra modum atque fidem magna, ut quæ quadraginta unum & quingenta ædificiorum millia complectitur. Arx eſt in ea magni Ducis, quem incolæ *Czar*, id eſt, Imperatorem vocant, Domicilium viginti millium hominum capax; quos præſidii cauſa Magnus Dux perpetuo alit.

V. Reliquæ urbes ſunt totidem ferè, iisdemque nominibus, quot Ducatus ac provinciæ. Quarum λ *Wolodimir* caput erat antè Imperii. μ *Uſtiug* celeberrimum totius Ruſſiæ in mediterraneis emporium. Maritima emporia ſunt ν *S. Nicolai* & ξ *S. Mi-* Wolodimir. S. Nicolai.

BUNONIS.

ζ a *Ceremiſſi Longowi* à fœnorum ſtruibus dicuntur.

η b *Mordwa* ad Meridiem eſt Reſaniæ vicina.

θ c *Karqapolia* à Moſcovia verſus Septemtrionem jacet.

ι Sicut & d *Megrina.* Supererat e *Claletz* provincia, quæ *Caſan* regnum Tartari in Aſia attingit.

κ Urbs illa diviſa eſt in quinque partes, quarum 1. eſt *Kremelena-gorod*: id eſt, aula Imperatoris. 2. *Kitay-gorod*, id eſt, urbs media. 3. *Tzar gorod*, id eſt, urbs Cæſarea. 4. *Skorodom*, id eſt, urbs exterior. 5. *Strelotzka sloboda*, id eſt, vicus militaris. Arx in ea dupla eſt, *Kytaygorod* & *Bolſa orod*; quas ab una parte *Moſqua* fl. ab altera *Neglina* fl. alluunt. Ad Sagittæ jactum inde eſt curia, quæ *Opryzna* dicitur, id eſt, ſeparata habitatio, à *Johanne Baſilide*, anno 1564 exſtincta, in qua Magnus Dux cum præſidio *XX M.* ſatellitum ſolitus eſt habitare. Pro his, & exteris ad potandum proclivibus trans Moſquam fl. opidum *Nialonki* exſtruxit, ubi illis ad nauſeam uſque potare eſt conceſſum.

HEKELII.

y *S. Ruſchovia*

z Clarebat olim Caſtro ejuſdem nominis, & Civitate ubi Sedes erat Epiſcopalis. Hactenus verò à continuis *Tartarorum* incurſionibus ita devaſtata eſt, ut ejus Veſtigia vix videas.

a *Ruthenicè Binos* ſignificans.

b Incolæ victum ex *Piſcibus*, *Feris* & *Ferarum* pellibus quærunt, quibus omnis generis abundant. In maritimis hujuſce Regionis Locis *Urſos albos*, & eos pro majori parte in Mari degentes reperiri dicunt, quorum Pelles in Moſcoviam ſæpius deferuntur.

c Indè & Indigenæ. Pelles pro Tributo Principi *Moſcoviæ* ſolventes linguâ adhuc utuntur *Ungaricâ*.

d Hi Populi in vaſtis Sylvis ſine ullis ædibus habitant, propriam Linguam habentes & ſequentes dogma *Mahumeticum*. Omnes tam *Viri* quàm *Fæminæ* ſunt curſu velociſſimi, nec non Sagittarii perfectiſſimi, Arcu nunquam è manibus depoſito, quo adeò oblectantur, ut etiam Filiis cibum non præbeant, niſi præfixum Scopum ſagittâ feriant. Ferinâ Carne & *Melle* magnâ ex parte victitant, Pane rarenter veſcentes. Pellibus veſtiuntur, quas etiam pro Tributo Magno Duci pendunt.

BUNONIS.

λ f *Wolodimiria* Ruſſiæ caput erat ante Moſcoviam urbem. f

μ g *Uſtiug* memoratum eſt hoc ipſo capite. g

ν h *S. Nicolai* opidum ad ſiniſtrum Dui-

Sss næ

à Ceremiſſi Longowi. b Mordwa. c Kargapolia. d Megrin. e Claletx. f Wolodimiria. g Uſtiug. h S. Nicolai op.

Archangeli op. § *S. Michaëlis Archangeli* opida, à Belgis, Anglis, & Germanici Suevicique maris accolis frequentata. In opidum *Bielejezero*, quod in lacu conditum, bello ingruente, thesauros Magnus Dux abscondit. Sunt præterea Magni Moscoviæ Du-

Bielejezero.

cis

næ fl. ostium est, quo in mare Album se exonerat.

§ Ad ejusdem Duinæ ripas [a] *Archangeli* opidum jacet. Reliquæ Moscovitici Imperii civitates illustriores sunt modo memoratæ, *Novogardia*, *Plescovia*, *Tueria*, *Smolenscum*, & *Vologda* centum à portu S. Nicolai distans milliaribus. [b] Moscovitica tellus sub rigido posita cœlo, fert tamen cannabis, lini & mellis magnam copiam *h. Pelles* pretiosæ inde exportantur. *Duina* fl. sicut Nilus agros vicinos inundatione sua fœcundat. Equos habet parvos, sed generosos, & falcones optimos. Lupi fere omnes ibidem sunt nigri, ac ea de causa terribiliores. [c] Cæterum Duces aut Comites, qui Dominium utile in bonis feudalibus liberum possideant, & ad hæredes eadem transmittant, in Russia ista nulli sunt. Addicit quidem Magnus Dux nonnullis pagos & agros, sed rusticorum operis nihilominus utitur, & quum libet, rursus adimit, adeò ut absolutum in subditos omnium rerum habeat imperium, & instar Numinis à subditis colatur; eique obedientia omnibus in rebus, absque ulla recusatione præstetur. Nam quicquid ille agit, aut molitur, quantumvis sit iniquum, Dei voluntate ac nutu geri existimant. [d] Nobilis à Duce, aut rusticus à nobili fustigatus insuper gratias agit, quod Dominus servum suum ita emendare dignatus sit. Summum religionis & pietatis studium præ se ferre princeps Moscorum, ipsiusque proceres videntur, dum singulis diebus ordinarias preces suas absolvunt, & templa sua creberrimè adeunt. [e] *Episcopi* in universo Moscorum imperio sunt XI. quos *Vladiccas*, id est, OEconomos & dispensatores suâ linguâ nominant: sacerdotes verò seu presbyteros, *Poppos* & *Archipoppos*. Horum *Metropolita*, qui a Constantinopolitano Patriarcha olim confirmabatur (nunc à solo Magno Duce delectus per duos aut tres episcopos consecratur, ac quum libet Principi, removetur) *Moscovia* residet. *Archiepiscopi* metropolitæ subjecti sunt *duo*, alter *Novogardia* Magnæ, alter *Rostovii* sedet. Reliquorum octo Episcoporum sedes sunt; *Smolenscum*, *Casanum*, *Tueria*, *Resania*, *Susdalia*, *Vologda*, *Columna*, & *Cortiza*. Eliguntur autem Episcopi ex monachis, veluti sanctioris vitæ hominibus, quorum monasteria frequentissima in Moscovitico Imperio sunt; omnia tamen ejusdem vestitus & ordinis, cujus D. Basilium autorem referunt. [f] Christianam enim religionem à Græcis Russi primùm acceperunt circa annum C. 980. quum Anna, soror Imperatoris Constantinopolitani, *Vlodomiro* Russorum principi Kyoniæ sedem habenti, nupta esset. Episcopi verò suas diœceses rarò aut nunquam ipsi invisunt, ne quam suspicionem conspirationis cum subditis præbeant tyranno; sed in monasteriis ἡγουμένους seu præpositos, & in opidis quibusdam laicos, vitam sacerdotum observantes, habent. In scholis legere duntaxat & scribere docentur pueri; nec Academiæ aut collegia in universo existunt Imperio Moscovitico; tum ut hæreseon, quas per eruditionem excitari putant, occasiones præcidantur; tum, ne Principe ipso sapientior aut doctior quis videatur. Quem solum omnia, præsertim ad omnium gentium religiones pertinentia, scire, & omnes modos ac difficultates uno verbo posse expedire, subditis persuasum est. Conjugalis amor plerumque frigidus est; quoniam sponso copia non datur suæ videndæ sponsæ, nisi post nuptias. Quartâ demum uxore defunctâ non licet viduo quintam ducere. Divortia permittunt. Morienti testimonium datur vitæ actæ à sacerdote scriptum, ut divus Petrus, cœli janitor, eo viso, statim *intromittat talo offerentem i.* Moscis versus Meridiem finitimi, & jam perpetui ferè illorum hostes, olim patroni & superiores Domini erant, *Crimei Tartari*

a Archangeli op. b Moscovitici soli natura. c Moscovitarum proceres. d Moscovitarum mores. e Moscovitarum Episcopi. f Moscovitarum Religio.

cis imperio ſubjectæ Tattarorum quædam nationes Aſiaticæ, de quibus poſteà in ipſa Aſia.

ri k. De rebus Moſcoviticis plura cogniturus legat commont. Pauli Jovii de legatione Baſilii M. & commentarios rerum Moſcoviticarum Sigiſmundi ab Herberſtein. l

HEKELII.

a Ac Metropolis.

f In quam deinde *Johannes*, *Danielis* Filius, Magnus Muſcoviæ Dux, ſedem ſuam tranſtulit.

g Sed ego hoc loco adjiciendum eſſe exiſtimo, quod non ſolum in hâc Urbe, ſed & in ipſo toto Ducatu *Panis* uſus omnino rarus & propemodùm nullus ſit. Ideoque Incolæ pro cibo utuntur Feris & Piſcibus.

h Vitem non producit neque *Oleam*, *Ceraſis* quoque ac *Nucibus*, præterquam *Avellanis*, caret. Aliorum generum Fructus profert; verùm inſuaves. Segetes aſperrimo frigore diuturnæ Hyemis raro maturescunt. Ideoque in Hypocauſtis manipulos deſiccant.

i Vid. de Gentis huj. *Religione*, *Sacrificiis*, *Nuptiarumque* ac *Funerum Ritu* Liber ſingularis *Spiræ* Ao. CHR. M. D. LXXXV. in 4. exc.

k De *Bello Moſcovitico Stephani Regis* editus eſt Tractatus ab *Heinrico Heidenſtein* Baſil. 1588. in 4. deſcripſitque Narrationem *Legationis Zbaraviana* & *Rerum apud Ottomannos* Ao. CHR. M. DC. XXII. *geſtarum Samuel Kuſcewiz* Dantiſc. Ao. XLV. huj. Secul. in 12.

l Varios Muſcovitarum Rerum Scriptores, eosque *Francof.* ad *Mœn.* A. CHR. M. DC. in fol. exc.

LIBER QUINTUS.

CAP. I.

Summa Asiæ descriptio.

I.

EXplicatis omnibus Europæ partibus, tempus est *Tanai* trajecto Asiam ingredi. Hæc quippe Europæ connexa, imo innexa, cum & *Scythæ*, *Asiatica* gens, in Europam amplissimo tractu protendantur, & *Sarmatæ*, gens Europæa, ultimos fines in Asiam non minori tractu extendant. [a]

Asiæ nobilissima terræ pars. II. Ipsa terra *Asiæ* ab initio rerum omnium nobilissima; ut quæ prima genus mortalium intra se conspexit & in alias mundi partes emisit. Prima gentium, ritus, sacra, mores, rationemque vivendi alias docuit. Hæc denique est, quæ Deum ipsum humana specie tulit. Dictam Græcorum alii volunt ab

Unde dicta. *Asia* Nympha, Oceani & Tethyos filia, Japeti conjuge [b], alii ab *Asio* Manei Lydi filio.

Fines. III. *Fines* sunt *ab Septentrione* Oceanus Scythicus; ab *Oriente* mare Eoum; *à Meridie* mare Indicum, sive Rubrum; *ab Occidente* Sinus Arabicus, & Isthmus qui est inter Sinum Arabicum & Mare Internum: atque inde maria Phœnicium & Ægæum, Propontis, Pontus, Mæotis lacus, Tanais amnis & Obium flumen. *

IV. *Lon-*

HEKELII.

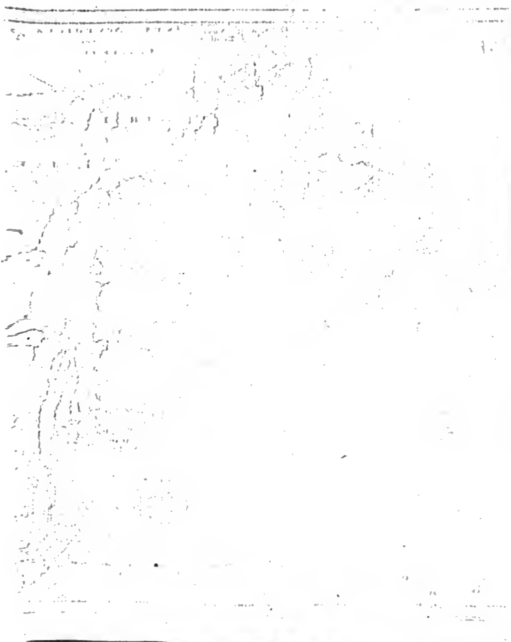
[a] De hâc TERRÆ Parte, ejusque Provinciis extat præter PH Ildi *ASIÆ Descriptionem*, BARTHOLDI NIHUSII *Tractatus Chorographicus*, Ao. hui. Sec. 58. in 8. f. publicæ luci expositus. Extat & JOANNIS BAPTISTÆ GRAMMAYES *ASIA*, sive *ASIATICARUM Gentium Historia* Ao. ejusd. Sec. 11. *Antverpiæ* in 4 f prælo subjecta. Sed *potiores ASIÆ Fluvios* lepide descripsit BOISSARDUS Lib. I. Eleg. XXI. à v. 169 usque ad. v. 202. Habitatores ac Incolas ASIÆ, quod hæc Regio sit clementissima atque temperatissima, excellenter formosos & probè coloratos esse, iis, qui pedem saltem è Patriæ limitibus trepidè fixerunt, etiam notissimum esse existimo. Hæc REGIO quomodò à *Regibus MACEDONUM* sit propriè occupata, docet ex *Strabonis* LIB. XII. GEOGR. *Hippolytus* à *Collibus* Cap. II. in *Princ.* p. 7.

[b] *Promethei* Matre.

(* Quod Obius totus in Asia fluat, nec limes sit inter Asiam & Europam jam lectorem cautum monuimus, p. 53. quam consule.)

REIS-

ASIA
Antiqua et
NOVA
EVRO
PA
Meso
pota
mia
Media
Arabia
Deserta
AFRI
CA
PARS
Montbaza

IV. *Longitudo* ejus summa est inter Hellespontum & Malaccam extremum Indiæ emporium mill. Germ. cIↃ CCC. *Latitudo* inter fauces Arabici Sinus & *Tabin* promontorium, quod est ad fretum *Anian*, mill. cIↃ CCXX. [1]

Magnitudo.

V. *Divisa* fuit olim universa in *Majorem* & *Minorem*. Regiones quas *Major* complectitur sunt istæ, *Sarmatia Asiatica*, *Scythia Asiatica*, *Serica*, *Sinæ*, *Indiæ*, *Insulæ* ad *Indias*; in Continenti rursus *Gedrosia*, *Carmania*, *Drangiana*, *Arachosia*, *Sogdiana*, *Paropamisis*, *Bactriana*, *Hyrcania*, *Margiana*, *Parthia*, *Persis*, *Susiana*, *Media*, *Albania*, *Iberia*, *Colchis*, *Armenia*; *Mesopotamia*, *Assyria*, *Babylonia*, *Arabia*, *Syria*, *Palæstina*, *Phœnice*, *Cilicia*, *Cappadocia*, *Galatia*, *Pontus*, *Bithynia*, *Pamphylia*, *Lycia*, & Insula *Cyprus*. In Minori sunt hæ: *Phrygia*, *Mysia*, *Lydia*, *Caria*, *Æolis*, *Ionia*, *Doris*, & Insula *Rhodus*.

Asiæ Divisio antiqua. Majoris Asiæ provinciæ. Asiæ minoris provinciæ.

VI. At hodie tota Asia in *quinque* potissimùm dividitur partes; quarum *I. Tartaria*; *II. China*; *III. Indiæ*, sub quibus insulæ adjacentes; *IV. Persarum* sive *Sophorum* imperium, sub quo comprehenditur *Armuziæ* peculiare regnum; *V. Turcicum Imperium*. [2]

Nova Asiæ divisio.

CAP.

REISKII.

1 [a] Nomen Asiæ inter veteres Græcos & Romanos æquivocum significat oram variam, ipsa regio diversas quoque partitiones sustinuit: Omnes producere in præsenti, aut notationem nominis longam conficere supervacuum erit. Valeat Græca eademque fabulosa vocis origo quam Auctor attulit: Illa propius ad verum accedit, quæ Bocharto & Spanheimio placet. [b] Nam quæ cum Asia proprie dicta sive minor ex sensu veterum *magna peninsula*, *inter Africam Europamque medio loco* sita extet, verosimilius erit, Asiam à Phœnicio חצי *Asi*, vocabulo deduci, quod *medium* sonat. Recte Pomponius Mela inquit Lib. I. c. 2. *minorem Asiam Romanis æquoribus mediam excipi*: Eusthatius ad Dionis. f. post. v. 27. eam cum Europa & Libya collatam *μεσημφεῖν ἔχειν διάθεσιν*, i. e. *medium inter illas habere situm*. Itaque nomen ab Asia minori transiit ad majorem, quæ prima humani generis ab mundo condito diluvioque parens, prima Paradisi ac veræ, quam Semus constituerat, ecclesiæ sedes, prima coloniarum omnium, quotquot per orbem hinc omnem prodierant, origo fuit.

2 Mirum dictu est, quam Geographi recentiores in [c] Asia dividenda, hujusque partibus dissideant: Sunt quibus bimembris in *Citeriorem* sive *Septemtrionalem* respectu Caucasi, & *ulteriorem sive Australem* divisio: Sunt quibus alia in *continentes terras & insulas* partitio cum Petro Valleo placuit: *Nostro* Auctori sua pro *quinque partibus* majoribus probatur, quæ tamen ipsa obscurior & imperfecta non omnem Asiam æquat. [d] Itaque *pro Imperiis, regnis, & principatibus* quam alii partitionem amant, hanc in præsenti quoque tenebimus. Huc ergo ex Europæis duo pertinent; (1) *Turcicum* longe lateque parens, (2.) *Muscoviticum* imperium,

a Asia æquivoca. b Unde dicta. c Asiæ divisio & partes. d Imperia, regna & principatus.

perium; per Tartaricas & ſeptentrionales terras Aſiaticas, Lucomoriam, Tingœſam, pluresque alias productum, (3.) *Tatarico-Chinenſe* inter cætera, ſi Kirchero fides habebitur, vaſtiſſimum, (4.) *Indicum* magni Mogulis è Tataria ortum, (5.) *Perſicum*. Porro *regna bene multa* occurrunt *Indica*, per continentem ac Inſulas extenſa. Ut ſunt Kunkam Narchſingæ, Mulabariam, Peguſiam, Japoniæ Zeitom, Sumatræ, Bantam &c. *regna* itidem *Luſitanico Hiſpanicoque regi* cum Philippinis itemque ampliſſima *Dominia Belgio confœderato* & hujus Indicæ ſocietati ſubdita. *Principatus* præ cæteris clarent, (1.) *Georgianorum*, (2.) *Arabum Phylarcharum*, (3.) *Druſorum*, (4.) *Chriſtianorum in monte Libano*, (5.) *Sidonius*, (6.) *Gentium aliarum* ſub Turcico Indicoque Imperio libertatem ſibi tuentium: De ſingulis diſtinctim explicabitur.

CAP. II.

Scythia Aſiatica & Sarmatia Aſiatica; *item Serica & Sogdiana.*

I.

Scythia Aſiatica.

PRima igitur Aſiæ, poſt Tanaim, eſt *Scythia* ipſaque gens Scythæ, quos Perſæ *Sacas* appellavere à proxima gente: antiqui *Arimeos* dixerunt. In Europam uſque ad Iſtri oſtia extendi, ſupra demonſtravimus; ubi etiam fines eorum explicuimus. 1

Ejus fines.

II. At *Scythia Aſiatica fines* habet, ab *Occaſu* eoſdem quos ipſa Aſia atque Europa: ab *Septentrione* mare Scythicum ſive Concretum ad *Tabin* uſque promontorium; ab *Ortu* mare Eoum, & Auxatios Caſioſque montes, quibus à *Serica* hodie *Catajæ* regno diſterminatur; & *Ottorocoram* montem, quo à Sinis ſive Chinenſibus diſcernitur; à *Meridie* Emodos montes, quibus ab Indiis; & *Sogdia Oxiaque* juga, quibus à Perſarum ſubmovetur imperio; dein mare Caſpium; mox *Caucaſum* montem, quo ab Albania; & *Coracem*, quo ab Iberia & Colchide ſeparatur.

Magnitudo.

III. *Longitudo* ejus atque Latitudo nobis in Europa dictæ ſunt. Complectitur autem hodie totum Tartariæ Aſiaticæ nomen, ſi regnum *Catajæ* excipias, quod Seres populi olim tenuere; & *Zagatajæ* partem nomine *Ocrage*, quam Sogdii. *Diviſa*

Diviſa.

fuit

REISKII.

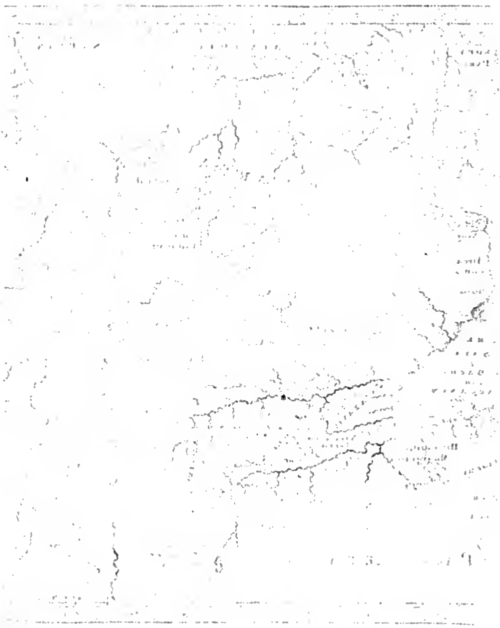
1 [a] Verba ſub initium recitata non Auctoris noſtri ſed Plinii ſunt ex Lib. VI. c. 17. unde *Sacarum nomen* aut Scythis omnibus commune, aut uni Scythicæ nationi *proprium* cognoſcitur. Hæc præ cæteris æqui ac juſti ſtudio inter veteres multum commendatur, nec Scythia ſeſe ſola cohiberi, ſed in Armeniam ſuas colonias abduci voluit: Unde Σακασηνὴ *Sacaſena* hujus regio dicta. Igitur ſi fines Scythiæ apud Autorem fixos reſpicias, tum vero Tatariæ Aſiaticæ tractus non ſufficit, ſed regiones aliæ iiſdem limitibus concludentur.

REIS-

[a] Sacæ aut latius aut ſtrictius dicti.

EUROPÆ PARS
Casan
Astracan
Tumen
MARE DE SALA vel DE BACHU olim HYRCANUM sive CASPIUM
Hircania
Margiana
Taurus
PARTHIA
CHORASAN
PERSIÆ PARS
95
100
105

fuit in *Sarmatiam Asiaticam*, *Scythiam intra Imaum* montem, & *Scythiam extra Imaum* montem.

S A R M A T I A A S I A T I C A. ²

IV. *Sarmatarum Asiaticorum* regio includitur fluminibus Tanai & Rha, sive *Volga*, mari Hyrcano, Ponticoque, & montibus Corace Caucasoque. Nunc *Tattari Czerkassi* eas terras tenent. Populi in ea à veteribus Geographis recensentur innumeri; at clari α *Turcæ*, sive *Turci* qui Turcicum condiderunt Imperium. Prætereà β *Amazonum* muliebre genus, omnium clarissimum. Sarmatia Asiatica.

Scy-

R E I S K I I.

2 [a] Non soli Czirkasii Tatari, sed Nagajani & Zavolhenses, Imperio Muscovitico subjecti Sarmatiam tenent Asiaticam: *Turci* quondam illis finitimi ad Turkestanam propius rejiciuntur. Hæc enim regio Scythiæ adhuc superest, jugis montibusque Caspiis inclusa, & sedes Turcarum patria. [b] Turci autem ex Arabica voce תרך i. e. ab *relinquendo* nomen habent, quasi relictos diceres ab Alexandro scilicet magno. Hic enim apud Elmacinum Arabesque legitur. [c] *Gogum Magogumque, i. e. Turcos*, uti volunt, *Tatarosque* Caspiis jugis & montibus tanquam muro ferreo separasse, ne vicinas provincias ab sese occupatas irruerent: Hæc quippe de Gogo & Magogo communis Arabum, Syrorum & Judæorum sententia fuit. De [d] *Amazonibus* quas Auctor noster veterum narrationes comprobat, hasce libro peculiari scriptor Gallicus Petitus vindicavit, totamque hanc historiam, de qua sæpius dubitatum fuit, perspicue illustravit. [* Bellatrices etiamnum fœminas in iisdem montibus degere ex recentioribus itinerariis in Dictionario nostro geographico ad vocem *Amazones* annotavimus.]. De Turcis vero vide Chronicon Dreschlerianum nostris cum notis & additionibus Lib. II. c. 1.

B U N O N I S.

α [e] *Turcæ a* à *Thogarma* orti inter Mœotin paludem & Caspium mare ad Septentrionale Caucasi latus collocantur ab auctoribus. Isti verò ex Septentrionibus per Caucasias portas irruperunt, vicinasque secum traxerunt gentes, nempe *Comaros* à Gomer, *Massagetas* à Magog, *Tauros* à Thubal, & *Moscos* à Meschec ortos. *Mosci* hi inter Caspium mare & Pontum Euxinum, ubi *Albania*, *Iberia* & *Colchis*, ad Caucasum usque montem incoluerunt; *Armeniæque* partem ad Euphratem; ne quis eos cum Sarmatis Europæis hodiernisque Russis sive Moscovitis confundat, Plinius, Mela, & Herodotus unanimi consensu supra Caucasum circa Mœotin paludem & Tanaim amnem ponunt Sarmatarum nationem Turcas. Et huic regioni rectè conveniunt, quæ Ezech. cap. 38, & 39. proloquutus est *b*. Quando vero hoc Turcarum cœperit imperium, hujus libri cap. 25. dicetur.

β [f] *Amazones Sauromatæ*, gens muliebris & bellicosa, auctoribus decantatissima, juxta Tanaim habitantes, Trojanorum adversus Græcos auxiliatrices, appellationem habent ab α privativa, & μαζοῦ mamma s. papilla, ut vult Eustathius in Dionysium *c*, quod adurerent dextras infantium mammas, ut ad sagittarum ictus & dimicandum cum hoste expeditiores forent, sicut etiam Justinus lib. 2. *d* prodit. Ex sedibus istis egressæ ad *Thermodoontem fl.* in Cappadocia consedere. Ibi regio Amazonum est & mons, ex quo *Thermodoon flumen* oritur. Ab eisdem *Ephesus* urbs Asiæ Minoris, Ioniæque caput, condita traditur *e*. Fuêre & tales, si credimus Diodoro, ad mare Hyrcanum, & in *Libyam*: imò hodiè, sicut Hispani tradunt, ad flumen dictum *Rio de las Amazones* apud Americanos sunt, Amazones. Sed & maximam Atlantici maris insulam quandam habitatam ab illis, apud eundem Diodorum invenies.

γ [a] *Saffo-*

[a] Tatari Moscovitici. [b] Turci. [c] Gog & Magog. [d] Amazones. [e] Turcæ. [f] Amazones.

Scythia intra & extra Imaum montem.

Scythia intra & extra Imaum montem.

V. Reliqua Scythia Asiatica in *duas* dividitur partes, quæ Occasum spectat, *Scythia intra Imaum* montem; quæ Ortum, *Scythia extra Imaum* dicitur. In Scythia *intra Imaum* montem populi inter alios fuêre γ [a] *Sassones*, unde quidam Saxones in Germania ortos nugantur: & δ [b] *Sacarum gens* magna, nunc *Turckestan* & *Tagalistan*, in confinibus Indiæ. Atque in his populi omnium Scytharum nobilissimi [c] *Massagetæ*.

Fluvii Scythiæ.

VI. *Fluvii* universæ *Scythiæ* celebres sunt ζ *Obius*, & η *Paropa-*

BUNONIS.

γ [a] *Sassanes* isti versus Septentrionem ad Margum ponuntur fluvium. Sunt qui non solùm Saxones à Sassonibus; verùm etiam *Cimbros* à Cimmeriis, *Misnios* à Mysiis, *Turingos* à Tyrageris, *Cauchos* à Cauconibus, *Frisios* à Phrygibus, aliosque populos aliunde deducunt, nuda vocabulorum allusione decepti, omnibus licèt antiquis sacrarum juxtà ac profanarum historiarum monumentis reclamantibus.

HEKELII.

a *Musulmannos* seipsos vocantes.

b Sunt autem propriè *Turci* ex *Chalcondila* mente Homines, agrestiorem victûs rationem sequentes.

c Qs. dicas *alterâ ex Mammis carentes.*

d Cap. 1. §. 3 seq.

e Conf. *Plinii* Lib. V. H. N c. XXIX. p. 77. qui & Lib. VI c. VII. p. 83. de Earum Connubiis agit. Claruit quoque inter *Amazones* & *Menalippe*, item *Hippolyte*, quæ ab *Hercule* capta & à *Theseo* in uxorem ducta est. Meminit & earum *Strabo* Lib. XI. *Geogr.* p. 110. Tom. II. & Lib. XII. p. 189. ut & *Maginus* Part. II. *Geogr.* Ptolem. fol. 130. fac a.

BUNONIS.

δ [b] *f* *Saca* Sogdianis finitimi sine urbibus per deserta habitarunt. Ab occasu habent Sogdianam; à Septemtrione Scythiam intra Imaum; ab Ortu Scythiam extra Imaum; à Meridie Indiam intra Gangem *g*. [c] *Massagetarum* fines ita describuntur ab auctoribus, ut à Septemtrionibus Oceano; ab Occasu Obio & Rhaamuibus; à Meridie Caspio mari, & Oxo fl. fuerint inclusi. Ab his Cyrus Persarum Rex cum exercitu exstinctus est.

ε [d] *Obius flumen* antiquioribus *Carambucis*, unde *Carambica*, Hyperboreorum gens insulani. E regione ostii ejus insula illa est *Nova Zembla*, olim *Elixona*, haud minor Siciliâ, teste Hecatæo. Ab Obio flumine *Riphai* montes, & [e] *Obii* seu *Obia juga* appellati sunt. Celticæ promontorium *Lytarmis* ad Obii ostium, hodie vulgo nautis dicitur *Capo d'Oby*, id est *promontorium Obium*. *h* [* Obius veteribus plane incognitus; Carambucis est, ut sapientioribus visum est, nunc Dwina quæ ad Michaelis Archangeli fanum (*Archangel*) fluit, quod si quis negat, idem fateatur necesse est ignorari ubi sit Carambucis veterum cuive flumini hoc nomen dederint.]

ζ [f] *Paropamisus* flumen in Scythia extra Imaum montem est. Mons etiam ille, ex quo Indus flumen oritur, Solino *i* & Mela *k* testibus, *Paropamisus* vocatur.

η [g] *Jaxarten* soli vocant *Bactri*: nam alii Scythæ *Silyn* nominant. Hunc eundem esse Tanain exercitus Alexandri Magni crediderunt. Verùm Dæmodamas dux Seleuci & Antiochi amnem istum transvectus, alium esse, quàm Tanain, deprehendit. Ultra Indi fontes in his Sogdianorum finibus Alexander M. [h] *Tertiam* condidit *Alexandriam*, ad contestandos itineris sui terminos. Hic enim locus est, in quo primùm *à Libera* patre, post ab *Hercule*, deinde *à Semiramide*, postremo etiam *à Cyro* aræ sunt constitutæ, Solinus. *l*

b [a] *Rha fl.*

[a] Sassones. [b] Sacæ. [c] Massagetæ. [d] Obius seu Carambucis fl. [e] Obii montes. [f] Paropamisus fl. & mons. [g] Jaxartes fl. [h] Alexandria Tertia.

ropamisus, ad quem nunc urbs *Camul*, uterque mare Septentrionale petentes: [f] *Jaxartes*, nunc *Chesel*; & *Rha*, nunc *Volga*, sive *Vulba*, & *Edel*, in mare Hyrcanum erumpentes.

VII. Montium maximus atque celeberrimus est *Imaus*; cujus Septemtrionalis pars nunc *Alkai* perhibetur; ubi Tartariæ Imperatorum sepulchra. Inde ad Gangis fluvii fontes Indiæque fines CCCCL. mill. Germ. longitudine protenditur. 3 Imaus mons

SERICA.

VIII. At Tartariæ extremæ ad Eoum mare pars, quæ Catajæ regnum dicitur, olim fuit [ι] *Serica* regio, quam gens clarissima *Seres* incoluerunt. Horum metropolim [κ] *Seram* eodem nomine etiam nunc exstare, quidam contendunt. 4 Serica.

SOGDIANA.

IX. [λ] *Sogdiana* etiam regio, inter [μ] Oxi dexteram ripam & Sog- Sogdiana.

BUNONIS.

[ϑ] [a] *Rha fl.* in Moscovitarum finibus exoriens, ad Tanaim accedit ad septem leucas, per Casanum & *Astracanum* decurrens in mare Caspium 25. ostiis influit, tanta vi aquarum, ut illud multa milliaria dulce reddat: Europæis nostris appellatur *Wolga*, Tartaris *Edel*, Armenis *Thamar*.

[ι] [b] *Serica m* terminatur ab occasu Scythia, quæ extra Imaum est, à Septentrione atque Ortu terrâ incognitâ Ptolomæo, à Meridie India extra Gangem & Sinus. *Sericum* inde primum exportatum est ad alias gentes. *n*

[κ] [c] *Sera* urbs hodie *Sindisu* Mercatori dicta, in extremis Sericæ partibus ad Ortum ponitur.

[λ] [d] *Sogdiana* terminatur ab Occasu & Septentrione Scythia intra Imaum montem; ab Ortu Sacis, à Meridie Bactriana & India.

[μ] [e] *Oxus o* amnis de lacu *Oxo p* exoritur, cujus oras *Heniochi*, *Bateni*, *Oxistaga* accolunt; sed præcipuam partem *Bactri* tenent. [f] *Alexandria* ibi fuit *Oxiana*; Duas enim ibidem condidit Alexander M. urbes, [g] *Alexandriam Oxianam*, & Ultimam.

HEKELII.

f Vel *Sagæ* quos *Josephus Magogas*, Veteres verò *Aramæos* vocant.

g Eorum & in genere *Scytharum* mores descripsit *Plinius* Lib. VII. c. 11. p. 106. lin. 32. seqq. ubi eos inprimis nominat ἀνθρωποφάγους, quod humanis corporibus vesci solent.

h *Maginus* Fluvium *Oby*, ex Lacu *Kytay* emanantem *Tartariæ* adscribit.

i In *Polyh.* c. LXV. p. 126. lin. 11. quamvis in *specie* loc. cit, hujus Montis mentionem neutiquam fecerit; meminit tamen ejus Cap. LI. p. 110. lin. 43.

k Lib. III. c. VII. p. 223. lin. 41. seq.

l Loc. cit. Cap. LXII. p. 122. lin. 41. seqq.

m *Castaldo* & *Nigro* CATAJA dicta.

n Conf. *Polyd. Virgil.* Lib. III. de *Rer. Inv.* C. VI. p. 222. Edition. *Zetznerianæ Argent.* in 12.

o Ab Incolis *Nicaprach*: à Persis v. *Cappanach*, & Arabibus *Monarach* dictus.

p Seu Oxia.

REISKII.

3 [h] Imaus crucis instar ad plagas quatuor procurrit, & Scythiam ita fere secat medi-

Ttt am:

a Rha seu Volga seu Edel. b Serica. c Sera urbs. d Sogdiana e Oxus fl. f Alexandria Oxiana g Alexandria Ultima. h Imaus.

Sogdios montes sita; quæ Persici olim Imperi fuit, nunc Tattariæ pars est, sub nomine *Ocrage*.

am: Hinc hodieque accolis Dalanguos & Naurgeurnes dicitur. [a] Caucasus autem 8. Ponto Euxino ad mare Caspium per Colchida & Albaniam procedit, hodieque Coxes ex antiquo nomine vocatur. Hunc Bochartus ex Armenica dialecto, & duabus quidem vocibus גוג חסן *Gog hosan*, i. e. *Gogi munimentum* coaluisse conjicit. Falluntur vero prisci Geographi, si qui tantæ *hunc altitudinis faciunt, ut noctu fastigium solaribus collustretur radiis.* Idque Kircherus in mundo subter. Lib. I. c. 14 & Varenius in Geographia Lib. II. c. 30. refellunt. Unus è fluviis probe notetur [b] Obius vel Obis, qui ex Asiæ lacu Kithaisko effluens, per provincias Russicas in Oceanum glacialem Tobole recepto effunditur: De cæteris quæ Auctor tradit, fluviis, sufficiunto.

4 [c] Serica Græce Σηρικὴ ἀπὸ τῶν Σήρων, i. e. à Seribus, qui non tam suo, quam vicinarum Sinensium nomine vulgò censentur, gente quidem Scythica, sed Scytharum omnium mitissima & cultissima, juri, quieti, & naturalium rerum contemplationi dedita. Hæc enim continuam quater mille quingentorum annorum historiam suis annalibus servare conditam, & scriptores Mose antiquiores habuisse legitur: Ut Isaacus Vossius novæ suæ Chronologiæ fundamentum ex hac Serica supponat, sed ex incerta falsaque infirmius. Hodierna vero Serica sive Cataja cum regnis Chinensibus, Tartarico subest imperio, libertatis pristinæ ac felicitatis inscia. [d] Sogdiana, quam Alexander tertia sibi cognomine structa urbe, tanquam expeditionis termino exornarat nunc Tattariæ accessit.

a Caucasus. b Obius. c Serica. d Sogdiana.

CAP. III.

Summma Tattariæ descriptio.

I.

Tattaria. TAttarorum igitur nomen hodie tota Asia amplissimum est, in Europam etiam, ut ante Scythicum, extensum, ubi *Tattaria Minor* suprà memorata. Gens ipsa fera, atrox, cruenta, inconditis moribus, & omnium Barbarorum maximè barbara. Regio plurimum inculta, tristis, squalida atque deserta.

Tattar fl. Nomen accepit à flumine *Tattar*, quod *Mongul* regionem irrigans in mare Septentrionale effunditur.

Tattariæ magnitudo. II. Universæ Longitudo est à Borysthenis ostiis ad *Tabin* usque promontorium mill. Germ. circiter cIↃ. Latitudo ab Obii ostio, ad finem *Bremas* regni in confinibus Indiæ ac Sinarum, mill. IↃc. [1]

III. Uni-

REISKII.

[1] [a] Tattaria & gens Tattarica unde nomen ortumque susceperit, superius Lib. IV. c. 20. à nobis expositum fuit, cum Europæam Scythiam

a Tattaria unde dicta.

III. Universa dividitur in *Asiaticam* & *Europæam*, quam supra explicuimus. [a] *Asiatica* quinque potissimum partibus distribuitur, quarum nomina hæc; *Tattaria* deserta, Tattaria *Zagataja*, *Turkestan* regnum, *Cataini Magni* Imperatoris Imperium, & *Tattaria Vetus*.

Divisio Tartariæ Asiaticæ.

thiam lustraremus: Hæc enim Asiatica est illa parens, sobolem illhanc sibi cognominem procreavit; & factis coloniis emisit. Plures equidem hoc genus hominum nationes continuit, omnes pristino Mogulensium nomine conclusos: Harum tamen præcipuas septem Haitho Armenus in Histor. Orient. cap. 16. recensuit, in iisque *Tattarorum* unum, à qua denominatio ad omnes transiit; Ut de fluvio ac regione Tatar תתר huic genti cognomine, itemque de pluribus populis & Hordis nihil addam. Regio enim hæc orbis totius vastissima sua longitudine ad partem dimidiam graduum nostro in hemisphærio, totoque ambitu Europam, sed latitudine Asiam adæquat Chamis subjecta pluribus, sed uni omnium maximo Sopo, quem nominant: Cuncta quippe novem regnis præcipuis constat, ex iisque *quatuor versus austrum* jacent, [a] (1.) Usbek *nempe alias* Zagatai *&* Mauronahum, (2.) *Thebet vel Thobeth*, (3.) *Tauiu olim Tanguth*, (4.) *Ninchi olim Tenduc*: *Quinque* vero reliqua *versus Boream sita*; (1.) *Kalmuchi alias Bulgar*, (2.) *Chalzag*, (3.) *Karakithay*, (4.) *Calmach aut Naymuns*, (5.) *Mongul* sive *Moab*, *Gog & Magog* autem Arabibus, ubi prisca illa Tataria fuit.

BUNONIS.

[a] [b] *Tattaria Asiatica* à Septentrione terminatur mari Scythico, ab Occasu Sinu illo longo, in quem Obius fl. labitur, & lineâ ad Tanaim & Volgæ ostia ducta; à Meridie Caspio mari clauditur, attingitque Persiæ regnum, post Indiam extra Gangem, & tandem Chinæ partem muro illo septam: ad extremum ab Ortu partim Chinam, partim ipsam Americam per fretum Anian à se distinguit.

[a] Tartariæ provinciæ. [b] Tattariæ Asiaticæ limites.

CAP. IV.

Tattaria deserta, *Zagataja* & *Turckestan*.

I.

D*Eserta Tattaria* inter Tanaim, Volgam, Jaxartem amnes, Tapyros; Sebyos, Imaumque montes sita, Sarmatiæ Asiaticæ partem, partemque maximam Scythiæ intra Imaum montem complectitur, in *hordas* complures distributa; quarum præcipuæ sunt: *Zavolhensis*, quæ & *Bulgarorum* Tattarorum est horda; [α] *Casanensis*, [β] *Nobaigensis*, [γ] *Tumensis*, [δ] *Schiambacensis*

Tattaria deserta.
Tattari.
Zavolhenses Bulgari.
Casanenses.
Nohaigensis.

BUNONIS.

[a] Casanæ Tartariæ Rex *Mechmedenim* filius Abrahami, & Nursulanæ, Magnum Moscoviæ Ducem, ut aliqui ipsius antecessores, initio superiorem agnovit; postea tamen ab eo defecit. Unde varia & diutur-

Aftracanenses. Baskirdensis. *bacensis*, ε *Cosakensis*, *Astracanensis*, quæ quondam peculiare regnum, & *Baskirdensis*; pleræque ab opidis cognominatæ. Harum incolæ cum omnes liberi antè essent, nunc Moscovitarum imperio audientes sunt; exceptis unis *Tumensibus*, qui magno Chano Cataino parent.

Tumenses.

Zavolhenses. II. ζ *Zavolhensis* horda magna quondam dicebatur, quia ex hac cæteræ ortum duxerant; unde etiam Imperator eorum *Vluchan* appellabatur, id est, Magnus Dominus, sive Magnus Imperator.

Astracanensis. III. *Astracanensis* regni caput est urbs *Astracan* sive *Citrachan* prope ostia Volgæ, salinis atque emporio clara; qua de causa mercatores innumeri ex Moscovia, Turcico Imperio, Armeniis & Perside eò confluunt. η

IV Sunt

na inter Moscovitas & Casanenses bella exarserunt: donec tandem Joh. Moscovitarum tyrannus urbe Casanâ expugnatâ, toto illo Imperio Casanensi potiretur anno 1551. ut Chyttæus habet; at secundum alios 52. aut 53. Ipsa urbs a *Casana a* ad Casaucium fluvium est, haud longè ab ejus in Volgam confluente. *b*

β *Nehaigenses* seu [b] *Nagaijenses* Tattari, inter Volgam, & Saick fluvioa ad Caspium Mare incolunt: iidem quoque *Astracanenses* dicuntur Oleario ab urbe Astracan, cujus loci Lat. ipse deprehendit grad. 46. min. 22. quum tamen ea ab aliis Geographis grad. 48. vulgo scribatur. *c*

γ [c] *Tumenses* ab his collocantur ad Ortum: quorum urbes *Tumen* ad Irtische fl. & *Jerom*. *d*

δ [d] *Schiambacenses* ad Caspium Mare ponit Boterus.

ε [e] *Cosakenses* e Nagaijensibus & Tumensibus traduntur ad Ortum esse.

ζ [f] *Zavolgenses* & *Zabadienses*, itemque *Bulgari* dicti à Volga versus Ortum habitant. Eorum principes *Zainchan*, & *Baskis* Poloniam, Russiam & Ungariam vastarunt anno 1240. item *Temir Zar* opem tulit Vitoldo Lithuano & Uladislao Polono contra Crucigeros anno 1410. *Sziachmeth* à Lithuanis contra Præcopitas seu Crimæos Tattaros anno 1500. evocatus, demum victus & captus Caunæ in custodia obiit. Horum Zavolgensium Tattarorum coloniæ vulgò habentur *Turca*, qui eadem cum his utuntur lingua, moribus, & bellandi ratione.

η g *Astracan f* à Casano iter unius mensis abesse traditur *g*. Ea à *Johanne Basilii* Moscovitarum tyranno expugnata est anno 5554. ejectisque Tattaris, urbs illa Russis eò traductis incolenda tradita. In ejus vicinia sunt fodinæ, ex quibus salis eruuntur fragmenta ad instar Crystalli aut glaciei.

HEKELII.

a Totius Regni Metropolis quippe.

b Hi *Tattari Cassanenses* reliquis omnino sunt cultiores, ingeniosiores, & aliquantò humaniores, utpote qui & agros *colant*, in domibus inhabitent atque *Mercaturam* cum vicinis *Moscis* atque *Turcis* sæpissime exerceant.

c Horum *Tattarorum Horda*, h. e. conventus, s. Hominum cœtus in formam Civitatis coactus, initium suum habuit Ao. CHR. M. CCC. XLIV. estque Septentrionalis cæterarumque Hordarum frigidior, summam hodiè Opum & bellicæ Laudis autoritatem obtinens.

d Hanc Hordam solam sub *Magni Chami Cathayni* obedientià nuper adhuc perdurásse, diversi tradunt Geographi.

e *S. Cezaczkienses*,

f *S. Astrachan*.

g Inter

a Casana urbs. b Nagaijensea Tattari c Tumenses. d Schiambacenses. e Cosakenses, f Zavolgenses seu Bulgari. g Astracan.

IV. Sunt præterea in deserta Tattaria [a] *Czyrcaſſi* inter Tanaim & Volgam, in Aſiatica Sarmatia; & verſus Oceanum in Scythia intra Imaum, *Mecriti* ac [b] *Samoiedi*, quos Latinè dicas ſemetipſos devorantes; aliique eodem tractu, *Molgomſai*, *Baidaique*; utrique Solem, vel rubrum pannum in ſublime elatum, venerantes. Cæterum dexteræ Obii ripæ, circa mediam fluminis partem, appoſita eſt urbs magnitudine & incolarum numeroſitate ingens *Gruſtina*, Tattaris & Moſcoviticis negotiatoribus frequentiſſimum emporium. ι

TATTARI ZAGATAI.

V. Deſertæ Tattariæ à Meridie conjuncti ſunt Tattari *Zagatai*, agro, opidis moribusque cæteris cultiores ac nobiliores. Tattari Zagatai. Fines eorum à Septentrione [c] *Jaxartes* flumen, ab Ortu *Turkeſtan* regnum; à Meridie Perſicum Imperium; ab Occaſu mare Hyrcanum. Caput regionis ac ſedes regum eſt λ *Samarcanda*, *Tamburlane* bellicoſiſſimo Tattarorum Imperatore maximè celebris; urbs magna ac lapide exſtructa; at parum frequens Samarcanda.

Za-

g Inter alias hujus Regni dicitur opulentiſſima.

BUNONIS.

ι [a] *Czyrcaſſos* Olearius ad Caucaſum & Caſpium mare ponit, eosque Albaniæ partem incolere tradit *h*. Iidem ſub Moſcoviticum redacti ſunt Imperium, munita loca Ruſſi tenent. Ad capræ in victimam mactatæ pellem expanſam & erectam preces ſuas fundunt ac epulantur.

ι *Samojedia* hæc à *Samogitiâ*, inter Livoniam & Pruſſiam ſitâ, de quâ lib. IV. cap. 26. dictum eſt, longiſſimè abeſt. [b] *Samojedi* verò iſti hodiè adeo feri non ſunt, ut defunctorum amicorum carnes devorent: quin potius deprehenduntur humani; humanitatem & benignitatem ſuam probarunt Hollandis, qui ad eorum litus fecerant naufragium, ſoli ſui natalis ſunt amantiſſimi; Religionem a Moſcovitis hoc demum ſeculo impetrarunt, Ruſſorum Magno Duci tributum ferarum pellibus ſolent pendere.

κ [c] *Jaxartes*, etiam *Oxartes* olim dictus, hodie *Cheſel* ſive *Keſel*, ingens *i* Sogdianorum fluvius eſt, qui ab ortu in occaſum fluens à Caſpio mari excipitur.

λ [d] *Samarcanda* etiam *Maracanda* dicitur ad ripas fluvii *Amu* poſita, Maurinacherorum metropolis eſt. Hodie ibi reſidet unus Cham ex Tartaris Moſolimannis, oſtenditurque in Moſchea quadam ſepulchrum Tamerlani.

HEKELII.

h Degunt in Campis & ſuper currus vitam traducunt, habentes Ritum gentilem, quòd Mortuos ſepulturæ loco arboribus ſoleant ſuſpendere.

i Et magnus.

REISKII.

ι [e] Tattaria hæc deſerta dicitur οὐχ ἁπλῶς ἀλλὰ κατά τι, i. e. *non abſolute quidem & ſimpliciter, ſed ſecundum quid*, ob hanc maxime cauſam, quod omni fere agrorum cultu careat. Urbes enim pagosque alicubi nonnullos, ſed plura per ſuas Hordas in paſcuis vagabunda incolarum genera complectitur, Ruſſicoque imperio ſubeſt. Urbium duæ

Ttt 3 ſunt

a Cyrcaſſi. b Samojedi. c Jaxartes, ſ. Oxartes fluv. d Samarcanda. e Tattaria cur deſerta.

Zahaspa. Bikent.

Zahaspa ad μ Oxi ostia, & *Bikent* in Mediterraneis clara sunt emporia, quò Indi & Catajæ regni incolæ mercandi causa conveniunt.

TURKESTAN REGNUM.

Turkestan regnum.

VI. Proximum ab Ortu est ν *Turkestan* regnum, veterum Sacarum regio; cujus incolæ satis civiles & culti. Urbium notissimæ, ξ *Taskent*, ο *Cotam*, π *Cascar* ρ *Jarkem*. 2

CAP.

sunt præcipue Casan & Astracan, ad Volgam sitæ, qui septuaginta sese alveis in mare Caspium exonerat: [a] *Casan* ligneis vallis & turribus, arx hujus muro saxeo machinis tormentariis & circumfluo Kasanka fluvio munitur, quotidianis nundinis frequentissima. Sed [b] *Astracham* major ad fines Europæ Asiæque in Delgoy insula jacet, mœnibus lapideis, & tormentis æneis instructa, & commerciis Armenis, Tattaricis, Indis, Persicisque florentissima, sed tota Russorum post Tataros exturbatos coloniis, itemque in suburbio Stulizzagorodæ, ubi milites vivunt.

BUNONIS.

μ [c] *Oxus* maximus Sogdianæ fl. per Margianum in Hircanum mare decurrens variis à diversis hodie appellatur nominibus, videlicet *Geichon*, *Deistanxa*, *Cappanach*, & *Abiam*. *Plinio* k *palus* etiam *Oxus* dicitur, ex qua hic fluvius egredi scribitur *l*. Cæterùm Zagatais perpetua ferè bella sunt cum Persis. Tattariæ *Sagataiana m* pars est terra *Usbeccorum*, quæ, ut *Teixera inquit*, amplissima provincia licet superioribus seculis Persiæ fuerit subjecta, bodie non tantum ab ea separata est, sed & Persis bellum infert, & nonnullam Persiæ partem decerpsit.

ν *Turkestan* est desertum [d] *Lop* indigenis *Xamo* dictum, ubi mira phantasmata suis screatibus seducunt viatores. Est vero regnum istud inter Zagatajos Tattaros & Chinenses. *n*

ξ [e] *Taskend o* ad Sur fl. est.

ο Inter [f] *Cotam*, quò ex Cataja magna affertur moschi copia, & *Taskend* Imaus mons interjacet.

π [g] *Cascar* & [h] *Jarkem p*, à Taskend versus Occasum sunt baud procul à Jaxarte fl. Mulieribus in *Peim* civitate, si maritus abfit diebus XX. aliis licere nubere ajunt. Cæterum à Cotam versus Meridiem sunt [i] *Carazani*, qui nobiles, etiam hospites, obtruncabant, eam domum maximè felicem putantes, in qua præstantium virorum animæ vagarentur. Hic [k] *Caraja* urbs est ad lacum Salsum ostreis refertum sita. In *Cataja* mulieres dentes deaurant, neque puerperæ se domi continere dicuntur; sed viri *XLII*. dies in lecto decumbentes, ac si ipsi partum edidissent. Sed à Martino Martinio plura referuntur Tattarorum nomina & regna; nempe [l] *Samahania*, [m] *Tanyn*, *Niuche*, [n] *Niulhan*; *Cascar* verò regnum ad Eoum usque mare, supra Japoniam extendit, ad fretum usque Anian. Postremos autem ad mare istud esse scribit [o] *Yupos*, qui à loricis ex piscium pellibus factis ita nominentur. Tattari in [p] *Thebes* seu *Tibet*, quæ Chinæ ad Oceanum est, loco monetæ utuntur corallis; Moschi seu musci ingens ibi copia esse perhibetur.

HEKELII.

k Lib. vi. H. N. c. xvi. p. 87. lin. 11.

l Quod etiam conjicere licet ex *ejusd.* Lib. xxxi. c. vii. p. 559. lin. 28.

m Seu *Zagathajana*.

n Hujus Regni Populi operam navant non solùm *Negotiationibus*, s. *Mercaturis*, sed & *Scientiis Artibusque* variis.

o Seu, ut alii scribunt, *Tascam*.

p S. *Cjarciem*.

q Conf. *Luca Schrokii*, *Fil.* Viri celeberrimi ac omnibus Bonis Charissimi, *eruditissima* MOSCHI *Historia*, dono mihi missæ, Cap. xi. p. 50. seqq.

REISKII.

2 [q] *Zagataja* vel rectius Giagathai & Mauronachar extat vetus illa *Sugdiana* Chamo suo

a Casan. b Astracham. c Oxus fl. d Lop desertum. e Taskend. f Cotam. g Cascar. h Jarkem. i Carazani. k Caraja. l Samahania. m Tanyn. n Niulhan. o Yupi. p Thebet. q Zagatai.

ſuo ſubdita, cui ſedes Samarkanda & Bochara, urbes Timurlenco ſeu Tamailanæ ac dominatu hujus vaſtiſſimo illuſtres. [a] Timurlencus ille ab initiis obſcuriſſimis ad imperium totius orientis & cunctæ Aſiæ unus emerſit A. C. 1404. unusque ad mortem tenuit, inter filios ac nepotes poſtea diſſipatum. [b] Olud Beque *Turkeſtanam* invaſerat, unacum Partibus regnisque ſeptem, è quibus Arabes illam compoſitam tradunt. Hæc vetus *Turcia*, *Turcarumque patria* fuit, ſi Arabſchajum, Naſvioddinum, Arabesque audias, è noſtris Gentium, Petrejum, Mullerum in Cataja, pluresque alios.

a Timurlenc. b Olud Turkeſtana.

CAP. V.

Cataini Magni Chani Imperium; *item Tattaria Vetus.*

I.

POtentiſſimum inter Tattaros imperium eſt Magni Chani in regnis *Cataja Tangut*, *Tainfu* & in provinciis *Tenduc*, *Camul*, *Ciarciam*, *Carakitay*, id eſt Nigra Cataja; & [a] *Teber*. Initium ejus eſt à *Noruſſis montibus* in confinibus Tattariæ deſertæ, extenditurque ad *Tabin* uſque promontorium & fretum *Anian* Longitudine 1oc circiter mill. Germ. Occupat Veterem Sericam, majorem partem Scythiæ extra Imaum montem, partemque Scythiæ Imaum. [1]

Magni Chani Imperium.

Noruſſi, ſeu Noroſſi montes.

REGNUM CATAJÆ.

II. *Serica* eſt ipſum nunc regnum [β] *Catajæ*, vulgò *Kitay*, incolis

BUNONIS.

[a] Mattinius in Chinæ finibus habet *Tibet* regnum.

[β] Per deſertum in [a] *Catajam* itur ad præcipuam Tattariæ provinciam. A Lopo diſtare ſcribitur iter unius menſis. Habet Cataja à Meridie montes & muros Chinenſes. Incolæ ejus cum Chinenſibus & [b] *Suceuir* & [c] *Campion*, quæ civitates in finibus Chinæ ſitæ ſunt, negotiantur.

REISKII.

1 [d] De *Cataja* inter Geographos non ſolum antiquos ſed novos etiam tanta diſſenſio intercedit, ut alii hanc Chinæ regionibus annumerent, alii à China longius ſejungant. Græci veteres in rebus Alexandri M. geſtis cum Diod. Siculo Lib. XVII. *Cathaos* memorant: Strabo Lib. XV ab Rege, qui tum temporis erat, *Kabéw Cathajo* dictos voluit, orienti extremo Indiæque finibus vicinos: Ptolomæus Lib. VI. c. 15. *Χαιτας Chatos* Seris proximos Scythas appoſuit: Unde Catajam ab Serica diverſam intelligimus [e] Martinius in Atlante Sinico regnum Catajæ in ſeptentrionalibus Chinæ partibus collocavit, iisque novem alias auſtrales oppoſitas demonſtravit: Golius in Additam. ad Sinicum Atlant. & Kircherus in China illuſtrata viro aſſenſum præbuit, pluresque ut præberent ſuum, facile induxit. Sed Arabes Abulfeda, Arabſchy, Azizus, Saidus, Albacentus noſtratesque, Hatho, Paulus Venetus, Jovius

a Cataja. b Suceuir. c Campion. d Cataja. e Ad Chinam diverſæ terræ

colis (ut ferunt) adeo frequens, & agrorum cultu adeo læta; urbiumque ſplendore, ædificiorum nitore, atque omni denique divitiarum genere adeo affluens, ut neque Græciæ Veteri, neque

Cambalu. Italiæ cedat. Urbium opulentiſſima eſt γ *Cambalu*, regia ſedes & caput totius imperii Magni Chani, quinque mill. Germ. ambitu comprehendens, quam duodecim ſuburbia, juxta numerum portarum, circumjacent, frequentiſſimum Indis ac Sinenſibus mer-

Caindu. catoribus emporium. δ *Caindu* urbs velis ſubtiliſſimis, quæ ex arborum corticibus ad uſum fœminarum conficiunt, maximè eſt clara. Qua re tota olim *Serica* nota erat. Unde Plinius a: *Seres*, inquit

vius Catajam & Chinam regiones natura disſitas divellunt & ſeparant. [* Somnolentis admodum oculis Paulum Venetum Reiskius legebat, ſi ab eo Catajam à Septentrionalirum imperii Sinarum Provinciis, ubi fuit veteribus Serica, diverſam tradi credit. Paulus enim diſerte docet, Catajam nihil aliud eſſe quam Sinæ partem borealem, ubi urbs regia Cambalu. Hæc autem eadem eſt ac Pekin; nec aliter à Ruſſis aliisque vicinis gentibus nuncupatur.] Andr. Mullerus in Diſquiſit. Geograph. hiſtor. A. 1671. edita Catajam *rubræ Tatariæ adſcribit*, regionem priſcis ab ortu Mogulibus vicinam: Quæ Chinenſibus dicta *Kin*. h. e. *aurea*, nomen *à genere Tatarico Chatao* adſumſerit. a *Cambula* nec tantæ magnitudinis aut tanti ſplendoris eſſe annotat, nec vero notari nomine, ſed corrupto quaſi *Cham Baleck*, i. e. *Domini urbem & Myuntham* Tataris vocari. b *Typographia Orientalium* non Tataris, uſque regno Tangut, ſed Chinenſibus recte apud Hiſtoricos vindicatur: Ergo ex una regionum iſtarum confuſione provenit, ſi quidam Tattariæ hanc attribuant. *Tenduc* regnum *Ung Chan* tenuit, at Chriſtianus Neſtorianæ hæreſi addictus, & Perſico *Freſtehan* aut c *Preſterthan* cognomine vocatus, quaſi *Principem adoratorum* vocaveris, h. e *Chriſtianorum*, quibus adorationem crucis Perſæ ita exprobrarunt. Ita cum Caſtello & Pocockio nobiliſſ. Ludolfus in Æthiop. Hiſtor. Lib. II. c. 1. Hinc *Preſter Johan* & Germ. *Prieſter Johan* ad Abyſſinos transiit, cum Ung Chan ab Gingiz Chano cæſus anno 1209. periiſſet. d Tattaria vetus nihil inſigne præter nomina vetuſta & Hordas ſuis gentibus diviſas credulis Europæis ſuppeditat: Tatari hodierni eam *Niuche* aut *Niulhan* nominant. Mirum vero eſt, non ſolum inter Judaicos Rabinos, ſed Chriſtianos etiam extitiſſe, qui contenderint, in hancce regionem Tataricam *tribus decem Iſraëliticas* à Salmanaſſare Aſſyrio rege deportatas, ubi adhuc lateant.

BUNONIS.

γ e *Cambalu b* urbs ad Puleſangam fl. eſt; eamque ambitu ſuo 28. milliaria c continere alii tradunt. Serici tanta ibidem perhibetur negotiatio, ut nullus prætereat dies, quo non mille currus ſerio onerati eò vehantur. *d* [* inter ſcriptores qui de Sinenſi imperio feliciter ſcripſerunt eminet Patris Martini Atlas Sinicus. Si mores, ac conſuetudines Sinenſium, Leges, Religionem, & rem publicam cupis perdiſcere, Patris le Conte de rebus Sinenſium Commentarios conſule. Cambalu Gallis ceterisque Europæis eſt Pekin Gentis regia Borealis, ut Nankin eſt ejusdem regia auſtralis: cave ne credas Cambalu eſſe in Tattaria extra murum.]

δ f *Caindu e* urbi Cambalu vicina eſt; incolarum in *Caindu* & g *Camul* prædicatur hoſpitalitas. Hoſpitem quum accepit paterfamilias, rus concedit, uxorem & filias cum hoſpite relinquens, ut eum recte curent. Quam conſuetudinem cum Magnus Cham abrogaſſet, & poſteà ingens peſtilentia eos infeſtaret, credebant illi ſe à diis iratis ob morem iſtum abrogatum puniri, rogabantque Chamum, ut eandem reduceret conſuetudinem excipiendi hoſpites; quo dii pla-

a Cambula. b Typographia Sinenſium. c Preſter Chan. d Tattaria vetus. e Cambalu f Caindu. g Camul.

quit, *lanificio nobiles, perfusam aqua depectentes frondium canitiem.*

II. In regno *Tangut* artem typographicam ante cIↄ. annos inventam fuisse, nonnulli contendunt. ᵋ Tangut.

III. *Tenduc* provincia, magni ac potentis Regis ζ Presbyteri (quod nomen postea Abissinorum Regi in Africa per errorem datum fuit) quondam regnum fuit. Tenduc.

IV. *Tainfu* regnum amplum atque cultum vitibusque fertile, artificibus ac negotiatoribus refertum, armorum bellicorum nobilissima inter Tattaros officina. Quin Serico ferro jam inde Plinius palmam tribuit.

TATTARIA VETUS.

V. Postrema universæ Tattariæ pars est Vetus Tattaria, inter Paropamisum amnem & Sericam sive Catajæ regnum, ad usque Septen- Tattaria Vetus.

placarentur. Ceterùm supra Catajam *Athai* sive *Alchai* mons est, ubi Tattarorum Regum sepulturæ.

ε [a] In *Tangut* telæ invenitur genus, quod cum in ignem conjicitur, purgatur. Ad [b] *Suceuir* Rhabarbarum in eopia colligi volunt: Ibidem quoque est [c] *Campion* emporium celeberrimum. [* Apud Tattaros quorum est regnum Tangut, Typographicam artem inventam fuisse aut etiam in usu extitisse non est verisimile. Scimus & fatemur apud Sinenses genus quoddam Typographiæ jamdudum celebrari; quod tamen multum à Typographia nostra abest; nam asseres ita incidunt, ut paginam repræsentent. Sic totum librum insculpunt, & caracteres quibus imprimendo uni libello usi sunt, alii libello utiles esse nequeunt. Sed apud Sinas id fieri, non apud Tangutenses comperimus. Facile fuit Cluverio rem confundere qui Catajam & Cambalu in Tartaria ubi non sunt describit.]

ζ Rex iste in [d] *Tenduc Uncanus* dicebatur, eratque Christianus, sed Nestorianæ hæresi addictus, Ecclesiasticam pariter & secularem Jurisdictionem in suos exercens. Is *Presbyter Johannes* vulgo appellabatur, quasi *pretiosus Cham.* *f* Ejus potestas quum nimia augesceret, ipseque sibi à subditis metueret suis, ac eos variis servitutum generibus premeret, defecerunt hi ab ipso, & elegerunt sibi *Canchtum* sive *Cinebim* quendam, qui fuerat faber ferrarius, ducem. Hic Uncanum regno & vita exuit. Posteri tamen ejus adhuc sub Magni Chami Imperio rerum potiuntur. Eorum sedem alii collocant in *Argon.* In finibus ejus regni ponitur *Siudacui* castrum; in quo Uncanus præsidium posuerat contra irruptiones Tattarorum.

HEKELII.

a Lib. VI. c. XVII. p 87. lin. 41. seq.

b Olim, sicuti nonnullis placet, *Issedon Serica* dicta.

c *Italica* fortè.

d Defertur quoque ex *Indiâ*, *Chinâ* & aliis regionibus maxima *variarum Mercium*, *Lapidum* inprimis *pretiosorum*, *Unionum*, *Aromatum* & *Opum omnis generis* copia.

e Vel *Caindo.*

f Plura de eo habet passim *Jobus Ludolphus*, omnigenæ Eruditionis ac variæ Scientiæ Vir, in *Historiâ Æthiopicâ* nuper in fol. impressâ. Scripsit quoque de *Rebus Abyssinorum Nicolaus Godingus*, qui Liber exc. est *Lugd.* Anno M. DC. XV. in 8. Sed *Adami Conzenii* ABYSSINI *Regis Historia* impress. est *Colonia Agripp.* Anno M. DC. XXXVIII. in 8. Maj.

a Tangut. b Suceuir. c Campion. d Tenduc.

Septentrionalem Oceanum & fretum ***Anian*** extensa. Dicitur vetus Tattaria, quia hinc primò nomen Tattarorum, ut suprà demonstravimus, exortum est. ⁿ Regiones heic & hordæ complures, quarum nomina vix nota aut certa; At *Ung* & *Mongul* regiones ᵒ *Gog* & ᵒ *Magog* esse, viri docti docent.

Ung. Mongul, Gog, Magog.

BUNONIS.

ⁿ Quum pastores potissimùm sint Tattari, pascuorum gratia sedes suas sæpius mutant, & catervatim degere coguntur. Unde etiam *Hamaxobii* veteribus dicti, quod in curribus viverent, quibus hinc inde vehebantur.

ᵒ At ipse Cluverius Germ. l. 1. p. 44. & seqq. Gog & Magog ad Mare Caspium habitare multis contendit.

CAP. VI.

De Sinarum regione sive China.

I.

Sina f. China.

TAttariæ, qua ortum Solis prospicit, annexum est *Chinæ* regnum, cœli temperie, fertilitate soli, amplitudine, opibus ac potentia haud cuiquam alii cedens. Gens ipsa (si credimus) ingenio omnes alias superans. Sinas esse Ptolomæi, cum situs, tum ipsum vocabulum maximè convincit. Quippe quod Hispanis *China*, id Italis Tuscis *Cina*, & Germanis *Tschina* scribitur: ubi exiguam in pronunciatione deprehendas differentiam inter *China* & *Sina*. At ignorantia Hispanicæ pronunciationis; quæ est in Ch. Græcæ literæ χ pronunciatio in vocabulo isto apud alias nationes invaluit. Limites habet ab Occasu *Damasios* montes, quibus ab India & Tattaria separatur; ab Septentrionibus *Ottorocoram*, & murum CCCC. mill. Germ. inter hujus crepidines contra Tattarorum irruptiones extructum: ab Ortu Oceanum Sinensem sive Eoum; à Meridie eundem Oceanum, & regnum *Siam*. Longitudo summa est à Tattarorum finibus; qua mare Eoum tangunt, usque ad regnum *Siam*, mill. Germ. Iↄc. Latitudo inter Damasia juga & Oceanum milliar. ccc. 1

Limites.

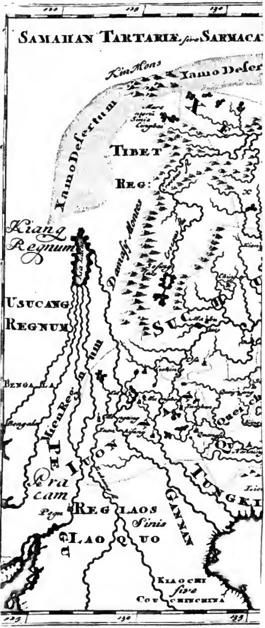
Magnitudo.

II. Divi-

REISKII.

1 ᵃ China חִין nomen ab imperatoria eaque prisca familia ortum ad exteros pervenit: Græcos itidem Ptolemæi ætate qui *Sericam Sinis* Σίνας vicinam rectè collocat, & postremæ Indiæ annumerat. Tum enim Seres indi & Sinæ versus Orientem ultimi noscebantur: Mirum vero est, cur Isa. Vossius

ᵃ China.

SAMAHAN TARTARIÆ sive SARMACA
Kin Mons
Xamo Deser
Xamo Desertum
TIBET
REG:
Kiang
Regnum
USUCANG
REGNUM
Damasi Montes
BENGALA
Bengala
Pegu
REG LAOS
Sinis
LAO
QUO
GANNAN
TUNGKI
KIAOCHI
sive
COU CHINCHINA

Chinæ Provinciæ.

II. Dividitur totum regnum in complures provincias, quas illi præfecturas vocant: quarum maritimæ sunt, *Cantan*, *Foquiem*, *Chiqueam*, *Nanquii*, *Xantum*, *Paquin*; mediterranea, *Xiamsii*, *Cansii*, *Sancii*, *Suchnam*, *Huanum*, [a] *Juana*, *Fuquam*, *Suinam*, *Quicheu*, *Quiancii*, * *Cochinchina*, *Quancii*. [a]

III. Ur-

sius in Observat. ad Pompon. Lib. I. c. 2. Sinas veteres *in Siam*, aut *Siamense regnum*, idque Indicium ex infirmis rationibus mutet. Diversa enim pronunciatio inter gentes varias, adhuc recepta nihil efficit; Unde *China* Europæis, Arabibus *Sina*, & *Tschina* Turcis dicitur; Tattaris *Mangun*; ipsis Chinensibus *Chunghoa* & *Chunguo*. [a] Regio hæc triginta circiter gradus in longitudinem à Promontorio Ningpo ad Damasios montes; In latitudinem à gradu octavo decimo ad secundum & quadragesimum procurrit, tota provinciis & urbibus cultissima. Regna in vasto illo imperio Tattarico-Chinensi numerantur quindecim & cum iis Provinciæ totidem eædemque duplices, Boreales nempe ac Australes, sive maritimæ illæ sint, sive mediterraneæ: Sex equidem Boreales *Honan*, *Xemsi*, *Xansi*, *Xantum*, *Peking*, *Suchnen*, Australes vero novem, videlicet *Hakung* alias *Quamtung*, *Quamsi vel Kiansi*, *Kianguam*, *s. Nanking*, *Chakiang*, *Foklem*, *Quangiang*, *Quangsi*, *Quecheu*, *Junnam*. Adde amplius *Leautung*, regionem Tattariæ Niuchæ proximam, & *Coream* sive *Chaolien* Sinis quoque subditam: Unde Petrus Du Val sextam decimam addit. In quibus provinciis urbes præcipuæ ac florentissimæ 150. minores vel oppida 1222. vici extant innumeri: [b] Ex Urbibus duæ sunt Regiæ, una Borealium *Pequing*, alteraque Australium *Nanquing*. China ergo quasi urbs continua muro circumdatur stupendo ad 300. milliaria Germanica producto, 40. cubitos alto, sed 15. lato: Ut murum seu vallum potius Romanum in Brittannia Scotis oppositum, & Hexamitum murum in Isthmo Corinthio ad quinque milliaria excitatum, valde superet. Tattari tamen facta irruptione muroque penetrato A. 1649. tot regna sub imperium redegerunt, per octennium sævissimè grassati. Ecquis miranda Chinensium opera & naturæ dona singula enarret? De re literaria Chinensium & arte typographica Spitzelius Commentar. Kircherus volumine grandi Chinam illustratam, Mart. Martinius atlantem Sinicum notis Jac. Golii ornatum, Andr. Mulletus libro singulari Sinicas observationes de rebus historicis, Geographicis & Christianis monumento præsertim Sinico, [c] cui cum Jesuitis plurimum attribuit; Inventum etiam is ipse Brandenburgense, vel linguæ Sinicæ facilius legendæ ac intelligendæ clavem edidit: [d] De scutellis Chinensibus sive porcellanis Martinius explodit fabulam communissimam, qua ex *ovorum testis* corrasisque conchyliis marinis confici dicuntur, cum ex argilla figlina, terraque diaphena & arenosa confici soleant. [e] *Libros Chinenses* eosque in rebus Astronomicis, Geographicis, & Physicis conscriptos, chartæque Sericæ impressos bibliotheca Augusta, qua heic est, nonnullos continet. [f] *Missiones Jesuitarum*, sive sacras expeditiones ab Anno 1581 ad A. 1669. Nic. Trigautius, Prosp. Intorcetta, sed ultimas Ad. Schallius, Madorinus Chinensium factus edidit. Sed Joh. Huroliancnsis S. J. Historiam Chinæ à duobus Tattaris subjugatæ Anno 1688. Paris.

HEKELII.

a S. Hoaum.

BUNONIS.

a g h P. Martinus Martinius sequentes enumerat Chinæ provincias: ex quibus *maritimæ* sunt, [i] *Corea* Martinio, cujus tabulam exhibemus, peninsula (at aliæ tabulæ recentiores Coream faciunt insulam) ejus urbes memorantur; Kincki, Hienking, Pinggan, Kiangyuen, Kinsane, Chungoing, Ciuenlo: 2. [k] *Leaotung*, cujus caput Leaoyang, item Tuxune, Quangning, Ningyve; 3. [l] *Xantung*, in qua Ninghai, Cinan, Tiencin, Cingcheu; 4. [m] *Nanking*; cujus metropolis

 III. Nan-

a Provinciæ hujus duplices. b Urbes regiæ. c Monum. Sinicum. d Porcellanæ. e Libri Sinici. f Missiones Jesuiticæ. g Provinciæ in China ex relatione h P. Martinii. i Corea. k Leaotung. l Xantung. m Nanking.

(* *b* Cochinchina proprium habet regem, dudum à Sinico imperio immunem.)

III. Urbes per universum regnum esse tradunt celebres CCXL. fossis murisque probe munitas, præter opida & pagos quorum infinitus numerus. Amplitudo autem urbium ex eo conjicitur, quod *Cantan*, una ex minoribus, tria amplius milliaria Germanica circuitu amplecti dicatur. β

Regia Pequin, Xantum, Nanquin.

IV. De regiâ est varia auctorum traditio; alii quippe γ *Pequin* eam vocant, alii δ *Xantum* quam eandem putant esse ε *Quinsai*. In Tattariæ finibus versus Septentriones sitam esse, omnes consentiunt. Ante erat regia ζ *Nanquin*, magna urbs, in medio regni ver-

Nanking; item Hoaigan, Yanchen, in ea est Tai lacus. 5. [a] *Chekiang*, in qua urbes Hangcheu, Xaoking, Kiucheu & Wencheu. 6. [b] *Fokien*, cujus caput Fochen; & cæteræ urbes Kinghoa, Kienning, Tingcheu, & Changheu: ejus litori opposita est ins. Quæmoy: 7. [c] *Quangtung*, in qua caput Quancheu, cujus portui opposita est ins Macao; urbes præterea in hac provincia sunt, Coacheu, Chacking & Nanhiung: 8. [d] *Tungking*, in qua urbes Lieucheu, Liucheu, & Suikien. *Mediterraneæ* vero provinciæ memorantur, 1 [e] *Junnam*, cujus caput Junnan urbs, ac præter hanc Mengting, Juenkiang & Quangsi, 2. [f] *Suchuen*, in qua Chingty: 3. [g] *Xensi*, in qua præcipuæ urbes Sigan, Hanchung, & Hinggan. 4. [h] *Xangsi*, cujus caput Taiyven, ac porrò Tuencheu, Kiang, Taitung: 5. [i] *Peking*, cujus caput & regia memoratur urbs ejusdem nominis, porrò celebriores hic sunt urbes Xuntien, Paoting, Quanping, 6. [k] *Honan*, in qua Caisung. 7. [l] *Huquang*: in qua nobiliores Siangyang, Kingchen, Fung, Chingcheu: 8. [m] *Queicheu*, cujus urbes insigniores Queiyang; Sinrien; Chiniyen: 9. [n] *Quansi*, cujus Queilin: 10. [o] *Kiangsi*: in qua Chancheu, Kienchang, Quangsin. [Monendus est lector Elementum X non proferendum esse eodem modo ac in *Alexandro*, *examine* &c. Lusitanis qui suo more nomina descripserunt X pronunciatur ut *Ch.* Gallis, *Sch.* Germanis, & *Sh* Anglis. Idcirco pro *Xansi*, *Xensi*, &c Galli scribunt rectius *Chansi*, *Chensi*. &c.]

β Stupendam illam urbium in China magnitudinem idem quoque refert P. Martinius.

γ Imperatorum Chinensium regia à P. Martinio memoratur [p] *Peking* in provinciâ Septentrionali ejusdem nominis.

δ [q] *Xantung* provinciæ nomen est.

ε [r] *Nanking* urbs est in provincia Nanking. ε

ζ Marcus Polus Venetus urbem hanc [s] *Quinzai*, id est, civitatem Cœli, in regno *Ainan* collocat. Rex qui in ea sedem habuit *mundi Dominus & cœli filius* à suis dictus est. Verum ejus urbis recentiores nullam faciunt mentionem, sive bello sive aliâ calamitate interierit.

[t] Fluvii per Chinam nobiliores memorantur [v] *Croceus* à colore luteo ita dictus, ex Sosing lacu oritur: inde versus Septentrionem tendens Chinæ limites egreditur, factoque flexu redit, at demum in Oceanum Chinensem sese exonerat. *Kiang* fluvius *maris filius* dictus in Chinensis Imperii limitibus Occidentalibus ortus, fluens mediam ferè transit Chinam, eamque ab Occasu in Ortum dividit in Septentrionalem & Australem, ultra milliare Germanicum perhibetur latus: idem mare Chinense demum subit, ejusque ostio objacet insula Cungming. Reliqui fluvii sunt [x] *Hoaj*; [y] *Singan*, [z] *Cientang*, cujus ostio adjacet insula [aa] *Cheuxan*, [bb] *Juen* & [cc] *Can fl.* qui cum *Kiang* sese conjungunt: Item [dd] *Ta fl.* ad *Quancheu* mare subit. Cæterum Chinensium lingua carere dicitur literâ caninâ R.

Utuntur Chinenses literarum loco characteribus,

a Chekiang. b Fokien. c Quangtung. d Tungking. e Junnam. f Suchuen. g Xensi.
h Xangsi. i Peking. k Honan. l Huquang. m Queicheu n Quansi. o Kiangsi.
p Peking. q Xantung. r Nanking. s Quinzai. t Fluvij in China.
v Croceus fl. x Hoai. fl. y Singan fl. z Cientang fl.
aa Cheuxan. fl. bb Juen fl. cc Can fl. dd Ta fl.

versus Oceanum posita. At de urbe *Quinsay* (sive ea Tattarorum Magni Chani, sive Sinarum Regis regia, utrumque enim traditur) meritò prudentissimi cujusque fidem excedunt ea, quæ M. Polus Venetus tradidit: continere scilicet eam circuitu mill. Ital. circiter centum, id est, German. communia viginti quinque, & pontium in ea lapideorum duodecim millia, quorum quidam tantæ altitudinis, ut majores naves erecto malo subtermeare queant: lacum item intra mœnia ambitu mill. Germ. circiter septem continere; in quo duæ insulæ singulas regias superbissimo opere sustinentes. Per universam autem urbem præsidium triginta millium militum. Veruntamen urbem hanc post Marci Poli tempora bello dirutam, vel alia gravi calamitate destructam esse, quidam putant.

V. Insulæ ab ortu Sinarum regno objacent innumeræ; at duæ insigniores [a] *Corea*, incolis *Caoli*, Longitudine CCXXX milliar. Germ. Latitudine L. & multo nobilior [b] *Japan*, Longitudine mil- Corea. Japan.

cteribus, & imaginibus variis, figuras in ligna & laminas incidunt; sicut nos utimur arte Chalcographica. *d* Currus excogitarunt, quos velis ventisque, uti navigia per mare, per loca plana dirigere norunt. Liberos suos in patrio exercent sermone, &, quum legere & scribere possunt, docent eos scire res olim apud se gestas, leges etiam municipales; & moralia fabularum atque adagiorum. *e*

HEKELII.

b *Magino* memoratur *Paquin.*

c *Magino* dicta *Manquin.*

d Quam ab ipsis *Chinensibus* diu ante nos inveniam tradunt. Edidit elegantissimum & omnibus numeris absolutum de *Re Literariâ* SINENSIUM Commentarium *Theophilus Spizelius*, Vir pius, laboriosus, literatus atque candori deditus, Amicus meus certus, qui liber *Lugduni*, quippe *Batav.* Anno Chr. M. DC. LX. *Hackianis* literis in 12. f. impressus, omnino est dignus, ut à quolibet *Philologiæ* cultore indefessis teratur quotidiè manibus.

e Quod ad Religionem hujus Gentis attinet, credunt omnes Res creatas, omniaque Inferna atque horum gubernationem pendere à *Supernis* atque *Cœlo* quod maximum omnium Deorum credunt, idque primo *Alphabeti* Charactere exprimunt, *Solem*, *Lunam* & *Stellas* adorant, immò & *Cacodæmonem*, ne mala eis, ut ipsi dicunt, afferat. Sumtuosissima habent tam in *Urbibus*, quam in *Agris* Templa, daturque apud eos duplex Genus *Sacerdotum*: alterum albis est indutum vestibus, raso capite & in commune vivit, ut nostri *Monachi*; alterum atris est vestitum, promisso crine, & seorsim habitat; sicuti nostri Presbyteri. Neutrum Uxorem ducit; horum tamen vita satis impudica & obscœna: Conf. *Marci Henningi* de *Regno* CHINÆ Liber, *Augustæ Vindel.* Anno M. D. XC. in 8. exc.

BUNONIS.

η [a] *Corea* P. Martinio non insula, sed peninsula est.

θ [b] *Japan* insula fœcunda *f* est, frugum, metallorumque *g* dives; *h* Rex cujus Imperio cæteri subsunt reguli, ad bellum educere potest aliquot centena millia virorum. Lusitani Christianam fidem passim per hanc insulam felici successu docuerant; sed ea anno 1579. ac iterum hac nostra ætate, exustis & occisis Christianis hîc oppressa & ferè deleta est. Qui ex Occidente ibidem negotia curant mer-

a Corea. b Japan Ins.

milliar. CL. Latitudine LXX. uterque in complures ditiones, quas Reguli verius quam Reges obtinent, distributa. Hujus tamen potentior Rex est *Miaci*, urbis totius insulæ principis. [z]

mercatores, Christianum nomen solent abnegare. Tanto odio Japonenses persequuntur Christianos, ut ne quidem in exteris Christianum ferant nomen; unde exigua, & ferè nulla appareat spes, qua ratione doctrina illa salutaris hic resurgere queat. *Itinerar.* Nobilis à *Mandelslo* p. 238. & seqq. Hodie tamen mitiora afferunt; Christianam videlicet fidem denuo ibidem admitti. Postellus per universam hanc insulam statuas Idolorum maximè tricipites, aliasque mulieris puerum in ulnis gestantis imagines adhuc suo ævo extitisse testatur, vestigia hæc videntur esse Religionis Christianæ, antiquis temporibus hic florentis: quæ tamen astu Satanæ postea corrupta & perversa fuit. *i* Porrò Chinensium litori Orientali objacet insula [a] *Formosa* sub ipso Cancri Tropico: in qua Hollandi nonnulla loca munita tenebant: & cum incolis, ipsis quoque Chinensibus huc venientibus, mercaturam faciebant. Erant in ea insula non pauci ad Christianam fidem conversi. Sed Hollandi nuper anno 1662. à Chinensibus *Selandia* castro per deditionem capta, ex hac insula ejecti sunt, & ab his in captivos imbellemque turbam crudelissime est sævitum. Chinensium litori Australi opposita alia insula [b] *Hainan* dicta, multis urbibus & incolis exculta. [*Japan*, sive Japonia multis constat insulis, quarum præcipua Niphon dicitur. De ipsa antem an insula sit vel peninsula apud eruditos ambigitur. Suum de hac materia dubium in aurea Epistola doctissime, ut solet omnia, proposuit Guillelmus de l'Isle; quam consule. Vulgata est inter Itinera quæ sub titulo *Voyages du Nord* Amstelædami prodierunt.]

HEKELII.

f Ac nobilis.

g *Auri* inprimis.

h Veteribus *Chryse*, sed *Marco Polo Zipangri* dicta.

i Incolæ colore sunt potiùs *olivastro*, quàm *albo*; ingenio a. ac memoria mirabili pollentes, gloriæ cupidi & laborum tolerantissimi.

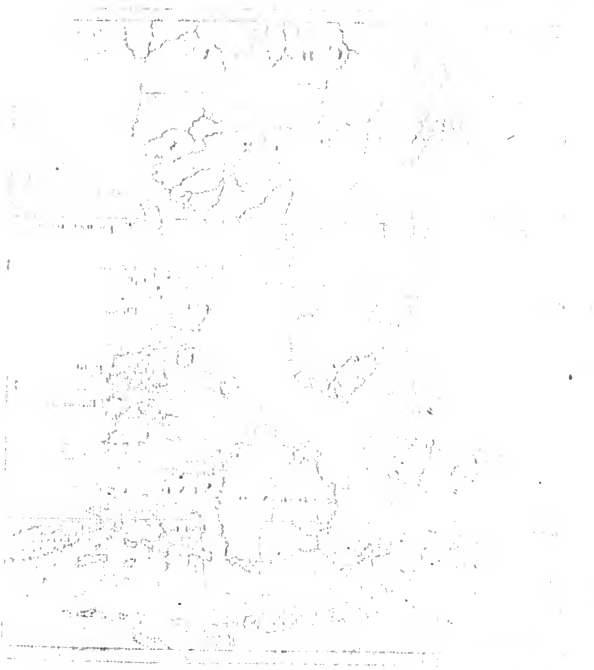
REISKII.

z Insulam *Formosam*, quæ Chinensibus [c] Packanda dicitur, minores aliæ attingunt: [d] *Fayoung* maxime, in qua Batavi Anno 1632. fortalicium struxerunt, *Seelandiam* dictum, mox altero, quod Provinciam vocarunt, addito: Unde Hispanos postea suo castello Kelango exturbarunt, & Formosam denique subjugarunt: Verum à Piratis Chinensibus, & horum duce Couenga iterum Anno 1661. ejecti; jacturam Chinensium commerciorum, Indorum, & Japonnensium maximam fecerunt. Ipsa Insula populosa, suisque pagis & dominis divisa 30. gradus latitud. sept. versus Boream jacet. Ab ea distat paululum obscura insula [e] *Sanichaou*, ubi Franc. Xaverius, Indorum Apostolus, vitam finiit, successu facto.

[f] *Japonia* incertum est, an extet Insula, anum continenti adhæreat, Arn. Montano & Caronio teste: Ipsa 35 gradus elevata XVI. Provincias pluresque Insulas complectitur, quarum tres maximæ sunt; *Niuoo*, *Ximoo* & *Xicoco*, suis regulis aut principibus subjectæ: Qui tamen singuli [g] *Dairo*: rerum sacrarum & civilium supremo arbitro subsunt. Hujus autem sedes Meaco est, urbs regia *Yendo vel Jedo* Anno 1657. incendio exusta: Domos enim solum ligneas amant, nec urbes muris aut portis muniunt, sed plateas noctu magnis januis occludunt. Conf. Bern. Varenii Descript. Japoniæ Arn. Montanum in Lib. Germ. de legat. ad Cæsarem Japon. itemque Missiones quas vocant, Apostolicas aut Papæas ex A. 1590. ad A. 1614. quo ferociter in Christianos sævitum fuit, & A. 1626. quo Jesuitæ cum Portugallica & Hispanica natione regnis omnibus exclusi, solique Batavi ad commercia libera sunt admissi.

a Formosa Ins. b Hainan. c Packanda. d Fayoung. e Sanichaon. f Japonia. g Dair.

CAP.

H I N Æ
A R S
Tropicus Cancri
El Pracel
Inf:
Philip
pinæ
olim
Barußæ
BORNEO
SIND Æ
Celebe
Papa Nova Guinea
Java Maior

CAP. VII.

De India Veteri.

I.

SInarum regno conjuncta est ab Occasu Meridieque *India*, terra omnium nobilissima, auri argentique adeò fœcunda, uti solem ejus aureum argenteumque esse veteres crediderint. Nomen accepit ab *Indo* nobilissimo flumine. Clauditur ab Occasu *Indo*; à Septentrione *Emodis* montibus; ab Ortu itidem montibus *Damasiis* & *Meandro*; à Meridie suum mare, quod *Indicum* appellatur, magnis sinubus recipit; in quod, ceu duo cornua, longissimo excursu sese emittit. *Longitudo* ejus summa est ab Indi fontibus usque ad extremum aureæ Chersonesi promontorium mill. Germ. circiter Ioc. *Latitudo* maxima à Damasiis jugis in finibus Sinarum ac Tattarorum, ad Simyllam promontorium, nunc *C. Comori*, mill. CCCCL. 1

India. Ejus limites.

II. Divisa

REISKII.

1 a *India* nomen ab Indo fluvio nacta, cunctis gentibus, quas Orientales & Occidentales terræ nutriunt, commune fecit: Hinc Chinenses & Arabes *Indostan* hodieque nominant, suo sermone aut idiomate quo regionem adjecto *Stan* significant, veluti Turkestan, Gusistan &c. India vetus amplissimis patebat versus Boream Ortumque terminis. Ad Tauri juga nempe ac Eoum oceanum, hodierna longe arctioribus coercetur: Utraque tamen duplex, altera nempe *Occidentalis intra Gangem* ἡ ἐκτὸς Γάγγου Ἰνδική, *altera Orientalis extra Gangem* ἡ ἐκτὸς Γάγγου Ἰνδική, quam Græci Romanique nec non adhuc Arabes partiuntur. De gentibus, mirandis naturæ operibus urbibusque Indicis quanta scriptorum veterum portenta, etiam falsa, Strabone judice Lib. II. qui de urbium numero 5000. acute censuit. κατ' ὑπερβολὴν, i. e. eo *per excessum* excrevisse. De Nationibus quantum variatur? omnes eas ad *Joctanem* è Noachi nepotibus unum, primum quasi parentem Josephus, Eusebius Eusthatiusque referunt: Has autem origines Bochartus in dubium trahit Lib. II. cap. 15. infirmis tamen ratiunculis usus. b Indus & Ganges ex jugis altissimis Thebeth, lacu quondam hydrophilacio nasci dicuntur: Ut hic per rupes altissimas horrendo cum strepitu, ille ad radices montium prorumpat, & quinque alveis in mare Indicum devolvatur. Ganges vero in sanctitate maxima & singulari peccatorum expiatione apud Indos ethnicos adhuc habetur, tanquam paradisi fluvius. Vid. Kirch. China illustr. part. II. c. 2. Abr. Rogerii Histor. Brachman. part. II. c. 18. Notitia reliquorum quos Indiæ progenerant fluviorum nostris Europæis obscura & perexigua obtingit. *Veteres autem Indiæ scriptores multa falsa prodiderunt*, inquit Strabo lib. II. Conf. etiam itinera Thevenotii, quibus res Indostanenses novorum Mogulum aliorumque populorum exposuit, Souchu de Rennefort Histor. Indiæ Orientalis Paris. A. 1688. edita..

BUNO-

a India. b Duplex, Indus & Ganges.

Divisio Indiæ.

II. Divisa fuit olim Gange flumine in duas partes; quarum una versus Occasum [a] *India intra Gangem*, altera versus Ortum [β] *India extra Gangem*, appellabatur.

Indi Brachmanes. Gangaridæ.

III. Tradunt veteres Geographi, fuisse in India populorum *novem millia*; quorum clarissimi [γ] *Brachmanes*, Indorum Philosophi, Græcis *Gymnosophistæ*; & [δ] *Gangaridæ*, quorum regem potentissimum Alexander Magnus invadere non ausus est.

Nysa urbs.

IV. *Urbium* fuisse *quinque millia*, iidem auctores prodiderunt, præcipua capacitate; quarum omnium clarissima [ε] *Nysa*, in qua genitum Liberum patrem Indi arbitrabantur.

V. Flu-

BUNONIS.

α [a] *India intra* seu cis *Gangem* ab Occasu habet Paropamisadas, Arachosiam & Gedrosiam; à Septentrione Caucasios montes, quos appellabant Macedones; ab ortu Gangem fluvium, ac alteram trans Gangem Indiam; à Meridie Oceanum Indicum. *a*

β [b] *India extra* sive *trans Gangem* ab occasu habet alteram Indiam, & Gangem fluvium ad Septentrionem Scythiam: ab Ortu Sinarum regionem; à Meridie Indicum mare. In hac inter duos sinus Gangeticum & Magnum est [c] *Chersonesus Aurea*, quæ hodie à civitate *Malacca* dicitur.

γ [d] *Brachmanes*, sive *Brachmani*, olim fuere Philosophi, hodie *Bramani* dicuntur, de quibus Itinerar. Nob. à Mandelslo p. 114. & seqq. de istis *Solinus* c. 65. Philosophos habent Indi Gymnosophistas, qui ab exortu solis ad Occasum contentis oculis orbem candentissimi syderis contuentur, in globo igneo rimantes secreta quædam, arenisque ferventibus perpetuum *b* diem alternis pedibus insistunt. Et *Plinius* l. 6. c. 19. Gentes celebratæ illic, & prope in religionem versæ sapientiæ deditæ, voluntaria semper morte vitam, accenso rogo, finiunt: ut sunt de illo exempla *c* apud Plutarchum in vita Alexandri. Mortem scilicet prudentiores illi non exspectabant; sed ingerendo semet ignibus læti & cum gloria arcessebant. Alii in solitudine & sub terræ cavernis mortem exspectabant: qui mos hodieque servatur in Japonia. *d* (* *Brachmanum* sive *Bramenarum* origo ab Ægyptiis deducenda, summa est inter Indorum hodiernam ac priscam Ægyptiacam superstitionem concordia. Rem fusius in nostra de Moribus ac Religione Bramenarum dissertatione exposuimus, quam consule si vacat. Brachmanes hodie sunt gens in gente, ut & Judæi qui inter se populum efficiunt, verum inter alias gentes ita permixti, ut nec regem, nec regnum, ne quidem urbem sibi propria habeant. Sub Mogole aliisque Regibus Mahumetanis, vel etiam apud Christianas Europæorum colonias commercii gratia & propter placidos mores, & mercaturæ peritiam facile tolerantur.

HEKELII.

a Et juxta nonnullos *Chaberim*.

b *S. perpetem*, sicuti *Olivariniana* legit *Editio*.

c *Colani* & *Indi cujusdam* ex comitatu *Cæsaris*.

d Alias de Gentibus INDIÆ, & in specie de BRACHMANIBUS extat elegans Liber Græcus *Palladii*, qui ex *Bibliothecâ* Regiâ *Londinensi*, curâ *Edoardi Bissai*, Londini ap. *T. Roycroft* Anno hujus Secul. LXIIX. in 4 reg. cum Versione *Latinâ* est impressus.

BUNONIS.

δ [e] *Gangaridæ* bello olim clari erant: ad Gangem fl. urbs & regnum Bengala, illorum sedes erat olim Gange, seu [f] *Ganges* urbs ulterioris Indiæ, Gangi fl. imposita. Sunt qui existimant Gangem urbem esse eandem, quæ hodie Bengala: verum hæc à Gange fl. longè distat.

ε [g] *Nysa* urbs cis Gangem ad Indum fl. non longè ab Arachosia à Baccho fertur condita,

a Limites Indiæ. b Intra Gangem & extra Gangem. c Chersonesus aurea. d Brachmanes. e Gangaridæ. f Ganges. g Nysa urbs.

V. Fluviorum nobilissimi sunt *Indus* & *Ganges*; ζ *Indus*, quem accolæ quondam *Sandum*, nunc diversis nominibus diversi appellant populi, *Hynd*, *Dusl*, *Inder* & *Caercede*, in η Paropamiso monte effusus, unde viginti recipit amnes; sed clarissimos ϑ *Hydaspen* & ι *Hypasin*, qui Alexandri iter terminavit. Nusquam latior quinquaginta stadia, aut altior XV. passus, septem ostiis in mare Indicum evolvitur. κ *Ganges* gemmifer & auri fœcundus, ex Scythicis exoritur montibus, cujus latitudo minima duo mill. Germ. maxima quinque, ubi vadosissimus mensuram centum pedum devorat. Sol. Indus fl.

VI. In-

condita. Est quoque Indiæ mons *Nysa*, cujus mentionem facit *Æneid.* v 5.

ζ [a] *Indus* fl Plinio teste *l. 6. c.* 20. olim ab incolis *Sandus* fuit appellatus: *Sinthum* Ptolomæus inter septem Indi ostia numerat. Verisimile igitur est, ostinm illud omnium maximum pro toto fluvio Ptolomæo fuisse usurpatum. Hodie ab Indis aliisque gentibus vulgo *Indu* vocatur. Hunc verò fluvium prius *Mausolum* dictum, postea ab *Indo* quodam Juvene egregio, qui in eum se præcipitaverit, nominatum fuisse fabulatur auctor libelli de fluminibus, quem nonnulli adscribunt Plutarcho. [* Hunc fluvium *Indum*, qui & Mausolus, non in India, sed in Caria, quærendum esse, & sic Plutarchum scriptorem libri de fluminibus graviter errasse demonstravimus in nostro Dict. Geogr. ad vocem *Calbis.* adi *Plin.* l. v. c. 28 *Livium* l. 38.] Alexander M tradente Plinio l. 6. c. 17. nullo die minus stadia sexcenta navigavit in Indo fl. nec tamen potuit ante menses quinque enavigare, adjectis paucis diebus. Idem Rasbutos à Cambajensibus disterminat, atque per mediam Cambajam decurrit. Incolis ejus regionis, teste Odoardo Barbosa, & *Cercetus* & *Inder* hodie appellatur. Candidi coloris esse perhibetur Indus, & gelidior, quam cæteri, qui ibi sunt, fluvii. *Curtius*, *Arrianus.*

η *Paropamisus*, etiam *Caucasus* dictus, non Ponticus seu Indicus. De Indi fonte ita Plinius *lib. 6. c.* 20. *In jugo Caucasi montis, quod vocatur Paropamisus, adversus Solis ortum effusus.* Eadem quoque tradit Arrianus.

ϑ [b] *Hydaspes fl.* Indum flumen ad Nysam urbem ingreditur. *f*

ι Fluvius iste [c] *Hypasis* vocatur Ptolomæo, Plinio, Curtio & Arriano: at Straboni, Dionysio Afro, Martiano Capellæ, Solino & aliis est *Hypanis.* Plinius l. IV. c. 52. hanc controversiam suo tempore inter scriptores fuisse tradit, vehementerque errasse, qui Hypasin in parte Asiæ prodiderint. In India autem supra flumen Hypasin solstitii die medio nullam jaci umbram autores referunt. Plinius l. 2. c. 37. Fluvius ille cum Hydaspe sese unit; unde à quibusdam pro eodem habetur flumine. *Herodotus lib* 4. tradit *Hypanim* fluvinm quinque dierum viâ exilem profluere ac dulcem. Deinde post aliorum dierum iter perquam amarum. *Athen. l. 2. c.* 43.

κ [d] *Ganges* vulgò *Ganga* ex Emodis montibus ortus, omnium toto orbe fluminum perhibetur maximus, quique decem & novem fluminibus magna ex parte navigabilibus receptis, alicubi lacus veriùs, quàm fluvius videtur. Eum *g* in sacris literis appellari *Pischon* seu *Pison* existimant Hieronymus, Josephus & Eusebius. De illo Ovidius:

Dum tepidus Ganges, frigidus Ister erit.

HEKELII.

e Cujus nominis decem *Stephanus* enumerat.

f Alii non in *Indum*, sed in *Mare* labi tradunt.

g De *Paradiso* quippe profluentem.

a Indus fluv. b Hydaspes fluv. c Hypasis fluv. d Ganges fluv.

Gens Indorum.

VI. λ Indorum gens μ vetustissima nunquam à natali solo recessit. Quare nemini fas sit mirari vel hominum vel urbium copiam. Indiam *Liber* pater (quem illi apud se natum arbitrati) primus cum exercitu ingressus est, primusque omnium Indis subactis triumphavit. Dehinc *Persæ* proxima inter Indum & Gangem armis occupata tenuerunt, donec *Alexander* Dario superato, Porum Indorum Regem debellavit. Post hunc in pace, suis quique Regibus obedientes, egerunt; donec diu ignoti, tandem Portugalensibus superiori seculo rursus cogniti fuerunt. Longinquitas regionis occasionem præbuit fabulis, ν ut ex veteribus graves etiam scriptores, ξ hominum varias monstrosasque species crediderint.

CAP.

BUNONIS.

λ Sinus, in quem devolvitur, *Gangeticus* appellatur; hodie vulgo *il Golfo di Bengala*. ι Gangi magnitudine secundum Indum, tertium Istrum, quartum Nilum consensu tradi scribit Diodorus lib. XVII. Latitudinem ei stadiorum XXXII. tribuit; profunditatem tantam, ut omnia per Indiam flumina superet.

μ [a] Primos Indiæ incolas ex posteris fuisse *Joktani*, qui Heberi fuit filius, colligitur tum aliis argumentis, tum quod ab illius filio *Ophiro* aurifera regio in sacris celebris appellata est *Ophir*.

ν Mirum dictu, quam multi ex antiquis res Indiæ perscripserint, & quam pauci, dolente & exsecrante *Strabone*, vera. [b] Ex quibus alii una cum fabulis suis toti perierunt, alii si non toti, ex magna tamen parte. Extant *Herodotus*, *Agatharchidis excerpta*, *Ctesias* aliqua sui parte apud Photium, *Dionysius Periegetes*, *Strabo*, *Ptolemæus*, *Arrianus*, *Diodorus Siculus*, *Aethicus*, *Martianus Heracleotes*, *Plinius*, *Mela*, *Solinus*, *Philostratus*, *Orosius*, *Q. Curtius*, *Apulejus*, & hi omnes veteres. Recentiores sunt *Joh. Goropius*, *Becanus*, *Petrus Maffeus*, *Osorius*, *Joh. Metellus*, *Joh. Barrius*, *Ludovicus Vartomannus*, *Maximilianus Transylvanus*, *Cosmas Indopleustes*, *Joh. Macer*, *I. C. Castagnedo Hispanus*, *Abrahamus Ortelius*, *Petrus Jarreus*, *Franciscus Sachinus*, *Adamus Olearius* in itin. Mandelslovii, aliique navigationum Indicarum scriptores; qui recentiores scriptores certiora præ antiquis istis attulerunt.

ξ *Megasthenes* scribit, per diversos Indiæ montes esse nationes capitibus caninis, armatas unguibus, amictas vestitu tergorum, quibus nulla sit vox humana, sed tantum latratus sonent. [c] Gangis fontis accolas nullo indigere cibo, eosque odore pomorum silvestrium vivere, longiusque pergentes eadem illa secum gerere, ut olfactu alantur: quod si tetriorem forte spiritum traxerint, eos exanimari. Porro tradunt in eadem India esse homines qui unum tantum habeant oculum. Quosdam etiam adeo auritos esse, ut aures ad pedes defluant, atque in alteram earum cubent, quarum duritie arbores convellant. Alios singulis uti pedibus, & adeo latis quidem, ut ubi se defendere à calore velint, supini jacentes iis toti inumbrentur. Apud Ctesiam legitur, fœminas quasdam in India semel tantum parere, ac natos statim canescere. Esse gentem, quæ in juventute cana sit, nigrescat in senectute, ultra ævi nostri terminos perennantem. Esse quoque perhibent mulieres, quæ quinquennes concipiant, nec ultra octavum annum vitam protrahant. Esse, qui cervicibus careant, & in humeris habeant oculos. Hæc & similia ab antiquissimis istis scriptoribus tradita sunt; quæ tamen falsa & conficta esse hodie constat. Ipse Plinius quoque, id quod mirere, miras & monstrosas

a Indorum origo b Scriptores rerum Indicarum. c Monstrosæ hominum formæ ab antiquis traditæ.

ſæ hominum, qui Africæ partes incolant, figuras *k* deſcribit, lib. VI. c. 30. Quod verò idem ille Megaſthenes apud Plinium *lib.* 8. *c.* 14. ſcribit [a] ſerpentes in tantam magnitudinem adoleſcere, ut ſolidos etiam deglutiant cervos,*l* id ab aliis auctoribus tum antiquis, tum recentioribus confirmatur.

HEKELII.

h Et quidem *Caſtaldo.*

i Hoc flumen, ut *Nilum*, rigare vicina omnia, nonnulli tradunt *Geographi.*

k Gentes np. ſine *Naribus* atque ſine *Linguis.*

l Taurosque.

a Serpentes Indiæ ingentes.

CAP. VIII.

Summa Indiæ novæ deſcriptio. [1]

I.

India nova. CUm ſuperioribus ſeculis ob feritatem intercedentium populorum terra adiri India nequiret, tam longinqui verò maris navigatio nondum experta eſſet, diu Europæis incognita manſit, cum non niſi ex veterum ſcriptis noſceretur. At primus *Guaſco Gama* Portugallenſis An. cIↃ CCCC XCVII. ab Hiſpaniis profectus, ſuperato Bonæ Spei promontorio atque univerſa Africa circumnavigata, Indiæ oram maritimam perluſtravit. Poſt hunc idem ab aliis feliciter tentatum; miſſique alii aliique ſubinde à Regibus Portugalliæ, qui oram maritimam vi occupatam, arcibus ac propugnaculis munirent. Deprehenſum tunc eſt, varia nationum genera Indias incolere, Hebræos, Perſas, Scythas, Arabas, ipſosque Indos, quorum exigua quædam pars poſt D. Thomæ, ut ferunt, inſtitutionem in fide Chriſtiana permanſerunt.* Hanc navigationem diu Portugallenſes & Hiſpani, conſtituto in Indiis ab Portugalliæ

REISKII.

1 Quoniam Johannes II. Portugalliæ, ac Ferdinandus Hiſpaniæ reges Anno 1494. in diviſione novi orbis per Pontificem Rom. facta convenerant, [a] ut ultra Meridianum Lisbonenſem XXVI. gradibus enavigatis, occaſum verſus Hiſpaniæ omnia; reliqua vero ad ortum Luſitanis loca cederent: [b] Poſt hæc Emanuel regis Portugalliæ auſpicio Vaſcus Gama Luſitanus Lisbona iter dubium ingreſſus, VII. Idus Jul. Anno 1497. Africa tota & Promontorio bonæ ſpei ultimo

a Orbis diviſio à Pontif. Rom. facta. b Navigatio Indica prima.

[* Sed Neſtorii erroribus addictiſſimi. Illos Indiarum Patriarcha Alexius Meneſez ad veritatem Catholicam plurimis laboribus adduxerat, at Luſitanorum rebus in India paulatim decreſcentibus urbes quas peninſula intra Gangem munierant, à Batavis expugnatæ, Luſitani fere undique expulſi, & Eccleſia quam Meneſez pepererat, ad priſtinos errores facile retrogreſſa.]

galliæ Hiſpaniæque Regibus Prorege, ſoli obtinuerunt; donec ſuperioribus annis Hollandis & Anglis etiam frequentata eſt. Iisdem finibus, quibus olim, India nunc etiam circumſcribitur. Nam & citra Indum amnem populi quidam, ut olim, nunc etiam Indi dicuntur. α

Indiæ novæ fines.

Diviſio.

II. β Dividitur etiam nunc, ut olim, Gange fluvio in duas partes: quarum una *Indoſtan*, quæ olim India intra Gangem, altera *Mangi*, India extra Gangem. Regna univerſim continere tradunt XLVII. quorum quædam nimium modica & arctis admodum finibus conſtricta. At noviſſimi tamen Geographorum in novem potiſſimum partes ſive regiones univerſam Indiam diviſerunt; quarum nomina ſunt: *Cambaja*, *Narſinga*,

timo ſuperato XIII. Cal. Jul. anno ſequente proximo Calecutum appulit, primusque Indicia commerciis & navigationibus Europæis viam aperuit commonſtratam. [a] Hinc duplex India proveniebat, *una Orientalis*, de qua loquimur, & proprie dicta, ortum verſus regi Portugallico, & altera *Occidentalis*, *ἀκύρως* aut improprie dicta, nempe America regi Hiſpanico relicta. Termini noſtræ Indiæ non adeo certi à Geographis figuntur; ne poſſunt quidem ob *principatus variabiles & regna ob vicinorum potentiam* mutare ſolita. Ex Itineraris tamen recentiſſimis ab Occidente Perſiam, à Septentrione Tatariam, ab ortu regnum Many, ab Meridie regnum Decan: partea, quæ pro ſtatu regum & dominiorum variant, nullas definiemus, niſi quas Cluverius definivit, ordine non ſatis congruo aut recto.

BUNONIS.

α [b] Id tanquam ſingulare quid Diodorus Siculus obſervat, quod, *cum India multis variisque gentibus incolatur, nulla tamen peregrinam habeat originem, ſed omnes indigena putentur, nec unquam vel ab externis accepiſſe, vel in aliam nationem emiſiſſe colonias, perhibeatur.* Eaterorum tamen colonias ne ipſi quidem diffitebantur Indi in ſuis hiſtoriis de Bacchi & Herculis adventu. Et quid Alexandri M. coloniia per Indiam notius? Noſtro & ſuperiori ſeculo Magnus Mogor (* Mogol) ex Tattaria; & præter nationes exteras ab Auctore memoratas, ingens multitudo Luſitanorum, Belgarum, Anglorumque ea Europa in Indiam penetravit, magna ejus parte occupata. Vaſco de Gama auſpiciis Emmanuelis Portugalliæ Regis, per mare illud viam in Indiam aperuit. Deinde Batavi & Angli lucri ſpe allecti, ingenti animo, & Batavi majore ſucceſſu, quam Angli, eò naves ſuas miſerunt.

Impiger extremos currit mercator ad Indos.

β [c] Quippe regio auri & argenti, tum gemmarum, ſerici & aromatum feraciſſima, immane quantum inhiantes mortales, nullà longi & difficilis itineris ratione habitá, ad ſe, jam antiquiſſimis quoque ſeculis, pelleait. Hæc videlicet Indica mercatura primo Phœnicum fuit & Ægyptiorum: ab his ad Romanos pervenit: donec eam ad ſe transferrent Veneti, quibus Luſitani, Batavi & Angli ſucceſſerunt. Quum Belgæ privati, ſparſis viribus, adeoque minus commode eò [d] navigarent, anno 1595. Ordinum auctoritate, in ſocietatem, certis legibus, & privilegiis redacti, tanta ceperunt incrementa, ut Luſitanis univerſæ amittendæ Indiæ terrorem injicerent. Luſitanorum eapugnarunt arces, regna Barbarorum armis aut fœderibus in partes traduxerunt, & Indiam Belgicam multis firmiſſimis coloniis contra omnem vim firmatunt, capite Imperii ſui in Inſula Java &

a India duplex. b Coloniæ gentium in Indiam traductæ. c Indiæ felicitas. d In Indiam navigationes.

ga, *Malabar*, *Orixa*, *Bengala*, *Pegu*, *Sian*, *Camboja* & Septentrionalis pars, quæ ferme tertia universæ. γ

& urbe Batavia constituto, unde in reliqua esset imperium.

γ [a] India omnia ratione situs commodè dividitur in tres partes. *Septentrionalem*, quæ aliis dicitur *Indostan*; *Occidentalem*, quæ *India Minor*: & *Orientalem*; quæ *India Major*. *Septentrionalem* Indiam omnem tenet *Magnus Mogor* seu *Mogol*; & ad Indum flumen provincias *Cabul*, *Gusarattam*, quæ & *Cambaia*; In India Occidentali *Orixam*, cujus Rex Mogoris tributarius est: & in India Orientali regnum *Bengala*. In India *Occidentali* præter Orixam & Cambajam sunt regna *Decan*, *Malabar*, & *Coremandel* sive *Narsinga*, singula à suis gubernata regibus. In *Orientali* Indiâ præter Bengalæ regnum, sunt *Pegu*, *Siam*, & *Cambodia* regna diversa; At in *Malacca* peninsula, quot sunt nobiliores urbes, tot ferè inveniuntur Reguli. [* Cluverius non bene omisit Tunquinum regnum adeo non spernendum. Conchinchinam Sinensibus addixit, quæ tamen est proprii juris.]

a Alia Indiarum divisio.

CAP. IX.

Cambaja, *Narsinga*, *Malabar*, *Orixa*. [1]

I.

Cambaja regnum in dextro Indiæ cornu ad Indi ostia situm, Longitudine occupat milliar. German. circiter CLX. Latitudine ferè totidem. α — Cambajæ magnitudo.

II. Urbium prima est, quæ regno nomen dedit, β *Cambaja*, omnium Indicarum cultu atque magnitudine præstantissima — Urbs Cambaja.

BUNONIS.

α [a] Regnum istud ab Europæis *Cambaja* dictum est, quod erat *Gusaratta*: *a* suos olim habebat Reges, antequam à Mogole subigeretur. In vulgatis tabulis Geographicis ponitur Gusararta cis Indum flumen: sed rectius in Blaviana, quâ Mogolis describitur Imperium, trans Indum flumen intra Indiæ terminum.

β [b] *Cambaja* urbs in Insula, quam Indus fl. & maris vada efficiunt, jacet paulum à litore remota; totius Orientis delicatissima, emporium celebre est; cujus tamen major pars à [c] Benjanis & *Rasbutis b* gentilibus constat; ex quibus hi aut militiam aut latrocinia sectantur; *c* isti verò artes exereent manuarias; aut mercaturam faciunt, aut administrant divitum & magnatum rem familiarem: à militia verò & cæde hominum pariter & animalium abhorrent Benjani; neque comedunt carnes animalium. Præter Deum boni & rerum omnium conditorem, adorant etiam & colunt diabolum, ne scilicet noceat. *d* Antiquum Indorum hodieque servant morem, quo vidua cum mariti defuncti corpore viva exuritur; cujus rei spectator fuit ipse Mandelslo; per universam Indiam hujus sectæ quam multi inveniuntur.

HEKELII.

a S. Provincia *Guzarat*.

b *S. Rasbutis*.

c Traducunt enim in Montibus vitam liberam, nec ullam vim atque hostilitatem timent.

d Ipse Rex *Cambaja* olim Idola sola coluit, donec *Maurorum* fidem recepit.

REISKII.

1. [d] Guzaratta Persis, Arabibus, Indisque

ilia

a Cambajæ seu Gusarattæ regnum. b Cambaja urbs. c Benjani & Rasbuti. d Guzaratta.

tissima; qua de causa *Cairum* Indiæ vocitata. Regia sedes est γ *Campanel*, in edito loco septenis mœnibus cincta. δ *Goa* in Insula Indi posita, emporii celebritate, agrorum ubertate, incolarum multitudine atque ædificiorum magnificentia insignis urbs, ob munitionis firmitudinem locique situm arx claustra regni vocitata. In eadem Insula ε *Dio* arx, atque in continenti alia ζ *Damaon*, Hispanorum præsidiis custodiuntur. Celebres quoque sunt η *Beder* & θ *Decan* urbes; quarum hæc regno quon-

Campanel. Goa. Dio. Damaon. Beder. Decan.

illa Provincia vocatur, quam Portugalli huc navibus appulsi ab urbe præcipua Cambaja dixerant. Tres enim urbes commerciia florentissimas complectitur, *Amanabadam*, suo regi olim atque conditori proprio subjectam: *Cambajam* muro cinctam saxeo, quæ duo milliaria excedit ambitu; *Suratam* denique priscam Lusitanicæ Anglicæque mercaturæ, sed novam Gallicæ nunc sedem. [a] Regnum hoc magno Mogoli subditum duas habet urbes regias *Agram* Arce magnifica superbam, quam ille Imp. Dello deserto A. 1566. subiit & *Laborem* sive *Pangab*, quam æstu compulsus nimio petit. Portugalli vero unicam sibi eamque castris duobus munitissimam urbem [b] *Diu* adhuc tenent, Turcica Indicaque classibus An. 1539. & An. 1546. mascule propulsatis. Idem Mogol provinciam mari Arabico vicinam, [c] *Candahar*, quam Persæ ceperant, facta pace sibi restitutam retinet: Regna vero [d] *Narsinga* aut *Bisnagar*, [e] *Golconda* itidem & *Orixa*; nec non [f] *Decan*, sive *Cuncang*, sibi nexu tributario devincta. Unde factum est, ut Dynasta quidam sive Princeps Indicus ab rege Golconde ad Mogulem defecerit, uti Thevenotius Lib. II. refert. Rex Narsingæ *regem regum & mille uxoribus maritum sese* titulo profitetur; & Princeps quosdam tert vicinos, quos [g] *Nackos* nominant, *Madurensem*, *Tamuranum*, & *Gingirensem*. [h] *Malabara*, regnum *Calecut*, *Cochin*, urbesque plures continet; *Goam* quoque Proregis Portugallici & Patriarchæ, quem Ecclesia ibi Christiana fovet, *Indici sedem, cui tres Episcopi Cochinensis, Meliaporensis, & Macaensis* subsunt. [i] *Coromandel* regi Narsingæ quondam subdita, nunc Golgondensi, qui *urbem S. Thoma, Coloniam Portugallicam* a Gallis Anno 1673. captam Anno 1674. Gallico ejecto præsidio Belgis auxiliantibus cepit. Conf. Joh. Bapt. Tavernierii Relationes Indicas, & Spanhemii Introduct. in Geograph. de S Thomæ ad Indiam accessu.

BUNONIS.

γ [k] *Campanael* in præcipuis hujus regni urbibus erat, *e* & Regis sedes; qui à Rasbutis & Mogore pressus Lusitanis tributarius factus. Sed hoc *Cambaja* regnum hodie sub *Magni Mogoris* imperio est; ejusque sedes non est Campanael, sed, [l] *Agra* ad Gemini fluvium.

δ Quæ in eadem cum Dio Castello Indi insula jacet [m] *Goga*, seu Goja: non est altera illa & nobilis urbs [n] *Goa* in regno Decan; quam Auctor heic à magnificentia describit; quæ Goa illustris ab ista Indi insula longe distat in insula *Goa*. Hæc ab Alfonso Alburkerk anno 1508. occupata est. Ex eo à Lusitanis incolitur, magnificè ornata. Hic Vicarius est Regis & Archiepiscopus. *f* Jesuitæ quoque ibidem sua habent collegia. Eò ex Arabia, Turcia, Persia, Armenia, India, China, Philippinia, & Europa omnis generis mercea importantur, & exportantur. *g*

ε [o] *Dio h* castellum in illa insula à Lusitanis munitum est.

ζ [p] *Damaon*, *non longè à Suratta jacens, non solùm sub Lusitanis est; sed & [q] *Bassia*, & [r] *Caul* omnisque ferè in hac parte ora maritima, à Rege in Decan aliquando frustra obsessa. Cætera interiùs Rex à *Decan* habet. [*Lege *Daman.*]

η [s] *Beder i* in mediterraneis est in Balagatta, seu Balaguata. *k*

θ [t] *Decan* Regem habet, cui interiora à *Damaon*

a Mogolis regia duplex. b Dio seu Diu. c Candahar. d Regna Narsingæ. e Golcondæ. f Decan. g Nacki Principes liberi. h Malabara. i Coromandel. k Campanael. l Agra. m Goga. n Goa. o Dio seu Diu. p Damaon. q Bassia. r Caul. s Beder. t Decan.

quondam nomen dederat. At citra Indum in Provincia *Guzarate*, quæ pars eſt regni Cambajæ, præcipua urbs eſt [ι] *Ardavat*, Indi ripæ appoſita. Ardavat.

III. [κ] *Narſingam*, in dextro itidem cornu ſitam, duobus lateribus, Occidentali ac Orientali, mare abluit. Longitudo ejus à confinibus Cambajæ & Orixæ, ad promontorium *Comori*, milliar. occupat German. circiter CL. Latitudo ſumma inter duo maria mill. XC. Regiæ ſunt duæ: *Narſinga*; unde regno nomen, & *Biſnagar*, *Onor*, [λ] *Paleacate* & [μ] *Mangalor*, Luſitanæ ſunt ditionis. [ν] *Coromandel*, & [ξ] *Meliapor*, ab Indis Chri- Narſinga. Biſnagar. Onor. Paleacate. Mangalor. Coromandel. Meliapor.

Damaon ad Goam uſque patent, tenentibus loca maritima Portugallis. *l* Regis in Decan ſedes eſt [a] *Viſapor m*; qui & ipſe Rex magnus ac potens eſt.

ι [b] *Ardavat* ſub Mogolis imperio eſt. In [c] Amadabath defertur magna copia radicis, quæ ab iis *Punto* dicitur, eſtque *coſtus vetus*, inde à Luſitanis in Europam deportabatur. Cæterum [d] Bombam in regno Decan opidum Portugalli Anglis tradiderunt anno 1665.

κ Indiæ hujus alterum latus, quod Orienti obvertitur, & per continua montium juga à Malabara diſterminatur, à capite *Comorino* ad *Nagund fl.* per centum fere milliaria extenſum, olim in tria regna erat diſtinctum; quæ fuerant *Coromandel*, *n* unde hodieque omne illud litus à Comari ad *Nagund fl.* appellatur: [e] *Narſinga*, & [f] *Biſnagar* ſingula à ſuis gubernata regibus. Verum unius hodie ſubſunt Imperio, qui modò *Narſinga*, modo *Bisnagare* reſidet. Hujus tanta habetur potentia, ut regnum ejus intra ſex menſes vix circumiri poſſit. *o*

λ A [g] *Paleacate* verſus Septentrionem in litore eodem Hollandi [h] *Geldriam* habent, emporium munitum: Ibidem quoque eſt [i] *Daniſburgum*, quod Danorum negotiationibus patet.

μ [k] *Onor* & [l] *Mangalor* ad adverſum jacent litus, in Malabaræ regno.

ν [m] *Coromandela*, olim peculiare fuit regnum, à quo longus ille litoris tractus nomen habet. Ejus incolæ ſe ſuoſque quum annonæ caritas eſt, divendere aliis ſolent.

ξ [n] *Meliapor* vicus hodie verius eſt, quàm opidum, à Mahumedanis & gentilibus habitatus, ut ferè hæc terra omnis: *p* neque hic S. Thomæ oſtenditur ſepulchrum; ſed in opido vicino [o] *S. Thoma* ad litus condito, quod à ſolis Chriſtianis Portugalienſibus & Armeniis incolitur. Inde verſus Auſtrum in eodem litore eſt emporium celeberrimum [p] *Negopata*. Urbem hanc magnam & maritimam Belgæ expugnarunt, ejectis Luſitanis. In eo litore Belgæ maximè mercaturam faciunt.

HEKELII.

e Septemplici muro percincta.

f Totius *Orientalis India*.

g Quapropter & *Clavis univerſæ India* appoſitiſſimè dicitur.

h Et *Dium*.

i *S. Bider*.

k Hanc urbem totius Regni *præcipuam* eſſe, *Maginus* tradit.

l Ab hac urbe ſex Milliaribus abeſt Mons Muro ac præſidiis munitus, in quo Adamas Gemma eruitur. Incolæ hujus Urbis ſericis amiciuntur veſtibus, vel intertiâ ex ſerico elegantiore.

m Seu *Viſapora*.

n Seu *Coromandel*.

o Hic Rex alit quoque continuo XL. millia *Nairorum*, qui ſunt nobiles Milites, ac præterea XX. millia Equorum, quos partim ex *Perſiâ*, partim ex *Arabiâ* recipit, & c c. Elephantes. Sed cum ad Bellum proficiſcitur, multo majorem *Equitum* & *Elephantum*

a Viſapor. b Ardavat. c Amadabath. d Bombam. e Narſinga. f Biſnagar. g Paleacate. h Geldria. i Daniſburgum. k Onor. l Mangalor. m Coromandel. n Meliapor. o S. Thomæ opidum. p Negopata.

Christianis habitantur: Quarum hæc D. Thomæ sepulchro clara.

Cananor. Calicut. Coulete. Cranganor. Cochin. Coulam. Travancor.

IV. ο *Malabar* regio in extremitate dicti cornu sita, in longum LXXX. in latum LXV. milliar. German. regna continet, ab singulis urbibus denominata: π *Cananor*, ρ *Calicut*, σ *Coulute*, τ *Cranganor*, υ *Cochin*, φ *Coulam* & *Travancor*. Horum *Calicut* cætera præstat; cujus χ Rex *Samory* [x] incolis, id est, sum-

tum copiam cum *innumeris Peditibus* ducit. Referunt enim Scriptores, ejus Exercitum quandoque XXX. Milliarium spatium occupare.

ρ Olim fuit Urbs amplissima, in quà præter alia Ædificia CCCXXX. circiter *Mesquitæ* variarum Nationum numerabantur.

BUNONIS.

ο a *Malabara* regio in altero hujus Indiæ jacet latere, quod respicit Occasum, extenditurque à Capite *Comarino* q usque ad Caput *Daramo*, X milliaribus infra Goam. Incolæ ejus feroces & barbari sunt, inceduntque nudi, genitalibus tamen contectis, piraticam exercent ipsi idololatræ ac gentiles. Regio illa r fert *piper* optimæ & primæ notæ; huic secundum fertur id, quod nascitur in *Sumatra*, & *Java* insulis. *Malabar* regnum habetur antiquissimum, uni Regi olim subjectum; ex quibus postremus fuit *Sarama Parymal*, qui circa annum Christi 900. à Mahumedanis seductus regno se ultro abdicavit, & Mechan concessit, ibique sanctitatis opinione vitam finiit. Is quum liberos non haberet, regnum suum fidissimis ministrorum distribuit. *Scalig. l. 5. de Emend. Temp. Lindschoten cap. 12. Ind. Or.*

π b *Cananor* castellum munitum firmo præsidio tenebatur Lusitanorum: sed à Belgis ejecti sunt anno 1663. urbem tamen vicinam incolunt Malabarii. s

ρ c *Calicut* t in eodem jacet litore urbi Cananor vicina; olim fuit illustris, sed hodie à pristino splendore multum defecit. u Hujus Regis potentia fracta est à Portugallis.

σ d *Coulete* à Calicut versus Austrum jacet, à Belgis expugnata anno 1663.

τ Cætera loca ad idem litus sunt: ex quibus cum primis nobile emporium est. e *Cranganor*, Lusitanis ereptum est à Belgis Anno 1663.

υ f *Cochin* sive *Couchin*, y quæ una ex celeberrimis Indiæ emporiis est, z à Belgis expugnata est & Lusitani ejecti sunt anno 1663.

φ g *Coulam* quoque Belgæ extorserunt Lusitanis anno 1663.

χ h Rex, qui ex Brachmanis creditur ortus, gerit quoque sacerdotium: a cibum non comedit, nisi qui idolo suo, seu ipsi diabolo, quem sub horribili specie colit, prius fuerit oblatus. Virgines sponsæ à Sacerdotibus ad id mercede conductis vitiantur, antequam in sponsi thalamum deducantur; nec ipsius Regis sponsa hic excipitur: quapropter, ut regii sanguinis certiores esse possint, Regi patri non succedit filius, sed ipsius ex sorore nepos.

HEKELII.

q S. *Comorin*.

r Cæteris *India* Regionibus magis culta ac frequens est aëre saluberrimo, sed frigidiusculo gaudens. Potitur quoque Agro admodum feraci, qui *Hordeo Oryza* ac variis fructibus; inprimis verò *Gingibere*, *Cardamomo*, *Cinnamo*, *Cassia* ac palmis abundat.

s Alias *Cananor* f. *Canonor* etiam pulchritudine præstans est ac Mercaturæ admodum opportuna, ob ejus Portum nempe, qui navium non minùs capax est, quam tutus.

t *Calecut*.

u Nam *Mercatorum Ædes* pluris non æstimentur, quàm XX. Aureis; *reliquorum* v. *Incolarum* ad summum binis Aureis emantur.

x S.

a Malabara. b Cananor. c Calicut. d Coulete. e Cranganor. f Cochin, seu Cotzin. g Coulam. h Rex.

summus Imperator ac Deus in terris vocatur. ipsa urbs *Calicut* ampla est, at humiliter exstructa. In hac provincia Lusitani ♆ tria habent munimenta.

V. [a] *Orixæ* regnum, in Sinu Gangetico inter Narsingæ & Bengalæ regna protensum caput habet *Orixam* urbem. At regia [a] est *Ramana*. Orixa. Ramana.

x S. *Zamorinus.*

y *Sive* Cotzin.

z Ipsa enim urbs tutissimum quoque Portum multosque habet incolas, quorum permulti *Mauri* sunt Mercatores.

a Et est *qs. summus universa hujus Provincia Pontifex*, cui quam plures alii vicini Reguli Tributa pendunt.

BUNONIS.

♆ [a] Lusitanis igitur præter Goam urbem in ora ista maritima fere nihil fuit reliquum; nisi forte *Onor*. Cæterum ad litora *Malabarica* & ad Cambajam serpentes in aquæ superficie feruntur: hoc nautis signum est, si forte ex aliis non possunt colligere, an regionibus illis propinqui sint. *b*

a [b] *Orixa* regnum à *Nagundo* fluvio & Masulipatamâ urbe versus Septentrionem usque ad *Guengam* sive *Gangam* fl. porrigitur. Nomen habet ab *Orixa* vel *Orissa*, emporio celebri, ubi Christiani habent templum D. Thomæ consecratum. Princeps in hoc regno emporium est [c] *Masulipatan.*

a Et regia sedes [d] *Golkonda* seu *Culconde.* Ipse Rex in Orixa Magni Mogolis tributarius est. *c* [e] *Ramana* tamen emporium ob ebur & gemmas est celebre. Regio illa salis & lapidum pretiosorum, inprimis verò adamantis mercaturâ nobilis est. Cæterum Dani ad oram illam maritimam castellum tenebant [f] *Cranganor*, quod Belgis traditum est.

HEKELII.

b Inveniuntur quoque in Regno *Calecutensium* non pauci *Serpentes*, inter quos nonnulli hominibus adeò sunt infesti, ut exiguo tantùm sanguine extracto, mortem ferant præsentaneam. Alii quoque crassitie sues referunt, suntque quadrupedes quaternorum Cubitorum longitudine, qui in locis palustribus nascuntur, nec venenosi sunt homini que infesti. Rex verò *Serpentes* omnes superstitiosè observat, neque homini *Serpentem* ullum mactare licet absque pœnâ Capitis.

c Et licet satis dives ac potens sit, tamen vicinis æquiparandus non est. Etiam *Idola* colit ut cæteri.

a Lusitani. b Orixa. c Masulipatan. d Goelkonde. e Ramana. f Cranganor.

CAP. X.

Bengala, Pegu, Siam, Camboja, India Septentrionalis.

I.

[a] BEngalæ regnum ab urbe *Bengala* dictum, ad Gangis aliorumque amnium ostia, in longum CL. in latum CLXX. mill. Bengalæ regnum.

BUNONIS.

a [a] *Bengala* regnum a hodie sub Magni Mogoris imperio est, omnium rerum copia affluens: Ejus incolæ *b* vitiis corruptissimi ac

a Bengalæ regnum.

Bengala urbs.

mill. German. obtinet. Ipsa urbs [β] *Bengala* magna; celeberrimo emporio insignis, in insula fluvii *Cosmin* sita est. [1]

PEGV.

ac sceleribus cooperti sunt; quæ tamen universa Gangis lavacro ablui posse superstitiosè putant; lavacri tamen in fluvio illo potestas nemini permittitur, nisi qui eo nomine Regi dederunt pecuniam, sive tributum.

Ex Paradiso eum oriri credunt; unde tantam vim eidem adscribunt. *c*

β Urbs [a] *Bengala* una ex præstantissimis Indiæ est; ubi omnes reperiuntur deliciæ, quas cæteræ optimæ possident Europæ civitates. Hinc exportantur merces pretiosæ, *Sericum*, *Xylinum*, *Zibetum*, *Saccharum*, *Oryza*, *Canna de Bengala*, vulgò *Canna Hispanica* dictæ &c. Ab urbe ista [b] Sinus iste appellatur *Golfo di Bengala*, qui alias *sinus Gangeticus*. Huc quoque pertinent duo emporia, [c] *Chatigam*, & [d] *Satagam*: quorum illud [e] *Telogrammum* Ptolemæo: hoc [f] *Cosamba*. In regno hoc quoque est [g] *Gouro* urbs illustris ad Gangis fl. ripas posita, pulcherrimis & sumtuosissimis ornata Palatiis, à variis gentibus inhabitatur. Regis in urbe ista palatium perhibetur majus esse, quam *Evora* in Lusitania, aureis & argenteis figuris ex gentilium potius quàm *Mahumedanorum* consuetudine ornatum. Rex autem adeo potens, ut per totam Indiam proverbio dici soleat: *Rex Cambaja est unum, Rex Narsinga duo; Rex Bengala tria.* Cæterum in regione ista nascitur animal magnum [h] *Rhinoceros*, unicum in naribus habens cornu reflexum, alioqui elephanti, cujus tamen hostis est, non dissimile. Ejus sanguis & cornu in pretio sunt; quoniam contra venenum valere existimantur. [* De hac urbe inter itineraria mira est discrepantia; plurimi enim eam existere negant: totam regionem percurrisse, nullamque urbem dari quæ Bengala dicatur, vel in eo situ sit, in quo hæc urbs a Geographis delineatur, aiunt. Sunt tamen inter Batavos qui se vidisse Bengalam urbem, in ea commoratos vixisse, emisse, asserant. in utramque partem testimonia collegimus in Dict. nostro Geogr. quæ hic longum esset recensere.]

HEKELII.

a Permultas urbes tum *littorales*, tum *maritimas* in se continens, & propterea omnino amplum.

b Ut plurimum *Mahumetani*.

c Incolæ isti plerique albi, nobiles, humani, acuti ingenii atque intelligentes sunt; sed aliquantùm deceptores, in Commerciis ac Mercaturâ plurimum valentes. Nudi non incedunt, veluti fit in reliquâ *Indiâ*, sed Tunicâ albâ satis amplâ sunt amicti usque ad terram protensa, & alias adhuc vestes sericas superinduunt, caputque more *Turcarum* tegunt.

REISKII.

1 [i] Bengala regem sibi proprium tuetur; modò sui juris, modo magni Mogolis tributarium, & immenso per continentem quà oriens patet spatio potientem. Urbs *Ougli* sede commerciorum Anglicorum & Belgicorum, sive Stapula, quam vocant, mercatoria nunc claret. [k] *Regnum Pegu* A. 1560. septem provinciis subactis potentissimum A. 1600 peste, fame ac Siamensi bello ad ultimum redigebatur excidium. Hinc adhuc vicinis Ava & [l] Siam regibus hodieque subest. Regnum Siamense artibus Mechanicis & quibusdam liberalibus cultum, monarchico suo Imperio, regnis etiam subactis minoribus, effloruit. Rex autem irruptione crebriori Tatarica pressus, Chamo denique Chinensi sese beneficiarium aut Vasallum, quem nominant, submisit: ipse quidem ethnicus tamen Christianis tria templa publica concessit: præter Siam urbem, cujus agrum semestri quoquo tempore consueta Menanis eluvio manet. tria emporia nunc præstant. Vid. Chaumontii Equitis Legatio in Aulam Siamensem, & Domini de Choisu Itinerarii Siani diarium. De vicinis terrarum tractibus amplissimis [m] *Couchinchina*,

a Bengala. b Sinus Gangeticus s. Golfo di Bengala. c Chatigam. d Satagam. e Telogrammum. f Cosamba. g Gouros. h Rhinoceros. i Bengala. k Pegu. l Siam. m Couchinchina.

PEGU.

II. γ Regia hujus regni eſt [ι] *Pegu* urbs in inſula poſita, totius Indiæ clariſſima, mœnibus munita, ædificiis elegantiſſimis ornata. Subjecta autem ſunt Regi *Pegu* & alia regna, quorum [ε] *Ava* verſus Septentrionem, gemmis, equis & elephantis abundat. Pegu R. & urbs. Ava.

SIAM.

na, [a] *Cambodia* & [b] *Ava* nec undique perluſtratis, regno itidem [c] Tunquino, & regia hujus Checho Jac. Schouten in Deſcript. Siam. & Tavernir part. III. & Plancus c. 17. videantur. [d] *Cherſoneſus aurea* ſive [e] *Malacca*, reges ex A. 1420. aut Mahumedanos aut ethnicos tulit, donec Luſitanis ſubdita Chriſtianam Eccleſiam ſuſcepit, quæ adhuc ſub Batavorum dominio viget. [f] Regna vero Cambojæ, Conchinchinæ, [g] Schampoæ, Quedæ omnia religionem ethnicam ſectantur. Vid. Hug. Linſchotani Deſcript Ind. & Theod. de Boy Navigat. Belgicas.

BUNONIS.

γ [h] *Pegu* regnum Bengalæ ad Ortum conterminum à civitate *Tauay* olim *Tacola* uſque ad promontorium *Nigrais* porrigitur, inter montes, quos Brachmanes, & Jangomi inhabitant, & mare. *Lectorum* olim apud Ptolemæum fuit regio. *Regnum hoc ampliſſimum Indiam ad Gangem uſque complectebatur: ſed anno Chriſti 600. innumeris calamitatibus, fame, peſte, & bello ita fuit deſolatum, ut per milliaria multa nil niſi continua hominum cadavera iter facientibus cum horrore occurrerent. Poſtea tamen reſtauratum eſt. d*

δ [i] *Pegu*, quondam *Triglypton*, ad flumen eſt ejuſdem nominis. Rex *e* ibi palatium habet ſuperbiſſimè exſtructum, ipſe auro, argento, & gemmis ferè ditiſſimus; in quo ſculpta & depicta cernere licet omnia præclarè geſta Regum Orientalium, cum variis animalibus terreſtribus, avibus, arboribus ad vivum depictis. Luſitani hic maximè mercaturam faciunt, gemmas, muſcum aliaſque merces pretioſas inde exportantes. [k] *Degun* Pegunorum *Varella*, (ita templa ſua vocant) adeo alta eſt, ut ex ea ad modum Pyramidum Ægyptiarum tota regio cerni poſſit. Regio iſta elephantorum magnum fert numerum, qui *f* capti fame potiſſimùm cicurantur. Ipſi Peguani *g* idola boni Dei, & mali, colunt, præter paucos à Luſitanis ad Chriſtianam fidem converſos *h* In eodem regno quoque eſt [l] *Martaban* ſeu *Martavaen* urbs nobilis: ubi plurima conficiuntur vaſa porcellana, licet non ſint tam perfecta, quam Chinenſium.

ε [m] *Ava* olim Ariſabia regni *Ava* caput eſt. Regnum aliis vocatur *Avachan* ab arce inexpugnabili. Sed *Ava* magna exercetur mercatura gemmarum, & muſci, quem eò deferunt in ejuſdem animalis corio ex montibus, quorum nomen *Jangoma*. Ei confinis eſt *Verma* regio cum ejusdem nominis urbe.

HEKELII.

d Optimos habet Portus, ex quibus præcipuus eſt *Martabane*, in quo onerantur circiter 40. Naves *Oryzâ*, quæ in Inſulam *Sumatram* comportatur. Ager enim hujus Regni pinguis eſt ac fertilis, & Rei frumentariæ optimè accommodus.

e Nonnullis Rex *Brema*, S. *Barma* dictus.

f In altiſſimis quibusdam montibus.

g Mediocris quippe ſtaturæ & ad craſſitiem valde accedentes Homines.

h Cæterùm ſunt agiles quoque viribusque præditi; tamen ad bellum prorſùs inepti.

a Cambodia. b Ava. c Tunquin. d Cherſoneſus. e Malacca. f Camboja. g Schampoa. h Pegu R. Lect. i Pegu olim Triglypton. k Degum. l Martaban. m Ava.

SIAM.

Siam regnum & urbs. Malacca.

III. ζ *Siam* potentissimum regnum, cujus Longitudo CCC. lat. CLX. conficit mill. urbes insigniores habet η Siam regiam, admodum amplam, & θ *Malaccam* in Chersoneso aurea sitam; emporium aromatibus nobilissimum; quatuor mill. Germ. amplecti dicitur.

CAM-

BUNONIS.

ζ *Regnum* [a] *Siam*, aliis *Sornaunum* i regnum dictum, Pegu regno ad Meridiem conterminum, nomen accepit à metropoli *Siam*; & hæc ab alluente fluvio [b] *Siam*, qui alias *Menan* dicitur, appellationem habet. Regionem illam fluvius iste *Menon*, sicuti Nilus Ægyptum, stato anni tempore irrigat & fœcundat. *k* Rex in Siam potens magnarumque perhibetur opum, Rege in Pegu non inferior; cui tamen aliquando fuit subjectus: sed armis in libertatem sese vindicavit. *l* [* Nomen *Siam*, cum Regni, tum urbis Regiæ Siamensibus ipsis incognitum. Regni genuinum nomen est *Meüang-Tai*, urbis *Si yo-thi-yà*; aliquando etiam ab incolis nominatur *Ceung-thé-papra-mahà-nacon*.]

η Ipsa urbs [c] Siam, aliquando Regis sedes, Lusitanis antehâc frequentabatur negotiatoribus; verùm primas in mercatura jam hic loci tenent Hollandi. Regia sedes hodie est [d] *India* urbs, seu *Odia*, in qua turrium, templorumque tecta & fastigia auro refulgent. Tantarum virium civitas est, ut aliquando L. millia militum reprimeret. Hic ingens est copia serici, auri, aliarumque pretiosarum mercium, quæ eò à Chinensibus aliisque mercatoribus importantur. *m* Cæterùm hæc ipsa regio multos fert elephantos nobiles ac interdum candidos, qui in magno habentur pretio: Harum bestiarum ipse Rex duo millia dicitur alere, quæ ad bellum sint doctæ & instructæ.

θ [e] *Mallaca* *n* seu *Malays* peninsula regno Siam per Isthmum juncta ad Æquatorem ferè se extendit. Urbi *Malacca*, à qua terra ista appellationem sortita, *o* ad litus Occidentale è regione Sumatræ sita, à Portugalensibus duce Albukerke anno 1511. intercepta est, egregie munita habet castellum, Episcopum, collegium Jesuitarum, aliaque cœnobia. Sed anno 1641. Belgæ hanc urbem expugnarunt. Ferè in medio litoris, quod Occasum respicit, jacet *Queda*: ac inde ulterius ad isthmum *Tanacerin*; ubi idem viget mos, quo viduæ relictæ cum maritis suis defunctis cremantur vivæ. In Orientali litore est *Patane* urbs, veterum *Perimula*; unde *Sinus* ille dicitur *Perimulicus*; uti alter *Sinus Sarabacus*, hodie *Golfo di Savolas*. *Ihor* ad litus Australe ponitur: Urbes istæ regiæ sunt, ac singulæ suis subjectæ Regibus; eædemque nobilia emporia, quæ Lusitanis, Anglis, Hollandis, Armeniis, Turcisque celebrantur negotiatoribus. Ad promontorium Australe haud longè ab *Ihor* civitate Lusitani tenent *Sincapuram* urbem. Lingua, qua in Chersoneso hac Malaccensi utuntur Indi, planè singularis est, & à cæteris discreta, miræque suavitatis, quare ab exteris illa amatur & excolitur. Cæterùm Indi per hanc regionem virgines sponsas peregrinis & hospitibus vitiandas offerunt, quam consuetudinem in Pegu quoque & Aracam fuisse legimus. [* Malaccam Regno Siamensi non satis accurate adscribit Cluverius; cujus regni limites in sinu Patanensi ita constituendi sunt, ut Patane ipsa & Queda in peninsulæ littore opposito sitæ sint, ipsæ duorum populorum Regiæ; Malacca autem procul ad meridiem remota multo minus ad Siamensem pertinet. Hanc Batavorum Indica societas Lusitanis eripuit, qua nunc fruitur, vicinam habet urbem Ihor Regni cognominis Caput.]

HEKE-

a Siam Regnum. b Siam seu Menan fl. c Siam urbs. d India urbs. e Malacca s. Malays.

CAMBOJA.

IV. Hujus regni caput est [ι] *Camboja*; at sedes regia *Diam*, quæ quibusdam [κ] *Odia*. Camboja. Diam.

INDIA SEPTENTRIONALIS.

V. *Borealem* Indiæ partem, quam tertiam universæ diximus, quondam in varia regna divisam, nunc Tattari ex Tattaria huc transgressi obsident. Hi *Mogores* dicuntur, & eorum rex [λ] *Magnus Mogor*; cujus regia [μ] *Delly*, in confinibus Cambajæ & India Septentrionalis.

HEKELII.

i S *Sernao*, sive *Serno*.

k Ideo Ager, qui alias planus, amœnus ac montibus percinctus, omnino est herbidus ac valdè pinguis & fertilis.

l Incolæ deliciis, luxui & crapulæ plurimùm vacant, delectantur Musica, vestibus se exornant sumtuosissimis, Nobilitatem sanguinis profitentur, mechanicas Artes non exercent, sed Mancipia plurima ad ipsas Artes tractandas alunt; Agriculturæ tamen valdè sunt studiosi. Scholas habent publicas, ubi *Leges* & *Religionem* lingua vulgari docent; sed Scientias & aliam doctiorem linguam & ab illa valde differentem ab aliis discunt. Idola colunt innumera, & præcipuè quatuor Elementa. Unde post mortem unusquisque *Sepulturæ* genus eligit juxta Elementum illud, quod adoravit quotidiè. Nam qui *Terram* adorarunt, sub *humo* sepeliuntur: qui *Ignem*, comburuntur: qui *Aquam* submerguntur; quique vero coluère aërem, suspenduntur, ut ab Avibus devorentur. Hæc *Maginus* loc. cit. fol. 260. fac. b.

m Hæc Urbs ad instar *Venetiarum* dicitur ædificata, in qua & scaphis de loco ad locum potest deambulari, quarum circiter ducenta millia dicunt reperiri.

n Sive *Malaca*.

o Cui & nomen *Gaza* est.

BUNONIS.

ι [a] *Camboyna* sive *Cambodia* regnum cæteris regnis opibus paulo inferius, regno Siam ad Austrum conterminum est. Ejus Rex cum vicino rege in Siam, cujus aliquando fuit tributarius, sæpe bellum gerit. Incolæ illius sunt idololatræ & gentiles; sicuti & Malaccenses Indi. Urbem [b] *Cambodiam* ingens alluit fluvius, qui eodem modo, quo *Nilus* & *Menam*, regionem circumjacentem certis anni temporibus irrigat. A multis nationibus, mercaturam hîc facientibus, celebratur Cambodia. Lusitani ibidem templa & cœnobia possident. Eo confluunt mercatores ex Malacca, Coromandelia, Japonia & China. Præcipuæ merces, quæ inde exportantur, sunt pelles, Oryza, Lacca, Benzoinum & gemmæ.

κ *Odia* urbs etiam *India* dicitur, Regis in Siam sedes. [c] *Liam* seu *Iliam* urbs memoratur in hoc regno, item [d] *Langor* ad maris litus.

λ *Tattari* numeroso milite sedibus suis egressi has Indiæ partes sibi subjecerunt. Rex eorum *Magnus Mogor*, seu *Mogol* longè latéque per Indiam imperans, à Tamurlanis stirpe *p* se ortum gloriatur, omnium Regum, quotquot sunt in Orbe, habetur ditissimus, cujus thesauro contineri ajunt, si ad nostram rationem numerum conferimus, 1500000000 Imperialium, id est, *anderthalb tausend Millionen Reichsthaler*. Regi huic non tantùm paret India illa Septentrionalis; verum etiam *Gusaratta*, vulgo *Cambaja* dicta, olim peculiare regnum, ad quod pertinebant urbes *Amadabath*, *Suratta*, *Cambaja*, *Bettan*, & *Bisantagra*: itemque *Orixa*, cujus Rex Mogoris tributarius est: & *Bengala* regnum.

μ A [e] *Delly* urbe provincia appellationem

a Camboyna s. Cambodia. b Cambodia urbs. c Liam. d Langor. e Delly.

& Narsingæ regnorum. Sub hoc Rege urbes claræ; *Mandao*, *Sanga*, ν *Moltan*, ξ *Citor* & ο *Aracane*, singulorum regnorum capita. z

C A P.

nem nacta est, quæ una Mogori ad bellum mittere solet CL. millia armatorum. Regia verò sedes hodiè non est urbs *Delly*, sed [a] *Agra* ulteriùs versus Septentrionem ad fluvium, qui [b] *Gemini* vulgo appellatur, posita urbs; incolis adeo frequens, ut ducenta millia virorum ad militiam Regis jussu producere queat. Est tamen & alia Mogoris regia [c] *Labor*, inde magis versus Septentrionem ad [d] *Rave* flumen sita. Eò Rex nimium solis ardorem fugiens concedere solet.

ν [e] *Moltan* dicitur habere mulieres bellatrices.

ξ [f] *Citor* vel *Chitor* olim metropolis erat regni *Sanga*.

ο *Aracham* vel [g] *Arachan* arcem dicitur habere inexpugnabilem, quam Rex Barmiæ aliquando frustra obsedit & oppugnavit exercitu trecentorum millium armatorum, & quadraginta millibus elephantorum. Cæterum in Gangis insula ponitur [h] *Polimbothea*, olim magna urbs, quæ portas habuit ferreas: ibi studium Philosophiæ florere tradunt. Item [i] *Ava* f. a. memorata; emporium magnum versus Septentrionem ponitur, quod præter mercaturam gemmarum & musci, juvenum lasciviâ notum.

H E K E L I I.

p Vid. Liber iste, qui *Abentheur der natürlichen und kunstlichen Sachen in* Sina *und* Europa ab A. P. F. B. est inscriptus, & *Francof.* ad *Mæn.* A. 1656. in 4. f. exc. Cap. 1. p. 5.

R E I S K I I.

a [k] Imperium magni Mogulis Indicum non septentrionali una India coercetur, sed in *Australem longius ipsamque Persiam per quadraginta regna* propemodum excurrit: Hoc enim Monarchicum extat, suoque dominatu regiones proprias, & alienas nexu tributario continet, ut reliquiæ *Imperii vel Gingischanici vel Timurani Tatarica huc* videantur repositæ. Nam *Babur* Princeps è Zagataja Tataria ortus, & regno Mawranaharensium exutus A. 1515. in Persiam exul ivit, & Regis qui tum Shah Tamas erat, regnique Persici posthac armis adjutus, [l] Indicum hocce imperium primus Ann. 1526. condidit formavitque: Hunc posteri longo secuti ordine, illorumque unus *Chorum* cognomine Schaschiha Ann. 1650. rerum in Monarchia Indica potitus legitur, eaque amplissima usus. [m] Religio heic *Mahumedana & Jingizanica* quidem prævalet: Turcis pariter invisa ac Persis. *Ethnica* tamen & *Christiana* in quibusdam provinciis ac urbibus fertur. Cætera de statu Mogulis magnifico, incredibili hujus thesauro, & urbibus regiis Petrus du Val & Jo. Twest part. II. Navig. Belgic. & Thevenotius suppeditant. Confer etiam quæ superius ad cap. IX. annotata dedimus. Unum superest, quod mireris, heic tamen regulos sive [n] *Principes sui juris ac liberos* superesse, quos *Rajas & Rænas* nominant, è stirpe vetusta regia prognatos, & vicinis provinciis, quas irruunt expilantque, graves ac molestissimos. Cæterum de prima Indiæ ad fidem Christianamo conversione, item de accessu D. Thomæ Apostoli ad hasce terras: obitu ejus & sepulchro ambiguo vel incerto vid. Spanhem. introd. Geograph. & Hottingeri Histor. Eccles. sec. I. [o] Mogolium Historiam perelegantem scripsit pater Catrou.

a Agra. b Gemini. c Lahor. fl. d Rave fl. e Moltan. f Citor. g Aracham.
h Polimbothea. i Ava. k Imperium Mogulis Indicum. l Unde ortum fuerit.
m Hujus religiones. n Rajæ principes liberi. o Indorum conversio.

B U N O.

CAP. XI.

Insulæ in Indico mari. 1

I.

INsularum in Indico mari tantus est numerus, ut haut facilè iniri queat: quare præstantiores solùm dicendæ. Princeps est atque omnium toto Oriente nobilissima a *Sumatra*, in complura

Insula in mari Indico.

Sumatra.

BUNONIS.

a a *Sumatra*, in Longitudine habens CLXX. milliaria, & in Latitudine LXII. quæ antiquorum *Taprobana* falso quibusdam putatur *a*, in X. regna distinguitur; ex quibus hæc tria: *Achem*, *Jamby*, & *Palimba* præcipua sunt, regnorumque capita egregiè munita. Cum Rege in *Achem* Hollandi in fœdere sunt. Ager milium & oryzam fert; melle *b*, zingibere, benzoino, camphora, agarico, cassia abundat; Piperis vulgaris & oblongi uberrimus hic proventus, qui quotannis magnâ copiâ Catajam exportatur. Elephantes nusquam majores, aut ad bellum magis apti reperiuntur. *c* In eadem insula mons quoque est, qui ignem evomit; veluti Vesuvius & Æthna.

HEKELII.

a Aliis v. *aurea Chersonesus* ista, & propterea Antiquis ceu *Peninsula* est credita.

b Cerâ.

c Cæterùm hæc Insula inclemens habet Cœlum, ob magnam *Vaporum* nempe copiam, quæ ex frequentibus Fluminibus ac Paludibus exhalat, atque etiam ob densissima Nemora.

REISKII.

1 Nunc b Archipelagus S. Lazari, & in eo insulæ omnes aperiuntur, quotquot intra sinum Bengalensem & Philippinas jacent, omni aromatum proventu copiaque divites: Ex his primæ sunt insulæ *Ces [illegible]ulana* (*Ins. de la Sond.*) quæ nomen à freto vicino accipiunt; nempe c *Sumatra*, d *Borneo* & e *Java*. Sumatra magnitudine & potentia præstat, suisque regibus subest, nec ulli Europææ nationi locum atque domicilium hactenus concessit. Reges illi *Campera*, *Jambi*, *Menancab* & *Palambana* sedem sibi vindicant: Sed Rex *Achimensium* inter illos eminet, ab Achima dictus, emporio Europæis nostris, Turcis, Chinensibus, Indis frequentissimo. *Borneo* 200. milliaria suo ambitu complexa, regnum unum in *urbe cognomine* sibi fovet, alterum *Bendira* & tertium *Habasia*, adamantina fodina celebre. f *Java major* gradu septimo trans æquatorem sita, Regulis ad urbes littorales *Japara Tuban*, *Joštan Panauvan*, *Panaracan* & *Palankuan* considentibus paret, omniumque supremo Cæsari suo sive *Matarano*, à quo proximus Rex Bantami loco & potentia exstat. g Batavia tamen ab hostium oppugnatione ac impetu sese Anno 1629. & Anno 1652. itemque A. 1678. fortiter vindicavit, tanquam præcipuum societatis Orientalis Indicæ munimentum, præsidiumque firmissimum. h *Celebes* & *Gilolo* suis regibus subjectæ; i tres *Molucca* suis Regulis *Ternada* scilicet *Tidor* & *Pachian*, in quibus tamen Batavi sua dominia sibi tuentur. Heic *Manuca Biata*, i. e. *aves Dei vel Paradisiaca* sunt, quas falso apodes, & nutriri aëre solo credunt. k *Amboina* caryophyllorum feracissima & l *Banda* cum quinque insulis minoribus, ubi nucum Muscatarum copia permagna: Quæ omnes Societati Orientali, de qua diximus, Indicæ subsunt, controversiâ cum Anglis nuper compositâ. m *Ceilon* etiam huic Societati cessit, Portugallis omnibus exturbatis, & mu-

a Sumatra. b Archipelagus S. Lazari. c Sumatra. d Borneo. e Java. f Java major. g Batavia. h Celebes & Gilolo. i Moluccæ. k Amboina. l Banda. m Ceilon.

Borneo. Java major. plura regna divisa; Secunda est [β] *Borneo*, Tertia [γ] *Java Major*, incognitæ magnitudinis; quam Jul. Cæsar Scaliger omnium rerum facili ubereque proventu *compendium Orbis* appellavit. In hac celeberrimum emporium [δ] *Bantam*.

Bantam.

II. Dein

munitionibus, quas illi tenuerant occupatis. Insulæ huic *regna undecim, & horum omnium caput Candi*, cum rege præcipuo sum moque attribuunt. Somnia vero sunt de [a] *Paradiso terrestri*, quem huc collocant, & *monte Pico d'Adam*, quem vestigiis Adami primi hominis saxo impressis conspicuum credunt. [b] *Philippina majores numero quinquaginta, minorum vero undecim* millia putantur: Ex his aliæ suam libertatem, aliæ regnum sibi proprium uti *Paragoya & Mandanao* tuentur, aliæ regno Hispanico subsunt, & castris munitissimis coercentur: *Cebia & Maran* Magellano primum cognitæ, sed cæteræ adhuc ignotæ.

BUNONIS.

[β] [c] *Borneo* insula, sicut & *Sumatra*, cui ad Ortum posita est, sub Æquatore jacet inter *Camboiam* Indiæ & *Celebes*; Hispaniam magnitudine adæquans, vel etiam superans, cujus ambitus fertur bis mille & ducentorum milliarium. Ptolemæo esse videtur *Insula Fortuna d.* Totius Insulæ caput & regia sedes est *Borneo* urbs, quam aquæ pluribus locis, veluti Venetias, interfluunt *e*. Præter hanc nobiliores urbes sunt *Marudo*, *Sadonk*, seu *Sedang*, *Sambas*, *Landa*, *Succadano*, & *Bandarmassin* celebres portus ob piperis negotiationem. *Succadena* fluv adamantes habet. Est verò hæc insula rebus omnibus ad vitam victumque necessariis instructa. Hic thus, mastix, camphora, agaricum, aurique puri inveniuntur fodinæ divites *f.* Belgæ mercandi libertatem, præcipuè piperis, per hanc insulam ferme habebant soli: verùm quum nuper ipsi Regi nollent concedere, ut piper, muneris loco, ad Regem in Macassar mitteret, privilegio illo exciderunt.

[γ] [d] *Java Major* à Sumatra insula, versus Meridiem per fretum, quod vulgò *Streto de Sunda*, separatur. Longitudo Javæ habetur C L. milliarium; Latitudo ejus incerta est, neque hactenus compertum habetur, utrum insula sit, an peninsula Australibus terris adhærens. Omnis generis aromata fert [e] *Java*, tantamque piperis copiam, quantam Germania uvarum *g*. Duo in ea hodie nobis nota sunt regna, [f] *Mataram* & [g] *Bantam*. Sed rex in *Mataran* majorum habetur opum; tertius qui erat in [h] *Jacatra* ab Rege in Bantam oppressus, regnoque exutus est, quum anno 1619. hic conderetur [i] *Batavia Belgarum Colonia*, quo ipsa urbs Jacatra à Belgis capta est. Inde post decennium Rex in *Mataran* bis obsedit & oppugnavit Bataviam, sed frustra. Præsidium sexcentorum armatorum hic perpetuo alitur. Præfectus ibi nomine Belgarum residens cæteris quoque castellis munitis per Indiam imperat, qui singulis tribus annis mutatur, alio in ejus locum substituto. Jus per præsidem & scabinos administratur. Camera Rationum, à qua reliquæ per Indiam omnes dependent, hic suprema est. [* Insula *Java* veteribus *Jabadin*, id est hordei insula, *Diu* est insula.]

[δ] *Bantam* regia sedes XII. mill. à Batavia jacens commodo gaudet portu. Eò confluunt negotiatores ex Malaccâ, Gusaratta, Malabara, Bengala, Pegu, China, Japan, Portugallia, Anglia, Hollandia. Intra urbis pomæria domicilium figere non permittitur nisi indigenis. Regi in Bantam administrant mulieres, ex eisque constituitur ejus cohors prætoria. Cæterum ipsi Javanenses habentur *h* fallaces & malæ fidei; in Religione superstitiones sequuntur Bentanorum, aut imposturas tenent Mahumedi. [k] *Java Minor* inde ad Ortum posita, à metropoli etiam *Cambada* sive *Cambava* dicitur.

HEKELII.

d Bona.

e In

a Paradisus. b Philippinæ. c Borneo ins. & urbs. d Java Major. e Reges Javæ. f In Mataran. g Bantam. h Jacatra. i Batavia Belgarum colonia. k Java minor.

II. Dein insulæ [a] *Celebes*, [ζ] *Gilolo*, [η] *Ceiram*; quas *Sindas* esse putant Ptolemæi: & inter has sparsæ [θ] *Moluccæ*; parvæ, ac felici aromatum productu nobiles; *Bachian*, [ι] *Tidor*, [κ] *Ternate*, Celebes. Gilolo. Ceiram. Sindæ inf. Molucca.

[e] In hac civitate XXV. circiter millia Ædium jampridem computata sunt. Rex, qui istic residet, *Mahumetanus* est, cum quo nulli loqui licet, nisi mediante Interprete. Incolæ colore albicante sunt, acerrimo ingenio, &, licet Idola colant, probitate præditi.

[f] Præter Equos pusillos, non fert pecora, nec Asinos, aut Boves.

[g] Mittit quoque *Aurum* & optimum *Æs*, ut & *Smaragdos* totius orbis elegantiores. *Sericum* ex sylvis spontè id gignentibus copiose colligitur. Cæteroquin Insula hæc ventis adeò est exposita ac pervia, ut nunquam ullo totius anni tractu vacet à flatibus tam diurnis, quàm nocturnis.

[h] Superbi, inhumani, proditores, mendaces.

BUNONIS.

[ε] [a] *Celebes* à Borneo versus ortum itidem sub Æquatore est. Ejus incolæ [i] incedunt nudi, genitalibus tamen contectis. Carnes antehac solebant devorare humanas; quare ex Moluccis damnati [k] eò deportabantur, ut ab his mactarentur. Verum jam humaniores facti feritatem istam dicuntur exuisse. Inter *Celebes* & *Borneo* insulas interjacet *Macassar* [l] inf. ab emporio denominata, quod ob earyophyllorum mercaturam à Lusitanis, Anglis & Hollandis frequentatur. Anno 1669. insula hæc à Belgis fœderatis subacta est [m].

[ζ] *Gilolo* [n] inde porrò versus ortum sub Æquatore jacens, quoniam aromatibus caret, non adeò frequentatur ab exteris nationibus, neque vehementissimum hujus loci æstum facilè perferunt Europæi [o].

[η] [b] *Ceiram*, *Ceram*, seu *Zeram* à Gilolo versus Austrum ponitur.

[θ] Quinque illæ, quarum nomina hic leguntur ex [c] Moluccis præcipuè celebrantur. Sunt autem parvæ, maximaque vix sex mill. passuum ambitum habet. A Lusitanis anno 1515. primùm sunt repertæ, ac de his ipsis inter Castilianos & Portugallenses ex Orbis per Pontificem Rom. factà divisione, orta est contentio. Ager spongiosus est, ac imbres absorbet; fertque nuces myristicas, mastichen, lignum aloes, sandalum, cinnamomum, Zingiber, piper & caryophylla, sine omni terræ cultura. In his insulis reperitur avis *Manucodiata*, quæ nobis *Paradeifs-vogel* dicitur, elegantissimarum pennarum & alarum [p]. Farinam de nonnullis colligunt arboribus, ex qua conficiunt panem. Incolæ negotiantur sine omni pecunia mercium permutatione. Adorant Solem & Lunam plerique, præter paucos, qui Mahomedis imposturas sequuntur. Duo sunt in his insulis Reges, quorum unus in *Ternate* insula residet; alter in [d] *Tidore*.

[ι] In Tidore insula Belgæ castellum habent; itemque aliud Lusitani.

[κ] [e] *Ternate* ex his insulis præcipua est, in qua mons interdum flammas eructans. Belgæ duo hic exstruxerunt fortalitia, quorum nomina *Malaia* & *Malucco*. In Portugallensium potestate est urbs *Gammalamma*.

HEKELII.

[i] Qui albo sunt colore.

[k] Jussu & Mandato regio.

[l] *Macaca*, vel *Macazar*, seu *Macasar*.

[m] Habet in sui medio Montes altissimos, ex quibus Fluvii navigabiles oriuntur. In ista quoque *Aurum* ac *Margarita* inveniuntur.

[n] Alias *Batochina* denominata.

[o] Hæc insula una est ex istis, quas vulgo nominant *Del Moro*, cujus magnitudinem veluti dimidiæ Italiæ esse *Geographi* scribunt. Cœlum istic inclemens est & Aër calidus. Incolæ bene proportionati sunt, barbari ac crudeles, carnem humanam adhuc vorantes.

[p] Hanc Avem è Cœlo descendere superstitiosè credunt. Istic quoque *Arundines* in

a Celebes inf. b Ceiram inf. c Molucca inf. d Tidor. e Ternate.

Philippinæ f. Baruffæ. Lutzon. Manillianes. Mindanao. Calamianes. Guinea nov.

nate, λ *Motir*, μ *Machian*. Jamque Sinarum regno adproximantes ν *Philippinæ*, quas *Baruffas* Ptolomæi interpretantur. Harum maxima ξ *Lutzon*; in qua Hispani urbem condiderunt ο *Manilliam*. Secunda est π *Mindano*. Tertia ρ *Calamiane*. Dein reliquæ Minores inter has dissipatæ. Hinc vero versus Orientem sunt aliæ complures, in universum Hispanis *Islas de las Velas* dictæ. Hinc rursus Meridiem versus CL. distans mill. Germ. est nova *Guinea*; quæ an sit in insula, an verò pars continentis terræ Australis, nondum satis compertum habemus. At in Sinu Gangetico Narsingæ regno adversa σ *Ceylon*, novem regnis distincta, antiquis *Taprobana* dicta.

C A P.

in magnam molem adeò excrescunt, ut doliorum vicem suppleant.

BUNONIS.

λ [a] *Motis* q etiam appellatur *Timor*, in qua fortalitium *Nassaw* r.

μ In [b] *Machian* Belgæ tenent castellum *Mauritii*.

ν [c] *Philippinæ* f auspiciis Philippi Hispaniarum Regis detectæ & occupatæ sunt anno 1564. appellantur etiam *Manillæ* ab urbe *Manillia* t.

ξ [d] *Luzzoia* v Insula cæteris præstantior est.

ο [e] *Manillia* x præsidet Gubernator nomine Regis Hisp. itemque Episcopus.

π In [f] *Mindanao* sunt aliquot urbes.

ρ [g] *Calamianes*, aliis *Paragoya* dicitur. Ex his insulis maximam partem tenent Hispani, eoque veniunt ex *Hispania Nova*, & *Mexicano regno* cum Insulanis & Chinensibus mercimonia tractantes. Merces potissimæ hic sunt oryza, saccharum, legumina, mel, ficus, auri ferrique metalla. In primo in Insulam ingressu Hispani singula pondo auri mercati sunt quaternis pondo argenti. Maxima insulanorum pars ad Christianam fidem Hispanorum opera conversa dicitur.

σ [h] *Ceilon* vel *Zeilon* ob felicem omnium rerum proventum Paradisi pars incolis creditur. Ostenditur hic *Pico* mons altissimus; in quo Adamum primum hominem sepultum tradunt; magnorumque hominum ibidem monstrantur vestigia. Insula hæc fert arbores perpetuò floribus aut fructibus onustas, ut sunt mala Assyria incredibilis suavitatis, mala medica, citria optima, aurantia, limones aliique fructus nobilissimi. Fert auri argentique metalla & lapides pretiosos: item aromata, Cardamomum, Caryophillum, piper & alia; magnamque copiam cinnamomi. Producit quoque omne genus ferarum, elephantosque nobilissimos. Incolæ plerique incedunt nudi, genitalibus tamen contectis, magiæ diditi, & superstitionibus gentilium. Lusitani eò Christianam fidem primùm intulerunt. Hi urbem [i] *Colombo* munierunt. Regia sedes in hac insula Ceilon est [k] Candi; unde Rex Candi vulgò vocatur. *Is Belgas* invitarat adversus Portugallos ejiciendos. Castellum igitur exstruxerunt in eo loco, qui vulgò [l] *Punto de Galle* dicitur. Inde [m] Negumbo magnam & munitam urbem Portugallis exторserunt; quam Anno 1643. amissam, sequenti statim anno recuperarunt. Anno 1651. ab iisdem expugnatum est [n] *Caluere* castellum munitum: atque Anno 1656. *Columbo* quoque ejecerunt Portugallos. XX. milliaribus Columbo distat [o] *Manara* insula, in qua Margaritarum dives captura; eam etiam Belgæ ademerunt Portugallis anno 1658. Ferunt Hollandos hodie, ejectis inde Portugallensibus, omnem tenere Insulam. [* insula *Ceilan* in quatuor regimina.

a. Motis seu Timor. b Machian. c Philippinæ inf. d S. Luzzonia. e Manillia. f Mindanao. g Calamianes seu Paragoya. h Ceilon inf. i Colombo urbs. k Candi. l Punto de Galle. m Negumbo. n Caluure. o Manara.

Sogdiana
Pars
Candahor
Desertum
Paradene
Mare Indicum

na dividi poteſt. Præcipua littora &, qnod pretioſiſſimum eſt, loca ubi cinnamomum creſcit, Batavi obtinent. Interiorem inſulæ partem habet Rex *Candi-uva*. provinciam incolunt ſilveſtres homines ab aliorum commercio ſummoti, & liberi. quos *Bedas* vel *Vedas* vocant, in boreali parte *Malabarica* gens pauperrima & contempta ſtationem habitat non invidendam, & eo tutiorem quo vitæ adjumentis magis indiget. an olim inſula ſub Taprobanes nomine nota fuerit, vix hodie ambigitur. Vide tamen, ſi Jubet, diſſertationem qua vir Clariſſ. Caſſinius, rerum Aſtronomicarum & Geographicarum peritiſſimus, Taprobanem, non Ceilanum, ſed Maldivas eſſe inſulas contendit, non ſine veriſimilibus argumentis.] Præter has inſulas in iſtis partibus Orientalibus celebris eſt [a] *Amboina* cum adjacentibus inſulis caryophyllorum ferax: Caſtellum ibi eſt [b] *Victoria* dictum. [c] *Banda* in qua Belgarum caſtellum *Naſſovia* cum inſulis VI. circumjacentibus, quam Belgæ armis expugnatam tenent; unde nuces afferuntur myriſticæ, & maſtix: itemque [d] *Timor* ſandali albi & flavi ferax inſula. Sunt etiam in Mari Indico è regione capitis Comorini [e] *Maldivæ inſulæ*, quarum aliquot cenſentur millia: harum aliæ habitantur; aliæ ſeſſoribus vacuæ ſunt. Cæterum [f] *Islas de las Velas*, quæ ab Auctore noſtro hîc memorantur, à *Magellano* primùm ita ſunt appellatæ, illudque impoſitum nomen à *genere velorum*, quibus utuntur inſulani. Aliis vocantur [g] *Islas de Ladrones*, h. e. *Latronum ſeu furum inſulæ* à nefariâ incolarum conſuetudine furandi.

HEKELII.

q S. *Moti.*

r Inſula hæc ob *Sandalum flavum* & *album* inprimis claret.

ſ Utpote quæ ex *Mercatoris* ſententiâ *Ptolemaana* illæ ſunt *Baruſſa.*

t Has *Anthropophagos* olim inhabitâſſe conſtat.

v *Luzzoë* ſ. *Luzzon.*

x Ab *Hiſpanis* ædificatæ.

a Amboina Inſula. b. Victoria. c Banda inſ. d Timor inſ. e Maldaviæ inſ. f I. de las Velas ſeu. g I. de Ladrones.

CAP. XII.

De Perſarum Imperio.

I.

PErſarum regnum antiquitus occupabat quicquid præter terras in Aſia reliquum eſt; quin etiam Indiæ partem & Ægyptum, quæ antiquitus in Aſia cenſebatur. Longitudine ab Helleſponto ultra Indi oſtia mill. Germ. IↃCC. Latitudine, à Ponto ad Sinus Arabici fauces IↃ. quo ſpatio multæ regiones atque regna recenſentur; de quibus ordine erit agendum. At primo loco eam partem narrabimus, quæ nunc *Perſarum* ſive *Sophorum* Imperium dicitur. Hoc clauditur à *Septentrione* Hyrcano ſive Caſpio mari, & Oxo flumine, Caucaſoque monte; *ab Oriente* Indo; à *Meridie* mari ac Sinu Perſico; ab *Occaſu* Euphrate amne & Tigri, qui in illum immergitur, Niphaticis jugis, & Araxe fluvio, qui in Hyrcanum mare evolvitur.

Perſarum regnum. Ejus magnitudo.

Perſiæ Fines & magnitudo.

Longitudo ejus est ab Araxis ostio ad Indi ostia mill. CCCCLX. *Latitudo* ab Oxo ad mare Persicum CCLXX. [1]

Persiæ Regiones.

II. Regiones hic olim, *Gedrosia*, *Carmania*, *Drangiana*, *Arachosia*, *Paropamisis*, *Bactriana*, *Margiana*, *Hyrcania*, *Aria*, *Parthia*, *Persis*, *Susiana*, *Assyria*, *Media*.

REISKII.

1 [a] *Persia* unde nomen, & unde *gens Persica* olim adsumserit ortum Græci quidem veteres disquirunt, sed plerique ad fabulas è disquisitione sua prorumunt. Hinc *Texeira* conqueritur, se nominis Persici originem assequi non potuisse, cum facile antiqua ex historia potuisset. Cyrus enim Persis equestrem disciplinam adeo inculcavit, ut equitatu illi valerent maxime, ac lege cavit publica ne quis suorum, quos equo instruxerat, φανῆ πεζὸς πορευόμενος, ἐάν τε πολλὴν ἐάν τ' ὀλίγην ὁδὸν δέῃ διελθεῖν, *adpareret pedes incedens, sive multum sive parum viæ conficiendum esset*, Xenophon lib. I. Cyropæd. Ex hoc novo instituto denique factum est, ut regio פרס *paras*, & hujus incolæ פרסאין *Persæ* i. e. *equites* dicerentur. Nam Hebraice Arabiceque פרס *equum*, פרים *equitem* notat. Hinc ante Cyri tempora nullus scriptor, neque Moses, neque Propheta Persarum meminit; sed in libris Chronicorum, Ezechiele, Daniele, Esdra & cæteris frequens horum fit mentio. Hebræa quippe nomina כות ועילם [b] *Chus & Elam* ex usu veteri magnam Persidis partem incluserunt, teste Josepho lib. I. Antiquit. qui Ἔλυμον καὶ Ἐλυμαίους Περσῶν ἀρχηγέτας *Elym & Elymæos Persarum generis auctores* commemorat: Amplius Chutam is ipse regionem in Perside ac fluvium cognominem locavit. Strabo etiam lib. XV. Susiæ conjungit [c] Ἐλυματικὴν ἢ Ἐλυματιτικὴν, i. e. *Elymaticam* aut *Elymatiticem*: Hinc *Elam & Madai* h. e. Elymæos & Medos frequentius in sacro codice connecti locis pluribus Bochartus lib. II. c. 2. comprobat. Sic ergo ultima nominis & gentis origo sibi perspicua constabit.

a Persia unde dicta. b Chut Elamque. c Elymatica.

CAP. XIII.

Gedrosia, *Carmania*, *Drangiana*, *Arachosia*, *Paropamisis*, *Bactriana*, *Margiana*, *Hyrcania*, *Aria*, *Parthia*.

I.

GEDROSIA.

Gedrosiæ populi, regiones, fl. & urbes.

[a] GEdrosiæ, quæ nunc *Khesimur* & [β] *Guzarate*, populi fuerunt *Arbitæ*, *Parsiræ*, *Musarnæi*, *Rhamnæ*; Regiones *Para-*

BUNONIS.

α [a] *Gedrosia* a terminatur ab Occasu Carmaniâ altera; à Septentrione Drangianâ & Arachosiâ: ab Ortu India cis Gangem; à Meridie Oceano *b* Indico *c*.

β [b] *Guzaratta*, quæ hodie dicitur regio, trans-

a Gedrosia. b Guzaratta.

Paradene, *Parisene*. Flumen nobile γ *Arbis* sive Arabis. Urbes inclytæ δ *Parsis*, caput regionis, ε *Arbis* & ζ *Cuni*.

CARMANIA.

II. η *Carmaniæ* veteris nunc regiones sunt *Kirman*, *Goadel* & *Ormuz* regnum. Populi in ea quondam *Isatichæ*, *Zuthi*, *Gadanopydres*, *Camelobosci*, *Sozota*, dicti, *Agdenites*, *Rhudianæ*, *Ares*, *Charadræ*, *Pasargadæ* & *Armozæi*. Regiones, *Modomastice*, *Parepaphitis*, *Cabadina*, *Chantonice*. Flumen *Samydaces*. ϑ Mons *Semiramidis*. Urbes ι *Carmanæ*, *Samydace*, *Alexandria*, κ *Armuza*. Carmaniæ populi. Regiones, urbes, fl. & inf.

DRANGIANA.

III. λ *Drangiana*, a nunc *Sigestan*, b populi *Darandæ*, & *Batrii*, Drangianæ populi & urbes.

trans Indum jacet fluvium, qui Gedrosiæ versus Ortum terminus est.

γ a *Arbis fl.* Nigro hodie dicitur *Berbero*; verùm Oleario aliisque *Ilmene*. Ad ostium Arbis b *Portus* collocatur *Mulierum*.

δ c *Parsis* Parsirarum habetur caput, ad Arbim fl. ponitur: itemque

ε d *Arbis* Arbitarum.

ζ e *Cuni* interius ponuntur.

η f *Carmania* duplex erat, *Deserta*: quæ habet ab Occasu Persidem: à Septentrione Parthiam: ab Ortu Drangianam *d*: à Meridie alteram Carmaniam *e*. Terminatur *Carmania altera f* à Septentrione Carmania deserta; ab Ortu Gedrosia; ab Occasu Perside & Sinu Persico; à Meridie Indico mari. Hæ duæ nationes ferè nihil memoratu dignum habent. Cyrus primus Persarum Monarcha Darium Medum, ex Babyloniorum Regibus ultimum, prælio victum & deditione captum huic provinciæ Carmaniæ præfecit.

ϑ g *Mons Semiramidis* ad Persici Sinus ostium est.

ι h *Carmana* Carmaniæ caput, corrupto nomine hodie videtur dici *Carwans*.

κ i Ab *Armuza*, regni *Ormuz* nomen haud dubiè reliquum est.

λ k *Drangiana* ab Occasu clauditur Carmaniâ desertâ; à Septentrione Ariâ; ab Ortu Arachosiâ; à Meridie Gedrosiâ.

HEKELII.

a Hodie *Circan*.

b S. Pelago.

c Est a. hæc Regio ut plurimum deserta, arenis profundissimis involuta, aquis inops; licèt æstate imbres habeat, & Solis ardoribus obnoxia. Unde sterilis est; tamen nonnulla fert Aromata, *Nardum* imprimis & *Myrrham*.

d Seu *Ariam*.

e Dicitur a. *Deserta*, quoniam in eâ nulla sunt oppida, sed tantummodò Pagi aliquot dispersi, ob Solis malignitatem & Aëris intemperiem, estque plana tota ac æstuosa. Hodie à nonnullis dicitur *Dulcinda*.

f Ab aliis *Major* vocata.

g *Nigro*, *v*. *Segestam*.

h *Mercatori*.

a Arbis fl. b Portus mulierum. c Parsis. d Arbis. e Cuni. f Carmania. g Mons Semiramidis. h Carmana. i Armuza. k Drangiana.

Batrii, Regio *Tatacene*. Urbes inclytæ, μ *Ariaspe*, ν *Prophthasia*.

ARACHOSIA.

Arachosiæ populi & urbes.

IV. ξ *Arachosiæ*, nunc *Candahor*, populi *Margyetæ*, qui antè *Arimaspi*, posteà *Euergetæ* dicti, *Sydri*, *Roplutæ*, *Eortæ*. Urbes ο *Arachotus*, π *Alexandria*.

PAROPAMISIS.

Paropamisidis populi & urbes.

V. ρ *Paropamisidis* quæ nunc *Sablestan*, populi *Bolitæ*, *Aristophili*, *Ambantæ*, *Parietæ*, *Parsii*. Urbes claræ, σ *Carura*, quæ & *Ortospana*, *Naulibis*.

BACTRIANA.

Bactrianæ populi & urbes.

VI. τ *Bactriana* nunc υ *Corasan* dicitur; Populi olim, *Salatarae*,

BUNONIS.

μ a *Ariaspe* in Occasum sita erat ad Ariam; Quibusdam videtur esse *Gobinan*.

ν b *Prophthasia* inter Alexandriam Ariæ ad Occasum, 199. & Arachosiam ad Ortum 200. mill. passuum posita est, teste Plinio *i*: Verùm secundum Strabonem *k* multo major est distantia ab Alexandria.

ξ c *Arachosia* terminatur ab Occasu Drangianâ, à Septentrione finibus Paropamisidis: ab Ortu Indiâ cis Gangem; à Meridie Gedrosiâ.

ο d *Arachotus* non solùm fuit urbs in Arachosia; verùm etiam lacus *l* & fluvii nomen. Plinio *m* Arachosiorum appellatur opidum; Solino *n* Arachosia, eadem *Cophes* est à Semiramide condita.

π Alexandria hæc *o* ad Arachotum ponitur fluvium *p*.

ρ e *Paropamisis* ab Occasu habet Ariam, à Septentrione Bactrianam, ab Ortu Indiam cis Gangem, à Meridie Arachosiam. Nomen habet à f *Paropamiso* monte, qui huic regioni imminet.

σ g *Carura*, quæ & *Ortospanum* Plinio, inter Arachosiorum urbem 250. & Indum flumen 337. mill. pass. distabat.

τ h *Bactriana* *q* olim mille urbibus clara, regnum Zoroastris sapientissimi, & doctissimi, clauditur ab *Occasu* Margianâ; *à Septentrione* & *Ortu* Sogdiana; à *Meridie* Ariâ & Paropamiside.

υ *Corasan* *r* hodie ampla regio est: quæ angustis Bactrianæ terminis non continetur. Cæterùm Bactrianam terram, quod tradit Q. Curtius, *s* magna ex parte steriles arenæ tenent, squalidaque siccitate regio est; quum verò venti à Pontico mari spirant, quicquid sabuli in campis jacet, converrunt. Quod ubi cumulatum est, magnorum collium procul species est, omniaque pristini itineris vestigia intereunt. Itaque qui transeunt campos, navigantium modo noctu sidera observant, ad quorum cursum iter dirigunt, & propemodum clarior est noctis umbra, quam lux; ergo interdiu invia est regio, quia nec vestigium, quod sequantur, inveniunt; & nitor siderum caligine absconditur. Cæterum si quos ille ventus, qui à mari exoritur, deprehendit, arena obruit.

HEKE-

a Ariaspe. b Prophthasia. c Arachosia. d Arachotus seu Cophes. e Paropamisis. f Paropamisus m. g Carura seu Ortospanum. h Bactriana regio.

tarae, *Zariaspae*, *Chomati*, *Comi*, *Acinacae*, *Tambyzi*, & *Thocarorum* magna *gens*; *Maricai*, *Scordi*, *Varni*, *Savadii*, *Orsiti*, *Amarispi*. Urbes duæ regiæ; φ *Bactra* & *Ebusmi*. Claræ item χ *Maracanda*, ψ *Charracharta*.

MARGIANA.

VII. Populi ω *Margianae*, quæ nunc *Elsabas* t, *Derbicae*, *Massagetae* è Scythia huc transgressi, *Parni*, *Daae*, *Tapurni*. Urbium clarissima α *Antiochia Margiana*, ante *Alexandria* dicta, post verò *Seleucia*. Margianæ populi.

HYRCANIA.

VIII. Populi β *Hyrcaniae*, (unde proximum mare Hyrcanum dicitur) *Maxera*, *Astabeni*, *Chrindi*. Regio *Arsitis*. Caput regionis γ *Hyrcana*; inde *Amarusa*. Hyrcaniæ populi & urbes.

ARIA.

HEKELII.

i Lib. VI. H. N. c. XVII. p. 88. lin. 33.

k Lib. XI. p. 126. Tom. II. *Oper.*

l Quem *Ammianus Marcellinus* ARACHOTOSCRENE vocat.

m Lib. VI. *Hist. Nat.* c. XVII. p. 88. lin. 33.

n In *Polyh.* Cap. LXVII. fol. 122. lin. 8.

o Ab *Alexandro* M. victis *Paropamisadibus*, condita.

p Meminit ejus *Curtius* Lib. VII. cap. III. §. 23. & Lib. IX. c. X. §. 7.

q Hodiè *Batter* à *Ramusio* dicta.

r S. *Charassan.*

s Lib. VII. c. IV. §. 27. seqq.

BUNONIS.

φ a *Bactra*, seu Bactrum regionis caput, hodie *Bagdalan* aut *Budasan*, sub Paropamiso monte sita sunt. b *Bactrus* amnis præterit mœnia, is urbi & regioni dedit nomen: hodie *Buchian*, aliis *Botchara*, ex Tauro monte effluit, Bactrianamque regionem irrigat, ipsa Bactra alluit, & demum Oxo fl. miscetur v.

χ c *Maracanda* Sogdianorum urbs & regio est.

ψ d *Charracharta* apud Oxum fl. est à Bactris versus occasum sita, hodie vulgò *Chiartachar*. De cætero, Bactriani homines senio aut morbo confectos canibus ad hoc nutritis, devorandos objiciebant. Eorumque moribus sponsas cum servis & advenis impune misceri tradit Plinius.

ω e *Margiana* terminatur ab *Occasu* Hyrcania; à *Septentrione* Scythiâ; à *Meridie* Ariâ; ab *Ortu* Bactrianâ.

α f *Antiochia* illa quibusdam hodie est *Indion* urbs. Est g Margiana Solino x cœli ac soli commodis inclyta regio. Vites ibi esse Strabo y prodidit, quarum stipitem duorum vix hominum ulnæ complectantur.

β h *Hyrcania* terminos habet à *Septentrione* mare Hyrcanum sive Caspium; ab *Occasu* Mediam; à *Meridie* Parthiam; ab *Ortu* Margianam. In Hyrcania multos gigni Pantheras & tigridas auctores tradunt. Est illa summæ fertilitatis, maximè vini & frumenti.

γ Ab urbe i *Hyrcania* regioni nomen est, quæ putatur hodie esse *Cassan*.

HEKELII.

t S. Castaldo *Joselbas.*

v. *Bactria-*

a Bactra. b Bactrus fl. c Maracanda. d Chartacharta. e Margiana. f Antiochia. g Margiana. h Hyrcania. i Hyrcania urbs.

ARIA.

Ariæ populi & urbes.

IX. ȝ Ariæ, nunc *Diargument*, populi, *Nisæi*, *Astaveni*, *Musdorani*, *Castrotæ*, *Obares*, *Elymandri*, *Borgi*. Urbes ε *Aria*, ζ *Alexandria*, *Bitaxa*.

PARTHIA.

Parthiæ reg. & urb.

X. η *Parthiæ*, nunc *Arac*, regiones sunt, *Comisene*, *Parthiene*, *Paratauticene*, *Tabiene*, cujus gens *Sobidæ*. Caput regni ac regia θ *Hecatompylus* à centum portis dicta. ι

CAP.

v ***Bactrianum*** Imperium æquè ac ***Parthicum***, ***Scythas*** condidisse, ***Justinus*** Lib. II. c. III. §. 6. autor est.

x In ***Polyb.*** c. LXI. fol. 122. lin. 8.

y Lib. II. ***Geogr.*** p. 129. Conf. ***Plinii*** Lib. VI. c. XVI. p. 86. seq.

BUNONIS.

ȝ [a] ***Aria*** optimi vini, quod tres ferebat ætates, ferax, à ***Septentrione*** contermina est Marginanæ & Bactrianæ; ab ***Occasu*** Parthiæ & Carmaniæ Desertæ; à ***Meridie*** Drangianæ ab ***Ortu*** Paropamisidi; quibus locis hodie est ***Chorasan***, *&* ***Heri***.

ε ***Aria*** ea putatur, quæ hodie ***Heri*** dicitor. *z*

ζ [b] ***Alexandria*** Alexandri Macedonis auspiciis condita ad [c] ***Arium*** ponitur fluvium, inter Hecatompylon & Bactra; Sunt qui ***Burgian*** hodie dici volunt.

η [d] ***Parthia***, hodie ***Erak*** seu ***Arac***, ab Occasu habet Medos, à ***Septentrione*** Hyrcaniam: ab Ortu Ariam: à ***Meridie*** Carmaniam desertam.

θ [e] ***Hecatompylus*** à centum portis nomen sortita, sicut & Thebæ Ægypti urbs. Eodem putatur fuisse loco, quo hodie ***Ispahan***, Regum in Persia nunc sedes. *a* Parthi temulentiæ notantur, unde proverbium: *b* ***Parthi quo plus biberint, eo plus sitiunt***: In Venerem olim adeò proclives, ut sororibus matribusque miscerentur, Tertulliano teste. Furta apud illos impunita erant: mentiri tamen putabant turpissimum. Ab infantia pileis & tiaris utebantur, unde capita illis fragilia. Parthos, postquam, Alexandro defuncto, defecissent, ac proprium regnum condidissent, tradit Plinius, *c* duodeviginti regna suo imperio fuisse complexos. Omnium Orientalium populorum isti maximè Romanorum Imperium, quum potentissimum floreret, retuderunt.

HEKELII.

z Hæc Urbs Metropolis hodiè Regionis est, cujus ambitus XIII. Milliaria amplectitur. Et in hac quidem Urbe tanta est ***Rosarum*** optimi odoris copia, ut ***Persæ*** Urbem ROSARUM patriâ linguâ ***hanc*** nuncupent.

a Meminit hujus Urbis ***Curtius*** Lib. VI. c. II. §. 15.

b Apud ***Erasmum*** Chiliad. IV. Cent. X. Adag. XXI. p. 843. col. b.

c Lib. VI. H N. c. XXV. p. 54. lin. 5.

REISKII.

ι [f] Carmania duplex, una ***deserta***, & altera non modo arborum; sed vitium quoque ***ferax***, quarum uvas bicubitales grandibus ac densis acinis nasci, Strabo & Plinius testantur. Hinc Carmania כרמאן ***Carman*** ex Arabico atque Syriaco כרמא ***Carma***, quod vitem significat. Huc [g] ***Sabtecham*** Chusi filium primò digressum conjicit ex urbe ***Samydace*** ac fluvio cognomine Bochartus. Ita gentes alias ab hujus posteris ortas col-

a Aria regio & urbs. b Alexandria. c Arius fl. d Parthia. e Hecatompylus. f Carmania. g Sabtecha.

tas colligit. [a] *Bactriana* vero regem Zoroastrum exterminant, & post Trojana tempora hujus nominis magum superfuisse, docent non ipse solum Phal. Lib. IV. c. 1. sed etiam Ursinus libro peculiari, atque Huetius Lib. I. propos. IV. c. 5. Nam Ctesias regem cum Nino ad arma & prælia progressum *Oxyartem* nuncupat. [b] Deinde Zoroaster nomine suo שרואסתר [c] *Astrorum contemplatorem* sive Astronomum notat, ex Arabico שור *Sur*, i. e. contemplari, & Persico סתר *Ster*, i. e. stella. Denique *Amia* & [d] *Ariania* Bocharto non provincia singularis, sed Media est hujusque pars aliqua ex veterum testimoniis Lib. III. c. 14. quasi הרא i. e. *montana*. [e] Parthiam & *Persiam* ejusdem nominis Schickardus in Tharich. p. 102. cum eoque inter veteres Solinus & Plinius fecerunt: Nam literæ Samech atque Tau inter sese invicem sunt permutabiles.

a Bactrian. b Zoroaster. c Astronomus magusque. d Ariania. e Parthia.

CAP. XIV.

Persis, Susiana, Assyria, Media.

I.

PERSIS.

POpuli [a] Persidis, (quæ nunc *Farsi*,) *Mesabatæ*, *Rapsii*, *Hipopphagi*, *Suzæi*, *Megores*, *Stabæi*. Regiones *Paratacene*, *Misdia*, *Mardiene*, *Toacene*. Urbium clarissimæ, β *Persepolis*, caput quondam imperii Persici, omnium elegantissima; γ *Axima*, δ *Marasium*, ε *Toace*. ι — Persidis populi & urbes.

S V-

BUNONIS.

α [a] *Persis* terminatur à *Septentrione* Media: ab *Occasu Susianâ*: ab *Ortu* Carmaniis duabus: à *Meridie* Sinu Persico. Ora Persidis inter Ostia Oroatidis fl. & fines Carmaniæ extenditur stadiis 4300. Strabone *a* auctore.

β [b] *Persepolis* in lib. Maccab. *Elymais* dicta; eo creditur fuisse situ, quo hodie urbs [c] *Schiras* sive *Siras*: circa quam multa magnarum aliquando ædium supersunt rudera. Ad [d] *Araxem* fl. qui Oleario hodie [e] *Bendemir*, urbs illa fuisse putatur: quam tamen alii ad [f] *Rhogomanem* fluvium collocant. Alexander Macedo à Thaide meretrice persuasus eam per temulentiam ipse accendit ac delevit. [* Hujus urbis ruinas descripserunt Chardinus & Cornelius Le Brun in suis Itinerariis, ita tamen ut inter illos aliquando non satis conveniat.

γ Fuit & alia [g] *Axima* in Salassis, quæ vulgò hodie *Ema*.

δ [h] *Marrhasium* olim urbs clara, ac Persepoli finitima: hodie *Marazu* vulgò vocatur.

ε [i] *Toace* urbs regioni nomen dedit, quæ inter dextras Rhogomanis fl. ripas, & litora Sinus Persici extenditur. In eadem Perside quoque fuit [k] *Pasagarda*, *b Pasagarda* seu potius *Parsagada*, à Cyro condita urbs nobilis,

Aaaa

a Persis. b Persepolis b. c Schiras. d Araxes fl. e Bendemir. f Rhogomanes fl. g Axima. h Marrhasium. i Toace. k Pasagarda.

SUSIANA.

Susianæ populi, flumina & urbes.

II. ζ *Susiana*, quæ nunc η *Elaran*, gentes Elymæi, quorum regio *Elymæa* vel *Elymais*; *Cossæi*. Regiones *Melitene*, *Cabamene*, *Characene*, *Cissia*, *Chalcapitis*, & campus *Dera* sive *Derius*, omnium fertilissimus. Fluvii nobiles, *Mosæus*, θ *Oroates* & ι *Eulæus* tam limpidis aquis, ut nullas alias reges bibere vo-

nobilis, magorumque castellum, ubi Cyri Regis sepultura, & a Monumentum Solino c & Strabone d testibus. Videtur eo fuisse loco, quo hodie arcis *Chilminar* seu b *Tzilminar*, rudera vidit & scrutatus est Mandelslo, ac alii. Frequentes istæ columnæ ex polito marmore factæ uno loco positæ, monumenti illius forte reliquiæ sunt. *Pasagarda* autem dicta urbs illa, quasi dicas *Persarum castra*; quod in bello Cyri contra Astyagem, ibi Persarum castra fuissent, in cujus victoriæ memoriam hæc urbs à Cyro condita. Cæterum Persæ olim deliciis adeo operam dedisse feruntur, ut *mensa Persica*, & *delicia Persica* venerint in proverbium e. Solem f colebant, per quem solemne illis erat jurare. Ex Persarum Regibus Cosroës, sapientiæ eruditæ amans, Platonem & Aristotelem in Persicam linguam transferri curavit.

REISKII.

ɪ Mirum dictu est, quam parum veteres in distinguendis Persiæ regionibus, & urbibus digerendis conveniant. Quare nemini mirum videbitur, novos Auctores provinciis ad statum præsentem & civitatibus comparandis plane distrahi. Persia & Persis ex usu veterum aut *nomen totius*, aut *unica partis* erit: Hanc Arabes Persicique Geographi *Pars* aut *Parsistan* nominant. c Pasargadas urbem gentemque cognominem facta methathesi צרס־גד i. e. *Persicum exercitum* interpretatur: Susianam & Susam ab *liliis* שושנין *Susanin* dictam: *Elymaida* ibidem ab Elamo Noachique posteris: d *Persepolin*, quæ nunc. Chiliminira dicitur, (*Cornelio le Brun *Chilminar*, Chardino TCHELMINAR.) Cyro sepulto Vossius in Not. ad Pompon. vindicavit Lib. III. c. 8. e Assyria tam late patuit, ut Syriam ex usu atque sensu veterum contineret; Ast hæc terra proprie, aut specialius dicta terminis arctis includitur, Adiabenealis vocata ex Chaldaico דיאבה i. e. *ab lupo*, aut *fluvio* potius, quem Diava prisci nominant. f Tres interim conflictus Alexandri cum Dario Codomanno Curtius, Arrianus, Plutarchus & Diod. Siculus memorarunt. Primus ad *Granicum* Phrygiæ amnem, secundus ad *Issum* Ciliciæ urbem, tertius ad *Arbelam* sive *Gaugamelam* contigisse legitur. Primas Mediæ origines ex Madao, uno inter Noachi posteros supra, deduximus. g *Ecbatanam* Bochartus ex manibus arcis diversicoloribus, & Arabico אעבתה *agbatha* aut *diversis coloribus* arcessit: Observationes egregias idem de aliis provinciis & urbibus; de portis Caspiis & montibus Bechmannus in Notit. Geograph. c. 7. suppeditat.

BUNONIS

ζ h *Susiana* habet à *Septentrione* Assyriam; ab *Occasu* Babyloniam: ab *Ortu* Persidem; à *Meridie* Persicum Sinum.

η Hodie *Chusistan* seu *Cusistan* vulgò appellatur.

θ i *Oroates* inter Susianam & Persidem interjacens, utriusque habetur limes; Curtius tamen fluvium, qui Susianam à Perside disterminat, g vocat k *Pasitigrim*. *Susam* urbem sitam fuisse ad flumen *Ulai*, discimus ex Sacris S. Dan. 8. quod congruit cum

ι l *Eulæo*: At *Choaspen* amnem admodum delicatam Persarum Regibus aquam vehere tradunt Herodotus, Strabo, Plinius, Solinus. Salmasius in Solini cap. 37. eundem fluvium m *Choaspen* veteribus, recentioribus *Eulæum* vocari tradit.

HE-

a Monumentum Cyri. b Tzilminar. c Pasargadas. d Persepolin. e Assyria. f Alexandri cum Dario prælia. g Ecbatana. h Susiana. i Oroates. k Pasitigris. l Eulæus fl. m Choaspes fl.

volucrint. Urbes claræ, κ *Susa* & *Tariana*.

III. λ *Assyriæ*; nunc μ *Cusistan*, regiones notiores fuere, *Arrapachitis*, *Sitacene*, *Adiabene*, *Appolloniatis*, *Calacene*, *Arbelitis*. Populi *Goramæi* & *Cambatæ*. Fluvii in Tigrim defluentes. ν *Lycus*, *Caprus*, & *Gorgus*. Urbes insigniores, *Ninus*, quæ ξ Ninive in Sacris literis quondam clarissima, à *Nino* condita; ο *Ctesiphon*, Parthorum regia, & π *Arbela*, quondam vicus, ubi Darium vicit Alexander Magnus. Assyriæ regiones, populi, fluvii, & urbes.

MEDIA.

HEKELII.

a Lib. XV. p. 481.

b *Pasagardia.*

c In *Polyh.* c. LXIX. p. 141. lin. ult.

d Loc. jam cit. p. 482.

e Hi Populi dicunt, eum esse reliquis formosiorem, qui sit albus, & nasum aduncum habeat, quemadmodum scribit *Julius Mancinus* lib. de *Decoratione*, *Venetiis* ap. *Juntas* A. M. DCI. in fol. min. impr. c. VIII. p. 15. fac. a.

f Quem *Mithram* vocabant.

g Lib. V. c. III. §. 1.

BUNONIS.

κ a *Susa* urbs à Dario Histaspis filio condita est. In ea templum fuit Dianæ Susianæ: referente Solino *h*. Sita fuit à Persepoli 272. mill. pass. Adeo mollis & delicata fuisse scribitur, ut Persarum Reges propter amœnissimam cœli plagam, ibi hyberna haberent sua. In Susiana adeo fertile solum esse tradit Strabo, *i* ut & hordeum & triticum in planitie centuplum ferat, nonnunquam etiam ducentuplum.

λ b *Assyria* ab *Assur* Semi filio dicta, clauditur à Septentrione Armenia Majore: ab Occasu Mesopotamia & Tigri flumine; à Meridie Susiana; ab Ortu Mediâ.

μ *Assyria* hodie dicitur Arziri à capite suo, quod est *Arzirum*, ubi residet Beglerbegus: vocatur quoque *Adrinza*, *Azamia* & *Mosul*. [* Aliquot centenis milliarium abest, ut Arzirum vel potius *Erzerom*, quod ad fontes Euphratis situm est, eadem sit civitas quæ *Mosul* dicitur, & ad lævam Tigridis ripam conspicitur. Prima in Armenia, altera in Mesopotamia longo dirimuntur intervallo. ad Arzirum usque nunquam prolata est Assyria.]

ν *Lyci* nomen pluribus fluviis impositum legitur. Est quippe c *Lycus* fl. in Sicilia: itemque in Paphlagonia, in Phrygia, in Cappadocia & in Scythia Europæa. Hic verò *Lycus* fl. in Armenia exoritur, ac inter fluvium, cui *Bomado* nomen & *Arbela* decurrit.

ξ d *Ninive* urbs secundum Sacras Scripturas ab *Assure* condita est, at profani auctores ejus urbis initium adscribunt *Nino*: hodie *Mosul* vulgò dicitur, ad Tigris fl. ripas jacens; ejusque ambitus constabat stadiis 490, teste Diodoro Siculo.

ο e *Ctesiphon* pagus fuit Assyriæ amplissimus, in Tigris alterâ ripâ, è regione Seleuciæ urbis, à Parthis in odium istius urbis, à qua 3. mill. pass. aberat, exstructus.

π f *Arbela* fuit ex Mesopotamia venienti trans Tigrim Orientem versus. Verùm prælium istud inter Darium & Alexandrum non factum est ad *Arbela*; sed ad g *Gaugamela*. Nominat verò Curtius *k* Arbela, tanquam locum celebriorem: neque longè Gaugamelis distantem. Assyrii fuere h *Tatianus*, cujus oratio Græca contra gentes extat, cum Commentationibus Gesneri: item i *Abelfœdas* Cosmographus, Ptolemæo qui putatur major, à Postello ex Oriente Venetias allatus. [* Melius *Abulfeda*. Hic apprimè convenit proverbium, nempe *Omnis comparatio claudicat* Ptolomæus Marini, aliorumque antecessorum laboribus adjutus, Astronomiam & Geographiam mirum in modum illustravit. Abulfeda Ptolemæi

a Susa. b Assyria. c Lycus fl. d Ninive. e Ctesiphon. f Arbela. g Gaugamela. h Tatianus. i Abelfœdas Cosmog.

MEDIA.

Mediæ populi, urbes, fluvii & montes.

IV. *p* *Media* quæ nunc *a* *Sarch* dicitur, populi celebres fuere *Caspii*, à quibus mare proximum *Caspium* vocatur, quod & *Hyrcanum* ab *Hyrcanis*; & *τ* Caspiæ portæ ab illis; *Cadusii*, *Geli*, *Tribyces*, *Avarici*, *Mardi*, *Carduchi*, *Gondieni* postea dicti; *Marundæ*, *Margasi*, *Sagartii*, *Tapuri*, *Sidices*, *Vadassi*. Regiones, *Atropatia*, *Choromiterne*, *Sagrianica*, *Ragiana*, *Dartis*, *Zapavortene*, *Syromedia*. Urbium nobilissimæ, *υ* *Ecbatana*,

mæi vestigiis insistens, maximam famam operibus suis nactus est. Hujus item opera quæ ad Geographiam spectant, Arabice & Latine publici juris fecit eruditissimus Johannes Gravius; nempe 1. CHORASMIÆ & MAVARALNAHRÆ *hoc est Regionum extra fluvium Oxum* DESCRIPTIO. 2. *Peninsulæ* ARABIÆ DESCRIPTIO. 3. MARIS PERSICI, & MARIS ALKOLSUM id est *Maris Rubri* DESCRIPTIO. inter *Geographiæ veteris scriptores Græcos minores* Oxon 1712. a Clar. Joh. Hudson, Tomo III exhibentur.

p [a] *Media* finitur ad *Septentrionem* Caspio sive Hyrcano mari: ad *Occasum* Armeniâ Majore & Assyria: ad *Ortum* Hyrcania & Parthia: ad *Meridiem* Perside.

a Hodie *Media* vulgò dicitur *Servan*, seu [b] *Schirwan*.

τ [c] *Caspia porta*, quod Solinus c. 60. tradit, panduntur itinere manufacto longo octo millibus passuum. Nam latitudo vix est plaustro permeabilis &c *l* Portas illas quoque describit Plinius l. 6. c. 11. *m* &c. c. 14. ponuntur haud procul à Caspio mari, Mediam à Parthia separantes: ab Ecbatanis mill. pass. Portas illas Caspias ad *Derbent*; quod hodie ibi item opidum est, fuisse putat Olearius. quin imò ipsum opidum [d] *Derbent*, Alexandriam illam esse judicat, de quâ Curtius l. 7 cap. 3. sub finem. [* Plures fuisse Caspias portas in nostro Dict Geogr. demonstravimus; hinc error multorum, qui ad Caspias seu Caucasias transtulerunt, quod de veris Caspiis inter Mediam & Parthiam portis dictum fuerat. *Derbent* est urbs Alexandro Magno multum recentior.]

υ [e] *Ecbatana* à Seleuco, teste Plinio *n* exstructa sunt; sed Dejoces ejus urbis conditor habetur Herodoto *o*. Heic æstivarunt Persarum Reges: sicut hiemarunt Susis, in Persepolis per autumnum morati sunt: sicut Babylone reliqua parte anni: *Athenæus* Fuit urbs illa Mediæ metropolis, quinque milliaribus Germanicis à mari Caspio jacens; postea [f] *Tabris*, ac corrupte *Tauris* nonnullis dicta videtur. Eadem aliquando Regum Persarum, qui *Sophi* appellantur, fuerat sedes; quam inde pulsi transtulerunt *Casminum* & *Sulthaniam*, quæ olim *Tigranocerta*. Heic excellentissimi sunt omnium rerum artifices: unde Solimannus quum eam cepisset urbem, illorum bonam partem traduxit Constantinopolin. Palatium ibidem erat a Rege Assambero ad similitudinem antiquæ aulæ Cyri extructum. Disciplinæ Mathematicæ hic florere dicuntur. [* *Ecbatana* non potest esse *Tauris* vel *Tabris*. sed *Amadan* seu *Hamadan*, ut recte Guillelmus de Lisle indicavit. *Tabris* autem est *Gabris* Ptolemæi.

HEKELII.

h Cap LVIII. p 141 lin. 10.
i Lib. XV. p 488. Tom. II. Oper.
k Lib. IV. c. IX §. 9.
l Vid. *Petri Olivarii* in hunc *Solini* loc. *Scholia* doctissima.
m P. 85. qui multo errore *eas* sic dictas tradit. *n* Loc.

a Mediæ fines. b Schirwan. c Caspiæ portæ. d Derbent op. e Ecbatana. f Tabris, seu Tauris.

tana, φ *Arsacia*, χ *Cyropolis*, ψ *Europus*. Fluvii celebres, ω *Cambyses*, α *Cyrus*, β *Mardus*, qui & Amardus; γ *Strato*, *Corindas*. Montes, δ *Coronus*, ε *Jasonius*, ζ *Orontes*, η *Zagrus*, θ *Choatras*.

C A P.

n Loc. jam cit. lin 25. Meminit & *eorandem* Lib. V. c. XIX. p. 73. lin. 6. & Lib XXXI. c. II p. 554. lin 4.

o Lib I. p. 21. *Edition* ex interpr. *Laur. Valla* in fol.

BUNONIS.

φ a *Arsacia* hodie *Casbin* seu *Caswin* in Parthia ponitur Oleario Ibidem Lokmanni, qui fabularum Arabicarum habetur auctor, ostenditur sepulchrum.

χ b *Cyropolis* hodie putatur *Sammachi*, *Summachi*, sive *Schamachia*, quam duorum dierum itinere à Caspio mari dissitam deprehendit *Olearius*; at Cyropolis à mari isto non tam longe absuisse traditur. Cæterum Cyropolis illa à Cyro Syriæ urbe longe est dissita, quam tamen nonnulli pro eadem habent Hujus in Syria urbis Episcopus fuit *Theodoretus*, cujus exstat Historia Ecclesiastica.

ψ c *Europus* ea putatur urbs quæ in lib. Tobiæ p appellatur *Rhages*, vulgò hodie dicitur *Casan* Memoratur tamen in Syriæ quoque urbibus *Europus* ad Euphratem sita, quæ & d *Amphipolis* & *Thapsacum* Plinio q teste dicta est.

ω De e *Cambyse* & *Cyro* fluviis tradit Mela r, eos ex radicibus Coraxici montis vicinis fontibus editos, in diversa abire, perque Iberos & Hyrcanos diu & multum distantibus alveis defluere; post non longè à mari eodem lacu acceptos, in Hyrcanum sinum uno ore, pervenire.

α f Cyrus fl. hodie *Cur* vel *Kur* pluribus amnibus aliis receptis, cum g *Araxe* conjunctus, mare subit Caspium.

β h *Mardus* fl. per Mardorum gentem s fluens à Caspio mari recipitur, haud longè à Cyropoli, cumque hodie *Sert* appellari volunt. Sed Dionysius Afer tradit hunc Mardum fluvium per Apyros devolvi.

γ i *Strato* fluvius indè paulo ad Ortum ponitur, in quem sese exonerat k *Corindas*.

δ l *Coronus* mons, Tauri habetur pars, inter Mediam ad Occasum & Parthiam ad Ortum jacens.

ε m *Jasonius* Tauri etiam pars, est mons ingens ad lævam portarum Caspiarum situs.

ζ n *Orontes* Ecbatanis imminet.

η *Zagrus* Mediam separat ab Assyria hodie *Adilbegian* dictus, Niphati monti finitimus.

θ o *Choatres* seu *Coatra* inter Mediam & Assyriam est.

HEKELII.

p Cap. IV. 21. v. 9. & 15. vi. 7. &c.

q Lib. V. c. XXIV. p. 74. lin. 24.

r Lib. III. c. V. p 219. lin. 1c seqq.

s Quam *Curtius* Lib. V. c VI. 6. §. 17. *bellicosissimam & multum à cæteris* Persis *cultu vitæ abhorrentem* pronunciat.

a Arsacia, seu Caswin. b Cyropolis seu Schamachia. c Europus seu Rhages. d Amphipolis, seu Thapsacum. e Cambyses fl. f Cyrus fl g Araxes fl. h Mardus fl. seu Amardus fl. i Strato fl. k Corindas fl l Coronus m. m Jasonius m. n Orontes m. o Choatres m.

CAP. XV.

De varia imperii Asiatici mutatione, nova Sophorum (*) *regni descriptione; item de regno* Ormutz. 1

I.

Asiæ varia imperia.

INitio rerum penes α *Assyrios* Asiæ, id est, terrarum quæ nunc sub *Turca* & *Sopho*, imperium stetit. Postea ad β *Medos* devolutum,

BUNONIS.

α Penes *Assyrios* Asiæ imperium fuit per mille trecentos annos, à *Nino* usque ad Sardanapali interitum.

β Quod per *Arbacem a* ad *Medos* translatum est, anno mundi 3077. *b*.

HEKELII.

a Seu *Arbacium*.

b Conf. *Justini* Lib. I. *Histor*. c. III. §. 2. seqq.

REISKII.

1 Primum in Asia quod emersit, [a] imperium fuisse *Assyrium* vel *Assyrio-Babylonicum*, non è sacris solum sed extraneis quoque historiis constat: Hujus vero duæ periodi fuerunt, [b] prior *uniti*, posterior *divisi*: Illa cum Belo Ninoque principium & finem cum Sardanapalo habuit: Hæc cum Arbace Medorum, ac Beleso sive Phul-Belocho Assyriorum rege orta [c] *tres Dynastias* continuit, nempe *Medam*, *Assyriacam* & postremo *Babylonicam*, omnem sub Cyro denique finitam. Tum ergo Persia suis terminis conclusa, reges aut nullos, aut obscuros aliquando sustinuit. In Persicis tamen Emirkowandi annalibus vetustæ regum familiæ numerantur quatuor; [d] Prima *Pudadaeorum*, secunda *Cajamiorum* ex iisque ultimus Darius Codomannus; tertia vero *Asganidarum* & quarta *Chosrachorum*, sive Susannidarum. Sub secunda ergo vel Cajamia stirpe imperium Persicum ab Alexandro Magno eversum concidit: illoque maturius defuncto duces bellici potestatem regiam usurparunt, in Media Pithon, in Persia Philotas, aliique in cæteris: Omnes ne Photius quidem ex Aviano Cod. 82. proferre potuit. Denique domesticis regum Syro-Macedonum bellis urgentibus A. V. C. 504. A. M. 3734. ante Christum 250. *Arsaces* Græce Αρσάκης, Persice *Aschki* à dominatu Syriaco descivit, regnumque invasit Parthicum, & posteris Askanidarum aut Arsacidarum epitheton reliquit. Ultimo horum *Arduwan* sive *Artabano* superato cæsoque [e] Artaxerxes, Persice Ardschir Babekan A. C. 225. regnum restauravit Persicum, itaque ad Jezdegirdem viguit. Donec ab rege Persico interfecto ad [f] Chalifas Saracenicos A. C. 651. ab hisce ad [g] Bojitas A. C. 932. Turcicosque reges, quorum præcipuus Ortogrolbekus erat, ab illis ad [d] Tata-

a Imperium Assyrio-Chald. b Aliud unitum, aliud divisum. c Tres hujus Dynastiæ. d Familiæ Regum Persarum quatuor. e Artaxerxes. f Chalifæ. g Bojitæ.

[* *Sophi* apud plerosque Europæos creditur esse titulus Regum Persiæ; Gallis *le Sophi de Perse*; Sophi est genus hominum qui se apud Mahumetanos Religiosæ vitæ consecrarunt. unus ex Imperatoribus Persiæ cum hunc titulum superstitiose adfectasset, ad illius exemplum successores se ipsos Sophi nomine adpellarunt, succensuri si ab aliis eodem designarentur. Titulus summæ auctoritatis est apud Persas SCHACH.]

volutum, ab his ad *Perſas* per Cyrum tranſlatum. Dein *Macedones*, Alexandro Darium debellante, occuparunt. Mox, cum pars Romanorum imperio cederet, γ *Parthi*, vilis anteà atque ignava gens, potentiſſimum in Aſia regnum condiderunt; magnis exinde cladibus Romanos afficientes, donec ipſi à Turcis & Saracenis afflicti fuerunt, regnumque eorum divexatum. Tandem Perſarum nomen atque virtus in *Sophis* iterum emerſit, δ Iſmaële Rege potentiam Imperii ſui maximè ſtabiliente.

R E.

[a] Tataros ſub Hulacu Chan. A. 1259. amplius ad Jingizkan & Timurlenk; Denique ad Sofos Perſicos pervenit. Nam *Iſmael* [b] *Sofi*, avo Soheicho & patre Scheich Hadar al Suphi ortus, cum ad Hoſein Alin, è Chalifis prioribus quintum, proſapiam reduceret, ex Ali ſectariis ſive Aliſequis collecto exercitu, & Wanda Mirza regulo proſtrato *Aderbijanam* Perſiæ provinciam. A C. 1500 ſibi ſubjecit, *Schah* ſive regis titulo ſumpto: poſtea *Choroſanen* & *Candaharam* Scheibego & Arguno regibus peremtis domuit, vindex imperii Perſici futurus. Plura ſi voles ex Elmacino & Abolfarajo peti poſſunt, item Tarich ſen Chron. Perſico Schickardi, ac noſtris ad Chronicon Dreſchleri additionibus.

BUNONIS.

γ *Parthi* [c] *Arſace* duce à Syriæ Regibus defecerunt, ut Juſtinus tradit, C. Attilio Regulo II. & L. Manlio Longo II. Conſulibus, id eſt, anno mundi 3700. novumque Parthorum regnum condiderunt: Sed [d] *Artaxerxes* Perſa cùm Parthos tribus præliis ſuperaſſet, interfecto Rege eorum Artabano, Perſarum in Oriente reſtauravit imperium anno C. 226.

δ Hujus *Iſmaëlis* origo aliquanto altiùs repetenda eſt. [e] *Hales* ſeu *Aaly* Mahometis impoſtoris fuit & gener & patruelis, eidemque ſucceſſit, & novæ ſectæ autor extitit, quum traditam ſuperſtitionem partim augeret, partimque mutaret. Verùm dogmata iſta non emerſerunt, quod [f] *Omaris*, alterius Mahometis ſectatoris & interpretis doctrina melior & potior exiſtimaretur: donec circa annum C. 1350. regulus quidam, nomine [g] *Sophus* ſeu *Sophy*, ad Halym originem referens, illius doctrinam poſt longum tempus revocare auſus eſt. Hanc ſectam ſanctitatis opinione commendavit ejus filius [h] *Guines*, à Tamerlane in honoré habitus. Iisdem artibus *Guinis* filius, [i] *Sicaidares Harduellis* à patria dictus, ſibi ac ſectæ ſuæ auctoritatem conciliavit, quem *Aſſumbejus Uſumcaſſanes* adoptavit generum. Ad hunc Sicaidarem, qui Halis diſciplinam ſpargebat, quum ingens hominum multitudo indies conflueret, à Perſarum Rege Ruſtano iſte oppreſſus eſt cum pleriſque iſtius factionis capitibus. Sed [k] *Iſmael Sophus* Sicaidaris filius adhuc puer elapſus, ut adolevit, patris veſtigia ſecutus, novam illam ſectam evulgavit, eamque facundiâ, & temeritate commendavit, adeoque ad ſummam pervenit potentiam. Victo denique & occiſo Rege, Perſarum Imperium à Turcis ad indigenas poſt longa ſpatia retulit circa annum 1499. quod in hodiernum uſque diem ejus poſteri tenent; bellumque cum Ottomannis exercent fere continuum. *Iſmaël* iſte inſtituit *Kiſilbaſsleros*, id eſt *rubra capita*: inſigne eſt rubra tiara, ex qua 12. faſces dependent. Succeſſit huic filius *Scha Thamas*, huic *Aidar* anno 1575. huic *Iſmaël*: huic *Scha Muhammed Codabenda*, anno 1577. ſub quo regia ſedes in urbem Casbin; & tandem Hiſpahan tranſlata. Anno 1585. ſucceſſit *Emir Hempiza*: huic *Scha Abas*; cum quo *Rudolphus* II. Imperator Rom. Anno 1600. fœdus contra Turcas pepigit: huic anno 1629. ſucceſſit *Scha Sephi*:

a Tatari. b Sofi. c Arſaces. d Artaxerxes. e Hales ſeu Aaly. f Omar. g Sophus. h Guienes. i Sicaidares. k Iſmaël Sophus.

REGNUM PERSARUM.

Persarum seu Sophorum regnum.

II. Nunc [a] *Persarum* sive *Sophorum* universum Imperium in re-

Sephi : & huic *Scha Abas* puer XIII. annorum anno 1641. *Bizarus in Histor. Pers.*

BUNONIS.

a [a] *Persarum* quod hodie est, regnum in Itinerario Olearii, cujus etiam Tabulam nonnullis partibus tamen locupletatam, adhibemus, his circumscribitur limitibus, ut habeat ab *Occasu* Euphratem; à *Septentrione* Oxum fluv. & mare Caspium, extenditurque Persarum Imperium inter montes Armeniæ & Caspii maris litora quà occasum respiciunt, usque ad Tartaros Dagestanos & *Derbent*, quod postremum in his oris Persarum opidum est, ab *Ortu* terminatur Oxo fl. continetque extremam ad orientem solem Persiæ provinciam *Candahor*, cujus finibus ab India separatur. Urbs *Candahor* à Persarum Rege *Schah Abas* obsessa & deditione Indis ejectis, recepta est anno 1649. à *Meridie* pertingit ad Sinum usque Persicum. Præcipuæ hujus regni provinciæ Oleario enumerantur: *Erak*, *Fars*, *Schirwan*, *Kilan*, *Adirbeitzan*, *Thabristan*, vel *Masanderan*, *Iran* vel *Karabach*, *Chorasan*, *Sablustan*, *Sitzestan*, *Kirman*, *Chusistan*, *Tzisirk*, *Diarbek*. Ex his [b] *Erak* *c* regio est; quæ olim *Parthia* dicta: Sed terra quoque, in qua *Babylon* hodie *Bagdad* sita, nonnullis appellatur *Erakain*: [c] *Fars* olim *Persis* *d* appellata; [d] *Schirwan* olim fuit *Media Atropatia*, adeoque Mediæ pars septentrionalis valde montosa, ac nemoribus frequens. [e] *Kilan* olim *Hyrcania* *e* dicta, ad mare Caspium jacens montibus ferè undique circumsepta est, per quos quatuor tantum patent aditus. [f] *Adirbeitzan* olim *Media Major*, ibi *Ardebil*, *Tabris* aliàs *Tauris* urbs, olim *Ecbatana*, superius memorata *f* [g] *Masandaran* Hyrcaniæ pars est orientalis, in qua [h] *Ferabat* antea *Tahona*, opidum amœnum: hoc Abas Persarum Rex auxit & ornavit, quod æstatem ageret. [i] *Iran* seu *Karabach* inter Cyrum & Araxem fl. extensa; continet Armeniæ Georgiæque partem. [k] *Chorasan* regioni Masanderan ad Ortum contermina provincia, olim *Bactriana*, hodie in alias minores dividitur regiones; ex quibus præcipua est [l] *Heri*, cujus caput [m] *Herat* urbs; at longe nobilior & major [n] *Meschhed*, ducentis turribus superbiens. Haud longè ab hac urbe est [o] *Nisabur* op. in cujus vicinia mons, in quo reperitur *thyites*. *Schikhardus* existimat in hanc regionem decem tribus Israelitarum à Salmanassare deportatas esse. [p] *Sablustan* olim fuit *Paropamisis*; [q] *Sitzestan* aliis *Sigestan*, *Sagestan* & *Siston* vocata, antiqua *Drangiana* est. [r] *Kirman* ampla regio inter *Farsi* & *Sigestan* jacens, olim erat *Carmania*. [s] *Chusistan* olim *Susiana* & *Elam* dicta; in qua olim urbs clara [t] *Susa*. Mesopotamiam volunt appellari [v] *Tzisirch*, quæ tamen provincia hodie vulgò vocatur [x] *Diarbek*, inter Euphratem & Tigrim interjacens. Duæ in ea sunt urbes celebres, [y] *Mosul* olim *Ninive* dicta, & [z] *Bagdad*, quæ vulgo habetur *Babylonia*: at *Bagdad*, quæ hodie est, eo situ non est, quo olim Babylonia, quæ ad Euphratem erat posita; cum Bagdad ad Tigrim fl. jaceat haud longè ab utriusque confluentibus.

HEKELII.

c Vel *Arach*.

d A *Perseo* qui in *Asiam* ex *Graciâ* est transvectus.

e Et

a Persici Imperii fines. b Erak seu Parthia. c Fars seu Persis. d Schirwan seu Media Atrop. e Kilan seu Hyrcania. f Adirbeitzan, seu Media Major. g Masandaran. h Ferabat. i Iran. k Chorasan seu Bactriana. l Heri. m Herat. n Meschel. o Nisabur. p Sablustan. q Sitzestan seu Drangiana. r Kirman seu Carmania. s Chusistan seu Susiana, quæ & Elam. t Susa. v Tzisirk. x Diarbek. y Mosul seu Ninive z Bagdad seu Babylonia, urbes Persiæ.

regiones divisum est, quorum nomina, *Sarc*, *Cusistan*, *Elaran*, *Fars*, *Irac*, *Elsabar*, *Diargament*, *Corasan*, *Sablestan*, *Candahar*, *Sigestan*, *Chesimur*, *Kirman*, *Goadel*; quibus accedunt *Ormutz* peculiare regnum, & ζ *Guzarate* provincia, quam Indorum in Cambajæ regno diximus.

III. Urbium clarissimæ sunt in regione η *Sarc*, θ *Tauris* regia, IV. mill. Germ. circuitu complectens: ι *Caswin* altera regia. Reliquæ sunt *Tamai*, *Turcoman*, κ *Derbent*, λ *Erex*, μ *Zeken*, ν *Merenku*, ξ *Servan* & ο *Ardovil*, Sophorum origine inclyta. In *Farsi* regione π *Siras* regia, urbs pulchra ac splendida, inter majores Orientis computata, V. mill. Germ. ambitu continens. In *Arac* ρ *Cassan* urbs opulenta, & *Hagistan* sive σ *Hispahan*, ob magnitudinem dimidia Orbis pars Persis dicta. In *Corasan*, τ *Istigias* regia, urbs magna atque amœna. In υ *Candahar* ipsa urbs

Tauris. Caswin. Tamai. Turcoman. Derbent. Erex. Zeken. Merenku. Servan. Ardovil. Siras. Cassan. Hispahan. Istigias. Candahar.

ε Et à *Barbaris Girgiam* vel *Corcam*.

ʃ Non autem *Terva*, ut *Jovio* placet, neque *Tigranoama*, ut *Nigro* videtur dicta.

BUNONIS.

ζ [a] *Guzarate* non in Persæ, sed Mogoris Imperio esse, supra dictum est.

η *Sare* vel *Sarch* Mercatori eadem habetur, quæ olim Assyria. [* Regio ubi *Tabris* dicitur *Tabristan*. Hanc urbem jam diximus esse eandem quæ *Gabris* Ptolemæo.

θ [b] *Tauris* in Media majore, vulgò hodie *Adirbeitzan* jacens, dicta est *ad §. 4. cap. præc.* In eadem Media quoque est [c] *Ardebil* seu *Ardovil*, patria [d] *Schich Sefi*, Persicæ sectæ conditoris; ibidem ille ac alii Reges jacent sepulti.

ι [e] *Casmin*, Oleario *Caswin* in Parthia, hodie Regum sedes esse desiit.

κ [f] *Derbent* in Persici imperii finibus ad mare Caspium in Schirwau posita, jam memorata est.

λ [g] *Erex* seu *Aras* in eâdem fuit Schirwan; hodie non exstat; ejus locus ostenditur ad fluvium, qui vulgò *Arisbar* sive *Aras* vocatur.

μ [h] *Senkan* in Erak seu Parthia est: at [i] *Semkan* in Chorasan.

ν [k] *Maranku* est in Kilan.

ξ [l] *Servan* seu *Schirwan* ea Mediæ pars est, quæ olim *Airopatia* dicta est, in qua [m] *Schamachia* urbs.

ο *Ardebil* Mediæ urbs jam memorata est.

π [n] *Siras* seu *Schiras* eo situ est, quo olim Persepolis. [* quibusdam *Tzieras*].

ρ *Cassan*, seu [o] *Kaschan* celebre emporium est; inveniuntur ad hanc urbem *tarantulæ*.

σ [p] *Hispahan* seu *Ispahan* urbem, regiam sedem Rex Persarum Abas constituit & exornavit; & hodie ibidem Regum aula est.

τ [q] *Istigias* antea *Carispa*, emporium habetur celebre, verùm regia sedes hodie non est.

υ [r] *Candahar* provincia Indiæ, adeoque Mogoris imperio subjecta est. Hinc Persarum Reges potissimum bello solent contendere cum Mogore de hac provincia *Candahar*; sicut cum *Turcis* de *Bagdad* & *Irvan*: itemque cum Tartaris Usbeccensibus de *Chorasan*. Sed *Candahar* à Persarum Rege *Schach Abas* obsessa, & deditione recepta est anno 1649.

Bbbb φ Ipsa

a Urbs Persiæ. b Tauris. c Ardebil. d Schich Sefi. e Casmin. f Derbent. g Erex seu Aras. h Senkan, & i Semkan. k Maranku. l Servan. m Schamachia. n Siras. o ad Kaschau Tarantulæ. p Ispahan. q Istigias. r Candahar.

urbs φ *Candahar*, emporium Indis & Catainis mercatoribus celeberrimum. In *Kirman*, ipſa urbs χ *Kirman*, caput regionis.

Kirman.

ARMVSIÆ vulgo ORMVZ.

IV. Cæterum veteris Carmaniæ nunc pars eſt regnum ψ *Ormuz* admodum potens; quod Plinio *Armuzia* regio dicitur; populi *Armozei.* Ptolemæus refert hoc ſitu civitatem *Armuzam*, & Strabo *Armozum*, quo nomine hodie cenſeri poteſt *Ormuz* in inſula ejuſdem nominis. Rex ω Saracenus eſt; olim Perſarum, nunc Hiſpaniarum Regis, qui arcem illic obtinet munitisſimam, ſtipendiarius. Sed hujus regni pars altera eſt in proximo Arabiæ litore. Caput regni eſt *Armuza*, vulgo *Ormuz*, urbs ſatis elegans, emporiumque gemmis, unionibus atque aromatibus, quæ India, Perſis & Arabia mittunt, celeberrimum. 1

CAP.

φ Ipſa urbs [a] *Candahar* egregiè munita eſt.

χ In [b] *Kirman* provincia Olearius urbem *Kirman* memorat nullam; ſed inter cæteras [c] *Gamron* ſeu *Kamren*, [d] *Bandar*, &c. urbium adducit nomina. [* *Kirman* provincia eſt *Caramania* Veterum.]

ψ Luſitani inſulam hanc *g* duce *Alfonſo Albukerk* occuparunt anno 1508. eamque caſtello munitiſſimo exſtructo ſub ſua retinuerunt poteſtate, uſque ad annum Chriſti 1622. quo ab Anglis caſtellum expugnatum, & Perſarum Regi ab his traditum eſt.

ω *Schach Mahumed* Arabum Regis filius in inſula illa [e] Ormuz urbem, ſedem regni, condidiſſe fertur ſeculo X. à nato C. Quum Luſitani occuparent inſulam, regno iſti præerat Rex *Seyfadin*, cui urbs illius inſulæ permittebatur; ſed eo defuncto Luſitani & urbe adeoque univerſa inſula potiti ſunt, demum tamen & ipſi, quod modo dictum, ab Anglis caſtello & inſula ejecti ſunt *b*.

HEKELII.

g Ad Fretum *Sinus Perſici* quippe jacentem.

b Alias notandum, quod in Urbe Ormuz quotannis fermè fit mira *Annona* caritas, & *Aquarum potu ſuavium*, quoniam ipſa Inſula valdè eſt ſterilis, & propterea Triticum nequaquam poteſt mittere.

REISKII.

1 [f] De Perſia hodierna hujusque provinciis permulta huc congeri poſſent, ex recentioribus *Thevenotii & Chardini* Gallicorum Equitum Itinerariis, ſive ad Geographicas obſervationes, ſive ad opera naturalia; ſive ad ſtatum civilem & literarium ea pertineant: Sed pauciſſima delibabo de ligni ſylvarumque inopia, ſed magna ſalis copia; Tribus vini generibus: [g] De *Iſpahane* vel Saphon (ita Perſis dicitur) ampliſſima urbe, ſed muris terreis inſtructa, ideoque noctes & dies patulis; de certo errantium *Scytharum genere, quod ſummam poteſtatem fœminino ſexui* (hoc Achinenſibus etiam in uſu eſt) deferre ſoleat: [h] Unde ortam iſti Amazonum fabellam conjiciunt, de Ormuz regno, clave ſinus Perſici, & hujus ultima occupatione. Adderem de lingua Perſica, niſi ſuperius id additum fuiſſet, oſtenſumque

a Candahar. b Kirman. c Gamron. d Bandar. e Ormuts. f Perſica obſervata. g Iſpahan. h Amazones adhuc ſuperſtites.

que quam ea ſermonem ad Germanicum noſtrum accedat proximè. [* Reſpublica Perſarum dum hæc ſcribimus in ſummo diſcrimine verſatur. Hinc Ruſſorum imperator provincias ad mare Caſpium præcipuas ſubegit: illinc Tureæ urbes Tabris, Amadan, aliasque regni florentiſſimas civitates expugnaverunt. Tartarorum exercitus orientales provincias vaſtavere, ipſumque Regem Perſiæ ſolio dejectum in arctiſſima cuſtodia detinent. Vix unus ex Regis filiis cum paucis fidelibus ſubditis intra montes vitam ſuam atque libertatem tuetur. alternis victores & victi ſpem omnes dubiam fovent. Cautius eſt ergo de hodiernis Perſiæ limitibus ſilere, quam pro certis eos venditare qui cras iidem non erunt.]

CAP. XVI.

De reliquis Veteris Aſiæ regionibus, quas nunc Turcarum Imperator obtinet, & ſpeciatim de Albania, Iberia, Colchide & Armenia.

I.

QUod reliquum eſt Aſiæ, *Turcicum Imperium* totum obtinet. Regiones hic olim fuere, *Albania*, *Iberia*, *Colchis*, *Armenia*, *Cappadocia*, *Galatia*, *Pontus*, & *Bithynia*, *Aſia Minor* ſive proprie dicta, *Lycia*, *Pamphilia*, *Cilicia*, *Syria*, *Meſopotamia*, *Babylonia*, & *Arabia*. In inſulis celebriores *Cyprus* & *Rhodus*, *Lesbos*, *Chios* & *Cos*. [1]

II. a *Al-*

REISKII.

1 Turcicum Europæ Aſiæque Imperium cur aſſeramus ex Lib. IV. conſtitit, conſtatque hoc ipſo ex loco, ex ampliſſimis provinciis & regnis, quæ Turci omnia occuparunt. [a] Origines gentis & nominis ex parte ſupra vidimus ad cap. II. §. 4. nunc videbimus quas ipſi ab *Japheto Noachi filio* ſibi adſumant. Hunc enim Kesſæus Arabs patrem Turcicæ gentis auctoremque facit: ſed ab hiſtoria vera longius aberrat. Gens autem tota per ſuas familias diviſa, nec nomine quidem Græcis Romanisque antiquis cognita ſuos regulos & principes tantum ſequebatur, donec per militiam cui ſtudebat, mercenariam *regno Saracenico*, *Ægyptio*, & *tandem Aſiatico arreperet*. [b] Sic ergo una Turcorum Oguziorum familia ſub [c] *Orthograle*, *Solimanni Shah*, *principis Mahannea filio*, caput extulit, inque jugi Armeniæ conſenſu Aladdini, Sultani Aſiatici, 400 tentoria locavit. Defuncto patre, cum ſtirps Selghucidarum Sultanorum deficeret, filius Orthogralis [d] Othman ſive Ottoman minori Aſiæ inhiavit, & capta Sebaſtia, fuſoque Græcorum exercitu, Pruſiam, urbem munitiſſimam expugnavit, Pontoque ac Bithynia ſubactis ibi ſedem novo imperio monſtravit, A. 1320. primus Turcorum in Aſia Sultanus. Ergo [e] *Urchan Beg ſive Orchanes in regno patrio ſucceſſor factus ſedem Pruſia fixit* A. 1326. templo Muhamedano, Schola & Xenodochio erectis. Domita minori Aſia caſtrum Græciæ Jemnam ſive Jamenieum & Callipolin duce [f] Solimanno filio ſubegit A. 1356. [g] *Morad* denique hujus fra-

Bbbb 2 ter

a Gentis Turcicæ origines. b Fortuna ſucceſſus. c Orthograles. d Othman. e Otchan. f Solemann. g Morad.

Albania.

II. α *Albania* nunc β *Georgiæ* pars Orientalis, inter Iberiam & mare Caſpium ſita, ab *Albano* flumine nomen habere videtur. Fluviorum nobiliſſimus eſt γ *Cyrus*, Caſpium mare alluens. Urbes inſigniores *Chabala* ſive *Cabalaca*, *Albana* & *Getara*.

IBERIA.

Iberia.

III. δ *Iberia* nunc pars *Georgiæ Occidentalis*, inter Albaniam & Colchidem ſita, gentis *Iberorum* [d] clariſſimum ſolum, urbes celebres habuit *Artaniſſam* & *Armacticam*, ſive *Harmaſtim*.

COL-

ter ſive *Amurathes*, cum patri ſucceſſerat, *Hadrianopolin* 1. 1361. primam in Europa ſedem Turcicam, unde imperio Græcorum utrique, Conſtantinopolitano atque Trapezuntino peſtis & interitus. Hinc vaſtum illud imperium emerſit, quod pro ſtatu præſente in quatuor majores provincias ſive partes dividitur, quæ ſunt *Natolia*, *Turcomannia*, *Soria & Diarbeca*: De ſingulis ſeorſim tractabitur. Vid. Status præſens potentiæ Ottomannicæ cum cauſis incrementi & decrementi illius, *per Dom. du Vignau.* Pariſ. A. 1688. *Anton. Gecepolec.* Trutina potentiæ Ottomannicæ Hiſtorico Politica Venet. A. 1686.

BUNONIS.

α [a] *Albania a* terminatur à *Septentrione* Sarmatiâ Aſiaticâ, ab *Occaſu* Iberiâ; ab *Ortu* Caſpio mari, à *Meridie* Armenia.

β [b] *Georgiani*, quorum regio hodie vulgò [c] *Gurtziſtan* vocatur, incolunt terras inter mare Caſpium, Sarmatiam, Mengreliam, Armeniam Majorem, & Mediam. Putant vulgò nomen à *S. Georgio*, quem patronum agnoſcunt, & cujus imaginem in vexillis gerunt, ſortitos; ſed quoniam Georgianorum in his partibus à Mela *b* quoque & Plinio *c* fit mentio, ea opinio deprehenditur falſa. Religio eorum in fundamentis & ceremoniis eadem cum Græca eſt. Suum tamen habent Metropolitam, cui XVIII. parent Epiſcopi, quique in Monaſterio S. Catharinæ in monte Sinai habitat. Georgianos ſibi ſuoque Imperio ſubjecit hoc noſtro ſeculo Perſarum Rex.

γ [d] *Cyrus* fluvius hodiè vulgò *Kur*, ab [e] *Araxe*, qui hodie *Aras*, receptus, in mare devolvitur Caſpium, Regio, quam alluit antequam mare ſubit, hodie vocatur [f] *Mokan*. Præter illas urbes ad Albaniam hanc alii referunt [g] *Sehamachiam* & [h] *Derbend*, quæ olim [i] *Alexandria*, ad *portas* jacens [k] *Caucaſias*, quas alii *Caſpias* vocant. *Olearius* duas illas urbes Mediæ attribuit. Cæterum in Georgianorum finibus quoque memoratur [l] *Tiflis* urbs. [m] *Baſcapau* Georgianorum principis perhibetur eſſe ſedes. Porrò in Georgiæ finibus Haitonus provinciam collocat [n] *Hanſem*, in circuitu trium dierum iter continentem, denſiſſimis tenebris circumſeptam, ab incolis habitatam, qui tamen ex iis locis nunquam valeant egredi.

δ [o] *Iberia* undique montibus ſepta clauditur à *Septentrione* Sarmatiâ; ab *Occaſu* Colchide; à *Meridie* Armenia; ab *Ortu* Albaniâ.

HEKELII.

a A colore Populorum, qui *albo crine* naſcuntur, ſic dicta.

b Lib.

a Albania. b Georgiani. c Gurtziſtan. d Cyrus ſeu Kur fl. e Araxes ſeu Aras fl. f Mokan. g Schamachia. h Derbend. i Alexandria. k Portæ Caucaſiæ. l Tiflis. m Baſcapau. n Hanſe. o Iberia.

C O L C H I S.

IV. In [a] *Colchide*, quæ nunc *Mengrelia* dicitur, inter Iberiam & Pontum Euxinum ſita, populi fuere *Ealæ* & *Mantali*, unde regioni nunc nomen. Fluvii celebres, ζ *Phaſis*, η *Cygneus*. Montes θ *Caucaſus* & ι *Corax*. Urbium clariſſimæ κ *Phaſis* & λ *Dioſcurias*, quæ poſtea *Sebaſtopolis*. Colchis.

A R-

b Lib. II. c. 5. p. 1890. lin. 10. ſeq.

c Lib. IV. c. XII. p. 59. lin. 32. ut & *Solino* in *Polyh.* c. XXV. p. 49. lin. 50. ſeq.

d Seu *Iberun*.

BUNONIS.

ε [a] *Colchis* aureo vellere *e* clara, habet à *Septentrione* Sarmatiam Aſiaticam; ab *Occaſu* Pontum Euxinum: à *Meridie* Armeniam, ab Ortu *Iberiam f*.

ζ [b] *Phaſis* fl. hodiè *Faſſo* dictus, ex Moſchicis vel Caucaſiis montibus oritur, ſæpeque ſtagnans tardiſſimo curſu in Pontum influit Euxinum. Juxta eum [c] *Tragelaphus* animal duntaxat naſci fertur, ad eundem fl. etiam [d] *Phaſis* eſt inſula parva, ex qua *Pavo* primum, teſte Iſidoro, exportatus eſt, qui propterea *Phaſianus* nominatus eſt.

η Ad [e] *Cygneum fl.* qui Ptolemæo eſt Cyaneus, ex montibus Coraxicis in Phaſin influens, erat & *Cygnum* op.

θ [f] *Caucaſus*, hodie vulgò *Cocas* & *Cochias*, eſt mons Aſiæ notiſſimus, inter mare Caſpium & Euxinum pontum altiſſimus, perpetuis nivibus rigens; in quo [g] *Prometheum* vinctum, aquilâ jecur roſtro depaſcente, fabulantur. Tanta ejus montis fertur altitudo, ut ad tertiam noctis partem vertices illius adhuc radiis ſolis illuſtrentur.

ι Ad [h] *Coracem* montem fluvius eſt *Carax*, & populi *Caraxi*, quorum urbs *Dioſcurias*.

κ [i] *Phaſis* urbs, hodie *Faſſo* & *Phazzeth* ad Phaſidis fl. oſtia, inter *Abſarum*, quæ & *Abſyrtus*, extremam Cappadociæ urbem, & *Dioſcuriadem* poſita, olim ſub Archiepiſcopo Trapezuntino fuit, poſtea metropolis regionis facta. Antiquiſſimis auctoribus celebris eſt propter navigationem Jaſonis aureumque vellus; Antiquis iſtis extrema navigationis meta. Quapropter *Phaſin uſque navigas*, proverbio apud Græcos dicitur *g*.

λ [k] *Dioſcurias*, hodie vulgò *Savatopoli*, à Phaſide, primaria Colchidis urbs, ab aurigis *h Caſtoris* & *Pollucis* primùm perhibetur condita & dicta, Iſidoro teſte. Olim trecentarum nationum, quod Plinius *i* tradit, extitit domicilium, quæ illuc è diverſis Aſiæ locis commigrarunt: diſſimilibusque linguis utebantur, adeo ut poſtea à Romanis per centum triginta interpretes negotia digeſta ſint. Hodie gens *Mengreliam* incolens ruſtica & crudelis eſt, Græcæ quidem ſunt religionis, quam authore Cyrillo conſecuti, Conſtantinopolitanoque ſubſunt Patriarchæ: ſed fidem illam multis poſtea modis depravarunt. Nam nec infantes ante octavum ætatis annum baptizant; nec ante annum L. vel LX. id eſt, illam ætatem, quâ ad rapinas inepti redduntur, Nobiles in primis templa ingrediuntur, ſed Liturgiam foris audiunt. Sic juventutem per furta tranſigunt, ſenectutem devotioni conſecrant. Cæterum in his regionibus cum [l] *Mithridate* Rege Ponti bellum geſſit *Pompejus*. Ajunt etiam in iiſdem [m] *D. Bartholomæum* Chriſtianam fidem docuiſſe.

HEKELII.

e Jaſone deportato.

f Hanc Regionem venenorum feraciſſimam eſſe ex multis conſtat Geographis. Quæ res videtur locum feciſſe fabulæ,

 quam

a Colchis. b Phaſis fl. c Tragelaphus. d Phaſis inſ. e Cygneus fl. f Caucaſus mons. g Prometheus. h Corax m. & fl. i Phaſis urbs. k Dioſcurias. l Mithridates. m D. Bartholomæus.

ARMENIA MAJOR.

Armeniæ Majoris fines.

V. μ *Armenia* universa dividitur Euphrate amne in Majorem & Minorem: *Major* est, quæ nunc in tres partes divisa *Turcomannia*, *Popul* & *Curdi* appellatur: à *Septentrione* Moschicis montibus separatur à Colchide & Iberia, Cyroque amne ab Albania; ab *Oriente* Caspium mare habet & Caspium montem; à *Meridie*, montem Taurum, quo à Mesopotamia, & Niphatem, quo ab Assyria discernitur; ab *Occidente* Euphrate amne à Minori Armenia disterminatur. Mediam dividit *Antitaurus* mons. Fontes heic amnium toto Oriente nobilissimorum. ν *Euphratis* ac ξ *Tigris*; montes ο *Gordiæus* & π *Pariedrus*. Regiones sunt *Cotacene*, *Bocche*, *Tosarene*, *Totene*, *Colthene*, *Soducene*, *Syracene*, *Sacasene*, *Basilissene*, *Hobordene*, *Arsea*, *Acilisene*, *Astaunites*, *Sophene*, *Anzitene*, *Thospites*, *Corinea*, *Gordiene* & *Cortæa*. Populi *Mardi*, *Gordyæi*. Urbium notissimæ, *Armauria*, ρ *Artaxata*, σ *Thospia*, τ *Artemita*, & υ *Tigranocerta*.

Euphratis & Tigris fontes. Gordyæus m. Pariedrus m.

AR-

quam de *Medea* veneficiis comminiscuntur *Poëta*.

g Vid. *Erasmi* Chil. II. Cent. IV. *Adag.* XLIX. p. 393. Col. a.

h *Amphite* & *Telchio*.

i Lib. VI. c. V. p. 83. lin. 25. seq.

BUNONIS.

μ a *Armenia Major*, ab Ortu habens etiam Mediam, nomen habere dicitur ab *Armene*, seu *Armenia* Jasonis comite.

ν ξ De his fluminibus eorumque fontibus agitur hujus lib. cap. XXIII.

ο In b *Gordyæ* monte *k* arcam, in qua Noah servatus, resedisse tradunt. Ad annum Christi 640. ejus ibidem exstiterunt reliquiæ, quas *Elmacino Arabe* teste, *Heraclius* Imperator suis oculis lustravit, quum Persas in Armenia vicisset. Et *Omar*, qui Caliphatum adeptus est, anno Christi 643. reliquias has de monte translatas, pro tabularo templi à sese exstructi adhibuit, quod tradit *Benjamin Tudelensis*. Hodie vulgo nigellum montis apicem, inveteratâ nive vestitum, pro putrescente arcæ ligno habent.

π Ex c *Paridro* monte præalto Euphrates & Araxes oriuntur.

ρ d *Artaxata* seu *Artaxia* urbs munita olim ad Araxim auctoribus ponitur; eo fuit situ, quo hodie *Exjechia* sive *Eschia* urbs.

σ e *Thospia* ad *Thospitem* lacum & Tigridem erat fl.

τ f *Artemidita*, seu *Artemitta*, in tabula recentiori est *Armening* intra ingentem lacum jacens, cujus incolæ omnes perhibentur esse Christiani.

υ g *Tigranocerta*, *Tigranopolis* & *Tigranopetra* ad Nicephorium fl. apud montem *Masium* olim sita, à Tigrane Rege appellata, & à Lucullo capta, Jovio ea putatur, quæ hodie dicitur *Sultbania*, quam *Sultban Mahumed Chodabende* ex ruderibus Tigranocertæ condidisse perhibetur. Romani Armeniam Mithridati, post cæsas copias apud Gabyram civitatem, ademptam ad se transtulerunt.

a Armenia Major. b Gordvæus m. c Pariedrus m. d Artaxata. e Thospia. f Artemidita. g Tigranocerta.

ARMENIA MINOR.

Armeniæ Minoris termini. VI. Armenia Minor, quæ nunc *Pegian* & *Bozoch*, clauditur ab *Ortu* Euphrate amne, à *Meridie* Amone monte, ab *Occasu* & *Septemtrione* monte Scordisco. Mediam itidem secat *Antitaurus.* *Regiones.* Regiones in ea, ***Orbalissine***, ***Ætulane***, ***Ærethica***, ***Horsene***, ***Orbisene***. Item præfecturæ, [φ] ***Cataonia***, ***Morimene***, ***Laviana***, ***Aravene***, Fluvius inclytus [χ] *Melas*, qui Euphrati jungitur. Urbium principes, [ψ] ***Satala***, [ω] ***Nicopolis***, [α] ***Melitene***, [β] ***Comana.*** [ι]

C A P.

tulerunt. Victus est ibidem à Pompejo prælio nocturno, direptis castris, & quadraginta millibus cæsis. Cæterum sunt Armeni mercatores & negotiatores egregii, mercaturam facientes per multas terras, in Poloniam Prussiamque merces suas advehunt. Plus ipsis quàm alicui ulli Christianæ nationi indulgetur; quoniam habent privilegium peculiare manu Mahomedis scriptum, in Armenia educati, multisque beneficiis affecti.

φ [a] *Cataonia l* supra Ciliciam est, confinis Cappadociæ, saltuosa regio, ejus partem juxta Cappadociam incoluere [b] *Leuco-Syri m.*

χ [c] *Melas* fl. ex Argæo monte apud urbem Cæsaream in Cappadocia ortus, longoque tractu per Armeniam Minorem decurrens, demum cum Euphrate conjungitur. Idem nomen multis fluminibus aliis tribuitur.

ψ [d] *Satala* urbs utroque numero legitur, à Nicopoli in Cæciam versus Trapezuntem jacet.

ω [e] *Nicopolis n* à Pompejo, Dione teste, condita, inter Satala & Arabissum ad Austrum jacens, hodie *Gianich*, aliisque *Chiorme* esse creditur.

α [f] *Melitene* seu *Melita* Armeniæ Minoris caput, à Samosatis 90. mill. pass. in Septemtrionem ad Euphratem sita, hodie *Malatia* dicitur.

β [g] *Comana* in confinio Cappadociæ, Ciliciæ & Armeniæ quod jaceret, *Comana Cappadocia*, ad differentiam *Comana Pontica* appellata est.

HEKELII.

k A *Gordya*, *Triptolemi* Filio, sic dicto.

l Et *Catenia.*

m Communiter alias dicuntur Incolæ *Cataones.*

n Cujus Cives *Nicopolitæ* dicti.

REISKII.

ι [h] *Albania* huic Asiaticæ nomen vetus Ptolemæo cognitum vel ab urbe Albano vel fluvio cognomine adhæsit: *Georgia* recentius à Georgis, quos Pomp. Mela & Plinius commemorant: Mela præsertim Lib. I. c. 1. & Lib. II. c. 1. *Vagi Nomades pecorum pabula sequuntur*: [i] *Colunt Georgi exercentque agros.* Inducor itaque, ut ex vocabulo Græco γεωργοὺς, i. e. agricolas dictos conjiciam. Hodierna vero Georgia sive Gorgistan regiones quatuor, nempe, *Mengreliam*, *Gurgistanam*, *Zuiriam*, & *Cirdassiam*, gentesque in illis varias complectitur: quarum aliæ suis *Principibus*, aliæ autem *Sofo Persico Sultanoque Turcico*, aliæ cum duabus urbibus Tiflis & Gori subsunt. Tanta ibi barbaries, & tanta Christianæ Religionis ignorantia ingravescit, ut *Princeps Tiflensis* ultimus Muhametismum susceperit. *Mengrelia* sive Abassia quoque in tres minores provincias dividitur, nempe Imeretem, Dadianam, & Gurielem, quibus singulis

sui

a Cataonia. b Leuco-Syri. c Melas fl. d Satala. e Nicopolis. f Melitene. g Comana Cappad. h Albania. i Georgia.

ſui præſunt Principes, horumque unus urbem Juri cum Sultano Turcico diviſam poſſidet: omnes heic incolæ tum religionis & rerum omnium ignorantia laborant. [a] *Colchis* vetus longe cultior fuit כסלוחים ſive Chasluchorum ex Ægypto ſoboles, lingua, ſacris & ſtatu Politico Ægyptiis affines Bochart. Lib. IV. c. 31. De *Caucaſo*, quem noctu colluſtrari volunt, fabula priſcis noviſque Auctoribus nota fuit. [b] *Armenia Turcomanniam* aut ſecundam imperio Turcico Aſiatico partem vel majorem provinciam præbet. Hæc Syris primum inſeſſa & Arabicis coloniis nomen ab regione מני *Mini* habet tanquam הר-מני *Har Mini* ſive *montana* Myniadis appelles: [c] Nam Græci Minin vocant *Μινυάδα*. Vetus illa regio ſuis domi natis regibus ſubjecta imperio Romano denique acceſſit, & Diœceſi Ponticæ annumerata in primam atque ſecundam dividitur: Hodierna partim *Soſo Perſico*, partim *Sultano Turcico* ſubeſt: Huic duæ urbes præcipuæ, [d] *Tocxat* ſive *Tocatum* ſede Archiepiſcopi, templis Chriſtianis duodecim & vino generoſo, quod ibi naſcitur, clara: Altera [e] *Erzeron* ad fines condita, imperiique Turcici clavis. Soſo autem Perſico parent Erivan ſive Irvan A. 1637. à *Schan Soſo* Turcis 22000. qui deditionem abnuerant, necatis: [f] Nackſivan urbs univerſi orbis antiquiſſima ex communi orientalium opinione: [g] Zulfa, à qua ſuburbium Iſpahanæ proximum & cognomine huic ortum eſt. De religione hujusque per Armeniam ſtatu vid. Clem. Galanus in libro ſingulari, Alex. Roſſ. de religionib. & Diſputatio B. Gerhardi publica.

a Colchis. b Armenia. c Unde dicatur. d Tocxat. e Erzeron. f Nackſiſan. g Zulfa.

CAP. XVII.

Cappadocia, Galatia, Pontus & Bithynia.

I.

Natolia.

CÆterum ſinus ille terrarum, qui eſt inter Ponticum & Cyprium maria, *Natolia* nunc dicitur, ab una provinciarum [a] *Anadole*. Hic olim regiones, *Cappadocia*, *Galatia*, *Paphlagonia*, *Pontus* & *Bithynia*, *Aſia Minor*, *Lycia*, *Pamphylia* & *Cilicia*. [1]

CAP-

BUNONIS.

[a] *Anadole* ſeu *Natolia*, nomen habet à ſitu, & ita Turcis vocatur, quòd in ortum vergit.

REISKII.

1 [a] Prima Imperii Turcici Aſiatici provincia hæc eſt, nempe *Natolia*, Græce *Νατολία* ex ævo medio per aphæreſin dicta, quaſi *ἀνατολία ἐκ τῆς ἀνατολῆς*, i. e. *ab ortu*, quem verſus Græciæ ac mari objacet mediterraneo; Ut prorſus congruat uſitato Italorum vocabulo *Levante*, i. e. *oriens*, quo terras Aſiaticas & mari vicinas inſulas ſignificant. Natolia enim ex uſu apud Græcos recepto veteri atque hodierno Turcico aut totam minorem Aſiam, aut hujus partem unamque provinciam notat. [b] *Cappadocia* ergo primas colonias Thogarmæ, filio Gomeri ultimo, ex Japheteis nepotibus uni: Sed Cappadociæ ſuas Cilicia debebit, ſi rationes Bocharti ab equis, mulis, aſinis &

a Natolia. b Cappadocia.

Europæ Pars,
Mare P
Propontis
Maris Ægei Pars
Mysia Major
Phry gia M
Myrto um
Mare
Rhodus
Camirus
Mare
Creta
Mare,
Maris Mediter

CAPPADOCIA.

II. β *Cappadocia*, quæ nunc quatuor complectitur regiones, *Genech*, *Suvas*, *Anadole*, & *Amasiam*, ab *Ortu* habet Armeniam Minorem, à *Meridie* Ciliciam, ab *Occasu* Pamphyliam & Galatiam, à *Septemtrione* Pontum Euxinum. Fluvii nobiles γ *Iris* & δ *Thermodon*. Regiones: *Lycaonia*, *Themiscyrene*, *Zelitica*, *Carmanene*, *Gargarausene*, *Gargauritis*, *Antiochene*, *Tyanis*, ε Gens *Heniochorum* magna, ac multis nominibus distincta. Urbes claræ, ζ *Comana Pontica* cognomine, η *Neocæsarea*, θ *Sebastia*, ι *Diocæsarea*, κ *Maza*; quæ &

Cappadociæ fines. Iris fl. Thermodon fl. Regiones. Heniochorum gens. Urbs.

& mancipiis petitæ accuratius expendantur. [a] *Galatia* & *Gallo-Græcia* quin ad Gallos huc expeditione bellica progressos originem reducat, nullum est dubium: illa sub Theodosio Imp. in *primam atque secundam* divisa legitur. [b] An *Pontus* ab voce Phœnicia בטנא *Botno*, i. e. *nucibus & avellanis*, quas procreavit, optimis derivetur, hoc fortasse quidquam dubii habet: [c] Itemque an *Bithynia* ex vocabulo Punico בטין tanquam *regio interior* appellationem susceperit: Hæc utraque Bocharti opinio est, quam multis observationibus illustrat. Plures provinciæ nos ad sese avocant: Hæ quippe septem tabulis Geographicis mutato inferuntur nomini, sed numero, quem Græci adhibent, invariato. Confer Statum Imp. Ottomannici præsentem à Domino Ricart editum.

BUNONIS.

β [d] *Cappadocia a* ab amne appellationem nacta est *b*.

γ [e] *Iris* magnus fluvius, ex Argæo monte ortus; per Amasiam urbem in Pontum Cappadocium influit, hodie vulgò *l'Irio*, & intus *Casalmach* nominatur.

δ [f] *Thermodon* seu *Thermodoon* inter Themiscyram ad Occasum, & Polemonium ad Ortum in Euxinum mare labitur *c*. Est quoque ejusdem nominis fluvius in Scythia Europæa; Itemque in Thracia alius.

ε [g] *Heniochorum* gens ultra Pysiten fluvium, qui est in ora Trapezuntia, ponuntur, & ad Coracem extenduntur montem.

ζ [h] *Comana*, ad differentiam Comanæ alterius in Armenia & finibus Cappadociæ, *Pontica* cognominata; ad Irim fl. posita, vulgò *Com*, incolis *Tabachzan* appellatur.

η [i] *Neo-Cæsarea* ad Lycum erat fluvium, qui Neo-Cæsaream præterlapsum in Irim influit: nonnullis putatur esse ea urbs, quæ hodie *Tocato* dicitur: Verùm ad Lycum est opidum *Niksara*, quod antiquum nomen ex parte videtur referre, *Georgii Neo-Cæsariensis* patria est, qui ob doctrinæ excellentiam τηεμβγιςος cognominatus.

θ [k] *Sebastia*, quæ & *Sebaste*, vulgò *Saustia* ad Argæum montem posita.

ι [l] *Diocæsarea*, hodie *Tisaria*, urbs Cappadociæ mediterranea est.

κ [m] *Cæsarea*, prius *Maza* & *Mazacha* dicta, Cappadocibus urbium mater habita; nunc *Tisaria* & *Gaisar*, ad Melam fl. & Argæi montis radices jacens, Episcopum olim habuit *Basilium Magnum*. Cæsariensis quoque fuit [n] *Pausanias*, cujus exstant libri decem descriptionis Græciæ Antiquæ & florentis, quibus situm urbium ac locorum, & antiquitates Græcanicas, & quicquid penè memorabile habuit Græcia, magno Philologiæ & historiæ studiosorum bono complexus fuit. Verùm, quod in

Cccc decla-

a Galatia. b Pontus. c Bithynia. d Cappadocia. e Iris fl. f Thermodon fl. g Heniochi. h Comana Pontica. i Neo-Cæsarea. k Sebastia. l Dio Cæsarea. m Cæsarea. seu Mazacha. n Pausaniæ patria.

& *Cæsarea*, λ *Iconium*, μ *Laranda*, ν *Tyana*, ξ *Trapezus*, ο *Amasia*, Strabonis Geographi cunis decorata.

GALATIA.

Galatiæ seu Gallo-Græciæ termini.

III. *Galatia*, cujus nunc partes *Roni* & *Chiancare*, dicta est hæc regio à *Gallis*, ex Italia post incensam Romam huc transgressis; eadem *Gallo-Græcia* & *Græco-Gallia*, quia Gallis Græca gens mista incoluit. Antea *Phryges* tenuêre & *Paphlagones*. Paphlagoniæ nomen mansit in parte Galatiæ. Includitur autem Galatia

declamando, Cappadocum more, corripiendas syllabas produceret, producendas corriperet, coquo propterea comparabatur, cibos bonos malè condienti *d*.

λ [a] *Iconium*, hodie *Cogni*, seu *Gogni*, Lycaoniæ caput est; ejusdem regionis opida sunt [b] *Derbe* & *Lystra*, quorum mentio fit in Actis Apost. c. 14. Magnam multitudinem cum Judæorum, tum gentilium Iconii ad Christianam fidem perduxit Paulus Apostolus, & *Lystris* claudum sanavit.

μ [c] *Laranda*, Lycaoniæ quoque urbs Tauromonti vicina, nomen antiquum hodie retinet.

ν [d] *Tyana*, adhuc *Tiana* seu *Tiagna*, urbs inter Sasiena & Faustinopolin posita, patria est *Apollonii Tyanæi* Philosophi, qui discendi causa plurimas regiones peragravit: ejus vitam Philostratus lib. 8. descripsit.

ξ [e] *Trapezus*, Sinopensium colonia, Europæis *Trabisonda*, & *Trebisonda*, est urbs Cappadociæ præcipua ac maritima, ad mare Ponticum sita, quo loco ora maritima in Boream versus Colchos incipit flecti: monte non parvo cingitur urbs illa & Satrapæ Turcarum sedes est, in quorum potestatem venit sub Mahumede II. Hic enim Constantinopoli captâ *Trapezuntinum* quoque imperium subegit, & *Davidem*, ex *Comnenorum* familia postremum Constantinopolin traduxit, eumque cum universa familia interfecit, anno C. 1460. *Bzovius* vero calamitatem illam ad annum 1461. refert. Fuerat aliquando sedes Imperii Trapezuntis, ex distractu Constantinopolitano, nati.

ο [f] *Amasia* ad *Irim* fl. est hodie Satrapæ Turcarum sedes *f*. Hanc suam patriam *Strabo* multis descripsit *g*. Præterea Cappadociæ opidum clarum est [g] *Nazianzum*, Cæsareæ finitimum, a qua in Occasum recedit, patria D. *Gregorii Nazianzeni*, qui ob eximiam rerum Theologicarum notitiam, *Theologus* cognominatus est *h*. *Nissa*, *Nysa* seu [h] *Nyssa*; hodie *Nisi*, in Armeniæ & Cappadociæ confinio est, D. *Gregorii Nysseni*, qui D. Basilii frater fuit, patria *i*. Cæterum Cappadociam Strabo *k* in duas Satrapias à Persis divisam tradit, eam quippe, quæ *Magna* dicitur & *Cappadocia ad Taurum*, & alteram, quæ *Pontica* vocatur & *Pontus*: quam Arias Montanus ex Onkelo docet esse, Hebræorum *Caphthorim*. Porrò Cappadocia à veteribus tribuitur *Amazonibus*, quarum Regina fuit *Penthesilea*. Ipsa hæc regio equorum altrix est, hinc Dionysio Afio Cappadoces sunt δαήμονες ἱπποσυνάων gute Reuter. Strabo testatur Cappadoces sacerdotalem dignitatem habuisse proximam dignitati regiæ: mendaces perhibentur à scriptoribus & fraudulenti; sicuti quoque *Cilices* & *Cretenses*; unde tandem proverbium natum: τρία κάππα κάκιστα *l*. De eorum ingenio, & natura hoc quoque mirum, quod, quum liberi essent, libertatem à Romanis sint deprecati, afferentes; se malle vivere sub Regibus, quam diutina ferre libertatem.

HEKELII.

a *Jacobo Castaldo* hodiè *Almasia*; aliis vero *Leucosyria* appellata.

b Cæte-

a Iconium. b Derbe seu Lystra. c Laranda. d Tyana. e Trapezus. f Armasia. g Nazianzum. h Nyssa seu Amazonum regio.

Galatia à *Septemtrione* Pontico mari, ab *Ortu* Cappadocia, à *Meridie* Pamphylia, ab *Occasu* Asia Minori & Ponto Bithyniaque. *Regiones* versus Septemtrionem Paphlagonia, in qua [π] *Heneti* populi, unde *Veneti* in Italia: versus Meridiem [ρ] *Isauria*; ubi urbs [σ] *Isauria*; & Pisidiæ pars: Cujus altera pars in Pamphylia memorabitur. Populi *Chalybes*, *Træmi*, *Proserliminitæ*, *Byceni*, *Orondici*: & Gallorum nationes, *Tectosagæ*, quorum caput [τ] *Ancyra* urbs; *Tolistobogii*, *Voturi* & *Ambiani*. Urbes inclytæ, [υ] *Teuthrania*, [φ] *Sinope*, Mithridatis & cunis & sepulchro nobilitata, [χ] *Amisus Therma*, [ψ] *Pessinûs*, quæ Dindymene & Cybele antè dicta. Montes sunt, [ω] *Olgasis*, [α] *Dindymus*, & qui Celænorum tumulus.

Heneti. Isauria. Pisidia. Populi Galatiæ. Ancyra. Teuthrania. Sinope. Amisus. Thermo. Pessinûs. Olgasis. Dindymus.

PON-

b Cæterùm hæc Regio Frugibus omnibus ac vino abundat atque *Argento*, *Ære*, *Ferro*, *Alumine*, *Christallo*, *Jaspide*, *Onichite* lapide, & *Alabastro ignobili* dives, aliique *Equos* innumeros. Sunt autem, qui dicunt, Regionem ipsam asperam esse, & rerum ad victum necessariarum maximè indigentem, & Gentes olim fuisse malis moribus affectas.

c Meminit hujus Fluvii *Curtius* Lib. VI. c. V. §. 24. & *Justinus* Lib. II. c. IV. §. 2.

d Vid. *Quenstedtius* loc. persæpe cit. pag. 457. seq.

e Qui *Belerbejus* vocatur & *Amasiæ*, & *Cappadociæ*.

f LX. millium *Ducatorum* vel (magis Latine) *Aureorum* proventus ejus censetur.

g Lib. XII. *Geograph* p. 205. Tom. II.

h Vid. ex *Sixti Senensis* Lib. IV. *Biblioth. Dialogus* de Patriis Viror. illustr. *Quenstedtii mei* p. 459 seq.

i Conf. *Quenstedtius* loc. cit. p. 461.

k Loc. jam cit p. 160. seq

l Leg. *Erasmi* Chil. III. Cent. VI. *Adag.* LXXXII. p. 626. col. a.

BUNONIS.

[π] [a] *Heneti* Paphlagoniæ oram maritimam incoluêre. [[*] Rectius dixisset Cluverius Henetos a Venetis Italiæ incolis prognatos. Veneti enim origine Galli in Aremorica primum habitarunt, ubi urbs *Vannes* priscum nomen servat; cum Senonibus aliisque Gallis in Galliam Cisalpinam progressi, cum iisdem Gallis ex Italia in Asiam colonias deduxerunt: nomenque patrium servavere quemadmodum *Tectosaga*.

[ρ] [b] *Isauria* Pisidiæ finitima est.

[σ] [c] *Isaura* urbs, Ammiano teste, [d] *Claudiopolis*, & in lib. Concil. *Isauropolis* dicta est.

[τ] [e] *Ancyra*, hodie *Anguri* & *Angara*, urbs Galatiæ primaria est, edito loco sita; *Concilio Ancyrano* clara: Præfecti regii hodie sedes est.

[υ] [f] *Teuthrania* apud Carambin promontorium est ad ortum *ε* Moletio *Tripoli*; ac aliis *Tribicelli* hodiè indigitatur.

[φ] [g] *Sinope* Diogenis Cynici *m* patria, olim *Mithridatis* regia, ad litus maris jacet Pontici.

[χ] [h] *Amisus* in Chalybum regione urbs est primaria.

[ψ] [i] *Pessinunte* colebatur *Cybele*, cujus simulacrum ibidem habebant augustum: unde ista appellatur *Pessinunti* [*]. Paphlagoniæ urbs quoque est [k] *Amastris* ad Pontum sita, quam nonnulli etiam dictam volunt *Sesamum*.

[ω] [l] *Olgasis*, Ptolemæo *Olyssa*, mons est, aditu difficilis, eujus partem Strabo *n* appellat *Sandaracurgium*, ob assiduam metallorum effossionem concavam. *Parthenius* fluvius ex illo oritur monte.

[α] [m] *Dindymus* vel *Dindyma*, mons Deûm

 matri

a Heneti. b Isauria. c Isaura. d Claudiopolis, seu Isauropolis. e Ancyra. f Thuthrania. g Sinope. h Amisus. i Pessinûs. k Amastris. l Olgasis m. m Dindymus m.

PONTUS ET BITHYNIA.

Ponti & Bithyniæ fines.

IV. Quæ antè duæ erant regiones, *Pontus* ad Ortum Solis, *Bithynia* ad Occasum, postea sub una provincia censæ sunt. Terminatur provincia à *Septemtrione* mari Pontico, ab *Ortu* Galatia, à *Meridie* Asia Minori, ab *Occasu* Propontide. Mons clarus est β *Orminius*; Flumina, γ *Parthenius*, δ *Hippias*, ε *Sangarius*, ζ *Ascanius*. Regiones, *Bogdomanis*, *Timonitis*. Populi, *Chalcedonii*; η *Mariandyni*; *Caucones*, *Zygiani*. Urbes insignes, θ *Chalcedon*, quæ nunc *Scutari*, Constantinopoli adversa; ι *Nicomedia*, κ *Apamea*, λ *Heraclea*, μ *Ni-*

Orminius m. Ejus Fluvii. Regiones, Populi & Urbes.

matri sacer ἀπὸ τῶν διδύμων, id est, *gemellis*, (gemina enim illic exstabant ubera, seu juga) nomen invenit. *Cybele*, illa Deûm mater, ab eo *Dindymene* dicta est. Ex eodem monte [a] *Sangarius* oritur fluvius. Cæterum [b] *Halys* fl. Cappadociam à Paphlagonia ferè disterminat, in Euxinum mare haud longe ab Amiso se exonerans.

HEKELII.

m Unde & *Ovidio de Ponto* dictus *Sinopeus*.

* Heic *Gordius Nodus* ab *Alexandro* rescissus esse creditur.

n Lib. XII. *Geog.* p. 205. Tom. II.

BUNONIS.

β [c] *Orminius* seu *Horminius o* mons hodie Turcis appellatur *Armendag p.*

γ [d] *Parthenium* fluvium, qui hodie *Parteni*, aliis *Dolap*, Olgasis edit mons, eumque in Pontum Euxinum inter Tium & Amastrim urbes mittit. Est quoque *Parthenius* fl. in Arcadia; ac item alius in Samo ins. à quo illa *Parthenia* dicta est.

δ [e] *Hippias*, aliis *Hippius* fl. ex Orminio seu Horminio monte oriens, inter Sangarium & Lycum fl. in eundem exit Pontum.

ε [f] *Sangarius*, hodie *Sangari* seu *Sacari*, ex Dyndimis montibus ad Sangiam vicum profluens, per Bithyniam inter Calpam ad Occasum, & Hippiam ad Ortum in Pontum decurrit. [g] *Gallus* fluvius in eundem influit.

ζ [h] *Ascanius* fl. per Ascaniam paludem in sinum labitur Astacenum.

η [i] *Mariandyni* oram Euxini maris ad Heracleam accoluerunt. In horum regione *Hercules* Cerberum canem tricipitem virus evomentem, quo terræ illæ infectæ, occidisse Poëtis fertur. *Mariandynos* ferunt lugubria solitos concinere, unde *Mariandynus tibicen*, de Poëta minus compto, in proverbio est.

θ [k] *Chalcedon* antiqua urbs, 548. ann. post Romam condita: *Synodus Oecumenica quarta q* A. 451. illic habita, eam urbem nobilitavit *r*. [* Errat Cluverius. *Calchedon* non est hodie *Scutari*, sed viculus 800. circiter domibus constans, cui nomen est *Cadiaci* id est *judicis vicus*, idque apud Turcas. Græci enim nomen vetus usurpant. Sic monet Josephus Pithon de Tournefort testis omni exceptione major.]

ι [l] *Nicomedia* vulgò *Comidia*, & Turcis *Nicor*, ad Propontidem sita, & *Constantini Magni* Baptismo celebrata, hodie ferme deserta jacet.

κ [m] *Apamea* vulgò *Apami*, ad Propontidem jacens; prius *Myrlea* dicta, quo nomine hodienum à Turcis appellatur.

λ [n] *Heraclea* Mariandynorum urbs, ab Hercule, Mela *s* teste, condita, in maris Euxini litore posita, eo putatur fuisse loco, quo hodie *Penderachi t*.

μ [a] Ni-

a Sangarius fl. b Hylas fl. c Orminius mons. d Parthenius fl. e Hippias. f Sangarius. g Gallus fl. h Ascanius fl. i Mariandini. k Chalcedon. l Nicomedia. m Apamea seu Myrlea. n Heraclea.

μ *Nicæa*, ν *Prusias* quæ nunc *Bursia*, & ξ *Libyssa* Annibalis interitu ac sepulchro nota.

μ a. *Nicea*, ad Ascaniam paludem sita, Strabone teste, *Antigonia* etiam dicta est, hodie *Isnich*, *Nichor*, *Nichea*, nominis celebritatem habet à *Concilio Oecumenico primo*, quod contra Arrium anno 325. ibidem habitum est cogente Constantino M. ν *Philistion* comicus, Socratis æqualis, immoderato risu illic repente exspirasse traditur. [* Benè. Hic verè habita sunt duo concilia generalia, nempe I. & II. Nicææ, quod, inter Oecumenica, VII. fuit anno 787. Neutrum in *Nicaa* Pedemontana, ut somniavit vigil Hekelius. Vide suprà notam *a* p. 296. Nicæa Bithyniæ nunc ISNIT, ut Grelot in Itinerario suo docet.]

ν b *Prusias* seu *Prusa* ad Olympi montis radicem est, à *Prusia* rege condita, qui filium habuit dentium vice continui ossis soliditate armatum; Regum in Bithynia sedes. Hic *Asclepiades* medicus floruit, qui senex scalis lapsus interiit. Prusiæ natus *Dion*, ob eloquentiam *Chrysostomus* cognominatus, cujus inter cæteras exstat oratio de Ilio à Græcis numquam capto. Erat & alia In Bithynia urbs Prusias ad Ascanii fluminis ostium: itemque alia mediterranea ad Hippiam fl.

ξ c *Libyssa* in mediterraneis est à dextro Ascanii latere paullum remota.

HEKELII.

o *Ptolemao.*

p Ab *Appiano* in Lib. de *Bellis Mithridaticis* videtur vocari *Scorobas*. *Plinio* Lib. V. c. XXXII. p. 81. lin. 12. appellatur *Hippius*, fortè quòd *Hippius* Fluvius originem indè habeat.

q Episcoporum 630. sub *Martiano Imp.* contra *Eusichen* & *Dioscorum* atque ad destruendam *Synodum Ephesinam II.*

r Vid. *Alstedii Thesaurus Chronologia* Tit. XXXVI. p. 345.

s Lib. I. c. XIX. p. 173. lin. 24.

t Datur & *Heraclea* in *Caspiis*, cujus mentionem facit *Solinus* in *Polyhist.* c. LXI. p. 122.

v Leg. *Abr. Bucholceri* Index Chronolog. p. 193. seq.

a Nicæa. b Prusias. c Libyssa.

CAP. XVIII.

Asia Minor sive propriè dicta.

I.

ASia *propriè dicta*, quæ & *Minor*, (nunc tres ejus partes, *Chiutalem*, *Sarcum* & *Germian*) terminatur ab *Septemtrione* Bithynia ac Ponto; ab *Ortu* Galatia Pamphyliaque & Lycia; à *Meridie* eadem Lycia & Rhodiensi mari; ab *Occasu* Ægæo pelago & Hellesponto. Regiones, in quas dividitur, sunt hæ; *Phrygia*, *Mysia*, *Lydia*, & *Caria*: quas Græcæ gentes in litore Ægæo incoluerunt, *Æolis*, *Jonia* & *Doris*. 1 Asiæ propriæ seu Minoris termini & regiones.

PHRY-

REISKII.

1 a *Phrygia* primas à Gomero Japheti filio colonias & origines arcessit, cujus partem aliquam prisci Auctores καλακεκαυμέ-

a Phrygia.

PHRYGIA MAJOR.

Phrygiæ Majoris Populi.

Fluvii. Urbes.

II. α *Phrygia* duplex est; altera β *Major*, altera *Minor*, quæ & Troas. *Majoris Phrygiæ* populi, *Olympeni*, *Moccadelii*, *Cydisses*, *Gipetini*, *Moxiani*. Montium celeberrimus est *Cadmus*, quo à Lycia discernitur. Fluvii nobiles γ *Mæander* & δ *Marsias*. Urbes insignes ε *Synnada*, & ζ *Apamia*, *Cibotus*, cognomine, antè *Celænæ* dicta.

ννν faciunt, id est, *adustam*, eò quod cinericia nigraque quasi per adustionem fuerit. Nam נוכן ex Hebr. נבר, i. e. *consumendo* vel *exurendo*: Φρυγία etiam Græcum vocabulum ἐκ τοῦ Φρύγειν, i. e. à *torrendo* dicitur. Itaque Græci falluntur, qui à Brygibus Macedonum gente hanc nationem vetustissimam ortam voluerunt. De Diis Phrygicia & Deabus, saltationibus, cantilenis, lingua & priscis, quæ adhuc ab illa supersunt, vocabulis observationes egregias Bochartus in illa dedit *Epistola, qua disquiritur, an Æneas in Italia unquam fuerit?* Hoc enim negat Vir doctissimus, qui rebus Trojanis & Italicis lucem singularem attulit. [a] *Trojam* ex situ veterem hujusque rudera Bellonius in acclivi collis parte, ambitu murorum vix per horas quatuor emetiendo, mœnibus ipsis è saxo nigro duroque sed spongioso in quadrangulum exciso, & turrium & duarum arcium, & sepulchrorum marmoreis reliquiis observavit Lib. II. c.6. Phrygia ævo Impp. medio duplex erat *Pacatiana* & *Salutaris*, quam Notitiæ Imp. Romani Græcæ pariter ac Latinæ suppeditant. [b] *Mysia Cariaque* sibi eadem quas Lydia origines vendicarunt, teste Herodoto Lib. I. τὸν γὰρ Λυδὸν καὶ Μυσὸν λέγουσιν εἶναι Καρὸς ἀδελφεούς. *Lydum enim Mysumque Caris fratres esse dicunt.* Sicut ergo Lydiæ denominationem coloniasque primas לוד *lud* unus Noachidum nepotum intulit; ita ex hac matre vicinis idem regionibus. Nam Hebr. רון Punicè לוד *flexuosum* sc. Mæandrum significat. Caria autem ἐκ τοῦ καρὸς, i. e. ab *ove* oviumque copia vocatur: Ita Hesychius καρ προβάτων γένος καρικόν. Ut vel ideo ad Hebræum & Punicum כר *Car*, i. e. *agnum* reduci commode queat. Conf. Opusculum Jac. Usseri de Asia proconsulari seu Lydiana, ubi de hisce regionibus accurate agitur.

BUNONIS.

α [c] *Phrygia* Curtio pluribus villis, quàm urbibus frequens, nomen sortita fertur a *Phrygio*, sive *Brygio* Macedonum oppido. Sunt enim auctores, inquit Plinius *a*, qui ex Europa transiisse dicunt *Mysos*, *Phrygas*, & *Thynos*: unde mox terris data fuerint nomina *Mysia*, *Phrygia*, *Bithynia*. Deducitur tamen aliis appellatio Phrygiæ à *Phrygia* fluvio, qui etiam *Hylius* dictus, eamque à Caria separat.

β [d] *Major Phrygia* hodie vulgò dicitur *Germian*.

γ [e] *Meander* seu *Meandros* fl. ultra modum flexuosus, vulgo *Madre*, ex arce Celænarum summa ortus tam obliquè fertur, ut in se ipsum videatur recurrere, 600. faciens flexiones, unde *Gyri Mæandri b* in proverbium abiere: inter Heracleam & Miletum Mare subit Myrtoum.

δ [f] *Marsyas fl.* haud longè à Mæandro profluens, à quo juxta Apamiam, quam circumfluit, recipitur: Nomen habere Poëtæ fabulantur à *Marsya* tibicine, quem ob arrogantiam excoriasse traditur Apollo. Est & alius in Syria fluvius *Marsyas* dictus, qui in Euphratem ad Samosata delabitur.

ε [g] *Synnada c* utroque numero usurpatur, olim erat urbs marmore clara; unde *Synnadicum* appellatum: hodie in ruinis jacet *d*.

ζ [h] *Apamia* ad Marsyam fl. ubi is Mæandro

a Troja. b Mysia. Caria. Lydia. c Phrygia unde dicta. d Major Phrygia. e Mæander fl. f Marsyas fl. g Synnada. h Apamia.

PHRYGIA MINOR SIVE TROAS.

III. Quæ antè *Troas* erat, à Phrygibus occupata, ɳ *Phrygia Minor* dicta fuit; in eo amnis nobilissimus θ Scamandrus. Urbium notissima, Grajorumque monumentis celebratissima, *Ilium* sive *Troja*, Græcorum decenni obsidione excidioque inclyta. Inde Novum *Ilium*, triginta stadiis ab veteri distans: item κ *Alexandri Troas*, quæ & *Alexandria*.

Phrygia Minor seu Troas. Troja. Ilium novum. Alexandria, seu Troas Alexandri.

MYSIA MAJOR.

IV. *Mysia* similiter in *Majorem* ac *Minorem* dividitur. In *Majori* inter Minorem & Phrygiam Majorem sita populi fuere, *Olympeni*, *Trimenothuritæ* & *Myso-Macedones*. Montes nobiles, *Olympus* & *Cimon*. Fluvius λ *Rhyndacus*. Urbium notissimæ,

Mysiæ Majoris Populi. Montes. Fluvii. Urbes.

dro miscetur, à Seleuco Rege condita est: Marsyæ tibicinis illius infelicis perhibetur esse patria. Cæterum in eàdem Phrygia quoque erat [a] *Gordium* opidum, olim Midæ regia, ubi *nodus Gordius* ab Alexandro M. ense solutus. [b] *Sangario fl.* urbs illa interluitur.

ɳ [c] *Phrygia Minor* hodie vulgò appellatur *Sarcum*.

θ [d] *Scamandrus*, *Xanthus*, *Simois*, famâ majora sunt flumina, quam naturâ. Ortus Scamandrus ex Ida monte ad promontorium Sigéum in Ægeum mare labitur. Scamander hic ab exercitu Xerxis perhibetur epotus: sicut & *Melas* & *Lissus*. Inter Simoentem fl. & Scamandrum [e] *Campus* interjacet *Scamandrius*.

ι [f] *Troja* apud Idam montem, & oram maritimam fuit sita, cujus ruinæ hodie ostenduntur. *Est cinis & tantùm flebile Troja solum.* Trojanorum luxus reprehenditur in conviviis; adeo ut *porcus Trojanus* in proverbio sit apud Macrob *e*. *Equus Trojanus* quoque *f* in proverbium abiit.

κ [g] *Alexandria* inter Sigeum & Lectum est promontoria. Cæterum *Phryges* servili ingenio feruntur, qui solis verberibus in officio contineantur; à quibus proverbium *Phryx verberatus melior g*: item *serò sapiunt Phryges*. Attamen Phrygiam nobilitarunt viri ingenio clari & excellentes. *Æsopus* Phryx fuisse traditur. Phryges etiam sunt *Simplicius* Philosophus Aristotelicæ disciplinæ interpres omnium optimus; & *Epictetus*, cujus præceptum, quod Philosophiæ summam continet: *ἀνέχου καὶ ἀπέχου*: *Sustine & abstine.* Ejusdem in Philosophos dictum fuit, quod sint *μέχρι τοῦ λέγειν; ἄνευ τοῦ πράττειν*, *dictus tenus*, *factis procul.* Cæterum non longè ab illo [h] *Sigeum* fuit *opidum*, ad *promontorium* ejusdem nominis: Hic Græcorum fuit statio navium, adversus Trojanos bellantium. Hic *Achillis* sepulchrum est; hodie Turcis vocatur *Janitzari*.

λ [i] *Cimon* mons aliis etiam vocatur *Cimaus*. Ad [k] *Rhyndacum* angues tam immanes nasci tradit Mela *h*, qui aves prætervolantes absorbeant.

HEKELII.

a Lib. V. *Hist. Nat.* p. XXXII. l. 47.

b Er:

a Gordium. b Sangarius fl. c Phrygia Minor d Scamandrus fl. e Campus Scamandrius. f Troja. g Alexandria. h Sigeum promont & op. i Cimon. k Rhyndacus fl.

fimæ, μ *Antandros*, ν *Adramittium*, ξ *Pergamus*, *Trajanopolis*, *Alyda*.

MYSIA MINOR.

Mysiæ Minoris flumina. Ida. Urbes.

V. In *Minori Mysia*, quam Hellespontus & Propontis perfundunt, amnes sunt celebres, ο *Æsepus*, π *Granicus*; ρ *Simois*. Mons σ *Ida*, Paridis, & Oenones amoribus notus. Urbes insigniores, τ *Cyzicus*, υ *Parium*, φ *Lampsacus*, χ *Abydus*, & ψ *Dardanum*.

LY-

b Et ipsi *Maandri* ap. *Erasm.* Chiliad. IV. Cent. X. Adag. LVIII. p. 847. col. b.

c Et *Synada*, Ptolemæo.

d Primum dicta est *Synnea*. Incolis *Docimea* & *Docimise*, referente *Stephano*, dicitur.

e Lib. III. *Saturnal.* c. XIII. p. 341. Edition *Lugduniana Gryphiensis*. Vid. *Erasmi* Chil. IV. Cent. X. *Adag.* LXX. p. 1489. col. b.

f Ap. *eund.* loc. cit.

g Conf. Chil. I. ejusd. *Erasmi* Cent. VIII. Adag. XXXVI. p. 227. col. a.

h Lib. I. c. XIX. p. 172. lin. 37. seq.

BUNONIS.

μ [a] *Antandros* ab Andri insulæ popolis condita traditur, ad maris litus jacet.

ν [b] *Adramittium* in ejusdem maris litore ponitur.

ξ [c] *Pergamus i* ad Caycum fl. Attalia quondam regia, Galeni *k* patria est. In Pergamo instructissimam fuisse *Bibliothecam*, quæ ducentis librorum millibus constaret, Galenus meminit. Ibidemque *charta Pergamena* invento à loco nomen restituit. *l.*

ο [d] *Æsepus* ex Ida m. profluens in Propontidem decurrit apud urbem Cyzicum.

π [e] *Granicus m* ex Ida monte ortus, per Adrasteos campos præcipiti cursu volvitur, & inter Parium & Lampsacum in Propontidem influit. Hic in Adrastiis campis neque longè à Cyzico inter Alexandrum M. & Persas pugnatum est.

ρ [f] *Simois* ex Ida monte prosiliens lacum apud Sigéum efficit. Ad Simoëntis ripas Anchisen cum Venere concubuisse, unde Æneam natum, in poëtarum fabulis est.

σ [g] *Ida* Paridis judicio celebris, cujus cacumen vocatur. [h] *Gargarus*, multorum fluviorum genitor: inde *sinus* Troadis [i] *Idæus* appellatur. In Creta quoque Insula ejusdem nominis mons est.

τ [k] *Cyzicus* ad Propontidem & Æsepi fl. ostium, in insula pene continenti juncta jacet, urbs antiqua.

υ [l] *Parium* inter Cyzicum ad Septemtrionem, & Lampsacum ad Meridiem ad Propontidem positum, hodieque vocatur *Pario n.*

φ [m] *Lamsacum* ad Hellespontum & Granici fluminis ostium, inter Parium & Abydum, è regione Callipolis in Thracia urbis. Xerxes Persarum Rex *Lampsacum* urbem Themistocli exsuli dedit, unde vinum sumeret: sicuti *Magnesiam* eidem donarat, quæ panem illi præberet, & *Myuntem*, ex qua haberet obsonium. Erant Lampsaceni maximè sedati & quieti; atque præter cæteros ad summum Græcorum otium potius, quàm ad ullam vim aut tumultum accommodati. *Cic.* in Verr.

χ [n] *Abydus*, hodie *Avido*, contra Sestum Thraciæ urbem jacens, incolas olim habuit sycophantas & effeminatos: unde proverbium *o*: *Ne temere Abydum.*

ψ [o] *Dardanum* eo fuit situ, quo hodie arx [p] *Dardanello*, cui in Thraciæ litore objacet

a Antandros. b Adramittium. c Pergamus. d Æsepus fl. e Granicus fl. f Simois fl. g Ida. h Gargarus. i Idæus sinus. k Cyzicus. l Parium. m Lampsacus. n Abydus. o Dardanum. p Dardanello.

L Y D I A.

VI. *Lydiæ* pars altera dicitur *Mæonia.* Flumina in utraque α *Caïcus*, α *Hermus*, qui β *Pactolum* auriferis arenis famigeratum (unde χρυσορρόας dictus) recepit, & γ *Caïstrus*, qui Lydiam à Caria dispescit. Montes clari δ *Sipylus*, ε *Tmolus*, ζ *Mesogys*, η *Mimas.* Urbium nobilissimæ θ *Thyatira*, ι *Sardes*, κ *Philadelphia.* Lydiæ flumina. Montes. Urbes.

C A-

objacet castellum aliud ejusdem nominis. De his dictum est superius lib. IV. cap. XIV. ad f. 2. Venetorum classis Turcarum copias maritimas, classemque instructissimam, ad hæc ipsa castella invasit & profligavit, ingenti victoriâ potita anno 1656.

α [a] *Caicus* hodie *Girmasti*, inter Eleam decurrit & Pitanen illam, quæ *Arcesilam*, nihil affirmantis Academiæ clarissimum antistitem, tulisse dicitur

α [b] *Hermus* hodie vulgò vocatur *Sarabat*, ex Phrygia majore fluens inter Phocæam & Smyrnam in sinum decurrit Smyrnæum, Melâ teste *p*.

β [c] *Pactolus* ex Tmolo monte oritur, Sardesque aluit. *Pactolos* & *Tagos* sibi polliceri dicitur is, qui sibi ingentes divitias promittit.

γ [d] *Caystrus* ex Majore Phrygia ortus inter Ephesum & Colophonem mare subit.

δ [e] *Sipylus* hodie *Cusmas* dicitur. Opidum quoque fuit *Sipylum* seu *Sipylas* in Lydia, terræ motu absorptum, quod & *Tantalum* dictum fuit.

ε [f] *Tmolus*, nunc *Tomalize* dictus, in Trallensi & Sardensi agro vitibus consitus erat, crocum etiam copiosè producebat.

ζ [g] *Mesogys* inter Hermum & Caystrum ponitur fluvios.

η [h] *Mimas* mons & promontorium, hodie *Capo Stillari*, Colophoni urbi vicinus est.

θ [i] *Thyatira*, nunc *Tire* seu *Tiria*; in septem Ecclesiarum numero memoratur Apoc. 2.

ι [k] *Sardes* apud Tmolum montem posita urbs olim Crœsi erat regia; quod Jones Atheniensium auxilio Sardes expugnassent, Persarumque præsidia interfecissent, bellum intulit Atheniensibus primùm *Darius* Rex, ac deinde *Xerxes* paternam cladem in campis Marathoniis acceptam vindicaturus. Eadem urbs produxit *Polyænum*, cujus extant lib. VIII. strategematum *q*: & *Enapium*, qui vitas Philosophorum & Sophistarum aliquot conscripsit. Sardibus quæ erat Ecclesia memoratur. Apoc. 3.

κ [l] *Philadelphia*, adhuc *Filadelfia* appellatur, ad Tmoli montis radices posita, terræ motibus aliquoties concussa fuit. Et hujus Ecclesiæ fit mentio Apoc 3. A Lydia dictus est *Lapis Lydius*: ipsique *Lydi* molles & voluptatibus feruntur dediti. Cæterum *Curtio* lib. 4 cap. 15. [m] *Halys* fl. terminat Lydiam, quo loco *Lydium Imperium* intelligas oportet. Herodotus quippe lib. 1. tradit imperium Medorum & Lydium Haly fluv. fuisse disterminata. *Halys* autem *fluv.* Plinio teste lib. 6. c. 2. *à radicibus Tauri per Cataoniam Cappadociamque decurrens. Opida Gangre, Carissa, inde Amisum liberum, à Sinope CXXX mill pass. Ejusdemque nominis sinus tanti recessus, ut Asiam peninsulam faciat CC. M. passuum haud amplius per continentem ad Issicum Ciliciæ sinum.* Secundum Herodotum lib. 1. *Imperium Medorum & Lydorum disterminat Halys fl. qui ex Armeno monte profluens primum Cilicas, dehinc Matienos; qui sunt ad dexteram, & Phrygas, qui sunt ad lævam: tum Boream versus tendens Syros, Cappadoces & Paphlagones interfluit, Cappadoces à dextra, Paphlagones à sinistra pertinens.* Itaque Halys fl. cuncta fere superiora Asiæ, à mari, quod Cypro objectum est, ad Euxinum usque Pontum dirimit.

a Caicus fl. b Hermus fl. c Pactolus fl. d Caystrus fl. e Sipylus fl. f Tmolus m. g Mesogys m. h Mimas m. i Thyatira. k Sardes. l Philadelphia. m Halys fl.

CARIA.

Cariæ flumina. Montes. Urbes.

VII. In λ *Caria* flumina, μ *Mæander*, in Phrygia Majori ortum, & ab hoc receptum, ν *Lycus*. Montes ξ *Phœnix*, ο *Mycale* & π *Latmus*. Urbes claræ ρ *Tripolis*, σ *Laodicea*, τ *Antiochia*, υ *Ma-*

HEKELII.

i Et *Pergamum*.

k Et *Apollodori*.

l Vid. *Guid. Pancirolli* Nova Reperta. Tit. XIII. pag. 591. Edition. *Amberg.* in octav.

m Quem aliqui à *Graco Thessali* Filio dictum putant.

n Ex hac Civitate fuit *Neoptolemus*, cognomento *Glossographus*: Vir memoratu dignissimus.

o Apud *Erasmum* Chil. I. Cent. VII. *Adag* XCIII. p. 218. col. b.

p *Selino* in *Polyhist.* c. LIII. p. 114. lin. 30. seq.

q *Lugduni* ap. *Joan. Tornasium Isaaci Casauboni* curâ *Justi Vulteji* Versione adjectâ, 1589. in 12 editi.

BUNONIS.

λ [a] *Caria* ad Septentrionem habet Joniam, ad Ortum Lyciam: ad Occasum mare Myrtoum; ad Meridiem Rhodium mare *r*.

μ [b] *Mæandrus* fl. ex arce Celænarum summa ortus, mediâ urbe decurrens, per Cares primum, deinde per Jones, ac demum in sinum maris editur, qui inter Prienem & Miletum est. Liv. l. 8. dec. 4. hodie *Madre* nominatur, adeò oblique dicitur fluere, ut in seipsum videatur recurrere & vel sexcentas facere flexiones; unde *Gyri Mæandri s* in proverbium abiêre; *Mæander* hinc, Nonio teste, significat picturæ genus, labyrinthorum in morem flexuosis ambagibus implexum, ad oras chlamydum.

ν [c] *Lycus fl.* Laodicéam postquam alluit, cum Mæandro confluit. Ad horum confluentes fuit [d] *Colossæ*, hodie *Chonead*, ad quam S. Pauli missa epistola. *Colossas* fuisse urbem Phrygiæ in Asia Minore tradit *Strabo s*; eam *Laodicea* & *Hierapoli* vicinam fuisse docent *Chrysostomus* & *Theophylactus*. *Herodotus* eam appellat *magnam urbem*, Lib. VII. Similiter Xenophon lib. I. de expedit. Cyri. *Plinius* lib. V. Hist. nat. p. 32. opidum vocat celeberrimum. *Paulus Orosius* l. VII. cap. 7. commemorat, *Colossas*, *Laodiceam*, & *Hierapolin*, urbes vicinas terræ motu concidisse. A Strabone *Colossæ* in Phrygia ponuntur.

ξ [e] *Phœnix* mons ad oram pertingit maritimam, quæ Rhodo insulæ objacet.

ο [f] *Mycale* mons & promontorium, è regione Sami est. Erat tamen & Mycale Cypriorum urbs, ad quam Cimon Atheniensis Phœnices navali prælio superavit.

π [g] *Latmus* apud Mæandri fluminis ostia est, Endimionis à Luna adamati amoribus nobilis.

ρ [h] *Tripolis* apud Caystrum ponitur fl *v*.

σ [i] *Laodicéa* hodie vulgò *Laudichia*, Ecclesia memoratur Apoc. 3. *Laodicea* 1 Tim. 6. vers. ult. vocatur metropolis *Phrygia Pacaciana*, quod epitheton apud ætatis priscæ scriptores non legitur: sed apud illos, qui Romani Imperii jam inclinantis provincias descripserunt. Claromontanum codicem mentionem non facere loci, unde scripta hæc sit epistola, ait *Beza* in notis *N T.* Cæterùm Laodiceæ vicina fuit [k] *Hierapolis*, quæ Majori Phrygiæ adscribitur, ubi *Epaphras*, de quo Colos. 4. docuit. *Philippus Apostolus* ibidem trucidatus, & cum filiabus sepultus est. *Euseb.* 1.

τ [l] Multæ exstitêre *Antiochia*; at hæc à Laodicéa versus Septentrionem collocatur.

HEKELII.

r Dicta autem *Caria* à *Card* Rege, qu primus

a Cariæ termini. b Mæandrus fl. c Lycus fl. d Colossæ. e Phœnix m. f Mycale m. g Latmus m. h Tripolis. i Lodicéa. k Hierapolis. l Antiochiæ.

υ *Magnesia*, φ *Priene*, χ *Alabanda*, ψ *Stratonice*, & in litore ω *Miletus*, dives quondam atque potens mari Græcorum civitas, α *Myndusque*.

Æ O L I S.

VIII. In β *Æolide* urbes inclytæ, γ *Cuma*, δ *Phocæa*, ε *Elea*. *IO-* Æolidis urbes.

mus AUGURIA AVIUM dicitur invenisse.

ſ Ab *Erasm.* Chil. IV. Cent. X. *Adag.* LVIII. p. 847. col. b. atque *Manutium* in *Adag. selectiorib.* p. 1205. col. b.

τ Lib. XII. *Geogr.* p. 230. Tom. II.

υ Meminit hujus *Curtius* Lib. IV. c. I. §. 27.

BUNONIS.

υ [a] *Magnesia*, hodie vulgò *Mangresia*, ad Mæandrum fl. est. *Themistocles* exul hic domicilium sibi constituerat: Eam enim urbem Xerxes illi donârat, *quæ ei panem præberet*; ibidemque mortuus est. Hic Antiochus Rex à *Scipione* victus est, qui inde *Asiaticus* cognominatus.

φ [b] *Priene* Biantis patria, hodie *Palatio*, Heracleæ proxima est, inter quam & Miletum Mæandrus fl. in mare excurrit.

χ [c] *Alabanda*, hodie *Alabanda* sive *Eclabanda*, urbs mediterranea est, olim fortunatissima, unde in proverbio *x urbem* notat *fortunatam*: Juvenalis Poëta eam inter urbes barbaricis deliciis & luxu perditas recenset. Nomen sortita est ab *Alabando* conditore. Caris, qui gentem condidit, filio, quem Deum etiam habuêre, & religiosiùs, quàm alium quemvis Deorum, venerati sunt. *Appollonius* ille Alabandensis dicendi magister, & summus doctor, ut eum Cicero appellat, qui quum mercede doceret, non patiebatur tamen eos, quos oratores evadere non posse judicaret, operam apud se perdere, dimittebatque unumquemque ad quamcunque artem aptus ipsi videretur, atque ad eam impellere talem & hortari solebat.

ψ [d] *Stratonice* olim urbs mediterranea hodie in ruinis jacet.

ω [e] *Miletus*, hodie vulgò *Melasso*, haud longè à Mæandri ostiis jacens, etiam *Anactoria*, ab *Anacte*, quodam Cœli & Terræ filio, dicta est. [f] *Cadmus Milesius* (alius à *Cadmo Phœnice*, qui literas in Græciam intulit) orationis prosæ primus autor, scripsit historiam Milesiorum. Est Miletus patria *Thaletis Astrologi*, qui inter septem sapientes Græciæ censetur; itemque *Timothei Musici*, & *Anaximandri Physici* y. Miletum nobilitavit pretiosissima lana, & stragula Milesia erant in pretio Cives ejus urbis adeo luxu & deliciis fluebant, ut Aristides Philosophus libros de illorum luxuria componeret.

α [g] *Myndus*, hodie *Mentese*, sedes præfecti, urbs maritima est. Cæterùm *Cares*, militia olim clari, viles tamen habiti sunt, quod mercede militarent, ac in prima acie locati, primos hostium impetus sustinentes, vitam mortemque juxta æstimarent.

β [h] *Æolis* seu *Æolia* ad mare Ægæum inter Troadem ad Septentrionem, & Joniam ad Meridiem porrigitur; ex quo ab Æolis incoli cœpit Æolia facta est, quæ antè erat Mysia. Prima urbs in ea à *Myrino* condita [i] *Myrina* vocata est.

γ [k] *Cuma*, seu *Cyme* altera fuit à Pelope inter Myrinam & Phocæam ad oram maritimam exstructa. Cumani habiti sunt insulsi & stupidi.

δ [l] *Phocæa*, hodie *Foja Vecchia*, apud ostia Thermi fl. inter Cumam & Smyrnam posita, Massyliæ in Gallia mater est; ipsa Atheniensium colonia.

ε [m] *Elæa* Pergamenorum Portus, apud Caici fl. ostia, inter Myrinam & Pitanem jacet, Patria Zenonis, qui dialecticen invenit, & patientissimus extitit in perferendis apud Nearchum tyrannum cruciatibus.

a Magnesia. b Priene. c Alabanda. d Stratonice. e Miletus. f Cadmus. g Myndus. h Æolis. i Myrina. k Cuma seu Cyme. l Phocæa. m Elæa.

IONIA.

Ionia. Smyrna. Clazomenæ. Teos. Lebedus. Colophon. Claru.

IX. In ζ *Ionia*, urbes, η *Smyrna*, θ *Clazomenæ*, ι *Teos*, κ *Lebedus*, λ *Colophon*, non tam μ *Clarii* Apollinis oraculo, quam Homeri

HEKELII.

x Apud *Erasm.* Chiliad. II. Cent. I. *Adag.* xcix. p. 326. col. b.

y Vid. Celeberrimi mei *Quenstedtii* Dialog. de *Patriis illustrib.* p. 475. seq.

BUNONIS.

ζ [a] *Ionia*, Turcis *Quiscon*, inter Æolidem, Cariam & mare Ægæum extenditur. Peuceri & aliorum sententia cum regioni, tum incolis id nominis tributum est à *Javan z.* Iones se jactitàrunt & appellantur Athenienses; quum se etiam *αὐτόχθονας* assererent, & cæteros Græcos *λ'ακλυους*: & ob hanc causam *Attica* videtur etiam *Ionia dicta.*

η [b] *Smyrna a* in ipsa Ioniæ peninsula jacens antiquum retinuit nomen, Turcis *Ismir* appellata, urbs maritima, à Theseo aut Tantalo condita, priùs *Naulochos*, ac deinde à *Smyrne* Amazone *b* id nominis sortita est, Philostrato omnium urbium, quæ sub sole sunt, pulcherrima est; hodieque regionis caput & satrapæ sedes, mercaturâ celebris. Smyrnæus habetur [c] *Homerus* Poëta *c*, cujus sepulchrum ibidem hodie ostenditur. Septem sunt urbes, quæ de Homeri stirpe certant;

Smyrna, Rhodus, Colophon, Salamis, Chius,
Argos, Athenæ.

Smyrnæus quoque fuit, [d] *Cointus*, qui Paralipomena Homeri lib. XIV. scripsit suavissimo orationis genere: itemque [e] *Nicetes*; præclarus Sophista, quem Hadrianus Imperator tanti fecit, ut eum toti Ægypto præficeret. Smyrnæ Episcopus fuit [f] *S. Polycarpus*, Johannis Euangelistæ Discipulus & martyr, cujus fidem & patientiam ipse Filius Dei probat, Apoc. 2. *d.* Cæterum Smyrnæi licet deliciis & luxui essent dediti, fortiter tamen, ubi ferebat casus, sese gerebant: unde *mores Smyrnæi* proverbio dicebantur de iis, qui ita deliciis essent dediti, ut, quæ viros deceant fortes, non omitterent. *A* Smyrna [g] *Sinus Smyrnæus* nomen & appellationem habet.

θ [h] *Clazomenæ* seu *Clazomena* urbs Ioniæ maritima inter Smyrnam & Erythras, ubi illa in peninsulæ faciem abit, super angustias posita est, hinc *Clazomena*, illinc *Teos*: quæ quoniam terga jungunt confinio adnexæ, muris diversis, frontibus diversa maria prospectant. Clazomenius fuit [i] *Anaxagoras* Philosophus, Physicæ cultor adeo assiduus, ut rei tum privatæ, tum publicæ omnem curam abjiceret. Nivem nigram esse probaturus hoc argumento usus est: *Nix aqua est; aqua autem nigra est: ergò & nix nigra est.*

ι k *Teos*, cujus situs jam indicatus est, [l] *Anacreontis* Poetæ patria, cujus tota poësis amatoria & suavis fuit. *Teja* etiam [m] *Erinna* poëtria fuit Dionis Syracusani temporibus, quæ Doricâ lingua scripsit elegans poëma, ad Homeri excellentiam accedens.

κ [n] *Lebedus* seu *Lebedos* urbs maritima; inter *Teon* & Colophonem erat, ibi quotannis ludi celebrabantur in honorem Bacchi.

λ [o] *Colophon* in ora maritima est. Ubi *Calchas* vates diem obiit supremum. *Alicui rei Colophonem addere*, in proverbio est, pro summam & ultimam manum rei imponere; aut adhibere id, sine quo negotium confici nequit. Proverbium inde natum est, quod Colophonii equestri militia adeo excelluerunt, ut nullum ferè prælium sine Colophonii equitatus ope atque auxilio confici posset. *e.*

μ [p] *Clarum* Eustathius Colophonis facit navale; qui locus fuerit Colophoni vicinus. *Strabo* enim *f Apollinis Clarii* lucum ante Colophona ponit; & *Mela* hoc *Apollinis Clarii.*

a Ionia. b Smyrna. c Homerus. d Cointus. e Nicetes. f S. Polycarpus. g Sinus Smyrnæus. h Clazomenæ. i Anaxagoras. k Teos. l Anacreon. m Erinna, n Lebedus. o Colophon. p Clarum.

Homeri natalibus nobilis; & ν *Ephesus* omnium clarissima: cujus decus templum Dianæ, Amazonum opus, adeo magnificum, uti Xerxes cum omnia Asiatica templa igni daret, huic uni pepercerit: quod postea *Herostratus*, ut nomen memoria sceleris extenderet, incendio destruxit. Id postmodum ad augustiorem cultum Ephesii reformarunt. Ephesus.

D O R I S.

X. In ξ *Doride* urbes fuere, ο *Halicarnassus* & π *Cnidus*. 2 Doridis urbes.

Clarii fanum cum Colophone conjungit. *Germanicus*, quod *Tacitus g* tradit, Colophona appulit, ut Clarii Apollinis oraculo uteretur. Fuit ergo hoc Fanum ad ipsam urbem Colophona. [*Quod addit Cluverius de Colophone Homeri natalibus celebri, valde dubium est, urbes permultas de patria Homeri decertasse nemo est qui nesciat. Menagius scitè rem duobus versiculis complexus est.

Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Pylas, Argos, Athenæ,
Siderei certant vatis de patria Homeri.]

ν [a] *Ephesus* urbs maritima inter Caystrum & Mæandrum fluvios posita, à Colophone haud longè remota, vulgò nunc *Efeso* dicitur, & Turcis *Figena*, à pristino splendore longissimè hodie abesse perhibetur *h*. Istud [b] *Dianæ Templum* à tota Asia annis quadringentis exstructum est, cujus operis ornamenta plurium librorum instar obtinebant. In eodem templo inter cætera fuit [c] *Hecatæ statua*, in cujus contemplatione æditnus admonuit oculis parcere; tanta fuit marmoris radiatio *Plin. i*. Eadem die templum illud conflagravit, quâ *Alexander M.* Pellæ natus est. Ephesii fuerunt [d] *Heraclitus* Philosophus, & [e] *Hipponax* Poëta, [f] *Artemidorus* item Philosophus, cujus exstant libri 5. de somniis, & somniorum interpretatione. *Lex Ephesiorum* fuit, quæ jubebat *recordari quotidie alicujus Veterum, qui honestè vixisset k*. Cæterùm Ecclesia, quæ Ephesi erat à S. Paulo quidem fundata fuit, [g] *S. Johannes* tamen Euangelista eidem præfuit usque ad tempora Trajani, ad annum Christi 101. quo placidè exspiravit; quum anteà sub Domitiano ferventi oleo Romæ fuisset immersus, & in Patmon insulam relegatus, sub Nerva ad Ecclesiam rediisset.

ξ [h] *Doris* ad extremam hujus litotis oram sita est.

ο [i] *Halicarnassus* ad Ceramicum sinum posita, quondam regia fuit Regum Cariæ, [k] *Herodoti*, Historiarum patris, natale solum, qui tandem per coloniam cum aliis Thurium in Italiam traductus est: & *Dionysius*, Alexandri filius, Historiæ Romanæ auctor, Halicarnassensis est: itemque alius *Dionysius Junior* dictus, qui sub Hadriano floruit, ac emisit Historiæ Musicæ lib. 36.

π [l] *Cnidus*, in extrema ferè peninsulæ parte, qua in mare procurrit, eo fuisse putatur situ, quo hodie urbs *Standia* est: alii tamen ad ipsum promontorium, quod hodie vulgò *Capo Crio* appellatur, Cnidum ponunt. Ovidius *Cnidon piscosam* vocat. Hic erat *Veneris statua*, Praxitelis opus magni pretii; quo loco & ipsa Venus colebatur. *Cnidius* fuit [m] *Ctesias*, qui in prælio, quo Cyrus ab Artaxerxe fratre victus est, à Persis captus Artaxerxem vulneratum sanavit; postea totis annis 17. apud Regem versatus, medicinam in Persia exercuit, & res Assyrias & Persicas 23. libris complexus est. Ex prioribus sex Assyriarum rerum se hausisse ea, quæ de Assyriis scripsit, profitetur *Diodorus Siculus* lib. 2. A multis tamen va-

a Ephesus. b Dianæ Templum. c Hecatæ statua. d Heraclitus. e Hipponax. f Artemidorus. g Johannes. h Doris. i Halicarnassus. k Herodotus & Dionysius Halicarnassenses. l Cnidus. m. Ctesias.

nitatis arguitur hic Ctesias. Inter Cnidum & Halicarnassum in eodem litore erat [a] *Ceramus* urbs, quæ proxima *sinui* nomen dedit, ut diceretur [b] *Ceramicus.*

HEKELII.

z. Alias est una de amœnissimis, fertilissimis & sapientibus Terris, sed propter peccata & præcipuè libidines, tempore Cyri Majoris horribiliter, & hodie longè horribilius sub *Turcico Imperio* captivata & vastata. Hæc *Michael Neander* Part. II. *Orb. Terræ.* f. 158. fac. a.

a Sophiano *Smirne.*

b Quæ *Ephesum* occupavit.

c Ingenii ille cœlestis Vates.

d Vid. *Quenstedt.* loc. cit. p. 480. seq.

e Leg. *Erasmi* Chiliad. II. Cent. III. *Adag.* XLV. p. 362. col. b.

f Lib. XIV. p. 340.

g Lib. II. *Annal.* c. LIV.

h Hæc Civitas, pote totius citerioris *Asiæ* Emporium celeberrimum, loco cavo olim habitata, diluvium passa est, quo cum plurimi extincti essent; *Lysimachus* Civitatem in eum locum, ubi nunc est, transtulit, & ab Uxoris nomine *Arsionem* vocavit. Eo mortuo pristinum nomen receptum est.

i Lib. XXXVI. c. V. p. 636. lin. 10. seq.

k *Ephesiæ* a. *Litteræ* erant *Notulæ* quædam & *Voces magicæ*, quibus utentes in omni negotio victores evadebant. Unde natum proverbium: EPHESIÆ LITTERÆ: quod de iis dicitur, qui mirâ felicitate, tanquam divina Virgulâ, quicquid optant, assequuntur. Conf. *Erasmi* Chiliad. II. Cent. VIII. *Adag.* XLIX. p. 475. col. a.

REISKII.

2. [c] *Æolis*, *Jonia* & *Doris* quin Græcas colonias vel ipso nomine præ se ferant, nemo dubitat, quisquis originum Græcarum non est inscius aut expers. Nam Æolis, Pelasgi antea dicti aut Æolenses duce Penthesileo prius Thracia penetrata in Asiam trajecerunt, inferioris Mysiæ potiti. Hæc prima fuit *Æolica* nempe *migratio* Græcis Auctoribus descripta: Sed altera longe celebrior, nempe *Jonica*, centum & triginta post excidium Trojæ annis contigit. Iones enim Codro rege defuncto Atticam Athenasque deserturi, Neleo Antrodoque ducibus, & in societatem Doriensibus admissis, Asiam hujusque oram maritimam insederunt: Hinc [d] Ionia & [e] Doris duplex regio; sed Iones primas & ultimas origines ad *Javanem*, filium Japheti, quem sacra historia præbet, proximas fortasse ad *Jonem Xuthi filium*, quem Græcia superius explicata præbuit. [f] Heic de septem Ecclesiis Apocalypticis & urbibus, in quibus eæ floruerunt, loquendi materia datur: Sed heic juvabit *Notitiam septem Ecclesiarum Asiæ* citari, quam Thomas Smith, Anglus doctissimus ipse A. 1671. αὐτόπτης & accuratissimus spectator edidit.

a Ceramus. b Sinus Ceramicus. c Æolis. d Ionia. e Doris. f Ecclesiæ Apocalypticæ.

CAP.

CAP. XIX.

Lycia, *Pamphylia* & *Cilicia*. [1]

I.

[α] LYcia, quæ nunc *Aidinelli*, terminatur ab *Occasu* & *Septentrione* Asia Minore, ab *Ortu* Pamphylia, à *Meridie* mari suo, quod Lycium est. Montium celebratissimus [β] *Chimæra*, nocturnis æstibus fumum exhalans: unde fabula triformis monstri in vulgum data est, quod Chimæram animal putaverunt. Hinc Ovidius, Lyciæ fines. Chimæra mons.

Quoque Chimæra jugo mediis in partibus hircum,
Pectus & ora leo, caudam serpentis habebat.

In cacumine quippe *Leones* habitabant; in medio, ubi pascuis abundat, *capræ*; in radicibus *Dracones*. Fluvii celebres, [γ] *Xan-*

BUNONIS.

α [a] *Lycia* à Lyco Pandionis filio cognominata secundum Auctorem nostrum & alios hodie dicitur *Aidinelli*: Verùm in novis tabulis & ab aliis Geographis Lycia appellatur hodie *Menteseli*, quod nomen Auctor Pamphyliæ adscribit.

β [b] *Chimæra*, mons à Bellerophonte habitabilis redditus traditur; unde illum interfecisse monstrum istud triforme, fabulati sunt Poetæ. *Ignem* illius aquâ accendi, terrà verò aut fœno extingui, tradit Plinius [a] ex Ctesia Cnidio. Horatius [b] *meretricem* appellat *Chimæram*, satis appositè sanè; & *Fulgentius* Chimæræ fabulam ad amorem interpretatur: qui quum venit, feraliter & sicut leo invadit, nec quiescit, nisi patrata libidine, quod capra significat libidinosum animal; in fine autem serpentis, sive draconis instar, pœnitentiæ morsum relinquit.

HEKELII.

[a] Lib. II. c. CVI. p. 30. lin. 39.
[b] Lib. I. *Carmin.* Od. XXVII. v. 24.

REISKII.

1 Tres ultimas regiones ex iisdem, è quibus Asiaticæ vicinæ, coloniis emersisse ad cultum & frequentiam majorem, nullus dubito. [c] *Lycia* ἐκ τοῦ λύκου à fluvio cognomine ac vicino; [d] Pamphylia ἐκ τοῦ παμφύλου nomen Græcis auctoribus invenit, quasi hanc regionem vario incolarum genere habitatam dixeris. Lycia enim contigua primo Ciliciæ, Pomponio Stephanoque testibus, nec littoralis aut mari proxima fuit; Pamphylia prorsus mediterranea littoralem tractum tenuit. Post hac Lycia duas in partes *exteriorem*, puta maritimam, & *interiorem* divisa, provincia primum præsidialis, postea consularis ævo Impp. ultimo fuit: Pamphylia vero ultimus Diœceseos Asiaticæ terminus Pisidiam, Isauriam & Lycaoniam comprehendit. [e] *Cilicia* duplex erat, *prima* vel *campestris*, & *secunda* vel *aspera* Græce τραχεῖα: Bochartus igitur ab asperitate lapidosa dictam conjicit, & Punico quidem vocabulo חלך *chalek*, i.e. ab *lapide*: Hinc Græcis χέλικα, postremo κιλικία Romanis Cilicia. vid. Lib. I. c. 5.

a Lycia. b Chimæra. c Lycia. d Pamphylia. e Cilicia.

Xanthus. Limyrus. Patara. Andriace. Telmessus.

γ *Xanthus*, δ *Limyrus*. Urbes; ε *Patara*, ζ *Andriace*, η *Telmessus*.

PAMPHYLIA.

Pamphyliæ fines. Carbalia. Pisidiæ pars. Pisidæ seu Solymi. Taurus m.

II. θ *Pamphylia*, quæ nunc ι *Menteseli*, clauditur ab *Septentrione* Galatia, ab *Oriente* Cilicia & Cappadocia, à *Meridie* suo mari, quod Pamphylium, ab *Occidente* Lycia ac Phrygia Majori. Regiones in ea sunt *Carbalia* & κ *Pisidiæ* pars, cujus alteram partem in Galatia memoravimus. *Pisidæ* antea λ *Solymi* dicti fuêre. Montium nobilissimus est *Taurus*, qui totius Orbis maximus, à Pamphylio mari juxta Chelidonias insulas exoriens, per varias innumerasque gentes, aliis aliisque nominibus ab Occasu in Ortum ad Scythiæ, usque & Indiarum fines extremos extenditur, pari longitudine fere, qua ipsa Asia, dividitque Asiam universam in duas partes, quarum altera, quæ Septentrionem spectat, *Asia* dicitur *intra Taurum*, altera quæ Meridiem, *Asia extra Taurum*. Porrò urbes in Pamphylia insignes

c. 5. De *Chimæra* monte ignivomo ac hujus nomine idem singularia observata suggeret.

BUNONIS.

γ [a] *Xanthus* Cadmo monte ortus Xanthum urbem interluit, & in Mare Lycium devolvitur.

δ [b] *Limyrus* per *Limyram* urbem, XX. stadiis à litore remotam, fluit, subitque mare Lycium inter Andriacen & Aperras urbes.

ε [c] *Patara*, hodieque antiquum nomen retinet, olim etiam *Arsinoë* dicta, ad litus jacens habuit delubrum & Oraculum Apollinis, Delphico simile *c*.

ζ [d] *Andriace* in eodem jacet litore Pataræ vicina.

η [e] *Telmessus* seu *Telmisos* ultra Xanthum flumen est in finibus Lyciæ; sinus iste [f] hinc dicitur *Telmessius*. Cæterum Lycius fuit [g] *Proclus Philosophus*, cujus hymni Græci aliquot, & Commentaria in aliquot Platonis Dialogos etiamnum superfunt.

θ [h] *Pamphylia*, Plinio *d* teste, etiam *Mopsopia* dicta est.

ι Aliis una cum Cilicia hodie appellatur *Caramania*.

κ [i] *Pisidia* ista est Pamphyliæ pars Septentrionalis, hodie Turcis *Versacili* dicta à *Versaco* primaria urbe, & sede præfecti, quæ *Antiochia Pisidia* erat veteribus.

λ [k] *Solymos* appellatos fuisse *Pisidas* docet Stephanus *e*, à *Solymo* Jovis filio.

REISKII.

c Sunt qui hanc Urbem vel à *Pataro*, *Apollinis* ex *Lycia Xanthi* Filia, Filio, vel ab alio *Pataro*, *Lapeonis* Filio, dictam volunt. Meminit ejus *Strabo* Lib. XIV. *Geograph.* p. 348.

d Lib. V. c. XXVII. p. 75. lin. 23.

e Ex *Plinio* loc. jam cit. lin. 26. seq.

B U-

a Xanthus fl. & op. b Limyrus fl. seu Limyra urbs. c Patara. d Andriace. e Telmessus. f Sinus Telmessius. g Proclus Philosoph. h Pamphylia seu Mopsopia. i Pisidia. k Solymi seu Pisidæ.

signes sunt μ *Side*, ν *Seleucia Pisidiæ*, ξ *Antiochia*, ο *Termessus* & π *Perga*. Side. Seleucia Pisidiæ. Antiochia. Termessus. Perga.

CILICIA.

III. ρ *Cilicia* quæ nunc *Caramania f*, longissimo tractu inter Taurum & Cilicium mare porrecta, fluvios celebres habet, σ *Calycadnum*, *Lamum*, τ *Cydnum*, υ *Sarum* & φ *Pyramum*. Ur- Ciliciæ fluv. & Urbes.

BUNONIS.

μ [a] *Side* vel *Syda* urbs est maritima in Ciliciæ confinio sita.

ν [b] *Seleucia Pisidia* hodie vulgò *Celestria* dicta, à Pergâ versus Septentrionem jacet.

ξ [c] *Antiochia Pisidia* non longè à Seleucia ponitur.

ο [d] *Termessus g* inter Pergam & Antiochiam ponitur.

π [e] *Perga* seu *Perge*, hodie *Pirgi* inter Cestrum & Cataractem fl. 60 stadiis à litore remota, nunc pene jacet. Dianæ templum hîc erat, unde illa *Pergæa* cognominata est. In Actis Apostolorum hujus fit mentio urbis: itemque [f] *Attaliæ*, quæ ab *Attalo* rege condita, vulgò *Satalia* dicitur. [g] *Phaselis* à *Mopso* Argivorum Rege in Pamphyliæ & Lyciæ finibus in monte condita, piratarum exstitit sedes: hinc *Phaselus* navigii genus, quo Phaselitæ piratæ utebantur. Solebant Phaselitæ ob inopiam Diis piscibus salitis sacrificare; unde *Sacrificium Phaselitarum* de munere sordido & tenui sumptu proverbio *h* dicitur. Clara itidem Pamphyliæ urbs erat [h] *Aspendus* seu *Aspendum*, in edito colle ad Eurymedontem fl. ab Argivis condita, quam possedêre finitimi. Aspendius citharista omnia intus canebat: i. e. solâ sinistrâ digitis chordas carpebat; atque levi modulatione cantilenam peragebat, ut vox ad ipsum citharistam duntaxat; aut proximè assistentem perveniret: *quod est intus canere*; quum vulgares citharœdi canentes dextrâ plectrum tenerent, quod *foris canere* appellabant, & sinistrâ chordas carperent, & agerent utraque manu: unde Græcis proverbium natum: *omnia intus canere*; in eos, qui furtorum essent occultatores, & qui privati commodi impendio essent studiosi, ac fere, quicquid rerum agerent, id omne ad domesticam referrent utilitatem. *Asconius Pedian. Cic. in Verr. & Rull. i.* [i] *Eurymedon* fluvius ex Tauro ortus nobilitatus est pugna navali, qua ad ejus ostia *Cimon* Atheniensium dux Xerxem ex Græcia fugientem persecutus, Phœnicas & Persas vicit.

ρ [k] *Cilicia* terminatur ab *Occasu* Pamphyliâ; à *Septentrione* Cappadociâ & Minore Armeniâ; ab *Ortu* Amano monte *k*, à *Meridie* mari Issico & Cilicio

σ *Calycadnus* hodie *Salefe*; item *Fiume del ferro* Seleuciam Ciliciæ interluit, interque [l] *Sarpedonem* & *Zephyrium* promontoria in mare exit. Est autem Sarpedon hoc in loco Ciliciæ finis *l*.

τ [m] *Cydnus* ex Tauro monte, seu secundum alios ex alveo Choaspis ortus mediam perfluit Tarsum, juxta Gymnasium juniorum. Aqua ejus est rapidissima & frigida, quapropter hominibus & bestiis auxiliatur, quæ nervos crassiores habent; *Strabo m*. Et Cydnum podagræ mederi, cruribus eo mersis *Vitruvius* docet; sed aqua ejus infesta fuit Alexandro, quod madens & toto corpore incensus in gelidissimum amnem insiliret *n*.

υ [n] *Sarus* inter Cydnum fl. & *Pompejopolin* mare subit.

φ [o] *Pyramum* ex Tauro monte ortum apud Mallum op. mare excipit.

HEKELII.

f Vel *Carmania*.

Eeee *g* Vel

a Syda seu Side. b Seleucia Pisidiæ. c Antiochia Pisidiæ. d Termessus. e Perga seu Perge. f Attalia. g Phaselis. h Aspendus. i Eurymedon fl. k Ciliciæ fines. l Sarpedon prom. m Cydnus fl. n Sarus fl. o Pyramus fl.

Soloë. Mallus. Issus. Sinus Issicus. Tarsus.

Urbes claræ sunt in litore, ϰ *Selenus*, ψ *Pompejopolis*, antè *Soloë Silicii* dicta, ω *Mallus* & α *Issus*, quæ *sinui* cui adjacet, nomen *Issici* dedit: intus β *Tarsus*, D. Pauli Apostoli natalibus clara.

C A P.

g Vel *Termissus*.

h Apud *Erasmum* Chil. II. Cent. VII. *Adag.* XXXIII. pag. 455. col. a. non incommodè.

i Conf. *Erasmus* loc. cit. Cent. I. *Adag.* XXX. p. 305. col. a.

k Et *Portis Ciliciis*, ubi à *Syriâ* est discreta.

l Est & *Calycadnus* Fluvius *Isauria* & Fons in *Calabriâ*.

m Lib. XIV. *Geogr* p. 392.

n Sunt porro heic cisternæ sub terrâ reconditæ plerisque in locis in saxo, quæ Aqua pluvia implentur ad Incolarum usum.

BUNONIS.

ϰ [a] *Solenus*, urbs maritima est, haud longè à Calydni exitu.

ψ [b] *Pompejopolis* inter Lamum fl. & Tarsum, olim à Rhodiis, Argivisque, post Piratis, Pompejo assignante, possessa, excisa & in vicum redacta hodie *Palesoli* vulgò vocatur; urbs illa *Soli* seu [c] *Soloe* scribitur à *Solone*, quum à Crœso esset dimissus, condita & appellata. Laërtius *o* tradit paucos Atheniensium tum ibi collocatos, sensim patriæ linguæ inter barbaros oblitos, cœpisse σολοικίζειν. Alii ab aliis barbaris affirmant Atticam linguam ibi depravatam; indeque natum Solœcismum. Cæterùm urbs illa erat *Chrysippi* patria *p*. Juxta eandem in parvo tumulo fuit *Arati* Poëtæ monumentum; in quod jacta saxa dissiliebant; id quod Mela *q* tradit. Neque longè hinc erat [d] *Corycos* opidum, portu saloque cinctum, angusto tergore continenti annexum: & suprà [e] *Specus Coricius* eximius; & ultra alius, *Typhoneum* appellant; quem aliquando *Cubile Typhonis* fuisse tradunt: quo demissa confestim exanimantur.

ω [f] *Mallus*, adhuc *Mallo* ad Pyrami fl. ostia est.

α [g] *Issus* olim ingens urbs, Strabonis ætate opidulum erat cum statione *r*; hodie Turcis *Ajazza* dicitur. Posita est urbs illa inter Syriam & Ciliciam, ad quam *Alexander M. Darium* vicit: eodem in loco *Cicero* postea castra habuit. Stephanus existimat Issum à victoria Alexandri postea [h] *Nicopolin* appellatam; at Ptolemæus *Nicopolin* diversam ab Isso facit urbem.

β [i] *Tarsus*, Ciliciæ caput, ad Cydnum fl. sita, quam condidisse perhibetur *Perseus* Jovis & Danaës filius; vel certè ex Æthiopia profectus, *Sandan* quidam nomine, vir opulentus & nobilis. Solinus *s urbium matrem* vocat *t*: Scholâ & doctrinarum studio exstitit illa celebris. Tarsensis fuit [k] *Hermogenes* Sophista, qui vix dum natus annos octodecim artem scripsit Rhetoricam: at senex prorsus oblitus est literas. Tarsus patria quoque fuit [l] *Athenodori* Philosophi diserti. Tarso proxima erat [m] *Anchiala*, eodem quo Tarsus die & anno à Sardanapalo traditur condita; ubi, referente Strabone, ejusdem Sardanapali erat monumentum. Cæterum *Cilices* in agendo habiti sunt mendaces; unde natum proverbium *v*, *Cilices non facile verum dicunt*; in illos, qui lucri magis cupidi sunt, quàm veri.

HEKELII.

o Lib. I. de *Vit. Philosophor.* p. 48. Edition. *Gryphiano-Lugd.*

p Vid. *Quenstedtius* loc. cit. p. 498.

q Lib. I. c. XIII. p. 567. lin. 6. seq.

r Sicuti videre est ex lib. *Ejus* XIV. p. 397.

s In *Polyhistore* c. II. p. 109. lin. 2.

t *Euthalius Diaconus* in Vitâ *S. Pauli* τῆς Κιλικίας ὀφθαλμὸς, hoc est, *Ciliciæ Oculum* nuncupat.

v Ap. *Erasmum* Chiliad. III. Cent. I. *Adag.* XXVI. p. 528. col. b.

a Selenus fl. b Pompejopolis. c Soloë. d Corycos op. e Specus Corycius & Typhoneus. f Mallus. g Issus. h Nicopolis. i Tarsus. k Hermogenes. l Athenodorus. m. Anchiala.

BUNO-

Sidon
Sarepta
Ptolemais
Apollonia
Joppe

CAP. XX.

Summa Syriæ descriptio: item Palæstinæ, sub qua Idumæa & Judæa.

SYRIA. [1]

I.

Ciliciæ ab Ortu jungitur [a] *Syria*, quondam terrarum maxima & pluribus diſtincta nominibus. Namque & *Aſſyria*, & *Meſopotamia*, & *Babylonia*, & *Phœnice*, & *Palæſtina* partes ejus fuerunt. Olim ac diu potens; ſed cum eam regno Semiramis tenuit, longè potentiſſima. At poſtmodo Aſſyria, Meſopotamia & Babylonia avulſis, *Syriæ fines* fuêre à *Septentrione* Amanus mons, quo à Cappadocia & Armenia ſeparatur; ab *Ortu* Euphrates amnis, quo diſcernitur à Meſopotamia; uſque ad Thapſacum opidum, atque inde Arabia deſerta; à *Meridie* Arabia Petræa; ab *Occaſu* ejuſdem Arabiæ Petrææ parte &

Syria antiqua.

Syriæ fines.

BUNONIS.

a * Syria Hebræis *a Aram* dicitur ab *Aram* filio Semi: atque hinc *Syri* Joſepho & Straboni *b* ſunt *Aramai c*. In Tabula Olearii Syria vocatur *Schamre*. Forte ita dicta eſt à Damaſco urbe, quæ Turcis, Leunclavio teſte, hodie vocatur *Scham*: Urbs illa, tradente Minadojo, vulgò & *Sciam* nominatur, quin Syriam ipſam quoque Turcæ vocant *Sciam*: at ſecundùm Poſtellum Syria Turcis appellatur *Suriſtan* & Italis *Soria*. [* Palæſtinam egregiè illuſtravit vir eruditiſſimus *Hadrianus Relandus*, & pauca lectoribus deſideranda reliquit. Libri titulus eſt: *Hadriani Relandi Palæſtina* &c. *Trajecti Bat.* 1714. *in* 4. Accuratam Palæſtinæ mappam Geographicam nullam novimus quæ veritati conſentanea dici poſſit. deſunt enim obſervationes aſtronomicæ quibus inniti deberent poſitiones plurimæ. Præterea qui illuc peregrinantur, pietati magis ſtudent quam ſcientiæ; iter ſuum ad loca Chriſti pedibus calcata dirigunt; traditionem ducem ſequuntur; inde fit ut e multis itinerariis unicum tantum habeamus; vix ad dextram vel ad ſiniſtram deflectere ſinit viarum latronibus obſeſſarum periculum; denique diſtantias ex æſtimatione leviſſima computant. Qui varias Palæſtinæ mappas Sanſonis, Calmetii, Bonfrerii, Relandi &c. conſpexerit, is facile animadvertet mirum quantum diſcrepent.]

HEKELII.

a * D. *Hieronymo* teſtante.
b Lib. XVI. circ. fin. p. 576.
c *Arimai* vel *Arimi*.

REISKII.

1 Hæc tertia Imperii Turcarum Aſiatici provincia, ſed major prioribus ſuccedit, nempe [b] *Syria* Græce Συρία, Hebraicè סוריא *Suria*, & metropoli Tyro, quam Hebræi צור *Sur* nominant, una tantum litera mutata: In ſacris ארם [c] *Aram* dicitur à patre gentis hujus ultimo, Aramo Semi filio, eademque

a Syriæ diverſæ appellationes. b Syria. c Aram quadruplex.

Magnitudo. & mari Syriaco, five Phœnicio, Amanoque monte, quo à Cilicia fubmovetur. *Longitudo* inter [β] Sirbonis paludem & Taurum montem, qua eum perrumpit Euphrates, mill. CXL. Divifio. *Latitudo* inter mare & Arabiam defertam mill. L. Dividitur in *Palæftinam*, *Phœnicen*, *Antiochenen*, *Comagenen* & *Cœlen.*

PALÆSTINA.

Palæftinæ fines. II. *Palæftina* clauditur à *Septentrione* Phœnice, ab *Ortu* Cœlefyria, à *Meridie* Arabia Petræa, ab *Occafu* ejufdem Arabiæ parte & mari Syriaco. Dicta fuit quondam *Terra Canaan*, à [γ] *Chanaan* filio *Cham*, qui eam obtinuit. [δ] Pofteaquam verò *Ifraëlitæ* eam, pulfis antiquis cultoribus, ex divino mandato obfederunt, *Judæa* nuncupari cœpit. Romanis Græcisque Scriptoribus dicta eft *Palæftina*, à magna olim gente *Palæftinorum*, quos facræ literæ *Philiftim* vocant. [ε] Dividitur iisdem Scriptoribus in *Idumæam*, *Judæam*, *Samariam* & *Galilæam*.

IDU-

eademque quadruplex; nempe *Aram Dammefek*, i. e. *Damafcena*; *Aramzoba*, i. e. *cava* five *Cœlefyria*, *Aram Naharaim*, i. e. *Mefopotamia* & denique pars hujus *Aram Padan*, i. e. *jugata*, Jacobi perfugium. Divifiones alias nunc lubens prætereo: Arabibus hodieque vocatur שאמה *Schamach* quafi *regio ad finiftram* fuæ nimirum Arabiæ jacens: Unde corruptius Turci pronunciant. R. Maimonides in Hilc. Truma cap. 1. fect. 9. hos Syriæ terminos conftituit; [a] *à terra* nempe *Ifraëlis verfus Mefopotamiam*, *& Aram Zoba*, *& totum tractum Euphratis ufque ad Babylonem*, *ubi Damafcus*, *Achleb*, *Charan*, *Mambegh & fimilia*, *ufque ad Sinahar & Zohar*, *quæ funt Syrorum*: Nec alios ab Arabibus Geographis ftatutos reperi. Syria vero & Affyria plurimum diftant, neque hæc illius pars aut Babylonia fuit, ne quidem illo tempore, quo Semiramis tenebat.

BUNONIS.

β. *Sirbonis palus* feu *barathrum* eft in Ægypti & Palæftinæ finibus, ad oram maritimam inter Cafium & Pelufium: hodie variis appellatur nominibus: *Stagnono*, *Golfo di Tinofo*, *Golfo di Damia*, *Camet Efturnel*: olim major fuit quàm hodie exiftit.

γ [b] *Palæftina* divifa olim fuit, & habitata *feptem* populis Chanaan: *Amorrhæis*, *Chananæis*, *Gergefæis*, *Hetthæis*, *Hevæis*, *Jebufæis*, & *Pherezæis*.

δ Iftis pulfis duodecim tribus Ifraël eam armis occuparunt juffu & ope divina. Iisque partim trans Jordanem fluvium, partim cis eum fedes affignatæ funt. Trans Jordanem, *Ruben*, *Gad*, & *Manaffe*, cis Jordanem, *Juda*, *Benjamin*, *Simeon*, *Ephraim*, *Dan*, *Afer*, *Iffafchar*, *Zabulon*, & *Napthalim*.

ε Poft defectionem X. tribuum à domo Davidis, duo in hac gente extiterunt regna, *Judæ* & *Ifraëlis*, quorum illud fedem Regiam habebat *Hierofolyma*; hoc verò *Samariam* potiffimùm. Magnitudinem illius gentis vel inde æftimare licet, quod jam tempore Davidis Regis Ifraël habuit octingenta millia virorum fortium, qui educe-

rent

a Syriæ termini. b Palæftina.

I D V M Æ A.

III. *Idumæa*, quæ in facris litteris eft ζ *Edom* inter Arabiam Petræam, Judæam, η & Mare Internum porrectæ, urbs ingens fuit & munita admodum θ *Gaza*, (fic Perfæ ærarium vocant) cui inde nomen, quod *Cambyfes*, cum armis Ægyptum peteret, huc belli & opes & pecuniam intulerat. Expugnatam, Alexander vaftavit. Idumæa. Gaza.

J V-

rent gladium: & in Juda quingenta millia pugnatorum.

ζ Ab [a] *Edom* five *Efave* Ifaaci filio terram hanc appellatam nemo ignorat, cui facræ literæ non ignotæ. *Edom* autem dictus eft vel ab *edulio rubri* coloris, quo efuriens fratri Jacobo jus primogenitorum vendidit, vel quod *ee colore* in lucem editus eft. Jofephus duplicem facit Idumæam, *Superiorem* & *Inferiorem*. [b] *Superiorem* elegit tribus Juda, quæ in longum extenditur, ufque ad Hierofolyma, latitudine verò ufque ad lacum Afphaltiten conftituta eft. Et in hac parte fuerunt *Gaza* & *Afcalon*. [c] *Inferior Idumæa* ceffit tribui Simeonis; & hæc eft circa Ægyptum, & Arabiæ montem. Occupantibus verò meliorem & potiorem Idumææ partem Ifraelitis arctiores illa poftmodum retinuit terminos. Eft verò Idumæa aliis afperisque cincta montibus, vaftas etiam folitudines includens. Gens ipfa ferox, & ad arma prompta, Ifraëlitis, *Mofe* duce, ex Ægypto venientibus, & tranfitum per eorum ditionem petentibus, non modò negavit; fed etiam armata occurrit. Poftea *Saul* & *David* hanc contumeliam ulti Idumæos fubegerunt; qui tamen Jorami temporibus defciverunt. At *Johannes Hyrcanus* ita eos domuit, ut ritus Judaicos & circumcifionem admitterent: ac deinceps Judæis annumerati funt. Demum fub excidium Hierofolymitanum quatuor ducibus XX. millia in urbem venerunt, & miferandas ediderunt inibi ftrages.

η Iftum terræ hujus tractum, qui ad mare Internum eft, incoluêre Philiftini, feu Palæftini.

θ [d] *Gaza* etiam *Gazera* dicta, incolas habuit filios [e] *Enakim*: expugnata tamen fuit à Calebo. *Samfon* ejus urbis fores in montem vicinum Hebron verfus deportavit: & heic captus domum evertit. *Cluverius hic fequutus eft Melæ errorem* qui *d* tradit *Claræ* opido hoc nomen impofitum fuiffe à Perfis; quod Cambyfes Rex ærarium bellicum ibi conftituiffet. Hoc nomine enim opidum iftud Hebræis appellatum longe ante Cambyfem natum. *Gen.* x. 9. *Jof.* xv. 47. *lib. Jud.* I. 19. *&c.*

ι *Alexander M.* expugnata Tyro *e*, hanc quoque, multo tamen labore, cepit urbem *f*. In loco vicino *nova* deinde exftructa eft *Gaza*, quam Alexander, Ariftobuli filius, cepit & evertit, fed iterum emerfit è cineribus. *Auguftus* enim, Herode mortuo, *Gazam*, *Gadara* & *Hippon* urbes Syriæ contribuit. Gaza Conftantini M. temporibus à forore Imperatoris dicta eft *Conftantia*. Hodie urbs magna effe traditur, Hierofolymis duplo major. Habuit [f] Gaza navale *Majuma*, unde [g] *Majuma* fpectaculum ortum. Cæterum in Heidmanni Palæftina Idumææ fequentia adfcribuntur loca; In tribu Dan [h] *Medin*, Maccabæorum patria, quorum monumentum ibi fuit illuftre. [i] *Betfemes Juda* non longe à mari, in cujus agrum Arcam Domini juvencæ duæ ultrò deduxerunt. [k] *Themnas* in cujus regione Samfon leonem difcerpfit. [l] *Sorec torrens*, ad quem habitabat *Delila*, à Samfone amata, quæ blanditiis expifcata eft roboris il-

 lius

a Idumæa. b Superior. c Inferior. d Gaza. e Enakim. f Gazæ navale. g Majuma. h Modin. i Betfemes. k Themnas. l Sorec fl.

JUDÆA.

Judæa. Hierosolyma.

IV. Idumæam sequitur ϰ *Judæa*, cujus caput λ *Hierosolymá* lon-

lius causam. Propinquus ei torrenti erat rivulus [a] *Nehel-eschol*, i. e. *torrens & vallis botri*; ad quem exploratores Mosis botrum miræ magnitudinis absciderunt. In Tribu Simeon Idumææ attribuuntur [b] *Gerara*, ad torrentem Besor, ubi Isaac natus, hinc tridui itinere abest mons *Moria*, in quo Isaac erat immolandus. Ad eundem torrentem *Besor* fuit [c] *Bersabee*. Huic urbi, quæ cum fluvio Ægypti *Sihor*, & deserto arenoso versus Austrum terminat Israëlitarum regionem, vicinum erat *desertum Bersabee*, quo fugit *Agar* ancilla Saræ, & [d] *Fons* ei monstratus ab Angelo; in eandem solitudinem fugit *Elias* minas Jezabelis declinans, ubi etiam [e] Juniperus *Eliæ*. *Desertum arenosum* locus periculosus iter facientibus in Ægyptum cum propter aquarum inopiam, tum vero cumulos, & quasi montes arenarum, quibus viatores non raro opprimuntur: qui tanquam in mari navigantes ad siderum fulgorem cursus dirigere coguntur, quod iter non solùm patriarchæ olim emensi sunt, sed ipse Christus cum virgine matre & Josepho. [f] Judæum hîc quendam olim arenâ, ob aquæ defectum, esse baptizatum, refert Nicephorus. Ad ostium torrentis seu fluvii Ægypti, qui [g] *Sihor* dictus, est [h] *Rhinocorura* op. quod à mutilatis habitatorum naribus ita appellatum est. Etenim Rex quidam Ægypti *Actisanus* nasi mutilatione maleficia coërcens, naribus truncatos eò transtulit ut ob oris deformitatem redire domum non auderent. Inde versus Septentrionem erat [i] *Raphia* opidum, ad quod Ptolemæus IV. Antiochum Magnum devicit. Ibidem ostenditur *cellula* [k] *S. Hieronymi.* Hinc porrò in eodem litore fuit [l] Anthedon. De cætero Idumæos in mediterraneis sibi sedes delegisse, Philistinos ad mare, judicat *Heidmannus*: *Adrichomius* [m] *Palæstina propriè dicta* seu terræ *Philistæorum* fines à *Cæsareâ Palæstinæ* ad *Gazam* usque & torrentem Ægypti extendit, atque *Enakim* seu *gigantes* inter eos fuisse robustissimos. Ferocem illam gentem *David* subegit sibique fecit vectigalem. Urbes præcipuæ in hac Philistæorum regione recensentur quinque: [n] *Geth*, *Gaza*, *Azotus*, *Accaron* & *Ascalon*. Gaza jam memorata est. *Geth*, Hierosolymâ versus Occasum proficiscentibus non longè à litore in monte posita occurrit, patria *Goliathi*, à Joppe quatuor leucis distans: ac hodie non exstat [o] *Accaron*, quæ & *Acron* sive *Acharon* dicta *g*, inter Ascalon erat & Geth, hodiè destructa jacet. Idolum *Baalsebub* ibidem colebatur, ad quod de valetudine sua consultum mittebat Rex in Israël *Ahasia*, seu *Ochozias*. Reliquæ duæ urbes *Azotus* & *Ascalon*, in mox sequenti memorantur sectione, quâ describitur Judæa.

ϰ Clauditur [p] *Judæa* ad *Septentrionem* Samariâ; ad *Occasum* Mari Interno; ad *Ortum* Mari Mortuo; ad *Meridiem* montibus Seir. Appellationem terra illa consecuta est à tribu Juda *h*.

HEKELII.

d Lib. I. c. XI. p. 165. lin. 6. seq.
e Vid. *Curtius* Lib. IV. c. IV. §. 12.
f Leg. *Curtius* loc. cit. c. VI. §. 23.
g Quamque *Postellus Ptolemai* Ἰαμνειῶν, h. e. *Jamnetorum Portum esse vult*.
h Dicitur *Cananæa atque promissionis Terra passim* in S. S.

BUNONIS.

λ [q] *Hierosolyma*, olim *Solyma* & *Salem* dicta, possessa est à Rege *Melchisedeco*. Sed tum temporis *Moria* mons, in quo postea templum exstructum fuit, nondum erat urbis

a Nehel-eschol. b Gerara. c Bersabee & op. desertum. d Agar Fons. e Juniperus Eliæ. f Judæus arenâ baptizatus. g Sihor fl. h Rhinocorura. i Raphia. k S. Hieronymi cellula. l Anthedon. m Palæstina proprie dicta. n Geth. o Accaron. p Judææ fines. q Hierosolyma seu Solyma.

longe clarissima urbium Orientis, non Judææ modo. *Titus Vespasianus* captam totam diruit. *Ælia Capitolina* postea dicta,

bis illius pars. At Jebusæi urbem in monte *Sion*, loci natura munitam, & de suo nomine appellatam, possederunt usque ad regnum Davidis, qui eam cepit vocavitque [a] *Civitatem David*. Monti Sioni subjecta quædam urbis pars dicta est *Filia Sion*: videtur tum temporis quoque extitisse. [b] *Templum* in monte *Moria*, in quo *Isaac* fuerat immolandus, à Salomone exstructum est magnificentissimum *i*; *k* quod à *Nabuchodonosore* Babyloniorum Rege excisum & inflammatum est. Instauratum quidem post 70. annorum exsilium à Judæis permissu Regum Persarum: verùm à pristino multùm abfuit splendore. Hoc templum invisit & veneratus est *Alexander M.* Prophanavit *Antiochus*; at repurgarunt *Maccabai*. Expugnatum postea est à *Cn. Pompejo*, & spoliatum à *Crasso*. Sed *Herodes M.* templum hoc, ut populi gratiam sibi pararet, demolitus est, & multo splendidius è fundamento excitavit ad pristinam altitudinem. Inclusum erat templum *triplici ambitu*. Quorum *extimum* [c] *alienigenis* ingredi fas erat. In eo, qui ab illo *proximus* erat & muro discretus, [d] *Judai* utriusque sexus adorabant. In eodem erat [e] *porticus Salomonis*, in qua Servator frequenter docuit. *Tertium* [f] *ambitum*, qui templo erat contiguus, Sacerdotes tenebant. In media prope ejus parte, ex adverso templi *Altare* erat, in quo suffitum facere solebant Sacerdotes. Ad utrumque Altaris hujus latus hinc *Candelabrum* erat *aureum*: inde *mensa* item *aurea*, cum *panibus propositionis*. Ad hoc Altare *Zacharias* sacerdos, quum munere suo fungeretur, vidit angelum Domini ad dexteram altaris, qui ei nunciavit nativitatem filii. Intimum templi recessum *Sancta Sanctorum* dicebant, ibi servabatur *Arca fœderis*, unde responsa Deus reddebat. In arca illa repositæ erant *Tabulæ duæ lapideæ*, quibus legem ipse Deus inscripserat; *Vasculum Manna* & *Aaronis virga*. Hæc Arca in templo post exsilium Babylonicum exstructo, non fuit. In primo ambitu sive *Atrio gentium* erat [g] *Porta Speciosa* dicta, Orienti obversa, ad quam claudum sanarunt *Petrus* & *Johannes*; altitudinem habens 30. cubitorum; & tota ære Corinthio inducta. Porta, quæ ex adverso huic in Atrium Judæorum ducebat, alta erat 50. cubitos. Quæ verò in Atrium Sacerdotum, 70. Ipsius vero templi porta cubitorum erat 90. Et aulæa pretiosissima spatium portarum æquabant. Quod in altissima hac ipsius templi porta suspensum erat *aulaum*, in duas partes scissum est, à summo ad imum, quum *Servator noster* in cruce exspiraret. Templum hoc tam magnificum à *Tito Vespasiani* filio expugnatum, cum universa urbe incendio periit. Ad ejus templi latus Septemtrionale erat arx munitissima [h] *Antonia* dicta, antea turris *Barim*, à Maccabæis munita. Arx ista per pontem ingentem Templo jungebatur. Erat & [i] *Crypta* quædam subterranea ex arce in templum ducta, per quam occultè milites in illud poterant evadere. Hæc conjicitur esse illa [k] *Turris Stratonis*, ad quam *Antigonus* à fratris satellitibus occisus est. Ad Australe templi latus palatia erant sumptuosissima; [l] *Salomonis*, & *filia Pharaonis*, *Tribunal*, & [m] *Domus Libani*. Atque hæc loca maximè illustria fuerunt in monte Moria. Templum verò illud lætissima [n] *vallis Cedron* dicta circumdedit; in quam *Jacobus Apostolus* de summo turrium fastigio præceps datus est. Moriæ vicinus est in Meridiem [o] *Sion* mons, in quo præter *Arcem* [p] & *Sepulchrum Davidis*, *Annas* & *Caiphas* Pontifices sua scribuntur habuisse domicilia. In eodem monte

a Civitas David. b Moria mons in quo Templum. c Atrium gentium. d Atrium Judæorum. e Porticus Salomonis. f Atrium Sacerdotum. g Porta Speciosa. h Antonia arx seu Barim Turris. i Crypta. k Turris Stratonis. l Palatium Salomonis & Tribunal. m Domus Libani. n Cedron vallis. o Sion mons. p Arx Davidis, ejusque sepulchrum.

cta, cum ab *Ælio Adriano*, mutata nonnihil loci regione, restitueretur. Nunc Turcis incolis *Gutz* est. Reliquæ Judæorum urbes celebres fuêre in litore [μ] *Ascalon*, magna, & non minor [ν] *Azotus*;

Ascalon. Azotus.

te duo excitavit *Palatia* Herodes, [a] *Cæsaris, & Agrippæ*, in monte illo fuisse perhibetur *Cænaculum*, in quo *Christus Pascha* comedit: & *Spiritus S.* Discipulis datus. Quamquam alii in civitate inferiori ad *Portam Vallis* illum collocant locum. *Tabernaculum*, in quo *Arca fœderis*, in eo quoque fuit monte, antequam templum Salomonis esset exstructum. In muro Orientali montis Sion ponitur & [b] *Turris Siloah*, cui subjecta *Piscina Siloah*, in quâ cæcus Christi jussu oculos abluens visum recipit. Tertius [c] *mons Acra* in inferiori & occidentali erat urbis parte. In eaque multæ arces & palatia. Ad Occidentalem templi partem erat [d] *arx Maccabæorum*, *Theatrum* & *Gymnasium*, [e] *Berenices regia*, ac *Helena*, & [f] *arx Antiochi Epiphanis*, *Amphitheatrum*, & *Forum rerum venalium*. In Septentrionali civitatis parte, quæ *Filia Sion* appellata est, *Forum* erat *magnum* in conspectu *Antonia* & *Prætorii Rom.* quod cum Antonia conjungebat [g] *Xystus*: in quem à *Pilato* Servatorem productum volunt, quum Judæis exhiberetur spinis coronatus, cum elogio: *Ecce homo*! Ex quo loco *Agrippa Rex* Judæos initio belli Judaïci ab insana belli adversus Romanos cupiditate gravi oratione deterret. In eadem parte fuit, [h] *Piscina Probatica* seu *Bethesda*, in qua pecudes immolandæ lavabantur. Ejus aquæ ab Angelo commotæ morbos sanabant. Hic *Christus* claudum *restituit*. Sequitur [i] *Bezetha* mons, & in eo [k] *Civitas nova*, quæ erat Septentrionalis Hierosolymæ pars, ab Ortu in Occasum reliquæ urbi prætexta. *Triplex murus* eam urbis partem includebat. Inter primum & secundum murum erat [l] *Palatium Herodis*. In eadem parte urbis habitabant artifices, mercatores, opifices, operarii, & reliquum vulgus. In isto Herodis palatio erat *carcer*, ex quo per Angelum Domini liberatus *Petrus*. In muro isto erant tres turres insignes, [m] *Phaselus*, *Mariamne*, & *Hippicus*. In Occidentali urbis angulo, ubi in Septentrionem flectunt mœnia, erat excelsa turris *Psephina*, ex qua cœlo sereno Arabia, & mare & extrema Judaïci territorii conspicerentur. E regione hujus turris extra mœnia erat [n] *mons Calvariæ* sive *Golgatha*: cui vicinus hortus in quo *sepulchrum Christi*. Ad orientale urbis latus extra mœnia est [o] *mons Oliveti*, inter quem & urbem [p] *Vallis Josaphat* interjacet. Eam vallem [q] *torrens Cedron* interluit.

μ [r] *Ascalon* o, *Semiramidis* patria, fuerat urbs Philistæorum ad ipsum maris portum, 720. stadiis Hierosolymis distans, nobilis olim ac potens. *Samson* huic irripuit, & 30. viris manu sua interfectis, vestes detraxit, eisque dedit, qui ænigma solverant. Venit tandem hæc urbs in Judæorum potestatem.

ν Quatuor ab illa urbe leucis distat [s] *Azotus* sive *Asdod* opidum, in quo [t] *Idolum Dagon*, piscis habens caput *p. Judas Maccabeus* posteaquam *Bacchidis* copias fudisset, & fugientes *Azotum* usque persequutus esset, hostium multitudine circumventus heic occubuit; cujus frater Jonathan urbem hanc direptam incendit *q*. Spiritus Domini huc transtulit *Philippum*, quum Eunuchum docuisset salutis viam.

HEKELII.

i Atque pulcherrimum.

k Ideoque & *Hierosolyma Eusebio* Lib. IX. *Præparat. Evangelica* qs. *Hieron. Salomonis*, h. e. *Ædes Salomonis* dicitur.

l *Solinus* in *Polyhist.* c. XLVII. p. 101. lin. 24. seq.

m Lib.

a Cæsaris & Agrippæ Palatia. b Siloah turris & piscina. c Acra mons. d Arx Maccabæorum. e Berenices regia. f Arx Antiochi. g Xystus. h Piscina Probatica. i Bezetha mons. k Civitas Nova. l Palatium Herodis. m Phaselus, Mariamne & Hippicus & Psephina turres. n Calvariæ mons seu Golgatha. o Oliveti mons. p Josaphat Vallis. q Cedron torrens. r Ascalon. s Azotus seu Asdod. t Dagon Idol.

zotus; item ξ *Jamnia*, & ο *Joppe*, Phœnicum urbs antiquissima, quam [l] Mela [m] ac Plinius [n] antiquiorem terrarum inundatione prædicant. Hîc *Andromedam* belluæ marinæ expositam fuisse fabulati sunt. Intus π *Emmaus*, vicus antè, & ρ *Lydda*, & σ *Hierichus*, quæ Jericho in sacris literis: & prope Hierosolyma τ *Bethlehem*, vel nobilissima in toto orbe terrarum, *JESV CHRISTI* humani generis Servatoris natalibus. At pars Judææ *Peræa* dicta fuit, hoc est, *Ulterior*; quia πέραν τοῦ Ἰορδάνου, id est, trans Jordanem, sita. In ea υ *Macherus*, secunda quondam arx Judææ ab Hierosolymis. Jamnia. Joppe. Emmaus. Lydda. Hierichus. Bethlehem. Peræa. Macherus.

JORDANIS FLUVIUS.

V. Sed de *Jordane* hoc loco retulisse conveniat. *Jordanis* igitur amnis, qui Hebræis *Jarden*, oritur, ut auctor est D. Hieronymus, ex duobus fontibus haud procul à se dissitis, quorum Jordanis fl.

m Lib. I. c. XI. p. 165. lin. 10.

n Lib. V. c. XIII. p. 72. lin. 8. seq.

o A Conditore *Ascalo*, *Hymenei* Filio, ita nuncupata.

p Conf. *Judic.* XVI. 23. & I. *Maccab.* X. 83.

q Vid. 1. *Maccab.* loc. cit. v. 84.

BUNONIS.

ξ [a] *Jamnia* opidum medio prope intervallo situm erat inter Joppen & Geth Philistinorum. Ejus portum captum cum navibus exussit *Judas Maccabæus*.

ο [b] *Joppe* *r* in tribu Dan urbs maritima erat, ubi olim portus Judæorum commodissimus. Trabes etiam cedrinas in Libano cæsas ratibus compactas huc mittebat *Hiramus* ad Salomonem. Hic navim conscendit *Jonas*, conspectum Dei fugiens. *Petrus Apostolus Tabitham* defunctam hîc in vitam revocavit; unde à *Cornelio* centurione Cæsaream evocatus est *s*.

π [c] *Emmaus* nobilitatum victoriâ Maccabæi, & facto *Servatoris*, quo se Discipulis duobus aperuit, eo ipso die, quo à mortuis resurrexerat *t*. Postea hoc opidum dictum est *Nicopolis*.

ρ [d] *Lydda* à Jamnia versus Ortum erat: hic *Æneam* paralyticum verbo sanavit *Petrus Apostolus*.

σ [e] *Hierichus* urbs olim magna & permunita; eademque miræ amœnitatis & ubertatis agrum habebat. *Rosas* generosissimas possidebat & palmeta; unde & *Palmarum urbs* dicta est. *Balsamum* quoque incredibilis fragrantiæ propè solus ager Hierichuntinus gignebat. *Josua* eam urbem sine ullis machinis expugnavit. Quum Judæa in quinque Toparchias à Gabinio distribueretur, *Hiericho* una earum fuit. Christus *Zacchæum* hîc publicanum suscepit, & *Bartimæo cæco* visum restituit: Aliis item duobus; quum hinc discederet.

τ *Bethlehem* in finibus Juda & Benjamin erat.

υ *Macherûs* *v* haud longè aberat à Maris Mortui parte Septentrionali. *Alexander* Rex id castelium primo ædificavit: *Herodes M.* amplificavit, & exornavit. In eadem arce *Johannes Baptista* aliquandiu in vinculis habitus, demum capite multatus est; eodem in loco sepultus scribitur; uti & *Eliseus*, atque *Abdias* Prophetæ *x*.

HEKELII.

r *A pulchritudine* vel *decore* nomen habens.

Ffff *s* Hodie

a Jamnia. b Joppe. c Emmaus seu Nicopolis. d Lydda. e Hierichus.

quorum alteri *Jor* nomen eſt; alteri *Dan* (*); conjuncti nomen amni faciunt *Jordan*, ſive Jordanis. Ipſe amœnus, & quatenus locorum ſitus patitur, ambitioſus; accoliſque ſe præbens, veluti invitus *Aſphaltiten* lacum dirum natura, petit, à quo poſtremo ebibitur, aquaſque laudatas perdit, peſtilentibus miſtas. At à fontibus CCCLXXXIV. circiter ſtadia prolapſus, ubi prima vallium fuit occaſio, in *lacum* ſe fundit *Samochoniten*; inde in multo majorem, quem Latini *Geneſaram*, Græci *Geneſaritin* & *Tiberiadem*, ab opidis appoſitis dixerunt. Sacrorum librorum ſcriptores eadem ratione ſtagnum *Genezareth* & mare *Tiberiadis* vel *Galilææ* vocant. Inde Samariam Judæamque perfundens, tandem Aſphaltite lacu retinetur.

Lacus Geneſera, ſeu Mare Galilææ.

ASPHALTITES LACUS.

Aſphaltites lacus, ſeu Mare mortuum.

VI. *Aſphaltites* y nihil præter bitumen gignit; unde & nomen ἀπὸ τῆς ἀσφάλτε. Neque piſces, neque ſuetas aquis volucres patitur, ſapore corrupto & gravitate odoris peſtifer. Item propter magnitudinem & aquæ immobilitatem, *Mortuum Mare* dicitur. Nam neque ventis impellitur, reſiſtente turbinibus bitumine, quo aqua omnis ſtagnatur; neque navigationis patiens eſt, quoniam omnia vitâ carentia in profundum merguntur; nec materiam ullam ſuſtinet, niſi quæ alumine illinatur. At

ſ Hodie *Sapphe* à *Barbaris* appellatur.
t Vid. *Luca* XXIV. 13.
v Et *Macharus*.
x Caſtellum hoc incolentes dicuntur Machæritæ.
y Vel *Aſphaltus*.

BUNO-

[* Veterem opinionem non ſatis firmam ſequitur Cluverius; quam Etymologiarum aucupes finxerunt, ut duarum ſyllabarum rationem qualemcunque redderent. alii dixerunt nomen derivari ex יאר *Ior* id eſt Rivus, & דן *Dan* quod oppidi ad fontem fluminis ſiti nomen eſt; ſed nihil eſt quod haſce Etymologias ſtabiliat. 1°. falſum eſt Jordanem duobus amnibus confluentibus formari, & Rivus eſſe aliquem qui Dan appelletur. Jordanis unica ſcaturigo quæ poſſit conſpici eſt in Libano; hinc rivus fluit, in cujus ripa urbs ſtetit *Dan* nomine, quatuor circiter Gallicis milliaribus id eſt Leucis ſupra Cæſaream Philippi, juxta quam *Jordanis* dici incipit. fons alter Jordanis, & is præcipuus, quanquam minus conſpicuus, eſt lacus *Phiala*, quatuor circiter Leucis a Cæſarea Philippi auſtrum verſus. Is Lacus per latentes & ſubterraneos meatus ſatis aquarum in Jordanem invehit, ut circa Cæſaream repente flumen fit qui hactenus Rivus fuerat. Vide Joſeph. de Bello Jud. l. 1. c. 16. & l. 3. c. 18. Vide ſi lubet hanc materiam fuſius elucidatam in noſtro Dict. Geogr.

At nullum corpus animalium recipit: Tauri cameliqueque fluitant, periti imperitique nandi perinde attolluntur. [2]

REISKII.

2 [a] Universus terrarum orbis ex Judæorum sensu partes complectitur duas (1) ארץ ישראל i. e. *terram Israëlis* (2) חוצה לארץ i. e. *extra terram*, extraneas nempe regiones, quotquot sunt: [b] Idemque orbis duos comprehendit populos, unum ישראל i. e. *Israëlitas*, alterum אומות העולם i. e. *nationes mundi*: Quales in una terra Chanaänæa numerabantur undecim, pro numero filiorum, quos Chanaän procrearat. Sed ex illis præcipuæ septem, unaque harum potentissima Philistæa, quæ toti Palæstinæ apud exteros nomen addidit. De Judæa vero quousque patuit, hujusque terminis, divisione, partibus, urbibus, fluviis & montibus, auctores extraneos cum sacra Scriptura tabulas item nostras quæcunque habentur, cum Judaïcis & Talmudicis conciliare hoc opus, hic labor est non exiguus. Sed plura Lightfothus, Bonfrerius, Bochartus, Spanhemius errata notant: [* Quibus adde laudatum Hadrianum Relandum qui prope omnium loco esse possit.] Plura notari amplius possunt de metropoli præsertim ac templo magnifico, nec non hujus excidio, de quo nummi Romani adhuc superstites contestantur. Mirum est, Talmudicos Judææ septem attribuisse maria [c] (1) *Mare Magnum*, i. e. mediterraneum, (2) *Tiberiadis*, (3) *Sodomiticum*, (4) *Samochonitis*, (5) *Mare Dechelta*, i. e. Arenosum in lacu Sirbonis, (6) *Mare Apamia*, i. e. Regiunculæ Syriacæ, ubi scaturigo sive Jordanis phiala, quam Fl. Josephus lacum nominat (7) *Mare de Schaliith*, de quo docti conjiciunt, idem esse, quod mare Jezor apud Jerem. c. 49 ℣. 32. dicitur. Vid. Lightf. Chorogr. Animadvers. ubi fluv. Jordani non duos fontes [d], quæ communis opinio est, sed *unicam Paneada* multis rationibus vindicavit cap. 67. Huic adde minores fluvios Cison, Jarmoch, Pigah, Arnon, Jabok, itemque fluvium Sabbaticum, quem nominant, notatu dignissimum. Plura nunc omitto Itineraria, tum Rabbinica R. Benjamin Tutelensis, & R. Anonymi de Cippis sepulchrisque Patrum veterum ac Prophetarum, tum Christiana eaque aut recentia, quæ Radzivil Princeps illustriss. Christoph. Furerus, Neitschiz & Treinlov ediderunt, aut vetera Monachorum aliorumque hominum plura.

a Terratum orbis duplex. b Et populus. c Maria septem. d Jordanis fontes.

CAP. XXI.

Samaria, *Galilæa*, *Phœnice*, & *Libanus*.

S A M A R I A. [1]

I.

Judææ jungitur [a] *Samaria*, aliquanto latius juxta litus extensa; quippe, & *Joppe*, & *Azotus*, & *Ascalon*, Samariæ opida, Samaria. Sebaste.

BUNONIS.

a [a] *Samaria* inter Judæam & Galilæam interjacet *a*.

REISKII.

1 [b] *Samaria* primas origines nomenque suum non ab Samaræis Zamari, unius inter filios

a Samaria. b Samatia.

Neapolis. Gamala. Apollonia.

da, ab auctoribus usurpantur. Caput regionis est β *Samaria*, quæ & *Sebaste*, γ *Neapolis*, & δ *Gamala*, atque in litore ε *Apollonia*.

G A-

filios Chananæos posteris traxit, nec ab Hebraïco verbo שָׁמַר *Schamar*: quasi שומרין i. e. *custodes* vel *observatores* dixeris (quæ sententia Elmacini Arabis fuit in Histor. Sarac. p. 118.) sed ab *Samero*, qui montem arcemque Ambro Israëlitico regi vendidit, ut nova urbs nempe Samaria superstrueretur. Sed Sichemitæ hodierni hunc nominis auctorem suum refugiunt, ac sese *filios Israelis Samreos*, *populum Sanctum*, *puros legis Mosaica observatores* in utraque profitentur Epistola, quam nobilissimus Ludolfus sibi rescriptam cum notis edidit: Amplius omnes è *filiis Josephi justi*, è *tribubus Ephraim & Manasse ortos* sese volunt; libros solum Mosaïcos & librum Josuæ ab suis recipi legique; festa item vetera sibi superesse; codicem legis MStum ab ipso Abisa, Pinhasi filio; sepulchra etiam Prophetarum, virorumque sanctorum aliquot: Denique sub finem breve hoc religionis symbolum annectunt: *Fides mea in te Domine, & in Mose, filio Amram, servo tuo, & in lege sancta, & in monte Garizim, Domo Dei, & in die ultionis & retributionis.* Judæi hodierni eos כותים i. e. [a] *Cuthaeos* nominant propter Assyriacas à Salmanassare huc missas colonias: Chus enim Chazestan fuit sive Susiana, Bocharto auctore, ut tamen simul è Babele, Amida & Musal deportatos incolas Elmacinus recte scripserit. Una hodieque apud illos [b] *Sichem* claret, Samaria vero in ruinis jacet: Illa montibus cincta & convallibus amœnis, Cuthæorum sedem præcipuam habet. Plura tum Geographica tum historica ex Hottingeri Exercit. Anti-Morinianis, collectaneis Cellarii ad Histor. Samarit. Notis ad Epistolam Samarit. & Hotting. Thesauro Philol. peti possunt.

BUNONIS.

β A monte *Garizim*, & urbe *Sichem* non longè aberat mons *Semeron*, in quo *Samaria* ab Amri Israëlitarum Rege condita, Regum illorum sedes fuit. Expugnata demum est ab Assyriorum Rege *Salmonassero* & Rex Osea cum universo populo captivus abductus. In regiones illas submisit Salmanasser gentem Persicam, *Chusaeos* à flumine *Chuto* ita dictos, Judæis invisos. Ipsa verò urbs Samaria hodie in ruinis jacet. Prope eam sunt montes *Bethel* & *Dan*, in quibus volunt duos aureos vitulos ab Hieroboamo positos. [c] *Sichem* vero postea appellata *Neapolis*; unde *Justinus Martyr* ortus. *Neapolis* illa tum temporis, *ut Scaliger* ad num. *Euseb.* 2157. docet, metropolis Samariæ fuit. Postremo deductis eò coloniis, Vespasiani aut Domitiani auspiciis *Flavia Casarea* appellata est.

γ [d] *Neapolis* & *Mabortha*, quæ demum fuit, antiquissimis temporibus erat [e] *Sichem*, ubi Dinæ Jacobi filiæ stuprum illatum ab Abimelecho; postea destructum excitavit Jeroboam, Servatoris ævo vocata est *Sichar*.

δ [f] *Gamala* in monte sita erat cameli figuram referente, cujus capiti arx, gibbo reliqua urbs inhærebat. Expugnata est ab *Alexandro* Judæorum Rege; ac deinde quoque à *Vespasiano*. Ab ea urbe circumjacens regio dicta est *Gamalitica*. Ponitur vero urbs illa trans Jordanem ab Orientali Maris Galilææ latere paullum remota.

ε [g] *Apollonia* ad maris Interni litus à Joppe versus Septentrionem jacet. [* Triginta saltem urbes, quibus commune esset *Apollonia* nomen, in nostro Dict. Geog. recensuimus. Veteres enim urbium denominationem ab æde falso numini consecrata aliquando sumebant. Sic & nos in Gallia urbes, oppida vicosque perplures sanctorum nominibus designamus, quorum sub invocatione loci templum dedicatum est. quemadmodum Sangermanum, Sandionysium &c. dicimus, sic apud veteres Apolloniæ, Heracleæ, &c. non paucæ extiterunt propter ædem Apollini, Herculi vel cuidam alii numini sacram. Hoc juvenes moneri supervacaneum non videbitur.]

H E-

a. Cuthæi. b. Sichem. c Sichem seu Neapolis. d Neapolis. e Sichem seu Sichar. f Gamala. g Apollonia.

G A L I L Æ A.

II. Ultima Palæstinæ est ζ *Galilæa*, cujus caput in litore η *Turris Stratonis*, eadem postea *Cæsarea Stratonis*, sive *Cæsarea Palæstinæ*, ab Herode Rege de novo condita. Intus ad Lacum Genesaram, seu mare Galileæ, θ *Capernaum*, ι *Julias*, κ *Bethsaida*, λ *Tiberias*, μ *Tarichea*, inter lacum & mare Phœnicium ν *Nazareth*,

Galilæa. Turris Stratonis, seu Cæsarea. Capernaum. Julias. Bethsaida. Tarichea. Nazareth.

HEKELII.

[a] Ejus *Descriptionem* vid. ap. *Flavium Josephum* Lib: III. de *Bello Judaico* c. II. p. 704. Edition. *Frobeniano-Basil.*

BUNONIS.

ζ [a] *Galilæa* terminos habet Ptolemaidem, Carmelum montem ad *Occasum*: Samariam & Scythopolim, usque ad fluenta Jordanis, ad *Meridiem*: ad *Ortum* Hippenem & Gadarim, & Gaulanitidem, regnumque Agrippæ; ad *Septentriones* denique Tyrum & Tyriorum fines.

η [b] *Cæsarea* illa incredibili magnificentia ab Herode aucta est. *Herodes Agrippa* Rex ab Angelo percussus hic exspiravit *b*. *Cornelius Centurio* à Petro hic edoctus est æternæ salutis viam *c*. Hic *Philippus* & quatuor ejus filiæ prophetico spiritu dotatæ vixerunt *d*: & *Agabus* vincula D. Paulo prædixit *e*. Hic *D. Paulus* in vinculis egit biennium, & coram *Felice*, *Festoque* & *Agrippa* causam suam egit *f*. Hinc Romam ad Neronem missus est *g*. *Cæsarea* hæc ad formam proconsularem postea evecta est à Justiniano Imperatore *Novell.* 103.

θ [c] *Capernaum h* ad mare Galilæum, Decapoleos urbs primaria, opibus & splendore præ cæteris illustris, ad dextram sita erat in litore secundo, Jordane descendentibus, ubi is lacui se miscet. Hæc civem habuit *Servatorem*: qui Nazareth relictâ, quam educatione suâ illustraverat, in urbem hanc migravit *i*. Hic plurima edidit miracula, & didrachma solvit per Petrum, mulierem 12. annos fluxu sanguinis laborantem, etiam centurionis servum hic sanavit. Ut verò Capernaum dextrum litus obsidebat, ita *Chorazin* tenebat lævum. Quæ urbes, quod ipse Servator iis prædixerat, hodie in ruinis jacent. [* Græci codices Novi Testamenti habent Καπερναοὺμ, Vulgata vero, quam Ecclesia Catholica sequitur, habet *Capharnaum*; qui usus apud Catholicos scriptores prævaluit.]

ι [d] *Julias* ad litus maris Galilææ Orientale est.

κ [e] *Bethsaida k* in angulo istius maris Septentrionalis erat, urbs Decapoleos insignis, ad viam sita, quæ è Syria in Ægyptum ducit. Est hæc urbs *Petri*, *Andreæ* & *Philippi* Apostolorum patria. Cæco cuidam *Christus* hic visum reddidit. Regio illa *Genezar* sive [f] *Genezareth* appellatur; unde & mare vicinum appellationem habet.

λ [g] *Tiberias* metropolis & terminus Decapoleos regionis, urbiumque ejus maxima nomen ab Imp. *Rom. Tiberio* traxit; & ab ipsa *vicinum* [h] *mare Tiberiadis*. *Servator noster* in ea regione quinque panibus & duobus piscibus quinque millia hominum saturavit *l*.

μ [i] *Tarichea* ad Orientale maris Galilææ litus posita, olim fuit urbs munitissima, à Vespasiano tamen expugnata.

ν [k] *Nazareth* in montis erat vertice. Hic domicilium suum habuit *B. Virgo Maria*, & ab Angelo didicit, se fore Messiæ matrem *m*. Ibidemque educatus est *Christus*, ac deinde docuit in eorum Synagoga; etsi eo eventu, ut impii cives eum præcipitare conarentur de abrupto montis. Cæterum in *Galilæa Inferiori* est mons *Hermon*, quem Sidonii vocant *Sivium*, & Amorrhæi *Senir*.

a Galilææ termini. b Cæsarea. c Capernaum. d Julias. e Bethsaida. f Genesareth regio. g Tiberias. h Tiberiadis mare. i Tarichea. k Nazareth.

Cana Minor. *zareth*, Christi redemptoris nostri domicilium: & ξ *Cana Galilææ*, sive *Minor*. At notandum hoc loco, unam equidem hanc esse Græcis Romanisque scriptoribus Galilæam: in sacris autem literis *duas* censeri; quarum altera jam explicata, *Inferior* est cognomine; altera vero Phœnices pars est, *Galilæa Superior* dicta, seu *Galilæa Gentium*. 2

PHOE-

Inferior [a] *Galilæa* Australis est; ut *Superior* [b] Septentrionalis.

Cæterum [c] *Palæstina* in *duodecim Tribus* gentis Israëliticæ ita fuit divisa, ut per Jordanem distinguerentur in *Orientales duas* cum *dimidia*, & *Occidentales novem*, cum *dimidia*. *Orientales trans Jordanem* erant, [d] *Tribus Ruben* ad Mare Mortuum in parte Australi; [e] *Tribus Gad* inde versus Septentrionem huic habitabat contigua; & inde porro versus Septentrionem [f] *dimidia Tribus Manasse*. Cis Jordanem reliquæ incoluerunt *Tribus*; ac sunt *Occidentales*. Versus Septentrionem, extremas hujus Terræ regiones, ad ripas Jordanis, ubi is primùm scaturit, ad mare usque Galilæa possedit, [g] *Tribus Nephtalim*: huic inde versus Austrum ad litora maris Galilææ contigua erat [h] *Zabulon Tribus*; cui iterum versus Meridiem contermina fuit [i] *Tribus Issachar*; quam sequuta Dimidia [k] *Tribus Manasse*; indeque [l] *Ephraim Tribus*; ac porrò [m] *Tribus Benjamin* ad partem Maris Mortui pertingens; cui confinis erat [n] *Juda tribus*; inter Mare Mortuum, & Tribum Simeon incolens. Tenebat enim [o] *Simeon Tribus* Palæstinæ partes Australes inter Judam & Philistæos. At [p] *Dan Tribus* versus Septentrionem Simeoni contigua erat, inter eandem, partem Judæ, Benjamin & Philistæos interjacens. At [q] *Tribus Aser* Superioris Galilææ partem inter Tribum Nephtalim & Phœnices incoluit, quos ex munitis urbibus maritimis ejicere non valuit. Pleniorem Palæstinæ cognitionem qui desiderat, adeat *Adrichomium*, *Buntingium*, aut *Heidmannum n*; qui ejus Terræ plenam perfectamque nobis dederunt descriptionem.

ξ [r] *Cana* hæc haud longè à Nazareth versus Septentrionem, ad latus montis *Carmel* sita alumnos habuit *Simonem Cananitem* Apostolum, & *Nathanaëlem*. Hic aquam in vinum mutavit *Servator o*, & postea absens regii cujusdam filium, qui in urbe Capernaum animam agebat, verbo sanavit *p*.

HEKELII.

b Act. XII. 23.

c Act. X. 25. seq.

d Act. XXI. 8, 9.

e Loc. cit. v. 10. seqq.

f Act. XXIV. XXV. & XXVI.

g Act. XVII. V. 1.

h Quod *Agrum Pœnitentiæ*, vel *Villam Consolationis*, aut *Propitiationem Pœnitentis* denotat.

i Unde & *sua Civitas* dicitur *Matth.* XI. 1.

k Propriè *Domum frugum*, vel *cibariorum*, aut *Domum venatorum*, vel *insidiantium* designans.

l Joh. II. 1. seqq.

m Luc. I. 31. seqq.

n *Adamnanum S. Arcurphum*, *Francisc. Alcharottum*: *Arandam*, *Dubliulium*, *Stephanum Mantagazam*, *Medinam*, *Jod. Meggezinum*, *Joan. Pascham*, *Guil. de Rubriquis*, *Joannem Soarium*, *Joan. Georgium Tibianum*, & *Ludovicum Tschudisium*.

o *Joan* II. 7. seqq.

p Joh. IV. 47. seqq.

REISKII.

2 [a] Galilæa Hebraice גליל גלילא à *convolvendo*, quasi κατακυλιςὴν, i. e. *tractu suo convolutam* dixeris, duplex apud Talmudicos habetur עילאה ותתאה i. e. una

a Galilæa Inferior & b Superior. c Palæstinæ in XII. Tribus divisio. d Ruben. e Gad. f Manasse dimidia. g Nephtalim. h Zabulon. i Issachar. k Dimidia Manasse. l Ephraim. m Benjamin. n Juda. o Simeon. p Dan. q Aser. r Cana Galilææ. s Galilæa duplex.

PHOENICE.

III. *Phœnice* antè erat, quidquid terrarum inter [a] *Eleutherum* flumen, & *Pelusium* opidum Ægypti mari Interno objacet. At postea Phœnices termini consignati sunt duo amnes, à Meridie *Cherseus*, à Septentrione *Eleutherus*. Hæc igitur sacris scriptoribus in duas dividitur partes; π *Galilæam* Superiorem sive Gentium, quæ est inter *Chersei* fluminis ostia & Antilibanum montem; & ρ *Syrophœnicen* inter Antilibanum & Libanum. Urbes in universa Phœnice claræ in litore σ *Ptolemaïs*, Phœnice. Galilæa superior. Syrophœnice. Ptolemaïs.

una *superior*, quam Josephus τὴν ἄνω vocat, alteraque *inferior*, quam Græce τὴν κάτω nominat: Illa Septemtrioni propior ad Syros & Phœnices, hæc Austro vicinior ad Peræam & transjordanicam patet: Illa *cum addito gentium*, quas tangit; hæc *simpliciter & absolute* in sacris extraneisque scriptoribus κατ' ἐξοχὴν Galilæa dicitur, & CHRISTO JESU nomen Galilæi à Nazaretha opido, quin Christianis omnibus Galilæorum scomma inter gentiles addidit. Utraque Tetrarchiam aliquandiu sub Herodibus; post hac Præsidialem, ultimo Consularem provinciam continuit. [a] Nam Palæstina sub Impp. Romanis triplex in Diœcesi Orientis fuit: *Prima* nempe Consularis, cujus caput Cæsarea post Hierosolymæ ruinas; *secunda* Præsidialis, & *tertia* æque Præsidialis, quam *Salutarem* alio dixerunt nomine. Plura ex Lightfooto de moribus & dialecto pete; &, lubet, adde nostram de Lingua vernacula JESU CHRISTI Differt. Libro de imaginibus CHRISTI subjunctam.

BUNONIS.

ο [b] *Eleutherus* fl. in Ituræa, Libano monte editus, Galilæam gentium perluens inter Tyrum & Sareptam in Mare abiit Mediterraneum. Testudinum magnam vim in hunc fluvium certo anni tempore ascendere è mari Phœnicio Plinius *q* auctor est. Eundem fluvium [c] *Sabbathium* illum nonnulli volunt, quod per sex tantùm dies fluat; at septimo, id est, singulis Sabbathis deficiat ac fluere cesset. *Plin.* l. 31. c. 2. *Isidorus* l. 13. c. 13. *Josephus* de Bello Jud. l. 7. c. 24. Eum visum venit Vespasianus. Adrichomius existimat esse amnem illum, qui in Cantico Salomonis *Fons hortorum* appellatur.

π [d] *Galilæa Gentium* sive *Superior* erat extra Eleutherum, intra eundem fluvium & Jeptaël, sive tribum Zabulon.

ρ In *Syrophœnicia* erat [e] *Campus Libani*, in quo *D. Georgius* fertur occiso Dracone filiam Regis virginem liberavisse. Per eam regionem fl. [f] *Adonis* decurrit.

σ [g] *Ptolemaïs* ab Ægyptio quondam Rege nomen adepta, hodieque *Accon* nominatur, quondam *Claudii Cæsaris* colonia; assignata quidem in distributione terræ fuerat tribui *Aser*: Verùm quod urbs munitissima foret, & cives bellicosi, ab Israelitis occupari non potuit. [h] *Jonathan*, Judæ frater à *Tryphone* in hanc civitatem invitatus dolo capitur, ibidemque occiditur. Postea varia hæc urbs fortuna usa, modo Christianis paruit, modo Saracenis, à quibus penitus excisa, attamen restaurata est. Duobus ab urbe stadiis præterlabitur fluviolus [i] *Beleus*, seu *Belus*; cui propè erat [k] *sepulchrum Memnonis*; ibidemque vallis *vitream* emittens *arenam*: quam quum exhauserint multæ naves pariter accedentes, locus idem rursus impletur. Mons qui [l] *Scala Tyriorum* dicitur, ad Septentrionem centum stadiis est ab urbe;

a Palæstina triplex. b Eleutherus. c Sabbathius fl. d Galilæa Gentium. e Campus Libani. f Adonis fl. g Ptolemais. h Jonathan occisus. i Beleus fl. k Memnonis sepulchrum. l Scala Tyriorum mons.

Tyrus. Zor. Sarepta. Sidon. Berytus seu Felix Julia. Byblus. Botrys. Aradus.

maïs, antè *Ace* dicta, facris literis *Acon*: τ *Tyrus* quondam infula, poftea verò Alexandri oppugnantis operibus continens facta; *Zor* dicitur in facris Scriptis; & nunc *Sur* incolis: olim portu clara, urbibus genitis in Africa *Lepti*, *Utica*, & illa Romani imperii æmula *Carthagine*, etiam *Gadibus* extra orbem conditis. Poftea verò omnis ejus nobilitas conchylio atque purpura conftitit. Sequitur υ *Sarepta*, Eliæ Prophetæ hofpitio nota. Dein diu opulenta φ *Sidon*; antequam à Perfis caperetur, maritimarum maxima; artifex vitri; Thebarumque Bœotiarum parens. χ *Berytus*, quæ & *Felix Julia*, nunc etiam clara *Baruto*; ψ *Byblus*, ω *Botrys* & α *Aradus*. Inter hanc

urbe; neque longè ampliùs [a] *mons Saron*, vineis præftans. *Jofephus*, *Plinius*. [* *Ptolemaidis* Accon vetuftiffimum fuiffe nomen nefcivit Buno; *Accon* enim diu ante vocata eft quam à Ptolemæo aliter diceretur. Nunc vero adpellatur *Acra*, Gallis *St. Jean d'Acre*. Ordo Johannitarum, qui nunc Melitenfis, poft amiffam Hierofolymam, in hac urbe aliquandiu ftetit, pofteà in infula Rhodo, & tandem in infula Melita fedem fixit. Fere in ruinis jacet civitatis ampliffimæ cadaver potius quam civitas.]

τ [b] *Tyrus* urbs duriffimæ rupi impofita, undique fluctibus marinis alluebatur, unde munitiffima, & opulentiffimum erat emporium. *Hiramus* Rex Tyri erat, qui Salomonem in exftruendo templo adjuvit. Expugnata hæc urbs fuit primùm à *Nabuchodonofore* Chaldæorum Rege, ac deinde ab *Alexandro M.* τ. *Tyria purpura* in pretio erat. Ipfi Tyrii re navali præftantes, armorum peritiâ excellebant, adeoque tribus Afer nec hos potuit expellere habitatores. *Paulum Apoftolum* inde Hierofolymam abeuntem fideles Tyrii cum uxoribus & liberis profequuti funt ad litus ufque; ac pofteà mirâ conftantiâ Chriftianam defenderunt fidem; donec à Saracenis demum capta eft urbs, qui eam hodie tenent. Tyrus ∫ patria fuit *Porphyrii* Philofophi, item *Maximi* Philofophi Platonici, & *Ulpiani* JCti. XXX. ftadiis à Tyro aberat *Tyrus Antiqua*, Ortum verfus, [c] *Palæotyrus* ɩ etiam appellata. Inter utramque erumpunt *fontes*, quorum maximus [d] *Aquarum viventium* dicitur *puteus*.

υ *Sarepta*, Hebræis *Sarphat*, inter Tyrum & Sidonem interjecta erat. Magnam olim atque fplendidam fuiffe urbem, ex ruinarum reliquiis colligitur. Vino generofo etiam fuit nobilis Sarepta.

φ [e] *Sidon* à Tyro ducentis abeft ftadiis; urbs υ pervetufta; quæ à *Sidone* primogenito Chanaan originem & appellationem habet, ipfi Tyro plerifque rebus fimilis *x*. [* Nunc *Seydo* inter urbes dignitatem obtinet. *Beritus* nunc *Beroat*.

χ [f] *Berytus* fupra Sidonem ad idem eft mare; adeóque inter Byblum ad Septentrionem & Sidonem ad Meridiem.

ψ [g] *Byblus* hodie *Gibeletto* in eodem litore inter Berytum & Tripolin eft *y*.

ω [h] *Botrys* vel *Botrus*, hodie *Vadro*, aliis *Botrun*, item *Elpatron*, aut *Beteron*, inter Tripolin & Byblum ponitur.

α [i] *Aradus* XII. mill. paff. à Tripoli verfus Septentrionem eft, hodie vulgò *Laraca*: in tabulis itin. *Ortofia*. At fecundum Ptolemæum *Aradus* minuta Infula ante oftium Eleutheri fl. Strabo tamen eam XX. ftadiis abeffe à terra dicit. *Eft autem Aradus faxum z à mari circumfufum*, inquit ille *a*, *VII. ferè ftadiorum ambitum habens, habitationibus plenum: tanta hominum multitudine ad hoc ufque tempus, ut domus inhabitent multis faftigiis b aptas c.* A Sidoniis exulibus creditur condita.

H E-

a Saron mons. b Tyrus. c Palæotyrus feu Tyrus antiqua. d Aquarum viventium fons. e Sidon. f Berytus. g Byblus. h Botrys. i Aradus inf.

hanc & Botryn β *Tripolis*, quam Tyrii, Sidonii & Aradii conditores obtinuerunt: dicta ex numero trium opidûm, singulis inter se stadiis distantium. Intus γ *Antaradus*, δ *Palæobyblus*, ε *Marathus*. Mons nobilis ζ *Libanus*, à tergo Sidonis orsus M. D. stad. in Cœlesyriam usque porrigitur. Huic par interjacente valle, mons adversus η *Antilibanus* obtenditur, quondam muro conjunctus. In ea parte Phœnices, quæ *Galilæa Gentium* vocatur, mons est celebris θ *Carmelus*, & opidum in eo

Tripolis. Antaradus. Palæobyblus. Marathus. Libanus Mons. Mons Carmelus.

HEKELII.

q Lib. IX. c. X. p. 154. lin. 42. seq.

r Vid. Q. *Curtii* Lib. IV. c. IV. §. 12. seqq.

s Quam *Curtius* loc. cit. c. II. §. 2. & claritate, & magnitudine ante omnes Urbes *Syriæ Phœnicesque* memorabilem vocat.

t Testante denuò *Curtio* loc. cit. §. 4.

v In Termino *Juda*.

x Hæc sorte ducta, Tribui *Aser* obvenit.

y Meminit ejus *Curtius* Lib. IV. c. I. §. 15.

z Seu Petra quædam.

a Lib. XVI. *Geogr.* p. 525. Tom. II. Oper.

b Seu tabulatis.

c Alii scribunt *Aratus*, uti ex Versu isto *Avieni* est videre, qui ita sonat: *Lata dehinc* Aratos Phœnicum *prajacet oram*.

BUNONIS.

β a *Tripolis*, ut *Strabo* ait, à re ipsâ accepit nomen, quod condita à tribus urbibus Tyro, Sidone, & Arado. At *Pomponius* & *Diodorus* cum Auctore nostro ita dictam urbem tradunt, quod tria eo loco fuerint opida distincta. Hic circiter b *Macras* campus fuit, in quo mortuus visus est Serpens, jugeri longitudine, crassitudine tanta, ut equites ex utraque parte existentes alter alterum videre nequiret, rictu eo, qui hominem equo insidentem reciperet, exuviarumque squamam quamlibet clypeo majorem. *Strabo*.

γ c *Antaradus* nonnullis hodie *Tortosa* urbs maritima est: Si vero urbs mediterranea est, alia illa fuerit à Tortosa.

δ d *Palæobyblus* à Berytho VII. & à Byblo XII. mill. pass. absuit, in Tab. itin. legitur Balbyblos.

ε e *Marathus* à Tripoli versus Septentrionem est.

ζ f *Libanus mons* Phœniciæ celeberrimus, Cedris aliisque arboribus olim decorus, herbis salutaribus ac fragrantissimis sparsus, marmoribus candidissimis suffultus, multas accolis conciliat utilitates. Hinc lapides & ligna ad structuram templi aliorumque operum petita. Victimæ etiam in templo immolandæ magna ex parte in vallibus Libani saginabantur. Thuris etiam optimi magnam olim gignebat copiam; unde & pro *thure Libanus* usurpatur. Oriuntur ex illo flumina, *Jordan*, *Chrysorrhoas*, *Eleutherus*, *Lytus*, *Adonis*. Montis illius hodiernam faciem, incolarumque conditionem pluribus describit, qui ipse hæc loca vidit & scrutatus est *D. Rauwolf*.

η Libano obtenditur g *Antilibanus*, quondam muro illi conjunctus. Inter hos montes concludit Strabo *Cœlesyriam*, & spatium ejus indicat. *Duo*, inquit, *sunt montes, qui Syriam cavam includunt, æqualibus ferè inter se spatiis dissiti, Libanus & Antilibanus, paullo supra mare incipientes: Libanus prope Tripolim & Dei faciem; Antilibanus prope mare Sidonium, desinunt autem ad Arabia montes, qui sunt ultra Damascum, & eos, qui ibi* Trachonitæ *dicuntur, in alios quosdam montes, qui globosos & fructiferos habent colles. In medio concavitatem planam relinquunt, cujus latitudo ad mare est stadiorum* 200. *longitudo à mari in mediterranea dupla*. In hos montes h *Orontes* fl. labitur.

θ i *Carmelus* mons nobilis, in quo *Elias* Pro-

a Tripolis, b Macras campus. c Antaradus. d Palæobyblus. e Marathus. f Libanus mons. g Antilibanus, h Orontes fl. i Carmelus mons.

Ecbatana. eo eodem nomine, quondam ⸲ *Ecbatana* dictum. Cæterum ipsa gens Phœnicum solers hominum genus, & ad belli pacisque munia eximium. Literas & literarum operas, aliasque etiam artes, maria navibus adire, classe confligere, imperitare gentibus, regnum præliumque commenti. 3

C A P.

Propheta Baalis cultores miraculo vicit, & ad torrentem *Cison* mactavit. Est tamen in tribu Juda quoque *Carmelus mons*, ubi habitavit *Nabal*.

⸲ In Carmelo opidum fuit ejusdem nominis, quondam [a] *Ecbatana* dictum *d*. Atque hæc forte *Ecbatana* illa est, ad quam obiit *Cambyses* Rex, qui Ecbatanam Mediæ prius intellexerat, ab Oraculo monitus, fore, ut moreretur ad Ecbatanam. *Herod. l.* 3. Cæterùm in eadem Syrophœnicia erat [b] *Cana Major*. *Syrophœnissa* illius patria, cujus filiam à dæmonio obsessam liberavit Servator.

HEKELII.

d Vid. *Plinii* Lib. V. H. N. c. XIX. p. 73. lin. 5. seq.

REISKII.

3 [c] Ultimæ Phœnicum origines quin ad Chanaänem pertineant, vix dubitatur, ad quem proximæ pertingant, huc dubitatum inter doctos video. Bochartus tamen illam aut sustulit aut comminuit dubitationem, ac luculentius Lib. I. Chan. cap. 1. ostendit, Phœnices ortum & nomen suum *ab Anako desumsisse*, dicique voluisse duobus Hebraïcis vocabulis בני ענק *Bene Anak*, i. e. *filios Anaki*, seu gentem ex hujus posteris oriundam. Nec Viro doctissimo rationes desunt, tum ab analogia Grammatica, tum ab antiquitatibus Punicis, in quibus multa veterum Anakæorum vestigia commonstrat. [d] Duplex autem Phœnicia fuit; una *maritima* seu *exterior*, ad mare Syriacum sita, & altera *mediterranea* sive *interior*, Damasco ac Libano vicina, sacrisque scriptoribus Aram-Dammesek dicta: Illam Notitia Imp. Romani *primam* Phœniciam & Consularem, hanc vero *secundam* & Præsidialem provinciam facit. [e] Syro-Phœnicia vero quin secundæ aut interioris pars fuerit, nullus dubito, neque ab hac illam arbitror sejungendam, licet Lightfooto aliter videatur. Interim Bochartus colonias Phœnicum per mare mediterraneum, & in omnibus huic vicinis regionibus, ac insulis remotioribus dispersas explicat, multasque gentium origines, si quidem non ubique certas, tamen probabiles, ingeniosas & doctissimas docet.

a Ecbatana. b Cana Major. c Phœnices unde orti. d Phœnicia duplex. e Syro-Phœnicia.

BUNO

C A P. XXII.

Antiochene, *Comagene* & *Cœlesyria*. 1

A N T I O C H E N E.

I.

[α] *A Ntiochene*, quæ ſequitur Phœnicen, caput eſt ipſa [β] *Antiochia*, cognomento *Epidaphnes*, urbs celeberrima, Syriam regentium ſedes. Inde non minori fama [γ] *Apamia*, [δ] *Laodicea*, & [ε] *Seleucia* cognomine *Pieria:* unde ipſa regio *Tetrapolis*

Seleucis. Tetrapolis ſeu Antiochene. Epidaphnes. Antiochia. Theopolis ſeu Seleucis.

B U N O N I S.

α [a] *Antiochene* ſive *Seleucia* inter Syrophœniciam, Cœleſyriam, Comagenam & Internum Mare interjacet.

β [b] *Antiochia*, cognomento etiam *Magna* dicta, ab oſtiis Orontis fl. remota eſt, qui urbem illam interluit, Hebræis *Reblatha* vel *Rebla*: Turcis hodie vocatur *Antachio*. Secundum Suidam appellationem nacta eſt ab *Antiocho*. Hic ſedem fixit *Apoſtolus Petrus*, ac fideles Antiocheni primùm dicti ſunt *Chriſtiani*. Synodus *a* ibidem habita *Paulum Samoſatenum* damnavit *b*. Conſtabat Antiochia ex quatuor contiguis urbibus, quarum quælibet ſuo muro cingebatur. *Daphnes* lucus omnium amœniſſimus in ejus erat ſuburbio, cujus nullam arborem exſcindere vel diſtrahere licebat. *l.* 1. & 2. C. *de cupr. ex luc. Daph. non exsc.* Eam urbem hoſtili incendio exuſtam Juſtinianus reſtituit, vocavitque *Theopolin*, *Templa Antiochena* contrarium ab aliis olim habebant ſitum; altaria enim non ſpectabant Orientem, ſed Occidentem: *Socrates*. Erat & hic *Paradiſus* ſive hortus amœnus ad Libanum.

γ [c] *Apamia* ad eundem Orontem fl. à Seleuco Rege condita, ac de ſororis nomine dicta, hodie vulgò vocatur *Damant*.

δ [d] *Laodicea* in litore maris fuit, ab Orontis oſtio paullum remota. Ejus urbis Epiſcopus fuit *Apollinaris*, qui pleroſque libros Biblicos Græco carmine Heroïco reddidit *c*.

ε [e] *Seleucia*, etiam *Coche* dicta, haud longè fuit ab Orontis oſtio.

H E K E L I I.

a I. Juxta *Alſtedium* Ann. CHR. CCLIX.

b Et Patronos *Novatiani Schismatis*; II. & III. verò circ. Ann. CHR. CCLXIX.

c Eſt & *Laodicea* non ſolum urbs *Syriæ*, ſed & celebris in *Aſiâ* Urbs, *Lyco* Flumini impoſita.

R E I S K I I.

1 [f] *Antiochene* nomen ab Antiochia, hæc ab Antiocho, Seleuci Nicanoris patre habuit. Seleucus Nicanor enim regno Syriaco & ſexaginta provinciis potitus, ſex Antiochias, totidemque Seleucias extruxit; Illas memoriæ patris, has vero matris perpetuæ dicatas. Hæc autem Antiochia, monti Silphio vicina, A. M. 3704. condita, ex vico pertenui tantam ad amplitudinem ſub Antiochis, Seleuci ſucceſſoribus, pervenit, ut ſedis regiæ ac metropoleos in oriente locum præcipuum teneret. [g] *Comagene* nomen à Commago vico & amne cognomine

a Antiochene ſeu Seleucia. b Antiochia ſeu Theopolis. c Apamia. d Laodicea. e Seleucia. f Antiochene. g Comagene.

polis dicta fuit, à quatuor urbium dictarum numero; eadem & *Seleucis*. Mons est ζ *Casius*, unde regio *Casiotis*; & alius ϰ *Pieria*, regioque eodem nomine. Fluvii celebres, *Belus*, *Lycus* & *Adonis*.

C O M A G E N E.

Comagene. Samosata.

II. Ultima Syriæ est θ *Comagene*, Caput quondam regni, postea provinciæ Romanæ, ι *Samosata*, Luciano alumno maxime nota.

C O E L E S Y R I A.

Cœlesyria.

III. *Cœlesyria* à tergo dictarum Syriæ regionum, à Judæa Peræa ad Euphratem usque protenditur, alterius Syriæ pars, κοίλη Συρία Græcis dicta, id est, ϰ *Cava Syria*. Partes ejus insigniores.

mine suscepit, Antiochena longe inferior. Cœlesyria Libano & Antilibano conclusa, valles complectitur 25000. stadiorum latas, & duplo longiores: Hinc Arabes Geographi אלעור *Algaur* cum Nubiense nominant, i. e. *cavam*, Græco nomini convenienter. Fabulas autem olet, quicquid de Adamo heic condito, & *terrestri Paradiso ad Damascum proximo translato* Petrus du Val & plures Geographi memorarunt. Cæterum Notitia Imp. Romani *Syriam primam & secundam* ex ordine provinciarum constituto: Alii ex agro urbium *Cyrestriam*, *Damascenam*, *Zobaam*, *sed Euphratesiam* à fluvio denominant traduntque. [a] Huc sane pertinet *Principatus Christianorum Syriacus in monte Libano*, qui sui juris equidem non est nec absolutus, sed Sultano Turcico vectigalis, Patriarchæ itidem ac Episcoporum arbitrio constrictus: Attamen sua jurisdictione ac libertate quadam fruitur, neque Bassis Turcicis ad obsequium tenetur.

BUNONIS.

ζ Suprà Seleuciam *d* est mons [b] *Casius* seu *Cassius*, cujus excelsa altitudo quarta vigilia Orientem per tenebras solem aspicit Ambitus ad cacumen 19. mill. passuum est: altitudo per directum 4. *Plinius e.*

ϰ [c] *Pieria*, ad sinum pertingit Issicum; habetque [d] *Alexandriolam* urbem, quæ hodie vulgò *Alexandretta* vocatur. Ejus nominis urbes XVII. numerant Eustathius & Stephanus.

θ [e] *Comagene*, inter Ciliciam, Cappadociam, Euphratem, Cœlesyriam ac Seleucidem extenditur *f*. [* Eadem est quæ *Euphratensis* provincia & *Euphratesia* dicta est, ita tamen ut paulo amplior Euphratesia fuerit quam vetus Comagene.

ι [f] *Samosata* urbs ad Euphratem est *Luciani Athei*, & *Pauli Samosateni* hæretici patria. In eadem Comagena quoque erat [g] *Germanicia*, Nestorii hæretici patria, ad Amani montis radices posita.

ϰ illa Syriæ pars haud dubiè dicta est [h] *Cava*, quod Libani & Antilibani aliorumque montium occupet valles: ad quem modum fauces montium in Græcia sunt apud Livium nomine *Cale*.

HEKELII.

d Quam *D. Paulus Apostolus* peragravit.

e Lib.

a Principatus Christi, Libanon. b Casius mons. c Pieria. d Alexandriola. e Comagene. f Samosata. g Germanicia. h Cava & Cœlesyria.

figniores funt, *Decapolis*, *Tetrarchiæ* & *Palmyrene*. *Decapolis* regio à decem urbium numero dicta fuit. In his fuêre, λ *Damafcus* caput, μ *Opoton*, ν *Philadelphia*, ξ *Raphana*, ο *Scythopolis* deductis Scythis, antea *Nyfa* vocitata, à Liberi fepulta ibi nutrice, π *Gadara*, ρ *Hippos*, σ *Dios*, τ *Pella*, υ *Gerafa*, Decapolis.

e Lib. V. *Hift. Nat.* cap. XXII. pag. 73. lin. 32. feqq.

f Hujus Regionis Incolæ *Comageni* funt dicti, homines *Harufpicia peritiâ* præ cæteris nobilitati. Conf. *Juvenal.* Satyr. VI. ỳ. 548. feqq.

BUNONIS.

λ [a] *Damafcus g* quadraginta milliaribus Hierofolymis diftans, olim univerfæ Syriæ caput erat, cujus mœnia alluit [b] *Abana* fluvius, ac interluit *Pharphar* five [c] *Chryforrhoas*, qui ad mare non pervenit, in plura loca derivatus. Damafcus verò appellationem habere à *Damafco Eliezer*, Abrahami famulo, vult Hieronymus. At Jofephus eam conditam affirmat ab *Hus* Semi nepote. In ejus urbis vicinia Sauli impii conatus adverfum fideles divinitus repreffi funt, factusque ex perfecutore Apoftolus. Hic *primi noftri parentes* creati, fi Burchardo Monacho fides habenda. In campo Damafci à *Caino Abel* interfectus eft, adeoque à *facco fanguinis* denominata urbs, fecundum traditionem Hebræorum apud *Hieron. in c. 27. Ezech.* Quo loco Propheta *vinum* apud Damafcenos generofiffimum provenire innuit, & *lanam* coloris optimi, ficuti noftrâ etiam ætate variorum colorum ferici, goffypini & byffini panni, qui noftris appellantur *Damafceni*, ad nos afferuntur. Et habet Syria non modò *oves* lanæ præftantiffimæ; fed & peculiare earundem genus, quarum caudæ cubiti habent latitudinem. *Ariftot. l. 8. Hiftor. Animal. c. 28. Plin. l. 8. c. 48.*

μ [d] *Opoton* ad Chryforrhoam feu Pharfar fl. erat.

ν [e] *Philadelphia Animana* & *Aftarte* prius dicta, Hebræis *Rabath* feu *Rabba*, olim urbs magna ac potens erat Ammonitarum ad torrentem *Jaboc*, unde & *urbs aquarum* in Sacris appellatur *h*. Hanc olim tenuerunt Gigantes, quos ejecêre Ammonitæ, id eft, pofteri Loth. Tenuit eam urbem poftea *Ogus* Rex Bafan. Davidis aufpiciis eandem obfedit Joab, in eâque oppugnanda periit *Urias* improbè periculis objectus; Expugnatam tandem exfcidit David. *Ptolemæus Philadelphus* urbem hanc multo poft tempore cum regione vicina fibi fubjecit; & ab ejus nomine dicta eft *Philadelphia i.*

ξ [f] *Raphana* ferè in Arabiam recedit.

ο [g] *Scythopolis* erat *Bethfan* urbs, quæ ad Jordanem fuit, ubi is Mare Tiberiadis egreffus eft.

π [h] *Gadara* monti impofita, paullo longiùs à Mari Galilææ remota erat, inexpugnabilis propè habita. *Alexander Jannæus* Judæorum Rex eam decem menfibus obfeffam demum cepit & deftruxit. *Pompejus M.* aliquanto poft, in gratiam Demetrii liberti fui, cujus hæc patria erat, illam inftauravit: Gadarenfes fuêre, *Philodemus Epicureus*, *Meleager* & *Menippus*, qui folitus feria jocofè exponere: & *Theodorus Rhetor*.

ρ [i] *Hippos*.

σ [k] *Dios*, Plinio *l. 5. c. 18.* vocatur *Hippodion*, ad idem erat litus, *Hippene* quoque dicta, & ejus incolæ *Hippeni*. Et hanc excifam Pompejus reftituit.

τ [l] *Pella* à Gadara erat verfus Ortum, à Seleuco Syriæ Rege condita, & de Macedonica urbe, Philippi & Alexandri patria ita appellata, incolas Macedonas habuit plurimos. Alexander Judæorum Rex eam poftea exfcidit, quam Pompeius reftituit, & Judæis ademptam Syris contribuit. Chriftiani ingruente obfidione Hierofolymorum, divinitus admoniti, huc conceflerunt ibique fervati funt.

υ [m] *Gerafa* Mari Galilææ propinqua in mon-

a Damafcus. b Abana fl. c Chryforrhoas, feu Pharphar fl. d Opoton. e Philadelphia. f Raphana. g Scythopolis. h Gadara. i Hippos. k Dios. l Pella. m Gerafa.

Tetrarchiæ. *ſa*, φ *Canatha*. Supra Decapolitanam regionem ſunt *Tetrarchiæ* numero XVII. regionum inſtar ſingulæ, & in regna deſcriptæ. Inſigniores ſunt, χ *Trachonitis*, & *Paneas*, in qua Jordanis fontes, & urbs ψ *Cæſarea*, cognomine *Paneæ* ſeu *Philippi*. Libanum montem ab Oriente tangit *Palmyrene*; cujus caput ω *Palmyra*, urbs nobilis ſitu, vaſto undique ambitu arenis includit agros: ac velut terris exempta à rerum natura, privata ſorte inter duo Imperia ſumma, Romanorum Parthorumque, & prima in diſcordia ſemper utrimque cura.

Trachonitis. Paneas ſeu Cæſarea Philippi. Palmyrene. Palmyra.

Zeugma. IV. In reliqua verò Cœleſyria urbes inſigniores ſunt, α *Zeugma*

monte poſita fuit, optimè munita; expugnata tamen ab *Alexandro* Judæorum Rege, quod *Theodori* tyranni opes in ea forent depoſitæ. [a] *Gergeſæi* id olim tenuerunt oppidum, qui ab *Gergeſæo*, filiorum *Chanaan* quinto, ortum ſuum traxiſſe perhibentur. Bello Judaico & à Judæis & Romanis graviter attrita eſt hæc urbs. Ad eam quum Servator hominem dæmoniis liberâſſet, illa porcorum gregem in mare dederunt præcipitem *k*.

φ [b] *Canatha* à Philadelphia in Ortum jacet.

χ [c] *Trachonitis* etiam appellatur *Terra Gigantum*, & pertingit uſque ad Jordanis fontes: in ea erat [d] *Geſſur* urbs regia, quò fugit *Abſalon* poſt commiſſam cædem in *Ammone* fratre, ibidemque triennium delituit.

ψ [e] *Cæſarea Philippi* antiqnisſimis temporibus *Lais* vel *Laiſa*, vel etiam *Leſem* appellata eſt. Deinde à ſexcentis viris Daniticæ tribus expugnata, exciſa, & reſtaurata, *Dan* vocata eſt. Poſtea quum in Romanorum veniſſet poteſtatem, *Paneas* fuit dicta, à fonte, qui eam alluit, & Iturææ ac Trachonitidis metropolis habita. A *Philippo*, Herodis M. filio ornata & aucta, *Cæſarea Philippi* eſt nominata; aliquanto poſt & *Neroniana* dicta. Hodie vero ab aliquot ſeculis appellatur *Velenas*. Ad hanc urbem quum verſaretur *Servator*, ex diſcipulis quæſivit, quemnam homines ſe dicant eſſe; ubi *Petrus* omnium nomine præclaram edidit confeſſionem.

ω [f] *Palmyra* ab Adriano Imperatore reſtaurata aliquando *Adrianopolis* dicta eſt. Palmyrenorum regina aliquamdiu erat [g] *Zenobia*, quæ Græci & Ægyptii ſermonis peritiſſima, ac Latini haud ignara, multa ſcripſit, ac in iis Hiſtoriarum epitomen; ipſa filios ſuos erudivit, orationes elegantiſſimas habuit, & galeata recitavit. Demum ab *Aureliano* Imperat. capta, ac in triumpho ducta eſt; ipſaque Palmyra difficillima obſidione ab Aureliano expugnata.

α [h] *Zeugma* ad Euphratem erat, pons flumini iſti *l* impoſitus, cujus hodie exſtant reliquiæ. Contra Zeugma in altera Euphratis ripa *Apamia* urbs erat munitiſſima, ſatraparum ſedes, ubi ſolvebantur tributa.

HEKELII.

g Quam *Julianus* in *Epiſtolis* Jovis *Urbem* & *totius Orientis Oculum* vocavit.

h Si originationem *Græcanicam* aſpicimus, *Fratris*, vel *Fraternitatis amorem* deſignat.

i Ad hujus Urbis Eccleſiam per *Johannem Evangeliſtam* etiam *Deus* ſcribi juſſit, ſicuti apparet *Apocal.* III. 7. ſeqq.

k Conf. *Matth.* VIII. 28. *Marc.* V. 2. ſeqq. & *Luc.* VIII. 27. ſeqq.

l Ab *Alexandro M.* qui cum Exercitu hoc Flumen tranſivit.

B U-

a Gergeſæi. b Canatha. c Trachonitis. d Geſſur. e Cæſarea Philippi, olim Lais & Dan, it. Paneas & Velenas. f Palmyra. g Zenobia. h Zeugma.

ma ad Euphratem, β *Bambyce*, quæ & *Hierapolis*, Syris verò *Magog*, nunc *Alepo*. γ *Chalcis*, cognominata ad Belum, unde regio *Chalcidene* fertilissima Syriæ, & Cyrrhestica δ *Cyrrhus*: ε *Beroë* & ζ *Chalybon*, unde regio Chalybonitis, η *Laodicea* ad Libanum cognominata, & θ *Thapsacus*, in Euphratis ripa. Bambyce seu Hierapolis. Chalcis. Cyrrhus. Beroë. Chalybon. Laodicea. Thapsacus.

BUNONIS.

β De *Alepo* diversæ inveniuntut sententiæ; alii enim Hierapolin esse docent: alii *Beroën*, quæ inter Antiochiam & Hierapolin interjacet, esse contendunt, quæ sententia Cedreni & Zonaræ testimonio nititur; alii *Chalybonem* esse putant, vocabuli similitudine inducti, in quibus Postellus, & Rauwolfius sunt. Si vero Alepo tantum trium dierum itinere ab Antiochia recedit in Ortum, quod tradit Bellonius; Hierapolis situs, quippe quæ 154. mill. passuum, si Itinerariis fides, ab Antiochia in Ortum jacet, cum illius distantiâ minimè conveniet. [* Secundæ sententiæ, illi scilicet quæ *Alepo* vetus nomen *Beroën* assignat, eò libentius accedimus, quo firmiori nititur fundamento, quod hic discutere longum esset.]

γ a *Chalcis* hodie *Chinserim*, 84. millia passuum in Ortum aberat Antiochiâ; ejus in historiâ Herodis aliquoties meminit Josephus *m*. *Jamblichi* Philosophi *n* patria est.

δ b *Cyrrhus* hodie *Carin* vocatur, ac aliis *Quars*.

ε c *Beroë* inter Antiochiam & Hierapolin sita erat.

ζ d *Chalybon* tridui itinere ab Antiochia distans Postello & Rauwolfio ea est urbs, quæ hodie e *Alepo* vocatur, urbs primaria & Satrapæ Turcici sedes, urbs ampla, fossis & mœnibus munitissima.

η f *Laodicea* hæc quòd ad Libanum montem sita, inde cognomen adepta est.

θ g *Thapsacus* seu Thapsacum ad Syriæ & Arabiæ ponitur fines.

HEKELII.

m Hanc urbem à *Monico Arabe* conditam esse nonnulli scribunt.

n Platonici, qui *Porphyrio* præceptore est usus.

a Chalcis. b Cyrrhus. c Beroë. d Chalybon. e Alepo. f Laodicea ad Libanum. g Thapsacus.

CAP. XXIII.

Mesopotamia & Babylonia.

I.

Inter Euphratem & Tigrim regio à situ dicta est *Mesopotamia*; quasi μέση τῶν ποταμῶν, id est, media inter amnes: pars quondam Assyriorum regni. Nunc *Aliduli* & *Diarbeck* partes ejus. Clauditur ab *Occasu* & *Meridie* Euphrate, ab *Ortu* Tigri, à *Septentrione* eodem Tigri & Niphaticis jugis. *Longitudo* Mesopotamiæ fines & magnitudo.

do ejus est inter ᵃ Niphaten montem, qua Comagenæ jungitur, & Seleuciam Parthorum, cognominatam ad Tigrim, mill. CLXV. *Latitudo* summa inter dictos amnes milliar. LXX. Regiones in ea sunt, *Anthemusia*, *Chalcitis*, *Gauzanitis*, *Acabene*, *Ingine* & *Ancobarites*. Urbes præclaræ β *Edessa*, quæ quondam Antiochia, γ *Nisibis*, ipsa etiam Antiochia antè dicta, δ *Nicephorium*, ε *Labbana*, ζ *Seleucia* ad confluentem Tigris & Euphratis, jam antè dicta, η *Carræ*, Crassi clade nobiles. Montes sunt θ *Masius* & ι *Singaras*. Fluvii in Euphratem defluentes κ *Chaboras* & λ *Saocoras*.

Regiones. Urbes. Montes Masius & Singaras. Fluvii.

II. Sed de Tigri & Euphrate, nobilissimis Orientis amnibus, hoc loco dixisse, aptissimum fuerit. Oritur Tigris, qui nunc accolis *Tigil*, in Armenia Majore, fonte conspicuo in planitie; qua tardior fluit, *Diglito*, unde concitatur, à celeritate *Tigris* (ita appellant Medi *sagittam*) incipit vocari, transvectus lacum *Arethusam*, occurrente Tauro monte, specu mergitur, subterque lapsus à latere altero ejus erumpit. Alterum deinde transit lacum, qui *Thospites* appellatur, rursusque in cuniculos mersus,

Tigris. Arethusa lacus. Thospites lacus.

BUNONIS.

α [a] *Niphates* mons *a* pars Tauri est, inter Armeniam Majorem & Mesopotamiam interjacens, hodie appellatur *Curdo b*.

β [b] *Edessa* inter Masium montem & Euphratem sita 12. millia passuum à Samosatis recedit, Borcharto nunc dicitur *Rasen*, Hebraicè *Rages*; eaque habetur urbs, quam incoluit *Gabel* Tobiæ debitor. *Caracalla* Imperator in Parthos movens quum Edessâ Carras iter faceret, & equo, ventris purgandi causâ, descendisset, ab Opilio Macrino, præfecto prætorii, occisus est. Dio *l.* 77. Herod. *l.* 4. Spart. in Caracalla.

γ [c] *Nisibis*, inter Masium montem & Tigrim posita, olim & *Antiochia Mygdonia* dicta est.

δ [d] *Nicephorium* inter Euphratem & Chaboram fluvios interjacet.

ε [e] *Labbana* urbs à Nisibi versus Austrum, haud longè à Tigri sita erat.

ζ [f] *Seleucia* hæc Plinio cognominatur *Parthorum*, alias etiam *Magna* appellata, contra Ctesiphontem prope Babylonem sita fuit; Euphrates ipsam perluit, & profluenti mox infunditur Tigri.

η [g] *Carra*, *Charra* seu *Carrha*, urbs Chaboræ fluviolo *Edessæ* & *Euphrati* propinqua, ut *Stephano* videtur, sic dicta est à *Carrâ* flumine Syriæ; Hebræis appellatur *Haran* & *Charan*: unde divino mandato parens Abraham egressus Sichem concessit. *Crassus* à Parthis hic auro potatus est.

Miserando funere Crassus
Assyrias Latio maculavit sanguine Carras
Lucanus *e*.

θ [h] *Masius* mons Niphati vicinus, Nisibi urbi imminet.

ι [i] *Singaras* hodie *Sima*, aliis *Atalio* vocatus, ad Tigrim ponitur fluvium.

κ [k] *Chaboras* ex Masio monte profluens; hodie vulgo vocatus *Chabu*, ac infra *Chaboram* urbem, quam alluit, inter Nicephorium ad Occasum, & Aphphadanam ad Ortum in Euphratem labitur.

λ [l] *Saocoras* fl. nonnullis hodie vocatur *Hormitz*; aliis verò *Set*.

HEKE-

a Niphates. b Edessa. c Nisibis seu Antiochia. d Nicephorium. e Labbana. f Seleucia Parthorum. g Carræ seu Haran. h Masius m. i Singaras m. k Chaboras fl. l Saocoras fl.

ſus, poſt xxv. M. p. redditur. Dein receptis aliis ex Armenia Aſſyriaque fluminibus, Aſſyriam Meſopotamiamque diſterminat; citraque Seleuciam diviſus in duos alveos, altero *Seleuciam*, altero *Cteſiphontem*, petens inſulam efficit haud modicam. Ubi remcavêre aquæ, *Paſitigris* appellatur, moxque in lacus Chaldaicos ſe fundit, inde vaſto alveo profuſus binis oſtiis infertur Mari Perſico. μ Paſitigris.

III. At Euphrates, qui *Frat* nunc accolis, in Majori itidem Armenia exorſus, initio *Pyxirates* nominatur: ubi Taurum occurrentem irrumpit, *Omira*, & mox, ubi perfregit, *Euphrates* dicitur. Inde læva Meſopotamiam, dextera Syriam, Arabiam, Babyloniamque radens, in plures alveos diſpeſcitur; quorum uno Seleuciam, & Tigrim petit; altero, qui *Regius* dicitur Babylonem permeans, in paludes Chaldaicas diſtrahitur, transvectusque, quondam ſuo ore in mare evolvebatur: poſtea verò ab accolis agros rigantibus præcluſus, non niſi per *Tigrim* delatus. Increſcit autem & ipſe Nili modo, ſtatis diebus, ac Meſopotamiam inundat. 1 Euphrates & Pyxirates & Omira.

B A-

HEKELII.

a A *Nivibus* ita appellatur.

b Quidam *Majoris Armeniæ* Fluvium eſſe putant, qui ex eodem Monte defluens in *Tyberim* defertur. Alii etiam *Scythiæ* Fluvium faciunt.

c Lib. 1. v. 104. ſeq.

BUNONIS.

μ Tigris & Euphratis fl. fontes 1500. ſtadiis inter ſe diſtare ajunt Solinus c. 40. & Euſtath. ad Dionyſ. Raderus. [* Differentia nominum *Diglito* & *Tigris* non ſumitur a curſu magis vel minus rapido, ut Cluverio poſt Plinium viſum eſt; ſed a linguarum varietate Orientalibus populis *Diglath* dictus eſt; *Joſeph. Lib. 1. Antiq.* c. 2. unde *Diglito* Plinii. Vide Huetium *de ſitu Parad. Terreſtris* c. 14. *Tigris*, *Diglath*, *Diglito*, *Degil*, *Degela* & nomen hodiernum *Daghelé*, æque derivantur a nomine *Chiddeckel*, quo Moiſes Tigridem deſignavit.]

REISKII.

1 * *Meſopotamia* Græcè *Μεσοποταμία* regio inter Tigrim Euphratemque media; Latine *interamna* potius quam *medamna* cum Priſciano dicitur: in ſacris literis plane ad ſenſum eundem ארם נהרים *Aram Naharajim*, i. e. *Syria fluviorum* aut fluviis concluſa: Eadem quoque פדן ארם *Paddan Aram*, i. e culta Meſopotamiæ pars & ſativo agro felicior. Duas enim hæc terra partes complectitur: *Unam fertilem* ab Armeniæ montibus ad amnem Chaborem qua patet, *alteramque ſterilem* aut incultam à Chabore ad Babylonem. b Urbs hodieque claret *Edeſſa*, ſed mutato in *Ourfam* nomine: ubi adhuc veterem Abgarorum ſedem regiam, atrio ſuisque conclavibus conſpicuam oſtendunt. Turci Moſqueam Abrahamo ſacram, ibique vivarium è fontibus huic proximis collectum, in eoque piſces ſanctos jactitant. c Arabibus urbs illa *Roha* dicitur & ſuo Chriſtianorum veterum templo tanquam miraculo effertur. Vid. Exercit. de Imagine CHRISTI Abgarena. Bochartus autem fallitur in ſua Raſen & Rages, quæ cum Edeſſa haud congruunt; quia hæc in Mediæ montanis jacuit. Cæte-

Hhhh ræ

a Meſopotamia duplex. b Edeſſa. c Roha.

BABYLONIA nunc CALDAR.

Babyloniæ, nunc Caldar, fines.

IV. Assyriæ Mesopotamiæque pars erat ν *Babylonia*: postea verò in singularem provinciam descripta. Clauditur à *Septentrione* Euphrate, ab *Ortu* Tigri, à *Meridie* Persico Mari & montibus Arabiæ Desertæ, ab *Occasu* iisdem jugis & Euphrate amne. Regionum illustrissima est ξ *Chaldæa*, deinde *Mardocæa* & *Auchanitis*; quæ autem Tigri & Euphrate tanquam insula includitur, *Mesene* appellatur. Urbium clarissima *Babylon*, Chal-

Chaldæa, Mardocæa, Auchanitis, Mesene. Babylon.

ræ adhuc urbes sunt *Merdin*, *Carasera*, *Nesbin*, quæ Nisibus vetus nunc pagum exiguum refert. Historia Tigridis Euphratisque geographica si desideretur, illam ex arundinibus, conjunctione, cataractis, obscrvatisque aliis Becmannus dabit cap. III. §. 16.

BUNONIS.

ν [a] *Babylonia* appellationem consequuta est ab ipsa urbe Babylone. Hebræis terra ista vocatur *Sennaar*, seu *Sinear*. At Josephus terram *Sennaar* partem facit Babyloniæ: Sicuti aliam Babyloniæ partem constituunt Chaldæam Ptolemæus & Strabo.

ξ [b] *Chaldæa* illa Babyloniæ pars est, quæ in Meridiem extenditur, Arabiamque attingit, & Sinum Persicum: in qua *Urchoa*. Tres Babylonis memorantur conditores, *Nimrodus* Gen. 10. 10. quod initium regni ejus fuerit Babylon; quæ eadem à confusione linguarum nominatur cap. 11. *Semiramis* Babylonem condidisse scribitur ab Herodoto *l.* 1. Diodoro *l.* 2. Strabone *l.* 16. Mela *l.* 1. Justin. *l.* 1. *Solino. A Nabuchodonosor* gloriatur, se magnam illam Babylonem ædificasse, Dan. c. 4. sed à *Nimrodo* urbs illa fuit fundata; à *Semiramide* aucta & amplificata, murisque cincta; & à *Nabuchodonosoro* restaurata. Arcem ejus à *Belo* conditam refert Ammian. 23. Turrim illam immensam à gigantibus ædificatam refert Eusebius. Babylonis urbis mentionem faciunt, eamque describunt præter *Mosen* Gen. 10. & 11. *Herodotus lib.* 1. *Berosus* apud Josephum l. Ant. 10. & *Eusebium*, *Diodorus Sicul. l.* 2. *Strabo l.* 16. *Dionysius* Perieg. *Eustathius*. *Josephus* contra Apion. *lib.* 1. & Antiq. Jud. *l.* 1. *Plinius lib.* 6. *c.* 26. *Philostratus Apollon.* 1. *Justinus* 1. *Orosius l.* 2. *Tzetzes* Chiliad. 9. *Zonaras* tom 1. *Cedrenus & Pererius* ad XI. Genes. copiosè de illa agit urbe. Pulchritudinem ejus laudat *Curtius l.* 5. *c.* 1. *D. Hieron.* ad Jes. *cap.* 14. describit templa marmorea, aureas statuas, plateas lapidibus auroque refulgentes, & multa alia, quæ pœne fidem excedere videntur. Pluribus urbis magnificentiam depingit *Philostratus Apollon. I.* Eam in circuitu plus quàm duodecim milliaria Germanica complexam fuisse discimus ex Strabone; unde Aristoteli *provincia* appellata est; quippe quæ tantæ fuit amplitudinis, ut, quum tertium jam diem esset capta, pars ejus id tamen non sentiret. Sed ab eximio illo splendore suo adeo dejecta est, ut, quo loco illa priscis illis temporibus fuerit, vix hodie appareat. *Rauwolfius*, secundo Euphrate fluvio iter faciens dicit, à comitibus suis & Arabibus arenarum cumulos in solitudine quadam ad Euphratem sibi monstratos, qui Babylonem eo fuisse loco affirmarint, eaque ingentis istius urbis esse rudera. Tanta verò memoratur loci sterilitas, ut Arabes nulla illic figant tentoria; id quod *Jesaias Propheta c.* 13. prædixerat. Hodie ad Tigrim est [c] *Bagdad* urbs, quæ vulgò habetur *Babylon*. Verùm *Bagdad* illa ad Tigrim jacet: & Babylon fuit ad Euphratem; quæ loca sunt multum inter se diversa. Credunt Persæ ex Babylone destructa exstitisse Bagdad, quo loco frequentes.

a Babylonia. b Chaldæa. c Bagdad.

Chaldæorum quondam caput, à Semiramide in ſedem regni Aſſyrii condita, nunc in exiguis ruinis exſtincta jacet. Secunda ab hac eſt ο *Urchoa*, quæ *Ur* Chaldæorum in ſacri ſcriptis. Dein π *Borſippa* ad paludes: & ρ *Teredon* nobiliſſimus inter Tigris oſtia vicus. 2 Urchoa. Borſippa. Teredon.

tes tum fuerint horti, id quod ex nomine *Baz*, quod hortum ſignificat, colligunt; ac loci amœnitate homines inductos, ut novam ibidem exſtruerent urbem. *Olearius.*

ο [a] *Urchoa* ſive *Ur* Abrahami patria in Chaldæa erat.

π [b] *Borſippa* eſt *Berſita* Ptolemæo. *Urbs hac*, e inquit Strabo, *Diana & Apollini ſacra, in ea maximum linificium eſt, & maxima veſpertilionum multitudo, qui longè majores ſunt, quàm in cæteris locis: capiuntur ad cibum, & ſale condiuntur.*

ρ [c] *Teredon*, hodie *Balſara* urbs clara eſt, & Satrapæ ſedes.

HEKELII.

d In *Polyhiſt.* c. LXX. p. 142.

e Lib. XVI. *Geogr.* p. 501. Tom. II. Oper.

REISKII.

2 [d] Babylonia Gr. Βαβυλωνία ἐκ τῆς Βαβυλῶνος à Babylone: Hæc autem ex Hebræo nomine בבל *Babel* per ſyncopen pro בלבל Balbel, i. e. [e] *ab linguarum confuſione:* Quæ ſub conditu hujus urbis turrisque contigit, vel per *inſpirationem novorum idiomatum à Deo factam*, vel per *omnimodam Linguæ prioris Hebraicæ oblivionem*, ut huic ſenſim diſperſos inter homines nova ſucceſſerit. [f] *Babylon autem alia vetus fuit*, urbs mœnibus, foſſis, turribus, templis & duabus arcibus ſtupenda, Bocharto copioſiſſime deſcripta, & *alia nova* ſupereſt æquivoce tantum dicta. Ex Babylone veteri adhuc monſtrantur rudera quæ collem referunt, & 3000. paſſus ambitu, ſed intus terram è cæmento piceque conflatam duriſſimam comprehendunt: Arabes tamen heic Phari cujusdam reliquias putant ſuperſtites, & Agarcouf nominant. Urbs nova *Bagdad ab Eremita*, qui locum incoluit, Bagdado dicta, & à Chalifa XXIII. Abujaafar al Manſur A. C. 762. condita, modo Perſis, modo Turcis paruit An. 1638. ab Amurathe capta. [g] De *Paradiſo* addimus, eum commodiſſime inter Euphraten, Tigrin, horumque alveos, & in auſtralibus vel Meſopotamiæ vel Babyloniæ partibus collocari. Nam (1) Moſaica fluviorum deſcriptio, (2) ſitus Edenis Orienti proximus, (3) concurſus fluminum & per alveos diviſio, (4) Terra Chus & Hevila, i. e. Arabia felix, & tractus mari Perſico vicinus, (5) prima hominum ſedes, & coloniæ ab ea deductæ prorſus congruunt. Confer Bochartum in Phaleg. Spanhemium in Geograph. Introd. & Chronicon Dreſchler. Saracen. Tavernier. Lib. II. cap. 7.

a Urchoa. b Borſippa. c Teredon. d Babylonia. e Linguarum confuſio. f Babylon duplex. g Paradiſus ubi ſitus fuerit?

CAP. XXIV.

Arabia.

I.

Ultima Aſiæ proximaque Africæ eſt *Arabia*, terrarum nulli poſtferenda, amplitudine ſpatioſiſſima. Quippe ultra pro- Arabia.

proprios etiam fines, & Euphratem in Mesopotamiam ad Amanum usque ad Niphatem montes, multas Arabum gentes Tigranes magnus deduxit. Hinc Plinio *magna Mesopotamiæ pars Arabia* dicitur. Quin & alia haud exigua Arabum pars fuit in Africa sub Ægypto, totum illud Sinus Arabici latus cingentes; de quibus postea in ipsa Africa. [1]

Arabiæ fines. II. At propriæ Arabiæ fines fuêre ab *Ortu* montium juga, quibus à Babylonia discernitur, & mare Persicum; à *Meridie* mare Rubrum, ab *Occasu* Arabicus Sinus & Isthmus, qui est inter hunc sinum & mare Ægyptiacum, à *Septentrione* clauditur Palæstina, Cælesyriaque & Euphrate. Magnitudo. *Longitudo* ejus summa est à mari Ægyptio ad fauces usque Persici Sinus & Corodamum promont. mill. German. CCCCL. *Latitudo* maxima inter geminas, hinc Persici, illinc Arabici, sinuum fauces CCCXL. minima circa mediam peninsulæ partem milliar. CLXXX. Divisio. Dividitur in *Petræam*, *Desertam*, atque *Felicem*. [α]

PETRÆA.

Petrææ fines. III. [β] *Petræa* clauditur ab *Occasu*, intimo Sinu Rubri maris

BUNONIS.

α De Arabibus in genere ita Plinius l. 6. c. 28. *Arabes mitrati degunt, aut intenso crine: barba abraditur; præterquam in superiori labro. Aliis & hæc intonsa; mirumque dictu, ex innumeris populis pars æqua in commerciis aut latrociniis degit: in universum gentes ditissimæ; ut apud quas maxime opes Romanorum Parthorumque subsistant, vendentibus, quæ è mari aut silvis capiunt, nihilque invicem redimentibus.* Non enim aliena emunt [a] Arabes, vendunt sua, quod etiam Solinus *a* tradit.

β [b] *Petræa Arabia* majorem sui partem sterilis est, torrida sole, siticulosa & arenosa; ita ut ventus subito exortus magnos montes & acervos arenarum convehat, & arenis obruat quicquid corripit, infesta præterea latronibus & prædonibus, adeo ut mercatores etiam, nisi turmatim, illam terram non transeant. In ea Arabiæ parte *Populus Israëliticus* per 40. annos exsulavit: & *Joseph* cum *Maria* virgine & puero *Jesu* per hanc Arabiam in Ægyptum profecti sunt. Ejusdem Arabiæ Rex erat *Areta*, de quo Josephus.

HEKELII.

a In *Polyb.* Cap. XLVI. p. 100. lin. 13.

REISKII.

1 [a] Arabiæ nomen ab Arabibus; Arabes à nigrore, ac Syriaco quidem vocabulo invenisse, Viri doctissimi volunt, Arabs enim ערבי *Arabi*, ערב *Ereb vesper*, עורב *oreb corvus*, ejusdem sunt originis: Arabes Homero etiam ἐρεμβοὶ dicti tanquam ἐρεβοὶ, h. e. *nigri*; sic apud Stephanum & auctorem Etymologici magni legitur: Omnes enim *statura despicabili parva, colore inter nigrum fulvumque medio communiter notantur* Plin. Hinc קדרים *Kedurim*, i.e. Kedureni à nigrore in sacris literis

a Arabes. b Arabia Petræa. c Arabia.

ris & Ægypto; à *Septentrione* Palæstina & Cœlesyria; ab *Ortu* Arabia Deserta; à *Meridie* montium perpetuis jugis, quibus à Felice separatur. Dicta *Petræa*, à γ *Petra* capite suo, urbe celeberrima, δ *Nabathæorum* gente incolente. Reliquæ urbes insignes sunt, ε *Medava* & ζ *Bostra*. Mons est nobilis η *Casius*, cum delubro *Jovis Casii*, & haud procul *Pompeji Magni tumulus*.

Petra urbs.

Medava. Bostra. Casius m. Pompeii M. tumulus.

D E-

literis dicuntur. Primam vero genti originem Bochartus duplicem vindicavit; Unam ab Joctane Semi filio, quoad Arabiæ felicis incolas; Alteram à Chuso Chami filio quoad Saracenos cæterosque Arabes. [a] *Saraceni* enim nec ab Sara, nec ab Hagare hujus famula, sed verbo Arabico שרק hujusque participio appellantur, quasi *latrocinantes* aut rapinæ deditos vocaris. Hinc *Nomades* Græce Νομάδες ἀπὸ τῶν νομῶν i. e. *pascuis campestribus*, in quæ dispersi: *Scenita* itidem ἀπὸ τῶν σκηνῶν, i. e. *tentoriis*, in quibus vivunt: Sin hunc ortum ipsi refugiant, tum ab situ orientali hæc denominatio desumi potest, quam Pocockius desumsit. De Saba Arabice al Jeman, [b] Sabæorum gentibus, regno vetusto, & quandoque gynæcocratico Bochartus optime commentatur, & reginam ex eo Arabicam deducit, quæ Salomonem regem convenisse legitur. Facessat hinc procul ex Arabibus fabulosa *Pygmæorum* natio, quam auctores alii terræ huic adserunt. De singularibus naturæ donis, desertis horridis & Israëlitarum difficillimo per illa itinere, item religiosis Turcarum ad Meccam Medinamque peregrinationibus non dicam, sed citabo unum Dreschleri Chronicon Saracenicum & nostra huic addita supplementa. [c] *Phylarchæ* Arabum aut Principes adhuc supersunt, iique non Bassis, Sed Sultano subditi & vectigales: Qui plures equidem in Arabia recensentur, unus tamen inter omnes eminet princeps *Noremgua*, minoris in Arabia felici provinciæ, qui Mascateam urbem, quam illa perdiu tenuerat, nationi Portugallicæ ademit: Cæteros lubens omitto.

BUNONIS.

γ [d] *Petra* hæc hodie *Arasch*, olim etiam *Petra Deserti* dicta, non longe distabat ab eo maris mortui litore, quod Ortum respicit. Fuit olim arx munita & urbs Moabitarum vetustissima, in monte posita: Græcis dicta est *Petra*; Hebræis *Sela*, & quondam *Arce*, *Arcen* aut *Arecen*: postea *Recem* & *Recome*. Arabiæ Reges in ea aulam & palatium habebant, itaque Arabia illa nomen inde traxit. Israëlitæ urbem istam expugnârunt, capto etiam Rege *Recem*: Num. 31. *Amasias* quoque Rex Judæ eandem cepit. *Areta* Arabum Rex hic sedem habens à Scauro oppugnatus est. Postea *Balduinus* Hierosolymorum Rex Christianus eam urbem auxit & ornavit. Ex ea *Ruth*, Hieronymo judice, fuit oriunda.

δ [e] *Nabathæi* ita dicti à *Nabajoth* filio Ismaëlis natu maximo, qui cum undecim fratribus omnem terram ab Euphrate ad mare Rubrum usque positam tenuerunt. *Nabathæam* nominantes provinciam. *Josephus Ant.* l. 1. c. 21. Nabathæorum regio inops frugum, & plena pecorum fuisse scribitur. Ipsa gens, secundum Strabonem, fuit continens, rei conservandæ & parandæ intenta. Mortuos verò irreverenter tractârunt Nabathæi, eosque, ac ipsos Reges quoque, in sterquiliniis defoderunt. Urbs illorum nominatur [f] *Nabatha*.

ε [g] *Medava* seu *Medaba* hodie *Medavon* & *Medbach* in finibus Moabitarum est.

ζ [h] *Bostra*, hodie *Bosra* & *Bussereth*, Philippi Imperatoris patria: ex eo *Philippopolis*, Zonara teste, dicta est.

η [i] *Casius mons* ad Ægypti fines est, haud longè ab *Ostracina* urbe maritima; ibidemque

a. Saraceni. b Regina Sabæ. c Phylarchæ Arabum. d Petra urbs. e Nabathæi. f Nabatha urbs. g Medava seu Medaba. h Bostra. i Casius mons.

DESERTA.

Arabiæ Desertæ fines.

IV. *Deserta* Arabia, quæ nunc *Arden*, clauditur ab *Occidente* Petræa & Cœlesyria, a *Septentrione* Euphrate, ab *Ortu* montibus, quibus à Babylonia submovetur; à *Meridie* itidem montibus, quibus à Felice disterminatur. Plana equidem maxima ex parte; at sterilis, ideoque deserta. Populi illustriores ϑ *Nomades* & ι *Scenitæ*; hi ultra Euphratem in Mesopotamiam potensi, iidemque in Felicem.

Nomades. Scenitæ.

FELIX.

Arabia Felix.

V. *Felix*, quæ nunc *Al-Taman*. * Ipsa Peninsula Arabia, inter duo maria, Rubrum Persicumque, procurrens, reliquis partibus major est, multoque lætior ac ditior; cinnami ac thuris, aliorumque odorum maximè ferax; unde inclytum ei *Beatæ* cognomen. Fluvii nobiliores duo; ϰ *Betius*, Arabicum, λ *Lar* Persicum, sinus petentes. Populorum hic nomina

Betius fl.

Lar fl.

que [a] *Casiotis regio*. Cæterum *Casiotæ* vafri & versuti habiti sunt; unde proverbium *b* natum: *Casioticus e nodus*, apud Suidam.

ϑ [b] *Nomades* certas sedes non habent; sed cum pecoribus suis alia subinde quærunt pascua: ita nostra ætate istos vivere testatur *Rauwolfius*: ac Regis sui amantissimos esse, qui admodum solicitè, ubinam ipsorum degat Rex, quoniam & ille haud diu uno in loco subsistat, ex iter facientibus soleant quærere.

ι [c] *Scenitæ* à scenis dicti, quòd sub tentoriis habitant, domibus carentes. Ipsa autem tentoria cilicia sunt; itaque nuncupant velamenta è caprarum pilis texta. Præterea carnibus suillis prorsus abstinent. Sanè hoc animalis genus, eò invectum, moritur ilico. Solinus c. 46. In hac ipsa Arabia Deserta ponuntur Ophiophagi *d*, à facto ita dicti. *Mela.*

ϰ [d] *Betius* fl. ex Zamete monte, qui & *Zames*, hodieque *Zimas*, vocatur, ortus, in Mare Rubrum devolvitur, appellatur vulgò *Allique aguada.*

λ [e] *Lar* fl. hodie vulgò *Om* dictus, inter *Sacra Solis* extrema & Capsitam urbem fluit.

HEKELII.

b Quod ap. *Erasmum* Chil. II. Cent. V. *Adagium* XXXIV. facit.

c S. *Cassioticus.*

d Eodem *Solino* loc. cit. pag. 100. lin. 17. & *Melâ* Lib. III. c. IX. p. 225. lin. 32. seq.

B U-

a Casiotis regio. b Nomades. c Scenitæ. d Betius fl. e Lar fl.

[* *Al-Yaman*; vel *Al-Yemen*, vel etiam sublato articulo *Al*, Empbatico; *Yemen*. Sic legi debet non *Ayaman*, vel *Ayman*, ut habent Edd. pene omnes. Yemen non toti Arabiæ Felici respondet, unicam tantum ejusdem partem complectitur; sed præcipuam, cujus universæ regioni a multis nomen est inditum.]

mina innumera, at clarissima μ *Saracenorum*, non modò Africam, sed Europam etiam vastantium: ν *Minæorum* & ξ *Sabæorum*, qui soli thus mittunt. Urbes insigniores, ad Arabicum sinum *Badæo* regia, *Pudnopolis*, ο *Muza*, π *Ocelis*: ad Rubrum Mare *Arabia* & ρ *Cana*: ad Mare Persicum *Gerra*. Intus *Ostama*, *Maraba*, *Sabe*, *Manambis* Regia, σ *Sapphar*; *Sabatha* & *Omanum*. Saraceni. Minæi. Sabæi. Badeo. Pudnopolis. Muza. Ocelis. Arabia. Cana. Gerra &c.

CAP.

BUNONIS.

μ [a] *Saraceni* prius dicti sunt *Agareni*; ab *Agar* Abrahami serva: & postea *Ismaëlitæ*. Demum Mahumede auctore voluerunt *Saraceni* appellari, vel à *Sara* uxore Abrahæ; vel à *Sarata* regione, quam Stephanus partem facit Arabiæ.

ν [b] *Minæi* Atramitis & Sabæis fuerunt proximi, apud oram maris Rubri incolentes: eorum urbs nobilissima fuit [c] *Carna* seu *Carne*. Strabo lib. 16.

ξ [d] *Sabæi* eam tenuerunt Arabiæ partem, quæ sinu Persico obvertitur; *Mela* eorumque metropolis est [e] *Saba*, quam nonnulli *Zibit* esse putant ad sinum Arabicum. Ex ea Arabiæ parte Hierosolymam venit Regina, Salomonis sapientiam exploratura. Quidam tamen *Sabam* hanc in Africæ parte, ipsaque Æthiopiâ ponunt.

ο [f] *Muza* portus & emporium est, quò appellere solebant navigantes ex Ægypto in Indiam. Hodie vocatur *Mocha*, ad quam coralliorum rubrorum magna capitur copia. [* Sed nunc præcipue frequentatur ob fabarum quarumdam in arbusculis nascentium mercaturam. Hæ torrentur, ac tritæ & in tenuissimum pulverem comminutæ in aqua ferventi ebulliunt, sic præparatur liquor qui ab Europæis *Cauve*, *Koffi*, aut *Caffé* vocatur, estque maximi usus præsertim apud Batavos, qui ad vilissimam usque plebem huic potui ita sunt assuefacti, ut plerique vix eo carere possint.]

π [g] *Ocelis* Rhamusio hodie est *Capo de Celi*.

ρ [h] *Cana*, eodem Rhamusio teste, hodie vocatur *Caucacan*.

σ [i] *Sappharenos* equos commendat Vegetius. Ceterùm in interioribus Arabiæ partibus etiam ponuntur [k] *Pygmæi*, minutum genus, & quod pro satis frugibus contra grues dimicando defecit. Sunt multa volucrum, multa serpentum genera. De serpentibus memorandi maxime, quos parvos admodum, & veneni præsentis, certo anni tempore ex limo concretarum paludum emergere, in magno examine volantes in Ægyptum tendere, atque in ipso introitu finium ab avibus, quas *Ibidas* appellant, adverso agmine excipi, pugnaque confici traditum est. [l] *Phœnicem* quoque avem unicam in Arabia exsistere tradunt *Plinius*, *Solinus*, *Mela*. Hodie verò regna ad Arabiam pertinentia sunt ad mare Indicum [m] *Tartach*, [n] *Herith*, & reliquis opulentius *Aden*, cujus caput *Aden* ad *Arcyram* montem, qui Ptolemæo *Cabubara*; emporium Indis, Æthiopibus & Persis frequens. Regno [o] *Aden* adjacet provincia [p] *Zibith*, per quam in Arabiam Petræam itur.

a Saraceni. b Minæi. c Carna urbs. d Sabæi. e Saba urbs. f Muza. g Ocelis. h Cana. i Sapphara. k Pygmæi. l Phœnix. m Tartach. n Herith. o Aden. p Zibith.

CAP. XXV.

De Turcico Imperio, urbibusque sub eo claris.

I.

HÆ igitur sunt regiones Asiæ, quæ, cum antea sub *Assyriorum*, *Persarum*, *Macedonum*, *Romanorum*, ac suorum quæque Regum Imperiis omnium nobilissimæ censerentur, *Turcarum* adventu prorsus devastatæ, barbarieque postrema fœdatæ sunt. Solent quippe Turcæ capta aliqua urbe, fabricas omnes eminentiores demoliri, mœniaque diruere. Horum autem Imperium cœpit sub annum Christi clɔ ccc, *Osmane* (quem alii *Ottomannum a* vocant) primo conditore, tenuis conditionis homine Tattaro, Magni Chami milite; à quo descendentes Osmanidæ regnârunt continua serie annos CCCIX. ad usque Murathem IV. qui nunc Imperio potitur. *Prima sedes* Imperii fuit in Asia in Bithyniæ urbe *Prusa:* hinc in Europam *Adrianopolim* Thraciæ translata; denique *Constantinopolim*, ubi etiam nunc consistit. *a* 1

Turcarum imp.

Osmanes.

II. Cæ-

BUNONIS.

a Osmanus rex factus est anno Christi 1297. *b* inde ad Murathis seu Amurathis IV. initium, quod incidit in annum secu'i hujus vicesimum tertium, intercedunt anni 336. At à primo illo Osmani initio ad annum usque 1678. quem nunc agimus imperium illud jam stetit an. 311.

HEKELII.

a Vel *Othmenum.*

b Leg. *Alstedii* Thesaurus Chronol. Tit. XXIV. p. 226.

REISKII.

1 [a] Gens Turcarum Scythica, fera, inculta, horrida, urbium, artificiorum & scientiarum excidio nata, Græcorumque vitiis quam sua virtute felicior, Europam, Asiam, Africamque uno nunc dominio coërcet: Tres nempe integras Imperii Romani veteres Diœceses, *primam Illyrici, alteram Orientis. Africæque tertiam*, ut unam Italiæ Diœcesin Christianis Principibus reliquerit. [b] Primos natales eosque obscurissimos, ab his denique ulteriores ad dominatum Asiaticum progressus in Cap. XVI. reperies. Unde Othman, homo Turcicus, non Tatarus, nec Chami Tatarici miles, sed paternæ militiæ ductor & [c] Sultanus Asiaticus dignoscitur. Ab illo nunc XXI. Imp. præest Soliman, Princeps ferme quinquagenarius & diuturno carcere detentus; fratrisque Muhamedis IV. depositi, damnatique ad eandem custodiam successor. *Periodus vero Imperii hujus millenaria* quadriennio ab hinc effluxit, quæ num fatalem mutationem sit allatura, dies annique postea docebunt. Tota Muhamedis Pseudoprophetæ Arabis eaque luculenta historia è Chro-

a Turcarum natio. b Imperium Turcicum. c Soliman Sultan hodiernus.

II. Cæterum urbes in tam vasto Imperio perpaucæ sunt in Asia, memoratu dignæ. Omnium tamen princeps est *Damascus* Syriæ, magna, dives, splendida atque amœna: omni fructuum genere abundans; emporium celeberrimum, præstantissimis artificibus refertum; officina armorum bellicorum totius Imperii nobilissima. Sequuntur alia Syriæ emporia clara atque celebria; *Alepum*, vulgo *Alepo*, non inferior *Damasco* urbs; magna & frequens. In littore *Alexandriola*, vulgo *Alexandretta*; Berytus, vulgo *Baruto*, Tripolis Syriæ, vulgo *Tripoli di Soria*, & Joppe, vulgo *Jaffa*. Ad Pontum in Cappadocia *Trapezus*, vulgo *Trabezonda*, Imperii Trapezuntini quondam caput. In Arabia vero Felice β *Medina Talnabi*, id est, urbs Prophetæ; quia Mahumetis Pseudo-Prophetæ delubrum atque sepulchrum in ea visuntur. *Mecca*, ejusdem Mahometis natalibus maximè nota, *Zidem*, *Zibit* & *Aden*, omnium pulcherrima & munitissima, ad fauces sinus Arabici sita.

Urbes. Damascus. Alepum. Alexandriola. Berytus. Tripolis. Joppe. Trapezus. Medina. Talnabi. Mecca. Zidem. Zibit. Aden.

Chronico Dreschleri Saracenico; Urbium vero Turcicarum, quæ adhuc eminent, ordo & numerus è Tavernirio ac Valleo, multisque anonymis Scriptoribus; itemque notitia sepulchri Pseudoprophetici, & corporis non amplius superstitis, & tumbæ, quam fingunt, pensilis hinc peti potest.

B U N O N I S.

β Quum *Mahumedes* Pseudopropheta [a] *Mecca* doctrinam suam, invito magistratu & civibus plerisque, divulgaret, fugere & urbem deserere coactus Jatsribam, quòd opidum decem dierum itinere à Mecca distat, se contulit: ubi à civibus exceptus, sedem imperii ibidem collocavit; unde & [b] *Medina Talnabi*; i. e. urbs Prophetæ & *Medina* absoluiè dicta est. *Mecca* fuit impostor iste natus & educatus, ibidemque quod jam dictum, dogmata sua decem annos clam primùm sparsit: at *Medinæ* quò confugerat, totidem annis docuit & imperavit, princeps simul politicus & Ecclesiasticus. A fuga ista Mahumedis, quæ Mahumedanis [c] *Hegira* appellatur, inciditque in noctem illam, quæ sequuta est 15. Julii, anni æræ Christianæ 622. annos Mahumedani numerant; & communis eorum est æra. Supputant verò isti annis Lunaribus, qui undecim ferè diebus breviores sunt Solaribus. Impostoris istius tumulus ostenditur Medinæ, non verò *Meccæ*; nec arca ista, quod vulgò fertur, in aëre sublimis pendet; sed humi conspicitur, tapetibus fragrantibus instrata, cui impositus est pileus Arabicus sive Turcicus. Quam turpissimè autem decipiuntur Mahumedani, qui credunt sarcophago isto impurum Pseudoprophetæ corpus condi; quum antistites ejus, magno licèt pretio proposito, devoto alicui Mahumedis cultori, qui isto corpore viso paratus fuerat sibi oculos eruere, nihil ausi fuerint desideranti objicere. Qua de re vid. Vartomanni Itinerar. Cap. 13. *c. Aden* suum habebat principem, qui fraude Soleymanni Beglerbeji Cairensis circumventus, urbe occupata, occisus est. [* Recte emendat Buno. Veritatem historicam invertit Cluverius lapsu memoriæ, Mahumedes non *Medina*, sed *Mecca* natus, *Medina* mortuus est, non *Mecca*, & in eodem sepultus cubiculo ubi animam efflaverat. Sic *Prideaux* in vita Mahumedis, quam consulat, qui hujus impostoris historiam a fabulis Romanensibus liberatam expetit.]

H E K E L I I.

c Vid. quæ de *Mecca* & *Medina* religioso cultu extant in Notis *Georgii Gentii* ad *Mustadini Sadi* Cap. II. *Rosar. Politici* p. 305.

a Mecca. b Medina Talnabi. c. Hegira Mahumedanorum.

CAP. XXVI.

Cyprus & Rhodus.

CYPRUS.

I.

Cyprus. Macaria.

INsulæ in Ægæo Mari Asiæ objacent complures, quarum nobiliores Lesbum, Chium, Samum & Côn in Europa memoravimus. At in Asiatico Mari sunt *Cyprus* & *Rhodus*. *Cyprus*, in Issico sinu inter Ciliciam & Syriam, in quatuor majoribus Interni Maris computata est, *novem regnorum*, ut referunt veteres auctores *a*, quondam sedes; cœli clementia solique fertilitate beatissima: unde *Macaria* antè dicta fuit. *a* Cyprus autem dicitur ab *æris* copia, quod hic primùm inventum creditur. Incolæ, viri pariter ac fœminæ, in libidinem lasciviamque omni ævo mirè proni; unde olim *Veneri* insula consecrata fuit. *β* *Longitudo* est inter duo promontoria, *Dinaretum*, vulgo *Capo S. Andrea*, & *Acamanta*, vulgo *Capo S. Epifanio*, milliar. XL. *Latitudo* maxima XV.

II. Di-

BUNONIS.

α Veteres [a] *Ærosam* quoque appellârunt, ob æris copiam *Festus b*. Cæterum in Cypro ærariis fornacibus, ubi Chalcites lapis ingestus pluribus diebus crematur, [b] bestiolæ in medio igne nascuntur pennatæ, paulo muscis grandibus majores, quæ per ignem saliunt atque ambulant; emoritur hoc genus, quum ab igne remotum est. *Aristot. Histor. Animal Plin.* Perhibent insulam hanc adeo olim fuisse tumulorum impatientem, ut cadavera terræ interdiu mandata, continuò nocte proxima rejecerit.

β [c] Straboni *c* Cyprus in circuitu complectitur 342. stadia, *d* quæ faciunt milliaria 107. Abest verò à Ciliciâ uno tantùm milliario, & uno quadrante. Hierosolymis verò distat milliaribus 40.

HEKELII.

a *Plinius* inprimis libro quinto *Historiarum Naturalium* cap. XXXI. pag. 79. lin. 6. seq.

b Lib. I. de *Verbor. vet. Signif.* col. 1131. lin. 23. seq. *Hanc insulam* æque, ac *Rhodum* & *Cretam*, Commentariis illustrissimis illustravit *Joannes Meursius*, incomparabile *Batavorum* Decus, quos *Amstelod.* literis *Wolfgangi* Anno CHR. M. DC. LXXV. in 4. f. impressos esse constat.

c Lib. XVI. *Geogr.* p. 406. Tom. II. *Oper.*

d 3420. & non 342. uti in ultimâ *Bononianâ* exstat. [* Dum Bunonem emendat Hekelius, ipse emendatione dignus est. Strabo (non in libro XVI. quem laudat, sed XIV. pag. 682. Edit. Casaub.) habet 3420. stadia quæ conficiunt 427. Mil. pass. cum 500.

a Ærosa. b Bestiolæ in igne generatæ. c Magnitudo Cypri.

II. Divisa fuit quadripartito: in γ *Salaminam*, δ *Paphiam*, ε *Amathusiam* & ζ *Lapithiam*. Mons in ea nobilis η *Olympus*. Fluvii θ *Lycus* & ι *Pediæus*. Urbium clarissimæ κ *Paphos* & λ *Salamis*. Lycus fl. Pediæus fl. Paphos. Salamis.

III. Insula, antequam Romani occuparent, regibus regebatur, quorum ultimus *Ptolemæus*, accepta fama, de Romanorum in insulam expeditione, veneno fata præcepit. Cæterum *Porc. Cato* Cyprias opes Romam invexit: quæ res latius ærarium populi Romani, quam ullus triumphus, implevit. post divisum Imperium Romanum sub *Græcis* fuit *Imperatoribus* Anno CIↃ CLXXXI. *Richardus* Angliæ Rex, cum copias Hierosolyma contra Saracenos ducens, tempestate ad insulam dejiceretur, insulani vero non admitterent, vi & armis eam occu- Cypri Reges ac Domini.

500. pass. addit *si sinus intrentur.* Timosthenes Cypri circuitum 429. M. pass. cum 500. pass. prodidit. Isidorus 375. is sinuum rationem non habet, & sinus non ingreditur.]

BUNONIS.

γ [a] *Salamina* appellationem habens ab urbe *Salamine*, obvertitur Orienti [e]

δ [b] *Paphia* à *Papho* urbe ita dicta, respicit Occasum.

ε [c] *Amathus* urbs maritima, hodie *Limisso* dicta, nomen dedit *Amathusia* regioni, quæ est pars insulæ Meridionalis.

ζ [d] *Lapithus* urbs ad Septentrionale litus posita, appellationem dedit regioni *Lapithia*, quæ objacet Septentrioni.

η [e] *Olympus* mons in finibus Amathusiæ est; ac alius ejusdem nominis mons est mamillæ similis ad Palæam urbem.

θ [f] *Lycus fl.* ex Olympo ortus, per Amathusiam regionem decurrit, & apud Curium opidum mare subit Australe.

ι [g] *Pediæus* seu *Pedæus* hodie *Pedeo* ex eodem Olympo monte profluens, Salaminam rigat; ac inter Pedaium promontorium & urbem Salamina Syriacum Mare petit.

κ [h] *Paphos* urbs *f.* eversa in litore Occidentali olim sita fuit: ubi Venus colebatur; unde illa *Paphia* cognominatur. [*Paphos olim duplex, vetus & nova, non in eodem solo, inter utramque septem milliarium erat intervallum. Nova Paphos nomen vetus retinet & est *Baffa*, vel *Baffo*, oppidum cum portu.]

λ [i] *Salamis* urbs maritima ad litus Orientale, à Teucro fratre Ajacis Telamonii, Achillis patruele, exsule olim condita, postea *Constantia* appellata est. [k] *Epiphanius* Cypri Episcopus fuit Libri contra 80. hæreses auctor. Hic cum Chrysostomo Constantinopolitano Episcopo simultates exercens, quum Constantinopoli discederet, ad illum ait: *Spero te non moriturum Episcopum*; ad quæ Chrysostomus regessit; *Spero te non rediturum vivum in civitatem tuam*; Utrumque evenit. Epiphanius enim in itinere obiit: & Chrysostomus in exsilium pulsus variis ærumnis affectus exspiravit. Sozomenus.

HEKELII.

e Urbs, quæ & *Selamis* Ptolemæo, & *Coronia* Veteribus dicta, hodiè *Famagosta*, ut *Niger* autumat, dicitur.

f *Frequenti Terra motu.*

Iiii 2 B U-

a Salamina regio. b Paphia. c Amathusia. d Lapithia. e Olympus mons. f Lycus fl. g Pediæus fl. h Paphos. i Salamis. k Epiphanii simultas cum Chrysostomo.

occupavit, & cuidam *Gallo Guidoni* dedit in regnum. Huic reges successerunt continua serie, usque dum in *Genuensium* ditionem pervenit. Inde *Veneti* eam rexerunt ab anno CIↃ CCCCLXXIII. ad CIↃ IↃ LXX. quo anno Turca *Selymus* Christianis eripuit. Caput regni est μ *Nicosia*. Secunda ab hac *Famagusta*, vulgo ν *Famagosta*. Tertia ξ *Ceraunia*, vulgo *Cerinis*. 1

Nicosia. Famagusta. Ceraunia.

RHODUS.

Rhodi magnitudo & Urbes.

IV. Minor est amplitudine, at par claritate ο *Rhodus* insula, pluribus nominibus antè vocitata, re nautica maximè nobilis. Complectitur ambitu mill. Germ. xxx. Urbes in eâ fuêre cla-

BUNONIS.

μ [a] *Nicosia* in Mediterraneis sita, antèquam à Turcis vastaretur, civitas erat illustris, nobilitate insignis. [* Nomen vetus servat.]

ν [b] *Famagusta g* optimè munita, apud eum locum sita, quo olim exstitit Salamis, magnarum opum fuit civitas, quæ terra marique Turcarum impetum sæpe repressit. Dedere sese tandem *h* coacta, contra datam fidem Turcarum crudelitate miserrimè afflicta est, nec ab isto tempore ad pristinam dignitatem resurgere potuit.

ξ [c] *Ceraunia* in litore maris septentrionali, haud longè sita est à Lapitho.

ο [d] *Rhodus*, opulenta olim insula, Doridis ac Lyciæ litoribus objacens, mira gaudet aëris & cœli clementia; adeo ut, Solino *i* teste, cœlum ibidem nunquam ita nubilum sit, quo in eo Sol non sit, quare Romani diutiùs hic morari solebant. Olim *Ophiusa*, *Telchinis*, *Æthræa*, *Corymbia*, *Atabyria*, aliisque nominibus fuit appellata. Pindarus eam *Veneris filiam* & *Sponsam Solis* appellavit.

HEKELII.

g Turribus & Propugnaculis.

h Anno CHR. M. D. LXX. cum tota *Cypri* Insula in truculentissimi Regni *Turcici* potestatem devenit.

i In *Polyhist.* c. XXI. p. 42.

REISKII.

1 [e] Cyprus Gr. Κύπρος, antiqua Pœnorum colonia, & Trojani belli temporibus antiquior, tum regi Phœnicio Cinyre subjecta Diod. Siculus Lib. II. Hujus filia Cyprus insulæ huic nomen addidisse fertur. Quidni addictum illud credamus ἀπὸ φυομένου ἐκεῖ ἄνθους κύπρου, i. e. *à cyprissoro, qui multus ibidem nascitur*, inquit Stephanus, & cum illo Eustathius? Quidni à Punico כופר *Copher?* illo sane adhuc Hebræi plantam alioqui raram, sed eximiam, & Cypriis copiosam significant. Hæc tota insula magno frumenti, olei, vini optimi, metalli, frugum pomorumque omnium proventu felix, nulla tamen urbium magnificentia inter veteres æque ac nostros homines commendatur. Ab regibus, quos tulit aut regulis & tyrannis olim per oppida dominantibus Romano cessit Imperio A. V. C. 698. [f] Tum vero *Salamis* ad litus orientale fuit metropolis, post hac sub Impp. Græcis [g] *Constantia*, denique nova [h] *Justinianopolis* Græco Imperio erepta, Saracenico adhæsit A. C. 657. sed iterum Christiano, Saracenis quinque millibus necatis

a. Nicosia. b Famagusta. c Ceraunia. d Rhodus inf. e Cyprus Pœnorum colonia. f Salamis. g Constantia. h Justinianopolis.

claræ, π *Lindus*, ρ *Camirus* & *Jalysus*, quæ postea σ *Rhodus*.

V. Ante omnia autem in admiratione fuit Solis Colossus Rhodi, LXX. cubitorum altitudinis. Hoc simulacrum post LVI. annum terræ motu prostratum, sed jacens quoque miraculo fuit. Pauci pollicem ejus amplectebantur. Majores erant digiti, quam pleræque statuæ. Vasti specus hiabant de fractis membris. Duodecim annis tradunt effectum CCC. talentis, quæ contulerant ex apparatu Regis Demetrii, relicto moræ tædio. Fuerunt alii minores hoc in eadem urbe Colossi, centum numero, sed ubicunque singuli fuissent, nobilitaturi locum. Majorem postea Sultanus Ægypti Rex, postquam Rhodum occupaverat, nongentis camelis ære imposito, Alexandriam transportari curavit. De cætero ipsa insula regibus primum regebatur: postea in Romanorum, unà cum Asia, incidit potestatem. Diviso Imperio sub Græcis fuit. Dein Saraceni occupàrunt anno IↃCXV. qui Colossum Solis Colossus.

catis per Richardum Angliæ regem, qui postea illam Guidoni Lusiniano, Exregi Hierosolymitano vendidit A. 1192. Hujus stirps regia ubi cum Jacobo ultimo defecerat, regnum Veneta Respubl. jure hæreditario A. 1476. exclusis Genuensibus occupavit: Sed facto impetu Selimus Venetis extorsit 1571. a *Famagusta* per menses quatuor obsessa 140000. ictibus tormentariis concussa, tandemque dedita. Non procul à Basso specu illud ostenditur, è quo *dubia aut fabulosa septem Dormientium historia* erupit.

BUNONIS.

π b *Lindus*, hodieque *Lindo*, insigne olim habebat templum Palladis Lindiæ, indeque oriundus fuit *Cleobulus k*, qui in septem Sapientum numero habitus est *l*.

ρ c *Camirus*, hodie *Ferachio* dicta, à *Camiro* Herculis filio *m* condita putatur & appellata.

σ d *Rhodus* urbs scholâ & eloquentiæ studio olim erat celeberrima; quatuor enim olim erant scholæ præ cæteris nobiles: Atheniensis, Alexandrina, Tharsensis & Massiliensis; quibus annumerabatur Rhodia. *Rhodium* se appellavit *Apollonius*, & Argonautica scripsit. *Aristippus Philosophus* quum naufragio esset ejectus ad Rhodiensium litus, atque inibi schemata Geometrica deprehendisset, exclamasse legitur ad comites: *Bene speremus; hominum enim vestigia video.* Rhodi *Diagoras* quum tres filios athletas eodem die in certamine omnes vicisse, & coronari vidisset, præ gaudio, inspectante populo, exspiravit. *Hic Rhodus, hic salta* proverbio *n* dicitur in eos, qui facto potiùs ostendere, quàm verbis sua jactare debebant. Quod petitum ex fabula. Quidam enim quum domum rediisset, inter alia, quæ gloriabatur, jactabat Rhodi se saltum saltasse, quem nemo alius ibi potuisset saltare; testesque habere se affirmabat. Tum ex adstantibus unus, Heus tu, inquit, si verum hoc est, haud tibi opus testibus: *En Rhodus en Saltus* !

HEKELII.

k Evagora Filius.

l Inde & dictus *Lindius*. Robore & pulchritudine corporis eximius dicitur fuisse.

 m Quem

a Famagusta. b Lindus. c Camirus. d Rhodus urbs.

lossum abstulerunt. Recuperatam ann. cIↄ cccxiii. Equites Joannitæ tenuerunt usque ad ann. cIↄ Ixxxii. quo Solimannus II. Turcarum Imp. occupavit. Pulsis tunc Melita concessa est. z.

m Quem ex *Iole Euryti* Regis Filiâ susceperat.

n Apud *Erasmum* Chiliad. III. Cent. III. *Adag.* XXIIX. p. 573. col. a.

REISKII.

z. [a] Rhodus *ἀπὸ τῶν ῥόδων*, i. e. ab *rosis*, quarum hic magna copia succrevit; primum sub mari latuisse ex illoque postea emersisse dicitur. Vetustos hujus incolas Diod. Siculus Lib. V. facit *Heliadas.*, & quidem ævo Cecropis Mosi æqualis: Unde Bochartus conficit, רודנים [b] *Rhodanim* vel Rhodanæos Mosaicos ab Rhodiis plane alios fuisse Lib. III. c. 6. Utut sit, Eusebius tamen in Chronico refert, Jorami regis Israëlitici ætate Rhodios maris Imperium tenuisse. Hinc leges *Rhodia* in rebus nauticis ad Græcos Romanosque; Rhodii vero ad Remp. liberam pervenerunt, non insulis tantum, sed terris quoque Asiaticis potiti. Lycia tamen Cariaque Rhodiis, qui sese insolentiores paulo gesserant, primum A. V. C. 604. ademta; Rhodus denique ipsa sub Romanum Imperium redacta fuit: postea sub Saracenicum A. C. 666. duce Muavia, qui statuam Colossi æneam terræ motu antea collapsam Judæo vendidit Emiseno: Inde ad *Equites S. Johannis Baptistæ* A 138. pervenit, denique ad Turcos A. 1565. semestri facta oppugnatione. Urbs unica hic claret, muro triplici, quinque castellis, turribus excelsis quatuordecim & multis propugnaculis munita. Vid. P P. Sornelli & Parisoti Richus Insulæ cum adjacentibus. Venet. An. 688.

a Rhodus. b Rhodanim.

LIBER

64
68
Masius Mons
Edeßa
MESOTA
MIÆ
Sabar
Apamia
Chaboras
Arbil
PARS
Nicephorium
Ana
Rachas
ARA
BIA
DESERTA
SYRIÆ
Sive
SORIÆ
Descriptio
67
68

A S I Æ
ICA, PA R S
Tropicus Cancri
OCEA
NI
ORIEN
TALIS
SINUS
BARBARIC
PARS
Madagascar
S.Brandon
90

LIBER SEXTUS.

CAP. I.

Summa Africæ descriptio.

I.

Asiæ exiguo Isthmo annectitur maxima Orbis terrarum peninsula *Africa* [a], tria millia & triginta circiter mill. German. ambitu complectens. Isthmi intercapedo est mill. xxv. Pleraque Africæ inculta, & auri arenis sterilibus obducta, aut ob situm cœli terrarumque deserta sunt, aut infestantur multo ac malefico genere animalium; in universum vasta est magis quàm frequens. Quædam tamen partes eximiè fertiles. Græcis *Libya* dicitur [b] à *Libya* Epaphi

Africæ magnitudo.

Nomina: Limites.

HEKELII.

[a] Qui cognitionem hujus TERRÆ partis feliciter sibi est acquisiturus, is legat non solùm JOANNIS LEONIS Descriptionem AFRICÆ, *Antwerp.* Ao. huj. Sec. LVI. in 8. f. publicatam, sed ipsam quoque OLIV. DAPPERI AFRICAM, quam *Amstelodami* Ao. ejusd. Sec. LXXI. in fol. impressam habemus. Ut autem ingeniosus *Baudrandus* ASIÆ ac cæterarum TERRÆ Partium atque Regnorum *Fluvios* ingeniosè descripsit: sic & modo simili descripsit AFRICÆ *Fluvios*, & quidem loc. cit à v. 203. usque ad fin. [* Multi Africam descripserunt. JOANNES LEO scripsit IX. Libros Arabice: ipse in linguam Etruscam vertit, & Johannes Florianus in Latinam. Prodierunt Antverpiæ 1556. (male ergo Hekelius qui 1656. scribit.) & Tiguri 1559. Gallice conversi Lugduni 1556 fol. aliis scriptis quæ Africam illustrant adjunctis. MARMOLIUS Africam quoque descripsit XI. Libris. Multus est in historia sui temporis. Hispanicè prodiit Vol. I. Granatæ fol. 1573. Vol. II. Malagæ 1599. Gallice vertit Nicolaus Perrot d'Ablancourt Lutet. 1667. III. Vol. in 4. DAPPERUS undique collectis Africæ descriptionibus unam amplissimam conflavit Belgicè; ipsam memorat Hekelius. Gallicè reddita Amstelædami 1686. Vulgata est fol. qua si careas & habueris DE LA CROIX *Relation universelle de l'Afrique ancienne & moderne.* Lyon 1688. IV. Volum. in 12. vix erit quod desideres; adeo vestigia eadem premunt; & alter alium exscripsisse verbo tenus, utrumque intuenti facile videbitur. JOHAN. BAPT. GRAMMAYE Africam Lib. X. descripsit in 4. Tornaci 1622. qui partes Africæ illustravere pene sunt innumeri. De mappis autem Geographicis, in Africa delineanda palmam ceteris præripuit GUILLELMUS DE L'ISLE ann. 1722. & crassissimos errores quibus reliquæ scatent, sagaciter emendavit. Africam per partes, id est tribus mappis idem vulgavit ann. 1707. & 1708. ineunte.]

[b] *Africa* dicitur ideò *Libya*, quod inde *Libs* Ventus flare soleat, seu quod pluvia indigeat, ob nimiam sp. siccitatem, ἀπὸ τοῦ

phi filii Jovis [c] filia: *Africam* autem ab *Afro*, Libys Herculis filio, dictam volunt. Maria eam cingunt, qua Sol *oritur* Rubrum, qua *medius* dies Æthiopicum, qua *occidit* Sol Atlanticum; ab *Septentrionibus* Internum, *Africum* seu *Libycum* dictum, qua eam alluit. *Longitudo* summa computatur ab Herculis freto ad promontorium Bonæ Spei mill. IↃ cc. *Latitudo* inter duo promontoria, *Hesperium*, vulgò *C. Verde*, & *Aromata*, quod est juxta fauces Arabici sinus, vulgo nunc *Guarda fuy*, milliar. IↃL. Terra ipsa, nisi qua Interno Mari accedit, obscurè veteribus nota. Ultra autem Nili fontes ac montes Lunæ prorsus incognita. 1

Africæ regiones.

II. Regiones atque gentes, in quas divisa fuit quondam, sunt, *Ægyptus*, *Cyrenaica*, *Africa Minor*, seu propriè dicta, *Troglodytæ*, *Garamantes*, *Numidia*, *Mauritania*, *Gætulia*, *Libya interior*, *Arabia Troglodytica*, & *Æthiopia*. 2

CAP.

τοῦ λείπειν καὶ ὕειν. Est etiam hoc nomine *Hispania Urbs* circa *Calagurim* & *Fluvius* in *Mauritania*.

c Ex *Cassiopeâ*.

REISKII.

1 [a] *Africa* est nomen æquivocum, idque aut *totius*, quam aggredimur Peninsulæ, aut *partis* in ea cujusdam: Illud Africam *latius* dictam; hoc vero *strictius* Numidiam & Tripolitanam, *strictissime* Provinciam cum Carthagine Proconsularem significat: Sic Vossius ad Pomponium Lib. I. c. 3. & Spanhemius Introduct. Geograph. observant. Omnis autem derivatio Latina, Græca & Hebraica, quæ Leoni Africano viro placuit, nunc abesto: una tenebitur à Pœnis ab insigni *fertilitate*, qua veteres commendant Africam, hujusque Symbolum spicigeram fœmellam faciunt. Spica enim Syriacè פרוך *Peruch*, Arabicè פריך *Petrich* aut *Feric* vocatur. Hinc Pœnis אפריקה Africa per prosthesin & mutationem prorsus analogicam, cujus exempla Bochartus Lib. I. Chan. c. 25. attulit. [b] Chamo autem in prima orbis divisione præter Ægyptum & universam Africam, quin magnæ Syriæ Arabiæque pars, item Babylonia, Susiana, & Assyria obtigerit, nullum est dubium. Ab sacris quippe Africa Chami terra; sed ab extraneis Scriptoribus vocatur Chemia Gr. *Χημία* vel Chamia, de qua posthac amplius dicetur.

2 [c] Geographi recentiores totam Africam, quousque patet, ejusque longitudinem à Promontorio viridi ad Capo Guardafui LXXX. gradibus, & 2000. ferè milliaribus; latitudinem à Capo Buono ad caput Bonæ Spei gradibus ferme LXX. & 1800. milliaribus emetiuntur. Partes vero illi quatuor majores Petrus Valleus attribuit; (1) *Regna Subfuscorum* aut *Leucæthiopum*, quos Plinius Lib. V. c. 8. vocat. (2) *Nigritarum*. (3) *Æthiopica*. (4) *Insulana* sive Insularum adjacentium. Sed paulo distinctius ordine supra constituto progrediar, & Imperia numerabo: (1) *Turcicum*, quod ab Ægypto per oram maritimam procurrit; (2) *Abassinum*, ex regnis pluribus & interiori Æthiopia constitutum; (3) *Fessanum & Maroccense*, cum Regnis aliis minoribus conjunctum. [d] Regna quidem Africana multis exposita mutationibus adhuc tamen extant; (1) *Biledulgerid* tria, (2) *Bar-*

a Africa tripliciter sumpta. b Chemia. c Africæ long. & lat. d Status Africæ politicus.

NATOL
PARS
MARE
Creta Insula
TERRANEUM
ÆGYPTIUM
MARE
Zygrithæ
NAICA
Libya
MARMARI
AETH
IOPIÆ
PA
RS

(2) *Barbarica quinque*, (3) *Nigritarum XIIX. aut plura*, *ne* quidem ſatis cognita, (4) *Bugenſia* IX. exteriori Æthiopiæ adſcripta, (5) *Monomotapa quatuor*, (6) *Zanzibar* quinque, (7) *Aden & Adel* cum minoribus nonnullis, (8) *Regna Inſulana* vel ſuis, vel Chriſtianis regibus & Rebuspubl. ſubjecta. *Principatus* etiam *Principesque*, quos Scheichios vocant, in Numidia ſuperſunt; (1) *Corvano.* (2) *Habes.* (3) *Emo.* (4) *Segelmeſſe:* Hos alii Regulorum ſtatus, Principesque Regulos vocant, pluresque numerant, quorum poteſtas uno vico aut opido continetur. *Reſpubl. vero in ſerviente Africana liberas* fruſtra requiſiveris, incolarum moribus genioque contrarias.

C A P. II.

Æ G Y P T U S.

I.

PRima Africæ Aſiæque proxima eſt *Ægyptus*, quam veteres Geographi in Aſiæ regionibus computàrunt. At poſteriores, Arabico ſinu, ut antè dictum, inter Aſiam Africamque termino conſtituto, Africæ eam contribuerunt. Nomen traxit ab *Ægypto* Danai fratre; ante *Aëria* dicta. Terminatur à *Septentrione* ſuo mari, id eſt, Ægyptico, ab *Ortu* Arabia Petræa & dicto ſinu; à *Meridie* Æthiopia, ab *Occaſu* Cyrenaica. *Longa* eſt à Peluſiaco Nili oſtio ad Catabathmum opidum mill. CL. *Lata* à Nili Oſtiis, ad opidum Metacompſum Nilo appoſitum, nunc *Conza*, milliar. C. [1]

Margin notes: Ægypti — Limites & magnitudo.

II. Diviſa fuit generatim in *Superiorem*, quæ in Meridiem vergit, & *Inferiorem*, quæMari Interno alluitur. *Superiorem* rurſus Nilus dividebat in *Libycam*, qua Occidentem, & *Arabicam*, qua Orientem ſpectat. Hinc populi *Arabægyptii*, illinc

Margin notes: Ægyptus Superior & Inferior. — Arabægyptii.

REISKII.

1 [a] Nomen *Ægypti* vel ad Græcas, vel ad Copticas, vel ad Ægyptiacas revocatur origines: *Græca* aut fabuloſum Danai fratrem Bolique filium ex Appollodoro; aut Sethoſin regem, cui nomen Ægypti fuerit, ex Manethone tamen Ægyptio proponunt; Sed utrumque hoc etymon chronologiæ ac hiſtoriæ repugnat: *Coptica urbem* Copton ac Thebaidos metropolin vetuſtam; *Ægyptiaca* regem primum & antiquiſſimum Chibth obtendunt, unde adhuc *Chibet* Ægyptiis ſua vocatur regio, Æthiopibus *Gebzo.* Duplex hoc etymon Viris bene doctis placuit; ſed Kirchero ex rationibus infirmis valdè diſplicet in Prodromo Copto ac Obel. Pamphil. In S. literis *terra Chami & Mizraim* מצרים duali numero vocatur ad duas Ægypti partes indicandas, quarum una ſuperior alteraque inferior: Arabibus מצרא *Meſra*, Plutarcho aliisque Auctoribus externis *χήμια* ἢ *χημία.* *Chemia.* [b] Nunc partes quatuor Ægypto incolæ attribuunt (1) *Sahid. i. a.* ſupe-

a Ægyptus. b Hujus partes.

Libyægyptii. Mareotis. inc *Libyægyptii*, dicti. Inferioris pars est [α] *Mareotis*, sive *Marmarica*, ultima versus occidentem Cyrenaicæ contermina. Speciatim vero universa [β] Ægyptus [c] in complures præfecturas descripta erat, quas Græco vocabulo *Nomos* vocàrunt.

III. Ægyptus super cæteram antiquitatis gloriam, viginti millia urbium sibi, Amase regnante, habitata quondam prætulit; postea quoque sub Romano Imperio multis, etiamsi ignobilibus, frequens.

Alexandria. IV. Clarissima omnium fuit [γ] *Alexandria*, caput Ægypti to-

superiorem (2) *Erif*, i. e. inferiorem. (3) *Demeson*, i. e. mediam. (4) *Bechica*, i. e. maritimam vel mari rubro proximam. [a] Urbes præcipuæ sunt *Alcairum*, una totius Ægypti maxima & Bassæ Turcici sedes, sexaginta millibus Moschearum, arce regia, septem incolarum myriadibus, commerciis & monumentis Veterum clarissima. Ubi Nilo propius ad milliare sextum [b] *Pyramides seu moles immensa saxea* supersunt, aliæ majores septendecim, & minores aliæ, omnes figuris hieroglyphicis, & suis gradibus externis pariter atque internis instructæ: [c] *Crypta* item subterraneæ, vivo ex alabastro excisæ, multis concamerationibus distinctæ, in quibus humana cadavera deprehenduntur reposita, quas [d] *Mumias* vocant. Vid. Princ. Radzivil. Epist. III. f. 161. Petri à Valle Itiner. p. 372. Kircheri T. III. Obelisc. Pamphil. Synt. 13. c. 4. Amplius superstitiosum *aliquod resurrectionis exemplum*, & cadavera humana paulatim è tumulis emergentia, sive manum, sive pedem, sive aliam partem exsertam monstraverint: [e] *Labyrinthum* etiam portentosissimum humani impendii opus Plin. quod ter mille domos continuit Voss. in Notis Pompon. Lib. I. c. 9. Ut plura de monumentis & rudera omittam; Christiana maximè in templis, Ecclesiis & Patriarcharum sedibus. Præterea famosos in Ægypto [f] *Clibanos*, quibus pulli gallinacei excluduntur Radzivil. f. 169. Urbes omitto alias *Sabin* quæ Thebas Ægyptias referre creditur, *Alexandriam*, *Damiatam & Sues*, præcipuas tamen & commerciis felicissimas.

BUNONIS.

α [g] *Marmaricam*, hodie *Barcha* dictam, olim *Libyarcha* & Barcæi incoluerunt. Eam alii constituunt partem Cyrenaicæ, ibique ponunt ad mare *Antipyrgum*, nunc *Luco*, & portum *Batrachum*, nunc *Trabuco*. Marmaridas *a* solitos serpentes incantare tradit *Solinus*. *b* Cæterùm illa Ægypti pars, quæ à Syene ad Cairum usque est, erat veterum [h] *Thebais*, nunc *Sahid* dicta, in qua Thebæ.

β [i] *Ægyptus d* publicum Orbis horreum appellata *e*.

γ [k] *Alexandria* in Ægyptii maris litore, quod Pharo insulæ objacet, prope ostium Nili, *Canopium* appellatum, & Mareotim paludem, Alexandri M. auspiciis, qui ibidem deinceps sepultus *f*, condita est *g*: eamque delineârat *Democrates Mathematicus* tanto artificio, ut non fuerit in tota Africa æqualis, aut similis in structura plateatum & palatiorum. Antiquissimis temporibus *h* fuit *No* appellata: & postmodum, quòd Philippus Alexandri pater Olympiadis alvum obsignatam annulo, cujus sculptura leonem præferret, per quietem vidisset, aliquamdiu *Leontopolis* appellata est. *Suppl. Curt. l. 1. c. 1.* Hodie majori ex parte in ruderibus destructa jacens, Turcis appellatur *Scanderia*, ac Italis *Alessandria i.* Cleopatra Regina urbem cum objacente insula Pha-

a Alcair. b Pyramides. c Cryptæ. d Mumiæ. e Labyrinthus. f Clibani. g Marmatica. h Thebais. i Ægyptus. k Alexandria.

totiusque Africæ, post deletam Carthaginem prima; ab *Alexandro Magno* condita; postea in tantam aucta multitudinem atque frequentiam, uti uni tantùm Romæ cederet. Secunda ab hac *Diospolis*, sive ² *Thebæ* cognomine *Ægyptiæ*; quas *centum portas* habuisse ferunt; sive, ut alii ajunt, *centum aulas*, totidem olim principum domos; solitasque singulas, ubi negotium exegerat, ducenos armatos milites effundere. Deinde

Diospolis, seu Thebæ Ægyptiæ.

Pharao copulavit *k*. Fuit ibi templum *Serapidis* adeo sumptuosè exstructum, ut, Marcellino teste, post urbis Romæ Capitolium, nihil Orbis terrarum viderit ambitiosius. Idem quoque Augustinus, Stephanus, Strabo tradunt. Curtius refert, nullo ferè die Alexandriæ Solem serenum non videri, propter aërem perpetuo ibi tranquillum. Scholà verò ac Doctoribus erat urbs longè celeberrima; eamque Ptolemæus [a] *Philadelphus Bibliothecâ*, quæ septingenta millia voluminum continebat, magnis sumptibus ornavit *l*. Alexandrini fuerunt, *Clemens* cognomento *Alexandrinus*, Stromatum auctor; *Athanasius*, *Origenes*, *Ambrosius* Diaconus, qui Origenes studia & labores suis aluit sumptibus; *Cyrillus*, *Didymus Cæcus*, quo præceptore usus est Hieronymus; *Philo Judæus*; *Apion Grammaticus* Judæorum adversarius; *Appianus*, qui bella Romana Græcè descripsit, *Didymus Grammaticus*, qui Ciceronis ætate vixit, & tria millia & quingenta volumina conscripsisse à Suida proditur; *Achilles Statius*: *Theon*, qui in Almagestum Claudii Ptolemæi scripsit commentarios. Cæterùm Ægyptii quoque fuerunt, *Claudius ille Ptolemæus*, qui non solùm Almagestum modò dictum, verum etiam Geographiæ libros 8. edidit *m*; *Macarius* monachus, cujus exstant Homiliæ; *Nonnus Panopolitanus*; *Paphnutius* Episcopus, qui licet ipse cœlebs, conjugium tamen, ipsorumque sacerdotum, honorabile & castitatem pronunciavit *n*.

² Urbs [b] *Theba* hodie *Theves*, *Hecatompyla*, regioni nomen dedit, quæ *Thebais* dicitur, undique ferè montibus cincta; unde Hieronymi ætate *o* eremitarum exstitit mansio. Sed ipsa jam Ciceronis ætate prostrata jacuit *p*.

HEKELII.

a Quorum & *Plinius* Lib. V. c. VI. p. 68. lin. 31. est memor.

b Scribit enim *Pomponius Mela* Lib. III. c. IX. p. 225. quod in *Arabia* Serpentes quidam admodum parvi sint initio, & veneni præsentis; tamen certo anni tempore ex limo concretarum Paludium sic emergant, ut in magno Examine volantes in *Ægyptum* tendant, atque in ipso introitu Finium ab Avibus quas *Ibidas* appellant, adverso agmine excipiantur, pugnaque conficiantur.

c Ab *Alexandro Macedone* in Ditionem suam redactam.

d Olim *Ætia*, *Potamia*, *Ogygia*, *Melambolus*, *Hephæstia*, *Myara*, & propter habitantes illic *Æthiopes*, etiam *Æthiopia* dicta.

e *Trogus* enim *Ægypti* solum ita fœcundum asserit, ut nulla Terra in usu hominum sit alimentorum feracior.

f Ante nat. CHRISTUM Anno vigesimo supra trecentesimum intra spatium septendecim dierum cum sex millibus Mucorum passibus, ut *Stephanus* testatur.

g Vid. *Justinus* Lib. XI. c XI. §. 13.

h *Hebræis Hieronymo* teste.

i Alii vocant *Alexanteriam*, *Alexandretam*, *Alexandreonam*, *Augustam*, *Juliam*, *Claudiam* & *Domitianam*.

k Eam *Antiochus*, *Ptolemæo* ad *Pelusium* navali pugnâ victo, obsedit, eandemque à Romanis submersam publicis expensis instauravit Cæsar, quam demùm à *Persis* captam esse novimus.

l Sed hic tantus Thesaurus cum incomparabili totius Orbis detrimento, in illâ *Julii Cæsaris* fugâ & mox victoriâ, totus igne periit.

Kkkk 2 *m* Pri-

a Bibliotheca Alexandrina. b Thebæ Ægyptiæ seu Diospolis.

Memphis. Pyramides.

de [a] *Memphis*, regia quondam: juxta quam ζ *Pyramides*, regum sepulchra. Turres sunt fastigiatæ, ultra celsitudinem omnem, quæ fieri manu possit: itaque mensuram umbrarum egressæ, nullas habent umbras, regum pecuniæ otiosa ac stulta ostentatio. Reliquæ urbes sunt; η *Syene*, θ *Sais*, ι *Bubastis*, κ *Elephantis*, λ *Tentyris*, μ *Arsinoë* & ν *Abydus*, Memnonis olim regia; postea Osiris fano inclyta: & Arabiæ conter-

Syene. Sais. Bubastis. Elephantis. Tentyris. Arsinoë. Abydus.

m Primus apud *Græcos* Cœli rationem diligentius explicans: ideoque *Princeps doctrinæ Mathematicæ* dictus. Vid. *Nic. Reusneri* Icones pag. 2.

n Conf. *Quenstedii* Dialog. *Patriar.* V. ILL. p. 627. seqq.

o Qui *Thebestim* quoque suo tempore nominatam scribit.

p Dicitur & *Diospolis* & *Busiris*, à Conditore *Busiride*, *Ægyptiorum* Rege.

BUNONIS.

ε [a] *Memphis q* hodie *Meser r*, ad verticem Deltæ posita, nunc [b] *Cairus*, *Alcair* sive *Cairo* putatur. At ipsa *Cairus* urbs, si itinerariis fides, quinquies major est Lutetiâ, habetque templorum viginti duo millia; & arcem tam spatiosam, quæ magnitudine Lipsiæ par habetur. In circuitu quindecim milliaria Germanica *s* continere dicitur *t*. Omnium ibi rerum habetur copia, at ligna satis magno emuntur pretio Cairi hodie residet *Satrapa* nomine Imperatoris Turcarum: itemque *Patriarcha Coptiarum*; & *Patriarcha Græcorum* ac *Arabum*; qui licèt officia Græcè recitent, Græcam tamen linguam vix satis intelligunt *v*. E regione Memphis in altera fluvii ripa, Chaldæi quidem, permissu Regum Ægyptiorum, arcem [c] *Babylonem* exstruxerunt.

ζ Plinius *x* tradit in unam [d] *Pyramidem* exstruendam mille octingenta talenta erogata esse in raphanos, allium, & tapas, viles cibos; quibus pasti fuerint operarii.

η [e] *Syene*, hodie *Asna* dicta, sub Tropico Cancri ad Nilum fl. in extremis Ægypti finibus sita; Romani Imperii olim exstitit terminus, sicuti hodie Turcici Imperii limes est.

θ [f] *Sais*, hodie *Sabid*, intra regionem est, quæ *Delta* vocatur *y*.

ι Ad eandem regionem fuit [g] *Bubastis z.* apud Nilum fl. hodiè *Pibeseth*, & secundum alios *Aziosh a*.

κ [h] *Elephantis* intra Nilum est *insula* Nili [i] *Elephantina b*.

λ [k] *Tentyris* ad Nilum fuit: ad hunc locum nullos adnatare Crocodilos ferunt.

μ [l] *Arsinoë* ad Nilum erat Labyrintho vicina *c*. Erat tamen & alia *Arsinoë* ad sinus Arabici angulum.

ν [m] *Abydus* haud longè abest à Ptolemaide, hodiè *Abutich* dicta.

HEKELII.

q *Ebræis Neophot* & *Migdol*.

r Vel *Messer*.

s S. ut alii scribunt, *centum & quinquaginta Stadiorum*.

t Condita est ab *Ogdoo* Rege & à nomine Filiæ ejus ita appellata.

v *Memphim* Templum *Serapidis* olim habuisse, *Strabo* Lib. XVII. *Geogr.* p. 613. Tom. II. autor est.

x Lib. XXXVI. H. N. Cap. XII. pag. 640. lin. 38. seq.

y Urbs est ista juxta unum ex *Nili* Fluminis ostiis, quod ab ipsâ *Saiticum* dicitur. Incolæ vocantur *Saitæ*, *Minervam* colentes studiosissimè.

z Vel *Bubaste*.

a In hâc Urbe olim quotannis Conventus agebatur in honorem *Dianæ*, colebaturque *Isis* omninò studiosè.

b Ubi *Æthiopicæ* naves conveniunt. Est enim Finis navigationis Ægyptiæ.

c Hæc Urbs prius dicta est *Crocodilorum* Civi-

a Memphis. b Cairus. c Babylon. d Pyramides. e Syene. f Sais. g Bubastis. h Elephantis. i Elephantina inf. k Tentyris. l Arsinoë. m Abydus.

termina, claritatis magnæ [g] *Heliopolis*, i. e. Solis urbs. In Marmarica vicus fuit *Apis*, nobilis religione Ægypti locus. Fuit & *Labyrinthus*, nullo addito ligno exædificatus, domos mille & regias duodecim perpetuo parietis ambitu amplexus, marmore exstructus & tectus, unum in se descensum habens, Heliopolis. Apis. Labyrinthus.

Civitas, quoniam *Crocodilus* mirum in modum ibidem colebatur, facerque erat apud eos in Lacu quodam seorsim nutritus & sacerdotibus mansuetus, *Suchi* nomine veniens. Leg. *Strabo* loc. sup. ad Not. V. §. huj. cit. p. 621.

BUNONIS.

ξ [a] *Heliopolis d*, in sacris *On*, nunc *Bethsomos*, Arabibus *Bahalbeth*, ab Israelitis traditur condita, quum essent in Ægypto *e*. Hic *Mithres* Rex primus obeliscos erexit, ac Soli consecravit. Ibidem erat *templum Solis*, in quo recipiebantur responsa ad literas non apertas. Heliopolis sacerdorum olim fuerat habitatio, hominumque Astronomiæ & Philosophiæ deditorum mansio, ubi Plato discendi causa aliquandiu commoratus est. Cæterùm quæ regio Ægypti inter Cairum & Rosettum & Damiatam interjacet, [b] *Delta* vocatur, à Græcorum litera, cujus formam refert. [* Delta sive Ægyptus inferior, sic vocatur ob similitudinem cum littera Δ. superiorem angulum occupat *Cairo*, quæ civitas Memphi successit, Inferiores duos *Rossette* & *Damiette*. Postremam plerique interpretantur *Pelusium*; pauci melius *Thamiatim*. Delta veterum non eosdem fines, alveosque habuit quos hodiernum. Nilus multa immutavit exundando, vias novas sibi fecit, veteres arenarum & luti congerie impediente; olim septem ostiis in mare internum effundebatur, nunc triginta saltem cum tumet, aliis anni temporibus plerique alvei arescunt.] Fuit ibidem [c] *Thanis* Ægyptiorum regia, ubi Moses coram Pharaone oracula edidisse legitur. In ea regione urbes hodiè celebres memorantur, [d] *Micale* magnitudine vix Cairo cedens; [e] *Phuona*, Ptolemæo *Nicii*, *Rosetti f*, quæ olim *Schedia*, aut [f] *Canopus g*. [* Rossette parum distat a veteri Canopo, sed distat.] Veneti consulem ibi habent, quem vulgo *Baylo* vocant. [g] *Ziza* etiam memoratur, ad quam certo die manus, brachia & crura hominum ex terra prominere dicuntur. [h] *Matareo* ostenditur ea ipsa arbor quæ sese ad desiderium B. Virginis aptavit ac demisit. [i] *Niloscopii*, hodiè *Elmichias*, præcognoscebant Ægyptii Nili augmentum & decrementum. Ad hanc urbem duo sunt templa, in quibus *S. Johannis Baptistæ* conservantur reliquiæ, aureâ capsâ inclusæ: quæ singulis annis inspectante magna hominum multitudine, hoc edere dicuntur miraculum. Quum reliquiæ illæ in flumen conjiciuntur, aqua ipsa contrario cursu ascendit, modò in unum, modò in alterum templum. Ea de causa dies ille tam Mahumedanis quam Christianis solennis est. In *Pharo* insula erat turris ingens, [k] *Pharus* dicta, ex quâ nocturni lucebant ignes navigantibus. Ædificavit eam turrim *Sostratus Gnidius* ex albo lapide *h* supra quatuor cancros vitreos, tempore Ptol. Philadelphi Regis, magna cum admiratione spectantium. Hinc similes turres, quæ navigantibus lumen præbent, dicuntur *Phari*.

HEKELII.

d Quasi *Solis Civitas*.

e Dicta & *Diospolis*, Jovis Civitas, it. *Theba Ægyptia*; *Homero* v. Ἑκατόμπυλαι, quòd *centum Portas*, s. ut alii volunt, *centum Aulas*, totidem olim Principum domos, habuisse ferunt. Conf. *Quensted*. loc. cit. p. 622. seq.

f Vel *Rosetta*.

g Vel *Canopicum* elegans est oppidum: nullis tamen mœnibus cinctum & ad littus positum circa magnum quoddam *Nili* Ostium, Mauritanis *Raschit* vocatum.

h S. candido Marmore.

a Heliopolis. b Delta regio. c Thanis. d Micale. e Phuona. f Canopus seu Rosettum. g Ziza. h Matarea. i Niloscopium. k Pharus turris.

bens, intus penè innumerabiles vias, multis ambagibus huc & illuc remeantibus.

CAP. III.

De incolis Ægypti ac Nilo flumine; *item de Libya exteriore.*

I.

IPsi Ægyptii, hominum vetustissimos se prædicantes, cum Scythis de gentis antiquitate olim contenderunt [a]. Antiquissimos esse post Syros, vel ipsa sacra Scriptura attestatur. Disciplinarum complurium inventores rerumque divinarum ac siderum peritissimi dicti sunt. Quare ad eos *Dædalus*, *Melampus*, *Pythagoras*, *Homerus* & alii complures eruditionis causa profecti. Sub regibus esse jam inde ab initio rerum consueverunt, modò suis, modò *Æthiopibus*; dein *Persis* ac *Macedonibus*; moxque iterum suis, donec *Romani*, Augusto debellante, in provinciam redegerunt Ægyptum. Post hoc *Saraceni* eam occupârunt: quibus successit *Sultanorum* inclytum nomen, ex Circassis Tattarorum gente ortum. postremi *Turcæ* an. cIↄ Iↄxvii. invaserunt, qui etiam nunc tenent. [α] [1]

II. Sed

BUNONIS.

[α] *Selimus* Turcarum Imperator Mamelucorum in Ægypto regnum delevit anno Christi 1517. quum stetisset per annos fere trecentos *Annal. Turc.*

HEKELII.

[a] Vid. *Justini* Lib. II. c. I. §. 5. seqq.

REISKII.

[1] [α] Ægyptii nugas ferebant, quotquot hominum sese vetustissimos prædicarunt, aut cum Manethone, Sacerdote suo vanissimo, regum centurias Abrahamo antiquiores aliquot numerarunt. Ne quidem illi à Syris erant vetustate proximi, quod Auctor existimat; sed Arabes Chaldæi & Babylonii antecedunt. Primas tamen Ægypti colonias à *Chamo & Misraimo hujus filio*, & horum posteritate Berosus atque Sanchoniathon arcessunt, easque sacris scripturis congruas. *Menes* cum primus in regum ordine aut Chamus ipse, aut unus inter Chami posteros fuit: Ab hujus excessu [b] Dynastiæ plures aut Nomarchiæ in regno unico exortæ *duodecim Nomarchas* ex æquali Nomorum numero pepererunt. Sed rege sub Amisi ad Sabtaconem Æthiopem, duosque hujus successores; ab his ad Nomarchas denuo, & ultimum Psammeniten potestas regia pervenit. Postea sub Cambyse ad *Persas* anno ante Christum 505.

a Ægyptiorum antiquitas. b Dynastia multiplex.

II. Sed de *Nilo* [b] hoc loco pauca quædam retulisse haud abs re — Nilus fl.

505. denique ad *Alexandrum M.* anno ante Christum 328. ab ipso demortuo ad *Ptolemæos*; ab horum ultimo Dionysio ad *Romanos* A. V. C. 720. ab Romano ad *Saracenicum* Ægyptus Imperium A. C. 641. sub Chalifa Omare adjungitur; *Amirisque* Chalifis per A. 337. paruit; posthac *Phatemidis* per annos 208. tandem *Jebdis* regibus ex A. C. 1179. horumque antepenultimo Salohoddino (communiter Saladino) qui è Tataris Circassis coëmta mancipia selegit milites, *Mameluccorum nomine*. Hi denique A. C. 250. Mohaddano, ultimo Jobida misere cæso, Eloddinum sui gregis hominem extollunt, & longa regum successione gaudent ad A. 1517. quo Selimus ultimum *Tumain Bai Jarcassium* suspendio necavit. Hinc Ægyptus hodieque *Turcico Imperio* subest, in Sangiacatus & octodecim Califatuum aut præfectutarum centurias divisa. Vid. Marsami Canon Chronicus regum Ægypt. & Chronicon Saracenicum Dreschleri cum additionibus nostris.

HEKELII.

b De hoc *Fluvio* scribit *Heliodorus Emesenus*, Scriptor verè elegans (Eleganti hoc elogio Autorem hunc dignatus est Polyhistorum clarissimus, *Georg. Matthias Koenigius*, Evergeta meus singularis, in elegantissima *Bibliotheca* sua vet. & novâ p. 387. col. a. Lib. II. 'Αἰθιοπικῶν p. 109.) seq. Edition. *Commelin.* hoc modo: Καὶ διελθόντος ὡς τὰς μὲν ἀρχὰς ἐκ τῶν ἄκρων τῆς Αἰθιοπίας, ἐσχάτων δὲ τῆς Λιβύης ἀναλαμβάνει, καθ' ὃ μέρος τὸ κλίμα τὸ ἀνατολικὸν ἀπολῆγον, ἀρχὴν τῇ μεσημβρίᾳ δίδωσιν· αὔξεται δὲ κατὰ τὴν θερινὴν ὥραν, οὐχ ὥς τινες νενομίκασι πρὸς τῶν ἐτησίων ἀντικρὺ πνεόντων ἀνακοπτόμενος, ἀλλ' αὐτῶν δὴ τούτων τῶν ἀνέμων κατὰ τροπὴν τὴν θερινὴν, ἀπὸ τῶν ἀρκτώων ἐπὶ τὴν μεσημβρίαν πᾶν νέφος ἐλαυνόντων τε καὶ ὠθούντων ζώνῃ συνάξωσι, καθ' ἣν τῆς πρόσω φορᾶς ἀνακόπτονται, δι' ὑπερβολὴν τοῦ περὶ τὰ μέρη πυρώδους πάσης τῆς πρότερον καὶ κατὰ μικρὸν ἀθροισθείσης καὶ παχυνθείσης ἰκμάδος ἐξατμιζομένης κἀκ τούτου λάβρων ὑετῶν ῥηγνυμένων, ὀργᾷ ὁ Νεῖλος, καὶ ποταμὸς εἶναι οὐκ ἀνέχεται, ἀλλὰ κατεξανίσταται τῆς ὄχθης, καὶ θαλαττώσας τὴν Αἴγυπτον, τῇ παρόδῳ γεωργεῖ τὰς ἀρούρας. Διὸ πίνειν τέ ἐστι γλυκύτατος, ἅτε ἐξ ὄμβρων οὐρανίων χορηγούμενος, καὶ θιγεῖν προσηνέστατος, οὐκ ἔτι μὲν θερμὸς ὡς ὅθεν ἤρξατο, ἔτι δὲ χλιαρὸς ὡς ἐκεῖθεν ἀρξάμενος. Δι' ἣν αἰτίαν καὶ μόνος ποταμῶν αὔρας οὐκ ἀναδίδωσι. Πάντως ἄν, ὡς τὸ εἰκὸς, ἀναδοίη, εἰ καθάς τινες ἐβουλήθησαν, ὡς πυνθάνομαι τῶν παρ' Ἕλλησιν εὐδοκίμων, χιόνος τηκομένης τὸ πλήρωμα ἐλάμβανε. Quæ verba *Stanislaus Warschewiczki*, Polonus, feliciter sic est interpretatus: *In supremis* Æthiopiæ; *ultimis autem* Libyæ *partibus* (NILUS) *oritur, qua parte orientale clima desinens, initium meridiei prabet: crescit verò æstivo tempore, non* (ut quidam putârunt) *Etesiarum adverso flatu rejectus, sed iis ipsis ventis circa solstitium æstivum à Septentrionalibus partibus versus meridiem, omnes nubes pellentibus ac trudentibus, donec in Zonâ, qua torretur ardore Solis, colligantur, in quâ illorum motu retunditur propter incredibilem circumstantis æstûs vehementiam, toto, qui antea fuerat paulatim congregatus & condensatus, humore liquescente, & inde copiosis imbribus cadentibus, superbitque* NILUS, *nec se fluvium esse patitur, sed effunditur extra ripas, & eluvione, tanquam Mari quodam Ægyptum operiens, adventu suo fœcundat agros. Quare ad bibendum dulcissimas prabet aquas, & qua illi ex cœlestibus imbribus suppeditent: & est tactu placidus ac lenis, non amplius calidus, sicut ubi incipit: verùmtamen adhuc tepidus, ut in ejusmodi locis ortus. Quam ob causam solus ex Fluviis vapores non exhalat. Omnino enim consentaneum esset, si exhalaret, eum ex nive liquefactâ, quod quidam Docti apud* Græcos *voluerunt, incrementum capere.* Quando verò *Herodianus* Lib. IV. *Histor.* Cap. IX. p. 201. Edition. *Bœcleriana* NILI *Fauces* sanguine (aliquando) infectas fuisse scribit, tunc utitur verbo φοινιχθῆναι, quod idem est, ac *purpurascere*. Τοσῦτος (inquiens) ἐγένετο φόνος ὡς ῥεῖθροις αἵματος διὰ τοῦ πεδίου, τάς τε ἐκβολὰς τοῦ Νείλου μεγίστας οὔσας, τόν τε περὶ τὴν πόλιν αἰγιαλὸν πάντα φοινιχθῆναι, h. e. *Angelo Politiano* interprete, *tanta est facta cædes, ut rivis cruoris per planitiem decurrentibus, cum* fauces ipsæ NILI ingentes, *tum littus omne circa Urbem purpurasceret.*

B U-

re fuerit. Terra ipsa Ægyptus expers imbrium mirè tamen fertilis, & hominum aliorumque perfœcunda generatrix. Nilus id efficit, amnium in Internum Mare permeantium maximus.

Lunæ montes.

Hic in Africæ desertis *montibus Lunæ* *, ortus, haud statim Nilus est, & primùm ingentem Lacum *Nilidem*, qui nunc *Zaire* & *Zembre* dicitur, cxx. mill. German. permeans, cum diu simplex sævusque receptis dextera magnis aquis descendit,

Astapus. Meroë.

Astapus cognominatus, quod Æthiopum lingua significat aquam è tenebris profluentem, circa *Meroën*, Insularum, quas innumeras latéque patentes spargit, clarissimam, lævo alveo

Astabores. Astusapes.

Astabores dictus est, hoc est, ramus aquæ venientis è tenebris; dextero verò *Astusapes*, quod latentis significationem adjicit, nec ante, quam ubi rursum coit, *Nilus* dictus est. Inde partim asper, partim navigia patiens; mox præcipiti cursu progressus, inter occursantes scopulos non fluere immenso fragore creditur, sed ruere. Postea lenis, & fractis aquis domi-

Delta op. Nili septem ostia.

taque violentia, & spatio fessus; tandem ad Δέλτα opidum * 2 per omnem Ægyptum vagus & dispersus, β *septem* ingentibus *ostiis*

BUNONIS.

β Nili ostia nominantur Melæ, *Canopicum*, *Bolbiticum*, *Sebenniticum*, *Mendesium*, *Pathmiticum*, *Tanicum*, *Pelusiacum c.* Cæterùm Nili exundationes existere à pluviis & imbribus, qui in partibus Australibus decidunt illo tempore ferè continui & copiosi, hodiè exploratum est. *Vid. Geogr. General. Varenii lib.* 1. *c.* 16. *prop.* 20. *d.* Sed præter Nilum isto anni tempore quoque exundant alii fluvii; *Niger* Africæ fl. *Zairus* Congi fl. *Argenteus* fl. Brasiliæ. *Ganges Indus:* Fluvii, qui ex lacu Chiamay profluunt, & in sinum Bengalensem sese exone.

[* 1. Relictis quæ congessit Hekelius, fatendum est ignotam veteribus omnibus Nili fuisse originem. Nugas prætermisissent innumeras, si de rebus incompertis sententiam suam proferre, vel potius inanes conjecturas eflutire timuissent. Montes Lunæ, quos fabulatores in locis sibi maximè incognitis finxerant, Ptolemæus in suas Tabulas invexit. Vir summæ in Geographia auctoritatis, deceptus prior, multos in errorem seduxit, donec eruditi Sacerdotes ad Habessiniam profecti, veram Nili scaturiginem didicere & docuere. Sed quod paucis erit credibile, error ita invaluerat, ut in novissimis mappis falsissimus Nili cursus reperiatur; in iis dico, quas P. *Coronelli* Franciscanus, Abbas du *Tralage* sub Tilemontii nomine delitescens, & *Sansones*, Viri alias de Geographia bene meriti, emiserunt. Nili fontes & cursum per Æthiopiam exhibet Cl. *Ludolphus* in sua Habessiniæ Tabula, à Cataractis ad Cairum continet Tabella itineribus *Pauli Lucas* inserta, idem Nili, a Cairo usque ad mare, varia fluenta quibus Delta in multas insulas dividitur, primus, ut ita dicam, oculis subjecit in alia Tabula, quam postremis suis itineribus adjunxit. Cluverſus veterum sententiam de Nilo non veram profert. Lacus Zaire & Mambre pura somnia; & si hæc quæ numerat CXX. Mill. German. è Nili cursu substraxeris, totus saltem manebit integer, ut revera est.]

[* 2. Cùm nullus veterum, quod sciam, oppidum Nilo adhuc unico alveo effluenti imposuerit, crederem Cluverium sic scripsisse: *Tandem ad Della oppidò* (id est statim) *per omnem Ægyptum* &c. nisi reclamarent omnes Editiones. Quo testimonio, qua autoritate, Delta oppidum fulciatur videtint eruditi.]

ostiis in mare Ægyptium se evomit. Bis in anno, certis diebus auctu magno per totam spatiatus Ægyptum, fœcundus innatat terris. Causas hujus incrementi varias prodidêre; sed maximè probabiles duas: *Etesiarum* eo tempore ex adverso flantium repercussum, ultro in ora acto mari: aut *imbres Æthiopiæ* æstivos, iisdem Etesiis nubila illò ferentibus ex reliquo Orbe. *Idem amnis unus omnium nullas exspirat auras.*

III. Cæterùm à tergo *Ægypti* versus Meridiem, juxta sinistram Nili ripam, *Libya* est *exterior* ad Æthiopiam extensa, nunc est *Elsocat* desertum & *Gaoga.* [z] Libya exterior.

C A P.

nerant; Item *Macon* fl. Cambojæ: *Euphrates:* Nimidiæ fl. *Sus* dictus: & alii nonnulli. Est quoque in Ægypto lacus [a] *Mœris*, viginti millia passuum in circuitu patens, altior, quàm ad navigandum magnis onustisque navibus satis est, qui olim fuit campus. Cæterùm Ægyptii multò aliter à cæteris agebant olim. Mortuos fimo obliti plangebant, nec cremare aut fodere fas putabant. Verùm arte medicatos intra penetralia collocabant. Lutum inter manus, farinam calcibus subigebant *e.* Forum ac negotia fœminæ; viri pensa ac domos curabant: onera illæ humeris, hi capitibus accipiebant. Colebant effigies multorum animalium, adeò ut quædam eorum per imprudentiam interemisse, capitale esset. Morbo extincta animalia sepelire & lugere solenne iis erat. [b] *Apis*, bos niger, certis maculis insignis, & cauda linguaque dissimilis aliorum, omnium Ægyptiorum numen erat. *Mela f.* Cæterùm malè audiunt Ægyptii veteres, qui perhibentur fuisse vani, imbelles, ad rem gerendam inepti, crudeles, quæstus cupidissimi, mobiles, invidi, furiosi, & dementes. *Strabo l.* 17. *Polyb. l.* 15. *Plin. in Panegyr. Plato l.* 4. de Rep. *Philo* in Flaccum & lib. de Agricultura. *Trebell. Pollio* in 30. Tyr. *Vopiscus* in Saturnino. Cæsar veritus est Ægyptum provinciam facere, ne quando violentiorem præsidem nacta, novarum rerum materia esset. *Sueton.* Augustus eosdem semper habuit novarum rerum suspectos. *Dio* lib. 51. *Tacit.* Hist. lib. 1.

H E K E L I I.

c Ipsis *Ægyptiis* vocabatur *Noym*, aliis *Oceanus Æzus*, s. *Aquila*, ut & *Dyris* atque *Chrysorrhoas.*

d Admiranda Nili aliàs edi curavit *Marcus Fredericus Wendelinus* Francof. Ao. CHR. M. DC. XXIII. in 8. Extat & elegans *Ænigma* de NILI, quando np. vox illa scribitur ΝΕΙΛΟΣ, *propristate* ap. *Nicol. Reusnerum* in *Ænigmatib. Var. Aut.* pag. 301. ubi *Paulus Eberus* prædicti Ænigmatis Autor est factus.

e Inde fit, ut ejusmodi corpora sic servata etiamnum inveniantur, quæ vulgo vocamus *Mumia.* Ex priscâ *Ægyptiorum* Religione plura *Christianos*, inprimis *Romano-Catholicos* mutuâsse notum est. Vid. *Magini* pars II. *Geogr. Ptolem.* fol. 207. fac. a.

f Lib. I. c. IX. p. 162. lin. 31. seqq. *Solini Polyhistoris* Cap. XLV. p. 93. lin. 16. seqq. & in id *Petri Olivarii*, Valentini, SCHOLIA. eâd. p. nt & *Strabonis* Lib. XVII. *Geogr.* pag. 613. Tom. II. ac *Plinii* Lib. VIII. H. N. cap. XLVI. p. 146.

R E I S K I I.

a [c] Nilus fonte suo, incremento, exundatione, catarractis & ostiis stupendus fluvius, non procul ab regno Abyssino *Gojam in terra: Sicut & fastigio montis Dengla* duobus aut quinque fontibus erumpit: Hinc cursu flexuoso per lacum Daræ Bedique transiens, in duos scinditur alveos, quorum *unus Nigritarum regna*, sed *alter* Ægy-

LIII

a Mœris lacus. b Apis Ægyptiorum numen. c Nili fontes, arctio & inundatio.

Ægyptum subit. Auctus & incrementum Nili, & anniversaria hujus exundatio ab hybernis imbribus proficiscitur. Nam regiones quotqnot Zonæ torridæ subsunt, per hyemem multis urgentur pluviis: Unde immensa vis aquarum alveo contineri nequit, sed per Ægyptum planissimam, fossasque multo artificio deductas excurrit. Hinc *Niloscopia* & *Nilometria* repererunt Ægyptii, quibus eluvionem Augusto mense futuram prænoscere ac judicare possint. Nec tamen Ægyptus expers imbrium est, sed inferior æque ac superior menses hybernos quandoque pluvios habet. De inferiori Proclus id dudum annotaverat Lib. I. in Tim. Plat. de inferiori veteres negarunt pluvias, quin Vossius in eorum gratiam ad Lib. II. Pompon. c. 9. Vid. Histor. Æthiop. Ludolffi Lib. I. c. 8. Isaaci Vossii Comment. de Nilo & hujus increm. [* Nilus & Niger diversa sunt flumina, quemadmodum Danubius & Albis in Germania, neuter ad alterum fluit, neuter ab altero. Diversi fontes, alvei, cursus, diversa tandem omnia.]

CAP. IV.

Cyrenaica, *Africa Minor*, *Libya deserta*, *Troglodytæ* & *Garamantes*.

I.

Cyrenaica regio. Barchana. Pentapolitana.

ÆGypto annexa est α *Cyrenaica* regio, β Ammonis oraculo maxime clara, nunc *Barchanæ* provinciæ dimidia pars Orientalis, eadem *Pentapolitana* dicta à *quinque* insignium urbium numero, quæ γ *Berenice*, δ *Arsinoë*, ε *Ptolemaïs*, ζ *Apollonia*,

BUNONIS.

α *Cyrene* sive [a] *Cyrenaica regio* habet ab *Occasu* Syrtin majorem, ac *Africam* propriam; à *Septentrione* Libycum mare; ab *Ortu* Marmaricam; à *Meridie* deserta Libyæ interioris.

β [b] *Ammonis a* Oraculum in Marmarica constituunt alii *b*. Fuit in deserto & *urbs Ammon*, & *templum Ammonii Jovis c*; itemque [c] *Solis fons*, qui mane tepidus, medio die frigidus, sub vesperam incalescebat, & sub mediam noctem calidissimis manabat aquis *d*. Eo usque penetrârunt *Bacchus*, *Hercules* & *Alexander M.* Locus ille hodiè vulgo *Concorron* dicitur *e*.

γ [d] *Berenice*, hodie *Bernich*, ad Syrtim majorem posita, à Berenice Regina *f* appellationem habet.

δ [e] Arsinoë, quæ & *Teucheira g*, hodie *Trochara*, in eodem jacet litore, inter Berenicen & Ptolemaiden.

ε [f] *Ptolemais b*, antea *Barce* dicta, à Ptolemæo nomen sortita, hodie *Talometta* vulgò dicitur, ad idem litus posita.

ζ [g] *Apollonia* maritima urbs à Ptolemaide versus Ortum jacens, hodie *Bonandrea* dicitur.

HEKELII.

a Id est, JOVIS in specie *Arietis* linguâ *Ægyptia* sic dicti.

b De *hoc Oraculo* vid. *Curtii* Lib. IV. c. VII. ubi & *ejus Schema* in *Batavorum* Editionib. *æri*; in aliis verò *ligno* incisum extat.

c Non ab *Ammone* Pastore quodam *Arabia*; sed à *Baccho Libero Patre*, quondam juxta *Mythologorum* sententiam exstructum.

d Hunc

a Cyrenaicæ fines. b Ammonis urbs & Oraculum. c Solis fons. d Berenice. e Arsinoë. f Ptolemaïs. g Apollonia.

lonia, & ipsa [a] *Cyrene*, unde regioni nomen, Græci hanc condiderunt, ex *Thera* insula Ægæi Maris profecti. Ipsi Cyrenenses privata sorte inter Ægyptios ac Pœnos diu egerunt; dein cum *Carthaginensibus* de agrorum finibus magnum ac diuturnum bellum gesserunt. Mox Carthagine deleta, & ipsi cum reliqua Africa *Romano* Imperio cesserunt: Posthinc solum eorum *Sultanis*, tandem *Turcis*. [1]

AFRI-

d Hunc Fontem dicitur JUPITER in formam *Arietis Baccho* aperuisse, cùm ab eo in *Arabia Desertis* vehementer sitiente anxiè imploraretur. Terram enim pedibus concutiens limpidum Fontem ei ostendit.

e Undè autem *Ammonius* propriè derivetur, vid. ap. *Caspar. Peucerum* in doctissimo de *Præcipuis Divinationum Generibus*; in *specie* de ORACULIS commentario fol. 137. fac. b. Edition. *Servestana* in 8. maj. Meminit quoque *Templi* istius JOVIS AMMONII *Justinus* Lib. I. *Histor.* c. IX. §. 3.

f Et *Ptolemai* Lagi, Regis *Ægypti*, Conjuge.

g *Marcellino*.

h Quam *Olivarius* novo nomine *Ptolemata* nominavit.

BUNONIS.

k [a] *Cyrene*, hodiè *Carene* & *Cirene*, XII. mill. pass. à litore remota est, urbs Cyrenaicæ primaria, ac quondam Carthaginis æmula, de cujus origine multa dicuntur apud Pindarum *i*. E Cyrene fuêre *Aristippus* Socraticus Philosophus, & *Areta* ejus filia, quæ patri in gubernatione Scholæ successit; & *Aristippi* filius, qui matri successit, μητροδίδακτος, quod Strabo tradit, cognominatus *Hegesias*, ob incredibilem eloquentiæ vim πεισιθάνατος dictus. *Synesius* quoque è Pentapoli ortus Cyrenes fuit Episcopus, primum Philosophus, ac deinde Christianus. Hic laserpitium herba nascitur; unde Cyrenæ appellantur *laserpitifera*. Cyrenæi ad cœnam vocati non solùm veniebant ipsi; sed & alios secum adducebant. Inter Cyrenas & Ægyptum fuit oppidum [b] *Portus Menelai* dictum, in quo *Agesilaus* Spartanorum Rex mortuus est. *Nep. in ejus vita.*

HEKELII.

i Plurimi *Philologorum* putant, hanc Urbem à *Batte Tereo* esse conditam, & à *Cyrene*, *Penei* Amnis filiâ, quam *Apollo*, amore ejus raptus, in eam *Libya* partem transtulit, ita denominatam.

REISKII.

l [c] *Cyrenaica* nomen à *Cyrene* urbe, hæc *à Cyre hujus regionis fonte* reperit, ἀπὸ Κυρῆς πηγῆς ἐγχωρίας inquit Stephanus. Huic enim montique cognomini urbs adjacebat proxima. Sed hæc ipsa regio sensum admittit æquivocum, & angustius dicta *Pentapolin*; paulo latius totam à Ptolemæo & Cluverio descriptam *provinciam*; latissimè sumta *Marmaricam* & Libyam exteriorem significat. Inde factum est, ut veteres novique Geographi [d] templum Jovis Hammonis & Oraculum Cyrenaicæ adscriberent, quod *Marmarica & hujus parti, regioni Ammoniaca* Plutarchus & Plinius attribuunt. [e] *Africa minor* Phœnicum colonia, & Didonis aut Elisæ auspicio ad regnum florentissimum perducta, Carthaginem continebat Romæ urbis æmulam. Urbs illa Carthada post Trojanum excidium Anno 316. ante Christum 869. condita Punice כרתא הדתא *Kartha Hadtha*, id est urbs nova. Carthago denique dicta tribus constabat partibus, *Cothone*, id est Insula portuque, *Byrsa*, id est arce regia, & *Megara* sive Magalia urbe. De bellis tribus Punicis, ultimoque seu tertio, quod in excidium Carthaginis desinebat, cum Christoph. Hendreich in Carthagine aut Carthaginensium Republ. Græci atque Romani Historici videantur. Libya Græcè Λιβύα, Hebraicè לוב *Lub* & Libyes לובים *Lubim* à terra *siticulosa vel arida*, sive, ut Lucani

 verbis

a Cyrene. b Portus Menelai. c Cyrenaica. d Jovis Hammonis templum. e Africa minor.

AFRICA MINOR.

Africæ Minoris fines.

II. Sequitur *Africa Minor* sive *propriè* dicta. Terminatur à *Septentrione* Africo pelago; ab *Ortu* sinu magnæ Syrtis, à *Meridie* montium perpetuis jugis; quibus à Libyæ desertis & Gætulis discernitur: ab *Occasu* Tusca amne. Continet hodie *Tunetanum regnum*. Fluvii in ea clari, ι *Cinyphus*, ι *Triton*, Tritonidem paludem trahens: *Catada*, ad Carthaginem se devolvens, & κ *Bagradas* omnium maximus ad Uticam, ac λ *Tusca* terminus Africæ Minoris.

Tunetanum regnum. Cinyphus fluv. Triton fl. Catada fl. Bagradas fl. Tusca.

III. Populorum varia nomina. Clarissimi μ *Nasamones*; extra Africam propriam etiam Cyrenaicæ & Marmaricæ contermini; quos antea *Mesammontes* Græci appellaverunt, ab argumento loci, medias inter arenas sitos; & ab his sublati, ν *Psylli*,

Nasamones.

Psylli.

verbis Lib. I. heic utar, *propter calidas* [a] *Libyæ sitientis arenas.* Hæc vero ex notitiis Episcopatuum duplex succurrit, una superior sive Pentapolitana; & altera inferior sive Marmarica Josepho *ξηρολιβύα καὶ ἄνυδρος*, id est *arida, & aquæ expers.* [b] Troglodytæ Gr. *Τρωγλοδύτας ἐκ τῶν Τρώγλων καὶ δύεσθαι*, quod cavernas & antra subeant: Hebraicè סוכיים *Succyim Sucha* ex voce סוכה *Socha*, id est *spelunca.*

BUNONIS.

ι [c] *Cinyphus* seu *Cinyps* fl. hodie *Magra*; è colle Gratiarum fluens inter *Leptim magnam*, & *Barathiam* in Syrtim excurrit, perfunditque Macæos, seu Macas, qui & *Syrtides* appellantur. Ad hunc fluvium sunt hirci tantæ magnitudinis, quantæ non alibi. *Plin.*

ι [d] *Triton* apud *Tacapen* urbem, unde hodie *Rio di Caps* nominatur, mare subit. In illius fluminis insula *Phila* Minervam primum virginali habitu apparuisse fabulantur *l*

κ [e] *Bagradas* fl. hodiè vulgò *Megrada*, *Mogrida*, ac secundum alios *Magiordech* dictus, ex Audo monte ortus inter Uticam & Carthaginem mare subit. Ad hunc fl. *m.* *Regulus* ingentem serpentem catapultis *n* interfecit, ejusque exuvias 120. pedibus longas Romam misit. *Gellius o.*

λ [f] *Tusca* hodie vulgò *Guadilbarbar* vocatur, ad Hipponem urbem in mare excurrit.

μ [g] *Nasamones* gens Syrtica, navigiorum spoliis quæstuosa. Quippe obsident litora, & æstu destituta navigia notis sibi vadis occupant. *Curt.*

ν [h] *Psylli* Nasamonibus fuêre finitimi, quum Auster eis omnia aquarum receptacula arefecisset, publico consilio adversus ventum istum fecerunt expeditionem, jure belli res repetitum: verùm Auster spirans, arenis universos obruit; quibus exstinctis Nasamones eorum terram obtinuerunt. *Herod. Gell. Plinius* tamen eos à Nasamonibus deletos esse tradit. *Ælianus* prodit, tam familiares Psyllis fuisse Cerastas, ut morsus eorum sentirent nunquam, ac mederentur percussis. Idem jus illos obtinuisse in omnia serpentum genera tradit *Plutarchus in Catone.* Quum enim hic per Libyæ deserta iter faceret, & in summo periculo ob crebros serpentum ictus milites videret; à Psyl-

a Libya. b Troglodytæ. c Cinyphus fluv. d Triton fl. e Bagradas fluv. f Tusca, g Nasamones. h Psylli.

li, quorum corpori ingenitum fuit virus exitiale ferpentibus, ut cujus odore vel fugarent vel fopirent eas [k]: & fupra Carthaginem *Libyphœnices*, iidem & *Pœni*, è Phœnice Tyro profecti, Duce *Elifa* five *Didone*, quæ Carthaginem condidit. Urbium celeberrimæ, [ξ] *Leptis Magna*, quæ & Neapolis, [ο] *Abrotonum*, [π] *Taphræ*, [ρ] *Capfa*, [σ] *Thysdrus*, [τ] *Thapfus*, [υ] *Leptis Parva*, [φ] *Rhufpina*, [χ] *Adrumetum*, [ψ] *Clupea*, [ω] *Tunes*, [α] *Uthina*, & [β] *Carthago*, Romæ æmula, terrarum cupida, opulen-

Pœni. Leptis M. Abrotonum. Taphræ. Capfa. Thyfdrus. Thapfus. Leptis P. Rhufpina. Adrumetum. Clupea. Tunes. Uthina. Carthago.

à Pfyllis anxilium petiit, qui fuis incantamentis ita fafcinârunt ferpentes, ut uulli deinceps nocere poffent. Ex illorum familia quidam, *Hexagon* nomine, Romæ in dolium ferpentibus refertum conjectus, experimeuti causâ, circum-mulcentibus linguis miraculum præbuit. Signum ejus familiæ erat verno tempore odoris virus, & fudor, quo non folùm medicamen præfens afferebant, verùm etiam faliva. Liberos Pfylli fæviffimis folebaut objicere ferpentibus ad uxorum pudicitiam experiendam, adulterino enim fanguine prognatos non fugiebant ferpentes. *Ælianus*, *Plinius*, *Silius*, *Cicero*, *Gellius*.

HEKELII.

k Vid. *Plinii* Lib. VII. c. 11. p. 107. lin. 6.

l Unde & *Pallas Tritonia* dicta.

m *Atilius*.

n Et balliftis.

o Lib. VI. N. A. c. III. p. 210.

BUNONIS.

ξ [a] *Leptis Magna*, hodie *Lebida* & *Lepede*, paullum à litore diftabat, ubi hodie confpiciuntur urbis rudera.

ο [b] *Abrotonum* ea videtur effe urbs, quæ ad idem litus jacens, Leptique vicina, hodie vulgò appellatur *Buata*. Ortelius tamen urbem hanc iu mediterraneis ponit *p*.

π [c] *Taphra*, *Taphra* & *Taphrura*, hodie *Afacus*, ad Syrtim Minorem jacet *q*.

ρ [d] *Capfa* iu mediterraneis pofita ab Hercule *r* traditur condita, munitiffima licèt, à Mario tamen intercepta ac deleta eft. *Saluft.*

σ [e] *Thysdrus f*, *Tisdrus*; *Tisdrum* feu *Tusdrum* in mediterraneis quoque fuit.

τ [f] *Thapfus* urbs maritima, inter Adrumetum & Rufpas jacuit.

υ [g] *Leptis Parva*, & ipfa in litore haud longè ab Adrumeto pofita, ea putatur effe urbs, quæ hodie *Africa* appellatur *t*.

φ [h] *Rhufpina* quoque maritima urbs ab Adrumeto ad Ortum ponitur.

χ [i] *Adrumetum v* ad idem mare jacens, hodie vulgò vocatur *Mahemeta x*.

ψ [k] *Clupea* feu *Clypea y*, hodie *Quipia* urbs maritima, ad [l] *Hermaam* feu Mercurii jacens promontorium, à Siculis condita eft. Scorpiones ibi uon vivunt.

ω [m] *Tunes* feu *Tunis* aliquando Regia fedes, XII. mill. paff. à Carthagine remota, hodie ambitum habet quinque milliarium. Haud longè ab eo loco Romani à Carthagineufibus, *Xansippo* Lacedæmonio adjuvante, victi funt, ac *M. Attilius Regulus* captus iu hoftium venit poteftatem. Ab urbe hac *Tunetanum* regnum appellationem habet. Ibi in coëuntibus utrinque litoribus gulæ fpecie [n] *Golettam* exftruxit Carolus V. auno C. 1535 *z*. quæ à Turcis anno 1574 capta ac deftructa eft *a*.

α [o] *Uthina* in mediterraneis ad Bagradam ponitur fluvium.

β [p] *Carthago* habuit fpeciem duplicis opidi, quafi aliud alterum amplecteretur: cujus interior pars *Byrfa* dicebatur, exterior *Magalia*. Nepos *in vita illuftr.* A Scipione deleta Julii Cæfaris aufpiciis poftea reftaurata eft. Ejus Epifcopus CXXV. fub fe habebat Epifcopos alios. Hodie ad exiguum

a Leptis magna. b Abrotonum. c Taphræ. d Capfa. e Thyfdrus. f Thapfus. g Leptis Parva. h Rhufpina. i Adrumetum. k Clupea. l Hermæa feu Mercurii promont. m Tunis. n Goletta. o Uthina. p Carthago.

Utica.

lentiſſima quondam totius Africæ, antequam Romani tribus bellis devictam deleverunt: γ *Utica* Catonis, qui inde Uticenſis, morte nobilis.

Libyæ deſerta, *Troglodytæ* & *Garamantes*.

Libyæ deſerta. Troglodytæ. Ater m. Garamantes. Garama. Debris.

IV. Ab Africæ Minoris tergo verſus Auſtrum *Libyæ Deſerta* fuerunt; ultraque δ *Troglodytæ*, nunc *Berdoa* deſertum. Hos tegit ab Auſtro ε *Ater mons*, & trans eum ζ *Garamantes* populi clari, nunc *Borno* regnum. Caput gentis fuit η *Garama*, quam hodieque eodem nomine exſtare tradunt. θ *Debris* inclyta affuſo fonte, cujus aquæ ex cœleſti quidem vertigine mutant qualitatem, at controverſa ſiderum diſciplina; quippe qui friget calore, calet frigore; à medio ſcilicet die ad noctem mediam aquis ferventibus, totidemque horis ad medium diem rigentibus. Cæterum & Troglodytas & Garamantas olim Romanorum arma ſuperaverunt.

CAP.

guum vicum redacta urbs illa, ab hortulanis ferè ſolis habitatur *b*. Carthaginenſes fuêre *Tertullianus & Cyprianus*.

γ [a] *Utica* haud longè ab eo fuit loco, quo Bagradas fluvius mare ſubit, hodie nonnullis putatur eſſe *Porto Farina*; at aliis *Biſerta c*. Cæterùm [b] *Syrtes* ſunt ſinus maris vadoſi & vorticoſi, litoribus Africæ vicini, à *σύρω traho*, quoniam arenas congerunt, appellati.

δ [c] *Troglodytæ* à ſubeundis cavernis, in quibus degunt, nomen acceperunt *d. Ariſt.* Olim venationibus dediti, tanta fuiſſe memorantur celeritate, ut ipſas feras curſu potuerint aſſequi. Veſcebantur ſerpentibus, & mortuos efferebant læti *e*. Multa myrrha apud illos eſſe traditur; Serpentes ibidem inveniri ajunt 20. cubitorum. In Troglodytis aliis ponitur *Solis fons* ſupra memoratus *f*.

ε [d] *Ater mons g* in longum extenditur, ac uno latere ferè attingit Minorem Syrtim.

ζ [e] *Garamantes* à *Garamante* Apollinis filio, ſeu potius à *Garamo* fluvio, ad quem incoluerunt, appellati ſunt; apud hos nulla erant matrimonia; ſed mulieres habebant communes. Dipſades ſerpentes maximi ibidem reperiuntur.

η [f] *Garama h* ad Garamam fluvium eſt.

θ [g] *Debris* quoque Garamantum urbs eſt; ubi fons interdiu frigens, noctu fervens, *Plinio & Solino i* teſtibus.

HEKELII.

p Meminit ejus *Strabo* Lib. XVII. *Geogr.* p. 660. Tom. II. *Oper.*

q Olivarius eam *Fachs* vocat.

r Phœnice.

ſ S. Tisdra ap. *A. Hirtium.*

t Alii illam *Neapolim* dici exiſtimant. Conf. *Strabo* loc. ad Not. d. §. huj. cit.

v S. Adrumetum Mario Nigro *Siſſa*, Alfonſo verò Adriano *Toulb* denominata.

x Procopius eam vocat *Adramyttum*, additque ſuo tempore *Juſtinianam* eſſe denominatam.

y A *Clypei* figurâ ſic dicta.

z Quo eam expugnavit, *Barbaroſſa* eripuit & Regi ſuo reſtituit.

a Hodie etiam dicitur *Tunes* & *Tuniſi*.

b Car-

a Utica. b Syrtes. c Troglodytæ. d Ater mons. e Garamantes. f Garama. g Debris.

MAURITANA
et
Africa Propria
nunc
BARBARIA
Oceani
Atlantici
Pars
Fortunatæ
Insulæ
HISP
ANIÆ
PARS
BAR
Tarudante
Gr
10

b *Carthaginensium* Rempublicam descripsit *Ubbo Emmius* Part. II. *Rerumpp. Graecor.* pag. 3. seqq.

c Fuit olim totius *Africa* Caput, in quâ *Cato Uticensis*, victo jam *Scipione*, necem sibi conscivisse dicitur.

d De quibus *Aristoteles*, *Plinius* & *Hieronymus* contra *Jovianum* sunt videndi.

e Conf. *Solini* Polyhist. Cap. XLIV. p. 89. & Cap. LXX. p. 143. lin. 31. seqq. ut & *Pomp. Mela* Lib. I. Cap. VIII. p. 160. lin. 3. seqq.

f Np. ad *Not. β.* §. 1. Cap. huj.

g A naturâ *Plinio* Lib. V. H. N. c. V. testante, sic dictus, quoniam adusto, aut Solis repercussu accenso est similis.

h Opidum quippe clarissimum.

i Cap. XLII. p. 83.

CAP. V.

Numidia & Mauritania.

NUMIDIA.

I.

A *Tusca* amne usque ad *α* *Ampsagam* fluvium litori Africo prætenditur *Numidia*, Masinissæ Regis nomine maximè clara, nunc *Tremisenum regnum* eodem porrigitur situ. Gens ipsa *Numidæ*, ante *Nomades* à Græcis appellati, à permutandis pabulis, mapalia sua plaustris circumferentes; ut nunc Tattarorum fert mos. Fluviorum celeberrimus est *β* *Rubricatus*. Urbes quam plurimæ nobilesque; sed *γ* *Cirtha* eminens; Sittianorum, postquam Romani tenuêre[a] colonia dicta: quondam *Jubæ* & *Syphacis* domus, cum foret opulentissima. Dein se-

Numidia.

Tremisenum regnum.

Rubricatus fluv.

Cirtha.

BUNONIS.

α [a] *Ampsaga* *a* fl. hodie vulgò *Suf Gemar*, Numidiam à Mauritania Cæsariensi disterminans, in Numidicum sinum decurrit.

β [b] *Rubricatus* inter Hipponem Regium & Tabracham mare subit. Plinio *b* videtur esse *Armua*; Orosio ac Diacono *Ardalio* *c*: hodiè *Ladog*, *Jadog*, & *Guadilbarbar* à diversis appellatur.

γ [c] *Cirtha* ac *Cirta* *d* nonnullis posteà *Constantina* putatur dicta: at *Cirtha* haud longè aberat à mari, ad quam Jugurtha Atherbalem vicit, ac in opidum profugientem obsedit. *Sallust.* A Cirtha 30. millia passuum versus Sitiphim fuit [d] *Milevum* seu *Milevis*, anno Christi 402. concilium habitum, quod inde dictum *Milevitanum*, cui præfuit S. Augustinus. In eo damnati sunt errores Pelagii & Cœlestii *e*.

HEKELII.

a A quo *Ampsa* Castellum ap. *Pomp. Melam* Lib. I. c. VI. p. 157.

b Lib. V. c. III. p. 66. lin. 40.

c Seu *Ardalio*.

d S. *Cirra*.

e Vid. *Jo. Henr. Alstedii* Thesaurus Chronologiæ Tit. XXXVI. p. 344. Edition. a.

B U-

a Ampsaga fluv. b Rubricatus, Armua seu Ardalio. c Cirtha. e Milevum seu Milevis.

Cullu. Ruscicada. Bulla. Tacatua. Hippo. Sicca. Tabracha.

sequuntur [δ] *Cullu*, [ε] *Ruscicada*, [ζ] *Bulla* regia, [η] *Tacatua*, [θ] *Hippo* regius, [ι] *Sicca*, [κ] *Tabrachæ*: hanc quoque regionem debellatam in provinciæ formam redegerunt Romani. [ɪ]

MAURITANIA.

Mauritania. Maurusii.

II. Ultima ad Occasum est *Mauritania*, in qua præcipua gens Maurorum, unde nomen regioni. Hos Græci *Maurusios* dixerunt. Terminantur à *Meridie* Atlante Minori, quo submoventur à Gætulis: qui & ipsi postea, oppressis & exstinctis Maurusiis, Mauritaniæ majorem partem occupârunt: ab *Occasu* est

Mauritaniæ fines.

BUNONIS.

δ [a] *Cullu* seu *Collops magnus*, hodiè *Collo* & *Alcol*, urbs maritima est apud Ampsagæ ostia sita, purpurâ olim celebris.

ε [b] *Ruscicada* hodiè *Stora f*, ad idem mare est haud longè à Cullu.

ζ [c] *Bulla Regia* Siccæ Veneriæ vicina ad Rubricatum ponitur fluvium *g*: hodiè fertur dici *Antra*.

η [d] *Tacatua* inter Cullu & Hipponem Regium haud longè à Collope parvo in litore sita, hodiè *Suchaida* vocari scribitur.

θ [e] *Hippo* cognomine *Regius*, ad mare inter Aphrodisium & Tabracham jacens, hodiè *Bona h* vocatur. De hac urbe *ita Silius: antiquis dilectus Regibus Hippon.* Hipponensi Episcopatui magnâ curâ, fide ac diligentia quum præfuisset *Augustinus* annos XL. diem obiit supremum anno ætatis LXXVI. cujus exstant operum Sacrorum tomi decem *i*. At [f] *Hippo Diarrhytos* inter Tabracham & Uticam ad idem erat mare in Africa Minore *k*.

ι Duæ fuerunt [g] *Siccæ*, altera Syphacis quondam regia, ad duarum Mauritaniarum fines; & altera *Sicca* cognomento *Veneria*, cujus Ptolemæus in descriptione Africæ Minoris meminit. In bello Jugurth. ejusdem mentionem quoque facit. *Sallustius.* Hæc *Arnobii* Rhetoris, qui Lactantii fuit præceptor, patria ad Rubricatum fl. erat *l*. Ipsius *Arnobii* ac *Lactantii* quoque exstant libri VII. valdè eruditi, contra gentes scripti.

κ [h] *Tabracha*, seu *Tabracam*, urbs maritima Ortelio, Tuscæ ostio ponitur vicina. In Numidia quoque fuit [i] *Zama*, nunc *Zamora*, arx regni, quam Livius quinque dierum itinere à Carthagine abesse ait. Ad hanc *Hannibal*, posteaquam ex Italiâ in Africam venerat, à Scipione victus est. *Zamam* Metellus in bello cum Jugurtha frustra oppugnavit. *Sallust.* [k] Adrumeto abest millia passuum trecenta, id est, milliar. Germ. 75. Quod iter *Hannibal*, à Scipione victus & fugatus, biduo & duabus noctibus confecit. *Nepos in Hannib.*

HEKELII.

f Castaldo; Olivario V. *Astora* & *Estora* Marmolio.

g *Ptolemæo* dicta *Bullaria*.

h *Mercatore* teste.

i Erat enim Vir sanctitate, labore, studio atque doctrinâ ad miraculum maximus, totiusque *Occidentis* Lumen excellenter clarum.

k *Strabo* Lib. XVII. pag. 655. has *Hippones* ambas vocat *Regias*.

l Conf. candidissimi mei *Quenstedtii* Dialog. de *Patriis* Viror. illustr. p. 680. seqq.

m Silio Italico *Sabatra* & aliis *Tabatra*.

REISKII.

ɪ [l] Numidia Græcis ab originibus ad Romanam transit civitatem, litera mutata gemina. Græcis enim Νομάδες ἐκ τῶν νομῶν, id est,

a Cullu seu Collops. b Ruscicada. c Bulla Regia. d Tacatua. e Hippo Regius. f Hippo Diarrhytos. g Sicca. h Tabracha. i Zama. k Adrumetum. l Numidia.

est Oceanus Atlanticus; à *Septentrione* fretum Herculis & Mare Internum: ab *Ortu* primo *Mulucham* habuit flumen, quod Mauros à Numidis discernebat; at quum ea Numidiæ pars, quæ est inter Ampsagam & Mulucham, Mauritaniæ adjiceretur, finis huic constitutus est Ampsaga. Continet hodiè tria regna: *Darense*, *Fezense* & *Maurocitanum*. Dividebatur autem olim *Malva* flumine in *Cæsariensem*, quæ Numidiam contingit, & *Tingitanam*, quæ Oceano perfunditur. Regna fuêre ad C. Cæsarem usque Imperatorem, qui in duas divisit provincias. λ

Mulucha fl.

Mauritania Cæsariensis.

CÆSARIENSIS.

III. μ *Cæsariensis* Provincia, quam nunc totam *Dara* regnum obsidet, antea *Bocchi* regnum appellata fuit. Partem tamen inter ν Malvam & Mulucham ξ *Massæsyliorum* gens tenuit. Ca-

Cæsariensis.

Malva. Massæsylii.

id est, *in pascuis vagi homines*; Latinis autem Numidæ dicuntur. Ita Plinius Lib. V. c. 3. *Numidæ vero Nomades à permutandis pabulis, mapalia sua, h. e. domus plaustris circumferentes.* [a] Duplex vero Numidia fuit ab Romanis in provinciam redacta; una *mediterranea*, quam Biledulgerid hodierni vocant, & *altera externa sive litterea*, quam novam alio victores nomine dixerunt. Contigit hoc capto Jugurtha, & bello feliciter composito; è quo C. Marius A. V. C. 647. triumphum egit. [b] Mauritania Græce *Μαυριτανία ἐκ τῶν Μαυριτάνων*, i. e. ab Mauritanis, hi vero ab Mauritis, & denique Mauris nomen Punicum aut Hebraicum susceperunt: Idque vel ab situ versus occidentem ultimo, tanquam כהורין *Mahurin*, i. e. *postremi*, elisa litera gutturali, vel à nigredine מעורין *Maurin* ab מעוה *obscuro & vacuo loco*; prius Pochartum, posterius Becmannum habuit auctorem. De Mauritania, tribus regibus, Jubæ, Boccho, & Bochudo, uni tandem Jubæ per Augusti gratiam subjecta, Vossius ad Pompon. Lib. I. c. 5. Unde [c] triplex sub Cajo & Claudio Impp. *Tingitana*, *Cæsariensis*, & *Sitifensis sive Bisatensis*, quam nummi Romani & inscriptiones exhibent.

BUNONIS.

λ [d] *Sitipha*, *Sitifis* seu *Sitiphis* colonia in Mauritanis finibus, hodiè fere exstincta est.

μ [e] *Mauritania Cæsariensis* ab Occasu habet Tingitanam; à *Septentrione* Mare Internum ad Ampsagam usque fluvium; ab *Ortu* Africam Propriam, à *Meridie* Libycos montes & Gætuliam *n.* [* *Darense* sive *Dara* Regnum hodie nullum. Fessanum & Algeriense Regnum immediate sunt contigua.]

ν [f] *Malva* fl. hodie *Muluya*, Tingitanam à Cæsariensi determinat *p.*

ξ [g] *Massæsyliorum* gens bellis extenuata, ac demum exstincta est. *Plin. q.*

HEKELII.

n Dicta a. est *Mauritania ἀπὸ τοῦ μαυροῦ*, quod inter cætera *obscurum*, vel *nigrum*, deno-

a Numidia duplex. b Mauritania. c Triplex. d Sitipha. e Mauritaniæ Cæsariensis fines. f Malva. fl. g Massæsylii.

Julia Cæsarea. Cartenna. Saldæ. Opidum novum. Rusazus. Ruscurium. Rusconia. Tipasa. Tubusuptus. Tucca.

Caput provinciæ [ο] *Julia* [a] *Cæsarea*, aliquando ignobilis, cum *Jol* esset; postea quia Jubæ regia, illustris facta. Reliqua opida sunt [π] *Cartenna*, [ρ] *Saldæ*, [σ] *Opidum novum*, [τ] *Rusazus*, [υ] *Ruscurium*, [φ] *Rusconia*, [χ] *Tipasa*, [ψ] *Tubusuptus* & [ω] *Tucca*, impositum mari ac flumini Ampsagæ.

T I N G I T A N A.

Mauritania Tingitana. Tingi. Bogudiana. Julia Constantia. Zilis. Volubilis. Lixus.

IV. [α] *Tingitana* provincia, quam nunc duo regna *Fez* & *Marocco* occupant ab urbe [β] *Tingi*, quæ nunc vulgò *Tanger*, cognomen accepit, ante *Bogudiana* dicta à Rege *Bogud*. Opida in ea, [β] *Tingi* modo dictum, caput provinciæ, ab Antæo conditum; [γ] *Julia Constantia*, [δ] *Zilis*, [ε] *Volubilis* [ζ] & *Lixus*, vel fabu-

denotat, quoniam Colonos nigros habeat. *Simias*, *Dracones*, *Struthiones* atque *Elephantes* gignit.

[o] S *Colonia*.

[p] *Castaldus* hunc Fluvium vocat *Mulalo*.

[q] Lib. V. c. II. p. 66. Lin. 14.

BUNONIS.

[ο] [a] *Jol* à Juba Rege traditur condita, ac postea alterum nomen à Cæsare habuit *r*. Nonnulli eam hodie *Algiers* vocari volunt.

[π] [b] *Cartenna* ad Cartenni fluv. ostium: hodie ea putatur esse urbs, quæ vulgò *Mostagan* vocatur.

[ρ] [c] *Salda* urbs maritima, inter Juliam Cæsaream & Cullu sita, hodie vulgò *Bugia* appellatur *f*.

[σ] [d] *Opidum Novum* in mediterraneis est, hodie *Mezuna* putatur *t*.

[τ] [e] *Rusazus* in litore inter Ruscurium & Saldas posita est.

[υ] [f] *Ruscurium*, Ptolemæo *Rhusuccora*, inter Rusconiam & Rusazum est.

[φ] [g] *Rusconia*, *Ruscinona* & *Rusbonium*, urbs maritima est.

[χ] [h] *Tipasa* *v* à Julia Cæsarea ad Ortum est.

[ψ] [i] *Tubusuptus* Saldis proxima fuit.

[ω] [k] *Tucca* apud Ampsagæ ponitur ostia.

[α] [l] *Mauritania Tingitana* ab *Occasu* habet mare Atlanticum; à *Septentrione* fretum Herculeum & Ibericum usque ad Malvæ fluminis ostia; ab *Ortu* Mauritaniam Cæsariensem, à *Meridie* Gætuliam & Lybiam Interiorem.

[β] [m] *Tingis* ad fretum Herculeum à Cananitis, quos Josua ejecit, putatur condita *x*.

[γ] [n] *Julia Campestris* in mediterraneis ponitur, hodie *Banttucde* dicta.

[δ] [o] *Zelis* seu *Zilia* *y*, hodie *Arzila* *z*, inter Tingim & Lixum sita est *a*.

[ε] [p] *Volubilis*, nunc *Fessa* seu *Feza*, regia intus est.

[ζ] [q] *Lixus* in litore maris Atlantici posita CXII. mill. pass. ab Herculis abfuit freto. Hodie arx est cum portu, vulgo *Larach*, & secundum alios *Arays* dicta *b*. Fluvius quoque olim *Lixus* appellatus, qui hodie *Lasso* ac aliis *F. de Larach*.

HEKELII.

r Vid. *Strab.* Lib. XVII. p. 654.

f *Mercator* eam *Tadelim* vocat.

t *Ptolemæo* dicitur *Oppinum*; *Nigro* autem *Rhabath*.

v Hodie *Tansse* & *Mercatori Tarès*.

x *Castaldo* hodie dicitur *Tanger*, & *Mercatori Tangia*. *Strabo* loc. sup. ad Not. d. §. III.

a Julia Cæsarea. b Cartenna. c Saldæ. d Opidum novum. e Rusazus. f Ruscurium. g Rusconia. h Tipasa. i Tubusuptus. k Tucca. l Mauritaniæ Tingitanæ fines. m Tingis. n Julia Campestris. o Zilia. p Volubilis. q Lixus op. & fluv.

fabulosissimè ab antiquis narrata. Quippe *Regia Antæi*, certamenque cum Hercule, & [η] *Hesperidum horti*. Antæi regia. Hesperidum horti.

§. III. Cap. huj. cit. scribit, *eam* Barbaris *Tingam* ab *Artemidoro Lingam*, & ab *Eratosthene Lixum* nominari. *Ptolemæus* a. & *Plinius* ex *Tingo* & *Lixo* duas faciunt.

ȝ Sive *Xilia*.

ȥ Seu novo vocabulo *Arzita*.

a A *Castaldo* dicitur *Alger*.

b Olim erat *Romanorum* Colonia, à *Claudio Cæsare* in hunc locum ducta.

BUNONIS.

η [a] *Hesperidum hortos* alii in Cyrenaica, haud longè à Barce urbe ponunt *c*. Cæterum in hac ipsa Mauritania est [b] *Atlas Minor* mons; [c] *Abyla* [d] *Herculis Columna*, ac è regione altera [e] *Calpe*; quæ tamen verius rupes sunt, seu montes.

HEKELII.

c Hos Hortos *aurea Mala*, quæ summâ cujusdam Draconis pervigilis curâ asserventur, quotidiè ferre, haud illepida *Poëtarum* est traditio.

a Hesperidum horti. b Atlas minor. c Abyla. d Herculis columna. e Calpe.

CAP. VI.

Getuli, Atlas mons, Libya Interior & Æthiopia.

GÆTULI.

I.

A Tergo Mauritaniarum Africæque Minoris *α Getulorum* gens, & ipsa quoque Romanorum armis debellata, longe latéque incoluit; quippe quæ hodie occupat quicquid terrarum à *Lempta* opido ad Oceanum usque, spatio mill. Germanicorum CCCL. protenditur. Hoc spatio nunc est *Biledulgerid*, provinciæ major pars: ubi *Targa* regnum, & quatuor deserta, *Lempta*, *Zuenziga*, *Zanhaga*, *Hair*. Getuli. Lempta. Biledulgerid. Targa.

II. Getulos à Meridie claudit *mons Atlas*, totius Africæ fabulosissimus. E mediis hunc arenis in cœlum usque attolli prodiderunt celebrati auctores, asperum, squalentem, qua Atlas mons.

BUNONIS.

α [a] *Getulia a* inter utramque Mauritaniam, Africam Minorem & Oceanum Occidentalem posita est, *Gætuli*, sicut & Libyæ incolæ, primi habentur, qui in Africa consederunt. At Gætuli olim carne vescebantur crudâ, manebantque quibuscunque locis eos nox oppressisset, bestiarum more ferè viventes. Jugurtha tamen eos ad bellum instruxit, ac adversus Marium produxit.

HEKELII.

a Garamantibus quippe finitima.

Mmmm 2 BU-

a Gætulia.

qua vergat ad litora Oceani, cui cognomen imposuit: eundem opacum nemorosumque, & scatebris fontium riguum, quà spectat Africam, fructibus omnium generum sponte ita subnascentibus, ut nunquam satietas voluptatibus desit. Incolarum neminem interdiu cerni: silere omnia haud alio quàm solitudinum horrore. Eundemque noctibus micare crebris ignibus, Ægipanum Satyrorumque lasciviâ impleri, tibiarum ac fistulæ cantu, tympanorumque & cymbalorum sonitu strepere. 1

LIBYA INTERIOR.

Libya interior.

III. Ultra Atlantem β *Libya* est *Interior* ad γ Nigrum usque flumen, vastarum solitudinum, nunc desertum *Sarra* dicta.

ÆTHIO-

BUNONIS.

β [a] *Libya* hæc Interior dicta est, quoniam intus & in mediterraneis est; ad discrimen alterius Libyæ, quæ mare Lybicum, Ægyptumque attingens, *Exterior* vocatur.

γ In *Medra* Nigritarum regione est [b] *Niger lacus*, ex quo ipse fluvius [c] *Niger b* procurrens, aliquo spatio confecto, lacum, qui [d] *Borno* vocatur, efficit, inde *Cano* regnum petens, [e] *Guarda* lacum, qui ibidem est, transit; ac demum ad *Tembutu*, in plures, quibus in mare devolvitur, alveos dividitur; ex illis iste ad Senegam decurrens, *Rio de Senega* vocatur; ac alter, qui versus Gualaram fluit, *Rio S. Ivan.* Niger igitur fluvius spatium DCCL. milliaria conficit Germanica antè, quam mare subeat. Sicuti Nilus, ita quoque iste certis anni temporibus exundat, vicinosque fœcundat agros c.

HEKELII.

b S. Nigris.

c Niger autem dictus est propter nigri pulveris solitudines, eminentibus interdum velut exustis cautibus.

REISKII.

1 [f] Getuliam Græce Γετουλίαν regionem Libyæ proximam Strabo vocat, & huic paulo latius extensæ partem attribuit: Utraque tamen suis terminis coërcetur. Getuli autem & Libyes primi Africæ cultores ab Sallustio describuntur; ex libris quidem Punicis, qui ad regem Hiempsalem pertinuisse dicebantur: *Cæterum fides ejus rei penes Auctorem erit*, ipse inquit Salustius. Nam Ægyptii Getulis antiquitate ac cultu Africæ primo antecedunt. [g] *Atlas* ab littore Africano & occidentali Oceano versus Orientem ad loca Ægypto confinia procurrens, Atlanti regi Mauritanico nomen debuit; nocturnos autem ignes, strepitus, cantusque [h] *Satyris, h. e. dæmonibus*, qui Satyrorum hircorumque species mentiuntur. Sin Atlas Japeti filius extet idem, qui Enochus, uti apud Eusebium ex Eupolemo annotatur Lib. IX. Præpar. Euang. Tum vero *Idris* Arabum (quem nominant illi Henochum) & *Dyris* Pœnorum Atlas valde convenient, sed tempore nimium distabant. De Libya utraque superius actum fuit, neque heic amplius agetur.

REIS-

a Libya interior. b Niger lacus. c Niger fl. d Borno lacus. Guarda lacus. f Getulia. g Atlas. h Satyri.

ÆTHIOPIA.

IV. Jam verò quicquid ultra Nigrum flumen eſt & Ægyptum, verſus utrumque mare Atlanticum Rubrumque, *Æthiopes* tenuerunt; gens omnium Africæ terræ ampliſſima extra Africam à vetuſtiſſimis Geographorum poſita. Ab *Æthiope* Vulcani filio cognominati; vel ut alii, ab *nigro vultus corporisque colore*; αἴθιοψ quippe ſignificat nigrum. [2] Æthiopia.

TROGLODYTICA.

V. Diviſa fuit Æthiopia in varia Æthiopum genera; quorum Ptolemæus innumera tradit nomina. At clariſſimi omnium fuêre [3] *Nigritæ*; à Nigro flumine dicti, & *Nubiorum* gens magna, Nigritæ. Nubii.

REISKII

2 [a] *Æthiopia* ortum & nomen ab Æthiopibus, Æthiopes à nullo eoque fabuloſo Vulcani filio, ſed ab atro colore, habet, Græce *Αἰθιοπία ἐκ τοῦ αἴθιοπος; Αἴθιοψ ἐκ τοῦ αἴθεσθαι καὶ ὀπὸς ὡς κεκαυμένος τὴν ὄψιν*, id eſt, *vultu aut facie adustus* dicitur. [b] Æthiopicus quidem nigror ab æſtu ſolis aut uſtione non provenit, ſed à *corpore quodam mucoſo & reticulari*, quod inter cutem & cuticulam collocatum transluceat; ſic habet inventa nuper celeberrimi Pechlini opinio in Tractat. de habitu & colore Æthiop. c. 7. Characteres tamen Æthiopum externos in vultu atro aut ſubnigro, ſimis naribus, labris tumentibus, capillitio criſpo ac lanuginoſo, cutis mollitie ac ſplendore pingui vel argenteo conſtituimus. Hinc Abyſſinis hodie nomen priſcum arridet adeo, ut ſe ipſos Itioperiaban, i. e. Æthiopes, ſuum ſolum Manghella Itioperia i. e. regnum Æthiopiæ appellent. Ultimas gentis hujus [c] origines *ab Ludo, Miſraimi filio*, proximas Bochartus ab *Ægyptiis vicinis & Arabibus* deducit, multisque rationibus confirmat, Æthiopes eoſdem nec alios adhuc ſupereſſe, quam quos divina hiſtoria לודים *Ludim*, i. e. Ludæos nuncupet. [d] Porro Æthiopiam ipſe duplicem fatetur, Africanam ſive occidentalem, & Aſiaticam ſive orientalem. [e] *Nubia* inter Nigritas Abyſſinosque per 400. milliaria patet, regnumque ſuo regi ſubditum complectitur Arab. אלנוביאה *Alnubia*, de quo Commentarius Geographicus Auctoris Nubienſis nomine habetur. *Troglodytica* paulo ſuperius expoſita unam ex nobilis. Ludolfi Hiſtoria Æthiop. Lib. I. c. 14. obſervationem ſuppeditat de barbaris Æthiopibus *quos Cafros nominant*, feris, nudis, agriophagis & pamphagis, quin Dei, regis, legis & vocis expertibus: [f] Hos Troglodytis à Plinio deſcriptis ſimillimos nemo, uti ſuſpicor, negabit.

BUNONIS.

3 [g] *Nigritæ*, à Ptolemæo in Interiori collocantur Libya. Regio illorum à Sarra verſus Meridiem jacens a Meroë inſula uſque ad mare Atlanticum & promontorium viride porrigitur, quo loco Niger fl. in mare decurrit, continens longitudinem DCCC. milliarium Germ. habetque, quod infra dicitur, XIX. Regna.

a Æthiopia. b Color Æthiopicus unde. c Origo duplex. d Æthiopia duplex. e Nubia. f Troglodytica. g Niger fl.

Æthiopia sub Ægypto. Cinnamomifera regio. Troglodytica.

magna, unde hodieque vastissima regio dicitur *Nubia*. Ea autem Æthiopiæ pars, quæ Nilo utrimque adjacet, *Æthiopia* dicitur sub *Ægypto*; atque in ea ad Nili paludes seu lacus *Cinnamomifera regio*. At totum sinus Arabici lævum latus Arabes tenuére a *Troglodytæ*, unde regio ipsa *Troglodytica*.

BUNONIS.

a a *Troglodytas* Arabum esse partem atque consanguineos, ex Josepho patet, qui tradit Abrahami filios ex Cetura Troglodyticam occupasse. *Raderus* censet eos hodie appellari *Abissinos*, & regnum *Barnagas* appellare indigenas. [* BARNAGAS apud imperitos sumitur pro nomine regionis seu Regni quod imperio Habessinorum subjacet. Sed quod rideas, nomen Officii vel dignitatis pro nomine regionis acceperunt. Barnagas non regnum est sed titulus præfecti maritimi, seu prætoris qui provinciam maritimam moderatur] Troglodytas vero ita dictos docet Aristoteles à *subeundis cavernis*, in quibus degant. Defunctos illi suos ita sepeliunt. * Mortuis pedibus cervicem alligant virgis paliurinis. Deinde cadaver in editiori loco positum lapidibus ridentes obruunt, impositoque supra saxorum acervum cornu abeunt. Bella gerunt pabuli gratia; invalidis, ob senium armenta sequi, guttur bovis cauda adstringunt, ac ita eos interimunt. Qui mortem differt, licet nolentem eodem modo, admonitum tamen antea, interficiunt: Idque habetur beneficii loco. Morbo correptos incurabili simili afficiunt morte. Maximum arbitrantur malorum, ab eo vitam diligi, qui nequeat aliquid agere dignum vitâ. Nullus ibi habendi amor: à divitiis paupertate se abdicârunt voluntaria. Tantum lapide uno gloriantur, quem *Hexecontalithon* vocant, tam diversis notis sparsum, ut sexaginta gemmarum colores in parvo ejus orbiculo deprehendantur. Ignari sermonis strident potiùs quàm loquuntur. Carnibus vivunt serpentum. Tanta verò pernicitate pollent, ut feras, quas agitant, ipsi cursibus persequantur. *Plin. d. Solinus. e. Herod.* Aristoteles lib 8. Hist. Animal. cap. 12. *Pygmæos* facit Troglodytas, eosque ad paludes, ex quibus Nilus profluit, collocat, quo loco cum gruibus illi pugnent, equos habentes pusillos.

HEKELII.

d Lib. VII. *Histor. Nat.* c. II. p. 168. lin 40. seq.

e In *Polyh.* c. XLIV. p. 89. lin. 16. seqq. & c. LXX. p. 143. lin. 31. seqq. ut & *Pomponius Mela* Lib. I. c. VIII. p 160. lin. 3. seq.

a Troglodytæ.

CAP. VII.

De incolis universæ Africæ, novaque ejus descriptione; ac primum de Ægypto.

I.

Ægypti incolæ varii.

QUinam mortales Ægyptum antiquitus incoluerint, ante dictum est. Reliqua Africæ versus Occasum mari adjacentia tenuerunt populi commemorati. Advenæ autem primi fuere *Phœnicum coloni*, aliique ex Asia atque Ægypto profecti. Postea

Postea paruit *Romanis*; mox *Græcis Imperatoribus* totum hoc terrarum spatium. Deinde *Vandalis*, *Saracenis*, *Arabibus*. Nunc partem tenet *Turca*, partem *Scrifus*, quem vocant; partem Reges alii, partem denique *Hispaniarum Rex*. At *Æthiopes* à suo solo neque recesserunt, neque in id alios colonos receperunt; id longinquitas effecit regionis, immensæque intercedentium desertorum vastitates. Sed enarratâ Africæ antiquitate, res postulat, ut *novam* etiam ejus descriptionem subjiciamus. Dividitur nunc universa in septem potissimùm partes sive regiones, quarum nomina sunt hæc: *Ægyptus*, *Barbaria*, *Biledulgerid*, *Sarra* desertum, *Nigritæ*, *Æthiopia Interior*, sive Superior, quod Abissinorum Imperium, & *Æthiopia Exterior* sive Inferior. [1] Ægypti novæ Divisio.

ÆGY-

REISKII.

1 [a] Quæ hominum coloniæ primæ in Ægyptum, & hinc porro in Africanas reliquas terras insederint, paulo superius expositum fuit. Non alia nimirum quam è *Chami & Pheris ac stirpe*, *quotquot ex Arabis vicina*, *& Asia remotiori reliqua immigrarant*. Portentosa enim antiquitas & Chronologia Ægyptia, qua sacram historiam evertit Manethon, cum suo Auctore concidit jacetque. Posthac novæ successerunt [b] Pœnorum coloniæ, *Didonis auspicio*, quæ agrum ab Hyarba, regulo Marusio, mercata urbem condidit, regni Carthaginensis materiam: Sic ora maritima sensim novos incolas admisit fovitque. [* Carthaginem diu ante Didonem natam extitisse in nostro Dict. Geogr differuimus: Tyrios non duxit, sed adiit. Phœnices in Africam transmigraverant iisdem temporibus, cum Josue è terra promissionis Chananæos ejecit.] [c] Romani postea regnum Numidicum prætextu fœderis & amicitiæ cum Masinissa cultæ; sed Carthagine funditus excisa belloque tertio Punico confecto, terras A. V. C. 605. occuparunt. Interim Græci & Macedones sub Alexandro, postea Ptolemæi per annos 294. Ægyptum; Romani ex A. V. C. 725. tres provincias tenuerunt, nempe Africam, Numidiam & Mauritaniam, Diœcesi Africana sub Impp. constituta. Denique Gensericus collecto 80000. [d] Vandalorum & Alanorum exercitu A. C. 430. subegit Africam; [e] Saraceni A. 641. Ægyptum, sed A. 661. Africam & Mauritaniam domuerunt, Chalifa proprio ibi creato: Posthac Sultani ex Mamluchorum progenie, Sherifi & reguli multi: donec [f] Turci Ægypto capta, sensim Africam subegerunt maritimam, exceptis urbibus, quas adhuc Hispani, Portugalli & Angli paucissimas tenent. Ægyptum hodiernam suis antiquitatibus ornatam supra vidimus, urbesque hujus florentissimas. Addimus adhuc de [g] *Alcahira* per Mudazem Ledinillam, primum è Fatimitis Chalifam condita A. C. 968. urbe duplici nova & veteri, nec non suburbio Bulaco, 200000. domibus, & 18000. majoribus plateis frequentior. [h] *Matarea* ibi adhuc superest, fonsque in ea vivus ac ædicula, quam *Latini* Monachi frequentant, & Mosquea Turcica, sed nullus in eo balsami frutex. [i] *Alexandria* nec Pharum Ptolemæi Philadelphi fabricam, nec hujus insulam adhuc ostentat, sed duos portus commodissimos, & Græcæ Patriarchæ sedem. [k] *Bibliotheca*, quæ heic fuit, *Philadelphia*, C. Julii Cæsaris ævo; *Serapia* per Cleopatram collecta Imp. Theodosii ætate; sed ultima *Christiana* per milites Saracenicos A. 642. dissipata in balneis conflagravit.

B U-

a Coloniæ Africanæ. b Phœnicum. c Romanorum. d Vandalorum. e Saracen. f Turci. g Alcahira. h Materea. i Alexandria. k Bibliothecæ tres.

ÆGYPTUS.

Ægyptus. Cairum seu Alcair. II. *Ægypti* (quam [a] Turca obtinet) caput nunc est β *Cairum*, vulgò *Alcair*, Chaldæis *Alchabyr*, urbs magnitudine stupenda, Emporium celeberrimum; Circassiorum Ægypti Sultanorum quondam regia. Prope est *Materæa*, hortus balsami fruticibus consitus, quod uni terræ Judaæ quondam concessum, hodie nisi in hoc loco, nusquam colitur. Ultra Nilum Pyramides. *Pyramides* visuntur stupendæ altitudinis, ut ante memoravi-Alexandria. mus. γ Secunda claritate à Cairo est *Alexandria*, splendida quondam atque opulentissima civitas, nunc crebris bellis destructa atque concisa, celeberrimum Christianis mercatoribus præbet emporium. Nobile exinde est cum arce opidum Rosetta. Damiata. *Raschitt*, quod Europæi *Rosettam* vocant. δ *Damiata*, olim *Pelusium*, Ptolemæi Geographi incunabulis insigne est.

BUNONIS.

α Turcarum Rex Selymus [a] Ægyptum occupavit anno Christi 1516 *b*.

β [a] *Cairum*, olim *Babylonia* Ægypti, totius Africæ urbs habetur maxima. Tanta ibi perhibetur esse hominum multitudo, ut omnes ferè linguæ ac scripturæ ibi reriantur *c*.

γ [b] *Alexandriæ* Turcarum Imperator perpetuo habet triremes instructas, quæ & urbem & mare tutantur.

δ Portum ad [c] *Damiatam* catenâ ferreâ præclusum ac munitum Harlemensis navis, quæ in Christianorum erat classe, disruptâ catenâ illa, aperuit, Anno C. 1219. [* *Damiatam* non *Pelusium*, sed *Thamiatim* esse supra monuimus.]

HEKELII.

a Pater *Solymanni*.

b Vid. *Abrah. Buckolceri* Index Chronolog. p. 467. Anteà cepit *Ægyptum* CAMBYSES, *Persarum* Rex & *Cyri II.* Filius, Anno ante CHR. nat. DXXV. Sed Anno post nat. CHR. XXIX capta est ab AUGUSTO, qui in *Romanam Provinciam* EAM redegit, *Romanisque* tributariam fecit, eique *Cornelium Gallum* primùm præfecit.

c *Selymum* Anno CHR. M. D. XVII. *Cairum* expugnasse, auctor est *Gabriel Bucelinus* in *Nucleo Histor.* Litt. Q. 4. fac. b.

a Cairum. b Alexandria. c Damiata.

CAP. VIII.

Barbaria.

I.

ÆGypto continuatur nobilissima totius Africæ regio α *Barbaria*; in sex partes divisa; quarum una est Provincia *Bar-*

BUNONIS.

α Ingens illa Africæ pars ab Europæis appellatur [a] *Barbaria*; fortè quòd eam incolunt homines moribus & linguis ferè Barbari. Ab *Ortu* habet Tripolitanam, à *Septentrione* Mare Internum; ab *Occasu* Mare

a Barbariæ limites & magnitudo.

Barcana; quinque reliquæ ſunt regna, *Tunetanum*, *Tremiſenum*, *Feſſanum*, *Maurocanum* & *Darenſe*. [1]

BARCANA REGIO.

II. Inter Ægyptum & Tunetanum regnum litori prætenditur Barcana regio, à *Barce* antiqua urbe cognominata, ſoli aſperitate pariter ac ſiccitate ſterilis. β 2 Barcana regio. Barce prom. & urbs.

REGNVM TVNETANVM.

III. γ *Tunetanum regnum* veterem Africam Minorem ferme totam Tunetanum Regnum.

Mare Atlanticum; à *Meridie* Gætuliam, Atlantem montem. Libyam Interiorem & Æthiopiam ſub Ægypto. Ejus *longitudo* eſt DCLXX. milliarium, ac latitudo CLXXX. Alii tamen eam Africæ partem tantum vocant *Barbariam*, quæ ad regoum Tunetanum pertinet.

BUNONIS

β *Barce* moos & promontorium ad *Ptolemaidem* eſt; ipſaque urbs Ptolemais, Plinio *a* teſte, priùs dicta eſt *Barce*; unde *Barcai*. Ad Barcen Ptolemæus [a] *Heſperidum hortos* ponit.

γ [b] *Tunetanum regnum* in quatuor dividitur provincias: *Conſtantinam*, *Tunetanam*, *Tripolitanam* & *Cebenſem*. *Conſtantina* à Conſtantia otbe appellatiooem habet; ſicut *Tunetana*, à Tuneto. *Tripolitana*, nunc *Gareldare*, nomeo habere traditur à tribus civitatibus, *Taphris* nunc *Vacces*; *Oea*, & *Lepti magna*, quam nonnulli hodie *Tripolin* putaot, ac alii *Lebidam*. *Cebenſis* regio quondam erat Carthaginenſium; ſed ad Interiorem pertinet Libyam.

HEKELII.

a Lib. V. c. V. p. 67. lin. 42. ſeq.

REISKII.

1 [c] *Barbaria*, Græce Βαρβαρία, nomen æquivocum aut *generaliter* ex uſu veterom atque recentium ſcriptorum ſignificat χώραν ἑτερόγλωσσον ἢ ἄπυρον καὶ ἄγριον, i. e. *quamcunque terram vel peregrini ſermonis vel horridam incultamque*. Hæc ſunt verba Euſtathii ad Dionys. Perieg. aut *ſpecialiter* regionem Arabico vel Æthiopico ſinu concluſam; aut *ſpecialiſſime* provincias barbarico, quem vocant, ſinui propinquas. Ita priſci Geographi Atriaoos, Dionyſius, Ptolemæus & Strabo, ita novi nomen illud accipiunt. Hinc etiam in Talmode ברבריא' ברבריה *Barbarci Barbaria*; ſive ad Chaldaicam, ſive ad Arabicam originem referatur. Duo igitur huc pertinebunt Imperia: (1) *Turcicum in regnis*, *Tunetano*, *Algierenſi*, *Tripolitano* & *Tremiſeno*, (2) *Feſſo-Maroccenſe* Taſtiletis ſubditum, (3) *Principatus montani* Suſaon, Cuco & Labes, qoi Scheichiis Principibusque liberis parent. Ut de urbibus regi Hiſpanico, Portugallo & Anglico ſubjectis taceam: Has vero ſervari Reipubl. Chriſtianæ totius intereſt.

2 [d] *Barca* vel *Barcana* vetuſto nomine, feroque Barcæorum populo adhuc gaudet, inculta propemodom & latrociniis infeſta regio. Nomen habuit à *Barca* Gr. Βάρκη, priſca & in mediterraneis ſita urbe, quam Ptolemæus Lib. IV. & Scylax in Periplo ad centom ſtadia procul ab mari ſubmovent. [e] *Ptolemais* autem urbs recentior & à Ptolemæo condita, litoriqoe marino proxima fuit. Urbs una hodieque heic clara, nempe [f] *Caracuna*, Scheichio principique ſedem præbet: Numidiam quoque ac Libyam hodiernam Scheichiis ſubjectam Pet. Valleus retulit.

Nnnn BU-

a Heſperidum horti. b Tunetanum regnum. c Barbaria. d Barca Barcana. e Ptolemais. f Caracuna.

Tunetum. totam occupat. Caput est δ *Tunetum*, 3 sive *Tunisa*, vulgò *Tunisi*; insignis, vetus ac satis ampla urbs, quæ ex Carthaginis ruinis crevit; emporium Venetis & Genuensibus, aliisque Tripolis Barbariæ. mercatoribus celebre. Secunda est *Tripolis nova*, quæ *Tripolis Barbariæ* dicitur, ad differentiam ε *Tripolis Syriæ*: emporium ab Europæis mercatoribus celeberrimum. Bona. *Bona* etiam, quæ olim *Hippo*, D. Augustini Episcopatu nota, nunc emporium haud postremum. Constantina. Intus verò est ζ *Constantina* Romanorum antiquitatum reliquiis conspicua.

REGNUM TREMISENUM.

Tremisenum regnum. IV. Caput regni η Tremiseni est *Tremisen*, amplissima quondam

BUNONIS.

δ [a] *Tunetum*, olim *Tunes*, à Barbarossa Archipirata, qui ad stipendia Turcica attractus fuerat, interceptum, & sub Turcarum potestatem est subactum, ejecto *Muleasse* Rege, qui ad Carolum V. confugit; quod contigit anno C. 1534. At sequenti statim anno *b* à Carolo Muleasses hic in regnum reductus est; qui tamen a filio suo regno pulsus, oculis etiam per summum scelus erutis, Augustam ad Comitia confugit anno Ch. 1549. Joh. Austriacus Tunetum recipit anno 1574. Goletumque munit: Sed Turca, ejectis Hispanis Goletum Tunetumque statim recuperat. [* *Tunetanum* Regnum moribus & legibus propriis utitur.]

ε [b] *Tripolis*, hæc Turcis adempta est anno C. 1551. Verùm Sinam Bassa eandem proditione eodem anno recepit. [* *Tripolis* non est pars Tunetani regni, sed peculiaris respublica, quæ Imperatorem Turcarum pro patrono protegente, non pro domino imperante, agnoscit.]

ζ [c] *Constantina*, quondam regia civitas, primogenito Regis Tunetani olim dabatur; at nunc in Turcarum est potestate.

η [d] *Tremisenum* seu *Telensinum regnum* nomen habet à *Tremisena* urbe quondam ampla, nunc penè collapsa, quæ Nigro *Tinassa*, Marmol. *Timici*. Pleræque tabulæ urbem illam in mediterraneis collocant: Ptolemæus quoque *Tinassam* à litore remotiorem facit. Sed *Emmanuel de Airanda* refert, *Tremisenam* urbem ad litus esse positam in regni Tremiseni finibus. Eo usque sese extendit Turcarum Imperatoris dominium. In hoc regno Hispani tenent *Mazaquibir* & *Oran*, quam Petrus Navatrus anno 1509. expugnavit.

HEKELII.

b Buselino teste.

REISKII.

3 [e] *Tunetum* pro vetusta Carthagine multi habent Geographi: sed quantum fallantur, Arabs Nubiensis docuit Chim. III. parr. 2. quum à Tunerano portu stagnoque longissimo ibi effosso Carthaginem *tria milliaria & semi* abesse ait. Regnum illud A. 1236. Ibrahimus condidit; Buffates A. 1430. in tria divisum, tribus filiis reliquit: Ultimus omnium Muleasses à Turcis ejectus, captumque à Chairadino Bassa, quem Barbarossam vulgò nominant, Tunetum; restitutus per Carolum V. Imp. regno & urbi suæ, & postea lacessitus iterum hosti occubuit. Regnum [f] *Tremisenum* ex A. 1210. ad A. 1514. viguit, Habdallo rege ultimo cæso, & urbe in ditionem Turcicam redacta. Hinc [g] *Algieria* sibi regem,

a Tunetum. b Tripolis. c Constantina. d Tremisen. e Tunctum. f Tremisenum. g Algieria.

dam, bellis graviſſimis poſtea tenuata. In litore eſt [b] *Algier*, emporium ſatis nobile, ac piratica infame, Chriſtianis mancipiis refertiſſimum; urbs ipſa mœnibus, arcibus ac tormentis bellicis adeo munita, ut inexpugnabilis credatur. Algier.

REGNUM FESSANUM.

V. Ad ipſum fretum Herculis Hiſpaniæ objacet [d] *Feſſanum regnum*, cujus caput *Fez*, urbs totius Barbariæ princeps, ingens, opulenta, frequens, ſplendida ac magnificis ſuperbisque ædi- Feſſanum regnum. Fez.

gem conſtituit Selimum. Sed idem Barbaroſſa A. 1555. urbe capta eum necatum ſuſtulit: Sic regna Barbarica Tunetanum, Buggienſe, Tripolitanum, Tremiſenum & Algierenſe Turcico ceſſerunt Imperio. Quibus omnibus Baſſa præeſt Turcicus non abſoluta poteſtate, ſed limitata, & ſingulas ad urbes harumque regimen reſtricta. [a] *Urbes vero quinque ſunt Archipiraticæ, Salea, Tetuan, Algieria, Tunetum atque Tripolis.*

BUNONIS.

§ [b] *Algier*, etiam *Geiſer* dicta, inter duo promontoria, vulgo *Capo Caxines* & *Capo Montafuſio* jacens. Ferdinandus Catholicus caſtello in *Pinno* inſula ſeu rupe poſito, eam coëgit ſibi tributum dare. Sed à Barbaroſſa anno 1555. liberata eſt. *Paulus Jovius* conteudit hanc urbem olim fuiſſe regiam ſedem *Juba* regis, appellatamque *Cæſaream Juliam*. Verùm *Joh. Leo* ipſe Afer in deſcriptione Africæ tradit, eam antea appellatam fuiſſe *Meſganam*, neque antiquam eſſe urbem. Hodie omnium urbium, quæ in iſto ſunt Africæ litore, opulentiſſima & potentiſſima eſt. Eo loco videsur ſita, quo olim Saldæ Anno 1541. Carolus V. Imperasor expeditionem in Africam ſuſcipiens, ad prom. quod hodie vulgo *Cabo de Tone* à vicino opido *Tenes* appellatur, naufragio facto, infelici eventu, perpetuis tempeſtatibus actus, in Hiſpaniam rediit. Ad idem litus eſt opidum [c] *Gigiari*, quod Galli interceperant anno 1664. ſed à Barbaris eodem anno ejecti ſunt. [* *Algeriam* regionem Graphicè deſcripſit Clariſ. Dnus. *Laugier de Taſſi.* mores, vires, hiſtoriamque gentis docet. Populus Turcis, Mauris, ac Chriſtianis Apoſtatis, qui omnium hominum ſunt nequiſſimi, conflatus eſt. Regem habet quem milites Reipublicæ præficiunt. Tunetum, Tripolis, & Algeria ſunt tres Reſpublicæ protſus diverſæ. Algerienſi Regno Tremiſenum acceſſit.]

§ [d] *Feſſanum regnum* inter Mare Internum, Mulviam fl. Oceanum Atlanticum & Maroccenſe regnum interjacens à metropoli ac flnvio cognomine nomen habet. *Provinciæ* huc pertinent *ſeptem*. 1. *Temeſana c*; in qna Azamor, quondam Thymiaterium; Anaffa nune jacens; Ributo & in mediterrancis Tagia *d*. 2. *Aſga e*; in qua Laracha ſeu Lariſſæ *f*; ab Hiſpanis occupata. Ad mare Atlanticum & fluvinm *Salam* eſt opidum munitnm *Sele*, à Romanis olim conditum. *Sala* fluvius, qui hodie dicitur, Thuano *Buragragus* appellatur. Portum [e] *Salèe* habet commodiſſimum; qui tamen arenis paulatim obſtruitur. Piraticam opidani non minus exercent, quàm Algirienſes. Ubi caſtrum, in quo magnifica Regum Feſſæ ſepultura, & Tepheletum Seriſſorum bellis clarum *g*. 3. *Erripha*; in qua Arcila quondam ingens, nunc exigua, Alcazera ubi *Sebaſtian Portugalliæ Rex* Feſſanum Regem reſtituturus, acie victus periit anno C. 1578. *h*. [* Feſſanum regnum proprios Reges habere deſiit. Marocano imperatori ſubeſt.]

HEKELII.

c S. *Semeſna.*

Nnnn 2 *d* Et

a Urbes Archipiraticæ. b Algier. c Gigiari. d Feſſanum regnum ejuſque provinciæ ſeptem. e Salèe.

Tanger. Ceuta. Arzilla.

ædificiis miranda. ϰ *Tanger*, λ *Septa* ſeu *Ceuta*, & *Arzilla*, amplæ ad fretum urbes, Hiſpanicæ ſunt ditionis.

REGNUM MAUROCANUM.

Maurocanum regnum. Maurocum.

VI. μ *Maurocani regni* * caput eſt ν *Maurocum*, vulgò *Maroc*,

d Et hæc Regio olim ſemper fuit totius *Africa* Caput, in quâ olim numerabantur Oppida plus minus XL.; Caſtella verò ccc. quibus incolebant omnis generis homines. Sed ob Bella, quæ ibi magnopere ſævierunt, Civitates omnes & Oppida deleta ſunt, & tota Provincia depopulata. Sed tandem iterùm reviviſcere cœpit poſtremis his temporibus, ut Regem Feſſæ adhuc parum timeat.

e S. *Azgara.*

f *Caſar Eſcabir*, hoc eſt, Palatium Regium.

g Incolæ ſunt Arabes, & inprimis divites, circa veſtitum curioſi & bello præſtantes.

h Uti autem heic opida ſunt rariſſima: ſic contra Pagi ſunt frequentiſſimi. Cæteroquin Incolæ ſunt maximè validi; inculti tamen & rudes, plusque ſatis potationibus dediti.

BUNONIS.

ϰ Tanger ſive Tingis, quam urbem Portugalli tradiderunt Anglis anno 1663. [* Qui eam ut onus projecerunt, ut Barbaris denuo pareat. Arzilam Hiſpani non poſſident, ſed Mauri.]

λ Ceuta ſive Septa, opidum contra Barbaros bene munitum Hiſpaniæ regi paret. Ei vicina eſt ad ortum [a] *Titnan* urba maritima Fezenſi Regi parens. Hæc regni Fezenſis in iſto tractu urbs prima, ſex millia paſſuum à litore ſita eſt. Fluminis oſtium, quod olim portus fuit, ab Hiſpanis inutilis factus, navibus immerſis. 4. *Elibata*, in qua Tagaſſa ad mare. 5. *Garetum*, ubi Terzota, 6. *Territorium Feſſa*, in quo Feſſa. 7. *Sanega*, in qua Sophroium ab Subum fl. [b] *Feſſa i*, omnium urbium Africæ *k* habetur potentiſſima; ac Saracenis aula dicitur *Occidentalis.* Eſt in urbe illa Academia, in qua docentur artes in lingua Arabica. Magna ibidem eſt multitudo Alchimiſtarum; qui ſolent in ſummo templo convenire, & opiniones ſuas conferre ac diſputare. Habent artis iſtius multa opuſcula, inter quæ eminet multis allegoriis refertum opus *Geberi*, qui centum annis poſt Mahumedem vixiſſe, & ipſe Græcus fidem abjuraſſe traditur. Ex illis verò alii quærunt tincturam, ac alii multiplicationem metallorum. Sæpè autem ſolent cudere monetam adulterinam; unde tam multi inveniuntur Feſſæ manu truncati. *Joh. Leo Africanus.*

μ [c] *Marocci* ſeu *Maurocanum* regnum Barbariæ hujus pars ultima eſt, inter regnum Feſſanum, Mare Atlanticum & Atlantem montem jacens, appellationem habet à regia *Mauroco l.*

ν *Maurocum* ſeu *Marocum* ad Tenſiſtum fl. ſitum nonnulli Bochim faciunt, Reſtaurata eſt hæc urbs a Seriffo, multisque palatiis aucta. Ibi quoque florent ſtudia Grammaticæ, Poëticæ, Aſtrologiæ & Legum iſtius gentis. Eò ſtudiorum gratia confluunt ex univerſa Barbaria. Hic ſedem habet *Seriphus*, qui ſeſe Imperatorem Marocci appellat. Regni bujus provinciæ numerantur *Ducala*, *Haſcora*, *Tedele*, *Hea*, *Suſa*, *Sabara*, *Guzola*, & territorium *Maxonenſe.* In Suſa eſt *Meſſa* ad mare & promontorium Nonium: In Ducala eſt *Cantinum* promontorium. Cæterum anno hujus ſeculi noſtri XII. Marocci Rex a mago quodam victus regnoque pulſus eſt.

HEKELII.

i Quam *Ptolemaus* & *Peucer* putant *Volobitim* fuiſſe.

k Ac totius *Barbaria* pulcherrima habetur.

l Regio hæc in univerſum abundat *Frugibus*, ut & *Oleo*, *Melle*, *Sacchara*, *Cerâ* & *Lanâ caprinâ*, ex quâ optimi texuntur panni

a Tituan. b Feſſa. c Maurocanum regnum.

[* Maurocanum regnum cum Feſſano conjunctum ingens imperium ſimul conficiunt; cujus duæ urbes Regiæ *Maroc* & *Fez*, in neutra tamen habitat imperator, ſed in civitate *Miquenez.* Præcipui oræ portus tam qui ad Fretum Gaditanum quam qui ad Oceanum, Hiſpanicæ dominationi ſubfuerunt; Melillam, ceteraſque urbes, præter Ceutam ſive Septam, Hiſpani deſeruerunt, tenent Barbari.]

roc, amplissima ac celeberrima olim, inter maximas universi orbis memorata: at postea Arabibus divexata, nunc malignè colitur. Secunda est *Taradante.*

DARENSE REGNUM.

VII. Intus Maurocano, Fessano ac Tremiseno regnis confine est *regnum Darense* amplissimum, olim *Cæsariensis Mauritania* dictum. Caput est ξ *Dara*, unde regioni nomen, tenuibus, ut totum regnum, atque egenis incolis habitata. *Melilla* ad Mare Internum conspicua urbs Hispano paret. 4 Darense regnum. Dara. Melilla.

panni sericis haud dissimiles. Paratur porrò heic ingens Pellium caprarum copia, quæ in multis partibus *Europæ* distrahuntur ac à nomine Loci, ubi parantur, vulgò *Marocchini* dicuntur.

BUNONIS.

ξ [a] *Dara* ad fluvium cognominem est: *Bocchus* Rex Gætuliam quoque tenens, hic imperavit.

REISKII.

4 [b] Imperium Marocco-Fessanum Taffileta, Princeps è Scheichiis Numidicis unus condidit. Regno quidem Maroccano Chalifæ Ommiades ex A. C. 809. Posthac Zeneti, Almohadæ, Merini & Scheriphii præfuerunt; Ultimus horum Muhamed item Mulahidam, urbibus Fezo Maroccoque captis occubuit, & Taffileta regnorum quatuor thesaurique regii potius, Numidicos Principatus Bugiensem, Bouzemæum & Suesensem ditioni suæ addidit, pluresque Scheichios aut exturbavit, aut nexu clientelæ arctissimo sibi devinxit, novus Africæ maritimæ Imp. Hinc magnum *Scherifium de domo Muhamedica sese jactitavit: titulo Imperatorem Barbariæ Maroccique, regem Fessæ, Suzi & [c] Taffiletæ Dominum in Tora & Sagaon* &c. Huic Muley equidem Ismael frater successerat, sed turbato per Geilandos Scheichiosque Imperio usus. Vide Historiam Taffiletæ ex Anglica in German. versam, & A. 1672. editam. Urbes Imperii hujus singulas qui nosse volet, illas è Geograph. Vallii desumito. Regi autem Hispanico adhuc [d] *Oranum*, quod Mauri A. 1678. frustra oppugnaverant, & [e] *Ceuta*, sive Septa; Anglico [f] *Tingis* sive Tanger; Gallico *Bastion de France* vicus, & Genuensi Reipubl. *Tabarca* minor insula subest.

a. Dara. b Imperium Maroccense. c Taffileta Imp. d Oranum. e Ceuta. f Tanger.

CAP. IX.

Biledulgerit, Sarra desertum, Nigrita, Abissini.

I.

A Tergo dictarum regionum est *Biledulgerit*, * regio longissimo tractu ab Ægypti confinibus ad Oceanum Atlanticum por- Biledulgerit.

[* De regionis quæ *Biledulgerit* dicitur, vera amplitudine non satis consentiunt Geographi, quidam regiunculam esse putant quæ sit tantum pars meridionalis Regni Tunetensis, cætera Barbariæ adscribunt. Alii Barbariæ æqualem circiter faciunt, ac veluti fasciam toti Africæ quantum habet latitudinis ab Oceano ad Nubiam usque prætendunt, priorem amplectimur sententiam.]

porrecta. Nomen ei à *dactylorum proventu* inditum. Deserta in ea sunt, α *Lempta*, β *Hair*, γ *Zuenziga*, δ *Zanhaga* a singulis opidis cognominibus appellata. Regna ε *Targa*, ζ *Berdoa* & η *Gaoga*, itidem ab opidis dicta.

SARRA desertum.

Sarra desertum. II. Continuatur huic regioni versus Meridiem ι *Sarra* desertum, cujus longitudo à regno *Gaoga* ad regnum *Gualata* extenditur. ι

N I-

BUNONIS.

α [a] *Lempta* incolæ latrones sunt *a*.

β [b] *Hair* sub Tro,ˈ-o Cancri jacet.

γ [c] *Zuenziga* isti versus Septentrionem finitima regio in medio arenarum locum habet.

δ [d] *Zanhaga b* maris Atlantici litus attingit, ac in eo à Badagor usque ad promontorium, quod vulgò appellatur C. *Blanco*, porrigitur. Ejus incolæ os nunquam detegunt, nisi cibi sumendi gratia. Ad Zanhagam pertinet [e] *Tegazza* regio, in qua sal candidus ex terræ cavernis erutus, Tombutum per camelos deportatur. Mercatores Fessani per deserta ista Tombutum proficiscentes aquam secum in utribus ferunt; sæpè enim in quinquaginta & plurium milliarium itinere nulli reperiuntur fontes, quibus uti queant iter facientes. In tabulis notantur *Azahad* & *Araoan* putei.

ε [f] *Targa*, regnum inter Zuenzigam, Hair & Lemptam interjacet; ipsa urbs *Targa*, sub *Tropico* Cancri ferè posita, ad lacum sita est. Regnum hoc aëre gaudet temperato, & pascuis lætis *c*.

ζ [g] *Berdoa* regnum inter Lemptam & Gaogam sub Cancri Tropico est.

η [h] *Gaoga* à Berdoa versus Ortum ac Nilum se extendit; regnum satis amplum est, incolas habens omnino rudes, qui nudi incedunt.

ι [i] *Sarra*, significat *desertum*; est enim regio illa satis deserta ac parum culta, continetque maximam partem Libyæ interioris, à Numidia versus Austrum jacens, inter Biledulgerit, Nigrum fluv. Borno & Gualata.

HEKELII.

a Ideoque hoc Desertum, utpote valdè aridum, iis Mercatoribus est periculosissimum, qui à *Constantina* ad *Nigritarum* Terras iter suscipiunt.

b S. *Zanaga*.

c Idcirco istic aqua copiosè satis invenitur.

REISKII.

ι [k] *Biledulgerit & Zara* æque late patet, atque Barbaria maritima, quin ultra Numidiam, priscosque hujus terminos excurrit; tribus aliquando regnis, nunc Principatibus vel Scheichiatibus distincta. Nam provincia heîc extat: (1) *Sugensis*, in eaque urbs mediterranea Taranta, Littorea Bartguessa, Portugallis subdita, & Massa, ubi templum, quod Jonæ Prophetæ in littus illud ejecto, ac è piscis faucibus restituto sacrum Arabes volunt. (2) *Teffetana* inculta, & urbe cognomine frequens, sed sterilis; (3) *Dara* urbibus quinque, oppidis & pagis cultior. (4) *Segelmesse* urbem cognominem vicosque paucos complectitur, tota bestiis nocentissimis & veneficiis infesta: (5) *Tegoraima & Biledulgerit specialiter dicta*, urbibus quinque, ac rudeeribus templi Jovis Hammonis clarior. Zara sive Sara regio desertis, feris, arenisque horrida, & Scheichiis subjecta: Ibi eremos quinque *Zenhagam*, *Zuenzigam*, *Targam*, *Lemptam & Bardoan* numerant.

B U-

a Lempta. b Hair. c Zuenziga. d Zanhaga. e Tegazza. f Targa. g Berdoa. h Gaoga. i Sarra. k Biledulgerit & Zara.

N I G R I T Æ.

III. Inde *Nigritarum* ampla est regio, ad utramque *Nigri* amnis ripam: *longitudo* ejus porrigitur à Nilo & Meroë Insula, usque ad Nigri ostia & Oceanum. Regna in ea sunt hæc, ab urbibus denominata: ι *Gualata*, κ *Hoden*, λ *Genahoa*, μ *Senega*, ν *Tombutu*, ξ *Melli*, *Bitonin*, ο *Guinea*, *Temian*, π *Dauma*, Nigritarum Regna.

B U N O N I S.

ι [a] *Gualata* regnum in partibus Africæ occidentalibus est, regio auri ditissima; conterminos habet Azzancghos, qui sub pellibus vivunt *d*.

κ [b] *Hoden* à Gualata versus Meridiem est.

λ [c] *Genahoa* à promontorio Blanco ad Senegam fl. extenditur. Tractus verò iste ad mare vulgò nautis vocatur [d] *Costa de Anderotte*; ubi Castellum [e] *Arguin*, & in medio regionis [f] *Canuja*.

μ Quæ Nigri fluv. continetur ostiis regia, [g] *Senega* ε appellatur; ibi [h] *Promontorium Viride*; nunc *Capo Verde*. Color maris, quod est inter hoc promontorium & Hesperides seu Insulas Salis, viridis apparet, qui tamen ipsius non est; sed herbæ cujusdam exiguorum foliorum, similis nasturtio aquatico. Belgæ vocant *Klein Petersilie*, Lusitani *Sargasso*. Hujus herbæ folia implicata, sibi adeo densè, & continuo tractu incumbunt Oceano hujus loci, ut ipsa aqua ægrè conspiciatur, & nautæ eminus Oceanum hunc cernentes putent Insulam & terras virides esse; neque penetrare possunt per herbæ hujus tricas, nisi mediocri saltem vento adjuventur. Baccas herba fert parvas non absimiles nostris ribesiis, sed insipidas & inanes intus. Ex Oceani fundo herbas istas exsurgere non est verisimile: quoniam magna ibidem est maris profunditas. *Varen. Geogr. Gen. P. Abs. l. 1. c. 13. prop. 56.* Sed Niger fl. herbas illas secum devolvere videtur.

ν In [i] *Tombutu* seu Tombuto Rex inter potentissimos habetur, qui tria millia equitum: & complures pedites quotidie habet circa se expeditos, eique alii Reges parent *f*.

ξ [k] *Melli* metropolis sexies mille g dicitur habere domos ac familias. Incolæ utuntur cochleis monetæ loco.

ο [l] *Guinea* præcipuum Nigritarum regnum est, incolis *Ginni* dictum, auro, oryza, pecoribus, elephantibus ac simiis abundans. Monetæ loco incolæ utuntur auro non signato. Sub dio aut in casis degunt, nullas habentes urbes. Promontorium ejus sive mons, ad mare [m] *Sierra Leona*, id est, rupes Leonis, vocatur; unde fremitus ac veluti tonitrua audiuntur. Portugallenses ibi castellum [n] *Minam* exstruxerunt. In maris litore aurea reperitur arena, unde tractus iste Belgis dicitur *goud-kuste*, id est *Aureum Litus*, ad quod *Capo Corso*; ipsisque *Guinea Aurea*. Sunt vero incolæ luxuriosi. Furtum in peregrinos commissum capitali punitur pœna. In corporibus eorum immensæ longitudinis nascuntur vermes, quos apprehensos per cutim extrahunt. Cæterùm in illo Africæ litore regna, Regumque Sedes memorantur, *Fetu*, *Sabou*, *Fantain*, *Accara*, *Ardra*. [* Nigritarum Regio & Guinea contiguæ sunt, sed non miscendæ. Guinea non regnum est, imo permulta regna complectitur, præsertim in ora meridionali, quæ ab Occidente in Orientem procurrit. Illic ferme tot regna sunt quot vici. Guinea duplex est, scilicet *Guinea* proprie dicta, & *Congo* sive Guinea inferior.]

π [o] *Dauma* regnum Guineæ versus Septentrionem conterminum est.

H E K E L I I.

d Incolæ nigerrimi sunt, exterorum amantissimi; tamen miserrimam vitam ducentes.

a Gualata. b Hoden. c Genahoa. d Costa de Anderotte. e Arguin. f Canuja. g Senega. h Promontorium Viride. i Tombutu. k Melli. l Guinea. m Sierra Leona. n Mina seu opidum. o Dauma.

ma, ρ *Cano*, σ *Cassena*, τ *Benin*, υ *Zanfara*, φ *Guangara*, χ *Borno*, ψ *Nubia*, ω *Biafara*, α *Medra*. [2]

Æthio-

centes. Nam nulla apud eos est administratio, neque ulli nobiles, aut Judices.

e Seu *Sanaga* vel *Canaga*.

f Hæc Urbs Regia omnes domus habet ex creta & stramine compactas; præter unum Templum elegantissimum, & Regium Palatium, quæ ex lapidibus & ex calce constant.

g *Maginus* dicit fol. 194. fac. a. *plus sex millia*.

BUNONIS.

ρ [a] *Cano* regnum huic iterum ad Septentrionem adjacet: in eo est [b] lacus *Guarda*. Rex hic tributum pendit Regi in Tombutu. A Cano versus Occasum est [c] *Agades regio* cum urbe cognomine; in qua magna colligitur mannæ copia. Et hæc regio tributaria est Regi in Tombutu.

σ [d] *Cassena* à Cano versus Ortum jacet.

τ [e] *Benin*, Guineæ ad Ortum objacens, à Meridie habet mare, cujus litus hic vulgò Belgis appellatur *Kust van Benin*. Rex illius à subditis adoratur ac pro Deo coli dicitur, sed magis civili cultu.

υ [f] *Zanfara* desertum & regnum à Benin versus Septentrionem est.

φ [g] *Guangara* ad Septentrionem objacet regno Zanfaræ, ad urbem Gnangaram magna invenitur auri copia. Regi ejus quotidie apparent DC. millia sagittatiorum, & 500. equites.

χ [h] *Borno* regnum id esse videtur, quod olim incoluerunt *Garamantes*, unde opidi & fluvii nomen, qui hodieque *Garama* vocatur, reliquum esse censetur: Garamantum Regem olim ducenti canes ab exilio reduxerunt præliati adversus resistentes, *Solin. c.* 25. Regnum illud hodie longitudinem habere traditur CC. Mill. Germ. [i] Lacus *Borno*, & [k] *Chelonides paludes* in eo sunt.

ψ [l] *Nubia* ad Nilum usque per 225. milliaria German. extenditur. Ejus incolæ *h* quondam fuerunt Christiani: hodiè verò *i* adorant Solem, Lunam, Stellas, ipsamque Terram, quippe quæ fruges profert *k*.

ω [m] *Biafara* regno Benin objacet ad Ortum; sicut

α *Medra* inde ulteriùs Biafara, in quo *Niger* lacus.

HEKELII.

h *Nuba dicti*.

i Ab *Ebrais* & *Mahumetanis* seducti.

k Cæterum vitam ducunt miserrimam, *Agriculturam* inprimis exercentes.

REISKII.

2 [n] *Nigritæ*, Ptolemæo Νιγρῖται, Stephano Νιγρῆτες, à Nigri aut Nigritæ fluvio nomen, origines à Chuso Chami filio quin trahant, nec Nubiensis, nec Leo Africanus Geographi dubitarunt. Hi vero sicut in varias gentes, sic in regna scinduntur varia, & crebris exposita mutationibus. Regna ex omnibus tria nunc eminent: (1) [o] *Tombuto*. (2) [p] *Borno*. (3) [q] *Gaoga*: Quibus pleraque aut beneficio, aut tributo, aut nexu alio devincta. [r] *Nubia* tota unico regi subest, in castris perpetuis aut tentoriis versanti: Urbes heic duæ omnibus præstant, *Nubia* nimirum & *Dencala*: Templa vero 150. supersunt in iisque christianæ fidei documenta, Jesu, Mariæ Sanctorumque Virorum imagines: nunc vero ibi religio Muhamedana & inter Barbaros ethnica viget. [s] *Guinea*, cui littus aureum Belgæ attribuunt (*Gold-küste*) suis aut regulis, aut Christianis Magistratibus per colonias subest. Belgæ *Castellum S. Georgii aut* [t] *de la Mine* (ab mineris auri proximis ita dictum) ex A. 1637. tinentur, Portugallis, qui seculo superiori tenuerant, ademtum; iidem quoque duo munimenta [v] *Nassoviense ac S. Andrea* ab suis ibi structa possident; Amplius [x] *Arguin* castellum minoremque insulam [y] *Gorëe* suis propugnaculis firmatam; quam Angli A. 1663. expugnarunt, à Belgis denuo

a Cano. b Gnarda lacus. c Agades regio. d Cassena. e Benin. f Zanfara. g Guangara. h Borno. i Borno lacus. k Chelonides paludes. l Nubia. m Biafara. n Nigritæ. o Tombuto. p Borno. q Gaoga. r Nubia. s Guinea. t del Mina. v Nassov. S. Andreæ. x Arguin. y Goree.

Æthiopia Interior, quæ eſt Abiſſinorum.

IV. *Interiori* [β] *Æthiopiæ* imperat *Abiſſinorum Rex*, qui *Presbyter* ſive *Pretioſus Joannes*, vulgò *Prete Gianni*, vocatur, magno, recepto tamen errore; cum is quondam in Aſiæ, ut relatum eſt, regno *Tenduc* regnaverit. *Abaſenos* populos recenſet Stephanus in Arabia; unde veriſimile eſt, eos in Africam trajecto ſinu Arabico commigrâſſe. Aut ſanè in ipſa Africa fuerunt ad ſiniſtrum Arabici ſinus latus, ubi Arabiam Troglodyticam ſuprà memoravimus. Hæc quippe nunc ſub Abiſſinorum Imperio eſt. Alii tamen ab Arabico vocabulo *Elhabaſchi* (ſic enim Mauri Principem Abiſſinorum appellant) vulgò factum opinantur *Abaſſi*, ac deinde *Abaſſini*: quod denique commutatione vocalium in Abiſſinorum nomen evaſit. Clauditur regnum ab Ortu Arabico ſinu & regionibus *Ajana* ac *Zangebara*, à Meridie *Monomotapa*; ab Occaſu *Congo* & *Medar* regnis; à Septentrione *Nubia* & Ægypto. Longum eſt ab Ægypto ad *Monomotapa* uſque mill. IↃ LXXX. Latum inter fauces Arabici ſinus & Nigrum fluvium mill. CCCCI.

Æthiopia Interior, quæ eſt Abiſſinorum.

Æthiopiæ termini & magnitudo.

V. Dividitur in complura regna ſive provincias: quarum nomina ſunt, [γ] *Daſila*, [δ] *Barnagaſſo*, [ε] *Dangali*, [ζ] *Do-*

Diviſio in varia regna.

denuo captam. [a] *Benin* cum urbe cognomine Regi ethnico ſubeſt: [b] *Feru* ſuo Regi ſubdita colonias recepit Danicas, & cum iis munimentum aliquod. Vid. Mulleri Deſcript. Afric. Fetu. Regiones Oceano Atlantico vicinas *Zanhagam*, *Gualatam*, & *Gouboam* prætereo, addoque tractum *Mellenſem*, Belgis *die Grönküſte.*

BUNONIS.

[β] [c] Æthiopia duplex eſt, *Superior* ſeu Interior quæ Abiſſinorum eſt, & *Inferior* ſeu Exterior, quæ à Superiori per montes Lunæ ex parte diſtinguitur. [d] *Bello* regnum ad dextras Nili ripas eſt, ad quod ab aliis referuntur *Daſila* & *Ganſila.*

[γ] [e] *Daſila*, & [f] *Ganſila.*

[δ] [g] *Barnagaſſo* *l* regnum ſinu Arabico & Nilo *m* clauditur; in cujus primaria urbe [h] *Barva* Ptolemæi [i] *Colon*, Regis degit vicarius *n*, qui Daſilam & Ganſilam urbes & regiones ad Nilum, *Meroën* quoque ſive *Guequerren* inſ. tenet: & tributum Abiſſinorum Imperatori non ſolùm pendit, ſed etiam præfecto Turcico, qui in urbe [k] *Suaquen*, ad ſinum Arabicum reſidet *o*. [*n* Vide quæ ſupra ad caput hujus Libri VI. art. V. not. ε animadvertimus. Idem dicendum de Ambiam Cativa, vox corrupta pro *Dembea Cantiva*, ſic Habeſſini vocant præfectum provinciæ quæ Dembea dicitur. Vide, ſi lubet, quæ ad vocem *Ambiam* adnotata ſunt in noſtro Dict. Geogr.]

[ε] [l] *Dangali* regnum, ad ſinum Arabicum pertingens, tenent Mahumedani, infenſiſſimi Abiſſinorum hoſtes *p*.

HEKELII.

l S. *Barnagaſſum* ac *Barnagnes.*

Oooo *m* Quòd

a Benin. b Feru. c Æthiopia Superior & Inferior. d Bello. e Daſila. f. Ganſila. g Barnagaſſo. h Barva urbs. i Colon. k Suaquen. l Dangali.

ζ *Dobas*, η *Trigemahon*, θ *Ambiancantiva*, ι *Vangue*, κ *Bagamidri*, λ *Beleguanze*, μ *Angote*, ν *Balli*, ξ *Fatigar*, ο *Olabi*, π *Baru*, *Gemen*, σ *Fungi*, τ *Tirut*, υ *Gasabela*, φ *Malemba*. Urbes in universo Imperio paucæ sunt: vicis plurimum habitatur, domibus ex creta & stramine constructis. Rex ipse (qui albo esse colore fertur) sub tentoriis degit, quorum sex millia eum se-
Amara m. quuntur. *Amara* arx est munitissima, in monte χ *Amara* condita;

m Quòd *Ægypto* est vicinum.

n BARNAGASSUS nuncupatus.

o Regio hæc non solùm Villis & Pagis frequens, sed & Fluviis & Aquis copiosa. Unde & fertilissima.

p Ideoque cùm ipsis quotidiè ferme solent belligerare.

BUNONIS.

ζ Huic vicinum est [a] *Dobas* regnum; in quo nemini licet uxorem ducere, nisi qui XII. Christianos occiderit *q*.

η [b] *Trigemahon* *r* qui possidet, Abissinorum Regi tributum pendit, sub ejusdem regimine quoque est [c] *Tigrai* regnum inter sinistras Nili ripas & Nigrum lacum; in quo *Cassuma* regia Reginæ Austri ponitur; Ptolemæo *Auxima*. Alii tamen Reginam illam ex Meroë insula venisse ajunt.

θ [d] *Ambiancantiva* ad idem Nili latus est, Tigrai regno versus Septentrionem objacens.

ι [e] *Vangue* regnum verò Tigrai regno ad Austrum conterminum est.

κ [f] *Bagamidri* ad alterum Nili latus è regione Ambiancantivæ ponitur, argenti fodinis dives.

λ [g] *Beleguanze*, Bagamidri regno versus Ortum obtenditur.

μ [h] *Angote* ad Tagazam fluv. qui Ptolemæo *Astaboras*, jacet. Ejus incolæ spatio 24. horarum semel tantùm saturantur, idque noctu *s*, loco pecuniæ utuntur globulis ex ferro & sale fossili *t*.

ν [i] *Balli* regnum inde versus Ortum est.

ξ [k] *Fatigar* à regno Angote versus Ortum jacens lacum habet, qui ambitu suo 3. milliaria continet German *v*.

ο [l] *Olabi* verò regno *Fatigar* ad Occasum ponitur.

π [m] *Baru* regnum Fatigar habet ad Septentrionem.

ρ [n] *Gemen* ultra Æquatorem, ad paludis Nili Orientalis latus, quod Ortum respicit, extenditur.

σ [o] *Fungi* regnum inter utrumque Nili lacum est. Huic regno finitimi sunt [p] *Casates* Christianorum hostes. Huc etiam à nonnullis collocantur [q] *Amazones*.

τ [r] *Tirut* sub montibus Lunæ est, sicut & υ [s] *Gasabela*.

φ [t] *Malemba* quoque montibus Lunæ adjacet, at versus Occasum.

χ [v] *Amara* mons *x* sub Æquatore est. Regna & provinciæ præterea in hac Æthiopia memorantur [x] *Ambian*, [y] *Xoa*, [z] *Damut*, ubi magna effoditur auri copia: [aa] *Zet*, [bb] *Bagametro*, [cc] *Gojame*, [dd] *Nova Quara*. Cæterùm sunt. [ee] *Abissini* ratione Religionis [ff] *Jacobitæ*: neque Concilii Chalcedonensis, quod *Jacobi Syri* Eutychiani hæresin damnavit, in Liturgiis suis mentionem faciunt: quum tamen Niceni Constantinopolitanique meminerint. Patriarcham habent proprium, quem sua lingua *Abunam*, id est, *patrem* vocant *y*. A monachis Abissinis Ordinis S. Antonii Hierosolymis residentibus eligitur, & à Patriarcha Alexandrino confirmatur. Ei septimus in Conciliis generalibus assignatur locus. Utrumque verò Testamentum sic conjungunt Abissini, ut nonnullos ritus Judæorum retineant unà cum ritibus Christianorum. 1. Octavo die *circumcidunt* tam semel-

a Dobas. b Trigemahon. c Tigrai. d Ambiancantiva. e Vangue. f Bagamidri. g Beleguanze. h Angote. i Balii. k Fatigar. l Olabi. m Baru. n Gemen. o Fungi. p Casates q Amazones. r Tirut. s Gasabela. t Malemba. v Amara m. x Ambian. y Xoa. z Damut. aa Zet. bb Bagametro. cc Gojame. dd Nova Quara. ee Abissini. ff Jacobitæ.

dita; in qua regis filii sub validissimo præsidio educantur, donec patre defuncto heres producatur. 3

CAP. X.

femellas quàm mares. 2. Diem *Saturni* celebrant & diem Dominicum. 3. *Carnibus* animalium, quæ in V. T. habentur pro immundis, abstinent. 4. In Eucharistia utuntur *pane azymo*, semel tamen in anno, id est, die Jovis ante festum paschatis. Cæteris diebus adhibent panem fermentatum. 5. Communicant *sub utrâque specie* stantes, ad minimum singulis hebdomadis semel, tam Clerici, quam Laici: ac non nisi in templo. 6. *Eucharistia infantibus* etiam datur statim post baptismum; baptizantur autem mares die 40. femellæ die octogesimo, nisi periculum mortis interveniat. 7. *Unam* duntaxat *in Christo* admittunt *naturam & voluntatem*; sed absque permistione divinæ & humanæ substantiæ. 8. Animas hominum per traducem propagari statuunt. 9. *Infantes* ante baptismum mortuos salvari credunt. 10. Commisso peccato statim ad sacerdotem eunt, & Sacramentum *Eucharistia* accipiunt; licèt id singulis diebus sit faciendum. 11. *Pictas imagines* in Templis habent, non sculptas. 12. Tria tantum recipiunt *Concilia* generalia priora, rejecto Chalcedonensi, quod Dioscorum damnavit. 13. Non *elevant Eucharistiam*, sed tegunt: nec post communionem servant. 14. Obstinatos peccatores *excommunicare* nemini licet, nisi soli Patriarchæ: in solos verò homicidas stringitur anathema. 15. Sacerdotes & Inferiores Clerici, adeoque ipsi monachi, ex suis vivunt laboribus: nullæ ipsis dantur decimæ; nec conceditur mendicare. 16. *Episcopatus* confert solus Rex. 17. Nullam habent *Confirmationem*, neque *Unctionem extremam*. 18. *Episcopis & sacerdotibus uxores* ducere licet: Verùm ad secunda vota transire illis non permittitur sine dispensatione Patriarchæ. 19 Diebus Veneris & Sabbathi non *abstinent carnibus*, quadragesima excepta. 20. Singulis annis die Epiphaniorum *rebaptizantur*. Zaga Zabo die Relig. Æthiop. ap Damian. à Goes Alvarez. Histor. Æthiop. Thomas à JESU, *Paulus Jovius*.

HEKELII.

q In hâc Regione Vaccæ sunt innumeræ, staturâ & magnitudine reliquas excedentes.

r S. vulgò *Tigremaon*.

s Vescuntur autem ut plurimum carne crudâ & salsamentis ex felle vaccino compositis.

t Cæterum hoc Regnum Montibus ac Vallibus est refertissimum, & ubique Fruges omnis generis ad abundantiam Animaliaque innumera producit.

v Hujus regni loca campestria sunt atque *Frumenti*, *Hordei* inprimis aliorumque *Frugum* feracia. Habet & *multa domestica Animalia*.

x Immensæ latitudinis ac altitudinis, ideoque ascensu difficilis.

y In hujus domo æque, ac sede regiâ, vinum licet confici; cum in cæteris omnibus minimè liceat.

REISKII.

3 Æthiopicas tum nominis tum gentis origines supra Cap. VI. §. 4. constituimus. Nunc [a] *Abassinas* videbimus aut [b] *Habessinas*, nec tamen alias aut diversas ab iis quas Æthiopiæ tribuimus: *Ultimas nempe à Chamo, hujusque posteris, sed proximas ab Africanis Ægyptiis, Arabibusque.* Nam Strabone teste Lib. XVII. *Abasei* Ἀβάσεις vocarunt Ægyptii regiones habitatas magnisque circumdatas desertis; Stephano Auctore Abasseni (Ἀβασσηνοί) veteres regionem Arabicam, Sabæam scilicet tenuerunt, ut vel ideo nomen ex Arabica lingua ortum videatur, & voce quidem הבשה *Habbescha* (qua turbam hominum ex multis tribubus collectam Arabes significant: Vid. Castelli, Golii, & Joh. Frid. Niculai, Amici quondam optimi, sed immaturius defuncti Lexicon Harmon. Orient. [c] *Habassinia* vero hodierna inter octavum & sextum decimum circiter gradum latitudinis septentrionalis jacet, nec Æquatorem aut lineam attingit, nec penitus transit. Quod etiam cum Cluverio multi Geographi non observarunt, in regionibus hujus Imperii digerendis atque numerandis valde dissident. Ludolfus nobiliss. Lib. I. c 3. [d] *triginta recensuit, & hæc quidem vel majora, vel etiam*

a Abasseni. b Abyssini. c Habessiniæ gradus. d Regna xxx.

etiam minora. Ex majoribus præstat (1) *Ambara* ob rupes munitissimas, quibus regii detinebantur filii, patre adhuc superstite, ac regiones XXXVI quas continet; (2) *Bagender*, regnum XIII. regionibus amplum, & aquis irriguum; (3) *Dombeja*, castris regiis, & XIV. Præfecturis celebrius; (4) *Sewa*, opulentissimum, & oppidis & monasteriis frequens; (5) *Tigre*, Toparcha suo Bahr-nagath, & præfecturis XXVII. & regum Axumitarum patria illustre; (6) *Gojam* Nili fontibus, & hujus ambitu tanquam Peninsula insigne. (7) *Angot*; (8) *Bizamo*; (9) *Bugna*; (10) *Cout* Lusitanicè *Couch*; (11) *Damot*; (12) *Dawaro*; (13) *Fatagar*; (14) *Gafat*; (15) *Gaighe*; (16) *Gan* vel *Ganhe*; (17) *Ganz*; (18) *Gam*; (19) *Gembo*; (20) *Gonga*; (21) *Guraghe*; (22) *Ifat*; (23) *Samen*; (24) *Set* Incolis famosum ethnicis; (25) *Shat*; (26) *Walaka*; (27) *Wed*; (28) *Cumbat* regna regulis Christianis subdita; (29) *Enarja*; (30) *Bali* quod sævissima Gallanorum natio, Duci suo Luwæ ac Phylarchis subdita occupavit. Neque hoc solum sed plura regna Gallanico & Turcico Dominatui cesserunt: ut Abassinico Imp. * *novem adhuc cum provinciis quinque ac Regulis aut Dynastis tributariis* relinquantur. De rebus naturalibus, bellicis, civilibus & religiosis planissime Ludolphus nobiliss. item de Regina Sabæ, quam Æthiopes sibi arrogant, exposuit, & obscuritatem sustulit, de qua Becmannus conqueritur. Interim adhuc Abassinos Imp. *Negusanagast Zajtjopia*, h. e. regem & regnum Æthiopiæ vetus titulo profitetur: Arabes hunc prisci *Najaschi*, Persæ Indique *Padeshah*, alii communius *Prester Chan* nominant; unde id fiat, supra Lib. V. c. 5. annotavimus. Conf. Brerewodum in Serutin. Relig. & Alex. Ross. de Religion. itemque B. Danhaueri Eccles. Æthiop.

a ix. reliqua.

CAP. X.

Æthiopia Exterior sive Inferior; item Insulæ Africæ adjacentes.

I.

Æthiopia exterior seu inferior.

Reliquum Africæ, Æthiopia perhibetur *Exterior* sive *Inferior*; ab Oriente, Meridie & Occidente Oceano perfusa; à Septentrione quasi duobus brachiis Abissinorum Imperium hinc inde complectitur. Regiones, in quas dividitur, sunt, *Congi*, *Monomotapa*, *Zangibar* & *Ajan*. Pleraque maritimorum à Portugalensibus tenentur firmissimis munimentis ac præsidiis. [1]

CONGI *regnum.*

Congi regnum.

II. [a] *Congi* regnum (quod aliis *Manicongo*) Oceano Æthiopico

BUNONIS.

a * *Congi* regnum *versus Ortum* habet regnum Abissinorum, ad *Septentrionem* Nigritas; ad *Occasum* mare Æthiopicum, ad Meridiem est regnum Angola: in litore extenditur à promontorio S. *Catharinæ*, usque ad promontorium, quod ad Terram Altam est, vulgò *C. Ledo* vocatum *a*.

HEKELII.

a. Abundat autem hæc Regio mirificè *Herbis*, *Plantis*, *Frugibus* & *Animalibus innumeris*, ut sunt, *Capræ*, *Cervi*, *Damæ*, *Capri*, *Cuniculi*, *Lepores*, *Feles*, qui *Zibettum* efficiunt, & *Struthii*. Isthic etiam sunt *Tigres*, *Crocodili*, *Bubali*, *Asini Sylvestres*, & *Elephanti*. Sed *Serpentes* quidam tantæ sunt magnitudinis, ut Cervum vorent integrum.

REISKII.

1 b *Æthiopia* ex situ communi vel *Orientalis*

a Congi limites. b Æthiopia duplex.

co perfusum nomen habet à capite suo urbe *Congi*. Incolæ sunt Christiani. Terra ipsa fluminum aquis maxime rigua. Dividitur in provincias sex; quas illi *Mani*, id est, Præfecturas vocant. Sunt autem β *Bamba*, γ *Songo*, δ *Sunda*, ε *Pango*, ζ *Batta*, & η *Pemba*. Regia est, *civitas S. Salvatoris*, quæ ante *Banza*.

M O-

talis & *Asiatica*, vel *Occidentalis* & *Africana* superius habetur; Nunc alia ex situ proprio *interna sive superior*, quæ partes facit mediterraneas, *externaque sive inferior*, nimirum oræ maritimæ vicina; Hæc Portugallis [a] *Caffaria & Costa de Caffres* dicitur, ab recepto Caffrarum cognomine, quod incolis attribuunt. [b] *Congo* regnum inter finitima temperatiori climate, ventis, pluviis, multis amnibus, urbibus, opidisque gaudet: Huic [c] *Angola*, [d] *Cacongo* & [e] *Malemba* suis regibus subjecta adjacent: Portugal i vero *urbem maritimam S. Pauli*, minorem Insulam *Laordam* suo Imperio, sed *Mossagambon* &. *Cambandsa* præsidio tuentur. [f] *Monomotapa* multos regulos Regi supremo subditos, quatuordecim Caffrarum seu indigenarum genera, & 1100. milliaria longo complectitur excursu: Sed urbem [g] *Zimbao* regium, arcemque hujus munitam, portis quatuor multisque conclavibus instructam. [h] *Zanguebar* duplex, alia versus austrum quatuor provincias nostro Cluverio numeratas, alia versus boream *Ayan dicta* totidem regiones cum regnis *Braon*, *Magatoza*, Aden & Adel continet, in quibus vel Muhamedani, vel ethnici degunt. Portugalli vero *Mozanbiquem* firmissimo sibi munimento & præsidio contra Belgicam A. 1666. oppugnationem adhuc constanter asserunt.

BUNONIS.

β [i] *Bamba* ad mare jacet inter Ambrisum & Choanzam fluvios. Ibi sunt [k] *Lemba*, [l] *Damba* & [m] *Loanda*, ubi portus commodissimus. [n] *Soggi* regulus primus omnium horum Christianam amplexus est fidem.

γ [o] *Songo* est ad [p] *Zaire* fluvium, qui & *Congo* dictus, ex *Zaire* lacu ortus; inter utrasque ripas plerumque latitudinem habet 5. milliarium German. ibi reperiuntur elephantes, simiæ, dracones, tigrides, psittaci, struthiones, &c.

δ [q] *Sunda* jacens à Songo versus Ortum, metallorum dives est.

ε [r] *Pango* olim libera regio, nunc in Congiani Regis tutela est.

ζ [s] *Batta*, veterum *Agasimba*, à Pango versus Meridiem jacet.

η [t] *Pemba* sita est à Batta versus Occasum Solis Brumalem. Cæterùm ad Dandam urbem insula est [v] *Loanda*, ubi magna argenti copia; & aquæ, quæ crescente Oceano dulcescunt; & eodem decrescente in salsuginem convertuntur. Conchis & cochleis, quæ ibidem reperiuntur, Congiani utuntur pecuniæ loco. Porrò ad regnum illud pertinet [x] *Anzicana* regio, cujus incolæ hostes suos devorant, eorumque, sicut & mancipiorum, carnes in macellis publicè vendunt. Eodem etiam pertinet [y] *Loanghi* regio, multos habens elephantes; cujus incolæ *b* circumciduntur. [z] *Angola* regnum *c* metallorum proventu dives, sub Regis Congiani erat Imperio; verùm sui hodie perhibetur esse juris *d*: ejus incolæ magis delectantur carnibus caninis, quam bubulis. Hic mancipia empta in Brasiliam portantur, quorum operâ utuntur in parando sacchato. Metropolis ejus est *Cabatza*, ubi aula Regis.

HEKELII.

b *Ebraeorum* more.

c Populo numerosissimum est.

d Tenuit olim commercium cum *Portugallensibus*; sed postea Bellum sæpe inter ipsos secutum est.

a Caffaria. b Congo. c Angola. d Cacongo. e Malemba. f Monomotapa. g Zimbao. h Zanguebar. i Bamba. k Lemba. l Damba. m Loanda. n Soggi. o Songo. p Zaire fl. q Sunda. r Pango. s Batta seu Agasimba. t Pemba. v Loanda inf. x Anzicana. y Loanghi. z Angola.

MONOMOTAPA regnum.

Monomotapa Regnum. Ejus limites & magnitudo.

III. [t] *Monomotapa* vocabulum significat *Imperatorem*; unde ipsi terræ, cui hic imperat, nomen inditum. Solum est fertile atque amœnum: amnes aurum, sylvæ elephantos magnâ copia producunt: Clauditur regnum ab Ortu, Meridie & Occasu Oceano; à Septentrione regno *Congi*, Abissinorum Imperio, & regione *Zangibar*. *Longitudo* ejus est, inter duo maria Rubrum Æthiopicumque juxta Lunæ montes, mill. Germ. cccc. *Latitudo* inter Nili fontes & [s] promontorium Bonæ Spei milliar. ccc. Caput regni ac sedes regum est *Monomotapa*, ad flumen S. Spiritus. Hinc versus Septentrionem mill. circiter L. distat nobile ædificium [x] amplum atque antiquum, quadratâ formâ ex ingentibus saxis constructum.

ZAN-

BUNONIS.

[t] Ad *Monomotapa* Imperium quoque pertinet regnum [a] *Butua* seu *Torra* inter flumina *S. Spiritus* & *Cuamam* situm. Rex in Monomotapa Sebastiani Portugalliæ Regis tempore à *Consalvo Silva* Jesuita ad Christianam perductus erat fidem; sed paulo post defecit, doctoribus suis occisis. Fidem subesse dicuntur [b] *Amazones*, quas ille [c] *Monemugo* vicino hosti opponit.

[s] [d] *Bonæ Spei promontorium Vascus de Gama Portugallensis* [e] primus circumnavigavit anno C. 1498. & Calecutum usque pervenit; adeoque iter hoc ad Philippinas & Moluccas insulas patefecit [f]. Ad promontorium hoc portum nuper communiisse traduntur Belgæ. In Oceano haud procul à promontorio *Bonæ Spei*, usque ad Insulas *de Cunha* fluitantes conspiciuntur multi arundinacei frutices insigni crassitie, quibus marinus fucus implicatus est, vel herba *Sargasso*. Nautæ vocant *Trombas*, vocabulo Lusitano, & pro certo signo habent, si ibi versantes conspiciant, quod vel vicini sint promontorio *Bonæ Spei*, vel illud jam superaverint, quum in Indiam iter instituitur. *Varen. Geog. Gen. lib. 1. c. prop.* 16. Est verò hoc promontorium navigantibus periculosum ob nubeculas horrendarum tempestatum feraces, *ad Terram de Natal*, & *Caput Bonæ Spei*, ex *Olo de Boy* ortas. Lusitanis verò frequentiora his in locis contingunt naufragia. Unde anno 1589. Lusitanus quidam navarchus, cum ad terram de Natal, & promontorium Bonæ Spei tempestatibus jactaretur, mirari se dixit, cur Deus Lusitanos, qui tamen essent Catholici & boni Christiani, semper ita torqueat ad Caput Bonæ Spei; quum tamen Angli, hæretici, & impii homines, id facilè superent. Anno 1651. Hollandi hic exstruxerunt castellum loco commodo & fœcundo; eoque colonias deduxerunt ut aliquando magna ibidem videatur urbs futura.

[x] Ædificium istud in regno Butuæ est, ac [e] *Zimbaos* vocatur.

HEKELII.

[e] Tempore JOANNIS Portugalliæ Regis.

[f] Supra hoc promontorium jacet planities miræ amœnitatis in Montis vertice, quæ *Tabula Capitis* vocatur. Namque perpetuò absque humano auxilio virescit ac florescit.

BU-

a Butuæ seu Torræ Regnum. b Amazones. c Monemuges. d Bonæ Spei prom. e Zimbaos.

ZANGIBAR & AIAN.

IV. Monomotapæ, qua Rubro Mari perfunditur, continuatur λ *Zangibar* regio; cujus partes, μ *Cafares* populi, Monomotapæ proximi, & regna ν *Mozambike*, ξ *Kiloa*, ο *Mombaza* ac π *Melinde*, ab urbibus fingulis denominata; quarum *Mozambike*, in infula condita, celeberrimum eft Europæis mercatoribus emporium. Sequitur verfus Septentrionem juxta litus. Zangibar.

BUNONIS.

λ a *Zanzibar g*, *Zanzibar* feu *Zanfibar* nomen & appellationem habet ab Infula, quæ inter Pempam & Monfiam infulas littoribus ejus objacet; incolitur ab Æthiopibus Mahumedanis. Portugallenfes tamen nonnulla hic tenent loca *h*. [* Non fatis accurate originem vocis inveftigavit Buno. *Zangebar* dicimus, fed Arabibus eft *Zeng'*. Sic vocant oram Cafariæ, & populos qui eam habitant *Zengi*, & illos eodem modo contemnunt quo nos eos vagos nebulones qui vulgo Bohemi, Ægyptii, vel Cingari dicuntur. Hinc *Zenghibar*, id eft, Cafarum littus, *Bar* enim Æthiopibus eft Mare; *Zengiftan* eft Cafarum regio. In eadem ora jacet *Sophala*, quæ eft Ophir Salomonis temporibus clara ob divitias quæ illinc avehebantur.]

μ b *Cafares* ita dicti funt; quod fine legibus vivant *i*. His vicinum eft regnum c *Zefala*, inter regna Butuæ & Mozambique feu inter *Cuamam* & *S. Georgii* fluvios fitum, nullas habent urbes munitas. Anno 1500. Portugallenfes Cefalam in infula fitam interceptam munierunt. Aurum & Ebur illi hic mercantur. [* *Cafares.* Convicium eft non gentis nomen, fic Arabes eos quos pro infidelibus habent, nominant. Ufus tamen obtinuit, ut in mappis Africæ meridionalis ingens tractus fub Cafariæ nomine defcriberetur, de cujus limitibus inter Geographos maxima eft & enormis difcrepantia.]

ν d *Mozambique* regno Cefalæ verfus Septentrionem objacet, à vicina infula obtinuit nomen.

ξ e *Kiloa* feu *Quiloa* huic iterum verfus feptentrionem jacet. Ejus Rex Portugalliæ Regi tributum pendit annuum. Ipfa urbs *Quiloa k* in infula ad *Quiloam* fl *l* condita eft, quam *Francifcus Almaida*, Portugalliæ Regis vicarius, anno 1509. occupavit.

ο f *Mombaza* regnum & urbs in infula eft, quæ ambitu fuo vix XII. milliaria continet. Rex ejus Chriftianorum infenfiffimus hoftis eft. *Francifcus Dalmaidus* urbem iftam cepit ac incendit anno Ch. 1505. ac poftea portum caftello muniit.

π g *Melinde* porro verfus Septentrionem jacet, ad *Quilmancis* fluvium, qui ad Magadoxum fluit, fe extendens. Ibi reperiuntur oves, quarum caudæ adeo pingues, ut perfæpe 30. & plura contineant pondo *m*.

HEKELII.

g Zanguebar.

h Hic totus Terræ tractus humilis eft ac paludofus; porro Nemoribus ac Saltubus occupatus, Fluviisque repletiffimus. Unde Aërem femper peftilentem habet. Incolæ nigri funt, Capillis crifpis, Idololatriæ deditі, & ad Veneficia & Auguria admodum propenfi. Nudi in fuperiore parte funt, fed inferiorem pannis diverfi coloris & Belluarum pellibus tegunt.

i Cæterum funt inimici crudeles omnium Nationum, & Veneficiis ac Auguriis plurimùm navant operam.

k Magnificis & fumtuofis domibus *Arabum* more ornata.

l Quem alii *Coavum*, alii *Tabiva* vocant.

m Hæc Urbs valdè amœna eft, ac omnium rerum, quæ ad victum pertinent, perquam fertilis.

BU-

a Zangibar. b Cafates. c Zefala. d Mozambique. e Kiloa feu Quiloa. f Mombaza. g Melinde.

litus maris Rubri ρ *Ajan* regio, cujus partes duo regna σ *Del* & τ *Adea*, υ *Magaduzzo*.

INSVLÆ ad Africam.

Insulæ ad Africam pertinentes. Menuthias. Cerne seu Madagascar ins.

V. *Insularum ad Africam* terram maxima est in Rubro Mari *Menuthias*, *Cerne* Plinio dicta, nunc vulgò insula φ *Divi Laurentii*, & incolis *Madagascar* z, id est, *Lunæ* insula, felici aro-

BUNONIS.

ρ Omnis ille terrarum tractus, qui a regno Melinde versus Ortum Solis æstivum ad sinum Arabicum usque porrigitur, [a] *Ajan* dictus, ab Æthiopibus incolitur.

σ [b] *Del* seu *Adel* ad sinum Arabicum pertingit, cujus Rex perpetuo bellum gerit cum Abissinis. Ejus urbs [c] *Zeila* n ad sinus Arabici ostium emporium celebre est ab Indis quoque frequentatum.

τ [d] *Adea* Regnum Regno Melinde finitimum ab Æthiopibus incolitur, qui Abissinorum Regi tributum pendunt. [* De hoc regno idem sentiendum quod de Barnagas, Ambiam Cantiva, aliisque nominibus supra monuimus.]

υ [e] *Magadoxo* seu *Magadazzo* regnum qui tenet Rex, sedem habet regiam in *Magadoxo* o munita urbe.

φ Insula illa Ptolemæo [f] *Menuthias* dicta, à Portugallensibus *Insula D. Laurentii* appellata; quod ejus feria detecta esset anno Ch. 1506. Est verò Angliâ & Scotiâ major, majorque Italiâ. Domicilia incolarum palis suffulta ad quinque pedes humo elevata sunt, serpentum aliorumque venenatorum animalculorum causâ, quorum ibi magna multitudo. Ad litora hujus insulæ Oceanus ejicit corallia rubra & alba; quæ tanquam frutices sub mari crescunt; & licet mollia sint in quibusdam locis: In freto isto tamen, quod est inter hanc insulam Africamque, sunt scopuli corallini aquis tecti, navigantibus periculosissimi, quos *Baixas* appellant. Anno 1585. *Ferdinandus de Mendoza* hic in ejusmodi scopulo naufragium fecit. Magnis quoque periculis postea defuncti sunt Belgæ ad *Baixas de S. Petro*, quibus in locis cum ingentibus cancris ipsis depugnandum fuit. Quare istuc non solent navigare, qui in Indiam tendunt.

HEKELII.

n cujus Ager *Mel*, *Ceram*, atque maximam *Oles* quantitatem, quam non ex *Olivis*, sed ex *Zerzelino* colligunt, satis copiose mittit.

o Forti; pulchrâ, ac opulentâ.

REISKII.

z [g] *Madagascar* incolis Madecase, Lusitanis Insula S. Laurentii, Gallis *Delphinia*, *l'Isle Dauphine* dicta, una inter Insulas majores, nunc Gallicis coloniis frequens, & castello Delphin o firmata. [* A Gallis dudum derelicta, nullos alios Europæos incolas habet præter Piratas quosdam nulli dominationi addictos; fugitivos nempe Britannos, Gallos, Batavos, qui latrociniis & cædibus perpetratis, mactatis plerumque naucleris, navem sibi cum mercibus usurpant, illucque confugiunt. Hi dicuntur *Forbans*, & certis quibusdam legibus ad tuendam Societatem, obtemperant, & quasi rempublicam constituunt.] Heic *Dynastæ aut Reguli*, *quos Rohandrios* vocant, rerum potiuntur: Sed Lusitani huc navibus provecti portum Ancedi Challion, Angli sinum S. Augustini, & Belgæ sinum Antogilensem subeunt. Majori huic ex minoribus per Oceanum dispersis ad Boream propiores adjacent [h] *Insula de Cumoro quinque*; *S. Joannis de Castro*, *Spirito S. Christophoro S. Argueria & Magotto*. Ast [i] *Melinda* regioni propius prisca illa insula Menuthia, si Vossio ad Pom-

a Ajan. b Del seu Adel. c Zeila. d Adea. e Magadoxo. f Menuthias seu D. Laurentii ins. g Madagascar. h Ins. de Cumoro. i Melinda.

aromatum proventu dives, longitudine mill. Germ. CCL. lat. LXXX. occupans. At in Atlantico Oceano contra Hesperium promontorium, quod nunc est *Capo Verde*, ☧ *Hesperides* sunt Insulæ duæ; ultraque *Gorgades*, Gorgonum quondam domus: nunc in universum *Islas de C. Verde* Hispanis dicuntur, hoc est insulæ promontorii Viridis. Contra Mauritaniam sunt ♆ *Fortuna-*

Pompon. credas. Hinc mari rubro vicinior insula. [a] *Barbora*, quæ Zeilam urbem muris ædibusque saxeis conspicuam fovet: Sed orienti propior [b] *Ins. Mauritii* ligno ebeno dives, & Belgico fortalitio munita; sed comminuto hujus ligni pretio, tota insula neglecta jacet: denique [c] *Zocotora* proventu aloës clara. Guineæ propiores numerantur *Ins. de Ferdinando Poo*, *del Princeve d'Annobon*, & *S. Thoma*, ubi castellum Pavosa Belgæ præsidio suo munitum possident: *Insula Flandrica* A.... à Flandris mercatoribus detectæ; [d] Azores ab Milvis, Terceras ab una eaque primaria dicuntur. Hæc Angram urbem gubernatoris Portugallici & Archiepiscopi sede insignem, castelloque munitam continet; quo Alfonsus, rex Portugalliæ, depositus A. 1668. exulare jubebatur ibique vitam finiit. [e] *Insula S. Helena*, & *ins. Adscensionis* ex Pacto Europæorum vacuæ: nautis Indicis refugium commune præbent; Sed prior ab Anglis A. 1672. mox Belgis, iterum Anglis occupata, & fortalitio munita, communi usui subtrahitur. [f] *Insula Salomonis* in mari pacifico sitæ, proximas habent [g] *Latronum* insulas, sive *de las Velas*, in quarum una Magellanus occubuit.

BUNONIS.

☧ Insulæ ad promontorium Viride præcipuæ numerantur X. *Braba* seu Brania, *de Fogo*, *de S. Jacobo*, seu Tiago, *de Majo*, *de bona Vista*, *de Sal*, *de S. Nicola*, *de S. Lucia*, *de S. Vincent*, *de S. Antonio*; ex quibus maxima insula [h] *S. Jacobi* septem milliarium Germ. continet longitudinem. Magna ibi est Salis copia, unde quoque *Insulæ Salis* vocantur, habetque dulces aquas: ibidemque sunt testudines ingentis magnitudinis. Portugallensea urbem ibi condiderunt, quæ illis [i] *Ribieragrande* vocatur.

♆ Nomina harum insularum, quibus vulgò appellantur, sunt, *Ferro*, *Gomera*, *Tenariffa*, *Gran Canaria*, *Forteventura*, *Lanzarotta*, *de la Palma*. Anno 1334. Ludovicus Cerda insolenti ambitione propter successus aliquandiu prosperos [k] *Fortuna Princeps* dictus, auspiciis Petri, Arragonum Regis, insulas hasce infeliciter tentavit. Deinde Biscajenses & Hispalenses Anno C. 1393. Henrico III. Castiliæ Rege, eas propius aperuerunt: qui ex Lanzarotta insula Regem & Reginam cum 170. barbaris captivos in Hispaniam duxerunt. Anno Chr. 1405. Castiliæ Regis auspiciis classis in insulas illas missa est. Inventi sunt in iis Barbari spurcis moribus; quibus ignis usus ignotus. *Lanzarotta*, *Forteventura*, *Gomera* & *Ferro* tunc sunt occupatæ. Demum Ferdinandus II. Arragoniæ & Castiliæ Rex à Didaco Herrera, qui tenebat insulas hasce, XV. millibus Ducatorum redemit: qui tamen Gomeram & Ferram sibi retinuit Comitatus titulo. Ferdinandus ille deinde reliquas etiam insulas subegit. Omnium acerrimè *Canaria* restitit, quæ tandem tamen subacta est. Ex quibus *Lanzarotta*, *Ferro* & *Gomera*, suis gubernantur dominis; at reliquæ quatuor sub Hispanorum sunt Imperio. In *Tenariffa* est mons præaltus, *Pico* vulgò dictus, cujus cacumina ad spatium XX. milliarium German. cœlo sereno apparent navigantibus. In [l] Palma insula aquæ non sunt; arbor tamen cælesti rore & perpetuis nebulis irrigua & stillans tantum suppeditat aquæ, quantum hominibus & pecoribus sufficit. Ab hac insula Ptolemæus longitudines

a Barbora. b Inf. Mauritii. c Zocotora. d Azores. e Inf. S. Helenæ & Adscensionis. f Inf. Salomonis. g Latronum. h Inf. S. Jacobi. i Ribiera grande, urbs. k Fortunatæ seu Canariæ inf. l Palma inf.

tunatæ, VII. numero, quarum una *Canaria* vocitata, à multitudine canum ingentis magnitudinis, ut auctor est Plinius. Unde universæ Fortunatæ, nunc *Canariæ* dicuntur, Hispaniarum Regi subjectæ. Ultra versus Septentrionem est *Cerne*, nunc [a] *Madera* dicta. *Atque hæc est totius Africæ brevis descriptio.*

Madera inf. olim Cerne.

dines locorum numerat; at alii à *Tenariffa* ejusque monte *Pico* maluerunt statuete principium: [* alii, ut Clar. Ricciolus, à Palma insula numerare incipiunt.] Alii verò ad *Assores* seu *Flandricas insulas* progressi, in insulis *Cervo* & *Flores* numerandi fecerunt initium.

ω [a] *Madera* à multitudine arborum nomen habet. Porrò in Oceano Æthiopico sub Æquatore est *insula* [b] *D. Thoma* litori Africæ Occidentali opposita, ita dicta, quod ipsa festo D. Thomæ à Portugallensibus reperta, ferè rotunda est, ejusque diameter 30. milliarium. Portugallenses in ea condiderunt urbem [c] *Pavosam*. Est verò aër istius insulæ insalubris, morbusque in ea vulgaris, qui in corporibus humanis omnem pinguedinem liquefactam in unum locum congerit. Indigenæ ad centesimum ferè annum plerique vivunt; ac exteri & peregrini ultra quinquagesimum annum non progrediuntur. Sacchari, sed non melioris, hic erat uber proventus; qui hodie desiit, quòd vermes arundinum radices exedunt. Ab hac insula versus Septentrionem jacent [d] *Principis insula*, sacchari proventu celebris, nomen ex eo obtinuit, quod, ubi inventa, reditus ex ea Principi Portugalliæ adsignati sunt. [e] *Insula S. Helena* ab Æquatore versus Austrum ad 16½ grad. Lat. sita, incolis destituta, fructibus & animalibus abundat, ideoque in Indiam navigantibus, seu inde redeuntibus gratissima. Angli ante paucos annos in ea castellum exstruxerunt. [f] *Zanzibar* insula, litori Africæ Orientali è regione Mozambique objacens, à Portugallensibus tenetur: Gallinæ ejus insulæ non solum nigras habent pennas; verùm ipsarum quoque caro, sanguis, adeoque ipsa ossa perhibentur nigra esse. Inter Americam & Hispaniam interjacent [g] *Assores*, *Azores* seu *Acores* insulæ novem, quæ *Flandricæ* dictæ sunt ab inventore Flandro; quarum nomina *S. Maria*, *Formigas*, *S. Michaël*, *Tercera*, *del Pico*, ubi mons præaltus, *Fayal*, [h] *Georgio*, *Grassesa*, *de Flores*, *Corvo*. Ex his præcipua *Tercera*, in qua [i] *Angra* urbs, & castellum *Punta di Brasil*.

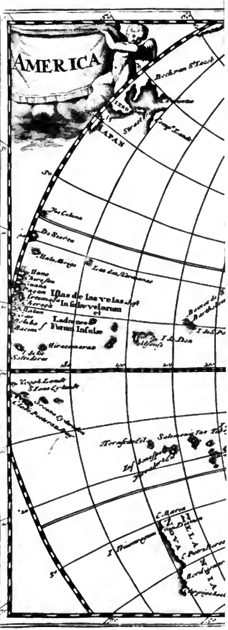
a Madera inf. b D. Thomæ inf. c Pavosa urbs. d Principis inf. e Inf. S. Helenæ. f Zanzibar. g Assores seu Flandricæ inf. h S. Georgii inf. i Angra.

CAP. XI.

Summa Americæ descriptio.

I.

PErlustrato veteri terrarum Orbe, quæ prima erat continens, cupido nunc est atque cura, in Occidentem, converso navis cursu, novas petere terras, Novumque Orbem, superioribus sæculis planè ignotum, cognoscere. Itaque ex Africa ab Nigri ostiis versus Occidentem brumalem mill. Germ. CCCXXX. profectis nova conspicitur terra, priori continenti magnitudine, si non anteferenda, certè æquiparanda. Eadem, si non continentes, sed utriusque insulas respicias, Europæ quam Afri-

AMERICA
JAPAN
Islas de las velas
In sulae velarum
Furum Insulae

Africæ propior, mill. cc. navigatione inter Hyberniam & Canadam intercedente.

America veteribus cognita Europæis.

II. Jam *inde antiquissimis temporibus cognitam fuisse Europæis*, ex Platone simul atque Diodoro Siculo probari potest. Apud *Platonem in Timæo* sacerdotes Ægyptii narrant Soloni Atheniensi, qui Ioc. circiter annis ante natum Jesum vixit, Insulam fuisse quondam contra fretum Herculeum Africâ simul & Asiâ majorem, nomine *Atlantidem*, postmodum verò immani terræ motu, ingentique unius diei ac noctis illuvione, sub vasto gurgite mersam fuisse, ac inde mare, quod eam insulam ac fretum Gaditanum interjacebat, immeabile & inscrutabile redditum, limo paulatim impediente, quem insula subsidens præbuisset. Et *Diod. lib.* v. tradit, Phœnices vetustissimis inde temporibus, quum extra Columnas Herculis Africæ litora legerent, ingentibus ventorum procellis, ad longinquos in Oceano tractus fuisse abreptos; ac per multos dies vi tempestatis jactatos, tandem ad Insulam pervenisse ingentis magnitudinis, in alto Oceani pelago contra Africam in Occasum versus jacentem; cujus solum amœnum ac frugiferum, & amnibus navigabilibus irriguum, sumtuosisque ædificiis instructum. Hæc fanè insula ex situ ac magnitudine nulla alia esse potest, quàm quæ nunc vulgò dicitur *America:* nec facile de ea neque *Ægyptii Sacerdotes*, neque *Solon*, *qui librum de ea conscripsit*, teste Strabone lib. I. neque *Diodorus*, hoc confingere sive somniare potuerunt; quæ revera ita esse nunc satis compertum habemus. *Auctor* autem *libelli de Mundo*, qui ab aliis Aristoteli, ab aliis Theophrasto adscribitur, versio verò ejus Latina Apulejo, alias, præter hanc nostram, quam Europæ, Africæ & Asiæ nominibus distinximus, tradit esse insulas magnas; antiquissimi illi mortales haud dubiè intellexêre Americam & Magellanicam. Carthaginienses aditu illius insulæ cæteros Europæos prohibuisse, ibidem tradit Diodorus. Quando & qua de causa Pœni eam navigationem intermiserint, ita ut jam inde à Romanorum imperio ad superius usque ævum nihil de iis terris auditum vel annotatum sit, plane incertum est. [a]

Atlantis Insula ingens.

III. Di-

REISKII

[a] Recte Cluverius noster *novum nunc Orbem*, *superioribus seculis plane ignotum* aggreditur, cumque orbi veteri aut dudum inter

a Novus orbis olim ignotus, an cognitus priscis?

America unde dicta.

III. Dicta nunc est tota hæc continens *America* [a], ab *Americo Vesputio Florentino*, qui Emanuëlis Portugalliæ Regis auspi-

inter antiquos cognito bene opponit: Ast dememinit sui, aut à prima sententia recessit, dum *Americam inde ab antiquissimis temporibus inter Europæos cognitam* arbitratur. [* Vide suprà p. 47.] Quod si enim ulla hujus terræ notitia ex ævo antiquissimo ad Europæos pervenerit, cur, Phoenicii, Græci, Romani & Arabici scriptores illam nec geographicis libris, nec certis gradibus definivissent? Atqui non amplius, ubi maxime, orbis cogniti latitudinem, *quam ad gradus meridiani circiter LXXX. longitudinem quam ad gradus æquatoris CLXXX.* Strabo, Ptolemæus & Plinius extenderunt: Cum tamen hodierna nostri orbis latitudo ad gradum CXLI longitudo ad gradum CCCLX. immò ulteriùs progrediatur. Quid? quod veteres *majorem orbis longitudinem* ipsi descripserint, quam revera fuit: Quippe qui nihil Europæ Asiæque ultra Sarmatiam, nihil Africæ ultra Æquatorem, nihil Indiæ Seres extra Sinasque, nihil extra Fortunatas insulas & Africana littora compertum habuerunt. Quid? quod *pyxide nautica destituti oceanum Atlanticum* nec tentare nec superare potuerint: Idque supra Lib I. cap. XIII. planum fecimus, argumentis contrariis examinatis. Ergo quantum ad [a] *Platonicam Atlantida* spectat, illa immani terræ motu & aquis marinis obruta jacet: Cum America superstet integra, nec ullis terræ motibus aut aquosis eluvionibus oppressa fuerit. Kircherus verò Mundi Subterr. Lib. II. c. 13. Atlantidem inter Azores atque Canarias extitisse, hasque insulas minores ex ejus reliquiis superstites conjectat: Huic conjecturæ verisimilitudinem ex nova inducit insula, quæ A. 1638. prope Azores aquis maritimis emersisse copiosius ibidem memoratur & legitur. Non dico esse Geographos doctissimos, qui Atlantida cum Varenio Lusitano commentitiam, aut è fabulis prognatam censeant. [b] Diodorus autem Siculus quæ Lib. V. Biblioth. de Phoenicio ultra columnas Herculis excursu, *& magna insula reperta tradidit*, hæc ad aliam quamcunque Africano littori vicinam commodius referri queunt. Nautica enim Phoenicum veterumque gentium migratio littoribus inhæsit; quod peripli fere singuli testantur. Nec Diodorus cuncta, quæ retulit, *haberi ea vult pro usquequaque veris, sed satius putat, quomodocunque res priscas nosse, quam eas penitus ignorare*: Ita Vossius Lib. II. de Histor. Græcis cap. II. recte judicat. [c] *Auctor itaque libelli de mundo*, qui nec Aristoteles, nec Theophrastus, nec alius è Peripato fuit, probationem causæ huic exiguam addet. De tribus enim orbis partibus, & *insulis præter eas magnis etiam multisque, non de singulari aliqua terra continente*, qualem Americam cognovimus, & ampla satis & magna loquitur. *Interim Phoenices orbem circumnavigasse, non constat: tantum Oceani littora pleraque per partes explorarunt*: Ita gravissime Bochartus Lib. I. Chan. c. 37. ubi de nautica Eudoxi, Hannonis, Hamilconis, & Poenorum omnium excursione disserit. [* Atlanticam veterum nolim ad Americanum littus extendere; nimia enim sit distantia à freto Gaditano, cui ex testimonio scriptorum vicina esse debuit. Cum Plato de Atlantica loquitur, non dicit eam extare sed extitisse; Solonem qui jam ante annos circiter ducentos vixerat, peregrinantem in Ægypto inducit, eumque ab Ægyptio sacerdote audientem, quandam fuisse olim insulam Atlanticam undis absorptam. Rudbeckius, Suecus, vir eruditione magis quam judicio pollens, Atlanticam de sua Suecia intelligit; quo jure trutinandum lectori relinquo. Veteres credidere Hispaniam cum Africa quondam fuisse conjunctam, nullo intercedente freto, Aquas vero ex Euxino Ponto exuberantes ita Mediterraneum mare auxisse, ut inter montes qui postea Columnæ Herculis dicti, viam sibi in Oceanum faceret: tunc Atlantica, si quæ fuit, petiisse facile potuit. Vide hanc conjecturam fusius enucleatam in nostro Dict. Geog. ad vocem *Atlantica*. Americam integram nemo bene, per partes plurimi recte descripserunt. Mappis Geographicis generalibus & peculiaribus hunc Orbem novum primus, ut res est, repræsentavit Guillelmus de Lisle. Sansonum mappæ Americanæ infra nihilum reputandæ.]

* HEKELII.

[a] Hujus extremæ Terræ Partis Descriptio-

a Atlantis Platonica. b Insula Diodori Sic. c Auctoris de mundo insul.

ſpiciis à Gadibus ann. clↃ cccc xcvii. profectus, primus ex Europæis (quantum memoria proditum) eam ingreſſus eſt. Quanquam hoc prior *Chriſtophorus Genuenſis* ann. clↃ cccc xcii. inſulas Americæ *Hiſpaniolam*, *Cubam* & *Jamaïcam* adierit. Poſt hos frequentes in eam navigarunt Hiſpani, Galli, Angli, quorum alii aliis inibi regionibus detectis, nomina ſua quique lingua impoſuerunt. Mediterraneorum cognitio parum certa eſt; maxime quæ verſus Septentrionem. Maritimæ autem oræ Hiſpanorum armis maxima ex parte ſubactæ. ²

IV. At eadem terra nonnullis *India Occidentalis* nuncupatur, quia eodem tempore, quo India Orientalis in Aſia, hæc etiam detecta fuit; tum quod utriusque incolis ſimilis ac pene eadem vivendi ratio: nudi quippe utrique agunt. Includitur magno undique Oceano; ab *Ortu* Atlantico, qui vulgo *Mar del Nort* dicitur; à *Meridie* Magellanico freto, quo ab Auſtrali terra diſpeſcitur; * ab *Occaſu* Pacifico mari, vulgo *Mar del Zur.* **Occidentalis India.** **Americæ fines.**

ptionem ſub NOVI ORBIS, ſeu INDIÆ OCCIDENTALIS nomine imprimi curavit *Michaël Colinius*, Amſtelodami A. huj. Sec. XXII. in fol. reg. & quidem Auctore *Antonio* de *Herrera*; Regio *Indiarum* & *Caſtellæ* Hiſtoriographo; *Caſpare* autem *Barlæo* Metaphraſte ſat felici. Nota quoque eſt *Hugonis Grotii* Diſſertatio de *Origine* GENTIUM AMERICANAR. in 8 f. ibid. exc. ut & *Urbani Calvetonis* NOVÆ NOVI ÓRBIS HISTORIÆ, *Genevæ* A. huj. Sec. in 8. edit.

R E I S K I I.

2 ª Hæc orbis novi detecti gloria Columbo & Veſputio recte vindicatur, eò quod primi hanc *notitiam cum Europæis communem fecerint*, & in uſus traduxerint publicos. Angli quidem ab *Madoceo*, *filio Gaynech* A. 1170. colonias in Floridam Canadamque ductas in Append. Itinerar. Herberti memorant: Joſephus etiam Acoſta Navarrenum hominem *Alphonſum Sambez de Huelva* & *Aldritem* Hiſpanum & *Garcilam Vegam* laudat, qui has terras primi luſtrarint, & Columbo tum in Madera inſula verſanti aperuerint: Columbus Genuenſis tamen luſtratas denique publicavit, & inventor ipſe petiit: ſed Amer. Veſputius Florentinus terræ continenti ampliſſimæ inventæ nomen addidit. ᵇ Nam *India Occidentalis oppoſita Orientali* improprie *κατ᾽ ἀντίφρασιν* dicitur, utut à Columbo ita dictam Jo. de Laët in Deſcript. Indiæ Occident. velit. Latitudo hujus à terra del Fuego & Freto Magellanico ad polum Arcticum producta, terminis finitur dubiis; nec longitudo inter Capo blanco & Capo S. Auguſtini certis gradibus aut milliaribus continetur. Immò *utraque America eſt paulò anguſtior* & latitudinis, quam vulgo exiſtimant, minoris: Neque *novam Albionem*, *neque*

a. Primi hujus Orbis inventores. b India Occidentalis.

[* In meridionali freti Magellanici littore, terras cum viderent nautæ, in animum ſtatim induxerunt, cujusdam continentis Americæ ſimilis eſſe initium, quam ſententiam experientia revocavit. Cum enim propter Magellanici freti difficillimam navigationem audaciores naucleri magis ad meridiem vela direxiſſent, invenerunt hanc terram, quam auſtralem continentem crediderant, nihil eſſe præter quasdam agglomeratas inſulas; quarum maxima eſt *terra ignea*, Gallis *la terre de feu* propter Volcanum in ea ignes evomentem. Graphicam inſularum freto Magellanico adjacentium delineationem habes in Itinerario Dni. Freſier. Nunc pauci fretum Magellanicum ineunt, libentius inſulas circumnavigant.]

Zur. A *Septentrione* equidem litus Europæi nondum cognitum habent, at Concreto perfundi pelago necesse est; cum ab altera poli parte Asia atque Europa, primæ continentis, sive primæ magnæ insulæ partes ei objaceant; quæ & ipsæ eodem mari alluuntur. Longitudo ejus summa inter duo freta, *Anian* & Magellanicum, milliar. Germ. cIↃ cIↃ cccc. Latitudo [a] maxima inter promontorium vulgò *C. de Fortuna* juxta fretum *Anian* [*1]; & promontorium vulgò *Cap-Breton* [*2], in Nova Francia, mill. cIↃ ccc. Dividitur universa in *Septentrionalem*, quæ & Mexicana, & *Meridionalem*, quæ & Peruviana; exiguo Isthmo alteram ab altera discernente. [3]

Magnitudo.

Divisio.

CAP.

neque regnum vel Anian vel Quivira cum freto Anian nemo fuit aut superiore aut nostro seculo, qui vel adiisse, vel eminus conspexisse talia sese affirmet.

BUNONIS.

a Tanta latitudo Americæ istis locis in tabulis Geographicis posterioribus non apparet, nec satis explorata est.

REISKII.

3 [a] Ordo ad statum Americæ Politicum nos vocat: Sed nulla heic imperia, regna plura, eademque aut majora videbimus aut minora: Respublicas vero liberas olim & adhuc hodieque nullas. [b] Americani quidem veteres *aut monarchicum regiumque, aut multis regulis & principibus commune* regimen tenuisse leguntur: illud in regnis maximè duobus florentissimis, Peru atque Mexico; Hoc in cæteris regionibus potissimum insulisque. [c] Hodierni tamen quotquot in orbe novo supersunt incolæ, illi Europæis regibus ut plurimum aut Rebus publicis subsunt, præter barbaros agrestesque homines in terris aut incognitis aut incultis Chilensem quoque Chicanamque, montarnam provinciam, quæ sui juris utraque manet. Rex [d] Hispaniæ vasto imperio cultissimas terras, amplissima regna eademque multa, & plures insulas coërcet; Immò singulari jure, facta scilicet Romani Pontificis A. 1493. inter Castilianos & Portugallicos reges divisione ac donatione nititur. *Sed nationes Europeæ cætera jus illud repudiant*, sibique terras aut incultas & novas subjiciunt, aut cultiores ipsis etiam Hispanis bello eripiunt. Sic [e] *Portugalli, Belgæ, Franci, Angli, Sueci Daniane* multas colonias induxerunt, & inductas urbibus aut vicis, munimentis aut propugnaculis tuentur. Rex autem Hispaniæ regnis cunctis & provinciis *duos proreges* præfecit, iisque senatum adjungit regium, magnâ auctoritate præditum: Ecclesiis Christianis *quinque Archiepiscopatus & triginta Episcopatus* imposuit; multaque amplius cœnobia monachorum & monialium, itemque collegia & societates varias intrusit. Plura de statu Hispanico notanda singulas ad provincias revocabo.

a Status Americæ politicus. b Vetus. c Hodiernus. d Hispanicus. e Multiplex.

[*1 Fretum *Anianum* inter fabulosa vel saltem inter incomperta reputandum esse, fusius in nostro Dict. Geogr. ostendimus.

[*2 *Cap Breton*, sic legi debet; Edd. primariæ *Cap de Breton*; Amstelædamensis quæ nostram præcessit & ipsa Londinensis *C. de Bertan*, pessimè.]

C A P. XII.

America Septentrionalis sive Mexicana. [1]

I.

AMerica Septentrionalis, quibusdam *Mexicana* appellatur, à principe totius urbe *Mexico*. *Longitudo* ejus est inter fretum *Anian* & Isthmum, quo meridionalis ei annectitur, milliar. clↄ Iↄ. *Latitudo* eadem quæ universæ. Dimidia ejus pars

America septentrionalis magnitudo.

REISKII.

[1] Hæc Americæ divisio ab situ & Isthmo Panama, non ab lineâ æquinoctiali proficiscitur. [a] *Panama* enim *isthmus* ferè medius est, quo tota cohæret America, viamque mercibus convehendis commodissimam præbet. Hispani arduam hujus perfossionem, & maris utriusque conjunctionem agitârunt animo, ut labori ad merces exportandas & sumtibus parceretur: Sed nullus eventus tanto respondit proposito vel operi. Nec eadem huc usque series aut ratio tenetur in regionibus Americæ utriusque singulis enumerandis, sive libros sive tabulas perlustremus Geographicas: Nos Cluverium secuturi, quæ desunt, supplebimus. [b] *Canada* nec metallis, nec auro, sed feris, avibus piscibusque dives A. 1663. motu terræ gravissimo labefactata; nomen primo inventori debuit, suoque nunc ambitu (1) *novam Franciam*; (2) *Angliam novam*; (3) *Belgium*; (4) *Daniam*, (5) *Sueciam novam*; (6) *Terram di Ladrater sive Corterealem* continet. Indigenæ hujus adhuc barbari & inculti, nationibus linguisque diversi; & Sagamis vel Senioribus subjecti, alii adhuc incerta sede vagi, alii per vicos & tuguria sparsi habitant. Galli Gubernatorem sive Proregem ac Episcopum ex A. 1604. in [c] *nova Francia*, sed Quebecum A. 1603. urbem veterem novamque cum castello rupibus imposito, multaque per colonias propugnacula, portusque in Accadia duos constituerunt. [d] *Novum Belgium* ex A. 1665. Anglis subditum novo Eboraco & munimento Albaniæ clara: Sed [e] *Anglia nova* vicis pluribus urbibusque quatuor, inter quas Neuf Haure, Parlamenti publica sedes; Buston & nova, quæ Academiam fovet, Cantabrigia præ cunctis eminent. Regiones cæteræ obscuris ex initiis per novas, quæ sequentur, colonias emergunt. Insulæ heic multæ; sed omnium maxima [f] *Terre Neuve* à Gallis A. 1505. reperta nomen adsumsit, multisque quidem portubus, feris, sylvis & animantibus, sed paucis incolis referta. [g] *Virginia* ex A. 1584. Anglorum dominio subest, terra salubri aëre ac proventu frugum vario felix, sed incolis horumque idolis horrida: Urbs Zamestoum munitionibus firma. Heic insulæ [h] *Bermudes* Anglis iisdem subditæ, frumento, messe duplici, moris, serico, cedris singularibus, balænis, & multis piscium generibus famosæ, quarum descriptio topographica Londini & Amstelodami A. 1672. prodiit. [*Acadia universa cum insula *Terre neuve*, cum tota ora usque ad Floridæ peninsulam quæ Hispanorum est, ab Anglis occupata. Interiora terrarum obtinent Galli, qui Fluvii sancti Laurentii ripas ab ostio coloniis repleverunt; & in sinu Mexicano flumen aliud nomine *Mechassipi*, vulgo *Micissipi* ab ostio adversis aquis revecti insederunt, urbes, oppida, villas struxerunt, regionique *Ludoviciana*, vulgo *la Louisiane* nomen indiderunt; manentibus tamen circumcirca indigenis.]

B U-

a Panama Isthmus. b Canada. c Francia nova. d Novum Belgium. e Anglia nova. f Terre Neuve. g Virginia. h Bermudes.

pars versus Occidentem æstivum sita, introrsus planè incognita etiam nunc jacet, nec quicquam, præter litora, in ea detectum. α Quin & totum Boreale universæ Americæ latus in quantum versus polum extendatur, prorsus latet. Altera verò pars in regiones dividitur complures, quarum nomina sunt, *Canada*, *Nova Francia*, *Virginia*, *Florida*, *Nova Hispania*, *Nova Granata*, *California*; & in Occidentali latere ad fretum *Anian* duo regna, *Quivira* & *Anian*, unde freto cognomen.

CANADA.

II. *Canada* β fluvio cognomine dicta, γ insula an pars continentis, parum adhuc constat. Quantum ejus cognitum est, dividitur in δ *Estotilandiam*, ε *Cortercalem*, ζ *Terram Laboratoris* & *insulas* adjacentes, ingentis magnitudinis, quarum præcipuæ, *Golosme*, *Beauparis*, *Mont de Lions*, & *Terra nova*, eadem & η *Terra de Baccalaos* dicta, ob ingentem hujus-

BUNONIS.

α Ingentes à navigantibus in Americæ partibus Septentrionalibus reperti sunt sinus: ex reciprocatione & motu fluctuum collegerunt nautæ periti, mare illud esse pervium, per quod ad mare pacificum perveniri queat. America igitur à Groenlandia & cæteris terris Septentrionalibus fuerit secreta. *Vid. sup. Lib. 1. c. 13.* [* *Canada*, seu Nova Francia, pars est continentis non insulæ.]

β a Fluvius iste à D. *Laurentio* quoque appellatur: *Fretumque 3. fratrum* dicitur.

γ Houdius terram hanc, ut insulam, in Tabula sua generali depingit. [* sed errat.]

δ b *Estotilandiam a* istis in Americæ partibus nullam esse, certissimis constat argumentis; nec in vicino mari unquam existit insula *Frieslandia b.*

ε c *Cortercalis*, à Caspare Cortereal, qui eam terram anno 1500. detexit, appellata, D. Lautentii sinui adjacet.

ζ d *Terra Laboratoris* inter duas istas interjacet *c.* Nullis partibus America Europæ propior est quam his; distat enim hic ab eadem ad 250. milliar. German. Incolæ terrarum istarum *d* vestiuntur pellibus, & utuntur navigiis ex corio factis: sicuti Groenlandii. [* *Terra de Labrador*, seu Laboratoris eadem multis videtur quæ Estotilandia, ad novam Franciam non pertinet, à qua fretis secernitur. Canadense aurum, nondum Europæ cognitum, in fodinis remansit; incolæ Castorum pelles aliasque merces libentius & utilius emunt, quam si, dum incerto admodum lucro student, montes scrutando, vera & certa damna paterentur. Ceterum Canada & nova Francia quæ unam eandemque regionem significant, male a Cluverio distinguuntur. At nova Francia Cluverii in Anglorum ditione tota est.]

η e *Terra de Baccalaos* à Sebastiano Caboto Veneto, auspiciis Henrici VII. Regis Angliæ, detecta est anno Chr. 1507. vulgò *Terra neuf* dicta.

HEKELII.

a S. Estotilant.

b Maginus loc. cit. fol. 282. fac. b. dicit, quòd *Estotilandia* prima omnium hujus Novi Orbis detecta fuerit Anno M. CCC. XC.

a Canada seu fluv. D. Laurentii. b Estotilandia. c Cortercalis. d Terra Laboratoris. e Terra de Baccalaos.

jusmodi piscium in ejus pelago multitudinem, qui etiam naves transeuntes retardent. Solum Canadæ quantumvis acerrimis frigoribus obnoxium, eximiè tamen fertile, aurique metallis dives. Incolæ satis ingeniosi & artium mechanicarum peritissimi, pellibus amicti degunt: cæterum Galliarum regis imperio subjecti.

NOVA FRANCIA.

III. *Nova Francia* à Gallis, Regis Francisci I. auspiciis detecta, præter raras segetes & legumina quædam, omnium rerum inops, à feris ac quibusdam in locis anthropophagis, in universum idololatricis gentibus incolitur. Pars tamen ejus, quæ ad mare accedit, [b] *Norumbega* ab urbe cognomine dicta, cœlo potitur salubri soloque fœcundo. Nova Francia.

VIRGINIA.

IV. Novæ Franciæ jungitur [x] *Virginia*; quæ à vico maritimo ejusdem vocabuli; vel, ut alii à Rege Viguina; vel à Regina *Angliæ Elisabetha*, cujus auspiciis detecta, nomen accepit, Virginia.

XC. ab *Antonio Zeno*, Patricio *Veneto*, sub *Zichmi* Regis auspiciis.

c Et propterea non eadem est, uti nonnulli autumant, cum *Cortereali*.

d Proceri quippe & optimè dispositi.

BUNONIS.

[a] Primus hanc terram detexit Johannes Verrazanus. Sita est inter Canadam fluv. & Virginiam.

[b] *Norumbega* urbs ad fluvium, qui *Rio grande* vulgò dicitur, sita est. Loca à Gallis ibi observata sunt; *Porto del refugio*, *Porto reale Paradiso*, *Flora*, *Angolema*. Verum cum Hispani alia, & Galli alia hisce locis indiderint nomina, magna reperitur in Tabulis Geographicis discrepantia. Cæterùm Norumbegam dictam putant quasi *Norwegiam*, seu Coloniam à Norwegia eò deductam *e*.

[x] [c] *Virginiam Gualter Ralegh* Eques Anglus detexit anno Chr. 1585. Ea verò Franciæ non jungitur; sed inter Virginiam Franciamque interjacent Anglia Nova, ac deinde Belgium Novum; quod Virginiæ limites contingit. Flumina in ea sunt, *Occam*, *Cipo*, *Momopana*. Dividitur in regiones, *Secotam*, *Wemapemeock*, & *Chamanoock*. Incolæ incedunt nudi; verendis tamen contectis; Reguli vestiuntur palliis. Subditi in tergo notas quasdam habent inustas, quæ indicant Principem, ad cujus pertinent dominium. Multos credunt esse deos; at unum ex illis præcipuum, qui mundum condiderit. Magiæ quoque dediti sunt; carnibus tamen humanis minimè vescuntur.

HEKELII.

e Mare Regionem abluens adeò arenâ est repletum, ut periculosissimam circa hæc loca reddat navigationem, præsertim quod parum profundum sit.

a Nova Francia. b Norumbega. c Virginia.

pit, antè ^a *Apalchem* vocitata. Terra ſterilis atque malignè culta: litus importuoſum. Opidum eſt *Medano.*

BUNONIS.

λ * *Apalche* aliis eſt à Virginia diſtincta regio, in qua *Alvarus Nunnius* poſt 15. dierum iter unicam ſaltem invenit domum. Incolæ ejus perhibentur ſtaturæ proceræ. Utuntur arcubus & ſagittis: amant ſolitudines, nonnullos habent conventus, & quisque ſuo vivit more. Difficilis in Virginiam acceſſus eſt; portus enim exiguis inſulis ſunt repleti, ac oſtia arenâ ferè obſtructa. [*Fallitur Cluverius cum ſterilem terram atque malignè cultam Virginiæ aſſerit; nam, ut ait Editor Londinenſis, ſolum Virginianum Anglicum facunditate exæquat. Optimæ notæ Tabaco, diverſi generis Leguminibus, ſilvis, frugiferis arboribus, pecoribus, avibus, piſcibus, inter quos haleces eximiæ magnitudinis, abundat. Incolas 70000. numerat, quorum 10000. militiæ adſcripti ſunt: in L. Parœcias diſpertitur.]

a Apalche.

CAP. XIII.

Florida, Nova Granata, California, Nova Hiſpania.

I.

Florida, ^a *FLorida* inter Virginiam, & Novam Hiſpaniam porrecta, nomen habet *à Dominica Palmarum*, quæ Hiſpanis *Paſqua de Flores* dicitur. Hoc quippe die à Portugallis detecta. Solo gaudet amœno ac feraci. At incolæ ſunt barbari, ſordidi, ſupraque humanum modum feri; vermibus, ſerpentibus, alioque venenatorum animalium atque inſectorum genere veſcen-

BUNONIS.

a Detecta eſt * *Florida* à Joan. Pontio *a* anno Chr. 1521. Excurrit illa in modum Peninſulæ reſpicitque Cubam & Jucatan; omnis generis fructibus ac in primis *Maiz* abundans. Regiones ibi ſunt, *Joquazia*, *Avanares*, & *Albardaoſia*. Fluvii præcipui ſunt; *Garomne*, Fl. S. Crucis, *Charente*, *Loire*, *Aine*, *Seine*. Opida; *Anatequa*, *Houſtaqua*, *Utina*, *Potanc*, *Saturia*, *Sarrope*. Galli ibidem condiderunt caſtellum *Charlefort* anno 1561. ac poſtea 1564. *Carolinam b*. Incolæ incedunt nudi, præter ſenes & feminas, quæ pellibus cervinis veſtiuntur, nares aureſque habentes pertoratas *c*. Plurimi ibi reperiuntur androgyni, quos habent pro mancipiis, iiſque utuntur veluti jumentis. Qui in Panuca ſunt, captos devorant hoſtes. Eſt ibi animal vulpi perſimile, ſub ventre habens loculum, qui & aperitur & clauditur. In eum fœtus ſuos nuper editos condit, ut venatores aliaque pericula effugiat.

HEKELII.

a Legionenſi.

b CAROLI IX. nomine nuncupatum.

c Quod ad mores attinet, fœdi & flagitioſi ſunt. Liberos ſuos neque ullâ domeſticâ diſciplinâ erudiunt, nec coërcent; attamen ſua cuique Uxor & ſevera illic Matrimonia ſunt. Bella adverſus finitimas Gentes, ſed ſermone diſſonas, gerunt. Arcus & Sagittæ autem ſunt Tela illis præcipua.

B U-

a Florida.

ſcentes. Quare β Hiſpani pariter atque Galli regionem hanc occupare ſæpè numero nequicquam tentarunt, tandem Hiſpanis ceſſit. 1

NOVA GRANATA.

II. γ Caput hujus provinciæ eſt *Granata* opidum, unde ei nomen. Incolæ & corpore, & animo reliquis Americanis candidiores juſtioresque. Nova Granata.

CALIFORNIA.

III. δ *California*, quæ inter ſinum cognominem (quem Hiſpani *Mar Varmejo*, id eſt, Mare Rubrum vocant) & Mare Pacificum ceu peninſula excurrens, ſolo eſt arido, ſterili atque deſerto. California.

NOVA HISPANIA.

IV. Noviſſima Septentrionalis Americæ & Meridionali contermina eſt a *Nova Hiſpania*, omnium ampliſſima longeque cul- Nova Hiſpania.

BUNONIS

β Hiſpani ducta *Ferdinandi Sotti*, Galli verò ſub *Johanne Ribaldo*, & *Laudonire* tempore Caroli IX. terram hanc tentarunt *d*.

γ *Nova Granata* e Floridæ adjacet verſus Occaſum, extenditurque uſque ad mare *Vermejo*.

δ Californiam inſulam eſſe docent recentiores. [* Recte Cluverius Californiam eſſe peninſulam definierat. Pars eſt enim continentis, unde ſiccis pedibus, nulla aqua interfluente, adiri poteſt. Peninſulam, ut res eſt, ſtatuerant geographi. A veritate non ſatis demonſtrata receſſerunt poſteriores & inſulam ex neſcio quibus Mappis fallacibus leviuſculè aſſeruerunt. Sed demum peninſulam eſſe non inſulam demonſtrat mappa quam edidit Euſebius Franciſcus *Kino* ſocietatis Jeſu. Is enim ab anno 1698. ad annum 1701. è novo Mexico in Californiam transmigravit, dubiumque removendo, facem Geographiæ attulit. Male ergo à Bunone & Reiskio qui ipſi errant, Cluverius erroris arguitur.]

ε a *Nova Hiſpania* maximam partem Iſthmi occupat, qui eſt inter Mare Pacificum & ſinum Mexicanum. *Ferdinandus Corteſius* Hiſpanus has terras ingreſſus eſt an. Chr. 1518. easque ſubegit *f*. Quatuor milliaribus à Nova Hiſpania fluitant multæ radices, arundines & folia ficulneis ſimilia quæ comeduntur, ſuntque ſapore braſſicæ.

HEKELII.

d Vid. *Brevis Hiſtoria* de *Gallorum Expeditione* in FLORIDAM, &c. *Benzoniana Nova Novi Orbis Hiſtoria* adjecta p. 429. ſeqq.

e Cujus Oppidum ejuſd nominis *Franciſcus Fernandes* condidiſſe dicitur.

f Maximâ tamen ſuorum & Incolarum ſtrage, cui remunerationis cauſa dono conceſſa fuit TECOANTEPEC, Regio ipſius *Nova Hiſpania*, à *Carolo* V. Imp. Incolæ hujus Regionis proceri ſunt, corporibus valentes, longævi ac ingenio pollentes.

REISKII.

1 b *Floridam* cum Galli poſt A. 1502. deſere-

Qqqq 2

a Nova Hiſpania. b Florida.

cultiſſima. Cœlum habet, quamvis ſub torrida Zona, clemens ac temperatum; ſolum auri, argenti, æris atque ferri metallis ſcatens, omnique animalium genere abundans, mare utrimque piſcibus & oſtreis margaritiferis refertum. Regiones, in quas dividitur, præcipuæ ſunt iſtæ: *Nova Galicia*, *Mechoacan*, *Mexicana*, *Jucatan*, *Guatimala* & *Nicaragua*.

Nova Galicia. V. In ζ *Nova Galicia*, coloniæ ab Hiſpanis deductæ, ſunt η *Compoſtella*, *S. Spiritus*, *Conceptio*, *S. Michaël*, ϑ *Guadalajara*, ι *Culiacan*.

Mechoacan. VI. In κ *Mechoacan* caput regionis eſt opidum *Mechoacan*. Coloniæ Hiſpanorum *Paſcuar* & *Valladolid*, egregia emporia; hoc etiam Epiſcopatu inſigne.

VII. *Me-*

ſererent ultro, Hiſpani duobus caſtris, uno S. Auguſtini, & S. Matthæi altero ſibi aſſeruerunt; ſed mediterraneam nec quidem cognitam feris incolis relinquunt. [a] *Granada* novæ Mexicanæ A. 1583. repertæ ac Hiſpaniæ ſubditæ annumeratur: itemque [b] *California*, magna ſatis inſula, quam obſervationes recentiſſimæ demonſtrant, ad gradum XXIII. latitudinis borealis ſita, 500. milliarium longa: Itemque *Cibola* munitis urbibus clara. [c] *Nova Hiſpania* tamen omnibus antecellit, ſive duodecim provincias quas complectitur, ſive Proregem hujusque ſedem, magnificentiâ, cultu templorum, cœnobiorum ac hominum frequentiâ inſignem videas. *Tribunalia* hic quinque regia, quas Audientias regales nominant, ad jus dicendum Hiſpanis, indigenis, advenisque. Nam [d] quinque heic incolarum genera, *Europæi* nempe quotquot inſident, *Crioli* ex Hiſpanis parentibus in America prognati, *Meſtecii* ex Hiſpanis & Americanis parentibus orti, *Nigri* denique ſive Negros & barbari adhuc incultique homines. In toto autem orbe novo quinque [e] Archiepiſcopatus eminent, *Mexicanus*, *Dominico Politanus*, *Limenſis*, *Platenſis*, & *Granadenſis*, *quem S. Fidei* ab urbe vocant. His autem Epiſcopatus bene multi & ampliſſimi ſubſunt: Ut de Academiis, Scholis, monaſteriis, Abatiis & collegiis Jeſuiticis non dicam. Omnes autem provinciæ heic enarratæ regno Hiſpan. ſubſunt.

BUNONIS.

ζ [f] *Nova Galicia*, antea *Xaliſco* dicta, Novæ Granatæ adjacet; adeo in ea Hiſpani, quum primùm appellerent, exuſſerunt pagos.

η Nunus *Guſmannus terræ* hujus inventor [g] *Compoſtellam* ibi condidit.

ϑ [h] *Guadalajara* regionis caput eſt; in cujus vicinia mare Chapaticum, & lacus aquas habens calidas.

ι [i] *Culiacan* regionis cognominis caput eſt; quæ inter Sebaſtiani, & Piaſtlam fluvios ſita anno C. 1530. inventa fuit.

κ [k] *Mechoacan*, Galiciæ verſus Meridiem contermina regio, totius Hiſpaniæ Novæ fertiliſſima ac feliciſſima regio eſt. Ter enim in anno illa fert *Maiz*, illud, etiam auro, argento, margaritis, melle, cerâ, ſale, &c. dives. Ab hac provincia *radices Mechoacanæ* nomen habent. Ejusdem regionis Principem graviſſimis, ut ei extorquerent aurum, Hiſpani ſubjecerunt tormentis. Hic quoque eſt copia *Anilex*, ad tingendum aptiſſimum. Fructu quodam arborum inſtar amygdalorum, *Cacaos* dicto, utuntur incolæ pro nummis.

B U-

a Granada. b California. c Nova Hiſpania. d Quinque incolarum genera. e Archiepiſcopatus. f Nova Galicia. g Compoſtella. h Guadalajara. i Culiacan. k Mechoacan.

VII. λ *Mexicanæ* regionis caput eſt μ *Mexico*, omnium Americanarum princeps; olim in medio lacus ingentis Venetiarum inſtar palis ſuperſtructa: poſtea ab Hiſpanis ad ripam ejuſdem lacus tranſlata ſatis culte nunc habitatur, ambitu ſeſquimilliar. German. *Sedes eſt Pro-regis*, quem Rex Hiſpaniarum mittit: item & *Archiepiſcopi*. Imprimuntur hic libri, cuditurque moneta. Secunda ab hac eſt *Teſcuro*, amplitudine Mexicum exæquans; dein tertia ν *Angelorum civitas*, lanificio maximè nobilis. Cæterum ξ mons eſt in Mexicana regione, ignibus perpetuis inſignis. *Mexicana regio & Mexico urbs.* *Teſcuro urbs.*

VIII. ο *Jucatan* Cherſoneſus agro feraciſſimo incolas fert omnium bellicoſiſſimos. z *Jucatan.*

IX. π *Guatimalæ* caput eſt *Guatimala*, juridico conventu per- *Guatimala.*

BUNONIS.

λ Mechoacanæ Ortum verſus adjacet [a] *Mexicana regio*, totius Americæ nobiliſſima.

μ [b] *Mexico*, 70000 ædium urbs, antea *Themiſtitan* dicta, à *Ferdinando Corteſio* anno 1521. capta ac deleta eſt, victo etiam & occiſo Mexicanorum Rege nono *Motezuma* ſeu *Motencuma*, qui annus à jactis urbis fundamentis erat 140. Victus eſt Rex iſte à DCCCC. Hiſpanis, licet 350000 haberet militum; eique ſubeſſent mille Reguli. Anno 1573.. Jeſuitæ ibidem condiderunt collegium.

ν [c] *Angelorum Civitas* antea *Vacipalam* g dicta eſt. Ad ſinum Mexicanum L. ac plura numerantur opida.

ξ Mons iſte *h* [d] *Popocampeche* appellatur. Cæterùm regio hæc auri argentique ditiſſima ad mare quæſtuoſam habet oſtrearum piſcationem *i*. Ibi quoque eſt [e] *Guaſtecan* reginnecula, in qua *Panuco* urbs, & civitas *D. Jacobi à Vallibus*. In ea regione eſt mons, in quo duo fontes, quorum alter picem habet nigram, alter rubram.

ο [f] *Jucatan* ſeu *Yucatan* peninſula inter ſinum Mexicanum & Jucatanum Ortum verſus ſeſe extendens, à Franciſco Hermandez anno 1517. detecta eſt. Urbes in ea ſunt, *Campechio*, *Tavaſci*, *Patanchan*, quæ magnitudine ſuâ Cairum in Ægypto exæquare dicitur, hodie [g] *Victoria* appellata; quod Hiſpani ibi exigua manu XL. millia Jucatanorum acie ſuperarint. In hac quoque provincia Hiſpani omni crudelitate lacerarunt fœdeque interemerunt incolas. Inter Jucatanos *k* olim circumciſio erat in uſu: venerabantur crucem *l*, abſtinebantque carnibus humanis.

π [h] *Guatimala* inde verſus Meridiem jacens Hiſpanorum quoque ſenſit crudelitatem. Haud longè ab ejus urbe *m* mons eſt, qui ignem *n* & lapides evomit.

HEKELII.

g Id eſt, Terra Serpentum.

h Incolit.

i Incolæ hujus Tractûs olim erant Idololatræ & Hominivoræ, pluresque ducebant Uxores, quæ tamen vitia amiſerunt paulatim poſt ſacroſanctum Baptiſma receptum. Utuntur in bello ſagittis & fundis, quibus jaciunt lapides.

k Animoſos quoque ac bellicoſos Populos.

l Etiam ante *Chriſtianorum* adventum.

m Quam agro fertili & amœno, aëreque ſalubri gaudere tradunt recentiores Geographi.

n Fumum.

REISKII.

z [i] *Jucatan* tribus Hiſpanicis nunc urbibus

a Mexicana regio. b Mexico urbs. c Angelorum Civitas. d Popocampeche. e Guaſtecan. f Jucatan ſeu Yucatan. g Victoria urbs. h Guatimala. i Jucatan.

Nicaragua. perpetuique præsidis præsentia celebris. ᵖ In *Nicaragua* opida sunt ᵉ *Granata* & *Leon.*

bus floret, nempe Merida, Valledolido & Campechio. Duo heic incolis gentilibus portenta tribuunt (1) *Baptismum*, quem duodecimo ætatis anno conferant, neque nisi tinctos ad conjugium admittant (2) *fabricas & structuras saxeas*, Europæis elegantia pares, ubi nullus ferri, argenti & cupri usus obtinet : ᵃ *Guatimala* urbs diluvio nocturno, & saxis de rupe vicina grandibus A. 1541. eversa obrutaque, novam in valle, quam duo montes ignivomi circumdant, *urbem S. Jago* peperit. Addo duas regiones amplius, ᵇ *Kostaricam* & *Veraguam*, Carthagine, Conceptione & S. fidei urbibus insignes : ᶜ *Antillas* porro insulas quatuor distinctas classibus : *Lucayes* nempe, *di Barlovento* ; *Caribes* & *di Sottovento*, quæ infra commodius explicabuntur.

BUNONIS.

ᵖ Ulterius Meridiem versus est ᵈ *Nicaragua.*

ᵉ Tribus milliaribus à ᵉ *Granata* quoque mons est ignivomus : *Granata. Nicaragua* & *Leon* urbes ad lacum positæ sunt, qui vulgò Hispanis *Lago de Nicaragua* vocatur. *Carthago* & *Segovia* ejusdem provinciæ urbes sunt. Cæterùm supra Californiam versus Septentrionem ad mare Pacificum est ᶠ *Tolmium regnum.* Ibi reperitur animal, quod sublatos in tergum catulos cauda tegit, atque ita effugit venatorum insidias. Deinde ᵍ *Quivira* quoque ibidem est, a Francisco Draco Anglo *Nova Albion* dicta. Ulterius ob intensum frigus progredi non potuit Dracus, licet 42 gradum latitudinis non superârit. Ad eadem loca postea pervenit quoque Thomas Candisch, Draci populatis, quem frigus etiam recedere coëgit, etiamsi latitudinem Draci nondum attigisset. Incolæ ejus Tartarorum more sub tentoriis agunt, pecuariæ & venationi operam dantes. Inde porrò versus Occasum solis æstivum ponitur ʰ *Anian* regnum, quod nonnulli Tartariæ contiguum esse contendunt. Alii vero fretum aliquod inter Americam & Asiam hic esse docent, 60 milliarium.

a Guatimala. b Kostarica, Veragua. c Antillæ inf. d Nicaragua. e Granata. f Tolmium regnum. g Quivira seu Nova. h Anian.

CAP. XIV.

America Meridionalis sive Peruviana.

I.

Americæ Meridionalis seu Peruvianæ figura & magnitudo. AMericæ *Septentrionali* xx. circiter milliarium German. Isthmo annectitur *America Meridionalis*, quibusdam *Peruviana* dicta, à Provincia *Peru*, omnium præstantissima. Ipsa ingens peninsula, Africâque paullo minor, *forma* triquetra in tria panditur amplissima latera. Cuneorum *unus* Septentrionalem spectat Americam, *alter* Africam, *tertius* Magellanicam. *Longitudo* ejus patet Septentrionem inter, & Meridiem, milliar. Germ. cIↃ. *Latitudo* summa inter Occasum Ortumque IↃ ccc. Regiones quibus distinguitur sunt hæ: *Castella aurea*, *Bogota*, *Peruvia*, *Chili*, *Chica*, *Brasilia*, *Caribana*, *Gujana Biquiri*, omnes Oceano perfusæ. Intus vero in Mediterraneis,

neis, *Amazonum regio*; *Paguan*, *Picora*, *Moxos*, *Vram*, *Charchas*. Fluviorum duo nobilissimi, *Maragnon*, qui & *Orelliana*, & Amazonicus: & alter *Argenteus*, vulgo Hispanis *Rio de Plata*. [1]

C A-

REISKII.

1 Nunc propius ad [a] *Isthmum*, quo utraque America cohæret, acceditur, firmum illud terræ continentis vinculum: De quo perfodiendo actum sæpius fuit, deque fossa inter Nombre des Dios & Panamam ducenda, ut in mare Pacificum excurri facilius posset, tutusque ac liber Hispanis ad orientalem Indiam itus & reditus pateret: Sic Petr. Vallius & anonymus auctor descripsit. Orbis Leodii 1643. editæ observant. Termini vero [b] Americæ meridionalis per observata recentissima paulo nunc arctius constringi, partesque hujus aut regiones accuratius enumerari solent: *Castilia* nempe *aurea*, *Peru*, *Guajana*, *Chili*, *Magellanica* sive *Chica Tucumam*, *Plata* & *Brasilia*. Quibus omnibus Prorex ab rege Hispanico huc missus præficitur; quinque subsunt ad jus dicendum tribunalia, *Limense*, *Platense*, *Imperiale*, *Quitense*, *Pegotanum*; Itidemque Archiepiscopatus cum suis Episcopatibus, quos Aub. Miræus Lib. IV. c. 4. de statu Relig. Christ. numerat. [c] *Terram* ad *firmam* urbes referuntur (1) *Panama* 300. ligneis ædibus, 600. civibus; numeroso præsidio, & mancipiis Guineensibus instructa (2) *Nombre de Dios* ob nocentissimum aërem deserta civibus ad *urbem* [d] *Porto Belo* aliam digressis. Huc è Panama aurum argentumque Peruvianum terrestri ad sedecim milliaria itinere deportatur magnis ab ovibus, quas *Vicunas* nominant, instar jumentorum bajulantibus. Urbem hanc Angli A. 1668 cum ceperant, Hispani magno redemerunt pretio. [e] *Carthagena* balsami, gummi & resinæ ferax, urbem cognominem eamque munitissimam habet; quam cum Franc. Dracus expugnasset A. 1585. Hispani postea castello duplici & multis munitionibus firmarunt. [f] *S. Martha* auro, gemmis, marmore; Hacha unionibus fluviatilibus dives. [g] *Venetuariam* urbe Corono, & Velserianis aut Germanicis coloniis; [h] *Nova Andalusia* margaritis copiosissimis & primo Americi Vespucii appulsu A. 1597. claret. [i] *Peruvia* quondam Ingis regibus domesticis, nunc regi Hispanico subjecta, urbem omnium munitissimam Ariccam, & partes quatuor comprehendit, *Quito*, *los Reyes*, *Charcas* & *la Sierra*, omnes fundo fere aureo argenteoque ac immensis divitiis beatas [k] *Guajana* coloniis Anglicis, Gallicis Belgicisque frequens, castella & munitiones continet, quibus Galli Cajanam, Angli Surignamiam, Belgæ aut Batavi Esquibium & Berbicum contra barbaros tuentur. His enim adhuc rex quispiam è prisca Ingarum familia præesse, ac Manoam urbem pro sede regia tenere dicitur. [l] *Chili* æstate ferme perpetua, pratis & arboribus semper virentibus, magno frumenti & fructuum proventu auroque optumo commendatur. Pars Regi Hispanico, pars adhuc indigenis subest, è quibus [m] *Auranques* pugnacissimi A. 1541. sese dediderunt. Urbes Hispanorum præcipuæ tres sunt *S. Jago*, *la Conception* & *Imperialis*. Ad Magellanicam paulo inferius transibitur: [n] *Tucumannia* urbem S. Jago del Estero, & plura Hispanis oppida, multosque pagos Caciquis sive Dominis suis subjectos continet. Terram vero *Esterus* fluvius eluvione per annuum stata fertilem reddit. [o] *Plata* regio frugum, pecoris argentique ditissima urbem *Assumption* & opida nonnulla continet. [p] *Brasilia* ex A. 1501. cognita Portugallis per maritimam oram subest, mediterranea barbaris relicta, quorum linguæ tres desunt literæ f, l, r, quia carent fide, lege, rege: Illa nempe Portugallica in Capitanias XIV. aut Dynastias dividitur, quæ sunt *Paria*, *Maragnaga*, *Siara*, *Rio Grande*, *Paragba*, *Tamariba*, *Farnambuco*,

Sege-

a Isthmus. b Americæ merid. partes. c Terra firma. d Porto Belo. e Carthagena. f S. Martha. g Venetuaria. h Nova Andalusia i Peruvia. k Guajana. l Chili. m Auranques. n Tucumannia. o Plata. p Brasilia, hujus Dynastiæ 14.

CASTELLA AUREA.

Castella Aurea.

II. α *Castella Aurea*, vulgò Hispanis *Castilla del oro*, aspera atque inculta regio cœloque gravi, auri metallis abundat, unde & nomen. Opida insigniora in ipso Isthmo habet duo, diversis litoribus apposita, quorum unum vulgò β *Nombre de Dios*, id est, *Nomen Dei*, mare spectat vulgò dictum *del Nort*, alterum *Panama*, mare Pacificum.

P E-

Segerippe, *Baja omnium Sanctorum*, *terra Insularum*, *terra S. Spiritus*; *Porto Securi*, *Rio de Jenneno & Vincentiana*; omnes tutiores, ex quo Galli & Belgæ suis coloniis excesserunt. Urbes vero tres in iis præstant nempe S. Salvator, Proregis Archiepiscopi & Tribunalis regii sedes; *Olinda* & *Fernambuco*.

BUNONIS.

α [a] *Castilia Aurea* habet à *Septentrione* Nicaraguam, à *Meridie* regionem Peru; ab *Occasu* mare Pacificum; ab *Ortu* Pariam regionem. Incipit autem à Panama ad mare Pacificum, desinitque in Antiochia ad flumen qui [b] *Rio Grande* vulgò dicitur. Ad eam quoque referuntur, *Darien*, *Carthagena*, *Pamplona*, *Venecuola* seu *Venezuela*; item [c] *Popayana* regio, in qua *Antiochia*, *Timana*, *Paste*: ac porro [d] *Andalusia Nova*, in qua *Carthago*, *Tocayma*, &c.

β Hæ duæ urbes in Isthmi angustiis positæ ad XX. milliaria Germ. inter se distant; in urbe [e] *Nombre de Dios* merces exponuntur, quæ ex Hispania apportantur; sicuti in altera, videlicet *Panama*, quæ ex Peru afferuntur. Eo loco, quo *Nombre de Dios* sita est, *Didacus Nequesa* anno 1512. Fortalitium exstruxerat: *Petrus Ario* Vicarius Dariensis deinde condidit urbem. Idem Petrus [f] *Panamam* urbem quoque condidit anno 1515. A Castilia Aurea versus Ortum jacet [g] *Guiana* regnum, auri argentique copia, gemmis & aromatibus dives, multarumque frugum ferax, quod *Gualter Ralegh Anglus* anno 1595. lustravit. Eo cum multis millibus profugit *Guainacapa* frater Attabalibæ à Pizarro interfecti. Est ibi animal, *Haute*, quod vocant, id nunquam visum est edere aut bibere; unde aëris haustu creditur vivere a. Caput regni [h] *Manoa* seu *El Dorado* ad lacum [i] *Parime*, qui sub Æquatore est, jacet. Regiones ibi sunt, *Anabas*, *Amapaja*, *Emeria* & *Orenoque*, à fluvio *Orenoque*, qui ex lacu modo dicto ortus Caribanam à Paria distinguit, appellata. [k] *Caribana* Guianæ versus Septentrionem adjacet inter Orenoque & Maragnonem fluvios, quorum hunc nonnulli eundem cum Oregliano faciunt; at alii diversum esse ajunt. Inter Maragnonem & Oreglianum ponuntur [l] *Amazones* Caribanæ, incolæ *ἀνθρωποφάγοι* sunt, sicut & illi, qui in [m] *Antillis* (insulæ sunt, quæ & *Camercanæ* vocantur) habitant, *Canibales* appellantur, id est, fortes. In Caribana sunt, *Cumana*, *Meracapana*, *Paria* & *Caribes*: item regiones *Biquiri* seu *Wikiri*. [n] *Paria* Castiliæ ponitur ad Ortum inter fluvium *Rio grande* & *Orenoque*, in qua præter civitatem cognominem est [o] *Benezvola*; Welseris, patriciis Augustanis, à Carolo V. olim oppignorata.

HEKELII.

a *Joannes Lerius* Cap. X. *Histor. Navigationis suæ in Brasiliam* p. 124. Edition. adæ, hoc Animal *Barbaris* HAY vocari scribit, dicitque porro, magnitudine Canis esse, facie Cercopitheci, ventre pendulo instar Scrofæ parturientis, pilo leucopeato valde dilu-

a Castilia Aurea. b Rio Grande. c Popayana regio. d Andalusia Nova. e Nombre de Dios. f Panama. g Guiana regnum. h Manoa. i Parime lacus. k Caribana. l Amazones Americanæ. m Antillæ, Camercanæ, Canibales. n Paria. o Benezvola.

PERVVIA.

III. γ *Peruvia regio*, vulgò *Peru*, omnium novi Orbis auri argentique metallis nobilissima, nomen accepit à flumine *Peru* mediam secante. Clauditur ab *Oriente* montium perpetuis jugis; à *Meridie Chili* regione, ab *Occidente* mari Pacifico; à *Septemtrione Bogota* regione. Occupat longitudine inter Septemtrionem & Austrum milliar. CCCLXX Latitudine inter Occidentem & Orientem CLXX. δ Dividitur in *Maritimam* & *Montanam*. *Maritimæ* opida clara sunt ε *Lima*, sedes Proregis & Archiepiscopi, cui subsunt Episcopi XV; & *Camana*. ζ *Montanæ* insignia opida sunt, η *Cusco*, totius Provinciæ princeps, & θ *Quito*. ι *Potosi* auri metallis opulentissimum.

Peruvianæ regionis fines.

Magnitudo & divisio. Peruvia Maritima & Montana.

CHI-

dilnto, longissimâ caudâ, pedibus in morem Ursi villosis, prolixis unguibus. Ut autem, dum in sylvis agit, valdè fit ferum; nihilo minus tamen captum cicuratur facillimè. Nudi *Tououpinambaulsii* non libenter cum illo colludunt, propterea quod tum longos, tum acutos ungues habeat.

BUNONIS.

γ *Franciscus Pizarrus* seu *Pizardus* [a] Peruvianam regionem CL. peditibus paucisque equitibus occupavit, ac multa millia incolarum occidit, ipsumque regem *Attabalibam*, licet XXV. millibus suorum cingeretur, cepit, & incredibili pondere auri, ad XV. milliones, extorto, contra datam fidem interfecit. Obtulerat Attabaliba Pizardo lytri loco tantam auri argentique vim, quantam conclave caperet, in quo servabatur, ad lineam usque, quam ipse rubricâ per totum conclavis ambitum duxerat, ut brevi repleretur *b*.

δ Aliis dividitur [b] Peruviana regio in *Planitiem* seu Maritimam, *Sierras* & *Andes*. [c] *Planities* ea pars est, quæ ad mare Pacificum jacet in longitudinem porrecta: In ea sunt *Portovejo*, *Thomabamba*, *S. Miguel*, *Trugillo*, *Arequipa*, *Tumbes*, à Pizardo primùm occupata &

ε *Lima*, quæ à valle qua sita, nomen habens, *Regis* etiam vocatur *civitas*, Jesuitarum ibidem est collegium; Solis Hispanis illic licet mercaturam facere.

ζ *Montano* Peruvia, [d] *Sierras* dicta, valles habitatas & urbes habet: agros tam felices, qui centuplum solent reddere fructum.

η [e] *Cusco* Peruvianorum Regum, qui *Ingo* vocabantur, sedes, ex lapide quadrato condita, à Pizardo occupata est, qui incredibiles ibi nactus auri argentique thesauros. Quinta pars, quæ Hispaniarum Regi cessit, summam fecit 400000 florenorum Castilianorum. Ædes in hac urbe fuisse scribunt, quarum area, parietes, ac tecta undique aureis laminis fuerint inducta.

θ [f] *Quito* ferè sub Æquatore jacet. Ibi sub Hispanorum adventum plus auri, quam terræ eruebatur.

ι Aurifodinæ, quæ [g] *Potosi* sunt, repertæ fuerunt anno 1547. In hac Peruviæ parte Argyropolis seu *Villa de la plata* anno 1548. condita est. In regione [h] *Charcas* seu *Chiargas* sunt civitates *Porco* & *Carabay*, auri argentique proventu nobiles. In eadem Montana Peruvia est [i] *Collao* regio omnium in America cultissima; in qua *Titicara* lacus, ex quo *Aulaga* lacus profluit: *Marocayo* lacus, ex quo fluvius, qui *Rio des Ama* vocatur, oritur. Tertia Peruviæ pars *Transmontana* est, [k] *Andesque* vocatur, ubi mon-

Rrrr tes

a Peruvia. b Ejus divisio in tres partes. c Peruviæ maritimæ planities. d Sierras. e Cusco. f Quito. g Potosi. h Charcas regio. i Collao regio. k Peruvia Transmontana seu Andes.

CHILI.

Chili regio. IV. Sequitur regio * *Chili*, amplitudine Peruviam fere exæquans. Caput est opidum *S. Jacobi*.

CHICA.

Chica. V. Chili regioni continuatur λ *Chica*, regio, freto Magellanico.

tes altissimi & perpetuæ ferè pluviæ. Cæterum aër Peruvianus satis temperatus est, licet intra Zonam sita sit Torridam: quum Brasilia in eadem jacens Zona longè majorem experiatur æstum. Quo magis verò sol a puncto verticali recedit, eo clarius ibi cœlum est, at vertici quo propior existit, eo copiosiores decidunt pluviæ ac sentiuntur tempestates. Peruviani nigri non sunt, licet idem habeant Clima cum Æthiopibus in Africa. Conficiunt, sicut & Brasiliani, ex radicibus à feminis masticatis [a] *potum*, quo sese genialiter reficiunt, & *Panem* ex *Maitz*, qui cibus vulgaris est per Americam. *Oves* ibi sunt onera portantes, quibus incolæ utuntur loco mulorum *c*. In Peru & Brasilia vermiculus est [b] *Tau* sive *Nigua d*, pulicis magnitudine, in pulvere vivens, qui pedibus manibusque nocet; si sese sub unguibus occultavit; pruriginem tunc concitat, ac nisi confestim extrahatur, sine magno dolore educi non potest. Habent incolæ oleum, ex fructu quodam, *Cauros* dicto, factum, quo locum infectum curant *e*. Nascitur quoque ibidem herba, [c] *Cocam*, quam ore tenentes, sine cibo ac potu integrum diem iter possunt conficere *f*. In Peruvianis montibus invenitur magna *Smaragdorum* copia. [d] Colebant Peruviani præcipuè Deum, qui illis *Viracocha*, id est, Creator mundi, ac secundo loco *Solem*. Ad Thomæbambam è regione litoris Peruviani est insula [e] *Puna*, in qua nascitur herba [f] *Sarsa parilla*, cujus succus expressus, si misceatur aqua calida, mederi dicitur morbo Gallico laborantibus.

HEKELII.

b Quo supplicio a *Gonzallus* inprimis *Pizarrus* sit affectus, vid. apud *Hieronym. Benzonem*; Lib. III. *Novo Novi Orbis Historia* cap. XV. pag. 367. Edition. *Latina Calvetoniana*. Cæteroquin *Pizarrus* fuit Vir vegeto corpore, ac valetudine prosperà atque magni animi; avarior tamen, quam liberalior, Litterarum imperitus & facili in omnes credulitate.

c Id enim genus Pecoris *Asini* amplitudine, sed specie propè *Camelis* est.

d *Sive Nigua*.

e *Benzo* Lib. I. *Nova Novi Orb. Hist.* cap. XXVIII. pag. 127. dicit, id mali *cingribus* etiam *calidis* feliciter curari posse.

f Atque hoc quidem Herbæ genus, velut Panchrestum quoddam Pharmacum, earum rerum, quibus Mercaturam exercent, præcipuum est.

BUNONIS.

* *Chili g* intra 20 & 41 gradum Latitudinis Meridionalis jacens Peruvianam regionem versus Meridiem attingit, & mare Pacificum versus Occasum. Longitudo ejus habetur CCCCXV. milliar. Germ. Latitudo CXX. Nomen habet à frigore, quod interdum ibi *h* tam acerbum est, ut homines & jumenta gelu rigeant & enecentur. Maritima tamen loca temperatiora sunt. Habet & hæc regio aurum, vinum, mel, struthiones, lignum Brasilianum, &c *i*. Urbes in ea præter opidum *S. Jacobi k* sunt, *Tambopala*, *Axapas*, *Baldivia*. Incolas habet robustos & proceros *l*.

λ *Chica*, Patagonum seu gigantum terra. Chili versus Meridiem adjacet; ab *Ortu* habet Brasiliam & mare; à Meridie Fretum Magellanicum; ab *Occasu* Mare Pacificum. Longitudo ejus ad C. ferè sese extendit milliaria.

HEKELII.

g Seu *Chile*.

h Circa partem *Montanam* inprimis.

i Ha-

a Peruvianorum potus ac panis. Oves onera portantes. b Tau vermiculus. c Cocam herba. d Peruvianorum Religio. e Puna ins. f Sarsa parilla herba. g Chili.

nico affixa. In hac μ *Patagonum* gens eſt ſtupendæ proceritatis, nomen & ſummùm decem pedum menſuram implens. Ex his quidam, Magellane (is primus in has oras delatus) inſpectante, ſeſquicubitales ſagittas citra nauſeam per guttur ad ſtomachi fundum egere; hoc ſcilicet argumento corporis robur oſtentantes. Patagones.

B R A S I L I A.

VI. ν *Braſilia* vaſta regio, ut quæ quartam Meridionalis Americæ partem obtinet, ſaccari ſingulari atque ubere proventu maxime Braſilia.

i Hujus fluvii interdiu decurrunt; noctu vero frigore penè gelati tardè ac debiliter incedunt.

k Ubi nova Hiſpanorum Colonia quotidiè coaleſcit.

l Bellicoſos.

B U N O N I S.

μ *Patagones* vocantur incolæ, quod animalium ejus nominis pellibus utuntur vice calceorum, ut videantur habere urſorum, aliarumve ferarum pedes veriùs, quàm hominum. In ipſo Freto Magellanico, quod *Magellanus* anno 1520 ſpatio 22 dierum pernavigavit, urbs a *Philippe Ville* anno 1588 ab Hiſpanis condita, ad hoc ipſum fretum cuſtodiendum, arcendosque hoſtes. Verùm omne præſidium hic relictum, fame miſerrimè periit; & Angli poſtea ad DC. fame necatos invenerunt; unde locus iſte *Porto Famin* dictus eſt. Cæterùm poſt Magellanum, fretum iſtud navigarunt *Franciſcus Dracus* Anglus 1579. *Thomas Candiſch* Anglus 1581. *Olivier à Noort* Ultrajectinus anno 1600, & *Georg Spilberg* Belgæ. Denique Wilhelmus Cornelius Schauten Hornanus & Jacobus de la Maire, Belgæ quoque anno 1615. Belgio egreſſi aliud invenerunt fretum, quod *Fretum de la Maire* appellarunt: illud emenſi in mari Pacifico inſulis nonnullis repertis in Moluccas pervenerunt; ac inde Orbem ita circumvecti redierunt in patriam ſuam anno 1617.

ν b *Braſilia* promontorium *Blancum* Æquatori proximum & promontorium *S. Maria* ad Argenteum Fluvium. Longitudinem habet DCLVI. milliar. Germ. Latitudinem verò CCC. milliar. inter promontorium S. Auguſtini, & Humos. A capite Blanco ad Argenteum uſque Fluvium, qui vulgò *Rio de la Plata* m, litus ejus mare alluit quod vulgo *del Nort* vocatur. Fluvius iſte nomen illud accepit à *Johanne Dracio*, quod argenti ramenta in ipſo reperiſſet. Magno impetu mare ingreditur, adeo ut XX milliaria in illo navigantes dulces ex flumine hoc queant haurire aquas. *Petrus Caprali* Luſitanus in Indiam Orientalem navigaturus huc tempeſtate dejectus primus terras illas detexit. Deinde *Americus Veſputius* eo navigavit anno 1497, 1499 & 1501. Sed Anno 1504 *Portugallenſes* eam ingreſſi ſunt. Anno 1535 *Petrus Mendozza* 20 navibus flumen Argenteum navigavit. Anno 1547 *Joh. à Staden* Haſſus eo navigavit, ab incolis captus ac mirè ſervatus eſt. Eſt quoque ad *promontorium Ericum* c *Francia Antarctica*, quam *Nicolaus Villegagnon Gallus* anno 1555 occupavit, & Caſtellum *Colligni* ad *Ganibaram* ſeu *Janierum* fl. exſtruxit: quod tamen anno 1557 interceptum eſt. Belgæ etiam has ipſas terras fuerant ingreſſi, nonnullaque munierant loca; ex quibus d *Arecifes* in his locis munitiſſima urbs, à Portugallenſibus paucis abhinc annis expugnata eſt; adeoque Belgæ Braſilia per illos hactenus ejecti ſunt.

H E K E L I I.

m Seu *Argyreum*.

a Philippe ville ſeu Porto Famin. b Braſiliæ magnitudo. c Francia Antarctica. d Arecifes.

Portus omnium Sanctorum. Pernambuco. Assumtio. Paraguate.

maxime nobilis est. Præcipuum opidum est ξ *Portus omnium Sanctorum*, præfecti totius provinciæ sedes. Portus autem celeberrimus est opidum *Pernambuco*; intus opida *Assumtio & Paraguate*. Reliquæ regiones introrsus aut non cognitæ, aut obscuræ sunt; nullis ibi locis memoratu dignis.

BUNONIS.

ξ ¹ *Portus omnium Sanctorum*, vulgò B. *Todos los Sanctos*, [¹ & aliquando simpliciter *Bahia*] præter præsidem Regium, Episcopum quoque habet. Cæterum Brasiliæ populi sunt, *Tuppin Icini*, *Tuppin Imba*, & *Tuppin Ambaucii*, &c. Nullos habent Reges, omnes ejusdem habentur dignitatis; nisi quòd venerentur senes, eosque constituant belli duces, aut eos, qui plures occiderunt, ac devorarunt, Ἀνθρωποφάγοι enim sunt. Cum vicinis perpetua gerunt bella non alia de causa, quam ut majorum, parentum, suorumque ulciscantur cædes *n*. Multa patiuntur à diabolo, sua lingua *Aichnan* dicto, qui sæpissime eos gravissime affligit. Quoddam cucurbitarum genus, quod *Tamaracau* vocant, pro Deo habent *o*. Quod Mexicanis est *Tabacum*, hisce locis *Petun* dicitur; at Peti odor suavior est quam Tabaci. *Ambram* ejicit Oceanus ad litora Brasiliæ, ubi aliquando frustum quingentarum librarum à milite Belga inventum, & Comiti Nassovio Mauritio oblatum est. Reperitur quoque Ambra ad insulam Madagascar, ad promontorium viride, ad insulam Mauritii ad Somatram, & alias Indiæ insulas. *Garcias* refert, aliquando frustum Ambræ inventum 2000 librarum; quinimo ait insulas quasdam totas constare ex Ambra; verum eas non nominat, nec ubinam illæ sitæ sint, aperit.

HEKELII.

n Hostes in prælio captos, multorumque dierum cura saginatos ingenti cum tripudio mactant vorantque tosta verubus membra. Hæ enim epulæ Brasiliis optatissimæ sunt.

o Et quia verum Deum non colunt, fit, ut *ominibus* & *auguriis* ad insaniam ferme sint dediti. Ariolisque atque Impostoribus miserandum in modum quotidiè sint quæstui.

¹ a Portus omnium Sanctorum.

CAP. XV.

De Insulis Novi Orbis.

I.

INsularum, quæ Americæ ab Oriente objacent, ingens est numerus. Ad harum nobiliores *Hispaniola*, & *Cuba*, & *Jamaica*. Priores duæ ejusdem esse videntur magnitudinis, nisi quod hæc longior, illa latior. Occupat *a* *Cuba* longitudine mill. cxc. lat. xxx.

Cuba.

BUNONIS.

a ¹ *Cuba* Insula *a* à Columbo *Ferdinanda* dicta versus Occasum non ultra III. milliaria abest Hispaniolâ. Incolæ olim vescebantur serpentibus: verùm hodie pauci supersunt ex veteribus possessoribus; succubuerunt enim crudelitati Hispanorum. Hic aliquando comburendus barbarus infernum elegit pro cœlo, ne in hoc cum crudelibus cogeretur esse Hispanis.

HEKELII.

a Quæ multos auriferos fluvios habet.

BU-

¹ a. Cuba.

xxx. β *Hispaniola*, long. cxl. lat. liv. Opida in utraque compluria. Caput Hispaniolæ S. γ *Dominicus*: Cubæ *S. Jacobus*, in hac eſt *Havana* celeberrimus Americæ totius portus. *Jamaica*, quæ Europæis *S. Jacobi* dicitur inſula, implet longitudine L. mill. lat. xx. Caput eſt *Sivilla*. Secunda ab hac eſt *Oriſtan*. Atque hæc brevis eſt Americæ univerſæ explicatio. [1] — Hiſpaniola. S. Dominici urbs. S. Jacobus. Havana. Jamaica. Sivilla. Oriſtan.

C A P.

BUNONIS.

β [a] *Hiſpaniola* etiam *S. Dominga*, *Iſabella*, at indigenis *Haitui* [b] *Quisqueja*, & *Cipangi* vocatur [c]. In hac Inſula *Chriſtophorus Columbus* anno 1492 quo appulerat, 38 reliquerat milites, qui poſt ejus diſceſſum à barbaris occiſi ſunt. Quinque in ea erant regna, *Magua*, *Marien*, *Majvana*, *Xaragua* & *Hiquey*. Et hæc Inſula Hiſpanorum experta eſt immanem crudelitatem.

γ In oppido [b] *S. Dominici* Archiepiſcopus eſt, reſidetque præſes Regius. *Villa Nueva*, *Cavana*, *Xaraguo*, *S. Ivon*, *Porto de la Plata*, [c] *Jamaico* Hiſpaniolæ verſus Occaſum adjacens, paucis abhinc annis ab Anglis occupata eſt. Porro ad Americam Inſulæ [d] *Antilla* ſeu *Camercana*, à Caribana verſus ſeptentrionem ſitæ, etiam *Caribum* appellantur *Inſulæ*: ubi inter cæteras [e] *Margarita* à margaritarum copia ita dicta: *S. Trinidad*, *Oruba*, [f] *Barbados*; *Martinino*, *Dominica*, *S. Crucis*, ubi Columbus offendit puerum, quem exſectis teſtibus Canibali alebant, ut pinguioribus veſcerentur carnibus; [a] *Borique* ſeu *Borica*, hodie *S. Ivan*, &c. ob multitudinem inſularum, quæ in eo occurrunt mari, Hiſpani illud appellabant *Archipelagus*. A Cuba verſus Septemtrionem ſunt inſulæ [h] *Lucayo* ſeu *Guanahani* & Gigantum inſulæ; in quibus *Lucaye*, *Cigatee*, *Gatao*, *Ganima* & aliæ parum celebres. A Terra di Baccalos eſt inſula etiam [i] *Terra Nova* dicta, eandem ferè magnitudinem habet quam Hibernia. Sub 59 gradum lat. jàcet [k] *Drogeo* inſula deſerta, quæ ob crebra, quæ ibi viſuntur, ſpectra *inſula Diabolorum* nautis dicitur. Illuc aliquando femina Galla cum amatore ſuo expoſita biennium & quinque menſes miſerrimè tranſegit: ſed demum liberata eſt.

HEKELII.

b Seu Haity.

c Et licet hæc Inſula montibus eſt aſpera; tamen quoque amœna, omniumque rerum fertilis atque opulenta eſt, potiturque inprimis aëre temperato. Inde arbores ut plurimum perpetuo virere dicuntur. Gignit *Caſſiam fiſtulam*, *Gingiber*, *Maſticem*, *Lignum Aloës* atque *Cinnamomum*, mittitque inprimis *Sacchari* immenſam copiam. *Auri* & *Argenti* Fodinis ac aliis *Mineralibus*, quæ ſunt cæruleo præcipuè colore, etiam eſt dives.

REISKII.

1 Omnes Inſulæ quotquot inter Americam auſtralem atque Hiſpaniam jacent, uno [l] *Antillarum* nomine quatuorque claſſibus comprehenduntur: Prima *Lucayes*, altera di *Barlo vento*, tertia *Caribes*, & quarta di *Sotto vento*. [m] *Lucayes* ab una omnium præſtantiſſima denominatæ, Bahama, Bimini, Guanahani ſuis ſubſunt regulis. Inſulæ [n] *Barlo vento* ſunt *Hiſpaniola*, *Cuba*, *Jamaica*, & *Boriquena*. [o] *Hiſpaniola* ſuo ambitu 350 milliaria, proventu, pecora, fruges, aromata, herbas medicas, puriſſimum aurum & metalla, ſtatu politico Hiſpanum regimen, & quasdam gentilium Dynaſtias adhuc complectitur: Urbs *Domingo* ſaxeis mœnibus, caſtello, & propugnaculis munita ſedem gubernatori & Archiepiſcopo Hiſpan. præbet. Huic Epiſcopatui, quinque alii ſubſunt. [p] *Cuba* tamen fertilitate, aura temperatiori, & Havana

a Hiſpaniola. b S. Dominici op. c Jamaica. d Antillæ ſeu Camercanæ inſ. e Margarita. f Barbados. g Borique. h Lucaya inſ. i Terra Nova, k Drogeo ſeu Diabolorum inſ. l Inſulæ Antillæ quadruplices. m Lucayes. n Barlo vento. o Hiſpaniola. p Cuba.

vana portu munitiſſimo præſtat: Hoc enim veluti clave Americam Hiſpanis ſuis aperiunt, & exteris nationibus occludunt, ut totus ita claſſi auriferæ tranſitus præbeatur. ᵃ *Jamaica* ex A. 1605. in ditionem Anglicam venit, frumento, meſſe triplici ac æſtate continua quaſi felix. Sed ᵇ *Borichenīam* Hiſpani Morro Empimuda, caſtro munitiſſimo tuentur. Inſulæ ᶜ *Caribes* XXVIII nec omnes tamen cultæ; plures Europæis gentibus habitatæ. ᵈ *La Martinique* Gallis ſubdita claſſem Belgicam A. 1674 hujusque impetum propulſavit. Sed anno ſuperiore proximo 1673 Belgæ à ᵉ *Curaſſow* Inſula expeditionem Gallicam fractam averterunt. Tabago inſula A. 1672. Anglis per vim dedita, per pacem A. 1674 ad Belgas denuo pervenit. [* Nunc ab omnibus deſerta] ᶠ Inſula S. *Chriſtophori* Gallicis coloniis A. 1627 ſociarat Anglicas; eas tamen bello exorto A. 1666 iterum ejecit. [* Trajectenſi fœdere tota Anglis relicta.] Sic Martinica Gallico paret Imperio ex A. 1635 & coloniis per quinque regiunculas diſperſis. ᵍ *Guardalupa* ex A. 1635 colonias Gallicas, & poſt hac Belgicas recepit. ʰ *Barbada* ſive *Barbados* ſubeſt Anglis, portu commodiſſimo, vicis & opido Bandabieno firmior. Inſula ⁱ Sumary æque Anglorum coloniis frequens. ᵏ *Inſulæ di Sotto vento* ad oram jacent maritimam: Ex iis *Margarita* & *Cubagua* olim repertis unionibus celebres fuerunt, nunc admodum obſcuræ. ˡ *Terra Nova* (Terre Neuve) Canadæ oppoſita A. 1683 capta, hodieque cultu Anglico ſubſtat. Conf. Deſcript. Antillarum Gallica A. 1658 Roterod edita; Rich. Blome Deſcript. Americæ Anglicanæ, ſive provinciarum regi Anglico ſubjectarum Amſterd. A. 1688. Rich. Ligon. Deſcripr. Barbados; item Penſilvaniæ *Quakeris* relictæ provinciæ Deſcript. De *Inſulis natantibus Dæmoniorum, Canum, Muſcarumque*: item *Inſulis fluviorum* Americanorum pluribus alii conferantur.

a Jamaica. b Borichenia. c Caribes. d Martinique. e Curaſſow. f Inſ. S. Chriſtophori. g Guardalupa. h Barbados. i Sumary. k Inſ. di Sotto. vento. l Terre Neuve.

C A P. XVI.

Magellanica.

I.

Magellanica ſeu Terra Auſtralis incognita.

PORrò peractis duabus prioribus continentibus, reſtabat uti tertiam univerſi terrarum Orbis partem aggrederemur, illis amplitudine forſitan haud inferiorem. Verùm cum etiam nunc nobis incognita jaceat, nec conſtet, continens una, an plures in inſulas diſſecta ſit; nihil habemus in præſens, quod de ea huc referamus; niſi nominis brevem expoſitionem. Dicitur *Terra Auſtralis*, quia nobis ultima in Auſtrum verſus ſita eſt. Eadem *Terra incognita*, quia nemo ingreſſus. Denique *Magellanica*, quia Magellano primùm conſpecta. α 1

BUNONIS.

α Ex terra in Auſtrali maritima loca innotuerunt, ᵃ *Terra del Fuego*, ᵇ *Promontorium Terra Auſtralis*, *Pſittacorum regio*, *Lucach*, *Beach*, *Maletur*, *Nova Guinea* cum nonnullis Inſulis, *Terra del Fuego*, id eſt, *ignis Terra*, à Freto Magellanico α alluitur; ab ipſo β Magellano γ ita dicta, quod noctu

a Terra del Fuego. b Promontorium Terræ Auſtralis.

noctu ibidem multos conspexisset ignes *d.* Insulam vero esse hanc terram docuit navigatio *le Maire*; ibi sunt *Promontorium Nassovicum*, *Stani Mauritii*, *Insula Barnefeld*, *Draki &c. Promontorium Terræ Australis* à Promontorio *Bonæ Spei* versus Occasum solis hybernum jacet. [a] *Psittacorum regio* inde ulterius Ortum versus sita à Portugallensibus ita dicta est, quod ingentes ibidem *e* vidissent Psittacos. [b] *Beach regio* aurum habet, & *Lucach* regnum aromata; Ista non longe ab Insula Java remota sunt. Mare quod inter hasce terras insulamque Javam est, [c] *Lantschidol* vocatur. [d] *Nova Guinea* ad Æquatorem fere pertingit; num verò insula sit, an cum reliqua terra Australi contigua, hactenus ignoratur. Inde versus Austrum [e] *Nova est Hollandia*; ac porro versus Ortum [f] *Nova Zelandia*. A Nova Guinea ad Ortum crebræ occurrunt insulæ, [g] *Isabella*, [h] *Virides* seu *Salomonis* in mari Pacifico ob divitias ita dictæ; sicut alteræ [i] *Tuberones* seu *Infortunatæ*, à Magellano appellatæ, quod neque homines, neque victum in iis reperiret: & [k] Ins. S. Petri. Cæterum *Petrus Ferdinandus de Quier* terræ Australis felicitatem, epistolâ ad Regem Hispaniæ data, describit. [* De Magellanica terra quis ævi Cluveriani error fuerit, jam monuimus. Ad comparandam Australium partium notitiam suadeo tironibus ut oculos in Hemisphærium Australe à nunquam satis laudato Guillelmo de Lisle, per otium conjiciant. Uno intuitu plura discent quam quæ multis paginis verbosisque descriptionibus enuntiarem. Idem de Hemisphærio Boreali dictum esto.

HEKELII.

a Cujus mentionem fecit *Hieronymus Benzo Mediolanensis* Lib. I. *Hist. Novi Orbis* cap. XIV. pag. 58.

b *Ferdinando.*

c *Lusitano* seu *Portugalle.*

d Reperit a. hoc Fretum *Magellanus*, seu *Magellanes*, A. CHR. M. D. XX. quum ad *Austrum* ultra Æquinoctialem Plagam tres & quinquaginta Gradus confecisset. Ex ea classe una Navis, VICTORIÆ nomine insignis, A. M. D. XXII. toto Orbe circumvecto, *Hispalim* rediit. Itaque ejus Nauclerus, *Joannes Sebastianus de Cano*, Scutum suum insigni Orbis effigie, & his circum inscriptis verbis: PRIMUS CIRCUMDEDISTI ME, nobilitavit. Vid. *Hieronymi Benzon.* Lib. III. *Hist. Novi Orb.* c. VI. p. 302.

e Semimibusque infestos.

REISKII.

1 [l] Terra hæc polaris Antarctica h. e. Arcticæ aut septentrionali, quam supra vidimus, opposita ex situ versus austrum dicitur Australis: ipsa vero incognita mari vicino, & Magellanico freto circumdatur, inculta hactenus & frigore intenso aspera. Orbi quidem nostro veteri ad promont. bonæ fidei, vel novam Guineam proxima collocatur. Utrumque tamen fide nimis incerta; cum ad novam Hollandiam propius abesse observatis ex recentissimis legatur. Hispani [m] *Civitas del Rey Philippo* i. e. *Civitatem Regis Philippi* & quasdam muniriones freto Magellanico vicinas exstruere cœperunt: Sed præsidiis per frigora & famem necatis mutarunt animum. Etsi vero Ferdin. Mendez de Quire hanc A. 1505 ipse adiit, aulæque commendavit Hispanicæ; parum tamen ea commendatio valuit. Nec Angli; [n] *Patagones* tantos aut homines giganteæ molis, sed habitu sibi pares aut similes repererunt. *Terre del Fuego*, *nova Guinea*, *Zembla*, *Jezzi*, & *Jucatana* apud quosdam Geographos pro continentis partibus fuerunt; cum sint Insulæ. *Terra Beach Patagonum sive Psittacorum*, & *ipsa Magellanica* nautis recentioribus ignotæ, tabulas accuratiores nequidem subeunt. *Groenlandiam & Frieslandiam* insulas, quales Geographi communiter describunt, nemo diligentissime quæsitas reperit. Groenlandia quidem sæpe Christiani IV. Daniæ regis auspicio indagata, & in Americam hinc ulterior excursio tentata fuit; sed irrito successu. Vid. Mart. Forbisseri, Martinirii, & Heinr. Siveri Groenlandiæ ac Terrarum septentrionalium Descript. Hamburgi A. 1675 publicata. Addo heic amplius (1) *immensas* [o] *terrarum subpolarium voragines*, quibus mare sub polo arctico

a Psittacorum regio. b Beach regio. c Lantschidol mare. d Nova Guinea. e Nova Hollandia. f Nova Zelandia. g Isabella Ins. h Ins. Salomonis. i Tuberones. k Ins. S. Petri. l Terra polaris Antarctica. m Civit. del Rey Philippe. n Patagones. o Voragines subpolares.

ctico abſorptum, ſub polo rurſus antarctico emergit. Hinc nautæ, ſi qui Spizbergam curſu attigerint, obſervarunt, naves ultra gradum LXXXII. non progredi poſſe, nec lintres incautius evagatos rediiſſe: Contra in freto le Maire naves ultra LX. gradum latitud. auſtralis ob fluctus contrarios & aquoſos impetus non potuerunt progredi. Vid. Kircheri mund. ſubter. Lib. III. c. 2. ſeqq. (2) [a] *Noctem diemque per ſex menſes continuum*, quem terræ ſubpolares habent, nec ſcriptoribus priſcis, nec Plinio ignotum Lib. II. c. 75. De nocte ſemeſtri Voſſius dubitavit in notis ad Pomponium Lib. III. c. 6. ſtatuitque, homines in luce perpetua verſaturos, ſi qui ſub polo vivere poſſunt. (3) [b] *ſtellam polarem utramque ſimul ſub ſphara recta conſpicuam*, quam volunt Geographi eam non eſſe; niſi duobus ultra citraque gradibus emenſis. Sic Lerius in Navigat. Americ. ſentit, & Mandelſlo in Itinerar. c. 13. annotat. ab ſeſe polum Arcticum non niſi poſt ſex gradus cis Æquatorem, & poſt octo gradus trans Æquatorem Antarcticum potuiſſe conſpici. Tantum in præſenti ſufficito, eſtoque

a Nox diesque ſemeſtris. b Stella polaris utraque conſpic.

F I N I S.

I N-

Omnium Regionum, Populorum, Urbium, Locorum, Fluviorum, Montium, cæterorumque, quæ hoc continentur libro, memorabilium

LOCUPLETISSIMUS

INDEX,

ISQUE EMENDATUS ET AUCTUS.

A.

I N D E X.

Alia·

I N D E X.

I N D E X.

Aqui

I N D E X.

Ccccc 3.

Aulis

I N D E X.

Bos

Bocho-

Bri-

Ca-

I N D E X.

Cre-

I N D E X.

D.

Da-

E.

Ele-

I N D E X.

I N D E X.

G.

I N D E X.

H.

I N D E X.

Arces

I N D E X.

I.

Jano-

I N D E X.

Jol.

I N D E X.

K.

Kaffar.

L.

Lippe

I N D E X.

Lyge-

Mæ-

I N D E X.

Me-

miſo-

I N D E X.

Muh-

Ne-

Orachum

P.

Pal-

I N D E X.

Peri-

pinſcum

I N D E X.

Portus

Q.

R.

der

Ryaa.

sapæl

Se-

I N D E X.

Sta.

Tau-

 tho-

tre-

V.

Valen-

I N D E X.

W.

X.

ERRATA quædam typographica sic emendanda.

PAg. 47. not. 1. lin. ult. *Memoires Hist. & erit*, lege *Memoires Hist. & Crit.*

ibid. in nota sequente *est reperitur*, lege *est repetita.*

p. 50. in nota penult. *ad meridiem adjacentium*, adde *congeriem.*

p. 103. in nota lin. a fine quinta *Heveliana* lege *Hekeliana.*

p. 200. in nota lin. 2. *nominis quo si*, lege *nominis quo se.*

--- ibidem lin. 5. *potitum*, lege *petitum.*

p. 244. not. 1. lin. 5. *fortitudinem ad urbanitatem*, lege *fortitudinem ac urbanitatem.*

p. 248. col. 2. additionem notæ integram sic lege. (* Quare & Holstenium splendidum patriæ decus omiserit, dum tot obscuros viros recenset, vix possum dicere, nisi Augustanæ confessionis sequestro, eo nomine displicuerit, quod Catholicam fidem amplexus, in Ecclesiæ sinu mortuus sit &c.

pag. 279. in nota col. 2. lin. 4. *spernendus*, lege *spernenda.*

Reliqua Lector benevolus emendabit.

Ad Bibliopegum.

Ut Tabulæ æneæ commodè ſuis paginis adjungi poſſent, iisdem etiam numerum 1. 2. 3. 4. &c. juxta indicem præfixum addi curavimus. Hinc indice inſpecto quælibet ad ſuam paginam facile reduci poterit.

Bericht an den Boeckbinder.

Op dat de Kaartjes met de minſte moeiten ieder op zijn pagina gebragt mogen werden; Zoo is 't dat de zelve met 1/2/3/4 Ec. volgens den Index genummert zyn. Deſelve dan tegen den Index naziende/ kan men die gevoeglyk op de daar by ſtaande pag. brengen.

An den Buchbinder.

Damit die Carten ohne groſſe Mühe auf ihren Ort möchten gebracht werden/ haben wir dieſelbigen mit 1. 2. 3. 4. etc. nach dem Regiſter numeriren laſſen/ daß man ſie füglich auf die Seite bringen kan/ welche in dem Regiſter derſelbigen angewieſen wird.

HERM. CONRINGIUS

JOHANNI BUNONI V. Cl.

S. P. D.

ANnus quintus agitur, quum & laudarem tuam in edenda Cluveriana Epitome Geographiæ præstitam operam, & quasi certo promitterem, fore, ut isthoc nomine, si non hoc ævum, saltim odii & invidiæ vacua posteritas tibi gratias referat. Non falsum me esse animi, tu quidem reapse jam expertus es, sed ego plurimum gaudeo. Idque non quod tanquam vati mihi velim imposterum credi, sed quoniam sentio, pretio suo & ipsa Geographica studia & tuos labores æstimari. Enimvero sunt illa ipsa studia vitæ civili perquam utilia: bonus autem quisque lætatur meritò si vita illa hominum solito nonnihil rectius sese habeat. Quidni vero etiam gaudeam, si amico, qualis tu mihi es ab annis multis, benè sit? Benè autem esse tibi arbitror, non quod divitiæ aut honores affluant, (quamvis enim & hæc bona tu merearis, non tamen vel ipse tu facis hæc tanti, ut horum possessione felicitatem censendam esse existimes) sed cum docendo scribendoque plurimum prodesse cumprimis tibi sit propositum, quod hujus voti tui abundè fias particeps. Accedit, quod passim apud doctos & intelligentes magnam jam tum laudem tibi comparaveris, & æternam possis immortalemque gloriam nomini tuo polliceri: id quod vulgo quam multis ipsa beatitudinis creditur summa. Placere autem cum alia tum præcipuè Geographica isthæc tua, certissimo utique documento est saltim velox illa omnium distractio, etsi centena multa exempla prodiissent in lucem. Quemadmodum verò ante quinquennium laudavi illas Geographicas operas tuas, quas tum edidisti, ita gratias tibi jam ago, quod utilissimo illi studio rursum curas impenderis. Superasti scilicet te ipsum quasi iteratis illis laboribus: dumque nobis jam reddis omnia isthæc & elegantiora solito & locupletiora, solidas utique gratias promereris. Video equidem & veterem pariter & novam Geographiam multis accessionibus aut emendationibus nunc illustratam: in Tabulis quoque ipsis, quæ ante prætervisa fuerant, haud pauca passim mutavisse jam in melius; atque in universum tuas hasce δευτέρας φροντίδας *simul esse prioribus* σοφωτέρας. *Macte sis præclaro hoc juvandi bonum publicum studio Clarissime* BUNO! *Cumque dubitare non possis, facere te pretium operæ, perge in hoc campo, ceu fecisti hactenus, strenuè. Equidem Deum veneror, uti porrò secundet labores tuos, imo si & hoc fas est petere, in solatium operæ & præmium aliquod conferat, quæ mereris, desiderata aliis lautiora quævis mollius solito vivendi subsidia. Helmstadii IV. Non. Aug. Anno* CIↃ IↃC LXVI.

****** TA-

TABULÆ GEOGRAPHICÆ

XXXIII.

Y.

Z.

F I N I S.